Ru Loq' Pixab' Ri Dios

New Testament in K'iche' Cantel; quc (GT:quc:K'iche'), new spelling

Ru Loq' Pixab' Ri Dios

New Testament in K'iche' Cantel; quc (GT:quc:K'iche'), new spelling

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: K'iche'

Dialect: Cantel

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in K'iche'

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
a560dee0-689a-5ef3-ad95-4b31984022c0

Contents

SAN MATEO 1
SAN MARCOS 43
SAN LUCAS 69
SAN JUAN 112
HECHOS 144
ROMANOS 188
1 CORINTIOS 206
2 CORINTIOS 224
GÁLATAS 236
EFESIOS 243
FILIPENSES 250
COLOSENSES 255
1 TESALONICENSES 260
2 TESALONICENSES 264
1 TIMOTEO 267
2 TIMOTEO 273
TITO 278
FILEMÓN 281
HEBREOS 283
SANTIAGO 297
1 PEDRO 302
2 PEDRO 308
1 JUAN 312
2 JUAN 317
3 JUAN 318
JUDAS 319
APOCALIPSIS 321

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN MATEO

Waral kätzijox wi jachin taq ru mam ri Jesús ojer

1 Are wa' ri ki b'i' ri u mam ri Jesús ojer.
Ri Jesús Are rachalaxik ri qa mam David
xuquje' ri qa mam Abraham ojer.
2 Ri qa mam Abraham are u tat ri qa mam
Isaac. Ri qa mam Isaac are u tat ri qa mam
Jacob. Ri qa mam Jacob are u tat ri qa mam
Judá xuquje' taq ri e rachalal ri are'.
3 Ri qa mam Judá are u tat ri qa mam Fares
xuquje' ri qa mam Zara. Ri ki nan k'ut are ri
nan Tamar. Ri qa mam Fares are u tat ri qa
mam Esrom. Ri qa mam Esrom are u tat ri
qa mam Aram.
4 Ri qa mam Aram are u tat ri qa mam
Aminadab. Ri qa mam Aminadab are u tat
ri qa mam Naasón. Ri qa mam Naasón are u
tat ri qa mam Salmón.
5 Ri qa mam Salmón are u tat ri qa mam
Booz. Ru nan ri qa mam Booz are ri nan
Rahab. Ri qa mam Booz are u tat ri qa mam
Obed. Ru nan ri qa mam Obed are ri nan
Rut. Ri qa mam Obed are u tat ri qa mam
Isaí.
6 Ri qa mam Isaí are u tat ri qa mam David
ri nim taqanel. Ri qa mam David ri nim
taqanel ruk' ri chichu' ri xrixoqilaj na ri tat
Urías, e are' u nan u tat ri qa mam Salomón.
7 Ri qa mam Salomón are u tat ri qa mam
Roboam. Ri qa mam Roboam are u tat ri qa
mam Abías. Ri qa mam Abías are u tat ri qa
mam Asa.
8 Ri qa mam Asa are u tat ri qa mam
Josafat. Ri qa mam Josafat are u tat ri qa
mam Joram. Ri qa mam Joram are u tat ri
qa mam Uzías.
9 Ri qa mam Uzías are u tat ri qa mam
Jotam. Ri qa mam Jotam are u tat ri qa mam
Acaz. Ri qa mam Acaz are u tat ri qa mam
Ezequías.
10 Ri qa mam Ezequías are u tat ri qa mam
Manasés. Ri qa mam Manasés are u tat ri qa
mam Amón. Ri qa mam Amón are u tat ri qa
mam Josías.
11 Ri qa mam Josías are u tat ri qa mam
Jeconías, xuquje' ri e rachalal. Pa taq ri q'ij
ri' xek'am b'i ri winaq aj Israel, xeopan k'u
pa ri tinimit Babilonia.
12 Aretaq ri winaq aj Israel e k'o chik
pa ri tinimit Babilonia, ri qa mam Jeconías
xk'oji jun u k'ojol, Salatiel u b'i'. Ri qa mam
Salatiel are u tat ri qa mam Zorobabel.
13 Ri qa mam Zorobabel are u tat ri qa
mam Abiud. Ri qa mam Abiud are u tat ri
qa mam Eliaquim. Ri qa mam Eliaquim are
u tat ri qa mam Azor.
14 Ri qa mam Azor are u tat ri qa mam
Sadoc. Ri qa mam Sadoc are u tat ri qa mam
Akim. Ri qa mam Akim are u tat ri qa mam
Eliud.
15 Ri qa mam Eliud are u tat ri qa mam
Eleazar. Ri qa mam Eleazar are u tat ri qa
mam Matán. Ri qa mam Matán are u tat ri
qa mam Jacob.
16 Ri qa mam Jacob are ru tat ri a José ri
rachajil ri María. We María ri' are k'u wa' ru
nan ri Jesús ri käb'ix Cristo* che.
17 Je ri' chi kajlajuj juch'ob' tataxelab'
kachi'l ri ki k'ojol e ok'owinaq xchaptaj loq
ruk' ri qa mam Abraham k'ä ruk' ri qa mam
David. Kajlajuj chik xchaptaj loq ruk' ri qa
mam David k'ä aretaq xek'am b'i ri winaq aj
Israel, xeopan pa ri tinimit Babilonia. Te k'u
ri' e k'o chi kajlajuj chik k'ä xil na u wäch ri
Cristo.

Kil u wäch ri alaj a Jesús

18 Are je wa' xb'antajik aretaq xil u wäch
ri alaj a Jesús: Ri q'apoj al María ru nan u
yo'm chi u tzij che k'ulanem ruk' ri a José.
Mäja' k'u kek'uli'k aretaq ri al María xkanaj
yawab' winaq rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj
Espíritu.
19 Ri a José k'ut ri rachajil are jun achi
ri jikom ranima' cho ri Dios, man kraj tä
k'ut käresaj u k'ixb'al ri al María chkiwäch ri
winaq. Rumal ri' xuchomaj u ya'ik kanoq
xaq chi k'uyal.
20 Aretaq je' tajin kuchomaj wa', xpe jun
ángel ri taqom loq rumal ri Dios ri xuk'ut
rib' chuwäch ri a José pa ri u waram, xub'ij
che: A José, at b'a' at rachalaxik ri tat David.
Maxej awib' chuk'amik ri al María che aw-
ixoqil, rumal chi ri ral ri kil na u wäch, are
rech ri Loq'alaj Espíritu wa'.
21 Ri are' käk'oji na jun ral ala, kakoj k'u na
JESÚS che u b'i'. (Ri "Jesús" kel kub'ij "To'l
Qe".) Je' u b'i' wa' rumal chi keuto' na ru
winaqil, keresaj na pa ri ki mak, —xcha ri
ángel.
22 Ronojel wa' xb'antajik rech qas je' kel
wi jas ru b'im ri Qajaw Dios rumal ri
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri kub'ij:
23 Ri q'apoj ali käkanaj na kan yawab' winaq,
käril k'u na u wäch jun ral ala
ri käb'ix na Emanuel che,
—kächa'. Kel kub'ij wa': Ri Dios k'o quk', —
kächa ri'.
24 Aretaq xk'astaj ri a José che ru waram,
xunimaj ri xb'ix che rumal ri ángel ri taqom
loq rumal ri Dios. Xuk'am ri al María che
rixoqil.

* **1:16** Ri tzij "Cristo" o "Mesías" kel kub'ij "cha'tal rumal ri Dios".

25 Man xkiriq tä k'u na kib', xane k'ä te'
aretaq xil na u wäch ri ral ri al María. Ri a
José xukoj k'u JESÚS che u b'i'.

2

Ri ajno'jab' keopan che rilik ri alaj a Jesús

1 Ri alaj a Jesús xil u wäch pa ri tinimit
Belén, ri k'o pa Judea. Are chi' k'o ri tat
Herodes che nim taqanel puwi' ronojel ri
Judea. Xeopan k'u jujun achijab' ajno'jab'
pa ri tinimit Jerusalén, jela' k'u kepe pa
relb'al q'ij.
2 Xkita' k'u u tzijol chila', xkib'ij: ¿Jawije'
käriqtaj wi ri nim taqanel ri kätaqan na pa ki
wi' ri winaq aj Israel ri k'ä te' xil u wäch? Xa
xqil ru ch'imil pa relb'al q'ij, rumal ri' xujpe
chuq'ijilaxik, —xecha'.
3 Aretaq ri tat Herodes ri nim taqanel xuta
wa', sib'alaj xsach u k'ux, je' xuquje' konojel
ri nik'iaj winaq aj Jerusalén.
4 Xtaqan k'u ri nim taqanel che ki
sik'ixik ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri
tijonelab' re ri Pixab', xuta' k'u chke jawije'
kil wi na u wäch ri Cristo.
5 Ri e are' xkib'ij che: Pa ri tinimit Belén
ri k'o pa Judea, rumal chi ri q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios je wa' xutz'ib'aj:
6 Ri at tinimit Belén,
at ri' ri rech ri rulew ri Judá,
machomaj chi ri at man nim tä a q'ij at
chkiwäch ri q'atal taq tzij ri e k'o chila',
rumal chi awuk' at kel wi na jun nim k'amal
b'e,
ri kuk'am na ki b'e ri nu winaq aj Israel,
—kächa', —xecha ri tijonelab' re ri Pixab'.
7 Are k'u ri tat Herodes chelaq'al xeusik'ij
ri ajno'jab', xuta' k'u chke jampa' qas
xk'utun ri ch'imil.
8 Te ri' xeutaq b'i pa Belén, xub'ij b'i chke:
Jix b'a' jela', chitatab'ela' jawije' k'o wi ri
ak'al. Aretaq kiriqo, chixpe chub'ixik chwe,
rech ri in xuquje' kine' na chuq'ijilaxik, —
xcha chke.
9 Ri ajno'jab' xuwi xkito ri xb'ix chke
rumal ri nim taqanel, xeb'e'k. Are k'u
ri ch'imil ri xkil pa relb'al q'ij xnab'ej
chkiwäch, k'ä xopan na puwi' ri k'o wi ri
ak'al, xtak'i k'u chila'.
10 Ri ajno'jab', aretaq xkil ri ch'imil,
sib'alaj xekikotik.
11 Xeb'ok k'u b'i pa ri ja, xkil k'u ri ak'al k'o
ruk' ri al María ru nan. Xexuki'k, xkiq'ijilaj
ri ak'al. Te k'u ri' xkijaq u wi' ri ki k'olib'al,
xkisipaj q'än puaq, incienso, xuquje' mirra*
che ri Are'.
12 Te k'u ri' xb'ix chke pa achik' chi
meok'ow chi jela' jawije' k'o wi ri tat
Herodes. Xetzelej k'u b'i pa ri ki tinimit,
xkik'am b'i jun b'e chik.

Waral kätzijox wi jas xb'an che ri alaj a Jesús xk'am b'i pa Egipto

13 Aretaq e b'enaq chi ri ajno'jab', xpe jun
ángel ri taqom loq rumal ri Dios, xuk'ut rib'
chuwäch ri a José pa achik', xub'ij che: Chat-
walijoq, chak'ama b'i ri ak'al, rachi'l ru nan,
chixanimaj b'ik. Jix pa Egipto, chixkanaj
k'u na kan chila' k'ä kinb'ij na chiwe jampa'
kixpetik. Je ri' chib'ana rumal chi ri tat
Herodes kutzukuj na u kämisaxik ri ak'al, —
xcha ri ángel che.
14 Xwalij k'u ri a José, xuk'am ri ak'al,
rachi'l ru nan, chaq'ab' k'ut xeb'el b'ik,
xeb'e' pa Egipto.
15 Chila' xek'oji wi na k'ä xkäm na ri tat
Herodes. Je' xb'antaj wa' rech qas je' kel wi
jas ri xub'ij ri Dios rumal ri q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri kub'ij: "Pa Egipto xinsik'ij wi
loq ri nu K'ojol," —kächa'.

Ri tat Herodes kutaq ki kämisaxik ri ak'alab'

16 Aretaq ri tat Herodes xretamaj chi man
are tä qas tzij ri xb'ix kan che kumal ri
ajno'jab', sib'alaj xpe royowal. Xutaq k'u
ki kämisaxik konojel ri ak'alab' alab'om ri
tz'aqat chi kieb' ki junab' xuquje' ri mäja'
kätz'aqat kieb' ki junab' ri e k'o pa ri tinimit
Belén xuquje' ri e k'o pa taq ri tinimit chu-
naqaj ri Belén, je' jas ri q'ij ri xkib'ij kan ri
ajno'jab'.
17 Xa je ri' qas je' xel wi jas ri xutz'ib'aj kan
ri qa mam Jeremías ri q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios ri kub'ij:
18 Xtataj k'ut chi k'o jun ri kuraq u chi'
pa ri tinimit Ramá,
nimalaj oq'ej wa', nimalaj b'is käb'anik.
Are ri nan Raquel ri kub'isoj ki wäch
ri ral,
ri man kuya' taj käku'b'isax u k'ux
rumal chi ya e käminaq chik ri ral,
—kächa'.
19 Aretaq k'ut käminaq chik ri tat Herodes,
jun ángel ri taqom loq rumal ri Dios xuk'ut
rib' chuwäch ri a José pa achik' jela' pa
Egipto, xub'ij che:
20 Chatwalijoq, chak'ama b'i ri ak'al
awuk', xuquje' ru nan, chixtzelej chi na
jumul pa Israel. Xekäm k'u konojel ri käkaj
käkikämisaj ri ak'al, —xcha che.
21 Xwalij k'u ri a José, xuk'am b'i ri ak'al
rachi'l ru nan, xtzelej chi na jumul pa Israel.
22 Aretaq k'ut ri a José xuto chi are ri tat
Arquelao chik k'o che nim taqanel pa Judea
chuk'exel ri Herodes ru tat, xuxej rib' xe'
jela'. Xch'ab'ex k'u rumal ri Dios pa achik',
rumal ri' jela' xe' wi pa Galilea.
23 Aretaq xopan chila', jela' xek'ol wi pa
ri tinimit Nazaret. Je' xb'antaj wa' rech qas
je' kel wi ri xkib'ij kan ri q'alajisal taq re ru

* **2:11** Ri mirra are jun kunab'al ri sib'alaj paqil rajil.

Loq' Pixab' ri Dios, chi ri Jesús käb'ix na aj Nazaret che.

3

Ri Juan Qasal Ja' kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa taq ri juyub' ri ketz'inowik

1 Pa taq ri q'ij ri' ri tat Juan Qasal Ja' xopan pa Judea, pa taq ri juyub' ri kätz'inowik. Tajin kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios.

2 Kub'ij k'u chke ri winaq: Chik'exa ri iwanima', chik'exa ri i chomanik, rumal chi xa jub'iq' chik man kuchaplej ru taqanik ri Dios, —xcha chke.

3 We tat Juan ri' are wa' ri xtz'ib'ax kan chrij ojer rumal ri qa mam Isaías, ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:

K'o jun ri ko käch'aw pa taq ri juyub'
ri ketz'inowik, kub'ij:
"Chib'ana u b'anik ri nim b'e ri käb'in wi
ri Qajaw.
Chisuk'umaj, chib'ana sib'alaj jikom che,"
—xcha ri qa mam Isaías.

4 Are k'u ri tat Juan xukoj atz'iaq ri b'anom ruk' ri rismal jun awaj, camello u b'i', tz'um k'u ru pas. Xa sak' xuquje' uwal che' xutijo.

5 Xepe k'u ri winaq aj Jerusalén, xuquje' ri e k'o pa taq nik'iaj taq tinimit chik re Judea xuquje' ri e k'o chunaqaj ri nima' Jordán, xeopan k'u ruk' ri tat Juan chutatab'exik ri kub'ij.

6 Aretaq xkiq'alajisaj ri ki mak, xb'an k'u ki qasna' rumal ri tat Juan pa ri nima' Jordán.

7 Aretaq k'ut xril ri tat Juan chi e k'ia chke ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tata'ib' saduceos xepetik rech käb'an ki qasna',* xub'ij chke: ¡Ri alaq sub'anelab' taq winaq!† ¿Jachin k'u ri xb'in chech alaq chi rajwaxik kanimaj alaq chuwäch ri nimalaj royowal ri Dios ri käpetik?

8 B'ana b'a' alaq ri taqal u b'anik, ri kuq'alajisaj chi qas tzij xk'extaj ri anima' alaq, ri chomanik alaq.

9 Mächaplej k'u alaq u b'ixik pa anima' alaq: "Ri uj, uj rachalaxik kan ri qa mam Abraham." Kinb'ij k'u chech alaq chi ri Dios käkowinik kub'an chke taq we ab'aj ri' chi e rachalaxik kan ri qa mam Abraham.

10 Kämik ri' tajin käkoj ri ikiäj che taq ri ki xera' ri che' rech ket'oyik. Ronojel che' ri man kuya tä utzalaj u wäch, kät'oy k'u na wa', käporox na pa ri q'aq'.

11 Ri in qas tzij kinb'an qasna' alaq ruk' joron, k'utb'al wa' chi k'exom chi anima' alaq, k'exom chi ri chomanik alaq. Käpe chi k'u na jun chik ri kub'an na qasna' alaq ruk' ri Loq'alaj Espíritu xuquje' ruk' q'aq'. Ri Are' nim na u q'ij chnuwäch in, nim k'u na u b'anik. Man taqal tä chwe in chi kinkir ru k'amal u xajäb'.

12 Ri Are' are jas jun achi ri kujosq'ij ru triko. Ruk'am chi ru pala, kujopij k'u na ri triko, kutas che ri pajo. Kuk'ol na ri triko pa ri k'uja. Are k'u ri pajo kuporoj na pa jun q'aq' ri man kächup tä chik, —xcha chke.

Käb'an u qasna' ri Jesús

13 Xel k'u loq ri Jesús pa Galilea, xopan chuchi' ri nima' Jordán ri k'o wi ri tat Juan rech käb'an u qasna' rumal.

14 Man xraj tä k'u ri tat Juan, xane xub'ij che ri Jesús: Ri in man taqal tä chwe chi kinb'an qasna' la. Rajwaxik ne chi ri lal käb'an la nu qasna' in, —kächa'. ¿Jas che xpe la wuk' in? —xcha che ri Jesús.

15 Xub'ij k'u ri Jesús che: Che we chanim ri', chaya chwe chi je' kinb'an wa'. Are k'u wa' taqalik rech käqa'no jachike ri kätaqan wi ri Dios, —xcha che.

Ri tat Juan k'ut xunimaj ri xub'ij.

16 Aretaq k'ut xb'antaj u qasna' ri Jesús, xel loq ri Are' pa ri ja'. ¡Chanim xjaqjob' ri kaj! Ri Jesús k'ut xril ri Loq'alaj Espíritu xqaj loq puwi' ri Are', je' u b'anik jun palomäx.

17 Te ri' xtataj k'ut chi käch'aw loq jun chikaj ri xub'ij: Are ri Loq'alaj nu K'ojol wa'. Käkikot ri wanima' rumal, —xcha'.

4

Kätaqchi'x ri Jesús che mak

1 Te k'u ri' ri Loq'alaj Espíritu xuk'am b'i ri Jesús pa taq juyub' ri ketz'inowik, rech kätaqchi'x che mak chila' rumal ri Itzel.

2 Kawinaq q'ij, kawinaq aq'ab' xk'oji chila', man k'o tä k'u jas ri xutijo. Te k'u ri' sib'alaj xnumik.

3 Xpe k'u ri Itzel, xopan ruk' ri Jesús rech kutaqchi'j ri Are' che mak, xub'ij che: We qas tzij chi lal u K'ojol ri Dios, taqan la chke taq we ab'aj ri' chi käka'n na wa, —xcha che.

4 Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij: "Man xaq tä xuwi rumal ri wa kek'asi na ri winaq, xane xuquje' rumal ronojel ru Tzij ri Dios," —kächa', —xcha ri Jesús che.

5 Ri Itzel xuk'am b'i ri Jesús pa ri loq'alaj tinimit Jerusalén, xupaqb'a k'u puwi' ri nimalaj rachoch Dios.

6 Te ri' xub'ij che: We qas tzij chi lal u K'ojol ri Dios, k'iäqa b'i ib' la ikim, rumal chi ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij:

Ri Dios keutaq na loq ri ángeles awuk'
che a chajixik.

---

* **3:7** Ri tata'ib' fariseos e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkiqatej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios. Ri tata'ib' saduceos e are' xuquje' nimaq taq winaq wa' aj Israel. Ri e are' k'ut man käkikoj taj chi qas tzij kek'astaj na ri käminaqib' (Hechos 23:6-8). † **3:7** Ri mero tzij waral are "Ri alaq, alaq ralk'ual ri kumätz".

Katkichap na che ra q'ab' che a to'ik
rech man kachaq'ij tä rawaqan
cho ab'aj,
—kächa', —xcha ri Itzel che.
7 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Xuquje'
kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
"Mayak royowal ri Awajaw, ri a Dios," —
kächa', —xcha che.
8 Te k'u ri' ri Itzel xuk'am b'i ri Jesús puwi'
jun nimalaj juyub'. Xeuk'ut k'u konojel
taq ri tinimit ajuwächulew chuwäch ri Are',
xuquje' ri ki q'inomal.
9 Xub'ij k'u che ri Jesús: Ronojel wa' kinya
che la, we käxuki la, kinq'ijilaj la, —xcha che.
10 Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Jat, Satanás,
chatel chnuwäch rumal chi ru Loq' Pixab' ri
Dios ri Tz'ib'talik kub'ij: "Chaq'ijilaj ri Awa-
jaw ri a Dios, xuwi k'u ri Are' chapatänij," —
kächa', —xcha che.
11 Xel k'u b'i ri Itzel ruk' ri Jesús. Xepe k'u
jujun ángeles rech kepatänin che ri Are'.

Ri Jesús kuchaplej tzijonem pa Galilea

12 Ri Jesús, aretaq xuto chi k'o ri tat Juan
pa che', xe' pa Galilea.
13 Man xkanaj tä k'u kan pa ri tinimit
Nazaret, xane xa xk'oji pa Capernaum, jun
tinimit Romano wa' ri k'o chi' ri mar chk-
inaqaj ri ojer taq tinimit Zabulón ruk' Nef-
talí.
14 Je' xb'antaj wa' rech qas je' kel wi jas ri
xutz'ib'aj kan ri qa mam Isaías ri q'alajisal re
ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:
15 Winaq aj Zabulón, winaq aj Neftalí,
ix ri' ri naqaj ix k'o wi che ri mar,
ch'äqäp che ri nima' Jordán,
chila' pa Galilea jawije' e k'o wi winaq
ri man aj Israel taj.
16 Ri winaq ri je' ta ne e k'o pa q'equm
xkil jun nimalaj saqil.
E are' winaq wa' ri e k'o pa ri ki mak,
ri e k'o cho ri kämikal,
xpe jun nimalaj saqil pa ki wi',
—xcha ri qa mam Isaías.
17 K'ä te ri' k'ut ri Jesús xuchaplej u tzijoxik
ru Loq' Pixab' ri Dios, xub'ij k'u chke ri
winaq: Chik'exa ri iwanima', chik'exa ri i
chomanik, rumal chi xa jub'iq' chik man
kuchaplej ru taqanik ri Dios, —xcha chke ri
winaq.

Ri Jesús keusik'ij kiejeb' chapal taq kär rech keb'e' ruk'

18 Ok'owem kub'an ri Jesús chuchi' ri mar
re Galilea, xeril k'u kieb' achijab' kachalal
kib'. Ri jun are ri tat Simón ri xuquje' käb'ix
Pedro che, ri jun chik are ri tat Andrés. Tajin
käkik'iäq b'i jun k'at chapäb'al kär pa ri cho
rumal chi e chapal taq kär ri e are'.
19 Ri Jesús xub'ij chke: Chixsa'j wuk'.
Kinb'an k'u na chiwe chi kixok che ki
mulixik winaq che ki k'exwäch ri kär, —xcha
chke.
20 Chanim xkiya kan ri ki k'at, xeb'e' ruk'
ri Jesús.
21 Ok'owinaq chi apan jub'iq' ri Jesús, xeril
chi k'u kieb' achijab' chik kachalal kib'. E
are' ri tat Jacobo rachi'l ri tat Juan. E u k'ojol
ri tat Zebedeo wa'. E k'o pa jun barco kachi'l
ri ki tat, tajin käkik'ojoj k'u ri ki k'at. Xesik'ix
k'u rumal ri Jesús.
22 Ri e are' k'ut chanim xkiya kan ri barco
ruk' ri Zebedeo ri ki tat, xeb'e' ruk' ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chke k'ia winaq

23 Ri Jesús xb'in pa konojel taq ri tinimit
re Galilea, xuya tijonik chke ri winaq pa taq
ri rachoch Dios. Xutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi'
ri winaq. Xuquje' xukunaj ronojel u wäch
yab'il ri k'o chke.
24 Xtataj k'u u tzijol ri Jesús kumal ri
winaq pa konojel taq ri tinimit re Siria.
Ri winaq k'ut xekik'am loq konojel ri ki
riqom k'äx rumal k'ia u wäch k'äxk'ol, yab'il,
q'oxom. Xekik'am loq ri e k'o itzel taq
espíritus chke, xuquje' ri winaq ri man utz
tä chi ki jolom rumal chi e elinaq ch'uj,
xekik'am k'u loq ri käminaq ki cuerpo. Ri
Jesús k'ut xeukunaj konojel.
25 E k'ia winaq k'ut aj Galilea xeb'e' ruk'
ri Jesús. Xuquje' e k'o winaq aj Decápolis, aj
Jerusalén, aj Judea, e k'o k'u ri xepe ch'äqäp
che ri nima' Jordán.

5

Ri Jesús käpaqi puwi' jun juyub' rech kuya tijonik

1 Aretaq ri Jesús xeril ri k'ialaj winaq,
xpaqi puwi' ri juyub', xt'uyi chila'. Xkimulij
k'u kib' ru tijoxelab' ruk'.
2 Ri Jesús xuchaplej ki tijoxik, je wa' xub'ij
chke:

Waral käqil wi jachin taq ri utz ke

3 Utz ke ri käkina' pa kanima' chi k'o ri
rajwaxik chke ri käpe chila' chikaj. Ri Dios
k'ut kätaqan na pa ki wi'.
4 Utz ke ri keb'isonik rumal chi ri Dios
käku'b'isan na ki k'ux.
5 Utz ke ri man käka'n tä nimal. Ri e are'
k'ut käkechb'ej na ri ulew ri u b'im ri Dios chi
kuya chke.
6 Utz ke ri kenumik, ri kächaqi'j ki chi' che
jun k'aslemal jikom. Are k'u ri Dios käyo'w
na wa' chke.
7 Utz ke ri kel ki k'ux chke nik'iaj winaq
chik. Ri Dios k'ut kutoq'ob'isaj na ki wäch ri
e are'.
8 Utz ke ri saq kanima'. Ri e are' k'ut käkil
na u wäch ri Dios.
9 Utz ke ri käkitzukuj u ya'ik utzil chkixol ri
winaq. Ri Dios kub'ij na chi e are' ralk'ual ri
Are'.

10 Utz ke ri ketzelax ki wäch rumal ru
b'anik ri jikomal cho ri Dios. Ri Dios k'ut
kätaqan na pa ki wi'.
11 Utz iwe ix aretaq käb'an k'äx chiwe ku-
mal ri winaq, kixyoq' kumal, käkib'ij ronojel
u wäch ri man qas tzij taj chiwij, xa rumal
chi kixkojon chwe in.
12 Chixkikot b'a', chixtze'noq rumal chi
kik'am na jun nimalaj tojb'al iwe chila'
chikaj. Je k'u k'äx wa' xb'an chke ri q'alajisal
taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xek'oji kan
ojer, —xcha ri Jesús.

Ri ix, je' ta ne ix saqil, je' ta ne ix atz'am chke ri winaq cho ruwächulew

13 Ri ix, je' ta ne ix atz'am chke ri winaq
cho ruwächulew. We k'u man k'o chik u
tzayil ri atz'am, ¿jas ta k'u lo käb'an che rech
k'o chi kupatänij? Man k'o tä chi u patän ri',
xane xa käk'iäq na apanoq, kätak'alex k'u na
kumal ri winaq.
14 Ri ix, je' ta ne ix saqil chke ri winaq cho
ruwächulew je' jas jun tinimit ri k'o puwi' jun
juyub', ri amaq'el käq'alajinik.
15 Man kätzij tä jun chäj, te k'u ri' käyi'
chuxe' jun koxon, xane xa käyi' ri' pa jun
k'olib'al chikaj rech kätunun pa ki wi' kono-
jel ri e k'o pa ri ja.
16 Je wa' chib'ana ix xuquje', chib'ana'
chi ri saqil ri k'o iwuk' kätunun chkiwäch
ri winaq. Je ri' rech aretaq käkil ri utzil
ri kib'ano, käkiya u q'ij ri i Tat ri k'o chila'
chikaj.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri Pixab'

17 Michomaj ix chi in petinaq che re-
saxik ri Pixab' ri xutz'ib'aj kan ri qa mam
Moisés, o ri ki tijonik ri q'alajisal taq re
ru Loq' Pixab' ri Dios. Man in petinaq tä
che resaxik, xane in petinaq chub'ixik ri
qas u b'anik ri Pixab' xuquje' ri ki tijonik ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.
18 Qas tzij kinb'ij chiwe, man k'o tä kesax
na che ri Pixab', xane xa ronojel käb'antaj
na. K'ä mäjoq käsach u wäch ri kaj ulew, man
k'o tä jun punto, man k'o tä jun alaj tz'ib' ri
kesax na che ri Pixab'.
19 Rumal ri' jachin ri man kunimaj tä jun
chke ri taqanik re ri Pixab', pune are ri man
nim tä u b'anik, xuquje' kuk'ut chkiwäch
nik'iaj winaq chik chi man qas rajwaxik taj
känimax wa', ri are' man nim taj kil wi na
chkixol ri winaq ri kätaqan na ri Dios pa ki
wi'. Are k'u ri winaq ri kunimaj ri Pixab',
xuquje' kuk'ut chkiwäch nik'iaj winaq chik
chi käkinimaj wa', qas nim na u b'anik wa'
chkixol ri winaq ri kätaqan na ri Dios pa ki
wi'.
20 Kinb'ij k'u chiwe, chi we man jikom
na ri i k'aslemal ix chuwäch ri ki k'aslemal
ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri
Pixab',* man kixok tä ri' chkixol ri winaq ri
kätaqan na ri Dios pa ki wi'.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri oyowal

21 Ri ix i tom chi xb'ix chke ri qa mam ojer:
"Mixkämisanik, apachin k'u ri käkämisanik
käq'at na tzij puwi'," —kächa'.
22 Are k'u ri in kinb'ij chiwe chi jachin ri
kuyak royowal chrij ri rachalal käq'at na tzij
puwi'. Jachin ri k'äx käch'aw che ri rachalal
käq'at na tzij puwi' kumal ri q'atal taq tzij.
Xuquje' jachin ri kub'ij che ri rachalal chi xa
are jun kon, chi man k'o tä chi u patän, ke' na
ri' pa ri q'aq'.
23-24 Rumal k'u ri', we kak'am b'i ri a
sipanik cho ri ta'b'al toq'ob', chila' k'ut
käna'taj chawe chi k'o jun k'äx ri kuna' ri
awachalal chawij, chaya kan ri a sipanik
cho ri ta'b'al toq'ob'. Jat na ruk' ri awacha-
lal rech katutzir ruk' nab'e, te k'u ri' kuya'
kattzelej cho ri ta'b'al toq'ob' chuya'ik ra
sipanik cho ri Dios.
25 We k'o jun winaq kub'an u k'ulel chawe,
katuk'am k'u b'i pa ri q'atb'al tzij, chatutzir
na ruk' pa ri b'e rech man katujach tä pu
q'ab' ri q'atal tzij. We ta mat je ri', ri q'atal
tzij katujach na pa ki q'ab' ri mayor, ri
mayor k'ut katkikoj na pa che'.
26 Qas tzij b'a' ri kinb'ij chawe chi man k'o
tä awelik loq chila' k'ä katoj na ronojel ri a
multa, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kätzijon chrij ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq chik

27 Ri ix i tom chi xb'ix kan nab'e: "Mab'an
ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ra
k'ulaj," —kächa'.
28 Are k'u ri in kinb'ij chiwe, chi jachin ri
kuka'yej jun ixoq, xaq xuwi ruk' ru rayixik
u wäch xmakun ri' ruk' pa ranima', —kächa
ri Jesús.
29 We ri awaq'äch re ri awikiäq'ab'
kub'ano chi katzaq pa mak, chawesaj,
chak'iäqa apanoq. Are utz na chawe we kel
jun ch'äqap che ra cuerpo, chuwäch wa' chi
ronojel ra cuerpo käk'iäq b'i pa ri q'aq'.
30 We k'u are ri a q'ab' re ri awikiäq'ab'
kub'ano chi katzaq pa mak, chaq'ata',
chak'iäqa apanoq. Are k'u utz na chawe we
kel jun ch'äqap che ra cuerpo, chuwäch wa'
chi ronojel ra cuerpo käk'iäq b'i pa ri q'aq',
—xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ru jachik kib' juk'ulaj winaq

31 (Käch'aw chi ri Jesús, kub'ij:) Xuquje'
xb'ix kan nab'e: "Apachin ri kujach b'i ri
rixoqil, rajwaxik kuya b'i jun wuj che ri
kub'ij wi chi jachom kanoq," —kächa'.

* **5:20** Ri tijonelab' re ri Pixab' e are' achijab' wa' ri sib'alaj xkitijoj kib' chrij ru Pixab' ri Moisés, xkik'utu wa' chkiwäch ri winaq.

32 Ri in k'ut kinb'ij chiwe, chi we jun
achi kujach b'i ri rixoqil man rumal tä u
ch'ab'exik jun achi chik, kub'an ri' chi ri
rixoqil kub'an ri nimalaj mak ri äwas u
b'anik. Jachin k'u ri käk'uli ruk' jun ixoq
ri jachom b'ik, kub'an ri' ri nimalaj mak ri
äwas u b'anik, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri juramento ri käka'n ri winaq

33 Xuquje' i tom ri' ri xb'ix chke ri qa
mam ojer: "Qas chab'ana' jas ri xachi'j u
b'anik ruk' juramento cho ri Qajaw Dios," —
xeuchixik.
34 Ri in k'ut kinb'ij chiwe, chi mib'an ju-
ramento aretaq k'o ri kichi'j che jun winaq
chik. Mib'an juramento ruk' ri kaj rumal chi
chila' k'o wi ri Dios.
35 Mib'an juramento ruk' ruwächulew ru-
mal chi are je' ta ne u tak'alib'al ri raqan
ri Dios. Mib'an juramento ruk' ri tinimit
Jerusalén rumal chi are u tinimit ri Dios ri
Nimalaj Taqanel.
36 Xuquje' mib'an juramento ruk' ri i
jolom, rumal chi man kixkowin taj kib'an
saq o q'eq che xa jun i wi'.
37 Xane xaq xuwi chib'ij "je', je ri'" o "man
je' taj", —kixcha'. Are k'u ri tzij ri xaq u wi'
tzij chik, rech ri Itzel ri', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri jun winaq ri kutzelej u k'exel ri k'äx ri käb'an che

38 Ri ix i tom chi xb'ix kan nab'e: "We jun
käresaj u waq'äch jun winaq chik, kesax na
ru waq'äch ri are'. We jun käresaj u ware
jun winaq chik, kesax na ru ware ri are'," —
kächa'.
39 Are k'u ri in kinb'ij chiwe: Chixel
chuwäch ri itzel achi ri kraj käch'ojin iwuk'.
Xane we k'o jun katch'ayow che ri juperaj a
palaj, chaya ri juperaj a palaj chik chuwäch.
Mitzelej u k'exel ri k'äx ri käb'an chiwe.
40 We k'o jun kraj katusik'ij pa q'atb'al tzij,
kraj k'ut kumaj ri a kamixa', chaya b'i ra
chaket che xuquje'.
41 We k'o jun kukoj u chuq'ab' chawe chi
kak'am b'i jun eqa'n ri käb'inib'ej jun legua,
chak'ama b'i kieb' legua ruk'.
42 Apachin ri k'o jas kuta' chawe, chaya
che. Makowirisaj ri awanima' chuwäch ri
winaq ri kraj käqajan awuk'.

Cheiwaj ri i k'ulel

43 Xuquje' i tom ri' ri xb'ix kan nab'e: "Loq'
chawila wi ri awachi'l, chawetzelaj k'u u
wäch ri a k'ulel," —kächa'.
44 Are k'u ri in kinb'ij chiwe: Loq' chi-
wila wi ri i k'ulel. Chib'ij: Ri Dios k'o
pi wi', —kixcha chke ri winaq ri keyoq'on
chiwe. Chib'ana utzil chke ri käketzelaj i
wäch, chib'ana b'a' orar pa ki wi' ri xaq
käka'n k'äx chiwe.
45 We je' kib'an wa' q'alaj ri' chi qas ix
ralk'ual ri qa Tat ri k'o chila' chikaj. Are
k'u ri qa Tat kesan loq ri q'ij pa ki wi' ri
utzalaj taq winaq, xuquje' pa ki wi' ri itzel
taq winaq. Kutaq k'u loq ri jäb' pa ki wi' ri
käka'n ri jikomal, xuquje' pa ki wi' ri man
käka'n tä ri jikomal.
46 Are k'u we xaq xuwi keiwaj ri kixkaj
ix, ¿jas ta k'u che käyi' na tojb'al re wa'
chiwe rumal ri Dios? Xuquje' ne ri toq'il taq
alkab'al käkaj kib' ri e are'.
47 We xaq xuwi kiya rutzil ki wäch ri
iwachalal, ¿a kichomaj lo ri' chi i b'anom jun
nimalaj utzil? Je k'u ne wa' xuquje' käka'n ri
man qas ketam tä u wäch ri Dios.
48 Je b'a' chib'ana ix jas ri qa Tat ri k'o chila'
chikaj. Ri Are' tz'aqat pa ru chomab'al. Ri ix
xuquje' chib'ana tz'aqat pa ri i chomab'al, —
xcha ri Jesús.

6

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri utzil ri kub'an jun winaq

1 Ru patänixik ri Dios ri kib'ano, mib'an
wa' chkiwäch ri winaq xaq rech käkilo,
käkiya k'u i q'ij. We je' kib'an wa', ri qa Tat ri
k'o chila' chikaj man k'o tä tojb'al iwe kuya
na.
2 Rumal ri' aretaq keito' ri k'o ki rajwaxik,
mitzijoj chke konojel ri winaq, je' jas ri
käka'n ri winaq ri xaq kieb' ki wäch käkitzijoj
chke konojel ri winaq pa taq ri rachoch
Dios, pa taq ri b'e. Je' käka'n wa' xaq xuwi
rech utz kech'aw ri winaq chkij. Qas tzij k'ut
kinb'ij chiwe chi ri käb'ix chkij xuwi wa' ri
tojb'al ke käkiriq na.
3 Xane ri ix aretaq k'o jas u wäch jun
tob'anik ri kiya chke ri k'o ki rajwaxik, k'o
jun metamanik. Mitzijoj ne wa' che ri utza-
laj iwachi'l.
4 Chib'ana b'a' ri utzil xaq chelaq'al. Ri qa
Tat k'ut ri kilow ronojel ri kib'an chelaq'al,
are käyo'w na ri tojb'al iwe, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri u b'anik orar

5 Ri ix aretaq kib'an orar mib'an iwe jas ri
käka'n ri winaq ri xaq kieb' ki wäch, ri käqaj
chkiwäch xaq e tak'atoj käka'n orar pa taq ri
rachoch Dios, pa taq ri u cruz taq b'e. Xaq
are käkaj chi ke'ilitaj kumal ri winaq. Qas
tzij kinb'ij chiwe chi xuwi wa' ri tojb'al ke
käkiriq na.
6 Xane ri ix aretaq kib'an orar, chixok
pa ja, chitz'apij ri uchija. Chib'ana orar
chuwäch ri qa Tat ri k'o iwuk' pa i tukiel wi.
Ri qa Tat k'ut ri kilowik chi tajin kib'an orar
chelaq'al, are käyo'w na ri tojb'al iwe.
7 Aretaq kib'an orar, mib'ij k'ia tzij ri man
k'o tä ki patän, jas ri käka'n ri winaq ri
man qas ketam tä u wäch ri Dios. Ri e are'
käkichomaj chi ri Dios keutatab'ej xa rumal
chi k'ia ri käkib'ij pa taq ri oración ri käka'no.

8 Mib'an b'a' iwe jas ri käka'n ri e are'. Rumal chi ri qa Tat retam chik jas ri rajwaxik
chiwe k'ä mäja' kita' wa' che.
9 Rumal ri' aretaq kib'an orar, je wa'
chib'ij:
Qa Tat ri k'o la pa ri kaj,
chnimarisax ta na u q'ij ri b'i' la.
10 Taqan na la pa ki wi'
konojel winaq.
B'ana b'a' na la ri rayib'al la
cho ruwächulew,
jas ri käb'an chila' chikaj.
11 Ya la chqawäch ri käqatijo,
jas ri rajwaxik chqe kämik.
12 Sacha la ri qa mak ri qa'nom
je' jas ri uj käqasach ri ki mak
ri käka'n k'äx chqe.
13 Mäya la chqe chi kujtaqchi'x
che mak, xane chujto' la
cho ri Itzel.
Ronojel wa' käqata' che la
rumal chi ri lal
kätaqan la puwi' ronojel.
K'o nimalaj chuq'ab' uk' la
puwi' ronojel,
chnimarisax ta b'a' q'ij la amaq'el
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.
Amén.
(Je wa' kib'ij aretaq kib'an orar, —xcha ri Jesús chke.)
14 We ri ix kisach ki mak nik'iaj winaq chik ri ka'nom k'äx chiwe, ri qa Tat ri k'o chila' chikaj xuquje' kusach na ri i mak ix.
15 Are k'u we man kisach ki mak nik'iaj winaq chik, ri qa Tat man kusach tä na ri i mak ix, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ayuno

16 Aretaq ri ix kib'an ayuno mib'an iwe jas ri käka'n ri achijab' ri xaq kieb' ki wäch. Ri e are' käka'n che kib' chi keb'isonik. Je' käka'n wa' xaq rech käkil ri winaq chi tajin käka'n ayuno. Qas tzij kinb'ij chiwe chi xuwi wa' ri tojb'al ke käkiriq na.
17 Ri ix k'ut aretaq kib'an ayuno, chich'aja ri i palaj, utz kib'an chuxayik ri i wi'.
18 Je wa' kib'ano rech ri winaq man käkich'ob' taj chi tajin kib'an ayuno, xane xaq xuwi ri qa Tat ri k'o iwuk' pa i tukiel wi kilowik. Are k'ut käyo'w na ri tojb'al iwe.

Waral kätzijoxik wi ri q'inomal ri k'o chila' chikaj

19 Mimulij i q'inomal waral cho ruwächulew, rumal chi waral xa kechikopir ri jastaq, xa keq'elob'ik, xa kelaq'axik.
20 Xane are chimulij i q'inomal chila' chikaj, jawije' ri man kechikopir tä wi, man keq'elob' taj, man kelaq'ax tä k'ut.
21 Ri k'o wi ri i q'inomal, chila' ri' b'enaq wi ri iwanima', —xcha ri Jesús.

Ri qa waq'äch are je' jas jun candela ri kuya saqil

22 Ri a waq'äch are je' jas jun candela ri kuya saqil chawe. We utz ri a waq'äch, q'alaj ri' ri a b'e chawäch.
23 We k'u man utz ra waq'äch, man q'alaj tä ri' ra b'e, at k'o ri' pa q'equm. We ri saqil ri k'o pa ri awanima' kub'an q'equm, ¡sib'alaj nim na ri q'equm ri'! —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Rajwaxik chi xa jun ri käqapatänij, ri Dios o ri q'inomal

24 Man k'o tä jun winaq käkowinik keupatänij kieb' patrón. Käretzelaj k'u na u wäch ri jun, loq' käril na ri jun chik. Kub'an ri jikomal ruk' ri jun, man nim tä k'u käril wi ri jun chik. Jun winaq man kuya' taj kupatänij ri Dios we b'enaq u k'ux ruk' ri q'inomal, —xcha ri Jesús chke.

Ri Dios keuchajij ri ralk'ual

25 Rumal ri' kinb'ij chiwe: Mixok il che jas ri kib'an chuch'akik ri i wa o ri kitijo. Mixok il che ri iwatz'iaq ri kikojo. Are k'u nim na u b'anik ri k'aslemal chuwäch ri kitijo, are k'u nim na u b'anik ri i cuerpo chuwäch ri atz'iaq ri kikojo.
26 Chiwilampe ri chikop ri kerapap chikaj. Man käka'n tä tiko'n, man käkiyak tä k'u u wäch ri tiko'n chuk'olik wa' pa taq k'uja. Pune je ri', ri qa Tat ri k'o chila' chikaj ketzuquwik. Nim k'u na i q'ij ix chkiwäch ri chikop ajuwokaj.
27 ¿A k'o lo jun chiwe ri käkowinik käk'asi chi na kieb' oxib' junab' xa rumal chi sib'alaj kok il che? ¡Man k'o taj! —xcha ri Jesús chke.
28 ¿Jas k'u che sib'alaj kixok il che ri iwatz'iaq? Chiwilampe ri kotz'ij pa taq ri juyub' jas käka'no kek'iyik. Man keb'atz'in taj, xuquje' man kekiemen taj.
29 Kinb'ij k'u chiwe chi pune ta ne je ri', ri nim taqanel Salomón, ruk' ronojel ru q'inomal, man xkowin tä xukoj jun ratz'iaq je' jas jun chke we kotz'ij ri', —xcha chke.
30 We ri Dios je wa' u b'anom che ri katz'iaq ri q'ayes ri e k'o kämik pa juyub', chuweq k'ut xa keyi' na pa ri q'aq', ¡e ta k'u lo ri ix! ¿A mat kixrilij na ri Dios che ri iwatz'iaq? Ri ix xa jub'iq' kixkojonik, —xcha chke.
31 Rumal ri', mixok b'a' il, mib'ij: "¿Jawije' käpe wi ri qa wa? o ¿jawije' käpe wi ri käqatijo? o ¿jawije' käpe wi ri qatz'iaq?" —mixcha', —xcha chke.
32 Konojel k'u we jastaq ri' are ri käkitzukuj ri winaq. Are k'u ri ix k'o ri i Tat chila' chikaj ri retam chi keajwataj wa' chiwe.
33 Rumal ri' are nab'e chitzukuj chi ri Dios kätaqan pa ri i k'aslemal, xuquje' chib'ana ri jikomal chuwäch ri Are', käya'taj k'u na ronojel ri kajwataj chiwe.

34 Mixok b'a' il che ri chuweq. Ri chuweq
k'o na ri k'äx käriqtajik jas ri kämik. Ruk' wa'
ri i kosik re ri q'ij kämik, —xcha ri Jesús chke
ru tijoxelab'.

7

Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik

1 Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik,
rech ri Dios man kuq'at tä tzij pi wi' ix.
2 Ri Dios je' u q'atik tzij kub'an na pi wi'
ix jas ru q'atik tzij kib'an ix pa ki wi' nik'iaj
winaq chik. Jas ri pajb'al ri kikoj ix chke
nik'iaj winaq chik, je' käkoj na chiwe ix.
3 ¿Jas che kab'ij tzij chkij nik'iaj winaq
chik? ¡Je' ta ne chi kawil ri in nitz' mes ri
k'o pa ru waq'äch ri awachalal, man kawil
tä k'u ri a mak at ri je' jas jun kuta'm ri k'o
pa ra waq'äch!
4 We ri at k'o jun kuta'm pa ra waq'äch, ¿a
kuya' lo ri' kab'ij che ri awachalal: "Chaya
chwe chi kinwesaj koq ri in nitz' mes ri k'o
pa ra waq'äch"?
5 ¡Ri at xaq kieb' a wäch! Chawila' nab'e jas
u b'anik ra k'aslemal at, je' ta ne chi kawesaj
jun kuta'm ri k'o pa ra waq'äch. Je ri' qas
katka'y na che resaxik koq ri in nitz' mes ri
k'o pa ru waq'äch ri awachalal.
6 Meiya ri loq'alaj taq jastaq ri rech ri Dios
chke taq ri tz'i', mepe k'u ne chiwij, käka'n
k'u ch'aqataq chiwe. Meiya ri je'lalaj taq
ab'aj perlas chkiwäch taq ri aq, xaq k'u ne
mäkitak'alej.

Chib'ana orar, chita' ri kiwaj. Chitzukuj ruk' ri Dios, chik'orok'a ri uchija

7 Chita' ri kiwaj, käya'taj k'u na wa' chiwe
rumal ri Dios. Chitzukuj ruk' ri Dios, kiriq
k'u na. Chik'orok'a ri uchija, käjaqtaj k'u na
wa' chiwäch.
8 Je ri', rumal chi jachin ri k'o jas kuta',
käya'taj na che. Jachin ri k'o kutzukuj, k'o
kuriqo, jachin k'u ri kuk'orok'a ri uchija,
käjaqtaj na wa' chuwäch.
9 ¿A k'o lo jun chiwe ri kuya jun ab'aj che
ri u k'ojol aretaq kuta' u wa?
10 ¿A kuya ne lo jun kumätz che aretaq
kuta' jun kär?
11 We ri ix, ix ajmakib', kixkowin chuya'ik
utzalaj taq jastaq chke ri iwalk'ual, ¿a mat ri
i Tat ri k'o chila' chikaj keuya na utzalaj taq
jastaq chke ri käkita' che?
12 Je k'u ri', jas ri kiwaj ix chi käka'n ri
winaq chiwe, je' chib'ana ix chke ri e are'
xuquje'. Are k'u je wa' ri kub'ij ri Pixab' ri
xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, xuquje' je wa'
kub'ij taq ri wuj ri xkitz'ib'aj kan ri q'alajisal
taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.

Waral käqil wi ri uchib'e ri latz' u wäch

13 Chixok b'i pa ri uchib'e ri latz' u wäch. Ri
uchib'e xuquje' ri b'e ri ke' pa ri k'äx jawije'
käsach wi ki wäch ri winaq, nim ki wäch. E
k'ia k'ut ri keb'ok pa ri uchib'e ri'.
14 Are k'u ri uchib'e xuquje' ri b'e ri ke'
pa ri k'aslemal ruk' ri Dios, nu'ch ki wäch
xuquje' sib'alaj k'äx. Man e k'ia tä k'ut ri
keriqowik.

Etamtal jun che' we utz o man utz taj rumal ru wächinik

15 Chichajij iwib' chkiwäch ri achijab' ri
xaq e b'anal taq tzij, ri käka'n che kib' chi e
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. E are
k'u wa' kepe iwuk', sib'alaj utz kepetik je' ta
ne chij ri kij, are k'u chkipam e jiq'ab' taq
utiw.
16 Ri ix kich'ob' na jachin taq wa' rumal
ri käka'no. Je' jas jun che' käch'ob'taj u wäch
rumal ru wächinik. ¿A k'o lo jumul ri ketam
uvas chrij ri k'ix? ¿A ketam lo higos chrij ri
tzäkäm? ¡Man je' taj!
17 Je k'u ri' ronojel utzalaj che' utz ri u
wäch ri kuya'. Are k'u ri che' ri man utz taj,
man utz tä ru wäch ri kuya'.
18 Ri utzalaj che' man käkowin taj kuya ru
wäch ri man utz taj. Ri che' ri man utz taj
man käkowin taj kuya utzalaj u wäch ri'.
19 Ronojel che' ri man kuya tä utzalaj u
wäch, kät'aqix na, käk'iäq na ri' pa ri q'aq'.
20 Je wa ri' ri ix qas kich'ob' na jas ki b'anik
ri winaq rumal ri käka'no, —xcha chke.

Man konojel tä ri winaq keopan na chila' jawije' kätaqan wi ri Dios

21 Man konojel tä winaq keb'ok chila' jaw-
ije' ri kätaqan wi ri Dios, pune käkib'ij chwe:
"Qajaw, Qajaw," —kecha ri', xane xaq xuwi
ri keb'anow ru rayib'al ri nu Tat ri k'o chila'
chikaj.
22 E k'ia ri käkib'ij na chwe pa ri q'ij ri':
"Qajaw, Qajaw, ri uj qa yo'm tzijonem pa
ri b'i' la. Pa ri b'i' la xeqesaj b'i itzel taq
espíritus chke ri winaq, xuquje' are pa ri b'i'
la ri xqa'n k'ia u wäch kajmab'al," —kecha
na.
23 Ri in k'ut kinb'ij na chke: "Man wetam
tä i wäch. Chixel b'i chnuwäch, ri ix xaq ix
b'anal taq etzelal," —kincha na chke, —xcha
ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral käqil wi ri kieb' u wäch tak'alib'al ja

24 Je k'u ri' jachin ri kutatab'ej ri nu tzij,
kub'an k'ut jas ri kinb'ij, are je ri' jas jun achi
ri k'o u no'j, ri xuyak ri rachoch pa ab'aj.
25 Xqaj k'u ri jäb', xek'iy taq ri ja', xpe jun
nimalaj kiäqiq' chrij ri ja, man xtzaq tä k'ut
rumal chi ru tak'alib'al are ab'aj.
26 Jachin k'u ri kutatab'ej ri nu tzij, man
kub'an tä k'ut jas ri kinb'ij, junam ri' ruk'
jun achi ri man kuch'ob' taj jas ri kub'ano,
ri xuyak ri rachoch puwi' ri senyäb'.
27 Xqaj ri jäb', xek'iy taq ri ja', xpe jun
nimalaj kiäqiq' chrij ri ja, xtzaq k'u ri ja.
¡Ronojel xa xwulijik! —xcha ri Jesús.

28 Aretaq ri Jesús xto'taj che tzijonem, ri
winaq sib'alaj xkikajmaj ru tijonik.
29 Je ri', rumal chi ri u tijonik kuk'utu chi
are je' jas jun ri k'o u taqanik pa ki wi', man
je' taj jas ri xka'n ri tijonelab' re ri Pixab'.

8

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o itzel ch'a'k che

1 Aretaq ri Jesús xqaj loq cho ri juyub', e
k'ia winaq xeteri loq chrij.
2 Xopan k'u ruk' ri Jesús jun achi ri k'o itzel
ch'a'k che.* Xxuki chuwäch ri Jesús, xub'ij
che: Tat, ri in wetam chi käkowin la che nu
kunaxik we kaj la, —xcha che.
3 Xuyuq k'u ru q'ab' ri Jesús, xuchap koq ri
achi, xub'ij che: ¡Kwaj! Chutzir b'a' la, —xcha
che.
Xuwi wa' xub'ij ri Jesús. Xutzir k'u ri achi
ri k'o ri itzel ch'a'k che.
4 Xub'ij k'u ri Jesús che: ¡Tampe la! K'o
jas mäb'ij la che jachin jun. Oj la, jek'utu
ib' la cho ri sacerdote.† Ya la ri sipanik
ri taqom kan rumal ri qa mam Moisés chi
käyi'k aretaq käkunataj jun ri k'o itzel ch'a'k
che. Are k'u q'alajisab'al wa' chkiwäch ri
winaq chi utzirinaq chi la, —xcha che.

Ri Jesús kukunaj jun ala patänil re jun ki nimal soldados

5 Aretaq xopan ri Jesús pa ri tinimit Ca-
pernaum, xpe jun achi ruk'. Are jun chke
ri ki nimal soldados aj Roma. Xuta' k'u jun
toq'ob' che ri Jesús.
6 Je wa' xub'ij: Tat, ri ala ri patänil we
qajinaq pa ch'at cho ja, käminaq u cuerpo.
Sib'alaj k'äx u riqom rumal ri yab'il, —xcha
che.
7 Ri Jesús xub'ij che: Kine' na chukunaxik,
—xcha che.
8 Ri ki nimal soldados xch'awik, xub'ij che
ri Jesús: Tat, man taqal tä chwe chi kok la
pa ri wachoch. Xaq xuwi taqan la chi kel ri
yab'il che ri patänil we, ruk' k'u wa' kutzir
na, —xcha che.
9 Ri in xuquje' k'o jun ri kätaqan pa nu wi' ri
nim u b'anik. Xuquje' ri in e k'o nu soldados
ri kintaqan pa ki wi'. Aretaq kinb'ij che jun
chke ri nu soldados chi ke'k, ke' k'ut. Aretaq
kinb'ij che jun chik chi käpetik, käpe k'u ri
are'. Aretaq kintaq ri patänil we chub'anik
jun chak, ri are' kub'an ri kinb'ij, —xcha ri
ki nimal soldados che ri Jesús.
10 Aretaq ri Jesús xuta wa', sib'alaj xukaj-
maj, xub'ij k'u chke ri winaq ri e teren chrij:
Qas tzij kinb'ij chiwe, chi man k'o tä jumul ri
nu riqom chkixol ri winaq aj Israel jun achi
jas we achi ri' ri sib'alaj käkojon chwe, —xcha
chke.
11 Kinb'ij k'u chiwe chi e k'ia ri kepe
na chrelb'al q'ij, xuquje' chuqajb'al q'ij, ri
ket'uyi na junam ruk' ri qa mam Abraham,
ri qa mam Isaac, ri qa mam Jacob chuchi' ri
mesa chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios.
12 Are k'u ri xa xkichomaj keb'ok chila'
jawije' ri kätaqan wi ri Dios, man keb'ok taj
rumal chi man xekojon taj. Xane xa kek'iäq
na b'i pa ri q'equm. Chila' k'ut keb'oq' wi na,
chila' käkiquch'uch'ej wi na ri ki ware, —xcha
ri Jesús chke ri winaq.
13 Te ri' xub'ij ri Jesús che ri ki nimal
soldados: Oj la cho ja. Rumal chi xkoj la
chi käkunataj ri ala, je k'u käb'antaj na, —xcha
che.
Tzare chi' k'ut xutzir ri ala aretaq xub'ij ri
Jesús wa' we tzij ri'.

Ri Jesús kukunaj ru ji' chichu' ri tat Pedro

14 Ri Jesús xe' cho rachoch ri tat Pedro, xril
k'u ru ji' chichu' ri tat Pedro qajinaq pa ch'at
rumal jun nimalaj q'aq'.
15 Ri Jesús xuchap ri chichu' che ru q'ab',
xel k'u ri q'aq' chrij. Chanim k'ut xwalijik,
xuchap ki patänixik.

Ri Jesús keukunaj k'ia yawab'ib'

16 Aretaq xq'eqal chik, e k'ia winaq ri k'o
itzelalaj taq espíritus chke xek'am b'i cho ri
Jesús. Xa k'u ruk' jun tzij ri xub'ij ri Jesús
xeb'el b'i ri itzelalaj taq espíritus, xuquje'
xeukunaj konojel taq ri yawab'ib'.
17 Je' xb'antaj wa' rech je' kelik jas ri xub'ij
ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios: "Ri Are' xuriq k'äx rumal
qech, xuya qa chuq'ab', xujukunaj che ri qa
yab'ilal," —xcha ri qa mam Isaías.

Waral käqil wi ri winaq ri xkib'ij chi käkaj keb'e' ruk' ri Jesús

18 Ri Jesús xrilo chi e k'ia winaq ki mulim
kib' ruk', xub'ij chke ru tijoxelab': Chujq'ax
ch'äqäp che ri mar, —xcha chke.
19 Xpe k'u jun tijonel re ri Pixab', xqeb' k'u
ruk' ri Jesús, xub'ij che: Ajtij, kwaj kine' uk'
la apawije' ta ne ri ke' wi la, —xcha che.
20 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: Ri yak
k'o ki jul, xuquje' ri chikop ri kerapap cho ri
kaj k'o ki sok. Are k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq,‡ man k'o tä jawije' ri
kinwar wi, —xcha che.
21 Jun achi chik, jun chke ru tijoxelab',
xub'ij che ri Jesús: Tat, ya la chwe chi nab'e
kine'k, kinmuq kan ri nu tat aretaq käkämik,
—xcha che.
22 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: Tasa'j
at wuk', chaya chke ri käminaqib' chi
chkimuqu ri ki käminaq, —xcha ri Jesús che.

* **8:2** Ri itzel ch'a'k are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib'. † **8:4** "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento. ‡ **8:20** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi are ri To'l Qe ri käpetik.

Ri Jesús kub'ano chi kätäni ri kiäqiq'

23 Te ri' xok ri Jesús pa ri barco, ru tijoxelab' k'ut xeb'e' ruk'.
24 Xpe k'u jun nimalaj kiäqiq' ri sib'alaj k'äx puwi' ri ja', je ri' chi ri nimaq taq uwoja' tajin keb'ok pa ri barco. Are k'u ri Jesús tajin käwarik.
25 Xeb'e' k'u ru tijoxelab', xekik'asuj, xkib'ij che: ¡Qajaw Jesús, chujto' la! ¡Tajin kujkämik! —xecha che.
26 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿Jas che sib'alaj kixej iwib'? ¡Ri ix qas tzij man nim tä más ri i kojonik! —xcha chke.

Xwalij k'u ri Jesús, xuyaj ri kiäqiq' xuquje' ri mar. Xtäni k'u ri kiäqiq', xlilob' ronojel ru wi' ri mar.
27 Ri achijab' sib'alaj xkikajmaj, xkib'ij k'ut: ¿Jachin lo ri' we achi ri', chi ri kiäqiq' xuquje' ri ja' re ri mar keniman che? —xecha ri achijab'.

E k'o kieb' achijab' aj Gadara ri e k'o itzel taq espíritus chke

28 Aretaq xeopan ch'äqäp che ri mar, pa ri ki tinimit ri winaq aj Gadara, xeb'el loq kieb' achijab' pa ri campo santo chkixol taq ri muqub'al, xeopan k'u ruk' ri Jesús. E k'o itzel taq espíritus chke we achijab' ri'. Sib'alaj xib'ib'al kepetik, je ri' chi man k'o tä chi jun käkowinik kok'ow pa ri b'e ri'.
29 Xkichap k'u u raqik ki chi', ko xech'awik, xkib'ij che ri Jesús: ¿Jas kaj la chqe uj, Jesús, lal ri' ri u K'ojol ri Dios? ¿A petinaq la waral chub'anik k'äx chqe pune mäja' kuriq ri q'ij? —xecha che ri Jesús.
30 E k'ia k'u ri aq tajin keyuq'ux apan chila' pa ri juyub' ri'.
31 Ri itzel taq espíritus xeb'ochi'n che ri Jesús, xkib'ij che: We kujesaj b'i la, ya la chqe chi kujok chke ri aq, —xecha che.
32 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jix b'a', chixok chke ri aq, —xcha chke.

Xeb'el k'u b'i ri itzel taq espíritus chke ri achijab', xeb'ok b'i chke ri aq. Konojel k'u ri aq xkik'iäq b'i kib' chutza'm ri juyub', xeqaj k'u pa ri mar, xejiq'ik.
33 Are k'u ri ajyuq'ab' taq aq sib'alaj xkixej kib', xeanimaj b'ik, xeb'e'k. Aretaq xeopan pa ri tinimit xkesaj u tzijol wa' ri xkilo, xuquje' ri xb'antaj kuk' ri achijab' ri xek'oji ri itzel taq espíritus chke.
34 Konojel k'u ri winaq ri e k'o pa ri tinimit xeb'e' jela' jawije' k'o wi ri Jesús. Aretaq xkil ri Jesús, xkib'ochi'j, xkib'ij che chi chel b'i pa ri ki tinimit.

9

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq u cuerpo

1 Te k'u ri' xok ri Jesús pa jun barco, xq'ax ch'äqäp che ri cho, xopan k'u pa ru tinimit ri Are'.
2 Xk'am k'u b'i jun achi cho ri Jesús ri käminaq u cuerpo, q'oyol k'u ri' cho jun alaj ch'at. Aretaq ri Jesús xrilo chi ri achijab' ri e teleninaq loq sib'alaj kekojon che, xub'ij che ri yawab': Mäb'ison chi la, tat, ri mak la xesachtajik, —xcha che.
3 Jujun k'u chke ri tijonelab' re ri Pixab' tajin kechomanik, xkib'ij pa kanima': "We achi ri' kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios," —xecha'.
4 Ri Jesús retam chik jas ri tajin käkichomaj, xub'ij k'u chke: ¿Jas che k'o we itzel taq chomanik ri' pa anima' alaq? —xcha chke.
5 ¿Jachike ri man k'äx tä u b'ixik: "Ri mak la xesachtajik", o ru b'ixik: "Walij la, oj la cho ja"? —xcha ri Jesús chke.
6 Rech b'a' ketamaj alaq chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o k'u nu taqanik pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew chusachik ri ki mak, ¡tampe alaq ri kinb'ij! —xcha chke.

Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi ri käminaq u cuerpo: Walij la, oj la cho ja, k'ama b'i la ri sok la, —xcha che.
7 Xwalij k'u b'i ri achi ri käminaq u cuerpo, xe' cho rachoch.
8 Aretaq xkil ri winaq wa', xkixej kib'. Xkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios, rumal chi u yo'm pa ki q'ab' winaq chi taqal u b'anik we kajmab'al ri'.

Ri Jesús kusik'ij ri tat Mateo rech ke' ruk'

9 Xel b'i ri Jesús chila'. Ok'owem kub'an ri Are' jawije' ri kätoj wi ri alkab'al, xril k'u u wäch jun achi, Mateo u b'i', t'uyul chila'. Xub'ij k'u che: Tasa'j wuk', —xcha che.

Xwalij k'u ri tat Mateo, xe' ruk' ri Jesús.
10 Pa jun q'ij k'ut t'uyul ri Jesús chi' ri mesa cho rachoch ri tat Mateo. E k'ia k'u ri toq'il taq alkab'al, xuquje' nik'iaj ajmakib' chik e t'uyul ruk' ri Jesús chi' ri mesa junam kuk' ru tijoxelab'.
11 Xepe k'u ri tata'ib' fariseos, xkil ronojel wa'. Xkita' k'u chke ru tijoxelab', xkib'ij: ¿Jas che käwi' ri Jesús ri iwajtij kuk' ri toq'il taq alkab'al xuquje' kuk' ri ajmakib'? —xecha chke.
12 Aretaq xuta ri Jesús wa', xub'ij chke: Ri winaq ri utz ki wäch, ri k'o ki chuq'ab', man rajwaxik tä kunal ke, xane are rajwaxik wa' chke ri yawab'ib', —xcha chke.
13 Oj alaq, jetamaj alaq jas kel kub'ij wa' we tzij ri' ri tz'ib'tal kan pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: "Ri in are kwaj chi ri ix kitoq'ob'isaj ki wäch ri winaq. Man are tä kwaj chi keikämisaj taq awaj che ki sipaxik chnuwäch," —kächa ri Dios, —xcha chke. Ri in, man in petinaq tä che ki sik'ixik winaq ri jikom kanima' cho ri Dios, xane in petinaq che ki sik'ixik ri ajmakib' rech käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik, —xcha chke.

E k'o winaq ri xkita' che ri Jesús chrij ri ayuno

14 Ru tijoxelab' ri tat Juan Qasal Ja' xeopan
ruk' ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas che ri uj xuquje'
ri tata'ib' fariseos amaq'el käqa'n ri ayuno,*
are k'u ri tijoxelab' la man käka'n tä ri
ayuno? —xecha che.
15 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: ¿A
keb'ison lo ri winaq ri e k'o pa jun k'ulanem
aretaq ri achi ri te' xk'uli'k k'o kuk'? Kopan
k'u na ri q'ij aretaq kesax b'i we achi ri'
chkixol. Te k'u ri' käka'n na ri ayuno pa ri
q'ij ri', —xcha ri Jesús chke.
16 Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: Man k'o
tä jun winaq ri kut'is jun k'ak' k'ojob'al
chrij jun q'el atz'iaq. We ta je ri' ri k'ak'
k'ojob'al kuk'ol rib', käresaj k'u b'i jub'iq' che
ri q'el atz'iaq, känimar k'u ru teq'tob'ik, —
xcha chke.
17 Man k'o tä jun ri kuya k'ak' vino pa q'el
taq q'eb'al re tz'um. We ta je ri', ri vino
kut'ub'ij na ri tz'um, ketzeletaj k'u na ri vino
xuquje' taq ri tz'um. Rajwaxik k'ut chi ri
k'ak' vino käyi' pa taq k'ak' taq q'eb'al re
tz'um, rech ri vino xuquje' taq ri tz'um man
ketzeletaj taj, —xcha ri Jesús chke.

Käkunax jun ixoq yawab', xuquje' käk'astajisax ru mia'l ri tat Jairo ri xkäm na

18 Je wa' tajin kub'ij ri Jesús chke ri winaq
aretaq xopan jun tata' ki nimal ri winaq aj
Israel. Xxuki chuwäch ri Jesús, xub'ij che: Ri
alaj nu mia'l k'ä te' xkäm kanoq. We k'u ri lal
ke' la wuk', käya la ri q'ab' la puwi', käk'asi
na, —xcha che.
19 Xe' k'u ri Jesús ruk' ri tata', e rachi'l ru
tijoxelab'.
20 K'o k'u jun ixoq yawab', ri xke' kab'lajuj
junab' xaq kel u kik'el. Xqeb' k'u chrij ri
Jesús, xuchap koq ru chi' ru q'u'.
21 Xub'ij k'u pa ranima': "Xuwi ta ne we
kinchap koq ru q'u', kinutzir na," —xcha ri
ixoq.
22 Ri Jesús k'ut xutzolq'omij rib', xril ri
ixoq, xub'ij che: Mäb'ison chi la, nan, xku-
nataj k'u la, rumal chi xkojon la chwe, —
xcha che.

Tzare chi' k'ut xutzir ri ixoq.

23 Aretaq ri Jesús xopan cho rachoch ri
tata' ri ki nimal ri winaq aj Israel, xrilo
chi e k'o chi ri ajq'ojomab' ri keb'e' che ri
muqnajik, xuquje' xeril ri winaq chi sib'alaj
käkik'is kib' che oq'ej, sib'alaj käkiraq ki chi'.
24 Xub'ij k'u chke: ¡Chel na apan alaq cho
ja! Man käminaq tä ri ali, xane xa käwarik, —
xcha chke.

Are k'u ri winaq xa xkitze'j u wäch ri Jesús.

25 Ri Jesús k'ut xeresaj b'i ri winaq cho ja,
te k'u ri' xok b'ik. Xuchap ri ali che ru q'ab'.
Ri ali k'ut xwalijik.
26 Xel k'u u tzijol wa' ri xb'antajik pa taq
konojel ri tinimit chila'.

Ri Jesús keukunaj kieb' achijab' ri man kekowin taj keka'yik

27 Aretaq xel b'i ri Jesús chila', kieb'
moyab' xeteri b'i chrij, xkiraq ki chi', xkib'ij:
¡Tat, lal ri' ri Ralk'ual kan ri qa mam David,
toq'ob'isaj la qa wäch! —xecha che.
28 Aretaq ri Jesús xok b'i pa ri ja, ri kieb'
moyab' xeqeb' ruk'. Ri Jesús xuta' chke: ¿A
käkoj alaq chi kinkowin chub'anik wa'? —
xcha chke.

Käqakojo, Tat, —xecha ri e are'.

29 Ri Jesús xuchap koq ri ki waq'äch, xub'ij
chke: Je' ta b'a' chb'antajik jas ri xkoj alaq
chi kinkowin chub'anik, —xcha chke.
30 Xutzir k'u ri ki waq'äch. Ri Jesús sib'alaj
xeupixb'aj, xub'ij chke: Mätzijoj alaq wa' che
jachin jun, —xcha chke.
31 Te k'u ri', aretaq xeb'el b'ik, xkichap u
tzijoxik wa' jas ri xub'an ri Jesús kuk' pa
konojel taq ri tinimit ri k'o jela'.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri man käkowin tä chik käch'awik

32 Tajin keb'el b'i ri kieb' moyab' ri xeku-
naxik, aretaq xk'am loq chuwäch ri Jesús
jun achi mem ri k'o jun itzel espíritu che.
33 Aretaq xesax b'i ri itzel espíritu rumal ri
Jesús, ri achi ri mem xuchaplej tzijonem. Ri
winaq sib'alaj xkikajmaj wa', xkib'ij: Man
k'o tä jumul ri je' qilom wa' waral pa Israel,
—xecha'.
34 Are k'u ri tata'ib' fariseos xkib'ij: We
achi ri' keresaj b'i ri itzel taq espíritus chke
ri winaq ruk' ru chuq'ab' ri ki nimal ri itzel
taq espíritus, —xecha'.

Ri Jesús kel u k'ux chke ri winaq

35 Ri Jesús xeusolij ri nimaq taq tinimit
xuquje' ri alaj taq tinimit. Pa taq ri rachoch
Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq xuya ti-
jonik, xutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq.
Xukunaj ronojel u wäch yab'il, xuquje' xre-
saj ronojel u wäch k'äx chke ri winaq.
36 Aretaq xeril ri k'ialaj winaq, xel u
k'ux chke rumal chi keb'isonik, man k'o tä
käku'b'isan ki k'ux. E je' ta ne chij ri man k'o
tä kajyuq'.
37 Xub'ij k'u chke ru tijoxelab':
Qas tzij
sib'alaj nim ri q'atoj, xa k'u e kieb' oxib' ri
ajchakib'.
38 Chib'ochi'j b'a' ri Ajchaq'el ri q'atoj chi
keutaq b'i nik'iaj ajchakib' chik pa ru chak,
—xcha chke.

10

Kecha' ri kab'lajuj apóstoles rumal ri Jesús

1 Ri Jesús xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab'.
Xuya chke chi käk'oji taqanik pa ki q'ab'

* **9:14** Chawila' ri tzij "Ayuno" pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

che kesaxik b'i ri itzel taq espíritus, xuquje' che ki kunaxik ri winaq che ronojel u wäch yab'il o ronojel u wäch k'äx ri k'o chke.

2 Are wa' ri ki b'i' ri kab'lajuj apóstoles:* nab'e ri tat Simón ri xuquje' käb'ix Pedro che, ruk' ri tat Andrés ri rachalal. Ri tat Jacobo ruk' ri tat Juan ri rachalal ri e u k'ojol ri tat Zebedeo.

3 Ri tat Felipe, ri tat Bartolomé, ri tat Tomás, xuquje' ri tat Mateo ri toq'il alkab'al. Ri tat Jacobo ru k'ojol ri tat Alfeo. Ri tat Lebeo ri xuquje' käb'ix Tadeo che.

4 Ri tat Simón ri käb'ix u nimal tinimit che, xuquje' ri tat Judas Iscariote ri xjachow ri Jesús.

Ri Jesús keutaq b'i ri kab'lajuj u tijoxelab' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

5 Ri Jesús xeutaq b'i we achijab' ri', xeupixb'aj b'ik, xub'ij chke: Mixe' pa taq ri ki tinimit ri winaq ri man aj Israel taj. Man kixok tä k'ut pa taq ri ki tinimit ri winaq aj Samaria.

6 Xane are kixe' kuk' ri winaq aj Israel, ri e je' ta ne chij e sachinaq kan pa taq juyub'.

7 Jix, jib'ij chke chi xa jub'iq' man kuchaplej ru taqanik ri Dios.

8 Cheikunaj ri yawab'ib', cheik'astajisaj ri käminaqib', cheikunaj ri k'o itzel taq ch'a'k chkij, cheiwesaj k'u b'i ri itzel taq espíritus chke ri winaq. Ri ix xaq sipam wa' we kuinem ri' chiwe, k'o k'u b'a' mita' che ri ki to'ik ri winaq, —xcha chke.

9 Mik'am b'i i rajil. Ri q'än puaq, ri saq puaq, ri kiäq puaq mik'am k'u b'ik.

10 Mik'am b'i ri i chim che ri b'e. Xa jun i kamixa' kik'am b'ik. Mik'am b'i i xajäb'. Mik'am b'i i ch'imiy. Je ri', rumal chi taqal che ri ajchak chi käyi' ri kajwataj che.

11 Apachike tinimit ri kixopan wi, we nim, we ch'utin, chitzukuj jun winaq chila' ri qas kixk'ulaj. Chixkanaj kan chila' k'ä kichap na b'i jumul chik ri i b'e.

12 Aretaq kixok pa jun ja, chiya rutzil ki wäch ri e k'o pa ri ja. Kib'ij chke chi are utzil kiwaj chke.

13 We taqal chke ri winaq ri e k'o pa ri ja chi kiya kan rutzil ki wäch ruk' utzil, chiya kanoq. We k'u man taqal chke, miya kan rutzil ki wäch.

14 Are k'u we man kixk'ulax kumal, we man käkaj taj käkitatab'ej ri i tzij, chixel b'i cho ri ja ri' o pa ri tinimit ri'. Chitota' kan ri ulew ri k'o che taq ri iwaqan. (Chib'ana wa' chuq'alajisaxik chkij ri winaq re ri tinimit ri' chi man utz tä ri käka'no, k'o ki mak.)

15 Qas tzij kinb'ij chiwe chi pa ri q'ij ri käq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri' rumal ri Dios, nim na ri k'äjisab'al ki wäch ri winaq re ri tinimit ri' chuwäch ri k'äjisab'al ki wäch ri winaq aj Sodoma xuquje' ri winaq aj Gomorra,† —xcha chke.

Käb'an na k'äx chke ri kojonelab'

16 ¡Chiwilampe'! Ri in kixintaq b'ik je' ta ne chi ix chij chkixol ri utiw. Chixsak'laj b'a' je' jas ri kumätz, chib'ana k'ut je' jas ri kub'an ri palomäx ri man kub'an tä k'äx.

17 Chiwila b'a' iwib', rumal chi ri winaq kixkijach na pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri winaq, kixkich'ay na pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq.

18 Kixkik'am na b'i chkiwäch q'atal taq tzij, xuquje' chkiwäch nimaq taq taqanelab' rumal wech in, rech kiq'alajisaj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch ri e are' xuquje' chkiwäch ri winaq ri man aj Israel taj.

19 Aretaq k'ut kixk'am b'ik rech kixjach chkiwäch ri q'atal taq tzij, mixej iwib'. Michomaj b'ik jas ri kib'ij, o jas ri kib'an chub'ixik wa'. K'ol b'a' pa i jolom chi aretaq rajwaxik kixch'awik, ri Dios käyo'w na chiwe ri tzij ri kib'ij.

20 Man ix tä k'u ri' ri kixtzijon na, xane are ri Loq'alaj Espíritu rech ri qa Tat käyo'w na ri tzij pa ri iwanima', —xcha chke.

21 Ri winaq kekijach na ri kachalal pa kämisaxik. Ri nan tat kekijach na ri kalk'ual pa kämisaxik. Ri alk'ualaxelab' käkiyak na kib' chkij ri ki nan ki tat, kekijach na pa kämisaxik.

22 Ketzelax na i wäch kumal konojel ri winaq xa rumal wech in. Apachin k'u ri kuch'ij ri k'äx k'ä käk'is na ronojel kuriq na ru tob'anik ri Dios.

23 Aretaq käb'an k'äx chiwe pa jun tinimit, chixanimaj b'i pa jun tinimit chik. Qas tzij kinb'ij chiwe chi mäja' kixkowin chusolixik taq konojel ri tinimit ri e k'o wi ri winaq aj Israel aretaq kinpe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —xcha chke ru tijoxelab'.

24 Ri tijoxel man are tä nim na u b'anik chuwäch ru tijonel. Ri ajchak k'ut man are tä nim na u b'anik chuwäch ri u patrón.

25 Ri tijoxel rajwaxik käku'b'i u k'ux chi käjunamataj na ruk' ru tijonel. Ri ajchak k'ut rajwaxik käku'b'i u k'ux chi käjunamataj na ruk' ru patrón. We ri ajchaq'el ja käb'ix Beelzebú che xa che yoq'b'al re, ¿jas ta k'u lo käb'ix chke ri rachalaxik ri are'?

Waral käqil wi jachin chuwäch ri rajwaxik käqaxej wi qib'

26 Rumal ri' mixej iwib' chkiwäch ri winaq. Man k'o tä ri ch'uqtalik ri mat kel na chi saq. Man k'o tä k'u ri k'u'talik ri mat ketamax na.

* **10:2** Ri tzij "apóstol" kel kub'ij "taqom". E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

† **10:15** Ri kieb' tzij "Sodoma" y "Gomorra" keriqtaj pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

27 Ri kinb'ij chiwe ix pa ri q'equm, chiya
u b'ixik pa saqil. Ri kinb'ij chiwe chik'uyal,
chiraqa i chi' chub'ixik wa' pa taq ri b'e.
28 Mixej iwib' chkiwäch ri winaq ri
kekowinik käkikämisaj ri cuerpo, man
kekowin tä k'u chukämisaxik ri ranima'
jun. Xane are chixej iwib' chuwäch ri Jun
ri käkowinik kusach u wäch ru cuerpo jun
winaq xuquje' ri ranima' ri are' pa ri q'aq'.
29 ¿A mat xa jun centavo kek'iyix wi kieb'
alaj taq chikop ajuwokaj? Man k'o tä k'u jun
chke we alaj taq chikop ri' ri käkämik we ta
mat kraj ri i Tat.
30 Xuquje' ne ri rismal i wi', konojel wa' e
ajilatal rumal ri Dios.
31 Mixej b'a' iwib', ri ix sib'alaj ix loq' na
chkiwäch k'ia alaj taq chikop ajuwokaj, —
xcha ri Jesús chke.

Ri käkiq'alajisaj kib' chkiwäch ri winaq chi e kojoninaq che ri Jesucristo

32 Konojel ri käkiq'alajisaj kib' chkiwäch ri
winaq chi e kojoninaq chwe, ri in xuquje'
kinq'alajisaj na chuwäch ri nu Tat ri k'o
chila' chikaj chi e wachi'l in.
33 Apachin k'u ri kub'ij chkiwäch ri winaq
chi man retam tä nu wäch, ri in xuquje'
kinb'ij chuwäch ri nu Tat ri k'o chila' chikaj
chi man wetam tä u wäch ri are', —xcha ri
Jesús.

Rumal ri Jesús käk'oji na ch'oj chkixol ri winaq

34 Michomaj chi ri in petinaq chuya'ik
utzil chkixol ri winaq cho ruwächulew, xane
rumal wech in käk'oji na ch'oj chkixol ri
winaq.
35 Käb'antaj na ch'oj rumal wech, jun tata'
chrij ri u k'ojol, ru k'ojol k'ut chrij ru tat, jun
chichu' chrij ri ral ali, ri ali k'ut chrij ru nan,
xuquje' ne ri jun ali chik chrij ru nan ralib',
ru nan ralib' k'ut chrij ri are'.
36 Je ri' chi ri ki k'ulel ri winaq chkijujunal,
e are' ri kachalaxik ri e are', —kächa ri Jesús.
37 Apachin ri loq' na käril ru nan u tat
chnuwäch in, man taqal tä ri' chi kok che nu
tijoxel. Apachin ri loq' na käril ru k'ojol o ru
mia'l chnuwäch in, man taqal tä ri' chi kok
che nu tijoxel.
38 Apachin ri man käpe tä wuk' in rumal
chi man kraj taj kuriq ri kämikal jas ri kinriq
in, man taqal tä ri' chi kok che nu tijoxel.
39 Jachin ri kraj kuto' u wi' ru k'aslemal
waral cho ruwächulew, käkäm na ri'. Jachin
k'u ri kuya ru k'aslemal rumal wech in,
kuto' na u wi' ri' ru k'aslemal.

Waral kätzijox wi ri tojb'al re ri käqa'no

40 Ri winaq ri utz i k'ulaxik kub'ano, in
ri' kinuk'ulaj. Jachin ri kinuk'ulaj in, are
kuk'ulaj ri' ri Jun ri xintaqow loq.
41 Jachin ri kuk'ulaj jun q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios ri taqom loq rumal ri
Dios, kuk'am na ri tojb'al re jas ri käyi' che
jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Jachin
ri kuk'ulaj jun utzalaj achi, kuk'am na ri
tojb'al re jas ri käyi' che jun utzalaj achi
rumal ri utzil ri kub'ano.
42 Apachin ri kuya jun vaso joron che jun
chke we winaq ri' ri man nim tä ki b'anik xa
rumal chi are nu tijoxel wa', qas kuriq na ri
tojb'al re, —xcha ri Jesús chke.

11

E k'o u taqo'n ri Juan Qasal Ja' keopan ruk' ri Jesús

1 Aretaq ri Jesús xto'taj che ki pixb'exik ri
kab'lajuj u tijoxelab', xel b'i chila' rech kuya
tijonik chke nik'iaj winaq pa taq ri tinimit
jela', xuquje' rech kutzijoj ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio chke.
2 Are k'u ri tat Juan Qasal Ja' k'o pa che'.
Xretamaj k'ut jas ri tajin kub'an ri Cristo. Ri
are' xeutaq b'i kieb' chke ru tijoxelab' ruk' ri
Jesús.
3 Je' xub'ano rech käkita' che: ¿A lal ri' ri
Cristo ri käpe na? o ¿A rajwaxik ne käqeyej
chi na jun chik? —xecha che.
4 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Oj alaq,
b'ij alaq che ri tat Juan jas ri tajin kil alaq,
xuquje' ri tajin käta alaq.
5 B'ij alaq che chi ri moyab' keka'y chik,
ri ch'okojib' keb'in chik, ri k'o itzel ch'a'k
chkij tajin keutzir che ri ki yab'. B'ij alaq che
chi ri so'rab' käkita chik, ri käminaqib' tajin
kek'astajik, xuquje' chi ri meb'a'ib' tajin
kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke.
6 Utz re ri winaq ri man kub'an tä kieb'
u k'ux chwij, —xcha chke ru tijoxelab' ri tat
Juan.
7 Aretaq xeb'e' ru tijoxelab' ri tat Juan, ri
Jesús xuchaplej u tzijoxik ri tat Juan chke ri
winaq, xub'ij chke: ¿Jas xe' alaq che rilik pa
ri juyub' ri kätz'inowik? ¿A xe' alaq che rilik
jun aj ri tajin käslab'isax rumal ri kiäqiq'?
8 We man are tä ri', ¿jas ri xil alaq? ¿A xil
alaq jun achi ri je'l ri ratz'iaq u kojom? Etam
alaq chi ri k'o je'lalaj taq katz'iaq, e k'o ri e
are' pa taq kachoch ri nimaq taq taqanelab'.
9 ¿Jas k'u ri xe' alaq che rilik? ¿A xil alaq
jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios? Je',
je ri', —xcha'. Tzare k'u ri tat Juan nim na
u b'anik chuwäch apachike q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios.
10 Ri tat Juan are wa' ri tz'ib'am kan chrij
pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri
kub'ij:
Kintaq na b'i ri nu taqo'n,
käna b'ej k'u na chawäch
ri kub'an na u b'anik ra b'e,
—kächa ri', —xcha ri Jesús chke ri winaq.
11 Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi chkixol konojel
ri winaq ri e k'olinaq k'ä we kämik ri', man
k'o tä jun ri nim na u q'ij chuwäch ri tat Juan

Qasal Ja'. Pune je ri', ri jun ri man qas nim
tä u b'anik ri kätaqan ri Dios pa ranima', are
nim na u q'ij wa' chuwäch ri tat Juan Qasal
Ja', —xcha chke.
12 Tzpa taq ri q'ij ri xpe ri tat Juan Qasal Ja'
k'ä kämik, ri winaq xkichaplej loq u tijik ki
chuq'ab' rech keb'ok pa ru taqanik ri Dios.
Ri käkikoj ki chuq'ab' käkichomaj chi e are'
kech'akan na.
13 Ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés
kub'ij chi käpe na ri Dios rech kätaqan pa
ki wi' ri winaq, xuquje' je' xkib'ij konojel ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios k'ä xpe
na ri tat Juan.
14 We k'u ri ix qas kiwaj kikoj wa', ri tat
Juan are ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios
ri käpe na jas ri xpe ri qa mam Elías ojer.
15 Jachin taq ri käkijikib'a kanima'
chutatab'exik ri nu tzij, chkitatab'ej b'a', —
xcha chke.
16 ¿Jas ruk' keinjunamaj wi ri winaq re we
q'ij junab' ri'? Ri winaq kämik kejunamataj
kuk' ri ak'alab' ri keetz'en pa taq ri k'ayib'al,
käkiraq ki chi' che ki ch'ab'exik ri kachi'l,
käkib'ij:
17 "Xqoq'esaj ri su' chiwe, man xixxojow
tä k'ut. Xqa'n u q'ojom käminaq, man xixoq'
tä k'ut," —kecha ri'.
18 Xpe k'u ri tat Juan ri man wi'j taj, ri man
kutij tä vino. Ri winaq k'ut käkib'ij chi xa k'o
jun itzel espíritu che.
19 Aretaq k'ut xinpe in, in ri' ri Ralk'ual ri
Dios ri Qas Winaq, ri kinwi'k, ri kintij vino,
konojel k'ut käkib'ij chi xa in jiq'alaj achi, in
q'ab'arel, in kachi'l ajmakib' xuquje' toq'il
taq alkab'al. Ri winaq ri utz ru chak q'alaj
wa' chi k'o ri u no'j ri Dios ruk', —xcha ri
Jesús.

Ri tinimit jawije' e k'o wi ri winaq ri man keniman tä che ri Dios

20 Ri Jesús k'ut xuchap ki yajik ri winaq
pa taq ri tinimit jawije' u b'anom wi k'ia taq
kajmab'al. Je ri', rumal chi ri winaq ri e
k'o chila' man ki k'exom tä kanima', man
ki k'exom tä k'u ri ki chomanik. Xub'ij k'u
chke:
21 ¡K'äx iwe, winaq re ri tinimit Corazín!
¡K'äx iwe, winaq re ri tinimit Betsaida! We
ta xeb'an wa' we kajmab'al ri' pa taq ri
tinimit Tiro, ri tinimit Sidón jas ri xeb'antaj
iwuk' ix, k'extajinaq ta chi ri' ri kanima',
ri ki chomanik ri winaq jela'. Xkikoj ta
katz'iaq ri' ri kuq'alajisaj chi keb'isonik.
Xuquje' k'o ta b'anom wi chi kuq'alajisaj chi
are rumal ri ki mak chi keb'isonik, —xcha'.
22 Kinb'ij k'u chiwe ix chi pa ri q'ij ri kuq'at
na tzij ri Dios, nim na ri k'äjisab'al i wäch
kiriq na chuwäch ri k'äjisab'al ki wäch ri
käkiriq na ri winaq aj Tiro, aj Sidón.
23 Are k'u ri ix winaq aj Capernaum, ri
sib'alaj kinimarisaj iwib', k'ä pa ri q'aq'
k'ut kixqasax wi na. We ta kuk' ri winaq
aj Sodoma xeb'an wi taq ri kajmab'al ri
xeb'antaj iwuk' ix, k'o ta na ri' ri ki tinimit
kämik.
24 Kinb'ij k'u chiwe chi pa ri q'ij aretaq
kuq'at na tzij ri Dios, nim na ri k'äjisab'al i
wäch ix kiriq na chuwäch ri käkiriq ri winaq
aj Sodoma, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kub'ij chke ri winaq chi kepe ruk' rech kuxlan kanima'

25 Pa ri q'ij ri' xub'ij ri Jesús: Kinnimarisaj
q'ij la, Tat, Rajaw ri kajulew. Je ri', rumal chi
xk'u' la ri etamb'al la chkiwäch ri winaq ri
k'o ki no'j, ri k'o ketamb'al, are k'utum k'u la
wa' chkiwäch ri man k'o tä ketamb'al, ri je'
ta ne chi e ak'alab'.
26 Je', Tat, rumal chi je ri' ri utzalaj rayib'al
la chke ri winaq.
27 Ri nu Tat u jachom pa nu q'ab' ronojel
ri k'olik. Man k'o tä jun ri qas retam u wäch
ru K'ojol ri Dios, xane xaq xuwi ri qa Tat.
Xuquje' man k'o tä jun ri qas retam u wäch ri
qa Tat, xane xaq xuwi ri in, in ri' ri u K'ojol,
xuquje' jachin k'u taq chke ri kwaj kinb'ij wi
jas ru b'anik ri qa Tat Dios.
28 Chixsa'j wuk' in, iwonojel ri ix kosinaq,
iwonojel ri k'o iweqa'n, kinya k'u uxlanem
chiwe.
29 Chik'ama ri eqb'al yunt ri kinya chiwij.
Chiwetamaj iwe wuk' in rumal chi ri in
k'o nu paciencia, man kinnimarisaj tä wib'.
Kuxlan k'u na ri iwanima'.
30 Ri eqb'al yunt ri kinya chiwij man k'äx
tä ruk'axik. Ri eqa'n k'ut ri kinya chiwij,
man al tä ri'.

12

Ru tijoxelab' ri Jesús käkich'up ru jolom triko pa jun q'ij re uxlanem

1 Pa jun q'ij re uxlanem ri Jesús tajin
kok'ow xol taq ri triko. Are k'u ru tijoxe-
lab' xpe ki numik, xkichap k'u u ch'upik ru
jolom taq ri triko. Xkib'aq pa ki q'ab', te k'u
ri' xkitijo.
2 Aretaq ri tata'ib' fariseos xkilo, xkib'ij
che ri Jesús: Chilampe la, ri tijoxelab' la tajin
käka'n chak ri äwas u b'anik pa taq ri q'ij re
uxlanem.
3 Ri Jesús xub'ij chke: ¿A mat k'o jumul ri
sik'im alaq jas ri xub'an ri qa mam David
ojer aretaq ri are' xuna' numik, xuquje' jas
ri xka'n ri e k'o ruk'?
4 Xok k'u b'i ri qa mam David pa ri nimalaj
rachoch Dios, xutij k'u re ri wa ri yo'm cho ri
Dios, xuya k'u ke ri e k'o ruk' xuquje'. Äwas
k'u u tijik wa' kumal xaq jachinoq, xane
xaq xuwi chke ri sacerdotes ya'tal wi wa', —
xcha'.
5 Xuquje' xub'ij: ¿A mat k'o jumul ri sik'im
alaq pa ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam
Moisés, chi ri sacerdotes ri kepatänin pa ri

rachoch Dios man keuxlan tä pa ri q'ij re
uxlanem? Pune ta ne je ri' man mak tä k'u
ri' chi je' käka'n wa'.
6 Kinb'ij k'u chech alaq, chi waral k'o
Jun* ri nim na u b'anik chuwäch ri nimalaj
rachoch Dios.
7 Ri alaq xa man käch'ob' tä alaq jas kel
kub'ij wa' we tzij ri' ri tz'ib'tal kan pa ru
Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: "Ri in kwaj chi
ri ix kib'an toq'ob' chke ri winaq, man are
tä kwaj chi keikämisaj awaj che ki sipaxik
chnuwäch," —kächa ri'. We ta qas käch'ob'
alaq wa', mat käq'at alaq tzij chi käk'äjisax ki
wäch ri winaq ri man k'o tä ki mak.
8 Are k'u ri' ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios
ri Qas Winaq, k'o nu taqanik puwi' ri q'ij
re uxlanem xuquje', —xcha ri Jesús chke ri
tata'ib' fariseos.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq jun u q'ab'

9 Xel k'u b'i ri Jesús chila', xok b'i pa jun
chke ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri
winaq.
10 K'o k'u jun achi chila' ri käminaq jun
u q'ab'. Are k'u ri tata'ib' fariseos käkaj
käkitzukuj u mak ri Jesús, rumal ri' xkita' che:
¿A ya'talik käkunax jun yawab' pa ri q'ij re
uxlanem? —xecha che.
11 Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: We jun
chiwe k'o jun u chij, kätzaq k'u b'i pa jun
k'ua' pa jun q'ij re uxlanem, ¿a mat ke' ri' che
resaxik?
12 E ta k'u lo jun winaq, are ri Dios nim
na u b'anik käril wi wa' chuwäch jun chij.
Rumal ri' ya'tal u b'anik toq'ob' pa taq ri q'ij
re uxlanem, —xcha chke.
13 Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi: Yuqu ri
q'ab' la, —xcha che.
Xuyuq ru q'ab', xutzir k'ut. Je' chik ri u
q'ab' ri' jas ri jun chik.
14 Xeb'el k'u b'i ri tata'ib' fariseos, xk-
itala ki no'j chb'il taq kib' jas ri käka'n
chukämisaxik ri Jesús.

Ri xub'ij kanoq jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri Jesús

15 Aretaq ri Jesús xuch'ob' ri ki chomanik
ri tata'ib' fariseos, xel b'i chila'. E k'ia k'u ri
winaq xeteri b'i chrij. Ri Jesús k'ut xeukunaj
konojel taq ri yawab'ib'.
16 Xeutaq k'u ri winaq, xub'ij chke chi k'o
jachin che mäkib'ij wi jachin ri Are'.
17 Xub'ij ri Jesús wa' rech je' kel wi jas ri
xub'ij loq ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios ri xub'ij:
18 Are wa' ri patänil we
ri cha'tal wumal,
ri sib'alaj loq' chnuwäch,
ri käkikot ri wanima' rumal.
Kinya na ri Loq'alaj nu Espíritu
pa ranima' ri Are'.
Kub'ij k'u na chke konojel
ki wäch winaq chi
ri in kinq'at na tzij pa ki wi'.
19 Man käch'ojin taj, man kuraq tä u chi',
man k'o ta jun käto'w ri Are' ko käch'aw
pa taq ri b'e.
20 We k'o jun winaq ri je' jas jun aj
ri kotakik, man kuq'up taj.
We ne k'o jun winaq ri junam
jas jun candela
ri man nim tä ru q'aq'al,
man kuchup tä ri'.
Xane kächakun na che rilik
chi kopan na ri q'ij
aretaq qas käq'at na tzij
ruk' jikomal.
21 Konojel k'u ki wäch winaq
cho ruwächulew,
käku'b'i na ki k'ux chrij ri Are',
—xcha ri Dios chuchi' ri q'alajisal re ru Loq'
Pixab'.

Käb'ix chrij ri Jesús chi yo'm u chuq'ab' rumal ri Itzel

22 Xk'am k'u b'i jun achi ruk' ri Jesús. Ri
achi mem xuquje' moy, k'o k'u jun itzel
espíritu ruk'. Xkunax k'u rumal ri Jesús,
je ri' chi ri achi xkowinik xka'yik xuquje'
xch'awik.
23 Konojel ri winaq xkikajmaj wa', xkib'ij:
¿A mat are wa' ri Ralk'ual kan ri qa mam
David† ri käb'ixik chi käpe na? —xecha'.
24 Aretaq k'ut xkita ri tata'ib' fariseos ri
käkib'ij ri winaq, ri e are' xkib'ij: We achi
ri' käkowinik keresaj b'i ri itzel taq espíritus
chke ri winaq xa rumal ru chuq'ab' ri
Beelzebú‡ ri ki nimal ri itzel taq espíritus ri
k'o ruk', —xecha'.
25 Ri Jesús xuch'ob'o jas ri tajin käkichomaj,
xub'ij k'u chke: Apachike q'atb'al tzij ri
u b'anom kieb', ri juch'ob' q'atal taq tzij
käkiyak kib' chkij ri juch'ob' chik, ri q'atb'al
tzij ri' käk'is na u wäch. We jun tinimit o jun
ja winaq u b'anom kieb' rumal chi k'o ch'oj
chkixol, man naj tä ri' kuch'ijo.
26 Je ri' xuquje', we ta ri Satanás käresaj b'i
ri Satanás, u b'anom kieb' ri'. We ta je ri', ¿a
naj ta k'u ri' kuch'ij ru taqanik? ¡Man je' taj!
27 Ri alaq käb'ij alaq chi ri in kinwesaj
b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri
Beelzebú. We ta je ri', ¿jachin käyo'w ki
chuq'ab' ri tijoxelab' alaq che kesaxik b'i
ri itzel taq espíritus? Qas are ri e are'
käkiq'alajisaj chi xa sachinaq alaq.
28 Ri in k'ut kinwesaj b'i ri itzel taq
espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Espíritu rech ri
Dios ri k'o wuk'. Kel kub'ij wa' chi ri Dios k'o

* **12:6** Ri Jun ri' are ri Jesús mismo. † **12:23** Ri "Ralk'ual kan ri qa mam David" kel kub'ij "To'l Qe", junam jas ri tzij "Cristo" o "Mesías". ‡ **12:24** Ri tzij "Beelzebú" are jun chke ru b'i' ri Satanás.

chi uk' alaq rech kätaqan puwi' alaq, —xcha chke.
29 Man k'o tä jun käkowinik kok pa rachoch jun achi ri sib'alaj k'o u chuq'ab', kärelaq'aj k'u b'i ri jastaq re, we ta mat nab'e kuyut na ri achi ri k'o u chuq'ab'. Te k'u ri' käkowinik kärelaq'aj b'i ri jastaq re.
30 Ri jun ri man junam tä u chomanik wuk', kinuk'ulelaj ri'. Ri jun ri man kächakun tä wuk', xaq kutur ri' ri nu chak, —xcha chke.
31 Rumal ri' kinb'ij chech alaq: Ronojel mak ri käka'n ri winaq kuya' käsachtaj na ki mak ri' rumal ri Dios, xuquje' ronojel ri äwas u b'ixik chrij ri Dios ri käkib'ij ri winaq kuya' käsachtaj na ki mak ri'. Are k'u we käkib'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espíritu man kuya' taj käsachtaj ri ki mak ri'.
32 Apachin ri kub'ij tzij ri äwas u b'ixik chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, käsachtaj na u mak ri' che. Apachin k'u ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espíritu, man käsachtaj tä na u mak ri' che waral cho we uwächulew. Man käsach tä k'u u mak ri' pa ri jun k'aslemal chik ri käpe na, —xcha ri Jesús.

Ri jun che' rumal ru wäch käch'ob'tajik jas u b'anik

33 We utz ri che', utz ru wäch ri kuya. We man utz tä ri che', man utz tä ru wäch ri' ri kuya. Ri jun che' rumal ru wäch käch'ob'tajik jas u b'anik.
34 ¡Ri alaq, alaq sub'anelab' taq winaq! ¿A käkowin lo alaq ri' chub'ixik utzalaj taq tzij, alaq itzel taq winaq k'ut? Ri kel loq pu chi' ri winaq, are wa' ri qas k'o pa ranima'.
35 Ri utzalaj winaq, utz ri' ri kub'ij rumal rech ri utzil ri k'o pa ranima'. Ri itzel winaq, man utz tä ri' ri kub'ij rumal chi etzelal wa' ri k'o pa ranima'.
36 Kinb'ij k'u chech alaq, chi pa ri q'ij aretaq kuq'at na tzij ri Dios, konojel ri winaq käkijach na kuenta rumal ronojel tzij ri ki b'im ri man k'o tä u patän.
37 Jas k'u je' ri kätzijon ri winaq, are je ri' ri q'atow tzij ri käb'an na puwi'. Käq'alajisax k'u na we k'o u mak o man k'o taj.

Ri lawalo taq winaq käkita' jun kajmab'al etal che ri Jesús

38 Jujun tata'ib' fariseos kachi'l jujun tijonelab' re ri Pixab', xkib'ij che ri Jesús: Ajtij, käqaj chi käb'an la jun kajmab'al etal chqawäch rech käqilo, —xecha che.
39 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri lawalo taq winaq, ri man jikom tä kanima', käkaj chi kinb'an jun kajmab'al etal chkiwäch. Man käyi' tä k'u wa' chke, xane xaq xuwi ri etal chrij ri Jonás ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer.
40 Je' jas ri Jonás xk'oji chupam ri jun nimalaj kär oxib' q'ij, oxib' aq'ab', are k'u je' kinb'an na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kink'oji k'u na xe' ri ulew oxib' q'ij, oxib' aq'ab'.
41 Ri winaq aj Nínive, pa ri q'ij re ri q'atow tzij aretaq käq'at tzij pa ki wi' ri winaq ri e k'o kämik, käkiq'at na tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch. Je ri', rumal chi ri winaq aj Nínive, xkik'ex ri kanima', xkik'ex k'u ri ki chomanik aretaq ri Jonás xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke. Waral k'ut k'o Jun ri nim na u b'anik chuwäch ri Jonás.
42 Xuquje' ri nimalaj taqanel ixoq ri xk'oji chumox ri relb'al q'ij, käk'oji na pa ri q'ij re ri q'atow tzij. Aretaq käq'at tzij pa ki wi' ri winaq ri e k'o kämik, ri are' kuq'at na tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch. Je ri', rumal chi ri ixoq ri' naj xel wi loq, xpe k'u chutatab'exik ri nimalaj retamb'al ri Salomón. Waral k'ut k'o wi Jun ri nim na u b'anik chuwäch ri Salomón.

Waral kätzijox wi ri kub'an jun itzelalaj espíritu, kätzelej loq

43 Aretaq jun itzelalaj espíritu kel b'i che jun winaq, xaq käwakatalob' chik pa taq juyub' ri kätz'inowik, kutzukuj jawije' kuxlan wi. Aretaq man kuriq taj jawije' kuxlan wi, kub'ij:
44 "Kintzelej na b'i cho ri wachoch jawije' ri xinel wi loq," —kächa'. Aretaq kopanik, kuriqa ri ranima' ri winaq je' u b'anik jun ja tolonik, mesom chi u pam, utz k'u b'anom che.
45 Ke' k'ut, keuk'ama chi na wuqub' itzelalaj taq espíritus ri sib'alaj e lawalo na chuwäch ri are'. Konojel wa' keb'ok pa ranima' ri winaq. Ri winaq ri' nim na ri k'äx kuriq na chuwäch ri k'äx ri xuriq nab'e. Je k'u wa' ri käkik'ulmaj na ri lawalo taq winaq kämik, —xcha chke.

Ru nan ri Jesús xuquje' taq ru chaq' keopan ruk'

46 Ri Jesús tajin kätzijon na kuk' ri winaq aretaq xopan ru nan, e rachi'l ri rachalal. Xaq k'u chrij ri ja e tak'atoj wi, käkaj k'ut ketzijon ruk' ri Jesús.
47 K'o k'u jun ri xub'ij che ri Jesús: Ri nan la, xuquje' ri chaq' la e k'o chrij ri ja, käch'ab'ex la kumal, —xecha che.
48 Xub'ij k'u ri Jesús che ri xb'in che: ¿Jachin ri' ri nu nan, xuquje' jachin taq ri qas e wachalal? —xcha che.
49 Xeuk'ut ru tijoxelab' chkiwäch ri winaq, te k'u ri' xub'ij: E are wa' je' ta ne ri nu nan, xuquje' ri nu chaq', —xcha'.
50 Je ri', rumal chi apachin ta ne ri käb'anow ru rayib'al ri nu Tat ri k'o chila' chikaj, are wa' ri qas wachalal, ri nu chaq', ri wanab', ri nu nan, —xcha ri Jesús chke.

13

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

1 Pa ri q'ij ri' ri Jesús xel loq cho ja, xe' k'u
chuchi' ri mar, xt'uyi k'u chila'.
2 Xkimulij k'u kib' k'ia winaq ruk', je ri'
chi xok b'i ri Are' pa jun barco, xt'uyi k'u
chupam. Konojel ri winaq xekanaj kan cho
ri ulew chuchi' ri mar.
3 Xeukoj k'u taq k'utb'al che ki tijoxik
ri winaq chkij k'ia u wäch taq no'j, xub'ij
chke: Xel b'i jun tikol ija' cho rachoch, xe'
chub'anik u tiko'n, —xcha chke.
4 Aretaq tajin kujopij ri ija', xqaj jub'iq' ri
ija' pa ri b'e. Xeopan k'u ri chikop ajuwokaj.
Kerapapik xeqajik, xa xkitij b'i ri ija'.
5 Xqaj chi jub'iq' xol taq ri ab'aj, ri man k'o
tä wi k'ia ulew. Chanim k'ut xk'iy ri jub'iq'
ija' ri' rumal chi man pim tä ri ulew.
6 Aretaq k'ut xel loq ri q'ij, xek'at ri alaj taq
tiko'n rumal, xechaqi'jik rumal chi man qas
tä k'u k'o ki xera'.
7 Xqaj chi k'u jub'iq' ri ija' pa taq ri q'ayes
ri k'o ki k'ixol. Xek'iy k'u ri q'ayes, xeki-
jiq'isaj ri tiko'n.
8 Are k'u ri nik'iaj ija' chik xeqaj pa utzalaj
ulew. Sib'alaj xewächinik. E k'o jujun tiko'n
xkiya jujun ciento ki wäch pa taq ri ki jolom
ri triko chkijujunal, e k'o k'u jule' chik xkiya
oxk'al ki wäch pa taq ri jujun ki jolom. Ri
nik'iaj tiko'n chik xkiya juwinaq lajuj ki
wäch chkijujunal, —xcha ri Jesús chke ri
winaq.
9 We ri ix kijikib'a ri iwanima'
chutatab'exik ri nu tzij, ¡chitatab'ej b'a'! —
xcha chke.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas ki patän ri k'utb'al ri kukojo

10 Ru tijoxelab' ri Jesús xeqeb' ruk', xkita'
che: ¿Jas che kuk' taq k'utb'al ketzijob'ej la ri
winaq? —xecha che.
11 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri ix
yo'm chiwe rumal ri Dios ri retamaxik ri
man ketam tä ri nik'iaj winaq chik chrij ru
taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Man ya'tal
tä k'u chke ri e are' chi käkich'ob' wa'.
12 Ri winaq ri k'o k'o ruk', käyi' chi na
nik'iaj che rech känimar ri k'o ruk'. Are k'u
ri winaq ri man k'o tä k'o ruk', ri jub'iq' ri
k'o ruk' kesax na che.
13 Rumal ri' keintzijob'ej ri winaq kuk' taq
k'utb'al, rumal chi pune jaqal ri ki waq'äch,
man kekowin tä chuch'ob'ik ri käkilo, je' ta
ne chi man keka'y taj. Pune käkitatab'ej ri
qas tzij, man käkich'ob' tä ri' ri ki tatab'em.
Je' ta ne chi man käkita tä ri kinb'ij.
14 Are k'u je' käb'antaj na wa' kuk' ri e are'
jas ri xub'ij ri qa mam Isaías ri q'alajisal re
ru Loq' Pixab' ri Dios:
Ri ix, pune kitatab'ej ri qas tzij,
man kich'ob' taj.
Pune kixka'yik, man kich'ob' tä
ri kiwilo.
15 Je ri', rumal chi ab'ajarinaq
ri kanima' we winaq ri'.
Man utz tä ketow tzij.
Ki tz'apim k'u ri ki waq'äch
rech man keka'y taj.
Je' u b'anom ri kanima'
rech man käkita taj,
rech man käqaj tä ri nu tzij pa kanima',
rech man kinkitzukuj taj rech keinkunaj,
—xcha ri Dios chuchi' ri q'alajisal re ru Loq'
Pixab'.
16 Are k'u ri iwe ix, sib'alaj utz iwe, rumal
chi tajin kiwil ri tajin kinb'ano, tajin kita ri
tajin kinb'ij.
17 Qas tzij kinb'ij chiwe chi e k'ia q'alajisal
taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' e k'ia
utzalaj taq winaq xkaj xkilo jas ri tajin kiwil
ix kämik, man xkil tä k'ut. Xkaj xkita jas ri
tajin kita ix kämik, man xkita tä k'ut, —xcha
ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

18 Chitatab'ej b'a' jas kel kub'ij ri k'utb'al
chrij ri tikol ija', —xcha chke.
19 Ri ija' ri xeqaj pa ri b'e, e are wa' jas ri
winaq ri käkitatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios
chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,
man käkich'ob' tä k'ut. Chanim käpe ri Itzel,
käresaj k'u b'i ri tzij ri xqaj pa kanima'.
20 Ri ija' ri xeqaj xol taq ri ab'aj, e are
wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios ruk'
kikotemal, je'l käkito.
21 Rumal k'ut chi man qas tä k'o ri ki xera',
xa kieb' oxib' q'ij käkich'ijo. Aretaq k'ut
käkichaplej u riqik k'äx, kraj keyoq'ik rumal
rech ru Tzij ri Dios, chanim ketzaq kanoq.
22 Ri ija' ri xeqaj pa taq ri q'ayes ri k'o ki
k'ixol, e are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij
ri Dios, are k'u käkilij na ri jastaq rech we
uwächulew ri', kesub'taj rumal ri q'inomal.
Are k'u wa' käjiq'isan ru Tzij ri Dios, man
käwächin tä k'u ri' pa ri kanima'.
23 Are k'u ri ija' ri xeqaj pa utzalaj ulew, e
are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios,
käkich'ob'o. Käkiya k'u k'ia ki wäch. E je' jas ri
ija' ri xkiya jujun ciento ki wäch chkijujunal,
nik'iaj chik e je' jas ri ija' ri xkiya oxk'al ki
wäch chkijujunal, jujun chik e je' jas ri ija' ri
xkiya juwinaq lajuj ki wäch chkijujunal, —
xcha chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri itzel q'ayes ri xk'iy xol taq ri triko

24 Ri Jesús xukoj jun k'utb'al chik
chkiwäch: Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri
winaq, are junam ruk' jun achi ri xutik
utzalaj ija' pa ri rulew.
25 Xpe k'u jun u k'ulel ri ajchaq'el ri tiko'n.
Aretaq konojel tajin kewarik, xok b'i pa ri
ulew, xutika k'u kan itzel taq q'ayes xol taq
ri triko. Te k'u ri' xe'k.
26 Aretaq xk'iy ri triko, xechomaqir ru
jolom, xuquje' xek'iy ri itzel taq q'ayes.

27 Xeb'e' k'u ri ajchakib', xekib'ij che ri
ki patrón: “Tat, we qas utz ri ija' ri xtik la,
¿jawije' k'ut xpe wi wa' we itzel q'ayes ri'?”
—xecha che.
28 Xub'ij k'u ri patrón chke: “Xa k'o jun
nu k'ulel xb'anow wa',” —xcha chke. Ri
ajchakib' xkib'ij che ri ki patrón: “¿A kaj la
chi keqab'oq ri itzel taq q'ayes?” —xecha
che.
29 Ri patrón xub'ij chke: “Man utz tä ri' we
je' kib'ano, rumal chi we ne kib'oq b'i ri triko
junam ruk' ri itzel q'ayes.
30 Chek'iy na ri itzel taq q'ayes junam ruk'
ri triko, chiweyej na k'ä kuriq ri q'atoj. Kein-
taq k'u na b'i ri ajchakib' rech nab'e käkimol
ri itzel taq q'ayes, käkixim pa taq yataj, te k'u
ri' käkiporoj. Are k'u ri triko käkik'ol na pa ri
nu k'uja,” —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri ija' re mostaza

31 Ri Jesús xukoj chi jun k'utb'al chkiwäch,
xub'ij: Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,
junam wa' ruk' ri ija' re ri tiko'n ri käb'ix
“mostaza” che, ri kutik jun achi pa ri rulew.
32 Qas tzij ri ija' ri' are ri sib'alaj nitz' na
chkiwäch konojel taq u wäch ija'. Aretaq
k'ut käk'iyik, are nim na ke' chkiwäch kono-
jel taq ri tiko'n. Kub'an jun nimalaj che',
je ri' chi ri chikop ajuwokaj käka'n ri ki sok
xol taq ru q'ab', kemu'jan chupam, —xcha ri
Jesús chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri ch'äm re kaxlan wa

33 Ri Jesús xukoj chi jun k'utb'al chkiwäch,
xub'ij: Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,
are je' jas ri ch'äm ri kuya jun ixoq ruk' oxib'
pajb'al k'äj, rech kuk'iyisaj ronojel ri q'or re
kaxlan wa, —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi ri ki patän ri k'utb'al ri kukoj ri Jesús

34 Ronojel wa' we tzij ri' xub'ij ri Jesús chke
ri winaq kuk' taq k'utb'al. Xaq xuwi kuk' taq
k'utb'al xeutzijob'ej ri winaq.
35 Je' xb'antaj wa' rech qas je' kel wi jas ri
xub'ij ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'tal kanoq:
Kintzijon na kuk' taq k'utb'al,
kinb'ij na ri man etamtal taj
tzaretaq ri Dios xub'an ri kajulew,
—xcha ri'.

Ri Jesús kuq'alajisaj ri kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri itzel q'ayes xol taq ri triko

36 Xtäni k'u ri Jesús che ru tzij, xeutaq b'i
ri winaq cho taq ri kachoch, ri Are' k'ut
xok pa ja. Are k'u ri tijoxelab' xkiriq kib'
ruk', xkib'ij che: B'ij la chqe jas kel kub'ij ri
k'utb'al chrij ri itzel q'ayes ri xtik kan pa ri
ulew, —xecha che.
37 Ri Jesús xub'ij chke: Ri kätikow ri utzalaj
ija', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq.
38 Ri ulew are ronojel ruwächulew. Ri
utzalaj ija' e are wa' ri winaq ri kätaqan ri
Dios pa ki wi'. Ri itzel q'ayes e are wa' ri
winaq ri e rech ri itzel.
39 Ri k'ulel ri xtikow ri itzel q'ayes, are
ri Itzel wa'. Ri q'atoj kel kub'ij ri k'isb'al
re ruwächulew aretaq käk'is ronojel. Ri
keb'anow ri q'atoj e are' ri ángeles.
40 Je' jas ri käb'an che ri itzel q'ayes,
kämolik, käk'iäq pa ri q'aq', are k'u je' käb'an
na pa ri k'isb'al re ruwächulew.
41 Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq, keintaq na loq ri nu ángeles che ki
molik konojel ri winaq ri kekitaqchi'j nik'iaj
winaq chik che mak, xuquje' ri b'anal taq
etzelal.
42 Kekik'iäq k'u na b'i pa ri nimalaj q'aq',
jawije' keb'oq' wi na, käkiquch'uch'ej na ri ki
ware.
43 Are k'u ri käka'n ri kraj ri Dios, keopan
na jawije' ri kätaqan wi ri qa Tat chila' chikaj.
Kejuluw na je' jas ri q'ij. We kijikib'a ri
iwanima' chutatab'exik ri kinb'ij, ¡chitatab'ej
b'a'! —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri q'inomal ri muqtalik

44 Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,
kinjunamaj ruk' jun koxon puaq ri muqta-
lik. Käriqtaj k'u ri puaq rumal jun achi. Ri
are' kumuq chi k'u kan jumul chik chila'.
Rumal ru kikotemal ke'k, kuk'iyij ronojel ri
jastaq re, kuloq' ri ulew, —kächa'.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri perla ri paqal rajil

45 Xuquje' kinjunamaj ru taqanik ri Dios
ruk' jun ajk'ay ri kutzukuj je'lalaj taq ab'aj
ri kejuluwik.
46 Aretaq kuriq jun ri sib'alaj paqal rajil,
ke'k, kuk'iyij ronojel ri jastaq re, kuloq' ri
perla ri xuriqo, —kächa'.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri k'at chapäb'al kär

47 Xuquje' kinjunamaj ru taqanik ri Dios
pa ki wi' ri winaq ruk' jun k'at chapäb'al kär
ri käk'iäq b'i pa ri ja', keb'ok k'u ronojel ki
wäch kär chupam.
48 Aretaq nojinaq chi ri k'at, kesax loq
kumal ri chapal taq kär, käkiya chuchi' ri ja',
te k'u ri' ket'uyi che ki cha'ik ri kär. Ri utzalaj
taq kär kekiya pa taq chikäch, are k'u ri man
e utz taj, kekik'iäq kan pa ri ja', —kächa'.
49 Are je wa' käb'antaj na aretaq käk'is
ruwächulew. Kepe ri ángeles che ki cha'ik ri
utzalaj taq winaq chkixol ri man e utz taj.
50 Ri man e utz taj kekik'iäq na pa
ri nimalaj q'aq'. Chila' keb'oq' wi na,
käkiquch'uch'ej na ri ki ware, —xcha ri Jesús
chke.

Waral käqil wi ri kätzijox chrij ri k'ak' taq jastaq xuquje' ri q'el taq jastaq

51 Ri Jesús xuta' chke ri winaq, xub'ij: ¿A
kich'ob' ronojel ri xinb'ij? —xcha chke.
Käqach'ob'o, —xecha che.
52 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Aretaq jun ti-
jonel re ri Pixab' kraj käretamaj ronojel chrij
ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, je' u
b'anik ri' jas jun ajchaq'el ja ri k'o k'ia jastaq
re. Aretaq rajwaxik ri q'el che, käresaj loq,
kukojo. Aretaq rajwaxik ri k'ak' che, käresaj
loq, kukojo, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús k'o jumul chik pa ri tinimit Nazaret

53 Aretaq xto'taj ri Jesús che ki tijoxik ri
winaq kuk' taq we k'utb'al ri', xel b'i chila'.
54 Xopan k'u pa ri u tinimit ri Are'.
Xuchaplej ki tijoxik ri winaq pa ri rachoch
Dios ri k'o chila'. Are k'u ri winaq sib'alaj
xkikajmaj wa', xkib'ij: ¿Jawije' xretamaj wi
we achi ri' we no'j ri'? ¿Jas lo kub'ano che
ki b'anik ri nimaq taq kajmab'al ri tajin
keb'antaj rumal? —xecha'.
55 Are wa' ru k'ojol ri tata' ri qolol che',* ru
nan k'ut are ri nan María. Katz ri a Jacobo,
ri a José, ri a Simón, xuquje' ri a Judas.
56 E k'o k'u ri ranab' quk' waral xuquje'.
¿Jawije' k'ut xretamaj wi wa' ronojel ri tajin
kub'ano? —xecha'.
57 Rumal ri' ri winaq xa tzel xkita ru tzij.
Xub'ij k'u ri Jesús chke: Pa nik'iaj tinimit
chik, nim kil wi ronojel q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios. Xaq xuwi pa ru tinimit ri
are', xuquje' chkixol ri rachalal, xuquje' cho
rachoch man nim tä kil wi, —xcha chke.
58 Man xkowin tä k'u ri Jesús chub'anik
k'ia taq kajmab'al chila' rumal chi ri winaq
man xekojon tä che ri Are'.

14

Käkämisax ri Juan Qasal Ja'

1 Pa taq ri q'ij ri' ri tat Herodes, ri nim
taqanel pa Galilea, xretamaj ri tajin kub'an
ri Jesús.
2 Xub'ij k'u chke ri winaq ri e k'o ruk':
Are ri Juan Qasal Ja' ri' ri xk'astaj loq chk-
ixol ri käminaqib', rumal ri' käkowin ri are'
chub'anik k'ia u wäch kajmab'al, —xcha ri
tat Herodes chke.
3 Tzare k'u ri tat Herodes xtaqan
chuchapik ri tat Juan rech käyutik, käyi' pa
che', xa rumal rech ri nan Herodías ri xk'uli
ruk' are' pune are rixoqil ri Felipe ru chaq'.
4 Xub'ij k'u ri tat Juan che ri tat Herodes:
Man taqal tä che la chi käb'an ixoqil la che ri
rixoqil ri chaq' la, —xcha che.
5 Ri tat Herodes sib'alaj kraj kukämisaj ri
tat Juan, kuxej k'u rib' chkiwäch ri winaq.
Je ri', rumal chi konojel ketam chi ri Juan
Qasal Ja', are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios.
6 Xuriq k'u ri nimaq'ij re ri rok'owisaxik u
junab' ri tat Herodes. Are k'u ri ali ri ral ri
nan Herodías xok b'i kuk', xuchap xojowem
chkiwäch ri ula' ri e k'olik. Xqaj k'u ri ali
chuwäch ri tat Herodes.
7 Sib'alaj xqaj chuwäch, xub'an k'u jura-
mento chi kuya che ri ali apachike ta ne ri
kraj ri are'.
8 Ri ali k'ut kojom chi loq u k'ux rumal
ru nan, xub'ij che ri tat Herodes: Kwaj chi
käya la chwe ru jolom ri Juan Qasal Ja' pa jun
plato, —xcha che.
9 Sib'alaj k'u xb'ison ri tat Herodes. Ru-
mal k'u rech chi xub'ij wa' ruk' juramento
chkiwäch konojel ri rula' chi kuya che ri ali
apachike ri kuta' che, xtaqan k'u chuya'ik
wa' che.
10 Xtaqan che resaxik ru jolom ri Juan
Qasal Ja' ri k'o pa che'.
11 Xk'am loq pa jun plato, xyi' k'u che ri ali.
Ri ali k'ut xuya che ru nan.
12 Xeopan k'u ru tijoxelab' ri tat Juan,
xkik'am b'i ru cuerpo, xekiya kan pa jun
muqub'al. Xeb'e' k'ut, xekib'ij che ri Jesús.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

13 Ri Jesús, aretaq xuto jas ri xb'antaj che
ri tat Juan, xel b'i chila' u tukiel, xok pa jun
barco, xe' k'u jela' jawije' ri man k'o tä wi
winaq. Xketamaj k'u ri winaq chi ri Jesús
b'enaq jela'. Xeb'el loq pa taq ri ki tinimit,
xeb'e' k'u chi kaqan churiqik ri Jesús.
14 Aretaq xel loq ri Jesús pa ri barco, xeril
ri k'ialaj winaq, xel k'u u k'ux chke. Xeuku-
naj ri yawab'ib' ri xkik'am b'i jela' kuk'.
15 Qajem k'u kub'an ri q'ij, ru tijoxelab' ri
Jesús xeqeb' ruk', xkib'ij che: We juyub' ri' ri
uj k'o wi sib'alaj kätz'inowik, b'enaq chi k'u ri
q'ij. Chetaqa la b'i ri winaq rech keb'e' pa ri
alaj taq tinimit ri naqaj e k'o wi, rech käkiloq'
k'u na ri ki wa, —xecha che.
16 Ri Jesús xub'ij chke: Man rajwaxik taj
keb'e'k, xane xa chiya ix ri käkitijo, —xcha
chke.
17 Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: Xa job'
kaxlan wa rachi'l kieb' kär k'o quk', —xecha
che.
18 Ri Jesús xub'ij chke: Chik'ama loq chwe
waral, —xcha chke.
19 Xtaqan k'u ri Jesús chi ket'uyi ri winaq
cho ri räxalaj uwosaq. Ri Jesús xeuk'am
k'u ri job' kaxlan wa xuquje' ri kieb' kär,
xka'y chikaj, xeutewchij. Te k'u ri' xeupir
ri kaxlan wa, xeuya chke ri tijoxelab' rech
kekijach wa' chkiwäch ri winaq.
20 Xewi' k'u konojel, xenoj k'ut. Te k'u
ri' xekik'ol ri ch'aqataq ri xekanaj kanoq.
Xub'an kab'lajuj chikäch wa' chi ronojel.
21 Kraj are job' mil achijab' ri xewi'k. Man
xeajilax tä k'u ri ixoqib' xuquje' ri ak'alab'
(ri xuquje' xewi'k).

* **13:55** Ri qolol che' xuquje' käb'ix "ajanel" o "carpintero" che rumal ru chak.

Ri Jesús käb'in puwi' ri ja'

22 Te k'u ri' ri Jesús xub'ij chke ru tijoxelab'
chi utz we keb'ok pa ri barco rech keb'e'k,
kenab'ej apan chuwäch ri Are' rech keopan
ch'äqäp che ri mar. Are k'u ri Are' xkanaj na
kan kuk' ri k'ialaj winaq che ki jachik b'ik.
23 Aretaq e jachtajinaq chi b'i ri winaq
rumal ri Jesús, xe' ri Are' puwi' ri juyub' u
tukiel chub'anik orar. Aretaq xok ri aq'ab',
ri Jesús u tukiel k'o chila'.
24 Are k'u ri tijoxelab' e k'o chi pa ri barco
puwi' ri ja' pu nik'iajal ri mar. Ri nimaq taq
uwoja' xupuk'ij rib' chrij ri barco, rumal chi
xa chkiwäch petinaq wi ri kiäqiq'.
25 Xa k'u jub'iq' man käsaqirik aretaq
xopan ri Jesús kuk', tajin käb'in puwi' ri ja'.
26 Aretaq ri tijoxelab' xkilo chi käb'in ri
Jesús puwi' ri ja', xkixej kib'. Rumal rech
chi xkixej kib' xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Are jun
xib'inel wa'! —xecha'.
27 Chanim ri Jesús xeuch'ab'ej, xub'ij chke:
¡In wa', mixej iwib', chichajij anima'! —xcha
chke.
28 Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che: We
lal ri', Tat, taqan la chi kinb'in puwi' ri ja',
rech kinopan uk' la, —xcha che.
29 Ri Jesús xub'ij che: Tasa'j b'a', —xcha ri
Jesús che.
Ri tat Pedro xel b'i pa ri barco, xuchaplej
b'inem puwi' ri ja' rech kuriqa ri Jesús.
30 Aretaq k'ut xrilo chi sib'alaj k'o u
chuq'ab' ri kiäqiq', xuxej rib'. Xe' ri raqan pa
ri ja', xuraq u chi', xub'ij che ri Jesús: ¡Wajaw,
chinto' la! —xcha che.
31 Ri Jesús chanim xuchap che ru q'ab',
xub'ij che: ¡Tzij ri' chi man qas tä katkojonik!
¿Jas che xub'an kieb' a k'ux? —xcha che.
32 Aretaq k'ut xpaqi ri Jesús pa ri barco,
xtäni ri kiäqiq'.
33 Ri e k'o pa ri barco xexuki chuwäch ri
Jesús, xkib'ij che: Qas tzij, lal ri' ri u K'ojol ri
Dios, —xecha che.

Ri Jesús keukunaj ri yawab'ib' pa Genesaret

34 Xeq'ax pa ri mar, xeopan k'u chuchi' ri
ulew pa Genesaret.
35 Aretaq ri winaq ajchila' xkich'ob' u
wäch ri Jesús, xkesaj u tzijol wa' pa taq
ri tinimit. Xekik'am k'u loq konojel ri
yawab'ib' jawije' chi' k'o wi ri Jesús.
36 Xkib'ochi'j ri Jesús chi xuwi ta ne kuya
chke chi käkichap koq ru chi' ru q'u'. Konojel
k'u ri xechapowik, xeutzirik.

15

Käriqtaj k'äx rumal ri e naq'atal wi ri winaq

1 Te ri' jujun tata'ib' fariseos xuquje' jujun
chke ri tata'ib' tijonelab' re ri Pixab' ri e
petinaq pa ri tinimit Jerusalén, xkimulij kib'
chrij ri Jesús, xkita' che:
2 ¿Jas che ri tijoxelab' la man käka'n taj jas
ri e naq'atal wi ri qa nan qa tat ojer? Man
käka'n taj jas ri naq'atal u b'anik. Are wa' ru
ch'ajik ri rij ri ki q'ab' aretaq mäja' kewi'k,
—xecha che.
3 Xuta' k'u ri Jesús chke: E ri alaq, ¿jas
che yo'm kan alaq ru Loq' Pixab' ri Dios?
Chuk'exwäch wa' are jikib'am anima' alaq
chrij ri naq'atal wi alaq.
4 Kub'ij k'u ri Dios pa ri Loq' Pixab' ri
Tz'ib'talik: "Nim cheawila wi ra nan a tat,"
—kächa'. Xuquje' kub'ij: "Jachin ri kuyoq' ru
nan u tat, tzrajwaxik wi ri' käkämisaxik," —
kächa', —xcha chke.
5 Ri alaq k'ut käb'ij alaq chi xaq xuwi
rajwaxik kub'ij jun achi chke ru nan u tat:
"Ronojel ri kinkowinik kinkoj che to'ik alaq,
nu yo'm cho ri Dios," —kächa'.
6 We ri achi je' kub'ij wa', man käya tä alaq
che chi k'o jas kub'an che ki to'ik ru nan u
tat. Je ri' man nim tä chik kil wi alaq ru
Tzij ri Dios, man k'o tä k'u u patän ru Loq'
Pixab' ri Dios chuwäch alaq rumal ru b'anik
ri naq'atal wi alaq.
7 ¡Xaq kieb' wäch alaq! Qas tzij ri xub'ij ri
qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios chij alaq aretaq xutz'ib'aj kan we tzij
ri' ri kub'ij:
8 We winaq ri' xaq chi ki chi'
käkinimarisaj nu q'ij,
Man qas tä käkijikib'a ri kanima'
chwij,
—xcha'.
9 Xaq loq' keq'ijilan chwe,
xaq k'u ki taqanik winaq käkiya
che tijonik,
—xcha ri Dios chuchi' ri qa mam Isaías.
10 Ri Jesús xeusik'ij ri winaq ruk', xub'ij
chke: Alaq, onojel alaq, tatab'ej alaq ri nu
tzij, ch'ob'o alaq ri kinb'ij.
11 Ri kutij ri winaq, man are tä ri' ri ket-
zelan u wäch ru k'aslemal, xane xa are ri
kel loq pu chi' ri winaq are wa' ri ketzelan
u wäch ru k'aslemal, —xcha chke.
12 Xeqeb' k'u ri tijoxelab' ruk' ri Jesús,
xkib'ij che: ¿A etam la chi ri tata'ib' fariseos
k'äx xkina' ri xb'ij la? —xecha che.
13 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Apachike
u wäch tiko'n ri man xtik tä rumal ri nu Tat
ajchikaj, käb'oq na apanoq.
14 Xaq je' taq ke la' ri fariseos. Ri e are' e je'
jas moyab' ri käkik'am ki b'e nik'iaj moyab'
chik. We jun moy kuk'am u b'e jun moy
chik, ri kieb' ri' ketzaq na pa jun jul.
15 Xub'ij k'u ri tat Pedro che ri Jesús: B'ij la
chqe jas kel kub'ij ri k'utb'al ri xkoj la, —xcha
che.
16 Ri Jesús xub'ij che: ¿A mat lo kich'ob' wa'
ri ix? —xcha che.
17 ¿A mat iwetam chi ronojel ri kutij ri
winaq pa ri rixko'l ke' wi, kel k'u kanoq
aretaq kub'ana ru chul? —kächa chke.

18 Are k'u ri kel loq pu chi' ri winaq, pa
ranima' ri' kel wi loq. Are k'u wa' ri ketzelan
u wäch ru k'aslemal.
19 Je ri', rumal chi pa ranima' ri winaq
kel wi loq ri itzel taq chomanik, ru b'anik
kämisanik, ru b'anik ri nimalaj mak ruk' ri
rixoqil jun winaq chik, ru b'anik jas ri käka'n
ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab',
ru b'anik elaq', ru b'anik ri b'anow tzij,
xuquje' ru yakik tzij chrij jun winaq chik.
20 E are wa' we etzelal ri' ri ketzelan u
wäch ru k'aslemal ri winaq cho ri Dios. Are
k'u we jun winaq man kub'an tä ri naq'atal
u b'anik, man kuch'aj tä ri rij ru q'ab' aretaq
mäja' käwi'k, man käretzelaj tä ru k'aslemal
ri' cho ri Dios, —xcha ri Jesús chke ru tijoxe-
lab'.

*Jun ixoq ri man are tä aj Israel kä*kojon *che ri Jesús*

21 Xel b'i ri Jesús chila', xe'k, xopan pa
Fenicia chunaqaj ri tinimit Tiro, xuquje' ri
tinimit Sidón.
22 Xpe k'u jun ixoq aj Cananea ri k'o chila',
xopan ruk' ri Jesús, xuraq k'u u chi', xub'ij:
¡Tat, lal ri' ri rachalaxik kan ri David, chel
k'ux la chwe! Ri wal ali k'o jun itzel espíritu
che, sib'alaj kuriq k'äx rumal, —xcha che.
23 Ri Jesús k'ut man k'o tä jun tzij xub'ij
che. Xepe k'u ru tijoxelab' ri Jesús, xkita'
toq'ob' che, xkib'ij: Taqa la b'i ri chichu'
rumal chi xaq kuraq u chi' teren chqij, —
xecha che.
24 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri Dios in u
taqom loq xaq xuwi kuk' ri winaq aj Israel,
rumal chi ri e are' e je' ta ne chij ri e sachi-
naq, —xcha chke.
25 Xpe k'u ri ixoq, xqeb' ruk' ri Jesús, xxuki
chuwäch, xub'ij che: ¡Tat, chinto' la! —xcha
che.
26 Ri Jesús xub'ij che: Man utz tä ru chapik
ri ki wa ri qas ralk'ual jun, käk'iäq ta k'u
chkiwäch ri alaj taq tz'i', —xcha che.
27 Xub'ij k'u ri ixoq che: Je', Tat. Xuquje' ne
ri alaj taq tz'i' ri keb'ok pa ja, käkitij ru xe'r
taq ki wa ri kajaw ri ketzaq pulew, —xcha
che.
28 Ri Jesús xub'ij che ri ixoq: ¡Qas tzij b'a'
chi nim ri kojonik la, nan! Chb'antaj ta b'a'
jas ri kaj la, —xcha che.
Tzare chi' k'ut xutzir ri ral ali.

Ri Jesús keukunaj k'ia yawab'ib'

29 Xel b'i ri Jesús chila', xok'ow chuchi' ri
mar re Galilea. Te k'u ri' xpaqi puwi' jun
juyub', xt'uyi k'u chila'.
30 Xeopan k'u k'ia winaq ruk' kuk'am b'i
ch'okojib', moyab', memab', winaq ri k'äx u
b'anom ri ki q'ab', xuquje' e k'ia ri k'o nik'iaj
yab'il chik chke. Xekiya chuwäch ri Jesús, ri
Are' k'ut xeukunaj.
31 Ri winaq sib'alaj xkikajmaj aretaq xkilo
chi ri memab' xech'aw chik, ri k'äx u b'anom
ki q'ab' xeutzirik, ri ch'okojib' xeb'in chik,
ri moyab' xeka'y chik. Xkichap k'u u ni-
marisaxik u q'ij ri Dios aj Israel.

Ri Jesús keutzuq kiejeb' mil winaq

32 Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij
chke: Kel nu k'ux chke ri winaq rumal chi
oxib' q'ij chi wa' e k'o wuk', man k'o tä k'u
jas käkitijo. Man kwaj taj keintaq b'i cho taq
kachoch mäja' k'u kewi'k, ketzaq ta k'u ne pa
taq ri b'e, —xcha chke.
33 Ru tijoxelab' xech'awik, xkib'ij che:
¿Jawije' ta k'u lo käqariq wi ri wa ri käqaya
chke we k'ialaj winaq ri' waral pa we juyub'
ri' ri kätz'inowik? —xecha che.
34 Xuta' k'u ri Jesús chke: ¿Janipa' kaxlan
wa k'o iwuk'? —xcha chke.
Ri e are' xkib'ij: Wuqub' kaxlan wa,
rachi'l kieb' oxib' alaj taq kär, —xecha che.
35 Xtaqan k'u ri Jesús chke ri k'ialaj winaq
chi keku'b'i pulew.
36 Te k'u ri' xeuk'am ri wuqub' kaxlan wa,
xuquje' ri alaj taq kär, xmaltioxinik. Xe-
upiro, xeuya chke ru tijoxelab' rech käkijach
wa' chkiwäch ri winaq. Je k'u ri' xka'no.
37 Xewi' k'u konojel ri winaq, xenojik.
Xekimulij k'u ri ch'aqataq taq wa ri xekanaj
kanoq. Ronojel wa' xub'an wuqub' chikäch
wa.
38 E kiejeb' mil achijab' k'ut ri xewi'k. Man
xekajilaj tä k'u ri ixoqib' xuquje' ri ak'alab'
(ri xuquje' xewi'k).
39 Te k'u ri' ri Jesús xeujach b'i ri winaq
rech keb'e' cho taq kachoch. Ri Are' xok b'i
pa ri barco, xe' pa ri tinimit Magdala.

16

*Ri tata'ib' fariseos xuquje' ri saduceos kä*kita' *jun kajmab'al etal che ri Jesús*

1 Ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tata'ib' sa-
duceos xeopan ruk' ri Jesús. Te k'u ri' xkita'
che chi kuk'ut chkiwäch jun kajmab'al etal
ri käpe chikaj. Xkib'ij wa' che xaq rech käqaj
ri Jesús pa ki q'ab'.
2 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Pa
b'enaq taq q'ij käb'ij alaq: "Saq'ij wa'
kub'ano rumal chi kiäq ri uwokaj," —kächa
alaq.
3 Are k'u ri aq'ab'il käb'ij alaq: "Kämik
käpe jäb' rumal chi kiäq ri uwokaj, xuquje'
q'eqmuj," —kächa alaq. ¡Ri alaq xaq kieb'
wäch alaq! Käkowin alaq chuch'ob'ik ri u
wäch ri kaj, man käch'ob' tä k'u alaq jas ri
tajin kuk'ut ri Dios chuwäch alaq pa taq we
q'ij junab' ri'.
4 We winaq ri' ri e lawalo, ri man jikom
tä kanima', käkaj chi kinb'an jun kajmab'al
etal chkiwäch. Man käyi' tä chi k'u na jun
etal chke, xane are kinna'taj chke ri etal
rech ri Jonás, —xcha chke.
Ri Jesús xeuya kan wa' we achijab' ri',
xe'k.

Ri Jesús kätzijon chrij ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos

5 Aretaq xeq'ax ru tijoxelab' ri Jesús
ch'äqäp che ri mar, xsach pa ki jolom ru
k'amik b'i ki wa.
6 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¡Chitampe'!
Chichajij iwib' chuwäch ri ki ch'amil ri
tata'ib' fariseos xuquje' chuwäch ri ki
ch'amil ri tata'ib' saduceos, —xcha chke.
7 Xkitzijob'ela k'u kib' ri tijoxelab', xkib'ij:
Ri Are' kub'ij wa' chqe rumal chi man k'o tä
qa wa qa k'amom loq, —xecha'.
8 Aretaq ri Jesús xretamaj jas ri tajin
käkib'ij, xub'ij chke: ¿Jas che tajin kib'ij chi
man k'o tä i wa? ¡Tzij ri' chi xa man qas tä
kixkojonik! —xcha chke.
9 ¿A xaq are mäja' kich'ob'o, man käna'taj
tä chiwe chi xinpir ri job' kaxlan wa, xinjach
k'u wa' chkiwäch ri job' mil winaq? ¿A mat
käna'taj chiwe janipa' chikäch ch'aqataq taq
kaxlan wa ri man xek'is taj ri xeik'olo?
10 ¿A mat k'u käna'taj chiwe xuquje' chi
xinpir ri wuqub' kaxlan wa, xinjach k'u wa'
chkiwäch kiejeb' mil winaq, janipa' chikäch
ch'aqataq taq kaxlan wa ri man xek'is taj ri
xeik'olo?
11 ¿Jas che man kich'ob' taj chi ri in
man are tä tajin kinb'ij ri kaxlan wa are-
taq xinb'ij chi kichajij iwib' chuwäch ri ki
ch'amil ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tata'ib'
saduceos? —xcha ri Jesús chke.
12 Te k'u ri' ri tijoxelab' xkich'ob'o chi ri
Jesús man are tä xub'ij chke chi käkichajij
kib' chuwäch ri ch'äm re kaxlan wa, xane
chuwäch ri ki tijonik ri tata'ib' fariseos
xuquje' ri tata'ib' saduceos.

Ri tat Pedro kuq'alajisaj chi ri Jesús are ri Cristo

13 Aretaq ri Jesús tajin känaqajin che ri
tinimit Cesarea Filipo, xuta' chke ru tijoxe-
lab', xub'ij chke: ¿Jas käkib'ij ri winaq chwij
chi jachin ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq? —xcha chke.
14 Xkib'ij k'u che: E k'o jujun winaq käkib'ij
chi lal ri' ri Juan Qasal Ja', xuquje' käkib'ij
jule' chik chi lal ri' ri qa mam Elías. E k'o chi
nik'iaj käkib'ij chi lal ri' ri qa mam Jeremías o
jun chik chke ri ojer q'alajisal taq re ru Loq'
Pixab' ri Dios, —xecha che.
15 Xuta' k'u ri Jesús chke: E k'u ri ix, ¿jachin
ri in ri kib'ij ix? —xcha chke.
16 Xch'aw ri tat Pedro, xub'ij che: Lal ri' ri
Cristo, ru K'ojol ri k'aslik Dios, —xcha che.
17 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Utz awe,
Simón, u k'ojol ri tat Jonás, rumal chi man
are tä jun winaq ri xb'in wa' chawe, xane
are ri nu Tat ri k'o chila' chikaj.
18 Ri in kinb'ij chawe chi ri at, at Pedro.
Puwi' k'u we nimalaj ab'aj ri' keinjeqb'a wi
na ri winaq ri kekojon chwe.* Man käkowin
tä k'u na ri kämikal chusachik ki wäch, —
xcha che.
19 Keinya chawe ri lawe re ri k'olib'al ri
taqan wi ri Dios. Jachike ri kaq'alajisaj chi
man utz tä u b'anik cho ruwächulew, man
utz tä u b'anik ri' chila' chikaj. Jachike ri
kaq'alajisaj chi utz u b'anik cho ruwächulew,
utz u b'anik ri' chila' chikaj.
20 Ri Jesús k'ut xeupixb'aj ru tijoxelab',
xub'ij chke chi mäkitzijoj wa' che jachin jun
chi ri Are' are ri Cristo.

Ri Jesús kutzijoj chi käkäm na

21 Tzare chi' k'ut ri Jesús xuchaplej u
q'alajisaxik chkiwäch ru tijoxelab' chi ri
Are' rajwaxik ke' na pa ri tinimit Jerusalén.
Xub'ij chi käb'an na sib'alaj k'äx che kumal
ri ki nimaqil ri winaq, kumal ri ki nimaqil
ri sacerdotes, xuquje' kumal ri tijonelab' re
ri Pixab'. Xuquje' rajwaxik chi käkämisax na,
te ri' käk'astaj chi k'u na churox q'ij chkixol
ri käminaqib'.
22 Are k'u ri tat Pedro xuk'am b'i ri Jesús u
tukiel wi. Xuchaplej u yajik, xub'ij che: ¡Mat
kraj ri Dios wa', Wajaw! ¡Mat je' käk'ulmaj la
wa'! —xcha che.
23 Xutzolq'omij k'u rib' ri Jesús, xub'ij che
ri tat Pedro: ¡Chatel chnuwäch, Satanás, xaq
at ya'l latz' chwe! Man kach'ob' tä k'u ru
chomanik ri Dios, xane xaq xuwi kach'ob' ri
ki chomanik winaq, —xcha che.
24 Ri Jesús k'ut xub'ij chke ru tijoxelab':
We k'o jun kraj käpe wuk' in, rajwaxik chi
mub'an chik xaq jas ri kraj ri are'. Rajwaxik
kutelej loq ru cruz, käpe wuk' in, —xcha
chke. (Kel kub'ij wa' chi ri winaq ri' man
nim tä chik käril ru k'aslemal, xane kuya u
tzij pune ta ne kuriq ri kämikal rumal rech
ri Jesús.)
25 Je ri', rumal chi apachin ta ne ri kraj
kuto' u wi' ru k'aslemal cho ruwächulew,
käkäm na ri winaq ri', kutzaq na ronojel.
Apachin k'u ri kuya ru k'aslemal pa ri k'äx
rumal wech in, kuto' na u wi' ri' ri qas u
k'aslemal wa'.
26 ¿Jas ta k'u lo ri kuch'ak jun winaq we
kärechb'ej ronojel ruwächulew, kutzaq k'u na
ri ranima'? ¿Jas ta k'u lo ri käkowin ri winaq
chuya'ik chuk'exwäch ri ranima'? —xcha
chke.
27 Kinpe k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios
ri Qas Winaq, e wachi'l ri loq'alaj taq ángeles.
Känimarisax na nu q'ij jas ru nimarisaxik u
q'ij ri nu Tat. Kinya k'u na ri tojb'al ke ri
winaq chkijujunal jas ri xka'n ri e are' pa ri
ki k'aslemal.
28 Qas tzij kinb'ij chiwe chi e k'o jujun chke
ri e k'o waral ri man kekäm tä na k'ä kinkil
na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,

* **16:18** "Ri winaq ri kekojon chwe" e are' ri käb'ix "Iglesia" chke pa castellano. Chawila' ri tzij "Iglesia" pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

in petinaq rech kintaqan pa ki wi' ri winaq,
—xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

17

Käk'extaj ru kayeb'al ri Jesús

1 Xke' waqib' q'ij u b'im kan ri Jesús wa',
aretaq xeuk'am b'i ri tat Pedro, ri tat Jacobo,
xuquje' ri tat Juan ru chaq' ri tat Jacobo. Ki
tukiel wi xepaqi puwi' jun nimalaj juyub'.
2 Xk'extaj k'u ru kayeb'al ri Jesús
chkiwäch. Ru palaj ri Jesús xjuluwik je' jas
ri q'ij. Ri ratz'iaq xub'an sib'alaj saqloloj je'
jas ri saqil.
3 Xaq k'u te'talik xkik'ut kib' kieb' achijab'
ri tajin ketzijon ruk' ri Jesús. E are' ri qa
mam Moisés rachi'l ri qa mam Elías.
4 Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che ri
Jesús: Qajaw, ¡sib'alaj utz chi uj k'o waral!
We kaj la, käqa'n na oxib' mo',* jun che la,
jun che ri qa mam Moisés, jun chik che ri qa
mam Elías, —xcha che.
5 Aretaq tajin kätzijon ri tat Pedro, xqaj
loq jun saqloloj sutz' chkij, xech'uqtaj k'u
rumal. Te k'u ri' xch'aw loq Jun chupam
ri sutz', xub'ij: Are ri loq'alaj nu K'ojol
wa', sib'alaj käkikot ri wanima' rumal. Chi-
tatab'ej b'a' ri kub'ij, —xcha ri'.
6 Ri tijoxelab', aretaq xkita wa', sib'alaj
xkixej kib'. Xexuki'k xkiqasaj ri ki palaj cho
ri ulew.
7 Are k'u ri Jesús xqeb' kuk', xeuchap k'u
qajoq, xub'ij chke: Mixej b'a' iwib'. Chixwal-
ijoq, —xcha chke.
8 Ri e are' chanim xeka'ylob'ik. Man k'o tä
chi k'u jachin xkilo, xane xaq xuwi ri Jesús
k'o kuk'.
9 Qajem ke loq cho ri juyub', ri Jesús
xeupixb'aj, xub'ij chke: K'o jachin mitzijoj
wi ri iwilom k'ä kink'astaj na chkixol ri
käminaqib', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq, —xcha chke.
10 Ri tijoxelab' xkita' che ri Jesús, xkib'ij
che: ¿Jas che käkib'ij ri tijonelab' re ri Pixab'
chi rajwaxik käpe na ri qa mam Elías nab'e?
—xecha che.
11 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Tzij ri'
chi käpe ri qa mam Elías nab'e, rech kub'an
na u b'anik ronojel.
12 Ri in k'ut kinb'ij chiwe chi ya ulinaq
chik ri qa mam Elías. Ri winaq k'ut man
xkich'ob' tä u wäch, xane xa xka'n che ri are'
jas ri xkaj xka'no. Je k'u ri' xuquje' ri in, in
ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinriq na
k'äx pa ki q'ab', —xcha chke.
13 Xkich'ob' k'u ri tijoxelab' chi ri tajin
kub'ij ri Jesús chke, are ri Juan Qasal Ja'.

Ri Jesús kukunaj jun ala ri k'o jun itzel espíritu che

14 Aretaq k'ut xeopan chila' jawije' e k'o wi
ri k'ialaj winaq, xpe jun achi, xopan ruk' ri
Jesús, xxuki k'u chuwäch, xub'ij che:
15 Tat, chel k'ux la che ri nu k'ojol, xa k'o
jun itzel espíritu che, sib'alaj k'u kuriq k'äx
rumal. K'ia mul kätzaq pa ri q'aq', pa ri ja'.
16 Xink'am loq, xinya chkiwäch ri tijoxe-
lab' la, ri e are' k'ut man xekowin tä chuku-
naxik, —xcha che ri Jesús.
17 Ri Jesús xch'awik, xub'ij: ¡Ay, ri alaq
winaq ri man käkojon tä alaq che ri Dios!
¡Xaq xuwi käb'an alaq jas ri kaj alaq! ¿A
are lo kaj alaq chi xaq tajin wi kink'oji uk'
alaq ronojel q'ij? ¿A are lo kaj alaq chi
xaq kinkuy alaq? K'ama b'a' alaq loq ri ala
chnuwäch, —xcha chke.
18 Ri Jesús k'ut xuyaj ri itzel espíritu ri k'o
che ri ala, xresaj b'ik. Tzare chi' xutzir ri ala,
utz chi k'u kanoq.
19 Ru tijoxelab' ri Jesús xkita' che pa u
tukiel wi: ¿Jas che ri uj man xujkowin tä che
resaxik b'i ri itzel espíritu ri'? —xecha che.
20 Xub'ij ri Jesús chke: Are wa' rumal chi
man qas tä k'o ri i kojonik, —xcha chke. Qas
tzij kinb'ij chiwe chi we ta ri i kojonik je' jas
ri in nitz' ija' re mostaza, kixkowin ri' kib'ij
che we juyub' ri': "¡Chatel b'i chi', jat jela'!"
—kixcha che. Ri juyub' kel na b'ik. Man k'o
tä ri mat kixkowin chub'anik we ta qas tzij
kixkojonik, —xcha chke.
21 Xaq xuwi ruk' ru b'anik orar, xuquje'
ruk' ru b'anik ayuno kel b'i jun itzel espíritu
ri je' u b'anik wa', —xcha ri Jesús chke ru
tijoxelab'.

Ri Jesús kutzijoj jumul chik chi käkäm na

22 Aretaq xetzelej b'i kuk' ri k'ialaj winaq,
ri Jesús xub'ij chke ru tijoxelab': Ri in, in ri'
ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach na
pa ki q'ab' ri winaq.
23 Kinkämisax na, churox q'ij k'ut
kink'astaj na chkixol ri käminaqib', —xcha
chke. Aretaq xkita wa' ri tijoxelab', sib'alaj
xeb'isonik.

Waral käqil wi ru tojik ri alkab'al re ri nimalaj rachoch Dios

24 Aretaq ri Jesús kuk' ru tijoxelab' xeopan
pa ri tinimit Capernaum, ri toq'il taq
alkab'al re ri nimalaj rachoch Dios xeopan
ruk' ri tat Pedro, xkib'ij che: ¿A mat kutoj re
ri ajtij alaq ri alkab'al re ri nimalaj rachoch
Dios? —xecha che.
25 Je', je ri', —xcha ri tat Pedro chke.
Aretaq k'ut xok b'i ri tat Pedro pa ri ja,
nab'e xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Simón,
¿jas kachomaj? ¿Jachin taq chke käkita' wi ri
alkab'al o ri kuchuj ri nimaq taq taqanelab'
rech ruwächulew? ¿A käkita' wa' chke ri ki
winaqil o chke ri man ki winaqil taj? —xcha
che.

* **17:4** Man q'alaj tä wa' we are "mo'" o are "käb'al".

26 Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij che: Chke
ri man ki winaqil taj käkita' wi wa', —xcha
che.
Ri Jesús xub'ij che: We je ri', ri winaq
ri keb'el pa ri ki tinimit ri nimaq taq
taqanelab' man k'o tä alkab'al ri' käkitojo, —
xcha che.
27 Man kwaj tä k'ut chi kinyak royowal
jachin jun winaq. Rumal ri' jat chuchi'
ri mar, chak'iäqa b'i ri anzuelo pa ri ja'.
Chawesaj loq ri nab'e kär ri kachapo, pu chi'
k'ut kawesaj wi jun puaq. Ruk' ri puaq ri'
katoj ri alkab'al re ri nimalaj rachoch Dios,
ri wech in xuquje' ri awech at. Chak'ama k'u
wa', kate' k'ut, katojo kanoq, —xcha che.

18

Ri tijoxelab' käkichomala kib' chrij jachin chke ri nim na u b'anik

1 Pa ri q'ij ri' ri tijoxelab' xkimulij kib' ruk'
ri Jesús, xkita' che: ¿Jachin ri nim na u b'anik
chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios? —xecha
che.
2 Ri Jesús xusik'ij apan jun alaj ak'al,
xuk'amo, xutak'ab'a chkiwäch ru tijoxelab'.
3 Xub'ij k'u chke: Qas tzij kinb'ij chiwe.
We ri ix man kik'ex tä ri iwanima', ri i
chomanik, we man kib'an iwe jas ri käka'n ri
ak'alab' man käka'n tä nimal, man kixopan
tä ri' chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, —
xcha chke.
4 Je k'u ri' kinb'ij chiwe chi ri nim na u
b'anik chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, are
ri man nim tä kub'an che rib', kub'an k'ut jas
we ak'al ri'.
5 Apachin ri kuk'ulaj jun ak'al jas we ak'al
ri' rumal wech in, in ri' kinuk'ulaj, —xcha
chke.

Käkiriq k'äx ri winaq ri käka'no chi jun winaq chik kuriq ri b'e ri man utz taj

6 Apachin k'u ri kub'ano chi jun chke we
ch'utiq ri' ri kekojon chwe kuriq ri b'e ri
man utz taj, are utz ri' we ta käxim jun ka'
re molino chuqul ri winaq ri', käk'iäq ta k'u
b'i pa ri mar.
7 ¡Sib'alaj k'äx chke ri winaq cho
ruwächulew chi k'o jas ri kub'ano chi ri
winaq käkiriq ri b'e ri man utz taj! Amaq'el
k'ut käkik'ulmaj wa'. Sib'alaj k'äx k'u re ri
winaq ri kub'ano chi jun winaq chik kuriq
ri b'e ri man utz taj.
8 Rumal ri', we ri a q'ab' o ri awaqan
kub'ano chi ri at kariq ri b'e ri man utz
taj, chaq'ata', chak'iäqa apanoq. Are utz na
chawe we kariq na ri qas k'aslemal pune at
kut o at ch'oko', chuwäch ri k'o kieb' a q'ab' o
kieb' awaqan kate' pa ri k'atik jawije' k'o wi
ri q'aq' ri man kächuptaj taj.
9 We are ri a waq'äch kub'ano chi kariq
ri b'e ri man utz taj, chawesaj, chak'iäqa
apanoq. Are utz na chawe we kariq na ri
qas k'aslemal pune xa jun ra waq'äch k'olik,
chuwäch ri k'o kieb' a waq'äch, katk'iäq b'i
pa ri nimalaj q'aq', —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri chij ri xsachik

10 Miwetzelaj b'a' ki wäch jun chke we
ch'utiq ri' ri kekojon chwe. Kinb'ij k'u chiwe
chi ri e are' amaq'el ronojel q'ij k'o ri ki
ángeles chuwäch ri nu Tat chila' chikaj.
11 Je ri', rumal chi ri in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq, xinpe che ki to'ik ri
winaq ri e sachinaq.
12 ¿Jas kichomaj chrij ri kinb'ij na? We
k'o jun achi ri k'o jun ciento u chij, kätzaq
k'u kan jun chke, ¿a mat keuya na kan ri'
ri jumuch' b'elejlajuj pa ri juyub', ke' k'u
chutzukuxik ri jun ri xtzaq kanoq? Je', je ri'.
13 We kuriqo, sib'alaj käkikot na ruk'.
Nim na ru kikotemal ruk' wa' chuwäch ru
kikotemal kuk' ri jumuch' b'elejlajuj ri man
xetzaq taj.
14 Je k'u ri' ri i Tat ri k'o chila' chikaj man
kraj taj chi kätzaq jun chke we ch'utiq ri' ri
kekojon chwe.

Ri kub'an jun chusachik u mak jun winaq chik

15 We ri awachalal kub'an jun k'äx chawe,
chattzijon ruk' pa u tukiel wi, chab'ij che jas
ru mak. We kukoj rib' chupam, xatkowin ri'
chuch'akik ra wachalal.
16 We k'u ri awachalal man kukoj tä rib'
pa ru mak aretaq kattzijon ruk', chasik'ij
jun o kieb' winaq chik, rech ronojel ri kib'ij
ketamax wa' kumal kieb' u oxib' tal taq tzij.
17 We k'u man kok ri tzij pu jolom ri käb'ix
che kumal ri nik'iaj chik, cheasik'ij konojel
ri nik'iaj qachalal. We k'u man kuto jas ri
käkib'ij konojel ri qachalal, chab'ana che chi
je' jas jun winaq ri man käkojon tä che ri Dios
o jun toq'il alkab'al.
18 Qas tzij kinb'ij chiwe chi jachike ri
kiq'alajisaj chi man utz tä u b'anik kumal ri
winaq cho ruwächulew, man utz tä u b'anik
ri' chila' chikaj. Jachike k'u ri kiq'alajisaj
chi utz u b'anik kumal ri winaq waral cho
ruwächulew, utz u b'anik ri' chila' chikaj.
19 Xuquje' kinb'ij chiwe chi we k'o kieb'
chixol waral cho we uwächulew ri kuriq rib'
ki chomanik puwi' jun rajwaxik, käka'n k'u
orar chuta'ik wa', ri qa Tat ri k'o chila' chikaj
kuya na wa' chke.
20 Je ri', rumal chi jawije' ri ki mulim wi
kib' kieb' oxib' winaq rumal chi kekojon
chwe, kuk' ri' in k'o wi, —xcha ri Jesús chke
ru tijoxelab'.
21 Xpe ri tat Pedro, xuta' k'u che ri Jesús:
Qajaw, we ri wachalal k'ia mul kub'an k'äx
chwe, ¿janipa' mul rajwaxik kinsach u mak?
¿A kraj ne wuqub' mul ri'? —xcha che.
22 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: Man
kinb'ij tä chawe chi xa wuqub' mul kasach

u mak, xane rajwaxik kasach u mak wuqub' mul chik, wuqub' mul chik, k'ä kopan na pa job' ciento, —xcha che.

Ri k'utb'al chrij ri patäninel ri man xraj taj xusach u mak ri rachi'l

23 Je ri', rumal chi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, are je' jas jun q'inom achi ri xeumulij ri rajchakib', xuchap k'u u ta'ik we k'o ri ki k'as, o we ne k'o u k'as ri are' kuk'.
24 Aretaq tajin kuchaplej rajilaxik ri ki kuenta chkijujunal, xk'am loq jun ajchak ri u k'as k'ia mil quetzales.
25 Are k'u ri jun ajchak ri' man k'o tä kutojb'ej re ru k'as. Ri patrón xtaqanik chi käk'iyix ri ajchak ri' pu q'ab' jun winaq chik rech käpatänin che, rachi'l ri rixoqil, ri ralk'ual, xuquje' konojel ri jastaq re, rech kätojtaj ru k'as.
26 Are k'u ri ajchak xxuki chuwäch ru patrón, xb'ochi'nik, xuta' toq'ob', xub'ij che: "Tat, chajij la paciencia wuk', kintoj na ronojel ri nu k'as," —xcha che.
27 Ri patrón xutoq'ob'isaj u wäch ri rajchak, xusach u mak, xub'ij che chi man kutoj tä chi ru k'as, xutzoqopij k'u b'ik.
28 Te ri' ri ajchak ri xtzoqopitaj b'ik, xuriq jun rach ajchak ri u k'as kieb' oxib' quetzal ruk'. Xuchap ri rach ajchak chuqul, xuchap u jitz'axik, xub'ij che: "¡Chatojo ra k'as wuk'!" —xcha che.
29 Ri rach ajchak xxuki chuwäch, xb'ochi'nik, xuta' toq'ob' che, xub'ij: "Chachajij paciencia wuk', kintoj na ronojel ri nu k'as," —xcha che.
30 Ri are' k'ut man xusach tä u mak ri rach ajchak, xane xukoj pa che', xub'ij che chi rajwaxik kutoj na ru k'as.
31 Aretaq xkil wa' ri nik'iaj ajchakib' chik, sib'alaj xeb'isonik. Xeb'e' k'ut, xekib'ij che ri ki patrón ronojel ri xb'antajik.
32 Xpe k'u ri ki patrón, xtaqan chusik'ixik ri ajchak ri', xub'ij che: "¡Itzel ajchak! Ri in xinkuy ra k'as rumal chi xata' toq'ob' chwe.
33 Ri at xuquje' rajwaxik xatoq'ob'isaj ta u wäch ri awach ajchak, jas ri xinb'an in chawe xintoq'ob'isaj a wäch," —xcha che.
34 ¡Ru patrón k'ut, sib'alaj xpe royowal! Xtaqanik chi käk'äjisax u wäch ri rajchak k'ä kutoj na ru k'as.
35 Ri Jesús xuk'isb'ej re ru tzij, xub'ij: Jas ri xub'an ri patrón che ri rajchak, are je' kub'an na ri nu Tat ri k'o chila' chikaj chiwe, we man qas kisach ki mak ri iwachalal, —xcha ri Jesús chke.

19

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ki jachik kib' juk'ulaj winaq

1 Aretaq xto'taj ri Jesús chub'ixik ronojel wa' we tzij ri', xel b'i pa Galilea, xe' pa taq ri tinimit re Judea, ch'äqäp che ri nima' Jordán.
2 E k'ia winaq xeteri b'i chrij, xeukunaj k'u taq ri yawab'ib' chila'.
3 Xeopan k'u jujun tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkita' che: ¿A taqal che jun achi kujach b'i ri rixoqil pune man qas k'o u mak? —xecha che. Xkib'ij wa' che xaq rech käqaj ri Jesús pa ki q'ab'.
4 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿A mat sik'im alaq pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik jas ri xub'an ri Dios pa ru chaplexik loq ronojel, "chi achi chi ixoq xeub'ano"? —kächa'.
5 Xuquje' kub'ij: "Rumal wa' jun achi kuya na kan ru nan u tat, kätuni k'u na ruk' ri rixoqil. Xa e jun chik ri kieb' winaq ri'," —kächa'.
6 Je k'u ri' man e kieb' tä chik, xane xa e jun chik. Rumal k'u ri', jas ri xeutunub'a ri Dios, mäjach ki wäch wa' kumal ri winaq, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.
7 Xkib'ij k'u ri tata'ib' fariseos: ¿Jas che ri qa mam Moisés xtaqanik chi jun achi kuya' kutz'ib'aj jun wuj ri kub'ij wi chi kujach b'i ri rixoqil? Je k'u ri' kuya' kujach b'i ri rixoqil, —xecha che.
8 Ri Jesús xub'ij chke: Xa rumal chi sib'alaj ab'ajarinaq ri anima' alaq, are rumal ri' xuya chech alaq chi kuya' käjach b'i alaq ri ixoqil alaq. Man je' tä k'u wa' aretaq xchapletaj loq ronojel.
9 Ri in k'ut kinb'ij chech alaq chi apachin ri kujach b'i ri rixoqil, we man rumal ru ch'ab'exik jun achi chik, käk'uli chi k'u na ruk' jun ixoq chik, ri achi ri' kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri nab'e rixoqil. Ri achi k'ut ri käk'uli ruk' jun ixoq ri jachom kanoq kub'an ri nimalaj mak ri', —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.
10 Xkib'ij k'u ru tijoxelab' ri Jesús che ri Are': We jun achi man kuya' taj kujach b'i ri rixoqil, are utz na ri' chi man käk'uli taj, —xecha che.
11 Ri Jesús xub'ij chke: Man konojel tä winaq käkich'ij wa' chi man kek'uli taj, xane xaq xuwi ri yo'm chke rumal ri Dios chi käkich'ijo.
12 K'o k'u jas che jujun achijab' man kek'uli taj. E k'o jujun xa tzkech wi man kek'uli taj, e k'o nik'iaj chik ri xa b'anom chke kumal ri achijab' chi man kek'uli taj, e k'o k'u nik'iaj chik käkich'ijo man kek'uli taj xa rumal chi käkaj käkipatänij ri Dios. Jachin ri käkowinik je' kub'an wa', chub'ana', —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús keutewchij ri ak'alab'

13 Ri winaq xekik'am loq ri ak'alab' cho ri Jesús rech kuya ru q'ab' pa ki wi', rech xuquje' kub'an orar pa ki wi'. Ri winaq ri xekik'am loq ri ak'alab' xeyaj kumal ri tijoxelab'.

14 Ri Jesús k'ut xub'ij chke: Chiya chke ri
ak'alab' chi kepe wuk', meiq'atej rumal chi
ri winaq ri kätaqan ri Dios pa ki wi' e are'
winaq ri e je' jas we ak'alab' ri', —xcha chke.
15 Xuya k'u ru q'ab' pa ki wi' ri ak'alab', te
k'u ri' xel b'i chila'.

Jun q'inomalaj ala kätzijon ruk' ri Jesús

16 Jun ak'al achi xopan ruk' ri Jesús, xuta'
che: Utzalaj Ajtij, ¿jas u wäch utzil rajwaxik
kinb'ano rech kinriq ri k'aslemal ri man k'o
tä u k'isik? —xcha che.
17 Ri Jesús xub'ij che: ¿Jas che kab'ij chwe
chi utz ri in? Man k'o tä jun qas utz, xane
xaq xuwi ri Dios, —xcha che. We k'u kawaj
kariq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik,
chanimaj ru taqanik ri Dios, —xcha che.
18 Ri achi xub'ij che: ¿Jachike taq ri' ru
taqanik ri Dios ri rajwaxik kinniman chke?
—xcha che.
Ri Jesús xub'ij che: Matkämisanik, mab'an
ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil
jun winaq chik, mab'an ri elaq', mab'an tzij
chrij jun winaq chik.
19 Nim cheawila wi ra nan a tat. Loq'
cheawila wi ri awach winaq jas ri at loq'
kawil awib', —xcha ri Jesús che ri achi.
20 Ri achi xub'ij che ri Jesús: Ronojel wa'
nu taqem u b'anik tzaretaq in ak'al na. ¿Jas
ta chi k'u ri rajwaxik kinb'ano? —xcha che.
21 Ri Jesús xub'ij che: We kawaj käjikomataj
ra k'aslemal cho ri Dios, jat, cheak'iyij konojel
ri jastaq awe, chaya ri rajil chke ri
meb'a'ib'. Käk'oji k'u na ra q'inomal chila'
chikaj. Te ri' tasa'j wuk', —xcha che.
22 Aretaq ri achi xuta ri xub'ij ri Jesús,
xk'extaj ru wäch, xb'isonik, xe'k rumal chi
k'ia ru q'inomal k'olik.
23 Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab': Qas
tzij kinb'ij chiwe, chi sib'alaj k'äx kutij jun
q'inom kok chkixol ri winaq ri kätaqan ri
Dios pa ki wi'.
24 Are man k'äx tä ri rok'owisaxik jun
awaj camello* pa ru julil jun t'isomb'al
b'aq, chuwäch ri rokik jun q'inom chkixol
ri winaq ri kätaqan ri Dios pa ki wi', —xcha
chke.
25 Ri tijoxelab' aretaq xkita wa', sib'alaj
xkikajmaj, xkib'ij k'u chb'il taq kib': ¿Jachin
ta k'u lo ri käkowinik kuriq ru tob'anik ri
Dios? —xecha'.
26 Ri Jesús ko xka'y chke, te ri' xub'ij: Man
kekowin tä ri winaq chub'anik wa', käkowin
k'u na ri Dios che ronojel, —xcha chke.
27 Ri tat Pedro xub'ij che ri Jesús: Qajaw,
chilampe la chi ri uj qa yo'm kan konojel ri
jastaq qe, uj k'o uk' la. ¿Jas k'u ri käyi' na
chqe? —xcha che.
28 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Qas
tzij kinb'ij chiwe, kopan na jun q'ij aretaq
käb'an k'ak' che ronojel. Aretaq ri in, in ri'
ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinku'b'i
na pa ri je'lalaj nu t'uyulib'al, känimarisax nu
q'ij, are chi' k'ut chi ri ix, ri ix ri k'o wuk'
kixku'b'i na xuquje' pa kab'lajuj je'lalaj taq
t'uyulib'al. Kiq'at k'u na tzij pa ki wi' ri
kab'lajuj tinimit re Israel.
29 Konojel ri ki yo'm kan kachoch, kacha-
lal, ki nan ki tat, kixoqil, kalk'ual, kulew
rumal wech in, käkiriq na jun ciento mul ri
tojb'al ke, xuquje' käkiriq na ri k'aslemal ri
man k'o ta u k'isik pa taq ri q'ij ri junab' ri
kepe na, —xcha chke.
30 E k'ia k'u ri winaq ri nim ke'il wi kämik
ri man nim tä chi na ke'il wi pa taq ri q'ij ri'.
Xuquje' e k'ia ri man nim tä ke'il wi kämik ri
nim ke'il wi na pa ri q'ij ri', —xcha chke ru
tijoxelab'.

20

Waral käqil wi jun k'utb'al chkij ri ajchakib'

1 Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,
are je' jas jun achi ajchaq'el jun nimalaj
ulew. Xel b'i sib'alaj aq'ab' che ki tzukuxik
ajchakib' che ki mulixik ru wäch taq uvas.
2 Xeuriq k'u jujun achijab', xuchomaj k'u
kuk' chi käkich'ak kakab' quetzal che ri jun
q'ij, xeutaq k'u b'i pa ri rulew che ri chak.
3 Xel chi k'u b'i jumul pa ri u b'elej hora re
ri aq'ab'il. Xeril nik'iaj achijab' chik ri xaq
tajin keqasan q'ij pa ri k'ayib'al.
4 Xub'ij k'u chke: "Jix pa ri nu chak, kinya
k'u na ri tojb'al iwe ri taqal chiwe," —xcha
chke. Ri e are' k'ut xeb'e' pa ri chak.
5 Ri patrón xel chi b'i jumul pa ri nik'iaj
q'ij che ki tzukuxik ajchakib', xuquje' pa ri
urox hora re ri b'enaq q'ij, junam xub'an
kuk' nik'iaj ajchakib' chik.
6 Pa ri uro' hora chik re ri b'enaq q'ij,
xel chi b'i jumul pa ri k'ayib'al. Xeuriqa
chi nik'iaj achijab' ri xaq tajin keqasan
q'ij, xub'ij k'u chke: "¿Jas che xaq ix k'o
waral juntir ri jun q'ij man k'o tä k'u chak
kib'ano?" —xcha chke.
7 Ri e are' xkib'ij: "Xa man k'o tä jun ri
käb'in chak chqe," —xecha che. Xub'ij k'u
chke: "Jix pa chak wuk' in pa ri wulew,
kinya k'u na ri tojb'al iwe ri taqal chiwe," —
xcha chke.
8 Aretaq k'ut xok ri aq'ab', ri patrón xub'ij
che ri chajil ke ri ajchakib': "Cheasik'ij ri
ajchakib', chaya b'i ri tojb'al ke. Are kachap
ki tojik nab'e ri xeb'ok k'isb'al. Are k'u ri
xeb'ok nab'e keatoj wa' k'isb'al," —xcha che.
9 Xepe k'u ri ajchakib' ri te' xeb'ok pa chak
pa ri uro' hora re ri b'enaq q'ij. Chkijujunal
tz'aqat kakab' quetzal xyi' chke.

* **19:24** Ri camello are jun awaj ri kuya' käkiejen jun chrij, más k'ut käkoj che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.

10 Te k'u ri', aretaq hora chik chi ketoj ri okinaq nab'e pa ri chak, ri e are' xkichomaj chi más na ri tojb'al ke käyi' chkiwäch ri k'ä te' xeb'ok pa ri chak. Xuquje' k'u ri e are' xyi' kakab' quetzal chke chkijujunal.
11 Aretaq xkik'amo xkichap u yajik ri ki patrón.
12 Xkib'ij: "We ajchakib' ri' ri te' xeb'ul k'isb'al, xa jun hora xechakunik. Xaq junam k'u ki tojik xb'an la jas ri uj. Ri uj k'ut xqach'ij ronojel ri jun q'ij chak, xujchakun chuwäch ru chuq'ab' ri q'ij," —xecha che.
13 Ri patrón xub'ij che jun chke ri ajchakib': "E ri at, man k'o tä jas ri tajin kinb'an chawe ri mat jikom. ¿A mat junam xqachomaj chi xaq kieb' quetzal ri tojb'al awe?
14 K'ama b'i ri tojb'al awe, jat. Ri in kwaj kinya ri tojb'al ke we nik'iaj ri' ri te' xeb'ok k'isb'al junam jas ri xinya chawe at.
15 ¿A mat pa nu q'ab' k'o wi jachike ri kwaj kinb'an ruk' ri nu rajil? ¿A xa k'äx ne kana' chi in utz kuk' konojel?" —xcha ri patrón che ri ajchak.
16 Je k'u ri' ri winaq ri man nim tä ke'il wi kämik nim ke'il wi na. Are k'u ri winaq ri nim ke'il wi kämik, man nim tä chi ke'il wi na. E k'ia ri e sik'im. Man e k'ia tä k'ut ri e cha'talik, —xcha chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kutzijoj chi na jumul chik chi käkäm na

17 Paqalem re ri Jesús pa Jerusalén, xeusik'ij k'u ri kab'lajuj u tijoxelab' pa ki tukiel wi, xub'ij chke:
18 ¡Chiwilampe'! B'enam qe, tajin kujpaqi pa ri tinimit Jerusalén. Kinjach k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri sacerdotes, xuquje' pa ki q'ab' ri tijonelab' re ri Pixab'. Käkiq'at k'u na tzij pa nu wi' chi kinkämisax na.
19 Kinkijach k'u na pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik, käketz'b'ej na nu wäch, kinkich'ay na, kinkirip k'u na cho ri cruz. Kink'astaj k'u na chkixol ri käminaqib' churox q'ij, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri xuta' ri ki nan ri tat Jacobo, ri tat Juan

20 Te k'u ri' xeqeb' ru k'ojol ri tat Zebedeo ruk' ri Jesús. E are' ri tat Jacobo, ri tat Juan, kachi'l ri ki nan. Ri ki nan xxuki chuwäch ri Jesús chuta'ik jun toq'ob' che.
21 Ri Jesús xuta' che: ¿Jas kaj la, nan? —xcha che.

Ri chichu' xub'ij: Aretaq kächaplej taqanik la pa ki wi' ri winaq, kwaj chi käya la chke ri kieb' wal chi keku'b'i uk' la, ri jun pa wikiäq'ab' la, ri jun chik pa ri moxq'ab' la, —xcha che.
22 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri ix man kich'ob' taj jas u wäch toq'ob' ri tajin kita' chwe. ¿A kixkowinik kich'ij ri k'äx ri kinriq na in, kitij iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij wi na we? ¿A kixkowinik käb'an na i qasna' ix jas ri qasna' ri käb'an na chwe in? —xcha chke.

Xkib'ij k'u che: Kujkowinik, —xecha che.
23 Xub'ij ri Jesús chke: Qas tzij kiriq na k'äx, kitij k'u na iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij na we in, xuquje' käb'an na i qasna' jas ri käb'an na chwe in. Are k'u ri t'uyulem pa ri nu wikiäq'ab' o pa ri nu moxq'ab', man kuya' taj kinya in chiwe, xane are wa' kech ri e cha'tal rumal ri nu Tat chi ket'uyi pa taq ri t'uyulib'al ri', —xcha chke.
24 Aretaq ri lajuj tijoxelab' chik xkita u b'ixik ronojel wa', xpe koyowal ri e are' chrij ri tat Jacobo, ri tat Juan.
25 Xeusik'ij k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri ix iwetam chi ri winaq ri yo'm chke chi ketaqan pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik, käkina' chi qas k'o ki chuq'ab' pa ki wi'. Ri ki nimaqil ri winaq k'ut ketaqan pa ki wi', —xcha chke.
26 Man je' tä k'u wa' ri ix. Xane apachin chiwe ri kraj chi nim kil wi, rajwaxik chi kok na che patänil ke konojel.
27 Apachin chiwe ri kraj kok che i nimal, rajwaxik chi kok na che patänil ke ri nik'iaj chik.
28 Are je ri', rumal chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man in petinaq taj rech kinpatänixik, xane rech kinpatänin chke nik'iaj chik, xuquje' rech kinya ri nu k'aslemal che tojb'al re ri ki torik k'ia winaq, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús keukunaj kieb' moyab'

29 Aretaq ri Jesús tajin kel b'i pa ri tinimit Jericó e rachi'l ru tijoxelab', e k'ia winaq xeteri b'i chrij.
30 E k'o k'u kieb' achijab' moyab' t'uyul chi' ri b'e. Xkito chi ri Jesús tajin kok'ow chila', xkiraq ki chi', xkib'ij che ri Jesús: ¡Tat, lal ri' ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la qa wäch! —xecha che.
31 Ri winaq xa xekiyajo, xkib'ij chke chi chkitz'apij u pa ki chi'. Are k'u ri e are' man xkita taj, xane sib'alaj ko chi na xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Tat, lal ri' ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la qa wäch! —xecha che.
32 Xtak'i k'u ri Jesús. Xeusik'ij ri kieb' moyab', xuta' chke: ¿Jas kaj alaq chi kinb'an chech alaq? —xcha chke.
33 Ri moyab' xkib'ij: Tat, käqaj kujka'yik, —xecha che.
34 Te ri' ri Jesús xutoq'ob'isaj ki wäch, xuchap k'u koq ri ki waq'äch. Chanim k'ut xekowinik xeka'yik, xeb'e' k'u ruk' ri Jesús.

21

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

1 Aretaq naqaj chik e k'o wi che ri tinimit Jerusalén, xeopan pa ri alaj tinimit Betfagé. Tajin keok'ow chuwäch ri Ujuyub'al Olivos. Ri Jesús xeutaq b'i kieb' chke ru tijoxelab'.

2 Xub'ij b'i chke: Jix pa ri alaj tinimit ri
k'o apan chqawäch. Chila' kiriq wi na jun
ati't burro yuqulik, rachi'l jun alaj burro.
Chikira', cheik'ama k'u loq chwe, —xcha
chke.
3 We k'o jachin jun k'o jas kub'ij chiwe,
chib'ij che chi xa kajwataj che ri Qajaw
Jesús, chanim k'ut kutzelej chi na loq, —
kixcha che.
4 Je' xb'antaj wa' rech qas je' kelik jas ri
xutz'ib'aj kan ri q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios ri kub'ij:
5 Chib'ij chke ri winaq re ri tinimit
Jerusalén ri k'o puwi' ri juyub' Sión:
"¡Chiwilampe'! Ri Nimalaj i Taqanel
petem re iwuk'.
Man nim tä u b'anik u b'anom che rib',
xane kiejeninaq chrij jun burro.
Chrij ri alaj ral jun burro
kiejeninaq wi,"
—kächa ri'.
6 Xeb'e' k'u ri kieb' tijoxelab', je' xka'no jas
ri xetaq wi b'i rumal ri Jesús.
7 Xkik'am loq ri ati't burro rachi'l ri ral.
Xkiya k'u ri ki q'u' chrij, xkiejen k'u ri Jesús.
8 E k'ia k'u ri winaq xkilik' ri ki q'u' pa ri
b'e, xuquje' e k'o nik'iaj chik ri xekiya u xaq
taq che' pa ri b'e ri xekich'upala pa taq ri
juyub'.
9 Ri winaq ri e nab'ejinaq chuwäch ri
Jesús, xuquje' ri e teretoj chrij, ko xech'awik,
xkib'ij: ¡Chnimarisax u q'ij ri ralk'ualaxik ri
qa mam David ri nim taqanel! ¡Utz re ri
petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios! ¡Chnimarisax
u q'ij ri Dios! —xecha'.
10 Aretaq xok ri Jesús pa ri tinimit
Jerusalén, konojel ri winaq xkitukij kib',
xkitatab'ala chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jachin
wa' we achi ri'? —xecha'.
11 Ri winaq xkib'ij: Are wa' ri Jesús, ri
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri aj
Nazaret re Galilea, —xecha'.

Ri Jesús kujosq'ij ri nimalaj rachoch Dios

12 Te k'u ri' xok b'i ri Jesús pa ri nimalaj
rachoch Dios, xeresax b'i ri ajk'ayib' xuquje'
ri kekiloq' taq jastaq pa ri nimalaj rachoch
Dios. Xeutzaq ri ki mesa ri k'exal taq
puaq xuquje' xeutzaq ri ki tem ri ajk'ay taq
palomäx.
13 Xub'ij chke ri winaq: Tz'ib'tal pa ru Loq'
Pixab' ri Dios, kub'ij: "Ri wachoch in are jun
ja ri käb'an wi orar," —kächa'. Ri alaq k'ut
jun kachoch elaq'omab' b'anom alaq che, —
xcha chke.
14 Chila' pa ri nimalaj rachoch Dios,
xeopan jujun achijab' moyab' ruk' ri Jesús,
xuquje' jujun ch'okojib'. Xekunax k'u rumal
ri Jesús.
15 Aretaq k'ut ri ki nimaqil ri sacerdotes
xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab', xkil taq ri
kajmab'al ri xub'an ri Jesús, xuquje' xkito
chi ri ak'alab' käkiraq ki chi' pa ri nimalaj
rachoch Dios, käkib'ij: "¡Nim u q'ij ri ralk'ual
kan ri nim taqanel David ojer!" —kecha'. Ri
e are' xpe koyowal.
16 Xkib'ij k'u che ri Jesús: ¿A käta la jas ri
tajin käkib'ij ri ak'alab'? —xecha che.
Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Je', kinto, —
xcha chke. ¿A mat sik'im pu alaq ri tz'ib'tal
pa ru Loq' Pixab' ri Dios? Je wa' kub'ij:
Xya la chke ri ak'alab',
chke ri alaj taq ak'alab' ri ketu'nik
chi qas tzij käkib'ixoj b'ix
ri kuya u q'ij ri Dios,
—kächa', —xcha chke.
17 Xe' k'u ri Jesús, xeuya kan ri ki nimaqil
sacerdotes xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'.
Xel b'i pa ri tinimit Jerusalén, xe' pa ri
tinimit Betania. Chila' k'ut xkanaj kan che
ri chaq'ab'.

Ri Jesús kuyaj ru che'al higos ri man k'o tä u wäch

18 Aq'ab'il aretaq tajin ketzelej b'i pa
Jerusalén, e petinaq pa ri tinimit Betania,
xnum k'u ri Jesús.
19 Xril apan jun u che'al higos ri k'o
chuchi' ri b'e. Xerila', man k'o tä k'u u wäch
xuriqo, xane xaq xuwi u xaq. Xub'ij k'u ri
Jesús che ri che': ¡Man k'o tä chi jumul chik
käk'oji a wäch! —xcha che.
Chanim k'ut xchaqi'jar ru che'al higos.
20 Ru tijoxelab' ri Jesús aretaq xkil wa'
sib'alaj xkikajmaj. Xkita' k'u che ri Jesús:
¿Jas che chanim xchaqi'jar ru che'al higos?
—xecha che.
21 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Qas
tzij kinb'ij chiwe, we qas kixkojonik, man
kub'an tä k'u kieb' i k'ux, man xuwi tä wa'
kixkowin chub'anik jas ri xinb'an in che ru
che'al higos. Xane kuya' kib'ij che we juyub'
ri': "Chatel b'i waral, chak'iäqa b'i awib' pa
ri mar," —kixcha che. Käb'antaj k'u na wa',
—xcha chke.
22 Ronojel k'u ri kita' che ri Dios käya'taj na
chiwe we qas kixkojonik, —xcha chke.

K'o taqanik pu q'ab' ri Jesús

23 Ri Jesús xok pa ri nimalaj rachoch Dios.
Aretaq tajin keutijoj ri winaq chila', ri ki
nimaqil sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil
ri winaq aj Israel xeopan ruk', xkita' che:
¿Jachin xtaqow la chi käb'an la ronojel wa'
we ri'? ¿Jachin lo ri yo'winaq che la chi je'
käb'an la wa'? —xecha che.
24 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri in
xuquje' k'o ri kinta' chech alaq. We käkowin
alaq chub'ixik chwe jas ri kinta', kinb'ij na
chech alaq jachin ri yo'winaq chwe chi k'o
nu taqanik rech je' kinb'an wa', —xcha chke.
25 B'ij alaq chwe: ¿Jachin xtaqow ri tat Juan
chub'anik ri qasna'? ¿A are ri Dios o e are ri
winaq? —xcha chke.

Xkichaplej k'u u tzijob'exik kib', xkib'ij:
We käqab'ij chi are ri Dios xtaqowik, kub'ij
na chqe: “¿Jas k'u che man xkojon tä alaq
che?” —kächa na.
26 We käqab'ij chi e are ri winaq xtaqowik,
käqaxej qib' chkiwäch ri winaq. Konojel
k'u ri winaq käkikojo chi ri tat Juan are jun
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha'.
27 Rumal wa' xkib'ij che ri Jesús: Man
qetam taj, —xecha che.
Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Man kinb'ij
tä k'u in chiwe jachin yo'winaq chwe chi
kinb'an wa' we ri', —xcha chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chkij ri kieb' u k'ojol jun achi

28 Ri Jesús xub'ij chke ri tata'ib' fariseos:
¿Jas kächomaj alaq che wa' ri kinb'ij chech
alaq ri'? K'o jun achi ri e k'o kieb' u k'ojol.
Xub'ij k'u che jun chke ru k'ojol: “Nu k'ojol,
jat kämik pa ri nu chak che ki mulixik ru
wäch taq ri uvas,” —xcha che.
29 Ri ala xub'ij che ru tat: “¡Man k'o tä
kine' wi in!” —xcha che. Te k'u ri' xuk'ex ru
chomanik, xe' na che ri chak.
30 Ri tata' xe' chi ruk' ri jun u k'ojol chik,
xub'ij che: “Jat kämik pa ri nu chak che ki
mulixik ru wäch taq ri uvas,” —xcha che. Ru
k'ojol xub'ij che: “Je', tat, utz ri' kine'k,” —
xcha che. Man xe' tä k'ut.
31 ¿Jachin k'u chke we kieb' ri' xub'ano jas
ri xraj ru tat chi käb'anik? —xcha ri Jesús
chke ri tata'ib' fariseos.
Ri e are' xkib'ij: Are ri xtaq nab'e, —xecha
che ri Jesús.
Xub'ij ri Jesús chke: Qas tzij ri kinb'ij
chech alaq chi ri toq'il taq alkab'al, xuquje'
ri itzel taq ixoqib' nab'e keb'ok na chuwäch
alaq chkixol ri winaq ri kätaqan ri Dios pa ki
wi', —xcha chke.
32 Je ri', rumal chi ri Juan Qasal Ja' xpetik,
xuk'ut chuwäch alaq jas käb'an alaq rech
jikom ri k'aslemal alaq cho ri Dios, man
xkoj tä k'u alaq ru tzij. Are k'u ri toq'il taq
alkab'al, xuquje' ri itzel taq ixoqib' xkikojo.
Are k'u ri alaq, pune xil alaq wa' ri xka'n ri e
are', man xk'ex tä ri anima' alaq, man xk'ex
tä k'u ri chomanik alaq. Man xkoj tä alaq ri
xub'ij ri tat Juan Qasal Ja' chech alaq, —xcha
ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

Waral käqil wi ri k'utb'al chkij ri ajchakib' ri man e utz taj

33 Tatab'ej b'a' alaq we jun k'utb'al chik
ri', —xcha chke. K'o jun achi ri xub'an jun
tikb'al uvas, xukoralij rij, te k'u ri' xuk'ot
jun jul ri käpitz' wi ri uvas, xub'an xuquje'
jun tak'atikalaj ja ri käkoj che chajib'al re
ronojel.
Xuya k'u kan pa qajomal chke jujun achi-
jab', te ri' xe' ri are' naj pa jun tinimit chik.
34 Xopan k'u ri q'ij ri xechäq'aj ri ki wäch ri
uvas, ri ajchaq'el xeutaq b'i jujun patänil taq
re kuk' ri ajchakib' chuk'amik re ri ki wäch
ri uvas.
35 Are k'u ri ajchakib' xekichap ri
patäninelab', jun xkich'ayo, jun xkikämisaj,
jun chik k'ut xka'n chab'aj.
36 Ri ajchaq'el ri ulew xeutaq chi b'i nik'iaj
taqo'n chik. E k'ia chi na ri xeutaq b'ik
chuwäch ri nab'e. Ri ajchakib' k'ut je' xka'n
chke jas ri xka'n chke ri nab'e taq taqo'n.
37 Chuk'isb'al ronojel xutaq b'i ri u k'ojol,
xuchomaj k'ut: “Qas nim käkil wi na ri nu
k'ojol,” —xcha'.
38 Aretaq k'ut ri ajchakib' xkil ru k'ojol
ri tata', xkitzijob'ela kib', xkib'ij: “Are wa'
ri kechb'en na ronojel. Jo', qakämisaj rech
käq'ax kan ronojel ri ulew pa qa q'ab' uj,” —
xecha'.
39 Xkichapo, xkesaj b'i pa ri tikb'al uvas,
xkikämisaj.
40 Te k'u ri' ri Jesús xuta' chke, xub'ij: Are-
taq käpe ri ajchaq'el ri ulew tikb'al uvas, ¿jas
kub'an na chke ri ajchakib'? —xcha chke.
41 Ri e are' xkib'ij che ri Jesús: Man ku-
toq'ob'isaj tä na ki wäch, keukämisaj na ri
itzel taq ajchakib' ri', kuya k'u na ri tikb'al
uvas chke nik'iaj chik, ri käkijach ru wäch ri
tiko'n aretaq kuriq ri q'ij, —xecha che.
42 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A mat sik'im
alaq wa' we tzij ri' pa ru Loq' Pixab' ri Dios?
Je wa' kub'ij:
Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
are ab'aj wa' xkoj che toq'eb'al re ri ja.
Je' b'anom wa' rumal ri Qajaw Dios.
Qas kajmab'al k'u wa' chqawäch,
—kächa', —xcha ri Jesús chke ri tata'ib'
fariseos.
43 Rumal ri' kinb'ij chech alaq chi ri Dios
man kätaqan tä chi na puwi' alaq, xane ri
Dios are kätaqan na pa ki wi' ri winaq ri utz
käka'n che ri ki chak, ri käkijach kuenta cho
ri Dios aretaq kuriq ri q'ij.
44 Are k'u we k'o jun kätzaq puwi' ri ab'aj,
käq'aj na. We k'u ne are ri ab'aj kätzaq puwi'
jun winaq, käk'äjisax na rumal ri ab'aj, —
xcha chke.
45 Aretaq ri ki nimaqil ri sacerdotes
xuquje' ri tata'ib' fariseos xkita wa',
xkich'ob'o chi chkij ri e are' xutzijoj wi wa'
we k'utb'al ri'.
46 Xkaj xkichap ri Jesús. Xkixej k'u kib'
chkiwäch ri winaq, rumal chi ri winaq
xkikojo chi ri Jesús are jun q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios.

22

Waral käqil wi jun k'utb'al chrij ri k'ulanem

1 Jumul chik ri Jesús xuchaplej ki tzi-
job'exik ri winaq kuk' taq k'utb'al, xub'ij
chke:

2 Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,
junam ruk' jun nim taqanel ri xub'an jun
nimaq'ij che ru k'ulanem ru k'ojol.
3 Xeutaq b'i ri patänil taq re che ki sik'ixik
loq ri winaq ri e sik'im pa ri k'ulanem, man
xkaj tä k'u ri winaq xepetik.
4 Ri tata' xeutaq chi b'i nik'iaj chik patänil
taq re, xub'ij b'i chke: "Chib'ij chke ri winaq
ri e sik'im chi xutzir ri wa. Xintaqan che
ki kämisaxik ri nu wakäx, ri awaj ri e nu
q'ob'sam xepilitajik. Ronojel ri ulab'al k'o
chik, sa'j alaq pa ri k'ulanem," —kixcha
chke.
5 Are k'u ri winaq ri xesik'ix che ri
k'ulanem man xeb'ok tä il che ri xub'ij ri
nim taqanel. Xaq xkitzukuj jas xka'no. Jun
xe' chusolixik ri rulew, jun chik xe' che
k'ayinik.
6 Ri nik'iaj chik xekichap ri u taqo'n ri nim
taqanel, xka'n k'äx chke, xekikämisaj.
7 Ri nim taqanel sib'alaj xpe royowal, xeu-
taq k'u b'i ru soldados che ki kämisaxik ri
winaq ri xekämisan ru taqo'n. Xtaqan che ru
poroxik ri ki tinimit.
8 Xub'ij k'u chke ri patänil taq re: "Ronojel
ri kajwataj che ri k'ulanem k'o chik, are k'u
ri winaq ri xeqasik'ij che ri k'ulanem man
taqal tä chke chi kepetik.
9 Rumal ri' jix pa taq ri nim b'e, cheisik'ij
loq konojel ri winaq ri keiriqo rech kepe pa
ri k'ulanem," —xcha chke.
10 Ru taqo'n xeb'el b'i che ki tzukuxik ri
winaq pa taq ri b'e. Xekimulij k'u loq kono-
jel ri xekiriqo, ri e utz xuquje' ri man e utz
taj. Xnoj k'u ri ja kumal ri winaq.
11 Xok b'i ri tata' che kilik konojel ri xe-
sik'ix pa ri k'ulanem. Xril k'u jun achi chk-
ixol ri winaq ri man u kojom tä atz'iaq re
k'ulanem.
12 Xub'ij che: E k'u ri at, "¿Jas che xa-
tok loq waral we man k'o tä awatz'iaq re
k'ulanem?" —xcha che. Ri achi man k'o tä
jas xub'ij.
13 Ri nim taqanel xub'ij chke ri ke'ilow ri
mesa: "Chiyutu ri raqan u q'ab'. Jik'iäqa kan
chrij ja pa ri q'equm. Chila' k'ut koq' wi na,
kuquch'uch'ej na ru ware," —xcha chke.
14 E k'ia k'u ri e sik'im, xaq k'u e kieb' oxib'
ri e cha'talik, —xcha chke.

Waral käqil wi ru tojik ri alkab'al

15 Xeb'e' k'u ri tata'ib' fariseos, xkitala
ki no'j, xjunamataj k'u ki chomanik rech
käkik'ot u chi' ri Jesús xaq rech kuya' käkib'ij
chi k'o u mak.
16 Rumal ri' xekitaq b'i jujun chke ri
kachi'l junam kuk' nik'iaj chik ri e rachi'l ri
tat Herodes chub'ixik che ri Jesús: Ajtij, qe-
tam chi jikom ri anima' la, xuquje' chi käk'ut
la ru b'eyal ru rayib'al ri Dios chkiwäch
konojel ri winaq. Man käxej tä ib' la
chkiwäch ri winaq, pune k'o jas käkichomaj
chij la, rumal chi man nim tä kil la jun
winaq chuwäch ri jun chik.
17 B'ij b'a' la chqe jas ri kächomaj la: ¿A
taqal chqe käqatoj alkab'al che ri César o
man taqal taj? —xecha che.
18 Ri Jesús xretamaj k'ut ri itzel taq ki
chomanik, xub'ij chke: Xaq kieb' wäch alaq,
¿jas che käta' alaq wa' chwe? ¿A mat xa kaj
alaq chi kinqaj pa q'ab' alaq?
19 K'amampe alaq loq jun puaq chnuwäch
ri kätojb'ex re ri alkab'al, —xcha chke.
Xkik'am k'u loq ri jun puaq.
20 Aretaq ri Jesús xrilo, xub'ij chke: ¿Jachin
ajchaq'el we kayeb'al ri', xuquje' we b'i'aj ri'
ri tz'ib'tal chuwäch? —xcha chke.
21 Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Are rech ri
César, —xecha che.
Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ya b'a' alaq che ri
César ri rech ri César. Ya k'u alaq che ri Dios
ri rech ri Dios, —xcha chke.
22 Aretaq ri tata'ib' fariseos xkita ri xub'ij
ri Jesús chke, sib'alaj xkikajmaj u wäch.
Xkiya k'u kanoq, xeb'e'k.

Ri tata'ib' saduceos käkita' che ri Jesús chrij ri ki k'astajib'al ri käminaqib'

23 Pa ri q'ij ri' xeopan jujun tata'ib' sa-
duceos ruk' ri Jesús. Ri tata'ib' ri' käkib'ij chi
man kek'astaj tä chi na ri käminaqib'. Xkita'
k'u che ri Jesús, xkib'ij:
24 Ajtij, b'im kan chqe rumal ri qa mam
Moisés chi we käkäm jun achi, käkanaj kan
ri rixoqil pa malka'nil, man k'o tä k'u
kan ralk'ual ruk', rajwaxik chi ri rachalal
chaq'axel ri k'o kanoq käk'uli ruk' ri ixoq
ri malka'n rech kek'oji ralk'ual ruk'. Ri
ak'alab' ri' e je' ta ne rech ri käminaq.
25 Chqaxol uj je' xk'ulmataj wa': Xek'oji
wuqub' achijab' kachalal kib'. Ri nab'eal
xk'uli'k, xkäm k'ut. Man k'o tä ralk'ual xk'oji
kan ruk' ri rixoqil, xa je ri' xkanaj kan ri
malka'n ixoq che rixoqil ri chaq'axel racha-
lal.
26 Je' xk'ulmataj xuquje' ruk' ri ukab', ri
urox rachalal, k'ä xek'is na ri wuqub' acha-
laxik.
27 E käminaq chik konojel, xkäm k'u b'i ri
ixoq.
28 Aretaq k'ut kek'astaj na ri käminaqib',
¿jachin chke wa' we wuqub' achijab' ri'
käk'amow ri ixoq che rixoqil? Xk'oji k'u che
kixoqil ri wuqub', —xecha che.
29 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri alaq xa
sachinaq alaq rumal chi man etam tä alaq
ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, man etam
tä k'u alaq ru chuq'ab' ri Dios.
30 Aretaq ri käminaqib' kek'astajik, man
kek'uli tä chik, man käkiya tä k'u ri kalk'ual
che k'ulanem, xane xaq e junam chik kuk'
ri ángeles rech ri Dios ri e k'o chila' chikaj, —
xcha chke.

31 Chrij k'u wa' chi kek'astaj na ri
käminaqib', k'o na ri kwaj kinb'ij chech alaq:
¿A mat sik'im alaq ri kub'ij wi ri Dios? Je wa'
kub'ij:
32 "In ri', in ru Dios ri Abraham, ru Dios ri
Isaac, ru Dios ri Jacob," —kächa'. Ri qa Dios
man are tä Dios kech ri käminaqib', xane
kech ri e k'ask'oj, —xcha ri Jesús chke ri
tata'ib' saduceos.
33 Aretaq xkita ri winaq wa' ri xub'ij ri
Jesús, konojel sib'alaj xkikajmaj ru tijonik.

Ri Jesús kutzijoj ri taqanik ri nim na u b'anik

34 Aretaq ri tata'ib' fariseos xkito chi ri
saduceos xtz'apix u pa ki chi' rumal ri Jesús,
ri e are' xkimulij kib'.
35 Jun k'u chke ri fariseos are tijonel re ri
Pixab'. Xopan k'u ruk' ri Jesús rech kuk'am
u pu chi', xub'ij che:
36 Ajtij, ¿jachike ri taqanik ri nim na u
b'anik ri k'o pa ri Pixab'? —xcha che.
37 Ri Jesús xub'ij che: "Sib'alaj chiwaj ri i
Dios, ri Iwajaw, chijikib'a ri i k'ux, chijikib'a
ri iwanima' chrij, chikojo ri i chomanik
chub'anik wa'," —xcha che.
38 Are wa' ri taqanik ri nim na u b'anik, ri
nab'e chkiwäch konojel.
39 Ri ukab' taqanik ri nim na u b'anik ri
junam ruk' ri nab'e are wa': "Cheiwaj ri i
wach winaq, jas ri ix kiwaj iwib'," —xcha'.
40 We kieb' taqanik ri' e are wa' ri qas u
k'ux ronojel ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam
Moisés, xuquje' e are wa' u k'ux ri ki tijonik
ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —
xcha che.

Ri Jesús kätzijon chrij ri ralk'ualaxik ri Cristo

41 K'ä ki mulim kib' ri tata'ib' fariseos.
42 Ri Jesús xuta' chke: ¿Jas kächomaj alaq
chrij ri Cristo? ¿Ralk'ual jachinoq? —xcha
chke.
Ri e are' xkib'ij: Ri Cristo are ralk'ual kan
ri qa mam David ojer, —xecha che.
43 Ri Jesús xub'ij chke: ¿Jas k'u che ri qa
mam David ojer rumal ri Loq'alaj Espíritu
xub'ij Qajaw che ri Cristo? Xub'ij k'ut:
44 Xub'ij ri Qajaw ri qa Dios che ri Wajaw:
"Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',
k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan k'u pa ki wi' konojel
ri käka'n ki k'ulel chawe,"
—xcha ri qa mam David.
45 ¿Jas ta ne che ri Cristo are ralk'ual kan ri
David we ri qa mam David xub'ij Qajaw che
ri Cristo? —xcha ri Jesús chke.
46 Man k'o tä chi k'u jachin jun xkowinik
xch'awik, xub'ij ta chi jun tzij che ri Jesús.
Pa taq k'u ri q'ij ri' xetani'k, man k'o tä chi
jachin jun k'o jas xuta' che ri Jesús.

23

Ri Jesús kub'ij chi ri winaq rajwaxik kächichajij kib' chkiwäch ri fariseos xuquje' chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'

1 Ri Jesús xub'ij chke ri winaq xuquje'
chke ru tijoxelab':
2 Ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri
tata'ib' fariseos k'o taqanik pa ki q'ab'
chuq'alajisaxik ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa
mam Moisés.
3 Cheinimaj b'a', chib'ana k'u ronojel ri
käkib'ij chiwe. Xuwi k'u mib'an iwe jas ri
käka'n ri e are', rumal chi jun wi ri käkib'ij,
jun chi k'u wi ri käka'no.
4 Ri taqanik ri käkiya are je' jas jun eqa'n ri
sib'alaj al, ri man k'o tä jun kuch'ij ri ra'lal.
Käkaj k'ut chi käkinimaj ri winaq. Ri e are'
k'ut man k'o tä jub'iq' käka'n che ki to'ik.
5 Ronojel ri käka'no xaq rech kilitaj kumal
ri winaq. Käqaj chkiwäch käkinak' paj taq tzij
re ru Loq' Pixab' ri Dios cho ru krukil ri ki
palaj xuquje' che ri ki q'ab' ri tz'ib'tal cho
rab'ara'q taq wuj. Xuquje' käqaj chkiwäch
käkikoj charchäq taq atz'iaq ri k'o retz'b'alil
nimaq na chuwäch ri ke ri winaq.
6 Are käkitzukuj ri t'uyulib'al ri nim ke'il wi
na pa taq ri ula'nem, xuquje' ri t'uyulib'al ri
nimaq ki b'anik pa taq ri rachoch Dios.
7 Käkaj chi sib'alaj utz ki ch'ab'exik käb'an
kumal ri winaq pa taq ri b'e, xuquje' chi
käb'ix ajtij chke.
8 Are k'u ri ix mib'ano chi ri winaq käkib'ij
ajtij chiwe. Iwonojel ri ix, iwachalal iwib',
xa k'u jun ri Iwajtij k'olik, are ri Cristo.
9 Mib'an i tat che jun winaq cho
ruwächulew, xa k'u jun ri i Tat, are ri k'o
chila' chikaj.
10 Mib'an che iwib' chkiwäch ri winaq chi
ix k'amal taq ki b'e, xuwi k'u ri Cristo are
K'amal i B'e.
11 Jachin ri keupatänij konojel, are wa' ri
nim na u b'anik chixol.
12 Jachin ri nim kub'an che rib' man nim
tä kil wi na. Jachin k'u ri man nim tä kub'an
che rib' are ri' nim kil wi na.
13 ¡K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab'
xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! ¡Xaq kieb'
wäch alaq! Keq'atej alaq ri winaq rech man
keb'ok tä chkixol ri winaq ri kätaqan ri Dios
pa ki wi'. Xaq keq'atej alaq ri käkaj keb'okik,
man kok tä k'u alaq xuquje'.
14 ¡K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab'
xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! ¡Xaq kieb'
wäch alaq! Kätoqij alaq ri kachoch ri
malka'nib' taq ixoqib', te ri' käyuq alaq u
tza'm ri tzij alaq aretaq käb'an alaq orar,
rech man q'alaj tä ri etzelal ri käb'an alaq.
Rumal ri' nim na ri k'äjisab'al wäch alaq
aretaq käq'at na tzij pa ki wi' ri winaq.
15 ¡K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab'
xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! ¡Xaq kieb'

wäch alaq! Ri alaq käwakat alaq cho ronojel ruwächulew, käq'ax alaq ch'äqäp che taq ri mar chuch'akik jun winaq ruk' ri tijonik alaq. Aretaq k'ut käkowin alaq chuch'akik, käb'an alaq che chi taqalik ke' pa ri q'aq' nab'e chuwäch alaq.

16 ¡K'äx ech alaq, ri alaq moyab' k'amal taq b'e! Ri alaq käb'ij alaq: "We jun winaq kukoj ru b'i' ri nimalaj rachoch Dios pa ru tzij aretaq kub'an juramento, man qas rajwaxik tä ri' kub'ano jas ri xuchi'j u b'anik. Are k'u we kukoj pa ru tzij ri q'än puaq ri kojom che ri nimalaj rachoch Dios, rajwaxik wi ri' kub'ano jas ri xuchi'j," —kächa alaq.

17 ¡Xaq alaq kon, xaq alaq moyab'! ¿Jachike nim na u b'anik: ri q'än puaq o ri nimalaj rachoch Dios ri kub'an nim u b'anik che ri q'än puaq?

18 Xuquje' käb'ij alaq: "We jun winaq kukoj ri ta'b'al toq'ob' pa ru tzij aretaq kub'an juramento, man qas rajwaxik tä ri' kub'ano jas ri xuchi'j u b'anik. We k'u are kukoj ri sipanik ri k'o puwi' ri ta'b'al toq'ob' pa ru tzij, rajwaxik ri' kub'ano jas ri xuchi'j," —kächa alaq.

19 ¡Xaq alaq kon, xaq alaq moyab'! ¿Jachike ri nim na u b'anik: ri sipanik o ri ta'b'al toq'ob' ri kub'an sib'alaj loq' che ri sipanik?

20 Jachin ri kukoj ri ta'b'al toq'ob' pa ru tzij, man xuwi tä ri ta'b'al toq'ob' ri' kukoj pa ru tzij, xane ronojel ri k'o puwi' ri ta'b'al toq'ob'.

21 Jachin ri kukoj ri nimalaj rachoch Dios pa ru tzij man xuwi tä ri nimalaj rachoch Dios ri' kukoj pa ru tzij, xane xuquje' ri Dios ri k'o chila'.

22 Xuquje' jachin ri kukoj ri kaj pa ri u tzij aretaq kub'an juramento, man xuwi tä kukoj ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Dios pa ru tzij, xane xuquje' ri Dios ri t'uyul puwi'.

23 ¡K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! ¡Xaq kieb' wäch alaq! Ri alaq käya alaq che ri Dios ru lajujil ri q'eb'un, ri anís, ri comino, yo'm k'u kan alaq u b'anik ri tijonik ri nim u b'anik ri k'o pa ri Pixab'. Man käb'an tä alaq ri jikomal, man kätoq'ob'isaj tä alaq ki wäch nik'iaj winaq chik, man qas tä käkojon alaq che ri Dios. Are wa' ri rajwaxik käb'an alaq, man käya tä k'u kan alaq u b'anik ri nik'iaj chik.

24 ¡Ri alaq, xaq alaq moyab' k'amal taq b'e! Käb'an ech alaq jas kub'an jun achi, man kraj taj kub'iq' b'i jun amalo. Je' ta ne chi käb'iq' b'i alaq jun awaj camello.

25 ¡K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! ¡Xaq kieb' wäch alaq! Utz käb'an alaq chkiwäch ri winaq xaq rech utz kil wi alaq kumal. Qas tzij k'ut kelaq'an alaq, kärayij alaq ri kech nik'iaj winaq chik. Je' ri b'anik alaq jas ri laq ri xuwi ch'ajtal ri rij, are k'u ru pam tz'il na.

26 Alaq moyab' taq fariseos. Are rajwaxik nab'e käch'aj ru pam ri vaso xuquje' ri plato, te k'u ri' käch'aj ri rij.

27 ¡K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! ¡Xaq kieb' wäch alaq! Junam alaq kuk' ri muqub'al ke taq ri käminaqib' ri tz'ajom ri rij che chun. Rumal ri' sib'alaj je'l kelik. Are k'u ru pam nojinaq che ki b'aqil taq käminaqib', xuquje' nojinaq che ronojel chulaj tz'ilol.

28 Je ri' ri alaq. Utz kel alaq chkiwäch ri winaq. Are k'u ri anima' alaq sib'alaj man utz taj, xaq k'u kieb' u wäch ri käb'an alaq.

29 ¡K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! ¡Xaq kieb' wäch alaq! Ri alaq käb'an alaq ki b'anik ri muqub'al kech ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Käwiq alaq ri muqub'al kech ri winaq ri utz xka'no.

30 Käb'ij k'u alaq: "We ta xujk'oji kan pa ri ki q'ijol ri qa nan qa tat ojer, mat xujtob' ri' che ki kämisaxik ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer," —kächa alaq.

31 Ruk' wa' we käb'ij alaq ri', käq'alajisaj ib' alaq chi alaq kachalaxik kan ri winaq ri xekämisan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.

32 ¡Xaq tajin käk'is alaq u b'anik ri xkichaplej kan u b'anik ri nan tat alaq ojer!

33 ¡Alaq kumätz! ¡Itzel taq winaq! ¡Alaq kal taq kumätz! ¿Jachin ta lo ri käto'w alaq chuwäch ri k'äjisab'al wächaj re ri q'aq'?

34 Rumal ri' keintaq na loq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios uk' alaq, keintaq na loq achijab' ri k'o ki no'j xuquje' tijonelab'. Are k'u ri alaq kekämisaj na alaq, kerip na alaq jujun chke cho ri cruz. Jujun chik kech'ay na alaq pa taq ri rachoch Dios. Jujun chik käb'an alaq k'äx chke je ri' chi rajwaxik keanimaj na b'i pa taq ri tinimit.

35 Rumal ri' alaq ajchaq' mak che ri ki kämikal konojel ri utzalaj taq winaq ri e kämisam. Xchaptaj loq ruk' ri Abel ri ala ri jikom ranima' k'ä ruk' ri Zacarías ru k'ojol ri Berequías ri xkämisaj alaq chkixol ri rachoch Dios ruk' ri ta'b'al toq'ob'.

36 Qas tzij kinb'ij chech alaq chi ronojel wa' we mak ri' käqaj na pa ki wi' ri winaq kämik, —xcha ri Jesús chke ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri fariseos.

Ri Jesús käroq'ej ki wäch ri winaq pa ri tinimit Jerusalén

37 ¡Ay, winaq aj Jerusalén! ¡Ix ri' ri keikämisaj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, keib'an che ab'aj ru taqo'n ri Dios! ¡K'ia mul nu rayim i mulixik iwonojel ri ix jas kub'an jun ati't ek' keumulij ri alaj taq ral chuxe' ru xik'! ¡Ri ix k'ut man xiwaj taj!

38 Xaq b'a' chiwila na käwonob'ax na kan ri iwachoch.

39 Kinb'ij k'u chiwe chi man kiwil tä chi
na nu wäch k'ä kopan na ri q'ij aretaq kib'ij:
“Nim u q'ij ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw
Dios,” —kixcha na, —xcha ri Jesús chke.

24

Ri Jesús kuq'alajisaj chi käwulix na ri nimalaj rachoch Dios

1 Xel loq ri Jesús pa ri nimalaj rachoch
Dios, b'enam re aretaq xeqeb' ru tijoxelab'
ruk', xkichaplej u k'utik taq ri ja re ri ni-
malaj rachoch Dios chuwäch.
2 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿A kiwil
we nimaq taq ja ri'? Qas tzij ri kinb'ij chiwe
chi man käkanaj tä k'u kan jun ab'aj puwi'
jun ab'aj chik. Ronojel käwulix na, —xcha
chke.

Ri Jesús kutzijoj taq ri etal re ri k'isb'al taq q'ij

3 Xe' k'u ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab'
puwi' ri Ujuyub'al Olivos. T'uyul k'u ri Jesús
chila', ru tijoxelab' xeopan ruk', xkib'ij che
pa u tukiel wi: Käqaj chi käb'ij la chqe,
¿jampa' käb'antaj na wa'? ¿Jas u wäch etal
käb'antaj na chuk'utik chqawäch chi xopan
ri q'ij re ri petb'al la xuquje' ri k'isb'al re
ruwächulew? —xecha che.
4 Ri Jesús xub'ij chke: Chichajij iwib', k'o
jachin jun mixsub'uwik, —xcha chke.
5 E k'ia k'ut ri kepe na, käkikoj na ri nu
b'i', käkib'ij: “In ri' ri Cristo,” —kecha na. E
k'ia winaq k'ut ri kesub'taj na kumal, —xcha
chke.
6 Ri ix kita na chi tajin käb'an nimalaj ch'oj,
kita na ki tzijoxik taq ch'oj jawije' taq chi',
mixej k'u iwib'. Rajwaxik chi je' käb'antaj na
wa', k'ä mäja' k'u ri k'isb'al.
7 Käch'ojin k'u na ri jun tinimit ruk' ri jun
tinimit chik, xuquje' käch'ojin na jun nim
taqanel ruk' jun nim taqanel chik. Käpe na
wi'jal, käpe na nimaq taq yab'il, kepe na k'ia
käb'raqan jawije' taq chi'.
8 Xaq k'u chapleb'al wa' re ronojel ri k'äx
ri käpe na pa ki wi' ri winaq.
9 Kixjach k'u na chkiwäch ri q'atal taq
tzij rech käb'an k'äx chiwe, kixkämisax na.
Konojel ri winaq käketzelaj na i wäch xa
rumal wech in.
10 Pa taq ri q'ij ri' e k'ia ri kub'an na kieb' ki
k'ux chwij. Käketzelaj na kib' chb'il taq kib',
käkijachala na kib' pa kämisaxik.
11 E k'ia ri kepe na ri xaq e b'anal taq tzij,
käkib'ij chi e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri
Dios, e k'ia k'u ri winaq ri kekisub' na.
12 Sib'alaj känimar na ri etzelal. Je ri' chi e
k'ia winaq man käkaj tä chi na kib'.
13 Jachin k'u ri kuch'ij ri k'äx k'ä käk'is na
ronojel, kuriq na ru tob'anik ri Dios.
14 Kätzijox k'u na ri Utzalaj Tzij re ri Evan-
gelio chrij ru taqanik ri Dios cho ronojel
ruwächulew chke konojel ki wäch winaq, te
k'u ri' käpe na ri k'isb'al.
15 Ri qa mam Daniel, jun chke ri q'alajisal
taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xutz'ib'aj
ojer chrij ri itzel awaj ri ketzelan na rono-
jel. (Jachin ri kusik'ij wa' ri tz'ib'tal waral,
chuch'ob'o' jachin ri' ri awaj ri kub'ij chi'.)
Kiwil na wa' käk'oji chila' pa ri loq'alaj
k'olib'al jawije' ri man ya'tal tä wi chi k'olik.
16 Rajwaxik chi ri winaq ri e k'o pa Judea
keanimaj b'i pa taq ri juyub'.
17 Ri winaq ri k'o puwi' ri rachoch, an-
inaq chqaj loq, mok chi b'i chupam ri ja
chuk'amik b'i jas jun jasach.
18 Xuquje' ri winaq ri k'o pa ri juyub',
mätzelej chi b'i cho ja chuk'amik b'i ri
ratz'iaq.
19 ¡Sib'alaj k'äx ke ri ixoqib' ri yawab' taq
winaq chik pa taq ri q'ij ri', xuquje' ri k'o alaj
taq kal ri k'ä ketu'nik!
20 Chib'ana b'a' orar, chita' che ri Dios chi
mäk'ulmataj ronojel wa' pa u q'ijol ri tew,
xuquje' chi mat käb'antaj wa' pa ri q'ij re
uxlanem.
21 Käpe k'u na nimalaj k'äxk'ol pa taq ri
q'ij ri', ri man k'o tä jumul u b'anom wa'
tzare chi' xchaplex loq ru b'anik ruwächulew
rumal ri Dios, k'ä kämik. Te k'u ri' man
käpe tä chi na nimalaj k'äxk'ol junam ruk' ri
k'äxk'ol ri'.
22 We ta ri Qajaw Dios mat kub'ano chi
xaq q'atatal q'ij käk'oji we k'äxk'ol ri', mat k'o
jun winaq ri' ri käk'asi kanoq. Ri Dios k'ut
u b'anom chi xaq q'atatal q'ij käk'oji wa' we
k'äxk'ol ri' rumal chi keraj ri e cha'tal rumal
ri Are', —xcha chke.
23 We k'u k'o jun ri kub'ij chiwe: “Chiwil-
ampe', k'o ri Cristo chi ri',” we kub'ij: “Chi-
wilampe', k'o jela',” —kächa chiwe, mikojo ri
kub'ij.
24 Kepe k'u na winaq ri käka'n che kib'
chi e Cristo, xuquje' kepe na jule' chik ri
käka'n che kib' chi e q'alajisal taq re ru Loq'
Pixab' ri Dios. Käka'n na nimaq taq etal,
xuquje' nimaq taq kajmab'al che ki sub'ik ri
winaq, xuquje' ne ri e cha'tal rumal ri Dios
we kekowinik.
25 Nu b'im chi k'u apan wa' chiwe ix, k'ä
mäja' käb'antajik.
26 Rumal ri', we käb'ix chiwe: “Chiwil-
ampe', waral k'o wi ri Are' pa ri juyub'
ri kätz'inowik,” mixe' che rilik. We käb'ix
chiwe: “Chiwilampe', waral k'o wi pa ja,”
mikojo, —xcha ri Jesús chke.
27 Je' jas kub'an ri kaypa' ri kärepq'un cho
ri kaj chrelb'al q'ij käq'alajin k'ä chuqajb'al
q'ij, are je ri' ri nu petik in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq.
28 Jawije' k'u k'o wi ri käminaq, chila'
käkimulij wi na kib' ri k'uch, —xcha ri Jesús
chke ru tijoxelab'.

Waral kätzijox wi jas u petik ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq

29 Xaq xuwi k'u kok'ow ri nimalaj k'äx ri',
ri q'ij käq'equmar na, ri ik' man kätunun tä
chik, ketzaq k'u na loq ri ch'imil cho ri kaj.
Keslab'isax k'u na konojel ri k'o ki chuq'ab'
ri e k'o cho ri kaj je' jas ri q'ij, ri ik', ri ch'imil
xuquje' nik'iaj chik.
30 Te k'u ri' kilitaj na cho ri kaj ri retal ri
nu petb'al in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq. Keb'oq' k'u na ri winaq pa konojel
tinimit cho ruwächulew. Kinkil k'u na in,
in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, in
petinaq pa taq ri sutz' cho ri kaj ruk' nimalaj
chuq'ab', känimarisax k'u na nu q'ij.
31 Keintaq k'u na b'i ri nu ángeles, rech ruk'
ru ch'ab'al ri trompeta ri sib'alaj ko kätataj
na pa ronojel ruwächulew, keb'e' k'u che ki
mulixik konojel ri e cha'tal rumal ri Dios pa
ri relb'al q'ij, pa ri u qajb'al q'ij, pa ri u mox
ri relb'al q'ij, pa ri uwikiäq'ab' ri relb'al q'ij,
pa ronojel ruwächulew, —xcha chke.
32 Chich'ob'o b'a' ri k'utb'al chrij ru che'al
higos: Aretaq keräxar ru q'ab', ketuxin k'u
ru xaq, iwetam ri' chi xaq jub'iq' chik man
kopan ri q'alaj.
33 Je ri' xuquje' ri ix aretaq kiwilo chi tajin
käk'ulmataj ronojel wa', chiwetamaj chi xaq
jub'iq' chik man kopan ri q'ij ri kinpetik. Je'
ta ne chi in k'o chi' ri uchib'e.
34 Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi keb'antaj na
ronojel wa' k'ä mäjoq kekäm ri winaq re we
q'ij junab' ri'.
35 Käsach na u wäch ri kaj xuquje'
ruwächulew, are k'u ri tzij ri nu b'im chiwe
keb'antaj na wa', man käsach tä ki wäch, —
xcha chke.
36 Man k'o tä k'u jachin jun retam jampa'
kopan ri q'ij ri', man etamtal tä k'u ri hora.
Man ketam tä ri ángeles chila' chikaj, man
retam tä k'u ru K'ojol ri Dios, xane xaq xuwi
ri qa Tat Dios retam wa', —xcha chke.
37 Jas ri xk'ulmataj pa ru q'ijol ri qa mam
Noé ojer, are je' käk'ulmataj na aretaq ri
in kinpetik, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq.
38 Pa taq ri q'ij ri', k'ä mäjoq xqaj ri nimalaj
q'eqal jäb', ri winaq xaq xuwi xkilij ri wi'm,
ru tijik taq vino. Xek'uli'k, xkiya ri kalk'ual
che k'ulanem. Je wa' xka'n ronojel q'ij k'ä
xok na ri qa mam Noé pa ri arca.
39 Man xeb'ok tä il k'ä xqaj na ri q'eqal
jäb' pa ki wi', xekäm k'u konojel. Je ri'
xuquje' käk'ulmataj na aretaq kinpe in, in ri'
ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq.
40 Pa ri q'ij ri' kek'oji na kieb' achijab' ri
tajin kechakun pa juyub'. Jun chke käk'am
na b'ik, are k'u ri jun chik käyi' na kanoq.
41 Pa ri q'ij ri' kek'oji na kieb' ixoqib' ri
tajin keke'nik. Ri jun käk'am na b'ik, are k'u
ri jun chik käyi' na kanoq.
42 Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq, rumal
chi man iwetam taj jachike hora ri käpe ri
Iwajaw, ru K'ojol ri Dios.
43 Mäsach b'a' chiwe ri kinb'ij chanim ri':
We ta jun rajaw ja retam jas hora kopan ri
elaq'om chaq'ab', man käwar tä na ri', xane
käk'asi na. Man kuya tä ri' chi ri elaq'om kok
b'i pa ri rachoch che relaq'axik b'i ri jastaq
re.
44 Rumal ri' chib'ana u b'anik iwib', xaq
chixeyenoq. Aretaq k'ut man kichomaj taj
chi kinpetik, kinpe na in, in ri' ri Ralk'ual ri
Dios ri Qas Winaq.

Waral käqil wi ri patäninel ri jikom ranima' xuquje' ri patäninel ri man jikom tä ranima'

45 Qachomajmpe' jas ri kub'an jun patrón,
ri k'o jun patänil re ri jikom ranima', ri k'o u
no'j, kukoj k'u kan che ki chajixik konojel ri
e k'o pa rachoch rech kuya ri ki wa konojel
ri rajchakib' ronojel q'ij.
46 Utz re ri patäninel ri' we tajin kub'ano
jas ri xtaq wi kanoq aretaq kätzelej loq ru
patrón.
47 Qas tzij ri kinb'ij chiwe, chi ri patrón
kukoj na ri patäninel ri' che chajil re konojel
ri jastaq re.
48 We k'u ri patäninel man utzalaj achi
taj, kuchomaj k'u ri are' chi ru patrón man
kätzelej tä loq chanim,
49 kuchaplej u b'anik k'äx chke ri nik'iaj
ajchakib', kuchaplej wi'm, kuchaplej u tijik
ja' kuk' ri q'ab'arelab'.
50 Te'talik ri patrón kätzelej loq pa ri q'ij ri
man retam tä ri patäninel, pa ri hora ri man
kuchomaj taj.
51 Sib'alaj k'äx k'u ri k'äjisab'al u wäch
kuya na ri patrón, junam u k'äjisaxik u wäch
kub'an na kuk' ri winaq ri xaq kieb' ki wäch.
Kutij k'u na oq'ej kuk', kuquch'uch'ej na ru
ware, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

25

Waral käqil wi ri k'utb'al chkij ri lajuj alitomab'

1 Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq
kinjunamaj ruk' ri lajuj alitomab' ri xeb'e'
cho rachoch ri ali ri käk'uli'k che reyexik
ri novio. Chkijujunal k'ut xkik'am b'i ri ki
lámparas.
2 E job' chke ri alitomab' e saq'orib', are
k'u ri job' chik e sak'aj.
3 Ri alitomab' ri e saq'orib' xkik'am b'i ri
ki lámparas, man xkik'am tä k'u b'i nik'iaj
aceite chik rech käkiya chkipam.
4 Are k'u ri alitomab' ri e sak'aj xkik'am b'i
ri ki lámparas xuquje' xkik'am b'i ri ki leme't
re aceite.
5 Xb'eytaj k'u ri novio. Ri lajuj alitomab'
konojel xkichaplej yuxk'atem, xewar k'ut.

6 Pa nik'iaj aq'ab' k'ut xtataj jun ri ko
xch'awik, xub'ij k'ut: "¡Chiwilampe', xpe ri
novio, chixel loq chuk'ulaxik!" —xcha'.
7 Xewalij k'u konojel ri alitomab', xkib'an
u b'anik ri ki lámparas.
8 Are k'u ri alitomab' ri e saq'orib' xkib'ij
chke ri alitomab' ri e sak'aj: "Chiya jub'iq'
qe ri iwaceite rech man kechup tä ri qa
lámparas uj," —xecha chke.
9 Ri alitomab' ri e sak'aj xech'awik, xkib'ij:
"Man kuya' taj, rumal chi man kub'ana tä
ne ri qech uj we käqaya ri iwe ix. Are utz
xa kiloq'o loq ri iwe pa ri k'ayib'al," —xecha
chke.
10 E b'enaq k'u ri job' alitomab' ri e
saq'orib' chuloq'ik ri aceite aretaq xopan
kan ri novio. Ri job' alitomab' ri kuk'am
kaceite xeb'ok ruk' ri novio pa ri nimaq'ij re
ri k'ulanem. Xtz'apix k'u ri uchija.
11 Xetzelej k'u loq ri job' alitomab' chik ri
xeb'e' chuloq'ik ri kaceite, xkib'ij k'ut: "¡Tat,
tat, jaqa la ri uchija chqawäch!" —xecha'.
12 Ri are' k'ut xub'ij chke: "Qas tzij kinb'ij
chiwe chi man wetam tä i wäch," —xcha
chke.
13 Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab':
Chiwila b'a' iwib' ix, chixk'ask'atoq, rumal
chi man iwetam taj jachike q'ij, jachike hora
kinpe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq, —xcha chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri puaq

14 Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq
kinjunamaj ruk' jun achi ri ke' pa b'inem.
Ri achi ri', aretaq xaq jub'iq' kraj chi kel
b'ik rech ke' pa jun tinimit chik, xeusik'ij
ri patänil taq re, xujach k'u kan ru rajil
chkiwäch rech kechakun ruk'.
15 Xuya chke chkijujunal jas ri kekowinik
chukojik. Xuya job' mil quetzal che ri jun,
che ri jun chik xuya kieb' mil quetzal, che ri
jun chik xuya mil quetzal. Te ri' ri achi xe'
pa ru b'inem.
16 Ri patäninel ri xuk'am job' mil quetzal
xe'k, xchakun ruk' ri puaq. Je ri' xuch'ak chi
job' mil quetzal chik.
17 Xuquje' ri patäninel ri xuk'am kieb' mil
quetzal je' xub'ano, xuch'ak chi kieb' mil
quetzal chik.
18 Are k'u ri patäninel ri xuk'am xa mil
quetzal xe'k, xuk'u' ru rajil ru patrón, xu-
muq pa ri ulew.
19 Xke' k'u k'ia q'ij, xtzelej loq ri ki patrón
ri patäninelab', xuchap k'u u b'anik kuenta
kuk' chrij ru rajil.
20 Nab'e xopan ri u k'amom job' mil quet-
zal, xujach k'u che ru patrón ri job' mil quet-
zal chik ru ch'akom, xub'ij che: "Tat, job' mil
quetzal xya la chwe, kämik ri' kinjach che la
ri job' mil quetzal chik ri xinch'ako," —xcha
che.
21 Ri patrón xub'ij che: "Ri at, at utza-
laj patäninel ri jikom awanima'. Rumal
chi jikom awanima' ruk' ri jub'iq' ri xinya
chawe, nim k'u na ri kinya chi na chawe.
Chatok b'a' loq, chatkikot junam wuk'," —
xcha che.
22 Xopan chi k'u ri patäninel ru k'amom
kieb' mil quetzal, xub'ij che ru patrón: "Tat,
kieb' mil quetzal xya la chwe, kämik ri' kin-
jach che la ri kieb' mil chik ri xinch'ako," —
xcha che.
23 Ri patrón xub'ij che: "Ri at xuquje' at
utzalaj patäninel ri jikom awanima'. Rumal
chi jikom awanima' ruk' ri jub'iq' ri xinya
chawe, nim k'u na ri kinya chawe, chatok
b'a' loq, chatkikot junam wuk'," —xcha che.
24 Aretaq k'ut xopan ri patäninel ri u
k'amom xa mil quetzal, xub'ij che ru patrón:
"Tat, ri in wetam chi sib'alaj lal k'a'n, chi
käyak la u wäch ri ulew ri man xtikonij tä wi
la, kämol la ri man xjopin tä wi la.
25 Rumal ri' xinxej wib', xine' k'ut, xink'u'
ri rajil la, xinmuq pulew. Kinjach k'u we
rajil la ri'," —xcha che.
26 Xub'ij k'u ri patrón che: "Ri at, at
itzelalaj patäninel ri xa kasaq'orij ra chak.
Kak'ey u ch'akik ri puaq. Ri at awetam chi
kinyak u wäch ri ulew ri man kintikonij tä
wi, xuquje' kinmol ri man xinjopij taj.
27 We je ri', xaya ta k'u ri nu rajil pa ri
banco. We ta je ri' xab'ano, aretaq xintzelej
loq xink'am ta ri' ri nu rajil ruk' ri ral," —
xcha che.
28 Ri patrón xub'ij chke ri nik'iaj ajchakib'
chik ri e k'o chila': "Chik'ama b'a' ri mil
quetzal che, chiya che ri jun ri k'o lajuj mil
quetzal ruk'," —xcha chke.
29 "Je ri', rumal chi jachin ri k'ia k'o ruk'
käyi' na nik'iaj chik che, kok'ow k'u na u wi'
ri k'o ruk'. Are k'u ri jun ri man k'ia tä k'o
ruk', kesax na ri jub'iq' ri k'o ruk'," —xcha
chke.
30 "Are k'u we patäninel ri' ri man k'o tä
xuch'ak chrij ri rajil ri xyi' che, jik'iäqa kan
chrij ja pa ri q'equm. Chila' k'ut koq' wi na,
chila' kuquch'uch'ej wi na ru ware," —xcha
ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral käqil wi ru q'atik tzij pa ki wi' ri winaq

31 Aretaq kinpe na in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq, ya jun Nim Taqanel
chik kinpetik. Konojel ri ángeles kepe na
che wachi'l, kint'uyi k'u na pa ri je'lalaj nu
t'uyulib'al ri sib'alaj nim u q'ij.
32 Ri winaq re konojel taq ri tinimit
cho ruwächulew käkimulij na kib' chnuwäch,
keincha' k'u na ri jikom ki k'aslemal chkixol
ri man jikom taj. Je' kinb'an na jas ri kub'an
ri ajyuq' keucha' ri u chij chkixol ri k'isik'.
33 Keinya na ri chij pa ri nu wikiäq'ab', are
k'u ri k'isik' pa nu moxq'ab'.

34 Te ri' ri in, in ri' ri Nim Taqanel, kinb'ij
na chke ri e k'o pa nu wikiäq'ab': "Chixsa'j ix,
ri ix tewchital rumal ri nu Tat. Chixok chila'
jawije' ri kätaqan wi ri Dios, ri u chomam chi
k'u loq wa' tzaretaq xub'an ri kajulew chi
kuya chiwe.
35 Rumal chi aretaq xinnumik, xiya nu
wa, aretaq xchaqi'j nu chi', xiya jas kin-
tijo, aretaq xinwonokatik, xinik'ulaj cho taq
iwachoch.
36 Aretaq man k'o tä chi watz'iaq, ri ix xiya
ri watz'iaq, aretaq xinyawajik, xixopan
wuk', aretaq xinok pa che', xixe' che wilik,"
—kincha na chke.
37 Ri winaq ri jikom kanima' chuwäch ri
Dios käkib'ij na chwe: "Tat, ¿jampa' k'u ri
xqilo chi känum la, te k'u ri' xqaya wa la?
¿Jampa' xqilo chi kächaqi'j chi' la, te k'u ri'
xqaya jas ri kätij la?
38 ¿Jampa' ta k'u xqilo chi xaq käwonokat la,
xqak'ulaj ta k'u la pa ri qachoch? ¿Jampa'
xqilo chi man k'o tä atz'iaq la, xqaya k'ut?
39 ¿Jampa' ta k'u xqilo chi lal yawab' o k'o
la pa che', te k'u ri' xujopan uk' la che rilik
jas b'anom la?" —kecha na.
40 Ri in, in ri' ri Nim Taqanel, kinb'ij na
chke: "Qas tzij kinb'ij chiwe, chi apachike
utzil ri xib'an che apachin chke ri wachalal
pune man nim u b'anik, chwe in ri' xib'an
wi wa'," —kincha na chke.
41 Kinb'ij k'u na chke ri winaq ri e k'o
pa nu moxq'ab': "Chixel chnuwäch, ix ri
q'atom tzij pi wi' chi käk'äjisax i wäch. Jix
pa ri q'aq' ri man kächuptaj taj ri b'anom u
b'anik rech chila' kek'ol wi ri Itzel e rachi'l
ru ángeles.
42 Rumal chi aretaq xinnumik, man xiya
tä nu wa, aretaq xchaqi'j nu chi', man xiya
tä chwe jas kintijo.
43 Aretaq xaq xinwonokatik, man
xinik'ulaj tä cho taq iwachoch. Aretaq man
k'o tä chi watz'iaq, man k'o tä ri xiya chwe.
Aretaq xinyawajik, aretaq xinok pa che',
man xixopan tä che wilik," —kincha na
chke.
44 Käkib'ij k'u na chwe: "Tat, ¿jampa' ta
k'u lo xqilo chi känum la, jampa' xqilo
chi kächaqi'j chi' la, jampa' xqilo chi xaq
käwonokat la, jampa' xqilo chi man k'o tä
atz'iaq la, jampa' xqilo chi xyawaj la o xok
la pa che', te k'u ri' man xujtob' tä che la?"
—kecha na chwe.
45 Ri in, in ri' ri Nim Taqanel, kinch'awik,
kinb'ij na chke: "Qas tzij kinb'ij chiwe chi
apachike utzil ri man xib'an tä che apachin
jun winaq, pune man nim u b'anik, chwe in
ri' man xib'an tä wi," —kincha na chke.
46 Ri winaq ri' keb'e' na chila' jawije' ri
man kätäni tä wi ru k'äjisaxik ki wäch. Are
k'u ri winaq ri jikom kanima' cho ri Dios
keb'e' na chila' jawije' ri k'o wi ri k'aslemal
ri man k'o tä u k'isik, —xcha ri Jesús chke.

26

Käkitzijob'ela kib' chuchomaxik jas käka'n chukämisaxik ri Jesús

1 Aretaq xto'taj ri Jesús chub'ixik ronojel
wa' we tzij ri', xub'ij chke ru tijoxelab':
2 Ri ix iwetam chi xa pa kieb' q'ij käb'an na
ri nimaq'ij, Pascua u b'i'.* Ri in k'ut, in ri' ri
Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach na pa
ki q'ab' ri nu k'ulel, rech kinrip cho ri cruz,
kinkämisax na, —xcha chke.
3 Xkimulij k'u kib' ri ki nimaqil sacer-
dotes, ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri ki
nimal ri winaq aj Israel cho ri nimalaj ja
rech ri tat Caifás ri ki nimal sacerdotes.
4 Chila' xkitala ki no'j chb'il taq kib' jas
käka'n na chuchapik ri Jesús ruk' sub'unik
rech käkikämisaj.
5 Xkib'ij k'ut: Mächap pa ri nimaq'ij, rech
metukin ne ri winaq, —xecha'.

Jun ixoq kuya k'ok'alaj kunab'al pu jolom ri Jesús

6 Are k'u ri Jesús k'o pa ri tinimit Betania
cho rachoch ri tat Simón, jun tata' ri xk'oji
na itzel ch'a'k che.
7 Xopan jun ixoq ri ruk'am jun k'olib'al
kunab'al re alabastro ri nojinaq che
k'ok'alaj kunab'al. Sib'alaj paqal rajil wa'
we kunab'al ri'. T'uyul k'u ri Jesús chi' ri
mesa, ri ixoq xuq'ij ri aceite pu jolom ri
Jesús.
8 Aretaq ri tijoxelab' xkil wa', xpe koy-
owal, xkib'ij k'u chb'il taq kib': ¿Jas che xaq
xtix wa' we kunab'al ri'? —xecha'.
9 Xk'iyix ta ne wa', xtoj ta nimalaj rajil, xyi'
ta k'u ri puaq chke ri meb'a'ib', —xecha'.
10 Xuta k'u ri Jesús ri käkib'ij, xub'ij chke:
¿Jas che kiya latz' che ri ixoq ri'? Jun nimalaj
utzil k'u wa' ru b'anom chwe, —xcha chke.
11 Amaq'el ronojel q'ij k'ut e k'o ri
meb'a'ib' iwuk', are k'u ri in man in k'o tä
iwuk' amaq'el.
12 Ri xub'an ri ixoq aretaq xuq'ij ri
k'ok'alaj aceite chwij, xa xukoj k'u b'i ri
k'ok'alaj kunab'al chrij ri nu cuerpo k'ä
mäjoq kinmuqik, —xcha chke.
13 Qas k'u tzij ri kinb'ij chiwe chi apaw-
ije' ta ne ri kätzijox wi na ri Utzalaj Tzij
re ri Evangelio cho ronojel ruwächulew, ru
b'anom we ixoq ri' kätzijox na che na'tab'al
re, —xcha chke.

Ri tat Judas kuchi'j u jachik ri Jesús

14 Te k'u ri' jun chke ri kab'lajuj tijoxelab',
ri u b'i' Judas Iscariote, xel b'ik, xe' kuk' ri ki
nimaqil ri sacerdotes.

* **26:2** "Pascua": Jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel, nim k'u u b'anik. Are natab'al re ri q'ij ri xeb'el loq pa ri ki q'ab' ri winaq aj Egipto ojer.

15 Xub'ij k'u chke: ¿Jas käya alaq chwe, we
kinjach ri Jesús pa q'ab' alaq? —xcha chke.
Ri e are' k'ut xkiya juwinaq lajuj raqan
saq puaq che ri tat Judas.
16 Tzare chi' k'ut ri tat Judas xutzukuj jun
utzalaj q'ij rech kujach ri Jesús pa ki q'ab'.

Käb'an ri wi'm re ri Qajaw Jesús

17 Pa ri nab'e q'ij re ri nimaq'ij aretaq
kätijow ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm
ruk', ru tijoxelab' ri Jesús xeqeb' ruk', xkib'ij
che: ¿Jawije' kaj wi la chi käqa'n wi ri wi'm re
ri Pascua rech kätij la? —xecha che.
18 Ri Jesús xub'ij chke: Jix pa ri tinimit cho
rachoch ri jun achi, chib'ij k'u che: "Kuta'
ri Qajtij che la, kub'ij: Ya xopan ri hora.
Cho achoch k'u la kinb'an na u b'anik wi ri
nimaq'ij re ri Pascua kuk' ri nu tijoxelab'," —
kächa ri', —kixcha che, —xcha ri Jesús chke.
19 Ri tijoxelab' xka'no jas ri xetaq wi ru-
mal ri Jesús. Xka'n k'u u b'anik ri wi'm re ri
Pascua chila'.
20 Aretaq chaq'ab' chik, ri Jesús xt'uyi chi'
ri mesa kuk' ri kab'lajuj u tijoxelab'.
21 E t'uyul chila' chi' ri mesa, tajin kewi'k
aretaq ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij
chiwe chi k'o jun chiwe ri kinujach na, —
xcha chke.
22 Ru tijoxelab' sib'alaj xeb'isonik. Chki-
jujunal k'ut xkichaplej u ta'ik che ri Jesús:
Qajaw, ¿a man xa in ri'? —xecha'.
23 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Are ri jun
ri kurub' ru wa wuk' pa ri laq, are k'u ri' ri
kinjachow na, —xcha chke.
24 Je' k'u kel na jas ri tz'ib'tal pa ru Loq'
Pixab' ri Dios chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri
Dios ri Qas Winaq. ¡K'äx k'u ri kuriq na ri
achi ri kinjachow na! ¡Utz na re we achi ri'
we ta mat xil u wäch! —xcha chke.
25 Xch'aw k'u ri Judas ri tijoxel ri käjachow
na, xub'ij che ri Jesús: We ne in, Ajtij, —xcha
che.
Xub'ij ri Jesús che: Je', at ri', —xcha che.
26 Aretaq tajin kewi'k, ri Jesús xuk'am ri
kaxlan wa, xub'an orar, xumaltioxij wa' che
ri Dios. Te k'u ri' xupiro, xuya chkiwäch ru
tijoxelab', xub'ij: Chitija iwe wa', je' ta ne chi
are nu cuerpo wa', —xcha chke.
27 Te k'u ri' xuk'am jun vaso, xumaltioxij
wa' che ri Dios, te ri' xuya chkiwäch ru
tijoxelab', xub'ij chke: Chitija iwe iwonojel.
28 Je' ta ne chi are nu kik'el wa' ri kujikib'a
ri k'ak' trato ru b'anom ri Dios kuk' ri winaq.
Käturuw k'u na wa' ri nu kik'el che sachb'al
ki mak k'ia winaq.
29 Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi man k'o tä
jumul kintij chi na we ri vino re uvas, k'ä pa
ri q'ij ri kintij na ri k'ak' vino junam iwuk'
chila' jawije' ri kätaqan wi ri nu Tat, —xcha
chke.

Ri Jesús kub'ij apan che ri tat Pedro chi kub'ij na chi man retam tä u wäch

30 Te k'u ri' xkib'ixoj jun b'ix ri kuya u q'ij
ri Dios, xeb'el b'i chila', xeb'e' pa ri Ujuyub'al
Olivos.
31 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri ix iwonojel
kib'isoj na nu wäch, kiniya na kan nu tukiel
kämik chaq'ab'. Je k'u tz'ib'tal kan pa ru
Loq' Pixab' ri Dios: "Kinkämisaj na ri ajyuq',
kejab'un k'u na ri chij," —kächa'.
32 Aretaq k'u ri in, in k'astajinaq chik chk-
ixol ri käminaqib', kinnab'ej na b'i chiwäch,
kine' na pa Galilea, —xcha chke.
33 Xub'ij k'u ri tat Pedro che ri Jesús: Pune
konojel käyi' la kan kumal, ri in man je' tä ri'
kinb'ano, —xcha che.
34 Xub'ij k'u ri Jesús che: Qas tzij ri kinb'ij
chawe chi tzpa we aq'ab' ri' kämik, kab'ij na
at oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoq
koq' ri ama' ek', —xcha che.
35 Ri tat Pedro xub'ij che: Pune rajwaxik
chi kinkäm na uk' la, man k'o tä na jumul
kinb'ij chi man wetam tä wäch la, —xcha
che.
Je k'u xkib'ij xuquje' konojel ru tijoxelab'.

Ri Jesús kub'an orar pa Getsemaní

36 Xopan k'u ri Jesús pa ri ch'äqap ulew u
b'i' Getsemaní e rachi'l ru tijoxelab', xub'ij
k'u chke: Chixt'uyul kan waral. Ri in k'ut
kine' na jela' chub'anik orar, —xcha chke.
37 Xuk'am b'i ri tat Pedro ruk' xuquje' ri
kieb' u k'ojol ri tat Zebedeo. Xuchaplej k'u
t'ujuwem ri Jesús, xk'äxk'ob' ri ranima'.
38 Xub'ij k'u chke: Sib'alaj kuk'is rib' ri
wanima' chupam ri b'is. Chixkanaj kan chi',
chixk'ask'at wuk', —xcha chke.
39 Te ri' xb'in chi apan jub'iq' ri Jesús,
xxuki'k, xuya ru palaj cho ri ulew, xub'an
orar, xub'ij: Tat, we kuya', chesaj b'a' la we
vaso ri' chnuwäch, b'ana la chi man käpe
tä ri k'äx ri' chwij. Mäb'an b'a' xa jas ri nu
rayib'al in, xane jas ri rayib'al la, —xcha che
ri Dios.
40 Xtzelej k'u ri Jesús jawije' e k'o wi ru
tijoxelab', xeuriqa tajin kewarik. Xub'ij k'u
che ri tat Pedro: ¿A mat xixkowinik xixk'asi
ta jun hora wuk'? —xcha che.
41 Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq,
chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq
kixtaqchi'x che mak. Qas tzij pa ri iwanima'
kiwaj kib'an ri utzil, man k'o tä k'u u
chuq'ab' ri i cuerpo chub'anik wa', —xcha
chke.
42 Xe' chi jumul ri Jesús chub'anik orar, je'
xub'ij wa': ¡Tat! We b'a' tzrajwaxik wi chi
käpe ri k'äx ri' chwij, b'ana b'a' la chwe jas
ri rayib'al la, —xcha che ri Dios.
43 Te k'u ri' xtzelej chik, xeuriqa ru tijox-
elab' jumul chik tajin kewarik rumal chi
sib'alaj k'äx ki waram.
44 Xeuya kanoq, xe' chi jumul ri Jesús
chub'anik orar churoxmul, je k'u xub'ij jas
ri xub'ij nab'e.

45 Te k'u ri' xe' jela' jawije' e k'o wi ru
tijoxelab', xub'ij chke: Chixwar b'a', chix-
uxlanoq. Xopan ri hora. Kinjach k'u na in,
in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki
q'ab' ri ajmakib', —xcha chke.
46 ¡Jo' b'a'! ¡Chixwalijoq! Chiwilampe', xpe
ri jachal we, —xcha chke.

Kächap ri Jesús kumal ru k'ulel

47 K'ä tajin käch'aw ri Jesús aretaq xopan ri
tat Judas, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab'.
E petinaq ruk' ri are' k'ia winaq ri kuk'am
machetes, kuk'am che'. E taqom loq kumal
ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' kumal ri ki
nimaqil ri winaq aj Israel.
48 Ri tat Judas ri jachal re ri Jesús u yo'm
k'u kan jun etal chke ri winaq, xub'ij: "Ri
kintz'umaj, are ri' ri Jesús. Chichapa', qas
utz chib'ana b'i chuk'amik," —xcha chke.
49 Xqeb' k'u ri tat Judas ruk' ri Jesús, xub'ij
che: ¡Xok aq'ab', Ajtij! —xcha che.
Te k'u ri' xutz'umaj.
50 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Wachi'l,
¿jas a tajkil xatpetik? —xcha che.
Xeqeb' k'u ri winaq ruk' ri Jesús,
xkichapo, xkiyut b'ik.
51 Aretaq je' xb'anik, jun chke ri e rachi'l ri
Jesús xuk'am ru machete, xusok ri patänil re
ri ki nimal sacerdotes, xuq'at apan ru xikin.
52 Xub'ij k'u ri Jesús che: Chaya ri a
machete pa ri k'olib'al re. Konojel k'u
ri kech'ayan ruk' machete, ruk' machete
kekämisax na, —xcha che.
53 ¿A mat awetam chi kinkowinik kinta'
apan che ri nu Tat chi kinuto', chi ri Are'
kutaq na loq chanim oxk'al lajuj mil ángeles
che nu to'ik?
54 We ta k'u je ri', man je' tä kel wi ri'
ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios, chi ra-
jwaxik käb'antaj na wa' we ri', —xcha che.
55 Xub'ij k'u ri Jesús chke ri winaq: ¿Jas lo
wa' chi je' ta ne chrij jun elaq'om elinaq wi
loq alaq? ¿A k'amom alaq loq ri machete
alaq, ri che' alaq che nu chapik? —xcha
che. Ronojel q'ij xink'oji uk' alaq pa ri
nimalaj rachoch Dios, xinya ri tijonik chech
alaq, man xinchap tä k'u alaq.
56 Je k'u käb'an na wa' chwe, rech je'
käb'antaj na jas ri tz'ib'am kan chwij kumal
ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —
xcha chke.
Chanim k'ut konojel ri tijoxelab' xkiya
kan ri Jesús u tukiel, xeanimaj b'ik.

Kopan ri Jesús chkiwäch ri ki nimaqil sacerdotes

57 Ri winaq ri xechapow ri Jesús xkik'am
b'i chuwäch ri tat Caifás, ri qas ki nimal ri
sacerdotes. Chila' k'ut ki mulim wi kib' ri
tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil
ri winaq aj Israel.
58 Are k'u ri tat Pedro xuterenej b'i ri Jesús
chi naj, xopan pa ri uwoja rech ri rachoch
ri qas ki nimal sacerdotes. Xok b'i ri tat
Pedro, xt'uyi k'u ri are' chila' kuk' ri chajil
taq re ri nimalaj rachoch Dios rech kärilo jas
ri käk'ulmataj na ruk' ri Jesús.
59 Ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil
ri winaq aj Israel, xuquje' konojel ri k'amal
taq ki b'e ri winaq, tajin käkitzukuj jas u
wäch mak ri käq'alajisax chrij ri Jesús, pune
man qas tzij taj, rech käq'at tzij puwi' chi
käkämisaxik.
60 Man xkiriq tä k'ut, pune e k'ia winaq
xkimulij kib', xkib'ij ri man qas tzij taj chrij
ri Jesús. K'isb'al re k'ut xepe kieb' achijab'
chik ri xkiq'alajisaj ri man qas tzij taj chrij
ri Jesús.
61 Xkib'ij: We achi ri' kub'ij: "Ri in
kinkowinik kinwulij ri nimalaj rachoch
Dios, kinyak chi k'u na pa oxib' q'ij," —
kächa', —xecha ri achijab'.
62 Xwalij k'u ri qas ki nimal sacerdotes,
xuta' che ri Jesús, xub'ij che: ¿A mat k'o
jas jun tzij kab'ij chutzelexik u wäch ri
tajin käb'ix chawij? ¿Jas pu wa' ri tajin
käkiq'alajisaj we achijab' ri' chawij? —xcha
che.
63 Man xch'aw tä k'u ri Jesús. Xub'ij k'u ri
ki nimal sacerdotes che: Pa ru b'i' ri k'aslik
Dios, kinb'ij chawe chi chab'ana juramento
chub'ixik ri qas tzij. Chab'ij chqe we at ri' ri
Cristo ri u K'ojol ri Dios, —xcha che.
64 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: In ri',
tat, jas ri käb'ij la, —xcha che. Kinb'ij k'u
in chech alaq, chi kinil na alaq ri in, in
ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, aretaq
in t'uyul pa ru wikiäq'ab' ri Dios ri sib'alaj
k'o u chuq'ab', aretaq kinpe pa taq ri sutz'
ajchikaj, —xcha che.
65 Are k'u ri qas ki nimal sacerdotes xu-
raq'atij ri ratz'iaq chuk'utik chi sib'alaj k'äx
xuna' ri xub'ij ri Jesús. Xub'ij k'u ri tata':
We achi ri' u b'im ri äwas u b'ixik chrij ri
Dios. ¿Jas ta ne che e rajwaxik chi nik'iaj
q'alajisanelab' chik chrij? I tom k'u ix chi u
b'im ri äwas u b'ixik chrij ri Dios, —xcha chke
ri winaq.
66 ¿Jas k'u kichomaj?
Ri e are' xkib'ij: K'o u mak, rajwaxik k'ut
chi käkämisaxik, —xecha'.
67 Xkichub'aj u palaj ri Jesús, xkit'oko.
Nik'iaj chik xkikoj q'ab' chupalaj.
68 Xkib'ij k'u che: At ri' ri Cristo, ¡chach'ob'o
ne jachin ri xatch'ayowik! —xecha che.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

69 Are k'u ri tat Pedro t'uyul kan cho ja.
Xopan k'u jun ali ajik' ruk', xub'ij che: Ri at
xuquje' xatk'oji ruk' ri Jesús ri aj Galilea, —
xcha che.
70 Are k'u ri tat Pedro xresaj rib' chupam
chkiwäch konojel, xub'ij: Man kinch'ob' taj
jas ri tajin kab'ij, —xcha che.

71 Ri tat Pedro qas raj kel b'i chuchi' ri ja,
aretaq xilitaj chi rumal jun ajik' chik, ri ajik'
xub'ij chke ri e k'o chila': We achi ri' xuquje'
xk'oji ruk' ri Jesús ri aj Nazaret, —xcha chke.
72 Jumul chik ri tat Pedro xresaj rib' chu-
pam, xub'an jurar, xub'ij: Ri in man wetam
tä u wäch ri achi ri', —xcha'.
73 Man naj tä k'u ri' ri winaq ri e k'o chila'
xeopan ruk' ri tat Pedro, xkib'ij che: Qas tzij
ri at, at jun kuk' ri e rachi'l ri Jesús, rumal chi
junam katch'awik jas ri winaq aj Galilea, —
xecha che.
74 Ko k'u xch'aw ri tat Pedro, xub'an jurar
cho ri Dios, xub'ij: Man wetam tä u wäch ri
achi ri', —xcha chke.
Are chi' k'ut xoq' jun ama' ek'.
75 Xna'taj k'u che ri tat Pedro ru b'im ri
Jesús che: "Ri at kab'ij na oxmul chi man
awetam tä nu wäch, mäjoq koq' ri ama' ek'," —xcha che. Xel k'u b'i ri tat Pedro, sib'alaj xuk'is rib' che oq'ej.

27

Ri Jesús käk'am b'i chuwäch ri Pilato

1 Aretaq xsaqirik, konojel ri ki nimaqil ri
sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj
Israel xkitala ki no'j, xkichomaj jas käka'n
chukämisaxik ri Jesús.
2 Xkiyut k'u b'i ri Jesús, xkik'am b'ik, xek-
ijacha pu q'ab' ri tat Poncio Pilato ri q'atal
tzij.

Kukämisaj rib' ri tat Judas

3 Aretaq k'ut ri tat Judas, ri jachal re
ri Jesús, xrilo chi xq'at tzij puwi' ri Jesús
chi käkämisaxik, xuna' k'äx pa ri ranima'.
Xutzelej ri juwinaq lajuj raqan saq puaq
chke ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' ri ki
nimaqil ri winaq aj Israel.
4 Xub'ij chke: Xinmakun cho ri Dios rumal
chi xinjach pa q'ab' alaq jun achi ri man k'o
tä u mak rech käkämisaj alaq, —xcha chke.
Ri e are' k'ut xkib'ij che ri tat Judas: ¿Jas qe
uj che? ¡At chatilowoq! —xecha che.
5 Are k'u ri tat Judas xuk'iäq kan ri puaq
pa ri nimalaj rachoch Dios, xel b'ik, xe'k,
xujitz'aj rib'.
6 Ri ki nimaqil ri sacerdotes xkisik' ri
puaq, xkib'ij: Man kuya' taj käqaya wa' we
puaq ri' pa ri k'olib'al kuchuj, rumal chi rajil
kik' wa', —xecha'.
7 Xkichomaj k'ut chi ruk' wa' we puaq ri'
käkiloq' ri ulew ri käb'ix Rulew ri B'anal B'o'j
che, rech k'o jun ulew ri kemuq wi ri winaq
ri man e aj Israel taj.
8 Rumal ri', k'ä kämik, ri ulew ri' käb'ix
Ulew re Kik' che.
9 Je ri' xb'antajik jas ri xub'ij kan ri qa
mam Jeremías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios: "Xkik'am ri juwinaq lajuj raqan saq
puaq (ri rajil jun achi ri chomam kumal ri
winaq aj Israel).
10 Ruk' wa' xkiloq' ri rulew ri b'anal b'o'j.
Are wa' ri in u taqom wi ri Qajaw Dios," —
xcha ri'.

Ri Jesús k'o chuwäch ri Pilato

11 Xk'am k'u b'i ri Jesús, xekijacha cho ri
tat Pilato ri q'atal tzij. Xuta' k'u ri Pilato che,
xub'ij: ¿A at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq
aj Israel? —xcha che.
Ri Jesús xub'ij che: Je ri' jas ri käb'ij la, —
xcha che.
12 K'ia tzij k'ut xka'n ri ki nimaqil ri sacer-
dotes chrij ri Jesús, xuquje' ri ki nimaqil ri
winaq aj Israel. Are k'u ri Jesús man k'o tä
jas xub'ij.
13 Xub'ij k'u ri tat Pilato che: ¿A mat kata
ri tajin käb'ix chawij? —xcha che.
14 Man k'o tä k'u jun tzij xub'ij ri Jesús, je
ri' chi xukajmaj wa' ri tat Pilato. Man kuriq
tä k'u ri are' jas kub'ano.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisaxik

15 Are k'u ri tat Pilato ri q'atal tzij
naq'atalik chi pa ri nimaq'ij kub'an jun
toq'ob' chke ri winaq, kutzoqopij b'i jun
ajpache', apachin ta ne ri kächa' kumal ri
winaq.
16 K'o k'u jun ajpache', Barrabás u b'i', ri
etamtalik chi are jun itzel achi.
17 Aretaq k'ut ki mulim chi kib' ri winaq,
ri tat Pilato xuta' chke: ¿Jachin ri kiwaj chi
kintzoqopij b'ik? ¿A are kintzoqopij b'i ri
tat Barrabás o are kintzoqopij b'i ri Jesús ri
käb'ix Cristo che? —xcha chke ri winaq.
18 Kuch'ob' k'u ri tat Pilato chi xa rumal
chi k'äx käkina' che ri Jesús, rumal ri' ki
jachom pu q'ab'.
19 T'uyul k'u ri tat Pilato pa ri q'atb'al tzij,
aretaq ri rixoqil xtaqan chub'ixik che: "K'o
jas mab'an che we achi ri' ri man k'o tä u
mak. Xinwachik'aj k'u jun jasach ri sib'alaj
xib'ib'al chaq'ab' rumal we achi ri'," —xcha
che.
20 Are k'u ri ki nimaqil ri sacerdotes
xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel
xkikoj ki chuq'ab' chub'ixik chke ri winaq
chi más utz na käkib'ij chi are kätzoqopix ri
tat Barrabás, käkämisax k'u ri Jesús.
21 Ri q'atal tzij k'ut xch'aw chi jumul, xuta'
chke ri winaq: ¿Jachin chke ri kieb' achijab'
kiwaj chi kintzoqopij b'ik? —xcha chke.
Ri winaq xkib'ij: Are kätzoqopij la ri tat
Barrabás, —xecha che.
22 Xuta' k'u ri tat Pilato chke ri winaq: ¿Jas
k'u kinb'an che ri Jesús ri käb'ix Cristo che?
—xcha chke.
Konojel ri winaq xech'awik, xkib'ij:
¡Chripoq! —xecha'.
23 Xch'aw k'u ri tat Pilato, xub'ij chke: ¿Jas
che? ¿Jas pu etzelal u b'anom wa' we achi ri'?
—xcha chke.
Ko k'u na xech'aw ri winaq, xkib'ij:
¡Chripoq! —xecha'.

24 Aretaq ri tat Pilato xrilo chi man
kok tä tzij pa ki jolom ri winaq, xane xa
tajin käkitukij kib', xtaqan chuk'amik joron,
xuch'aj ru q'ab' chkiwäch ri winaq, te k'u ri'
xub'ij: Man k'o tä we in che ru kämikal we
achi ri' ri man k'o tä u mak. Chib'ana ix jas
ri kiwaj kib'an che, —xcha chke.
25 Konojel k'u ri winaq xech'awik, xkib'ij:
¡Ri uj, xuquje' ri qalk'ual, uj ajchaq' mak che
ru kämikal we achi ri'! —xecha'.
26 Ri tat Pilato xutzoqopij k'u b'i ri tat
Barrabás. Xtaqan chuch'ayik ri Jesús, te k'u
ri' xujach b'ik rech käripik, käkämisax cho ri
cruz.
27 Te ri' xepe ru soldados ri q'atal tzij,
xkik'am b'i ri Jesús pa ri nimalaj ja jawije'
konojel ri soldados xkimulij kib' chrij.
28 Xkesaj ri ratz'iaq ri Jesús, xkikoj jun
kiäq q'u' chrij.
29 Xkikoj jun corona re kemom k'ix chu-
jolom, xkiya jun che' pu q'ab' re uwikiäq'ab',
xexuki chuwäch, xkitze'j u wäch, xkib'ij:
¡Nim u q'ij ri Nim Taqanel pa ki wi' ri winaq
aj Israel! —xecha'.
30 Xechub'an chupalaj ri Jesús, xuquje'
xkik'am ri che' pu q'ab', xkiq'osij chujolom.
31 Aretaq xeto'taj che retz'b'exik u wäch,
xkijolij ri kiäq q'u' chrij, xkikoj k'u ri qas
ratz'iaq ri Are' chrij. Te k'u ri' xkik'am b'i
churipik cho ri cruz.

Käripik ri Jesús cho ri cruz

32 Elem b'i ke, xkiriq k'u jun achi aj Cirene,
Simón u b'i', xkikoj ki chuq'ab' che rech
kutelej b'i ru cruz ri Jesús.
33 Je wa ri' xeopan pa ri juyub' ri käb'ix
Gólgota che. We b'i'aj ri' kel kub'ij: Ri Juyub'
re ru B'aqil Jolomaj.
34 Xkiya jun vino che ri Jesús ri yujtal ruk'
jun k'a q'ayes ri käb'ix "mirra" che. Aretaq
k'ut xuna' ri Jesús, man xraj taj xutijo.
35 Aretaq ki ripom chik ri Jesús cho ri
cruz, ri soldados xkesaj suerte chujachik ri
ratz'iaq ri Jesús chkiwäch. Je k'u xb'antajik
jas ri xub'ij kan ri q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios ojer: "Xkesaj suerte chujachik ri
watz'iaq chkiwäch," —xcha'.
36 Te k'u ri' ri soldados xet'uyi chila'
chuchajixik ri Are'.
37 Kojom k'u puwi' ri cruz jun tz'ib'talik
ri kub'ij jas che xq'at tzij puwi' ri Jesús
rech käripik. Ri tz'ib'talik xub'ij: ARE WA'
RI JESÚS, RI NIM TAQANEL PA KI WI' RI
WINAQ AJ ISRAEL, —kächa'.
38 Xuquje' xerip kieb' elaq'omab' ruk'. Jun
pu wikiäq'ab', jun pu moxq'ab'.
39 Ri winaq ri xeok'owik xkiyoq'o, xkisu-
tusa ri ki jolom.
40 Xkib'ij: At ri' ri kab'ij chi katkowinik
kawulij ri nimalaj rachoch Dios, xa k'u pa
oxib' q'ij kayak chi na wa' jumul chik, chato'
b'a' awib'. We at ri' ru K'ojol ri Dios, chatqaj
loq cho ri cruz, —xecha che.
41 Je' xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes,
ri tijonelab' re ri Pixab', ri tata'ib' fariseos
kuk' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xkitze'j
u wäch, xkitzijob'ela kib', xkib'ij:
42 Xtob' chke nik'iaj chik, man käkowin tä
k'u ri Are' chuto'ik rib'. We qas are Nim
Taqanel kech ri winaq aj Israel, chqaj loq
cho ri cruz, rech kujkojon che, —xecha'.
43 Kub'ij chi u ku'b'am u k'ux chrij ri Dios.
We b'a' qas tzij loq' chuwäch ri Dios, ri Are'
käto'w ta na chanim ri'. U b'im k'ut chi are u
K'ojol ri Dios, —xecha'.
44 Ri elaq'omab' ri e ripom ruk' ri Jesús,
xuquje' xketz'b'ej u wäch.

Käkäm ri Jesús

45 Xq'equmar k'u ronojel ruwächulew.
Xuwi xuchap pa ri nik'iaj q'ij, k'ä te' xok'ow
pa ri urox hora b'enaq q'ij.
46 Qas pa ri hora ri' xuraq u chi' ri Jesús, ko
xch'awik, xub'ij: Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?
—xcha'. Je' kel kub'ij wa': Nu Dios, nu Dios,
¿jas che in wonob'am la kanoq? —kächa'.
47 Jujun k'u chke ri e tak'atoj chila' xkita
wa', xkib'ij: We achi ri' are tajin kusik'ij ri
qa mam Elías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri
Dios ojer, —xecha'.
48 Te k'u ri' jun chke ri winaq xutik anim,
xe'k, xuk'ama loq jun estropajo, xurub' chu-
pam ch'äm vino, xuya wa' puwi' jun aj, xuya
aq'an che ri Jesús rech kutijo.
49 Are k'u ri nik'iaj winaq chik xkib'ij:
Chiya kanoq, chqila na we ne käpe ri qa
mam Elías chuto'ik, —xecha'.
50 Jumul chik ko xuraq u chi' ri Jesús, xkäm
k'ut, xel ranima'.
51 Are chi' k'ut ri tasb'al u pam ri nimalaj
rachoch Dios xjisjob'ik, kieb' xub'ano, xpe
ajsik k'ä ikim. Xpe jun käb'raqan, ri nimaq
taq ab'aj k'ut xepaxik.
52 Ri ki jul taq ri käminaqib' xejaqjob'ik,
e k'ia ri ojer taq winaq ri xekojon che ri
Dios, ri e käminaq chik, xek'astaj chkixol ri
käminaqib'.
53 Ri e are' xeb'el b'i pa ri ki jul aretaq
k'astajinaq chi ri Jesús chkixol ri käminaqib',
xeb'ok k'u pa ri loq'alaj tinimit Jerusalén.
Chila' k'ut k'ia winaq xeilowik.
54 Are k'u ri ki nimal soldados aj Roma
xuquje' ri soldados ri e k'o ruk' ri ki chajim ri
Jesús, aretaq xkina' ri käb'raqan xuquje' xkil
ronojel ri xk'ulmatajik, sib'alaj xkixej kib',
xkib'ij: ¡Qas tzij, u K'ojol ri Dios wa' we achi
ri'! —xecha'.
55 E k'o k'u k'ia ixoqib' chila' ri tajin keka'y
apan chinaj. We ixoqib' ri' xeteri ruk' ri
Jesús, xepe ruk' pa Galilea, xetob' k'u che.
56 Chkixol k'u ri e are' k'o ri nan María ri aj
Magdala, ri María ru nan ri Jacobo, ri José,
xuquje' ri ki nan ru k'ojol ri Zebedeo.

Kämuq ru cuerpo ri Jesús

57 Aretaq okem kub'an ri aq'ab', xpe jun
q'inom achi, José u b'i'. Are aj Arimatea, jun
u tijoxel k'u ri Jesús wa'.
58 Xok cho ri tat Pilato, xuta' ru cuerpo ri
Jesús che. Xtaqan k'u ri tat Pilato chi käyi'
che.
59 Ri tat José xuk'am ru cuerpo ri Jesús,
xupis chupam jun saqalaj payu'.
60 Xuya pa jun k'ak' muqub'al ri rech ri
are', ri k'otom koq pa ri ab'aj. Xuwolqotij
k'u kan jun ab'aj chuchi' ri muqub'al che
tz'apib'al re, te k'u ri' xe'k.
61 K'o k'u ri nan María ri aj Magdala chila'
rachi'l ri jun María chik. E t'uyul chuwäch ri
xmuq wi ri Jesús.

Xekoj soldados chuchajixik ru cuerpo ri Jesús

62 Chukab' q'ij chik, ya ok'owinaq chi ri
q'ij aretaq ri winaq aj Israel käka'n u b'anik
ronojel che ri q'ij re uxlanem, ri ki nimaqil
ri sacerdotes kuk' ri tata'ib' fariseos xeb'e'
ruk' ri tat Pilato.
63 Xkib'ij k'u che: Tat, xna'taj chqe chi ri
Jesús ri k'ia b'anow taq tzij xub'ano, aretaq
k'asal na xub'ij chi churox q'ij käk'astaj na
chkixol ri käminaqib'.
64 Rumal ri' taqan la chuchajixik ri
muqub'al k'ä kätz'aqat na ri oxib' q'ij, rech
man kepe tä ru tijoxelab' che relaq'axik
b'i ru cuerpo, te k'u ri' käkib'ij ta k'u chke
ri winaq: "Xk'astaj ri Jesús chkixol ri
käminaqib'," —mecha'. We je ri' are jun
b'anow tzij ri' ri sib'alaj nim na chuwäch
ri nab'e, —xecha che ri tat Pilato.
65 Ri tat Pilato xub'ij chke: Chik'ama b'i we
soldados ri' iwuk'. Jix, jichajij ri muqub'al.
Utz chib'ana che, jas ri kixkowin che, —xcha
chke.
66 Xeb'e' k'ut, utz xka'n che ri muqub'al.
Xkikoj jun retal chrij ri ab'aj ri kojom
chuchi'. Xekiya k'u kan ri soldados chila'
chuchajixik ri muqub'al.

28

Ri Jesús käk'astaj chkixol ri käminaqib'

1 Ok'owinaq chi k'u ri q'ij re uxlanem,
saqirem kub'an pa ri nab'e q'ij re ri semana.
Ri nan María ri aj Magdala rachi'l ri jun
María chik xeb'e' che rilik ri muqub'al.
2 Xaq k'u te'talik xpe jun nimalaj
käb'raqan. Are jun ángel ri taqom loq rumal
ri Dios xqaj loq chikaj, xopan chila' jawije'
ri muqutal wi ri Jesús. Xresaj apan ri ab'aj
ri tz'apib'al re ru chi' ri muqub'al, te k'u ri'
xt'uyi puwi'.
3 Ri ángel sib'alaj käjuluwik jas ri jun
kaypa'. Ri ratz'iaq sib'alaj saq je' jas ri saq
tew.
4 Aretaq xkil wa' ri soldados, sib'alaj xk-
ixej kib', xeb'irb'itik, pak'alik xeqajik je' ta
ne ri xekämik.
5 Ri ángel xub'ij chke ri ixoqib': Mixej
iwib'. Wetam chi are tajin kitzukuj ri Jesús
ri xrip cho ri cruz, —xcha chke.
6 Man k'o tä chi waral, xane k'astajinaq
chi b'i chkixol ri käminaqib' jas ri xub'ij.
Jiwilampe' jawije' ri xyi' wi.
7 Jix b'a' aninaq. Chib'ij wa' chke ru ti-
joxelab': "Ri Are' xkäm na, xk'astaj k'u b'i
chkixol ri käminaqib'. Nab'ejinaq chiwäch,
b'enam re pa Galilea. Chila' k'ut kiwil wi na
u wäch." Are wa' ri nu tajkil iwuk', —xcha ri
ángel chke ri ixoqib'.
8 Chanim k'ut xeb'el b'i ri ixoqib' chi'
ri muqub'al, jub'iq' kixe'm kib', jub'iq'
kekikotik. Aninaq xeb'e' chub'ixik wa' chke
ru tijoxelab'.
9 B'enam k'u ke pa ri b'e aretaq ri Jesús
xuk'ut rib' chkiwäch, xuya k'u rutzil ki wäch.
Ri ixoqib' xeqeb' ruk' ri Jesús, xkiq'ijilaj,
xkichap k'u ri raqan.
10 Ri Jesús xub'ij chke: Mixej iwib'. Jib'ij
chke ri wachalal chi rajwaxik keb'e' pa
Galilea. Käkil k'u na nu wäch chila', —xcha
chke.

Waral käqil wi jas ri xkib'ij ri soldados

11 E b'enaq ri ixoqib' pa ri b'e, jujun chke
ri soldados ri xechajin ri muqub'al xeb'e' pa
ri tinimit Jerusalén, xekib'ij k'u chke ri ki
nimaqil ri sacerdotes ri xk'ulmatajik.
12 Are k'u ri ki nimaqil ri sacerdotes xeb'e'
kuk' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, rech
käjunamataj ki tzij. Xkiya k'u nimaq taq puaq
chke ri soldados che tojb'al ke.
13 Xkib'ij k'u chke: Chib'ij ix chi chaq'ab'
aretaq tajin kixwarik xepe ru tijoxelab' ri
Jesús, xkelaq'aj b'i ru cuerpo, —kixcha na.
14 We k'u kopan u b'ixik wa' ruk' ri q'atal
tzij, ri uj kujtob' na chub'ixik che chi qas tzij
rech man k'o tä k'äx kiriqo, —xecha chke.
15 Xkik'am k'u ri puaq ri soldados, je'
xka'no jas ri xb'ix chke. Je wa' xel u tzijol
chkixol ri winaq aj Israel, je k'u wa' käkitzijoj
k'ä we kämik ri'.

Ri Jesús keupixb'aj ri apóstoles

16 Xeb'e' k'u ri julajuj u tijoxelab' ri Jesús
pa Galilea, pa ri juyub' ri xub'ij ri Jesús chke.
17 Aretaq xkil u wäch ri Jesús, xkiq'ijilaj. E
k'o k'u jujun ri xub'an kieb' ki k'ux chrij.
18 Xqeb' k'u ri Jesús kuk' ru tijoxelab',
xub'ij chke: Chwe in yo'm wi ronojel
taqanik pa ri kaj, xuquje' pa ki wi' ri winaq
cho ruwächulew, —xcha chke.
19 Jix b'a' kuk' konojel ki wäch winaq cho
ruwächulew, chib'ana' chi keb'ok che nu ti-
joxelab'. Chib'ana ki qasna' pa ru b'i' ri qa
Tat, pa ru b'i' ru K'ojol, pa ru b'i' ri Loq'alaj
Espíritu.

20 Cheitijoj chunimaxik ronojel ri ix nu
taqom wi. Chiwetamaj k'ut chi ri in, in k'o
iwuk' ronojel q'ij, k'ä pa ri k'isb'al q'ij re
ruwächulew, —xcha ri Jesús chke ru tijoxe-
lab'. Amén.

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN MARCOS

Ri Juan Qasal Ja' kätzijon pa taq juyub' ri kätz'inowik

1 Je' u chaplexik wa' ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chrij ri Jesucristo ri u K'ojol ri
Dios.
2 Je wa' ri xtz'ib'ax kan ojer chrij ri Cristo*
rumal ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij:
¡Chiwilampe'!
—xcha ri Dios chke ri winaq. Xub'ij k'u che
ru K'ojol:
Ri in kintaq b'i ri nu taqo'n,
    känab'ej k'u na chawäch,
kub'an na u b'anik ra b'e,
—xcha ri Dios che.
3 K'o jun ri ko käch'aw pa taq juyub'
    ri kätz'inowik, kub'ij: "Chib'ana u b'anik
    ri nim b'e ri käb'in wi ri Qajaw,
    chisuk'umaj, chib'ana k'u sib'alaj jikom
    che ru b'e,"
—kächa', —xcha ri qa mam Isaías.
4 Je wa' ri' xpe ri tat Juan. Are k'u tajin
kub'an ki qasna' ri winaq pa taq juyub' ri
kätz'inowik. Kutzijoj k'u chke chi rajwaxik
käkik'ex kanima', käkik'ex ki chomanik, te
k'u ri' käb'an ki qasna' rech käq'alajinik chi
je' ki b'anom wa'. Xa je ri' käsachtaj taq ri ki
mak.
5 Xepe k'u konojel ri winaq aj Jerusalén,
xuquje' ri e k'o pa taq ri nik'iaj tinimit
chik re Judea, xeopan ruk' ri tat Juan
chutatab'exik ri kub'ij. Aretaq käkiq'alajisaj
ri ki mak, käb'an k'u ki qasna' rumal ri tat
Juan pa ri nima' Jordán.
6 Are k'u ri tat Juan kukoj atz'iaq ri b'anom
ruk' ri rismal jun awaj camello† u b'i', tz'um
ru pas. Xa sak' xuquje' u wa'l che' kutijo.
7 Kätzijon k'u ri tat Juan, kub'ij chke ri
winaq: Käpe chi na Jun ri qas nim u q'ij,
nim k'u na u b'anik chnuwäch in. Man taqal
tä chwe in kinpachi'k kinkir ru k'amal u
xajäb', —kächa'.
8 Qas tzij ri in nu b'anom qasna' alaq ruk'
joron, ri Are' k'ut kub'an na qasna' alaq ruk'
ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios, —xcha chke
ri winaq.

Käb'an u qasna' ri Jesús

9 Pa taq ri q'ij ri' xpe ri Jesús pa ri tinimit
Nazaret re Galilea, xopan ruk' ri tat Juan.
Xb'an u qasna' rumal ri tat Juan pa ri nima'
Jordán.
10 Te k'u ri' aretaq tajin kel loq ri Jesús
pa ri ja', chanim xril ri kaj tajin käjaqjob'ik,
xuquje' xril ri Loq'alaj Espíritu tajin käqaj
loq puwi', je' ru b'anik jun palomäx.
11 Te k'u ri' xch'aw loq jun chikaj, xub'ij:
At ri' ri loq'alaj nu K'ojol. Käkikot k'u ri
wanima' awumal, —xcha ri'.

Kätaqchi'x ri Jesús che mak

12 Te k'u ri' ri Loq'alaj Espíritu xuk'am b'i
ri Jesús pa taq juyub' ri kätz'inowik.
13 Xk'oji k'u chila' kawinaq q'ij chkixol ri
awaj aj pa taq juyub'. Kätaqchi'x ri Jesús che
mak rumal ri Satanás. Xepe k'u ri ángeles
chupatänixik.

Pa Galilea ri Jesús kuchaplej tzijonem

14 Mäja' naj kojom ri tat Juan pa che' are-
taq ri Jesús xopan pa Galilea. Kutzijoj ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik
ri Dios pa ki wi' ri winaq.
15 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xopan ri q'ij,
xa jub'iq' chik man kuchaplej ru taqanik ri
Dios. K'exa anima' alaq, k'exa b'a' alaq ri
chomanik alaq, kojon k'u alaq che ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio, —xcha chke ri winaq.

Ri Jesús keusik'ij kiejeb' chapal taq kär

16 Ok'owem kub'an ri Jesús chuchi' ri mar
re Galilea, xril ri tat Simón rachi'l ri tat
Andrés ru chaq'. Tajin käkik'iäq b'i jun k'at
chapäb'al taq kär pa ri mar rumal chi e
chapal taq kär ri e are'.
17 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Chixsa'j wuk'.
Kinb'an k'u na chiwe chi kixok che ki
mulixik winaq chuk'exwäch ri kär, —xcha
chke.
18 Chanim xekiya kan ri ki k'at, xeb'e' ruk'
ri Jesús.
19 Xb'in chi k'u apan jub'iq' ri Jesús, xril
ri tat Jacobo rachi'l ri tat Juan ru chaq', e u
k'ojol ri tat Zebedeo wa'. E k'o pa ri ki barco,
kekik'ojoj k'u ri ki k'at.
20 Xeusik'ij ri Jesús. Ri e are' k'ut chanim
xkiya kan ri Zebedeo ri ki tat pa ri barco
kuk' ri ajchakib', xeb'e' k'u ruk' ri Jesús.

Jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che

21 Xeopan k'u pa ri tinimit Capernaum.
Are k'u pa ri q'ij re uxlanem xok ri Jesús pa
ri rachoch Dios, xuchap ki tijoxik ri winaq
chila'.
22 Ri winaq k'ut sib'alaj käkikajmaj ru ti-
jonik ri Jesús rumal chi keutijoj je' jas jun
achi ri k'o u taqanik pa ki wi', man junam
taj jas ri käka'n ri tijonelab' re ri Pixab'.
23 Xok k'u b'i pa ri rachoch Dios jun achi ri
k'o jun itzelalaj espíritu che. Are chi' ri tajin
käch'aw ri Jesús, ri achi xuraq u chi',
24 xub'ij: ¡Aa! ¿Jas kaj la chqe uj, Jesús
aj Nazaret? —kächa ri'. ¿A xa petinaq la

* **1:2** Ri tzij "Cristo" o "Mesías" kel kub'ij "cha'tal rumal ri Dios".

† **1:6** Ri camello are jun awaj ri kuya' käkiejen jun chrij, más k'ut käkoj che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.

chusachik qa wäch? In wetam wäch la, chi
lal ri' ri loq'alaj achi taqom loq rumal ri
Dios, —xcha che ri Jesús.
25 Are k'u ri Jesús xuyajo, xub'ij che:
¡Chatz'apij u pa chi', chatel che we achi ri'! —
xcha che.
26 Ri itzelalaj espíritu xub'an che ri achi
chi xtzaqik, xuyakya rib', ko xuraq u chi',
xel b'i che.
27 Konojel k'ut xkikajmaj wa', xkichapla u
tzijob'exik kib', xkib'ij: ¿Jas wa'? ¡Jun k'ak'
tijonik ne lo wa'! We achi ri' yo'm pu q'ab'
keutaq ri itzelalaj taq espíritus, keniman k'u
che, —xecha ri winaq.
28 Chanim k'ut ri tajin käb'an rumal ri
Jesús xel u tzijol wa' pa taq konojel ri tinimit
ri e k'o pa Galilea, xuquje' pa taq ri tinimit ri
naqaj e k'o wi che ri Galilea.

Ri Jesús kukunaj ru ji' chichu' ri tat Pedro

29 Aretaq ri Jesús xel b'i pa ri rachoch Dios,
xe' chanim cho rachoch ri tat Simón, ri tat
Andrés, e rachi'l k'u ri tat Jacobo, ri tat Juan.
30 Are k'u ru ji' chichu' ri tat Simón qajinaq
che jun nimalaj q'aq'. Chanim k'ut xkitzijoj
wa' che ri Jesús.
31 Ri Jesús xqeb' ruk' ri chichu', xuchap
che ru q'ab', xuwalijisaj k'ut. Chanim xtäni
ri q'aq' chrij ri chichu'. Xuchap k'u ri ki
patänixik.

Ri Jesús keukunaj ri yawab'ib'

32 Aretaq xq'eqal chik, qajem kub'an ri
q'ij, xekik'am b'i konojel ri yawab'ib' cho
ri Jesús, xuquje' konojel ri e k'o itzel taq
espíritus chke.
33 Konojel ri winaq ri keb'el pa ri tinimit
Capernaum xkimulij kib' chi' ri ja, rachoch
ri tat Simón.
34 Ri Jesús xeukunaj k'ia yawab'ib' ri e k'o
k'ia u wäch yab'il chke, xuquje' xeresaj b'i
k'ia itzel taq espíritus chke ri winaq. Man
kuya tä k'u ri Jesús chke ri itzel taq espíritus
chi kech'awik, rumal chi ketam u wäch.

Pa Galilea ri Jesús kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios

35 Sib'alaj aq'ab' k'ut xwalij ri Jesús, k'ä
mäjoq käsaqirik. Xel b'ik, xe' pa ri juyub' ri
kätz'inowik, xub'an k'u orar chila'.
36 Are k'u ri tat Simón, xuquje' ri e k'o ruk'
xeb'e'k, xkitzukuj ri Jesús.
37 Aretaq xkiriqo, xkib'ij che: Konojel ri
winaq ketzukun che la, —xecha che.
38 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jo' pa ri jule' taq
tinimit chik ri e k'o chqanaqaj, rech chila'
xuquje' kintzijon wi. Che k'u wa' in elinaq
wi loq, —xcha chke.
39 Ri Jesús kusolij k'u taq ri tinimit pa
ronojel Galilea. Pa taq ri rachoch Dios ri
käkimulij wi kib' ri winaq, kutzijoj ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios
pa ki wi' ri winaq, xuquje' keresaj b'i itzel
taq espíritus chke.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o itzel ch'a'k che

40 Xopan k'u ruk' ri Jesús jun achi ri k'o
itzel ch'a'k‡ che. Xuchap u b'ochi'xik ri Jesús,
xxuki'k, xub'ij che: Tat, ri in wetam chi ri lal
käkowin la che nu kunaxik we kaj la, —xcha
che.
41 Xel k'u u k'ux ri Jesús che. Xuyuq ru
q'ab', xuchap koq ri achi, xub'ij che: Kwaj,
—kächa'. Chutzir b'a' la, —xcha che.
42 Xuwi wa' xub'ij, chanim xel ri itzel
ch'a'k che ri achi, xutzirik.
43 Ri Jesús sib'alaj xupixb'aj ri achi k'ä
mäja' kutaq b'ik,
44 xub'ij b'i che: ¡Tampe la! K'o jas mäb'ij
la che jachin jun. Oj la, jek'utu ib' la cho ri
sacerdote. Ya la ri sipanik ri taqom kan ru-
mal ri qa mam Moisés ojer chi käyi'k aretaq
käkunataj jun ri k'o itzel ch'a'k che. Are k'u
q'alajisab'al wa' chkiwäch ri winaq, —xcha
che.
45 Xel k'u b'i ri achi, sib'alaj kutzijoj ri
xb'an che. Xresaj k'u u tzijoxik wa', je k'u
ri' chi ri Jesús man käkowin tä chik kok chi
saqil pa taq ri tinimit. Xane xaq pa taq
juyub' ri kätz'inowik käk'oji wi ri Are'. Kepe
k'u ri winaq pa ronojel tinimit, keopan ruk'
ri Jesús.

2

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq u cuerpo

1 Xopan jumul chik ri Jesús pa ri tinimit
Capernaum. Xke' k'u kieb' oxib' q'ij, xtatajik
chi k'o chi cho ja.
2 Chanim k'ut xkimulij kib' k'ia winaq, je
ri' chi man k'o tä chi jawije' kek'oji wi, pune
ta ne xa chuchi' ri ja. Are k'u ri Jesús kutzijoj
ru Loq' Pixab' ri Dios chke.
3 Xeopan k'u kiejeb' achijab' ruk' ri Jesús,
ki telem jun achi ri käminaq u cuerpo.
4 Man kekowin tä k'ut keb'ok chuwäch ri
Jesús, ki mak ri sib'alaj k'ia winaq. Xkesaj
k'u apan ru xo'til ri ja. Xkik'ot jun jul puwi'
ri ja chusik'el ri k'o wi ri Jesús, xkiqasaj
k'u b'i ri alaj ch'at ri q'oyol wi ri käminaq u
cuerpo.
5 Aretaq ri Jesús xrilo chi sib'alaj kekojon
che, xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo:
Tat, ¡xesachtaj ri mak la! —xcha che.
6 E t'uyul k'u chila' jujun chke ri tijonelab'
re ri Pixab', tajin kechomanik, ketzijon k'u
pa kanima',
7 käkib'ij: "¿Jas che je' kätzijon wa' we achi
ri'? Kub'ij ri sib'alaj äwas u b'ixik," —kecha'.
"¿Jachin ta lo ri käkowin chusachik mak xane
xaq xuwi ri Dios?" —xecha ri'.

‡ **1:40** Ri itzel ch'a'k are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib'.

8 Chanim xuna' wa' ri Jesús pa ranima',
ya retam chik jas ri tajin käkichomaj, xub'ij
k'u chke: ¿Jas che je' kächomaj alaq wa' pa
anima' alaq? —kächa chke.
9 ¿Jachike ri man k'äx tä u b'ixik che ri achi,
ri u b'ixik: "Ri mak la xesachtajik", o ri u
b'ixik: "Walij b'a' la, k'ama la b'i ri sok la,
b'in b'a' la"? —kächa ri Jesús.
10 Rech b'a' ketamaj alaq chi ri in, in ri'
ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,* k'o nu
taqanik pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew,
xuquje' rech ketamaj alaq chi ya'tal chwe in
chi kinsach ri ki mak, ¡tampe alaq ri kinb'ij!
—xcha chke.
Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi ri käminaq u
cuerpo:
11 Kinb'ij che la, ¡walij b'a' la! Oj la cho ja,
k'ama la b'i ri sok la, —xcha ri Jesús che ri
achi.
12 Chanim xwalij ri achi, xutelej b'i ri
alaj u ch'at. Xel b'i chkiwäch konojel, je ri'
chi konojel xkikajmaj ri xb'antajik, xkini-
marisaj u q'ij ri Dios, xkib'ij: ¡Man k'o tä
jumul ri je' qilom wa'! —xecha'.

Ri Jesús kusik'ij ri tat Leví rech ke' ruk'

13 Ri Jesús xe' chi jumul chuchi' ri mar,
sib'alaj e k'ia k'u ri winaq ri xeopan ruk'.
Are k'u ri Are' xeutijoj che ru Loq' Pixab' ri
Dios.
14 Ok'owem kub'an ri Jesús jawije' ri kätoj
wi ri alkab'al, xril k'u ri tat Leví, u k'ojol ri
tat Alfeo, t'uyul chila'. Xub'ij k'u che: Sa'j la
wuk', —xcha che.
Xwalij k'u ri tat Leví, xe' ruk' ri Jesús.
15 Pa jun q'ij k'ut t'uyul ri Jesús chi' ri mesa
cho rachoch ri tat Leví e rachi'l ru tijoxelab'.
E k'ia k'u ri toq'il taq alkab'al, xuquje' nik'iaj
ajmakib' e t'uyut'oj chi' ri mesa ruk' ri Jesús,
kuk' ru tijoxelab'. E k'ia k'u ri winaq e
tereninaq loq.
16 Xepe k'u ri tata'ib' fariseos,† xuquje' ri
tijonelab' re ri Pixab'. Xkilo chi ri Jesús tajin
käwi' kuk' toq'il taq alkab'al xuquje' nik'iaj
ajmakib' chik, xkita' k'u chke ru tijoxelab',
xkib'ij: ¿Jas che käwi' ri Jesús kuk' toq'il taq
alkab'al xuquje' nik'iaj ajmakib' chik? —
xecha chke.
17 Aretaq xuta ri Jesús wa', xub'ij chke: Ri
winaq ri utz ki wäch, ri k'o ki chuq'ab', man
rajwaxik tä kunal ke, xane are rajwaxik wa'
chke ri yawab'ib', —kächa chke. Man in
petinaq tä che ki sik'ixik ri winaq ri jikom
kanima' cho ri Dios, xane in petinaq che ki
sik'ixik ri ajmakib' ri mäja' käkik'ex kanima',
mäja' käkik'ex ki chomanik, —xcha ri Jesús
chke.

E k'o winaq ri käkita' che ri Jesús chrij ri u b'anik ayunar

18 Pa jun q'ij ri' tajin käka'n ayunar ru
tijoxelab' ri Juan Qasal Ja' xuquje' ri ki ti-
joxelab' ri tata'ib' fariseos. E k'o k'u jujun
winaq xeopan ruk' ri Jesús, xkib'ij che: Ru
tijoxelab' ri tat Juan xuquje' ri ki tijoxelab'
ri tata'ib' fariseos käka'n ayunar. ¿Jas k'u
che man käka'n tä ayunar ri tijoxelab' la? —
xecha che.
19 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿A kuya'
ne lo käka'n ayunar ri e k'o pa jun k'ulanem
aretaq ri achi ri te' xk'uli'k k'o kan kuk'?
Aretaq k'o ri achi ri' kuk' man kuya' taj
käka'n ayunar, —kächa'.
20 Kopan k'u na ri q'ij aretaq kesax b'i ri
achi chkixol. Te k'u ri' käka'n na ayunar pa
ri q'ij ri', —xcha chke.
21 Xuquje' xub'ij ri Jesús: Man k'o tä jun
winaq ri kut'is jun pimalaj k'ojob'al chrij
jun q'el atz'iaq. We ta je ri', ri k'ak' atz'iaq
kuk'ol rib', käresaj b'i jub'iq' che ri q'el
atz'iaq, känimar k'u ru teq'tob'ik, —kächa'.
22 Man k'o tä jun ri kuya k'ak' vino pa taq
q'el taq q'eb'al re tz'um. We ta je ri', ri vino
keut'ub'ij ri' ri tz'um, ketzeletaj k'u na kan ri
vino xuquje' taq ri tz'um. Rajwaxik k'ut chi
ri k'ak' vino käyi' pa taq k'ak' taq q'eb'al re
tz'um, —xcha ri Jesús.

Ri tijoxelab' käkich'up ri u jolom triko pa jun q'ij re uxlanem

23 Pa jun q'ij re uxlanem ok'owem re ri
Jesús pa taq ri tiko'n. Are chi' ri tajin keb'in
ru tijoxelab' ruk', xkichaplej ki ch'upik ru
jolom taq ri triko.
24 Ri tata'ib' fariseos xkib'ij che ri Jesús:
¡Chilampe la! ¿Jas che ri tijoxelab' la käka'n
chak ri äwas u b'anik pa taq ri q'ij re
uxlanem? —xecha che.
25 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A man k'o tä
jumul ri sik'im alaq ri xub'an ri qa mam
David ojer aretaq ri k'o rajwaxik che, xuna'
numik, xuquje' ri xka'n ri e k'o ruk'?
26 Xok k'u b'i ri qa mam David pa ri
rachoch Dios aretaq ri tat Abiatar are ki
nimal sacerdotes, xutij k'u re ri wa ri yo'm
cho ri Dios, xuya k'u ke ri e k'o ruk' xuquje'.
Äwas k'u u tijik wa' kumal xaq jachinoq,
xane xaq xuwi chke ri sacerdotes‡ ya'tal wi
wa', —xcha chke.
27 Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: Ri q'ij re
uxlanem xb'antaj wa' ojer rech ri winaq
käkiriq utzil rumal, man xeb'an tä k'u ri
winaq rech käka'n jun utzil che ri q'ij re
uxlanem.

---

* **2:10** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi käpetik. † **2:16** Ri tata'ib' fariseos e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkiqatej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios. ‡ **2:26** "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

28 Je k'u ri' ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios
ri Qas Winaq, k'o nu taqanik puwi' ri q'ij
re uxlanem xuquje', —xcha ri Jesús chke ri
tata'ib' fariseos.

3

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq jun u q'ab'

1 Xok chi jumul ri Jesús pa ri rachoch Dios,
k'o k'u jun achi chila' ri käminaq jun u q'ab'.
2 Kaluchi'x k'u ri Jesús kumal jujun tata'ib'
che rilik we kärutzirisaj ru q'ab' ri achi pa ri
q'ij re uxlanem rech kuya' käkib'ij chi k'o u
mak ri Jesús.
3 Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi ri käminaq
jun u q'ab': ¡Walij b'a' la! ¡Tak'al la chqawäch!
—xcha che.
4 Xub'ij k'u ri Jesús chke ri achijab' ri tajin
käkaluchi'j: ¿Jachike ri man äwas tä u b'anik
pa ri q'ij re uxlanem, ri u b'anik utzil o ri u
b'anik etzelal? ¿A utz ru to'ik ru k'aslemal
jun winaq o ru kämisaxik wa'? —xcha chke.
Man xech'aw tä k'u ri tata'ib'.
5 Xpe royowal ri Jesús chke ri achijab'
ri', keuka'yej konojel ri e k'o pa taq u
xkut, kub'isoj ki wäch rumal chi sib'alaj
ab'ajarinaq ri kanima'. Xub'ij k'u che ri
achi: ¡Yuqu ri q'ab' la! —xcha che.
Xuyuq k'ut, xutzir k'u ru q'ab'.
6 Xeb'el k'u b'i ri tata'ib' fariseos, chanim
xkiriq kib' kuk' ri rachi'l ri tat Herodes,
xkitala' ki no'j chb'il taq kib' jas ri käka'n
chukämisaxik ri Jesús.

E k'o k'ia winaq chuchi' ri mar

7 Are k'u ri Jesús xe' apan chkiwäch ri
winaq chuchi' ri mar, e rachi'l k'u ru tijox-
elab'. Sib'alaj e k'ia ri winaq aj Galilea ri
xeteri b'i chrij.
8 Xuquje' e k'ia ri winaq aj Judea xepetik.
E k'o ri aj Jerusalén, xuquje' ri kepe pa
Idumea. Nik'iaj kepe ch'äqäp che ri nima'
Jordán, xuquje' pa taq ri tinimit Tiro, ri
tinimit Sidón. Xa rumal chi xkita u tzijol
ronojel ri tajin kub'an ri Jesús, xeopan k'u
ruk'.
9 Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab' chi
xaq chk'ol jun barco ri käk'oji wi ri Are', rech
man käpitz' tä kumal ri k'ialaj winaq. Je'
xka'no.
10 Are ri Jesús xeukunaj k'ia winaq, je
ri' chi konojel ri yawab'ib' käkich'ikimij kib'
chrij ri Jesús rech käkichap koq.
11 Ri winaq ri e k'o itzelalaj taq espíritus
chke, aretaq xkil ri Jesús, xetzaq k'u
chuwäch, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Lal ri' ri
u K'ojol ri Dios! —xecha che.
12 Ri Jesús sib'alaj xeupixb'aj ri itzelalaj
taq espíritus chi mäkib'ij jachin ri Are'.

Kecha' ri kab'lajuj apóstoles rumal ri Jesús

13 Xpaqi k'u ri Jesús puwi' jun juyub'. Are
k'u chila' ri xeusik'ij wi jachin taq ri xraj
xeucha'. Xeopan k'u ruk'.
14 Xeukoj k'u kab'lajuj achijab' rech
kek'oji ruk', rech keutaq b'i chutzijoxik ru
Loq' Pixab' ri Dios.
15 Xuquje' xuya chke chi käk'oji ki kuinem
che ki kunaxik ri yawab'ib', xuquje' xuya
taqanik pa ki q'ab' che kesaxik b'i ri itzel taq
espíritus chke ri winaq.
16 E are k'u wa' ri kab'lajuj ri xeucha' ri
Jesús: ri tat Simón ri käb'ix Pedro che rumal
ri Jesús,
17 ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Zebedeo,
xuquje' ri tat Juan ru chaq' ri tat Jacobo. E
are' wa' ri xkoj Boanerges che ki b'i' rumal ri
Jesús. Ri b'i'aj ri' kel kub'ij chi e junam ruk'
ri kiäqul ja.
18 Xeucha' xuquje' ri tat Andrés, ri tat
Felipe, ri tat Bartolomé, ri tat Mateo, ri tat
Tomás, ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Alfeo, ri
tat Tadeo, ri tat Simón ri käb'ix "u nimal
tinimit" che.
19 Ri tat Judas Iscariote, ri xjachow ri
Jesús, xuquje' xcha'ik rumal.

Ri Jesús kutzijoj ri mak ri man käsachtaj taj

20 Te k'u ri' xe' ri Jesús cho ja. Jumul chik
xkimulij kib' k'ia winaq, je ri' chi ri Jesús
e rachi'l ru tijoxelab' man kekowin tä ne
kewi'k.
21 Aretaq ri rachalal ri Jesús xkito chi
k'o chila', xeb'e' chuchapik. ¡Xkib'ij k'ut chi
ch'ujarinaq ri Are'!
22 Ri tijonelab' re ri Pixab' k'ut, ri e petinaq
pa Jerusalén, käkib'ij chi k'o ri Beelzebú ruk'
ri Jesús. (Ri Beelzebú are ki nimal ri itzel taq
espíritus.) Käkib'ij chi xa rumal wa' ri Jesús
käkowin che kesax b'i ri itzel taq espíritus, —
kecha ri'.
23 Ri Jesús k'ut xeusik'ij ri winaq, xukoj
jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij: ¿Jas ta k'u lo
kub'an ri Satanás che resaxik b'i rib'? —
kächa chke.
24 We jun q'atb'al tzij u b'anom kieb', ri
juch'ob' q'atal taq tzij kuyak rib' chrij ri
juch'ob' chik, kuk'is na u wäch ri q'atb'al tzij
ri' chb'il rib'.
25 Xuquje' we jun achalaxik u b'anom
kieb', ri juch'ob' kuyak rib' chrij ri juch'ob'
chik, kuk'is k'u na u wäch ri achalaxik ri'
chb'il rib', —kächa'.
26 We ta u b'anom kieb' ri Satanás, kuyak
k'u rib' chrij chb'il rib', man käkowin tä ri'
chujeqb'axik rib', xane kuk'is k'u na rib' ri
are', —kächa'.
27 Man k'o tä jun käkowinik kok pa ri
rachoch jun achi ri sib'alaj k'o u chuq'ab',
kerelaq'aj b'i ri jastaq re, we ta mat nab'e
kuyut na ri achi ri k'o u chuq'ab', k'ä te k'u

ri' käkowinik kerelaq'aj b'i ri k'o pa rachoch,
—kächa ri Jesús chke.
28 Qas tzij kinb'ij chech alaq chi konojel ri
mak ri käka'n ri winaq kuya' kesachtaj na
wa', xuquje' apachike ta ne ri äwas u b'ixik
chrij ri Dios, ri käkib'ij ri winaq, —kächa'.
29 Apachin k'u ri kub'ij ri äwas u b'ixik
chrij ri Loq'alaj Espíritu, man käsachtaj tä u
mak ri' pa taq ri q'ij ri kepe na, rumal chi u
b'anom jun mak ri man kuya' taj käsachtajik,
—xcha chke.
30 Ri Jesús xub'ij wa' rumal chi ri winaq
xkib'ij: K'o jun itzelalaj espíritu che ri Are',
—xecha ri'.

Ru nan ri Jesús xuquje' taq ru chaq' keopan ruk'

31 Xopan k'u ru nan ri Jesús ruk', xuquje'
taq ru chaq'. Ri e are' k'ut xa e tak'atoj apan
chrij ri ja, xetaqan k'u chusik'ixik ri Jesús.
32 E k'ia k'u ri winaq ri ki sutim rij ri Jesús,
xkib'ij che ri Are': Ri nan la xuquje' taq ri
chaq' la xaq e k'o apan cho ja, ketzukun che
la, —xecha che.
33 Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: ¿Jachin ri nu
nan, jachin k'u taq ri qas nu chaq'? —kächa'.
34 Xeuka'yej ri e t'uyut'oj pa taq u xkut,
xub'ij: Cheiwilampe ri nu nan, xuquje' taq
ri nu chaq'.
35 Apachin ta ne ri käb'anow ru rayinik ri
Dios, e are wa' ri qas wachalal, ri nu chaq',
ri wanab', ri nu nan, —xcha ri Jesús chke.

4

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

1 Ri Jesús xuchaplej chi na jumul ki ti-
joxik ri winaq chuchi' ri mar. Xkimulij k'u
kib' k'ialaj winaq ruk', je ri' chi xok b'i pa
jun barco puwi' ri mar, xt'uyi k'u chupam.
Konojel ri winaq xekanaj kan cho ri ulew
chuchi' ri mar.
2 Xeukoj k'u taq k'utb'al che ki tijoxik ri
winaq chkij k'ia u wäch taq no'j, xub'ij chke:
3 ¡Tampe alaq! —kächa'. Xel b'i jun tikol ija'
cho rachoch, xe'k, xub'ana u tiko'n.
4 Aretaq tajin kujopij ri ija', xqaj jub'iq'
pa ri b'e. Xeopan k'u ri chikop, kerapapik
keqajik, xa xkitij b'i ri ija'.
5 Xqaj chi jub'iq' xol taq ri ab'aj, ri man k'o
tä wi k'ia ulew. Chanim k'ut xk'iy ri jub'iq'
ija' ri' rumal chi man pim tä ri ulew.
6 Aretaq k'ut xel loq ri q'ij, xek'at ri alaj taq
tiko'n, xechaqi'jik rumal chi k'ä mäja' nim ki
xera'.
7 Xqaj chi k'u jub'iq' ri ija' pa taq ri q'ayes
ri k'o ki k'ixol. Xk'iy k'u ri q'ayes ri', xu-
jiq'isaj ri tiko'n, je ri' chi man xwächin taj.
8 Are k'u ri nik'iaj ija' chik xeqaj pa utzalaj
ulew. Xeb'el loq ri tux, xek'iyik, xewächinik.
E k'o jujun tiko'n xkiya juwinaq lajuj ki wäch
chupam ru jolom triko chkijujunal, e k'o
jule' chik ri xkiya oxk'al ki wäch chupam
ru jolom chkijujunal. Ri nik'iaj tiko'n chik
xkiya jun ciento ki wäch chupam ru jolom
chkijujunal, —xcha chke.
9 Te k'u ri' xub'ij chke ri winaq: We k'o jun
ri kujikib'a ranima' chutatab'exik ri nu tzij,
¡chutatab'ej b'a'! —xcha chke.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas ki patän ri k'utb'al ri kukojo

10 Aretaq ri Jesús xaq u tukiel chik k'olik,
xeopan jujun chke ri winaq ruk', kachi'l ri
kab'lajuj u tijoxelab'. Xkita' k'u che jas kel
kub'ij ri k'utb'al ri xutzijoj chke.
11 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij: Ri ix, yo'm
chiwe rumal ri Dios ri retamaxik ri man ke-
tam tä ri nik'iaj winaq chik chrij ru taqanik
ri Dios pa ki wi' ri winaq. Are kätzijox k'u wa'
chke ri jule' winaq chik xa kuk' taq k'utb'al.
12 Je ri', rumal chi pune jaqal ri ki waq'äch,
man kekowin tä chuch'ob'ik ri käkilo. Pune
k'u käkitatab'ej na ri qas tzij, man käkich'ob'
tä ri' ri ki tatab'em, rech man käkitzelej tä
kib' ruk' ri Dios, man käsachtaj tä ki mak, —
xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chke ru tijoxelab' jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

13 Xub'ij chi k'u ri Jesús chke: ¿A mat
lo kich'ob' ri kel kub'ij wa' we k'utb'al ri'
ri xintzijoj chiwe? ¿Jas k'u kiwetamab'ej
taq ke konojel ri nik'iaj taq k'utb'al chik ri
keintzijoj na chiwe? —kächa chke.
14 Ri tikol ija' are junam ruk' ri winaq ri
kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios.
15 Ri ija' ri xeqaj pa ri b'e, e are k'u wa' jas
ri winaq ri kätik ru Tzij ri Dios pa kanima',
käkita k'u ri Tzij, chanim k'ut käpe ri Satanás,
käresaj ri Tzij ri xqaj pa kanima'.
16 Junam xuquje' ri ija' ri xeqaj xol taq ri
ab'aj. E are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij
ri Dios ruk' kikotemal, je'l käkito.
17 Man qas tä k'u k'o ri ki xera', xane xaq
kieb' oxib' q'ij käkich'ijo. Aretaq käkichaplej u
riqik k'äx, kraj keyoq'ik rumal rech ru Tzij ri
Dios, chanim ketzaq kanoq.
18 Ri jule' ija' chik ri xqaj pa taq q'ayes ri
k'o ki k'ixol, e are wa' jas ri winaq ri käkita
ru Tzij ri Dios.
19 Te k'u ri' are kekilij na ri jastaq re
we uwächulew ri', kesub' rumal ri q'inomal,
xuquje' käkirayij k'ia u wäch jastaq chik, ke'
k'u kanima' kuk'. Rumal k'u wa' käjiq'isax ri
Tzij pa kanima', man käwächin tä k'u ri'.
20 Ri ija' ri xeqaj pa utzalaj ulew, e are
k'u wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios,
käkik'amowaj, käqaj wa' pa kanima', käkiya
k'u k'ia ki wäch. Jujun käkiya juwinaq lajuj
ki wäch chkijujunal, jule' chik käkiya oxk'al
ki wäch chkijujunal, ri nik'iaj chik käkiya jun
ciento ki wäch chkijujunal, —xcha chke.

Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat käq'alajin na

21 Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: ¿A kätzij lo
jun chäj pa ri ja, te k'u ri' käyi' wa' chuxe'
jun laq, o käyi' chuxe' ri ch'at? Man je' tä ri',
xane käyi' wa' chikaj rech q'alaj ronojel, —
kächa'.
22 Man k'o tä jas ri ch'uqtal u wi' ri mat
käq'alajin na. Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat
kel na chi saq, —kächa'.
23 We k'o jun ri kujikib'a ranima'
chutatab'exik ri nu tzij, ¡chutatab'ej b'a'! —
xcha chke.
24 Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: ¡Chitampe ri
tajin kinb'ij chiwe! —kächa'. Jas ri pajb'al ri
kikoj ix, are je' ri pajb'al ri kok na chiwe ix,
xuquje' käyi' na u wi' chiwe ix ri kitatab'ej ri
nu tzij.
25 Apachin k'u ri k'o k'o ruk', käyi' chi na
nik'iaj che. Apachin k'u ri man k'o tä k'o
ruk', kesax na che ri are' ri jub'iq' ri k'olik,
—xcha chke.

Kätzijox ri k'utb'al chrij ri ija' jas kub'ano käk'iyik

26 Xub'ij chi k'u chke: Ru taqanik ri Dios
pa ki wi' ri winaq, are jas jun achi ri kutik
kan ri ija' pa rulew.
27 Käwar chaq'ab', käwalij k'ut. Käk'astaj chi
paq'ij. Je ri' keok'ow taq ri q'ij, ri aq'ab'.
Kätux k'u ri ija' ri k'o pa ulew, käk'iyik. Man
retam tä k'u ri achi jas kub'an ri ija' käk'iyik.
28 Tzpa re wi ri ulew kub'ano chi kek'iy
ri tiko'n, kewächinik. Nab'e kel loq ru tux,
käk'iy k'u wa'. Te k'u ri' käpe ru jolom ri
triko. K'ä te ri' kechomaqir ru jolom.
29 Aretaq e chomaq chik, chanim käkoj ri
ixjos chkixe' rumal chi chaqi'j chik, xopan ri
q'ij rech ri q'atoj, —xcha chke.

Kätzijox ri k'utb'al chrij ri ija' re mostaza

30 Xub'ij chi ri Jesús: ¿Jas ruk' käqajunamaj
wi ru taqanik ri Dios? ¿Jas u wäch k'utb'al
käqakoj chuk'utik wa'? —kächa'.
31 Are je' jas ri ija' re ri tiko'n ri käb'ix
"mostaza" che. Aretaq kätikik, xa i nitz'
wa' chkiwäch konojel ri ija' ri e k'o cho
ruwächulew.
32 Aretaq tikom chik, kel loq, nim na ke'
chkiwäch konojel taq ri nik'iaj tiko'n. Ken-
imaqir taq ru q'ab', je ri' chi ri chikop aju-
wokaj kekowinik käka'n ri ki sok, kemu'jan
chupam ri tiko'n ri', —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri ki patän ri k'utb'al ri kekoj rumal ri Jesús

33 Je wa' xub'an ri Jesús che ki tijoxik ri
winaq. Xukoj k'ia taq k'utb'al chkiwäch jas
taq we ri' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios
chke, xa jas ri kekowin chuch'ob'ik.
34 Xaq xuwi kuk' taq k'utb'al xeutzijob'ej
ri winaq. Xukir k'u ronojel wa' we tijonik ri'
chkiwäch ru tijoxelab' xaq pa ki tukiel wi.

Ri Jesús kub'ano chi kätäni ri kiäqiq'

35 Pa ri q'ij ri', aretaq tajin kok ri aq'ab',
xub'ij chke ru tijoxelab': Chujq'ax jela'
ch'äqäp che ri mar, —xcha chke.
36 Xekiya k'u kan ri k'ia winaq. Ri tijoxe-
lab' xkik'am b'i ri Jesús pa ri barco. T'uyul
k'u wi ri Are' chupam. Xkachi'laj k'u b'i
nik'iaj taq barcos chik.
37 Xpe k'u jun nimalaj kiäqiq' ri sib'alaj
k'äx puwi' ri ja'. Are k'u ri nimaq taq uwoja'
tajin keb'ok pa ri barco, je ri' chi tajin känoj
ri barco che ri ja'.
38 K'o k'u ri Jesús pa ri barco pa ri ku'lb'al
chrij. Tajin käwarik, u yo'm ru jolom puwi'
jun ch'äkataj. Xepe ru tijoxelab', xkik'asuj,
xkib'ij che: ¡Qajtij! ¿A mat käxej ib' la chqe
chi kujkämik? —xecha che.
39 Xk'astaj k'u ri Jesús, xuyaj ri kiäqiq',
xub'ij che ri mar: ¡Chattänaloq! ¡Xaq jun
chatk'ol wi! —xcha che.
Xtäni k'u ri kiäqiq', xlilob' k'u ronojel ru
wi' ri mar.
40 Te k'u ri' xub'ij ri Jesús chke ri tijoxelab':
¿Jas che sib'alaj kixej iwib'? ¿A mat kixkojon
che ri Dios? —xcha chke.
41 Xkikajmaj k'u ri xub'an ri Jesús, ¡sib'alaj
xkixej kib'! Käkib'ila' k'u chb'il taq kib',
käkib'ij: ¿Jachin k'u lo we achi ri' chi ri kiäqiq',
xuquje' ri ja' re ri mar keniman che? —
xecha'.

5

K'o jun achi aj Gadara ri e k'o itzelalaj taq espíritus che

1 Xeopan ch'äqäp che ri mar pa ri ki
tinimit ri winaq aj Gadara.
2 Aretaq elem kub'an ri Jesús pa ri barco,
chanim xriq rumal jun achi ri k'o jun itze-
lalaj espíritu che. Elinaq loq ri achi pa ri
campo santo chkixol ri muqub'al.
3 Chila' k'ut, xol taq ri muqub'al, käjeqi
wi. Man k'o tä jachin jun ri kowininaq
chuyuqb'axik, pune xkixim na kuk' ximib'al
re ch'ich'.
4 K'ia mul ximom kuk' chapb'al aqanaj,
xuquje' kuk' ximib'al re ch'ich'. Xeut'oqopij
k'u ri ximib'al re ch'ich', xeupaxij ri chapb'al
aqanaj. Man k'o tä jun ri k'o u chuq'ab'
chujeqb'axik ri achi ri'.
5 Chi chaq'ab', chi paq'ij käk'oji ri achi ri'
xol taq ri muqub'al xuquje' pa taq juyub',
kuraq u chi', kusok k'u rib' kuk' taq ab'aj.
6 Aretaq k'ut ri achi xril apan ri Jesús
chinaj, xutik anim, xe' ruk', xxuki chuwäch.
7 Xuraq k'u u chi', ko xch'awik, xub'ij: ¿Jas
kaj la chwe, Jesús, lal ri' ru K'ojol ri Nimalaj
Dios aj Chikaj? Kinb'ochi'n che la cho ri
Dios, chi mäb'an la k'äx chwe, —xcha che.
8 Xub'ij wa' rumal chi ri Jesús tajin kub'ij
che: ¡Itzelalaj espíritu, chatel b'i che ri achi!
—kächa che.
9 Xuta' k'u ri Jesús che, xub'ij: ¿Jas ra b'i'?
—xcha che.

Xub'ij k'u che ri Jesús: Ri nu b'i' are K'iyal. Je wa' ri nu b'i' rumal chi sib'alaj uj k'ia, —xcha che.

10 Sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús chi mätaqanik chi cheb'el b'i pa ri tinimit ri'.

11 E sib'alaj k'ia k'u ri aq ri tajin keyuq'ux apan chila' pa ri juyub' ri'.

12 Ri itzelalaj taq espíritus tajin keb'ochi'n che ri Jesús, käkib'ij: Chujtaqa b'i la kuk' ri aq rech kujok b'i chke, —kecha che.

13 Ri Jesús k'ut xuya chke chi je' käka'no. Xeb'el k'u b'i ri itzelalaj taq espíritus, xeb'ok b'i chke ri aq. Konojel ri aq, kraj e k'o kieb' mil, xkik'iäq b'i kib' chutza'm ri juyub', xeqaj k'u pa ri mar, xejiq'ik.

14 E are k'u ri ajyuq' taq aq xeanimajik, xeb'e'k. Xkiya u tzijol wa' pa ri tinimit, xuquje' pa taq ri juyub'. Xepe k'u ri winaq che rilik jas ri' ri xb'antajik.

15 Aretaq xeopan ruk' ri Jesús, xkil ri achi ri nab'e xek'oji na k'ia itzelalaj taq espíritus che. T'uyul k'u ri achi chila', kojom chi ri ratz'iaq, ulinaq chi putzil. Xkixej k'u kib' ri winaq.

16 Ri winaq ri xkilo jas ri xb'an che ri achi ri xek'oji ri itzelalaj taq espíritus che, xuquje' jas ri xkik'ulmaj taq ri aq, xkitzijoj k'u ronojel wa' chke ri winaq ri xkimulij kib'.

17 Xkib'ochi'j k'u ri Jesús chi kel b'i chanim pa ri ki tinimit.

18 Okem kub'an ri Jesús pa ri barco, ri achi ri xek'oji ri itzelalaj taq espíritus che xub'ochi'j ri Jesús chi kuya che chi ke' ruk'.

19 Man xuya tä k'u ri Jesús che, xane xub'ij che: Oj la cho achoch la kuk' ri achalaxik la, tzijoj la chke ri e are' ronojel ru b'anom ri Qajaw Dios che la, chi sib'alaj xel u k'ux che la, xutoq'ob'isaj wäch la, —xcha che.

20 Xe' k'u ri achi, xutzijoj k'u pa taq ri tinimit re Decápolis ronojel ru b'anom ri Jesús che. Xkikajmaj k'u wa' konojel ri winaq.

Käkunax jun ixoq yawab', xuquje' käk'astajisax ri u mia'l ri tat Jairo chkixol ri käminaqib'

21 Aretaq ri Jesús xq'ax chi jumul ch'äqäp che ri mar pa ri barco, sib'alaj k'ia winaq xkimulij kib' ruk'. K'o k'u ri Are' chuchi' ri mar.

22 Xopan k'u jun achi ruk' ri Jesús. Are ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios ri tata' ri', Jairo u b'i'. Aretaq ri tat Jairo xril ri Jesús, xxuki chuwäch.

23 Sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús, xub'ij che: ¡Ri alaj nu mia'l tajin käkämik! ¡Sa'j la wuk'! Ya la ri q'ab' la puwi' rech kutzirik, käk'asi k'ut, —xcha che.

24 Xe' k'u ri Jesús ruk'. E k'ia ri winaq ri xuquje' xeb'e' ruk', käkipitz' k'u ri Jesús.

25 K'o k'u jun ixoq ri xke' kab'lajuj junab' xaq kel u kik'el.

26 Sib'alaj u riqom k'äx pa ki q'ab' k'ia taq kunanelab', u sachom k'u ronojel ri k'o ruk'. Man k'o tä k'u utzil u riqom, xane xa tajin känimatajik.

27 Aretaq xuta u tzijol ri tajin kub'an ri Jesús, xopan k'u ruk'. Xok chkixol ri k'ialaj winaq, xqeb' chrij ri Jesús, xuchap koq ru q'u'.

28 Kub'ij k'u pa ranima': "Xuwi ta ne we kinchap koq ru q'u', ¡kinutzir na!" —kächa ri ixoq.

29 Chanim k'ut, aretaq xchaptaj ru q'u' ri Jesús rumal, xtäni ru kik'el ri kelik. Xuna' ri ixoq pa ru cuerpo chi xkunataj che ri itzelalaj yab'il ri u riqom.

30 Ri Jesús k'ut xuna' chi xel jub'iq' ru chuq'ab' chukunaxik ri ixoq. Chanim xutzolq'omij rib' chkixol ri k'ialaj winaq, xka'y k'u chke, xub'ij: ¿Jachin ri xchapow ri watz'iaq? —xcha'.

31 Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: ¡Kil ya' la chi käpitz' la kumal ri k'ialaj taq winaq! ¿Jas che käb'ij la: "¿Jachin ri xinchapowik?" —kächa la, —xecha che ri Jesús.

32 Käka'ylob' k'u ri Jesús che rilik jachin ri xb'anow wa'.

33 Are k'u ri ixoq ri xchapowik, xuxej rib', xb'irb'itik, xe' ruk' ri Jesús, xxuki k'u chuwäch. Kuch'ob'o chi xkunatajik rumal ri Are', xutzijoj k'u che ri Jesús ronojel ri qas tzij chrij ri k'ulmatajinaq ruk'.

34 Ri Jesús xub'ij che: Nan, xkunataj la rumal chi xkojon la chwe. Oj b'a' la, chuxlan anima' la, xutzir k'u kan la che ri yab'il la, —xcha che.

35 Tajin kätzijon ri Jesús aretaq xeopan jujun winaq, e petinaq pa rachoch ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios, xkib'ij che ri tat Jairo: ¡Xkäm ri mia'l la! Xaq mäya la latz' che ri Ajtij, —xecha che ri tata'.

36 Aretaq ri Jesús xuta ri xb'ixik, man nim tä xril wi wa', xub'ij che ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios: Mäxej ib' la, xane xaq xuwi kojon la chwe, —xcha che.

37 Man xraj tä k'u ri Jesús chi k'o jachin chik xe' ruk', xane xaq xuwi ri tat Pedro, ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Juan u chaq' ri tat Jacobo.

38 Aretaq xeopan cho rachoch ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios, ri Jesús xrilo chi ri winaq käkitukij kib', xuquje' käkik'is kib' che oq'ej, sib'alaj käkiraq ki chi'.

39 Okinaq k'u b'i ri Jesús pa ri ja, xub'ij chke: ¿Jas che sib'alaj käraq chi' alaq, käk'is ib' alaq che oq'ej? Man käminaq tä ri ak'al, xane xa käwarik, —xcha chke.

40 Ri e are' xa xkitze'j u wäch ri Jesús. Ri Are' k'ut xeresaj b'i konojel ri winaq cho ja. Xeuk'am ru tat, ru nan ri ak'al, xuquje' taq ri rachi'l, xok k'u b'i jawije' tutz'ul wi ri ak'al.

41 Ri Jesús xuchap ri ali che ru q'ab', xub'ij
che: ¡Talita, kumi! —xcha che. Ri tzij ri' kel
kub'ij: ¡Alaj ali! Kinb'ij chawe, ¡chatwalijoq!
—kächa'.
42 Chanim xwalij ri ali, xb'inik. Kab'lajuj
chi k'u u junab'. Sib'alaj xkikajmaj wa' ri
winaq.
43 Ri Jesús sib'alaj xeupixb'aj chi mäkitzijoj
wa' chke nik'iaj winaq chik. Xub'ij chi
chkiya che ri ali jas kutijo.

6

Jumul chik ri Jesús k'o pa ri tinimit Nazaret

1 Xel b'i ri Jesús chila', xtzelej k'u b'i pa ru
tinimit ri Are', xeb'e' k'u ru tijoxelab' ruk'.
2 Aretaq xopan ri q'ij re uxlanem, ri Jesús
xuchaplej ki tijoxik ri winaq pa ri rachoch
Dios. Xkikajmaj k'u wa' k'ia chke ri winaq ri
xeto'wik, xkib'ij: ¿Jawije' xretamaj wi ronojel
wa' ri Are'? —kecha'. ¿Jas u wäch no'j
wa' ri yo'm che? ¿Jas ta k'u lo kub'an che
ki b'anik ri nimalaj taq kajmab'al ri tajin
keb'antaj rumal? —kecha'.
3 Are b'a' wa' ri qolol che',* ri ral ri nan
María, katz ri a Jacobo, ri a José, ri a Judas,
xuquje' ri a Simón. E k'o k'u ri ranab' ri Jesús
quk' waral xuquje', —xecha'. Tzel k'u xkita
ru tzij.
4 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Pa nik'iaj tinimit
chik nim kil wi ronojel q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios. Xaq xuwi pa ru tinimit ri
are', xuquje' chkixol ri rachalal, xuquje' cho
rachoch, man nim tä kil wi wa', —xcha chke.
5 Man xkowin tä k'u ri Jesús chub'anik
jun nimalaj kajmab'al chila', xane xaq xuwi
xuya ru q'ab' pa ki wi' kieb' oxib' yawab'ib',
xeukunaj.
6 Ri Are' xukajmaj wa' chi man k'o tä
jub'iq' ri ki kojonik ri winaq che. Xeusolij
k'u taq ri alaj taq tinimit ri e k'o chunaqaj
ri Nazaret, xeutijoj ri winaq chila'.

Ri Jesús keutaq b'i ri kab'lajuj u tijoxelab' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

7 Ri Jesús xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxe-
lab' ruk', xuchaplej ki taqik b'i chi kakab'il.
Xuya taqanik pa ki q'ab' che kesaxik b'i ri
itzelalaj taq espíritus.
8 Xub'ij k'u chke chi k'o jas mäkik'am b'ik,
mäkik'am b'i ki chim, o ki wa, o puaq pa ri
k'olib'al ki rajil, xane xaq xuwi ri ki ch'imiy.
9 Xuquje' xub'ij chke chi chkikojo b'i ki
xajäb', mäkik'am k'u b'i kieb' ki kamixa',
xane xa jun käkikoj b'ik.
10 Xub'ij xuquje' ri Jesús chke: Apachike
ja ri kixok wi, chila' chixkanaj wi kanoq k'ä
kixel na b'i pa ri tinimit ri', —kächa'.
11 Apachike tinimit ri man kixk'ulax tä wi,
ri man käkaj taj käkitatab'ej ri i tzij, aretaq
kixel b'i chila', chitota' kan ri ulew ri k'o che
taq ri iwaqan. Chib'ana wa' chuq'alajisaxik
chkij ri winaq re ri tinimit ri' chi man utz
tä ri käka'no, k'o ki mak. Qas tzij kinb'ij
chiwe chi pa ri q'ij ri käq'at na tzij pa ki wi' ri
winaq ri' rumal ri Dios, kätan na ri' ri käb'an
chuk'äjisaxik ki wäch ri winaq re ri tinimit
Sodoma, re ri tinimit Gomorra† chuwäch ri
käb'an chuk'äjisaxik ki wäch ri winaq re ri
tinimit ri', —xcha chke.
12 Xeb'el k'u b'i ri tijoxelab', xeb'e'k, xkitz-
ijoj chi ri winaq rajwaxik käkik'ex kanima',
käkik'ex k'u ki chomanik.
13 Xekesaj k'u k'ia itzel taq espíritus chke
ri winaq. Xuquje' xkikoj aceite chke k'ia
yawab'ib', xekikunaj k'ut.

Käkämisax ri Juan Qasal Ja'

14 Ri nim taqanel Herodes xretamaj ri
tajin kub'an ri Jesús rumal chi konojel ri
winaq ki tom u tzijol ronojel wa'. Xub'ij k'u
ri tat Herodes: Are ri Juan Qasal Ja' ri' ri
xk'astaj loq chkixol ri käminaqib', rumal k'u
ri' k'o u kuinem ri are' chub'anik k'ia u wäch
kajmab'al, —xcha'.
15 E k'o k'u nik'iaj chik tajin käkib'ij: Are ri
tat Elías wa' ri ojer qa mam, —kecha'.
Nik'iaj chik käkib'ij: Are wa' jun chke ri
ojer q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios,
—xecha ri'.
16 Aretaq k'ut xuta wa' ri tat Herodes,
xub'ij ri are': Are ri tat Juan wa' ri xinwe-
saj u jolom, xa k'astajinaq loq chkixol ri
käminaqib', —xcha'.
17 (Xa k'u rumal rech ri nan Herodías
xkämisax ri Juan Qasal Ja'.) Tzare k'u ri
tat Herodes xtaqan chuchapik ri tat Juan
rech käyutik käyi' pa che', xa rumal rech ri
nan Herodías ri xk'uli ruk' ri tat Herodes,
pune are rixoqil ri tat Felipe ru chaq' ri tat
Herodes.
18 Xchap k'u ri tat Juan rumal chi ri are'
xub'ij che ri tat Herodes: Man taqal tä che
la chi käb'an ixoqil la che ri rixoqil ri chaq'
la, xane äwas ri käb'an la, —xcha che.
19 Sib'alaj xpe royowal ri nan Herodías
che ri tat Juan rumal ronojel ri xub'ij.
Sib'alaj kraj u kämisaxik. Man käkowin tä k'ut
rumal ri tat Herodes.
20 Je ri', rumal chi ri tat Herodes nim käril
wi ri tat Juan, kuxej k'u rib' chuwäch. Retam
k'ut chi are jun utzalaj achi ri jikom ranima'
cho ri Dios. Xa rumal ri' kuchajij ri tat Juan
rech man k'o tä k'äx käb'an che. Aretaq k'ut
ri tat Herodes kutatab'ej ru tzij, man kuriq
taj jas kub'ano. Pune ta ne je ri', sib'alaj xqaj
chuwäch ri tat Herodes xutatab'ej ri xub'ij.

* **6:3** Ri qolol che' xuquje' käb'ix "ajanel" o "carpintero" che rumal ru chak. † **6:11** Ri kieb' tzij "Sodoma" y "Gomorra" keriqtaj pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

21 Xuriq k'u ri nimaq'ij re ri rok'owisaxik
u junab' ri tat Herodes. Ri are' xub'an jun
nimalaj wi'm chke ri winaq ri nimaq ki
b'anik ri e k'o ruk', xuquje' chke ri ki nimaqil
ri soldados, kachi'l ri ki nimaqil ri winaq aj
Galilea.
22 Tajin kewi' ri rula' aretaq ri ali ri ral
ri nan Herodías xok b'i kuk', xuchap xo-
jowem chkiwäch, käxojowik, käxojowik. Xqaj
k'u ri ali chuwäch ri tat Herodes, xuquje'
chkiwäch ri tajin kewi' ruk'. Xub'ij k'u ri
nim taqanel che ri ali: Chata' b'a' chwe jas ri
kawaj, kinya k'u na wa' chawe, —xcha che.
23 Ri tat Herodes xuchi'j che ri ali ruk'
juramento, xub'ij: Apachike ta ne ri kata'
chwe kinya na chawe. Pune ta ne kata' chi
kinya nik'iaj chke taq ri tinimit ri kintaqan
wi, kinya na wa' chawe, —xcha che.
24 Xel k'u b'i ri ali, xuch'ab'ej ru nan,
xub'ij: ¿Jas ta ne ri kinta' che? —xcha che.
Xub'ij k'u ru nan: ¡Chata' chi käyi' chawe
ru jolom ri Juan Qasal Ja'! —xcha che.
25 Aninaq xok chi b'i ri ali ruk' ri nim
taqanel, xuta' che, xub'ij: ¡Kwaj chi käya la
chwe ru jolom ri Juan Qasal Ja' pa jun plato
chanim ri'! —xcha che.
26 Sib'alaj xb'ison k'u ri tat Herodes. Ri
are' man kraj taj kuk'ex ri xuchi'j che ri
ali, rumal chi xub'ij wa' ruk' juramento
chkiwäch konojel ri rula'.
27 Chanim ri nim taqanel xutaq b'i jun
chke ri soldados chuk'amik loq ru jolom ri
Juan Qasal Ja'.
28 Xel k'u b'i ri soldado, xe'k, xresaj u
jolom ri tat Juan ri k'o pa che'. Xuk'am loq
pa jun plato, xuya che ri ali, ri ali k'ut xuya
che ru nan.
29 Aretaq xkita wa' ru tijoxelab' ri tat Juan,
xeb'e' che rilik, xkik'am k'u b'i ru cuerpo,
xkiya pa jun muqub'al.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

30 Xkimulij k'u kib' ruk' ri Jesús ri kab'lajuj
apóstoles‡ ri taqom b'i rumal, xkitzijoj che
ri Are' ronojel ri xka'no, xuquje' ronojel ri
xekitijoj wi ri winaq.
31 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Chixsa'j wuk' xa
i tukiel wi. Jo' jawije' ri man k'o tä wi winaq,
kujuxlan k'u jun rat chila', —xcha chke.
Je' xub'ij wa' rumal chi e k'ia winaq ri tajin
keopan kuk', xuquje' e k'o ri tajin keb'el b'ik,
je ri' chi ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab' man
kekowin taj kewi'k.
32 Xeb'e' ki tukiel wi pa jun barco, xeopan
chila' pa ri juyub' ri kätz'inowik.
33 E k'ia k'u ri winaq ri e petinaq pa taq
konojel ri tinimit chila'. Xkilo aretaq xe' ri
Jesús e rachi'l ru tijoxelab', xkich'ob' k'u ki
wäch. Xa je ri' ri winaq chi kaqan xeb'e'
ri e are' jela' jawije' ri xeb'e' wi ri Jesús, ru
tijoxelab'. Xkikowij b'ik, xeopan k'u nab'e
chkiwäch.
34 Aretaq xel loq ri Jesús pa ri barco, xeril
ri k'ialaj winaq. Xel k'u u k'ux chke rumal
chi je' ta ne e chij ri man k'o tä kajyuq'. Ri
Jesús k'ut xuchaplej ki tijoxik. K'ia k'ut ri
xuk'ut chkiwäch.
35 Qajem k'u kub'an ri q'ij, ru tijoxelab'
xeqeb' ruk', xkib'ij che: We juyub' ri' ri uj k'o
wi sib'alaj kätz'inowik, b'enaq chi k'u ri q'ij.
36 Chetaqa la b'i ri winaq rech keb'e' cho
taq kachoch ri winaq ri e sutininaq chqij,
xuquje' pa taq ri alaj taq tinimit ri naqaj e
k'o wi, käkiloq' k'u na ri ki wa. Man k'o tä k'u
ri käkitijo, —xecha che.
37 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Chiya ix
ri käkitijo, —xcha chke.
Xkib'ij ru tijoxelab' che: ¿Jas ta k'u
käqa'no? ¿A kujkowin ta lo kuje'k keqaloq'
kieb' cientos quetzales kaxlan wa che
tzuqub'al ke we winaq ri'? —xecha che.
38 Xuta' k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿Janipa'
kaxlan wa e k'o iwuk'? ¡Jiwilampe'! —xcha
chke.
Aretaq xketamaj, xkib'ij: Xa job' kaxlan
wa e k'olik, xuquje' kieb' kär, —xecha che.
39 Xtaqan k'u ri Jesús chi ket'uyi ri winaq
pa taq mulaj cho ri räxalaj uwosaq.
40 Xet'uyi k'ut pa taq mulaj, pa taq ciento,
pa nik'iaj taq ciento.
41 Ri Jesús xeuk'am k'u ri job' kaxlan
wa xuquje' ri kieb' kär, xka'y chikaj,
xeutewchij. Te k'u ri' xeupir ri kaxlan wa,
xeuya chke ru tijoxelab' rech kekijach wa'
chkiwäch ri winaq. Xuquje' ri kieb' kär
xeujach chkiwäch konojel.
42 Xewi' k'u konojel, xenoj k'ut.
43 Te ri' xekik'ol ri ch'äqataq taq kaxlan wa,
xuquje' ri ch'äqataq kär ri xekanaj kanoq.
Xub'an kab'lajuj chikäch wa chi ronojel.
44 E job' mil achijab' k'ut ri e k'o chkixol ri
winaq ri xewi'k, ri xkitij ke ri wa.

Ri Jesús käb'in puwi' ri ja'

45 Te k'u ri' ri Jesús xub'ij chke ru tijox-
elab' chi utz we keb'ok pa ri barco rech
keb'e'k, kenab'ej apanoq chuwäch ri Are' pa
ri tinimit Betsaida ch'äqäp che ri mar. Are
k'u ri Jesús xkanaj kan kuk' ri k'ialaj winaq
che ki jachik b'ik.
46 E jachtajinaq chi k'u b'i ri winaq rumal
ri Jesús, xe' ri Are' pa ri juyub' chub'anik
orar.
47 Are chi' ri tajin kok ri aq'ab', ri tijoxelab'
e k'o pa ri barco puwi' ri ja' pu nik'iajal ri
mar. Are k'u ri Jesús u tukiel k'o kan chuchi'
ri mar.
48 Xrilo chi ru tijoxelab' tajin käkiriq k'äx
chub'inisaxik ri barco rumal chi chkiwäch
petinaq wi ri kiäqiq'. Xa jub'iq' kraj man

‡ **6:30** Ri tzij "apóstol" kel kub'ij "taqom". E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

käsaqirik aretaq xopan ri Jesús kuk', tajin
käb'in puwi' ri ja'. U chomam ri Jesús chi xa
kok'ow chkiwäch.
49 Aretaq ri tijoxelab' xkilo chi käb'in ri
Jesús puwi' ri ja', xkichomaj k'ut chi are jun
xib'inel wa'. Xexib'ix k'u rumal, xkiraq k'u
ki chi'.
50 Je ri', rumal chi konojel xkilo, sib'alaj
xkixej kib'. Chanim ri Jesús xeuch'ab'ej,
xub'ij chke: In wa', ¡mixej iwib', chichajij
iwanima'! —xcha chke.
51 Xok k'u b'i ri Jesús pa ri barco kuk' ru
tijoxelab', xtäni k'u ri kiäqiq'. Sib'alaj k'u
xkikajmaj wa' ri tijoxelab'.
52 Man okinaq tä k'u pa ki jolom jas kel
kub'ij ri kajmab'al ri xub'an ri Jesús aretaq
xujach ri kaxlan wa chke ri winaq, xane xa
ab'ajarinaq ri kanima'.

Ri Jesús keukunaj ri yawab'ib' pa Genesaret

53 E q'axinaq chi ch'äqäp che ri mar,
xeopan chuchi' ri ulew pa Genesaret, xk-
ixim k'u ri ki barco chila' chuchi' ri mar.
54 Aretaq xeb'el b'i pa ri barco, ri winaq
chanim xkich'ob' u wäch ri Jesús.
55 Xeb'inlob'ik, xekisolij konojel taq ri
tinimit chila'. Are k'u ri winaq xkichaplej ki
k'amik loq ri yawab'ib' cho taq alaj taq ch'at
jawije' chi' ri käkito chi k'o wi ri Jesús.
56 Apawije' chi' k'ut ri xopan wi ri Jesús,
we pa taq alaj taq tinimit, we pa nimaq
taq tinimit, we k'u pa taq juyub', xeyi' ri
yawab'ib' pa taq ri b'e, xkib'ochi'j k'u ri Jesús
chi xuwi ta ne kuya chke chi käkichap koq
u chi' ru q'u'. Konojel k'u ri xechapowik
xeutzir kanoq.

7

Käriqtaj k'äx rumal ri e naq'atal wi ri winaq

1 Ri tata'ib' fariseos xuquje' jujun chke ri
tata'ib' tijonelab' re ri Pixab' ri e petinaq
pa ri tinimit Jerusalén xkimulij kib' chrij ri
Jesús.
2 Xekil k'ut chi jujun chke ru tijoxelab' ri
Jesús käkitij ri ki wa, man käka'n tä k'u ke ri
e naq'atal wi ri fariseos. Are wa' ri u ch'ajik
ri rij ri ki q'ab', na'l käka'n che. Tzel k'u xkil
wa' ri fariseos, xeyoq'on chke ru tijoxelab'
ri Jesús.
3 Je ri', rumal chi ri tata'ib' fariseos,
xuquje' konojel ri nik'iaj winaq aj Israel na'l
käkich'aj ri rij ki q'ab', te k'u ri' kewi'k. Xaq
are ki k'amom ri e naq'atal wi ri ki nan ki
tat ojer.
4 Xuquje' aretaq ketzelej loq pa ri
k'ayib'al, we man käkich'aj tä kib', man kewi'
taj. E k'o k'u k'ia ri e naq'atal wi ri käka'n ri
e are', je' jas ri ki ch'ajik ri vasos, ri t'uy, ri
ch'ich' taq laq, xuquje' taq ri ki ch'at. (Xa
rumal ri e naq'atal wi ri tata'ib' fariseos,
xkib'ij chi äwas ri' we man käka'n tä ke ri
winaq jas ri käka'n ri e are'.)
5 Rumal wa' ri fariseos xuquje' ri ti-
jonelab' re ri Pixab' xkita' che ri Jesús, xkib'ij
che: ¿Jas che man käka'n tä ri tijoxelab' la
jas ri e naq'atal wi ri qa nan qa tat ojer?
—kecha'. Xane kewi'k, man na'l taj käka'n
chuch'ajik ri rij ri ki q'ab' nab'e, —xecha che.
6 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Qas tzij
ri xub'ij ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios ojer chij alaq. Are la' chi
xa kieb' wäch alaq, jas ri tz'ib'tal rumal, ri
kub'ij:
We winaq ri' xaq che ki chi'
käkinimarisaj nu q'ij, man qas
käkijikib'a' ri kanima' chwij,
—kächa ri Dios.
7 Xaq loq' keq'ijilan chwe.
Käkiya che tijonik xaq xuwi
ri ki pixab' ri winaq,
—kächa ri', —xcha ri qa mam Isaías.
8 Je ri', rumal chi ri alaq yo'm kan alaq ru
Loq' Pixab' ri Dios. Chuk'exwäch k'u wa', xa
jikib'am anima' alaq chkij ri e naq'atal wi ri
winaq, je' jas ri na'l ki ch'ajik ri t'uy, ri vasos,
xuquje' k'ia u wäch ri e je' taq wa' ri naq'atal
wi alaq, —xcha chke.
9 Xuquje' xub'ij chke: Ri alaq man nim
tä chik kil wi alaq ru taqanik ri Dios.
Man k'o tä chi u patän wa' chuwäch alaq.
Chuk'exwäch wa' käb'an alaq xa jas ri
naq'atal wi alaq, —kächa chke.
10 U b'im k'u kan ri qa mam Moisés: "Nim
cheawila wi ra nan a tat," —kächa'. U b'im
xuquje': "Jachin k'u ri kuyoq' ru nan u tat,
tzrajwaxik käkämisax na wa'," —kächa ri'.
11 Ri alaq k'ut käb'ij alaq: Xaq xuwi ra-
jwaxik chi kub'ij jun achi che ru nan u
tat: "Are Corbán wa' ronojel ri kinkowinik
kinkoj che to'ik alaq," —kächa chke. (Ri
"Corbán" kel kub'ij: "Yo'm cho ri Dios", —
kächa'.)
12 We je' kub'ij wa' ri achi ri', man käya tä
alaq che chi k'o jas kub'an che ki to'ik ru nan
u tat.
13 Je ri' man nim tä chik kil wi alaq ru
Tzij ri Dios, man k'o tä chi u patän ru Loq'
Pixab' ri Dios chuwäch alaq. Xaq xuwi chkij
taq ri naq'atal wi alaq käya wi alaq tijonik.
Xuquje' k'ia ri je' taq wa' käb'an alaq, —xcha
ri Jesús chke ri tata'ib' ri'.
14 Ri Jesús xeusik'ij ri winaq ruk' jumul
chik, xub'ij k'u chke: Alaq, onojel alaq,
tatab'ej alaq ri nu tzij, ch'ob'o alaq ri kinb'ij,
—kächa chke.
15 Man k'o tä ri kutij ri winaq ri käkowinik
käretzelaj u wäch ru k'aslemal. Xane are
ri kel loq pa ranima' ri winaq, are wa' ri
ketzelan u wäch ru k'aslemal.
16 We k'o jun ri kujikib'a ranima'
chutatab'exik ri nu tzij, ¡chutatab'ej b'a'! —
xcha chke.

17 Okinaq chi ri Jesús pa ri ja, u yo'm k'u
kan ri winaq, xepe ru tijoxelab', xkita' che
ri Are' chrij ri k'utb'al ri xutzijoj chke.
18 Xuta' k'u ri Jesús chke, xub'ij: ¿A xuquje'
ne ri ix man kich'ob' tä wa'? —kächa'. ¿A mat
iwetam chi ronojel ri kutij ri winaq, ri kok
chupam, man käkowin tä wa' che retzelaxik
u wäch ru k'aslemal?
19 Are je ri', rumal chi man kok tä pa
ranima', xane xaq xuwi pa ri rixko'l, kel k'u
kanoq aretaq kub'an ru chul, —xcha chke.

Xub'ij wa' chke chuk'utik chi man k'o tä
jun u wäch wa ri äwas u tijik, ri ketzeletaj jun
winaq rumal.
20 Xuquje' xub'ij: Ri kel loq pa kanima'
ri winaq are wa' ri ketzelan u wäch ri ki
k'aslemal.
21 Je ri', rumal chi pa kanima' ri winaq,
keb'el wi loq ri itzel taq ki chomanik,
xuquje' ri etzelal ri käka'n ri e are' ri e je' taq
wa': ru b'anik ri nimalaj mak ruk' ri rixoqil
o ri rachajil jun chik, ru b'anik jas ri käka'n
ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab',
xuquje' ru b'anik ri kämisanik,
22 ri elaq'anik, ru rayixik ri kech nik'iaj
winaq chik, ri etzelal, ri sub'unik, ri sak'ajil
chub'anik ronojel u wäch etzelal, ri k'äx
kuna' jun chrij jun winaq chik ri utz u
riqom, ru yakik tzij chrij jun chik, ru b'anik
nimal, xuquje' ri man kuya' tä jun chi kok
tzij pu jolom, xane xa kub'an re ri are'.
23 Konojel wa' we etzelal ri' keb'el loq
pa kanima' ri winaq, ketzeletaj k'u ri ki
k'aslemal kumal, —xcha chke.

Jun ixoq ri man are tä aj Israel käkojon che ri Jesús

24 Xel b'i ri Jesús chila', xe'k, xopan pa
Fenicia chunaqaj ri tinimit Tiro, xuquje' ri
tinimit Sidón. Xok k'u b'i pa jun ja. Man kraj
taj chi ri winaq käketamaj chi k'o chila', man
käkowin tä k'ut chuk'u'ik rib'.
25 Chanim k'ut xretamaj jun ixoq chi ri
Jesús k'o chila'. Ri ixoq ri' k'o jun alaj ral ali ri
k'o jun itzelalaj espíritu che. Xopan k'u ruk'
ri Jesús, xxuki chuwäch.
26 Ri ixoq ri' man are tä aj Israel, xane
ilom u wäch pa Fenicia, ch'äqäp re ri Siria.
Xub'ochi'j ri Jesús, xuta' toq'ob' che chi
käresaj b'i ri itzel espíritu che ri ral ali.
27 Xub'ij k'u ri Jesús che: Cheyej na la rech
nab'e käyi' ri ki wa ri ak'alab', chenoj k'u na
ri e are'. Man utz tä ru chapik ri ki wa ri
ak'alab', käk'iäq ta k'u chkiwäch ri alaj taq
tz'i', —xcha che.
28 Xch'aw k'u ri ixoq, xub'ij che ri Jesús:
¡Je', Tat! Xuquje' ne ri alaj taq tz'i' ri keb'ok
pa ja käkitij ru xe'r taq ri ki wa ri ak'alab', —
xcha che.
29 Xub'ij k'u ri Jesús che ri ixoq: Rumal we
tzij ri' ri xb'ij la, kuya' ke' la cho ja. Elinaq
chi k'u b'i ri itzel espíritu che ri alaj ali ri al
la, —xcha che.
30 Xe' k'u ri ixoq cho ja. Aretaq xopanik
xuriqa ri ral q'oyol pa ru ch'at, elinaq chi k'u
b'i ri itzel espíritu che ri alaj ali.

Jun achi mem xuquje' so'r käkunax rumal ri Jesús

31 Xel k'u b'i ri Jesús chila' chunaqaj ri
tinimit Tiro, xok'ow pa ri tinimit Sidón,
xuquje' pa taq ri tinimit re Decápolis, xopan
k'u chuchi' ri mar re Galilea.
32 Aretaq k'o chila' xk'am loq jun so'r achi
ri xuquje' mem ruk' ri Jesús. Ri xek'amow
loq keb'ochi'nik, käkita' toq'ob' che ri Jesús
chi kuya ru q'ab' puwi' ri achi.
33 Ri Jesús xuk'am k'u b'i ri achi chkiwäch
ri winaq pu tukiel wi. Xeunim ru wi' taq
u q'ab' pa taq ru xikin ri achi, xuquje'
xchub'anik, xuchap koq ri raq'.
34 Xka'y k'u ri Jesús chikaj, xb'iq'b'itik,
xub'ij che ri achi: ¡Efata! —xcha'. Kel kub'ij
wa': ¡Chjaqtajoq! —kächa'.
35 Chanim k'ut xejaqtaj ru xikin ri achi,
xuquje' xutzir ri raq'. Käkowin chi k'ut
kätzijonik.
36 Ri Jesús k'ut keupixb'aj ri winaq chi k'o
jun mäkib'ij wi. Pune sib'alaj keupixb'aj na,
xa sib'alaj käkesaj na u tzijol wa'.
37 Sib'alaj k'u käkikajmaj ri winaq, käkib'ij:
¡Sib'alaj utz kub'an ri Jesús che ronojel!
Kub'ano chi käkita chik ri so'rab', xuquje'
kub'ano chi ri memab' kech'awik, —xecha ri
winaq.

8

Ketzuq ri kiejeb' mil winaq rumal ri Jesús

1 Pa taq ri q'ij ri', ki mulim kib' sib'alaj k'ia
winaq jumul chik, man k'o tä k'u ri käkitijo.
Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij chke:
2 Kel nu k'ux chke ri winaq rumal chi oxib'
q'ij chi wa' e k'o wuk', man k'o tä k'u jas
käkitijo.
3 We kintaqan chke chi keb'e' cho ka-
choch, mäja' k'u kewi'k, ketzaq na pa taq ri
b'e. Jujun k'u chke naj e petinaq wi, —xcha
chke.
4 Ru tijoxelab' xech'awik, xkib'ij che: ¿Jaw-
ije' ta k'u lo käkowin wi jun kuriq ri wa che ki
tzuqik wa' we winaq ri' waral pa we juyub'
ri' ri kätz'inowik? —xecha che.
5 Xuta' k'u ri Jesús chke: ¿Janipa' kaxlan wa
e k'o iwuk'? —xcha'. Ri e are' xkib'ij: ¡Wuqub'!
—xecha che.
6 Xtaqan k'u ri Jesús chke ri k'ialaj taq
winaq chi keku'b'i pulew. Te k'u ri' xeuk'am
ri wuqub' kaxlan wa, xmaltioxinik, xe-
upiro. Xeuya chke ru tijoxelab' rech keki-
jach wa' chkiwäch ri winaq. Je k'u ri' xka'no.
7 Xuquje' e k'o kieb' oxib' alaj taq kär.
Ri Jesús xeutewchij ri alaj taq kär, xub'ij

chke ru tijoxelab' chi kekijach wa' xuquje' chkiwäch ri winaq.
8 Xewi' k'u konojel ri winaq, xenojik. Xekimulij k'u ri ch'äqataq taq kaxlan wa ri xekanaj kanoq, ronojel k'u wa' xub'an wuqub' chikäch wa.
9 Kraj e k'o kiejeb' mil winaq ri xewi'k. Te k'u ri' xeutaq b'i ri Jesús cho kachoch.
10 Chanim k'ut xok b'i ri Jesús pa ri barco kuk' ru tijoxelab', xeb'e' pa Dalmanuta.

Ri tata'ib' fariseos käkita' jun kajmab'al etal che ri Jesús

11 Xeopan k'u ri tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkichap tzij ruk'. Te ri' xkita' che chi kuk'ut chkiwäch jun kajmab'al etal ri käpe chikaj. Xkib'ij wa' che rech käqaj ri Jesús pa ki q'ab'.
12 Sib'alaj xb'iq'b'it k'u ri Jesús, xub'ij: ¿Jas che käkita' etal ri winaq re we q'ij junab' ri'? —kächa'. Qas tzij ri kinb'ij chech alaq chi man käyi' tä chi na jun etal chke, —xcha ri Jesús.
13 Xel b'i ri Jesús chkiwäch. Xok chi jumul pa ri barco, xe' k'u ch'äqäp che ri mar.

Ri Jesús kätzijon chrij ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos

14 Xsach pa ki jolom ri tijoxelab' u k'amik b'i ki wa. Xaq xuwi jun kaxlan wa k'o kuk' pa ri barco.
15 Ri Jesús xeupixb'aj, xub'ij chke: ¡Chitampe'! ¡Chichajij iwib' chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos, xuquje' chuwäch ru ch'amil ri Herodes! —xcha chke.
16 Xkitzijob'ela k'u kib' ri tijoxelab', xkib'ij: Ri Are' kub'ij wa' rumal chi man k'o tä qa wa qa k'amom loq, —xecha'.
17 Aretaq ri Jesús xretamaj jas ri tajin käkib'ij, xub'ij chke: ¿Jas che kitzijob'ela iwib' chi man k'o tä i wa? —kächa chke. ¿A xaq are mäja' kich'ob'o, mäja' kiwetamaj? ¿A xa ab'ajarinaq na ri iwanima'? —kächa'.
18 Pune k'o i waq'äch rech kixka'yik, ¡man kixka'y taj! Pune k'o i xikin rech kito, ¡man kitatab'ej taj! ¿A mat käna'taj wa' chiwe ri xinb'ano? —kächa chke.
19 Aretaq xinpir ri job' kaxlan wa, xinjach k'u wa' chkiwäch ri job' mil winaq, ¿janipa' chikäch nojinaq chke ch'äqataq taq wa ri man xk'is taj ri xeik'olo? —xcha chke.
¡E kab'lajuj! —xecha ri e are'.
20 Aretaq k'ut xinpir ri wuqub' kaxlan wa, xinjach wa' chkiwäch ri kiejeb' mil winaq, ¿janipa' chikäch nojinaq chke ch'äqataq taq wa ri man xk'is taj ri xeik'olo? —xcha chke.
¡E wuqub' chikäch! —xecha che.
21 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas lo wa' chi k'ä mäja' kich'ob'o? —xcha chke.

Ri Jesús kukunaj jun moy achi pa ri tinimit Betsaida

22 Te k'u ri' xopan ri Jesús pa ri tinimit Betsaida, e rachi'l k'u ru tijoxelab'. Jujun winaq xkik'am loq jun moy achi cho ri Jesús, xkib'ochi'j chi kuchap koq ri achi.
23 Ri Jesús xuchap ri moy che ru q'ab', xuyuqej b'ik, xeb'el k'u b'i pa ri tinimit. Xchub'an k'u pa taq u waq'äch ri moy, xuya ru q'ab' puwi' ri achi, xuchap koq ru waq'äch, te k'u ri' xuta' che: ¿A k'o ri kil la? —xcha che.
24 Are k'u ri moy xka'y aq'anoq, xub'ij: Kinwil ri winaq chi je' ta ne e che', kinwil k'ut chi keb'inik, —xcha'.
25 Ri Jesús xuya chi jumul ru q'ab' puwi' ri achi, xuchap koq ru waq'äch. K'ä te ri' qas xka'yik. Xutzir kan ru waq'äch, utz chik xkowin ri achi che rilik ronojel.
26 Te k'u ri' ri Jesús xutaq b'i cho rachoch, xub'ij b'i che: Utz na we man kok tä la pa ri tinimit, man k'o tä k'u ri kätzijoj la apan che jun chik jas ri nu b'anom che la, —xcha che.

Ri tat Pedro kuq'alajisaj chi ri Jesús are qas tzij ri Cristo

27 Xe' k'u ri Jesús, e rachi'l ru tijoxelab', xeopan pa taq ri tinimit re Cesarea Filipo. B'enam k'u ke pa ri b'e, xuta' chke ru tijoxelab', xub'ij: ¿Jachin ri in ri käkib'ij ri winaq? —xcha chke.
28 Xkib'ij k'u che: E k'o jujun winaq käkib'ij chi lal ri' ri Juan Qasal Ja', —kecha'. Xuquje' käkib'ij jule' chik chi lal ri' ri qa mam Elías. E k'o chi nik'iaj käkib'ij chi lal jun chke ri ojer q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —kecha', —xecha che.
29 Te ri' xch'aw ri Jesús jumul chik, xuta' chke: E k'u ri ix, ¿jachin ri in ri kib'ij ix? —xcha chke.
Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che: ¡Lal ri' ri Cristo! —xcha che.
30 Xeupixb'aj k'ut ri Jesús chi mäkitzijoj wa' che jachin jun.

Ri Jesús kutzijoj chi käkäm na

31 Ri Jesús xuchaplej ki tijoxik ru tijoxelab', xub'ij chke: Rajwaxik chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinriq na sib'alaj k'äx, kinxutux na kumal ri ki nimaqil ri winaq, kumal ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' kumal ri tijonelab' re ri Pixab'. Xuquje' rajwaxik chi kinkämisax na, te ri' kink'astaj chi k'u na churox q'ij chkixol ri käminaqib', —xcha chke.
32 Utz u b'ixik wa' xub'an ri Jesús rech käkich'ob'o. Are k'u ri tat Pedro xuk'am b'i ri Jesús u tukiel wi, xuchaplej u yajik.
33 Xutzolq'omij k'u rib' ri Jesús, xeuka'yej ru tijoxelab', xuyaj ri tat Pedro, xub'ij che: ¡Chatel chnuwäch, Satanás! —kächa ri Jesús. ¡Man kach'ob' tä k'u ru chomanik ri Dios, xane xaq xuwi kach'ob' ri ki chomanik winaq! —xcha ri' chkiwäch.

34 Ri Jesús xeusik'ij ri k'ialaj winaq junam
kuk' ru tijoxelab', xub'ij k'u chke: We k'o
jun kraj käpe wuk' in, rajwaxik chi mub'an
xa jas ri kraj ri are'. Rajwaxik chutelej ru
cruz, chpet wuk' in, —kächa'. (Kel kub'ij wa'
chi ri winaq ri' man nim tä chik käril wi ru
k'aslemal, pune ta ne kuriq ri kämikal rumal
rech ri Jesús.)
35 Apachin ta ne ri kraj kuto' u wi' ru
k'aslemal cho ruwächulew, käkäm k'u na wa'
we winaq ri', kutzaq na ronojel. Man kuriq
tä na ri' ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.
Apachin ta ne ri kuya ru k'aslemal rumal
wech in, xuquje' rumal rech ri Utzalaj Tzij
re ri Evangelio, kuto' na u wi' ri qas u
k'aslemal, —kächa'.
36 ¿Jas ta k'u lo ri' ri kuch'ak jun winaq we
kärechb'ej ronojel ruwächulew, kutzaq k'u na
ri qas u k'aslemal?
37 ¿Jas ta k'u lo ri käkowin ri winaq chuya'ik
chuk'exwäch ri qas u k'aslemal? —kächa
chke.
38 Apachin k'ut ri käk'ix chwe in xuquje'
che ri nu tzij chkiwäch ri itzelalaj taq winaq
rech we q'ij junab' ri', ri man keniman tä
chi che ri Dios, xane xa käka'n jas ri käkaj
ri e are', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq, kink'ix na xuquje' che ri winaq ri'
aretaq kintzelej loq, kinpe k'u na ri' wachi'l
ri loq'alaj taq ángeles, känimarisax k'u na nu
q'ij jas ru nimarisaxik u q'ij ri nu Tat, —xcha
chke.

9

1 Te k'u ri' xub'ij ri Jesús chke konojel:
Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi e k'o jujun chke
ri e k'o waral chnuwäch ri man kekäm taj
k'ä käkil na chi ya petinaq ri' ruk' nimalaj
chuq'ab' ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri
winaq, —xcha chke.

Käk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús

2 Xke' waqib' q'ij chik u b'im kan wa' ri
Jesús, aretaq xeuk'am b'i xaq xuwi ri tat Pe-
dro, ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Juan ki tukiel
wi, xepaqi k'u puwi' jun nimalaj juyub'.
Xk'extaj k'u ru ka'yeb'al ri Jesús chkiwäch.
3 Sib'alaj xjuluw ri ratz'iaq ri Jesús, sib'alaj
saqloloj je' jas ri saq tew, je ri' chi man k'o
tä jun ch'ajal atz'iaq cho ruwächulew ri je'
käkowin chusaqarisaxik wa' kub'ano.
4 Tzkajmab'al chik, xkik'ut kib' kieb' achi-
jab' ri tajin ketzijon ruk' ri Jesús, e are k'u ri
qa mam Elías rachi'l ri qa mam Moisés.
5 Xch'aw ri tat Pedro, xub'ij k'u che ri
Jesús: Qajtij, ¡sib'alaj utz chi uj k'o waral!
Qa'na oxib' mo',* jun che la, jun che ri qa
mam Moisés, xuquje' jun che ri qa mam
Elías, —xcha che.
6 Je' xub'ij wa' rumal chi man kuriq taj jas
kub'ij, ¡sib'alaj k'u xkixej kib' ri tijoxelab'!
7 Te ri' xqaj jun sutz' chkij, xech'uqtaj k'u
rumal. Xch'aw k'u loq jun chupam ri sutz',
xub'ij: ¡Are loq'alaj nu K'ojol wa'! Chitatab'ej
ri kub'ij, —xcha'.
8 Chanim xeka'ylob'ik, man k'o tä chi k'u
jachin ri xkilo, xane xaq xuwi ri Jesús k'o
kuk'.
9 Qajem ke cho ri juyub', ri Jesús xe-
upixb'aj chi k'o mäkitzijoj wi ri kilom, k'ä
aretaq käk'astaj na ri Are', ri Ralk'ual ri Dios
ri Qas Winaq, chkixol ri käminaqib'.
10 Xeniman k'u che ri Jesús, man k'o tä
xkib'ij che jun chik jas ri' ri xkik'ulmaj. Xa
xkitzijob'ej kib' chkixol chi jas ri' ri k'astajik
chkixol ri käminaqib'.
11 Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas
che käkib'ij ri tijonelab' re ri Pixab' chi ra-
jwaxik käpe na ri qa mam Elías nab'e? —
xecha che.
12 Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Tzij ri' chi
käpe ri qa mam Elías nab'e, rech kub'an na u
b'anik ronojel. ¿Jas k'u kub'ij ru Loq' Pixab'
ri Dios ri Tz'ib'talik chwij in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq? Tz'ib'am chi sib'alaj
kinriq na k'äx, ketzelax k'u na nu wäch, —
kächa ri'.
13 Kinb'ij k'u chiwe chi ya ulinaq ri tat
Elías, xka'n k'u ronojel u wäch k'äx che ri
are', xa jas ri xkaj xka'no, je' jas ri kub'ij chrij
pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, —xcha
ri Jesús chke.

Ri Jesús kärutzirisaj jun ala ri k'o jun itzel espíritu che

14 Te k'u ri' aretaq xetzelej loq, xeopan
kuk' ri nik'iaj tijoxelab' chik, xekil k'ialaj
taq winaq ki sutim kij ri tijoxelab', xuquje'
e k'o jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab' ki
chapom tzij kuk'.
15 Aretaq ri winaq xkil ri Jesús,
sib'alaj xkikajmaj u wäch, aninaq xeb'e'
chuch'ab'exik.
16 Xuta' ri Jesús chke ru tijoxelab', xub'ij:
¿Jas wa' ri tajin kichomala kuk'? —xcha
chke.
17 Jun chke ri winaq xch'awik, xub'ij che:
Ajtij, xink'am loq ri nu k'ojol chuwäch la,
rumal chi k'o jun itzel espíritu che, ri u
b'anom che chi man käkowin taj käch'awik.
18 Apawije' ta ne ri k'o wi aretaq ri
itzel espíritu kuchapo, kuk'iäq pulew, chila'
kuyakya wi, käpuluw k'u u pu chi', xuquje'
kuquch'uch'ej u ware, käche'r k'u u cuerpo.
Xinta' toq'ob' chke ri tijoxelab' la rech
käkesaj b'i ri itzel espíritu che, man xekowin
tä k'ut, —xcha che.
19 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: ¡Ay, winaq,
alaq ri' rech we q'ij junab' ri', man käkojon tä
alaq! —kächa'. ¿A are lo kaj alaq chi xaq are'
kink'oji uk' alaq ronojel q'ij, chi kinchajij

* **9:5** Man q'alaj tä wa' we are "mo'" o are "käb'al".

paciencia uk' alaq? —kächa'. ¡K'ama b'a' alaq
loq ri ala chnuwäch! —xcha chke.
20 Xkik'am k'u loq ri ala ruk'. Aretaq ri
itzel espíritu xril ri Jesús, chanim xuyakya ri
ala, xtzaq k'u ri ala pulew, xuwolqotij rib',
xpuluw u pu chi'.
21 Xuta' ri Jesús che ru tat ri ala, xub'ij:
¿Jampa' xuchap wa' we k'äx ri'? —xcha che.
Xub'ij ru tat: Tzpa ru ch'utinal, —xcha'.
22 K'ia mul ri itzel espíritu kuk'iäq ri ala pa
ri q'aq', pa ri ja' chukämisaxik. We k'u k'o jas
ri käkowin la chub'anik che, toq'ob'isaj la qa
wäch, ¡chujto' la! —xcha che.
23 Xub'ij k'u ri Jesús che: We käkowin la
käkojon la chwe, ¡ronojel kuya' käb'anik ru-
mal ri winaq ri käkojonik! —xcha ri Jesús che.
24 Chanim ru tat ri ala ko xch'awik, xub'ij:
¡Tat, kinkojonik! ¡Chinto' b'a' la rech kinko-
jon na más! —xcha che.
25 Aretaq ri Jesús xrilo chi k'ia winaq tajin
käkimulij kib' chrij, xuyaj ri itzelalaj espíritu,
xub'ij che: Itzelalaj espíritu ri kab'an mem,
ri xuquje' kab'an so'r chke ri winaq, katin-
taqo chi chatel che ri ala, ¡matok chi jumul
che! —xcha che.
26 Xuraq k'u u chi' ri itzelalaj espíritu,
sib'alaj xuyakya kan ri ala, xel k'u b'i che.
Xkanaj kan ri ala je' ta ne käminaq, je ri' chi
e k'ia ri xkib'ij: ¡Xkämik! —xecha'.
27 Ri Jesús k'ut xuchap ri ala che ru q'ab',
xuyako. Xtak'i k'u aq'an ri ala.
28 Okinaq chi k'u ri Jesús pa jun ja, xepe
ru tijoxelab', xkita' che ri Jesús pu tukiel wi,
xkib'ij: ¿Jas che ri uj man xujkowin tä che
resaxik b'i ri itzelalaj espíritu? —xecha che.
29 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xaq xuwi rumal
ru b'anik orar xuquje' ri u b'anik ayunar kel
b'i jun itzelalaj espíritu ri je' u b'anik wa', —
xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kutzijoj apan jumul chik chi käkäm na

30 Aretaq xeb'el b'i chila', xeb'e'k, xeok'ow
k'u pa Galilea. Man kraj tä k'u ri Jesús chi k'o
jun käretamaj chi k'olik.
31 Je ri', rumal chi ri Jesús tajin keutijoj ru
tijoxelab', xub'ij chke: Ri in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq, kinjach k'u na in pa
ki q'ab' ri winaq, kinkikämisaj na ri e are', —
kächa'. Pune in käminaq chik, kink'astaj k'u
na churox q'ij chkixol ri käminaqib', —xcha
chke.
32 Ri e are' k'ut man xkich'ob' tä ri tajin
kub'ij chke, xkixej k'u kib' chuta'ik che.

Ri tijoxelab' käkichomala' kib' chrij jachin chke ri nim na u b'anik

33 Xeopan k'u pa ri tinimit Capernaum.
Aretaq ri Jesús ya k'o chik pa ri ja, xuta'
chke ru tijoxelab', xub'ij: ¿Jas ri' ri tajin
kichomala iwib' chrij aretaq uj petinaq pa
ri b'e? —xcha chke.
34 Man xech'aw tä k'ut rumal chi ri e are'
tajin käkichomala' kib' pa ri b'e chrij jachin
chke are ri nim na u b'anik.
35 Xt'uyi k'u ri Jesús, xeusik'ij ri kab'lajuj
u tijoxelab', xub'ij chke: We k'o jun ri kraj
kok che ki nimal ri winaq, rajwaxik kub'ano
chi man nim tä u b'anik chkixol, xane kok
na che patänil ke konojel, —xcha chke.
36 Xuk'am k'u ri Jesús jun alaj ak'al, xu-
tak'ab'a pa ki nik'iajal ri tijoxelab'. Xuq'aluj
k'ut, xub'ij chke:
37 Apachin ri käk'amow we ak'al ri' ru-
mal wech in, in ri' kinuk'amo. Apachin
k'u ri kinuk'am in, man xaq xuwi tä ri in
kinuk'amo, xane xuquje' are kuk'am ri xin-
taqow loq, —xcha chke ru tijoxelab'.

Apachin ri man kujuk'ulelaj taj are jun quk'

38 Xub'ij k'u ri tat Juan che ri Jesús: Ajtij,
qilom jun achi ri man jun tä quk' ri tajin
kukoj ri b'i' la che kesaxik b'i ri itzel taq
espíritus. Ri uj xqaq'il k'u kanoq rumal chi
man jun tä quk', —xcha che.
39 Xub'ij k'u ri Jesús: Miq'ila chik, —kächa'.
Rumal chi man k'o tä jun ri kukoj ri nu b'i'
chub'anik jun nimalaj kajmab'al, te k'u ri'
chanim kub'ij tzij ri man utz taj chwij in.
40 Apachin k'u ri man kujuk'ulelaj taj, are
jun ri' quk', —kächa'.
41 Apachin ri kuya jun vaso joron chiwe
pa ri nu b'i' rech kitijo xa rumal chi ix rech ri
Cristo, qas kuriq na ri tojb'al re, —xcha chke.

Käkiriq k'äx ri winaq ri käka'no chi jun winaq chik kuriq ri b'e ri man utz taj

42 Apachin k'u ri kub'ano chi jun chke we
ch'utiq ri' ri kekojon chwe kuriq ri b'e ri
man utz taj, are utz ri' we ta käxim jun ka'
re molino chuqul ri winaq ri', käk'iäq ta k'u
b'i pa ri mar.
43 We ta ra q'ab' kub'ano chi ri at kariq
ri b'e ri man utz taj, chaq'ata apanoq. Are
utz na chawe we kariq na ri qas a k'aslemal
pune at kut, chuwäch ri k'o kieb' a q'ab' kate'
pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man
kächuptaj taj.
44 Chila' k'ut man kekäm tä wi na ri ixjut
ri käkitij ri ki tijol ri winaq, man kächuptaj tä
k'u ri q'aq'.
45 We ta ri awaqan kub'ano chi at kariq
ri b'e ri man utz taj, chaq'ata apanoq. Are
utz na chawe we kariq na ri qas a k'aslemal,
pune xa jun awaqan k'olik, chuwäch ri k'o
kieb' awaqan katk'iäq b'i pa ri k'atik jawije'
k'o wi ri q'aq' ri man kächuptaj taj.
46 Chila' k'ut man kekäm tä wi na ri ixjut
ri käkitij ri ki tijol ri winaq, man kächuptaj tä
k'u ri q'aq'.
47 We ta k'u ra waq'äch kub'ano chi ri
at kariq ri b'e ri man utz taj, chawesaj
apanoq. Are utz na chawe katok chkixol ri
winaq ri kätaqan ri Dios pa ki wi', pune xa

jun a waq'äch k'olik, chuwäch ri k'o kieb' a waq'äch, katk'iäq b'i pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man kächuptaj taj.
48 Chila' k'ut man kekäm tä wi na ri ixjut ri käkitij ri ki tijol ri winaq, man kächuptaj tä k'u ri q'aq'.
49 Konojel winaq käkiriq na k'äx je' ta ne chi käyi' q'aq' pa ki wi' junam jas ri käyi' ri atz'am puwi' ronojel awaj ri käkämisax chusipaxik cho ri Dios.
50 Utz ri atz'am. We k'u man k'o tä chik u tzayil ri atz'am, ¿jas ta k'u lo kikoj chik chutzayixik? Chk'ol utzil pa iwanima' je' jas ri utzalaj atz'am, man kixch'ojin tä k'ut, —xcha ri Jesús chke.

10

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ki jachik kib' juk'ulaj winaq

1 Xel k'u b'i ri Jesús pa ri tinimit Capernaum, xe' pa Judea, xuquje' xe' ch'äqäp che ri nima' Jordán. Xkimulij k'u kib' k'ia winaq ruk' jumul chik. Ri Jesús jumul chik xeutijoj jas ri naq'atal wi ri Are'.
2 Xeopan k'u jujun tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkita' k'u che we taqal che jun achi kujach b'i ri rixoqil. Xa xkib'ij wa' che ri Jesús rech käqaj ri Are' pa ki q'ab'.
3 Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: ¿Jas pu ri xtaq wi alaq rumal ri qa mam Moisés? —xcha'.
4 Xkib'ij k'u ri tata'ib' fariseos: Ri qa mam Moisés xuya' chqe chi jun achi kuya' kutz'ib'aj jun wuj ri kub'ij wi chi ri achi kujach b'i ri rixoqil, xa je ri' k'ut käjach b'i ri ixoq, —xecha che.
5 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xa rumal chi sib'alaj ab'ajarinaq ri anima' alaq, are rumal ri' xtz'ib'ax wa' we taqanik ri' chech alaq rumal ri qa mam Moisés, —kächa chke.
6 Tzpa ru chaplexik loq ronojel, aretaq ri Dios xuchap u b'anik ruwächulew, "chi achi chi ixoq xeub'an ri Dios".
7 "Rumal wa' jun achi kuya kan ru nan u tat, kätuni k'u na ruk' ri rixoqil.
8 Xa e jun na ri kieb' ri'," —kächa ri'. Je k'u ri' man e kieb' tä chik, xane xa e jun wa'.
9 Rumal k'u ri' jas ri xeutunub'a ri Dios, mäjach ki wäch wa' rumal ri winaq, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.
10 Aretaq e k'o chik pa ja, ri tijoxelab' xkita' che ri Jesús chi kub'ij chi na jumul chik jas kel kub'ij ri' ri xtzijox rumal.
11 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Apachin ri kujach b'i ri rixoqil, käk'uli chi k'u na ruk' jun ixoq chik, ri achi ri' kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri nab'e rixoqil.
12 We are ri ixoq kujach b'i ri rachajil, käk'uli chi k'u na ruk' jun achi chik, ri ixoq ri' kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri rachajil, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús keutewchij ri ak'alab'

13 Ri winaq xekik'am loq ri ak'alab' cho ri Jesús rech kuya ru q'ab' pa ki wi'. Xeyaj k'u ri winaq kumal ri tijoxelab'.
14 Aretaq xril ri Jesús chi keyajon ri tijoxelab', xpe royowal, xub'ij chke: Chiya chke ri ak'alab' chi kepe wuk', meiq'atej rumal chi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq are kech ri e je' taq wa', —kächa'.
15 Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi apachin ri man kuk'am tä ri' ru taqanik ri Dios je' jas ri kub'an jun alaj ak'al, man käyi' tä k'u che chi kätaqan ri Dios puwi', —xcha chke.
16 Ri Jesús xeuq'aluj ri ak'alab', xuya k'u ru q'ab' pa ki wi', xeutewchij.

Kopan jun q'inomalaj ala ruk' ri Jesús

17 Aretaq ri Jesús xutaqej chi ru b'e, chanim xpe jun ak'al achi ruk', xxuki chuwäch, xuta' che, xub'ij: Utzalaj Ajtij, ¿jas kinb'an in rech kinriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik? —xcha che.
18 Xub'ij k'u ri Jesús che: ¿Jas che kab'ij utz chwe? ¡Man k'o tä jun qas utz, xane xaq xuwi ri Dios! —kächa che.
19 Awetam k'u ri kätaqan wi ru Loq' Pixab' ri Dios: "Matkämisanik, mab'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil jun winaq chik, mab'an ri elaq', mab'an tzij chrij jun winaq chik, mab'an sub'unik che jun winaq chik che resaxik ri rech ri are', nim cheawil wi ra nan a tat," —kächa ri', —xcha ri Jesús che.
20 Xub'ij k'u ri achi che: Ajtij, ronojel wa' nu taqem tzaretaq in ak'al na, —xcha che.
21 Ri Jesús ko xka'y che ri achi, sib'alaj loq' xril wi, xub'ij che: K'o jun jasach chik ri k'ä mäja' kab'ano. Cheak'iyij konojel ri jastaq awe, chaya ri rajil chke ri meb'a'ib'. Käk'oji k'u na ra q'inomal chila' chikaj. Jo', tasa'j wuk', chatelej k'u ra cruz, —xcha che. (Kel kub'ij wa' chi man nim tä chik käril wi ru k'aslemal, pune ta ne kuriq ri kämikal rumal rech ri Jesús.)
22 Xk'extaj k'u ru wäch ri achi, xk'äxk'ob' ri ranima' rumal ri xub'ij ri Jesús che. Xb'isonik xe'k, rumal chi k'ia u q'inomal k'olik.
23 Xka'y ri Jesús pa taq u xkut, xub'ij chke ru tijoxelab': ¡Sib'alaj k'äx käkitij ri q'inomab' keopan ruk' ri Dios rech kätaqan pa ki wi'! —xcha chke.
24 Ri tijoxelab' xkikajmaj ri xub'ij chke, man xkiriq tä chik jas xka'no. Xch'aw chi jumul ri Jesús, xub'ij chke: Qachalal, qas k'äx käkitij ri winaq ri käku'b'i ri kanima' chrij ri q'inomal, keopan ruk' ri Dios rech kätaqan pa ki wi'.
25 Are man k'äx tä ri rok'owisaxik jun kiej camello pa ru julil jun t'isomb'al b'aq chuwäch ri ropanik jun q'inom ruk' ri Dios rech kätaqan puwi', —xcha chke.

26 Sib'alaj xkikajmaj wa' ri tijoxelab',
xkib'ij k'u chb'il taq kib': ¿Jachin ta k'u lo
ri käkowinik kuriq ru tob'anik ri Dios? —
xecha'.
27 Ri Jesús tajin keuka'yej, xub'ij k'u chke:
Man kekowin tä ri winaq chub'anik wa',
käkowin k'u na ri Dios che, rumal chi ri Dios
käkowin chub'anik ronojel, —xcha chke.
28 Ri tat Pedro xuch'ab'ej ri Jesús, xub'ij:
Tat, chilampe la chi ri uj qa yo'm kan ri
jastaq qe, uj k'o uk' la, —xcha che.
29 Xub'ij k'u ri Jesús: Qas tzij ri kinb'ij
chiwe chi man k'o tä jun ri kuya kan ri
rachoch, ri rachalal, ru nan u tat, ri rixoqil,
ri ralk'ual, ri rulew rumal wech in, xuquje'
rumal rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio,
30 ri mat kuriq na kämik pa taq we q'ij
junab' ri' jun ciento mul ri e je' taq wa', ri
rachoch, rachalal, ru nan, ralk'ual, rulew,
pune ruk' k'äx ri käb'antaj che kumal ri
winaq. Xuquje' kuriq na ru k'aslemal ri
man k'o tä u k'isik pa taq ri q'ij ri junab' ri
kepe na, —kächa chke.
31 E k'ia chke ri winaq ri nim keil wi kämik,
man nim tä chi na keil wi pa ri q'ij ri',
xuquje' e k'o ri man nim tä keil wi kämik,
nim k'ut keil wi na, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj jumul chik chi käkäm na

32 E b'enaq k'u pa ri b'e, paqalem käka'n pa
Jerusalén, nab'ejinaq k'u ri Jesús chkiwäch
ru tijoxelab'. Ri e are' sib'alaj xkikajmaj u
wäch ri Jesús. Konojel ri e teren chrij sib'alaj
kixe'm kib'. Ri Jesús xeusik'ij jumul chik
ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk' pa ki tukiel wi,
xuchaplej k'u u b'ixik chke ri käb'an na che.
33 Xub'ij k'u chke: Chiwilampe', b'enam
qe, tajin kujpaqi pa ri tinimit Jerusalén.
Kinjach k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios
ri Qas Winaq, pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri
sacerdotes, xuquje' pa ki q'ab' ri tijonelab'
re ri Pixab'. Käkiq'at na tzij pa nu wi' chi
kinkämisax na, kinkijach k'u na pa ki q'ab' ri
nik'iaj winaq chik.
34 Käketz'b'ej na nu wäch, xuquje'
käkichub'aj na nu wäch. Kinkirapuj na,
kinkikämisaj. Kink'astaj chi k'u na churox
q'ij, —xcha ri Jesús chke.

Ri tat Jacobo, ri tat Juan käkita' jun toq'ob' che ri Jesús

35 Xeqeb' k'u ru k'ojol ri tat Zebedeo ruk'
ri Jesús, e are' ri tat Jacobo, ri tat Juan,
xkib'ij k'u che: Qajtij, käqaj chi käb'an la
chqe apachike u wäch toq'ob' ri käqata' che
la, —xecha che.
36 Xub'ij ri Jesús chke: ¿Jas k'u kiwaj chi
kinb'an chiwe? —xcha chke.
37 Xkib'ij k'u che: Aretaq känimarisax ri q'ij
la, kätaqan chi la pa ki wi' konojel, ya la chqe
chi kujt'uyi na uk' la, chi jun chqe käk'oji pa
ri wikiäq'ab' la, ri jun chik pa ri moxq'ab' la,
—xecha che.
38 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¡Man kich'ob' taj
jas u wäch toq'ob' ri kita' chwe! —kächa chke.
¿A kixkowinik kich'ij na ri k'äx ri kinriq na
in, kitij k'u na iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij na
we in? ¿A kixkowinik käb'an i qasna' ix jas ri
qasna' ri käb'an na chwe in? —xcha chke.
39 Xkib'ij k'u che: Kujkowinik, —xecha
che.
Xub'ij k'u ri Jesús chke: Qas tzij kitij na
iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij na we in, xuquje'
käb'an na i qasna' jas ri qasna' ri käb'an na
chwe in, —kächa chke.
40 Are k'u ri t'uyulem pa ri nu wikiäq'ab',
we ne pa ri nu moxq'ab', man kuya' taj
kinya in chiwe. Are wa' kech ri e cha'tal
rumal ri Dios chi ket'uyi pa taq ri t'uyulib'al
ri', —xcha chke.
41 Aretaq ri lajuj tijoxelab' chik xkita u
b'ixik ronojel wa', xpe koyowal ri e are' chke
ri tat Jacobo, ri tat Juan.
42 Xeusik'ij k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri
ix iwetam chi ri winaq ri ya'tal chke chi
ketaqan pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik, qas
tzij e k'o ri' pa ki q'ab'. Ri ki nimaqil winaq
ketaqan pa ki wi' xuquje', —kächa'.
43 Man je' tä k'u wa' ri ix, xane apachin
chiwe ri kraj chi nim kil wi, rajwaxik chi kok
na wa' che patänil iwe.
44 Apachin chiwe ri kraj kok che i nimal
ix, nab'e rajwaxik chi kok na che patänil ke
konojel, —kächa'.
45 Are je ri', rumal chi ri in, in ri' ri
Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man in peti-
naq taj rech kinpatänixik, xane rech kin-
patänin chke nik'iaj chik, xuquje' rech kinya
ri nu k'aslemal che tojb'al re ri ki tzoqopixik
k'ia winaq, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kukunaj ri moy achi, Bartimeo u b'i'

46 Xeopan k'u pa ri tinimit Jericó. Elem chi
k'u b'ik kub'an ri Jesús pa Jericó, e rachi'l k'u
ru tijoxelab' xuquje' k'ialaj taq winaq chik.
K'o k'u jun moy achi, Bartimeo u b'i', t'uyul
chi' ri b'e, are k'u jun molonel wa', u k'ojol ri
tat Timeo.
47 Aretaq xuto chi tajin kok'ow ri Jesús
aj Nazaret, ko xch'awik, xub'ij: ¡Tat Jesús,
ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la
nu wäch! —xcha'.
48 E k'ia ri winaq ri xkiyajo, xkib'ij che
chi chutz'apij u pu chi'. Ri are' k'ut xa man
kuta taj, xane más ko na xch'awik, xub'ij:
¡Ralk'ual kan ri qa mam David,* toq'ob'isaj la
nu wäch! —xcha'.
49 Xtak'i k'u ri Jesús, xub'ij: Sik'ij b'a' alaq
loq, —xcha chke.

* **10:48** Ri "Ralk'ual kan ri qa mam David" kel kub'ij "To'l Qe", junam jas ri tzij "Cristo" o "Mesías".

Xkisik'ij k'u loq ri moy, xkib'ij che: ¡Chachajij awanima'! ¡Chatwalijoq! Ri Jesús tajin katusik'ij, —xecha che.
50 Ri are' k'ut xuroqij kan ru q'u' jela', chanim xwalijik, xe'k, xopan ruk' ri Jesús.
51 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: ¿Jas kaj la chi kinb'an che la? —xcha che.
Xub'ij ri moy che: Ajtij, kwaj kinka'y jumul chik, —xcha che.
52 Xub'ij ri Jesús che: Kuya' ke' la. Ya xutzir la rumal chi xkojon la chwe, —xcha che.
Chanim k'ut xkowinik xka'yik, xteri b'i chrij ri Jesús pa ri b'e.

11

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

1 Aretaq naqaj chik e k'o wi che ri tinimit Jerusalén, chkiwäch ri tinimit Betfagé ruk' ri tinimit Betania, tajin keok'ow chuxe' ri Ujuyub'al Olivos, ri Jesús xeutaq b'i kieb' chke ru tijoxelab'.
2 Xub'ij chke: Jix pa ri alaj tinimit ri k'o apan chqawäch. Aretaq kixopan chila' kiriq na jun burro yuqulik. Man k'o tä jun winaq kiejeninaq chrij, —kächa'. Chikira', chik'ama loq, —kächa chke.
3 We k'o jun kub'ij chiwe: ¿Jas che kib'an wa'? —kächa ne chiwe. Chib'ij che: Xa kajwataj che ri Qajaw Jesús, chanim k'ut kutzelej chi na loq che la, —kixcha che.
4 Xeb'e' k'u ri tijoxelab', xekiriqa k'u ri burro pa ri b'e, yuqul koq chuchi' ri porta. Xkikir k'ut.
5 Jujun chke ri a tak'atoj chila' xkib'ij chke: ¿Jas kib'ano kikir ri burro? —xecha chke.
6 Ri tijoxelab' xkib'ij chke jas ru b'im b'i ri Jesús. Xyi' k'u chke chi käkik'am b'ik.
7 Xkik'am k'u b'i ri burro, xkiya che ri Jesús. Xkiya ri ki q'u' chrij, xkiejen k'u ri Jesús.
8 E k'ia winaq xkilik' ri ki q'u' pa ri b'e, xuquje' k'o jujun chik ri xekiya u xaq taq che' ri xekich'upula pa taq ri juyub'.
9 Ri winaq ri e nab'ejinaq chuwäch ri Jesús, xuquje' ri e teretoj chrij, ko xech'awik, xkib'ij: ¡Chnimarisax u q'ij ri Dios! ¡Utz re ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios! —kecha'.
10 ¡Tewchim b'a' ri' ri taqanik ri käpe na pa qa wi'! Tzare wa' ri taqanik ri xchaplex nab'e rumal ri qa mam David. ¡Chnimarisax u q'ij ri Dios! —xecha'.
11 Xopan k'u ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén, xok pa ri nimalaj rachoch Dios. U ka'ylob'em chik ronojel, b'enaq chi k'u ri q'ij, xel b'ik, xe' pa Betania, e rachi'l ri kab'lajuj u tijoxelab'.

Ri Jesús kuyaj ri u che'al higos ri man k'o tä u wäch

12 Chukab' q'ij k'ut, aretaq tajin ketzelej loq, e petinaq pa ri tinimit Betania, xnum ri Jesús.
13 Xril k'u apan chinaj jun u che'al higos, räx k'u ru xaq. Xe' ri Jesús che rilik we k'o u wäch kuriqa'. Aretaq xopan ruk' ri che', man k'o tä k'u u wäch xuriqo, xane xaq xuwi ru xaq k'olik. Je ri', rumal chi mäja' ru q'ijol ri higos.
14 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che ri che': K'o jun mätijow chik ra wäch, —xcha che.
Xkita k'u wa' ru tijoxelab'.

Ri Jesús kujosq'ij ri nimalaj rachoch Dios

15 Te k'u ri', aretaq xeopan pa Jerusalén, xok b'i ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, xuchaplej kesaxik b'i ri ajk'ayib', xuquje' ri kekiloq' taq jastaq chupam ri nimalaj rachoch Dios. Xeutzaq ri ki mesa ri k'exal taq puaq, xuquje' xeutzaq ri ki tem ri ajk'ay taq palomäx.
16 Man xuya' tä k'u ri Jesús chi k'o jun kok'ow chupam ri nimalaj rachoch Dios ri ruk'am reqa'n.
17 Xeutijoj k'u ri winaq, xub'ij chke: Tz'ib'am k'u wa' pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: "Ri wachoch in, are jun ja ri käb'an wi orar," —kuchixik. "Je k'u u kojik wa' kumal konojel winaq," —kächa ri'. Xuquje' xub'ij ri Jesús: Ri alaq k'ut, jun kachoch elaq'omab' b'anom alaq che, —xcha chke.
18 Xkita k'u wa' ri ki nimaqil sacerdotes xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xa je ri' xkitzukuj jas käka'n chukämisaxik. Je' xka'n wa' rumal chi xkixej kib' cho ri Jesús, rumal chi konojel ri winaq käkikajmaj ru tijonik ri Are'.
19 Are chi' k'ut tajin kok ri aq'ab', xel b'i ri Jesús pa ri tinimit.

Käkäm ru che'al higos ri yajtajinaq rumal ri Jesús

20 Aq'ab' k'ut, chukab' q'ij tajin keok'ow pa ri b'e, xkilo chi ru che'al higos chaqi'jarinaq chik ronojel.
21 Xna'taj k'u wa' che ri tat Pedro, xub'ij che ri Jesús: Ajtij, ¡chilampe la! Ru che'al higos ri xyaj la, ya chaqi'jarinaq chik, —xcha che.
22 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke ru tijoxelab': ¡Tzrajwaxik b'a' kijikib'a iwanima' chrij ri Dios! —kächa chke.
23 Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi apachin ri kub'ij che we nimalaj juyub' ri': "Chawesaj awib' chi', chak'iäqa b'i awib' pa ri nimalaj ja'," —we kächa che. We ta kub'ij wa', man käkieb'lan tä k'u u k'ux, xane kujikib'a u k'ux chi ri kub'ij käb'antaj na, qas käb'antaj k'u na wa'.
24 Rumal wa' kinb'ij chiwe chi aretaq k'o kita' che ri Dios aretaq kib'an orar, chijikib'a iwanima' che ri Dios chi kik'amo, käb'antaj k'u na wa' chiwe, —kächa'.
25 Amaq'el k'ut aretaq kib'an orar, we k'o jun k'äx pa iwanima' chrij jun winaq chik,

chisacha u mak, rech ri i Tat ri k'o chikaj
kuya' kusach ri i mak ix xuquje'.
26 We k'u man kisach tä ki mak nik'iaj
chik, ri i Tat ri k'o chikaj man kusach tä ri
i mak ix, —xcha chke.

K'o taqanik pu q'ab' ri Jesús

27 Xetzelej chi b'ik, xeb'e' pa ri tinimit
Jerusalén. Ri Jesús tajin kub'inib'ej u pam ri
nimalaj rachoch Dios, aretaq ri ki nimaqil
sacerdotes, ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje'
ri ki nimaqil ri winaq xeopan ruk'.
28 Xkib'ij k'u che: ¿Jachin xtaqow la chi
käb'an la ronojel wa' we ri'? ¿Jachin lo ri
yo'winaq che la chi je' käb'an la wa'? —xecha
che.
29 Xub'ij ri Jesús chke: Ri in xuquje'
k'o ri kinta' chech alaq. We käkowin alaq
chub'ixik chwe jas ri kinta', kinb'ij na chech
alaq jachin ri yo'winaq chwe chi k'o taqanik
pa nu q'ab' rech je' kinb'an wa', —kächa
chke.
30 B'ij alaq chwe jachin xtaqow ri tat Juan
chub'anik ri qasna', we are ri Dios o are ri
winaq, —xcha chke.
31 Xkichapla u tzijob'exik kib', xkib'ij: We
käqab'ij chi are ri Dios xtaqowik, kub'ij na ri
Jesús chqe: "¿Jas k'u che man xikoj taj?" —
kächa na.
32 ¿A käqab'ij ta k'ut chi e are ri winaq
xetaqowik? —kecha'.
Käkixej k'u kib' chkiwäch ri winaq rumal
chi elinaq chi saq chkiwäch ri winaq chi qas
tzij ri tat Juan are q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios.
33 Rumal wa' xkitzelej u wäch u tzij ri
Jesús, xkib'ij che: ¡Man qetam taj! —xecha
che.
Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Je k'u ri'
ri in man kinb'ij tä chech alaq jachin ri
yo'winaq chwe chi ri in kinb'an ronojel wa'
we ri', —xcha chke.

12

Waral käqil wi ri k'utb'al chkij ri ajchakib' ri man e utz taj

1 Ri Jesús xuchaplej ki tzijob'exik ri winaq
kuk' taq k'utb'al, xub'ij k'u chke: K'o jun
achi ri xub'an jun tikb'al uvas, xukoralij rij,
te k'u ri' xuk'ot jun jul ri käpitz' wi ri uvas,
xub'an xuquje' jun tak'atikalaj ja ri käkoj
che chajib'al re ronojel, xuya k'u kan pa
qajomal chke jujun taq ajchakib', xe' naj pa
jun tinimit chik, —kächa'.
2 Xopan k'u ri q'ij ri käb'an ri cosecha rech
uvas, ri ajchaq'el xutaq b'i jun patänil re
kuk' ri ajchakib' chuk'amik re ru wächinik ri
tikb'al uvas.
3 Are k'u ri ajchakib' xkichap ri patäninel,
xkich'ayo, xkitaq b'ik, man k'o tä xkiya b'i
che, —kächa'.
4 Ri ajchaq'el ri tikb'al uvas xutaq k'u b'i
jun patäninel chik kuk' ri ajchakib'. Ri e are'
k'ut xka'n chi ab'aj ri patäninel ri', xkisok
chujolom, xa etzelal xka'n b'i che.
5 Xutaq chi k'u b'i jun patänil re, ri
ajchakib' k'ut xkikämisaj wa', je ri' xuquje'
xka'n chke ri jule' u taqo'n chik. Jujun chke
xekich'ayo. Jujun chik xekikämisaj.
6 K'ä k'o na jun taqo'n chik ruk' ri
ajchaq'el, are k'u ri u k'ojol, ri sib'alaj loq'
chuwäch. Chuk'isb'al ronojel xutaq b'i wa'
kuk' ri ajchakib', xub'ij k'ut: "Qas nim käkil
wi na ri nu k'ojol," —xcha ri ajchaq'el.
7 Ri ajchakib' xkitzijob'ej kib', xkib'ij: "Are
wa' ri kechb'en ronojel. ¡Jo', qakämisaj k'ut,
rech käq'ax ronojel wa' pa qa q'ab'!" —
xecha'.
8 Xkichapo, xkikämisaj, xkesaj k'u b'i ru
cuerpo pa ri tikb'al uvas, —xcha ri Jesús
chke.
9 Te k'u ri' ri Jesús xuta' chke, xub'ij: ¿Jas
k'u kub'an na ri' ri ajchaq'el ri tikb'al uvas?
—kächa ri Jesús. Kopan na kuk', keukämisaj
na ri ajchakib', kuya k'u na ru tikb'al uvas
chke jule' chik, —kächa chke.
10 ¿A mat sik'im alaq wa' we tz'ib'am ri' pa
ru Loq' Pixab' ri Dios? Je ri' kub'ij:

Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
are ab'aj wa'* xkoj che toq'eb'al re ri ja.

11 Je' b'anom wa' rumal ri Qajaw Dios.
Qas kajmab'al k'u wa' chqawäch,
—kächa', —xcha chke.
12 Ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xk-
itzukuj k'ut jas käka'n chuchapik ri Jesús ru-
mal chi xkich'ob'o chi chkij ri e are' xutzijoj
wa' we k'utb'al ri'. Käkixej k'u kib' chkiwäch
ri k'ialaj winaq, xa rumal ri' xkiya kan ri
Jesús, xeb'e'k.

Käta' che ri Jesús we rajwaxik kätoj alkab'al

13 Xetaq k'u b'i jujun chke ri tata'ib'
fariseos ruk' ri Jesús, xuquje' jujun chke ri
rachi'l ri tat Herodes che rilik we k'o jas
kekowin chub'anik rech käqaj ri Jesús pa ki
q'ab'.
14 Aretaq xeopanik, xkib'ij che ri Jesús:
Ajtij, qetam chi jikom anima' la, xuquje' chi
man käxej tä ib' la chkiwäch ri winaq jas
pu käkichomaj ri e are' chij la. Man nim tä
k'u kil wi la jun winaq chuwäch ri jun chik,
xane qas tzij käk'ut la u b'eyal ru rayinik ri
Dios chkiwäch konojel. ¿A taqal chqe käqatoj
alkab'al che ri César o a man taqal taj? —
kecha'. ¿A rajwaxik k'ut käqatojo o a man
rajwaxik taj? —xecha che.

* **12:10** We ab'aj ri' ri xub'ij ri Jesús are ri Jesús mismo.

15 Retam k'u ri Jesús chi xaq kieb' ki wäch,
rumal ri' xub'ij chke: ¿Jas che käta' alaq wa'
chwe? ¿A mat xa kaj alaq chi kinqaj pa q'ab'
alaq? —kächa'. K'amampe alaq loq jun puaq
chnuwäch rech kinwilo, —xcha chke.
16 Ri e are' xkik'am loq ri puaq, xril k'u
wa' ri Jesús, te ri' xub'ij chke: ¿Jachin k'u
ajchaq'el we ka'yeb'al xuquje' we b'i'aj ri'?
—xcha chke.
Xkib'ij k'u che: Are rech ri César, —xecha
che.
17 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ya b'a' alaq che
ri César ri rech ri César. Ya k'u alaq che ri
Dios ri rech ri Dios, —xcha ri Jesús chke.
Ri e are' xkikajmaj u wäch ri Jesús rumal
ri xub'ij chke.

K'o jas käkita' ri tata'ib' saduceos che ri Jesús chrij ri ki k'astajib'al ri käminaqib'

18 Te ri' xeopan jujun tata'ib' saduceos
ruk' ri Jesús. Ri winaq ri', ri saduceos,
käkib'ij chi man kek'astaj tä chi na ri
käminaqib'. Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij:
19 ¡Ajtij! Tz'ib'am kan chqe rumal ri qa
mam Moisés chi we käkäm ru chaq' jun achi,
we käkäm ri ratz, k'o k'u kan ri rixoqil, we
k'u man e k'o tä kan ralk'ual ruk' ri rixoqil,
rajwaxik k'ut chi ri rachalal ri k'o kanoq,
käk'uli ruk' ri ixoq ri' ri malka'n rech kek'oji
kan ralk'ual ruk'. Ri ak'alab' ri' je' ta ne e
rech ri käminaq, —kecha che.
20 E k'o k'u wuqub' achijab' e kachalal kib'.
Ri nab'eal xk'uli'k, xkäm k'ut, man k'o tä k'u
kan ralk'ual ruk' ri rixoqil.
21 Ri ukab' xk'uli ruk' ri rixnam malka'n,
xuquje' xkäm b'ik, man k'o tä kan ralk'ual.
Je' xuquje' xub'an ri urox achi.
22 Je k'u ri' xka'n ri wuqub' achijab',
kachalal kib', man xkiya tä kan kalk'ual. E
käminaq chik konojel, xkäm k'u b'i ri ixoq.
23 Aretaq k'ut kek'astaj na ri käminaqib',
¿jachin chke wa' we wuqub' achijab' ri'
käk'amow ri ixoq che rixoqil? Xk'oji k'u che
kixoqil ri wuqub', —xecha che.
24 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri alaq
xa sachinaq alaq rumal chi man etam tä
alaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. Man
etam tä k'u alaq ru chuq'ab' ri Dios, —kächa
chke.
25 Aretaq ri käminaqib' kek'astajik, man
kek'uli tä chik. Ri qa nan qa tat k'ut man
käkiya tä chi ri kalk'ual che k'ulanem, xane
e junam chi kuk' ri ángeles ri e k'o chikaj, —
kächa'.
26 Chrij k'u wa' chi kek'astaj na ri
käminaqib', k'o na ri kwaj kinb'ij chech alaq:
¿A mat sik'im alaq pa ri wuj ri tz'ib'am
rumal ri qa mam Moisés jawije' ri kub'ij wi
chi ri Dios k'o chupam ri juwi' k'ix ri tajin
käk'atik, xuch'ab'ej loq ri qa mam Moisés?
Je wa' xub'ij: "In ri' ru Dios ri Abraham,
ru Dios ri Isaac, ru Dios ri Jacob," —xcha ri
Dios, —kächa'.
27 Ri qa Dios man are tä Dios kech ri
käminaqib', xane kech ri e k'ask'oj. Je ri'
q'alaj chi xa sachinaq alaq, —xcha ri Jesús
chke.

Ri Jesús kutzijoj ri taqanik ri nim na u b'anik

28 Xopan k'u jun chke ri tijonelab' re
ri Pixab' ri tajin kätatab'enik aretaq xki-
chomala kib'. Retam k'ut chi ri Jesús utz u
tzelexik u wäch ri ki tzij u b'anom, rumal ri'
xuta' che: ¿Jas ri taqanik ri nim na u b'anik
chkiwäch konojel? —xcha che.
29 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Are wa'
ri tznim na u b'anik: "Winaq aj Israel, ¡chi-
tatab'ej!" —kächa'. "Ri qa Dios ri Qajaw, xaq
xuwi ri Are', are Qajaw," —kächa'.
30 "Sib'alaj chiwaj ri i Dios ri Iwajaw,
chijikib'a ri i k'ux, chijikib'a ri iwanima',
chikojo ri i chomanik, chitija k'u ri i chuq'ab'
chub'anik wa'," —kächa'. Tzare k'u wa' ri
nab'e taqanik ri sib'alaj nim u b'anik.
31 Ri ukab' taqanik ri sib'alaj nim na u
b'anik are wa': "Chiwaj ri iwach winaq jas
ri ix kiwaj iwib'," —kächa'. Man k'o tä chi k'u
jun taqanik ri nim na u b'anik chkiwäch wa',
—xcha ri Jesús che.
32 Xub'ij k'u ri tijonel re ri Pixab' che ri
Jesús: ¡Utz ri käb'ij la, Ajtij! Qas tzij ri käb'ij
la chi xa jun ri qa Dios, man k'o tä chi jun
chuwäch ri Are', —kächa che.
33 Xuquje' rajwaxik chi jun winaq sib'alaj
kraj ri Dios, kujikib'a ru k'ux, kujikib'a ri
ranima', kukoj ru chomanik, kutij k'u u
chuq'ab' chub'anik wa'. Xuquje' rajwaxik
chi kraj ri rach winaq je' jas ri are' kraj
rib'. Nim na u b'anik wa' chkiwäch konojel
ri sipanik ri keporox cho ri Dios, xuquje'
chkiwäch konojel ri awaj ri kekämisax che
sipanik cho ri Dios, —xcha che.
34 Aretaq ri Jesús xuto chi sib'alaj käna'w
ri tata' chutzelexik u wäch u tzij, xub'ij che:
Xaq jub'iq' kraj man kätaqan ri Dios puwi' la,
—xcha che.
Te k'u ri' man k'o tä chi jun xuchajij an-
ima' chi k'o jas xuta' che ri Jesús.

Ri Jesús kätzijon chrij ri ralk'ualaxik ri Cristo

35 Ri Jesús tajin keutijoj ri winaq pa ri
nimalaj rachoch Dios, käch'awik, kub'ij: ¿Jas
che käkib'ij ri tijonelab' re ri Pixab' chi ri
Cristo are xaq xuwi ralk'ual kan ri qa mam
David?
36 Tzare k'u ri qa mam David kub'ij rumal
ri Loq'alaj Espíritu:
Xub'ij ri Qajaw ri qa Dios che ri Qajaw:

† **12:36** Ri kät'uyi jun pu wikiäq'ab' jun nim taqanel, we are ri Dios o jachin jun ri k'o taqanik pu q'ab', kel kub'ij chi ri jun ri t'uyul pu wikiäq'ab', are käyi' nim taqanik pu q'ab' ri are' xuquje'.

"Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',†
k'ä kinya na chawe chi katch'akanik
kattaqan pa ki wi' konojel
ri käka'n ki k'ulel chawe,"
—kächa'.
37 We ri qa mam David kub'ij: "Qajaw" che
ri Cristo, ¿jas ta k'u che käkib'ij ri e are' chi ri
Cristo are xaq xuwi ralk'ual kan ri qa mam
David? ¡Man je' tä ri'! —xcha chke.
Ri winaq k'ut, ri sib'alaj e k'ia chik ki
mulim kib', käkikot kanima' chutatab'exik
ru tzij ri Jesús.

Ri Jesús kub'ij chi rajwaxik chi ri winaq
käkichajij kib' chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'

38 Ri Jesús tajin keutijoj ri winaq, kub'ij
chke: Chajij ib' alaq chkiwäch ri tijonelab' re
ri Pixab'. Ri e are' käqaj chkiwäch keb'inikat
pa charchäq taq katz'iaq. Xuquje' käqaj
chkiwäch chi nim keil wi na, käyi' k'u rutzil
ki wäch pa taq ri k'ayib'al, pa taq ri b'e.
39 Käkitzukuj ri t'uyulib'al ri nimaq ki
b'anik pa taq ri rachoch Dios, xuquje' ri
t'uyulib'al ri nim keil wi pa taq ri ula'nem
ri kewi' wi, —kächa chke.
40 Xuquje' käkitoqij taq ri kachoch ri
malka'nib' taq ixoqib'. Te ri' käkiyuq u tza'm
ri ki tzij aretaq käka'n orar rech man q'alaj
tä ri etzelal ri tajin käka'no. ¡Qas nim na ri
k'äx käkiriq ri tijonelab' re ri Pixab' aretaq
käq'at na tzij pa ki wi'! —xcha ri Jesús chke
ri winaq.

Qas nim ri kusipaj jun malka'n chichu'
cho ri Dios

41 T'uyul k'u ri Jesús pa ri nimalaj rachoch
Dios chkiwäch taq ri käxon ri käyi' wi ri puaq
ri käsipax cho ri Dios. Tajin käka'y chke
ri winaq ri käkiya ri ki rajil chupam taq ri
käxon ri'. E k'ia k'u chke ri q'inomab' xekiya
nimaq taq ki rajil.
42 Xopan k'u jun malka'n chichu' ri meb'a',
xuya xa kieb' alaj taq puaq, kraj ne xa jun
centavo rajil ri kieb' puaq ri'.
43 Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij
k'u chke: Qas tzij ri kinb'ij chiwe, chi we
meb'a'laj malka'n chichu' ri', are nim na wa'
ri xusipaj ri are' chkiwäch konojel ri nik'iaj
winaq ri ki yo'm ki rajil pa taq ri käxon ri
k'olib'al puaq.
44 Ri e are' ki yo'm jub'iq' re ri k'ia ri k'o
kuk'. Are k'u we malka'n chichu' ri' u yo'm
ronojel ri k'o ruk', ronojel ri tzuqub'al re, —
xcha chke.

13

Ri Jesús kuq'alajisaj chi käwulix na ri ni-
malaj rachoch Dios

1 Elem b'i re ri Jesús pa ri nimalaj rachoch
Dios, jun chke ru tijoxelab' xub'ij che: ¡Ajtij,
chilampe la we je'lalaj taq ab'aj ri', xuquje'
taq we ja ri yakom ri' ri sib'alaj e kajmab'al!
—xcha che.
2 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: ¿A kawil
konojel we nimalaj taq ja ri e yakom ri'?
—kächa'. Man käkanaj tä k'u kan jun ab'aj
puwi' ri jun ab'aj chik ri mat käwulix na, —
xcha che.

Ri Jesús keutzijoj ri etal re ri k'isb'al taq
q'ij

3 Xe' k'u ri Jesús, e rachi'l ru tijoxelab',
pa ri Ujuyub'al Olivos ri k'o apan cho ri
rachoch Dios. T'uyul k'u ri Jesús chila', ri tat
Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan, xuquje' ri tat
Andrés xkita' che ri Are' pu tukiel wi,
4 xkib'ij: Käqaj chi käb'ij la chqe jampa'
käb'antaj na wa'. ¿Jas u wäch etal käb'an na
chuk'utik chqawäch chi xopan ri q'ij ri' ri
keb'antaj na konojel taq wa' ri b'im la chqe?
—xecha che.
5 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: ¡Chichajij
iwib' k'o jachin jun mixsub'uwik! —kächa'.
6 E k'ia k'ut ri kepe na, käkikoj na ri nu b'i',
käkib'ij: "¡In ri' ri Cristo!" —kecha na. E k'ia
k'u ri' ri kekisub' na, —kächa chke.
7 Aretaq kita nimalaj taq ch'oj, xuquje'
kita u tzijoxik taq ch'oj jawije' taq chi', mixej
iwib'. Rajwaxik chi käb'antaj na wa'. K'ä
mäjoq k'u ri k'isb'al re ri q'ij junab' ri', —
kächa'.
8 Käch'ojin k'u jun tinimit ruk' ri jun
tinimit chik, xuquje' käch'ojin jun nim
taqanel ruk' jun nim taqanel chik. Kepe
k'u na k'ia käb'raqan jawije' taq chi', käpe na
wi'jal xuquje', ri winaq k'ut sib'alaj käkitukij
na kib'. Xaq k'u chapleb'al wa' re ronojel
ri k'äx ri käpe na pa ki wi' ri winaq, —kächa
chke.
9 ¡Chichajij b'a' iwib'! —kächa'. Kixjach
k'u na pa taq ki q'ab' ri ki nimaqil winaq
ri ketaqan pa ki wi', xuquje' kixch'ay na
chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq pa taq ri
rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq.
Kixtak'ab'ax na chkiwäch q'atal taq tzij,
xuquje' chkiwäch taqanelab' ri nimaq ki
b'anik rumal wech in rech kiq'alajisaj na
ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch ri e
are', —kächa chke.
10 K'ä mäjoq k'u kopan ri k'isb'al re ri q'ij
junab' ri', rajwaxik kätzijox na we Utzalaj
Tzij ri' re ri Evangelio chke konojel ki wäch
winaq cho ruwächulew, —kächa'.
11 Aretaq kixk'am na b'ik rech kixjach
chkiwäch ri q'atal taq tzij, mixej iwib', mi-
chomaj b'ik jas ri kib'ij na chke, xane chib'ij
ri käyi' chiwe rumal ri Dios pa ri q'ij ri'. Man
ix tä k'ut ri kixtzijon na, xane are ri Loq'alaj
Espíritu.
12 Ri winaq kekijach na ri kachalal pa
kämisaxik, ri nan tat kekijach na ri kalk'ual
pa kämisaxik. Ri alk'ualaxelab' käkiyak na
kib' chkij ri ki nan ki tat, kekijach na pa
kämisaxik.

13 ¡Konojel ri winaq käketzelaj na i wäch
xa rumal wech in! —kächa'. Are k'u ri
käch'ijowik k'ä käk'is na ronojel, kuriq na ri'
ru tob'anik ri Dios, —kächa chke.
14 Ri qa mam Daniel, jun chke ri q'alajisal
re ru Loq' Pixab' ri Dios, xutz'ib'aj ojer chrij
ri "itzelalaj äwas ri ketzelan ronojel." ¡Jachin
ri kusik'ij wa', ri tz'ib'tal waral, chuch'ob'o'
jas ri' ri äwas ri kub'ij chi'! Aretaq kiwil
wa' käk'oji chila' jawije' ri man ya'tal tä wi,
rajwaxik chi ri winaq ri e k'o pa Judea kean-
imaj b'i pa taq ri juyub'.
15 Ri winaq ri e k'o puwi' taq kachoch,*
aninaq cheqaj loq, meb'ok chi b'i chupam ri
ja chuk'amik b'i jun jasach.
16 Xuquje' ri e k'o pa ri juyub' mätzelej b'i
cho ja chuk'amik ri ki q'u'.
17 ¡Sib'alaj k'äx ke ri ixoqib' ri yawab' taq
winaq chik pa taq ri q'ij ri', xuquje' ri e k'o
alaj taq kal ri k'ä ketu'nik!
18 ¡Chib'ana b'a' orar, chixb'ochi'n che ri
Dios chi mäk'ulmataj ronojel wa' pa taq ri u
q'ijol ri tew!
19 Je ri', rumal chi käpe na nimalaj k'äxk'ol
pa taq ri q'ij ri', ri man k'olinaq tä ri' tzpa ru
chaplexik loq ru b'anik ruwächulew rumal ri
Dios k'ä pa taq we q'ij ri'. Te k'u ri' man k'o
tä jumul ri kepe chi na k'äxalaj taq q'ij junam
ruk' ri k'äxk'ol ri'.
20 We ta ri Qajaw Dios mat kub'ano chi
xaq q'atatal q'ij käk'oji we k'äxk'ol ri', mat k'o
jun winaq ri' ri käk'asi kanoq. Ri Dios k'ut u
b'anom chi xaq q'atatal q'ij käk'oji wa' rumal
chi keraj ri e cha'tal rumal ri Are'.
21 We k'u k'o jun ri kub'ij chiwe: "¡Chi-
wilampe', k'o ri Cristo chi ri'!" We kub'ij:
"¡Chiwilampe', k'o jela'!" —we kächa'. ¡Mikoj
b'a'! —kächa chke.
22 Kepe na winaq ri käka'n che kib' chi e
are ri Cristo, xuquje' kepe chi na jule' chik ri
käka'n che kib' chi e q'alajisal taq re ru Loq'
Pixab' ri Dios. Keka'n k'u na etal, xuquje'
kajmab'al che ki sub'ik ri winaq ri e cha'tal
rumal ri Dios we kekowinik, —kächa'.
23 ¡Chiwila b'a' iwib'! Nu b'im chi k'u apan
ronojel wa' chiwe, —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi jas ru petik ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq

24 Pa taq ri q'ij ri' aretaq ok'owinaq chik
ri nimalaj k'äx ri', ri q'ij käq'equmar na, ri ik'
k'ut man kätunun tä chik.
25 Ketzaq k'u na loq ri ch'imil cho ri kaj.
Keslab'isax k'u na konojel ri k'o ki chuq'ab'
ri e k'o cho ri kaj, je' jas ri q'ij, ri ch'imil, ri
ik', xuquje' nik'iaj chik, —kächa'.
26 Te k'u ri' kilitaj k'u na chi ri in, in ri' ri
Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinpe pa taq
ri sutz' ruk' nimalaj nu chuq'ab', känimarisax
k'u nu q'ij, —kächa'.
27 Te ri' keintaq na b'i ri ángeles rech
kekimulij ri winaq ri e cha'tal rumal ri Dios
pa ri relb'al q'ij, pa ru qajb'al q'ij, pa ri u
moxq'ab' ri relb'al q'ij, pa ru wikiäq'ab' ri
relb'al q'ij, tzpa ronojel ri kajulew, —xcha
chke.
28 Chich'ob'o b'a' ri k'utb'al chrij ru che'al
higos: Aretaq keräxar ru q'ab', ketuxin k'u
ru xaq, iwetam ri' chi xaq jub'iq' chik man
kopan ri q'alaj.
29 Je ri' xuquje' ri ix aretaq kiwil ki
k'ulmaxik ronojel wa', kiwetamaj na chi
xaq jub'iq' chik man kopan ri q'ij ri kinpetik.
Je' ta ne chi in k'o chi' ri uchib'e.
30 Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi keb'antaj na
ronojel wa' ri xinb'ij chiwe k'ä mäjoq kekäm
ri winaq re we q'ij junab' ri', —kächa'.
31 Käsach na u wäch ri kaj, xuquje'
ruwächulew, are k'u ri tzij ri nu b'im chiwe
keb'antaj na wa', —xcha chke.
32 Man k'o tä k'u jachin jun ri retam
jampa' kopan ri q'ij ri', o ri hora. Man ketam
tä ri ángeles, man retam tä ru K'ojol ri Dios,
xane xaq xuwi ri qa Tat Dios retam wa', —
kächa'.
33 Rumal wa', ¡chiwila b'a' iwib',
chixk'ask'atoq, chib'ana orar! ¡Man iwetam
tä k'ut jampa' kopan ri q'ij ri'! —kächa chke.
34 Are je' jas jun achi b'enam kub'ano, naj
ke' wi. K'ä mäja' kel b'ik cho ja, kuya kan
ronojel pa ki q'ab' ri patänil taq re, xuquje'
kuya kan ri ki chak chkijujunal. Kätaqan
kan che ri chajil uchib'e chi utz rilik ri ja
kub'ano, —kächa chke.
35 ¡Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq! rumal
chi man iwetam taj jampa' käpe ri ajchaq'el
ja, we tajin kok ri aq'ab' aretaq käpetik, we
pa nik'iaj aq'ab', we pa ri hora ri koq' ri ama'
äk', we tajin käpe chi ru saqirik.
36 Chiwila b'a' iwib' rech we xaq te'talik
käpetik mixuluriqa ne tajin kixwarik.
37 Ri kinb'ij chiwe, kinb'ij k'u chke kono-
jel. ¡Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq! —xcha
chke.

14

Käkitzijob'ela kib' jas käka'n chukämisaxik ri Jesús

1 Xa kieb' q'ij chik kraj che ri nimaq'ij, Pas-
cua* u b'i', xuquje' ri nimaq'ij re ri kaxlan
wa ri man käyi' tä ch'äm ruk'. Ri ki nimaqil
sacerdotes, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'
käkitzukuj jas käka'n na chuchapik ri Jesús
ruk' sub'unik rech käkikämisaj.
2 Xkib'ij k'ut: ¡Mächap pa ri nimaq'ij rech
metukin ne ri winaq! —xecha'.

Jun ixoq kuya k'ok'alaj kunab'al pu jolom ri Jesús

* **13:15** Pa taq ri q'ij ri' are li'lik ki wi' ri kachoch ri winaq. Chila' xeuxlan wi, xuquje' xechakunik.

* **14:1** "Pascua": Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

3 Are k'u ri Jesús k'o pa ri tinimit Betania
cho rachoch ri tat Simón, jun tata' ri xk'oji
itzel ch'a'k che. T'uyul k'u ri Jesús chi' ri
mesa, xopan jun ixoq ruk'am jun k'olib'al
kunab'al re alabastro, k'o k'ok'alaj kunab'al
re qas nardo chupam. Sib'alaj paqal ra-
jil wa' we kunab'al ri'. Ri ixoq xupaxij ri
k'olib'al kunab'al, xutix k'u ri kunab'al pu
jolom ri Jesús.
4 E k'o k'u jujun chila' ri xa xpe koyowal,
xkib'ij chb'il taq kib': ¿Jas che xaq xtix wa'
we kunab'al ri'? —xecha'.
5 ¡Xk'iyix ta k'u wa' che oxib' cientos quet-
zales ruk' u wi', xyi' ta k'u ri puaq chke ri
meb'a'ib'! —xecha'.
Xeyoq'on k'u che ri ixoq.
6 Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jas che kiya latz' che
ri ixoq? ¡Mib'an wa' che! ¡Jun nimalaj utzil
k'ut ru b'anom chwe! —kächa chke.
7 Amaq'el k'ut e k'o ri meb'a'ib' iwuk',
kuya' k'ut kib'an utzil chke aretaq kiwaj u
b'anik wa'. Are k'u ri in man in k'o tä iwuk'
ronojel q'ij.
8 We ixoq ri' u b'anom jas ri xkowin
chub'anik, ri xpe pa ranima'. U kojom k'u
b'i ri k'ok'alaj kunab'al che ri nu cuerpo k'ä
mäjoq kinmuqik.
9 Qas k'u tzij ri kinb'ij chiwe chi apaw-
ije' ta ne ri kätzijox wi na ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio cho ronojel ruwächulew, ri u
b'anom we ixoq ri' kätzijox na che na'tab'al
re, —xcha chke.

Ri tat Judas kuchi'j u jachik ri Jesús

10 Te k'u ri' xel b'i ri tat Judas Iscariote, jun
chke ri kab'lajuj tijoxelab', xe' ri are' kuk' ri
ki nimaqil sacerdotes chuchomaxik kuk' jas
kub'an chujachik ri Jesús pa ki q'ab'.
11 Aretaq xkito, xekikotik, xkib'ij k'u che
ri tat Judas chi käkiya na puaq che. Ri tat
Judas k'ut tajin käreyej chi kopan jun utzalaj
q'ij chujachik ri Jesús pa ki q'ab'.

Käb'an ri wi'm re ri Qajaw Jesús

12 Pa ri nab'e q'ij re ri nimaq'ij re ri
kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk',† aretaq
käkämisax ri chij che ri nimaq'ij Pascua, ru
tijoxelab' ri Jesús xkib'ij che: ¿Jawije' kaj wi
la chi käqa'n wi ri wi'm re ri Pascua rech kätij
la? —xecha che.
13 Xeutaq k'u b'i kieb' chke ru tijoxelab',
xub'ij k'u chke: ¡Jix pa ri tinimit! Kix-
uriqa na jun achi ruk'am jun q'eb'al joron.
Chiterenej b'ik.
14 Jawije' k'u ri kok wi ri achi, chib'ij k'u
che ri ajchaq'el ri ja: "Kuta' ri Qajtij che
la, kub'ij: ¿Jawije' kinb'an wi ri wi'm re ri
Pascua ri kintij junam kuk' ri nu tijoxelab'?"
—kächa ri', —kixcha che.
15 Ri are' kuk'ut na chiwäch jun nim ja pa
ru kawiq ja ri ya suk'umatal chik. Chib'ana
u b'anik ri wi'm re ri Pascua chqe uj chila',
—xcha chke.
16 Xeb'el k'u b'i ri tijoxelab', xeb'e' pa ri
tinimit, xkiriqa ronojel jas ri xub'ij b'i ri
Jesús chke. Xka'n k'u u b'anik ri wi'm re ri
Pascua chila'.
17 Aretaq chaq'ab' chik xopan ri Jesús, e
rachi'l k'u ri kab'lajuj tijoxelab'.
18 E t'uyul chila' chi' ri mesa, tajin kewi'k
aretaq ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij
chiwe chi k'o jun chiwe ri kinujach na, are
jun ri tajin käwi' wuk', —xcha chke.
19 Ru tijoxelab' sib'alaj xeb'isonik. Chkiju-
junal k'ut xkichaplej u ta'ik che ri Jesús: ¿A
man xa in ri'? —xecha che.
20 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Are jun
chke ri kab'lajuj tijoxelab' ri kurub' ru wa
wuk' pa ri laq, —kächa'.
21 Je' kinel na in jas ri tz'ib'tal pa ru Loq'
Pixab' ri Dios chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri
Dios ri Qas Winaq. ¡K'äx k'u kuriq na ri achi
ri kinjachow na in! ¡Utz na re we achi ri' we
ta mat xil u wäch! —xcha chke.
22 Aretaq tajin kewi'k, ri Jesús xuk'am
ri kaxlan wa, xumaltioxij wa' che ri Dios,
xub'an orar puwi' chutewchixik. Te ri'
xupiro. Xuya chkiwäch ru tijoxelab', xub'ij:
¡Chik'ama iwe! Je' ta ne are nu cuerpo wa',
—xcha chke.
23 Te k'u ri' xuk'am jun vaso, xumaltioxij
k'u wa' che ri Dios. Xuya ri vaso chkiwäch,
xkitij k'u ke konojel.
24 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Je' ta ne are
nu kik'el wa' ri kujikib'a ri k'ak' trato ri u
b'anom ri Dios kuk' ri winaq. Käturuw k'u
na wa' ri nu kik'el rech kub'an utzil chke k'ia
winaq, —kächa'.
25 Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi man kintij
tä chi na we ri vino re uvas, k'ä pa ri q'ij ri
kintij na ri k'ak' vino chila' jawije' ri kätaqan
wi ri Dios, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj apanoq chi ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch

26 Te k'u ri' xkib'ixoj jun b'ix ri kuya u
q'ij ri Dios, xeb'el b'ik, xeb'e' pa ri Ujuyub'al
Olivos.
27 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri ix iwonojel
kib'isoj na nu wäch, kiniya na kan kämik
chaq'ab'. Je' k'u tz'ib'am kanoq pa ru Loq'
Pixab' ri Dios: "Kinsok na ri ajyuq', kejab'un
k'u na ri chij," —kächa'.
28 Aretaq k'u in k'astajinaq chik chkixol ri
käminaqib', kinnab'ej na b'i chiwäch, kine' na
pa Galilea, —xcha chke.
29 Xub'ij k'u ri tat Pedro che ri Jesús: ¡Pune
konojel käkiya la kanoq, ri in man je' tä ri'
kinb'ano! —xcha'.
30 Xub'ij k'u ri Jesús che: Qas tzij ri kinb'ij
chawe chi tzpa we aq'ab' ri' kab'ij na at

† **14:12** "Ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk'": Chawila' Hechos 12:3, nota.

oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoq
koq' kamul ri ama' äk', —xcha che.
31 Ri tat Pedro tzko na xch'awik, xub'ij:
Pune rajwaxik chi kinkäm na uk' la, qas tzij
chi man kinb'ij taj chi man wetam tä wäch
la, —xcha che.
Je' k'u xkib'ij xuquje' konojel ri tijoxelab'.

Ri Jesús kub'an orar pa Getsemaní

32 Aretaq xeopan pa ri ch'äqap ulew, Get-
semaní u b'i', xub'ij ri Jesús chke ru tijox-
elab': Chixt'uyul kan chi' k'ä kinto'taj na
chub'anik orar, —xcha'.
33 Xeuk'am b'i ri tat Pedro, ri tat Jacobo,
ri tat Juan ruk'. Xuchaplej k'u t'ujuwem ri
ranima' ri Jesús, xk'äxk'ob' k'u wa'.
34 Xub'ij k'u chke: ¡Xa are kuk'is rib' ri
wanima' chupam ri b'is! Chixkanaj kan chi',
chixk'ask'atoq, —xcha chke.
35 Te ri' xb'in chi apan jub'iq' ri Jesús,
xutzaq rib' pa ulew, tajin kub'an orar,
xutz'onoj che ri Dios chi we ta k'o b'anom
wi, mat kuriq we k'äx ri' ri petinaq chrij.
36 Aretaq xub'an orar, xub'ij: ¡Abba!‡ ¡Tat!
Ri lal käkowin la che ronojel. Chesaj b'i la
we vaso ri' chnuwäch. B'ana b'a' la chi man
käpe tä we k'äx ri' chwij. Mäb'an k'u la xa jas
ri kwaj in, xane jas ri kaj la käb'an la chwe,
—xcha che ri Dios.
37 Xtzelej k'u loq ri Jesús kuk' ru tijoxelab',
xeuriqa', tajin kewarik. Xub'ij k'u che ri
tat Pedro: ¿A katwarik, Simón? ¿A mat
katkowinik katk'asi jun hora wuk'? —kächa
che.
38 Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq,
chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq
kixtaqchi'x che mak. Qas tzij ri iwanima'
kraj u b'anik utzil, man k'o tä k'u u chuq'ab'
ri i cuerpo chub'anik wa', —xcha chke.
39 Xe' jumul chik ri Jesús, xub'ana orar, je'
xub'ij jas ri xub'ij nab'e.
40 Te k'u ri' xtzelej chi loq, xeuriqa ru ti-
joxelab' chi jumul chik tajin kewarik rumal
chi sib'alaj k'äx ki waram. Man xkiriq tä k'u
ru tijoxelab' jas käkib'ij che ri Jesús.
41 Churoxmul xtzelej chi loq ri Jesús kuk',
xub'ij k'u chke: Chixwar b'a', chixuxlanoq,
—xcha'. Te ri' xub'ij: ¡Ruk' wa'! —kächa'.
Opaninaq k'u ri hora. Kinjach k'u na in, in
ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki q'ab'
ri ajmakib', —kächa'.
42 ¡Jo' b'a'! ¡Chixwalijoq! Chiwilampe', xpe
ri jachal we, —xcha chke.

Ri tat Judas kujach b'i ri Jesús

43 K'ä tajin käch'aw ri Jesús aretaq xopan ri
tat Judas, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab'.
E petinaq ruk' ri are' k'ia winaq, kuk'am
machetes, kuk'am che'. E taqom loq kumal
ri ki nimaqil sacerdotes, kumal k'u taq ri
tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil
ri winaq.
44 Ri tat Judas, ri jachal re ri Jesús, u yo'm
k'u kan jun etal chke ri winaq, xub'ij: Ri
kintz'umaj, are ri' ri Jesús. ¡Chichapa'! Qas
utz chib'ana b'i chujat'ixik, —xcha chke.
45 Aretaq xopanik, chanim xqeb' ruk' ri
Jesús, xub'ij: ¡Qajtij, Qajtij! —xcha che.
Xutz'umaj k'ut.
46 Xkichap k'u ri Jesús, xkiyut b'ik.
47 Jun chke ri e tak'atoj chila' xuk'am ru
machete, xusok ri patänil re ri ki nimal sac-
erdotes, xuq'at apan ru xikin.
48 Xub'ij k'u ri Jesús chke ri winaq: ¿Jas lo
wa' chi je' ta ne chrij jun elaq'om elinaq wi
alaq loq? K'amom alaq loq ri machetes alaq,
ri che' alaq che nu chapik, —kächa chke.
49 Ronojel q'ij in k'o uk' alaq pa ri nimalaj
rachoch Dios, tajin kinya tijonik chech alaq,
man xinchap tä k'u alaq. Je' k'u käb'an na
wa' chwe rech je' käb'an na jas ri tz'ib'am
chwij pa ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.
50 Chanim k'ut konojel ru tijoxelab' xkiya
kan ri Jesús, xeanimaj b'ik.

Jun ala kanimaj b'ik

51 K'o k'u jun ala teren chrij ri Jesús, xaq
jun saq atz'iaq u q'u'm chrij. Xchap k'u ri'
kumal ri winaq.
52 Ri are' k'ut xuya kan ri ratz'iaq pa ki
q'ab', ch'analik xanimaj b'i chkiwäch.

Kopan ri Jesús chkiwäch ri ki nimaqil sacerdotes

53 Te ri' xkik'am b'i ri Jesús cho ri qas ki
nimal sacerdotes. Xkimulij k'u kib' konojel
ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri
winaq, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'.
54 Ri tat Pedro k'ut xuterenej b'i ri Jesús
chinaj, xopan k'u pa ri uwoja re ri rachoch
ri qas ki nimal sacerdotes. Xt'uyi k'u ri tat
Pedro chila' kuk' ri chajil taq re ri nimalaj
rachoch Dios, tajin kumiq' rib' chrij ri q'aq'.
55 Ri ki nimaqil sacerdotes kuk' konojel
ri ki nimaqil ri winaq tajin käkitzukuj jas u
wäch mak ri käq'alajisax chrij ri Jesús rech
käkämisaxik. ¡Man xkiriq tä k'ut!
56 E k'ia k'u ri xka'n tzij chrij aretaq xka'n
q'alajisanik. Man xaq tä k'u jun u wäch ri
xkib'ij.
57 Te ri' xewalij jujun ri käka'n tzij chrij ri
Are', xkib'ij:
58 Qa tom ri xub'ij: "Ri in kinwulij na we
nimalaj rachoch Dios ri' ri b'anom kumal ri
winaq, kinyak chi k'u na pa oxib' q'ij jun ri
man b'anom tä wa' kumal winaq," —xcha
ri', —xecha chke.
59 Man ruk' tä wa' xjunamataj u wäch ri
xkib'ij chrij.
60 Xwalij k'u ri qas ki nimal sacerdotes,
xtak'i chkiwäch konojel, xuta' che ri Jesús,

‡ **14:36** Ri tzij "Abba" kel kub'ij "nu tat" pa ri ch'ab'al arameo, ri ki ch'ab'al ri winaq aj Israel pa taq ri q'ij ri xk'oji ri Jesús cho ruwächulew.

xub'ij che: ¿A mat k'o jas jun tzij kab'ij chutzelexik u wäch ri tajin käb'ix chawij? ¿Jas pu wa' we tajin käkiq'alajisaj we achijab' ri' chawij? —xcha che.

61 Man käch'aw tä k'u ri Jesús, man k'o tä wi jas kub'ij che. Ri qas ki nimal sacerdotes xuta' jumul chik che ri Jesús, xub'ij: ¿A qas at ri' ri Cristo, ru K'ojol ri Dios ri käqaya u q'ij? —xcha che.

62 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: ¡In ri', tat! —kächa che. ¡Kinil k'u na alaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, aretaq in t'uyul pa ru wikiäq'ab' ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab', xuquje' kinil na alaq aretaq kinpe na kuk' taq ri sutz' chikaj! —xcha che.

63 Are k'u ri qas ki nimal sacerdotes xuraq'achij ru q'u' chuk'utik chi sib'alaj k'äx kuna' ri kub'ij ri Jesús. Xub'ij k'u ri tata': ¿Jas k'u che e rajwaxik chi nik'iaj q'alajisanelab' chrij?

64 ¡I tom k'u ri ix chi xub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios! ¿Jas k'u kichomaj? —xcha chke.

Konojel k'ut xkiq'at tzij puwi', xkib'ij chi rajwaxik käkämisaxik.

65 E k'o k'u jujun xkichaplej u chub'axik. Xkich'uq ru palaj, xkich'ayo, xkib'ij k'u che: ¡Chach'ob'o ne jachin ri xatuch'ayo! —xecha che.

Xuquje' ri chajinelab' xkikoj q'ab' chupalaj.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

66 K'ä k'o ri tat Pedro ikim pa ri uwoja aretaq xpe jun chke ri alitomab', ri ajik' rech ri qas ki nimal sacerdotes.

67 Aretaq xril ri tat Pedro chi tajin kumiq' rib' cho ri q'aq', ko xka'y che, xub'ij: ¡Ri at xuquje' xatk'oji ruk' ri Jesús aj Nazaret! —xcha che.

68 Are k'u ri tat Pedro xresaj rib' chupam, xub'ij: ¡Man wetam tä u wäch ri', man kinch'ob' tä k'u ri' ri tajin kab'ij! —xcha che.

Xel k'u b'i chila', xopan chi' ri uchib'e. Are chi' xoq' ri ama' äk'.

69 Ri ali xril ri tat Pedro jumul chik, xuchaplej chi na u b'ixik chke ri e tak'atoj chunaqaj, xub'ij: ¡We achi ri' are jun chke ri e rachi'l ri Jesús! —xcha'.

70 Ri tat Pedro xresaj chi k'u rib' jumul chik chupam, xub'ij chi man kuch'ob' tä u wäch ri Jesús. Man naj tä k'u ri' ri e tak'atoj chila' xkib'ij jumul chik che ri tat Pedro: Qas tzij at jun chke rumal chi at aj Galilea. Xuquje' xaq junam katch'awik jas ri winaq aj Galilea, —xecha che.

71 Ko k'u xch'aw ri tat Pedro, xub'an k'u jurar cho ri Dios, xub'ij: ¡Qas tzij ri' chi ri in man wetam tä u wäch ri achi ri' ri tajin kitzijoj! —xcha chke.

72 Xoq' chi k'u na ri ama' äk' chukamul. Xna'taj k'u che ri tat Pedro ru b'im ri Jesús che: "Kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoq koq' kamul ri ama' äk'," —xcha che. Aretaq ri tat Pedro xna'taj wa' che, xutzoqopij k'u oq'ej.

15

Ri Jesús k'o chuwäch ri tat Pilato

1 Sib'alaj aq'ab' k'u ri' xkimulij kib' ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' kuk' ri nik'iaj nimaq taq tata'ib'. Te k'u ri' konojel we nimaq taq tata'ib' ri' xkitala' ki no'j chuchomaxik jas käka'no. Xkiyut k'u b'i ri Jesús, xkik'am b'ik, xkijacha k'u cho ri tat Pilato.

2 Xuta' k'u ri tat Pilato che, xub'ij: ¿A at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel? —xcha'.

Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij: Je ri' jas ri käb'ij la, —xcha che.

3 K'ia tzij k'ut xka'n ri ki nimaqil sacerdotes chrij ri Jesús.

4 Xuta' k'u ri tat Pilato jumul chik che ri Jesús, xub'ij: ¿A mat k'o jas ri kab'ij? ¡Chatampe' chi k'ia ri käkib'ij chawij! —xcha che.

5 Man k'o tä jun tzij chik xub'ij ri Jesús, je k'u ri' chi xukajmaj wa' ri tat Pilato, man xuriq tä chik jas kub'ano.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisax na

6 Are k'u ri tat Pilato naq'atal wi chi pa ri nimaq'ij ri' ri are' kub'an jun toq'ob' chke ri winaq, kutzoqopij b'i jun ajpache', apachin ta ne ri käkita' che.

7 K'o k'u jun achi, Barrabás u b'i', yo'm pa che' junam kuk' ri rachi'l rumal chi xka'n kämisanik aretaq ri winaq re ri tinimit xkiwalijisaj kib' chkij ri ketaqan pa ki wi'.

8 Xkimulij k'u kib' ri winaq chuwäch ri tat Pilato, xkichaplej u tz'onoxik che chi chub'ana toq'ob' chke, jas ri naq'atal wi ri are'.

9 Xch'aw k'u ri tat Pilato, xub'ij chke: ¿A kiwaj chi kinb'an toq'ob' chiwe, kintzoqopij b'i ri tata' ri k'o u taqanik pi wi' ix ri winaq aj Israel? —xcha chke.

10 Kuch'ob' k'u ri tat Pilato chi xa rumal chi k'äx käkina' ri ki nimaqil sacerdotes che ri Jesús ki jachom ri Are' pu q'ab'.

11 Ri ki nimaqil sacerdotes k'ut tajin käka'no chi ri winaq käkitukij kib', xa käkib'ij chi más utz na are kub'an toq'ob' chke, kätzoqopix b'i ri Barrabás.

12 Xch'aw chi ri tat Pilato, xuta' k'u chke: ¿Jas k'u ri kiwaj chi kinb'an che ri achi ri kib'ij ix chi are k'o u taqanik pi wi' ix ri ix winaq aj Israel? —xcha chke.

13 Ri winaq ko xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Chripoq! —xecha'.

14 Xch'aw k'u ri tat Pilato, xuta' chke: ¿Jas che? ¿Jas etzelal u b'anom wa' we achi ri'? —xcha chke.

Ko k'u na xech'aw ri winaq, xkib'ij:
¡Chripoq! —xecha'.
15 Ri Pilato are k'u kraj u b'anik xa jas ri
ki rayinik ri winaq. Xub'an chke ri toq'ob' ri
xkita', xutzoqopij k'u b'i ri Barrabás. Xtaqan
k'ut chi käch'ay ri Jesús, te k'u ri' xujach b'ik
rech käripik.
16 Xepe k'u ri soldados, xkik'am b'i ri
Jesús pa ri uwoja re ri rachoch ri nim q'atal
tzij, xekisik'ij ri nik'iaj soldados chik rech
käkimulij kib' kuk'.
17 Xkikoj k'u jun atz'iaq morada chrij ri
Jesús. Xuquje' xkikoj jun corona re kemom
k'ix chujolom.
18 Chanim k'ut xkichaplej u raqik ki chi'
chrij, xkib'ij: Lal ri' ri kätaqan la pa ki wi' ri
winaq aj Israel, ¡chnimarisax q'ij la! —xecha
che.
19 Xkich'ay k'u chujolom ruk' jun aj,
xkichub'aj, xexuki chuwäch, xaq käka'n che
kib' chi tajin käkiq'ijilaj.
20 Aretaq xeto'taj che retz'b'exik u wäch,
xkijolij ru q'u' ri morada chrij, xkikoj ri qas
ratz'iaq ri Are' chrij, te k'u ri' xkik'am b'i
churipik cho ri cruz.

Kärip ri Jesús cho ri cruz

21 K'o k'u jun achi aj Cirene, Simón u b'i', ki
tat ri tat Alejandro, ri tat Rufo. Ri are' tajin
kok'owik, u petik k'u ri' pa juyub'. Xkikoj ki
chuq'ab' che rech kutelej b'i ru cruz ri Jesús.
22 Xkik'am k'u b'i ri Jesús chila' jawije' ri
käb'ix Gólgota che. Kel kub'ij wa' ri b'i'aj ri':
Ri Juyub' re ru B'aqil Jolomaj, —kuchixik.
23 Xkiya k'u vino yujtal ruk' mirra*
chuwäch ri Jesús rech kutijo. Man xutij tä
k'ut.
24 Aretaq ki ripom chik cho ri cruz, ri sol-
dados xkijach ri ratz'iaq ri Jesús chkiwäch,
xkesaj k'u suerte chrij rech käkilo jas ri
käkik'am b'i chkijujunal.
25 Aq'ab' k'ut xrip ri Jesús pa ri u b'elej
hora.
26 Kojom k'u puwi' ri cruz jun tz'ib'talik ri
kub'ij jas che käq'at tzij puwi' ri Jesús rech
käripik, kub'ij k'ut: RI NIM TAQANEL PA KI
WI' RI WINAQ AJ ISRAEL, —kächa'.
27 Xerip k'u kieb' elaq'omab' ruk', jun pu
wikiäq'ab', jun pu moxq'ab'.
28 Xb'antaj k'u kan ri tz'ib'am chrij pa ru
Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: "Je' ta ne chi
are jun chke ri b'anal taq etzelal ri xq'at tzij
puwi'," —kächa'.
29 Ri keok'owik käkiyoq'o, käkisutisa' ri ki
jolom, käkib'ij: ¡Aa! ¡At ri' ri kab'ij chi
katkowinik kawulij ri nimalaj rachoch Dios,
xa k'u pa oxib' q'ij kayak chi na wa' jumul
chik! —kecha che.
30 ¡Chato' b'a' awib', chatqaj k'u loq cho ri
cruz! —xecha che.
31 Je' xuquje' ri ki nimaqil sacerdotes kuk'
ri tijonelab' re ri Pixab' käkitze'j u wäch,
käkich'ab'ej kib', käkib'ij: ¡Xtob' chke nik'iaj
chik, man käkowin tä k'u ri Are' chuto'ik rib'!
—kecha'.
32 Chqaj b'a' loq cho ri cruz ri Cristo "ri
Nim Taqanel kech ri winaq aj Israel" rech
käqilo, ¡kujkojon k'u na che! —xecha'.
Ri e ripom ruk' ri Jesús xuquje' xkitze'j u
wäch.

Käkäm k'u ri Jesús

33 Aretaq xuriq ri kab'lajuj hora,
xq'equmar ronojel ruwächulew oxib' horas.
34 Tzpa ri rox hora re ri b'enaq q'ij xuraq
u chi' ri Jesús, ko xch'awik, xub'ij: Eloi, Eloi,
¿lama sabactani? —xcha'. Je' kel kub'ij wa':
Nu Dios, nu Dios, ¿jas che in wonob'am la
kanoq? —kächa'.
35 Jujun k'u chke ri e tak'atoj chila' xkita
wa', xkib'ij: ¡Chitampe'! —kecha'. Tajin
kusik'ij ri qa mam Elías ri ojer q'alajisal re
ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri'.
36 Te k'u ri' jun chke ri winaq xutik anim,
xe'k, xurub'u jun estropajo pa ch'äm vino,
xuya wa' puwi' jun aj, xuya aq'an chuwäch
ri Jesús rech kutijo, xub'ij k'u apan chke ri
winaq: ¡Chiweyej b'a'! Chqila na we käpe ri
qa mam Elías chuqasaxik, —xcha chke.
37 Sib'alaj ko xuraq u chi' ri Jesús, xel
ranima', xkäm k'u ri Are'.
38 Are k'u ri tasb'al u pam ri nimalaj
rachoch Dios xjisjob'ik, kieb' xub'ano, xpe
ajsik k'ä ikim.
39 Ri ki nimal soldados aj Roma, ri tak'al
cho ri Jesús, aretaq xuto xuraq u chi' ri Jesús,
xuquje' xrilo jas xub'ano aretaq xkämik,
xub'ij: ¡Qas tzij u K'ojol ri Dios wa' we achi
ri'! —xcha'.
40 E k'o k'u jujun ixoqib' ri tajin keka'y
apan chinaj. Chkixol ri e are' k'o ri nan
María aj Magdala, xuquje' ri nan María u
nan ri tat Jacobo ri más k'ak'al na, ri xuquje'
are u nan ri tat José wa'. K'o xuquje' ri nan
Salomé kuk'.
41 Aretaq ri Jesús xk'oji pa Galilea, we ixo-
qib' ri' xeb'in ruk', xepatänin che. Xuquje' e
k'o chila' k'ia chke ri nik'iaj ixoqib' chik ri e
opaninaq ruk' ri Jesús pa Jerusalén.

Kämuq ru cuerpo ri Jesús

42 B'enaq chi ri q'ij pa ri q'ij ri käb'an u
b'anik ronojel che ri q'ij re uxlanem, are k'u
víspera wa' re ri q'ij ri'.
43 Xopan k'u ri tat José aj Arimatea, jun
chke ri ki nimaqil ri winaq aj Israel ri tznim
kil wi. Ri are' xuquje' ku'l u k'ux che reyexik
chi käpe na ri Dios rech kätaqan na pa ki wi'
ri winaq. Xuchajij k'u anima', xok cho ri tat
Pilato chuta'ik chi käyi' ru cuerpo ri Jesús
che.

* **15:23** Are ki chomanik ri winaq chi ri kunab'al "mirra", we yujtal ruk' ri vino, are kub'ano chi kätäni ri q'axom.

44 Xukajmaj wa' ri tat Pilato chi sib'alaj
chanim xkäm ri Jesús. Xtaqan k'u
chusik'ixik ri ki nimal ri soldados chuwäch,
xuta' che we qas tzij käminaq chik.
45 Aretaq ri ki nimal soldados xub'ij chi
qas tzij käminaq chik ri Jesús, ri tat Pilato
xuya ru cuerpo che ri tat José.
46 Ri tat José k'ut xuloq' jun payu', xuqasaj
ru cuerpo ri Jesús, xupis k'u chupam ri
payu'. Te ri' xuya chupam jun muqub'al ri
k'otom koq pa ri ab'aj. Xuwolqotij k'u jun
ab'aj chuchi' ri muqub'al.
47 Ri nan María aj Magdala ruk' ri nan
María u nan ri tat José tajin käkilo jawije' ri
käyi' wi kan ru cuerpo ri Jesús.

16

Käk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'

1 Ok'owinaq chi k'u ri q'ij re uxlanem,
ri nan María aj Magdala, xuquje' ri nan
María u nan ri tat Jacobo ruk' ri nan Salomé,
xkiloq' k'ok'alaj taq kunab'al rech kekib'ila
chrij ru cuerpo ri Jesús.
2 Sib'alaj aq'ab' k'ut pa ri nab'e q'ij re ri
semana xeb'e' ri ixoqib' chuchi' ri muqub'al.
Elinaq chi k'u loq ri q'ij aretaq xeopanik.
3 Xkich'ab'ej k'u kib', xkib'ij: ¿Jachin ta k'u
lo ri käwolqotin na apan ri ab'aj chqawäch?
¡Tzchuchi' ri muqub'al k'ut k'o wi! —xecha'.
4 Aretaq k'ut xeka'yik, k'ä te' xkilo chi
wolqotim chi apan ri nimalaj ab'aj ri'.
5 Xeb'ok k'u b'i pa ri muqub'al, xkil
jun ak'al achi t'uyul pa ru wikiäq'ab' ri
muqub'al. Saqloloj k'u ri ratz'iaq ri achi.
¡Xkixej k'u kib' ri ixoqib', xkikajmaj wa'!
6 Xub'ij k'u ri achi chke: ¡Mixej iwib'! Ri
ix kitzukuj ri Jesús aj Nazaret, ri xrip cho
ri cruz. K'astajinaq k'u b'i ri Are' chkixol ri
käminaqib', man k'o tä chik waral. Chiwil-
ampe' jawije' ri xyi' wi, —kächa chke.
7 Jix b'a', chitzijoj k'u wa' chke ru ti-
joxelab', xuquje' che ri tat Pedro, chib'ij:
"Nab'ejinaq ri Jesús chiwäch, b'enam re pa
Galilea. Chila' kiwila wi na u wäch ri Are' je'
jas ri xub'ij chiwe," —xcha chke ri ixoqib'.
8 Te ri' xeb'el b'i ri ixoqib', xeanimaj b'i
chuchi' ri muqub'al. Sib'alaj xeb'irb'itik, ki
xib'im k'u kib'. Man k'o tä k'u jas käkib'ij che
jachin jun rumal chi sib'alaj ki xem kib'.

Ri Jesús kuk'ut rib' cho ri nan María aj Magdala

9 K'astajinaq chi k'u ri Jesús chkixol ri
käminaqib' sib'alaj aq'ab' pa ri nab'e q'ij re
ri semana, xuk'ut rib' nab'e chuwäch ri nan
María aj Magdala ri e resam b'i wuqub' itzel
taq espíritus che.
10 Xe' k'u ri are', xutzijoj wa' chke ri nik'iaj
chik ri xek'oji ruk' ri Jesús. Ri e are' sib'alaj
keb'isonik, tajin keb'oq'ik.
11 Aretaq xkito chi k'asal chi ri Jesús, chi
ilom chi u wäch rumal ri nan María, ¡man
xkikoj taj!

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch kieb' chke ru tijoxelab'

12 Te k'u ri' jun chi wi u k'utik rib' ri xub'an
ri Jesús chkiwäch kieb' chke ru tijoxelab' ri
b'enam ke pa juyub'.
13 Xetzelej k'u b'i ri e are', xeb'e'k, xkitzijoj
wa' chke ri nik'iaj chik. Man xkikoj tä k'u ri
ki tzij ri e are'.

Ri Jesús kätaqan chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

14 Chuk'isb'al ri Jesús xuk'ut rib' chkiwäch
ri julajuj u tijoxelab', aretaq e t'uyul chi' ri
mesa. Xeuyajo rumal chi man xekojon taj,
chi xa ab'ajarinaq ri kanima'. Je' xub'an wa'
rumal chi man xkikoj tä ri ki tzij ri winaq ri
kilom u wäch ri Are' chi k'asal chik.
15 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jix cho rono-
jel ruwächulew, chitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chke konojel ri winaq, —kächa'.
16 Apachin k'u ri käkojonik, käb'an k'u na
u qasna', kuriq na ri' ru tob'anik ri Dios.
Ri man käkojon taj, käq'at na tzij puwi' chi
käk'äjisax na u wäch, —kächa'.
17 Ri kekojonik käka'n na wa' we kajmab'al
taq etal ri': Pa ri nu b'i' kekesaj na b'i itzel
taq espíritus, kech'aw k'u na pa jule' taq
ch'ab'al chik.
18 Käkichap na kumätz, xuquje' we käkitij
kämisanel kunab'al, man k'o tä k'äx käkiriqo.
Käkiya na ki q'ab' pa ki wi' ri yawab'ib',
keutzir k'u na kanoq, —xcha ri Jesús chke.

Käpaqi ri Jesús chikaj

19 Te k'u ri', aretaq ri Qajaw Jesús xto'taj
che tzijonem kuk' ru tijoxelab', xk'am b'i
chikaj, xt'uyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios.
20 Are k'u ru tijoxelab' xeb'el b'ik, xkitzijoj
ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio apawije' chi' ri
xeopan wi. Tzare k'u ri Qajaw Jesús xtob'
chke, xujikib'a chkiwäch ri winaq chi qas
tzij ri tajin käkitzijoj rumal chi xuya chke chi
käka'n kajmab'al taq etal junam ruk' ri tajin
käkitzijoj. Amén.

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN LUCAS

1 Loq'alaj tat Teófilo: E k'ia ri winaq ri xkaj
xkitz'ib'aj pa cholaj ri tzijob'elil chrij ri qas
xb'antaj waral chqaxol.
2 Ri xb'antaj na are je' jas ri k'utum
chqawäch kumal ri winaq ri xkil ronojel wa'
qas pa ri u chaplexik loq. We winaq ri' e are'
ri xetob' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.
3 Ri in xuquje' sib'alaj utz rilik wa' nu
b'anom in rech kinwetamaj ronojel wa'
qas pa ru chaplexik loq. Rumal rech
wa' xinchomaj in chi are utz we ri in
xuquje' kintz'ib'aj b'i pa ru cholajil ronojel
ri xb'antajik.
4 Je ri' kinb'an na rech ketamaj la ri qas tzij
chrij ri tijonik ri yo'm che la.

Jun ángel kub'ij loq chi kil na u wäch ri Juan Qasal Ja'

5 Aretaq ri tat Herodes are nim taqanel
pa ki wi' ri winaq aj Judea, xk'oji jun tata'
chik chila', Zacarías u b'i'. Ri tata' ri' are
sacerdote* aj Israel ri jun kuk' ri juch'ob'
sacerdotes aj re ri mam Abías. Ri rixoqil,
Elisabet u b'i', are jun chke ri rachalaxik ri
mam Aarón.
6 E utzalaj taq winaq wa' we juk'ulaj ri',
jikom k'u kanima' cho ri Dios. Xeniman che
ri Dios pa ronojel ri xtaqan wi, pa ronojel
ru Loq' Pixab' ri Qajaw. Man k'o tä etzelal
ri xka'no.
7 Man k'o tä k'u kalk'ual rumal chi ri nan
Elisabet man kalk'ualan taj. E nimaq taq
winaq chi k'ut ri kieb' ri'.
8 Pa jun q'ij ri tat Zacarías tajin käpatänin ri
are' pa ri nimalaj rachoch ri Dios rumal chi
käkiriq u b'anik wa' ri achijab' ri e jun kuk'
ri juch'ob' sacerdotes aj re ri mam Abías pa
taq ri q'ij ri'. Ri u chak ri tat Zacarías are la'
chi käch'aw pa ki wi' ri winaq ruk' ri Dios.
9 Je' jas ri ki naq'atisam wi kib' ri sacer-
dotes, xkicha' ri tat Zacarías rech kok b'i pa
ri loq'alaj k'olib'al ri sib'alaj äwas chi kok b'i
xa apachinoq chuporoxik ri incienso.
10 Konojel ri winaq xkimulij apan kib' cho
ja chub'anik orar aretaq tajin käporox ri
incienso.
11 Te'talik k'ut xuk'ut rib' jun ángel cho
ri tat Zacarías, ri taqom loq rumal ri Dios.
Xtak'i k'u chuxkut ri käporox wi ri incienso.
12 Aretaq ri tat Zacarías xril ri ángel, man
xuriq taj jas xub'ano, xane sib'alaj xuxej
rib'.
13 Xub'ij k'u ri ángel che ri tat Zacarías:
Maxej awib'. Ri a b'ochi'nik xta'taj rumal ri
Dios. Kil k'u na u wäch jun a k'ojol rumal ri
nan Elisabet ri awixoqil. Kakoj k'u na a Juan
che ru b'i', —kächa che.
14 Xuquje' xub'ij: Sib'alaj katkikot na ru-
mal ri ak'al, xuquje' e k'ia chke ri jule' winaq
chik ri kekikot na aretaq kil u wäch, —kächa
ri ángel che.
15 Känimar na u q'ij cho ri Qajaw Dios.
Man kutij tä na vino, man kutij tä k'u tzam.
Kätaqan na ri Loq'alaj Espíritu pa ranima' ri
ak'al k'ä mäjoq kil u wäch, —kächa'.
16 Kub'an k'u na ri a Juan chi k'ia chke ri
winaq aj Israel ketzelej na ruk' ri Qajaw ri
ki Dios, —kächa ri ángel che ri tat Zacarías.
17 Ri a Juan känab'ej na cho ri Qajaw Jesús.
Käk'oji k'u na ru no'j xuquje' ru chuq'ab' je'
jas ri xk'oji che ri mam Elías, q'alajisal re
ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Kub'an na chi
ri nan tat ketzelejik keutzir kuk' ri kalk'ual,
xuquje' chi ri winaq ri käkiyak kib' chrij
ri Dios käkik'ex na kanima', käkik'ex ri ki
chomanik, käketamaj na ri nimanik, ketzelej
ki wäch kuk' ri utzalaj taq winaq, käka'n na
ke ri e are'. Ri a Juan kub'an na chke ri
winaq chi kekowin na chuk'ulaxik ri Qajaw,
—xcha ri ángel che ri tat Zacarías.
18 Xuta' k'u ri tat Zacarías che ri ángel,
xub'ij: ¿Jas ta kinb'an che retamaxik wa' chi
qas tzij ri kätzijoj la chwe? Ri in, in ri'j achi
chik, xuquje' ri wixoqil are nim winaq chik,
—xcha che.
19 Xch'aw chi na jumul ri ángel, xub'ij
che: In ri' ri Gabriel, in patänil re ri Dios.
In taqom k'u loq che a tzijob'exik, che ki
tzijoxik we utzalaj taq tzij ri' chawe, —kächa
che.
20 Tzche we kämik ri' man katkowin tä
chik katch'awik k'ä kopan na ri q'ij ri
käb'antaj na wa' ri xinb'ij chawe, k'ä kil na
u wäch ri a k'ojol rumal rech wa' chi man
xakoj tä ri nu tzij, —kächa ri'. Käb'antaj na wa'
we nu tzijom ri' tzpa ru q'ijol, —xcha ri ángel
che.
21 Ri winaq k'ut keye'm ri tat Zacarías.
Xkikajmaj wa' chi sib'alaj xb'eytaj pa ri
loq'alaj k'olib'al ri sib'alaj äwas chi kok b'i xa
apachinoq.
22 Aretaq xel loq ri tat Zacarías, man
xkowin tä chik che ki ch'ab'exik ri winaq.
Xketamaj chi k'o jas ri xuk'ut rib' chuwäch
ri tat Zacarías pa ri loq'alaj k'olib'al. Xaq pa
memal chik xeuch'ab'ej, rumal chi xmemar
kanoq.
23 Aretaq xetz'aqat ri q'ij ri käpatänin ri tat
Zacarías pa ri nimalaj rachoch Dios, xe' ri
are' cho rachoch.
24 Te k'u ri' ri nan Elisabet xkanaj yawab'
winaq chik, xkanaj k'u job' ik' cho rachoch.
Xub'ij ri nan Elisabet pa ranima':

* **1:5** "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri versículo 8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

25 “Xka'y ri Qajaw Dios chwe, xu-
toq'ob'isaj k'u nu wäch rech man kinkiyoq'
tä chi ri winaq,” —xcha ri nan Elisabet.

Jun ángel kub'ij loq chi kil na u wäch ri Jesucristo

26 Chuwaq ik' chi k'ut ri Dios xutaq b'i
ri ángel Gabriel pa ri tinimit Nazaret re
Galilea.
27 Xopan k'u ruk' jun q'apoj ali, María u
b'i', ri tz'onom chik rumal jun achi, José
u b'i'. We achi ri' rachalaxik kan ri nim
taqanel David ojer.
28 Ri ángel xok b'i chila' jawije' k'o wi ri
q'apoj al María, xub'ij che: ¿A utz a wäch,
María? —kächa'. ¡At ri' ri at cha'tal rumal ri
Dios! Qas k'o ri Qajaw Dios awuk', —kächa
che. Ri at k'ut, at tewchim na rumal ri Dios
chkiwäch konojel ixoqib', —xcha ri ángel che
ri al María.
29 Aretaq ri al María xril ri ángel, xu-
tatab'ej ru tzij, xt'ujuw k'u ri ranima' rumal
ri xb'ix che. Xuchomaj pa ranima', xub'ij:
¿Jas wa' ri kub'ij chwe? —xcha ri'.
30 Xch'aw chi ri ángel, xub'ij che ri q'apoj
al María: Maxej awib', María, —kächa che. Ri
at sib'alaj at loq' cho ri Dios.
31 Ri at k'ut katkanaj kan yawab' winaq.
Kawil na u wäch jun awal ala ri kakoj na
“Jesús” che ru b'i', —kächa'.
32 Känimar na u q'ij ri a Jesús. Käb'ix na u
K'ojol ri Dios aj Chikaj che. Ri Qajaw Dios
kukoj na che nim taqanel je' jas ra mam
David.
33 Je ri' rech kätaqan na puwi' ri tinimit
Israel pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Ru
taqanik ri Are', man k'o tä u k'isik, —xcha ri
ángel che ri al María.
34 Te ri' ri al María xuta' che ri ángel,
xub'ij: ¿Jas lo kink'ulmaj wa'? —kächa'. Mäja'
kink'oji ruk' achi, —xcha che ri ángel.
35 Xch'aw k'u ri ángel, xub'ij che: Käqaj
na loq ri Loq'alaj Espíritu pa wi'. Ri Dios
aj Chikaj käroqxanej na wa' awuk' rumal ru
chuq'ab'. Rumal ri' we loq'alaj ak'al ri' ri kil
na u wäch käb'ix na u K'ojol ri Dios che, —
kächa che.
36 Xuquje' ri nan Elisabet ri awachalal are'
käril na u wäch jun ak'al pune ri'j chik. Are
k'u waqib' ik' wa' kämik yawab' winaq chik
ri nan Elisabet pune xb'ix kanoq che chi
man käkowin tä che ri alk'ualanik.
37 Man k'o tä k'u jas ri mat käkowin ri Dios
chub'anik, —xcha ri ángel.
38 Xub'ij k'u ri q'apoj al María: In ri' ri
patänil re ri Qajaw Dios. Chub'ana b'a' ri
Are' chwe jas ri tzijom la chwe, —xcha che.
Xel k'u b'i ri ángel chuwäch.

Ri al María kopan cho rachoch ri nan Elisabet

39 Pa taq ri q'ij ri' xel b'ik ri al María cho
ja, xe' aninaq pa jun tinimit ri k'o pa taq ri u
juyub'al ri Judea.
40 Xok k'u b'ik pa rachoch ri tat Zacarías,
xuya rutzil u wäch ri nan Elisabet ri rixoqil.
41 Ri nan Elisabet, aretaq xuta ru tzij ri
al María, xslab' k'u ri ral pa ru k'ux. Xqaj
ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri nan Elisabet,
xtaqan k'u pa ranima'.
42 Ko xch'aw ri nan Elisabet, xub'ij che ri
al María: Ri at k'ut at tewchim na rumal ri
Dios chkiwäch konojel ixoqib'. U tewchim
na ri awal at xuquje', —kächa'.
43 ¿Jas lo wa' chi ri Dios kub'an jun nimalaj
utzil chwe in, chi ru nan ri Qajaw xpe wuk'?
—kächa ri nan Elisabet.
44 Chanim ri' aretaq xinto chi xatch'awik,
ri wal xkikotik, xslab' pa nu k'ux.
45 Utz awe at ri xatkojon che ri Qajaw
Dios, rumal chi qas tzij käb'antaj na ri xb'ix
chawe rumal ri Dios, —xcha ri nan Elisabet
che ri al María.
46 Xub'ij ri q'apoj al María:
Kinnimarisaj u q'ij ri Qajaw Dios.
47 Käkikot k'u ri wanima'
rumal ri Dios ri To'l We.
48 Kinkikotik rumal chi ri Dios
xka'y chwe in ru patäninel ri man
nim tä nu b'anik.
Konojel winaq käkib'ij na chwe
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik
chi utz we.
49 Je ri' käkib'ij na rumal rech wa'
chi ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab'
u b'anom nimaq taq utzil chwe.
Sib'alaj loq' ri Dios, sib'alaj loq'
ru b'i' ri Are',
—kächa ri al María.
50 Amaq'el ronojel q'ij kutoq'ob'isaj na
ki wäch konojel winaq
ri nim käkil wi ri Are',
ri käkixej kib' chuwäch.
51 U k'utum ri nimalaj u chuq'ab'
chkiwäch konojel. Xuqasaj ki q'ij
ri winaq ri käkichomaj
chi sib'alaj nim ki b'anik,
—kächa'.
52 Xeresaj ri taqanik pa ki q'ab'
ri nimaq ki b'anik,
xuya k'u wa' chke ri winaq
ri man nim tä keil wi.
53 E k'ia ri utzil ri xub'an ri Dios
chke ri meb'a'ib',
ri winaq ri kenumik.
Ri Dios xub'ij chke ri q'inomab':
Jix, man k'o tä iwe ix,
—xcha chke, —kächa'.
54 Xtob'an chke ri winaq aj Israel,
ri patänil taq re ri Dios.
Man xsach tä pu jolom ri Dios
ru toq'ob'isaxik ki wäch.
55 Je' xub'an wa' rumal chi je' xuchi'j

chke ri qati't qa mam,
che ri qa mam Abraham
xuquje' ri rachalaxik ri are'
amaq'el pa taq ri q'ij ri junab'
ri kepetik,
—xcha ri al María.
56 Kraj oxib' ik' xkanaj na kan ri al María
ruk' ri nan Elisabet. Te k'u ri' xtzelej b'ik, xe'
cho rachoch.

Kil u wäch ri a Juan Qasal Ja'

57 Aretaq xopan ri q'ij ri kutzir ri nan
Elisabet, xril k'u u wäch jun ral ala.
58 Ri u k'ul taq ja ri nan Elisabet xuquje'
ri rachalaxik, aretaq xkito chi ri Qajaw Dios
sib'alaj xutoq'ob'isaj u wäch ri nan Elisabet,
xekich'ab'ej, xekikot k'u ruk'.
59 Chuwajxaq q'ij k'ut xeb'e' chukojik ri
retal ri ojer u trato† ri Dios che ru cuerpo
ri ak'al. Xkaj k'ut xkikoj Zacarías che ru b'i',
junam ruk' ru b'i' ru tat.
60 Xch'aw k'u ru nan, xub'ij chke: ¡No! —
kächa'. Ru b'i' ri käqakoj chrij ri ak'al are
Juan, —xcha chke.
61 Xkib'ij k'u che: ¿Jas che? Man k'o tä jun
chke ri achalal la ri je' u b'i' wa', —xecha che.
62 Xaq pa memal xkich'ab'ej ru tat ri ak'al,
xkita' che: ¿Jas u b'i' ri ak'al käkoj la? —xecha
che.
63 Ri tat Zacarías xuta' jun wuj rech
kätz'ib'anik. Xutz'ib'aj k'u wa', xub'ij: "Juan
ru b'i' ri ak'al," —xcha pa ri tz'ib'anik. Kono-
jel xkikajmaj wa'.
64 Xaq k'u te'talik xtzelej ru ch'ab'al ri
tat Zacarías, xkowin chik kätzijonik. Xtzijon
k'ut, xunimarisaj u q'ij ri Dios.
65 Sib'alaj xkixej kib' konojel ri ki k'ul taq
ja, xkikajmaj wa'. Ronojel ri xuk'ulmataj
jela' xtzijox apan pa taq ronojel ri juyub' re
Judea.
66 Konojel ri winaq ri xetowik xechoman
pa ke wi, xkib'ij: ¿Jas lo kub'an wa' we ak'al
ri'? —xecha'.
Je' xkib'ij wa' rumal chi q'alaj chi k'o ri
Qajaw Dios ruk' ri ak'al.

Ri tat Zacarías kub'ixoj jun b'ix rech q'alajisanik

67 Qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri tat
Zacarías ru tat ri ala, xq'alajisanik, xub'ij:
68 Kinya b'a' u q'ij ri Qajaw
ri qa Dios uj, uj ri' ri winaq
aj Israel, rumal chi xulik,
xpe che qa to'ik uj, uj k'u ri'
ri winaq re ri u tinimit.
69 Xuya k'u chqe jun To'l Qe
ri sib'alaj k'o u chuq'ab'.
Are k'u wa' jun chke ri rachalaxik
ri qa mam David, patänil re ri Dios,
—kächa ri'.
70 Are wa' ri xuchi'j loq ri Dios
kumal ri loq'alaj taq q'alajisal taq
re ru Loq' Pixab'
pa ri ojer taq q'ij kanoq.
71 Xub'ij chi kujuto' na chkiwäch
ri qa k'ulel, che qa to'ik
pa ki q'ab',
xuquje' pa ki q'ab' konojel
ri keetzelan qa wäch,
—kächa ri tat Zacarías.
72 Xuquje' xub'ij chi kutoq'ob'isaj na
ki wäch ri qati't qa mam,
xuquje' chuk'utik chkiwäch
chi xna'taj che ri Are' ri Loq'alaj Trato
ri xuchi'j chke.
73 Are k'u wa' ri Qas Tzij ri u b'im
che ri qa mam Abraham,
—kächa'.
74 Je ri' rech aretaq uj esam chik
pa ki q'ab' ri qa k'ulel,
kuya' kujpatänin che ri Dios,
man käqaxej tä chi qib',
75 xuquje' rech jikom ri qanima'
kujpatänin che, qa jachom qib'
pu q'ab' ri Dios pa taq ronojel
ri q'ij re ri qa k'aslemal,
—kächa ri'.
76 At k'ut, alaj ak'al, käb'ix na
q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios aj Chikaj chawe,
rumal chi katnab'ej na chuwäch ri Qajaw
chub'anik jikom che ru b'e.
77 At k'ut katyo'w na retamaxik
ri u tob'anik ri Dios chke ri winaq
re ri u tinimit, xuquje'
chi käsach na ri ki mak, —kächa'.
78 Ri qa Dios sib'alaj kel u k'ux chqe.
Rumal ri' kutaq na loq ri Qajaw Jesús
quk' uj. Sib'alaj je'l k'u ri Are' je'
jas ru saqilal ri q'ij aretaq käsaqirik.
79 Kuya na saqilal pa kanima' ri winaq
ri je' ta ne e k'o pa ri q'equmal
rumal ri ki mak,
käkixej k'u kib' cho ri kämikal.
Käk'oji na che k'amal qa b'e
pa ri b'e ri kuxlan wi ri qanima',
—xcha ri tat Zacarías.
80 Ri a Juan xk'iyik, sib'alaj k'o u chuq'ab'
ri xyi' che rumal ri Loq'alaj Espíritu. Xkanaj
kan pa taq ri juyub' ri sib'alaj kätz'inowik k'ä
pa ri q'ij ri xuk'ut rib' chkiwäch ri winaq aj
Israel.

2

Kil u wäch ri a Jesús

1 Pa taq ri q'ij ri', ri nimalaj taqanel
Augusto César xuya taqanik chke konojel
winaq chi kätz'ib'ax ri ki b'i'.
2 Aretaq ri tat Cirenio are q'atal tzij re ri
tinimit Siria, xb'antaj we nab'e tz'ib'an b'i'aj
ri'. Are jun censo wa'.

† **1:59** "Circuncisión": Chawila' Hechos 7:8, nota.

3 Xeb'e' k'u konojel ri winaq chkijujunal
pa taq ri ki tinimit rech kätz'ib'ax ri ki b'i'.
4 Xa je ri' xel loq ri tat José pa ri tinimit
Nazaret re Galilea, xe'k, xopan pa jun
tinimit re Judea, Belén u b'i'. Chila' xe' wi
ri tat José rumal chi are rachalaxik ri mam
David. Ri tinimit Belén are u tinimit ri mam
David pa ojer taq q'ij kanoq.
5 Aretaq xe' ri tat José rech kätz'ib'ax ru
b'i', xuk'am b'i ri al María ri u to'm chik che
rixoqil, yawab' winaq chi k'ut.
6 Aretaq e k'o chila' pa Belén, xopan ri q'ij
ri kutzir ri al María.
7 Xril k'u u wäch ru nab'eal, jun ala. Xukoj
atz'iaq rech nu'ch ak'al che. Xuq'oyob'a pa
jun echa'b'al rumal chi man k'o tä chi jawije'
ri kek'oji wi pa ri mesón.

Ri ángeles käkich'ab'ej ri ajyuq'ab'

8 E k'o k'u ajyuq'ab' pa taq ri juyub' chu-
naqaj ri tinimit Belén ri kekiwaraj ri kawaj
chila'.
9 Xaq te'talik k'ut jun ángel taqom loq ru-
mal ri Qajaw Dios xtak'i chkiwäch. Xjuluw
k'u ri je'lalaj u juluwem ri Dios pa ki wi'.
Sib'alaj k'u xkixej kib' ri ajyuq'ab'.
10 Xub'ij k'u ri ángel chke: Mixej iwib', —
kächa'. Qas tzij kinb'ij na jun utzalaj tzij
chiwe. Ri u patän wa' we utzalaj tzij ri' are
chi kuya nimalaj kikotemal chke konojel
winaq.
11 Are kinb'ij chiwe chi kämik ri' xil u wäch
jun To'l Iwe pa ru tinimit ri mam David. Are
Cristo* wa' ri Qajaw, —kächa'.
12 Are k'u retal wa' chiwe: Kiriq na jun
alaj ne', kojom k'u atz'iaq rech nu'ch ak'al
chrij, q'oyob'am pa jun echa'b'al, —xcha
chke.
13 Xaq te'talik k'ut e k'o chik ruk' ri ángel
k'ialaj taq ángeles ajchikaj. Käkinimarisaj k'u
u q'ij ri Dios, käkib'ij:
14 ¡Qanimarisaj b'a' u q'ij ri Dios
ri k'o chikaj! ¡Chuxlan na kanima'
ri winaq cho ruwächulew, e are k'u
winaq wa' ri utz keril wi ri Dios!
—xecha ri ángeles.
15 Te k'u ri' aretaq xeb'e' ri ángeles chikaj,
ri ajyuq'ab' xkitzijob'ela kib', xkib'ij: Jo' pa
Belén, —kecha'. Jeqila na we xk'ulmatajik ri'
ri u tzijom ri Qajaw Dios chqe, —xecha ri'.
16 Aninaq xeb'e'k. Xekiriqa k'u ri nan
María, ri tat José ruk' ri alaj ne'. Q'oyob'am
k'u ri ne' pa jun echa'b'al.
17 Aretaq xkilo, xkitzijoj ri xub'ij ri ángel
chke chrij ri ak'al.
18 Xkikajmaj k'u wa' konojel ri winaq ri
xetow ri ki tzij ri ajyuq'ab'.
19 Are k'u ri nan María xaq xuk'ol konojel
we tzij ri' pa ranima', xchoman k'u chkij.
20 Xetzelej k'u b'ik ri ajyuq'ab', tajin käkiya
u q'ij, käkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios rumal ri
xb'ix chke, xuquje' rumal chi xkilo chi qas
je' jas ri xutzijoj ri ángel chke.

Ri a Jesús käyi' chuwäch ri Dios

21 Chuwajxaq q'ij k'ut, xkikoj ri retal ri
ojer trato che ru cuerpo ri ak'al, xkikoj k'u
Jesús che ru b'i'. Are u b'i' wa' ri xukoj kan
ri ángel aretaq mäjoq kalk'ualax chuk'ux ri
q'apoj al María.
22 Xopan ri q'ij ri kesax ri rawasil ri
nan María. Je' jas ri kub'ij chupam ru
Pixab' ri mam Moisés, xkik'am loq ri ak'al
chuyi'k chuwäch ri Qajaw Dios pa ri tinimit
Jerusalén.
23 Je ri' xka'no rumal chi tz'ib'am wa' pa
ru Pixab' ri Qajaw Dios, kub'ij: "Ronojel
nab'eal ala kätas wa' chupatänixik ri Qajaw
Dios," —kächa'.
24 Xeb'e' k'u ri tat José, ri nan María pa
Jerusalén chusipaxik ri käb'ix pa ru Pixab'
ri Qajaw Dios: Are juk'ulaj ut wa'. We man
k'o tä ri ut kuya' keyi' kieb' alaj taq tukumux
che sipanik.
25 Xk'oji k'u pa ri tinimit Jerusalén jun
tata', Simeón u b'i'. We tata' ri' are utzalaj
achi wa' ri käniman che ri Dios pa ronojel,
jikom k'u ranima' chuwäch. Ri are' reye'm
ri Dios chi keuto' ri winaq aj Israel. K'o k'u
ri Loq'alaj Espíritu ruk'.
26 Xq'alajisax che ri tat Simeón rumal
ri Loq'alaj Espíritu chi man käkäm tä na
chanim, xane nab'e käril na ri Cristo ri
cha'tal rumal ri Qajaw Dios.
27 Xuna' k'u ru rayinik ri Loq'alaj Espíritu
pa ranima', xe' pa ri nimalaj rachoch Dios.
Aretaq ru tat, u nan ri alaj a Jesús xkik'am
b'ik, xeopan pa ri nimalaj rachoch Dios
chub'anik che ri ak'al jas ri kub'ij pa ri
Pixab' chi rajwaxik u b'anik wa'.
28 Ri tat Simeón xuq'aluj ri ala, xuya u q'ij
ri Dios. Xub'an orar, xub'ij:
29 Qajaw Dios, ya la chwe kämik
chi ri in, ri in patänil e la,
chi kinkäm na, kuxlan ri wanima',
je' jas ri b'im la loq chwe,
—kächa'.
30 Wilom k'u in ri To'l Qe,
31 ri taqom la loq chkiwäch konojel winaq.
32 Are je' jas jun chäj, jun candela
ri kätununik. Kuya na ri saqil
re ri Pixab' la pa kanima' ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj.
Rumal wa' ri taqom la loq, känimarisax
na u q'ij ri tinimit la, ri Israel,
—xcha ri tat Simeón.
33 Ri tat José ruk' ru nan ri ak'al xkikajmaj
ronojel ri kätzijox chrij ri a Jesús.
34 Ri tat Simeón xeutewchij, xub'ij che ri
nan María, u nan ri ak'al: Chilampe la we

* **2:11** Ri tzij "Cristo" o "Mesías" kel kub'ij "cha'tal rumal ri Dios".

ak'al ri', —kächa'. Käkoj na wa' rech ketzaq k'ia winaq aj Israel, käsach k'u na ki wäch. Keto' k'u na ri jule' winaq chik aj Israel rumal ri Are', kewalijisax na. Xuquje' we ak'al ri' käkoj na rumal ri Dios che etal chkiwäch ri winaq. Käketzelaj k'u na u wäch, —kächa ri'.

35 Kub'an na ri Qajaw Jesús chi käq'alajinik jas ri kechoman ri winaq pa kanima', —kächa chke. Ri lal, nan, käk'is na ib' la che oq'ej, —xcha che ri nan María.

36 Xuquje' xk'oji chila' jun chichu' q'alajisanel, Ana u b'i'. Are u mia'l ri tat Fanuel re ri rachalaxik ri mam Aser. Sib'alaj nim winaq chik ri chichu' ri'. Xa wuqub' junab' xk'oji ruk' ri rachajil, xkäm k'u ri tata'.

37 Jumuch' kiejeb' junab' malka'n kanoq. Man kel tä chi b'i pa ri nimalaj rachoch Dios. Käpatänin k'u che ri Dios chila' chi paq'ij chi chaq'ab'. Kub'an orar, xuquje' kub'an ayunar.

38 Xtak'atob' k'u wa' chkiwäch ri tat José, ri nan María pa we hora ri', xub'an maltioxinik che ri Dios. Xtzijon chrij ri a Jesús chkiwäch konojel ri winaq ri e eyeninaq che ri Dios chi kuto' ri tinimit Israel.

Ketzelej k'u b'ik, keb'e' pa ri tinimit Nazaret

39 Ki b'anom k'u ronojel ri käb'ix pa ru Pixab' ri Qajaw Dios, xetzelej k'u b'ik, xeb'e' pa Galilea, pa ri ki tinimit Nazaret.

40 K'iyem re ri ak'al, tajin käkowirik, sib'alaj k'o ru no'j. Ri Dios sib'alaj tajin kätewchin ri a Jesús.

Ri a Jesús k'o pa ri nimalaj rachoch Dios kuk' ri ajtijab'

41 Ronojel junab' k'ut xeb'e' ru tat, ru nan pa ri tinimit Jerusalén che ri nimaq'ij ri käb'ix Pascua† che.

42 Aretaq kab'lajuj u junab' chik ri a Jesús, xepaqi b'ik, xeb'e' pa Jerusalén jas ri ki naq'atisam wi kib' pa ri nimaq'ij ri'.

43 Xk'is k'u ri nimaq'ij, tzelejem käka'n b'ik ri tat José, ri nan María. Xkanaj kan ri alaj a Jesús pa Jerusalén, man k'o tä k'u ketam ru tat, u nan chrij wa'.

44 Xkichomaj chi k'o kuk' ri kachi'l. E b'enaq jun q'ij pa ri b'e, xkitzukuj ri a Jesús chkixol ri kachalal, chkixol ri kachi'l.

45 Man xkiriq tä k'ut. Xa je ri' xetzelej chik pa Jerusalén. Xkitzukuj ri ala chila'.

46 Ki tzukum k'u oxib' q'ij, xkiriq k'u pa ri nimalaj rachoch Dios. T'uyul ri a Jesús chkixol ri tijonelab' re ri Pixab', tajin kutatab'ej ri ki tijonik. Kuk'ot k'u ki chi' ri tata'ib'.

47 Konojel ri ketowik xkikajmaj chi utz kächoman ri ala, chi retam jas kub'ij chke ri tijonelab'.

48 Aretaq ru tat, u nan xkil u wäch ri ak'al, xkikajmaj wa'. Xub'ij ru nan che: Wal, ¿jas che je' a b'anom wa' chqe? —kächa'. ¿A mat kawilo chi ra tat, ri in, uj elinaq ch'uj chatzukuxik? —xcha che.

49 Xub'ij k'u ri a Jesús chke: ¿Jas che kintzukuj alaq? ¿A mat etam alaq chi rajwaxik chi kinb'an ri u rayinik ri nu Tat? —xcha chke.

50 Ri e are' man xkich'ob' tä k'u ri kub'ij ri ak'al chke.

51 Xe' k'u ri a Jesús ruk' ri tat José, ruk' ru nan pa ri tinimit Nazaret. U yo'm k'u rib' pa taqik chke. Ru nan xuk'ol pa ranima' ronojel ri xb'antajik.

52 Xk'iy ri a Jesús, k'o na ru no'j, xuquje' xkowirik. Ri a Jesús sib'alaj utz kub'an cho ri Dios, xuquje' utz käkil wi ri winaq.

3

Ri Juan Qasal Ja' kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios

1 Pa ri ro'lajuj junab' ri tajin kätaqan ri tat Tiberio César ri nimalaj taqanel, aretaq ri tat Poncio Pilato are q'atal tzij puwi' ri Judea, ri tat Herodes k'ut are nim taqanel puwi' ri Galilea. Ri tat Felipe, rachalal ri tat Herodes, are q'atal tzij pa Iturea xuquje' pa Traconite. Ri tat Lisanias are q'atal tzij pa Abilinia.

2 Ri tat Anás, ri tat Caifás e are' ki nimaqil sacerdotes kech ri winaq aj Israel. Pa taq ri q'ij ri' ri Dios xutzijob'ej ri tat Juan, ru k'ojol ri tat Zacarías. K'o k'u ri tat Juan pa taq juyub' ri kätz'inowik.

3 Ri tat Juan xub'inib'ej konojel taq ri juyub' ri e k'o chunaqaj ri nima' Jordán, kutzijoj k'u chke ri winaq chi rajwaxik käkik'ex ki chomanik, käk'ex k'u kanima', te k'u ri' käb'an ki qasna' rech käq'alajinik chi je' ki b'anom wa'. Xa je ri' käsachtaj ri ki mak.

4 Je' jas ri kub'ij pa ri wuj ri tz'ib'am wi ru tzij ri ojer q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri Isaías:

K'o jun ri ko käch'aw pa taq ri juyub'
ri ketz'inowik, kub'ij: "Chib'ana u b'anik
ri nim b'e ri käb'in wi ri Qajaw.
Chib'ana sib'alaj jikom
che ri alaj taq u b'e,"
—kächa'.
5 "Kenojisax na konojel taq ri siwan,
kelianisax na konojel taq ri juyub',
ri nimaq xuquje' ri ch'utiq.
Ri b'e ri e kotakik kejikomisax na.
Ri b'e ri sib'alaj e k'äx na chelianisaxoq,"
—kächa'.
6 "Konojel winaq käkil k'u na
jas kub'an ri Dios che ki to'ik
ri winaq ajmakib',"
—xcha ri mam Isaías.

† **2:41** "Pascua": Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

* **3:7** Ri mero tzij waral are "Ri alaq, alaq ralk'ual ri kumätz".

7 Xub'ij k'u ri tat Juan chke ri k'ia winaq
ri xeopan ruk' rech käb'an ki qasna': ¡Alaq
sub'anelab' taq winaq, kachalaxik tz'i'!*
¿Jachin k'u ri' ri xk'utuw chuwäch alaq chi
rajwaxik kanimaj alaq b'i cho ri royowal ri
Dios? —kächa chke.
8 B'ana b'a' alaq ri taqal u b'anik ri
kuq'alajisaj chi qas tzij xk'extaj anima' alaq.
Mächaplej alaq u b'ixik xol taq alaq: "Utz
qe rumal chi ri uj, uj rachalaxik ri qa mam
Abraham," —mächa ne alaq. Kinb'ij na
chech alaq chi ri Dios käkowin chub'anik
chke taq we ab'aj ri' chi e rachalaxik chik ri
qa mam Abraham, —kächa'.
9 Chanim ri' tajin käkoj ri ikiäj chke taq ri
ki xera' ri che' rech ket'oyik. Ronojel che'
ri man kuya tä utzalaj u wäch kät'oy na,
kek'iäq k'u b'i pa ri q'aq', —xcha ri tat Juan
chke.
10 Xkita' k'u ri k'ia winaq che, xkib'ij: ¿Jas
ta k'u lo käqa'n na? —xecha che.
11 Xch'aw chi ri tat Juan, xub'ij chke:
Apachin k'u ri k'o kieb' u q'u', chuya jun re
che ri winaq ri man k'o tä re. Apachin ri k'o
kutijo, chuya re ri winaq ri man k'o tä kutijo,
—xcha'.
12 Xeopan xuquje' jujun chke ri toq'il taq
alkab'al rech käb'an ki qasna', xkib'ij k'u che
ri tat Juan: Qajtij, ¿jas käqa'n na uj? —xecha
che.
13 Xub'ij ri tat Juan chke: Mitoq'ij u wi' ri
ix taqom wi chutoq'ixik, —xcha chke.
14 Xuquje' ri soldados xkita' che, xkib'ij: E
k'u ri uj, ¿jas käqa'n na? —xecha che.
Xub'ij ri tat Juan chke: Mib'an elaq'
che jachin jun winaq, mib'ana k'u k'äx
chke. Mib'ij jalum q'ab'am chkij ri winaq.
Chiku'b'a k'u i k'ux ruk' ri tojb'al iwe, —xcha
chke.
15 Ri winaq k'ut tajin kechoman pa kan-
ima' chrij ri tat Juan, tajin keye'n che rilik
we ne ri tat Juan are ri Cristo.
16 Xch'aw chi ri Juan Qasal Ja', xub'ij chke
konojel: Petinaq jun achi ri k'o na u chuq'ab'
chnuwäch in. Man taqal tä k'u chwe in chi
kinkir ru k'amal u xajäb'. Ri are' kuya na
ri Loq'alaj Espíritu chech alaq je' jas ri in
kinb'an qasna' alaq ruk' joron. Kub'an k'u
na qasna' alaq ruk' q'aq', —kächa chke.
17 Ri achi ri' kuk'am ru jopib'al rech ku-
josq'ij ri triko, xuquje' rech kumulij b'ik ru
triko, kuya k'u pa taq ru k'uja. Xuquje'
ne kuporoj ri pajo, kub'an jun q'aq' ri man
käkowin tä jun chuchupik, —kächa'. Jas ri
kub'an ri achi ajchak che ri triko, je ri'
xuquje' kub'an na ri Qajaw Dios chke taq
winaq, —xcha chke.
18 Je ri' xub'ij ri tat Juan, xuquje' xe-
upixb'aj ri winaq kuk' k'ia pixab' chik, xutz-
ijoj k'u ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke.
19 Xuquje' ri tat Juan xuyaj ri q'atal tzij
Herodes rumal chi ri tat Herodes xuch'ab'ej
ri nan Herodías, rixoqil ri tat Felipe ru chaq'
ri Herodes. Xuyaj k'u ri tat Herodes xuquje'
kumal konojel ri etzelal ri u b'anom.
20 Ri tat Herodes xa xunimarisaj u b'anik
ri man utz taj puwi' ronojel ri u b'anom, chi
xukoj ri tat Juan pa che'.

Käb'an u qasna' ri Jesús

21 Pa jun q'ij aretaq ri tat Juan tajin kub'an
ki qasna' konojel ri winaq, xub'an u qasna'
ri Jesús xuquje'. Pa ri qasna' ri Jesús tajin
kub'an orar, xjaqtaj k'u ri kaj.
22 Xqaj k'u loq ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri
Jesús je' ta ne chi ri Loq'alaj Espíritu are jun
palomäx. Te k'u ri' xch'aw loq Jun chikaj,
xub'ij: At ri' ri loq'alaj nu K'ojol. Sib'alaj
käkikot ri wanima' awumal, —xcha ri'.

Waral kätzijox wi ri rachalaxik ri Jesús

23 Kraj ne juwinaq lajuj u junab' ri Jesús
aretaq xuchaplej patäninem cho ri Dios. Xki-
chomaj ri winaq chi ri Jesús are ralk'ual ri
tat José. Ri tat José k'ut are rachalaxik ri tat
Elí,
24 ri tat Elí are ralk'ual ri tat Matat, ri
tat Matat ralk'ual ri tat Leví, ri tat Leví
are ralk'ual ri tat Melqui, ri tat Melqui are
ralk'ual ri tat Jana, ri tat Jana ralk'ual ri tat
José,
25 ri tat José ralk'ual ri tat Matatías, ri tat
Matatías ralk'ual ri tat Amós, ri tat Amós
ralk'ual ri tat Nahum, ri tat Nahum ralk'ual
ri tat Esli, ri tat Esli ralk'ual ri tat Nagai,
26 ri tat Nagai ralk'ual ri tat Maat, ri tat
Maat ralk'ual ri tat Matatías, ri tat Matatías
ralk'ual ri tat Semei, ri tat Semei ralk'ual ri
tat José, ri tat José ralk'ual ri tat Judá,
27 ri tat Judá ralk'ual ri tat Joana, ri tat
Joana ralk'ual ri tat Resa, ri tat Resa ralk'ual
ri tat Zorobabel, ri tat Zorobabel ralk'ual ri
tat Salatiel, ri tat Salatiel ralk'ual ri tat Neri,
28 ri tat Neri ralk'ual ri tat Melqui, ri tat
Melqui ralk'ual ri tat Adi, ri tat Adi ralk'ual
ri tat Cosam, ri tat Cosam ralk'ual ri tat
Elmodam, ri tat Elmodam ralk'ual ri tat Er,
29 ri tat Er ralk'ual ri tat Josué, ri tat Josué
ralk'ual ri tat Eliezer, ri tat Eliezer ralk'ual
ri tat Jorim, ri tat Jorim ralk'ual ri tat Matat,
30 ri tat Matat ralk'ual ri tat Leví, ri tat Leví
ralk'ual ri tat Simeón, ri tat Simeón ralk'ual
ri tat Judá, ri tat Judá ralk'ual ri tat José, ri tat
José ralk'ual ri tat Jonán, ri tat Jonán ralk'ual
ri tat Eliaquim,
31 ri tat Eliaquim ralk'ual ri tat Melea,
ri tat Melea ralk'ual ri tat Mainán, ri tat
Mainán ralk'ual ri tat Matata, ri tat Matata
ralk'ual ri tat Natán, ri tat Natán ralk'ual ri
tat David,
32 ri tat David ralk'ual ri tat Isaí, ri tat Isaí
ralk'ual ri tat Obed, ri tat Obed ralk'ual ri tat

Booz, ri tat Booz ralk'ual ri tat Salmón, ri tat
Salmón ralk'ual ri tat Naasón,
33 ri tat Naasón ralk'ual ri tat Aminadab,
ri tat Aminadab ralk'ual ri tat Aram, ri tat
Aram ralk'ual ri tat Esrom, ri tat Esrom
ralk'ual ri tat Fares, ri tat Fares ralk'ual ri tat
Judá,
34 ri tat Judá ralk'ual ri tat Jacob, ri tat
Jacob ralk'ual ri tat Isaac, ri tat Isaac ralk'ual
ri tat Abraham, ri tat Abraham ralk'ual ri tat
Taré, ri tat Taré ralk'ual ri tat Nacor,
35 ri tat Nacor ralk'ual ri tat Serug, ri tat
Serug ralk'ual ri tat Ragau, ri tat Ragau
ralk'ual ri tat Peleg, ri tat Peleg ralk'ual ri tat
Heber, ri tat Heber ralk'ual ri tat Sala,
36 ri tat Sala ralk'ual ri tat Cainán, ri tat
Cainán ralk'ual ri tat Arfaxad, ri tat Arfaxad
ralk'ual ri tat Sem, ri tat Sem ralk'ual ri tat
Noé, ri tat Noé ralk'ual ri tat Lamec,
37 ri tat Lamec ralk'ual ri tat Matusalén, ri
tat Matusalén ralk'ual ri tat Enoc, ri tat Enoc
ralk'ual ri tat Jared, ri tat Jared ralk'ual ri tat
Mahalaleel, ri tat Mahalaleel ralk'ual ri tat
Cainán,
38 ri tat Cainán ralk'ual ri tat Enós, ri tat
Enós ralk'ual ri tat Set, ri tat Set ralk'ual ri
tat Adán, ri tat Adán are ralk'ual ri Dios.

4

Kätaqchi'x ri Jesús che mak

1 Xel b'i ri Jesús pa ri nima' Jordán, xtzelej
k'u loq qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi'. Te
ri' ri Espíritu xuk'am b'i ri Jesús pa taq juyub'
ri kätz'inowik.
2 Xk'oji k'u chila' kawinaq q'ij, kätaqchi'x
k'u che mak rumal ri Itzel. Man k'o tä k'u
jas xutij pa taq ri q'ij ri'. Te k'u ri' sib'alaj
xnumik.
3 Xub'ij k'u ri Itzel che: We lal ri' ri u K'ojol
ri Dios, b'ij la che we ab'aj ri' chi kub'an na
wa che la, —xcha che.
4 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Tz'ib'am
kan wa' pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik, kub'ij: "Man xaq tä xuwi rumal
ri wa kek'asi na ri winaq, xane xuquje'
rumal ronojel ru Tzij ri Dios," —kächa ri',
—xcha ri Jesús che.
5 Te k'u ri' ri Itzel xuk'am b'i ajsik puwi'
jun nimalaj juyub'. Xeuk'utuxtaj konojel ri
tinimit re ruwächulew chuwäch.
6 Xub'ij k'u che ri Jesús: Kinya na che la
chi kätaqan la pa ki wi' konojel we tinimit ri'
xuquje' chi känimarisax q'ij la rumal wa', —
kächa'. Yo'm k'u ronojel wa' chwe in. Ri in
k'ut kuya' kinya wa' che apachin ri kinwaj
kinya wi, —xcha ri Itzel che.
7 We käxuki la kinq'ijilaj la kinya wa' che
la, —xcha che.
8 Ri Jesús xch'awik, xub'ij: ¡Satanás! Chatel
chnuwäch, —xcha'. Rumal chi tz'ib'am pa ru
Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: "Chatq'ijilan na
chwe in ri Awajaw ri a Dios. Chatpatänin
xaq xuwi chwe in," —kächa ri u Tzij ri Dios,
—xcha ri Jesús che.
9 Ri Itzel xuk'am b'ik ri Jesús pa ri tinimit
Jerusalén, xutak'ab'a puwi' ri nimalaj
rachoch Dios, xub'ij che: We lal ri' ri u K'ojol
ri Dios, k'iäqa b'i ib' la ikim, —kächa'.
10 Rumal chi ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik
kub'ij:
Keutaq na loq ri ángeles
che a chajixik,
—kächa', —xcha ri Itzel che.
11 Xuquje' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios:
Katkichap na che ra q'ab' che a to'ik
rech man kachäq'ij tä rawaqan
cho jun ab'aj,
—kächa ri'.
12 Xch'aw chi na jumul ri Jesús, xub'ij:
Xuquje' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik: "Mayak royowal ri Qajaw ri qa
Dios," —kächa', —xcha ri Jesús che.
13 Aretaq ri Itzel xto'taj chutaqchi'xik ri
Jesús che mak, xel b'i ruk'. Kätzelej chi na loq
jumul pa jun q'ij chik.

Ri Jesús kuchaplej tijonem

14 Xtzelej k'u b'i ri Jesús, k'o k'u ru chuq'ab'
ri Loq'alaj Espíritu ruk'. Xe' pa Galilea.
Ri winaq ajchila' xetzijon chrij ri Jesús pa
ronojel tinimit.
15 Ri Jesús xuya tijonik pa taq ri rachoch
Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Galilea.
Konojel xkinimarisaj u q'ij.

Ke' ri Jesús pa ri tinimit Nazaret

16 Xtzelej b'i ri Jesús, xe' pa ri tinimit
Nazaret jawije' xk'iyisax wi. Pa ri q'ij re
uxlanem xok b'i pa ri rachoch Dios jas ru
naq'atisam wi rib', xtak'i k'ut chusik'ixik ru
Loq' Pixab' ri Dios.
17 Xyi' k'u ri wuj che ri xutz'ib'aj ri mam
Isaías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios
ojer. Aretaq xujaq ri wuj, xuriqo jawije' ri
tz'ib'tal wi ri', ri kub'ij:
18 Ri Espíritu rech ri Qajaw Dios k'o wuk'.
In cha'tal k'ut rech keintzijoj utzalaj
taq tzij chke ri meb'a'ib'.
In u taqom u loq che ki ku'b'isaxik
kanima' ri keb'isonik,
chutzijoxik ri ki tzoqopixik ri e tz'apim,
chub'anik k'ut chi keka'y ri moyab',
xuquje' che ki tzoqopixik
ri man e tzoqopim taj,
—kächa'.
19 Xuquje' in taqom loq chutzijoxik wa'
chi ri Qajaw Dios xucha' we q'ij
junab' ri' chub'anik utzil
chke konojel winaq,
—kächa ri qa mam Isaías, —xcha ri Jesús
chke.
20 Ri Jesús xutz'apij ri wuj, xutzelej wa'
che ri chajil re ri rachoch Dios, xt'uyi'k.

Konojel ri winaq ri e k'o pa ri rachoch Dios
naj ki wi' che.
21 Xub'ij k'u chke: Kämik ri' xb'antaj wa'
we Tz'ib'talik ri' chuwäch alaq, —xcha chke.
22 Konojel ri winaq utz kech'aw chrij ri
Jesús, xuquje' xkikajmaj ri je'lalaj taq tzij ri
xutzijoj chke, xkib'ij: ¿A mat are ru k'ojol ri
tat José? —xecha'.
23 Xub'ij chke: Wetam ri käb'ij na alaq
chwe in: "Ajkun, kunaj ib' la," —kächa na
alaq chwe. "Ri qa tom chi xeb'an la pa ri
tinimit Capernaum, cheb'ana k'u la waral
pa ri tinimit la," —kächa na alaq, —xcha
chke.
24 Xuquje' xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij
chech alaq chi sib'alaj nim kil wi ronojel
q'alajisanel. Xaq xuwi pa ru tinimit ri are'
man nim tä kil wi wa', —kächa ri Jesús.
25 Tzij ri' ri kinb'ij chech alaq chi xek'oji
k'ia ri chuchuib' malka'nib' pa ri tinimit
Israel pa taq ru q'ij ri qa mam Elías, jun
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer.
Oxib' junab' ruk' waqib' ik' man k'o tä jäb'
xub'ano. Xk'oji k'u jun nimalaj wi'jal pa
ronojel ruwächulew pa taq ri q'ij ri'.
26 Man xtaq tä k'u b'i ri tat Elías kuk'
konojel ri malka'nib', xane xaq xuwi ruk' ri
jun chichu' malka'n pa ri tinimit Sarepta re
Sidón, —kächa'.
27 Xuquje' xek'oji k'ia yawab'ib' ri k'o ri
itzel taq ch'a'k chkij pa ru q'ij ri Eliseo, jun
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Man
k'o tä k'u jun ri xkunaxik, xane xaq xuwi ri
tat Naamán ri aj Siria, —xcha ri Jesús chke.
28 Aretaq ri winaq xkita ri xub'ij chke,
konojel ri e k'o pa ri rachoch Dios sib'alaj
xpe koyowal che ri Jesús.
29 Xewalij k'ut, xkesaj b'i pa ri tinimit.
Xkik'am b'i chutza'm ri juyub' ri yakom wi
ri ki tinimit. Xkaj u k'iäqik b'i ri Jesús ikim.
30 Xq'atän k'u b'i ri Jesús pa ki nik'iajal ri
winaq, xe'k.

Ri Jesús kuriq jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che

31 Xqaj b'i ri Jesús, xe' pa Capernaum, jun
tinimit re Galilea. Xeutijoj ri winaq chila'
ronojel q'ij re uxlanem.
32 Ri winaq xkikajmaj ru tijonik rumal chi
xeutzijob'ej je' jas ri kub'an jun ri kätaqan pa
ki wi'.
33 Xok k'u b'i pa ri rachoch Dios jun achi ri
k'o jun itzelalaj espíritu che. Xuraq u chi' ri
achi, ko xch'awik.
34 Xub'ij k'ut: ¡Aa! ¿Jas qe uj uk' la, Jesús aj
Nazaret? ¿A petinaq la chusachik qa wäch?
In wetam wäch la, chi lal ri' ri Loq'alaj Achi
ri taqom loq rumal ri Dios, —xcha che.
35 Ri Jesús xuyajo, xub'ij: ¡Chatz'apij u pa
chi', chatel che ri achi! —xcha che.

Te k'u ri' ri itzelalaj espíritu xuk'iäq ri achi
cho ulew chkixol ri winaq, xel b'ik, man k'o
tä k'äx xub'an kan che.
36 Konojel xekajmanik. Käkitzijob'ela kib',
käkib'ij: ¿Jas wa' we tzij ri' ri kukoj ri tata'?
¡Käkowin ri Are' che ki taqik ri itzel taq
espíritus, keb'el chke ri winaq! —xecha'.
37 Ketzijon k'u chrij ri Jesús pa ronojel
k'olib'al chunaqaj ri tinimit ri'.

Ri Jesús kukunaj ru ji' chichu' ri tat Simón Pedro

38 Xel k'u loq ri Jesús pa ri rachoch Dios,
xok b'ik pa ri rachoch ri tat Simón. Ru ji'
chichu' ri tat Simón qajinaq che jun nimalaj
q'aq', xeb'ochi'n k'u ri winaq che ri Jesús
puwi' ri chichu'.
39 Xnaqajin che ri chichu', xtak'i k'u
chuxkut. Xuyaj ri q'aq', xtäni k'u che.
Chanim xwalij ri chichu', xeupatänij k'ut.

Ri Jesús keukunaj k'ia yawab'ib'

40 Aretaq qajem kub'an ri q'ij, konojel ri
e k'o yawab'ib' kuk' xekik'am loq chuwäch
ri Jesús. Pune k'ia u wäch ri yab'il ri e
k'o chke ri winaq, xkowin ri Jesús che ki
kunaxik. Xuya ru q'ab' pa ki wi' chkijujunal
rech keutzirik.
41 E k'ia k'ut ri xeb'el itzel taq espíritus
chke. Xkiraq ki chi', xkib'ij: Lal ri' ri u K'ojol
ri Dios, —xecha che.
Keuyaj k'u ri Jesús, man kuya tä chke chi
ketzijonik, rumal chi ketam u wäch chi are
ri Cristo.

Ri Jesús kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa Galilea

42 Aretaq xsaqirik, xel b'i ri Jesús pa
ri tinimit, xe' pa juyub' jawije' ri xaq
kätz'inowik. Ri winaq sib'alaj xkitzukuj,
xkiriqo. Xkiq'atej k'ut rech man kel tä b'i
chkixol.
43 Ri Jesús xub'ij chke: Rajwaxik chi kine'k
kintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij
ru taqanik ri Dios chke ri winaq pa taq ri
nik'iaj tinimit chik, are k'u wa' ri in taqom
wi loq, —xcha'.
44 Xtzijon k'u ri Jesús pa taq ri rachoch
Dios ri e k'o pa Galilea.

5

Waral kätzijox wi ri kajmab'al ri xb'an che ki chapik ri kär

1 Aretaq ri Jesús k'o chuchi' ri nimalaj ja'
re ri mar re Genesaret, xeopan k'ia winaq
ruk' chutatab'exik ru Tzij ri Dios.
2 Ri Jesús xeril kieb' barcos ri e k'o chuchi'
ri mar. E elinaq loq ri chapal taq kär pa ri
barcos che ki ch'ajik ri ki k'at.
3 Xok k'u b'ik ri Jesús pa jun chke ri barcos,
ri re ri tat Simón. Xt'uyi pa ri barco, xuta'
toq'ob' che ri tat Simón chi kuqeb'isaj apan
jub'iq' ri barco chuchi' ri ulew rech man

käpitz' tä ri Are' kumal ri k'ia winaq. Chila' k'ut xuya loq tijonik chke ri winaq.

4 Aretaq xutänab'a ri u tijonem, xub'ij che ri tat Simón: Chaqeb'isaj ri barco pa ri mar. Chiqasaj ri i k'at che ki chapik kär, —xcha che.

5 Ri tat Simón xch'awik, xub'ij che: Qajtij, xujchakun ronojel ri jun aq'ab' mier. Man k'o tä k'u qa chapom, —kächa'. We k'u je' käb'ij la, kinb'an chi na wa', keinqasaj ri nu k'at, —xcha che.

6 Aretaq xb'antaj wa', xenoj k'u ri ki k'at chapäb'al kär, je ri' chi ket'oqopitaj chke taq ri kär.

7 Ri tat Simón kuk' ri to'l taq re xekisik'ij ri kachi'l ri e k'o pa ri jun barco chik, rech keopan che ki to'ik. Xeb'e' kuk' che ki to'ik, xekinojisaj k'u ri kieb' barcos, je ri' chi tajin kesach pa ri ja'.

8 Aretaq ri tat Simón Pedro xril ri xb'anik, xub'ij: Qajaw Jesús, man taqal tä chwe chi käk'oji la wuk' rumal chi ri in, sib'alaj in ajmak, —xcha che.

9 Xub'ij wa' rumal chi xuxej rib' ri tat Simón xuquje' ri e k'o ruk' rumal ri k'ialaj kär ri xekichapo.

10 Xuquje' xekajman ri tat Jacobo, ri tat Juan, u k'ojol ri tat Zebedeo, kachi'l kib' ruk' ri tat Simón. Xub'ij ri Jesús che ri tat Simón: Maxej awib'. Jas ri kab'an chke taq ri kär, keamulij, je' kab'an na chke ri winaq, —xcha che.

11 Xekesaj k'u loq ri ki barcos pa ri mar, xkiya cho ri ulew. Te ri' xkiya kan ronojel, xeb'e' ruk' ri Jesús.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o itzel ch'a'k che

12 Aretaq ri Jesús k'o pa jun tinimit chik, xopan jun achi ruk', ri sib'alaj yawab', ri k'o itzel ch'a'k* che. Ri achi, aretaq xril ri Jesús, xupachb'a rib' chuwäch. Xuchap u b'ochi'xik, xub'ij: Tat, we kaj la käkowin la che nu kunaxik, —xcha'.

13 Ri Jesús xuyuq ru q'ab', xuchap koq. Xub'ij che: Kwaj, —kächa'. Chutzir b'a' la, —xcha che.

Chanim k'ut xel ri itzel ch'a'k che ri achi, xutzirik.

14 Xutaq k'u ri Jesús chi mutzijoj wa' che apachin jun winaq. Te ri' xub'ij che: ¡Oj la! Jek'utu ib' la cho ri sacerdote. Ya b'a' la ri taqom kan rumal ri qa mam Moisés chi käyi' che u kunaxik jun ri k'o itzel ch'a'k che. Are k'u q'alajisab'al wa' chkiwäch ri winaq, —xcha che.

15 Xesax k'u na u tzijoxik wa' pa ronojel tinimit. Käkimulij k'u kib' k'ialaj taq winaq chutatab'exik ru tijonik ri Jesús, xuquje' rech keukunaj chke taq ri ki yab'il.

16 Xel b'i ri Jesús chila', xe' pa taq juyub' ri ketz'inowik chub'anik orar.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq u cuerpo

17 Pa jun q'ij ri Jesús tajin kuya tijonik. E t'uyut'oj k'u ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' chunaqaj ri Jesús. E elinaq k'u loq ri e are' pa ronojel tinimit re Galilea, re Judea, xuquje' e k'o jujun ri xepe pa Jerusalén. Are k'u ri Jesús, sib'alaj k'o ru chuq'ab' ri Dios ruk' che kunanik.

18 Xeopan k'u jujun achijab' kuk'am loq jun achi ri käminaq u cuerpo. Q'oyol cho jun alaj u ch'at. Ri achijab' xkitzukuj ri rokisaxik b'i ri yawab' pa ri ja chuya'ik cho ri Jesús.

19 Man xkiriq tä k'ut jawije' keb'ok wi b'ik kumal ri k'ialaj winaq. Xepaqi k'u puwi' ri ja. Xkesaj apan jub'iq' ru xo'til ri ja, xkib'an jun jul puwi' ri ja, xkiqasaj k'u b'i ri achi pa ri alaj ch'at chkixol ri winaq cho ri Jesús.

20 Aretaq ri Jesús xrilo chi qas kekojon che, xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo: Tat, kesachtaj ri mak la, —xcha che.

21 Te k'u ri' xpe koyowal ri fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Käkichomaj pa kanima', käkib'ij: "¿Jachin lo wa' we achi ri' ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios?" —kecha'. "Xaq xuwi ri Dios käkowin chusachik u mak jun," —xecha'.

22 Ri Jesús chanim xuna' ri tajin käkichomaj pa kanima'. Xch'aw k'ut, xub'ij chke: Ri in wetam ri tajin kächomaj alaq pa anima' alaq, —kächa chke.

23 ¿Jachike ri man k'äx tä u b'ixik che ri yawab': "Ra mak xesachtajik", o ri u b'ixik: "Chatwalijoq, chatb'inoq"? —kächa ri Jesús chke. (K'äx na u b'anik ri jun xuquje' ri jun chik.)

24 Rech b'a' ketamaj alaq chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o nu taqanik pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew chusachik ki mak, kinb'an na wa', —xcha chke.

Xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo: Kinb'ij che la, walij b'a' la. K'ama la b'i ri sok la, oj la cho ja, —xcha che.

25 Chanim xwalij ri achi, xtak'i chkiwäch ri winaq. Xutelej b'i ri u sok ri q'oyol wi, xe' cho rachoch, tajin kunimarisaj u q'ij ri Dios.

26 Konojel ri winaq sib'alaj xkikajmaj ri xub'ano, xkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios. Sib'alaj käkixej kib' ri winaq, käkitzijob'ela kib', käkib'ij: Kämik ri' e k'o kajmab'al ri qilom, —xecha'.

Ri Jesús kusik'ij ri tat Leví rech ke' ruk'

27 Te k'u ri' xel b'i ri Jesús chila', xril jun toq'il alkab'al, Leví u b'i', t'uyul jawije' kätoj wi alkab'al. Xub'ij k'u che: Sa'j la wuk', —xcha che.

* **5:12** Ri itzel ch'a'k are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib'.

28 Ri tat Leví xwalijik, xuya kan ronojel,
xe' ruk' ri Jesús.
29 Ri tat Leví xub'an k'u jun nimalaj
ula'nem che ri Jesús cho rachoch. Xeopan
k'ia chke ri toq'il taq alkab'al, xuquje' nik'iaj
taq winaq chik. Xet'uyi k'u junam chi' ri
mesa kuk' ru tijoxelab' ri Jesús.
30 Xepe ri tijonelab' re ri Pixab' kachi'l
ri fariseos. Xekiyaj ri tijoxelab', xkib'ij
chke: ¿Jas che kixwi' kuk' toq'il taq alkab'al
xuquje' kuk' ajmakib'? —xecha chke.
31 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri winaq
ri utz ki wäch ri k'o ki chuq'ab' man ra-
jwaxik tä kunal ke. Xane are rajwaxik wa'
chke ri yawab'ib', —kächa'.
32 Man in petinaq tä che ki sik'ixik ri utza-
laj taq winaq rech käkik'ex kanima', käkik'ex
k'u ki chomanik, xane che ki sik'ixik aj-
makib', —xcha chke.

Käkita' che ri Jesús chi jas che man käka'n tä ayunar ru tijoxelab'

33 Xkib'ij k'u che ri Jesús: Ru tijoxelab' ri
tat Juan amaq'el käka'n ri ayuno, amaq'el
k'ut käka'n orar. Je' k'u käka'n ri ki tijoxelab'
ri fariseos xuquje'. ¿Jas k'u che ri tijoxe-
lab' la amaq'el kewi'k, man käka'n tä k'u ri
ayuno? —xecha che.
34 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A kuya' lo ri
e k'o pa jun k'ulanem käka'n ayunar aretaq
k'o ri jia'xel kuk'? —kächa'.
35 Kopan k'u na ri q'ij ri man k'o tä chi ri
jia'xel chkixol. Te k'u ri' käka'n na ayunar pa
ri q'ij ri', —xcha chke.
36 Xuquje' xukoj jun k'utb'al chkiwäch,
xub'ij chke: Man k'o tä jun winaq ri kut'is
jun k'ak' k'ojb'al chrij ri q'el atz'iaq. We je
ri', ri k'ak' kuteq'tob'isaj na ri' ri q'el, xuquje'
ri k'ojb'al ri esam che ri k'ak' atz'iaq man
kuk'ulajij tä rib' ruk' ri q'el, —kächa'.
37 Man k'o tä k'u jun winaq ri kuya k'ak'
vino pa taq q'el taq q'eb'al re tz'um. We je
ri', ri k'ak' vino keut'ub'ij ri' ri tz'um, kätix
k'u na ri' ri vino, keetzeletaj kan ri' ri tz'um.
38 Are ri k'ak' vino käyi' na pa k'ak' taq
q'eb'al re tz'um. Je ri' man käsach tä u wäch
ri vino, o ri k'olib'al re.
39 Man k'o tä jun winaq ri kraj kutij re ri
k'ak' vino we nab'e u tijom re ri q'el vino.
Kub'ij na ri' ri winaq chi are utz na ri q'el
vino, —xcha ri Jesús chke.

6

Ru tijoxelab' ri Jesús kekich'up ru jolom triko pa jun q'ij re uxlanem

1 Pa jun q'ij re uxlanem ok'owem re ri
Jesús pa taq ri tiko'n. Ru tijoxelab' tajin
kekich'up ru jolom triko, kekiq'ich pa ki
q'ab', kekitijo.
2 Jujun tata'ib' fariseos xkib'ij: ¿Jas che
käb'an alaq ri äwas u b'anik pa ri q'ij re
uxlanem? —xecha chke.
3 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke ri fariseos:
¿A mat ne sik'im alaq jas ri xub'an ri qa mam
David aretaq xnumik, xuquje' ri xka'n ri e
k'o ruk'? —kächa'.
4 Xok k'u b'i ri qa mam David pa ri rachoch
Dios, xuchap ri wa ri e yo'm cho ri Dios,
xutijo, xuya ke ri e k'o ruk' xuquje'. Äwas k'u
ne u tijik wa' kumal xaq jachinoq. Xane xaq
xuwi chke ri sacerdotes ya'tal wi wa', —xcha
chke.
5 Xuquje' xub'ij chke: Ri in, in ri' ri
Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,* k'o nu
taqanik puwi' ri q'ij re uxlanem xuquje', —
xcha chke.

Käkunax jun achi ri käminaq jun u q'ab'

6 Pa jun q'ij re uxlanem chik xok b'i ri
Jesús pa ri rachoch Dios, xuchap k'u u ya'ik
tijonik chke ri winaq. K'o jun achi chila' ri
käminaq jun u q'ab', ri u wikiäq'ab'.
7 Kaluchi'x k'u ri Jesús kumal ri tijonelab'
re ri Pixab', xuquje' kumal ri tata'ib'
fariseos, che rilik we ri Are' kärutzirisaj ru
q'ab' ri achi pa ri q'ij re uxlanem rech kuya'
käkib'ij chi k'o u mak.
8 Ri Jesús xretamaxtaj ri ki chomanik.
Xub'ij k'u che ri achi ri käminaq u q'ab': Walij
b'a' la, tak'al la pa qa nik'iajal, —xcha che.
Xwalij k'ut, xtak'i chila'.
9 Xub'ij ri Jesús chke ri nik'iaj winaq ri e
k'olik: K'o ri kwaj kinta' chech alaq, —kächa
chke. ¿Jachike ri ya'tal u b'anik pa ri q'ij re
uxlanem? ¿A are ri u b'anik utzil? ¡We ne
are ri u b'anik etzelal! ¿A ya'tal ri u to'ik ru
k'aslemal jun o ri u kämisaxik? —xcha chke.
10 Ri Jesús ko xka'y chke konojel ri e k'o
pa taq u xkut, xub'ij k'u che ri achi: Yuqu ri
q'ab' la, —xcha che.
Je' xub'ano, xutzir k'u kan ru q'ab'.
11 Ri u k'ulel ri Jesús sib'alaj xejiq' che ri
koyowal, xkich'ab'la k'u kib' jas ri kekowin
chub'anik chrij ri Jesús.

Kecha' ri kab'lajuj apóstoles rumal ri Jesús

12 Pa ri q'ij ri' xe' ri Jesús pa jun juyub'
chub'anik orar. Xrok'owisaj ronojel jun
aq'ab' pa oración cho ri Dios.
13 Aretaq xsaqirik, xeusik'ij ru tijoxelab',
xeucha' kab'lajuj, xub'ij apóstoles† chke (ri
kel kub'ij "nu taqo'n").
14 E are taq wa' ri xeucha' ri Jesús: Ri
tat Simón ri xuquje' käb'ix Pedro che, ri tat
Andrés u chaq' ri tat Pedro, ri tat Jacobo
xuquje' ri tat Juan, ri tat Felipe xuquje' ri tat
Bartolomé.

* **6:5** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi Are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi käpetik. † **6:13** Ri tzij "apóstol" kel kub'ij "taqom". E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

15 Xeucha' k'u ri tat Mateo xuquje' ri
tat Tomás, ri tat Jacobo ru k'ojol ri tat
Alfeo, xuquje' ri tat Simón ri käb'ix "u nimal
tinimit" che.
16 Xuquje' xeucha' ri tat Judas ru chaq' ri
tat Jacobo, xuquje' ri tat Judas Iscariote ri
xjachow ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chke k'ia winaq

17 E rachi'lam ru tijoxelab', ri Jesús xqaj
loq pa ri juyub', xtak'i k'u pa jun lianik.
Sib'alaj e k'ia ri winaq ri xeb'el loq pa kono-
jel taq ri tinimit re Judea, pa ri tinimit
Jerusalén, xuquje' pa taq ri taq'aj re Tiro
xuquje' re ri Sidón. Xeopan k'u ruk' ri Jesús
chutatab'exik ri kub'ij, xuquje' rech keku-
nax che taq ri ki yab'.
18 Xuquje' xerutzirisaj ri winaq ri käkiriq
k'äx kumal ri itzel taq espíritus.
19 Konojel ri winaq käkitzukuj käkichap koq
ri Jesús rumal rech chi kel chuq'ab' ruk' che
ki kunaxik konojel.

Ri Jesús kuya tijonik chrij jachin ri' ri kuriq ri qas utzil

20 Xka'y k'u ri Jesús chke ru tijoxelab',
xub'ij chke: Utz iwe ix ri ix meb'a'ib' rumal
chi ri Dios kätaqan pi wi'.
21 Utz iwe ix ri kixnum kämik rumal chi
sib'alaj k'o ri kitij na.

Utz iwe ix ri kixoq' kämik rumal chi
kixtze'n na ruk' kikotemal.
22 Utz iwe ix aretaq ketzelax i wäch kumal
ri winaq, xuquje' aretaq kixkesaj b'i kuk',
kixkiyoq'o, xuquje' aretaq ketzijon chiwij
je' ta ne chi ix lawalo taq winaq. Utz iwe
aretaq ri winaq käka'n ronojel wa' chiwe xa
rumal wech in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq, —kächa ri Jesús.
23 Sib'alaj chixkikot pa ri q'ij ri',
chixtze'noq, rumal chi nim ri tojb'al iwe ri
kiriq na pa ri kaj. Xuquje' ne ri kati't ki mam
we winaq ri' je' xka'n chke ri q'alajisal taq
re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer, —xcha chke.
24 Toq'ob' k'u i wäch ix, ri ix q'inomab',
rumal chi ya xixkikot ix waral.
25 Toq'ob' i wäch ix ri sib'alaj k'o kitij kämik
rumal chi käpe ri q'ij ri sib'alaj kixnum na.

Toq'ob' i wäch ix ri xa kixtze'n ruk'
kikotemal kämik rumal chi kixb'ison na,
kixoq'ik.
26 Toq'ob' i wäch ix aretaq konojel ri
winaq sib'alaj utz ketzijon chiwij, rumal chi
je' xka'n ri kati't ki mam we winaq ri' ojer
chke ri xkijaluj kib' chi e q'alajisal taq re ru
Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.

Cheiwaj ri winaq ri käka'n ki k'ulel chiwe

27 Kinb'ij k'u chiwe ix ri tajin kitatab'ej ri
nu tzij: Cheiwaj ri käka'n ki k'ulel chiwe.
Chib'ana utzil chke ri keetzelan i wäch.
28 Chib'ij: Ri Dios k'o pi wi', —kixchoq chke
ri winaq ri käkitzaq itzel tzij pi wi'. Chib'ana
orar pa ki wi' ri keyoq'on chiwe, —kächa'.
29 We k'o jun katch'ayow che ri juperaj a
palaj, chaya ri juperaj chik chuwäch. We k'o
jun kumaj ra chaket, chaya che chi kuk'am
b'ik xuquje' ra kamixa'.
30 Chaya che apachin ri k'o jas kuta'
chawe. Mata' chi ri jastaq awe che ri jun ri
xuk'am b'ik.
31 Ri kiwaj chi käka'n na ri winaq chiwe,
je' chib'ana ix chke xuquje', —kächa'.
32 We xaq xuwi keiwaj ri winaq ri kixkaj
ix, ¿jas ta k'u che kichomaj chi i b'anom jun
nimalaj utzil? Xuquje' ne ri ajmakib' käkaj
kib'.
33 We xaq xuwi kib'an utzil chke ri winaq
ri keb'anow utzil chiwe, ¿jas k'u che ki-
chomaj chi k'o nimalaj utzil i b'anom? Are
je' käka'n ri ajmakib' xuquje', —kächa'.
34 We xaq xuwi kiya ki jalomal ri ku'l i
k'ux chkij chi käkitzelej chi na wa', ¿jas ta
che ri' kib'ij chi i b'anom utzil? Xuquje' ne
ri ajmakib' käkiya ri ki jalomal ri kach taq
ajmakib' ri ku'l ki k'ux chkij chi käkitzelej chi
na wa'.
35 Cheiwaj ri käka'n ki k'ulel chiwe.
Chib'ana utzil. Chiya jalomal, miku'b'a
iwanima' chrij chi kätzelex chi na wa' jumul
chik. Nim k'u ri tojb'al iwe, käq'alajin k'u na
chi qas ix ralk'ual ri Dios aj Chikaj, rumal
chi sib'alaj utz kub'an ri Dios chke ri man
kemaltioxin taj, xuquje' chke ri lawalo taq
winaq.
36 Chitoq'ob'isaj ki wäch ri winaq je' jas ri
Dios ri i Tat u toq'ob'isam i wäch ix, —xcha ri
Jesús.

Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik

37 Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik,
man käq'at tä k'u na tzij pi wi' ix rumal ri
Dios. Mib'ij tzij chkij ri winaq, man käb'ix
tä na tzij chiwij ix rumal ri Dios. Chisacha ri
ki mak jule' chik, käsach k'u na i mak ix.
38 Chiya ix chke nik'iaj chik, ri Dios k'ut
kuya na chiwe ruk' jun utzalaj pajanik,
t'ikom, känoj ra k'olib'al, käjat'jatik, —kächa'.
Rumal chi jas ri pajanik ri kiya ix, je' ri
pajanik ri kuya na ri Dios chiwe, —xcha ri
Jesús chke.
39 Ri Jesús xukoj chi na jun k'utb'al chik
rech tijonik, xub'ij: ¿A käkowin lo jun winaq
ri man käka'y taj chuk'amik u b'e jun winaq
chik ri man käka'y taj? ¿A mat junam ri'
ketzaq b'i pa jun jul? —kächa chke.
40 Man k'o tä jun tijoxel ri nim na u b'anik
chuwäch ri rajtij. Pune ta ne aretaq kätijotaj
ri tijoxel, junam k'u na ruk' ri rajtij, —kächa'.
41 ¿Jas che k'o kab'ij chkij nik'iaj winaq
chik? Je' ta ne chi kaka'yej jun alaj mes ri
k'o pa ru waq'äch ri awachalal, man kawil

tä k'u ri a mak at ri je' ta ne jun tem ri k'o pa ri a waq'äch.
42 Je' ta ne chi kab'ij che ri awachalal: "Chaya chwe chi kinwesaj koq ri alaj mes ri k'o pa ra waq'äch," —katcha che. ¡Xaq kieb' a wäch! Man kawil tä k'u ri tem ri k'o pa ra waq'äch at. Nab'e rajwaxik kasuk'umaj ri a k'aslemal at je' ta ne chi kawesaj b'i jun tem pa ra waq'äch. Te k'u ri' qas utz katka'y na che resaxik koq ri alaj mes pa ru waq'äch ri awachalal ri je' ta ne xa jun mak ri man nim taj, —xcha ri Jesús.

Are etamtal jun che' rumal ri u wächinik

43 Man k'o tä jun che' ri man utz taj ri kuya utz u wächinik. Man k'o tä k'u jun utzalaj che' ri kuya u wächinik ri man utz taj.
44 Are etamtal ri jun che' rumal ru wächinik. Man ketam tä higos chrij ri k'ix, man ketam tä k'u uvas chkij ri juwi' k'ix, —kächa'.
45 Jun utzalaj winaq are kutzijoj ri utzil ri k'o pa ranima'. Jun winaq ri man utz taj are kutzijoj ri' ri lawaloyil ri k'o pa ranima'. Xaq xuwi kutzijoj jun winaq jas ri k'o pa ranima', —xcha ri Jesús.

Waral kätzijox wi ri kieb' u wäch tak'alib'al ja

46 Jas che kib'ij chwe: "Qajaw, Qajaw," —kixcha chwe. Man kinimaj tä k'u ri kinb'ij, —kächa'.
47 Kink'ut na chiwäch jachin ruk' kinjunamaj wi ronojel winaq ri käpe wuk' in, ri kutatab'ej ri kinb'ij xuquje' känimanik, —kächa'.
48 Junam wa' we winaq ri' ruk' jun winaq ri kuyak rachoch. Kuk'ot ri ulew, naj kuqasaj. Kub'an ri tak'alib'al re ri ja puwi' ri ab'aj. Aretaq käpe jun nimalaj u wo ja', ri ja' kupuk'ij rib' chrij ri ja ri', man käkowin tä k'u chuyiko'misaxik rumal chi yakom wa' puwi' ri ab'aj, —kächa'.
49 Ri winaq k'ut ri ketatab'en ri nu tzij, man keniman tä k'u ri', e are' junam ruk' ri winaq ri kuyak ri rachoch puwi' ri ulew, man kub'an tä k'u ru tak'alib'al ri ja. Aretaq käk'iy ri ja', kupuk'ij rib' chrij ri ja, chanim kätzaqik, käyojyob' k'u ri ja, —xcha ri Jesús chke.

7

Ri Jesús kukunaj ri patänil re jun chke ri ki nimaqil soldados

1 Aretaq xto'taj ri Jesús che ki tzijob'exik ri winaq, xe' ri Are' pa ri tinimit Capernaum.
2 Chila' k'ut k'o jun achi ki nimal soldados. K'o jun patänil re ri tata' ri sib'alaj loq' chuwäch. Ri achi patäninel are sib'alaj yawab', kämik kub'ano.
3 Aretaq ri tata' xuta u tzijol ri Jesús, xeutaq b'i jujun chke ri nimaq taq tata'ib' ke ri winaq aj Israel ruk' ri Are' rech käkib'ochi'j chi kopan ruk' chukunaxik ri patänil re.
4 Xeb'e'k, xeopan k'u ruk' ri Jesús, sib'alaj xeb'ochi'n che, xkib'ij: Taqal che ri tata' ri' chi käto' la che,
5 rumal chi are jun winaq ri sib'alaj loq' keril ri qa winaqil uj, xub'an k'u qe ri rachoch Dios ri käqamulij wi qib', —xecha che.
6 Xe' ri Jesús, xerachi'laj b'ik. Naqaj chi k'ut k'o wi che ri rachoch ri ki nimal soldados, aretaq ri are' xeutaq b'i jujun taq rachi'l chub'ixik che ri Jesús: Tat, mäkos ib' la. Man taqal tä chwe chi kok la loq pa ri wachoch.
7 Rumal ri' xinchomaj in chi man taqal tä chwe chi kinopan in uk' la. Xane xaq xuwi we käb'ij la loq ri tzij, käkunataj na ri patänil we, —kächa ri'.
8 Rumal rech chi ri in, in winaq ri k'o jun pa nu wi', ri in k'ut xuquje' kintaqan in pa ki wi' ri nu soldados. Kinb'ij che jun: ¡Jat! —kincha che. Ke' k'ut. Kinb'ij che ri jun chik: ¡Sa'j! —kincha che. Ri are' käpetik. Kinb'ij che ri patänil we: ¡Chab'ana wa'! —kincha che. Kub'an k'ut, —xcha'.
9 Aretaq xuta wa' ri Jesús, sib'alaj xukajmaj. Xutzolq'omij rib', xub'ij chke ri winaq ri e teretoj chrij: Tzij b'a' chi chkixol ri winaq aj Israel man k'o tä jumul nu riqom in jun achi junam ruk' ri tata' ri' ri sib'alaj käkojonik, —xcha chke.
10 Aretaq xetzelej b'ik ri u taqo'n ri tata' cho ja, xkiriq chi ri patänil re ri tata' ya utz chik ri are'.

Ri Jesús kuya chi ru k'aslemal ri ral ala jun chichu' malka'n

11 Te k'u ri' xe' ri Jesús pa jun tinimit chik, Naín u b'i', xuquje' e b'enaq ruk' k'ia chke ru tijoxelab' kuk' nik'iaj winaq chik.
12 Naqaj chik k'o wi ri Jesús che ri tinimit, te' xrilo chi k'o jun käminaq telem loq rech käk'am b'i pa muqik. Ri käminaq ri' are xa jun chi ala, ral jun malka'n chichu'. E k'o k'ia winaq re ri tinimit e teren chrij.
13 Aretaq ri Jesús xril ri malka'n, xel ranima' che, xub'ij: Man koq' tä chi la, nan, —xcha che.
14 Xqeb' ri Jesús ruk' ri käminaq, xuchap koq ri u käxon. Xetak'i k'ut ri e teleninaq. Xub'ij k'u ri Jesús: Ala, —xcha che. Kinb'ij chawe, ¡chatwalijoq! —xcha che ri käminaq.
15 Xwalij k'u ri ala ri xkäm na, xuchaplej ch'awem. Ri Jesús xujach kan che ru nan.
16 Sib'alaj xkixej kib' konojel ri winaq, käkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios. Käkib'ij xuquje': K'o jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri sib'alaj nim u b'anik chqaxol.

Xuquje' xkib'ij: Petinaq ri Dios chub'anik utzil che ru tinimit, —xecha ri winaq.

17 Ri xub'an ri Jesús kätzijox wa' kumal
konojel ri winaq aj Judea xuquje' pa ronojel
ri tinimit ri e k'o naqaj che ri Judea.

Ru taqo'n ri tat Juan Qasal Ja' keopan ruk' ri Jesús

18 Ru tijoxelab' ri tat Juan xkiya u tzi-
joxik ronojel wa' che. Are k'u ri tat Juan
xeuch'ab'ej kieb' chke ru tijoxelab'.
19 Xeutaq b'i ruk' ri Jesús rech käkita' che
ri Are' we qas tzij Are ri Cristo ri käpe na, o
we are rajwaxik chi käkeyej na Jun chik.
20 Xeopan k'u ri achijab' ruk' ri Jesús,
xkib'ij che: Ri tat Juan Qasal Ja' uj u taqom
loq uk' la, chuta'ik che la we lal ri' ri Cristo ri
käpe na, o we rajwaxik käqeyej na Jun chik,
—xecha che.
21 Che we chanim ri', aretaq xeopanik, ri
Jesús xerutzirisaj k'ia winaq che ri ki yab',
xuquje' xeresaj b'i ri itzel taq espíritus ri e
k'o chke jujun winaq. Xub'an k'ut chi xeka'y
k'ia moyab'.
22 Te ri' xch'aw ri Jesús, xub'ij chke ru
tijoxelab' ri tat Juan: Jitzijoj che ri tat Juan
ri iwilom, ri i tatab'em, chi ri moyab' keka'y
chik, ri ch'okojib' keb'inik, ri winaq ri k'o
itzel ch'a'k chke keutzirisaxik, ri so'rab'
käkita chik, ri käminaqib' kek'astajisaxik,
xuquje' kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
chke ri meb'a'ib'.
23 Utz re ri winaq ri man kub'an tä kieb'
u k'ux chwij, xane qas tzij käkojon chwe, —
xcha chke.
24 Aretaq xeb'e' ru taqo'n ri tat Juan, ri
Jesús xuchaplej u tzijoxik ri tat Juan chke
ri winaq, xub'ij: ¿Jas ri' ri xe' alaq che rilik
pa taq ri juyub' ri ketz'inowik? —kächa'. ¿A
xe' alaq che rilik jun winaq ri xa käkieblan
ranima' je' ta ne chi are jun aj ri käslab'isax
rumal ri kiäqiq'? —kächa'. Man are taj, —
kächa'.
25 ¿Jas k'u ri xe' alaq che rilik? ¿A xe'
alaq che rilik jun achi ri u kojom utzalaj taq
ratz'iaq? Ri winaq ri k'o je'lalaj taq katz'iaq,
ri kekikot ruk' ri ki q'inomal, keriqtaj wa'
pa taq kachoch ri nimaq taq taqanelab', —
kächa'.
26 ¿Jas k'u lo ri xe' alaq che rilik? ¿A xe'
alaq che rilik jun q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios? —kächa'. Je ri', —kächa'. Ri tat Juan
k'ut, are nim na u b'anik chkixol ri q'alajisal
re ru Loq' Pixab' ri Dios, —kächa'.
27 Are wa' ri achi ri tz'ib'am chrij pa ru
Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij:

Kintaq b'ik ri nu taqo'n
ri känab'ej k'u na chawäch,
ri kusuk'umaj na ra b'e chawäch,
—kächa ri Tz'ib'talik, —xcha ri Jesús.

28 Kinb'ij chiwe chi man k'olinaq tä jun
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri qas
nim na u b'anik cho ri tat Juan ri Qasal Ja'
chkixol konojel ri winaq cho ruwächulew, —
kächa'. Pune ta ne ri tat Juan are jun ki ni-
mal winaq, ri man qas nim u b'anik jawije'
kätaqan wi ri Dios, are nim na u b'anik wa'
cho ri tat Juan.
29 Aretaq xkita wa' ri toq'il taq alkab'al
xuquje' ri nik'iaj winaq chik ri b'anom ki
qasna' rumal ri tat Juan, xkib'ij chi ri Dios
qas tzij kub'an jikomal tzij.
30 Are k'u ri tata'ib' fariseos xuquje' ri
tijonelab' re ri Pixab' ri man b'anom tä ki
qasna' rumal ri tat Juan, man nim tä xkil wi
ri u Tzij ri Dios ri tzijom chke.
31 Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús: ¿Jas k'u ruk'
keinjunamaj wi ri winaq re we q'ij junab'
ri'? ¿Jas k'u ruk' e junam wi? —kächa'.
32 Xaq e junam kuk' ri alab'om ri e
tak'atoj pa taq ri k'ayib'al, ri käkich'ab'ela
kib', käkib'ij: "Xqoq'esaj ri su' chiwe, man
xixxojow taj. Xqab'an u q'ojom käminaq,
man xixoq' tä k'ut," —kecha ri'.
33 Xul k'u ri tat Juan ri Qasal Ja' ri man
wi'j taj, ri man kutij tä vino. Kixtzijon k'u
chrij, kib'ij: Xa k'o jun itzelalaj espíritu che,
—kixcha'.
34 Xinpe k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios
ri Qas Winaq. Kinwi'k, kintij vino. Kixtz-
ijon k'u chwij, kib'ij: Chiwilampe', are jun
jiq'alaj achi, jun q'ab'arel ri kachi'l toq'il taq
alkab'al xuquje' ajmakib', —kixcha chwe.
35 Ri winaq k'ut ri käka'n ronojel ruk' no'j,
käkik'ut chqawäch chi qas utz ri' ri no'j ri
kuya ri Dios, —xcha chke.

Ri Jesús käwi' ruk' jun tata' fariseo

36 Jun chke ri tata'ib' fariseos xuta' toq'ob'
che ri Jesús chi käwi' ruk'. Xok k'u b'i pa
rachoch ri fariseo, xt'uyi chi' ri mesa.
37 Jun ixoq re b'e, ri kel pa ri tinimit,
xuto chi tajin käwi' ri Jesús pa ri rachoch
ri fariseo. Xe'k, xuk'am b'i jun k'olib'al
kunab'al re alabastro nojinaq che k'ok'alaj
kunab'al.
38 Xk'oji k'u pa raqan ri Jesús, tajin koq'ik.
Xuchaplej ki ja'xik ri raqan ruk' ri u wal u
wäch, keusu' k'u che ru wi'. Xeutz'umaj ri
raqan, xutix ri k'ok'alaj kunab'al chkij.
39 Aretaq ri tata' fariseo ri xula'n ri Jesús
xril ri xub'an ri ixoq, xchoman pa ranima',
xub'ij: "We ta are q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios we achi ri', kuch'ob' ta ri Are' jachin
ri ixoq ri'. Xuquje' kuch'ob' ta na jas u b'anik
ri ixoq ri kächapow koq, chi are jun ixoq re
b'e wa'," —xcha ri fariseo pa ranima'.
40 Xch'aw ri Jesús, xub'ij che ri fariseo: Tat
Simón, k'o ri kwaj kinb'ij na che la, —xcha'.
Xch'aw ri tat Simón, xub'ij che: Ajtij, b'ij
b'a' la chwe, —xcha che.
41 Kub'ij k'u ri Jesús: E k'o kieb' winaq k'o
ki k'as ruk' jun ya'l jalomal. Jun chke k'o jun
ciento quetzales u k'as ruk' ri tata'. Ri jun
chik xa lajuj quetzales u k'as, —kächa'.

42 Rumal k'u rech chi man k'o tä ki rajil
chutojik ri ki k'as, ri ya'l jalomal xub'ij chke
chi utz la' we man käkitoj tä chik, —kächa ri'
chke. ¿Jachin k'u chke ri ajk'asib' ri qas loq'
xril wi ri ya'l jalomal? —xcha ri Jesús.
43 Xch'aw k'u ri tat Simón, xub'ij: Kin-
chomaj in chi are ri jun ri nim na u k'as, ri
man xutoj tä chik, —xcha'.
Xub'ij ri Jesús che: Utz u ch'ob'ik xb'an la,
—kächa che.
44 Ri in xinok loq pa ri achoch la. Man xya
tä la joron chwe che ki ch'ajik ri waqan. Ri
ixoq ri' u ja'm ri waqan che ri u wal u wäch,
xeusu' k'u che ru wi', —kächa'.
45 Man xintz'umaj tä la. Are k'u ri ixoq
aretaq xinok loq, xuchap u b'anik wa' chwe,
man u tänab'am tä ki tz'umaxik ri waqan.
46 Man xya tä la aceite pa nu wi'. Ri
are k'ut u yo'm k'ok'alaj kunab'al chkij ri
waqan.
47 Kinb'ij che la chi kesachtaj na ri k'ialaj
taq u mak rumal chi sib'alaj loq' kinrilo.
Apachin k'ut ri kuna' pa ranima' chi man
nim tä más ru mak ri kesachik, man loq' tä
más ri Dios chuwäch, —xcha ri Jesús che.
48 Xub'ij k'u che ri ixoq: Kesachtaj b'a' ra
mak, —xcha che.
49 Ri e k'o ruk' ri Jesús chi' ri mesa
käkitzijob'ela kib', käkib'ij: ¿Jachin lo wa' we
achi ri' ri käsachow mak? —xecha ri'.
50 Xub'ij k'u ri Jesús che ri ixoq: Nan, a
riqom ru tob'anik ri Dios rumal chi qas tzij
katkojonik. Kuya' kate'k, chuxlan b'a' ri
awanima', —xcha ri Jesús che.

8

Jujun ixoqib' ketob' ruk' ri Jesús

1 Te k'u ri' ri Jesús xusolij konojel ri tinimit
xuquje' konojel ri nik'iaj k'olib'al ri e k'o
wi winaq, xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios
chke. Kuya retamaxik ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi'
winaq. E k'o k'u ri kab'lajuj u taqo'n ruk'.
2 E b'enaq ruk' xuquje' jujun ixoqib' ri e
utzirisam chke itzelalaj taq espíritus xuquje'
chke taq ri ki yab'. E are k'u wa': Ri nan
María ri käb'ix Magdalena che. Esam k'u b'ik
wuqub' itzelalaj taq espíritus che.
3 K'o ri nan Juana, rixoqil ri tat Chuza, ru
mayordomo ri tat Herodes. K'o k'u ri nan
Susana, xuquje' k'ia ixoqib' chik ri xkikoj ri
jastaq ke chuto'ik ri Qajaw Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri tikol ija'

4 Xkimulij k'u kib' k'ia winaq. Xeopan
winaq ruk' ri Jesús ri xepe pa ronojel
tinimit. Ri Are' xukoj jun k'utb'al chuya'ik
tijonik chke, xub'ij:
5 Jun tikol ija' xel b'i cho ja, xe' k'u pa
tikonijik. Aretaq xjopinik, xqaj jub'iq' ri ija'
pa ri b'e, xtak'alexik. Xuquje' xeqaj loq ri
chikop ajuwokaj, xkitij b'i ri ija'.
6 Xqaj xuquje' jub'iq' ri ija' pa taq ab'aj.
Xuchaplej k'iyem. Xchaqi'jar k'ut rumal chi
man k'o tä u räxil ri ulew.
7 Xqaj chi jub'iq' pa taq ri q'ayes ri k'o
ki k'ixol. Xk'iy ri ija' junam ruk' ri q'ayes.
Xjiq'isax k'u ri tiko'n rumal.
8 Xqaj chi jub'iq' pa utzalaj ulew, xeb'el
k'u loq, xek'iyik. Xkiya jun ciento ki wäch
chkijujunal chupam ru jolom triko, —xcha
chke.
Aretaq ri Jesús xto'taj chutzijoxik wa', ko
xch'awik, xub'ij: ¡Ri ix ri i jikib'am ri iwan-
ima' chutatab'exik ri nu tzij, chitatab'ej b'a'!
—xcha chke.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas ki patän ri k'utb'al ri kukojo

9 Ru tijoxelab' xkita' che ri Jesús, xkib'ij:
¿Jas kel kub'ij wa' we k'utb'al ri'? —xecha
che.
10 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Yo'm
chiwe ix ri retamaxik ri man ketam tä ri
nik'iaj winaq chik chrij ri u taqanik ri Dios.
Keinkoj k'u k'utb'al che ki tijoxik ri nik'iaj
winaq chik rech pune keka'yik, je' ta ne chi
man k'o tä käkilo, pune käkitatab'ej ri tzij,
man käkich'ob' tä ri' ri ki tatab'em, —kächa'.

Ri Jesús kutzijoj chke ru tijoxelab' jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

11 Are k'u wa' ri kel kub'ij ri xintzijoj
chiwe: Ri ija' are ru Tzij ri Dios.
12 Ri ija' ri xeqaj pa ri b'e, e are junam jas
ri winaq ri käkita ri Tzij. Kopan k'u ri Itzel,
käresaj ri Tzij pa kanima' rech man kekojon
taj, man käkiriq tä ru tob'anik ri Dios.
13 Ri ija' ri xqaj pa taq ab'aj, e are' junam
jas ri winaq ri käkik'amowaj ri Tzij. Are-
taq käkito, kekikotik. Man k'o tä k'u ri ki
xera'. Xa kieb' oxib' q'ij käkikojo. Aretaq
k'ut käkichap u riqik k'äx, ketzelej kanoq, —
kächa'.
14 Ri ija' ri xqaj pa taq ri q'ayes e are'
junam jas ri winaq ri käkita ri Tzij. Te k'u
ri' käkitaqej chi na jumul ri ki b'e. Sib'alaj
ke' kanima' ruk' ri q'inomal ajuwächulew, ke'
kanima' kuk' taq ri nimaq'ij, xuquje' ruk'
ri ki chak. Käjiq'isax k'u ru Tzij ri Dios pa
kanima', man käkiya tä k'u ri ki wächinik, —
kächa'.
15 Ri ija' k'ut ri xqaj pa utzalaj ulew, kin-
junamaj kuk' ri winaq ri utz kanima', ri
käka'n ronojel ruk' jikomal, käkijikib'a kan-
ima' chrij ri Tzij ri xkitatab'ej. Käkitaqej k'ut,
sib'alaj kewächinik, —xcha ri Jesús chke.

Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat käq'alajin na

16 Xub'ij chi na ri Jesús: Man k'o tä jun
winaq ri kutzij jun chäj o jun candela, te ri'
kuch'uq wa' che jun laq. Man kuya tä k'u
wa' chuxe' jun ch'at. Xane kuya wa' chikaj

rech kilitaj ru saqil kumal ri winaq ri keb'ok
b'i pa ja, —kächa'.
17 Ronojel ri k'u'talik käq'alajin na. Ronojel
ri ch'uqtal u wi' kel na chi saq rech keta-
maxik.
18 Qas chitatab'ej b'a' na ri kinb'ij, rumal
chi apachin ri k'o k'o ruk' käyi' na nik'iaj che.
Apachin k'u ri man k'o tä k'o ruk', kesax na
jas ri kuchomaj chi k'olik, —xcha chke.

Ri u nan xuquje' nik'iaj taq rachalal ri Jesús keopan ruk'

19 Xopan k'u ru nan ri Jesús, xuquje' taq
ri u chaq', ri ranab'. Man kekowin tä k'ut
keqeb' ruk' rumal kech ri k'ialaj winaq.
20 Xb'ix k'u wa' che ri Jesús: Ri nan
la xuquje' ri achalal la e tak'atoj cho ja.
Käch'ab'ex la kumal, —xecha che.
21 Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Ri winaq ri
käkitatab'ej ru Tzij ri Dios, käka'n k'u ri kub'ij,
e are' nu nan wa', xuquje' e are' wa' ri qas
wachalal, —xcha chke.

Ri Jesús kub'ano chi kätäni ri kiäqiq'

22 Pa jun q'ij xok ri Jesús pa jun barco, e
rachi'lam k'u ru tijoxelab'. Xub'ij ri Jesús
chke: Chujq'ax jela' ch'äqäp che ri mar, —
xcha chke.
Xeb'e' k'ut.
23 E b'enaq puwi' ri mar, xwar ri Jesús.
Xpe k'u jun nimalaj kiäqiq' ri sib'alaj k'äx
puwi' ri mar. Ri barco tajin känoj che ja', je
ri' chi xaq kieb' kub'ij pa ki wi'.
24 Xeb'e' ri tijoxelab' ruk' ri Jesús,
xkik'asuj. Xkib'ij che: ¡Qajtij, Qajtij, tajin
kujkämik! —xecha che.
Xk'astaj k'u ri Jesús, xuyaj ri kiäqiq'
xuquje' ri nimaq taq uwoja'. Xtäni k'u ri
kiäqiq', xlilob' u wi' ri ja'.
25 Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': ¿Jas che
man kixkojon taj? —xcha chke.
Xkixej kib', xkikajmaj ri xub'ano, käkib'ila
k'u chb'il kib': ¿Jachin lo wa' ri k'o u taqanik
puwi' ri kiäqiq' xuquje' ri ja' je ri' chi keni-
man che? —xecha ri'.

Ru kunaxik jun aj Gadara ri e k'o itzelalaj taq espíritus che

26 Xeopan k'u pa ri tinimit Gadara, ri k'o
apan chuwäch ri Galilea chuchi' ri mar.
27 Aretaq ri Jesús xel loq pa ri barco, xriq-
taj rumal jun achi re ri tinimit. Tzk'ia junab'
chik e k'o itzelalaj taq espíritus che ri achi.
Man kukoj tä chi ratz'iaq. Man käjeqi tä cho
rachoch, xane chkixol ri muqub'al käk'oji wi
we achi ri'.
28 Aretaq xril apan ri Jesús, xuraq u chi',
xutzaq rib' chuwäch. Ko xch'awik, xub'ij k'u
che ri Jesús: ¿Jas kaj la chwe, tat Jesús? Lal
ri' ri u K'ojol ri Nimalaj Dios aj Chikaj, —
kächa che. ¡B'ana b'a' la toq'ob', mäb'an la k'äx
chwe! —xcha che ri Jesús.
29 Xub'ij wa' rumal chi ri Jesús tajin
kätaqan che ri itzelalaj espíritu chi kel b'i che
ri achi. Tzk'ia junab' k'o u taqanik ri itze-
lalaj espíritu puwi' ri achi. Pune kächajixik,
käxim k'u kuk' ximib'al re ch'ich', xuquje'
chapb'al aqanaj, ri achi xa keut'oqopij wa',
kel b'ik. Ri itzelalaj espíritu käresaj b'i ri achi,
kuk'am b'i pa taq juyub' ri ketz'inowik.
30 Xuta' ri Jesús che, xub'ij: ¿Jas ri a b'i'? —
xcha che.
Xub'ij che ri Jesús: Ri nu b'i' are K'iyal, —
xcha'.
Xub'ij wa' rumal chi sib'alaj e k'ia ri itze-
lalaj taq espíritus ri e okinaq che ri achi.
31 Ri itzelalaj taq espíritus xkib'ochi'j ri
Jesús chi meutaq b'i pa ri q'equmalaj jul.
32 E k'ia k'u ri aq ri tajin keyuq'ux apan
pa ri juyub'. Xkib'ochi'j chi chuya chke chi
keb'ok chke ri aq. Je'ey, —xcha ri Jesús chke.
33 Xeb'el k'u b'i ri itzelalaj taq espíritus che
ri achi, xeb'ok chke taq ri aq. Konojel ri aq
junam xkik'iäq b'i kib' chutza'm ri juyub',
xetzaq b'i pa ri mar, xejiq'ik.
34 Aretaq ri ajyuq'ab' xkil ri xb'antajik,
xeanimajik, xeb'e'k. Xkiya u tzijol wa' chke
ri winaq pa ri tinimit, xuquje' pa taq ri
juyub'.
35 Xeb'el loq ri winaq che rilik ri
xb'antajik. Xeopan ruk' ri Jesús. Xkiriq k'u
ri achi ri xeb'el wi ri itzelalaj taq espíritus,
kojom chi ri ratz'iaq, man ch'uj tä chik.
T'uyul k'u ri are' chuwäch ri Jesús. Xkixej
k'u kib' ri winaq.
36 Ri winaq ri xeilow wa' ri xb'anik xk-
itzijoj wa' chke ri jule' winaq chik jas ri
rutzirisaxik ri achi ri xek'oji na k'ia itzelalaj
taq espíritus che.
37 Te k'u ri' konojel ri winaq ri e jeqel
wi jela' chrij ri tinimit Gadara, xkib'ochi'j
ri Jesús chi chel b'ik kuk' rumal chi sib'alaj
xkixej kib'. Xok chi b'i ri Jesús pa ri barco,
xtzelejik.
38 Ri achi ri xeb'el wi ri itzelalaj taq
espíritus sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús chi kuya
che chi ke' ruk'. Ri Jesús xutaq b'i cho
rachoch, xub'ij che:
39 Chattzelej b'i cho awachoch, cheatzijoj
konojel ri nimaq taq utzil ri u b'anom ri Dios
chawe, —xcha che.
Xe' k'u ri achi, xuchap ki tzijoxik chke
konojel ri winaq re ri u tinimit ri nimaq taq
utzil ri u b'anom ri Jesús che.

Waral käqil wi ri xub'an ri u mia'l ri tat Jairo xuquje' ri ixoq ri xuchap koq ri ratz'iaq ri Jesús

40 Aretaq xtzelej b'i ri Jesús, e k'o k'ia
winaq ri xlek'ulanoq, xekikotik. Konojel
keye'm ru tzelejik.
41 Xopan k'u jun achi ruk' ri Jesús, tat Jairo
u b'i' ri achi ri'. Are ki nimal ri winaq wa' pa

ri rachoch Dios. Xupach b'a' rib' cho ri Jesús,
xub'ochi'j chi kopan cho rachoch.
42 Xa jun chi u mia'l ri achi ri', kraj
kab'lajuj u junab'. Kämik k'u kub'ano. Xe'
ri Jesús ruk'. B'enaq k'u pa ri b'e, sib'alaj
käpitz' kumal ri k'ialaj winaq.
43 K'o k'u jun ixoq ri u riqom k'äx kab'lajuj
junab' rumal ru kik'el ri xa kelik, man kätäni
tä che. U sachom k'u ronojel ru rajil kuk'
kunanelab'. Man k'o tä jun ri kowininaq che
rutzirisaxik.
44 Xqeb' k'u chrij ri Jesús, xuchap koq ru
chi' ru q'u'. Chanim k'ut xtäni ru kik'el ri
kelik.
45 Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jachin ri' ri xin-
chapowik? —xcha'.
Konojel ri winaq xkib'ij chkijujunal: Man
in tä ri', —xecha che. Xub'ij k'u ri tat Pedro
xuquje' ri e k'o ruk': Qajtij, ¿a mat kil la chi
e k'ia ri winaq ri e k'o chij la? Käpitz' b'a'
la kumal konojel. ¿Jas che käb'ij la: "¿Jachin
ri' ri xinchapowik?" —kächa la, —xcha ri tat
Pedro che.
46 Xub'ij k'u ri Jesús che: K'o jun winaq
ri xinchapowik. Xinna' chi xel jub'iq' ri
nu chuq'ab' chukunaxik jun winaq, —xcha
chke.
47 Aretaq ri ixoq xrilo chi man xk'u'taj
taj, xqeb' ruk' ri Jesús, käb'irb'itik. Xxuki
chuwäch. Xuq'alajisaj chkiwäch konojel ri
winaq jas che xuchap koq ri Jesús, xuquje'
chi xkunatajik.
48 Xub'ij ri Jesús che: Nan, xkunataj la
rumal chi käkojon la chwe, —kächa'. Kuya'
ke' la, chuxlan b'a' anima' la, —xcha ri Jesús
che.
49 K'ä tajin kätzijon na ri Jesús, aretaq
xopan jun ajuworachoch ri ki nimal ri
winaq re ri rachoch Dios. Xub'ij che ri tat
Jairo: Xkäm ri mia'l la, —kächa che. Xaq
mäya chi la latz' che ri Ajtij, —xcha che.
50 Aretaq ri Jesús xuta ri xb'ixik, xch'awik,
xub'ij che ri tat Jairo: Mäxej ib' la, —kächa'.
Xane kojon la chwe. Kutzir k'u na ri ali, —
xcha che.
51 Aretaq xopan cho rachoch ri tat Jairo,
man xraj tä ri Jesús chi k'o jachin kok b'i
ruk', xaq xuwi ri tat Pedro, ri tat Juan, ri tat
Jacobo, xuquje' ru nan tat ri ali.
52 Konojel ri e k'o chila' tajin keb'oq'ik,
käkik'is kib' che oq'ej. Xub'ij ri Jesús chke:
Man koq' tä chi alaq. Man käminaq tä ri ali,
xane xaq käwarik, —xcha chke.
53 Ri winaq k'ut xa käketze'j u wäch ri Jesús
rumal chi ketam chi käminaq chi ri ali.
54 Ri Jesús xuchap ri ali che ru q'ab', ko
xch'awik, xub'ij: Ali, chatwalijoq, —xcha
che.
55 Xtzelej k'u loq ri ranima'. Chanim xwal-
ijik. Xtaqan k'u ri Jesús chke chi chkiya che
ri kutijo.
56 Xkikajmaj wa' ru tat u nan. Ri Jesús xe-
upixb'aj chi k'o mäkib'ij wi wa' ri xb'antajik.

9

Ri Jesús keutaq b'i ri kab'lajuj u tijoxelab' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xuquje' che kunanik

1 Ri Jesús xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab'
ruk'. Xuya chke chi käk'oji ki taqanik pa
ki wi' konojel ri itzelalaj taq espíritus rech
kekesaj b'i chke ri winaq. Xuquje' xuya chke
chi kekikunaj ri yawab'ib'.
2 Xeutaq b'ik chutzijoxik ru Loq' Pixab'
ri Dios chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri
winaq. Xeutaq b'i xuquje' che ki kunaxik ri
yawab'ib'.
3 Xub'ij ri Jesús chke: K'o mik'am b'ik che
ri b'e. Mik'am b'i i ch'imiy, i chim, i wa, o
ri i rajil. Xa jun iwatz'iaq chijujunal kik'am
b'ik, —kächa chke.
4 Apachike ja ri kixok wi, chixkanaj kan
chila' k'ä kitaqej chi na b'i jumul ri i b'e.
5 We k'o jun tinimit ri man kixk'ulax tä
wi, chixel b'i chila', chitota' kan ri ulew ri
k'o chke ri iwaqan chuq'alajisaxik chkij ri
winaq re ri tinimit ri' chi man utz tä ri
käka'no, k'o ki mak, —xcha chke.
6 Xeb'e' k'ut, xeb'e' pa taq konojel ri alaj
taq tinimit. Xkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio, xuquje' xka'n kunanik pa taq
konojel ri tinimit.

Käkämisax ri Juan Qasal Ja'

7 Ri nim taqanel Herodes xretamaj rono-
jel ri tajin kub'an ri Jesús. Man kuriq taj jas
kub'ano rumal chi e k'o jujun käkib'ij chrij
ri Jesús: Xk'astaj loq ri tat Juan Qasal Ja'
chkixol ri käminaqib', —kecha'.
8 Xuquje' e k'o jule' chik käkib'ij chrij ri
Jesús: Ri Elías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri
Dios ojer u k'utum rib' chqawäch, —kecha'.
Käkib'ij k'u jujun winaq chik: Jun chik chke
ri ojer taq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab'
ri Dios xk'astaj loq chkixol ri käminaqib', —
xecha ri'.
9 Xub'ij k'u ri tat Herodes: In xintaqan che
resaxik u jolom ri tat Juan. ¿Jachin ta k'u lo ri'
ri je' taq wa' nu tom chrij? —xcha'.
Kutzukuj k'u rilik u wäch ri Jesús.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

10 Aretaq xetzelej loq ri u taqo'n ri Jesús,
xkib'ij che ri Are' ronojel ri ki b'anom. Ri
Jesús xeuk'am b'ik, xeb'e' k'u ki tukiel wi pa
jun tinimit, Betsaida u b'i'.
11 Aretaq xketamaj ri winaq chi xel b'i ri
Jesús, xeteri b'i chrij. Xeuk'ulaj k'u ri Jesús,
xeutzijob'ej chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi'
ri winaq, xuquje' xeukunaj ri yawab'ib'.
12 Qajem k'u kub'an ri q'ij, xeqeb' ri
kab'lajuj u tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkib'ij
che: Chetaqa la b'i ri winaq rech keb'e' pa
taq ri tinimit, xuquje' cho taq ri kachoch ri

winaq ri e k'o chunaqaj ri tinimit, che roqxanexik kib' churiqik ri käkitijo. Uj k'o k'u waral pa taq juyub' ri kätz'inowik, —xecha che.

13 Xub'ij ri Jesús chke: Chiya ix ri käkitijo, —xcha chke.

Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: Man k'o tä k'o quk' xane xa job' kaxlan wa kuk' kieb' kär. ¿A kuje' ta k'u lo chuloq'ik ri ki wa konojel we winaq ri'? —xecha che.

14 Kraj k'u e k'o job' mil achijab'. Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': Chib'ij chke ri winaq chi keku'b'i pa taq mulaj re nik'iaj taq ciento, —xcha chke.

15 Je' xka'no, xeku'b'i k'u konojel ri winaq.

16 Ri Jesús xeuk'am ri job' wa kuk' ri kieb' kär, xka'y k'u chikaj, xeutewchij. Te ri' xeupiro, xeuya chke ru tijoxelab' rech käkijach wa' chkiwäch ri winaq.

17 Konojel xewi'k, xenojik. Xkimulij k'u ri ch'äqataq wa. Are kab'lajuj chikäch ri xek'oltajik.

Ri tat Pedro kuq'alajisaj chi ri Jesús are ri Cristo

18 Pa jun q'ij ri Jesús tajin kub'an orar. E k'o ru tijoxelab' ruk' pa ki tukiel wi. Ri Jesús xuchap u ta'ik chke, xub'ij: ¿Jas käkib'ij ri winaq chi jachin ri' ri in? —xcha chke.

19 Xech'awik, xkib'ij che: E k'o jujun käkib'ij chi lal ri' ri tat Juan Qasal Ja'. Jule' chik käkib'ij chi lal ri' ri Elías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. E k'o chi nik'iaj käkib'ij chi lal jun chik chke ri ojer taq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xk'astaj loq chkixol ri käminaqib', —xecha che.

20 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas k'u kib'ij ix chi jachin ri in? —xcha chke.

Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij: Lal ri' ri Cristo ri taqom la loq rumal ri Dios, —xcha che.

Ri Jesús kutzijoj chi käkäm na

21 Ri Jesús sib'alaj xeupixb'aj ru tijoxelab' chi k'o mäkib'ij wi wa' chi are ri Cristo.

22 Xub'ij chke: Rajwaxik chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinriq na sib'alaj k'äx, kinxutux na kumal ri nimaq taq tata'ib', kumal ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel xuquje' kumal ri tijonelab' re ri Pixab', —kächa'. Xuquje' rajwaxik chi kinkämisax na. Te k'u ri' kink'astaj chi k'u na churox q'ij chkixol ri käminaqib', —xcha chke.

23 Xub'ij k'u ri Jesús chke konojel: We k'o jun kraj käpe wuk' in, rajwaxik chi mub'an xa jas ru rayinik ri are'. Rajwaxik chi kutelej loq ru cruz ronojel q'ij, chpet wuk' in.

24 Apachin ta ne ri nim kril wi ru k'aslemal cho ru wächulew, käsach na u wäch wa'. Apachin ta ne ri kuya na ru k'aslemal rumal wech in, käk'oji na u k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —kächa chke.

25 ¿Jas lo ri utzil kuriq jun winaq we kärechb'ej konojel ri jastaq ajuwächulew, kuya k'u ri ranima' che tojb'al ke, käsach k'u u wäch we winaq ri'? —kächa chke.

26 Apachike winaq ri xa käk'ix chwe in, xuquje' che ri nu tzij, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kink'ix na xuquje' che ri winaq ri' aretaq kintzelej loq ruk' nimalaj chuq'ab' jas ru petik jun nim taqanel. Känimarisax na nu q'ij pa ri q'ij ri' junam jas ru nimarisaxik u q'ij ri nu Tat xuquje' ri loq'alaj taq ángeles, —kächa'.

27 Are qas tzij ri kinb'ij in chiwe chi e k'o jujun chke ri e k'o waral chnuwäch ri man kekäm tä na k'ä käkil na ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

Käk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús

28 Kraj xke' wajxaqib' q'ij u b'im chi kan wa' ri Jesús, te k'u ri' xeuk'am b'i ri tat Pedro, ri tat Juan xuquje' ri tat Jacobo, xepaqi k'u puwi' ri juyub' chub'anik orar.

29 Aretaq tajin kub'an orar, xk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús. Sib'alaj xjuluw ri ratz'iaq, sib'alaj saqloloj xub'ano je' jas ri saq tew.

30 Tzkajmab'al chik, e k'o k'u kieb' achijab' xetak'tob'ik, tajin ketzijon ruk' ri Jesús, e are ri mam Moisés rachi'l ri mam Elías.

31 Sib'alaj je'l ru juluwem ki wäch. Käkitzijob'ej k'u ri Jesús chrij ri relik b'ik cho ru wächulew, are la' ru kämikal ri kuriq na pa Jerusalén.

32 Pune ri tat Pedro xuquje' ri e k'o ruk' sib'alaj k'äx ki waram, man xewar taj. Xkilo chi sib'alaj je'l ru juluwem ru wäch ri Jesús xuquje' ri ki wäch ri kieb' achijab' ri e k'o ruk'.

33 Elem käka'n b'i ri achijab', xub'ij ri tat Pedro che ri Jesús: Qajtij, ¡sib'alaj utz chi uj kujk'oji na waral! Qa'na oxib' käb'al, jun che la, jun che ri qa mam Moisés, xuquje' jun che ri qa mam Elías, —xcha che.

Je' xub'ij wa' ri tat Pedro rumal chi man kuriq taj jas kub'ij.

34 Je' tajin kub'ij wa' aretaq xqaj jun sutz' chkij, xech'uqtaj k'ut. Xkixej kib' ri tijoxelab' aretaq ri sutz' xeuch'uqu.

35 Xch'aw k'u loq jun chupam ri sutz', xub'ij: ¡Are loq'alaj nu K'ojol wa'! Chitatab'ej ri kub'ij, —xcha'.

36 Aretaq xtäni ri ch'awem, xkanaj kan ri Jesús u tukiel. Man xech'aw tä chi k'u ru tijoxelab'. Xuquje' pa taq ri q'ij ri' man xkitzijoj tä che jachin jun winaq ri xkilo.

Ri Jesús kärutzirisaj jun ala ri k'o jun itzelalaj espíritu che

37 Chukab' q'ij aretaq xeqaj loq puwi' ri juyub', e k'o k'ia winaq ri xeb'el loq churiqik ri Jesús.

38 K'o k'u jun achi kuk' ri winaq, ko
xch'awik, xub'ij: Qajtij, b'ana la toq'ob'
chwe, —xcha'. Chilampe la ri nu k'ojol xa jun
chi ala ri k'o wuk'.
39 Amaq'el kächap rumal jun itzelalaj
espíritu. Kuraq u chi' ri ala. Ri itzelalaj
espíritu kub'aq'atila', kupuluwisaj u pu chi',
xuquje' kutota', —kächa'. Tzman kraj taj kel
che ri ala, —xcha ri tata'.
40 Xeinb'ochi'j ri tijoxelab' la che resaxik
ri itzelalaj espíritu, man xekowin tä k'u che,
—xcha'.
41 Xch'aw ri Jesús, xub'ij: ¡Ay, winaq!
Man alaq nimanelab' taq winaq taj, tzman
käkojon tä alaq, —xcha chke. ¿A are kaj alaq
chi xaq kink'oji in uk' alaq ronojel q'ij che
to'ik alaq? Xke' k'ia ri q'ij nu kuyum ri mak
alaq, —xcha chke. Xub'ij k'u che ri achi:
K'ama la loq ri k'ojol la, —xcha che.
42 Aretaq tajin käqeb' ri ala ruk' ri
Jesús, ri itzelalaj espíritu xuk'iäq pulew,
xub'aq'atila'. Ri Jesús xuyaj ri itzelalaj
espíritu, xrutzirisaj ri ala. Xujach b'ik che
ru tat.
43 Konojel ri winaq xkikajmaj ri nimalaj u
chuq'ab' ri Dios.

Ri Jesús kutzijoj chi na jumul chi käkämik

Ri winaq sib'alaj tajin käkikajmaj ri
xub'ano, xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke ru
tijoxelab':
44 Chikojo retal wa' ri kinb'ij chiwe, —
kächa chke. ¡Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios
ri Qas Winaq, kinjach na b'i pa ki q'ab' ri
winaq! —xcha'.
45 Man xkich'ob' tä k'u ru tijoxelab' jas ri
xub'ij chke. Man xyi' tä chke chi käkich'ob'
we tzij ri'. Xkixej k'u kib' chuta'ik che jas kel
kub'ij wa' ri xub'ij chke.

Ri tijoxelab' käkichomala kib' chrij jachin chke are nim na u b'anik

46 Te k'u ri' ri tijoxelab' xkichap u choma-
laxik kib' chrij jachin chke are ri nim na u
b'anik chkixol.
47 Aretaq ri Jesús xretamaj ri xkichomaj
pa kanima', xuk'am apan jun ak'al, xu-
tak'ab'a ruk'.
48 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Apachin jun
winaq ri qas käk'amow we ak'al ri' rumal
wech in, in ri' kinuk'amo xuquje'. Apachin
k'u ri kink'amow in, kuk'am ri' xuquje' ri
xintaqow loq. Apachin k'u chiwe ri man
nim tä u b'anik, tzare wa' ri nim na kinwil
in, —xcha chke.

Apachin jun winaq ri man kub'an tä u k'ulel chqe, are ri' kujuto' na

49 Xub'ij k'u ri tat Juan che ri Jesús: Qajtij,
qilom jun ri keresaj itzelalaj taq espíritus pa
ri b'i' la. Xqaq'il k'u kanoq rumal chi man
are tä jun quk', —xcha che.
50 Xub'ij ri Jesús che: ¡Miq'ila chik! —xcha'.
Apachin jun winaq ri man kub'an tä u k'ulel
chqe, kujuto' na ri', —xcha chke.

Ri Jesús keuyaj ri tat Jacobo, ri tat Juan

51 Xqetet k'u loq ri q'ij re ru k'amik b'i ri
Jesús chikaj, xujikib'a k'u ri ranima' che ru
b'inem pa ri tinimit Jerusalén.
52 Ri Jesús xeutaq b'i u taqo'n rech
kenab'ej b'i chuwäch pa ri b'e. Xeb'e' k'ut,
xeopan pa jun alaj tinimit re Samaria,
xkitzukuj jawije' ri käwar wi ri Are', xuquje'
ri käwi' wi chila'.
53 Ri winaq ajchila' man xkik'ulaj tä k'ut,
rumal chi xkilo chi b'enam re ri Jesús pa
Jerusalén.
54 Aretaq ri tijoxelab', ri tat Jacobo, ri
tat Juan xkil wa' jas ri xkib'an ri ajtinimit,
xkib'ij: Qajaw, ¿a kaj la chi kujtaqan
chuqasaxik q'aq' chikaj rech käk'is ki wäch
we winaq ri', je' jas xub'an ri Elías, ri
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer? —
xecha che.
55 Xutzolq'omij rib' ri Jesús, xeuyajo,
xub'ij chke: ¿A xa man kich'ob' taj chi are
ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios ri kätaqan pi
wi'? Man are tä k'u ru rayinik ri Are' chi je'
kib'an wa'.
56 Ri in k'ut, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq, man xinpe tä chusachik ki wäch ri
winaq, xane che ki to'ik, —xcha chke.
Xeb'e' k'u pa jun alaj tinimit chik.

Ri Jesús keupixb'aj oxib' winaq ri käkaj keb'ok che u tijoxelab' ri Are'

57 E b'enaq k'u pa ri b'e, k'o jun achi xub'ij
che ri Jesús: Qajaw, kine' uk' la apawije' ta
ne ri ke' wi la, —xcha che.
58 Xub'ij ri Jesús che: Ri yak e k'o taq ri ki
jul, xuquje' e k'o ri ki sok ri chikop ajuwokaj.
Are k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri
Qas Winaq, man k'o tä jawije' kinwar wi, —
xcha'.
59 Xub'ij ri Jesús che ri jun chik: Sa'j wuk',
—xcha che.
Xub'ij ri are': Qajaw, ya la chwe chi nab'e
kine'k, kinmuq na kan ri nu tat aretaq
käkämik, —xcha che.
60 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Cheaya
kan ri käminaqib' pa ri ki mak chekimuqu ri
ki käminaq. Ri at k'ut, jatzijoj ru Loq' Pixab'
ri Dios chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri
winaq, —xcha ri Jesús che.
61 Jun achi chik xub'ij: Qajaw, kine' na uk'
la, —kächa'. Nab'e k'ut ya la chwe chi kine'k,
keinch'ab'ej na kan ri ajuwowachoch, —
xcha che.
62 Xub'ij ri Jesús che: Jun winaq ri kuchap
u b'anik taji'n, we kusaq'orij ru chak, man
kuk'is taj, man k'o tä u patän wa'. Xuquje'
jun winaq ri kraj kok che tijoxel we, ri xa
kub'an kieb' ranima', man k'o tä k'u u patän

wa' che ri Dios pa ru taqanik pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

10

Oxk'al lajuj u tijoxelab' ri Jesús ketaq b'ik

1 Te k'u ri' ri Jesús xeucha' oxk'al lajuj u tijoxelab' chik. Pa kakab'il xeutaq b'ik rech kenab'ej b'i chuwäch. Xeb'e' k'u pa ronojel tinimit, xuquje' jawije' chi' ri rajwaxik ke' wi na ri Jesús.

2 Xub'ij ri Jesús chke: Qas nim ri jach', xa k'u e kieb' oxib' ri ajchakib'. Chib'ochi'j b'a' ri Rajaw ri jach' chi cheutaqa b'i ajchakib' pa ru jach', —kächa chke.

3 ¡Jix b'a'! Kixintaq b'ik je' ta ne chi ri ix, ix alaj taq chij chkixol ri utiw.

4 Miwuk'aj b'i i bolsa che ri i rajil. Mik'am b'i ri i chim, mik'am k'u b'i ri i xajäb'. Mixtak'i che tzij pa taq ri b'e rech man kixb'eytaj taj.

5 Apachike ja ri kixok wi, chib'ij nab'e: Chuxlan b'a' kanima' ri winaq ri e k'o pa we ja ri', —kixcha chke.

6 We k'o jachin jun winaq cho ri ja ri' ri qas kraj chi kuxlan ranima', kuk'amowaj na wa' ri i tzij re tewchib'al, kuxlan k'u na ranima'. Are k'u we man k'olik, man käkanaj tä kan ri tewchib'al pa ki wi' ri winaq re ri ja ri'.

7 Chixkanaj kan pa ri jun ja ri'. Xaq mixb'in chi' taq ja. Kitij na ri käyi' chiwäch, rumal chi ya'tal che ri ajchak chi kuk'am ri tojb'al re ru chak, —kächa chke.

8 Apachike tinimit ri kixopan wi, we kixkik'ulaj, chitija ri käkiya chiwäch.

9 Chikunaj ri yawab'ib' ri e k'olik, chib'ij k'u chke: "Naqaj ix k'o wi che ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq," —kixcha chke.

10 Apachike tinimit ri kixopan wi, ri man kixkik'ulaj tä wi ri winaq, chib'ij kan wa' chke aretaq kixel b'ik:

11 "Xuquje' ne ri ulew re ri tinimit alaq ri nak'al chke ri qaqan, käqatota' na kan che q'alajisab'al chij alaq chi man utz tä ri käb'an alaq. Chich'ob'o b'a' chi naqaj chech alaq k'o wi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq," —kixcha chke.

12 Kinb'ij k'u chiwe chi pa ri q'ij ri käpetik, ri kuq'at na tzij ri Dios, kätan na ri' ri k'äjisab'al u wäch ri tinimit Sodoma* chuwäch ri k'äjisab'al u wäch ri tinimit ri', —xcha ri Jesús.

Waral kätzijox wi ri käka'n ri winaq ri man keniman taj

13 ¡K'äx iwe, winaq re ri tinimit Corazín! ¡K'äx iwe, winaq re ri tinimit Betsaida! We ta xeb'an ri kajmab'al ri' pa ri tinimit Tiro, pa ri tinimit Sidón, jas ri xeb'antaj iwuk' ix, k'extajinaq ta chi na ri kanima' ri winaq jela', ki kojom ta chi katz'iaq ri kuq'alajisaj chi keb'isonik. Xuquje' k'o ta b'anom wi ri kuq'alajisaj chi are ri ki mak ri keb'ison che, —kächa'.

14 Rumal ri' kätan na ri k'äjisab'al ki wäch ri winaq aj Tiro, aj Sidón chuwäch ri k'äjisab'al i wäch ix aretaq käq'at na tzij pi wi'.

15 Ri ix k'ut, winaq re ri tinimit Capernaum, ri sib'alaj xinimarisaj iwib', k'ä pa ri q'aq' kixqasax wi na, —xcha chke.

16 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Apachike winaq ri kutatab'ej ri i tzij ix, in ri' ri kinutatab'ej. Apachin ri man nim tä kixrilo, in ri' ri man nim tä kinril wi xuquje'. Apachin k'u ri man nim tä kinrilo, man nim tä käril wi ri' ri xintaqow loq, —xcha chke ru tijoxelab'.

Ketzelej loq ri oxk'al lajuj tijoxelab'

17 Ruk' kikotem k'ut xetzelej loq ri oxk'al lajuj tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkib'ij: Qajaw, xuquje' ri itzelalaj taq espíritus keniman chqe aretaq käqakoj ri b'i' la, —xecha che.

18 Xub'ij ri Jesús chke: Ri in xinwil ri xub'an ri Satanás, aretaq xtzaq loq chikaj jas kub'an ri kaypa'.

19 Ri in nu yo'm ri i chuq'ab' rech kixkowinik kitak'alej taq kumätz xuquje' taq ixterix. Nu yo'm xuquje' ri i chuq'ab' chrij ronojel ri kub'an ri qa K'ulel, rech kixch'akan na puwi', man k'o tä k'u jas jun k'äx ri käkowin chub'anik chiwe ix, —kächa'.

20 Mixkikot b'a' rumal chi ri itzel taq espíritus keniman chiwe, xane are chixkikot na rumal chi e tz'ib'am ri i b'i' chikaj, —xcha chke.

Käkikot ri ranima' ri Jesús

21 Qas pa ri hora ri' sib'alaj xkikot ri Jesús rumal ri Loq'alaj Espíritu, xub'ij: Maltiox che la, Tat, lal Rajaw ri kajulew, chi xb'an la chi ri ajno'jab', xuquje' ri k'o ketamb'al man käkich'ob' tä wa' we tzij ri'. Xane xek'ut la chkiwäch winaq ri man k'o tä ketamb'al je' ta ne e are' alaj taq ak'alab'. Je', Tat, je ri' ri utzalaj rayinik la, —xcha ri Jesús che.

22 Xub'ij xuquje': Ronojel ri k'olik are jachom chwe in rumal ri nu Tat. Man k'o tä jun ri qas retam jachin ri' ri u K'ojol ri Dios. Xaq xuwi ri qa Tat retam. Man k'o tä k'u jun ri qas retam jachin ri' ri Dios qa Tat, xane xaq xuwi ri u K'ojol. Apachin k'u chuwäch ri kraj ri u K'ojol ri Dios kuk'ut wi wa', xuquje' ri winaq ri' retam jachin ri' ri Dios qa Tat, —xcha ri Jesús.

23 Ri Jesús xutzolq'omij rib' kuk' ru tijoxelab', xub'ij chke pa ki tukiel wi: Utz ke ri winaq ri käkil ronojel wa' ri tajin kiwil ix, —kächa'.

24 Je' kinb'ij chiwe chi e k'o k'ia chke ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' nimaq taq taqanelab' ri xkirayij ri rilik jas ri kiwil ix, man xkil tä k'ut. Xkirayij

* **10:12** Ri kieb' tzij "Sodoma" y "Gomorra" keriqtaj pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

u tatab'exik jas ri kitatab'ej ix, man xkita tä k'ut, —xcha ri Jesús chke.

Ri xb'an rumal ri utzalaj tata' aj Samaria

25 Xtak'i k'u aq'an jun tijonel re ri Pixab' che resaxik u pu chi' ri Jesús, xuta' che, xub'ij: Ajtij, ¿jas k'u kinb'an in rech kinriq na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik? —xcha che.

26 Xub'ij ri Jesús che: ¿Jas ri' ri tz'ib'am pa ri Pixab'? ¿Jas pu ri käsik'ij la u wäch? —xcha'.

27 Xch'aw chi ri tijonel re ri Pixab', xub'ij: "Sib'alaj chiwaj ri i Dios ri Iwajaw, chijikib'a ri i k'ux, chijikib'a ri iwanima' chrij, chikojo ri i chomanik, chitija k'u i chuq'ab' chub'anik wa'," —kächa'. "Chiwaj k'u ri iwach winaq jas ri ix kiwaj iwib'," —kächa ri Loq' Pixab', —xcha ri tata'.

28 Xub'ij ri Jesús che ri tata': Qas tzij ri b'im la. B'ana b'a' la wa', k'o k'u na ri k'aslemal la, —xcha che.

29 Are k'u ri tata' kraj kuq'alajisaj rib' chi jikom ranima', xub'ij k'u che ri Jesús: ¿Jachin ri' ri wach winaq? —xcha che.

30 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Jun achi xel b'i pa ri tinimit Jerusalén, b'enam k'u re pa ri tinimit Jericó. Xchap k'u kumal elaq'omab' pa ri b'e. Ri e are' xkesaj b'i ri ratz'iaq, xkich'ayo. Xeb'e' k'ut, xkiya kanoq. Xa k'u jub'iq' man xkäm ri achi, —kächa'.

31 Xqaj k'u b'i jun chke ri sacerdotes aj Israel pa ri b'e ri'. Aretaq xril ri achi, naj xok'ow wi che.

32 Xopan xuquje' jun tata' Levita jawije' k'o wi ri achi. Aretaq xril ri achi soktajinaq, ri are' naj xok'ow wi che xuquje'.

33 B'enaq k'u jun tata' aj Samaria pa ri b'e ri'. Aretaq xril ri achi ri soktajinaq pol pa ri b'e, xel ranima' che, xutoq'ob'isaj u wäch.

34 Xqeb' ruk' ri achi, xukoj kunab'al chke ru soktajik, xupiso. Te ri' xuya ri achi chrij ru kiej, xuk'am b'i pa jun ja warb'al, xrilij k'u chila', —kächa'.

35 Chukab' q'ij aretaq xel b'ik ri tata' aj Samaria, xresaj loq ru rajil, xuya nik'iaj che ri rajaw ri warb'al, xub'ij che: "B'ana b'a' la toq'ob' chwe, chilij la we achi ri'. Ronojel ri käsach na la chrij, kintoj na che la aretaq kintzelej loq," —xcha che, —kächa ri Jesús.

36 Ri Jesús xuta' che ri tijonel, xub'ij: ¿Jas ri chomanik la? ¿Jachin chke ri oxib' winaq ri' are ri qas rach winaq ri achi ri xchap kumal ri elaq'omab'? —xcha che.

37 Xch'aw chi ri tijonel re ri Pixab', xub'ij: Ri xutoq'ob'isaj u wäch, are qas rach winaq, —xcha'.

Xub'ij k'u ri Jesús che: Ri lal, b'ana b'a' la junam jas ri xub'an ri tata' aj Samaria, —xcha che.

Ri Jesús kopan cho kachoch ri nan María, ri nan Marta

38 Xutaqej ru b'e ri Jesús, e rachi'l k'u ru tijoxelab'. Xeopan pa jun alaj tinimit. Jun ixoq, Marta u b'i', xeuk'ulaj cho rachoch.

39 Ri nan Marta k'o jun u chaq', María u b'i'. Xt'uyi k'u ri nan María chuwäch ri Jesús chutatab'exik ri kub'ij.

40 Sib'alaj latz' k'u u wäch ri nan Marta rumal rech ri k'ia u chak. Xopan ruk' ri Jesús, xub'ij che: Qajaw, ¿a xaq kil la chi ri nu chaq' kinuya kan nu tukiel chub'anik ri chak? B'ij b'a la che chi chinuto', —xcha che.

41 Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Marta, Marta, sib'alaj are kachomaj ri a chak. Tzb'enaq awanima' ruk'.

42 K'o k'u ri qas rajwaxik. Are k'u ri María are xucha' ri utz na, man kesax tä k'u wa' che, —xcha ri Jesús che.

11

Ri Jesús kuk'utu jas u b'anik orar

1 Ri Jesús tajin kub'an orar pa jun k'olib'al chik. Aretaq xto'tajik, jun chke ru tijoxelab' xub'ij che: Qajaw, chujitijoj la chub'anik orar, je' jas ri tat Juan xuk'ut chkiwäch ru tijoxelab', —xcha che.

2 Xub'ij ri Jesús chke: Aretaq kib'an orar, chib'ij:

Qa tat, ri lal k'o la pa ri kaj,
chnimarisax ta na u q'ij ri b'i' la.
Chtaqan ta na la pa ki wi'
konojel winaq.
Chb'an ta b'a' ri rayib'al la
cho ruwächulew,
jas ri käb'an uk' la chila' chikaj.
3 Ya la ri qa wa ronojel q'ij.
4 Sacha la ri qa mak,
je' jas ri uj xuquje' käqasach
ri ki mak ri käka'n k'äx chqe.
Mäya la chqe chi kujtaqchi'x che mak,
xane chujto' la cho ri Itzel,
—kixcha na, —xcha ri Jesús chke.

5 Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: We k'o jun chiwe ri k'o jun awachi'l, kopan ta awuk' pa nik'iaj aq'ab', kub'ij chawe: "Wachi'l, kinjal ta na oxib' kaxlan wa chawe.

6 Xa k'o jun wachi'l chik petinaq pa ri b'e, opaninaq k'u wuk' cho wachoch. Man k'o tä k'u jas kinya che," —kächa'.

7 Are k'u ri at katch'aw ta loq, kab'ij che: "Maya latz' chwe. Tz'aptal chi ri uchib'e. Ri walk'ual k'ut e q'oyol chi wuk' in. Man kinkowin taj kinwalijik chutzukuxik jas kinya chawe," —katcha che.

8 Pune man kawaj katwalij ri' chuya'ik ri wa che rumal k'u rech chi are ri awachi'l ri kuta' toq'ob' chawe, qas katwalij na ri' rumal chi ri awachi'l man kutänab'a tä ru ta'ik toq'ob', kaya na ronojel ri rajwaxik che, —kächa'.

9 Je ri' kinb'ij chiwe: Chita' b'a', k'o k'u käya'taj na chiwe. Chitzukuj na, k'o na ri

kiriqo. Chixk'ork'otoq, käjaqataj na ri uchija chiwäch.
10 Apachin k'u ri k'o jas kuta', kuk'am k'u na wa'. Ri winaq ri k'o kutzukuj, k'o na ri kuriqo. Ri winaq ri käk'ork'otik, käjaqataj na ri uchija chuwäch, —xcha ri Jesús chke.
11 ¿A k'o lo jun chiwe ix, ri ix tata'ib', we ta ri a k'ojol kuta' ru wa, ri at k'ut kaya jun ab'aj che? We ta kuta' jun u kär, ¿a kaya lo jun kumätz che chuk'exwäch ri kär?
12 We kuta' jun u saqmol, ¿a kaya ne lo jun ixterix che? ¡Man je' taj! —kächa'.
13 We ri ix ri ix ajmakib' iwetam ri ki sipaxik utzalaj taq jastaq chke ri iwalk'ual, ¿a ma tä ne ri i Tat ri k'o chila' chikaj kuya na ri Loq'alaj Espíritu chke ri winaq ri käkita' wa' che? —xcha ri Jesús chke.

Käb'an tzijtal chrij ri Jesús chi k'o u chuq'ab' rumal ri Beelzebú

14 Ri Jesús tajin käresaj b'i jun itzelalaj espíritu ri kub'an memal. Aretaq xel b'i ri itzelalaj espíritu, xkowinik xch'aw ri achi ri mem nab'e. Xkikajmaj k'u wa' ri winaq.
15 E k'o jujun chke ri winaq xkib'ij: Wa' we achi ri' keresaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Beelzebú* ri ki nimal ri itzel taq espíritus, —xecha'.
16 E k'o jule' chik ri xkikoj ki chuq'ab' che resaxik u pu chi' ri Jesús che rilik jas ri kub'ano. Xkita' che chi kub'an jun kajmab'al k'utb'al ajchikaj chkiwäch.
17 Ri Jesús retam ri ki chomanik, xub'ij chke: Jun tinimit ri u b'anom kieb', ri käch'ojin na ri juch'ob' chrij ri juch'ob' chik, kuk'is k'u na rib' ri tinimit ri'. Kewulix na konojel taq ri ja pa ri ch'oj. Xuquje' jun achalaxik ri u b'anom kieb', ri kech'ojinik, kusach k'u na rib' ki wäch.
18 Xuquje' we ri Satanás käch'ojin chrij chb'il rib', ¿jas k'u lo kub'an ri' chujeqb'axik ri u taqanik ri are'? —kächa ri Jesús. Kinb'ij wa' rumal chi ri alaq käb'ij alaq chi kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus rumal ri Beelzebú.
19 We ri in kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Beelzebú, ¿jachin k'u kuya ri ki chuq'ab' ri tijoxelab' alaq rech je' käka'n wa' xuquje'? Ri e are' je' käkik'ut na chi sachinaq ri alaq.
20 We ri in kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Dios, kel kub'ij wa' chi kämik ri' ri Dios u chaplem taqanik waral, —xcha ri Jesús chke.
21 We k'o jun achi ri sib'alaj k'o u chuq'ab', utz k'u kub'an chuchajixik ri rachoch kuk' ch'ojib'al re ch'ich', man k'o tä ri käb'anow k'äx ri' chke ri jastaq re.
22 We kopan ne jun ri k'o na u chuq'ab' chuwäch ri achi ri', käch'akan k'u puwi', keresaj k'u b'i konojel ru ch'ojib'al taq ch'ich' ri xuku'b'isaj wi u k'ux chkij. Keujach na b'i ri jastaq ri xeutoqij chkiwäch ri rachi'l, —kächa'. (Je' xinch'akan in puwi' ri Satanás,) —xcha ri Jesús chke.
23 Apachike winaq ri man kraj tä kub'ano jas ri kinb'ij, kub'an u k'ulel ri' chwe. Apachin k'u ri man kinuto' tä che ki mulixik ri nu chij, wa' we winaq ri' are junam ruk' jun winaq ri xa keujab'uj, —xcha chke.

Waral kätzijox wi ri kub'an jun itzelalaj espíritu kätzelejik

24 Aretaq jun itzelalaj espíritu kel b'i che jun winaq, xaq käwakatalob' chi pa taq ri juyub' ri ketz'inowik ri man k'o tä wi joron, kutzukuj k'u ri kuxlan wi. Man kuriq tä k'ut, xa je ri' kuchomaj: "Kintzelej na b'i cho wachoch jawije' ri xinel wi loq," —kächa'.
25 Aretaq kopanik, kuriq k'u ri ranima' ri winaq je' ta ne jun ja ri ya mesom chik, ri ya b'anom chi u b'anik wa'.
26 Ke' k'ut, keuk'ama chi loq wuqub' itzelalaj taq espíritus ri e k'äx na chuwäch ri are'. Konojel keb'okik, kejeqi k'u chila'. Chuk'isb'al ri u b'antajik ri winaq ri' ri e k'o ri itzelalaj taq espíritus che, sib'alaj känimataj na chuwäch ri nab'e u b'anik, —xcha chke.

Waral kätzijox wi jas ri' ri qas utzil

27 Ri Jesús tajin kutzijoj wa' we tzij ri', ko xch'aw jun ixoq chkixol ri winaq, xub'ij: ¡Utz re ri chichu' ri xil wäch la rumal, ri xk'iyisan la! —xcha ri'.
28 Xub'ij k'u ri Jesús: ¡Are utz na ke ri winaq ri ketow ru Tzij ri Dios, keniman k'u che! —xcha chke.

Ri lawalo taq winaq käkita' jun etal kajmab'al che ri Jesús

29 Aretaq ri winaq xkimulij kib' cho ri Jesús, xuchaplej ki tzijob'exik, xub'ij chke: Xa e lawalo taq winaq ri winaq re ri q'ij junab' ri'. Xaq käkaj chi kinb'an jun etal ri kajmab'al chkiwäch. Man käb'antaj tä k'u na jun etal chkiwäch, xane xaq xuwi ri etal re ri qa mam Jonás, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer.
30 Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, in ri' ri etal chke ri winaq re we q'ij junab' ri', je' jas ri qa mam Jonás are xok che jun etal chkiwäch ri winaq ri xek'oji pa ri tinimit Nínive, —kächa'.
31 Ri chichu' ri xk'oji che nim taqanel pa ki wi' konojel ri winaq aj Seba kätak'i na kuk' ri winaq re we q'ij junab' ri' pa ri q'atän tzij ri käpetik. Käch'aw k'u na ri ixoq ri' chiwij ix rumal chi xel loq ri are' pa ru tinimit ri sib'alaj naj k'o wi, xopan k'u ruk' ri nim taqanel Salomón ojer chutatab'exik ri nojib'al u tijonik. Chiwilampe ix chi k'o

* **11:15** Ri tzij "Beelzebú" are jun chke ru b'i' ri Satanás.
† **11:31** Ri Jun ri' are ri Jesús mismo.

Jun† waral ri nim na u b'anik chuwäch ri
nim taqanel Salomón.
32 Ri winaq k'ut aj Nínive, ketak'i na junam
kuk' ri winaq re we q'ij junab' ri' pa ri q'atän
tzij. Kech'aw k'u na ri winaq aj Nínive chiwij
ix rumal chi xkik'ex kanima', xkik'ex k'u ki
chomanik rumal ri xutzijoj ri qa mam Jonás
chke. K'o k'u jun waral ri nim na u b'anik
chuwäch ri qa mam Jonás, —xcha ri Jesús.

Waral käqil wi ri tijonik chrij ri saqil

33 Man k'o tä jun winaq ri kutzij jun chäj,
o jun candela, te k'u ri' kuch'uqu, kuya wa'
chuxe' jun chikäch. Xane kutzuk'ub'a wa'
chikaj rech kuya saqil chkiwäch ri winaq ri
keb'ok pa ja, —kächa'.
34 Ri a waq'äch e are je' jas jun chäj ri kuya
saqil chawe. We utz ri a waq'äch, q'alaj ri
b'e chawäch. We man utz ri a waq'äch, man
q'alaj tä ri b'e chawäch.
35 Chawila b'a' chi ri saqil ri k'o awuk' man
käk'extaj tä ri' pa q'equmal.
36 We k'o ri saqil chawäch, man k'o tä ne
jub'iq' ri q'equmal, kawil b'a' na ronojel pa
saqil, je' jas ri kub'an jun chäj, o jun candela
chawäch, kätununik, —xcha ri Jesús.

*Ri Jesús keuyaj ri tata'ib' fariseos xuquje'
ri tijonelab' re ri Pixab'*

37 Aretaq ri Jesús xto'taj chub'ixik wa',
xch'aw jun tata' fariseo, xub'ochi'j chi käwi'
ruk' cho ja. Xe' k'u ri Jesús, xok b'i pa ri ja,
xt'uyi chi' ri mesa.
38 Ri fariseo xrilo chi aretaq xok ri Jesús
che ri wi'm, man xub'an tä ri kub'ij pa ri
ki pixab' ri fariseos, ri e naq'atal chub'anik
aretaq käb'an ri ch'ajow q'ab'aj. Ri fariseo
jun wi xrilo.
39 Xub'ij ri Qajaw Jesús che: Ri alaq
fariseos, käch'aj alaq ri rij ri laq xuquje' ri
rij ri vaso. Are k'u pa anima' alaq k'o wi ri
lawaloyil, k'o ri itzel rayinik alaq, —kächa'.
40 ¡Kon taq winaq! ¿A mat etam alaq chi
ri Dios ri xb'anow ri rij jun winaq are ri' ri
xb'anow ri ranima' xuquje'?
41 B'ana b'a' alaq utzil rech kel na ri etzelal
pa ri anima' alaq. Je ri' ronojel käkanaj na
kan ch'ajch'oj, —kächa'.
42 ¡K'äx ech alaq, fariseos! Ri alaq käya
alaq ru lajujil ri q'eb'un, ri ruda, xuquje'
ronojel u wäch ichaj. Käya k'u kan alaq
ri u b'anik ri utzil, man qas tä k'u loq' ri
Dios chuwäch alaq. Are k'u wa' ri rajwaxik
käb'an na alaq, man käya tä k'u kan alaq ru
b'anik ri jule' chik, —kächa'.
43 ¡K'äx ech alaq, fariseos! Kaj alaq
ri t'uyulib'al kech nimaq ki b'anik pa ri
rachoch Dios, xuquje' kaj alaq chi nim kil wi
alaq, chi utz ch'ab'exik alaq käb'an pa taq ri
b'e, —kächa'.
44 ¡K'äx ech alaq, fariseos, xuquje' ri alaq
tijonelab' re ri Pixab'! Ri alaq onojel alaq
xaq kieb' wäch alaq. Ri alaq junam alaq kuk'
ri muqub'al ri man keilitaj taj. Keb'in k'u ri
winaq pa ki wi' ri muqub'al, man ketam taj
chi k'o q'ayinaq taq b'aq chupam, —xcha'.
45 Jun chke ri tijonelab' re ri Pixab'
xch'awik, xub'ij che: Ajtij, aretaq käb'ij la
wa', uj xuquje' kujyoq' la, —xcha che.
46 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¡K'äx ech alaq
xuquje', alaq tijonelab' re ri Pixab'! Rumal
chi käya alaq k'ia taq pixab' chke ri winaq
je' ta ne chi e nimaq taq eqa'n ri käya alaq
chkij. K'äx k'u ri keqa'xik kumal ri winaq.
Ri alaq k'ut man k'o tä jas käb'an alaq che ki
to'ik ri e are', —kächa'.
47 ¡K'äx ech alaq! Keyak alaq ri muqub'al
taq ja ri e muqum wi ri ojer taq q'alajisal re
ru Loq' Pixab' ri Dios ri xekämisax kumal ri
mam alaq.
48 Qas tzij chi ri alaq, alaq q'alajisal taq ke
ri xka'n ri mam alaq, xuquje' junam wäch
alaq kuk' ri mam alaq. E are' xekämisanik,
ri alaq k'ut keyak alaq ri muqub'al taq ja ri
e muqum wi, —kächa'.
49 Rumal rech wa' kub'ij ri Dios ruk' ru
nojib'al: "Keintaq na b'ik q'alajisal taq re
ri Loq'alaj nu Pixab', xuquje' jule' taq nu
taqo'n chik. Ri winaq k'ut kekikämisaj na
jujun chke ri nu taqo'n. Jujun k'ut käka'n na
k'äx chke," —xcha ri Dios, —kächa'.
50 U b'im wa' ri Dios rech ri winaq re taq
we q'ij junab' ri' käk'äjisax ki wäch rumal
ri ki kämisaxik konojel ri u q'alajisanelab' ri
Dios ri e kämisam tzpa ru b'anik ru wächulew
petinaq loq.
51 Are k'u tzje wa' ru kämisaxik ri tat
Abel, xuquje' ru kämisaxik ri tat Zacarías ri
xkäm chkixol ri ta'b'al toq'ob' ruk' ri loq'alaj
k'olib'al ri sib'alaj äwas chi kok b'i xa apachi-
noq, ri k'o pa ri nimalaj rachoch ri Dios. Je'
kinb'ij wa' che alaq chi ri winaq re we q'ij
junab' ri', e are wa' ri kekeqlej na wa', —
xcha'.
52 ¡K'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab'!
Etam alaq jas u riqik ronojel u wäch no'j.
K'u'm k'u alaq wa' we etamanik ri' chkiwäch
ri jule' taq winaq chik. Ri alaq k'ut, man
käb'an tä alaq jas u b'eyal ri etamanik ri', —
xcha ri Jesús chke.
53 Elem k'u kub'an b'i ri Jesús, ri tijonelab'
re ri Pixab' xuquje' ri fariseos sib'alaj xpe
koyowal che. Xkikoj ki chuq'ab'. Xkichap u
k'otik u chi' chkij k'ia taq tzij.
54 Xkik'ak'leb'ej k'u u ta'ik jun tzij pu chi'
rech käka'n tzijtal chrij.

12

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri kawächil

1 Xkimulij k'u kib' sib'alaj k'ia winaq je ri'
chi käkitak'alela kib'. Ri Jesús xeutzijob'ej ru
tijoxelab' nab'e, xub'ij chke: Chichajij iwib'
chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos. Ri
ch'äm ri kinb'ij chiwe man qas tä ch'äm wa',

xane are ri ki no'j ri fariseos ri xaq kieb' ki
wäch ri kinjunamaj ruk' ri ch'äm, —kächa'.
2 Man k'o tä k'u ri ch'uqtalik ri mat
käq'alajin na. Man k'o tä k'u ri k'u'talik ri mat
ketamataj na.
3 Ri i tzijom pa q'equm, kätatab'ex na wa'
pa saqil. Ri i jasjatem xuquje' ri kib'an pa ri
ja, kätzijox na wa' pa ri b'e, —xcha chke.

Waral kätzijox wi jachin chuwäch ri rajwaxik käqaxej wi qib'

4 Kinb'ij k'u chiwe ix, qachalal, chi mixej
iwib' chkiwäch ri kekämisan ri cuerpo, te
k'u ri' man k'o tä chi ri kekowin chub'anik
chiwe.
5 Kink'ut na in jachin chuwäch ri rajwaxik
kixej wi iwib'. Are chixej iwib' ri' chuwäch
ri jun ri käkowinik kixuk'iäq b'i pa ri q'aq'
aretaq ix u kämisam chik. Je' kinb'ij chiwe,
are chixej iwib' chuwäch wa', —xcha chke.
6 ¿A mat kieb' centavos kek'iyix wi job'
chi'ch? Man k'o tä k'u jun chke we alaj taq
chikop ri' ri käsach pu jolom ri Dios.
7 Xuquje' retam ri Dios joropa' ri rismal i
wi' e k'olik. Mixej b'a iwib'. Más ix loq' na
ix chkiwäch k'ia taq chi'ch, —xcha ri Jesús
chke.

Ri Jesús kutzijoj jas käka'n ri winaq ri kuq'alajisaj ri Are' chkiwäch nik'iaj winaq chik

8 Je' kinb'ij chiwe chi apachin ri kutzijoj
chkiwäch ri winaq chi are wachi'l in, in ri'
ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinb'ij na
chkiwäch ri ángeles re ri Dios chi wech in we
winaq ri'.
9 Apachin k'u ri kub'ij chkiwäch ri winaq
chi man retam tä nu wäch in, kinb'ij k'u na
in chkiwäch ri ángeles re ri Dios chi man
wetam tä u wäch we winaq ri', —kächa chke.
10 Apachike winaq ri käyoq'on chwe in, in
ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, käsach
na u mak wa'. Apachin k'u ri kub'ij ri äwas
u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espíritu re ri Dios,
man käsach tä na u mak ri', —kächa'.
11 Aretaq kixkichap ri winaq, kixkik'am
b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq re ri
rachoch Dios o chkiwäch ri q'atal taq tzij,
xuquje' chkiwäch ri nik'iaj taq taqanelab',
mixej iwib' che jas ri rajwaxik kib'ij o jas
kito'b'ej iwib'.
12 Are k'u ri Loq'alaj Espíritu kuya na
chiwe pa we hora ri' jas ri rajwaxik u b'ixik
iwumal, —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri q'inomalaj achi ri kuchomaj ri man jikom taj

13 Jun chke ri winaq xub'ij che ri Jesús: B'ij
la che ri wachalal chi kuya we ri echb'al, —
xcha ri'.
14 Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Tat, man in
kojom tä che q'atal tzij puwi' alaq. Xuquje'
man in k'o tä che jachal echb'al, —xcha che.
15 Xub'ij k'u chke konojel: Chilampe alaq
chi kächajij ib' alaq chuwäch ru rayixik k'ia
u wäch jastaq ajuwächulew. Pune e k'o k'ia ri
jastaq re jun winaq, man are tä ri' ri käyo'w
ru k'aslemal, —xcha chke.
16 Ri Jesús xukoj chi na jun k'utb'al
chkiwäch, xub'ij: K'o jun achi ri sib'alaj
q'inom. Sib'alaj nim ru wächinik ri rulew
xuya'.
17 Kächoman k'u ri achi pa ranima', kub'ij:
"¿Jas kinb'an na? Man k'o tä chi k'olib'al
jawije' kinya wi ri nu jal," —kächa ri'.
18 Xuchomaj pa ranima', xub'ij: "Are wa'
ri kinb'an na. Keinyojij na ri nu k'uja,
keinyak na jujun chik más nimaq. Kinya na
ri nu jal, xuquje' taq ri jastaq we chkipam
wa'.
19 Te k'u ri' aretaq kinto'taj chub'anik wa'
kinb'ij na chwe chb'il wib': Tuxlanoq, two'q,
chab'ana a nimaq'ij rumal chi e k'ia ri jastaq
awe ri a k'olom. Kub'an na wa' che k'ia
junab'," —kincha na in, —kächa ri Jesús.
20 Xub'ij k'u ri Dios che: "¡Konalaj achi!
Kämik chaq'ab' katkämik, kel na rawanima'.
¿Jachin lo ajchaq'el kan ri jastaq ri a k'olom?"
—xcha ri Dios che, —kächa ri Jesús.
21 Je ri' ri kuk'ulmaj ri winaq ri kumulij
q'inomal che chb'il rib', man q'inom tä k'u
wa' cho ri Dios, —xcha ri Jesús chke.

Ri Dios keuchajij ri ralk'ual

22 Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab':
Rumal ri' kinb'ij chiwe chi mixok il che ri i
k'aslemal, jas ri kitijo, jas ri iwatz'iaq kikojo.
23 Nim k'u na u b'anik ri i k'aslemal
chuwäch ri wa. Nim na u b'anik ri i cuerpo
chuwäch ri atz'iaq, —kächa'.
24 ¡Cheiwilampe ri joj! Man käkitik tä ab'ix,
man k'o tä k'u jach' käka'no. Man k'o tä
jawije' kekik'ol wi ri jastaq ke, man k'o tä
k'u ki k'uja. Are k'u ri Dios ketzuquwik.
Ri ix k'ut más ix loq' na chkiwäch ri chikop
ajuwokaj, —kächa'.
25 ¿Jachin ta k'u ne chiwe ix käkowinik
käk'asi na kieb' oxib' junab' chik xaq pa re
wi? Man k'o taj, —kächa'.
26 We man kixkowin tä chub'anik jun
jasach ri nitz' na, ¿jas che kixok il chke ri
jule' jastaq chik? —kächa'.
27 Chiwilampe ri kotz'ij, jas käka'no
kek'iyik. Man kechakun taj, man k'o tä k'u
kiem käka'no. Pune ta ne je ri', kinb'ij chiwe
chi ri nim taqanel Salomón ojer ruk' ronojel
ru q'inomal man je' tä ratz'iaq wa' xukojo
jas jun chke we kotz'ij ri'.
28 We ri Dios je' kub'an wa' che katz'iaq ri
q'ayes ri e k'o kämik pa juyub', chuweq k'ut
keyi' pa ri q'aq', ¿a mat kärilij ri' ri Dios ri
iwatz'iaq ix? —kächa'. ¡Ay ri ix, ix achijab'
ri xaq jub'iq' kixkojonik!
29 ¡Mixok b'a' il che jas kitijo, mixej k'u
iwib' rumal wa'!

30 Konojel we jastaq ri' ronojel q'ij qas
käkitzukuj ri nik'iaj winaq chik ajuwächulew.
Ri i Tat k'ut retam jachike ri kajwataj chiwe
ix, —kächa'.
31 Chixchakun b'a' nab'e chujikib'a'xik ru
taqanik ri Dios, kiriq k'u na xuquje' ri nik'iaj
jastaq chik ri e rajwaxik chiwe, —xcha ri
Jesús chke.

K'o b'a' i q'inomal chikaj

32 Pune ri ix man ix k'ia taj, mixej b'a'
iwib'. Rumal chi käkikot ranima' ri qa Tat
chuya'ik chiwe chi kixk'oji na pa ru taqanik
ri Dios.
33 Chik'iyij ri jastaq iwe, chisipaj ri rajil
chke ri meb'a'ib'. Je ri' käyi' na chiwe jun
iwechb'al pa ri kaj ri man käq'elob' taj. Käyi'
na xuquje' jun q'inomal chikaj ri man k'o tä
u k'isik. Man kopan tä k'u elaq'om chila',
man kächikopir tä wa', —kächa'.
34 Jun winaq are amaq'el kuchomaj ri
jastaq re. We k'o ri iwech ix pa ri kaj, are
kichomaj na ri k'o chikaj, man xuwi tä ri' ri
k'o cho ruwächulew, —xcha ri Jesús chke.

Chiweyej na ru petb'al ri Jesucristo

35 Chisuk'umaj b'a' iwib', chitzija k'u ri i
candela chuk'ulaxik ri Iwajaw.
36 Je' kib'ano jas ri käka'n ri patäninelab' ri
keye'm u k'ulaxik ri ki patrón kätzelej loq pa
jun k'ulanem, rech aretaq kulik, käch'aw chi'
ri porta, chanim käkitor chuwäch.
37 Utz ke ri patäninelab' ri' ri keriqtaj na ru-
mal ri ki patrón chi e k'aslik aretaq kätzelej
loq. Qas tzij kinb'ij chiwe chi ri ki patrón
keut'uyub'a' na chi' ri mesa, kusuk'umaj na
rib' rech kuya ke ri ki wa, —kächa'.
38 Pune ta k'ä te' kul ri ki patrón pa nik'iaj
aq'ab', pune sib'alaj aq'ab', we kärilo chi e
k'aslik, utz ke ri patäninelab' ri', —xcha'.
39 Chich'ob'o b'a' wa' chi we ta jun
ajchaq'el ja käretamaj jachike hora kopan
ri elaq'om, käk'ask'at na ri', man kuya' tä ri'
chi kokb'ex ri rachoch, —kächa'.
40 Chiwila b'a' chi ri ix, ix suk'umatal chik
rumal chi kätzelej na loq ri Ralk'ual ri Dios ri
Qas Winaq pa ri hora ri man kichomaj taj, —
xcha ri Jesús chke.

Ri utzalaj patäninel ruk' ri patäninel ri man utz taj

41 Te ri' xub'ij ri tat Pedro che: Qajaw, ¿a
xtzijoj la wa' we k'utb'al ri' xaq xuwi chqe
uj? ¿A mat chke konojel? —xcha che.
42 Xub'ij ri Qajaw Jesús: ¿Jachin lo ri jun
utzalaj patäninel ri sib'alaj k'o u no'j? We
patäninel ri' are käkoj na rumal ru patrón pa
ki wi' ri nik'iaj patäninelab' chik rech kuya ri
ki wa ronojel q'ij.
43 Utz re ri patäninel ri' ri käriqtajik chi tajin
kub'an ru chak aretaq kopan ru patrón, —
kächa'.
44 Are qas tzij ri kinb'ij chiwe chi ri patrón
kukoj na ri patäninel ri' pa ki wi' konojel ri
jastaq re.
45 Qachomaj b'a' jas kuk'ulmaj na we man
utz tä kub'an ri patäninel ri', xane ri are' ku-
chomaj chi xa käb'eytaj ru patrón, kuchaplej
k'u ri u b'anik k'äx chke ri nik'iaj ajchakib'
chik xuquje' chke ri ajik'ab', xuquje' ne
kuchaplej u b'anik nimaq'ij. Xa sib'alaj
käwi'k, xuquje' käq'ab'arik.
46 Xaq te'talik k'ut kul ru patrón pa jun q'ij
ri man kuchomaj tä ri' ri patäninel, pa jun
hora ri man retam taj. Qas tzij chi sib'alaj
käk'äjisax na u wäch ri patäninel ri' rumal chi
man jikom tä ri ranima' chub'anik ronojel ri
xtaqan wi ri rajaw, —kächa'.
47 Ri patäninel ri kuch'ob'o jas ru rayinik
ru patrón, te k'u ri' man kujikib'a tä k'u
rib', man käniman tä k'u che, are k'u wa' we
winaq ri' sib'alaj käk'äjisax na u wäch.
48 Ri patäninel k'ut ri man kuch'ob' tä ru
rayinik ru patrón, kub'an k'ut jachike ri
taqal wi u k'äjisaxik u wäch, kätan na ri' ri
k'äjisab'al u wäch ri käb'an na che. We jun
winaq kuya rib' pa k'olib'al re eqle'n, nim
wa' ri käta' na che kumal ri nik'iaj winaq
chik. We ri winaq ki jikib'am wi kanima'
che jun winaq chik, k'ia k'u ri utzil käkita'
che we winaq ri', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri ch'oj ri käpe cho ruwächulew rumal

49 Xinpe in rech kinya tijonik chke ri
winaq ajuwächulew. We tijonik ri' are je' jas
ru t'iqik q'aq' cho taq ri juyub'. Kwaj ta na
chi ya tajin käk'at chi we q'aq' ri', —kächa
chke.
50 K'o na jun nimalaj k'äx ri rajwaxik kin-
riqo. Kwaj ta na chi xb'antaj ta kan ri k'äx
ri', xinto'taj ta k'u che, —kächa ri Jesús.
51 ¿A kichomaj ix chi in petinaq rech xa
käk'oji utzil chkixol ri winaq ajuwächulew?
¡Man je' taj! Xane xinpe in chub'anik ch'oj.
52 Tzkämik ri' kächap na b'i u b'anik we
ch'oj ri'. Job' winaq ri e k'o pa jun ja
käkik'ulelaj na kib', ri oxib' chkij ri kieb', ri
kieb' chik chkij ri oxib'.
53 Käb'antaj na ch'oj, jun tata' kuk'ulelaj na
ru k'ojol, ru k'ojol k'ut kuk'ulelaj na ru tat,
xuquje' ri chichu' kuk'ulelaj na ri ral ali, ri
ali kuk'ulelaj na ru nan, xuquje' ne ri jun ali
chik kuk'ulelaj na ri ralib' chichu', ri ralib'
chichu' k'ut kuk'ulelaj na ri are', —xcha ri
Jesús chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri q'ij junab' ri'

54 Xub'ij k'u ri Jesús chke ri k'ialaj winaq:
We kiwil ri sutz' ri käpaqi loq, chanim kib'ij:
Kraj käpe jäb', —kixcha'. Je' k'u käk'ulmatajik,
—kächa'.
55 Aretaq käxuli ri kiäqiq', kib'ij: Käpe na ri
saq'ij, —kixcha'. Je' käk'ulmatajik, —kächa'.

56 ¡Ri alaq, xa kieb' wäch alaq! Kächob' alaq ri u wo ri kaj xuquje' ruwächulew. ¿Jas che man käch'ob' tä alaq jas u wäch wa' we q'ij junab' ri'? —xcha chke.

Rajwaxik chi jun winaq kärutzirisaj rib' ruk' ru k'ulel

57 ¿Jas che man kächomaj tä alaq jas ri' ri qas jikom, jas ri' ri man qas jikom taj?
58 Aretaq ke' alaq cho ri q'atal tzij achi'l alaq ri k'ulel alaq, tija' b'a' q'ij alaq che rutzirisaxik ib' alaq pa ri b'e, rech man käk'am tä b'i alaq cho ri q'atal tzij. Are k'u ri q'atal tzij käjachow alaq pu q'ab' ri mayor. Ri mayor k'ut käyo'w kan alaq pa che'.
59 Qas tzij ri kinb'ij chi man kel tä na alaq pa che' k'ä kätoj na alaq ri k'isb'al centavo re ri multa, —xcha ri Jesús chke.

13

Rajwaxik u k'exik ri ranima' jun rech man käsach tä u wäch

1 Pa ri q'ij ri' e k'o jujun winaq chila' ri xkitzijob'ej ri Jesús chkij ri winaq aj Galilea ri xeukämisaj ri tat Pilato, xuyuj k'u ri ki kik'el ruk' ri ki kik'el ri awaj ri xekämisax che ki sipaxik cho ri Dios.
2 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: ¿A kächomaj alaq chi ri winaq aj Galilea xkiriq wa' we nimalaj k'äx ri' xa rumal chi más e ajmakib' na chkiwäch ri nik'iaj ki winaqil chik?
3 Man je' ta wa', —kächa'. We ri alaq man käk'ex tä ri anima' alaq, xuquje' ri chomanik alaq, käsach na wäch alaq onojel alaq xuquje', —xcha chke.
4 Xuquje' e k'o ri wajxaq lajuj winaq ri xekäm pa Siloé rumal jun nimalaj ja ri xtzaq pa ki wi'. ¿A kächomaj alaq chi más e lawalo na we winaq ri' chkiwäch ri nik'iaj winaq chik ri e k'o pa Jerusalén?
5 Man je' taj, —kächa'. We ri alaq man käk'ex tä anima' alaq, xuquje' man käk'ex tä chomanik alaq, käsach na wäch alaq onojel alaq xuquje', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri u che'al higos ri man käwächin taj

6 Ri Jesús xutzijoj xuquje' we k'utb'al ri' chuya'ik tijonik chke, xub'ij: Jun achi, k'o jun u che'al higos ruk', tiktal k'ut pa ru tikb'al uvas. Xe' k'u ri achi chutzukuxik ri u wäch ri che' ri', man k'o tä k'u xuriqo.
7 Xub'ij che ri chajil tikb'al uvas: "Chawilampe' chi xke' oxib' junab' kinpe chutzukuxik u wäch ri che' ri', man k'o tä k'u kinriqo," —xcha', —kächa ri Jesús. "Chat'oyo b'a'. Xaq k'u loq' käk'oji waral pa ri wulew," —kächa'.
8 Xch'aw chi ri chajinel, xub'ij che: "Tat, ya la kanoq xaq xuwi che we junab' chik ri'. Kink'ot na rij, kinmesaj na.
9 We ne käwächin ne pa we jun junab' chik ri', utz u b'anom. We k'u man käwächin taj, käqat'oy na apanoq," —xcha che ru patrón, —xcha ri Jesús chke.

Ri u kunaxik jun ixoq ru q'usum rib' pa ri q'ij re uxlanem

10 Pa jun q'ij re uxlanem ri Jesús tajin kuya tijonik pa jun chke ri rachoch Dios.
11 K'o k'u jun chichu' chila' ri wajxaq lajuj junab' yawab' rumal jun itzelalaj espíritu. U q'usum rib' käb'inik, man käkowin tä chik chujikomisaxik rib'.
12 Aretaq ri Jesús xrilo, xusik'ij ri chichu', xub'ij che: Nan, kunam chi la che ri yab'il la, —xcha che.
13 Xuya ru q'ab' puwi' ri chichu'. Chanim k'ut xkowinik xujikomisaj rib'. Xunimarisaj k'u u q'ij ri Dios.
14 Ri ki nimal ri winaq pa ri rachoch Dios sib'alaj xpe royowal rumal chi ri Jesús xub'an kunanik pa ri q'ij re uxlanem. Xub'ij ri achi chke ri winaq: Xaq xuwi waqib' q'ij rajwaxik kixchakunik. Chixpet pa taq we q'ij ri' rech kixkunaxik, mixpe k'u pa ri q'ij re uxlanem, —xcha chke.
15 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: ¡Ri alaq xaq kieb' wäch alaq! Chjujunal alaq käkir alaq ri wakäx, ri burro pa ri recha'b'al pa ri q'ij re uxlanem, käk'am k'u b'i alaq rech kutija u joron.
16 Wa' we ixoq ri', rachalaxik ri qa mam Abraham, yututal k'u rumal ri Satanás wajxaq lajuj junab'. ¿A mat rajwaxik u kirik wa' che we yab'il ri' pa ri q'ij re uxlanem? —xcha che. ¡Je', je ri'!
17 Aretaq ri Jesús xub'ij wa', konojel ri kek'ulelanik xek'ixik. Are k'u konojel ri nik'iaj winaq chik sib'alaj xekikotik kumal taq ri kajmab'al ri tajin kub'an ri Jesús. Sib'alaj nim xekilo ri xub'an ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij jun ija' re mostaza

18 Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jas ruk' junam wi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq? ¿Jas ta ruk' kinjunamaj wi wa'? —kächa'.
19 Are je' jas jun ija' re mostaza. Jun winaq kuk'am b'i ri ija' ri', kutik pa rulew. Käk'iyik, kub'an nim je' jas kub'an jun che' käk'iyik. Ri chikop ajuwokaj käka'n ri ki sok pa taq ri u q'ab' ri che' ri', —xcha chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ch'äm

20 Xub'ij ri Jesús xuquje': ¿Jas ta ruk' kinjunamaj wi ru taqanik ri Dios? —kächa'.
21 Are je' jas ri ch'äm ri kuya jun chichu' ruk' oxib' pajb'al k'äj re kaxlan wa, rech käch'ämir ronojel ri q'or, —xcha chke.

Qatij b'a' qa chuq'ab' rech kujok b'i pa ri uchija ri latz' u wäch

22 B'enam re ri Jesús pa Jerusalén, xeusolij kan ronojel tinimit, ri nimaq xuquje' ri ch'utiq, xuya k'u tijonik chila'.
23 K'o k'u jun ri xuta' che ri Jesús: Tat, ¿a xa e kieb' oxib' ri' ri winaq ri käkiriq ri u tob'anik ri Dios? —xcha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke ri winaq:
24 Kätij chuq'ab' alaq rech kok alaq pa ri uchija ri sib'alaj latz' u wäch. Je' kinb'ij chi e k'ia ri käkitij na ki q'ij rech keb'okik, man kekowin tä k'ut, —xcha chke.
25 Te k'u ri', aretaq ri ajchaq'el ja u tz'apim ri porta, ri alaq ri xaq tak'atoj alaq cho ri ja, käch'aw na alaq chuchi' ri ja, käb'ij na alaq: "Qajaw, Qajaw, toro la ri porta chqawäch," —kächa na alaq che. Käch'aw k'u na loq ri ajchaq'el ja, kub'ij na: "Ri in man kinch'ob' tä wäch alaq, xuquje' man wetam taj jawije' kel wi alaq," —kächa ri'.
26 Kächaplej k'u na alaq käch'aw alaq, käb'ij alaq che: "Üj woqinaq ya' uk' la, xuquje' ri lal yo'm la tijonik pa taq ri b'e re ri qa tinimit," —kächa na alaq.
27 Kub'ij na ri ajchaq'el ja: "Xinb'ij chech alaq chi ri in man wetam taj jawije' ri kel wi alaq chi'. Chel b'i alaq, alaq b'anal taq etzelal," —kächa na ri are'.
28 Are chi' k'ut käb'an wi na alaq ri oq'ej, xuquje' ri quch'uch'em wareyaj rumal ri k'äx aretaq kil alaq chi ri qa mam Abraham, ri qa mam Isaac, ri qa mam Jacob, xuquje' konojel ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios e k'o chila' jawije' ri Dios kätaqan wi. Ri alaq k'ut, man k'o tä alaq kuk' rumal chi esam chi alaq apanoq.
29 Keopan k'u na winaq ajrelb'al q'ij, aj u qajb'al q'ij, xuquje' winaq aj u wikiäq'ab' ri relb'al q'ij, aj u mox relb'al q'ij, ket'uyi na chi' ri mesa che wi'm jawije' kätaqan wi ri Dios, —kächa'.
30 Jujun k'u chke ri winaq ri man nim tä keil wi kämik sib'alaj nim keil wi na pa ri q'ij ri'. Are k'u jujun chke ri winaq ri sib'alaj nim keil wi kämik, man nim tä chi na keil wi pa ri q'ij ri', —xcha ri Jesús.

Ri Jesús käroq'ej ki wäch ri winaq re ri tinimit Jerusalén

31 Pa ri q'ij ri' xeopan nik'iaj tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkib'ij che: ¡Chel b'i la waral! ¡Chanej la! Are ri q'atal tzij Herodes kraj kukämisaj la, —xecha che.
32 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jeb'ij alaq che we sub'anel Herodes chi kämik xuquje' chuweq kinwesaj na itzel taq espíritus, xuquje' kinkunanik. K'ä te' pa ri urox q'ij kinto'taj na che ri nu chak, —kächa', —kächa alaq che.
33 Rajwaxik k'ut chi kämik, chuweq, käb'ij kinb'an na u b'anik ri nu chak, —kächa'. ¿A kuya lo käkämisax jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios pa jun tinimit chik, mat pa Jerusalén? Man je' taj, —xcha ri Jesús chke.
34 ¡Ay, winaq aj Jerusalén! Are kekämisaj alaq ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, keb'an alaq che ab'aj ri ketaq b'i uk' alaq. ¡K'ia mul nu rayim ri mulixik alaq jas kub'an jun ati't äk' kumulij ri alaj taq ral chuxe' ru xik', man kaj tä k'u alaq! —kächa'.
35 Tampe alaq, käkanaj na kan ri achoch alaq, käwonob'ax k'u na kanoq. Man kinil tä chi na alaq k'ä kopan na ri q'ij ri käb'ij alaq: "Nim b'a' ru q'ij ri Jun ri u taqom loq ri Qajaw Dios," —kächa na alaq, —xcha ri Jesús chke.

14

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o sipoj che

1 Pa jun q'ij re uxlanem xe' ri Jesús cho rachoch jun chke ri ki nimal ri winaq, jun tata' fariseo. Jela' xe' wi che wi'm, tajin k'u kaluchi'x kumal ri nik'iaj tata'ib' fariseos.
2 Jun achi k'ut ri k'o sipoj che k'o chila' chuwäch ri Jesús.
3 Xch'aw ri Jesús, xeuch'ab'ej ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri fariseos, xub'ij: ¿A taqal u b'anik kunanik pa jun q'ij re uxlanem? We ne man taqal taj, —xcha chke.
4 Man xech'aw tä k'u ri e are'. Ri Jesús xuk'am b'i ri yawab' ruk', xukunaj, xutaq b'ik.
5 Xub'ij k'u chke ri tata'ib': We k'o ri burro alaq, ri wakäx alaq, ri kätzaq b'i pa jun k'ua' pa ri q'ij re uxlanem, ¿a mat kesaj alaq wa' chanim? —xcha chke. ¡Je', je ri'!
6 Man xkiriq tä k'ut jas xkib'ij che.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ru b'anik nimal

7 Xril ri Jesús jas xka'n ri winaq ri e ula'm, chi ri e are' xkicha' ri t'uyulib'al kech ri nimaq ki b'anik chi' ri mesa. Xukoj jun k'utb'al chuyi'k tijonik chke, xub'ij:
8 We käsik'ix alaq che jun k'ulanem, mät'uyi wi alaq pa taq ri t'uyulib'al kech ri nimaq ki b'anik. We ne käpe na jun winaq ri nim na u q'ij chuwäch alaq ri xuquje' ula'm rumal ri achi.
9 Kraj käpe ri tata' ri xerulaj alaq ri xuquje' xrulaj ri jun winaq chik, kub'ij che alaq: "Ya la ri t'uyulib'al la che we achi ri'," —kächa na. Ri alaq k'ut, pune sib'alaj käk'ix alaq, käq'ax na alaq ri' pa ri t'uyulib'al ri man qas tä nim u b'anik, —kächa ri Jesús chke.
10 Xane aretaq kula'x alaq, tzukuj alaq ri t'uyulib'al ri man qas tä nim u b'anik, t'uyul alaq chila', rech we käpe ri tata' ri xerulaj alaq, kub'ij ta na ri' che alaq: "Wachi'l, k'o jun t'uyulib'al ja le' ri utz na che la," —kächa na ri'. Qas känimarisax na q'ij alaq chkiwäch konojel ri e k'o uk' alaq chi' ri mesa.
11 Ronojel winaq ri kunimarisaj rib', käqasax na u q'ij ri are'. Ri winaq ri man

kunimarisaj tä rib', are k'u wa' känimarisax
na u q'ij, —xcha chke.
12 Xub'ij k'u ri Jesús che ri tata' ri xula'nik:
Aretaq käb'an la jun ula'nem, we ne jun
nimaq'ij, me'ulaj la xaq xuwi ri achi'l la,
man xaq xuwi tä ri achalal la, o ri k'ul taq ja
la ri e q'inomab'. We je ri' kraj ne je' käka'n
na wa' che la xuquje' chutojik u k'exel ri
xb'an la chke.
13 Xane aretaq käb'an la jun ula'nem,
che'ulaj la ri winaq meb'a'ib', ri winaq ku-
tukaq keb'inik, ri ch'okojib' xuquje' ri man
keka'y taj.
14 Utz k'u na ri e la rumal chi man kekowin
tä ri e are' chutojik u k'exel wa' che la.
Käyi' k'u na u k'exel che la pa ri q'ij re ri ki
k'astajik ri winaq ri jikom kanima' chkixol
ri käminaqib', —xcha ri Jesús che.

*Ri Jesús kuya jun k'utb'al chrij jun ni-
malaj wi'm*

15 Xuta k'u wa' jun chke ri e t'uyul ruk' ri
Jesús chi' ri mesa, xub'ij che: Utz re ri kok na
che wi'm chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios,
—xcha che.
16 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Jumul ri'
jun achi xub'an jun nimalaj ula'nem. E k'ia
k'u ri xeusik'ij.
17 Pa ri hora re ri wi'm ri achi xutaq b'ik
jun patänil re chub'ixik chke ri e sik'im: "Sa'j
alaq, ya xutzir ronojel," —xcha chke.
18 Junam k'ut xkichaplej resaxik kib'
konojel. Xub'ij ri nab'e winaq che ri
patäninel: "Nu loq'om ch'äqap wulew," —
kächa'. "Rajwaxik chi kine' che rilik. Chab'ij
che ri a patrón chi chub'ana toq'ob' chwe,
chusacha nu mak, man kine' taj," —xcha'.
19 Xub'ij jun winaq chik: "Nu loq'om job'
k'ulaj wakäx, kinwil na jas käka'no kechaku-
nik," —kächa'. "Chub'ana toq'ob' chwe,
chusacha nu mak, man kine' taj," —kächa ri'.
20 Xub'ij ri jun winaq chik: "Man kuya' taj
kine'k rumal chi k'ä te' xink'uli'k," —kächa'.
21 Xtzelej b'i ri patäninel, xutzijoj ronojel
wa' che ri u patrón. Xpe royowal ri u patrón,
xub'ij k'u che ri patänil re: "Jat chanim pa
taq ri b'e, pa taq ri k'ayib'al re ri tinimit,
cheatzukuj ri winaq meb'a'ib', ri winaq ku-
tukaq, ri man kekowin taj keka'yik, xuquje'
ri ch'okojib', cheak'ama k'u loq," —kächa
che.
22 Te k'u ri' xub'ij ri patäninel che ri u
patrón: "Xb'antaj kanoq ri xtaqan wi la. K'o
k'u na k'olib'al chke nik'iaj," —kächa che.
23 Xub'ij k'u ri patrón che ru patäninel: "Jat
naj pa taq ri b'e, pa taq ri juyub', chakojo a
chuq'ab' rech kepe ri winaq, känoj k'u na ri
wachoch.
24 Kinb'ij chiwe ix ri ya ix k'o chik chi
man k'o tä jun chke ri xewula'j nab'e ri kutij
na jub'iq' re ri nu wi'm ri xinb'ano," —xcha
chke.

*K'o k'äx ri kuriq jun winaq we ke' ruk' ri
Cristo*

25 E k'ia winaq k'ut e b'enaq ruk' ri Jesús.
Xutzolq'omij rib' kuk', xub'ij chke:
26 We k'o jun ri qas kraj käk'oji wuk' in,
nim k'u na keril ru tat u nan chnuwäch
in, xuquje' ri rixoqil, ri ralk'ual, ri ratz, ru
chaq', we k'u ne ri ranab', man kuya' taj kok
che tijoxel we, —kächa'. Xuquje' ne we nim
na käril ru k'aslemal chb'il rib' chnuwäch in,
man kuya' tä ri' kok che tijoxel we, —kächa ri
Jesús.
27 Ri winaq ri man kutelej tä ru cruz, te ri'
käpe wuk' in, man kuya' taj kok che tijoxel
we, —xcha chke.
28 ¿A k'o jun chiwe ri kraj kuyak jun ni-
malaj ja, ri mat nab'e kät'uyi na chub'anik
raqan, kärajilaj ru rajil joropa' ri k'olik che
rilik we kub'an ri puaq chuk'isik u b'anik ri
ja? —kächa'.
29 Je ri' kub'ano rech aretaq kojom chik ri
tak'alib'al re ri ja, käkowin k'u ri' chuk'isik ri
xuchaplej. We ta mat je ri' konojel ri winaq
ri keilowik käkichap na u tze'xik u wäch,
30 kraj ne käkib'ij: "We achi ri' xuchaplej
u yakik jun nim ja, man xkowin tä k'ut
chub'anik ronojel," —kecha ne.
31 We k'u ne k'o jun nim taqanel ri ke' che
ch'oj chrij ri nim taqanel re jun tinimit chik,
¿a mat nab'e kuta' u no'j che retamaxik we
kub'an na ri u soldados? Kraj k'o xa lajuj
mil u soldados. Ri jun nim taqanel chik kraj
e k'o juwinaq mil u soldados. Ri tata' ri
k'o xa lajuj mil u soldados kuchomaj na we
kekowin ri e are' che ki ch'akik ri juwinaq
mil soldados ri kepe na chrij.
32 We ne man käkowin tä che, aretaq k'ä
naj e k'o wi ru k'ulel che, keutaq b'i ru taqo'n
chutz'onoxik chi kutzir ruk', —kächa'.
33 Je k'u ri' apachin chiwe ix ri man kuya
tä kan ronojel ri rech are', man kuya' tä ri'
kok che tijoxel we, —xcha ri Jesús chke.

*Man k'o tä chi u patän ri atz'am we käsach
u tzayil*

34 Utz ri atz'am. Are k'u we man k'o chik
ru tzayil ri atz'am, ¿jas lo ruk' kätzayix wi ri
rikil? —kächa'.
35 Man k'o tä chi u patän. Man utz
tä che ri ulew, man utz tä k'u chume-
saxik. Ri winaq xa käkesaj na b'i pa mes, —
kächa'. Apachin ri kujikib'a ranima' che nu
tatab'exik, chutatab'ej, —xcha ri Jesús chke.

15

*Ri Jesús kukoj che k'utb'al jun chij ri xtza-
qik*

1 Xenaqajin k'u konojel ri toq'il taq
alkab'al xuquje' ri nik'iaj ajmakib' ruk' ri
Jesús chutatab'exik.
2 Xewixwit k'u ri tata'ib' fariseos xuquje'
ri tijonelab' re ri Pixab', xkib'ij: We achi

ri' keuk'ulaj ri ajmakib', käwi' k'u kuk', —xecha'.

3 Ri Jesús xukoj we k'utb'al ri' chuya'ik tijonik chke, xub'ij:

4 We k'o jun chech alaq ri k'o jun ciento ru chij, kätzaq k'u jun chke, keuya na kan ri jumuch' b'elej lajuj pa taq ri juyub', ke' k'u chutzukuxik ri xtzaq kanoq k'ä kuriqa na wa', —kächa'.

5 Aretaq kuriqo, kuya na loq chrij u wi', käkikotik.

6 Aretaq kopan chik cho ja, keusik'ij na ri rachi'l xuquje' ru k'ul taq ja, kub'ij chke: "Chixkikot wuk', rumal chi xinriq ri nu chij ri xtzaq na kanoq," —kächa na chke.

7 Je k'u ri' kinb'ij chiwe chi k'o na kikotemal chikaj rumal jun ajmak ri kuk'ex ranima', kuk'ex k'u u chomanik, chkiwäch ri jumuch' b'elej lajuj ri man kajwataj tä u k'exik kanima', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri puaq ri xtzaqik

8 We k'o jun ixoq ri e k'o lajuj quetzales ruk', kätzaq k'u jun quetzal, ri ixoq kutzij na jun u candela, kumes na ri upaja, kärilij na u tzukuxik k'ä kuriq na ri puaq.

9 Aretaq kuriqo, keuch'ab'ej na ri rach taq ixoqib' xuquje' ri u k'ul taq ja, kub'ij chke: "Chixkikot wuk', rumal chi xinriq ri nu puaq ri xtzaqik," —kächa na chke.

10 Je k'u ri' kinb'ij chiwe chi kekikot na ri ángeles re ri Dios aretaq jun ajmak kuk'ex ranima', kuk'ex k'u u chomanik, —xcha ri Jesús chke.

Kätzaq ru k'ojol jun tata'

11 Ri Jesús xuquje' xutzijoj wa' chke: Jun achi e k'o kieb' u k'ojol.

12 Ri ch'ut u k'ojol xub'ij che ru tat: "Tat, ya la ri kinwechb'ej in re ri q'inomal la," —xcha che. Ri ki tat k'ut xujach ri jastaq re chkiwäch ri kieb' u k'ojol.

13 Xke' kieb' oxib' q'ij, ri ch'ut u k'ojol xumulij b'i konojel ri jastaq re, xe' naj pa jun tinimit chik. Chila' k'ut xaq xusachila wi il ri k'o ruk', xtzaq pa mak, man utz tä chik ru k'aslemal.

14 Aretaq ronojel u sachom chik, xpe jun nimalaj wi'jal pa ri tinimit ri'. Xuriq k'äx ri ala, sib'alaj xnumik.

15 Xe'k, xutzukuj u chak ruk' jun chke ri winaq re ri tinimit ri'. Xyi' k'u u chak. Xtaq b'i ri ala rumal ri achi che ki yuq'uxik ri aq pa ri juyub'.

16 Sib'alaj xurayij u tijik re ri rij taq pru't ri käkitij ri aq. Man k'o tä k'u jun winaq ri k'o jas kuya che.

17 Xul k'u ri ala pa saq, xub'ij: "E k'o k'ia ri ajchakib' cho rachoch ri nu tat ri sib'alaj k'o ri ki wa. Ri in k'ut kinkäm waral rumal ri wi'jal.

18 Kinwalijik, kine' na ruk' ri nu tat, kinb'ij na che: Tat, ri in, in makuninaq chuwäch ri Dios, xuquje' chuwäch la, tat.

19 Ri in, man ya'tal tä chwe chi käb'an chi na la k'ojol la chwe. B'ana b'a' la chi kinok che jun ajchak la," —kincha na che, —kächa'.

20 Xwalijik, xe' k'u ruk' ru tat.

Tajin käb'inik, naqaj chik k'o wi che ri rachoch. Ru tat xril apan chinaj. Xel ranima' ru tat che. Xutik anim, xe'k, xuq'aluj ri ala, xuquje' xutz'umaj.

21 Xub'ij k'u ru k'ojol che: "Tat, ri in, in makuninaq chuwäch ri Dios, xuquje' chuwäch la, tat. Man ya'tal tä chik chwe in chi käb'an la k'ojol la chwe," —xcha che ru tat.

22 Xub'ij k'u ru tat chke taq ri patänil re: "Chiwesaxtaj loq ri atz'iaq ri más utz na, chikojo che, chikojo xuquje' jun mulq'ab' che ru q'ab', xuquje' xajäb' chke ri raqan.

23 Jik'ama loq xuquje' ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom, chipila b'a'," —xcha chke. "¡Chujwoq, qab'ana nimaq'ij!

24 Rumal chi we nu k'ojol ri' je' ta ne chi xkämik, xk'astaj k'u loq jumul chik. Xtzaq na, xriqtaj k'ut," —xcha ri tata' chke. Xkichaplej k'u kikotem.

25 Ri u k'ojol nab'eal ri tata' b'enaq pa juyub'. Tzelejem re cho ja, xnaqajin k'u che ri rachoch, xuta ri q'ojom xuquje' ri xojowem.

26 Xusik'ij k'u jun patänil re ru tat, xuta' che: "¿Jas wa' ri kinto?" —xcha che.

27 Xub'ij k'u ri patäninel che: "Ulinaq ri chaq' la. Ri tat la xtaqan k'u chupilik ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom, rumal chi ulinaq ri ala utz u wäch," —xcha che.

28 Te k'u ri' sib'alaj xpe royowal ri nab'eal, man xraj taj kok b'ik pa ri ja. Xel k'u loq ru tat chub'ochi'xik.

29 Ri nab'eal xch'awik, xub'ij che ru tat: "Qas k'ia junab' in patäninaq che la. Ronojel q'ij nu nimam jas ri käb'ij la chwe. Man k'o tä k'u jumul ri yo'm la xa ta ne jun alaj k'isik' chwe in rech kinb'an nimaq'ij kuk' ri wachi'l," —kächa'.

30 "Aretaq xul we k'ojol la ri', ri xusachila ri jastaq e la kuk' ixoqib' re b'e, xkämisaj la ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom chub'anik nimaq'ij che," —xcha che ru tat.

31 Xub'ij k'u ru tat che: "Nu k'ojol, ri at ronojel q'ij at k'o wuk' in, konojel k'u ri jastaq we xuquje' awech at wa'.

32 Rajwaxik u b'anik nimaq'ij, xuquje' kujkikotik rumal chi we a chaq' ri' je' ta ne käminaq chik, xk'astaj k'u loq jumul chik. Xtzaq na wa', xriqtaj k'ut," —xcha che ru k'ojol, —xcha ri Jesús chke.

16

Ri Jesús kutzijoj ri tata' mayordomo ri

man utz taj

1 Xuquje' xutzijoj wa' ri Jesús chke ru ti-
joxelab': K'o jun q'inom achi, ri k'o jun u
mayordomo. Xb'ix k'u che ri q'inom chi ri
u mayordomo tajin keuk'is b'i ri jastaq re.
2 Ri q'inom achi xusik'ij ri tata' may-
ordomo, xub'ij che: "¿Jas wa' ri nu tom
chawij? Chab'ana kuenta che ri a patäninik
chnuwäch. Man kuya' tä chi k'ut katk'oji
wuk' che ri nu mayordomo," —xcha ri tata'
che.
3 Xuchomaj k'u ri mayordomo pa ran-
ima', xub'ij: "¿Jas ta k'u ne kinb'ano?" —
kächa'. "Man kraj tä chi ri nu patrón chi
kinchakun na ruk'. Man k'o tä k'u nu
chuq'ab' chub'anik taji'n. Kink'ix k'ut che ri
molonik," —kächa'.
4 "Kinchomaj na ri kinb'ano rech
kinkik'ulaj na ri winaq pa taq kachoch
aretaq kesax ri nu chak chwe," —xcha'.
5 Ri mayordomo xeusik'ij ri rajk'asib' ri
rajaw chkijujunal. Xub'ij che ri nab'e ajk'as:
"¿Joropa' ri k'as la ruk' ri nu patrón?" —xcha
che.
6 Xub'ij ri ajk'as che: "Are jun ciento tone-
les aceite nu k'as," —xcha'. Xub'ij k'u ri
mayordomo che: "Waral k'o wi ru wujil ri
k'as la. T'uyul b'a la chanim ri', tz'ib'aj la
nik'iaj ciento," —xcha che.
7 Te ri' xub'ij ri mayordomo che jun ajk'as
chik: "Ri lal, ¿joropa ri' ri k'as la?" —xcha
che. Xch'aw ri ajk'as, xub'ij che: "Wajxaqib'
quintales triko ri nu k'as," —xcha'. Xub'ij ri
mayordomo che: "Waral k'o wi ru wujil ri
k'as la. Tz'ib'aj la waqib' ruk' ri nik'iaj," —
xcha che.
8 Ri u patrón ri mayordomo xub'ij chi
sib'alaj k'o u no'j ri mayordomo ri man utz
taj rumal chi xna'w chub'anik ronojel wa'.
Are k'u ri winaq ajuwächulew, ri man e ko-
jonelab' taj, k'o na ketam chkij taq wa' we
jastaq ri' chkiwäch ri kojonelab' ri k'o ri u
saqil re ru Loq' Pixab' ri Dios pa kanima', —
xcha ri Jesús.
9 Kinb'ij in chiwe: Chikojo b'a' ri i rajil ri
ajuwächulew rech e k'o na iwachi'l. Aretaq
käk'is ri i rajil, kixk'ulax pa taq jeqilib'al ri
man kek'istaj tä ri', —xcha'.
10 Apachin jun winaq ri jikom ranima'
chub'anik ri man nim tä u b'anik, xuquje'
are jikom ranima' chub'anik ri nim na u
b'anik. Apachin ri man jikom tä ranima'
chub'anik ri man nim tä u b'anik, man
jikom tä k'u ri' chub'anik ri nim u b'anik, —
kächa'.
11 We ri ix man jikom tä iwanima' ix
chukojik ri q'inomal ajuwächulew, ¿jachin ta
lo ri käyo'w ri qas q'inomal ajchikaj chiwe?
Man k'o taj, —kächa'.
12 We ri ix man jikom tä iwanima' ix chrij
ri rech jun winaq chik, ¿jachin ta lo käyo'w
chiwe ri qas iwe ix? Man k'o taj, —xcha'.
13 Xub'ij xuquje': Man k'o tä jun patäninel
ri käkowin che ki patänixik kieb' u patrón, —
kächa'. Käretzelaj na u wäch ri jun, loq' k'u na
käril na ri' ri jun chik. Utz kub'an na che ri
jun u patrón, man nim tä k'u käril wi ri jun
chik, —kächa'. Man kixkowin taj kipatänij
ri Dios we b'enaq iwanima' ruk' ri puaq, —
xcha ri Jesús.
14 Xkita k'u ronojel wa' ri tata'ib' fariseos
ri sib'alaj loq' käkil wi ri ki rajil. Xketze'j k'u
u wäch ri Jesús.
15 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri alaq
käq'alajisaj ib' alaq chkiwäch ri winaq chi
jikom anima' alaq. Are k'u ri Dios retam jas
k'o pa anima' alaq, —kächa'. Ri sib'alaj nim
kil wi kumal ri winaq, are xab'ib'al wa' cho
ri Dios, —xcha chke.

Waral kätzijox wi ri ojer Pixab' xuquje' ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq

16 Xub'ij xuquje': Taqal chke ri winaq chi
keniman che ri ojer Pixab' rech ri qa mam
Moisés xuquje' chke ri ki tijonik ri q'alajisal
taq re ru Loq' Pixab' ri Dios k'ä mäja' xul ri
tat Juan Qasal Ja'. Kämik k'ut ri xul ri tat
Juan, xchaplex u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi'
ri winaq. Konojel ri winaq tajin käkitij ki
chuq'ab' rech keb'okik.
17 Man k'äx tä ru sachik ki wäch ri kajulew
chuwäch ri u sachik jun tzij re ru Loq' Pixab'
ri Dios rumal chi tzrajwaxik wi chi käb'antaj
na ronojel ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios, —
xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri tasow ib'

18 Ronojel achi ri kujach b'i ri rixoqil,
kuk'ama chi na jun ixoq chik, kub'an ri
nimalaj mak ri äwas u b'anik cho ri Dios
xuquje' chrij ri rixoqil. Xuquje' ri achi ri
kuk'am jun ixoq ri jachom b'ik rumal ri
rachajil kub'an ri' ri nimalaj mak ri äwas
u b'anik cho ri Dios xuquje' chrij ri nab'e
rixoqil, —xcha ri Jesús.

Waral käqil wi ri xub'an jun achi ri sib'alaj q'inom che ri tat Lázaro ri meb'a'

19 Xk'oji jun achi ri sib'alaj q'inom, ri
kukoj je'lalaj taq atz'iaq ri sib'alaj paqalik.
Ronojel q'ij k'ut xub'an k'ok'alaj taq wi'm ri
sib'alaj nimaq, —kächa'.
20 K'o k'u jun winaq meb'a', tat Lázaro u
b'i', q'oyol chuchi' ri rachoch ri q'inom. K'o
k'u k'ia ri itzel taq ch'a'k che.
21 Ri meb'a' kurayij u tijik ri ch'äqataq wa ri
ketzaq chuxe' ru mesa ri q'inom. Kenaqajin
k'u ri tz'i' ruk' ri tat Lázaro, kekiriq' ri u
ch'a'k, —kächa'.
22 Xkäm k'u ri meb'a' tata'. Ri ángeles
xkik'am b'ik, xkiya kan ruk' ri qa mam
Abraham. Xkäm xuquje' ri q'inom achi,
xmuq k'ut, —kächa'.

23 K'o k'u ri q'inom pa ri k'olib'al ri keb'e'
wi ri kanima' ri winaq aretaq kekämik.
Sib'alaj k'äx tajin kuriqo. Xka'y apanoq, xril
ri qa mam Abraham chinaj, xuquje' chi ri tat
Lázaro k'o ruk'.
24 Ko xch'awik, xusik'ij, xub'ij: "Tat Abra-
ham," —kächa'. "Toq'ob'isaj la nu wäch, taqa
la loq ri tat Lázaro, kurub' k'u u q'ab' pa
joron rech käpetik, kuya jub'iq' chwe rech
kinjororik. Xa kinel ch'uj pa we q'aq' ri'," —
xcha'.
25 Xub'ij k'u ri qa mam Abraham: "Tat,
chna'taj chawe chi xariq ri utzalaj taq jastaq
at pa ri a k'aslemal cho ruwächulew. Are k'u
ri tat Lázaro, man k'o tä utzil xuriqo. Kämik
k'ut are ku'b'isam ranima' wuk' in waral, ri
at k'ut, at k'o pa k'äxk'ol," —kächa che.
26 "Kojom k'u jun nimalaj siwan chqaxol
rech ri käkaj keq'ax b'i awuk' man kekowin
tä che. Ri ajchila' k'ut ri e k'o awuk', man
kekowin taj keq'ax loq quk'," —xcha che.
27 Xub'ij ri q'inom tata' che ri tat Abra-
ham: "Kinb'ochi'n b'a' che la, tat Abraham,
chi kätaq la b'ik ri tat Lázaro cho rachoch ri
nu tat.
28 E k'o job' ri wachalal chila'," —kächa'.
"Kwaj chi ri tat Lázaro kutzijoj wa' we
k'äxk'ol ri' chke rech man kepe tä waral ri
sib'alaj käkiriq wi k'äx," —xcha che.
29 Xub'ij k'u ri qa mam Abraham: "K'o
ri tz'ib'am kan rumal ri qa mam Moisés,
xuquje' ri tz'ib'am kumal ri ojer taq
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. K'o ke
ri wuj ri'. Chkitijoj kib' chkij," —xcha che.
30 Xub'ij k'u ri q'inom: "¡Qas tzij, tat Abra-
ham! Man kekojon tä k'u chke. We ta k'u k'o
jun käminaq ri käk'astajik, ri ke' kuk', käkik'ex
na ri' ri kanima', käkik'ex ri ki chomanik," —
xcha'.
31 Xub'ij ri mam Abraham che: "We man
käkinimaj tä ri qa mam Moisés xuquje' ri
ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios,
man kekojon tä na ri' pune che jun winaq ri
käk'astaj b'i chkixol ri käminaqib'," —xcha ri
qa mam Abraham che, —xcha ri Jesús chke
ri tata'ib' fariseos.

17

Ri Jesús kub'ij chi käqachajij qib' rech man kujtzaq tä pa mak

1 Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': Tzk'o wi
jachike ri kub'ano chi jun winaq chik kuriq
ri b'e ri man utz taj, kätaqchi'x k'u che mak.
¡K'äx re ri winaq ri' ri rumal rech käb'antaj
wa'! —kächa'.
2 Are utz na we ta käxim jun ka' re molino
chuqul ri winaq ri', käk'iäq ta k'u b'i pa ri
mar, ¡utz k'u na ri' chuwäch ru b'anik chi
jun chke we alaj taq ch'utiq ri' kuriq ri b'e
ri man utz taj!
3 Chiwila b'a' iwib', —xcha chke.
Xub'ij k'ut: We kämakun ri awachalal,
kub'an jun k'äx chawe, chapixb'aj wa'. We
kuk'ex ranima', kuk'ex k'u u chomanik,
chasacha ru mak, —kächa'.
4 We kämakun chawij wuqub' mul pa jun
q'ij, kätzelej k'u awuk', kub'ij: "Man kinb'an
tä chik," —kächa'. Rajwaxik k'ut chi ri at
kasach ru mak, —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi ri käkowin jun winaq chub'anik we qas tzij käkojonik

5 Xkib'ij ri apóstoles che ri Qajaw Jesús:
B'ana b'a' la chqe chi sib'alaj kujkojon na, —
xecha che.
6 Xub'ij ri Qajaw Jesús chke: We ta kixko-
jonik xa ta ne jub'iq' je' jas ru nimal jun alaj
ija' re mostaza, kuya' kib'ij na ri' che we che'
sicómoro ri': "Chab'oqo' awib', chatika awib'
pa ri mar," —kixcha che. Käniman k'u na wa'
we che' ri' chiwe, —xcha chke.

Waral käqil wi ri ki b'anik ri kepatäninik

7 We k'o jun chiwe ri k'o jun patänil re ri
kub'an taji'n, we ne ke' pa yuq', aretaq k'ut
kätzelej loq iwuk' cho ja, ¿jas kib'ano? ¿A
k'o lo jun chiwe ri kub'ij na che ri ajchak:
"Tasa'j chanim, chatt'uyul chi' ri mesa, chat-
woq"? —kixcha che, —kächa ri Jesús.
8 Man je' taj. Xane kib'ij ri' che ri patäninel:
"Chab'ana ri kintijo. Chasuk'umaj awib',
chaya ri nu wa rech kinwi'k. Te ri' kuya'
katwi' at," —kixcha che, —kächa'.
9 ¿A k'o maltioxinik ri' che ri patäninel
rumal chi xub'an ri xtaq wi? Man k'o taj, —
kächa'.
10 Je ri' ri ix xuquje', aretaq i b'anom chik
ronojel ri ix taqom wi, chib'ij na chb'il iwib':
"Ri uj, uj patäninelab' ri man k'o tä qa patän,
rumal chi xqa'n xaq xuwi ri' ri tzrajwaxik u
b'anik," —kixcha na, —xcha ri Jesús.

Lajuj achijab' ri k'o itzel ch'a'k chkij kekunax rumal ri Jesús

11 B'enaq k'u ri Jesús pa Jerusalén,
ok'owem kub'an chkixol ri Galilea ruk' ri
Samaria.
12 Aretaq xopan pa jun alaj tinimit, xriqtaj
ri Jesús kumal lajuj achijab' ri k'o itzel taq
ch'a'k chkij. Xetak'i k'u chinaj.
13 Ko xech'awik, xkib'ij: ¡Tat Jesús! ¡Ajtij!
¡Toq'ob'isaj la qa wäch! —xecha che.
14 Xerilo, xub'ij chke: Jik'utu iwib'
chkiwäch ri tata'ib' sacerdotes, —xcha chke.
Pa ri ki b'ik k'ut, are chi' xekunaxik.
15 Aretaq jun chke xrilo chi kunam chik,
xtzelejik, ko xch'awik, xunimarisaj u q'ij ri
Dios.
16 Xuxuk rib' cho ri Jesús, sib'alaj xmal-
tioxin che. Aj Samaria k'ut we achi ri'.
17 Xub'ij k'u ri Jesús: ¿A mat ne e lajuj ri
xekunaxik? E k'u ri b'elejeb', ¿jawije' e k'o
wi? —kächa'.

18 Xaq xuwi wa' we achi ri' ri man qa
winaqil taj xtzelej loq, kunimarisaj k'u u q'ij
ri Dios, —xcha ri Jesús.
19 Xub'ij ri Jesús che: Chatwalijoq, kuya'
kate'k. At kunam chik rumal chi xatkojonik,
—xcha che.

Ri Jesús kub'ij jas kub'an ru taqanik ri Dios käpetik

20 Aretaq ri tata'ib' fariseos xkita' che ri
Jesús jampa' käpe ru taqanik ri Dios cho
ruwächulew, xub'ij ri Jesús chke: Ri u petik
ru taqanik ri Dios cho ruwächulew man kili-
taj tä ri', —kächa chke.
21 Man käb'ix tä na che: "Chawilampe', k'o
chi ri'. Jawilampe', k'o chila'," —kächa'. Man
je' taj rumal chi ya ulinaq chi ri Dios iwuk'
che taqanik, —xcha chke.
22 Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab':
Kopan na ri q'ij ri sib'alaj kirayij chi ri in, in
ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o iwuk',
man in k'o tä chik, —kächa'.
23 Ri winaq käkib'ij na chiwe: "Chiwil-
ampe', k'o chi ri'. Jiwilampe', k'o chila'," —
kecha na. Mixe' k'ut, mixteri b'i kuk', —xcha
ri Jesús chke.
24 Je' jas ri kaypa' kusaqirisaxtaj ronojel ri
kaj, q'alaj wa' chkiwäch konojel ri winaq, je
ri' xuquje' ri q'ij aretaq ri in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq, kinpetik, —kächa'.
25 Rajwaxik k'ut chi nab'e sib'alaj kinriq
na k'äx, ketzelax na nu wäch kumal ri winaq
re we q'ij junab' ri', —kächa'.
26 Jas ri xka'n ri winaq ojer pa ru q'ij ri qa
mam Noé, je ri' xuquje' käb'antaj na pa taq ri
q'ij ri kintzelej loq, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri
Qas Winaq.
27 Xewi' ri winaq, xka'n nimaq'ij,
xek'uli'k, xkiya k'u ri kalk'ual pa taq
k'ulanem k'ä pa ri q'ij ri xok b'ik ri qa mam
Noé pa ri nimalaj barco. Xpe k'u ri nimalaj
q'eqal jäb', xusach k'u ki wäch konojel, —
kächa'.
28 Je ri' xuquje' jas ri xka'n ri winaq ojer
pa ru q'ij ri qa mam Lot, xewi' ri winaq,
xka'n nimaq'ij, xeloq'omanik, xek'iyinik,
xetiko'nik, xkiyak taq kachoch.
29 Pa ri q'ij ri xel b'ik ri qa mam Lot pa
ri tinimit Sodoma, xqaj loq q'aq' ruk' q'ol
chikaj, xusach k'u ki wäch konojel ri winaq.
30 Je' käb'an na wa' pa ri q'ij ri käq'alajin na
jachin ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —
xcha chke.
31 Pa ri q'ij ri', ri winaq ri k'o puwi' ri ja,
mok chi b'ik che ki k'amik b'i ri jastaq re ri
e k'o kan chupam ri ja. Xuquje' ne ri k'o pa
juyub' mätzelej chi na cho ja, —kächa'.
32 Chna'taj ri rixoqil ri mam Lot chiwe.
33 Ri kutzukuj u chajixik rib', kutzaq na
ronojel, käkäm k'u na wa'. Apachin k'u ri
kutzaq ru k'aslemal, käto'taj na wa', —xcha
chke.
34 Qas tzij kinb'ij chiwe chi pa ri aq'ab' ri',
kek'oji na kieb' pa jun ch'at. Jun chke käk'am
na b'ik, ri jun chik käyi' na kanoq.
35 Kek'oji na kieb' ixoqib' ri tajin kekie'n
junam. Jun chke käk'am na b'ik, ri jun chik
käyi' na kanoq.
36 Kek'oji na kieb' achijab' kachi'l kib' pa
taq juyub'. Jun chke käk'am na b'ik, ri jun
chik käyi' na kanoq, —xcha ri Jesús chke.
37 Xkib'ij k'u che ri Jesús: ¿Jawije' käb'an wi
wa', Qajaw? —xecha che.
Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Ri käk'oji wi na
ri ki b'aqil ri käminaqib', chila' k'ut käkimulij
wi na kib' ri k'uch, —xcha chke.

18

*Waral kätzijox wi ri chichu' malka'n ruk'
ri q'atal tzij ri man jikom tä ranima'*

1 Ri Jesús xutzijoj chi na jun k'utb'al
chuya'ik tijonik chke ru tijoxelab' chuk'utik
chkiwäch chi rajwaxik u b'anik orar
amaq'el ronojel q'ij, mäk'istaj k'u ki k'ux.
2 Xub'ij k'u chke: Pa jun tinimit k'o wi jun
q'atal tzij ri man kuxej tä rib' cho ri Dios,
man nim tä k'u keril wi ri winaq.
3 Xuquje' k'o jun chichu' malka'n pa ri
tinimit ri', ri amaq'el kopan ruk', kutz'onoj
che: Chinto' la pu q'ab' ri nu k'ulel, —kächa
che.
4 Xke' k'ia ri q'ij ri q'atal tzij man kraj
taj kuto' ri chichu'. Te k'u ri' xchoman pa
ranima', xub'ij: "Pune man kinxej tä wib'
cho ri Dios, man nim tä k'u kinwil wi jun
winaq,
5 kinto' na we chichu' malka'n ri' rumal
chi sib'alaj kuya latz' chwe. We man kinb'an
q'atow tzij puwi' ruk' jikomal, käpe na ri
chichu' amaq'el ronojel q'ij, sib'alaj kinukos
na," —xcha ri'.
6 Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús: Chitatab'ej b'a'
jas ri xub'ij ri q'atal tzij ri man jikom tä
ranima', —kächa'.
7 ¿A mat ri Dios kub'an na q'atow tzij
ruk' jikomal pa ki wi' ri winaq ri xeucha'
che ki to'ik, ri keb'ochi'n che chi paq'ij chi
chaq'ab'? ¿A mat chanim keuto' na wa'? —
kächa'.
8 Je', kinb'ij chiwe chi chanim kätob'an na
chke, —kächa'. Aretaq k'ut ri in, in ri' ri
Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kintzelej na
loq, ¿a keinriq ne lo winaq ri qas kekojon
chwe? —xcha chke.

*Waral kätzijox wi ri tata' fariseo ruk' ri
toq'il alkab'al*

9 Xutzijoj k'u we k'utb'al rech tijonik ri'
chke jujun winaq ri kechoman chkij chb'il
kib' chi sib'alaj e utz na, ri käketzelaj k'u ki
wäch ri jule' chik.
10 Xub'ij chke: E k'o kieb' achijab'. Jun
chke are jun tata' fariseo. Ri jun chik are

toq'il alkab'al. Xeb'ok k'u b'i pa ri nimalaj
rachoch Dios rech käka'n orar.
11 Tak'al k'u ri fariseo, xub'an orar chb'il
rib', xub'ij: "O Dios, maltiox che la chi ri
in man in tä junam kuk' ri nik'iaj winaq
chik, ri elaq'omab', ri winaq ri man käkib'ij
tä jikomal tzij, ri käka'n nimalaj mak, man in
junam tä k'u ruk' we jun toq'il alkab'al ri'.
12 Ri in kinb'an ayunar kamul ronojel se-
mana. Kinya k'u ru lajujil joropa' ri kin-
riqo," —xcha ri tata' fariseo.
13 Are k'u ri toq'il alkab'al, tak'al chinaj,
man kraj tä k'u käka'y chikaj, xane kut'ok
u wo u k'ux chuk'utik chi käb'isonik, kub'ij:
"¡Ay, Dios! We ne käpax k'ux la chwe in, in
wa' sib'alaj in ajmak," —xcha'.
14 Qas tzij kinb'ij chiwe chi we achi ri'
xe' cho rachoch jikom chik ri ranima' cho
ri Dios. Man je' tä k'u ri jun chik, ri tata'
fariseo. Are k'u ri winaq ri kunimarisaj rib'
cho ri Dios, käqasax na u q'ij. Apachin k'u
ri kub'an che chb'il rib' chi man nim tä u
b'anik, känimarisax na u q'ij wa', —xcha ri
Jesús chke.

Ri Jesús keutewchij ri alaj taq ak'alab'

15 Xek'am k'u b'i ri ak'alab' cho ri Jesús
rech kuya ru q'ab' pa ki wi'. Ru tijoxelab'
xkilo, xekiyaj ri winaq.
16 Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij
chke: Chiya chke ri ak'alab' chi kepe wuk',
meiq'atej, —kächa'. Xaq xuwi chke ri winaq
ri e je' jas ri ak'alab' ri' käyi' wi chi kätaqan ri
Dios pa ki wi'.
17 Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi ri winaq ri
man käkina' tä pa kanima' chi ri e are' je'
ta ne ak'alab' cho ri Dios, man käkik'ulaj tä
k'u ru taqanik ri Dios, man käyi' tä chke chi
keb'okik, —xcha ri Jesús chke.

Jun ala sib'alaj q'inom kätzijon ruk' ri Jesús

18 K'o k'u jun chke ri ki nimaqil ri winaq
xuta' che ri Jesús, xub'ij: Utzalaj Ajtij, ¿jas
kinb'an in rech kinriq ri k'aslemal ri man
käk'istaj taj? —xcha che.
19 Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jas che kab'ij utz
chwe? Man k'o tä jun ri qas utz, xane xaq
xuwi ri Dios, —kächa ri'.
20 Awetam k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri
kub'ij: "Matkämisanik, mab'an ri nimalaj
mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil jun
winaq chik, mab'an elaq', mab'an tzij chrij
jun winaq chik, nim cheawila wi ra tat, ra
nan," —kächa ri Pixab', —xcha ri Jesús che.
21 Xub'ij ri achi che ri Jesús: Ronojel wa'
nu nimam tzpa ri wak'alal, —xcha che.
22 Xuta wa' ri Jesús, xub'ij che: K'o na ri
mäja' kab'ano. Jak'iyij konojel ri jastaq awe,
chaya ri rajil chke ri meb'a'ib'. Käk'oji k'u na
ra q'inomal chila' chikaj, —kächa'. Te k'u ri'
kuya' katteri wuk'. Jo' b'a', —xcha che.
23 Aretaq ri achi xuta wa', sib'alaj xk'extaj
ru wäch pa b'is, xk'äxk'ob' ri ranima' rumal
chi sib'alaj nim ru q'inomal k'olik.
24 Ri Jesús xrilo chi sib'alaj käb'isonik,
xub'ij: ¡Sib'alaj k'äx ri keb'okik ri q'inomab'
ruk' ri Dios rech kätaqan pa ki wi'! —kächa'.
25 Are man k'äx taj ri rok'owisaxik jun
kiej camello* pa ri u julil jun t'isomb'al b'aq
chuwäch ri rokik jun winaq q'inom ruk' ri
Dios rech kätaqan puwi', —xcha chke.
26 Ri winaq ri xetowik xkib'ij che ri Jesús:
We je ri', ¿jachin ta k'u lo ri käkowin churiqik
ru tob'anik ri Dios? —xecha che.
27 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri man kekowin
tä ri winaq chub'anik, are k'u wa' käkowin ri
Dios che, —xcha chke.
28 Xub'ij ri tat Pedro: Qajaw, chilampe
la chi ri uj qa yo'm kan ri jastaq qe rech
kujk'oji uk' la, —xcha ri'.
29 Ri Jesús xub'ij che: Qas tzij ri kinb'ij
chiwe chi we k'o jun winaq ri u yo'm kan
ri rachoch, ri rixoqil, ri rachalal, ru tat, u
nan, ri ralk'ual rech kinuto' chutzijoxik ru
taqanik ri Dios,
30 kuriq na k'ia chuwäch wa' pa taq we q'ij
junab' ri'. Kuriq k'u na ri k'aslemal ri man
k'o tä u k'isik pa taq ri junab' ri kepe na, —
xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chi na jumul ru kämikal

31 Ri Jesús xeuk'am b'i ri kab'lajuj u taqo'n
pa ki tukiel wi, xub'ij k'u chke: Kujpaqi
na b'ik, kuje' na pa ri tinimit Jerusalén.
Ronojel k'u ri tz'ib'am kan kumal ri ojer taq
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios chwij in, in
ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, käb'antaj
na wa' chwe, —kächa'.
32 Kinkijach k'u na b'ik pa ki q'ab' ri
nik'iaj winaq chik. Käketz'b'ej na nu wäch,
kinkiyoq' na, xuquje' käkichub'aj na nu palaj.
33 Kinkirapuj na, te k'u ri' kinkikämisaj.
Churox q'ij k'ut kink'astaj na chkixol ri
käminaqib', —xcha ri Jesús chke.
34 Ri tijoxelab' man k'o tä k'u jun chke
ri kuch'ob' ri u tzij ri Jesús. Xb'an k'u
chke chi man keq'alajin tä wa' we tzij ri'
chkiwäch. Are k'u ri xb'ix chke man kuya'
taj käkich'ob'o.

Jun moy achi käka'yik

35 B'enam re ri Jesús, tajin känaqajin che ri
tinimit Jericó. K'o k'u jun moy achi t'uyul
chuchi' ri b'e ri tajin kämolonik.
36 Aretaq xuto chi k'ia winaq tajin
keok'owik, xuta' jas tajin käb'anik, xub'ij:
¿Jas ri'? —xcha'.
37 Xkib'ij che: Are ri tat Jesús aj Nazaret ri
tajin kok'owik, —xecha che.

* **18:25** Ri camello are jun awaj ri kuya' käkiejen jun chrij, más k'ut käkoj che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.

38 Ko xch'aw ri moy achi, xub'ij: ¡Tat Jesús!
—kächa'. ¡Lal ri' ralk'ual kan ri qa mam
David, toq'ob'isaj la nu wäch! —xcha che.
39 Ri winaq ri e tak'atoj chuwäch xeyajon
che, xkib'ij chi mäch'aw chik. Ri are' k'ut ko
na xuraq u chi', xub'ij: ¡Tat, ri lal ralk'ual
kan† ri qa mam David, toq'ob'isaj la nu
wäch! —xcha che.
40 Xtak'i k'u ri Jesús, xtaqan chuk'amik loq
ri tata' ruk'. Aretaq ri moy achi k'o chi ruk'
ri Jesús, xub'ij ri Are' che:
41 ¿Jas kaj la chi kinb'an che la? —xcha che.
Xub'ij k'u ri moy achi: Tat, kwaj kinka'y
chik, —xcha che.
42 Xub'ij k'u ri Jesús che: ¡Ka'y b'a' la! —
kächa che. Rumal chi käkojon la, xkunataj la
kanoq, —xcha che.
43 Chanim k'ut ri moy achi xka'yik, xteri
b'i chrij ri Jesús, kunimarisaj u q'ij ri Dios.
Xuquje' konojel ri winaq xkinimarisaj u q'ij
ri Dios aretaq xkilo ri xb'an che ri moy achi.

19

Ri Jesús kuriq rib' ruk' ri tat Zaqueo

1 Opaninaq chi k'u ri Jesús pa Jericó,
ok'owem tajin kub'an chupam ri tinimit.
2 K'o jun achi, Zaqueo u b'i', jun chke ri ki
nimaqil ri toq'il taq alkab'al. Q'inom k'u wa'
we achi ri'.
3 Xutzukuj rilik u wäch ri Jesús che reta-
maxik jachin ri'. Man käkowin tä k'ut rumal
chi e k'ia ri winaq, xaq k'u ko'l raqan ri tat
Zaqueo.
4 Xutik anim, xnab'ej b'i chkiwäch ri
winaq, xpaqi k'u puwi' jun che' sicómoro che
rilik ri Jesús, rumal chi chila' kok'ow wi na ri
are'.
5 Xopan k'u ri Jesús pa ri k'olib'al ri', xka'y
aq'an ajsik, xril ri tat Zaqueo, xub'ij che:
Chanej la, qaj la loq. Rajwaxik chi kämik
kinkanaj kan cho achoch la, —xcha che.
6 Te k'u ri' xqaj loq ri tat Zaqueo puwi' ri
che'. Xuk'ulaj ri Jesús, sib'alaj xkikotik.
7 Xilitaj k'u wa' kumal konojel ri winaq,
xewixwitik, xkib'ij: Ula'm ri tat Jesús rumal
jun achi sib'alaj ajmak, xe' k'u ruk', —xecha
ri'.
8 Xtak'i k'u ri tat Zaqueo, xub'ij che ri
Jesús: Tampe la ri kinb'ano. Pa nik'iaj ri jas-
taq we kinya na chke ri meb'a'ib'. Xuquje'
we k'o jas nu q'ipom chrij jun winaq, kinka-
jmulij na u tzelexik wa' che, —xcha'.
9 Xub'ij ri Jesús che: Kämik xriq la ru
tob'anik ri Dios, xuquje' ri winaq ri e k'o cho
achoch la, rumal chi käq'alajinik chi lal ri' are
qas rachalal ri qa mam Abraham, —kächa'.
10 Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq, in petinaq che ki tzukuxik ri winaq
ri e tzaqinaq, xuquje' che ki to'ik, —xcha ri
Jesús.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri puaq ri jachom chke ri patäninelab'

11 Ri winaq ki tatab'em we tzij ri', ri Jesús
xuchaplej u tzijoxik jun k'utb'al chik re ti-
jonik chke rumal chi kenaqajin chik che
ri tinimit Jerusalén. Xkichomaj ri winaq
chi ri Dios kuk'ut na rib' chkiwäch chanim,
kuchaplej k'u taqanik pa ki wi'.
12 Xub'ij k'u ri Jesús chke: K'o jun achi,
nim u b'anik, ri xe' naj pa jun tinimit chik
rech kok che nim taqanel pa ki wi' ri winaq
re ri tinimit ri'. Kuchomaj ri tata' chi aretaq
käto'taj chila', kätzelej chi na loq cho ja.
13 Ri achi k'ut xeusik'ij lajuj chke ri patänil
re, xeuya juwinaq quetzales chke chkijuju-
nal. Xub'ij k'u chke: "Chikojo wa' we puaq
ri' rech k'o kich'ak na chrij. Chib'ana wa' k'ä
kopan na ri q'ij ri kintzelej loq," —xcha chke.
14 Are k'u ri winaq re ri tinimit ri ke'
wi, sib'alaj käketzelaj u wäch, xekitaq k'u b'i
nimaq tata'ib' chrij chub'ixik: "Man käqaj tä
wa' we achi ri' che nim taqanel pa qa wi'," —
xecha che.
15 Pune je ri' xok k'u na che nim taqanel.
Aretaq xtzelej loq cho ja, xtaqanik chi ke-
sik'ix loq ri patäninel taq re, ri xek'amow
ri puaq, rech käretamaj na jas ri ki ch'akom
chkijujunal.
16 Xopan k'u ri nab'e patänil re ruk', xub'ij:
"Tat, ri rajil la xuch'ak chi lajuj mul je' jas ri
xya la chwe," —xcha'.
17 Xub'ij k'u ru patrón che: "Utz a b'anom,
utzalaj patänil we," —kächa'. "Katinkoj na
che taqanel pa ki wi' lajuj tinimit rumal chi
utz a b'anom at chrij ri jun alaj chak," —xcha
che.
18 Xopan k'u rukab' patänil re, xub'ij che:
"Tat, ri rajil la u ch'akom chi job' mul je' jas
ri yo'm la chwe," —xcha che.
19 Xub'ij k'u ru patrón che: "Ri at k'ut
katkoj na che taqanel pa ki wi' job' tinimit,"
—xcha che.
20 Xopan chi k'u jun chik patänil re, xub'ij:
"Tat, ri' ri rajil la ri k'o wuk', nu k'olom k'u
wa' pa jun su't," —kächa'.
21 "Je' nu b'anom wa' rumal chi kinxej
wib' chuwäch la. Ri lal k'ut sib'alaj k'a'n la.
Käk'am la ri man ech tä la, käq'at k'u la ri
man tikom tä la," —xcha che.
22 Xub'ij k'u ri nim taqanel che: "¡Ay,
patänil we ri sib'alaj man utz taj! Kinq'at na
tzij pa wi' ruk' ri tzij ri a b'im chwe. Awetam
k'ut chi ri in sib'alaj in k'a'n, chi kink'am ri
man wech taj, kinq'at k'u ri man nu tikom
taj," —kächa'.

† **18:39** Ri "Ralk'ual kan ri qa mam David" kel kub'ij "To'l Qe", junam jas ri tzij "Cristo" o "Mesías".

23 “¿Jas che man xaya tä ri nu rajil ruk'
jun winaq ri käyo'w pa jalomal rech kintoq'ij
ruk' ral aretaq kinulik?” —xcha che.
24 Xub'ij k'u chke ri e tak'atoj chunaqaj:
“Chiwesaj ri puaq ri k'o ruk', chiya che ri
patänil we ri k'o ri lajuj cientos quetzales
ruk',” —xcha chke.
25 Xkib'ij k'u che: “Tat, ya k'o chik lajuj
cientos quetzales ruk',” —xecha che.
26 Xub'ij k'u chke: “Kinb'ij chiwe chi rono-
jel jachin ri k'o k'o ruk', käyataj na más che.
Apachin k'u ri man k'o tä k'o ruk', kesax na
che ri jub'iq' ri k'olik,” —kächa chke.
27 “Are k'u ri nu k'ulel, ri man xkaj taj chi
kintaqan pa ki wi', chik'ama loq, chikämisaj
wa' chnuwäch,” —xcha chke, —xcha ri Jesús
chke ri winaq.

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

28 Aretaq xb'itaj wa' rumal ri Jesús,
xnab'ej chkiwäch, xutaqej ru b'e, xe' k'u pa
ri tinimit Jerusalén.
29 Naqaj chi k'u e k'o wi che ri tinimit
Betfagé, xuquje' ri tinimit Betania chuwäch
ri juyub' u b'i'am Ujuyub'al Olivos, xeutaq
b'ik kieb' chke ru tijoxelab'.
30 Xub'ij k'u chke: Jix pa ri alaj tinimit ri
k'o apan chqawäch. Aretaq ix opaninaq chi
chila', kiriqa na jun burro yuqulik, ri man
k'o tä jumul jun winaq kiejeninaq chrij.
Chikira wa', chik'ama loq, —kächa chke.
31 We k'o jun kuta' chiwe: ¿Jas che kikiro?
—kächa ne. Je' kib'ij wa' che: Xa kajwataj wa'
che ri Qajaw Jesús, —kixcha che, —xcha ri
Jesús chke.
32 Xeb'e' k'u ri tijoxelab' ri xeutaq b'ik, je'
xekiriqa jas ri xub'ij ri Jesús chke.
33 Tajin käkikir ri burro aretaq ri ajchaq'el
xkita' chke, xkib'ij: ¿Jas che tajin kikir ri
burro? —xecha chke.
34 Ri e are' xkib'ij: Xa kajwataj wa' che ri
Qajaw Jesús, —xecha chke.
35 Xkik'am k'u b'ik, xkiya k'u che ri Jesús.
Xkikoj ri ki q'u' chrij, xkiya k'u ri Jesús chrij.
36 Kiejeninaq ri Jesús, tajin käb'inik. Xkilik'
ri ki q'u' pa ri b'e.
37 Naqaj chi k'u e k'o wi che ri Jerusalén,
xeopan pa ri xulanik re ri Ujuyub'al Olivos.
Konojel ri k'ialaj taq u tijoxelab' xkichaplej
kikotem, ko xech'awik, xkinimarisaj u q'ij ri
Dios rumal konojel ri nimaq taq kajmab'al
ri kilom.
38 Käkib'ij k'ut: ¡Tewchim b'a' ri Nim
Taqanel ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios!
—kecha'. Kuxlan na qanima' rumal ri
Dios chikaj. ¡Chnimarisax b'a' u q'ij ri Dios
ajchikaj! —xecha ri winaq.
39 Jujun chke ri tata'ib' fariseos ri e k'o
chkixol ri k'ialaj winaq xkib'ij che ri Jesús:
Ajtij, cheyaja la ri tijoxelab' la, —xecha che.
40 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Qas tzij,
we ta mat kech'aw wa' we winaq ri', are ko
kech'aw na ri ab'aj, —xcha chke.
41 Aretaq xenaqajin che ri tinimit, ri Jesús
xoq' pa ki wi' ri winaq aj Jerusalén.
42 Xub'ij: Kwaj ta ne chi pa we q'ij ri'
kiwetamaj jachin ri' ri käkowinik kuya utzil
chixol. K'u'tal k'u wa' kämik chiwäch, —
kächa'.
43 Kepe k'u na ri q'ij chiwij aretaq ri k'ialaj
i k'ulel käka'n na jun k'otom chrij ri tinimit,
käkisutij na rij, sib'alaj k'u käkilatz'ob'isaj na
wa', —kächa'.
44 Kekiwulij na kan ri iwachoch cho ulew,
kixkikämisaj na. Man käkanaj tä k'u na kan
jun ab'aj puwi' jun ab'aj chik, —kächa'. Are
k'u rumal wa' chi man iwetam taj chi pa we
q'ij ri' ri Dios xixusolij, —xcha chke.

Ri Jesús käresaj ri man utz taj pa ri nimalaj rachoch Dios

45 Xok k'u b'ik ri Jesús pa ri nimalaj
rachoch Dios, xuchaplej kesaxik b'ik ri
ajk'ayib', xuquje' ri loq'omanelab'.
46 Xub'ij k'u chke: Tz'ib'am k'ut pa ru
Loq' Pixab' ri Dios: “Ri wachoch in are ja ri
käb'an wi orar,” —kächa ri Tz'ib'talik. Ri alaq
k'ut, kachoch elaq'omab' b'anom alaq che,
—xcha ri Jesús chke.
47 Ronojel q'ij ri Jesús xuya tijonik pa ri
nimalaj rachoch Dios. Are k'u ri ki nimaqil
sacerdotes, ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje'
ri ki nimaqil ri winaq re ri tinimit xkitzukuj
u kämisaxik.
48 Man xkiriq tä k'ut jas käka'n che, rumal
chi konojel ri winaq ki jikib'am kanima'
chutatab'exik ri kub'ij chke.

20

Kätzijox ru taqanik ri Jesús

1 Pa jun q'ij ri Jesús tajin keutijoj ri winaq
pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin kutzijoj ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke. Xeopan k'u
ri ki nimaqil taq sacerdotes kuk' ri tijonelab'
re ri Pixab' xuquje' ri ki nimaqil ri winaq.
2 Xkib'ij k'u che: ¿Jachin xtaqow la chi ri lal
käb'an la wa' we ri'? ¿Jachin lo ri yo'winaq
taqanik pa q'ab' la chi je' käb'an la wa'? —
xecha che.
3 Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Ri in xuquje'
k'o jas kinta' chech alaq, —kächa'. B'ij alaq
chwe:
4 ¿Jachin xtaqow ri tat Juan chub'anik
qasna'? ¿A are ri Dios, o are ri winaq? ¿Jachin
xyo'w che chi je' kub'an wa'? —xcha chke.
5 Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: We käqab'ij chi
are ri Dios, ri are' kub'ij na chqe chi jas che
man xqakoj tä wa', —kecha'.
6 We k'u käqab'ij chi xa are ri winaq, kono-
jel ri winaq kujka'n na che ab'aj. Elinaq k'u
chi saq chkiwäch ri winaq chi ri tat Juan are

q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri'.

7 Xech'aw chik, xkib'ij che ri Jesús chi man
käkich'ob' tä wa' chi jachin ri' ri xyo'w che ri
tat Juan chi kub'an qasna'.

8 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xuquje' ri in man
kinb'ij tä in chech alaq jachin ri yo'winaq
chwe chi in kinb'an wa' we ri', —xcha ri
Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri k'utb'al chkij ri ajchakib' ri man e utz taj

9 Ri Jesús xuchaplej u tzijoxik wa' we
k'utb'al ri' re tijonik chke ri winaq: K'o jun
achi ri xub'an jun tikb'al uvas. Xtikonijik,
xuya k'u kan ri ulew pa qajomal chke jujun
tajinelab'. Te k'u ri' xe' naj pa jun tinimit
chik, naj xsachik.

10 Xopan k'u ri q'ij re ru yakik ri wächinik,
xutaq b'i jun patänil re kuk' ri ajchakib' rech
käkiya b'i nik'iaj re ri u wäch ri tikb'al uvas.
Are k'u ri ajchakib' xkich'ayo, xkitaq b'ik,
man k'o tä xkiya b'i che, —kächa'.

11 Xutaq k'u b'i jun u patäninel chik.
Xuquje' wa' xkich'ayo, xketzelaj u wäch, xk-
itaq b'ik, man k'o tä xkiya b'i che, —kächa'.

12 Churox mul xutaq b'ik jun patänil re
kuk'. Xkisok wa', xuquje' xkesaj b'i pa ri
tikb'al uvas, —kächa'.

13 Te k'u ri' xuchomaj ri rajaw ri tikb'al
uvas, xub'ij: "¿Jas ta k'u lo kinb'ano?" —
kächa'. "Kintaq na b'ik ri loq'alaj nu k'ojol.
Kraj ne nim käkil wi ri are' aretaq käkilo," —
xcha ri'.

14 Ri ajchakib', aretaq xkilo, xkich'ab'ej
kib', xkib'ij: "¡Chawilampe'! Are wa' ri
kechb'en na ronojel," —kecha'. "Chixsa'j,
qakämisaj ri achi rech käqechb'ej na wa' we
ulew ri'," —xecha ri'.

15 Xkesaj k'u b'i ru k'ojol ri ajchaq'el ri
tikb'al uvas, xkikämisaj k'ut, —xcha ri Jesús
chke.

Te ri' xuta' ri Jesús chke, xub'ij: ¿Jas k'u
kub'an na ri rajaw ri tikb'al uvas chke? —
kächa ri'.

16 Käpe na ri are', keukämisaj na ri
ajchakib' ri', kuya na ri rulew chke jule'
chik, —xcha ri Jesús chke.

Aretaq xkita wa', xkib'ij ri winaq: ¡Ay,
mäb'antaj wa'! —xecha che.

17 Xka'y k'u ri Jesús chke, xub'ij: ¿Jas kel
kub'ij wa' ri tz'ib'am kanoq pa ru Loq' Pixab'
ri Dios? kub'ij:

Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
we ab'aj ri'* are xkoj che toq'eb'al
re ri ja,
—kächa ri Tz'ib'talik, —xcha ri Jesús.

18 Ronojel winaq jachin ri kätzaq puwi' ri
ab'aj ri', käsoktaj na. We k'u kätzaq we ab'aj
ri' chrij jun, kuk'äjij na, —xcha chke.

Waral käqil wi we rajwaxik u tojik ri alkab'al

19 Ri tijonelab' re ri Pixab' kuk' ri ki
nimaqil sacerdotes aj Israel xkichaplej u
tzukuxik jas käka'n chuchapik ri Jesús pa ri
hora ri', xkixej k'u kib' chkiwäch ri winaq.
Xkich'ob' k'ut chi ri k'utb'al ri', xtzijox wa'
chkij ri e are'.

20 Xkaluchij ri Jesús, xekitaq b'i winaq
chuyuxlexik. Ri winaq ri' xka'n che kib' chi
e utzalaj taq winaq rech käkiriq jun tzij pu
chi' ri Jesús rech käkijach b'i ri Are' pu q'ab'
ri q'atal tzij, käq'at k'u na tzij puwi'.

21 Rumal wa' xkik'ot u chi' ri Jesús, xkib'ij:
Ajtij, qetam chi utz wa' ri kätzijon la xuquje'
ruk' jikomal kätzijon la. Qetam k'ut chi man
nim tä kil la jun winaq chuwäch jun chik.
Xane käk'ut la ri qas u rayinik ri Dios, —
kecha che.

22 ¿A rajwaxik käqatoj alkab'al che ri ni-
malaj taqanel aj Roma? We ne man ra-
jwaxik taj, —xecha che.

23 Xretamaxtaj k'u ri Jesús ri ki chomanik,
xub'ij chke: ¿Jas che käta' alaq wa' chwe?

24 K'utu b'a' alaq jun puaq chnuwäch, —
kächa chke. ¿Jachin k'u rech we ka'yeb'al ri'
xuquje' ri b'i'aj ri' ri k'o chuwäch ri puaq? —
xcha ri Jesús.

Xech'aw chi na ri winaq, xkib'ij che: Are
rech ri César ri nimalaj taqanel, —xecha che.

25 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ya alaq che ri tat
César ri rech ri César. Ya b'a' alaq che ri Dios
ri rech ri Dios, —xcha chke.

26 Man k'o tä k'u jun tzij xekowin churiqik
pu chi' ri Jesús ri xqaj ta wi pa ki q'ab'
chkiwäch ri winaq. Xane xkikajmaj ri xub'ij
ri Jesús chke, man xech'aw tä k'u chik.

Waral kätzijox wi jub'iq' chrij ri k'astajib'al chkixol ri käminaqib'

27 Xeopan k'u jujun chke ri tata'ib' sa-
duceos, ri käkib'ij chi man kek'astaj tä chi na
ri käminaqib'. Ri tata'ib' ri' xkik'ot u chi' ri
Jesús.

28 Xkib'ij che: Ajtij, tz'ib'am kan chqe
rumal ri qa mam Moisés chi we käkäm jun
achi, k'o k'u kan rixoqil, man e k'o tä k'u kan
ralk'ual chrij are', rajwaxik chi ri rachalal ri
käminaq käk'uli ruk' ri ixoq malka'n ri' rech
kek'oji kan ralk'ual ruk'. Ri ak'alab' ri kil ki
wäch je' ta ne e rech ri käminaq, —kecha'.

29 Xkib'ij k'ut: E k'o wuqub' achijab'
kachalal kib'. Ri nab'eal xk'uli'k, xkäm k'ut,
man xk'oji tä kan ralk'ual ruk' ri rixoqil.

30 Ri ukab' xk'uli ruk' ri rixnam malka'n,
xuquje' xkäm b'ik, man xk'oji tä kan ralk'ual
ruk'.

31 Ri urox xuquje' xk'uli ruk' ri malka'n. Je
k'u ri' xka'n ri wuqub' achijab' chkijujunal,
xekämik, man xek'oji tä kan kalk'ual.

32 K'isb'al k'ut xkäm ri ixoq, —kecha'.

* **20:17** We ab'aj ri' ri xub'ij ri Jesús are ri Jesús mismo.

33 Aretaq k'ut kek'astaj chi ri käminaqib',
¿jachin lo chke ri wuqub' achijab' ri' käk'oji
na che rachajil ri chichu'? Xok k'u che
kixoqil ri wuqub', —xecha che ri Jesús.
34 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Ri
winaq ajuwächulew kek'uli'k, käkiya ri
kalk'ual pa k'ulanem.
35 Ri winaq ri ya'tal chke chi kek'astaj b'ik
chkixol ri käminaqib', xuquje' chi käk'oji ki
k'aslemal ri man käk'is taj, man kek'uli tä
chik, man keyi' tä k'u che k'ulanem, —kächa'.
36 E junam chik jas ri ángeles. Man
kekowin tä chik kekämik. E are k'u ralk'ual
ri Dios wa', ri e k'astajinaq chik chkixol ri
käminaqib', —kächa'.
37 Ri qa mam Moisés xutzijoj chi ri
käminaqib' kek'astaj na, —kächa'. Are wa'
ri kuq'alajisaj ri tzij ri xutz'ib'aj chrij ri
k'ix ri käk'atik. Chila' k'ut kub'ij wi xuquje'
chi ri Qajaw Dios are ri u Dios ri qa mam
Abraham, u Dios ri qa mam Isaac, u Dios ri
qa mam Jacob, —kächa'.
38 Ri Dios k'ut, man are tä Dios kech
käminaqib', xane kech ri winaq ri e k'ask'oj.
Ri e k'aslik, e k'ask'oj k'u wa' rumal ri Dios,
—xcha ri Jesús chke.
39 Xech'aw chi na jujun chke ri tijonelab'
re ri Pixab', xkib'ij: Ajtij, qas utz ri b'im la,
—xecha che.
40 Man xkichajij tä chi k'u anima'
chuk'otik u chi' ri Jesús jumul chik.

Kätzijox chi jachin ri' ru Tat ri Cristo

41 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas che käb'ixik
chi ri Cristo are ralk'ual kan ri qa mam
David?
42 Are k'u ri qa mam David kub'ij pa ri wuj
Salmos:
Xub'ij ri Qajaw Dios che ri Wajaw:
"Chatt'uyul pa nu wikiäq'ab'
43 k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan k'u na pa ki wi'
ri käka'n ki k'ulel chawe,"
—kächa'.
44 We ri qa mam David kub'ij Wajaw che, ¿jas
ta k'u che käb'ij alaq chi are xa ralk'ual kan
ri qa mam David? —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús keutzujuj ri tijonelab' re ri Pixab'

45 Konojel ri winaq xetowik aretaq xub'ij
wa' chke ru tijoxelab'.
46 Je wa' xub'ij: Chichajij iwib' chkiwäch
ri tijonelab' re ri Pixab'. Käqaj chkiwäch
keb'inikat pa charchäq taq katz'iaq. Xuquje'
je'l käkilo, nim k'u keil wi ri käyi' rutzil ki
wäch pa taq ri k'ayib'al. Käkitzukuj k'u ri
t'uyulib'al ri nim ki b'anik pa taq ri rachoch
Dios, xuquje' ri t'uyulib'al ri nim keil wi pa
taq ula'nem, —kächa chke.
47 Xuquje' käkitoqij taq ri kachoch ri ixo-
qib' malka'nib'. Te ri' käkiyuq raqan ri ki
tzij aretaq käka'n orar rech man q'alaj tä ri
etzelal ri käka'no. Qas nim na ri k'äx käkiriq
na ri tijonelab' re ri Pixab' aretaq käq'at tzij
pa ki wi', —xcha ri Jesús.

21

Waral käqil wi ri kusipaj jun malka'n ixoq ri sib'alaj meb'a'

1 Pa ri nimalaj rachoch Dios ri Jesús xeril
ri q'inomab' ri tajin käkiya ri ki rajil pa ri
k'olib'al ri käyi' wi ri kuchuj.
2 Xril xuquje' jun chichu' malka'n ri
sib'alaj meb'a'. Xeuya k'u kieb' puaq ri man
nim tä rajil pa ri k'olib'al kuchuj, kraj ne xa
jun centavo rajil ri kieb' puaq ri'.
3 Xub'ij k'u ri Jesús: Qas tzij ri kinb'ij chiwe
chi we meb'a'laj chichu' malka'n ri', are nim
na wa' ri xuya ri are' chkiwäch konojel ri
jule' winaq ri ki yo'm ke.
4 Ri jule' winaq chik ki yo'm jub'iq' che ri
k'ia ri k'o kuk'. Are k'u we chichu' malka'n
ri', pune sib'alaj meb'a', u yo'm ronojel ri
tzuqub'al re, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chi käwulix na ri nimalaj rachoch Dios

5 E k'o k'u jujun chke ri winaq tajin ketzi-
jon chrij ri nimalaj rachoch Dios chi wiqtal
kuk' je'lalaj taj ab'aj, xuquje' kuk' loq'alaj
taq sipanik. Xub'ij k'u ri Jesús:
6 Kopan na ri q'ij ri man käkanaj tä na kan
jun ab'aj puwi' jun ab'aj chik re we ja ri' ri
kiwilo. Konojel kewulix na, —xcha chke.

Keilitaj na k'ia taq etal k'ä mäjoq ri k'isb'al re ronojel

7 Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij: Qa-
jtij, ¿jampa' käb'antaj na wa'? ¿A k'o etal
ri kuq'alajisaj chqawäch chi are q'ij ri' ri
käb'an na ri xb'ij la chqe? —xecha che.
8 Xub'ij ri Jesús: Chichajij iwib' rech mix-
sub'tajik. E k'ia ri kepe na ri käkikoj na ri
nu b'i', käkib'ij: "In ri' ri Cristo," —kecha na.
Xuquje' käkib'ij: "Qetetinaq chi loq ri q'ij," —
kecha ri', —kächa ri Jesús. Mixe' k'u kuk' ri e
are', —kächa ri Jesús chke.
9 Aretaq kita u tzijol nimalaj ch'oj xuquje'
chi käkiwalijisaj kib' ri winaq chkij q'atal
taq tzij, mixej iwib'. Rajwaxik chi nab'e
käb'antaj na wa' we ri', —kächa chke. K'ä
mäjoq ri k'isb'al re we q'ij junab' ri', —xcha
ri Jesús.
10 Te ri' xub'ij chi ri Jesús chke: Kech'ojin
na ri winaq, ri juch'ob' winaq kuk' ri
juch'ob' chik. Xuquje' käch'ojin na jun
tinimit ruk' jun tinimit chik, —kächa'.
11 Käpe na nimalaj wi'jal pa taq jujun
tinimit. Pa taq nik'iaj tinimit chik kepe na
lawalo taq yab'il. Kepe k'u na nimaq taq
käb'raqan. Keilitaj na xib'ib'alalaj taq jastaq
xuquje' nimalaj taq etal chikaj, —xcha chke.
12 Nab'e k'ut chkiwäch wa' we jastaq ri'
kixkichap na ri winaq, kixkijach na pa ki
q'ab' ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' kixkikoj
na pa che'. Kixkik'am na b'i chkiwäch

nimaq taq tata'ib' ri ketaqan pa ki wi' ri winaq, xuquje' chkiwäch q'atal taq tzij rumal wech in, —xcha chke.
13 Are q'ij wa' rech kiniq'alajisaj na in chkiwäch, —kächa'.
14 K'ol b'a' pa iwanima' chi michomaj na b'ik jas ri' ri kib'ij na chuto'ik iwib'.
15 Ri in kinya na chiwe ri rajwaxik u tzijoxik, xuquje' kinya ri i no'j. Ri i k'ulel man käkiriq tä chi na jas käkib'ij chiwe, man kech'akan tä pi wi', —kächa'.
16 Käb'an na tzijtal chiwij kumal ri i tat, i nan, ri iwachalal, ri iwachi'l rech kixjach b'ik. Kekämisax na jujun chiwe.
17 Konojel käketzelaj na i wäch xa rumal wech in, —kächa'.
18 Man käsach tä k'u na u wäch jun chiwe.
19 We kich'ij wa', kixto'taj na, k'o na ri i k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha ri Jesús chke.
20 Aretaq kiwil ri tinimit Jerusalén sutim rij kumal soldados, chich'ob'o' chi käsach na u wäch ri tinimit chanim.
21 Pa ri q'ij ri' ri winaq ri e k'o pa Judea cheanimaj b'i pa taq ri juyub'. Ri e k'o pa ri tinimit, cheb'el b'ik. Ri e k'o pa taq ri juyub', meb'ok chi b'i pa ri tinimit, —kächa'.
22 Are k'u wa' ri q'ij ri kätoj na u k'exel ri ki mak ri winaq aj Jerusalén cho ri Dios. Käb'antaj na ronojel ri tz'ib'am chrij we tinimit ri', —kächa'.
23 ¡Toq'ob' k'u ki wäch ri ixoqib' ri yawab' taq winaq chik, xuquje' ri e k'o alaj taq kal ri k'ä tajin ketu'nik pa ri q'ij ri'! Käk'oji k'u na nimalaj k'äxk'ol cho ruwächulew. Are käpe na ri nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' ri winaq re ri tinimit ri', —kächa'.
24 E k'ia ri kekämisax na kuk' taq ch'ich'. Kechap k'u nik'iaj, kek'am k'u na b'i naj pa taq ronojel tinimit. Ri tinimit Jerusalén käb'an na pa taq aqan kumal ri winaq ri man e aj Israel taj, k'ä kätz'aqat na ri q'ij ri yo'm chke we winaq ri' chi je' käka'n wa', —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi jas ru petik ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq

25 Kek'oji na etal ajsik chrij ri q'ij, chrij ri ik', chkij taq ri ch'imil. Sib'alaj k'äx käkiriq na ri winaq ri e k'o cho ruwächulew. Man käkiriq tä chik jas käka'no, xane sib'alaj käkixej na kib' rumal ri nimalaj roq'eb'al ri kub'an ruwoja' re ri mar, —kächa'.
26 Käb'irb'it na ri kanima' ri winaq rumal ri xib'rikil xuquje' rumal ru chomaxik wa' ri käb'antaj na cho ruwächulew. Keyikopisax na ri u chuq'ab' ri kaj, —xcha'.
27 Te k'u ri' kilitaj na chi kinpetik, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa jun sutz' ruk' nimalaj nu chuq'ab', känimarisax k'u na nu q'ij, —kächa'.
28 Aretaq kechap ki b'anik wa' we ri' ri nu b'im chiwe, chiwilampe', chixka'y chikaj. Käqetet chi k'u loq ri q'ij ri kixutor na ri Dios, —xcha chke.
29 Xutzijoj k'u jun k'utb'al chik re tijonik chke, xub'ij: Chiwilampe ri u che'al higos, xuquje' ronojel u wäch che'.
30 Aretaq kiwilo chi ketux ri ki xaq, kich'ob' pa iwe wi chi qetetinaq chi loq ri q'alaj.
31 Je ri' xuquje' ri ix aretaq kiwilo chi käb'antaj wa' ri nu tzijom chiwe, chich'ob'o' chi xaq jub'iq' kraj chi käpe ri Dios che taqanik pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.
32 Qas tzij kinb'ij chiwe chi man kok'ow tä na we q'ij junab' ri' k'ä käb'antaj na ronojel.
33 Käsach k'u na u wäch ri kaj, xuquje' ruwächulew, are k'u ri nu tzij ri nu b'im chiwe, keb'antaj na wa', —xcha ri Jesús chke.
34 Chichajij b'a' iwib' rech man ke' tä iwanima' kuk' taq nimaq'ij, q'ab'arik, rech man ke' tä ne kuk' nik'iaj jastaq chik ajuwächulew pune are ri i chak, pune are ri ki tzuqik iwalk'ual. Te'talik k'ut käpe na ri q'ij ri' chiwij jas jun awanel.
35 Je' u petik wa' ri q'ij ri' pa ki wi' konojel winaq ri e k'o cho ruwächulew, —kächa'.
36 Chiwila b'a' iwib' amaq'el ronojel q'ij jas ri kib'ano, chib'ana orar amaq'el che ri Dios rech käyi' na chiwe chi kixresaj na chuwäch ronojel wa' ri käpe na cho ruwächulew. Chib'ana wa' rech kuya' kixtak'i na chnuwäch in pa utzil, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —xcha ri Jesús chke.
37 Ri Jesús xuya tijonik ronojel q'ij pa ri nimalaj rachoch Dios. Chaq'ab' k'ut xel b'ik, xkanaj kan pa ri juyub' ri kojom Ujuyub'al Olivos che ru b'i'.
38 Sib'alaj aq'ab' käkimulij kib' ri winaq chuwäch ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios chutatab'exik ru tzij.

22

Kätzukux u chapik ri Jesús

1 Xqetet chik ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk'. "Pascua" u b'i' ri nimaq'ij ri'.
2 Ri ki nimaqil ri sacerdotes aj Israel, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' tajin käkitzukuj jas käka'n chukämisaxik ri Jesús. Käkixej k'u kib' chkiwäch ri winaq.
3 Xok k'u ri Satanás pa ranima' ri tat Judas ri xuquje' käkoj Iscariote che ru b'i'. Are jun chke ri kab'lajuj apóstoles.
4 Xe' ri tat Judas, xeutzijob'ej k'u ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil soldados rech kärilo jas kub'an na chujachik ri Jesús pa ki q'ab'.
5 Xekikot k'ut, xkiya ki tzij chi käkiya na puaq che ri tat Judas chutojik wa'.

6 Xuchi'j k'u ri tat Judas u jachik ri Jesús
aretaq man e k'o tä k'ia winaq.

Käb'an u b'anik ri wi'm re ri Qajaw

7 Xopan k'u ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri
man käyi' tä ch'äm ruk'. Pa ri q'ij ri' rajwaxik
u kämisaxik ri alaj chij re ri Pascua rech
käkitijo.
8 Ri Jesús xeutaq b'i ri tat Pedro, ri tat Juan,
xub'ij chke: Jib'ana u b'anik ri wi'm re ri
Pascua rech käqatijo.
9 Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij: ¿Jawije' kaj
wi la chi käqa'n wi ri wi'm? —xecha che.
10 Xub'ij ri Jesús chke: Aretaq kixopan
pa ri tinimit, kiriqa na jun achi ruk'am jun
q'eb'al joron. Chiterenej b'ik k'ä kixopan na
pa ri ja ri kok wi.
11 Chib'ij che ri rajaw ja: "Kuta' ri Qajtij
che la: ¿Jawije' k'o wi ri cuarto ri kintij wi ri
wi'm re ri Pascua kuk' ri nu tijoxelab'?" —
kixcha che.
12 Kuk'ut na chiwäch jun nimalaj cuarto
suk'umatal chik pa ri kawiq ja. Chib'ana
u b'anik ri wi'm re ri Pascua chila', —xcha
chke.
13 Xeb'e' k'ut, xekiriqa ronojel je' jas ri u
b'im b'i ri Jesús chke. Xkichap u b'anik ri
wi'm re ri Pascua.
14 Aretaq xopan ri hora, xt'uyi ri Jesús chi'
ri mesa. E k'o ri kab'lajuj apóstoles ruk'.
15 Xub'ij chke: Sib'alaj nu rayim u tijik
wa' we wi'm ri' re ri Pascua iwuk' k'ä mäja'
kinriq k'äx.
16 Kinb'ij k'u chiwe chi man k'o tä chi na
jumul ri kintij na wa' k'ä käb'antaj na wa' pa
ru taqanik ri Dios, —xcha chke.
17 Xuk'am k'u ri vaso, xumaltioxij wa' che
ri Dios, xub'ij chke ru tijoxelab': Chik'ama
wa'. Chijacha wa' chiwäch, chitija b'a'.
18 Kinb'ij k'u chiwe chi man kintij tä chi
na we ri u wa'l uvas k'ä käpe na ri Dios che
taqanik pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.
19 Aretaq ri Jesús xuk'am ri wa, xumal-
tioxij wa' che ri Dios. Xupiro, xuya chke ru
tijoxelab', xub'ij: Are je' jas ri nu cuerpo ri
käjach na rumal iwech ix. Chitija wa' che
natab'al we, —xcha'.
20 Aretaq e woqinaq chik, xuk'am xuquje'
ri vaso junam jas ri xub'an che ri wa, xub'ij:
Ri k'o chupam we vaso kinjunamaj ruk' ri
nu kik'el ri käturuwisax na rumal iwech ix.
Käb'an k'u na ri k'ak' trato rumal we nu
kik'el ri', —kächa ri Jesús chke.
21 ¡Chiwilampe'! Ri jachal we tajin käwi'
wuk' chi' we mesa ri'.
22 Qas tzij kinkäm na in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq, je' jas u b'eyal ru
chomanik ri Dios. ¡K'äx k'u re ri achi ri
kinjachowik! —xcha chke.
23 Te ri' xkichap u k'otik ki chi' chb'il kib'
chrij jachin chke ri käb'anow na wa'.

Waral kätzijox wi ri ki chomanik ri kab'lajuj chrij jachin chke ri nim na u b'anik

24 Te k'u ri' ri tijoxelab' xkichaplej u
chomalaxik kib' chrij jachin chke ri nim na
u b'anik.
25 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri q'atal taq tzij
ketaqan wa' pa ki wi' ri winaq. Ri e k'o pa ki
wi' ri winaq käb'ix "B'anal taq Utzil" chke.
26 Man je' tä k'u wa' ri ix. Xane ri nab'eal
chiwe are je' ta ne ri más ak'al. Are k'u ri
nim u b'anik chixol are junam jas ri patänil
iwe.
27 ¿Jachin k'u ri nim na u b'anik? ¿A are ri
kät'uyi chi' ri mesa, o are ri patänil iwe? ¿A
mat are ri kät'uyi chi' ri mesa? Are k'u ri in,
in k'o iwuk' je' jas ri patänil iwe, —xcha chke.
28 Ri ix k'ut, ronojel q'ij xixk'oji wuk' in. I
riqom k'äx junam wuk' in.
29 Rumal wa' kinya na chiwe chi kixtaqan
na je' jas ri xuya ri Dios ri nu Tat chwe in chi
ri in kintaqanik.
30 Kinb'an na wa' rech kixwi' wuk' in chi'
ri nu mesa pa ri nu taqanik in. Ri ix k'ut käyi'
na chiwe chi kiq'at na tzij pa ki wi' ri winaq
re ri kab'lajuj juch'ob' winaq re ri tinimit
Israel, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj apanoq chi ri tat Pedro kub'ij na chi man retam tä u wäch

31 Xuquje' xub'ij ri Qajaw Jesús: Simón,
Simón, chawila' chi ix iwonojel ix u tz'onom
ri Satanás rech kixutaqchi'j che mak che
rilik we qas tzij kich'ij wa'. Junam kub'an
na ri are' chiwe jas ri kub'an jun winaq
kuseysa' ri triko rech kätzaq na kanoq ri
man utz taj, —kächa'.
32 In b'ochi'm k'u ri Dios pa wi' at rech
katkojon na, rech man kattzaq taj. Ri
at k'ut, aretaq kak'ex awanima', katzelej
awib', keato' b'a' ri awachalal, —xcha che.
33 Xub'ij ri Simón Pedro che: Qajaw, nu
jikib'am ri wanima' in chi kine' uk' la, pune
b'a' pa che', pune b'a' kinkäm uk' la, —xcha
che.
34 Xub'ij ri Jesús che: Pedro, qas tzij kinb'ij
chawe chi k'ä mäjoq kätzintziriqin ri ama' äk'
kämik, kab'ij na at oxmul chi man awetam
tä nu wäch, —xcha che.

Käqetet k'u ri hora ri kuriq k'äx ri Jesús

35 Xub'ij ri Jesús chke konojel: Aretaq
xixintaq b'ik, man k'o tä i bolsa re puaq,
man k'o tä i chim, man xik'am tä b'ik i xajäb'.
¿A k'o lo jas xajwataj chiwe? —xcha chke.
Man k'o taj, —xecha che.
36 Xub'ij k'u chke: Kämik k'ut, apachin ri
k'o u bolsa re puaq, chuk'ama b'ik, xuquje'
chuk'ama b'i ru chim. We man k'o tä u
machete, chuk'iyij ru q'u' chuloq'ik jun re,
—kächa chke.
37 Kinb'ij k'u chiwe chi tzrajwaxik wi chi
käb'antaj ri tz'ib'am chwij pa ru Loq' Pixab'
ri Dios, —kächa'. Are wa' ri kub'ij: "Xb'ix che

chi are jun chke ri itzel taq winaq," —kächa'. Ronojel k'u ri tz'ib'tal chwij, rajwaxik chi käb'antaj na wa', —xcha ri Jesús chke.

38 Xkib'ij ru tijoxelab' che: Qajaw, ¡chilampe la! E k'o kieb' machetes waral, —xecha che.

Ruk' wa', —xcha chke.

Ri Jesús kub'an orar pa Getsemaní

39 Xel b'i ri Jesús, xe' pa ri Ujuyub'al Olivos je' jas ru naq'atisam wi rib'. Xuquje' ru tijoxelab' xeteri b'i chrij.

40 Aretaq xeopan jela', xub'ij chke ru tijoxelab': Chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak, —xcha chke.

41 Ri Jesús k'ut xutas apan rib' chke. Je' xek'ol wi apanoq jas ru najil jun ab'aj ri kusirirej apan jun. Xxuki'k, xub'an orar.

42 Xub'ij: Tat, we kaj la, b'ana b'a' la chi man rajwaxik taj chi kinriq we nimalaj k'äx ri käpetik, —kächa'. Mäb'an k'u la ri nu rayib'al in, xane ri rayib'al la, —xcha ri Qajaw Jesús.

43 Xuk'ut k'u rib' jun ángel ajchikaj chuwäch ri xyo'w u chuq'ab'.

44 Ri Jesús, rumal chi sib'alaj nim ri k'äx ri tajin kuno', sib'alaj xukoj u chuq'ab' chub'anik orar. Sib'alaj xub'oq ja' je' ta ne chi are nimaq taq tz'uj re kik' ri käqaj cho rulew.

45 Aretaq xto'taj ri Jesús chub'anik orar, xe' kuk' ru tijoxelab'. Xeuriqa'. Tajin kewar rumal ri ki b'is.

46 Xub'ij ri Jesús chke: ¿Jas che kixwarik? Chixwalijoq, chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak, —xcha chke.

Waral käqil wi ru chapik ri Jesús

47 Tajin kätzijon ri Jesús aretaq xeopan k'ia winaq. Ri tat Judas, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab' ri Jesús u k'amom ri ki b'e. Xnaqajin ri tat Judas che ri Jesús chutz'umaxik.

48 Xub'ij k'u ri Jesús che: Judas, —kächa'. ¿A kinatz'umaj che nu jachik b'ik? ¿A je' kab'an chwe in, in ri' ri Ralk'ual Dios ri Qas Winaq? —xcha ri Jesús che.

49 Ri e sutininaq rij ri Jesús, aretaq xkil ri xuk'ulmaj, xkib'ij che: Qajaw, ¿a keqach'ay na che machete? —xecha che.

50 Jun chke ri tijoxelab' xusok jun achi ri patänil re ri ki nimal sacerdotes aj Israel, xresaj k'u ru xikin re u wikiäq'ab'.

51 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Ruk' wa', —xcha'. Chiya kan ri ch'oj, —xcha chke.

Xuchap k'u koq ru xikin ri achi, xukunaj.

52 Te ri' xch'aw ri Jesús jumul chik, xub'ij chke ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' chke ri ki nimaqil soldados ri chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' chke ri ki nimaqil ri winaq, e are' k'u taq wa' ri e petinaq chrij chuchapik: Je' ta ne chrij jun elaq'om ri elinaq wi loq alaq kuk' machetes, kuk' che', —kächa'.

53 In k'o k'u uk' alaq ronojel q'ij pa ri nimalaj rachoch Dios, man xinchap tä alaq. Are k'u hora wa' ri yo'm chech alaq chi käb'an alaq wa'. Ri chuq'ab' alaq are re ri Itzel wa' ri kätaqan pa ri q'equm, —xcha ri Jesús chke.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

54 Xkichap k'u ri Jesús, xkik'am b'i cho rachoch ri ki nimal sacerdotes aj Israel. Ri tat Pedro u terenem chinaj.

55 Aretaq xkinuk' q'aq' pu nik'iajal ruwoja, konojel xkimulij kib' chrij, xet'uyi'k. Xuquje' ri tat Pedro xt'uyi chkixol.

56 Te ri' jun ali ajik' xril ri tat Pedro t'uyul chrij ri q'aq'. Ko xka'y che, xub'ij: Ri achi ri' are jun ruk' ri Jesús xuquje', —xcha ri ali.

57 Ri tat Pedro xresaj rib' chupam, xub'ij: Man je' taj, ali, —xcha'. Man wetam tä u wäch, —xcha ri'.

58 Man naj tä chi k'ut, k'o jun chik xilow ri tat Pedro, xub'ij che: Ri at xuquje', at jun chke ri e k'o ruk' ri tat Jesús, —xcha che.

Xub'ij ri tat Pedro: Man in tä ri', tat, —xcha che.

59 Kraj ok'owinaq jun hora chik, k'o chi jun xujikib'a u b'ixik, xub'ij: Qas tzij ri are' jun ruk' rumal chi are aj Galilea, —xcha'.

60 Xub'ij k'u ri tat Pedro: Tat, man kinch'ob' taj jas ri käb'ij la, —xcha che.

K'ä tajin kätzijon ri tat Pedro aretaq xtzintziriqin jun ama' äk'.

61 Te ri' xutzolq'omij rib' ri Qajaw Jesús, xka'y che ri tat Pedro. Xna'taj k'u ri tzij ri u b'im ri Qajaw Jesús che: "K'ä mäjoq kätzintziriqin ri ama' äk', kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch," —xcha ri Jesús.

62 Xel k'u apan ri tat Pedro chrij ri ja, xuk'is rib' che oq'ej.

Käketz'b'ej u wäch ri Jesús

63 Ri achijab' k'ut, ri e chajininaq ri Jesús, käketz'b'ej u wäch, xuquje' käkich'ayo.

64 Xkich'uq ru waq'äch, xkib'ij k'u che: ¡Chach'ob'o'! ¿Jachin ri' ri xatch'ayowik? —xecha che.

65 K'ia ri mälom taq tzij ri xkib'ij che, sib'alaj xkiyoq'o.

Käk'am b'i ri Jesús chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq

66 Aretaq xsaqirik, xkimulij kib' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xk'am b'i ri Jesús chkiwäch.

67 Xkib'ij k'u che: ¿A lal ri' ri Cristo? B'ij b'a' la chqe, —xecha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Pune ta ne kinb'ij chech alaq, man käkoj tä alaq ri nu tzij, —kächa'.

68 We ta k'u k'o jas kinta' chech alaq, man
käb'ij tä alaq chwe jas ri kinta' chech alaq.
Man kintzoqopij tä b'i alaq, —kächa'.
69 Tzkämik ri', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri
Qas Winaq, kint'uyi na pu wikiäq'ab' ri Dios
ri sib'alaj k'o u chuq'ab', —xcha chke.
70 Chanim k'ut xkita' che, xkib'ij konojel:
¿A lal ne lo ri' ru K'ojol ri Dios? —xecha che.
Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Je ri' jas ri
käb'ij alaq chwe chi in ri', —xcha chke.
71 Xkib'ij k'ut: ¿A kajwataj ta k'u lo jun
q'alajisanel chik chqawäch? ¡Man rajwaxik
taj! Ri uj k'ut, uj xujtow pu chi' jas ri kub'ij
chb'il rib', —xecha ri tata'ib'.

23

Ri Jesús k'o cho ri q'atal tzij Pilato

1 Te k'u ri' xewalij konojel ri winaq ri
xkimulij kib'. Xkik'am b'i ri Jesús cho ri
q'atal tzij Pilato.
2 Xkichaplej u b'anik tzij chrij ri Jesús,
xkib'ij: Qa riqom chi we achi ri' tajin kusach
ki k'ux ri winaq, xuquje' xujutijoj chi man
rajwaxik taj käqaya alkab'al che ri tat César.
Kub'ij k'u chb'il rib' chi ri are', are ri Cristo,
jun nim taqanel.
3 Xuta' k'u ri tat Pilato che: ¿A at ri' ri
kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel? —xcha
ri'.
Xch'aw ri Jesús, xub'ij: Je ri' jas ri käb'ij la,
—xcha che.
4 Xub'ij k'u ri tat Pilato chke ri ki nimaqil
sacerdotes, xuquje' chke ri nik'iaj winaq
chik: Man k'o tä mak kinriq chrij we achi ri',
—xcha chke.
5 Ko k'ut xkijikib'a u b'ixik wa' konojel,
xkib'ij: Xa kusach ki k'ux ri winaq, kuya ti-
jonik pa ronojel tinimit rech Judea. Xuchap-
lej loq tijonik pa Galilea, u taqem u b'anik
wa', xul waral pa Jerusalén, —xecha che.

Ri Jesús käk'am b'i cho ri nim taqanel Herodes

6 Aretaq ri tat Pilato xuta wa', xuta' we ri
achi ri' are aj Galilea.
7 Aretaq xretamaj chi jela' kel wi loq ri
Jesús jawije' kätaqan wi ri tat Herodes, xutaq
b'i ri Jesús cho ri are'. Ri tat Herodes k'o
apan pa Jerusalén pa taq ri q'ij ri'.
8 Aretaq ri tat Herodes xril ri Jesús, sib'alaj
xkikotik. Xke' k'u k'ia q'ij u rayim rilik u
wäch. Kraj ta k'u na käril jun kajmab'al
rumal ri Jesús, rumal chi k'ia taq tzijob'elil
u tom chrij.
9 Ri tat Herodes sib'alaj xuk'ot u chi' ri
Jesús. Man k'o tä k'u jas xub'ij ri Jesús che.
10 Ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel
xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' sib'alaj
xkitzukuj jas käka'n chub'anik tzij chrij.
11 Are k'u ri tat Herodes xuquje' ru solda-
dos xketzelaj u wäch ri Jesús. Xketz'b'ej k'u
u wäch xuquje'. Xkikoj jun je'lalaj atz'iaq
che je' jas ri kukoj jun nim taqanel. Te ri' ri
tat Herodes xutaq chi b'i ri Jesús ruk' ri tat
Pilato.
12 Xutzir k'u ri ki ch'oj ri tat Herodes ruk'
ri tat Pilato pa we q'ij ri'. Xjunamataj k'u ki
wäch. Xeb'ux kachi'l kib'.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisaxik

13 Te ri' ri tat Pilato xeusik'ij ri ki ni-
maqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq,
xuquje' konojel ri winaq rech käkimulij kib'
chuwäch.
14 Xub'ij k'u chke: Ri ix, i k'amom loq ri
achi ri' chnuwäch. Xib'ij chi xa kusach ki
k'ux ri winaq. Aretaq xink'ot u chi' chiwäch,
man k'o tä mak xinriq chrij we achi ri' jas ri
kib'ij ix.
15 Xuquje' ri tat Herodes man xuriq tä
mak chrij. U taqom chi k'u loq quk'. Chiwil-
ampe' chi man k'o tä jas u b'anom we achi
ri' ri taqal u kämisaxik.
16 Kink'äjisaj b'a' u wäch. Te k'u ri' kintzo-
qopij b'ik, —xcha chke.
17 Ri q'atal tzij, jas ri ki naq'atisam wi
ri winaq, ronojel nimaq'ij rajwaxik kutzo-
qopij b'i jun ajpache'.
18 Konojel ri winaq juntir xkiraq ki chi',
xkib'ij: ¡Chesaj la b'i wa'! ¡Tzoqopij b'a' la ri
tat Barrabás chqe! —xecha che.
19 Are k'u ri tat Barrabás k'o pa che' rumal
chi u kämisam jun winaq, xuquje' xeumulij
ri winaq re ri tinimit rech käkiyak kib' chrij
ri q'atal tzij.
20 Ri tat Pilato xeuch'ab'ej ri winaq jumul
chik. Are k'u ri are' kraj kutzoqopij ri Jesús.
21 Ri winaq xkiraq ki chi' jumul chik,
xkib'ij: ¡Chripoq! ¡Chripoq! —xecha'.
22 Churox mul xub'ij chke: ¿Jas etzelal u
b'anom wa' we achi ri'? Man k'o tä jun mak
nu riqom chrij rech käkämisaxik. Kink'äjisaj
b'a' u wäch, kintzoqopij k'u b'ik, —xcha chke.
23 Ri winaq k'ut xkikoj ki chuq'ab' ju-
nam kuk' ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel.
Sib'alaj xkiraq ki chi' chub'ixik chi kärip
ri Jesús. Xekowinik, xech'akan che ri tat
Pilato. Xyi' k'u chke jas ri xkirayij.
24 Te k'u ri' ri tat Pilato xuq'at tzij chi
käb'antaj na jas ri xkita' che.
25 Xutzoqopij k'u ri tata' ri xkita', are ri
ajpache', ri achi kämisanel ri xeumulij ri
winaq re ri tinimit rech käkiyak kib' chrij ri
q'atal tzij. Are k'u ri Jesús xujach pa ki q'ab'.

Kärip ri Jesús cho ri cruz, käkämisaxik

26 Aretaq tajin käk'am b'i ri Jesús churipik,
xkichap apan jun achi aj Cirene, Simón u
b'i', ri petinaq pa juyub'. Xkiya k'u ri cruz
chrij rech kutelej b'ik, kuterenej b'i ri Jesús.
27 Xeteri k'u b'ik k'ialaj winaq, xuquje'
jujun taq ixoqib' ri käkik'is kib' che oq'ej,
käkoq'ej u wäch ri Jesús.
28 Xutzolq'omij rib' ri Jesús, xerilo, xub'ij
k'u chke: Ixoqib' aj Jerusalén, —kächa'.

Moq'ej chi alaq nu wäch in, are k'u choq'ej ib' alaq, xuquje' cheoq'ej alaq ki wäch ri al alaq, —kächa chke.
29 Kopan k'u na ri q'ij aretaq käb'ixik: "Utz ke ri chuchuib' ri man kealk'ualan taj, ri man kekowin tä che alk'ualanik. Utz ke ri chuchuib' ri man k'o tä kal ri ketu'nik," —kächa na.
30 Pa ri q'ij ri' käkib'ij na ri winaq chke ri nimaq taq juyub': "Chixtzaq loq pa qa wi'," —kecha na ri'. Xuquje' käkib'ij chke ri juyub': "Chujich'uqu," —kecha na chke.
31 We käb'an wa' we k'äx ri' aretaq räx ri che', ¿jas ta ne ri käka'n na aretaq chaqi'j chik ri che'? —xcha chke.
32 Xuquje' xekik'am b'i ruk' ri Jesús kieb' b'anal taq etzelal rech kekämisaxik.
33 Aretaq xeopan pa ri k'olib'al ri kojom U B'aqil Jolomaj che ru b'i', chila' xkirip wi ri Jesús, xuquje' ri kieb' b'anal taq etzelal junam ruk', jun pu wikiäq'ab', ri jun chik pu moxq'ab' ri Jesús.
34 Xub'ij k'u ri Jesús: Tat, sacha la ki mak. Xa man käkich'ob' tä ri' jas ri tajin käka'no, —xcha'.
Ri soldados k'ut xkesaj ki suerte chrij ri ratz'iaq ri Jesús, xkijach k'u wa' chkiwäch.
35 E tak'atoj k'u ri winaq, tajin keka'y che ri Jesús. Ri ki nimaqil ri winaq xketz'b'ej u wäch, xkib'ij: Xuto' ri jule' winaq chik. We qas tzij are ri Cristo ri cha'tal rumal ri Dios, chuto' b'a' rib', —xecha'.
36 Xuquje' ri soldados xketz'b'ej u wäch. Xeqeb' ruk' ri Jesús, xkiya ch'äm vino chuwäch.
37 Xkib'ij che: ¡We at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel chato' b'a' awib'! —xecha che.
38 Kojom k'u jun tz'ib'talik puwi' ri cruz ri xrip wi ri Jesús. Are tz'ib'am wa' pa ki ch'ab'al ri winaq aj Israel, ri winaq latinos, xuquje' ri winaq griegos, kub'ij: ARE NIM TAQANEL PA KI WI' RI WINAQ AJ ISRAEL, —kächa'.
39 Jun chke ri b'anal taq etzelal, ri e tzäyeb'am ruk', xuyoq'o, xub'ij: We qas tzij lal ri' ri Cristo, chto' ib' la. Chujto' la uj xuquje', —xcha ri'.
40 Xch'aw ri jun achi chik, xuyaj ri rachi'l. Xub'ij che: ¿A mat kaxej awib' at cho ri Dios, at k'ut junam tajin kariq k'äx ruk'?
41 Ri uj taqal chqe chi je' käb'an wa' chqe. Tajin käqatoj u k'exel ri qa'nom. Are k'u wa' we achi ri', man k'o tä etzelal u b'anom, —xcha che ri rachi'l.
42 Xub'ij che ri Jesús: Tat, chinnataj che la aretaq kächaplej la taqanik, —xcha che.
43 Xch'aw ri Jesús, xub'ij: Qas tzij ri kinb'ij chawe chi kämik ri' katk'oji na wuk' in pa ri je'lalaj k'olib'al "paraíso" u b'i', —xcha che.

Käkäm ri Jesús

44 Kraj pa ri kab'lajuj hora xq'equmar ruwächulew k'ä pa ri urox hora re b'enaq q'ij.
45 Xatin k'u ri q'ij, xuquje' xjisjob' ri tasb'al u pam ri nimalaj rachoch Dios.
46 Te ri' xuraqaqej u chi' ri Jesús, ko xch'awik, xub'ij: ¡Tat! —xcha'. Kinjach ri wanima' pa q'ab' la, —xcha'.
U b'im wa', xel ranima'.
47 Aretaq ri ki nimal soldados xril ri xb'antajik, xunimarisaj u q'ij ri Dios, xub'ij: Qas utzalaj achi wa' we achi ri', —xcha'.
48 Konojel ri winaq xkimulij kib' che rilik. Aretaq xkil ri xb'antajik, xetzelejik, sib'alaj keb'isonik, keb'oq'ik.
49 Konojel ri etamaninaq u wäch ri Jesús, xuquje' ri ixoqib' ri tereninaq u loq pa Galilea xekanaj kan chinaj che rilik ri xb'an che.

Kämuq ri Jesús

50 Te ri' xopan jun achi, José u b'i'. Are jun chke ri ki nimaqil ri winaq, utzalaj achi k'u wa' ri jikom ranima'.
51 Ri are' are aj Arimatea, jun tinimit re Judea. Are jun achi ri ku'l na u k'ux che reyexik ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Man xuk'ul tä k'u re ri are' ri ka'nom ri nik'iaj ki nimaqil ri winaq chik.
52 Xopan k'u ri are' cho ri tat Pilato chuta'ik chi käyi' ru cuerpo ri Jesús che.
53 Aretaq xuqajsaj, xub'olq'otij pa jun manta. Xuya k'u pa jun muqub'al ri mäja' k'o jun winaq yo'm chupam. Ri muqub'al ri' are jun pek k'otom koq cho ri ab'aj.
54 We q'ij ri' are ri víspera wa' re ri Pascua. Xaq jub'iq' kraj chi kächaplex ri q'ij re uxlanem.
55 Ri ixoqib' ri xeteri loq ruk' ri Jesús pa Galilea, xkiterenej b'ik, xkil ri muqub'al. Xkilo jas ri xb'an kan chuya'ik ri käminaq chupam.
56 Aretaq xetzelej b'i cho ja, xka'n u b'anik k'ok'alaj taq kunab'al. Xeuxlan k'u pa ri q'ij re uxlanem, je' jas ri kub'ij ri Pixab'.

24

Käk'astaj b'i ri Jesús chkixol ri käminaqib'

1 Pa ri nab'e q'ij re ri semana, sib'alaj aq'ab' xeb'e' ri ixoqib', xeopan k'u chuchi' ri muqub'al. Xkik'am b'i ri k'ok'alaj taq kunab'al ri ka'nom.
2 Xkiriq ri ab'aj wolqotim chi apan jela' chuchi' ri muqub'al.
3 Xeb'ok b'ik, man xkiriq tä k'u ru cuerpo ri Qajaw Jesús.
4 Xkixej k'u kib', man xkiriq taj jas käka'no rumal ri xb'antajik. Xaq te'talik k'ut xetak'i kieb' achijab' chkinaqaj, ri sib'alaj käjuluw ri katz'iaq.

5 Xkixej k'u kib' ri ixoqib', xkipachb'a kib'
pulew. Xkib'ij k'u ri achijab' chke: ¿Jas che
kitzukuj ri k'aslik chkixol ri käminaqib'?
6 Man k'o tä waral, xk'astaj b'i ri', —kecha
chke. Chna'taj chiwe jas ri xutzijoj kan ri
Jesús chiwe aretaq k'ä k'o ri Are' pa Galilea,
—kecha'.
7 Je' xub'ij wa' chiwe: "Rajwaxik chi ri
in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,
kinjach na pa ki q'ab' ajmakib', kinrip na
cho ri cruz, kink'astaj k'u na b'i chkixol ri
käminaqib' churox q'ij," —xcha ri', —xecha
chke ri ixoqib'.
8 Te k'u ri' xna'taj ru tzij ri Jesús chke ri
ixoqib'.
9 Aretaq tzelejem loq ke, ki petik pa
ri muqub'al, xkitzijoj chke ri tijoxelab',
xuquje' chke ri nik'iaj kachi'l chik ronojel ri
xkik'ulmaj.
10 Ri xkitzijoj ri tzij ri' chke ri apóstoles,
ru taqo'n ri Jesús, e are' ri nan María Mag-
dalena, ri nan Juana, ri nan María ru nan ri
Jacobo, xuquje' ri jule' ixoqib' chik.
11 Ri apóstoles man xkikoj tä ri ki tzij ri
ixoqib'. Xel chkiwäch chi xaq kon taq tzij ri
käkib'ij.
12 Pune ta ne je ri', ri tat Pedro xwalij
b'ik. Xutik anim, xe' chuchi' ri muqub'al.
Xpachi'k, xka'y koq chupam. Xuwi ri manta
xrilo. Xukajmaj k'u ri xk'ulmatajik.

Ri xk'ulmataj pa ri b'e ri ke' pa ri tinimit Emaús

13 Pa we q'ij ri' e b'enaq pa ri b'e kieb' chke
ri tijoxelab'. B'enam ke pa jun alaj tinimit,
Emaús u b'i'. Kraj julajuj kilómetros u xol
ruk' ri tinimit Jerusalén.
14 Käkitzijob'ela kib' chrij ri xb'antaj pa
Jerusalén.
15 Tajin k'u käkich'ab'ej kib', käkik'otola taq
ki chi' aretaq ri Jesús xuriq b'i rib' kuk',
xerachi'laj b'i junam.
16 Xb'an k'ut chi man xkich'ob' tä u wäch.
17 Xub'ij k'u chke: ¿Jas ri kitzijob'ela chb'il
taq iwib' pa we b'e ri'? —kächa'. ¿Jas che
kixb'isonik? —xcha chke.
18 Jun chke ri achijab', Cleofas u b'i',
xch'awik, xub'ij che: ¿A xaq lal jun ok'owel
pa Jerusalén? Kraj ne xaq xuwi ri lal man
etam tä la ri xb'antaj jela' pa taq ri q'ij ri', —
xcha che.
19 Xub'ij k'u chke: ¿Jas ri' ri xb'anik? —
xcha ri Jesús chke.
Xkib'ij che: Are ri xb'an che ri Jesús aj
Nazaret. We achi ri' are jun q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios, ri sib'alaj k'o u chuq'ab'
ru tzij ri xuquje' kub'an kajmab'al. Nim k'u
u b'anik cho ri Dios, xuquje' chkiwäch ri
winaq, —kecha che.
20 Xjach k'u b'ik, xq'at tzij puwi' chi
käkämisaxik ri Are' kumal ri ki nimaqil sac-
erdotes aj Israel, xuquje' kumal ri ki ni-
maqil ri qa winaq uj. ¡Xkirip k'u cho ri cruz!
—kecha'.
21 Are k'u ri uj xqachomaj chi are wa' ri
kutor na ri qa tinimit Israel. Ya xke' oxib' q'ij
kämik ri xb'an wa', —kecha che.
22 Xqakajmaj k'ut jas ri xkitzijoj jujun taq
ixoqib' chqaxol. Aq'ab' xeb'e' chuchi' ru
muqub'al ri Jesús.
23 Man xkiriq tä chi k'u ru cuerpo, —
kecha'. Aretaq xetzelej b'ik, xkitzijoj chqe
chi xekil ángeles ri xkib'ij chi xk'astaj b'i ri
Jesús, —kecha'.
24 Te ri' xeb'e' jujun chke ri qachi'l chuchi'
ri muqub'al, je' xkilo jas ri xkib'ij ri ixoqib'.
Man xkil tä chi u wäch ri Jesús, —xecha che.
25 Te ri' xub'ij ri Jesús chke: ¡Ay, kon taq
achijab'! ¡Man kixkojon tä che ri ki tzijom
kan ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri
Dios!
26 ¿A mat iwetam ix chi rajwaxik chi
ri Cristo kuriq wa' we k'äx ri' k'ä mäjoq
känimarisax u q'ij? —xcha chke.
27 Xuchaplej k'u u q'alajisaxik chkiwäch ri
u tzij ri mam Moisés xuquje' ri ki tzij ri ojer
taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios jas ri
ki tz'ib'am kan chrij ri Cristo.
28 Xenaqajin k'u che ri alaj tinimit jawije'
e b'enam wi ke. Ri Jesús xub'ano chi je' ta ne
chi naj ri ke' wi na, man xtak'i taj.
29 Ri tijoxelab' xkikoj ki chuq'ab' rech
käkanaj kan kuk', xkib'ij che: Kanaj kan la
quk'. Qajem k'u kub'an ri q'ij, kok k'u na ri
aq'ab', —xecha che.
Xok k'u b'i ri Jesús, xkanaj kan kuk'.
30 Aretaq xt'uyi kuk' chi' ri mesa, xuk'am
ri wa. Xutewchij, xupiro, xuya chke.
31 Te k'u ri' xyi' chke chi xekowinik
xkich'ob' u wäch. Xaq te'talik k'ut xsach ri
Jesús chkiwäch.
32 Xkib'ila k'u ri jun che ri jun chik: ¿A
mat k'o jas xqana' pa qanima' aretaq xu-
juch'ab'ej pa ri b'e, aretaq xuq'alajisaj ru
Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chqawäch?
—xecha'.
33 Pa ri hora ri' xewalijik, xetzelej b'i pa
Jerusalén. Xekiriqa ri julajuj tijoxelab' ki
mulim kib' xuquje' ri nik'iaj kachi'l chik.
34 Xkib'ij k'u chke: Qas tzij xk'astaj ri
Qajaw Jesús, u k'utum k'u rib' chuwäch ri tat
Simón, —xecha chke.
35 Te ri' xkitzijoj ri xkik'ulmaj pa ri b'e,
xuquje' xkitzijoj jas xketamab'ej u wäch ri
Jesús aretaq xupir ri wa.

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch ru tijoxelab'

36 Aretaq tajin käkitzijob'ela kib' chrij ri
xkik'ulmaj, xuk'ut rib' ri Jesús chkiwäch,
xtak'i k'u chkixol. Xub'ij chke: Chuxlan b'a'
ri iwanima', —xcha chke.

37 ¡Sib'alaj k'u xkixej kib'! Xkichomaj chi
are jun xib'inel ri tajin käkilo.
38 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas che
kixb'irb'it pa iwanima', kub'an k'u kieb' i
k'ux? —kächa'.
39 Chiwila ri waqan xuquje' ri nu q'ab' chi
qas in ri' ri Jesús. Chinina', chiniwila', —
kächa'. Jun xib'inel man k'o tä u tijal, man
k'o tä k'u u b'aqil je' jas ri wech in ri kika'yej,
—xcha chke.
40 Aretaq xub'ij wa' xuk'ut ru q'ab' xuquje'
ri raqan chkiwäch.
41 Käkaj käkikojo, käkaj man käkikoj taj ru-
mal chi kikajmam kib'. Jub'iq' kekikotik,
jub'iq' k'u käkixej kib'. Xub'ij k'u ri Jesús
chke: ¿A k'o waral jas kintijo? —xcha chke.
42 Xkiya k'u jun ch'äqap b'olom kär che.
43 Xuk'amo, xutij chkiwäch.
44 Xub'ij k'u chke: Aretaq ri in xink'oji
iwuk', xintzijoj chiwe chi rajwaxik
keb'antaj konojel ri tz'ib'am chwij pa ru
Pixab' ri qa mam Moisés, xuquje' ri tz'ib'am
kumal ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios, xuquje' pa taq ri salmos, —xcha ri
Jesús chke.
45 Te k'u ri' xuya chke chi xkich'ob' na ri
Tz'ib'talik.
46 Xub'ij chke: Je' tz'ib'am wa' chi kuriq na
k'äx ri Cristo, käk'astaj k'u na b'i chkixol ri
käminaqib' churox q'ij, —kächa'.
47 Xuquje' tz'ib'am chi rajwaxik u tzijoxik
ru Tzij ri Dios chke konojel tinimit pa ri
u b'i' ri Cristo chub'ixik chke chi rajwaxik
käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik
ri winaq rech kesachtaj na ri ki mak. Are
kächapletaj na b'i u tzijoxik wa' pa ri tinimit
Jerusalén, —kächa chke.
48 Ri ix k'ut, ix q'alajisanelab' chrij ronojel
wa' we ri'.
49 Kintaqa na loq pi wi' jas ri xub'ij ri Dios
ri nu Tat chi kuya na chiwe. Chixkanaj b'a'
kan pa ri tinimit Jerusalén k'ä käyi' na chiwe
ri i chuq'ab' ajchikaj.

Ri Jesús käk'am b'i chikaj

50 Te k'u ri' ri Jesús xeuk'am b'i apan
chrij ri tinimit Betania. Chila' xuwalijisaj ru
q'ab', xeutewchij.
51 Aretaq tajin keutewchij, xel b'i
chkiwäch, xk'am b'i chikaj.
52 Xnimarisax na u q'ij kumal chila'. Te
ri' xetzelej loq pa Jerusalén, sib'alaj k'u
kekikotik.
53 Amaq'el ronojel q'ij e k'o pa ri nimalaj
rachoch Dios, tajin käkiya k'u u q'ij ri Dios.
Amén.

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUAN

Ri Cristo, ri Loq'alaj u Tzij ri Dios, k'o wi ri Are' petinaq loq

1 Aretaq mäjoq käb'an ri kajulew, ri Cristo,
ri käb'ix "u Tzij ri Dios" che, ya k'o chik ri
Are'. Ri Are' ri käb'ix "u Tzij ri Dios" che k'o
chik ruk' ri Dios, are k'u qas Dios wa'.
2 Ri Are' k'ut k'o ruk' ri Dios ojer tzaretaq
xchaptaj loq u b'anik ronojel.
3 Rumal ri Are' ri Dios xub'an ronojel ri
k'olik. Man k'o tä k'u jas ri k'olik ri mat xb'an
rumal ri Are'.
4 Ruk' ri Are' k'o wi ri qas k'aslemal ri man
k'o tä u k'isik. We k'aslemal ri' are wa' ri qas
saqil chke konojel ri winaq cho ruwächulew.
5 Ri saqil ri' käjuluw pa ri q'equm, man
käkowin tä k'u ri q'equm chusachik u wäch.
6 K'o jun tata' ri xtaq loq rumal ri Dios. Ri
tata' ri' are Juan* u b'i'.
7 Xpe k'u ri are' chuq'alajisaxik ri saqil
chkiwäch ri winaq rech konojel kekojon ta
che ri saqil rumal ri u tzij ri are'.
8 Ri tat Juan man are tä ri saqil, xane xa
taqom loq rech kuq'alajisaj ri qas tzij chrij
ri saqil.
9 Ri qas saqil k'ut, ri käjuluw pa ki wi'
konojel ri winaq, tajin käpe cho ruwächulew.
10 Ri Jun ri käb'ix "u Tzij ri Dios" che k'o
chik cho ruwächulew. Pune k'u rumal ri Are'
ri Dios xub'an ruwächulew, ri winaq k'ut ri
e k'o cho ruwächulew man qas xkich'ob' tä u
wäch.
11 Xopan pa ru tinimit, ru winaqil k'ut
man xkik'ulaj taj.
12 Pune je ri' e k'o k'u jujun ri utz u k'ulaxik
xka'no, xekojon che ri Are'. E are k'u taq wa'
ri xyi' chke chi keb'ok che ralk'ual ri Dios.
13 Ri xekojonik, ri xeb'ok che ralk'ual ri
Dios, man je' tä xb'an che kalk'ualaxik jas
ri kalk'ual ri winaq ri xaq kil ki wäch rumal
chi je wa' xkichomaj ri ki nan ki tat, o rumal
ru rayib'al jun winaq. Xane ri Dios are ri qas
ki Tat ri e are'.
14 Ri Jun ri käb'ix "u Tzij ri Dios" che
xub'an winaq, xk'oji k'u chqaxol waral cho
ruwächulew. Loq' xeril wi konojel winaq,
xub'ij k'u ri qas tzij chke. Xqil ri kelik, q'alaj
chi qas are ru K'ojol ri qa Tat ri sib'alaj nim
u q'ij, ri xuwi wa' u K'ojol k'olik.
15 Ri tat Juan xuq'alajisaj ri qas tzij chrij
ri Are', xub'ij: Are wa' ri xinb'ij, chi ri Jun
chik ri käpe na, are nim na u q'ij chnuwäch
in rumal chi ri Are' k'o chik aretaq ri in mäja'
kil nu wäch, —xcha'.
16 Qonojel qa k'amom qe ri nimalaj u
q'inomal, qa riqom k'u tewchib'al q'ij chi
q'ij.
17 Ri qa mam Moisés xutz'ib'aj kan ri
Pixab' ri xuya ri Dios che. Are k'u ri Jesu-
cristo xuk'ut kan chqawäch chi qas kujraj ri
Dios, xuq'alajisaj ri qas tzij chqawäch.
18 Man k'o tä wi jun winaq ilowinaq u
wäch ri Dios. Xane xaq xuwi ru K'ojol ri Dios
ri k'o ruk' ri qa Tat, ri xaq xuwi wa' u K'ojol
k'olik, are ri Are' xulq'alajisan chqawäch ru
b'anik ri Dios.

Ri Juan Qasal Ja' kuq'alajisaj ri qas tzij chrij ri Jesucristo

19 Ri winaq aj Israel pa Jerusalén xekitaq
b'i sacerdotes xuquje' levitas† ruk' ri tat
Juan chuta'ik che jachin ri are'.
20 Ri are' qas xuq'alajisaj chkiwäch chi
saqil, xub'ij: Ri in, man in tä ri Cristo, —xcha
chke.
21 Xkita' chi k'u jumul che, xkib'ij: ¿Jachin
k'u ri lal? ¿A lal ri' ri qa mam Elías ri
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios? —xecha
che.
Ri tat Juan xub'ij: Man in tä ri', —xcha
chke.
Jumul chik xkita' che, xkib'ij: ¿A man lal
k'u ri' ri q'alajisal u Tzij ri Dios ri käb'ixik chi
käpe na? —xecha che.
Ri are' xch'awik, xub'ij: Man in tä ri', —
xcha chke.
22 Xkib'ij k'u che: ¿Jachin k'u ri lal? Ra-
jwaxik chi kuje'k, k'o jas ri ke'qab'ij chke ri
xujtaqow loq. ¿Jas ri käb'ij la chqe chij ib' la?
—xecha che.
23 Ri tat Juan xch'awik, xub'ij: In ri' ri jun
ri ko käch'aw pa taq ri juyub' ri kätz'inowik,
kub'ij: "Chib'ana u b'anik ri nim b'e ri
käb'in wi ri Qajaw, chib'ana jikom che," —
kächa'. Je' jas ri xub'ij loq ri qa mam Isaías
ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha
chke.
24 Ri achijab' ri' ri xeopan ruk' ri tat Juan
chuch'ab'exik, e are' ki taqo'n ri tata'ib'
fariseos‡ wa'.
25 Xkita' k'u che ri tat Juan: We ri lal, man
lal tä ri' ri Cristo, man lal tä ri' ri qa mam
Elías, man lal tä k'u ri' ri q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios, ¿jas che käb'an la qasna'? —
xecha che.
26 Ri tat Juan xub'ij chke: Ri in kinb'an
qasna' ruk' joron. K'o k'u Jun chxol alaq ri
man etam tä alaq u wäch ri Are'.

---

* **1:6** Ri Juan ri' man are tä ri Juan ri xutz'ib'aj we Evangelio, xane are ri Juan Qasal Ja' ri käb'ix waral.

† **1:19** Ri levitas e are' aj re ri achalaxik sacerdotal re Leví ri xetob' chke ri sacerdotes pa ri nimalaj rachoch Dios.

‡ **1:24** Ri tata'ib' fariseos e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkiqatej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios.

27 Are k'u wa' ri Jun ri teren loq chwij,
pune nim k'u na u b'anik chnuwäch in. Man
taqal tä k'u chwe in kinkir ru k'amal u
xajäb', —xcha chke.
28 Ronojel wa' we ri' xk'ulmataj pa
Betábara ri k'o chrelb'al q'ij che ri nima'
Jordán jawije' ri tajin kub'an wi qasna' ri
tat Juan.

Ri Jesús are ri Jun ri käkämisax na cho ri Dios je' ta ne jun alaj chij

29 Chukab' q'ij ri tat Juan xril ri Jesús tajin
känaqajin loq ruk', xub'ij: ¡Chilampe alaq! —
kächa'. Are wa' ri Jun ri käkämisax na cho ri
Dios je' ta ne jun alaj chij che resaxik b'i ri
ki mak ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, —
kächa'.
30 Chrij k'u ri Are' xintzijon wi aretaq
xinb'ij: Käpe chi na Jun ri nim na u b'anik
chnuwäch in. Je ri', rumal chi ri Are' ya k'o
chik mäjoq kil nu wäch in.
31 Ri in xuquje' man wetam tä u wäch
nab'e, tajin k'u kinb'an ki qasna' ri winaq
rech konojel ri winaq aj Israel käketamaj u
wäch, —xcha ri tat Juan.
32 Xuquje' xub'ij ri tat Juan: Xinwil ri
Loq'alaj Espíritu xqaj loq chikaj je' u b'anik
jun palomäx, xkanaj k'u kan puwi' ri Jesús.
33 Ri in nab'e man wetam taj jachin ri
Are', ri Dios k'ut ri xintaqowik chi kinb'an
qasna' ruk' joron, are xub'ij chwe: "Jachin
ri kawilo chi käqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi',
käkanajik, are ri' ri Jun ri kub'an na qasna'
ruk' ri Loq'alaj Espíritu," —xcha chwe.
34 Ri in wilom ri xuk'ulmaj, kinq'alajisaj
k'ut jas ri xinwilo chi are wa' ru K'ojol ri
Dios, —xcha ri tat Juan chke ri winaq.

Waral keqil wi ri nab'e taq u tijoxelab' ri Jesús

35 Chukab' q'ij ri tat Juan k'o chila' jumul
chik e rachi'l kieb' chke ru tijoxelab'.
36 Aretaq ri tat Juan xrilo chi tajin kok'ow
ri Jesús, xub'ij: ¡Chiwilampe'! —kächa'. Are
wa' ri Jun ri käkämisax na cho ri Dios je' ta
ne jun alaj chij, —xcha chke.
37 Ri kieb' u tijoxelab' ri tat Juan, aretaq
xkita ri xub'ij, xeb'e' ruk' ri Jesús.
38 Ri Jesús xka'y kan chrij, xrilo chi
terenem ri Are' kumal ri kieb' tijoxelab',
xub'ij chke: ¿Jas tajin kitzukuj? —xcha'.
Ri e are' xkib'ij che: Ajtij, ¿jawije' jeqel wi
la? —xecha che.
39 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke:
¡Chixsajmpe'! Jo' b'a', kiwila k'u na, —xcha
ri' chke.
Xeb'e' k'u ruk' ri Are', xkil na jawije' ri
jeqel wi. Chila' k'ut xekanaj wi kan pa ri
q'ij ri', rumal chi kraj are ukaj hora ri' re ri
b'enaq q'ij.
40 Jun k'u chke ri kieb' achijab' ri xkita ri
xub'ij ri tat Juan, ri xeb'e' ruk' ri Jesús, are ri
tat Andrés ri ratz ri tat Simón Pedro.
41 Xe' ri tat Andrés chanim chutzukuxik
ri tat Simón ru chaq', xub'ij k'u che: Xqariq
ri Mesías, —xcha che. (Ri tzij ri' kel kub'ij
"Cristo".)§
42 Te k'u ri' ri tat Andrés xuk'am b'i ri tat
Simón ruk' ri Jesús. Ri Jesús k'ut, aretaq
xrilo, xub'ij che: At ri' ri tat Simón ru k'ojol
ri Jonás. Cefas chik käb'ix na chawe (ri kel
kub'ij Pedro),* —xcha che.

Ri Jesús keusik'ij ri tat Felipe rachi'l ri tat Natanael rech keb'e' ruk'

43 Chukab' q'ij chik ri Jesús xuchomaj chi
ke' pa Galilea. Xuriq k'u ri tat Felipe, xub'ij
che: Tasa'j wuk', —xcha che.
44 Ri tat Felipe jela' käpe wi pa ri tinimit
Betsaida ri ki tinimit ri tat Andrés, ri tat
Pedro.
45 Ri tat Felipe xe' chutzukuxik ri tat
Natanael, xub'ij che: Xqil u wäch ri achi ri
k'o xutz'ib'aj ri qa mam Moisés chrij pa taq
ri wuj re ri Pixab', xuquje' ri k'o xkitz'ib'aj ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios chrij
pa ri ki wuj. Are wa' ri Jesús ru k'ojol ri tat
José aj Nazaret, —xcha che.
46 Ri tat Natanael xub'ij che: ¿A k'o pu lo
jun winaq nim u b'anik ri käpe pa Nazaret?
—xcha che.
Ri tat Felipe xub'ij che: Tasa'j b'a', kawil
k'u na at, —xcha che.
47 Ri Jesús, aretaq xrilo chi petinaq ri tat
Natanael, xub'ij: Xpe jun achi ri qas aj Is-
rael, ri man k'o tä sub'unik pa ranima', —
xcha'.
48 Te ri' ri tat Natanael xuta' che ri Jesús:
¿Jas xb'an la che retamaxik nu wäch? —xcha
che.
Ri Jesús xub'ij che: Xatinwilo aretaq mäja'
katsik'ix rumal ri tat Felipe, aretaq at k'o
chuxe' ri jun u che'al higos, —xcha che.
49 Ri tat Natanael xub'ij che: Ajtij, lal ri' ri
u K'ojol ri Dios, ri Nim Taqanel pa ki wi' ri
winaq aj Israel, —xcha che.
50 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: E ri at,
¿a kakoj wa' xa rumal chi xinb'ij chawe chi
xatinwilo aretaq ri at k'o chuxe' ru che'al
higos? Kawil k'u na nimaq taq kajmab'al
chuwäch wa' we ri', —xcha che.
51 Xuquje' xub'ij ri Jesús: Qas tzij ri kinb'ij
chiwe chi kiwil na ri kaj jaqtalik. Kiwil k'u
na ri ángeles rech ri Dios kepaqi'k, kexuli
pa nu wi' in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq,† —xcha ri Jesús chke.

§ **1:41** Ri tzij "Cristo" o "Mesías" kel kub'ij "cha'tal rumal ri Dios". * **1:42** Ri kieb' tzij ri', "Cefas" pa ri ch'ab'al arameo, rachi'l ri jun chik, "Pedro" pa griego, kel käkib'ij "ab'aj". † **1:51** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi are ri To'l Qe ri käpetik.

2

Käb'an jun k'ulanem pa ri tinimit Caná re Galilea

1 Churox q'ij xb'an jun k'ulanem pa ri
tinimit Caná re Galilea. Ru nan ri Jesús k'o
pa ri k'ulanem.
2 Xuquje' ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab'
xesik'ix pa ri k'ulanem.
3 Xk'is k'u ri vino. Xpe ru nan ri Jesús,
xub'ij che ri Are': Man k'o tä chi vino, —xcha
che.
4 Ri Jesús k'ut xch'awik, xub'ij che: Nan,
¿jas che kab'ij wa' chwe in? Mäja' kuriq ri q'ij
chwe, —xcha che ru nan.
5 Xub'ij k'u ru nan chke ri tajin kekojow ri
vino: Chib'ana ronojel ri kub'ij na chiwe, —
xcha chke.
6 K'o k'u waqib' nimaq taq q'eb'al re ab'aj
chila', k'olib'al joron ri käkikoj ri winaq aj
Israel che ch'ajb'al kib' aretaq käkesaj ri
äwas chkij. Chkijujunal ri q'eb'al käkich'ij
jumuch' o cien litros joron.
7 Ri Jesús xub'ij chke ri tajin kepatänin
chke ri winaq: Nojisaj alaq we q'eb'al ri' che
joron, —xcha chke.
Xkichap k'u ki nojisaxik ri nimaq taq
q'eb'al k'ä xenoj na.
8 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Chesaj alaq b'i
jub'iq', k'ama b'i alaq che ri k'amal b'e pa ri
nimaq'ij, —xcha chke.
Je' k'u xka'no.
9 Aretaq ri k'amal b'e pa ri nimaq'ij xuna'
ri joron ri k'extajinaq chi pa vino, man re-
tam tä k'ut jawije' xe'k'am wi. Xaq xuwi
ri patäninelab' k'o ketam chik che ri vino
jawije' kesam wi b'ik. Ri k'amal b'e xusik'ij
ri ala (ri novio).
10 Xub'ij k'u che: Konojel ri winaq are
käkikoj nab'e ri utzalaj vino. Aretaq k'ut
e nojinaq chi ri ula', te k'u ri' kok ri vino
ri man qas tä paqal rajil. Are k'u ri at a
k'olom kan ri utzalaj vino rech k'ä te' kok
wa' k'isb'al, —xcha che.
11 Ri xub'an ri Jesús pa Caná re Galilea, are
wa' ri nab'e kajmab'al etal. Ruk' wa' xuk'utu
chi sib'alaj nim u q'ij ri Are'. Xekojon k'u ru
tijoxelab' che.
12 Te k'u ri' xel b'i chila', xe' pa ri tinimit
Capernaum, rachi'l ru nan, ru tijoxelab',
xuquje' taq ru chaq'. Xekanaj k'u na kan
kieb' oxib' q'ij chila'.

Ri Jesús keresaj b'i ri ajk'ayib' pa ri nimalaj rachoch Dios

13 Xa jub'iq' kraj man kuriq ri Pascua,* jun
chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel. Rumal
ri' ri Jesús xe' pa ri tinimit Jerusalén.
14 Chila' pa ri nimalaj rachoch Dios xeuriq
ajk'ay taq wakäx, ajk'ay taq chij, xuquje'
ajk'ay taq palomäx. Xuquje' xeuriq ri k'exel
taq ki rajil ri winaq t'uyut'oj pa taq ri ki tem.
15 Ri Jesús aretaq xeril wa', xub'an u
b'anik jun kolob' che u ch'ayib'al, xuchaplej
kesaxik b'i konojel ri winaq ri' pa ri nimalaj
rachoch Dios, junam kuk' ri ki chij, ri ki
wakäx. Xujab'uj ri ki rajil ri k'exel taq puaq,
xupaqchij apan ri ki mesa.
16 Xub'ij chke ri ajk'ay taq palomäx: ¡Chesaj
b'i alaq ronojel wa' waral! Mäb'an alaq jun
k'ayib'al che ri rachoch ri nu Tat, —xcha
chke.
17 Are k'u ru tijoxelab', xna'taj chke ru
Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, ri kub'ij: "Je'
ta ne tajin käk'at ri wanima' rumal ri u loq'al
ri achoch la," —kächa'.
18 Te ri' ri winaq aj Israel xkita' che ri
Jesús: ¿Jas etal käk'ut la chqawäch rech käqilo
chi k'o taqanik pa q'ab' la chub'anik ronojel
wa'? —xecha che.
19 Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: We ta ri
alaq käwulij alaq ri nimalaj rachoch Dios ri',
xa oxib' q'ij kinsachi na chuyakik wa' jumul
chik, —xcha chke.
20 Xkib'ij k'u ri winaq aj Israel che: Kaw-
inaq waqib' junab' xb'eytaj u b'anik wa' we
nimalaj rachoch Dios ri', te k'u ri' käb'ij la chi
xa choxib' q'ij käyak ta chi la jumul, —xecha
che.
21 Are k'u ri nimalaj rachoch Dios ri xub'ij
ri Jesús, are ru cuerpo ri Are'.
22 Rumal ri' aretaq xk'astaj ri Jesús chkixol
ri käminaqib', xna'taj wa' we tzij ri' ri xub'ij ri
Jesús chke ru tijoxelab', xkikoj k'ut ri kub'ij
ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, xuquje'
xekojon che ru tzij ri Jesús.

Ri Jesús retam ri k'o pa taq ri kanima' konojel winaq

23 Aretaq ri Jesús xk'oji pa Jerusalén pa
ri nimaq'ij re ri Pascua, e k'ia xekojon che
aretaq xkil ri kajmab'al taq etal ri xub'ano.
24 Ri Jesús k'ut man xku'b'i tä u k'ux chkij
rumal chi ri Are' retam ri k'o pa kanima'
konojel winaq.
25 Man rajwaxik taj chi k'o jachin jun
käb'in che ri käkichomaj ri winaq rumal chi
ri Are' retam ri k'o pa taq ri kanima'.

3

Ri Jesús kätzijon ruk' ri tat Nicodemo

1 K'o jun tata' fariseo, Nicodemo u b'i'. Ri
tata' ri' nim u b'anik chkixol ri winaq aj
Israel.
2 Ri tat Nicodemo xopan ruk' ri Jesús
chaq'ab' chuch'ab'exik, xub'ij che: Ajtij, —
xcha che. Qetam chi are ri Dios taqowinaq
la loq che qa tijoxik rumal chi man k'o tä

* **2:13** "Pascua": Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

jun käkowin chuk'utik ri u chuq'ab' kuk' kajmab'al taq etal jas ri tajin käb'an la we ta mat k'o ri Dios ruk', —xcha che ri Jesús.

3 Te ri' ri Jesús xub'ij che: Qas tzij kinb'ij che la chi we jun winaq man kil chi na u wäch jumul chik, man kuya' taj ke'rila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, —xcha che.

4 Ri tat Nicodemo xuta' che, xub'ij: ¿Jas ta k'u lo kub'an jun achi ri ri'j chik rech kil chi na u wäch jumul chik? ¿A käkowin ta k'u lo kok ri are' jumul chik chupam ru nan rech kil chi na u wäch chukamul? —xcha che.

5 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Qas tzij kinb'ij che la chi ri winaq ri man kil tä na u wäch ruk' joron, xuquje' ruk' ri Loq'alaj Espíritu, man kuya' taj kopan chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, —kächa che.

6 Ri winaq ri kalk'ualax kumal ru nan u tat, xaq winaq ri'. Are k'u ri winaq ri kalk'ualax rumal ri Loq'alaj Espíritu, ralk'ual ri Dios ri'.

7 Mäkajmaj b'a' la chi kinb'ij che la: "Rajwaxik chi kil chi na u wäch jun winaq jumul chik," —kächa che.

8 Je' jas ri kiäqiq' xa apawije' käjich'ich' wi, kätataj ru jininem, man q'alaj tä k'ut jawije' ri käpe wi, o jawije' ri ke' wi. Are k'u je ri' ri winaq ri kil u wäch rumal ri Loq'alaj Espíritu, —xcha ri Jesús che.

9 Ri tat Nicodemo xuta' chi jumul che ri Jesús, xub'ij: ¿Jas k'u ru b'anik wa'? —xcha che.

10 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Ri lal, lal jun nimalaj ajtij pa Israel. ¿A mat käch'ob' la wa' ri tajin kinb'ij? —kächa che.

11 Qas tzij kinb'ij che la, chi ri uj käqab'ij ri qetam, käqaq'alajisaj k'u ri qilom. Are k'u ri alaq man käkoj tä alaq ri käqab'ij chech alaq.

12 We man käkoj alaq ri kinb'ij chrij ri käk'ulmataj waral cho ruwächulew, ¿a are ta k'u lo käkoj alaq ri' we kintzijon chrij ri käk'ulmataj pa ri kaj? —kächa che.

13 Man k'o tä jun winaq paqalinaq b'i chila' chikaj, xane xaq xuwi ri qajinaq loq chikaj. Are k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —kächa ri Jesús.

14 Jas ri xb'antaj pa ri juyub' ri kätz'inowik aretaq ri qa mam Moisés xuyak ri jun kumätz re ch'ich' bronce puwi' jun che' chkiwäch ri winaq, je k'u ri' käb'an na chwe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. Kinyak na in chkiwäch ri winaq.

15 Je ri' rech apachin ri käkojon chwe in man käsach tä u wäch, xane kuriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha ri Jesús che ri tat Nicodemo.

Waral käqil wi ri nimalaj rutzil ranima' ri Dios chke konojel winaq

16 Ri Dios k'ut sib'alaj keraj ri winaq cho ruwächulew chi xusipaj loq ru K'ojol ri xaq xuwi wa' u K'ojol k'olik, rech apachin ri käkojon che ri Are' man käsach tä u wäch, xane kuriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.

17 Ri Dios man xutaq tä loq ru K'ojol cho ruwächulew chuq'atik tzij pa ki wi' ri winaq chi k'äjisaxik ki wäch, xane che ki to'ik.

18 Jachin ri käkojon che ru K'ojol ri Dios, man käq'at tä tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch. Jachin k'u ri man käkojon tä che, ya q'atom chi tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch rumal chi man käkojon tä che ru K'ojol ri Dios ri xaq xuwi u K'ojol wa' k'olik.

19 Ri man kekojon taj q'atom chi tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch rumal chi aretaq ri saqil xpe cho ruwächulew, ri winaq are utz xkil wi ri q'equm rumal chi man utz taj ri tajin käka'no.

20 Konojel ri käka'n etzelal käketzelaj u wäch ri saqil. Man käkaj tä k'u keqeb' cho ri saqil rumal chi man käkaj taj chi käq'alajin ri etzelal ri tajin käka'no.

21 Jachin k'u taq ri käka'n ri qas tzij, keqeb' ri' cho ri saqil rech käq'alajinik chi ronojel ri tajin käka'no are wa' ri kraj ri Dios.

Ri Juan Qasal Ja' käch'aw chi jumul chrij ri Jesús

22 Te k'u ri' ri Jesús xel b'i chila', xe' pa Judea junam kuk' ru tijoxelab'. Naj k'ut xkanaj na chila' kuk' ri e are', xub'an k'u qasna'.

23 Ri tat Juan xuquje' tajin kub'an qasna' pa Enón, chunaqaj ri Salim, jawije' k'o wi k'ia joron. Xeopan ri winaq ruk', xub'an k'u ki qasna'.

24 Mäja' k'u kok ri tat Juan pa che' aretaq xb'antaj wa'.

25 Te ri' xchaptaj jun ch'oj chkixol ru tijoxelab' ri tat Juan kuk' jujun aj Israel chrij ri resaxik ri äwas chkij.

26 Xe'kib'ij k'u che ri tat Juan: Ajtij, chilampe la chi ri Jun ri xk'oji uk' la chrelb'al q'ij che ri nima' Jordán, ri Jun ri xq'alajisaj la chqawäch, ri Are' tajin kub'an qasna' kämik, konojel k'u ri winaq tajin keb'e' ruk', —xecha che.

27 Ri tat Juan xub'ij chke: Man k'o tä jun winaq k'o jas käkowin chub'anik, we man yo'm che rumal ri Dios.

28 Ri ix, qas xita ri' jas ri xinb'ij, chi man in taj ri Cristo, xane xa in taqom loq nab'e chuwäch ri Are'.

29 Pa jun k'ulanem, ri k'amowinaq b'i ri ali are ri ala. Are k'u ri rachi'l ri ala ri k'o chila' kutatab'ej ri ala kätzijonik, käkikot k'u ruk' aretaq kuto. Je k'u ri' ri in kämik sib'alaj kinkikotik.

30 Ri Are' rajwaxik are känimar na u q'ij, are k'u ri in, rajwaxik chi nojim man nim tä chik kinil wi, —xcha ri tat Juan chke ru tijoxelab'.

K'o Jun ri käpe chila' chikaj

31 Ri Jun ri käpe chila' chikaj are k'o
pa ki wi' konojel. Are k'u ri jun ri xaq
ajuwächulew, xuwi kutzijoj ri käb'antaj waral
cho ruwächulew. Are k'u ri Jun ri käpe chila'
chikaj are k'o pa ki wi' konojel.
32 Ri Are' k'ut, are kutzijoj ri rilom, ri u
tom. Man k'o tä k'u jun kukojo jas ri kub'ij.
33 Jachin k'u ri kukojo, ruk' wa' kujikib'a u
b'ixik chi ri Dios kub'ij ri qas tzij.
34 Ri Jun ri taqom loq rumal ri Dios, kutzi-
joj ru Tzij ri Dios, rumal chi ri Dios man xaq
tä jub'iq' ri Espíritu rech Are' u yo'm che.
35 Ri Dios qa Tat loq' ru K'ojol chuwäch, u
yo'm k'u ronojel pu q'ab'.
36 Jachin ri käkojon che ru K'ojol ri Dios k'o
u k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Jachin k'u
ri man kraj taj käkojon che ru K'ojol ri Dios,
man k'o tä u k'aslemal ri', xane ri nimalaj
royowal ri Dios käpe na puwi', käk'äjisax k'u
na u wäch.

4

Ri Jesús kätzijon ruk' jun ixoq aj Samaria

1 Ri tata'ib' fariseos xketamaj chi ri Jesús e
k'ia na ru tijoxelab' ri Are', xuquje' e k'ia na
ri xb'an ki qasna' rumal ri Are' chuwäch ri
xb'an ki qasna' rumal ri tat Juan.
2 Qas tzij k'ut, man are tä ri Jesús ri
xb'anow ri qasna', xane e are ru tijoxelab'
xeb'anowik.
3 Aretaq ri Jesús xuta wa', ri tajin käb'ixik,
xel b'i pa Judea, xtzelej chik pa Galilea.
4 Pa ru tzelejik k'ut rajwaxik chi kok'ow pa
taq ri juyub' re Samaria.
5 Xopan k'u pa jun tinimit re Samaria,
Sicar u b'i', chunaqaj ri ulew ri u yo'm ri
Jacob che rechb'al ri José ru k'ojol.
6 Chila' k'ut k'o wi ri k'ua' ri käb'ix "ru k'ua'
ri Jacob" che. Ri Jesús kosinaq chik che ri
b'inem, xt'uyi chuchi' ri k'ua'. Xa k'u jub'iq'
man kuriq ri nik'iaj q'ij.
7 E b'enaq k'u ru tijoxelab' pa ri tinimit
chuloq'ik ri käkitijo,
8 aretaq xopan jun ixoq aj Samaria
chuchi' ri k'ua' chuk'amik u joron. Ri Jesús
xub'ij che: Ya la jub'iq' nu joron, —xcha che.
9 Man käkich'ab'ej tä k'u kib' ri winaq aj
Israel kuk' ri winaq aj Samaria, rumal ri' ri
ixoq xub'ij che ri Jesús: ¿Jas che ri lal käta' la
joron la chwe in? Ri lal k'ut, lal aj Israel. Ri
in, in aj Samaria, —xcha che.
10 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: We ta
etam la jas ri kusipaj ri Dios, xuquje' we ta
etam la jachin ri in ri tajin kinta' nu joron
che la, ri lal qas tzij käta' la joron la ri' chwe
in, kinya k'u na k'aslik joron che la, —xcha
che.
11 Ri ixoq xub'ij che: Tat, man k'o tä ne jas
käkoj la che resaxik ri joron, sib'alaj naj k'ut
qajinaq ri k'ua'. ¿Jawije' ta k'u ne ke'k'ama
wi la ri k'aslik joron ri käya la chwe? —kächa
che.
12 Ri Jacob ri qa mam ojer are yo'winaq
kan wa' we k'ua' ri' chqe, ri xresaj wi u joron
ri are', ri ralk'ual, xuquje' ri xresaj wi ki
joron ri rawaj. ¿A lal ta k'ut ri nim na b'anik
la chuwäch ri are'? —xcha ri ixoq che ri
Jesús.
13 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Konojel ri
käkitij ke we joron ri' kächaqi'j chi na ki chi'
jumul chik.
14 Jachin k'u ri kutij re ri joron ri kinya
in, man k'o tä chi na jumul kächaqi'j chi u
chi'. Je ri', rumal chi ri joron ri kinya in che
käb'ulb'ut na pa ranima' je' jas jun u k'iyib'al
ja' ri kuya k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —
xcha che.
15 Ri ixoq xub'ij che: Tat, ya la we ri
joron ri' rech man kächaqi'j tä chi nu chi',
rech man rajwaxik tä chi kinpe chi waral
chuk'amik nu joron, —xcha che.
16 Ri Jesús xub'ij che: Oj b'a' la, jesik'ij la
loq ri achajil la, käpe chi k'u na la waral, —
xcha che.
17 Ri ixoq xch'awik, xub'ij: Man k'o tä
wachajil, —xcha che.
Xub'ij k'u ri Jesús che: Tzij ri käb'ij la chi
man k'o tä achajil la.
18 E job' k'u ne ri achajil la e k'olinaq. Are
k'u ri jun ri k'o uk' la kämik, man are tä qas
achajil la. Qas tzij b'a' ri b'im la, —xcha ri
Jesús che ri ixoq.
19 Aretaq xuta ri ixoq wa', xub'ij che ri
Jesús: Tat, kinwilo chi lal jun q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios.
20 Ri qa mam uj ojer, ri uj aj Samaria,
xkiq'ijilaj ri Dios waral pa we juyub' ri'. Are
k'u ri alaq, ri alaq aj Israel, käb'ij alaq chi pa
ri tinimit Jerusalén rajwaxik käq'ijilax wi ri
Dios, —xcha che.
21 Ri Jesús xch'awik, xub'ij: Nan, kojo b'a'
la ri kinb'ij chi kopan na ri q'ij aretaq ri alaq
käq'ijilaj na alaq ri qa Tat, man rajwaxik tä
k'u na chi käpe alaq waral pa we juyub' ri' o
chi ke' alaq pa Jerusalén chuq'ijilaxik ri qa
Tat, —xcha che.
22 Ri alaq, alaq aj Samaria man qas etam
alaq jachin ri käq'ijilaj alaq. Are k'u ri uj
qetam jachin ri käqaq'ijilaj, rumal chi ru
tob'anik ri Dios käpetik kumal ri winaq aj
Israel.
23 Kuriq k'u na ri q'ij, are kämik k'ut, are-
taq ri winaq ri qas tzij käkiq'ijilaj ri qa Tat,
qas käkiq'ijilaj na ri Are' ruk' ru taqanik ri
Loq'alaj Espíritu pa kanima'. Ri qa Tat k'ut,
kraj chi je' käb'an wa' kumal ri winaq ri
keq'ijilan che.
24 Ri Dios are Espíritu, jachin k'u taq ri
keq'ijilan che, rajwaxik qas tzij käkiq'ijilaj
na ruk' ru taqanik ri Loq'alaj Espíritu pa
kanima'.
25 Ri ixoq xub'ij che: Ri in wetam chi
käpe na ri Mesías ri xuquje' käb'ix Cristo che.

Aretaq käpe ri Are', kuq'alajisaj na ronojel chqawäch, —xcha che.

26 Ri Jesús xub'ij che: In ri', ri tajin kintzi-
jon uk' la, —xcha che.

27 Qas je' tajin kub'ij wa' ri Jesús aretaq xeopan ru tijoxelab'. Xkikajmaj k'ut chi tajin kätzijon ruk' jun ixoq. Man k'o tä k'u jun xukoch'o xuta' che ri Jesús jas ri kraj ri ixoq o jas ri tajin kub'ij che.

28 Ri ixoq k'ut xuya kan ru q'eb'al, xe' pa ri tinimit, xub'ij chke ri winaq:

29 Chixsajmpe', jiliwila k'u jun achi ri u b'im chwe ronojel ri nu b'anom. ¿A mat are wa' ri Cristo? —xcha chke ri winaq.

30 Xeb'el k'u b'i ri winaq pa ri tinimit, xeb'e' jela' jawije' k'o wi ri Jesús.

31 Are k'u ri tijoxelab' tajin käkib'ij che ri Jesús: Ajtij, woq b'a' la, —xecha che.

32 Ri Jesús k'ut xub'ij chke: Ri in k'o ri nu wa ri kintijo ri man iwetam tä ix jasach, —xcha chke.

33 Ri tijoxelab' xkichaplej u ta'ik chb'il taq kib', xkib'ij: ¿A xa ta k'u lo k'o jachin xk'amow loq ri kutijo? —xecha'.

34 Ri Jesús xub'ij chke: Ri nu wa are ru b'anik ru rayib'al ri Jun ri xintaqow loq, ru k'isik k'ut ru chaplem loq u b'anik.

35 Ri ix kib'ij: "Kraj na kiejeb' ik' ri cosecha." Ri in k'ut kinb'ij chiwe: Chika'yej taq ri tiko'n, e chaqi'j chi k'ut, e utz chik che ri cosecha.

36 Ri kächakun pa ri cosecha, käyi' na ri tojb'al re. Are k'u ri cosecha ri kuyako are re k'aslemal wa' ri man k'o tä u k'isik, rech ri ketiko'nijik, xuquje' ri keyakowik, junam kekikotik.

37 Qas tzij k'ut ri käb'ixik: "Jun winaq kätiko'nijik, are k'u jun winaq chik ri käyakowik," —kächa'.

38 Ri in xixintaq b'ik rech kiyak u wäch ri tiko'n ri man xiriq tä k'äx chutikik. Jule' winaq chik ri xechakunik, are k'u ri ix xaq xuwi kixkikot chuyakik u wäch ri ki tiko'n, —xcha chke ru tijoxelab'.

39 E k'ia k'u chke ri winaq pa ri alaj tinimit ri' re Samaria ri xekojon che ri Jesús rumal ri xub'an ri ixoq, xujikib'a k'u u b'ixik chke: "U b'im chwe ronojel ri nu b'anom," —xcha ri'.

40 Je ri' chi aretaq xeopan ri winaq aj Samaria ruk' ri Jesús, xkib'ochi'j chi käkanaj na kan kuk'. Xkanaj k'u na kan kieb' q'ij kuk'.

41 E k'ia k'u na ri xekojonik aretaq xkita ri tzij ri xub'ij ri Jesús.

42 Xkib'ij k'u che ri ixoq: Kämik käqakojo, man xuwi tä rumal ri xab'ij at chqe, xane rumal chi qa tom uj ri kub'ij. Qetam k'ut chi qas tzij are wa' ri Cristo ri To'l Ke ri winaq cho ruwächulew, —xecha che.

Ri Jesús kukunaj ru k'ojol jun tata' ri nim u b'anik

43 Churox q'ij ri Jesús xel b'i pa Samaria, xutaqej ru b'e, xe' pa Galilea.

44 Je ri', rumal chi jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios man nim tä kil wi ri are' pa ri qas u tinimit je' jas ri xub'ij ri Jesús.

45 Aretaq xopan pa Galilea ri winaq chila' utz u k'ulaxik xka'no. Ri e are' k'ut e petinaq pa ri nimaq'ij Pascua ri käb'an pa ri tinimit Jerusalén, kilom k'u ronojel ri u b'anom ri Are' chila' pa ri nimaq'ij.

46 Te ri' ri Jesús xe' chi jumul pa ri tinimit Caná pa Galilea jawije' ri xuk'ex wi ri joron pa vino. K'o k'u jun tata' chila' ri nim u b'anik pa ri tinimit Capernaum. Jun to'l re ri nim taqanel wa'. Yawab' k'u ri u k'ojol.

47 Aretaq ri tata' ri' xuto chi ri Jesús xpe pa Judea, xopan k'u pa Galilea, xe' ri are' che rilik. Xuta' toq'ob' che chi ke' cho rachoch chukunaxik ri u k'ojol, ri xa jub'iq' man käkämik.

48 Ri Jesús k'ut xub'ij che: Ri alaq man käkojon tä alaq we ta mat kil alaq kajmab'al, xuquje' etal, —xcha ri Jesús.

49 Xub'ij k'u ri tata' ri nim u b'anik che: Tat, sa'j la chanim cho wachoch mäja' k'u käkäm ri nu k'ojol, —xcha che.

50 Xub'ij k'u ri Jesús che: ¡Oj la cho ja, käk'asi k'u na ri k'ojol la! —xcha che.

Xukoj k'u ri tata' ri xb'ix che rumal ri Jesús, xe' k'ut.

51 Aretaq xa jub'iq' man kopan ri tata' cho rachoch, xepe ri patänil taq re chuk'ulaxik, xkib'ij k'u che: ¡K'asal ri k'ojol la! —xecha che.

52 Ri tata' xuta' chke jas hora xuchap rutzirik ri u k'ojol. Ri e are' xkib'ij che: Iwir pa ri nab'e hora re ri b'enaq q'ij xel ri q'aq' chrij, —xecha che.

53 Ru tat ri ala xuch'ob'o chi pa ri hora ri' xub'ij ri Jesús che: "Ri k'ojol la käk'asi na," —xcha ri Jesús. Xkojon k'u ri tata' che ri Jesús, xuquje' konojel ri e k'o pa rachoch.

54 Are wa' ri ukab' kajmab'al etal ri xub'an ri Jesús aretaq xtzelej loq pa Judea, xopan k'u pa Galilea.

5

Ri Jesús kukunaj jun achi pa Betesda ri käminaq u cuerpo

1 Te k'u ri' ri winaq aj Israel xka'n jun ki nimaq'ij chik pa Jerusalén. Ri Jesús k'ut xe' chi na jumul jela'.

2 Pa ri tinimit Jerusalén chunaqaj ri uchib'e ri käb'ix "Uchib'e ri Keb'ok wi Chij" che, k'o jun atinib'al ri käb'ix Betesda che ru b'i' pa ri ch'ab'al hebreo. E k'o job' raqan ja chrij.

3 Pa taq ri raqan ja ri' e q'oyoq'oj k'ia yawab'ib'. E k'o moyab', ch'okojib', xuquje'

winaq ri käminaq ki cuerpo. Tajin käkeyej chi
käslab' ri joron.
4 Jun taq pa' k'ut käqaj loq jun ángel pa ri
atinib'al, kuslab'isaj k'u ri joron. Jachin ri
nab'e käqaj pa ri joron aretaq käslab'taj kan
rumal ri ángel käkunataj che apachike u wäch
yab'il ri k'o che.
5 K'o k'u jun achi chila' ri xke' juwinaq
lajuj ruk' wajxaqib' junab' yawab'.
6 Aretaq ri Jesús xrilo q'oyol cho ri
ulew, xuquje' xretamaj chi k'ia junab' chik
yawab', xuta' che: ¿A kaj la kutzir la? —xcha
che.
7 Ri yawab' xch'awik, xub'ij che: Tat, man
k'o tä jun kinqasan pa ri atinib'al aretaq
käslab' ri joron. Amaq'el aretaq kwaj kinqa-
jik, jun chik käqaj b'i nab'e chnuwäch in, —
xcha che.
8 Ri Jesús xub'ij che: ¡Walij b'a' la, yaka la
b'i ri sok la, b'in ya' la! —xcha ri Jesús che.
9 Chanim xutzir ri achi. Xuyak b'i ru sok,
xuchaplej b'inem. Are k'u q'ij re uxlanem
aretaq xb'antaj wa'.
10 Ri winaq aj Israel xkib'ij che ri achi
ri xutzirik: Kämik k'ut are q'ij re uxlanem.
Man ya'tal taj kaweqaj b'i ra sok, —xecha
che.
11 Ri achi xch'awik, xub'ij chke: Ri jun ri
xinkunanik xub'ij chwe: "¡Yaca la b'i ri sok
la, b'in ya' la!" —xcha ri' chwe, —xcha ri achi
chke ri winaq.
12 Ri e are' xkita' che, xkib'ij: ¿Jachin ri' ri
xb'in chawe: "¡Yaca la b'i ri sok la, b'in ya'
la!"? —xecha che.
13 Are k'u ri achi man xuch'ob' tä chi u
wäch jachin ri xkunanik rumal chi ri Jesús
xsach chkixol ri k'ialaj winaq ri e k'o chila'.
14 Te ri' ri Jesús xuriq ri achi pa ri nimalaj
rachoch Dios, xub'ij che: ¡Chilampe la! —
xcha'. Kämik ri lal utz chik. Mämakun chi b'a'
la, mäpe chi ne jun k'äx chik chij la ri más
nim na, —xcha ri Jesús che.
15 Xe' k'u ri achi, xub'ij chke ri winaq aj
Israel chi ri xkunanik are ri Jesús.
16 Rumal ri' ri winaq aj Israel xkitzukuj u
chapik ri Jesús rech käkikämisaj, rumal chi
kub'an taq wa' we ri' pa ri q'ij re uxlanem.
17 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri nu Tat
amaq'el chakuninaq petinaq loq. Rajwaxik
k'ut chi ri in xuquje' kinchakunik, —xcha
chke.
18 Rumal ri' ri winaq aj Israel xa sib'alaj
xpe na koyowal, xkaj xkikämisaj ri Jesús
rumal chi man nim tä xril wi ri kub'ij ri
Pixab' chrij ri q'ij re uxlanem. Man xuwi tä
k'u ri', xane xuquje' xujunamaj rib' ruk' ri
Dios aretaq xub'ij chi ri Dios Are ru Tat.

Ru K'ojol ri Dios k'o taqanik pu q'ab'

19 Te ri' ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij
kinb'ij chech alaq chi ri u K'ojol ri Dios man
käkowin taj k'o jas kub'ano xaq pa re wi.
Xuwi kub'ano jachike ri kärilo chi kub'an ri
u Tat. Ronojel ri kub'an ri u Tat, kub'an k'u
ri u K'ojol xuquje'.
20 Ri qa Tat sib'alaj loq' ri u K'ojol chuwäch,
kuk'ut k'u chuwäch jachike ri kub'an ri Are'.
Kuk'ut k'u na nimaq taq kajmab'al chuwäch
ru K'ojol, ri sib'alaj käkajmaj na alaq.
21 Je' jas ri qa Tat keuk'astajisaj ri
käminaqib', kuya k'u ki k'aslemal, je ri'
xuquje' ri u K'ojol kuya k'aslemal chke
jachin taq ri kraj kuya wi.
22 Ri qa Tat man kuq'at tä tzij puwi' jachin
jun, xane u yo'm ronojel u wäch taqanik pu
q'ab' ru K'ojol rech ri Are' käq'atow tzij.
23 Je ri' rech konojel ri winaq käkiya u
q'ij ri u K'ojol ri Dios junam jas ri käka'n
chuya'ik u q'ij ri qa Tat. Jachin ri man kuya
tä u q'ij ri u K'ojol ri Dios, man kuya tä ri' u
q'ij ri qa Tat ri xutaq loq ri Are'.
24 Qas tzij kinb'ij chech alaq chi jachin ri
kutatab'ej ri nu tzij, käkojon k'u che ri Dios
ri xintaqow loq, kuriq na ri' ri k'aslemal ri
man k'o tä u k'isik. Man käq'at tä k'u tzij
puwi' chi käk'äjisax u wäch rumal chi elinaq
chik pa ri kämikal re ri ojer k'aslemal, k'o
chik ri qas u k'aslemal.
25 Qas tzij kinb'ij chech alaq chi käpe na ri
q'ij, kämik k'ut ri q'ij ri' aretaq ri käminaqib'
käkita na chi kinch'awik, in ri' ri u K'ojol ri
Dios. Jachin taq ri käkinimaj ri kinb'ij kek'asi
na.
26 Ri qa Tat k'o kuinem pu q'ab' pa re wi
chuya'ik k'aslemal, xuquje' u yo'm pa nu
q'ab' in, in ri' ri u K'ojol, chi kinkowinik
kinya k'aslemal.
27 Xuquje' u yo'm taqanik pa nu q'ab' rech
kinq'at tzij rumal chi ri in, in ri' ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq.
28 Mäkajmaj alaq wa' rumal chi kopan na
ri q'ij aretaq konojel ri käminaqib' käkita na
chi kinch'awik.
29 Keb'el na loq pa taq ri muqub'al. Ri
ka'nom ri utzil kek'astajik rech käk'oji na ki
k'aslemal. Are k'u ri ka'nom ri man utz taj
kek'astajik rech käq'at na tzij pa ki wi' chi
käk'äjisax na ki wäch.

K'o ri käk'utuwik chi k'o taqanik pu q'ab' ri Jesús

30 Ri in man k'o tä jas kinkowin chub'anik
xaq pa we wi. Ri in kinq'at tzij xa jas ri
kintaq wi. Jikom k'u kinb'an in chuq'atik
tzij. Man are tä k'u kinb'an xa jas ri kwaj
in, xane are kinb'an jas ri kraj ri nu Tat ri
xintaqow loq.
31 We ri in kinq'alajisaj ri qas tzij chwij
chb'il wib', man k'o tä u patän ri' ri kinb'ij.
32 K'o k'u Jun chik ri k'o jas kuq'alajisaj
chwij, wetam k'ut chi ri kub'ij ri Are' chwij
are qas tzij.
33 Ri alaq xtaq alaq u ta'ik che ri tat Juan.
Ri xub'ij k'u ri are' chech alaq are qas tzij.

34 Ri in k'ut man are tä ku'l nu k'ux chrij
ri kuq'alajisaj jun winaq chwij. Xuwi kinb'ij
wa' rech ri alaq käriq na alaq ru tob'anik ri
Dios.
35 Ri tat Juan are junam ruk' jun chäj o jun
candela ri käk'atik, ri käjuluwik. Ri alaq k'ut
xkikot alaq kieb' oxib' q'ij ruk' ri saqil ri'.
36 K'o k'u na ri käk'utuwik chi qas tzij
ri kinb'ij. Are utz na wa' chuwäch ri
xuq'alajisaj ri tat Juan chwij. Ri tajin
kinb'ano, are wa' ri xinutaq ri nu Tat
chub'anik. Are k'u wa' ri käk'utuwik chi qas
tzij are ri nu Tat ri in taqowinaq loq.
37 Xuquje' ri nu Tat ri xintaqow loq
kuq'alajisaj ri qas tzij chwij, pune ta ne ri
alaq man tom tä alaq ri Are' käch'awik, man
ilom tä k'u alaq u wäch.
38 Man qajinaq tä k'u ru Tzij ri Dios pa
anima' alaq rumal chi man käkojon tä alaq
che ri Jun ri taqom loq rumal ri qa Tat.
39 Ri alaq na'l käsik'ij alaq u wäch ru
Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik rumal chi
kächomaj alaq chi chila' käriq wi alaq ri
käyo'w ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.
Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri
kuq'alajisaj ri qas tzij chwij in.
40 Pune je ri', ri alaq man kaj tä alaq käpe
alaq wuk' rech käriq alaq we k'aslemal ri' ri
man k'o tä u k'isik.
41 Ri in man kwaj taj chi käyi' nu q'ij kumal
ri winaq.
42 Wetam k'u in ri anima' alaq, wetam chi
man kaj tä alaq ri Dios.
43 Ri in, in petinaq chuk'exwäch ri nu Tat.
Ri alaq k'ut man xink'ulaj tä alaq. Are k'u
we ta käpe jachin jun chik xaq pa re wi, ¡are
ri are' käk'ulaj na alaq!
44 ¿A käkowin lo alaq ri' käkojon alaq chwe
we xa kätzukuj alaq u ya'ik q'ij alaq chb'il taq
ib' alaq, man are tä kätzukuj alaq chi käyi'
q'ij alaq rumal ri Dios ri xaq xuwi Dios wa'
k'olik?
45 Mächomaj alaq chi ri in kinchap u b'ixik
ri man utz taj chij alaq cho ri nu Tat. Ri
käb'in na wa' chij alaq are ri qa mam Moisés,
ri ku'b'am k'ux alaq chrij.
46 We ta ri alaq qas xkojon alaq che ri
xub'ij ri qa mam Moisés, käkojon ta k'u alaq
ri' chwe in rumal chi ri qa mam Moisés k'o
ri u tz'ib'am chwij in.
47 We k'u man xkojon alaq che ri xutz'ib'aj
ri are', ¿jas ta k'u lo käb'an alaq chukojik ri
kinb'ij in? —xcha ri Jesús chke.

6

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

1 Te k'u ri' ri Jesús xq'ax ch'äqäp che ri
mar ri käb'ix "Mar re Galilea" che, ri xuquje'
käkoj "Mar re Tiberias" che ru b'i'.
2 E k'ia winaq k'ut xeteri b'i chrij ri Jesús
rumal chi kilom ri kajmab'al taq etal ri
xub'ano aretaq xeukunaj taq ri yawab'ib'.
3 Te ri' xpaqi ri Jesús puwi' jun juyub',
chila' k'ut xt'uyi wi junam kuk' ru tijoxelab'.
4 Xa k'u jub'iq' kraj man kuriq ri nimaq'ij
ri käb'ix "Pascua" che, jun chke ri ki nimaq'ij
ri winaq aj Israel.
5 Aretaq ri Jesús xeril ri k'ialaj winaq ri e
b'enaq ruk', xub'ij che ri tat Felipe: ¿Jawije' ta
ne keqaloq' wi ri wa ri käqaya chke ri k'ialaj
winaq ri'? —xcha che.
6 Xub'ij wa' ri Jesús xa rech kärilo jas kub'ij
ri tat Felipe. Qas retam k'u ri Are' jas ri
kub'an na.
7 Xch'aw k'u ri tat Felipe, xub'ij: Kieb'
cientos quetzales kaxlan wa man kub'an tä
ri' rech k'o ju taq b'iq' ke konojel chkijuju-
nal, —xcha che.
8 Are k'u ri tat Andrés, ratz ri tat Simón
Pedro, jun chke ru tijoxelab' ri Jesús, xub'ij
che:
9 Waral k'o wi jun ala ruk'am job' kaxlan
wa re cebada ruk' kieb' kär. ¿Jas ta k'u lo u
patän wa' che ki tzuqik ri k'ialaj winaq ri e
k'olik? —xcha che.
10 Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab':
Chib'ij chke konojel ri winaq chi ket'uyi'k, —
xcha chke.

Sib'alaj k'ia k'u ri räx q'ayes k'o cho ri
juyub' ri', xet'uyi k'ut. Kraj e k'o job' mil
achijab'.
11 Te ri' ri Jesús xeuk'am ri kaxlan wa.
Aretaq xetewchitaj wa' rumal, xeuya chke
ru tijoxelab', ri tijoxelab' chik xekijach wa'
chkiwäch konojel ri winaq ri e t'uyut'oj.
Xuquje' je' xub'an chke ri kär, xeuya chke
jampa' ri xkaj.
12 Aretaq e nojinaq chik, ri Jesús xub'ij
chke ru tijoxelab': Cheiyaka ri ch'äqataq ri
xekanaj kanoq rech man xaq tä keb'e' pa
mes, —xcha chke.
13 Xekiyak k'ut, xekinojisaj kab'lajuj
chikäch kuk' ri ch'äqataq ri xekanaj kan chke
ri job' kaxlan wa re cebada.
14 Ri winaq, aretaq xkil we kajmab'al etal
ri' ri xub'an ri Jesús, xkib'ij: Qas tzij are
wa' ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri
käb'ixik chi käpe na cho ruwächulew, —xecha
ri'.
15 Ri Jesús k'ut xrilo chi käkaj käkikoj ki
chuq'ab' chuk'amik b'ik rech käkikoj che
nim taqanel pa ki wi', rumal k'u ri' xa xel b'i
chkiwäch, xe' chi jumul puwi' ri juyub' rech
käk'oji chila' u tukiel.

Ri Jesús käb'in puwi' ri ja'

16 Aretaq chaq'ab' chik, ru tijoxelab' ri
Jesús xeqaj b'i chuchi' ri mar.

17 Xeb'ok k'u pa jun barco, xkichaplej
b'inem puwi' ri mar rech keq'ax pa Capernaum. Sib'alaj q'equm chik, ri Jesús k'ut
mäja' kätzelej loq pa ri juyub'.
18 Xaq te'talik xpe jun nimalaj kiäqiq'. Xe-
walij k'u nimaq taq uwoja' puwi' ri mar
rumal.
19 Aretaq ki b'inib'em chi job' o waqib'
kilómetros, xkil ri Jesús petinaq tajin käb'in
puwi' ri ja'. Naqaj chik k'o wi che ri barco,
xkixej k'u kib' che.
20 Are k'u ri Jesús xub'ij chke: ¡In ri',
mixej b'a' iwib'! —xcha ri' chke.
21 Te ri' ri e are' xekikotik, xkib'ij che ri
Jesús chi käpaqi kuk' pa ri barco. Chanim
k'ut xeopan pa ri tinimit jawije' ri b'enam wi
ke.

Ri winaq käkitzukuj ri Jesús

22 Chukab' q'ij ri winaq ri xekanaj kan
ch'äqäp che ri mar xkilo chi ri tijoxelab'
xeb'e' pa ri jun barco ri xuwi barco wa' k'o
chila', man xe' tä k'u ri Jesús kuk'.
23 Xuriqa k'ut chi xeopan nik'iaj bar-
cos chik ri ki petik pa ri tinimit Tiberias.
Xeopan chila' chunaqaj ri uwosaq jawije' ri
winaq xkitij wi ri kaxlan wa aretaq xmal-
tioxitaj wa' rumal ri Qajaw Jesús.
24 Je ri' chi ri winaq aretaq xkilo chi man
k'o tä chi ri Jesús chila', xuquje' chi man
e k'o tä chi ru tijoxelab', xeb'ok pa taq ri
barcos, xeb'e' k'u pa ri tinimit Capernaum
chutzukuxik ri Jesús.

Waral käqil wi chi ri Jesús, are ri Are' ri wa ri kuya ri qas k'aslemal

25 Aretaq ri winaq xeopan ch'äqäp che ri
mar, xkiriq ri Jesús, xkita' k'u che, xkib'ij:
Ajtij, ¿jampa' xul la waral? —xecha che.
26 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Qas tzij ri kinb'ij
chech alaq chi ri alaq kintzukuj alaq xa
rumal chi xwi' alaq, xnoj k'u alaq. Man
kintzukuj tä alaq rumal chi käch'ob' alaq u
b'eyal ri kajmab'al taq etal ri kinb'ano.
27 Mok il alaq chutzukuxik ri wa ri xa
käsach u wäch, xane are rajwaxik chi kok il
alaq chutzukuxik ri wa ri man käsach tä u
wäch, ri kuya chech alaq ri qas k'aslemal ri
man k'o tä u k'isik. Are wa' ri wa ri kinya na
in chech alaq, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq. Rumal wa' u k'utum ri Dios qa Tat
chi ruk' Are' in petinaq wi, —xcha ri Jesús
chke.
28 Te ri' ri winaq xkita' che ri Jesús, xkib'ij:
¿Jas k'u ri' ri rajwaxik käqa'no rech ku-
jkowinik käqa'no jachike ri kraj ri Dios? —
xecha che.
29 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri kraj ri
Dios chi käb'an alaq are la' chi käkojon alaq
che ri Jun ri u taqom loq, —xcha chke.
30 Xkita' chi che ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas
u wäch etal käb'an la chqawäch rech käqilo,
kujkojon k'u che la? ¿Jas ri käkowin la
chub'anik? —kecha che.
31 Ri qa nan qa tat ojer xkitij ri maná pa ri
juyub' ri kätz'inowik, je' jas ri kub'ij ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri Dios xuya
chutijik ri ki wa ri xpe chila' chikaj," —xecha
che ri Jesús.
32 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Qas
tzij ri kinb'ij chech alaq chi man are tä ri
qa mam Moisés ri xyo'w ri wa chke ri käpe
chila' chikaj, xane are ri nu Tat ri käyo'w ri
qas wa ri käpe chila' chikaj.
33 Ri wa ri kuya ri Dios are wa' ri qajinaq
loq chikaj, ri kuya ri qas k'aslemal chke
konojel winaq, —xcha ri Jesús chke.
34 Xkib'ij k'u che ri Jesús: Tat, ya la qe ri wa
ri' amaq'el ronojel q'ij, —xecha che.
35 Ri Jesús xub'ij chke: In ri' ri wa ri kuya
ri qas k'aslemal. Jachin ri käpe wuk', man
k'o tä jumul ri känum chik. Jachin ri käkojon
chwe man k'o tä jumul ri kächaqi'j chi u chi'.
36 Nu b'im chi k'u chech alaq chi ri alaq
man käkojon tä alaq chwe pune ilom alaq nu
wäch.
37 Konojel ri keyi' chwe rumal ri nu tat
kepe na wuk' in. Apachin k'u ri kepe wuk'
man keintzelejisaj tä b'ik.
38 Ri in k'ut man xinpe tä chila' chikaj
xa chub'anik jachike ri kwaj in, xane
chub'anik ru rayib'al ri xintaqow loq.
39 Ri u rayib'al ri nu Tat ri xintaqow loq
are la' chi man k'o tä jun chke ri xeuya
chwe ri kintzaqo, xane chi keink'astajisaj
na chkixol ri käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij.
40 Ri u rayib'al ri xintaqow loq are la' chi
konojel ri käkil nu wäch in, in ri' ri u K'ojol ri
Dios, kekojon k'u chwe, käkiriq ri k'aslemal
ri man k'o tä u k'isik. Keink'astajisaj k'u na
in chkixol ri käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij, —
xcha ri Jesús chke.
41 Ri winaq aj Israel, aretaq xkita wa' we
tzij ri', xkichap u b'ixik k'äx taq tzij chrij ri
Jesús rumal ri xub'ij: "In ri' ri wa ri käpe
chila' chikaj," —xcha chke.
42 Xkib'ij k'ut: ¿A mat are wa' ri Jesús ru
k'ojol ri tat José? Ri uj qetam ki wäch ru nan
u tat. ¿Jas lo wa' ri kub'ij chi petinaq chila'
chikaj? —xecha ri'.
43 Are k'u ri Jesús xub'ij chke: ¡Tanal alaq
che ri yoq'onik! —kächa'.
44 Man k'o tä jun ri kuya' käpe wuk' in
we ta mat käk'am loq rumal ri nu Tat ri
xintaqow loq. Ri in k'ut kink'astajisaj na
chkixol ri käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij, —
kächa'.
45 Kub'ij pa taq ri wuj ri xkitz'ib'aj ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ojer: "Ri Dios
kuya na tijonik chke konojel," —kächa ri'.
Rumal ri' konojel ri käkitatab'ej ri kub'ij ri qa
Tat, k'o k'u ri käketamaj na ruk', kepe na ri e
are' wuk' in, —kächa chke.

46 Are qas tzij chi man k'o tä jun winaq
ilowinaq u wäch ri qa Tat. Ri Jun ri ilowinaq
u wäch are xaq xuwi ri petinaq ruk' ri Dios,
—kächa'.
47 Qas tzij ri kinb'ij chech alaq chi jachin
ri käkojon chwe in k'o na ru k'aslemal ri man
k'o tä u k'isik.
48 In ri' ri wa ri qas kuya k'aslemal, —kächa
chke.
49 Ri nan tat alaq ojer xkitij ri wa ri käb'ix
"maná"* che pa ri juyub' ri kätz'inowik,
konojel k'ut xekämik.
50 Are k'u ri in tajin kintzijoj chech alaq jas
ri' ri qas wa ri petinaq chila' chikaj. Jachin
k'u ri kutij re we wa ri', man käkäm tä ri', —
kächa'.
51 In k'u ri' ri k'aslik wa, ri qajinaq loq
chikaj. Jachin ri kutij re we wa ri',† käk'asi
na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Ri wa
ri kinya in are ri nu cuerpo. Kinya wa'
rech k'o ri ki k'aslemal konojel winaq cho
ruwächulew,‡ —xcha ri Jesús chke.
52 Ri winaq aj Israel xkichaplej u tzi-
job'exik kib' chkixol, xkib'ij: ¿Jas ta k'u lo
kub'an we achi ri' chuya'ik ru tijal chqe pa
tijik? —xecha'.
53 Ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij
chech alaq chi we ri alaq man kätij tä alaq
ri nu cuerpo, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq, man kätij tä alaq ri nu kik'el, te k'u
ri' man käk'oji tä na ri k'aslemal alaq ri'.
54 Jachin ri kutij ri nu cuerpo xuquje' kutij
ri nu kik'el, k'o k'u u k'aslemal ri man k'o tä
u k'isik. Ri in k'ut kink'astajisaj na chkixol ri
käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij.
55 Ri nu cuerpo k'ut are ri qas wa, ri nu
kik'el are qas je' jas ri vino ri kätijowik.
56 Jachin ri kutij ri nu cuerpo, xuquje'
kutij ri nu kik'el qas käk'oji ri are' wuk' in,
ri in xuquje' qas kink'oji ruk' are'.
57 Ri nu Tat ri xintaqow loq k'o u
k'aslemal. Ri in xuquje' in k'asal rumal ri
Are'. Je ri' xuquje' jachin ri kutzuq rib' chwe
in, käk'asi na wumal in.
58 Are tajin kintzijon chrij ri wa ri petinaq
chila' chikaj. We wa ri' man junam tä ruk' ri
maná ri xkitij ri nan tat alaq ojer, xekäm k'u
ri e are'. Are k'u ri kutij re we wa ri' käk'asi
na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, —xcha ri
Jesús chke ri winaq aj Israel.
59 Ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' chke ri
winaq ri ki mulim kib' pa ri rachoch Dios pa
Capernaum che ki tijoxik.

Ri Jesús käch'aw chrij ri tzij ri kuya k'aslemal ri man k'o tä u k'isik

60 Aretaq xkita wa' we tijonik ri', e k'ia
chke ri winaq ri e k'o ruk' xkib'ij: Sib'alaj
k'äx wa' ri tzij ri xub'ij. ¿Jachin ta lo ri
käkowinik kutatab'ej? —xecha'.
61 Ri Jesús k'ut xretamaj chi k'äx tajin
kech'aw chrij rumal ri tzij ri xub'ij, xuta'
k'u chke: ¿A tzel käta alaq ri xinb'ij? —xcha
chke.
62 ¿Jas k'u ri käk'ulmataj ri' we ta kinil alaq
in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,
kintzelejik kinpaqi k'u chikaj jawije' ri in k'o
wi nab'e?
63 Ri Loq'alaj Espíritu are ri käyo'w ri
k'aslemal. Ri cuerpo xaq u tukiel man k'o
tä u patän. Ri tzij k'ut ri nu b'im chech alaq
e are' qas tzij ri kepe ruk' ri Dios, xuquje'
käkiya k'aslemal.
64 E k'o k'u jujun chech alaq ri man keko-
jon taj, —xcha chke.

Qas k'u retam ri Jesús petinaq loq jachin
taq ri man kekojon tä che, xuquje' jachin ri'
ri käjachow na.
65 Xub'ij k'ut: Rumal ri' nu b'im chech alaq
chi man k'o tä jun ri kuya' käpe wuk' in we
ta mat käk'am loq rumal ri nu Tat.
66 Tzare chi' k'ut e k'ia chke ri e k'o ruk' ri
Jesús xkiya kanoq, man xek'oji tä k'u ruk'.
67 Te ri' ri Jesús xuta' chke ri kab'lajuj u
tijoxelab', xub'ij: ¿A kiwaj ix xuquje' kixe'
kuk'? —xcha chke.
68 Xch'aw k'u ri tat Simón Pedro, xub'ij:
Qajaw, ¿jachin chi ruk' kuje' wi? Ri tzij la e
are tzij ri käkiya k'aslemal ri man k'o tä u
k'isik.
69 Ri uj, uj kojoninaq che la, qetam chi lal
ri' ri Cristo, ru K'ojol ri k'aslik Dios, —xcha
che.
70 Ri Jesús xch'awik, xub'ij: ¿A mat ix
kab'lajuj xixincha' rech kixk'oji wuk'? Pune
je ri' jun chiwe are k'o ri Itzel pa ranima', —
xcha chke.
71 Ri Jesús aretaq xub'ij wa' are tajin
käch'aw chrij ri Judas Iscariote ru k'ojol ri tat
Simón. Je ri', rumal chi ri tat Judas are ri
käjachow na, pune are jun chke ri kab'lajuj
u tijoxelab'.

7

Waral käqil wi chi ru chaq' ri Jesús nab'e man xekojon tä che

1 Te k'u ri' ri Jesús xub'inib'ej ri Galilea.
Man kraj taj käk'oji pa Judea rumal chi ri
winaq aj Israel käkaj käkikämisaj.
2 Xa k'u jub'iq' kraj man kuriq ri nimaq'ij
ke ri Käb'al,* jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq
aj Israel.

* **6:49** "Maná": Chawila' ri versículo 31 pa we capítulo. † **6:51** Kel kub'ij chi käkojon che ri Jesús (6:48). ‡ **6:51** Kel kub'ij wa' chi kuya rib' pa kämisaxik cho ri Dios che ki k'exwäch ri winaq. * **7:2** "Nimaq'ij ke ri Käb'al": Chawila' ri tzij "Käb'al" pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

3 Ru chaq' ri Jesús xkib'ij che: Mat kanaj
waral. Jat pa Judea rech xuquje' ra tijox-
elab' ri e k'o chila' käkil na ri kajmab'al ri
kab'ano.
4 We jun winaq kraj chi qas ketamax u
wäch, man kub'an tä ri' chik'uyal ri kub'ano.
We ri at kab'an taq ri kajmab'al ri', chab'ana
wa' chkiwäch konojel ri winaq, —xecha che.
5 Q'alaj k'ut chi ru chaq' ri Jesús xa man
xekojon tä che.
6 Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Ri in mäja'
kuriq ri q'ij chwe, are k'u ri ix apachike q'ij
utz chiwe kuya' kixe'k.
7 Ri winaq ajuwächulew man kekowin taj
käketzelaj i wäch ix. Are k'u ri in käketzelaj nu
wäch rumal chi kinq'alajisaj chkiwäch chi
man utz tä ri käka'no.
8 Ri ix k'ut, jix pa ri nimaq'ij. Ri in man
kine' taj, rumal chi mäja' kuriq ri q'ij chwe.
9 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' chke, xkanaj
ri Are' pa Galilea.

Ri Jesús kopan pa ri nimaq'ij ke ri Käb'al

10 Aretaq k'ut e b'enaq chi ru chaq' ri Jesús
pa ri nimaq'ij, ri Are' xuquje' xe' na pa ri
nimaq'ij, pune man xuk'ut tä rib' chkiwäch
ri winaq. Xane xaq chik'uyal xe' ri Are'.
11 Ri winaq aj Israel xkitij u tzukuxik pa
ri nimaq'ij, xkib'ij: ¿Jawije' k'o wi ri achi ri'?
—xecha'.
12 Chkixol k'u ri winaq, k'ia ri käb'ix chrij
ri Jesús. Jujun käkib'ij: "Are jun utzalaj achi,"
—kecha'. Nik'iaj chik käkib'ij: "Man are tä
utzalaj achi, rumal chi keusub' ri winaq," —
kecha'.
13 Man k'o tä k'u jun ri kukoch'o käresaj u
tzijol ri Jesús rumal chi käkixej kib' chkiwäch
ri ki nimaqil ri winaq aj Israel.
14 Nik'iajirinaq chi k'u ri nimaq'ij aretaq
ri Jesús xok b'i pa ri nimalaj rachoch Dios,
xuchaplej k'u ki tijoxik ri winaq.
15 Are k'u ri winaq aj Israel sib'alaj tajin
käkikajmaj wa', xkib'ij: ¿Jas lo wa' chi sib'alaj
k'ia retam we achi ri', man k'o tä k'u jawije'
u tijom wi rib'? —xecha'.
16 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri tijonik
ri kinya man wech tä in, xane rech ri Jun ri
xintaqow loq.
17 We k'o jun qas kurayij u b'anik ri kraj ri
Dios, käretamaj na we ri nu tijonik qas käpe
ruk' ri Dios, o xaq pa we wi kintzijonik.
18 Ri winaq ri xaq pa re wi kätzijonik, xa
are kraj ri' chi känimarisax u q'ij kumal ri
winaq. Jachin k'u ri kraj chi are känimarisax
u q'ij ri xtaqow loq, kub'ij ri' ri qas tzij, man
are tä jun b'anal tzij, —xcha chke.
19 ¿A mat qas tzij chi ri qa mam Moisés
xuya ri Pixab' chech alaq? Pune je ri', man
k'o tä k'u jun chech alaq ri kunimaj ri Pixab'
ri'. ¿Jas che kaj alaq kinkämisaj alaq? —xcha
chke.
20 Ri winaq xech'awik, xkib'ij: ¡Xa k'o
jun itzel espíritu chawe! ¿Jachin lo ri kraj
katkämisanik? —xecha che.
21 Ri Jesús xub'ij chke: Xa ruk' jun ka-
jmab'al ri xinb'an pa ri q'ij re uxlanem, ri
alaq sib'alaj käkajman alaq che.
22 Ri qa mam Moisés xunaq'atajisaj alaq
chukojik retal ri ojer trato.† Pune ta ne man
are tä ri are' xchapow loq u b'anik wa', xane
are ki tijonik kan ri nan tat alaq ojer. Ri alaq
k'ut käkoj alaq retal ri ojer trato che jun alaj
ala pune pa ri q'ij re uxlanem.
23 We k'u ri alaq rumal ri u nimaxik ri
Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés käkoj
alaq retal ri ojer trato che ri ala pune pa ri
q'ij re uxlanem, ¿jas k'u che xpe oyowal alaq
chwe in aretaq xinkunaj ronojel ru cuerpo
jun achi pa ri q'ij re uxlanem? —kächa'.
24 K'o jas mäb'ij alaq chrij ri winaq we utz
käpetik o man utz tä käpetik. Aretaq k'o jas
käb'ij alaq chrij jun winaq chik, qas chomaj
na alaq jas ri käb'an alaq, b'ana k'u alaq wa'
ruk' jikomal.

Ri Jesús kub'ij jawije' chi' petinaq wi ri Are'

25 Te k'u ri' jujun chke ri winaq aj
Jerusalén xkichapla u ta'ik, xkib'ij: ¿A mat
are wa' we achi ri' ri tajin kätzukuxik rech
käkämisaxik? —kecha'.
26 Chiwilampe', kätzijon kuk' ri winaq,
man k'o tä k'u jun k'o jas kub'ij che. ¿A xa
ta k'u lo qas käkikoj ri q'atal taq tzij chi we
achi ri' are ri Cristo? —kecha'.
27 Ri uj k'ut qetam jawije' petinaq wi wa'
we achi ri'. Aretaq k'ut käpe ri' ri Cristo, man
k'o tä jun ri' etamaninaq jawije' käpe wi, —
xecha ri winaq.
28 Aretaq ri Jesús, ri tajin kuya tijonik pa ri
nimalaj rachoch Dios, xuta wa' ko xch'awik,
xub'ij: Käb'ij alaq chi etam alaq nu wäch,
xuquje' chi etam alaq jawije' chi' kinpe wi.
Man in petinaq tä k'ut xaq pa we wi, xane in
taqom loq rumal ri Jun ri qas jikom ranima'.
Ri alaq k'ut man etam tä alaq u wäch.
29 Ri in wetam u wäch rumal chi in peti-
naq ruk', xuquje' are ri Are' in taqowinaq
loq, —xcha chke.
30 Xkaj k'ut xkik'am b'i pa che', man k'o tä
k'u jun xchapowik rumal chi mäja' kuriq ru
q'ij.
31 E k'ia k'ut xekojon che, xkib'ij k'ut: Are-
taq käpe ri Cristo, ¿a kub'an ta k'u lo más
kajmab'al taq etal chik chuwäch ri u b'anom
we achi ri'? —xecha'.

Ri tata'ib' fariseos käkitaq u k'amik b'i ri Jesús pa che'

† **7:22** "Circuncisión": Chawila' Hechos 7:8, nota. ‡ **7:32** "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

32 Ri tata'ib' fariseos xkita ri käkib'ij ri
winaq chrij ri Jesús. Xa je ri' ri e are'
kuk' ri ki nimaqil sacerdotes‡ xekitaq b'i
jujun chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios
chuk'amik b'i ri Jesús pa che'.
33 Te ri' xub'ij ri Jesús: Xaq kieb' oxib' q'ij
chik kink'oji na uk' alaq, te k'u ri' kintzelej
na ruk' ri xintaqow loq.
34 Ri alaq kintzukuj na alaq, man kinriq tä
chi k'u alaq rumal chi man käkowin tä alaq
kopan alaq chila' jawije' ri kinek'ol wi in, —
xcha chke.
35 Ri ki nimaqil ri winaq aj Israel k'ut,
xkichaplej u ta'ik chb'il taq kib', xkib'ij:
¿Jawije' ta k'u ke' wi wa' we achi ri' chi man
kujkowin tä uj keqariqa'? ¿A xa ta k'u lo
ke' kuk' ri winaq aj Israel ri e jab'uninaq
chkixol ri winaq aj Grecia che ki tijoxik ri
winaq aj Grecia?
36 ¿Jas kel kub'ij wa' ri xub'ij chqe:
"Kintzukuj na alaq, man kinriq tä chi k'u
alaq rumal chi man käkowin tä alaq kopan
alaq chila' jawije' ri kinek'ol wi"? —xcha ri',
—xecha'.

Ri Qajaw Jesús kub'ij chi Are je' ta ne joron ri kuya k'aslemal

37 Pa ri k'isb'al q'ij re ri nimaq'ij, ri q'ij
ri sib'alaj nim na u b'anik, ri Jesús xtak'i
aq'anoq chkixol ri winaq, ko xch'awik,
xub'ij: We k'o jun kächaqi'j u chi', chpet
wuk', chutija u joron.
38 Je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios
ri Tz'ib'talik: Jachin ri käkojon chwe, käk'iy
na loq pa ranima' joron ri kuya ri qas
k'aslemal, —kächa', —xcha ri Jesús chke ri
winaq.
39 Ri Jesús k'ut, are tajin käch'aw chrij ri
Loq'alaj Espíritu ri käkik'am na ri winaq ri
kekojon che ri Are'. Mäja' k'u käyi' loq ri
Loq'alaj Espíritu rumal chi mäja' kätzelej ri
Jesús chila' chikaj rech känimarisax u q'ij.

Ri winaq jalajoj ri käkichomaj chrij ri Jesús

40 Jujun chke ri winaq, aretaq xkita ri
xub'ij ri Jesús, xkib'ij: Qas tzij we achi ri' are
wa' ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri
käb'ixik chi käpe na, —xecha'.
41 Nik'iaj chik xkib'ij: Are wa' ri Cristo, —
xecha'.
Nik'iaj chi k'ut xkib'ij: ¿A xa ta k'u lo pa
Galilea käpe wi ri Cristo?
42 Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij
chi ri Cristo rajwaxik chkixol ri rachalaxik
ri qa mam David ri nim taqanel käpe wi na.
Pa Belén k'ut käpe wi na, ri tinimit ri xk'oji
wi ri qa mam David, —xecha'.
43 Je k'u ri' ri winaq xkitasala kib' rumal
rech ri Jesús.
44 E k'o jujun ri xkaj xkik'am b'i pa che',
man k'o tä k'u jun xchapowik.

Ri q'atal taq tzij man kekojon tä che ri Jesús

45 Xetzelej k'u ri chajinelab' re ri nimalaj
rachoch Dios, xeopan chila' jawije' e k'o wi
ri tata'ib' fariseos xuquje' ri ki nimaqil ri
sacerdotes. Ri e are' k'ut xkita' chke: ¿Jas che
man xik'am tä loq ri Jesús? —xecha'.
46 Ri chajinelab' xech'awik, xkib'ij: ¡Man
k'o tä jun achi qa tom je' kätzijonik jas ri
kätzijon ri achi ri'! —xecha'.
47 Are k'u ri tata'ib' fariseos xkib'ij chke:
Ri ix xuquje' xa xiya iwib' pa sub'ik.
48 ¿A k'o pu lo jun chke ri qa nimaqil
ri kojoninaq che, o jun ne chke ri tata'ib'
fariseos? ¡Man k'o taj! —xecha'.
49 Xkik'iäq itzel tzij pa ki wi', xkib'ij: ¡We
winaq ri' man ketam tä ri Pixab'! —xecha
chke.
50 Are k'u ri tat Nicodemo ri xopan ruk'
ri Jesús chaq'ab', are jun chke ri tata'ib'
fariseos. Xub'ij k'u chke:
51 Ri qa Pixab' kub'ij chi man kuya' taj
käqaq'at tzij puwi' jun winaq chi käk'äjisax u
wäch we ta mat nab'e käqata na jas ri kub'ij
che retamaxik jas ri u b'anom, —xcha chke.
52 Te ri' xech'aw ri e are', xkib'ij che ri
tat Nicodemo: E k'u ri lal, ¿a lal aj Galilea
xuquje'? —xecha che. Na'l sik'ij la ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, kil k'u na la chi
man k'o tä jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri
Dios ri petinaq pa Galilea, —xecha che.
53 Chkijujunal k'ut xeb'e' cho taq kachoch.

8

Waral käqil wi ri ixoq ri xub'an ri nimalaj mak chrij ri rachajil

1 Are k'u ri Jesús xe' pa ri nimalaj juyub' ri
käb'ix "Olivos" che.
2 Aretaq xsaqir chukab' q'ij, ri Jesús
xtzelej loq, xe' pa ri nimalaj rachoch Dios.
Konojel ri winaq xkimulij kib' ruk'. Ri Are'
k'ut xt'uyi'k, xuchaplej ki tijoxik.
3 Te ri' ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje'
ri tata'ib' fariseos xkik'am loq jun ixoq ri
xkiriqo tajin kub'an ri nimalaj mak ri äwas
u b'anik chrij ri rachajil. Xkiya k'u chkixol
ri winaq ri e k'o chila'.
4 Xkib'ij k'u che ri Jesús: Ajtij, we ixoq ri'
xriqtajik tajin kub'an ri nimalaj mak ri äwas
u b'anik chrij ri rachajil.
5 Ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés
kub'ij chi rajwaxik käqakämisaj chab'aj jun
ixoq ri je' kub'an wa'. E ri lal, ¿jas k'u käb'ij
la? —xecha che.
6 Xkib'ij wa' che xaq rech käqaj pa ki q'ab',
je k'u ri' kekowinik käkib'ij chi k'o u mak ri
Jesús. Are k'u ri Jesús xa xpachi'k, xuchaplej
tz'ib'anik cho ri ulew ruk' ri u wi' u q'ab'.
7 Xkitaqej k'u u k'otik u chi' ri Jesús. Xa
je ri' ri Are' xujikomaj rib', xub'ij k'u chke:
Apachin chech alaq ri man k'o tä u mak,

chuk'iäqa ri nab'e ab'aj chrij we ixoq ri', —xcha chke.

8 Xpachi chi jumul ri Jesús, xutaqej tz'ib'anik cho ri ulew.

9 Aretaq k'ut xkita ri xub'ij ri Jesús, xkina' kib' pa kanima' chi k'o ki mak. Chkijujunal k'ut xkichap elem b'ik. Nab'e xeb'el b'i ri ri'jab'. Aretaq konojel e elinaq chi b'ik, xaq xuwi chi ri Jesús k'o kanoq ruk' ri ixoq ri kanajinaq kan chila'.

10 Te ri' ri Jesús xujikomaj rib'. Man k'o tä k'u jun xrilo, xane xaq xuwi ri ixoq. Ri Are' xub'ij che: Nan, ¿jawije' e k'o wi ri käkib'ij chi k'o mak la? ¿A mat k'o jun xkanaj kan chuq'atik tzij puwi' la chi käk'äjisax wäch la? —xcha che.

11 Ri ixoq xub'ij che ri Jesús: Man k'o tä jun, Tat, —xcha che.

Are k'u ri Jesús xub'ij che: Ri in xuquje' man kinq'at tä tzij puwi' la chi käk'äjisax wäch la. ¡Oj b'a' la chanim, mämakun chi k'u la! —xcha che.

Ri Jesús are je' jas jun candela ri kuya saqil chke ri winaq cho ruwächulew

12 Xtzijon chi jumul ri Jesús kuk' ri winaq, xub'ij chke: In ri', ri in kinya saqil chke ri winaq cho ruwächulew. Jachin ri käpe wuk', käk'oji na ri saqil ruk' ri kuya k'aslemal, man käb'in tä chi k'u pa ri q'equm, —xcha chke.

13 Te ri' ri tata'ib' fariseos xkib'ij che ri Jesús: Ri lal xaq tukiel la tajin käq'alajisaj la ri utz chij ib' la. Rumal ri' ri tajin käq'alajisaj la man k'o tä u patän, —xecha che.

14 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri tajin kinq'alajisaj chwij in, qas tzij k'o u patän, pune xaq nu tukiel kinq'alajisaj ri utz chwij chb'il wib'. Wetam k'ut jawije' ri in petinaq wi, xuquje' jawije' ri kine' wi. Ri alaq k'ut man etam tä alaq jawije' ri kinpe wi, man etam tä k'u alaq jawije' ri kine' wi.

15 Ri alaq je' käq'atow tzij alaq jas ri keq'atow tzij ri winaq ajuwächulew. Ri in k'ut man kinq'at tä tzij puwi' jachin jun.

16 We k'u kinq'at tzij, jikom kinb'an chuq'atik tzij. Je ri', rumal chi man xaq tä nu tukiel kinq'at tzij, xane ri nu Tat ri xintaqow loq Are kuq'at tzij junam wuk'.

17 Pa ri Pixab' alaq tz'ib'tal wi chi aretaq kieb' winaq junam ri käkib'ij chrij ri xkilo o chrij ri xkito, rajwaxik ri' käkojik chi qas tzij ri käkib'ij.

18 Ri in k'ut kinq'alajisaj ri qas tzij chwij chb'il wib', xuquje' ri nu Tat ri xintaqow loq kuq'alajisaj ri qas tzij chwij, —xcha ri Jesús chke.

19 Te ri' ri tata'ib' fariseos xkita' che ri Jesús: ¿Jawije' k'o wi ri tat la? —xecha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri alaq man qas tä etam alaq nu wäch, xuquje' man etam tä alaq u wäch ri nu Tat. We ta qas etam alaq nu wäch in, etam ta alaq u wäch ri' ri nu Tat xuquje', —xcha chke.

20 Ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' aretaq tajin kuya tijonik pa ri nimalaj rachoch Dios chunaqaj ri k'olib'al re taq ri kuchuj. Man k'o tä k'u jun xk'amow b'i pa che' rumal chi mäja' kuriq ru q'ij.

Ri Jesús kub'ij chi ri Are' are ajchila' chikaj

21 Ri Jesús xch'aw chi jumul, xub'ij chke: Ri in kine'k. Ri alaq k'ut kintzukuj na alaq. Pa ri mak alaq k'ut käkäm wi alaq, rumal chi man käkowin tä alaq ke' alaq chila' jawije' ri kine' wi, —xcha chke.

22 Te ri' ri winaq aj Israel xkib'ij: ¿A xa ta lo kukämisaj rib', rumal k'u ri' kub'ij chi man kujkowin taj kuje' chila' jawije' ri ke' wi? —xecha ri e are'.

23 Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Ri alaq, xaq alaq ajwaral, are k'u ri in chila' chikaj kinpe wi. Ri alaq, xaq alaq ajuwächulew. Are k'u ri in man in ajuwächulew taj.

24 Rumal ri' xinb'ij chech alaq chi pa ri mak alaq käkäm wi alaq. Rumal chi we man käkoj tä alaq chi in ri' ri tajin kinb'ij, pa ri mak alaq käkäm wi na alaq, —xcha chke.

25 Te ri' xkita' che ri Jesús, xkib'ij: ¿Jachin k'u ri lal? —xecha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ojer ri' nu b'im chech alaq jachin ri in, —xcha chke.

26 K'ia ri kwaj kinb'ij chech alaq chrij ri tajin kinwilo chuq'atik tzij chrij ri käb'an alaq. Are k'u ri xintaqow loq kub'ij ri qas tzij. Ri in k'ut, jachike ri nu tom chuchi' ri Are', are wa' ri kinb'ij chke ri winaq ajuwächulew, —xcha chke.

27 Ri e are' k'ut man xkich'ob' taj chi ri Jesús are tajin käch'aw chrij ri qa Tat chila' chikaj.

28 Rumal ri' xub'ij chke: Aretaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinyak na chikaj umal alaq chkiwäch ri winaq, ketamaj k'u na alaq chi In Ri'. Man k'o tä k'u jas kinb'ano xaq pa we wi, xane xaq xuwi kinb'ij ri u k'utum ri qa Tat chnuwäch, —xcha chke.

29 Are k'u ri xintaqow loq k'o wuk' in. Ri nu Tat man in u yo'm tä kan nu tukiel rumal chi amaq'el ronojel q'ij are kinb'an ri utz käril wi ri Are', —xcha chke ri winaq aj Israel.

30 Aretaq ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri', e k'ia xekojon che ri Are'.

Ru K'ojol ri Dios kujresaj pu q'ab' ri Itzel

31 Xub'ij k'u ri Jesús chke ri winaq aj Israel ri xekojon che: We ri alaq kätaqej alaq u b'anik ri nu b'im chech alaq, qas tzij alaq nu tijoxelab', —xcha chke.

32 Ketamaj k'u na alaq ri qas tzij, ri qas tzij k'ut kub'ano chi tzoqopital chi alaq, —xcha chke.

33 Ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij: Ri
uj are qa mam ri Abraham ojer, man uj
kojom tä k'u xaq che patänil re jun winaq.
¿Jas lo wa' chi käb'ij la chqe chi kujtzoqopitaj
na? —xecha che.
34 Ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij kinb'ij
chech alaq chi konojel ri kemakunik e ko-
jom ri' che patänil taq re ri mak.
35 Jun ri kojom che patäninel man are tä
qas ajpaja. Are k'u ri u k'ojol ri rajaw ja qas
ajpaja ri' amaq'el ronojel q'ij.
36 Je k'u ri', we ri in, in u K'ojol ri Dios
kintzoqopin chech alaq, qas tzij ri' chi tzo-
qopital chi alaq, —xcha chke.
37 Ri in wetam chi ri mam alaq are ri
Abraham ojer. Kaj k'u alaq kinkämisaj alaq
rumal chi man käkoj tä alaq ri kinb'ij chech
alaq.
38 Ri in are kinb'ij ri u k'utum ri nu Tat
chnuwäch. Are k'u ri alaq are käb'an alaq
jachike ri b'im chech alaq rumal ri tat alaq,
—xcha ri Jesús chke.
39 Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Ri qa tat uj
are ri qa mam Abraham ojer, —xecha'.

Ri Jesús xub'ij chke: We ta qas tzij are tat
alaq ri qa mam Abraham, are ta käb'an alaq
ri' jas ri xub'an ri are'.
40 Pune nu b'im ri qas tzij chech alaq ri
u k'utum ri Dios chnuwäch, ri alaq kaj alaq
kinkämisaj alaq. Ri qa mam Abraham man
k'o tä jumul ri je' xub'an wa'.
41 Ri alaq k'ut je' käb'an alaq jas ri kub'an
ri tat alaq, —xcha ri Jesús chke.

Ri e are' k'ut xkib'ij che: Ri uj, man uj
alk'ualaxelab' taj ri mat q'alaj u wäch qa tat.
Ri qa Tat xa jun k'olik, are k'u ri Dios, —
xecha'.
42 Ri Jesús k'ut xub'ij chke: We ta qas tzij
chi ri Dios are Tat alaq, kinaj ta alaq ri'
rumal chi ri in ruk' ri Dios in petinaq wi,
waral k'ut in k'o wi. Man in petinaq taj xaq
pa we wi, xane are ri Dios xintaqow loq.
43 ¿Jas che ri alaq man käkowin tä alaq
chuch'ob'ik ri kinb'ij? Xa rumal chi man kaj
tä alaq kätatab'ej alaq ri nu tzij.
44 Ri tat alaq are ri Itzel. Ri alaq, alaq rech
ri are', are k'u kaj alaq käb'an alaq jachike
ri kraj ri are'. Ri Itzel are jun kämisanel ojer
loq. Ri are' man kub'an tä ri qas tzij, man
kub'ij tä k'u ri qas tzij. Aretaq kub'an tzij,
are kub'ij ri u b'anik ri are'. Are jun b'anal
tzij, ki tat k'ut ri b'anal taq tzij.
45 Ri in k'ut kinb'ij ri qas tzij, rumal k'u ri'
ri alaq man käkoj tä alaq ri nu tzij.
46 ¿Jachin chech alaq käkowinik kuq'alajisaj
chi qas tzij k'o mak nu b'anom? We k'u
kinb'ij ri qas tzij, ¿jas k'u che man käkoj tä
alaq ri kinb'ij?
47 Apachin ri rech ri Dios kutatab'ej ri' ru
Tzij ri Dios. Are k'u ri alaq man alaq tä rech
ri Dios. Rumal ri' man kaj tä alaq kätatab'ej
alaq ru Tzij ri Dios, —xcha ri Jesús chke ri
winaq aj Israel.

Waral käqil wi chi ri Cristo k'o chik mäjoq käk'oji ri Abraham

48 Ri winaq aj Israel xkib'ij che ri Jesús:
Qas tzij ri xqab'ij aretaq xqab'ij chi ri lal, xa
lal aj Samaria,* xuquje' chi ri lal k'o jun itzel
espíritu che la, —xecha che ri Jesús.
49 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Man k'o
tä jun itzel espíritu chwe. Ri tajin kinb'ano,
xa tajin kinya u q'ij ri nu Tat, are k'u ri alaq
xa kesaj alaq nu k'ixb'al.
50 Ri in k'ut man kwaj taj chi käyi' nu q'ij,
pune ta ne k'o Jun ri kraj chi käyi' nu q'ij,
kuq'at k'u na tzij ri Are' pa ki wi' ri käketzelaj
nu wäch.
51 Qas tzij kinb'ij chech alaq chi jachin ri
kunimaj ri kinb'ij, man käkäm tä na ri are',
—xcha chke.
52 Te ri' ri winaq aj Israel xech'awik,
xkib'ij: Kämik qas xel chi saq chqawäch
chi xa k'o jun itzel espíritu che la, —xecha
che ri Jesús. Ri qa mam Abraham, xuquje'
konojel ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri
Dios xekämik, te k'u ri' käb'ij la: "Jachin ri
kunimaj ri kinb'ij man käkäm taj," —kächa
la.
53 ¿A lal ta k'ut nim na ri q'ij la chuwäch ri
qa mam Abraham? Ri are' xkämik, xuquje'
xekäm ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri
Dios. ¿Jachin ta k'u ri lal ri käb'an che ib' la?
—xecha che.
54 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: We ta
xaq in kinya nu q'ij chb'il wib', man k'o tä
u patän ri'. Are k'u ri käyo'w nu q'ij are ri nu
Tat, ri käb'ij alaq chi are Dios alaq.
55 Ri alaq k'ut man etamam tä alaq u wäch.
Ri in qas tzij wetam u wäch. We ta kinb'ij chi
man wetam tä u wäch, in b'anal tzij ta ri' je'
jas ri alaq. Ri in k'ut qas tzij wetam u wäch,
kinnimaj k'ut ri kub'ij.
56 Ri Abraham ri mam alaq xkikotik are-
taq xuto chi käril na ri nu q'ij. Xril k'ut, qas
k'u xkikotik, —xcha chke.
57 Ri winaq aj Israel xkib'ij che ri Jesús:
Mäja' ne nik'iaj ciento junab' la, te k'u ri'
käb'ij la chi xil la u wäch ri qa mam Abra-
ham, —xecha che.
58 Ri Jesús xch'awik, xub'ij: Qas tzij kinb'ij
chech alaq chi ri in, in k'o chik ojer, k'ä
mäjoq käk'oji ri Abraham, —xcha chke ri
winaq aj Israel.
59 Xepe k'u ri winaq aj Israel, xkik'am
ab'aj rech käkik'iäq chrij ri Jesús. Ri Are' k'ut,
xuk'u' rib' chkiwäch, xel loq pa ri nimalaj
rachoch Dios, xok'ow chkixol ri winaq, xe'k.

* **8:48** Ri winaq aj Israel sib'alaj xketzelaj ki wäch ri winaq aj Samaria. Ri u b'ixik ri tzij ri', "xa lal aj Samaria", che jun winaq are junam ruk' ru k'iäqik itzel tzij puwi'.

9

Ri Jesús kukunaj jun achi ri moy tzaretaq xil u wäch

1 Ri Jesús b'enaq pa ri b'e aretaq xril jun
achi ri moy tzaretaq xil u wäch.
2 Ru tijoxelab' xkita' che ri Jesús: Ajtij, —
xecha che. ¿Jas che moy we achi ri' tzaretaq
xil u wäch? ¿A xa rumal ri ki mak ru nan u
tat o xa rumal ru mak ri are'? —xecha che.
3 Ri Jesús xub'ij chke: Man rumal tä rech
ru mak ri are', man rumal tä k'u rech ri
ki mak ru nan u tat, xane rech rumal ri
are' käq'alajin ri käkowin ri Dios chub'anik, —
xcha chke.
4 Chanim ri' ri k'o na ri q'ij, rajwaxik
chi kinb'an na ri xintaq chub'anik rumal ri
xintaqow loq. Kok k'u na ri aq'ab' aretaq
man k'o tä chi jun käkowinik kächakunik.
5 Pa taq we q'ij ri' aretaq in k'o cho
ruwächulew, ri in kinya saqil chke ri winaq
ajuwächulew, —xcha ri Jesús chke ru tijoxe-
lab'.
6 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri
Jesús, xutzaq u chub' pulew, xub'an jub'iq'
xoq'ol ruk' ru chub', xub'il k'u chrij taq ru
waq'äch ri moy.
7 Te k'u ri' xub'ij che: ¡Oj la! Ch'aja la ri
wäch la pa ri atinib'al ri käb'ix "Siloé" che.
(We b'i'aj ri' kel kub'ij "Taqom".)
Ri moy achi xe'k, xuch'aj ru wäch. Aretaq
xtzelej loq, xkowinik xka'y chik.
8 Are k'u ri u k'ul taq ja, xuquje' ri winaq
ri ketamam u wäch chi moy nab'e, xkib'ij: ¿A
mat are wa' we achi ri' ri kät'uyi chi' taq ri b'e
chuta'ik u limosna? —xecha'.
9 Jujun xkib'ij: Je', are wa', —xecha'.
Nik'iaj chik xkib'ij: Man are taj. Xaq k'u
junam kel ruk', —xecha'.
Are k'u ri achi ri moy kan nab'e xub'ij: Je',
in ri', —xcha chke ri winaq.
10 Te ri' ri winaq xkita' che ri achi: ¿Jas
lo wa' chi katkowin chik katka'yik? —xecha
che.
11 Ri are' xch'awik, xub'ij chke: Ri achi
ri Jesús u b'i' xub'an jub'iq' xoq'ol, xub'il
chrij taq ri nu waq'äch, te k'u ri' xub'ij chwe:
"Oj la chi' ri atinib'al ri käb'ix "Siloé" che,
ch'aja la ri wäch la chila'," —xcha chwe.
Xine' k'ut. Aretaq xch'ajtaj ri nu wäch,
xinkowinik xinka'yik, —xcha chke.
12 Te ri' ri winaq xkib'ij: ¿Jawije' k'o wi ri
achi ri'? —xecha che.
Ri are' xub'ij chke: Man wetam taj, —xcha
chke.

Ri tata'ib' fariseos käkik'ot u chi' ri moy achi ri xutzirik

13 Te ri' xkik'am b'i ri achi ri moy kan
nab'e, xekiya chkiwäch ri tata'ib' fariseos.
14 Are k'u jun q'ij re uxlanem aretaq ri
Jesús xub'an ri jub'iq' xoq'ol, xukunaj ri achi
ri moy.
15 Ri tata'ib' fariseos xuquje' xkita' che ri
achi chi jas lo wa' chi käkowin chik käka'yik.
Ri are' xub'ij chke: Xub'il xoq'ol chrij taq
ri nu waq'äch, te k'u ri' xinch'aj ri nu wäch.
Kinka'y chi k'u kämik, —xcha chke.
16 Te ri' jujun chke ri tata'ib' fariseos
xkib'ij: Ri achi ri xb'anow wa' we kunanik
ri' man rech tä ri Dios, rumal chi man nim
tä käril wi ri q'ij re uxlanem, —xecha'.
Nik'iaj chi k'ut xkib'ij: ¿Jas ta k'u lo wa'
chi käkowinik kub'an taq we kajmab'al etal
ri' we ta qas tzij ajmak? —xecha'.
Je ri' chi man xjunamataj tä ri ki
chomanik, xkitasala k'u kib'.
17 Xkita' chi k'u jumul che ri achi ri moy
kan nab'e: E ri at, ¿jas kab'ij at chrij ri achi ri
xkunan ra waq'äch? —xecha che.
Ri are' k'ut xub'ij: Ri in kinb'ij chi are jun
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha
chke.
18 Are k'u ri winaq aj Israel man xkikoj
taj chi ri achi ri' are wa' ri moy kan nab'e,
kämik k'ut käka'y chik. K'ä te' xkikojo aretaq
xesik'ix na loq ru nan u tat ri achi ri xku-
natajik.
19 Xkita' k'u chke: ¿A are wa' ri alk'ual alaq
ri käb'ij alaq chi moy xil u wäch? ¿Jas lo
wa' chi kämik käkowin chik käka'yik? —xecha
chke.
20 Ru nan u tat xech'awik, xkib'ij: Qetam
chi are wa' ri qalk'ual ri moy xil u wäch.
21 Man qetam tä k'ut jas wa' chi kämik
käkowin chik käka'yik, man qetam tä k'u
jachin ri xkunan ru waq'äch. Ta' alaq che ri
are'. Achi chi ya', kub'ij k'u na chech alaq jas
wa' chi käkowin chik käka'yik, —xecha chke.
22 Je wa' xkib'ij ru nan u tat rumal chi xa
xkixej kib' chkiwäch ri winaq aj Israel. Ri e
are' k'ut ki chomam chik junam chi jachin ri
kukojo chi ri Jesús are ri Cristo käkesaj na b'i
pa ri rachoch Dios.
23 Rumal ri' ru nan u tat ri achi ri xkunax
ru waq'äch xkib'ij: "Ta' alaq che ri are'. Achi
chi ya'," —xecha ri'.
24 Te k'u ri' ri winaq aj Israel xkisik'ij chi
jumul ri achi ri moy kan nab'e, xkib'ij che:
Chab'ij b'a' ri qas tzij chqe chuwäch ri Dios.
Ri uj qetam chi ri achi ri' are jun ajmak, —
xecha che.
25 Ri achi xch'awik, xub'ij chke: Ri in man
wetam taj we are jun ajmak o man are taj,
xuwi wetam chi nab'e kanoq in moy, kämik
k'ut kinka'y chik, —xcha chke.
26 Xkita' chi k'u jumul che: ¿Jas xub'an
chawe? ¿Jas xub'an chukunaxik ri a
waq'äch? —xecha che.
27 Xch'aw ri achi, xub'ij chke: Xinb'ij
chech alaq, ri alaq k'ut xa man käta tä alaq.
¿Jas che kaj alaq chi kinb'ij wa' jumul chik?
¿A xa kaj alaq kok alaq che u tijoxel? —xcha
chke.

28 Te ri' ri e are' xkitze'j u wäch, xkib'ij k'u
che: Ri at, at jun ruk' we achi ri', are k'u ri
uj, uj jun ruk' ri qa mam Moisés.
29 Ri uj qetam chi ri Dios xch'aw ruk' ri qa
mam Moisés. Are k'u we achi ri' man qetam
taj jawije' ri käpe wi, —xecha che.
30 Ri achi k'ut xch'awik, xub'ij chke: ¡Ko'l
ta ne ri'! Ri alaq man etam tä alaq jawije'
käpe wi, ri in k'ut xukunaj ri nu waq'äch.
31 Qas qetam chi ri Dios man kuta tä ri ki
tz'onob'al toq'ob' ri ajmakib', xuwi kuta ri ki
tz'onob'al toq'ob' ri winaq ri keq'ijilan che,
ri käka'n ru rayib'al.
32 Man k'o tä jumul qa tom käb'ixik chi k'o
jun käkowin chukunaxik ru waq'äch jun achi
ri moy xil u wäch.
33 We ta ri achi ri' mat ruk' ri Dios petinaq
wi, mat k'o jas käkowin ri' chub'anik, —xcha
chke.
34 Te ri' xkib'ij che: Ri at, xa at ajmak xil a
wäch. ¿A are kawaj kujatijoj? —xecha che.
Xkesaj k'u b'ik pa ri rachoch Dios.

E k'o ri keka'yik ri e moy chuwäch ri Dios

35 Ri Jesús xretamaj chi xesax b'ik ri achi
ri moy kan nab'e. Aretaq ri Jesús xuriqo,
xub'ij che: ¿A käkojon la che ru K'ojol ri Dios?
—xcha che.
36 Ri achi xub'ij che: Tat, b'ij la chwe
jachin ri' rech ri in kinkojon che, —xcha che.
37 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Ilom chi
la u wäch wa'. In ri', ri tajin kintzijon uk' la,
—xcha che.
38 Te k'u ri' ri achi xxuki chuwäch ri Jesús,
xub'ij che: Kinkojon che la, Qajaw, —xcha
che.
39 Xub'ij k'u ri Jesús: Ri in, in peti-
naq cho ruwächulew chuq'atik tzij, rech ri
moyab' käjaqtaj ri ki waq'äch, xuquje' rech ri
keka'yik kekanaj moy, —xcha'.
40 Te ri' jujun chke ri tata'ib' fariseos ri e
k'o chila' ruk' ri Are', aretaq xkita ri xub'ij
ri Jesús, xkib'ij che: ¿A uj moy ta k'u lo uj
xuquje'? —xecha che.
41 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: We ta
alaq moy, mat k'o mak alaq ri'. Rumal k'u
rech chi käb'ij alaq chi käka'y alaq, k'o mak
alaq, —xcha ri Jesús chke.

10

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri ki corral chij

1 Qas tzij kinb'ij chech alaq chi jachin ri
man kok tä b'i chuchi' ri ki corral ri chij,
xane xa kutzukuj jawije' kunim wi b'i rib',
ri achi ri' xa jun elaq'om, jun t'orinel.
2 Are k'u ri kok b'i chuchi' ri corral are
ajyuq' ri', ri chajil ke ri chij.
3 Ri chajil u chi' ri corral kujaq ri' chuwäch
rech kokik. Ri chij k'ut käkich'ob' u wäch
aretaq käch'awik. Ri ajyuq' keusik'ij ru chij
chkijujunal ruk' ri ki b'i', keresaj k'u b'i pa ri
corral.
4 Aretaq e resam chi b'ik konojel ri chij pa
ri corral, känab'ej b'i chkiwäch, are k'u ri chij
keteri b'i chrij rumal chi käkich'ob' u wäch
aretaq käch'awik.
5 Man keteri tä k'u chrij jun winaq ri man
ketam tä u wäch, xane xa keanimaj chuwäch
rumal chi man käkich'ob' taj aretaq käch'aw
jun winaq ri man ketam tä u wäch, —xcha ri
Jesús chke ri winaq aj Israel.
6 Ri Jesús xukoj wa' we k'utb'al ri'
chkiwäch, ri e are' k'ut man xkich'ob' taj
jas ri xraj xub'ij chke.

Waral käqil wi chi ri Jesús are ri Utzalaj Ajyuq'

7 Te ri' ri Jesús xub'ij chi jumul chke: Qas
tzij kinb'ij chech alaq. Ri in, in ru chi' ri
corral ri keb'ok wi b'i ri chij.
8 Konojel ri nab'e xeb'ul chnuwäch in, e
elaq'omab' ri', e t'orinelab'. Ri chij k'ut man
xkitatab'ej taj ri xkib'ij.
9 Ri in, in ru chi' ri corral. Jachin ri wumal
in kok pa ri corral kuriq ru tob'anik ri Dios.
Ri winaq ri' junam ruk' jun chij ri kok pa ri
corral, te k'u ri' kel b'ik, kuriq utzalaj echa'.
10 Ri elaq'om xuwi petinaq rech kerelaq'aj
b'i ri chij, keukämisaj, kusach ki wäch. Ri in
k'ut in petinaq chuya'ik ki k'aslemal, rech
k'o ki k'aslemal ri qas utz na.
11 In ri' ri utzalaj ajyuq'. Ri utzalaj ajyuq'
kuya ru k'aslemal pa kämikal rumal kech ri
chij.
12 Are k'u ri ajyuq' ri xuwi kuchomaj ri
tojb'al re, aretaq kärilo käpe ri utiw, keuya
kan ri chij, kanimajik. Je ri' kub'ano rumal
chi man are tä qas kajyuq' ri chij, xuquje' ri
chij man e rech tä ri are'. Käpe k'u ri utiw
keuchap ri chij, keujab'uj.
13 Ri achi ri' kanimajik rumal chi xuwi
kuchomaj ri tojb'al re. Man kerilij tä ri chij.
14 In ri' ri utzalaj ajyuq', wetam ki wäch ri
nu chij, xuquje' ri e are' ketam nu wäch in.
15 Je' jas ri nu Tat retam nu wäch in, ri in
xuquje' wetam u wäch ri nu Tat. Kinya k'u ri
nu k'aslemal pa kämikal rumal kech ri chij.
16 Xuquje' e k'o chi nik'iaj nu chij ri
man e k'o tä pa we corral ri'. Rajwaxik
k'ut keink'ama na loq xuquje'. Ri chij ri'
käkinimaj na ri kinb'ij. Xa k'u jumulaj chij
käk'oji na, xuquje' xa jun ri kajyuq'.
17 Ri qa Tat kinraj in rumal chi kinya ri nu
k'aslemal pa kämikal, kink'astaj chi k'u na
rech käk'oji chik ri nu k'aslemal.
18 Man k'o tä jun kesan ri nu k'aslemal
chwe, xane ri in pa wanima' käpe wi kinya
ri nu k'aslemal. Pa nu q'ab' k'o wi ru ya'ik
ri nu k'aslemal, xuquje' pa nu q'ab' k'o wi
ru k'amik jumul chik. Are wa' ri xintaq wi
rumal ri nu Tat, —xcha ri Jesús.

19 Aretaq ri winaq aj Israel xkita wa' we
tzij ri', xkichapla u tasik kib' jumul chik.
20 E k'ia chke xkib'ij: ¿Jas che kätatab'ej
alaq ri kub'ij? We achi ri' k'o jun itzel
espíritu che, xuquje' ch'ujarinaq wa', —
xecha'.
21 Nik'iaj chi k'ut xkib'ij: Man k'o tä jun
winaq ri k'o jun itzel espíritu che ri je'
kätzijon wa' we ri'. ¿A käkowin pu lo jun itzel
espíritu kujaq ri ki waq'äch ri moyab'? —
xecha'. ¡Man kuya' taj! —xecha ri'.

Ri winaq aj Israel man kekojon tä che ri Jesús

22 Pa taq ri q'ij ri' xuriq ri q'alaj. Are
chi' tajin käb'an ri nimaq'ij pa ri tinimit
Jerusalén, natab'al re ri q'ij ri xk'is u yakik
ri nimalaj rachoch Dios, xjach k'u pu q'ab'
ri Dios.
23 Ri Jesús tajin käwakat pa ri nimalaj
rachoch Dios, pa ri raqan ja re Salomón.
24 Xepe k'u ri winaq aj Israel xkimulij kib'
chrij, xkib'ij che: ¿K'ä jampa' kujya la pa
saq? We lal ri' ri Cristo, b'ij b'a' la ri qas tzij
kämik, —xecha che.
25 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ya nu
b'im chik. Ri alaq k'ut man käkoj tä alaq ri
xinb'ij. Ronojel ri u taqom ri nu Tat chwe
chi kinb'ano, are käk'utuw na ruk' saqil.
26 Ri alaq k'ut man käkojon tä alaq rumal
chi ri alaq man jun tä kuk' ri nu chij, jas ri
xinb'ij chech alaq nab'e.
27 Ri nu chij ketam nu wäch aretaq
kinch'awik. Ri in xuquje' wetam ki wäch,
keteri k'u chwij.
28 Ri in kinya k'aslemal chke ri man k'o tä
u k'isik. Man käsach tä ki wäch, man k'o tä
k'u jachin keesan pa nu q'ab'.
29 Ri nu Tat, ri nim na u q'ij chkiwäch
konojel, are ri xeyo'w chwe. Man k'o tä k'u
jachin jun keesan pu q'ab' ri Are'.
30 Ri in, xuquje' ri nu Tat, xa uj jun, —xcha
chke.
31 Te ri' ri winaq aj Israel jumul chik
xkik'am ab'aj rech käkik'iäq chrij ri Jesús.
32 Ri Jesús xub'ij chke: K'ia u wäch utzil nu
b'anom chuwäch alaq rumal ru chuq'ab' ri
nu Tat. ¿Rumal k'u jachike chke we utzil ri nu
b'anom kink'iäq alaq chab'aj? —xcha chke.
33 Ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij:
Man käqak'iäq tä la chab'aj rumal jun chke
ri utzil ri b'anom la, xane rumal chi b'im la
ri äwas u b'ixik chrij ri Dios. Ri lal xaq lal jun
achi, b'anom k'u ib' la chi lal Dios, —xecha
che.
34 Ri Jesús k'ut xub'ij chke: Pa ri Pixab'
alaq tz'ib'tal wi ri xub'ij ri Dios: "Ri ix, ix
dioses," —kächa', —xcha ri Are'.
35 Qetam chi ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios
ri Tz'ib'talik, man kuya' taj käsach u wäch. Ri
Dios xub'ij "dios" chke ri winaq ri xekojon
che ru Loq' Pixab'.
36 We ri Dios xinucha' in, te k'u ri' xinutaq
loq cho we uwächulew, ¿jas lo wa' ri käb'ij
alaq chi nu b'im ri äwas u b'ixik chrij ri Dios
rumal chi xinb'ij chi in u K'ojol ri Dios?
37 We man kinb'ano jachike ri kub'an ri
nu Tat, ri alaq man rajwaxik taj käkojon alaq
chwe.
38 We k'u kinb'ano, pune b'a' man käkojon
tä alaq chwe, kojon b'a' alaq che ri kinb'ano
rech je ri' qas ketamaj alaq, xuquje' käkoj
alaq chi ri qa Tat k'o pa wanima' in, xuquje'
ri in, in k'o pa ranima' ri qa Tat.
39 Jumul chik are ta xkaj xkik'am b'i pa
che'. Ri Jesús k'ut xresaj rib' pa ki q'ab'.
40 Te ri' ri Jesús xe' jumul chik ch'äqäp
che ri nima' Jordán chrelb'al q'ij jawije' ri
xub'an wi qasna' ri tat Juan nab'e, xkanaj
k'u chila'.
41 E k'ia winaq k'ut xeb'e' che rilik, xkib'ij
k'ut: Qas tzij ri tat Juan, pune man xub'an tä
kajmab'al taq etal, ronojel ri xub'ij chrij we
achi ri' are qas tzij, —xecha'.
42 E k'ia winaq k'ut xekojon che ri Jesús
chila'.

11

Waral käqil wi ru kämikal ri tat Lázaro

1 K'o jun achi yawab', Lázaro u b'i', ri käpe
pa ri tinimit Betania, ri tinimit ri e jeqel wi
ri nan María xuquje' ri nan Marta ri ratz.
2 We nan María ri', ri ranab' ri tat Lázaro ri
yawab', are wa' ri xq'ijow ri k'ok'alaj aceite
chrij ri raqan ri Qajaw Jesús, ri xusu' k'u ruk'
ru wi'.
3 We kieb' ixoqib' ri' ri kachalal kib', xk-
itaq u b'ixik che ri Jesús: Qajaw, ri Lázaro
ri sib'alaj utz la ruk', yawab' ri are', —xecha
b'ik.
4 Aretaq xuta ri Jesús wa', xub'ij: Ri
kämikal ri kuk'am loq we yab'il ri' man are
tä k'isb'al re ru k'aslemal, xane xa rech
käq'alajinik chi nim u q'ij ri Dios, xuquje'
rech rumal we yab'il ri' käk'utunik chi nim u
q'ij ru K'ojol ri Dios, —xcha'.
5 Ri Jesús, pune sib'alaj loq' ri nan Marta
chuwäch, xuquje' ru chaq', xuquje' ri tat
Lázaro,
6 aretaq xb'ix che chi yawab' ri tat Lázaro,
xkanaj na kan kieb' q'ij chila' jawije' ri k'o
wi.
7 Te k'u ri' xub'ij chke ru tijoxelab': Jo' chi
jumul pa Judea, —xcha chke.
8 Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: Ajtij, mäja'
naj ri' ri winaq aj Israel ri e k'o chila' xkaj
xkikämisaj la che ab'aj. ¿Te ri' are kaj la ke'
chi la jumul jela'? —xecha che.
9 Ri Jesús xub'ij chke: ¿A mat kab'lajuj
hora u pam ri jun q'ij? We jun winaq käb'in
paq'ij, man kätzaq taj, rumal chi käril ru
saqil ri q'ij ri käka'y puwi' ruwächulew.

10 We k'u ri winaq chaq'ab' käb'inik,
kätzaqik, rumal chi man k'o tä ri saqil pa
ru b'e, —xcha chke.
11 Te k'u ri' xub'ij chi ri Jesús chke: Ri tat
Lázaro, ri sib'alaj uj utz ruk', xwarik, kine'
k'ut kink'asuj na, —xcha chke.
12 Te ri' ri tijoxelab' xkib'ij che ri Jesús:
Qajaw, we käwarik kel kub'ij wa' chi kutzir
na, —xecha che.
13 Ri Jesús k'ut are tajin kub'ij chi ri tat
Lázaro xkämik. Are k'u ri tijoxelab' xki-
chomaj e are' chi are tajin kub'ij ri waram
ri kub'an jun winaq.
14 Te ri' xub'ij ri Jesús chke chi saqil: Ri tat
Lázaro ya xkämik, —xcha'.
15 Ri in kinkikotik chi man in k'o tä chila'.
Are k'u utz na wa' chiwe ix rech kixkojonik.
Jo' b'a' jeqila', —xcha chke.
16 Are k'u ri tat Tomás ri "Gemelo"
kuchixik, xub'ij chke ri nik'iaj tijoxelab'
chik ri e rachi'l: Jo' uj xuquje' rech kujekäm
ruk', —xcha chke.

Ri Jesús keuk'astajisaj ri käminaqib', kuya ki k'aslemal

17 Aretaq xopan ri Jesús, te' xuto chi xke'
kiejeb' q'ij muqutal chi ri tat Lázaro.
18 Ri alaj tinimit Betania naqaj k'o wi che
ri tinimit Jerusalén. Kraj k'o nik'iaj legua u
najal.
19 E k'ia k'u chke ri winaq aj Israel e opani-
naq cho rachoch ri nan Marta, ri nan María,
chuku'b'isaxik ki k'ux rumal ru kämikal ri ki
xib'al.
20 Aretaq ri nan Marta xretamaj chi
opanem kub'an ri Jesús, xe' chuk'ulaxik, are
k'u ri nan María xkanaj kan cho ja.
21 Ri nan Marta xub'ij che ri Jesús: Qajaw,
we ta k'o la waral, mat xkäm ri nu xib'al, —
xcha che.
22 Wetam k'ut chi ronojel ri käta' la che ri
Dios, ri Are' kuya na wa' che la, —xcha che.
23 Ri Jesús xub'ij che: Ri a xib'al käk'astaj
na chkixol ri käminaqib', —xcha che.
24 Ri nan Marta xub'ij che ri Jesús: Je',
wetam chi käk'astaj na chkixol ri käminaqib'
pa ri k'isb'al q'ij, —xcha che.
25 Te ri' xub'ij ri Jesús che: Ri in, in ri'
kink'astajisaj ri käminaqib' xuquje' kinya ki
k'aslemal. Jachin ri käkojon chwe in, pune
käkämik, käk'asi chi k'u na.
26 Konojel k'u ri k'ä e k'aslik ri kekojon
chwe, man kekäm tä wi. ¿A kakoj wa'? —
xcha che ri nan Marta.
27 Ri nan Marta xub'ij che: Je', Wajaw, ri in
kinkojo chi lal ri' ri Cristo, ru K'ojol ri Dios,
ri ulinaq la waral cho ri uwächulew, —xcha
che.

Ri Jesús koq' chuchi' ri muqub'al ri k'o wi ri tat Lázaro

28 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri
nan Marta, xe'k, xusik'ij loq ri nan María ru
chaq'. Xaq chk'uyal xub'ij che: Ri Ajtij k'o
waral, katusik'ij, —xcha che.
29 Ri nan María, xuwi xuto ri xb'ix che,
chanim k'u xwalijik, xe' chuch'ab'exik ri
Jesús.
30 Mäja' k'u qas kopan ri Jesús pa ri tinimit.
K'ä k'o chila' jawije' ri xk'ulax wi rumal ri
nan Marta.
31 Ri winaq aj Israel, ri e k'o kuk' pa
ja chuku'b'isaxik ki k'ux, aretaq xkilo chi
aninaq xwalij b'i ri nan María, xeb'e' ri e
are' ruk'. Xkichomaj chi jela' ke' chuchi' ri
muqub'al che oq'ej.
32 Aretaq k'ut xopan ri nan María ruk' ri
Jesús, xxuki chuwäch, xub'ij che: Wajaw, we
ta k'o la waral, mat xkäm ri nu xib'al, —xcha
che.
33 Ri Jesús, aretaq xrilo chi xuchap oq'ej
ri nan María, xuquje' ri winaq aj Israel ri e
petinaq ruk', sib'alaj xb'isonik, k'äx xuna' pa
ranima'.
34 Xuta' k'u chke: ¿Jawije' ri muqutal wi? —
xcha chke.
Ri e are' xkib'ij che: Qajaw, sa'jmpe la,
je'ila la, —xecha che.
35 Ri Jesús k'ut xoq'ik.
36 Xkib'ij k'u ri winaq aj Israel: Chiwil-
ampe' chi sib'alaj loq' chuwäch, —xecha'.
37 Jujun k'u chke xkib'ij: We achi ri' ri
xjaqow ru waq'äch ri moy, ¿a mat xkowin
ta wa' chub'anik jun toq'ob' che ri tat Lázaro
rech mat xkämik? —xecha'.

Käk'astaj ri tat Lázaro chkixol ri käminaqib'

38 Ri Jesús, jumul chik sib'alaj k'äx tajin
kuna' pa ranima', xnaqajin chuchi' ri jul ri
muqutal wi ri tat Lázaro. Are jun pek, kojom
k'u jun ab'aj che tz'apib'al re ru chi'.
39 Ri Jesús xub'ij: Chesaj alaq ri ab'aj, —
xcha chke ri winaq.
Are k'u ri nan Marta, ri ranab' kan ri
käminaq, xub'ij che ri Jesús: Qajaw, k'o chi
ruxlab' ri' rumal chi xke' kiejeb' q'ij wa'
käminaq chik, —xcha che.
40 Xub'ij k'u ri Jesús che: ¿A mat nu b'im
chawe chi we katkojonik kawil na u ni-
marisaxik u q'ij ri Dios? —xcha che.
41 Te ri' xkesaj ri ab'aj. Ri Jesús xka'y
chikaj, xub'an orar, xub'ij: Tat, kinmaltioxij
che la chi xintatab'ej la.
42 Wetam chi amaq'el ronojel q'ij kin-
tatab'ej la. Xa k'u rumal kech we winaq ri' ri
e k'o waral, kinb'ij wa' rech käkikojo chi are
ri lal in taqowinaq la loq, —xcha'.
43 Aretaq xb'itaj wa' rumal, ko xch'awik,
xub'ij: ¡Lázaro, chatel loq! —xcha'.
44 Xel k'u loq ri käminaq, b'otz'om ri raqan
u q'ab' ruk' taq atz'iaq. Ru palaj pistal ruk'
jun su't. Ri Jesús xub'ij chke ri winaq: Solo'
alaq, tzoqopij alaq b'ik, —xcha chke.

Käkitzijob'ela kib' ri winaq aj Israel jas käka'n chukämisaxik ri Jesús

45 Ruk' wa' ri xb'antajik, e k'ia chke ri
winaq aj Israel ri e opaninaq chuku'b'isaxik
u k'ux ri nan María, xekojon che ri Jesús.
Xkil k'u ri kajmab'al ri xub'ano.
46 E k'o k'u jujun chke xeb'e' kuk' ri tata'ib'
fariseos chub'ixik chke ri u b'anom ri Jesús.
47 Are k'u ri tata'ib' fariseos, xuquje' ri ki
nimaqil ri sacerdotes xe'kimulij kib' kuk' ri
ki nimaqil ri winaq, xkib'ij: ¿Jas käqa'no? We
achi ri' tajin kub'an k'ia kajmab'al taq etal,
—kecha'.
48 We käqaya kan xaq chi je ri', konojel ri
winaq kekojon na che ri Are'. Kepe k'u na ri
q'atal taq tzij aj Roma, käkiwulij na ri nimalaj
rachoch Dios ri käqamulij wi qib', käkisach na
u wäch ri qa tinimit, —xecha'.

49 Are k'u ri tat Caifás, ri ki nimal ri sac-
erdotes pa ri junab' ri', xub'ij chke: Ri ix, xa
man k'o tä iwetam, —kächa'.
50 ¿A mat kich'ob'o chi are utz na chqe
uj chi käkäm xa jun achi che ki k'exwäch ri
winaq, chuwäch ri käsach u wäch ronojel ri
tinimit? —xcha chke.

51 Man xaq tä k'u pa ru chomanik ri tat
Caifás xpe wi wa' we tzij ri' ri xub'ij, xane
rumal chi are ki nimal ri sacerdotes pa ri
junab' ri' ri Dios xyo'w wa' pa ranima' chi
kub'ij chi ri Jesús käkäm na rumal kech ri
winaq aj Israel.
52 Man xuwi tä k'u rumal kech ri winaq aj
Israel käkäm na ri Jesús, xane che ki mulixik
konojel ri ralk'ual ri Dios ri e jab'uninaq cho
ronojel ruwächulew.
53 Xa je ri' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel
tzpa ri q'ij ri' xkichap u chomaxik jas käka'n
chukämisaxik ri Jesús.

54 Rumal ri' ri Jesús ya man xuk'ut tä
chi rib' chkiwäch ri winaq aj Israel. Xel
b'i pa Judea, xe' jela' chunaqaj ri juyub' ri
kätz'inowik, pa jun tinimit Efraín u b'i'. Chila'
xk'oji wi kuk' ru tijoxelab'.

55 Xa k'u jub'iq' kraj man kuriq ri Pascua,
jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel. E
k'ia winaq k'ut pa taq ri nik'iaj taq tinimit
chik xeb'e' pa ri tinimit Jerusalén, mäjoq ri
Pascua, chuch'ajik kib' che resaxik ri äwas
chkij.
56 Tajin k'u käkitzukuj ri Jesús. Aretaq e k'o
pa ri nimalaj rachoch Dios käkitala u tzijol
chb'il taq kib', käkib'ij: ¿Jas käb'ij alaq? ¿A
käpe ri' pa we nimaq'ij o man käpe taj? —
kecha'.

57 Ri tata'ib' fariseos, xuquje' ri ki nimaqil
ri sacerdotes, ki yo'm taqanik chi we k'o jun
winaq retam jawije' k'o wi ri Jesús, chub'ij
wa' chke rech kekowinik kekichapa loq.

12

Jun ixoq kuq'ij k'ok'alaj kunab'al chrij ri raqan ri Jesús

1 Waqib' q'ij kraj na che ri nimaq'ij Pascua
aretaq ri Jesús xe' pa Betania, ri tinimit ri
jeqel wi ri tat Lázaro ri xk'astajisax rumal ri
Jesús chkixol ri käminaqib'.
2 Chila' k'ut xka'n u b'anik jun wi'm re
b'enaq q'ij chuya'ik u q'ij ri Jesús. Ri nan
Marta tajin kukoj ri wa puwi' ri mesa, are
k'u ri tat Lázaro jun ri are' t'uyul chi' ri mesa
ruk' ri Jesús.
3 Te ri' xpe ri nan María ruk'am nik'iaj
litro k'ok'alaj kunab'al re qas nardo.*
Sib'alaj k'u paqal rajil wa' we kunab'al ri'.
Xuq'ij chrij ri raqan ri Jesús, te k'u ri' xusu'
ruk' ru wi'. Ronojel k'u ru pam ri ja xnoj che
ru k'ok'al ri kunab'al.
4 Te ri' jun chke ru tijoxelab' ri Jesús, ri jun
ri käjachow na, ri Judas Iscariote ru k'ojol ri
tat Simón, xub'ij:
5 ¿Jas che man xk'iyix ta wa' we k'ok'alaj
kunab'al ri' che oxib' cientos quetzales, xyi'
ta k'u ri puaq chke ri meb'a'ib'? —xcha'.
6 Man qas tzij tä k'ut chi ri tat Judas xa ku-
toq'ob'isaj ki wäch ri meb'a'ib' chi je' xub'ij
wa', xane rumal chi are jun elaq'om. Pu
q'ab' k'u ri are' k'o wi ri k'olib'al puaq. Xa
je ri' xkowinik xrelaq'aj ri puaq ri k'o ruk'.
7 Te ri' xub'ij ri Jesús che: ¡Mab'an wa' che
ri ixoq! U k'olom k'u b'i ri k'ok'alaj kunab'al
ri' k'ä mäjoq kinmuqik.
8 Amaq'el k'ut e k'o ri meb'a'ib' iwuk', are
k'u ri in man in k'o tä iwuk' amaq'el ronojel
q'ij, —xcha chke.

Käkitzijob'ela kib' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel jas käka'n chukämisaxik ri tat Lázaro

9 E k'ia k'u chke ri winaq aj Israel xkito chi
ri Jesús k'o pa ri alaj tinimit Betania, xeb'e'
k'u jela' man xuwi tä che rilik ri Jesús, xane
xuquje' che rilik ri tat Lázaro ri xk'astajisax
rumal ri Jesús chkixol ri käminaqib'.
10 Are k'u ri ki nimaqil sacerdotes xju-
namataj ri ki chomanik chukämisaxik ri tat
Lázaro xuquje'.
11 Rumal k'u rech ri are' e k'ia chke ri
winaq aj Israel tajin käkitas kib' chkij ri ki ni-
maqil sacerdotes rech kekojon che ri Jesús.

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

12 E k'ia winaq e b'enaq pa ri tinimit
Jerusalén che ri nimaq'ij Pascua. Chukab'
q'ij xkito chi ri Jesús kopan na pa ri tinimit.
13 Te ri' xkijol u xaq taq palmas, xkik'am
b'ik, xeb'e' k'u chuk'ulaxik ri Jesús. Ko
xech'awik, xkib'ij: ¡Chnimarisax u q'ij ri Dios!
¡Utz re ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios!
¡Tewchital b'a' ri nim taqanel pa ki wi' ri
winaq aj Israel! —xecha'.

* **12:3** "Nardo": Ru b'i' jun q'ayes ri xkoj chub'anik jun k'ok'alaj kunab'al ri sib'alaj paqal rajil.

14 Ri Jesús xuriq jun burro, xkiejen k'u
chrij, jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik:
15 Mixej iwib', winaq aj Sión.
¡Chiwilampe'! Petinaq ri Jun
ri kätaqan na pi wi',
kiejeninaq chrij jun burro,
—kächa'.
16 Pa taq ri q'ij ri' ru tijoxelab' ri Jesús
man xkich'ob' tä ri tajin käb'antajik. Te k'u
ri' aretaq xnimarisax u q'ij ri Jesús, xna'taj
chke chi ronojel wa' ri kilom are tz'ib'tal loq
chrij ri Are', ronojel k'ut b'antajinaq.
17 Ri winaq ri e k'o ruk' ri Jesús aretaq
xusik'ij loq ri tat Lázaro pa ri muqub'al,
xuk'astajisaj k'u chkixol ri käminaqib', xkitz-
ijoj wa' ri xkilo.
18 Rumal ri' ri winaq xeb'el loq
chuk'ulaxik ri Jesús, rumal chi xketamaj
we kajmab'al etal ri' ri xub'ano.
19 Are k'u ri tata'ib' fariseos xkib'ij chb'il
taq kib': Kil b'a' alaq chi man k'o tä jas ku-
jkowin chub'anik. ¡Chilampe alaq! Konojel
ri winaq keb'e' ruk', —xecha'.

Jujun winaq aj Grecia ketzukun che ri Jesús

20 Chkixol ri winaq ri e b'enaq pa ri tinimit
Jerusalén che q'ijilanik pa ri nimaq'ij, e k'o
jujun winaq aj Grecia.
21 We winaq ri' xeopan ruk' ri tat Felipe
ri aj Betsaida re Galilea, xkib'ochi'j, xkib'ij
che: Tat, käqaj käqil u wäch ri Jesús, —xecha
che.
22 Ri tat Felipe xe'k, xub'ij che ri tat An-
drés. Te k'u ri' ri kieb' chik xeb'e'k, xe'kib'ij
che ri Jesús.
23 Te ri' ri Jesús xub'ij chke: Xuriq ri q'ij ri
känimarisax nu q'ij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios
ri Qas Winaq.
24 Qas tzij kinb'ij chiwe, chi we man käqaj
ri jun u waq'äch triko pa ri ulew rech
käq'ayik, tajin wi ri' xaq jun u waq'äch triko.
We k'u käq'ayik, kätux na ri', kuya k'u na k'ia
u wäch.
25 Apachin ta ne ri loq' käril wi ru
k'aslemal, käkäm na wa' ri winaq ri', kutzaq
na ronojel. Apachin k'u ri man loq' taj käril
wi ru k'aslemal cho we uwächulew, kuto' na
u wi' ri', kuriq k'u na ri k'aslemal ri man k'o
tä u k'isik.
26 We k'o jun ri kraj käpatänin chwe, chpet
wuk'. Jawije' k'u ri kink'oji wi, chila' xuquje'
käk'oji wi na ri patänil we. We k'o jun ri
käpatänin chwe, käyi' na u q'ij rumal ri nu
Tat, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chi käkäm na

27 Sib'alaj k'äx kinna' pa wanima' kämik.
¿Jas ta k'u lo ri kinb'ij na? ¿A kinb'ij ta k'ut:
"Tat, chinto' la chuwäch ri käpe na pa nu wi'
kämik"? Are k'u wa' nu patän in petinaq, —
xcha ri Jesús.
28 Tat, nimarisaj b'a' la u q'ij ri b'i' la, —
xcha'.
Te k'u ri' k'o Jun ri xch'aw loq chikaj ri
xub'ij: Nu nimarisam u q'ij, kinnimarisaj
k'u na u q'ij jumul chik, —xcha'.
29 Are k'u ri winaq ri e k'o chila' ri tajin
ketatab'enik xkib'ij chi are jun kiäqulja ri
xtatajik. Nik'iaj chik xkib'ij: Are jun ángel ri
xch'aw ruk', —xecha'.
30 Te ri' ri Jesús xub'ij chke: Man rumal
tä wech in xtatajik chi k'o Jun ri xch'aw loq
chikaj, xane rumal iwech ix.
31 Kämik wa' ri q'ij ri käq'at tzij puwi' we
uwächulew ri'. Kämik ri q'ij ri käpaqchix apan
ri jun ri kätaqan puwi' we uwächulew.
32 Aretaq k'ut ri in kinwalijisax chikaj,
konojel keka'y na chwe, sib'alaj käkikajmaj
k'u na nu wäch, —xcha ri Jesús chke.
33 Xub'ij wa' we tzij ri' chuq'alajisaxik jas
u wäch kämikal kuriq na.
34 Xech'aw k'u ri winaq, xkib'ij che: Ri uj
qa tom u sik'ixik pa taq ri qa wuj re ri Pixab'
chi ri Cristo käk'asi na pa taq ri q'ij ri junab'
ri kepetik. ¿Jas k'u che käb'ij la chi ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq käwalijisax na chikaj?
¿Jachin chi k'u ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas
Winaq? —xecha che.
35 Te ri' ri Jesús xub'ij chke: Kämik ri' k'ä
k'o na ri saqil iwuk', xa k'u kieb' oxib' q'ij
chik k'olik. Chixb'in b'a' chanim ri k'ä k'o
ri saqil iwuk', rech man kixkanaj tä kan pa
q'equm. Jachin k'u ri käb'in pa q'equm, man
kuch'ob' tä ri' jawije' ri ke' wi.
36 Chixkojon che ri saqil kämik, ri k'ä k'o
na ri saqil iwuk'. Je ri' rech ri ix, ix winaq
chik rech ri saqil, —xcha ri Jesús chke.
Xuwi xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús,
xe' ri Are', xuk'u' rib' chkiwäch.

Ri winaq aj Israel man kekojon tä che ri Jesús

37 Ri Jesús, pune xub'an k'ia kajmab'al taq
etal chkiwäch ri winaq aj Israel, ri e are'
man xekojon tä che.
38 Rajwaxik k'ut chi käb'antaj na wa' jas ri
u tz'ib'am kan ri qa mam Isaías ri q'alajisal
re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:
Qajaw Dios, ¿jachin ta lo ri kojoninaq
che ru Loq' Pixab' ri Dios ri qa b'im?
¿Jachin ta lo chuwäch u k'utum wi
ri Qajaw Dios ru chuq'ab'?
—kächa ri'.
39 Rumal ri' man xekowin taj xekojonik,
rumal chi xuquje' xutz'ib'aj kan ri qa mam
Isaías:
40 Ri Dios xub'an moy chke, xuquje'
xub'ano chi xeab'ajir ri kanima',
rech man käkil tä ruk' ri ki waq'äch,
man käkich'ob' tä ruk' ri ki chomab'al,
man ketzelej tä k'u wuk' in
rech kekunatajik, —kächa ri Dios,
—kächa'.

41 Ri qa mam Isaías xub'ij wa' we tzij ri'
rumal chi ri are' xrilo xnimarisax u q'ij ri
Jesús, xch'aw k'u chrij.
42 Pune je ri', e k'ia chke ri winaq aj Israel
xekojon na che ri Jesús, xuquje' ne jujun
chke ri nimaq ki b'anik. Man xkiq'alajisaj tä
k'u kib' chkiwäch ri winaq rumal chi xkixej
kib' chkiwäch ri tata'ib' fariseos, rech man
keesax tä b'i pa ri rachoch Dios.
43 Ri e are' k'ut are utz xkil na chi käyi' ki
q'ij kumal ri winaq chuwäch ri käyi' ki q'ij
rumal ri Dios.

*Ru tzij ri Jesús are käq'atow na tzij pa ki wi'
ri winaq*

44 Ri Jesús sib'alaj ko xch'awik, xub'ij:
Jachin ri käkojon chwe in, man xuwi tä chwe
in käkojon wi, xane xuquje' käkojon ri' che ri
qa Tat ri xintaqow loq.
45 Jachin k'u ri kinril in, käril ri' xuquje' ri
xintaqow loq.
46 In ri' ri kinya saqil, in petinaq cho
ruwächulew rech jachin taq ri kekojon chwe,
man kekanaj tä kan pa ri q'equm.
47 Jachin k'u ri kuta ri nu tzij, te k'u ri' man
kunimaj taj, man in tä ri' ri kinq'atow tzij
puwi' chi käk'äjisax u wäch. Je ri', rumal chi
ri in man in petinaq tä chuq'atik tzij pa ki wi'
ri winaq ajuwächulew, xane in petinaq che
ki to'ik.
48 Jachin ri xa käretzelaj nu wäch, man
kunimaj tä k'u ri nu tzij, k'o ri käq'atow na
tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch. Ri tzij ri nu
b'im e are ri' ri keq'atow na tzij puwi' pa ri
k'isb'al q'ij.
49 Man xaq tä k'u pa we wi in kinch'awik.
Ri qa Tat ri xintaqow loq, are ri Are' u b'im
chwe jachike ri kinb'ij xuquje' jachike ri
kink'utu.
50 Wetam k'ut chi ru taqanik ri nu Tat are
re k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Xa je ri', ri
kinb'ij, are kinb'ij jas ri in taqom wi rumal
ri qa Tat.

13

Ri Jesús kuch'aj ri kaqan ru tijoxelab'

1 Xa k'u jun q'ij chik kraj che ri nimaq'ij,
Pascua u b'i'. Retam chi k'u ri Jesús chi
xuriq ri q'ij ri kuya na kan ruwächulew,
kätzelej k'u ruk' ru Tat. Ri Are' amaq'el
ronojel q'ij sib'alaj loq' xeril wi ru tijoxelab'
cho ruwächulew. Pa ri q'ij ri' tajin kuk'ut
chkiwäch chi sib'alaj loq' kerilo, chi man k'o
tä u k'isik ri ki loq'al chuwäch.
2 Tajin käka'n ri wi'm re b'enaq q'ij. Ri
Itzel k'ut u yo'm chi pa ranima' ri tat Judas
Iscariote ru k'ojol ri tat Simón chi pa ri aq'ab'
ri' kujach na ri Jesús.
3 Retam k'u ri Jesús chi ronojel taqanik
yo'm pu q'ab' rumal ru Tat. Retam chi ruk'
ri Dios petinaq wi ri Are', xuquje' chi ruk' ri
Dios kätzelej wi.
4 Xwalij k'u ri Jesús chi' ri mesa, xresaj ru
q'u', xuk'am jun toalla, xuxim k'u wa' xe' ru
pam.
5 Te ri' xuya joron pa jun palangana,
xuchap u ch'ajik kaqan ru tijoxelab', xusu'
k'u ruk' ri toalla ri ximital xe' ru pam.
6 Aretaq kraj kuch'aj raqan ri tat Pedro, ri
are' xub'ij che ri Jesús: Wajaw, ¿a käch'aj k'u
la ri waqan in? —xcha che.
7 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Kämik ri'
man kach'ob' taj jas ri tajin kinb'ano, k'ä te'
b'a' pa jun q'ij chik kach'ob' na, —xcha che.
8 Are k'u ri tat Pedro xub'ij che: Ri in, man
k'o tä jumul kinya che la chi käch'aj la ri
waqan in, —xcha che.
Ri Jesús xub'ij che: We man kinch'aj tä ri
awaqan, man kuya' taj katk'oji wuk', —xcha
che.
9 Ri tat Simón Pedro xub'ij che: Wajaw,
man xuwi tä b'a' ri waqan, xane ch'aja la ri
nu q'ab' xuquje' ri nu jolom, —xcha che.
10 Are k'u ri Jesús xub'ij che: Jachin ri te'
xto'taj che ri atinem man rajwaxik tä chik
kuch'aj rib', xane xaq xuwi chi ri raqan,
rumal chi ronojel ru cuerpo ch'ajch'oj chik.
Ri ix, ix ch'ajch'oj chik, pune man iwonojel
taj, —xcha che.
11 Ri Jesús ya retam chik jachin ri käjachow
na. Rumal ri' xub'ij: "Man iwonojel tä ri ix,
ix ch'ajch'oj," —xcha chke.
12 Aretaq ri Jesús xto'taj chuch'ajik ri
kaqan ru tijoxelab', xuk'am ru q'u', xukoj
chrij, xt'uyi chi k'u jumul chi' ri mesa. Xub'ij
k'u chke: ¿A kich'ob'o jas kel kub'ij wa' ri
xinb'an chiwe? —xcha chke.
13 Ri ix kib'ij Qajtij, xuquje' Qajaw, —
kixcha chwe. Qas tzij ri kib'ij, rumal chi in
k'u ri'.
14 We in, ri in Iwajtij, ri in Iwajaw nu
ch'ajom ri iwaqan, ri ix xuquje' rajwaxik
b'a' kich'aj ri iwaqan chb'il taq iwib'.
15 Ri in nu yo'm jun k'utb'al chiwäch rech
ri ix xuquje' je' kib'ano jas ri nu b'anom in
chiwe.
16 Qas tzij kinb'ij chiwe chi man k'o tä
jun patäninel ri nim na u b'anik chuwäch ru
patrón, xuquje' man k'o tä jun taqo'n ri nim
na u b'anik chuwäch ri taqowinaq b'ik.
17 We kich'ob' wa' we ri', kitaqej k'u u
b'anik, utz k'u iwe ri', —xcha chke.
18 Ri tajin kinb'ij chanim, man kinb'ij tä
wa' chiwij iwonojel ri ix. Ri in wetam jachin
taq ri e cha'tal wumal. Rajwaxik k'ut je'
käb'antaj na jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios
ri Tz'ib'talik: "Ri jun ri käwi' junam wuk' u
b'anom u k'ulel chwe," —kächa ri'.
19 Kinb'ij wa' chiwe chanim k'ä mäja'
käb'antajik, rech aretaq käb'antaj wa', ri ix
kikojo chi In Ri'.
20 Qas tzij kinb'ij chiwe, chi jachin ri
kuk'ulaj ri kintaq b'ik, in ri' kinuk'ulaj.

Jachin k'u ri kinuk'ulaj in, kuk'ulaj ri' ri xin-
taqow loq, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kub'ij chi käjach na rumal ri tat Judas

21 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri
Jesús, sib'alaj xuna' k'äx pa ranima'. Qas chi
saqil xub'ij chkiwäch ru tijoxelab': Qas tzij
kinb'ij chiwe chi jun chiwe are kinjachow
na, —xcha chke.
22 Te ri' ri tijoxelab' xkichap u ka'yexik
kib' ri jun ruk' ri jun chik, man xkich'ob' tä
k'u jachin ri tajin kub'ij ri Jesús.
23 Jun chke ru tijoxelab' ri Jesús, ri jun ri
sib'alaj loq' chuwäch* tajin käwi' chuxkut
chi' ri mesa.
24 Ri tat Simón Pedro xub'ij che rare' pa
memal chi kuta' che ri Jesús jachin ri tajin
kub'ij.
25 Te ri' ri are' xqeb' ruk' ri Jesús, xuta' che:
Wajaw, ¿jachin ri' ri käb'ij la? —xcha che.
26 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: Kinrub'
na jun ch'äqap kaxlan wa. Jachin k'u che ri
kinya wi wa', are ri are', —xcha che.
Xurub' k'u ri ch'äqap kaxlan wa, xuya che
ri tat Judas Iscariote, u k'ojol ri tat Simón.
27 Xuwi xk'amtaj ri ch'äqap kaxlan wa ru-
mal ri tat Judas, xok ri Satanás pa ranima'.
Xub'ij k'u ri Jesús che: Ri kachomaj kab'ano,
chab'ana wa' chanim, —xcha che.
28 Man k'o tä k'u jun chke ri tajin kewi' chi'
ri mesa ri xuch'ob'o jas che ri Jesús xub'ij
wa' we tzij ri' che.
29 Ketam k'ut chi ri tat Judas pu q'ab' k'o wi
ri k'olib'al puaq, rumal ri' jujun xkichomaj
chi ri Jesús are tajin kub'ij che chi kuloq' ri
rajwaxik chke che ri nimaq'ij o kuya jub'iq'
puaq che ki to'ik ri meb'a'ib'.
30 Xuwi k'u xk'amtaj ri ch'äqap kaxlan wa
rumal ri tat Judas, xel b'i ri are'. Chaq'ab' chi
k'u ri'.

Ri k'ak' taqanik ri xuya ri Jesús

31 Aretaq elinaq chi b'i ri tat Judas, xub'ij
ri Jesús: Kämik käq'alajin na chi qas nim nu
q'ij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq.
Rumal k'u wech in känimarisax na u q'ij ri
Dios.
32 We rumal wech in, in ri' ri Ralk'ual ri
Dios ri Qas Winaq, känimarisax na u q'ij ri
Dios, xuquje' ri Dios kunimarisaj na nu q'ij
in. Chanim k'ut kub'an na wa'.
33 Ix ri', ix je' ta ne alaj taq walk'ual, man
naj tä chik in k'o iwuk'. Ri ix kinitzukuj na.
Jas k'u ri xinb'ij chke ri winaq aj Israel, je'
xuquje' kinb'ij chiwe ix: Man kixkowin taj
kixe' chila' jawije' ri kine' wi in.
34 Kinya k'u kan we k'ak' taqanik ri'
chiwe: Chiwaj iwib' chb'il taq iwib'. Je' jas
ri in kixwaj, je' b'a' chib'ana ix, chiwaj iwib'
chb'il taq iwib'.
35 We kiwaj iwib' chb'il taq iwib', konojel
ri winaq käketamaj na chi ri ix, ix nu tijoxe-
lab', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj apanoq chi ri tat Pedro kub'ij na chi man retam tä u wäch

36 Ri tat Simón Pedro xuta' che ri Jesús:
Qajaw, ¿jawije' ke' wi la? —xcha che.
Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Jawije' ri
kine' wi, ri at man katkowin taj kate' wuk'
kämik. K'ä te k'u ri' kate' na wuk', —xcha che.
37 Xub'ij k'u ri tat Pedro che: Wajaw, ¿jas
che man kinkowin taj kine' uk' la kämik? Ri
in kinya nu tzij chi kinkäm rumal ech la, —
xcha che.
38 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: ¿A qas tzij
kaya a tzij chi katkäm rumal wech in? —
xcha che. Qas tzij kinb'ij chawe chi kab'ij
na oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoq
koq' ri ama' äk', —xcha che.

14

Waral käqil wi chi ri Jesús are je' jas jun b'e ri kopan ruk' ri qa Tat chila' chikaj

1 Xaq mäq'oxow iwanima'. Chiku'b'a i k'ux
chrij ri Dios, xuquje' chiku'b'a i k'ux chwij
in.
2 Cho rachoch ri nu Tat k'o k'ia ri je'l taq ja
ri kuya' kixk'oji wi. We ta mat je ri', nu b'im
ta ri' chiwe. Kine' b'a', kinb'ana u b'anik jun
ja ri kuya' kixk'oji wi.
3 Aretaq in b'enaq chik, b'antajinaq chi u
b'anik ri ja ri kixk'oji wi, kinpe chi na che
i k'amik b'i wuk' rech ri ix kixek'ol chila'
jawije' ri in k'o wi.
4 Ri ix iwetam jawije' ri kine' wi, xuquje'
iwetam ri b'e ri kopan chila', —xcha ri Jesús
chke ru tijoxelab'.
5 Ri tat Tomás xub'ij che: Qajaw, man
qetam taj jawije' ri ke' wi la. ¿Jas ta k'u käqa'n
che retamaxik ri b'e? —xcha che.
6 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: In ri'
kink'ut ri b'e, ri in kink'ut ri qas tzij, xuquje'
ri in kinya na ri k'aslemal.* Xaq xuwi rumal
wech in jun winaq käkowinik kopan ruk' ri
qa Tat.
7 We ta ri ix qas iwetam nu wäch, iwetam
ta u wäch ri' ri nu Tat xuquje'. Iwetam chi
k'u u wäch ri' kämik rumal chi amaq'el tajin
kiwil u wäch ri Are', —xcha che ri tat Tomás.
8 Te ri' xub'ij ri tat Felipe che: Qajaw, k'utu
b'a' la ri qa Tat chqawäch, xuwi wa' rajwaxik
chqe, —xcha che.
9 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Felipe, ojer
chi ri' in k'o iwuk', ¿te k'u ri' man awetam tä
nu wäch? Jachin ri rilom nu wäch in, rilom

* **13:23** Pa ri wuj ri' ri xtz'ib'ax rumal ri San Juan, aretaq ri Juan käch'aw chrij chb'il rib', amaq'el kub'ij chi are "ri tijoxel ri sib'alaj loq' kil wi rumal ri Jesús" o "ri sib'alaj loq' chuwäch".

* **14:6** Ri tzij pa griego are wa': "In ri' ri b'e, in ri' ri qas tzij, in ri' ri k'aslemal".

u wäch ri' ri nu Tat. ¿Jas che kata' chwe chi kink'ut ri qa Tat chiwäch?
10 ¿A mat kikojo chi ri in, in k'o ruk' ri qa Tat, xuquje' chi ri qa Tat k'o wuk' in? Ri tzij ri kinb'ij chiwe man xaq tä in kinb'inik. Ri qa Tat ri käjeqi wuk' in, are ri Are' ri käb'anow ri chak.
11 Chikojo' chi ri in, in k'o ruk' ri qa Tat, xuquje' chi ri qa Tat, Are k'o wuk' in. We man je ri', chixkojon b'a' chwe rumal ri kinb'ano.
12 Qas tzij kinb'ij chiwe, chi jachin ri käkojon chwe, kub'an na re xuquje' ri kajmab'al ri kinb'an in. Nimaq taq kajmab'al k'ut chuwäch wa' kub'an na rumal chi ri in kine'k jawije' ri k'o wi ri qa Tat.
13 Ronojel k'u ri kita' che ri qa Tat pa ri nu b'i', ri in kinb'an na rech ri in u K'ojol ri Dios kinq'alajisaj chi nim na u q'ij ri qa Tat.
14 Ri in kinb'an na apachike ri kita' chwe pa ri nu b'i'.

Ri Jesús kub'ij chi kutaq na loq ri Loq'alaj Espíritu

15 We ri ix qas kiniwaj, kinimaj na ri' ri nu taqanik.
16 Ri in k'ut kinb'ochi'j na ri nu Tat chi kutaq loq Jun ri kixuto', ri kuwalijisaj na iwanima', rech käk'oji iwuk' amaq'el ronojel q'ij.
17 Are wa' ri Loq'alaj Espíritu ri kub'ij ri qas tzij. Ri winaq ajuwächulew man kekowin taj käkik'amo rumal chi man kilom tä u wäch, xuquje' man ketam tä u wäch. Are k'u ri ix iwetam u wäch rumal chi ri Are' k'o iwuk', käjeqi k'u na pa ri iwanima' amaq'el ronojel q'ij.
18 Man kixinya tä kanoq xaq i tukiel. Kintzelej na loq rech kink'oji iwuk'.
19 Xaq kieb' oxib' q'ij chik, ri winaq man käkil tä chi na nu wäch. Are k'u ri ix, ix kiwil na nu wäch. Ri ix k'ut kixk'asi na rumal chi ri in, in k'aslik.
20 Pa ri q'ij ri' ri ix kiwetamaj na chi ri in, in k'o ruk' ri nu Tat, xuquje' chi ri ix, ix k'o wuk' in. Kiwetamaj na chi ri in, in k'o iwuk' ix.
21 Jachin ri retam ri nu taqanik xuquje' kunimaj wa', kuk'ut ri' chi qas tzij kinraj. Loq' k'ut kil wi na rumal ri nu Tat jachin ri kinraj. Ri in xuquje' loq' kinwil wi, kink'ut k'u na wib' chuwäch.
22 Ri tat Judas (man are tä ri Judas Iscariote) xuta' che ri Jesús, xub'ij: Qajaw, ¿jas lo wa' chi chqawäch uj käk'ut wi ib' la, man chkiwäch tä k'u ri winaq ajuwächulew? —xcha che.
23 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Jachin ri kinraj kunimaj ri' ri kinb'ij. Loq' k'ut kil wi na ri are' rumal ri nu Tat. Ri nu Tat, xuquje' ri in kujpe na, kujjeqi' na ruk'.
24 Jachin ri man kinraj taj man kunimaj tä ri' ri kinb'ij. Ri tzij ri tajin kitatab'ej man are tä nu tzij in, xane u tzij ri nu Tat ri xintaqow loq.
25 Tajin kinb'ij ronojel wa' we tzij ri' chiwe che taq ri q'ij ri' ri k'ä in k'o iwuk'.
26 Are k'u ri Loq'alaj Espíritu ri kutaq na loq ri nu Tat pa ri nu b'i' rech kixuto', rech kuku'b'isaj i k'ux, ri Are' k'ut kuk'ut na ronojel chiwäch. Kuna'taj k'u na chiwäch ronojel ri nu b'im chiwe.
27 Ruk' utzil kixinya kanoq. Kinya chiwe chi kuxlan ri iwanima', man junam tä k'u wa' ruk' ri käkiya ri winaq ajuwächulew. Mäq'oxow b'a' iwanima', mixej k'u iwib'.
28 Ri ix xito aretaq xinb'ij chi kine'k, kinpe chi k'u na jumul chik rech kink'oji iwuk'. We ta qas tzij kiniwaj, xixkikot ta ri' aretaq xinb'ij chi kine' ruk' ri nu Tat. Je ri', rumal chi ri nu Tat are nim na u q'ij chnuwäch in.
29 Kinb'ij apan wa' we ri' chiwe k'ä mäja' käb'antajik, rech aretaq käb'antaj wa', kixkojon na.
30 Man k'o tä chi k'ia tzij kinb'ij chiwe. Käpe k'u ri jun ri k'o u taqanik puwi' we uwächulew. Man käkowin tä k'u ri are' kätaqan pa nu wi' in.
31 Rajwaxik wi chi je' käb'antaj na wa', rech ri winaq käketamaj chi loq' ri nu Tat chnuwäch, kinb'an k'ut jas ri in u taqom wi. ¡Chixwalijoq! Chujel b'i waral, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

15

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri juwi' uvas

1 In ri' ri juwi' uvas, ri qas utzalaj tiko'n. Ri nu Tat k'ut, Are ri ajchak ri keilow ri juwi' taq uvas.
2 Konojel ri alaj taq u q'ab' ri juwi' uvas ri man käkiya tä ki wäch ke'resaj na apanoq. Are k'u ri käkiya ki wäch kerilo keub'an ki b'anik rech sib'alaj kewächin na.
3 Ri ix ch'ajch'oj chi ri iwanima' rumal ri tijonik ri nu yo'm chiwe.
4 Chib'ana b'a' xa jun wuk' in, jas ri in nu b'anom xa jun iwuk' ix. Je' jas jun alaj u q'ab' ri juwi' uvas man käkowin taj kuya u wäch xaq u tukiel we man tiqil che ri raqan, je ri' xuquje' ri ix, ix je' jas jun tiko'n ri man käwächin taj we man kib'an xa jun wuk' in.
5 In ri' ri juwi' uvas. Are k'u ri ix, ix ri alaj taq u q'ab' ri juwi' uvas. Jachin ri kub'an xa jun wuk' in, kinb'an k'u xa jun in ruk' ri are', are ri' sib'alaj käwächin na. Man k'o tä k'u jas kixkowin ix chub'anik we man in k'o in iwuk'.
6 Jachin ri man kub'an tä xa jun wuk' in, käk'iäq na apanoq, kächaqi'j k'u na je' jas ru q'ab' taq ri che' ri kemolik, keporox pa q'aq'.

7 We ri ix xa ix jun wuk' in, man käsach tä
k'u ri nu tijonik chiwe, kuya' kita' jachike ri
kiwaj, käya'taj k'u na wa' chiwe.
8 Ri nu Tat känimarisax na u q'ij aretaq
ri ix je' kib'an wa' jas juwi' uvas ri sib'alaj
käwächinik. Je wa' ri' qas tzij kixok che nu
tijoxelab'.
9 Ri in kixwaj ix jas ri nu Tat kinraj in.
Chitaqej b'a' kiwaj iwib' jas ri nu b'anom in
chiwe.
10 We kinimaj ri nu taqanik, kitaqej na ri'
kiwaj iwib' jas ri nu b'anom in chiwe je' jas
ri in kinnimaj ru taqanik ri nu Tat, ri Are'
k'ut tajin wi loq' kinrilo.
11 Je' kintzijoj wa' chiwe rech kixkikot
wuk', je k'u ri' qas käkikot na ri iwanima'.
12 Ri nu taqanik are wa': Chiwaj iwib'
chb'il taq iwib', je' jas ri in kixwaj ix.
13 Ri rutzil ranima' jun winaq ri más nim
ri kuya' käk'oji pa ranima' are la' chi kuya ri'
ru k'aslemal che ki k'exwäch ri e utz ruk'.
14 Ri ix qas ix utz wuk' in we kib'ano jas ri
kixintaq wi.
15 Ya man kinb'ij tä patänil taq we chiwe,
rumal chi ri patäninel man retam tä ri' jas ri
kub'an ru patrón. Xane kinb'ij chiwe chi qas
ix utz wuk' in rumal chi nu k'utum chiwäch
ronojel ri u b'im ri nu Tat chwe.
16 Ri ix man xinicha' tä in, xane in ri'
ri xixincha' ix. Xinya k'u pi q'ab' chi je'
kib'ano jas juwi' uvas ri sib'alaj käwächinik.
Ri wächinik ri kiya man käsach tä u wäch. Je
k'u ri' ri nu Tat kuya na chiwe jachike ri kita'
che pa ri nu b'i'.
17 Are b'a' wa' ri kixintaq wi: Chiwaj iwib'
chb'il taq iwib' ri jun ruk' ri jun chik, —xcha
chke.

Ri winaq ajuwächulew käketzelaj u wäch ri Jesús xuquje' ri e rech ri Are'

18 We ri winaq ajuwächulew käketzelaj i
wäch, chiwetamaj chi in ri' xketzelaj nu
wäch nab'e.
19 We ta ri ix, ix rech ruwächulew, ri winaq
ajuwächulew kixkaj ta ri', je' jas ri e are'
sib'alaj kekaj ri kachi'l. Ri in k'ut xixincha'
chkixol ri winaq ajuwächulew, rumal k'u ri'
ri winaq ajuwächulew käketzelaj i wäch ru-
mal chi man ix jun tä chi kuk'.
20 Chna'taj b'a' chiwe jas ri xinb'ij chiwe:
"Man k'o tä jun patäninel ri nim na u b'anik
chuwäch ru patrón." We ri in käb'an k'äx
chwe kumal ri winaq, ri ix xuquje' käb'an na
k'äx chiwe kumal. We k'u ki nimam ri nu
tijonik in, xuquje' käkinimaj na ri i tijonik ix.
21 Ronojel wa' we k'äx ri' käb'an na chiwe
kumal ri winaq rumal wech in, rumal chi
man ketam tä u wäch ri xintaqow loq.
22 Mat k'o ki mak we winaq ri' we ta mat
xinpe che ki tzijob'exik. Kämik k'ut man
kuya' taj käkib'ij chi man k'o tä ki mak.
23 Jachin k'u taq ri käketzelaj nu wäch in,
käketzelaj u wäch ri' ri nu Tat xuquje'.
24 Mat k'o ki mak ri' we ta mat k'o ri
nu b'anom chkixol ri man k'o tä chi jun
b'anowinaq. Ri e are' k'ut kilom ronojel ri
nu b'anom. Pune je ri' käketzelaj nu wäch in,
xuquje' käketzelaj u wäch ri nu Tat.
25 Rajwaxik k'ut chi je' käb'antaj na wa'
rumal chi qas je' kel na jas ri tz'ib'tal kan pa
ri ki Pixab': "Xketzelaj nu wäch, man k'o tä
k'u mak xinb'an chkij," —kächa'.
26 Aretaq k'ut käpe ri Jun ri kätob'an chiwe,
ri kuwalijisaj iwanima', ri Loq'alaj Espíritu
ri kub'ij ri qas tzij, ri kintaq na loq aretaq in
k'o chi ruk' ri qa Tat, ri Are' kuq'alajisaj na
ri qas tzij chwij.
27 Ri ix xuquje' kiq'alajisaj na ri qas tzij
chwij, rumal chi ri ix k'olinaq wuk' petinaq
loq, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

16

1 Kinb'ij wa' we tzij ri' chiwe rech man
kub'an tä kieb' i k'ux, kixtzaq k'ut.
2 Kixesax k'u na loq pa taq ri rachoch
Dios. Je ri' chi kopan na ri q'ij aretaq
apachin ri kixkämisanik kuchomaj na chi
tajin käpatänin che ri Dios.
3 Je' käka'n na wa' rumal chi man k'o tä
jumul ri qas xketamaj u wäch ri nu Tat, man
k'o tä k'u jumul ri xketamaj nu wäch in.
4 Kinb'ij apan ronojel wa' chiwe, rech are-
taq kuriq ri q'ij ri', käna'taj chiwe chi ri in nu
b'im chi wa' chiwe, —xcha ri Jesús.

Waral käqil wi ri kub'an ri Loq'alaj Espíritu

Man xinb'ij tä wa' chiwe petinaq loq ru-
mal chi ri in, in k'o iwuk'.
5 Kämik k'ut kine'k rech kinek'ol ruk' ri Jun
ri xintaqow loq. Man k'o tä k'u jun chiwe
kuta' chwe jawije' ri kine' wi.
6 Xa k'u xixb'isonik rumal chi xinb'ij wa'
we tzij ri' chiwe.
7 Kinb'ij k'u ri qas tzij chiwe: Are utz na
chiwe ix chi kine'k. We ta k'u man kine'k,
man käpe tä ri' ri Jun ri käk'oji iwuk' che i
to'ik, ri kuwalijisaj iwanima'. We k'u kine'k,
kintaq na loq.
8 Aretaq käpe ri Are' kuya na pa kanima'
ri winaq chi käkich'ob'o chi k'o ki mak, chi
rajwaxik käka'n ri jikomal pa ri ki k'aslemal,
xuquje' chi ri Dios kuq'at na tzij pa ki wi'.
9 K'o ki mak rumal chi man kekojon tä
chwe.
10 Käketamaj k'u na chi rajwaxik u b'anik
ri jikomal pa ri ki k'aslemal rumal chi ri in
kine' ruk' ri nu Tat, ri ix k'ut man kiwil tä chi
na nu wäch.
11 Käketamaj na chi ri Dios kuq'at na
tzij pa ki wi' rumal chi ri jun ri kätaqan
puwi' ruwächulew q'atom chi tzij puwi' chi
käk'äjisax u wäch.

12 K'ia na ri kwaj kinb'ij chiwe, man
kixkowin tä k'u chuch'ob'ik wa' kämik.
13 Aretaq k'ut käpe ri Loq'alaj Espíritu ri
kub'ij ri qas tzij, kuk'ut na ronojel ri qas tzij
chiwäch. Man xaq tä k'u pa re wi käch'awik,
xane are kub'ij ronojel ri kuto, kuk'ut k'u na
chiwäch jas ri käb'antaj na.
14 Ri Are' kunimarisaj na nu q'ij in rumal
chi kuk'am na ri wech in, kuk'ut k'u na wa'
chiwäch ix.
15 Ronojel ri k'o ruk' ri nu Tat are wech
in xuquje'. Rumal ri' xinb'ij chi ri Loq'alaj
Espíritu kuk'am na ri wech in, kuk'ut k'u na
wa' chiwäch ix.

Ri b'is kujala na pa kikotem

16 Xaq jub'iq' chik, te k'u ri' ri ix man kiwil
tä chi na nu wäch. K'ä te k'u ri' kiwil chi na
jumul nu wäch pa kieb' oxib' q'ij, rumal chi
kine'k rech kinek'ol chila' jawije' ri k'o wi ri
qa Tat, —xcha chke ru tijoxelab'.
17 Te ri' jujun chke ru tijoxelab' xkitala
chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jas kel kub'ij wa'?
Kub'ij chqe chi xaq jub'iq' chik, te k'u ri' man
käqil tä chi u wäch. K'ä te k'u käqil chi na u
wäch jumul chik pa kieb' oxib' q'ij rumal chi
ke' jela' jawije' ri k'o wi ri qa Tat.
18 ¿Jas lo wa' ri kraj kub'ij chi "xaq jub'iq'
chik"? Man käqach'ob' taj jas ri tajin kub'ij,
—xecha'.
19 Ri Jesús xuch'ob'o chi k'o jas ri käkaj
käkita' che, xub'ij k'u chke: Ri in xinb'ij
chiwe chi xaq jub'iq' chik, te k'u ri' man
kiwil tä chi nu wäch. K'ä te k'u kiwil chi na
jumul nu wäch pa kieb' oxib' q'ij. ¿A are wa'
ri tajin kitala chixol chb'il taq iwib'?
20 Qas tzij kinb'ij chiwe chi ri ix kixoq' na,
kixb'ison na, are k'u ri winaq ajuwächulew
kekikot na. Pune k'u je ri', chi ri ix kixb'ison
na, ri i b'is kujala na pa kikotem.
21 Aretaq käpe ri q'ij ri kil na u wäch ri ral
jun ixoq, käb'isonik rumal chi xuriq ri q'ij re
ri q'oxom. Aretaq k'ut rilom chi u wäch ri
ral, man käna'taj tä chi ri q'oxom che rumal
ri kikotemal ri kuna' chi ilom u wäch jun alaj
ak'al cho ruwächulew.
22 Je k'u ri' ri ix, kämik kixb'isonik. Ri
in k'ut kinwil chi na i wäch jumul chik, te
k'u ri' käkikot k'u na ri iwanima'. Are jun
kikotemal wa' ri man k'o tä jun käkowinik
kesan chiwe.
23 Pa ri q'ij ri' man k'o tä chi jas kita' na
chwe. Qas tzij kinb'ij chiwe chi ri qa Tat
kuya na chiwe ronojel ri kita' che pa ri nu
b'i'.
24 K'ä we kämik ri' ri ix man k'o tä jas ri i
tom pa ri nu b'i'. Chita' b'a', käya'taj k'u na
chiwe rech qas käkikot ri iwanima', —xcha
chke.

Ri Jesucristo ch'akaninaq na puwi' ruwächulew

25 Nu b'im wa' we tzij ri' chiwe kuk' taq
k'utb'al. Kuriq k'u na ri q'ij aretaq man
kintzijon tä chi iwuk' kuk' taq k'utb'al. Xane
chi saqil chik kintzijon na iwuk' chrij ri qa
Tat.
26 Pa ri q'ij ri' k'o ri kita' na che ri Are'
pa ri nu b'i'. Man kinb'ij tä k'u chiwe chi
kinb'ochi'j ri nu Tat pi wi'.
27 Je ri', rumal chi ri ix, ix loq' chuwäch ri
nu Tat. Ix loq' chuwäch rumal chi ri in, in
loq' chiwäch ix, kikoj k'ut chi ruk' ri Dios in
petinaq wi.
28 Xinel loq ruk' ri qa Tat rech kinpe waral
cho we uwächulew, kämik chi k'ut tajin kinya
kan ruwächulew rech kintzelej ruk' ri qa Tat,
—xcha ri Jesús chke.
29 Te ri' xkib'ij ru tijoxelab' ri Jesús: Kämik
qas chi saqil tajin kätzijon la, man tajin tä
käkoj la k'utb'al.
30 Kämik qetam chik chi etam la ronojel.
Man rajwaxik taj chi k'o jun k'o jas kuta' che
la. Rumal ri' käqakojo chi ruk' ri Dios petinaq
wi la, —xecha che.
31 Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: ¿A tzij ri'
chi kämik qas kixkojonik? —kächa'.
32 Petinaq k'u ri q'ij, kämik k'u ri' aretaq
ri ix kixjab'un na. Chijujunal kitzukuj na
jawije' kixe' wi, kiniya k'u na kan nu tukiel.
Man kinkanaj tä k'u na kan nu tukiel rumal
chi ri qa Tat are k'o wuk'.
33 Kinb'ij wa' we tzij ri' chiwe rech kuxlan
ri iwanima' rumal chi xa ix jun wuk'. Cho
ruwächulew kiriq na k'äx. ¡Mixej b'a' iwib'! Ri
in k'ut, in ch'akaninaq puwi' ruwächulew.

17

Ri Jesús kub'an orar pa ki wi' ru tijoxelab'

1 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri
Jesús, xka'y chikaj, xub'ij: Tat, xuriq ri q'ij.
Nimarisaj b'a' la u q'ij ri K'ojol la, rech
xuquje' ri K'ojol la kunimarisaj ri q'ij la.
2 Yo'm k'u la taqanik pu q'ab' ri K'ojol la pa
ki wi' konojel winaq rech kuya ri k'aslemal
ri man k'o tä u k'isik chke ri xeya la che.
3 Ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik are
wa' chi käketamaj wäch la chi xuwi ri lal,
lal qas Dios, xuquje' chi käketamaj u wäch ri
Jesucristo ri xtaq la loq.
4 Ri in, nu nimarisam q'ij la waral cho
ruwächulew xuquje' nu k'isom u b'anik ri
xintaq la chub'anik.
5 Kämik k'ut, Tat, ya la chwe chi
känimarisax nu q'ij uk' la jas ri nu b'anom
nab'e aretaq mäjoq xb'an ruwächulew.
6 Ri winaq ri xecha' la chkixol ri winaq
cho ruwächulew rech keya la chwe, nu b'im
chke jachin ri lal. E ech la wa', xeya k'u la
chwe. Ri e are' k'ut ki nimam ri tzij la.
7 Kämik ri e are' ketam chi ronojel ri xya la
chwe uk' la petinaq wi.

8 Nu yo'm k'u ri tzij la chke ri xya la chwe,
xkikoj k'u pa kanima'. Xkich'ob'o chi qas tzij
uk' la in petinaq wi, xuquje' xkikojo chi ri lal
xintaqow la loq.
9 Kinb'ochi'n che la pa ki wi'. Man
kinb'ochi'n tä che la pa ki wi' ri winaq
ajuwächulew, xane pa ki wi' ri winaq ri xeya
la chwe, rumal chi e ech la wa'.
10 Ronojel ri wech in ech la wa', are k'u
ri ech la wech in wa'. Kumal k'u ri e are'
käq'alajinik chi sib'alaj nim na nu q'ij.
11 Ri in man kinkanaj tä chik cho
ruwächulew. Ri e are' k'ut kekanaj na kan
cho ruwächulew. Ri in kine'k rech kink'oji
uk' la. Loq'alaj qa Tat, chechajij b'a' la ruk'
ri chuq'ab' la ri winaq ri xeya la chwe, rech
qas käka'n xa jun, jas ri in, ri lal xa uj jun.
12 Aretaq xink'oji kuk' ri e are' waral cho
we uwächulew, xeinchajij xuquje' xeinto'
ruk' ri chuq'ab' la konojel ri xeya la chwe.
Man k'o tä jun chke ri xsachik, xane xaq
xuwi ri jun ri yo'm chrij chi käsachik rech
je' käb'antajik jas ri kub'ij ri Loq' Pixab' la ri
Tz'ib'talik.
13 Kämik k'ut kine' chila' jawije' ri k'o wi
la. Che k'u we chanim ri' ri in k'o na
cho ruwächulew, kinb'ij kan wa' we tzij ri'
chke rech ri e are' qas käkina' pa kanima' ri
kikotemal ri kinna' in pa ri wanima'.
14 Nu yo'm ri tzij la chke. Ketzelax k'u ki
wäch ri e are' kumal ri winaq ajuwächulew,
rumal chi ri e are' man e rech tä ruwächulew
je' jas ri in man in rech tä ruwächulew.
15 Man kinta' tä che la chi keesaj la b'i
cho ruwächulew, xane kinb'ochi'n che la chi
keto' la chuwäch ri Itzel.
16 Je' jas ri in man in rech tä ruwächulew,
ri e are' xuquje' man e rech tä ruwächulew.
17 Chetasa la chrij ronojel u wäch mak ruk'
ri qas tzij rech käkijach kib' pa q'ab' la. Ri
Loq' Pixab' la are ri qas tzij.
18 Jas ri lal xintaq la loq chkixol ri winaq
ajuwächulew, ri in xuquje' keintaq na b'i ri e
are' chkixol ri winaq ajuwächulew.
19 Rumal k'u kech ri e are' ri in kinjach
wib' pa q'ab' la, rech ri e are' xuquje' käkijach
kib' pa q'ab' la rumal ri qas tzij, käkitas k'u
kib' chrij ronojel u wäch mak.
20 Man kinb'ochi'n tä k'u che la xaq xuwi
pa ki wi' ri e are', xane xuquje' pa ki wi' ri
k'ä te' kekojon na chwe, aretaq käkita ri tzij
ri käkitzijoj na ri e are'.
21 Kinb'ochi'n che la chi konojel ri e are'
qas käka'n na xa jun, chi qas käka'n ta na
xa jun junam quk' uj, Tat, je' jas ri lal k'o la
wuk' in, xuquje' ri in, in k'o uk' la. Qas tzij ta
b'a' käka'n xa jun rech ri winaq ajuwächulew
käkikojo chi lal xintaqow la loq.
22 Ri in nu nimarisam ki q'ij jas ri u ni-
marisaxik nu q'ij in b'anom la, rech xa e jun,
je' jas ri lal ri in xa uj jun.
23 Ri in, in k'o kuk', ri lal k'ut k'o la wuk'
in, rech ri e are' qas käka'n na xa e jun, rech
je ri' ri winaq ajuwächulew käkich'ob'o chi lal
xintaqow la loq, xuquje' chi e loq' chuwäch
la jas ri in, in loq' chuwäch la.
24 Tat, lal xeyo'w la chwe, kwaj k'ut chi
kek'ol na wuk' in jawije' ri kink'oji wi na
in rech käkilo chi yo'm la chwe chi sib'alaj
nim nu q'ij in. Ojer k'ut in loq' chuwäch la
tzaretaq mäjoq käb'an ruwächulew.
25 Tat, lal ri jikom anima' la, ri winaq
ajuwächulew man qas ketam tä wäch la, ri in
k'ut wetam wäch la. Ri winaq k'ut ri e yo'm
la chwe ketam chi lal ri' xintaqow la loq.
26 Nu b'im chke jachin ri lal, kintaqej k'u
na u b'ixik wa' chke, rech jas ri nu loq'al in
chuwäch la, je' ki loq'al ri e are' chuwäch la.
Je ri' rech ri in qas kink'oji na kuk', —xcha ri
Jesús che ri qa Tat.

18

Kächap ri Jesús kumal ri winaq

1 Aretaq xb'itaj we tzij ri' rumal ri Jesús,
xel b'i ri Are'. Junam kuk' ru tijoxelab' xe'
ri Are' ch'äqäp che ri b'inel ja', Cedrón u b'i'.
Chila' k'o wi jun ch'äqap ulew ri e tiktal wi
ri che', chila' k'ut xok wi ri Jesús e rachi'l ru
tijoxelab'.
2 Ri tat Judas ri tajin käjachow ri Jesús
xuquje' retam are' ri ch'äqap ulew ri' rumal
chi ri Jesús k'ia mul k'olinaq chila' kuk' ru
tijoxelab'.
3 Je ri' ri tat Judas xopan chila' e rachi'l
jumulaj soldados, xuquje' jujun chajinelab'
re ri nimalaj rachoch Dios ri e taqom b'i
kumal ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje'
ri tata'ib' fariseos. We winaq ri' kuk'am ki
machetes, kuk'am ki lámpara, kuk'am k'u ki
chäj.
4 Retam chi k'u ri Jesús ronojel ri käb'an na
che. Rumal ri' xel apan chkiwäch ri winaq,
xuta' chke: ¿Jachin ri kätzukuj alaq? —xcha
chke.
5 Ri e are' xech'awik, xkib'ij che: Ri Jesús
ri aj Nazaret, —xecha'.
Ri Jesús xub'ij: In ri', —xcha chke.
Ri tat Judas ri tajin käjachowik k'o chila'
chkixol.
6 Aretaq ri Jesús xub'ij: "In ri'", pak'alik
xeb'e'k, xetzaq k'u pulew.
7 Te ri' ri Jesús xuta' chi jumul chke: ¿Jachin
ri kätzukuj alaq? —xcha chke.
Xkib'ij k'u ri e are': Ri Jesús ri aj Nazaret,
—xecha'.
8 Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Nu b'im chi
chech alaq chi in ri', —kächa chke. We are ri
in ri kintzukuj alaq, ya alaq chke we nik'iaj
ri' chi keb'e'k, —xcha chke.
9 Je' xub'ij wa' ri Jesús rech je' käb'antajik
jas ri xub'ij ri Are': "Ri xeuya ri nu Tat chwe,
man k'o tä jun chke xsachik," —xcha'.

10 Te ri' ri tat Simón Pedro ri k'o ru machete xuk'amo, xuq'at k'u apan ru xikin ri tat Malco ri patänil re ri ki nimal sacerdotes.
11 Xub'ij k'u ri Jesús che ri tat Pedro: Chaya chi jumul ri a machete pa ri k'olib'al re. We ri nu Tat kub'an chwe chi kintij ri k'a ri k'o pa ri vaso, ¿a mat rajwaxik wi chi käpe wa' we k'äx ri' chwij? —xcha che.

Kopan ri Jesús chuwäch ri ki nimal sacerdotes

12 Xepe k'u ri jumulaj soldados kachi'l ri ki nimal ri e are', xuquje' ri chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios ri aj Israel, xkichap ri Jesús, xkiyutu.
13 Te ri' xkik'am b'i cho rachoch ri tat Anás. Ri tat Anás are u ji' ri tat Caifás ri ki nimal sacerdotes pa ri junab' ri'.
14 Are ri tat Caifás wa' ri u b'im kan nab'e chke ri winaq aj Israel chi are utz na chke ri e are' chi käkäm xa jun achi che ki k'exwäch konojel ri winaq.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

15 Ri tat Simón Pedro, rachi'l jun tijoxel chik, e b'enaq ruk' ri Jesús. Ri jun tijoxel chik ri' etamtal u wäch rumal ri ki nimal sacerdotes, rumal k'u ri' xok b'i ri are' ruk' ri Jesús pa ri uwoja rech ri rachoch ri ki nimal sacerdotes.
16 Are k'u ri tat Pedro xkanaj kan chrij ri ja chi' ri uchib'e. Xa je ri' xel loq ri tijoxel ri etamtal u wäch rumal ri ki nimal sacerdotes, xch'aw ruk' ri chajil uchib'e, xroksaj k'u b'i ri tat Pedro.
17 Ri chajil uchib'e xuta' che ri tat Pedro, xub'ij: ¿A mat lal jun chke ru tijoxelab' we achi ri'? —xcha che.

Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij: No, man in jun tä chke, —xcha che.

18 Sib'alaj k'äx tew tajin kub'ano. Rumal ri' ri patäninelab' xuquje' ri chajinelab' ki nuk'um jun q'aq'. E tak'atoj k'u chila', tajin käkimiq' kib'. Ri tat Pedro xuquje' k'o kuk', tajin k'u kumiq' rib' chrij ri q'aq'.

Ri ki nimal sacerdotes kuk'ot u chi' ri Jesús

19 Ri ki nimal sacerdotes xuchap u ta'ik che ri Jesús jachin taq ru tijoxelab', xuquje' jas ri tajin kuk'ut chkiwäch ri winaq.
20 Ri Jesús xub'ij che: Ri in, in tzijoninaq chkiwäch konojel ri winaq chi saqil. Amaq'el nu yo'm tijonik pa taq ri rachoch Dios xuquje' pa ri nimalaj rachoch Dios jawije' ri käkimulij wi kib' konojel ri winaq aj Israel. Je ri' chi man k'o tä jun tzij nu b'im xaq chi k'uyal, —kächa che.
21 ¿Jas che käta' la chwe in? Ta' la chke ri winaq ri ki tom ri nu tzij, chkib'ij k'ut jas chrij in tzijoninaq wi. Ri e are' ketam jas ri nu b'im, —xcha che.
22 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, jun chke ri chajinelab' rech ri nimalaj rachoch Dios ri k'o chila' xuya jun q'ab' chupalaj ri Jesús, te k'u ri' xub'ij che: ¿A je' u ch'ab'exik wa' ri ki nimal sacerdotes kab'ano? —xcha che.
23 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: We k'o jun tzij xinb'ij ri man utz taj, b'ij la chwe jachike ri tzij ri man utz taj. We k'u utz ri xinb'ij, ¿jas che kinch'ay la? —xcha che.
24 Yutum k'u ri Jesús, xpe ri tat Anás, xutaq b'i ruk' ri tat Caifás, ri ki nimal ri sacerdotes.

Ri tat Pedro kub'ij jumul chik chi man retam tä u wäch ri Jesús

25 Are k'u ri tat Pedro tak'alik tajin kumiq' na rib' chrij ri q'aq'. Xkita' k'u che, xkib'ij: ¿A mat at jun chke ru tijoxelab' we achi ri'? —xecha che.

Ri tat Pedro k'ut xresaj rib' chupam, xub'ij: ¡No, man in jun tä chke! —xcha chke.

26 Te ri' xta' che rumal jun chke ri patänil taq re ri ki nimal sacerdotes, ri alaxik ruk' ri achi ri xq'at apan u xikin rumal ri tat Pedro, xub'ij che: ¿A mat xinwilo chi at k'o ruk' ri Are' pa ri ch'äqap ulew ri e tiktal wi ri che'? —xcha che.
27 Ri tat Pedro xresaj chi jumul rib' chupam, tzare chi' k'ut xoq' ri ama' äk'.

Ri Jesús k'o chuwäch ri tat Pilato

28 Te k'u ri' xkik'am b'i ri Jesús cho rachoch ri tat Caifás, xeb'e' cho ri nimalaj ja re ri nim q'atal tzij. Xaq jub'iq' chik kraj man käsaqirik, ri winaq aj Israel k'ut man xeb'ok tä pa ri nimalaj ja rech man käka'n tä ri äwas u b'anik. We je ri' man kuya' tä ri' käkitij ri wi'm rech ri Pascua.
29 Rumal ri' ri tat Pilato xel loq che ki tzijob'exik, xub'ij chke: ¿Jas u mak we achi ri' ri kib'ij ix? —xcha chke.
30 Ri e are' xech'awik, xkib'ij: We ta mat are jun b'anal etzelal mat xqajach wa' pa q'ab' la, —xecha che.
31 Xub'ij k'u ri tat Pilato chke: Chik'ama b'i ix, chiq'ata tzij puwi'. Chib'ana' jas ri kub'ij ri i pixab' ix, —xcha chke.

Ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij: Ri uj, ri uj aj Israel, man ya'tal tä chqe chi käqakämisaj jun winaq, —xecha che.

32 Je ri' xb'antajik jas ru b'im kan ri Jesús chrij ri käb'an na che chukämisaxik.
33 Ri tat Pilato xok chi b'i jumul pa ri nimalaj ja, xusik'ij ri Jesús, te k'u ri' xuta' che: ¿A at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel? —xcha che.
34 Ri Jesús xub'ij che: ¿A xaq lal käb'in la wa' o nik'iaj chik xeb'in che la chwij in? —xcha che.
35 Ri tat Pilato xch'awik, xub'ij: ¿A in pu lo jun aj Israel? Ri awinaqil at, xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes e are taq wa' ri

xatjachow pa nu q'ab'. ¿Jas k'u ri a b'anom? —xcha che.

36 Te ri' xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Ri nu taqanik man rech tä we uwächulew ri'. We ta rech ruwächulew, ri nu tijoxelab' xech'ojin ta ri' rech mat xinjach pa ki q'ab' ri winaq aj Israel. Ri nu taqanik k'ut man ajwaral taj, —xcha che.

37 Xub'ij k'u ri tat Pilato che: Je ri' chi ri at, ¿a at nim taqanel? —xcha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij: In nim taqanel, jas ri käb'ij la, —xcha che. Ri in xil nu wäch waral cho ruwächulew chub'ixik jas ri' ri qas tzij. Konojel k'u ri keniman che ri qas tzij käkitatab'ej ri kinb'ij, —xcha che.

38 Ri tat Pilato xub'ij che: ¿Jas k'u ri' ri qas tzij? —xcha che.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisax na

Xuwi xta'taj wa' che ri Jesús rumal ri tat Pilato, ri are' xel chi loq jumul che ki tzijob'exik ri winaq aj Israel, xub'ij chke: Ri in, man k'o tä jun mak kinriq chrij we achi ri', —kächa chke.

39 Ri ix k'ut ix naq'atalik chi kinb'an toq'ob' chiwe, kintzoqopij b'i jun ajpache' pa ri nimaq'ij re ri Pascua. ¿A kiwaj chi kintzoqopij b'i ri tata' ri' ri k'o u taqanik pi wi' ix, ix winaq aj Israel? —xcha chke.

40 Te ri' konojel ko xech'awik, xkib'ij: ¡Mätzoqopij la b'i ri are'! ¡Are tzoqopij la b'i ri Barrabás! —xecha'.

Are' k'u jun elaq'om wa' ri Barrabás.

19

1 Te ri' ri tat Pilato xuk'am b'i ri Jesús, xtaqan k'u chuch'ayik.

2 Ri soldados xkikoj jun corona re kemom k'ix chujolom ri Jesús, xkikoj k'u jun atz'iaq morada chrij.

3 Te k'u ri' xeqeb' ruk', xkib'ij k'ut: Lal ri' ri kätaqan la pa ki wi' ri winaq aj Israel, ¡chnimarisax q'ij la! —xecha che.

Xkich'ay k'u chupalaj.

4 Ri tat Pilato xel loq jumul chik, xub'ij k'u chke ri winaq: Chiwilampe', kinwesaj loq we achi ri' chiwäch rech kiwetamaj chi man k'o tä jub'iq' mak kinriq in chrij, —xcha chke.

5 Xel k'u loq ri Jesús, kojom k'u ri corona re kemom k'ix chujolom, kojom xuquje' ri atz'iaq morada chrij. Te k'u ri' xub'ij ri tat Pilato chke: ¡Waral k'o wi ri achi! —xcha chke.

6 Aretaq ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios xkilo, ko xech'awik, xkib'ij: ¡Chripoq! ¡Chripoq! —xecha'.

Ri tat Pilato xub'ij chke: ¡Chik'ama b'i ix, chiripa'! Ri in man k'o tä jub'iq' mak kinriq in chrij, —xcha chke.

7 Ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij: Ri uj k'o jun qa pixab', ri qa pixab' k'ut kub'ij chi rajwaxik käkämisaxik rumal chi xub'an che rib' chi are u K'ojol ri Dios, —xecha'.

8 Ri tat Pilato, aretaq xuta wa' ri xkib'ij, sib'alaj xuxej na rib'.

9 Xok chi b'i jumul pa ri nimalaj ja, xuta' che ri Jesús: ¿Jawije' ri katpe wi? —xcha che.

Are k'u ri Jesús man xch'aw taj, man k'o tä k'u jas xub'ij che.

10 Xub'ij k'u ri tat Pilato che: ¿Jas che man kinach'ab'ej taj? ¿A mat awetam chi k'o taqanik pa nu q'ab' che a ripik cho ri cruz o che a tzoqopixik b'ik? —xcha che.

11 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Man k'o tä jub'iq' taqanik la pa nu wi' we ta mat yo'm che la rumal ri Dios. Rumal ri', jachin ri xinjachow pa q'ab' la nim na u mak ri' chuwäch la, —xcha che.

12 Tzare chi' k'ut ri tat Pilato xutzukuj jas xub'ano rech kutzoqopij b'i ri Jesús. Are k'u ri winaq aj Israel ko xech'awik, xkib'ij: ¡We kätzoqopij la b'ik, man utz tä anima' la ri' ruk' ri nimalaj taqanel! ¡Jachin ri kub'an che rib' chi are nim taqanel, u k'ulel ri' ri nimalaj taqanel! —xecha che.

13 Ri tat Pilato aretaq xuta ri xkib'ij, xtaqan che resaxik loq ri Jesús. Ri are' k'ut xt'uyi cho ri q'atb'al tzij pa ri k'olib'al ri käb'ix "Gabata" che pa hebreo, ri kel kub'ij "Lajom Ab'aj".

14 Xa k'u chuweq chik ri nimaq'ij Pascua. Kraj are ri nik'iaj q'ij. Ri tat Pilato k'ut xub'ij chke ri winaq aj Israel: ¡Waral k'o wi ri tata' ri k'o u taqanik pi wi'! —xcha chke.

15 Ri e are' k'ut ko xech'awik, xkib'ij: ¡Chkämisaxoq! ¡Chkämisaxoq! ¡Chripoq! —xecha'.

Ri tat Pilato xub'ij chke: ¿A kinrip ta k'u cho ri cruz ri tata' ri k'o u taqanik pi wi? —xcha chke.

Are k'u ri ki nimaqil ri sacerdotes xech'awik, xkib'ij che: Ri uj man k'o tä chi jun achi chik ri kätaqan pa qa wi', xane xaq xuwi ri nimalaj taqanel, —xecha'.

16 Ri tat Pilato xuwi xuta wa', xujach b'i ri Jesús pa ki q'ab' rech käkirip cho ri cruz. Xkik'am k'u b'ik.

Kärip ri Jesús cho ri cruz chukämisaxik

17 Xel k'u b'i ri Jesús, xuk'am b'i ru cruz, xe' pa ri juyub' ri käb'ix U B'aqil Jolomaj che. (Pa ri ch'ab'al hebreo are käb'ix Gólgota che.)

18 Chila' xkirip wi cho ri cruz junam kuk' kieb' achijab' chik, jujun pa taq u xkut. Ri Jesús xkanaj pa ki nik'iajal.

19 Ri tat Pilato xtaqan chukojik jun tz'ib'talik puwi' ri cruz ri kub'ij: JESÚS AJ NAZARET RI NIM TAQANEL PA KI WI' RI WINAQ AJ ISRAEL.

20 E k'ia chke ri winaq aj Israel xkisik'ij u wäch ri tz'ib'talik ri' rumal chi ri juyub' ri

xrip wi ri Jesús naqaj k'o wi che ri tinimit Jerusalén. Ri tz'ib'talik, tz'ib'tal wa' pa ri hebreo, griego, xuquje' pa ri latín.
21 Rumal ri' ri ki nimaqil sacerdotes kech ri winaq aj Israel xkib'ij che ri tat Pilato: Mätz'ib'aj la: "Ri Nim Taqanel kech ri winaq aj Israel." Xane tz'ib'aj la: "Ri kub'ij che rib' chi are Nim Taqanel kech ri winaq aj Israel," —xecha che.
22 Are k'u ri tat Pilato xch'awik, xub'ij chke: Ri xintz'ib'aj, xaq je wa' käkanajik, —xcha chke.
23 Te ri', aretaq xeto'taj ri soldados churipik ri Jesús cho ri cruz, xkik'am ri ratz'iaq, xka'n k'u kiejeb' che, jujun ke ri jujun soldados. Xuquje' xkik'am ri kamixa'. Man t'isom tä k'u wa', xane xa jun u b'anom, kemom petinaq ajsik k'ä ikim.
24 Ri soldados xkib'ij chb'il taq kib': Man käqaraq'atij taj. Chqesaj suerte chrij rech käqilo jachin käch'akowik, —xecha'.
Je ri' xb'antajik jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: "Xkijach ri watz'iaq chkiwäch, xkesaj suerte chrij," —kächa'. Are wa' ri xka'n ri soldados.
25 Chunaqaj ri cruz ri ripom wi ri Jesús k'o ru nan, k'o ru chaq' ru nan, k'o ri nan María ri rixoqil ri tat Cleofas, xuquje' k'o ri nan María ri aj Magdala.
26 Aretaq ri Jesús xril ru nan xuquje' ri tijoxel ri sib'alaj loq' chuwäch tak'al chuxkut, xub'ij che ru nan: Nan, chab'ana awal che we achi ri', —xcha che.
27 Te k'u ri' xub'ij che ru tijoxel: Chab'ana a nan che ri nu nan, —xcha che.
Tzare chi' k'ut ri tijoxel ri' xuk'am b'i ru nan ri Jesús cho rachoch.

Käkäm ri Jesús

28 Te k'u ri' rumal chi ri Jesús retam chi ronojel ri tz'ib'tal chrij b'antajinaq chik, xuquje' rech qas käb'antajik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios, xub'ij: Kächaqi'j nu chi', —xcha'.
29 K'o k'u apan jun laq nojinaq che ch'äm vino. Xkirub' k'u jun estropajo chupam ri vino ri', xkiya puwi' jun aj, te k'u ri' xkiya aq'an chuchi' ri Jesús.
30 Ri Jesús xutij ri ch'äm vino, te k'u ri' xub'ij: Ronojel xb'antajik, —xcha'.
Xupachb'a k'u ru jolom, xel ranima'.

Jun chke ri soldados kujaq ru k'alk'ax ri Jesús ruk' ru lanza

31 Xa k'u chuweq chik ri nimaq'ij Pascua. Man käkaj tä k'u ri winaq aj Israel chi ri ki cuerpo ri winaq kekanaj kan cho taq ri cruz pa ri q'ij re uxlanem. Ri q'ij re uxlanem ri' are jun q'ij wa' nim u b'anik. Rumal ri' xkita' che ri tat Pilato chi kätaqan chuq'ajisaxik ri kaqan ri e ripil cho taq ri cruz, xuquje' chi käqasax ri ki cuerpo cho ri cruz.
32 Te ri' xeb'e' ri soldados, xkiq'ajisaj ri raqan ri nab'e xuquje' ri jun chik ri e ripom ruk' ri Jesús.
33 Aretaq k'ut xeqeb' ruk' ri Jesús, xkilo chi käminaq chik, xa je ri' man xkiq'ajisaj tä ri raqan ri Are'.
34 Pune je ri' jun chke ri soldados xujaq ru k'alk'ax ri Jesús ruk' jun lanza, chanim k'ut xel loq kik' xuquje' joron.
35 Ri käb'in wa' we tzij ri', are jun ri qas xrilo, qas tzij k'u ri kub'ij. Ri are' kub'ij ri qas tzij ri retam rech ri ix xuquje' kixkojonik.
36 Je k'u xk'ulmataj wa' rech käb'antajik jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: "Man k'o tä jun b'aq xkiq'ajisaj che," —kächa'.
37 Kub'ij xuquje' ru Loq' Pixab' ri Dios pa jun u xaq chik: "Käkil na ri xkisoko," —kächa'.

Kämuq ru cuerpo ri Jesús

38 Te k'u ri' xpe ri tat José ri kel pa ri tinimit Arimatea, xuta' che ri tat Pilato chi käyi' che chi kuqasaj ru cuerpo ri Jesús. Ri tat José are jun u tijoxel ri Jesús, xa k'u chi k'uyal rumal chi kuxej rib' chkiwäch ri winaq aj Israel. Xyi' k'u che rumal ri tat Pilato. Xa je ri' xe' ri tat José, xuqasaj ru cuerpo ri Jesús, xuk'am k'u b'i pa muqik.
39 Xpe xuquje' ri tat Nicodemo ri nab'e kanoq xopan ruk' ri Jesús chaq'ab' chutzijob'exik. Ri are' ruk'am jun kunab'al, are mirra ri yujtal ruk' áloes, ri käpajan cien libras.
40 Je ri' ri tat José rachi'l ri tat Nicodemo xkik'am b'i ru cuerpo ri Jesús, xkipis k'u pa taq manta re lino ri yo'm ri k'ok'alaj taq kunab'al chrij. Je' xka'n che jas ri e naq'atal wi ri winaq aj Israel che ki muqik ri käminaqib'.
41 Pa ri juyub' ri xrip wi ri Jesús cho ri cruz, k'o jun ch'äqap ulew ri e tiktal wi ri che'. Pa ri ulew ri' k'o jun k'ak' muqub'al ri mäja' yo'm jun käminaq chupam.
42 Chupam k'ut xkiya wi ru cuerpo ri Jesús, rumal chi ri muqub'al ri' naqaj k'o wi, xuquje' rumal chi xa jub'iq' kraj man kächaptaj ri q'ij re uxlanem chke ri winaq aj Israel.

20

Käk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'

1 Pa ri nab'e q'ij re ri semana, sib'alaj aq'ab', q'equm na, ri nan María ri aj Magdala xe' chuchi' ri muqub'al. Xril k'ut chi esam chi apan ri ab'aj ri tz'apib'em u chi' ri muqub'al.
2 Xa je ri' xutik anim, xe'k, xuriqa ri tat Simón Pedro, xuquje' ri jun tijoxel chik ri sib'alaj loq' chuwäch ri Jesús, xub'ij chke: Ri Qajaw Jesús xesax b'i pa ri muqub'al, xk'am

b'ik, man qetam tä k'ut jawije' ri xyi' wi, —xcha chke.

3 Te ri' ri tat Pedro rachi'l ri jun tijoxel chik xeb'el b'ik, xeb'e' chuchi' ri muqub'al.

4 Ri kieb' xkitik anim, junam e b'enaq. Are k'u ri jun chik sib'alaj xutik na anim chuwäch ri tat Pedro. Ri are' xopan nab'e chi' ri muqub'al.

5 Man xok tä k'u pa ri muqub'al, xane xaq xuwi xpachi koq che rilik. Te' xrilo chi e k'o kan ri manta chila'.

6 Te k'u ri' xopan chi ri tat Simón Pedro, ri teren loq chrij. Ri are' k'ut xok b'i pa ri muqub'al. Xuquje' xeril ri manta ri e k'o kan chila'.

7 Xuquje' xrilo chi ri manta ri xpispex u jolom ri Jesús man junam taj k'o kuk' ri nik'iaj manta chik, xane b'otom wa', yo'm k'u apan jela'.

8 Te k'u ri' xok chi b'i ri jun tijoxel chik ri xopan nab'e chuchi' ri muqub'al. Xrilo ri b'antajinaq, xkojon k'u ri are'.

9 Mäja' k'u käkich'ob'o jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chi are rajwaxik chi ri Jesús käk'astaj na chkixol ri käminaqib'.

10 Te ri' xetzelej we kieb' tijoxelab' ri' cho kachoch.

Ri Jesús kuk'ut rib' cho ri nan María ri aj Magdala

11 Are k'u ri nan María xkanaj kan chuchi' ri muqub'al, tajin koq'ik. K'ä tajin koq'ik aretaq xpachi'k rech käka'y koq chupam ri muqub'al.

12 Te' xrilo chi e k'o kieb' ángeles, ri e t'uyut'oj jawije' ri xyi' wi ru cuerpo ri Jesús, saqloloj k'u ri katz'iaq. Ri jun t'uyul pu jolom, ri jun chi k'ut t'uyul pa raqan.

13 Ri ángeles xkita' che ri nan María, xkib'ij: Nan, ¿jas che tajin koq' la? —xecha che.

Ri nan María xub'ij chke: Rumal chi xkik'am b'i ri Wajaw Jesús, man wetam tä k'ut jawije' ri xyi' wi, —xcha chke.

14 Te' xb'itaj wa' rumal, aretaq xka'y chrij, xrilo chi k'o ri Jesús chila'. Man xuch'ob' tä k'ut chi are ri Jesús.

15 Xpe k'u ri Jesús, xuta' che, xub'ij: Nan, ¿jas che tajin katoq'ik? ¿Jachin k'u ri tajin katzukuj? —xcha che.

Ri nan María xuchomaj chi are ri chajinel re ri ulew ri', xub'ij che: Tat, we lal xk'amow la b'ik, b'ij la chwe jawije' ri xya wi la rech ri in kink'am b'ik, —xcha che.

16 Te ri' xub'ij ri Jesús che: ¡María! —xcha che.

Ri are' xka'y chrij, te k'u ri' xub'ij che pa hebreo: ¡Raboni! —xcha che. Ri tzij ri' kel kub'ij "Ajtij".

17 Ri Jesús xub'ij che: Minachapo rumal chi k'ä mäja' kinpaqi chila' jawije' ri k'o wi ri nu Tat, —xcha'. Jat b'a', jab'ij k'u chke ri wachalal chi kinpaqi chila' jawije' k'o wi ri nu Tat, ri xuquje' ri i Tat ix, ri nu Dios k'ut, ri xuquje' are ri i Dios ix, —xcha che.

18 Te ri' xe' ri nan María ri aj Magdala, xub'ij k'u chke ri tijoxelab' chi ri are' xril u wäch ri Qajaw Jesús, xuquje' chi ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' che.

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch ru tijoxelab'

19 Qas pa ri q'ij ri', ri nab'e q'ij re ri semana, chaq'ab' chik ki mulim kib' ri tijoxelab'. Ki tz'apim k'u ri u chi' taq ja rumal chi xkixej kib' chkiwäch ri winaq aj Israel. Xok b'i ri Jesús, xtak'i k'u chkixol. Xuya rutzil ki wäch, xub'ij chke: Chuxlan b'a' ri iwanima', —xcha chke.

20 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal, xuk'ut ru q'ab' chkiwäch xuquje' ru k'alk'ax. Ri tijoxelab' xekikotik aretaq xkil u wäch ri Qajaw Jesús.

21 Te k'u ri' ri Jesús xub'ij chi jumul chke: Chuxlan b'a' ri iwanima', —xcha'. Je' jas ri nu Tat xinutaq loq in, je ri' ri in xuquje' kixintaq b'i ix, —xcha chke.

22 Te k'u ri' xuya ri ruxlab' pa ki wi', xub'ij: Chik'ama ri Loq'alaj Espíritu, —xcha chke.

23 Jachin taq ri kisach ri ki mak, käsachtaj na ri ki mak. Jachin taq ri man kisach tä ri ki mak, man käsachtaj tä na ri ki mak, —xcha chke.

Ri tat Tomás käril ri Qajaw Jesús k'astajinaq chi chkixol ri käminaqib'

24 Ri tat Tomás, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab' ri Jesús ri käb'ix Gemelo che, man k'o tä ri are' aretaq xopan ri Jesús.

25 Te k'u ri' ri nik'iaj tijoxelab' chik xkib'ij che ri tat Tomás: Xqil u wäch ri Qajaw Jesús, —xecha che.

Are k'u ri tat Tomás xub'ij chke: We man kinwil ri soktajinaq ri xub'an ri klawux pu q'ab', te k'u ri' kinnim ru wi' nu q'ab' pa taq ri jul, xuquje' kinnim ri nu q'ab' pa ru k'alk'ax, man kinkoj taj, —xcha chke.

26 Ok'owinaq chi wajxaqib' q'ij. Ri tijoxelab' ki mulim kib' jumul chik pa jun ja, k'o chi k'u ri tat Tomás kuk' ri e are'. Te ri', pune e tz'apil ru chi' taq ja, ri Jesús xok b'ik, xtak'i k'u chkixol. Xuya rutzil ki wäch, xub'ij: Chuxlan b'a' ri iwanima', —xcha chke.

27 Te k'u ri' xub'ij che ri tat Tomás: Chawilampe ri nu q'ab', chanima k'u b'i ru wi' a q'ab' waral. Chayuqu ra q'ab', chanima k'u b'i pa ri nu k'alk'ax. Mub'an chi kieb' a k'ux, xane chatkojon chwe, —xcha che.

28 Te ri' xch'aw ri tat Tomás, xub'ij che: ¡Wajaw, nu Dios! —xcha che.

29 Ri Jesús xub'ij che: Tomás, ri at kämik xatkojon chwe rumal chi xawil nu wäch. Utz k'u ke ri kekojon chwe pune man käkil nu wäch, —xcha che.

Waral käqil wi ru patän we wuj ri' xtz'ib'axik

30 K'ia k'u kajmab'al taq etal xub'an
na ri Jesús chkiwäch ru tijoxelab' ri man
xetz'ib'ax tä pa we wuj ri'.
31 Xetz'ib'ax k'u wa' ri k'o waral rech ri ix
kikojo chi ri Jesús are ri Cristo, ru K'ojol ri
Dios, rech aretaq kixkojon che ri Are', kiriq
na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha
chke.

21

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch wuqub' chke ru tijoxelab'

1 Te k'u ri' ri Jesús xuk'ut rib' jumul
chik chkiwäch ru tijoxelab' chi' ri mar re
Tiberias.* Je wa' xub'an chuk'utik rib':
2 Konojel wa' junam e k'olik. Ri tat Simón
Pedro, ri tat Tomás ri käb'ix Gemelo che, ri
tat Natanael ri aj Caná re Galilea, ri kieb' u
k'ojol ri tat Zebedeo, xuquje' kieb' chik chke
ru tijoxelab' ri Jesús.
3 Ri tat Simón Pedro xub'ij chke: Kine'
chuchapik kär, —xcha chke.
Ri e are' xkib'ij che: Ri uj xuquje' kuje'
awuk', —xecha che.
Xeb'e' k'ut, xeb'ok pa jun barco, man k'o tä
k'u kär xkichap pa ronojel ri jun aq'ab' ri'.
4 Aretaq tajin käpe ru saqirik, ri Jesús
xuk'ut rib' chkiwäch chi' ri mar, are k'u ru
tijoxelab' man xkich'ob' taj chi are ri Are'.
5 Te ri' xub'ij chke: ¡Ix achijab'! ¿A mat k'o
ri i chapom? —xcha chke.
Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Man k'o taj, —
xecha'.
6 Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Chik'iäqa ri
k'at pa ru wikiäq'ab' ri barco, k'o k'u na ri
kichapo, —xcha ri' chke.
Je' k'u xka'no. Te ri' man xekowin tä chi
k'u che resaxik loq ri k'at chapäb'al kär pa ri
ja' rumal chi sib'alaj xnoj ri k'at che taq kär.
7 Te ri' ri tijoxel ri sib'alaj loq' chuwäch ri
Jesús xub'ij che ri tat Pedro: ¡Are ri Qajaw
Jesús! —xcha che.
Xuwi xuta wa' ri tat Simón Pedro chi are
ri Qajaw Jesús, xukoj ri ratz'iaq rumal chi
resam wa'. Xuk'iäq k'u b'i rib' pa ri ja'.
8 Ri nik'iaj tijoxelab' chik xeopan chi' ri
ulew chupam ri barco, ki jururem ri k'at
nojinaq che taq kär. Xa k'u cien metros
xek'oji wi che ru chi' ri ulew.
9 Aretaq xeb'el pa ri barco, te' xkilo k'o jun
q'aq' nuk'um, k'o k'u jun kär pa ri rachaq
q'aq', xuquje' e k'o jujun kaxlan wa.
10 Ri Jesús xub'ij chke: Cheik'ama loq ju-
jun chke ri kär ri k'ä te' xechaptaj iwumal,
—xcha chke.
11 Xpaqi k'u ri tat Simón Pedro pa ri barco,
xresaj k'u loq ri jun k'at chapäb'al kär no-
jinaq che taq kär. Xujururej k'u loq wa'
chi' ri ulew. ¡Nojinaq k'u ri k'at! E k'o jun
ciento ruk' kawinaq oxlajuj nimaq taq kär
chupam. Pune sib'alaj e k'ia ri kär, ri k'at
man xt'oqopin taj.
12 Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Chixsa'j, chix-
woq b'a', —xcha chke.
Man k'o tä k'u jun chke ru tijoxelab'
xuchajij anima' xuta' che jachin ri Are' ru-
mal chi konojel ketam chi are ri Qajaw
Jesús.
13 Te k'u ri' ri Jesús xqeb' kuk', xuk'am k'u
ri kaxlan wa, xuya chke. Je' xuquje' xub'an
ruk' ri kär.
14 Are urox mul wa' ri xuk'ut rib' ri Jesús
chkiwäch ru tijoxelab' aretaq ya k'astajinaq
chik chkixol ri käminaqib'.

Ri Jesús kätzijon ruk' ri tat Simón Pedro

15 Aretaq xtijtaj ri ki wa re aq'ab'il, ri
Jesús xuta' che ri tat Simón Pedro, xub'ij che:
Simón, u k'ojol ri tat Jonás, ¿a qas loq' na
kinawil in chkiwäch konojel taq wa'? —xcha
che.
Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij: Je', je ri',
Wajaw. Etam ya' la chi kwaj la, —xcha che.
Ri Jesús xub'ij che: Cheayuq'uj b'a' ri alaj
taq nu chij, —xcha che.
16 Chukamul chik xuta' che: Simón, u
k'ojol ri tat Jonás, ¿a qas loq' na kinawilo? —
xcha che.
Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij che: Je', Wa-
jaw. Etam ya' la chi kwaj la, —xcha che.
Ri Jesús xub'ij che: Cheayuq'uj b'a' ri nu
chij, —xcha che.
17 Churox mul chik xuta' che: Simón, u
k'ojol ri tat Jonás, ¿a qas kinawaj? —xcha
che.
Ri tat Pedro xb'isonik rumal chi xuta' che
churox mul we qas loq' chuwäch, xub'ij k'u
che: Wajaw, etam la ronojel. Etam ya' la chi
qas kwaj la, —xcha che.
Ri Jesús xub'ij che: Cheayuq'uj b'a' ri nu
chij, —xcha che.
18 Qas tzij kinb'ij chawe, chi aretaq at ala
na, ri at xakoj ri awatz'iaq, xate'k jawije'
ri xawaj xate' wi. Aretaq k'ut katrijob'ik,
kayuq na ri a q'ab', jun chi k'ut käkojow na ri
awatz'iaq chawij, katuk'am k'u na b'i chila'
jawije' ri man kawaj tä wi, —xcha che.
19 Ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' chub'ixik
che jas u wäch kämikal ri kuriq na ri tat
Pedro, kunimarisaj k'u na u q'ij ri Dios. Te
k'u ri' xub'ij che: ¡Tasa'j wuk'! —xcha che.

Waral käqil wi ri tijoxel ri sib'alaj loq' kil wi rumal ri Jesús

20 Aretaq xka'y ri tat Pedro chrij, xrilo chi
teren ri tijoxel chkij ri sib'alaj loq' chuwäch
ri Jesús, ri xt'uyi chuxkut ri Jesús chi' ri mesa
aretaq xka'n ri k'isb'al wi'm re b'enaq q'ij, ri
xuta' che ri Jesús, xub'ij: "Wajaw, ¿jachin ri'
ri käjachow na la?" —xcha ri'.

* **21:1** Xuquje' käb'ix "mar re Galilea" che we mar ri'.

21 Aretaq ri tat Pedro xrilo, xub'ij che ri
Jesús: Qajaw, wa' we jun ri', ¿jas ri kuk'ulmaj
na ri are'? —xcha che.
22 Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: We ri in
kwaj chi käk'asi na ri are' k'ä kintzelej na loq,
¿jas awe at che? Ri at tasa'j wuk', —xcha che.
23 Xel k'u u tzijol wa' chkixol ri qachalal
chi ri tijoxel ri' man käkäm taj. Man xub'ij
tä k'u ri Jesús che chi man käkäm taj, xane
xub'ij: "We kwaj chi käk'asi na ri are' k'ä
kintzelej na loq, ¿jas awe at che?" —xcha ri
Jesús che ri tat Pedro.
24 Are k'u wa' ri tijoxel ri xuq'alajisaj chi
qas tzij wa' ri xutz'ib'aj kanoq. Qetam k'ut
chi kub'ij ri qas tzij.
25 Sib'alaj k'ia chi k'u na ri xub'an ri Jesús.
We ta ketz'ib'ax wa' chkijujunal, kinchomaj
chi man kub'ana tä ronojel ruwächulew che
k'olib'al ke ri wuj ri ketz'ib'ax na. Amén.

RI WUJ RI KÄTZIJOX WI RI KI B'ANOM RI APÓSTOLES

Ri Jesús kub'ij chi käkeyej na ru petb'al ri Loq'alaj Espíritu

1 Loq'alaj tat Teófilo: Pa ri nab'e nu wuj* ri xintz'ib'aj che la, xintzijon chrij ronojel ri xub'an ri Jesús, xuquje' chrij ronojel ri xuk'ut kanoq chkiwäch ri winaq aretaq xuchaplej u patänixik ri Dios waral chqaxol.

2 Pa ri nab'e nu wuj xintzijon chrij nimalaj ronojel ri xub'an ri Are' k'ä xk'am na b'i chikaj. Aretaq mäja' ke' chikaj, xuya taqanik, xeupixb'aj kan ri apóstoles† ri xeucha'. Rumal ri Loq'alaj Espíritu ri k'o ruk', xub'ij kan chke jas ri rajwaxik käka'no.

3 Xuriq k'äx ri Jesús, xkämisaxik, te k'u ri' xuk'ut rib' chkiwäch ri apóstoles chwinaqil rech q'alaj chi k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib'. K'ia ri xub'an chkiwäch rech käkikojo chi qas tzij k'asal chik ri Are'. Kawinaq q'ij ri' xuk'ut na rib' chkiwäch amaq'el. Xuquje' xtzijon kuk' chrij ri kub'an na ri Dios aretaq kätaqan pa ki wi' ri winaq.

4 Aretaq ri Jesús k'ä k'o kuk' ri apóstoles, xub'ij chke chi meb'el b'ik pa ri tinimit Jerusalén chanim, xane chi keye'nik. Je wa' xub'ij: Chiweyej na chi käyataj chiwe ri b'im loq rumal ri nu Tat, jas ri xinb'ij chiwe, —xcha chke.

5 Qas tzij, ri tat Juan xub'an ki qasna' ri winaq ruk' ja', are k'u ri ix xa pa kieb' oxib' q'ij käb'an na i qasna' ruk' ri Loq'alaj Espíritu, —xcha chke.

Käpaqi ri Jesús chikaj chkiwäch ri apóstoles

6 Are k'u ri apóstoles ki mulim kib' ruk' ri Jesús, xkita' k'u che ri Are', xkib'ij: Qajaw, ¿a mat xopan ri q'ij ri käya la chke ri qa winaqil chi ketaqan chi na jumul puwi' ri qa tinimit Israel rech man käkitaqej tä taqanik ri nik'iaj winaq chik pa qa wi'? —xecha che.

7 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri q'ij, ri ajilab'al, man ya'tal tä chiwe ix chi kiwetamaj, xane xaq xuwi pu q'ab' ri qa Tat k'o wi ronojel wa'.

8 Aretaq k'ut käpe ri Loq'alaj Espíritu pi wi', käk'oji na i chuq'ab'. Te k'u ri' kixe'k, kitzijoj na jas ri i wilom chi xinb'an che ki to'ik ri winaq, jas ri xink'ulmaj aretaq xinkämisaxik, xuquje' aretaq xink'astaj chkixol ri käminaqib'. Ronojel wa' kitzijoj na pa Jerusalén, pa taq konojel ri tinimit re Judea, re Samaria, xuquje' k'ä pa taq ri ki tinimit ri winaq ri sib'alaj naj e k'o wi cho ruwächulew, —xcha chke.

9 Aretaq ri Jesús xto'taj chub'ixik wa' we tzij ri' chke ri apóstoles, xyak b'i chikaj chkiwäch. Ri e are' tajin keka'y che aretaq xpaqi chikaj, xch'uqtaj k'u rumal jun sutz', man xekowin tä chik xkilo.

10 Ri e are' tajin keka'y chikaj che ri Jesús, xaq k'u te'talik xkik'ut kib' kieb' achijab' pa ki xkut ri sib'alaj saq ri katz'iaq.‡

11 We achijab' ri' xech'awik, xkib'ij chke ri apóstoles: Tata'ib', alaq ri' ri aj Galilea, ¿jas che xaq k'o alaq chi', tajin käka'y alaq chikaj? —kecha chke. We Jesús ri' ri xyak b'i chxol alaq, xpaqi chikaj, käpe chi na ri Are' jumul chik. Je k'u wa' ru petik jas ri xub'ano, xe' chikaj, —xecha ri achijab' chke ri apóstoles.

Kächa' ri tat Matías chuk'exel ri apóstol Judas

12 Te k'u ri' xeqaj loq ri apóstoles cho ri juyub' ri xek'oji wi, ri käb'ix Ujuyub'al Olivos che. Xetzelejik, xeb'e' pa ri tinimit Jerusalén. Naqaj k'o wi ri juyub' ri' che ri Jerusalén, man naj tä k'u ri käb'inib'axik, xuwi ri ya'talik chi käb'in jun pa ri q'ij re uxlanem (kraj are jun kilómetro wa').

13 Aretaq xeopan pa ri tinimit, xepaqi pa ru kawiq ja re ri ja ri e jeqel wi. Ri e k'olik e are' ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan, ri tat Andrés, ri tat Felipe, ri tat Tomás, ri tat Bartolomé, ri tat Mateo, ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Alfeo, ri tat Simón ri käb'ix "U Nimal Tinimit" che, rachi'l ri tat Judas, rachalal ri tat Jacobo.

14 Konojel wa' we apóstoles ri' junam ri ki chomanik xkimulij kib' amaq'el rech käka'n orar junam kuk' jujun ixoqib' kojonelab', kachi'l ri nan María ru nan ri Jesús, xuquje' taq ri rachalal.

15 Pa taq ri q'ij ri' ki mulim kib' ri kojonelab'. Kraj e are' jun ciento ruk' juwinaq ri' ri ki mulim kib'. Xwalij k'u ri tat Pedro, xtak'i chkiwäch ri qachalal che ki ch'ab'exik, xub'ij chke:

16 Qachalal, tzrajwaxik wi chi käb'antajik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, ri xub'ij loq ri Loq'alaj Espíritu chuchi' ri qa mam David ojer, —kächa'. Ri qa mam David xch'aw chrij ri Judas ri xk'amow ki b'e ri jumulaj winaq ri xechapow ri Qajaw Jesús.

17 Ri Judas jun ri are' chqaxol nab'e, xyi' che chi kächakun junam quk'.

18 Are k'u ri are' xuloq' jun rulew ruk' ri puaq, ri tojb'al re ri etzelal ri xub'ano.

* **1:1** Ri "nab'e nu wuj" ri kub'ij waral are RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN LUCAS (San Lucas 1:1-4). † **1:2** Ri tzij "apóstol" kel kub'ij "taqom". E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal. Jun "apóstol" rajwaxik ri' chi käkowin chuq'alajisaxik chi xk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib' (Hechos 1:21-26). ‡ **1:10** Ri "kieb' achijab'" ri', e are' ángeles wa' ri e taqom loq rumal ri Dios.

Ch'ikilik xqajik, xtzaq pulew, xraq'atin ru pam, xel loq juntir ri rixko'l, —kächa'.
19 Xel k'u u tzijol wa' ri xuk'ulmaj ri Judas chkixol konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén. Xa je ri' ri winaq xkikoj ri tzij Acéldama che ru b'i' ri ulew ri'. Ri tzij ri' pa ri ki ch'ab'al ri winaq kel kub'ij Ulew re Kik'.
20 Tz'ib'tal k'u pa ri wuj Salmos, kub'ij:
Chtoli' kan u pam ri rachoch, chwonob'ax kanoq,
mat k'o chi na jun käk'oji chupam, —kächa'.
Xuquje' kub'ij:
Ri reqle'n ri are', chyo'q che jun winaq chik, —kächa',
—xcha ri tat Pedro chke.
21 E k'o k'u achijab' chqaxol ri xujkachi'laj amaq'el aretaq xk'oji ri Qajaw Jesús quk'.
22 Tzaretaq ri xb'an u qasna' ri Jesús rumal ri tat Juan, k'ä aretaq xk'am b'i ri Are' chikaj chqaxol, e k'olinaq we achijab' ri' quk'. Tzrajwaxik k'ut chi jun chke ri e are' kok quk' chutzijoxik chi qas tzij xk'astaj b'i ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib', —xcha ri tat Pedro chke.
23 Xkichomaj k'u kij kieb' achijab': E are' ri tat José ri käb'ix Barsabás che, ri xuquje' käb'ix Justo che, rachi'l ri tat Matías.
24 Xka'n orar, xkib'ij: Qajaw, etam la ri kanima' konojel ri winaq, k'utu b'a' la chqawäch jachin chke we kieb' achijab' ri' are cha'tal umal la,
25 rech kok ri' che apóstol, kuk'am k'u ri eqle'n ri xuya kan ri Judas aretaq xqaj pa mak, xe' k'u chila' jawije' ri ya'tal wi che, —xecha che ri Dios.
26 Xkesaj k'u suerte che rilik jachin ri käkanajik. Are k'u ri suerte xqaj chrij ri tat Matías. Xok k'u ri are' kuk' ri julajuj apóstoles.

2

Ri Loq'alaj Espíritu käqaj pa ki wi' ri qachalal kojonelab'

1 Aretaq xuriq ri nimaq'ij ri käb'ix Pentecostés* che, konojel ri kojonelab' junam ki wäch ki mulim kib' pa jun ja.
2 Xaq te'talik xkita jun nimalaj jininem ri xpe chikaj, je' jas jun nimalaj kiäqiq' ri xjinin pa ronojel ri ja jawije' ri e t'uyul wi ri kojonelab'.
3 Te ri' k'o ri xkilo, je' ta ne jas jujun u xaq q'aq' ri xqaj pa ki jolom chkijujunal.
4 Je ri' ri Loq'alaj Espíritu xuchap kanima' konojel, xkichaplej ch'awem pa jule' taq ch'ab'al chik ri xeuya ri Loq'alaj Espíritu chke.
5 Pa taq ri q'ij ri' e jeqel pa ri tinimit Jerusalén achijab' aj Israel ri keniman che ri Dios, ri e petinaq pa konojel taq ri tinimit cho ruwächulew.
6 Aretaq xkita wa' jas ri xkik'ulmaj ri kojonelab', xkimulij kib' k'ia winaq. Man xkiriq taj jas käka'no rumal chi chkijujunal ri winaq xkito chi ri kojonelab' kech'aw pa ri jalajoj taq ki ch'ab'al ri e are'.
7 Xkixej k'u kib', sib'alaj xkikajmaj ri tajin käb'anik. Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: ¡Chiwilampe'! ¿A mat aj Galilea konojel wa' we winaq ri' ri tajin kech'awik?
8 ¿Jas lo u b'anik wa' chi kech'aw pa ri qa ch'ab'al uj ri qetamam loq tzpa ri qa ch'utinal? —kecha ri'.
9 K'ia u wäch ri tinimit ri uj petinaq wi. Chqaxol uj, ri uj k'o waral, e k'o winaq ri aj Partia, aj Media, aj Elam, aj Mesopotamia, aj Judea, aj Capadocia, aj Ponto, aj Asia.
10 Xuquje' e k'o quk' ri aj Frigia, aj Panfilia, aj Egipto. E k'o k'u nik'iaj chik ri ajchila' pa África, ri e petinaq jela' chrij ri tinimit Cirene. E k'o xuquje' winaq aj Roma chqaxol. Jujun chke ri e are' e qas aj Israel, ri qas winaq aj Israel ri ki nan ki tat. Jujun chik k'ut xa e okinaq kuk' ri aj Israel winaq, junam ri ki chomanik chrij ri Dios.
11 Xuquje' e k'o winaq aj Creta, xuquje' aj Arabia, —kecha'. Qonojel k'ut keqato chi käkitzijoj tzpa ri qa ch'ab'al uj chqajujunal ri nimaq taq kajmab'al ri u b'anom ri Dios, —xecha'.
12 Sib'alaj ki kajmam kib' konojel ri winaq, man xkiriq tä k'u jas käka'no. Xkitzijob'ela kib', xkitala chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jas lo u b'anik wa'? —xecha'.
13 E k'o jujun ri xa xkitze'j ki wäch ri kojonelab', xkib'ij k'ut: ¡Wa' we winaq ri' xa e q'ab'arelab'! —xecha ri'.

Ri apóstol Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq

14 Te k'u ri' ri tat Pedro, junam kuk' ri julajuj apóstoles chik, xwalijik, xtak'i chkiwäch ri winaq che ki ch'ab'exik. Ko xch'awik, xub'ij k'u chke konojel ri e k'olik: Tata'ib', alaq aj Judea, xuquje' onojel alaq ri jeqel alaq waral pa Jerusalén, tatab'ej na alaq ri kinb'ij, chetamaj alaq wa', —kächa chke.
15 Qonojel ri uj ri qa mulim qib' waral, man uj q'ab'arelab' taj jas ri kächomaj alaq. K'ä te ne u b'elej hora rech ri aq'ab'il chanim ri'.
16 Xane ri tajin kil alaq kämik ri' are wa' ru b'im loq ri qa mam Joel ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Are k'u wa' ri xub'ij:
17 Ri Dios kub'ij: Pa ri k'isb'al taq q'ij
kintaq na b'i ri Loq'alaj Espíritu wech in pa ki wi' konojel winaq, —kächa'.
Ri i k'ojol xuquje' ri i mia'l

* **2:1** Ri winaq aj Israel k'o jun ki nimaq'ij, Pentecostés u b'i'. Are ri q'ij ri ke'to'taj che ru molixik ri cebada (jun grano ri je' kelik jas ri trigo). Käb'an u b'anik wa' aretaq ok'owinaq 50 q'ij ri nimaq'ij Pascua.

käkiq'alajisaj na ri tzij
ri kinya chke.
Ri alab'om ri e k'o chixol
k'o ri käkil na ri kink'ut chkiwäch,
ri tata'ib' k'ut ri k'o chi ri ki junab'
k'o ri käkil na pa ri kachik', —kächa'.
18 Xuquje' pa taq ri q'ij ri' kintaq na b'i
ri Espíritu wech in pa ki wi'
ri patänil taq we, chi achijab' chi ixoqib',
käkiq'alajisaj k'u na ri tzij
ri kinya chke, —kächa'.
19 Kinb'an taq na kajmab'al cho ri kaj
xuquje' cho ruwächulew.
Ri kinb'ano e are' etal wa' chiwe.
Xaq apawije' kilitaj wi na ri kik',
ri q'aq', xuquje' nimaq taq sib'
je' jas ri sutz', —kächa'.
20 Ri q'ij käq'equmar na,
ri ik' käkiäqar na je' jas ri kik',
käk'ulmataj k'u wa' k'ä mäjoq kuriqa na
ri nimalaj u q'ij ri Qajaw Dios.
Ri q'ij ri' qas tzij sib'alaj nim u b'anik.
21 Konojel k'u ri käkita' na toq'ob'
che ri Qajaw Dios, käkiriq na
ru tob'anik ri Are', —kächa',
—xcha ri apóstol Pedro chke ri winaq.
22 Xutaqej tzij ri tat Pedro, xub'ij: Tata'ib', alaq aj Israel, tatab'ej na alaq ri kinb'ij, —kächa chke. Ri alaq, etam alaq chi ri Jesús aj Nazaret are wa' ri achi ri xyi' u q'ij rumal ri Dios chuk'utik chi are ri Are' taqowinaq loq. Q'alaj wa' chuwäch alaq kumal taq konojel ri kajmab'al ri xub'ano, ri nimaq taq k'utb'al, xuquje' ri etal ri xeub'an ri Dios chxol alaq rumal ri Are', —kächa'.
23 Pune ta ne je ri', aretaq xjach ri Jesús pa q'ab' alaq, xchap alaq, xya alaq pa ki q'ab' itzel taq achijab' chukämisaxik, xkirip k'u cho ri cruz. Je' xb'an alaq wa' che rumal chi je wa' ru chomam loq ri Dios chrij ojer, —kächa ri tat Pedro chke.
24 Pune k'u je wa' ri xb'antajik, xpe ri Dios, xresaj pu q'ab' ri kämikal, xuk'astajisaj chi na ri Jesús chkixol ri käminaqib', rumal chi man k'o tä jas käkowin ri kämikal chub'anik che.
25 Qas ojer k'ut ch'awinaq loq ri qa mam David chrij ri Qajaw Jesús, xub'ij:
Ri in amaq'el kinwil ri Qajaw k'o wuk'.
K'o pa nu wikiäq'ab' rech man k'o tä
jas ri käkowin jun chub'anik chwe
chi kinxej wib', —kächa'.
26 Rumal ri' sib'alaj käkikot ri wanima',
amaq'el kintzijoj tzij
re kikotemal,
ku'l k'u nu k'ux chrij ri Dios
chi man k'o tä jun qas k'äxk'ol
kinriqo, kuxlan k'u ri wanima'.
27 Man kinya tä la kan chkixol
ri käminaqib',
man käya tä la chi käq'ay
ri nu cuerpo in,
in ri' ri loq'alaj patänil e la.
28 K'utum la ri b'e chnuwäch ri käk'aman
b'i pa ri qas k'aslemal,
k'o k'u na nimalaj nu kikotemal
aretaq ri in k'o chi uk' la, —kächa',
—xcha ri tat Pedro.
29 Qachalal, ri alaq aj Israel, tampe alaq ri kinb'ij: Q'alaj ri' chi ri qa mam David xkäm ri' ri are', xmuqtajik. Ri jul ri xmuq wi xaq are k'o waral quk' uj kämik, —kächa'.
30 Qetam k'ut chi ri qa mam David are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri are k'ut xukoj ri tzij ri xub'ij ri Dios che ruk' juramento, chi jun chke ri rachalaxik ri kil na u wäch pa taq ri q'ij ri kepe na, are ri Cristo† ri käyi' na taqanik pu q'ab'. Kok che Nim Taqanel je' jas ri qa mam David.
31 Ri qa mam David je' ta ne chi ojer tajin käril loq ri kuk'ulmaj ri Cristo, xch'aw chrij ru k'astajib'al. Xub'ij k'ut chi man käkanaj tä kan chkixol ri käminaqib', man käq'ay tä na ru cuerpo, —kächa'.
32 Are k'u wa' we Jesús ri' ri xk'astajisax rumal ri Dios, ri uj qonojel qas xqilo chi xk'astaj wa' chkixol ri käminaqib'.
33 Xwalijisax rumal ri Dios, xnimarisax u q'ij aretaq xut'uyub'a pa ru wikiäq'ab'. Aretaq k'ut u k'amom chik pu q'ab' ru Tat ri Loq'alaj Espíritu ri xuchi'j kanoq, xutaq loq pa qa wi', are k'u wa' ronojel ri tajin kil alaq, ri tajin käta alaq, —kächa'.
34 Pune k'u man xpaqi ri qa mam David chikaj, jas ri xub'an ri Qajaw Jesús, tzare k'ut xb'inik:
Xub'ij ri Qajaw ri qa Dios che ri Wajaw:
"Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',
35 k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan pa ki wi' konojel
ri käka'n ki k'ulel chawe," —kächa ri Dios,
—xcha ri qa mam David.
36 Qas rajwaxik chi konojel ri winaq aj Israel chketamaj chi we Jesús ri' ri xkämisaj alaq cho ri cruz, are wa' xcha'ik, xb'an Cristo che rumal ri Dios, xok k'u che Rajaw ronojel, —xcha ri tat Pedro chke.
37 Aretaq ri winaq xkita wa' we tzij ri', sib'alaj k'äx xkina' pa kanima', xkita' k'u che ri tat Pedro xuquje' chke ri nik'iaj apóstoles chik, xkib'ij: Qachalal, ¿jas rajwaxik käqa'no? —xecha chke.
38 Ri tat Pedro xub'ij chke: Chk'exa ri anima' alaq, xuquje' ri chomanik alaq. Rajwaxik chi käb'an qasna' alaq chjujunal alaq pa ru b'i' ri Jesucristo, xa je ri' käsach mak alaq rumal ri Dios, ri Are' k'ut kusipaj ri Loq'alaj Espíritu chech alaq.

† **2:30** Ri tzij "Cristo" o "Mesías" kel kub'ij "cha'tal rumal ri Dios".

39 Are chech alaq ri Dios xuchi'j wi wa',
chke ri alk'ual alaq, xuquje' chke ri winaq
ri naj e k'o wi, chke k'u konojel ri kesik'ix na
rumal ri Dios ri Qajaw rech kek'oji na ruk',
—xcha chke.
40 Ri tat Pedro k'ia xub'ij chke. Kuk' taq
wa' we tzij ri' xeuch'ab'ej, xeupixb'aj, xub'ij
chke: Chto' ib' alaq, ya' alaq kan ri itzel taq
winaq re we q'ij junab' ri', ri man jikom tä ri
ki k'aslemal, —xcha ri tat Pedro chke.
41 Konojel k'u ri xkik'am pa kanima' ru
Loq' Pixab' ri Dios ri xutzijoj ri tat Pedro,
xb'an k'u ki qasna'. Kraj e oxib' mil ri' ri
xeb'ok kuk' ri kojonelab' pa ri q'ij ri'.
42 Konojel k'u ri xekojonik, xkitaqej u
b'anik jas ri xkik'ut ri apóstoles chkiwäch,
xkimulij kib' ruk' kikotemal, junam xka'n
orar, junam k'ut xkitij ri ki wa.

Waral käqil wi jas ri ki k'aslemal ri nab'e taq kojonelab'

43 Sib'alaj xkixej kib' konojel ri winaq,
rumal chi k'ia u wäch kajmab'al xuquje' taq
etal xeb'an kumal ri apóstoles.
44 Konojel ri e kojoninaq che ri Cristo
xa jun ki chomanik, xkijachala ri jastaq ke
chb'il taq kib'.
45 Xkik'iyij ri kulew, xuquje' ri jastaq ke.
Are k'u ri rajil xkijachala chkiwäch ri k'o ki
rajwaxik.
46 Ronojel q'ij xkimulij kib' pa ri ni-
malaj rachoch Dios, xuquje' xkimulij kib'
cho taq kachoch ri kojonelab', xkijach ri
wa chkiwäch konojel. Junam k'ut xewi'k,
xekikotik, man k'o tä jun kuna' pa ranima'
chi nim u b'anik.
47 Xkiya k'u u q'ij ri Dios, nim xe'il wi
kumal konojel ri winaq. Ri Dios xub'ano chi
ronojel q'ij e k'o nik'iaj winaq chik ri käkiriq
ru tob'anik ri Are'. Xeuya k'u ri winaq ri'
kuk' ri qachalal kojonelab'.

3

K'o jun achi ri man käkowin taj käb'inik, käkunax kumal ri apóstoles

1 Jun q'ij xepaqi'k, xeb'e' ri tat Pedro
rachi'l ri tat Juan pa ri nimalaj rachoch Dios
pa ri u rox hora re ri b'enaq q'ij, ri hora ri
käb'an ri oración.
2 Chila' k'ut k'o jun achi ri man xkowin taj
xb'inik rumal ri k'äx ri k'o che ri raqan tzpa
taq ri q'ij ri xil u wäch. Xyi' k'u wa' chuchi' ri
nimalaj rachoch Dios chi' ri uchib'e ri kojom
Sib'alaj Je'lik che ru b'i'. Je' k'u xb'an wa' che
ri achi ronojel q'ij rech kuta' u limosna chke
ri winaq ri keb'ok b'i pa ri nimalaj rachoch
Dios.
3 Aretaq ri achi xeril ri kieb' apóstoles, ri
tat Pedro, ri tat Juan okem ke pa ri rachoch
Dios, xuta' jun u limosna chke.
4 Ri e are' k'ut ko xeka'y che, xub'ij k'u ri
tat Pedro: Chatka'y chqe, —xcha che.
5 Ri achi ko xka'y chke, xuchomaj are' chi
k'o jas käyi' kan che kumal.
6 Are k'u ri tat Pedro xub'ij che: Man k'o tä
nu rajil, man k'o tä saq puaq, man k'o tä q'än
puaq. Are k'u ri k'o wuk' kinya na chawe.
Rumal ri Jesucristo aj Nazaret, pa ru b'i' ri
Are', chatwalijoq, chatb'inoq, —xcha che.
7 Ri tat Pedro xuchap che ru wikiäq'ab',
xuyako. Chanim k'ut xekowir ri raqan ri
achi, xuquje' ru qul taq raqan.
8 Xa je ri' ri achi ri u b'anom k'äx ri raqan
xuk'iäq rib', xtak'ik, xuchaplej b'inem. Xok
k'u b'i junam kuk' ri apóstoles pa ri nimalaj
rachoch Dios, xb'inik, xuk'iäq rib', xuya u
q'ij ri Dios.
9 Konojel k'u ri winaq xkilo chi tajin
käb'inik, xuquje' chi tajin kuya u q'ij ri Dios.
10 Sib'alaj k'u xkikajmaj wa' ri xuk'ulmaj
ri achi, man xkiriq tä k'ut jas käka'no rumal
chi xketamaj u wäch ri achi chi are ri kät'uyi
ronojel q'ij chuta'ik u limosna chuwäch ri
nimalaj rachoch Dios pa ri porta ri kojom
Sib'alaj Je'lik che ru b'i'.

Ri apóstol Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chuwäch ri nimalaj rachoch Dios

11 Ri achi ri u b'anom k'äx ri raqan nab'e,
ri xkunatajik, ri are' man xutzoqopij tä ri
tat Pedro, ri tat Juan. Konojel k'u ri winaq
sib'alaj ki kajmam kib', xkitij anim, xkimulij
kib' chkij ri kieb' apóstoles pa ri raqan ja ru
b'i' Raqan Ja re Salomón ri e k'o wi ri e are'.
12 Aretaq ri tat Pedro xrilo chi xkimulij
kib' ri winaq, xub'ij chke: Qachalal, alaq
aj Israel, ¿Jas che käkajmaj alaq wa' ri
xb'antajik? ¿Jas che ko kujka'yej alaq? ¿A xa
kächomaj alaq chi ruk' ri qa chuq'ab' uj o xa
rumal chi sib'alaj uj nimanelab' che ri Dios
xqa'no chi käb'in we achi ri'?
13 Man je' tä ri', xane are ru Dios ri qa
mam Abraham, ri qa mam Isaac, xuquje' ri
qa mam Jacob, are Dios wa' xa xunimarisaj
u q'ij ri Jesús, ri loq'alaj u K'ojol ri xjach alaq
pa ki q'ab' ri q'atal taq tzij. Aretaq ri tat
Pilato xuchomaj u tzoqopixik b'ik, ri alaq
man xaj tä alaq.
14 Man xaj tä alaq chi kätzoqopix ri loq'alaj
u K'ojol ri Dios ri qas jikom ranima', xane
xb'ij alaq chi are utz kätzoqopix jun kämisanel
chuk'exwäch ri Are'.
15 Xaq je ri' xkämisaj alaq ri Jesús, ri jun
ri käyo'w ri qas k'aslemal chke ri winaq.
Ri Dios k'ut xuk'astajisaj ri Are' chkixol ri
käminaqib'. Ri uj k'ut xqilo chi qas tzij
xk'astajik.
16 Rumal k'u ri kojonik che ru b'i' ri Jesús
xutzir we achi ri' ri kil alaq, ri etam alaq
u wäch. Ri kojonik ri' che ri Jesús, are
wa' xb'anowik chi xutzir kanoq we achi ri'
chuwäch onojel alaq, —kächa ri tat Pedro.
17 Wetam k'u in, qachalal, chi ri alaq,
xuquje' ri k'amal taq b'e alaq, xkämisaj alaq

ri Jesús rumal chi man qas käch'ob' alaq ri
tajin käb'an alaq.
18 Ri Dios k'ut xuya' chi je wa' xb'anik,
rech je' kel wi ri u b'im loq ri Are' ku-
mal konojel ri ojer taq q'alajisal re ru Loq'
Pixab', chi ri Cristo ri cha'tal rumal ri Dios
kuriq na k'äx.
19 Rumal ri' chk'exa anima' alaq, tzelej
b'a' alaq ruk' ri Dios rech kesachtaj ri mak
alaq, —kächa'. We je' käb'an alaq wa', ri Dios
kub'ano chi kepe na q'ij re jororemal rech
kuxlan anima' alaq.
20 Xuquje' kutaq na loq ri Jesús ri ojer ri'
cha'talik rech kok che Cristo che to'ik alaq.
21 Che we chanim ri' rajwaxik chi ri Jesu-
cristo käk'oji na kan pa ri kaj k'ä kutzirisax
k'u na ronojel rumal ri Dios, käb'an na u
b'anik ronojel wa' jas ri u b'anom nab'e, je'
jas ri xub'ij loq ri Dios chkichi' ri loq'alaj taq
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ojer, —kächa ri tat
Pedro.
22 Rumal ri' ri qa mam Moisés xub'ij chke
ri qa nan qa tat ojer: "Ri Qajaw ri qa Dios
kucha' na jun chke ri i winaqil, kutaq k'u na
rech kok che q'alajisal re ru Loq' Pixab', je'
jas ri xinutaq in. Rajwaxik k'ut chi kinimaj
ronojel ri kub'ij chiwe," —kächa'.
23 "Apachin k'u ri man kuta tä ri kub'ij ri
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri', kesax
na b'i pa ri tinimit Israel, käsachisax k'u na
u wäch," —xcha ri qa mam Moisés, —kächa ri
tat Pedro.
24 Konojel k'u ri q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios, kächapletaj loq ruk' ri qa mam
Samuel, xuquje' ri k'ä te xepe chik, konojel
wa' ri xeq'alajisanik, xkiya loq u b'ixik wa'
ri tajin käk'ulmataj kämik, —kächa'.
25 Ronojel ri xuchi'j loq ri Dios kumal taq
ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Are', ech alaq
wa'. Ri Dios k'ut xub'an jun trato kuk' ri qa
mam ojer chub'anik utzil chech alaq, aretaq
xub'ij che ri qa mam Abraham: "Konojel ri
winaq cho ruwächulew ketewchitaj k'u na
kumal ri awachalaxik ri kil na ki wäch," —
xcha ri Dios.
26 Aretaq ri Dios xuk'astajisaj ru K'ojol
chkixol ri käminaqib', nab'e xutaq b'i uk'
alaq, alaq ri' ri winaq aj Israel, rech
kätewchix na alaq, rumal chi ri Are' kub'ano
chi chjujunal alaq kätas ib' alaq chrij ri
etzelal, —xcha ri tat Pedro chke.

4

Ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan xek'am b'ik chkiwäch ri q'atal taq tzij

1 Ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan k'ä tajin
käkitzijob'ej ri winaq aretaq xepe ri sacer-
dotes aj Israel,* kachi'l ri ki nimaqil ri chajil
taq re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' ri
tata'ib' saduceos,† xeopan k'u kuk'.
2 Sib'alaj yaktajinaq koyowal, rumal chi
ri tat Pedro, ri tat Juan tajin kekitijoj ri
winaq, käkib'ij chi qas tzij kek'astaj chi na ri
käminaqib'. Käkib'ij k'ut chi are k'utb'al wa'
chke konojel chi xk'astaj ri Jesús chkixol ri
käminaqib'.
3 Xekichapo, xekik'am b'ik, xekikoj k'u pa
che' k'ä chukab' q'ij, rumal chi ya na'tam
chik.
4 E k'ia chke ri xkita ru Loq' Pixab' ri
Dios ri xekojonik. We keajilax xaq xuwi ri
achijab', kraj e job' mil ri e are'.

5 Chukab' q'ij k'ut xkimulij kib' pa
Jerusalén ri k'amal taq ki b'e ri winaq aj
Israel, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' ri
tijonelab' re ri Pixab'.
6 Xkiriq kib' kuk' ri tat Anás rachi'l ri tat
Caifás, ri qas ki nimaqil sacerdotes. E k'o ri
tat Juan, ri tat Alejandro, xuquje' konojel ri
kachalal ri ki nimaqil sacerdotes.
7 Xkitak'ab'a k'u ri tat Pedro, ri tat Juan
chkiwäch, xkik'ot ki chi', xkib'ij chke: ¿Jachin
ri yo'winaq pa i q'ab' chi kib'an ri tajin
käqilo? ¿Jas u b'i' ri kikojo rech kixkowinik
kib'an wa'? —xecha chke.

8 Ri tat Pedro, qajinaq ri Loq'alaj Espíritu
puwi', xub'ij chke: Tata'ib', alaq ri k'amal
taq ki b'e ri winaq, alaq ri' ri ki nimaqil ri
winaq aj Israel,
9 kämik käk'ot alaq qa chi' rumal ri utzil ri
xb'antaj che jun achi yawab' che retamaxik
jas ri xb'an chukunaxik.
10 Chetamaj b'a' alaq xuquje' konojel ri
winaq aj Israel chi rumal ri Jesucristo aj
Nazaret, pa ru b'i' ri Are', xkunataj wa'
we achi ri' ri k'o chuwäch alaq. Ri Jesús
ri xkämisaj alaq cho ri cruz, ri xk'astajisax
rumal ri Dios chkixol ri käminaqib', are ri
Are' xkunan we achi ri'.
11 We Jesús ri' are wa' ri ab'aj ri man xaj
tä alaq, alaq ri' ri yakal taq ja, are ab'aj wa'
xkoj che toq'eb'al re ri ja.‡
12 Man käriqtaj tä ru tob'anik ri Dios ruk'
jachin jun winaq, xane xaq xuwi ruk' ri
Jesús. Je ri', rumal chi ri Dios man u yo'm
tä chqe ru b'i' jachin jun chik cho ronojel
ruwächulew, ri ya'tal che chi rumal ri are'
kuya' käqariq na ru tob'anik ri Dios, —xcha'.

13 Aretaq ri q'atal taq tzij xkilo chi ri tat Pe-
dro, ri tat Juan man käkixej tä kib' kech'awik,
xuquje' xkilo chi xaq e winaq ri man k'o tä
ri k'ia ketamam chrij wuj, sib'alaj xkikajmaj
wa'. Te k'u ri' xkich'ob'o chi e are' taq wa'
jujun chke ri xerachi'laj ri Jesús.

* **4:1** "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento. † **4:1** Ri tata'ib' "saduceos" e are' winaq wa' aj Israel ri nim ki b'anik ri man käkikoj k'ut chi qas tzij kek'astaj na ri käminaqib'.
‡ **4:11** We ab'aj ri' are ri Jesús mismo.

14 Xuquje' xkilo chi k'o ri achi ri xkunatajik tak'al kuk' ri apóstoles, xa je ri' man xkiriq
tä chik jas käkib'ij.
15 Xkib'ij k'u chke ri apóstoles chi keb'el
b'i chkiwäch, are k'u ri e are' xekanajik,
xkitzijob'ela k'u kib'.
16 Xkib'ij: ¿Jas käqa'n chke we achijab' ri'?
Qas tzij k'ut etamtal chik kumal konojel ri
winaq pa ri tinimit Jerusalén ri kajmab'al
etal ri ka'nom. Man kuya' tä k'ut käqab'ij chi
man qas tzij taj.
17 Je b'a' qa'na wa', rech man käb'in tä más
u tzijol ri xb'antajik. Cheqaxib'ij rech man
ketzijon tä chik chuweq käb'ij chrij ri Jesús
che jachin jun, —xecha'.
18 Xekisik'ij k'ut, xetaqan chke chi man
k'o tä chi jumul käkitzijoj chik ri Jesús, man
käkiya tä chi k'u tijonik pa ru b'i' chke ri
winaq.
19 Xech'aw k'u ri tat Pedro rachi'l ri tat
Juan, xkib'ij: Qas chomaj alaq ri', ¿a are utz
lo käril ri Dios chi are kujniman chech alaq
chuk'exwäch ri käqanimaj ri Are'?
20 Ri uj k'ut man kujkowin taj ri mat
käqab'ij chi na ri qilom xuquje' ri qa tom, —
xecha chke.
21 Ri q'atal taq tzij xkaj xekixib'ij ri
apóstoles, k'ia ri xkib'ij chke, xekitzoqopij
k'u b'ik. Man xkiriq taj jas käka'n
chuk'äjisaxik ki wäch, rumal chi konojel ri
winaq tajin käkiya u q'ij ri Dios rumal ri
xb'antajik.
22 Ri achi ri xb'antaj wi ri kajmab'al kunanik k'o chi na kawinaq u junab' ruk' u wi'.

Ri kojonelab' käkita' che ri Dios chi käyi' ki chuq'ab', xuquje' chi man käkixej tä kib'

23 Aretaq ri tat Pedro, ri tat Juan e tzoqopital chik, xeb'e' kuk' ri nik'iaj kojonelab'
chik, xkitzijoj ronojel ri xb'ix chke kumal ri
ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' konojel ri ki
nimaqil ri winaq.
24 Aretaq xkita wa', junam xka'n orar,
xkib'ij che ri Dios: Nimalaj Qajaw, lal ri' ri
qas Dios ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar.
Ronojel ri k'olik, xb'antaj k'u wa' umal la.
25 Tzojer k'ut b'im la loq rumal ri Loq'alaj
Espíritu chuchi' ri qa mam David ri patänil e
la, xb'ij la:
¿Jas lo wa' chi ri winaq cho ruwächulew
yaktajinaq koyowal, xaq ketontirik,
käka'n k'u nimal?
¿Jas che wa' chi ri winaq käkichomaj u b'anik
ch'oj ri man k'o tä u b'eyal?
26 Ri nimaq taq taqanelab' cho ri uwächulew
junam xkiwalijisaj kib',
ri ki nimaqil ri winaq xkimulij kib'
rech käkiyak kib' chrij ri Qajaw Dios, xuquje'
chrij ri Cristo ri cha'tal rumal ri Dios,
—xcha la, —kecha ri kojonelab'.
27 Xkitaqej oración, xkib'ij: Qas k'u tzij wi
xkiriq kib' ri nim taqanel Herodes ruk' ri tat
Poncio Pilato waral ri' pa we tinimit junam
kuk' ri nik'iaj winaq chik kachi'l ri winaq aj
Israel, xkimulij k'u kib' chrij ri loq'alaj K'ojol
la, ri Jesús, ri cha'tal umal la.
28 Je' xka'n wa' rech je' käb'antajik jas ri
chomam la loq chi rajwaxik käb'anik.
29 Qajaw, chilampe la kämik ri' chi k'ia ri
tajin käkib'ij we winaq ri' chqij. Ya la chqe uj,
ri uj patänil taq e la, chi kujkowinik käqatzijoj
ri Loq' Pixab' la, man k'o tä käqaxej wi qib'.
30 Xuquje' käqata' che la chi käk'oji qe
ri chuq'ab' la chub'anik kunanik chke ri
yawab'ib', xuquje' che ki b'anik ri kajmab'al
taq etal, xuquje' nimaq taq k'utb'al pa ru b'i'
ri loq'alaj K'ojol la, ri Jesús, —xecha che ri
Dios.
31 Aretaq xeto'taj chub'anik orar, ri ja ri
e k'o wi xslab'isaxik, konojel k'ut xqaj ri
Loq'alaj Espíritu pa ki wi', man xkixej tä kib'
xkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios.

Konojel ri jastaq ke ri kojonelab' are kech konojel wa'

32 Ri k'ia winaq ri e kojoninaq che ri
Cristo, xa jun ki chomanik konojel, käkina'
pa kanima' chi xa e jun. Man k'o tä jun
kub'ij chi xaq xuwi rech are' ri k'o ruk', xane
konojel ri jastaq ke, are kech konojel wa'.
33 Ri apóstoles ruk' nimalaj chuq'ab' xkitaqej u tzijoxik chi qas tzij xk'astaj ri Qajaw
Jesús chkixol ri käminaqib'. Ri Dios k'ut kuya
nimalaj taq tewchib'al pa ki wi' konojel ri
kojonelab'.
34 Xa je ri' man k'o tä jun chkixol ri k'o u
rajwaxik, rumal chi konojel ri k'o kulew o
ri k'o kachoch xkik'iyij wa'. Are k'u ri rajil
xkik'am b'i kuk' ri apóstoles.
35 Käkiya wa' we puaq ri' pa ki q'ab', ri
e are' k'ut käkijach wa' chkiwäch ri k'o ki
rajwaxik.
36 Xaq je ri', k'o jun tata', jun chke ri
levitas, José u b'i', ri xil u wäch pa Chipre,
jun ch'äqap ulew wa' ri k'o pa ri mar. Ri
tata' ri' xuquje' käb'ix Bernabé che kumal
ri apóstoles. Kel kub'ij wa' chi are jun ri
kuku'b'isaj ki k'ux ri winaq.
37 We achi ri' k'o jun ch'äqap rulew
xuk'iyij, xuk'am k'u b'i ri rajil, xujach pa
ki q'ab' ri apóstoles.

5

Ri tat Ananías rachi'l ri nan Safira ri rixoqil käka'n jun mak re sub'unik cho ri Dios

1 K'o k'u jun achi chik u b'i' Ananías, ri
rixoqil are Safira u b'i'. Junam xkichomaj u
k'iyixik jun ch'äqap kulew.
2 Ri achi xresaj kan jub'iq' che ri puaq ri
rajil ri ulew, retam k'u wa' ri rixoqil. Je ri'
xa nik'iaj ri puaq xuk'am b'ik, xujach pa ki
q'ab' ri apóstoles, je' ta ne chi are tz'aqat ri
puaq ri xyi' kumal.

3 Xpe k'u ri tat Pedro, xub'ij che ri tat Ananías: Ananías, ¿jas che xya la che ri Satanás chi kok pa ri anima' la, xb'an la tzij che ri Loq'alaj Espíritu ruk' ri sub'unik ri xb'an la, xesaj k'u la kan nik'iaj che ri rajil ri ulew ri xk'iyij la?

4 ¿A mat ech la ri ulew aretaq mäjoq käk'iyij la? Aretaq xk'iyij la ri ulew, ¿a mat ech la ri puaq? —kächa'. ¿Jas k'u che xchomaj la wa' pa anima' la? Man are tä chke ri winaq ri xb'an wi la tzij ruk' ri sub'unik, xane are che ri Dios ri xb'an wi la, —xcha ri tat Pedro che.

5 Aretaq ri tat Ananías xuta wa' we tzij ri', xtzaq pulew, xkämik. Konojel k'u ri xetow ri xb'antajik sib'alaj xkixej kib'.

6 Xepe k'u ri alab'om, xkipis ru cuerpo pa jun payu', xkik'am b'ik, xe'kimuqu kanoq.

7 Kraj ok'owinaq chi oxib' horas xopan ri rixoqil ri tat Ananías. Man retam tä k'ut jas ri xb'antajik.

8 Xub'ij k'u ri tat Pedro che: B'ij la chwe, ¿a je' puaq wa' ri xb'ij alaq chi xyi' che ri ulew ri xk'iyij alaq? —kächa'.

Xub'ij k'u ri ixoq: Je', jela' ri puaq, —xcha che ri tat Pedro.

9 Ri tat Pedro xub'ij che ri ixoq: ¿Jas che xchomaj alaq junam chi käkowin alaq chub'anik ri sub'unik che ri Loq'alaj Espíritu rech ri Qajaw? —kächa'. Chilampe la, xaq chi' ri porta chik e k'o wi ri alab'om ri xe'kimuqu kan ri achajil la, käk'am na b'i la xuquje' kumal ri e are', —xcha ri tat Pedro che.

10 Chanim xtzaq ri nan Safira pulew chuwäch ri tat Pedro, xkämik. Aretaq xeb'ok b'i ri alab'om, k'ä te xkilo käminaq ri nan Safira. Xkik'am k'u b'ik, xe'kimuqu kan chuxkut ri rachajil.

11 Konojel ri qachalal kojonelab', xuquje' konojel ri xkita wa' ri xb'antajik, sib'alaj xkixej kib'.

Ri apóstoles käka'n k'ia u wäch taq kajmab'al

12 Sib'alaj k'u k'ia u wäch taq kajmab'al, xuquje' nimaq taq k'utb'al tajin keb'antaj chkixol ri winaq kumal ri apóstoles. Konojel ri kojonelab' k'ut tajin käkimulij kib' amaq'el pa ri raqan ja re ri nimalaj rachoch Dios, ri käb'ix Raqan Ja re Salomón che.

13 Man k'o tä jun chke ri nik'iaj winaq chik kukoch'o kok kuk' ri kojonelab', pune sib'alaj nim ke'il wi kumal ri winaq re ri tinimit.

14 E k'ia k'u ri xekojon che ri Qajaw Jesús, chi achijab' chi ixoqib', je ri' chi sib'alaj xek'iar ri kojonelab'.

15 Xa kumal ri kajmab'al ri tajin käka'n ri apóstoles, ri winaq xekesaj loq ri ki yawab' pa taq ri b'e, xekiya pa taq ch'at, cho taq pop rech aretaq kok'ow ri tat Pedro chkixkut, xuwi ta ne ru nanoch' käqaj pa ki wi' rech keutzirik.

16 Xuquje' ne ri winaq ri keb'el pa taq ri tinimit ri e k'o chunaqaj ri Jerusalén, xkik'am loq ri ki yawab' kachi'l ri tajin käkiriq k'äx kumal ri itzelalaj taq espíritus ri e k'o chke. Konojel k'ut xekunatajik.

Ri tat Pedro, ri tat Juan keoksax pa che'

17 Are k'u ri ki nimal sacerdotes, xuquje' konojel ri rachi'l, ri winaq ri käb'ix saduceos chke, sib'alaj k'äx käkina' chkij ri apóstoles rumal chi sib'alaj nim ke'il wi kumal ri winaq.

18 Xekichapo, xekikoj pa che' jawije' e k'o wi ronojel u wäch ajpache'.

19 Xpe k'u jun ángel ri xtaq loq rumal ri Qajaw Dios, chaq'ab' k'ut xujaq ri porta rech ri che', xeresaj loq, xub'ij chke:

20 Jix pa ri nimalaj rachoch Dios, chixtak'al chila' che ki tzijob'exik ri winaq chrij wa' we k'ak' k'aslemal ri', —xcha ri ángel chke.

21 Xkita ri xb'ix chke rumal ri ángel. Je k'u ri' chukab' q'ij xeb'ok pa ri nimalaj rachoch Dios, xkichap k'u ki tijoxik ri winaq.

E k'o ri apóstoles chila' aretaq ri ki nimal sacerdotes kuk' ri rachi'l xekisik'ij konojel ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xuquje' konojel ri nimaq taq tata'ib' rech käkimulij kib'. E are' taq wa' xetaqan b'i che ki k'amik loq ri apóstoles pa che'.

22 Aretaq k'ut xeopan ri taqo'n pa che', man xekiriq tä k'u ri apóstoles. Xetzelejik, xekiya u b'ixik wa'.

23 Je wa' xkib'ij: Aretaq ri uj xujopanik xqilo chi ri che' utz b'anom che u tz'apixik, xuquje' chi ri chajinelab' e k'o chi' taq ri porta. Aretaq k'ut xqajaqo, k'ä te xqilo chi man k'o tä jun chupam, —xecha chke.

24 Aretaq xkita wa' we tzij ri', ri qas ki nimal sacerdotes, xuquje' ri k'amal ki b'e ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes xkita'la chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jas ta lo ri käk'ulmataj chi na? —xecha'.

25 Chanim k'ut xopan jun achi, xub'ij chke: Ri achijab' ri xkoj alaq pa che', chanim e k'o pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin kekitijoj ri winaq, —xcha chke.

26 Chanim ri k'amal ki b'e ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, xe' che kilik ri apóstoles, xeuk'am k'u b'i ri chajinelab' che rachi'l. Xeuk'am loq ri tat Pedro, ri tat Juan ruk' utzil, man k'o tä k'u jas xub'an chke rumal chi kuxej rib' chkiwäch ri winaq, we ne ri are' käb'an che ab'aj kumal.

27 Aretaq xek'amtaj loq, xekiya chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq ri ki mulim kib'. Xpe ri ki nimal sacerdotes, xuk'ot ki chi', xub'ij:

28 ¿A mat xqab'ij chiwe ruk' pixb'enik chi man keitijoj tä chik ri winaq chrij ri Jesús?

¡Chiwilampe ri i b'anom! Kämik k'ut i jab'um ri i tijonik pa ronojel we tinimit Jerusalén. Xuquje' kib'ij chi uj ri uj ajchaq' mak che ru kämikal we achi ri' ri Jesús, —xcha chke.

29 Ri tat Pedro, xuquje' ri nik'iaj apóstoles chik xech'awik, xkib'ij che: Tzrajwaxik wi are käqanimaj ri kub'ij ri Dios nab'e chuwäch ri käkib'ij ri winaq.

30 Ri ki Dios ri qa mam ojer xuk'astajisaj ri Jesús ri xkämisaj alaq, ri xrip alaq cho ri cruz.

31 Tzare wa' we Dios ri' xunimarisaj u q'ij ri Jesús, xut'uyub'a pa ru wikiäq'ab', xukoj che K'amal B'e chke ri winaq, xuquje' xukoj che To'l Ke. Je' xub'an wa' rech ri winaq aj Israel käkik'ex kanima', käkik'ex ki chomanik, käkiriq k'u ri sachb'al ki mak.

32 Ri uj xqilo chi xk'astaj ri Jesús, rumal ri' ri Dios uj u kojom che q'alajisal taq re chkiwäch ri winaq junam ruk' ri Loq'alaj Espíritu ri u yo'm ri Dios chke ri keniman che, —xecha chke.

33 Ri ki nimaqil ri winaq, aretaq xkita wa' sib'alaj xpe koyowal. Are käkaj kekikämisaj ri apóstoles.

34 K'o k'u jun tata' chkixol ri ki nimaqil ri winaq, Gamaliel u b'i', are tijonel re ri Pixab', jun fariseo.* Nim kil wi ri are' kumal ri winaq. Ri are' xtak'i aq'anoq, xub'ij chi ke'esax na b'i jun rat ri apóstoles.

35 Te k'u ri' xub'ij chke ri ki nimaqil ri winaq: Qachalal, alaq aj Israel, qas chomaj na alaq jas ri käb'an alaq chke we achijab' ri'.

36 Chna'taj chech alaq chi xke' kieb' oxib' junab' wa', xwalij jun achi, Teudas u b'i', ri xub'an che rib' chi nim u b'anik. E kiejeb' ciento achijab' ri xeb'ok ruk'. Xkämisax k'u ri are', xa je ri' konojel ri e k'o ruk' xejab'unik, xk'is k'u u wäch juntir.

37 B'antajinaq chi wa', xwalij chi jun tata', Judas u b'i', aj Galilea, aretaq tajin käb'an ri censo, keajilax k'u ri winaq. E k'ia k'ut ri xeb'ok ruk'. Xkämisax k'u ri are' xuquje'. Xa je ri' konojel ri e k'o ruk' xejab'unik.

38 Rumal ri' kinb'ij chech alaq chi are utz na we käya kan alaq we achijab' ri', mänim ib' alaq kuk'. We ri tajin käkitzijoj o ri tajin käka'no are kech ri winaq, käsach na u wäch wa'.

39 We k'u ne rech ri Dios, man käkowin tä alaq käsach alaq u wäch. Chilampe alaq chi mäyak ne ib' alaq chrij ri Dios, mäch'ojin alaq ruk' ri Are', —xcha chke.

40 Konojel ri ki nimaqil ri winaq xkinimaj ri xub'ij ri tat Gamaliel. Xekisik'ij k'u ri apóstoles, xekich'ayo, xekirapuj. Te k'u ri' xkiya taqanik chke chi man k'o tä chi jumul käkitzijob'ej ri winaq pa ru b'i' ri Jesús. Te k'u ri' xekitzoqopij b'ik.

41 Ri apóstoles k'ut xeb'el b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq, xekikotik rumal chi ri Dios xuya chke chi käkiriq k'ixb'alalaj k'äxk'ol rumal ri Jesús.

42 Man xkitanab'a tä k'u u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesucristo ronojel q'ij. Xekitijoj k'u ri winaq pa ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' cho taq ja.

6

*Ri apóstoles kekicha' wuqub' diáconos**

1 Pa taq ri q'ij ri' sib'alaj xek'iar ri kojonelab'. Are k'u ri kojonelab' ri kech'aw pa griego xkichap u yakik tzij chkij ri kojonelab' ri kech'aw pa hebreo. Ri winaq ri kech'aw pa griego käkib'ij chi ri malka'nib' ri e k'o kuk' man junam tä käb'an che kilik aretaq käjach ri wa.

2 Are k'u ri apóstoles xekimulij konojel ri kojonelab', xkib'ij k'u chke: Uj ri', ri uj apóstoles, man utz taj chi mat käqataqej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios mak rech uj kujjachow ri wa.

3 Qachalal, tzukuj b'a' alaq wuqub' achijab' chxol alaq. We achijab' ri' rajwaxik chi utz ri ki k'aslemal, q'alaj chi kätaqan ri Loq'alaj Espíritu pa kanima', k'o ketamb'al, käqaya k'u pa ki q'ab' ru jachik ri wa.

4 Are k'u ri uj käqataqej u b'anik orar, xuquje' käqataqej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri apóstoles chke ri kojonelab'.

5 Konojel k'ut utz xkita ri xkib'ij ri apóstoles. Xkicha' k'u ri tat Esteban. Ri are' are jun tata' ri sib'alaj käkojon che ri Dios, xuquje' q'alaj chi ri Loq'alaj Espíritu kätaqan pa ranima'. Xuquje' xkicha' ri tat Felipe, ri tat Prócoro, ri tat Nicanor, ri tat Timón, ri tat Parmenas, xuquje' ri tat Nicolás ri aj Antioquía ri ojer okinaq kuk' ri winaq aj Israel, junam ru chomanik chrij ri Dios.

6 Te k'u ri' xekiya we achijab' ri' chkiwäch ri apóstoles. Ri e are' k'ut xkiya ki q'ab' pa ki wi', xka'n orar.

7 Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios xjab'un u wäch, sib'alaj xek'iar ri kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén. Xuquje' sib'alaj e k'ia chke ri sacerdotes aj Israel xeniman che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

Ri tat Esteban kächapik, käk'am b'ik, käyi' k'u chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq

8 Sib'alaj nim k'u ru toq'ob' ri Dios k'o puwi' ri tat Esteban, xuquje' yo'm nimalaj u chuq'ab' rech kub'an nimaq taq etal chkixol ri winaq, xuquje' nimaq taq kajmab'al.

* **5:34** Ri tata'ib' "fariseos" e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkitaqej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios.

* **6:** Título: Ri diáconos e are' wa' k'o keqle'n che ki to'ik ri nik'iaj kojonelab' chik (1 Timoteo 3:8-13).

9 Xewalij k'u jujun achijab' ri kepe pa jun rachoch Dios ri kojom "Kech Tzoqopim Achijab'" che ru b'i', xkichap k'u tzij ruk' ri tat Esteban. Xepe chi k'u nik'iaj achijab' chik chrij. E k'o ri aj Cirene, aj Alejandría, aj Cilicia, xuquje' nik'iaj chik ri e petinaq pa taq ri tinimit re Asia.

10 Man xekowin tä k'ut xkiq'atej u wäch ru tzij ri tat Esteban, rumal chi ri are' k'o u no'j, käch'aw k'u ruk' ri etamanik ri yo'm che rumal ri Loq'alaj Espíritu.

11 Xekitoj k'u jujun achijab' rech käkib'ij chi qas tzij ki tom ri tat Esteban kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri qa mam Moisés xuquje' chrij ri Dios.

12 Je ri' xka'no, xkikojola ki k'ux ri winaq xuquje' ri nimaq taq tata'ib' kachi'l ri tijonelab' re ri Pixab' rech käpe koyowal chrij ri tat Esteban. Xkimajij k'u ri tat Esteban, xkichapo, xkik'am b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq.

13 Xuquje' xekitzukuj achijab' rech käkib'ij ri man qas tzij taj chrij ri tat Esteban. We winaq ri' käkib'ij: We achi ri' man käkos tä chub'ixik ri äwas u b'ixik chrij we loq'alaj rachoch Dios ri' ri qech uj, xuquje' chrij ru Pixab' ri qa mam Moisés.

14 Qa tom k'ut ri are' kub'ij chi we Jesús ri' ri aj Nazaret kusach na u wäch we nimalaj rachoch Dios ri', xuquje' kuk'ex na ronojel ri uj u naq'atajisam wi kan ri qa mam Moisés, —xecha ri'.

15 Te k'u ri' ri ki nimaqil ri winaq xuquje' konojel ri e t'uyul pa ri q'atb'al tzij, aretaq xeka'y che ri tat Esteban, xkilo chi ru palaj are je' jas ru palaj jun ángel.

7

Ri tat Esteban kuq'alajisaj ru Loq' Pixab' ri Dios chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq

1 Xpe ri ki nimal sacerdotes, xuta' k'u che ri tat Esteban, xub'ij: ¿A qas tzij wa' ri tajin käb'ix chawij? —xcha che.

2 Xch'aw k'u ri tat Esteban, xub'ij chke konojel: Loq'alaj taq qachalal, alaq k'amal taq qa b'e, tampe alaq ri kinb'ij, —kächa'. Ri qa Dios, ri sib'alaj nim u q'ij, xuk'ut rib' chuwäch ri qa mam Abraham ojer aretaq k'o pa taq ri juyub' re Mesopotamia, k'ä mäjoq käq'ax are' pa ri tinimit Harán.

3 Xub'ij che: "Chaya kan ra tinimit, xuquje' konojel ri awachalaxik, rech kate' pa ri ulew ri kink'ut na chawäch," —xcha che.

4 Xel k'u b'i ri qa mam Abraham pa ri ki tinimit ri winaq aj Caldea, xe'k, xk'oji pa Harán. Te k'u ri', aretaq käminaq chi ru tat, xk'am loq rumal ri Dios waral pa we tinimit ri k'o wi alaq kämik.

5 Man xyi' tä k'u ch'äqap ulew che rechb'al ri qa mam Abraham pa we tinimit ri' rumal ri Dios, man k'o tä k'u ne jun alaj ch'äqap ri kuya' käk'oji wi. Xub'ij k'u ri Dios che chi käpe na ri q'ij aretaq ri are' kärechb'ej na ri ulew, käkanaj kan wa' we ulew ri' chke ri ralk'ual aretaq käkäm ri are', pune ta ne mäja' k'o ralk'ual ri qa mam Abraham pa taq ri q'ij ri'.

6 Xuquje' xub'ij ri Dios che chi ri ralk'ual ri kil na ki wäch kek'oji na pa jun tinimit chik, ri man ki tinimit taj. Kek'oji na pa ki q'ab' ri winaq jela', kepatänin na chke. Are kiejeb' ciento junab' käkiriq na k'äx chila', —xcha ri Dios.

7 Xuquje' xub'ij ri Dios che: "Ri in kinq'at na tzij pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik ri kekojow na che patänil taq ke. Keb'el k'u na loq chila', kinkipatänij na waral ri'," —xcha ri Dios che.

8 Xuquje' xub'an jun trato ri Dios ruk' ri qa mam Abraham. Che retal ri trato xtaqan ri Dios chi käq'at ru cuerpo jun achi o jun ala.* Rumal ri' ri qa mam Abraham, aretaq ilom chi u wäch ri alaj a Isaac ru k'ojol, chuwajxaq q'ij xukoj ri etal che ru cuerpo. Xuquje' je' xub'an ri tat Isaac che ri a Jacob ru k'ojol, ri tat Jacob xuquje' xukoj ri retal ri trato chke ru k'ojol ri are', xq'at ri ki cuerpo. Ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob e are wa' ri ojer taq ki mam konojel ri winaq aj Israel kämik, —kächa'.

9 Ri ralk'ual ri tat Jacob, ri qa mam ojer, k'äx xkina' che ri a José ri ki chaq',† xkik'iyij k'ut rech käk'am b'i pa Egipto. Ri Dios k'ut, k'o ri Are' ruk' ri a José.

10 Xuto' k'ut pa konojel taq ri k'äxk'ol ri xuriqo. Xuya u no'j, xuya che chi utz kil wi rumal ri Faraón ri nim taqanel puwi' ri Egipto. Aretaq achi chik ri a José, ri Faraón xukoj ri are' che q'atal tzij puwi' ronojel ri Egipto, xuquje' xukoj ri are' che taqanel puwi' ri rachoch. Ronojel k'ut xuya pu q'ab', —kächa'.

11 Xpe k'u wi'jal xuquje' nimalaj k'äxk'ol puwi' ronojel ri Egipto, xuquje' puwi' ronojel ri Canaán. Ri qa nan qa tat ojer man k'o tä chi ri käkitijo.

12 Are k'u ri tat Jacob, aretaq xuto chi k'o triko pa Egipto, xeutaq b'i ri u k'ojol jela'. Ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob, e are k'u wa' ri qa mam ojer. Are k'u nab'e mul wa' ri xeb'e' pa Egipto.

13 Chukamul chik ri xeb'e'k, are chi' ri tat José xuk'ut rib' chkiwäch ri rachalal, xreta-

* **7:8** Ri u kojik ri etal ri' che ru cuerpo jun ala o jun achi are wa' käb'ix "circuncisión" che, retal ri trato ri xub'an ri Dios ruk' ri Abraham ri ojer ki mam ri winaq aj Israel. † **7:9** Ri a José ri ki chaq' ru k'ojol ri Jacob, are xuquje' jun chke ri ojer ki mam ri winaq aj Israel kämik.

maj k'u ri nim taqanel, ri Faraón, jachin taq
ri rachalaxik ri tat José.
14 Xtaqan k'u ri tat José chuk'amik ri Jacob
ru tat, xuquje' konojel ri nik'iaj rachalaxik.
E oxk'al olajuj winaq k'u wa' chkonojel.
15 Je' u q'axik wa' ri tat Jacob pa Egipto
junam kuk' ri rachalaxik, chila' k'ut xkäm
wi. Xuquje' chila' xekäm wi ri kab'lajuj u
k'ojol, ri ojer taq qa mam.
16 Xk'am k'u loq ri ki cuerpo pa Siquem
rech kemuq pa ri muqub'al ri xuloq' ri qa
mam Abraham chke ru k'ojol ri tat Hamor
aj Siquem ruk' ru rajil ri are', —kächa'.
17 Aretaq k'ut xa jub'iq' kraj man kopan ri
q'ij ri käb'antajik jas ru b'im ri Dios ruk' ju-
ramento che ri qa mam Abraham, ri tinimit
Israel xnimarik, sib'alaj xek'iar k'u ri qa
winaqil pa Egipto.
18 Are chi' k'ut xok chi na jun taqanel chik
puwi' ri Egipto ri man retam tä u wäch ri tat
José.
19 We nim taqanel ri' xna'w che ki sub'ik ri
qa winaqil, xub'an k'u etzelal chke ri qa nan
qa tat ojer. Xub'an k'äx chke, xeutaqo rech
kekiwonob'a kan ri alaj taq kalk'ual ri te' xil
ki wäch rech xaq kekämik.
20 Pa taq k'u ri q'ij ri' xil u wäch ri alaj a
Moisés. Are sib'alaj utz xil wi rumal ri Dios.
Ru nan u tat xekowinik xkik'iyisaj na oxib'
ik' cho kachoch.
21 Aretaq k'ut xajwatajik chi xkiya kanoq,
xriqtaj rumal ru mia'l ri Faraón ri taqanel
puwi' ri Egipto, xuk'am b'i cho rachoch,
xuk'iyisaj, xub'an ralb'al che.
22 Je ri' ri a Moisés xk'ut ronojel u wäch
etamb'al re Egipto chuwäch, xuquje' ronojel
u wäch no'j. Rumal wa' ri a Moisés xk'oji
nimalaj u no'j. Nim chi k'u u q'ij ri are'.
Xq'alajin k'u wa' aretaq xch'awik, xuquje'
pa ronojel ri xub'ano, —kächa'.
23 Aretaq tz'aqat chik kawinaq u junab',
xpe pa ranima' ri ki solixik ru winaqil, ri
winaq aj Israel.
24 Chila' xril jun chke ru winaqil ri tajin
käb'an k'äx che rumal jun aj Egipto. Xe' k'ut,
xuto', xukämisaj k'u ri aj Egipto chutojik u
k'exel ri k'äx ri xub'an che ri aj Israel.
25 Xuchomaj k'u ri tat Moisés chi ru
winaqil käkich'ob' na chi ri Dios kukoj na ri
are' che ki tzoqopixik. Ri e are' k'ut man
xkich'ob' tä wa'.
26 Chukab' q'ij chik ri tat Moisés xeuriq
kieb' winaq aj Israel ri tajin kech'ojinik,
kraj k'ut kujach ki wäch, kuya utzil chkixol,
xub'ij chke: "Ri alaq achalal ib' alaq. ¿Jas che
k'äx käb'an alaq chb'il taq ib' alaq?" —xcha
chke.
27 Are k'u ri jun ri tajin kub'an k'äx che
ri rachi'l, xupaqchij apan ri tat Moisés jela',
xub'ij che: "¿Jachin xatkojow che taqanel
xuquje' che q'atal tzij pa qa wi'?
28 ¿A kawaj kinakämisaj jas ri xab'an che ri
jun aj Egipto iwir?" —xcha che.
29 Aretaq ri tat Moisés xuta wa' we tzij
ri', xanimaj b'ik, xel b'i pa Egipto, xe' pa
Madián. Xk'oji k'u chkixol winaq ri man u
winaqil taj. Chila' k'ut xk'uli'k. Xil ki wäch
kieb' u k'ojol, —kächa'.
30 Ok'owinaq chi k'u kawinaq junab',
xuk'ut rib' jun ángel chuwäch pa ri juyub' ri
kätz'inowik, naqaj che ri nim juyub', Sinaí u
b'i'. Ri ángel k'o pa ri q'aq' rech ri juwi' k'ix
ri tajin käk'atik.
31 Sib'alaj k'u xukajmaj wa' ri tat Moisés
aretaq xrilo. Aretaq xqeb' ruk' rech qas
kärilo, xuto chi xch'aw loq ri Qajaw Dios,
xub'ij:
32 "In ri' ri ki Dios ri a mam ojer, ru Dios ri
a mam Abraham, ru Dios ri a mam Isaac, ru
Dios ri a mam Jacob," —xcha'. Are k'u ri tat
Moisés xuxej rib', xb'irb'itik, man xukoch' tä
chik xrilo.
33 Xub'ij k'u ri Qajaw Dios che: "Chewesaj
ra xajäb', rumal chi ri ch'äqap ulew ri at k'o
wi are loq'alaj ulew wa'.
34 Qas tzij wilom ri k'äx ri tajin käkiriq ri nu
winaq pa Egipto. Nu tom ri koq'ej ri winaq,
rumal k'u ri' in qajinaq loq che ki to'ik, rech
ketzoqopitajik. ¡Tasa'jmpe'! Katintaq na b'i
pa Egipto," —xcha ri Qajaw Dios che, —kächa
ri tat Esteban.
35 Are ri tat Moisés xetzelax u wäch ku-
mal ri winaq aj Israel. Xkib'ij che: "¿Jachin
xatkojow pa qa wi' che taqanel, xuquje' che
q'atal tzij?" —xecha che. Pune je ri', are ri
are' ri xutaq b'i ri Dios che taqanel pa ki wi'
xuquje' che to'l ke. Je' xub'an ri Dios rumal
ri ángel ri xuk'ut rib' chuwäch pa ri juwi' k'ix.
36 Ri tat Moisés are ri are' ri xeresaj loq ri
qa nan qa tat ojer pa Egipto. Xub'an nimaq
taq k'utb'al xuquje' taq kajmab'al pa Egipto,
pa ri Kiäq Mar, xuquje' pa taq ri juyub' ri
kätz'inowik. Kawinaq junab' k'ut xub'an wa'.
37 Are wa' ri tat Moisés ri xub'ij chke ri
winaq aj Israel: "Ri Dios kucha' na jun
chke ri i winaqil, kutaq k'u na rech kok che
q'alajisal re ru Loq' Pixab', je' jas ri xinutaq
in. Rajwaxik k'ut chi kinimaj ronojel ri
kub'ij chiwe," —xcha chke.
38 Tzare k'u ri' ri tat Moisés ri xk'oji chk-
ixol ri winaq aj Israel ri ki mulim kib' pa
ri juyub' ri kätz'inowik, xuquje' xk'oji ri are'
ruk' ri ángel ri xch'aw ruk' puwi' ri nim
juyub', Sinaí u b'i',‡ xuquje' kuk' ri qa nan
qa tat ojer. Xuquje' xuta ri tzij ri kuya ri qas
k'aslemal, xuk'am k'ut, xuya loq wa' chqe uj,
—kächa ri tat Esteban chke.
39 Ri qa mam ojer k'ut, man xkaj taj
xeniman che, xane xa xketzelaj u wäch.

‡ **7:38** Ri nim juyub' Sinaí are xuquje' käkoj juyub' Horeb che ru b'i'.

Xkipaqchij ri qa mam Moisés, xkirayij pa
kanima' ri ki tzelejik jumul chik pa Egipto.
40 Xkib'ij che ri tat Aarón: "Cheab'ana
jujun qa tiox ri kenab'ej na chqawäch, ru-
mal chi man qetam taj jas xuk'ulmaj we tat
Moisés ri xujesan loq pa Egipto," —xecha
che.
41 Xka'n k'u jun ki tiox ri je' käpe jun alaj
ama' wakäx, xekikämisaj taq awaj, xekisipaj
k'u cho ri ki tiox ri xka'no. Xka'n k'u jun
nimaq'ij, xekikot ruk' ri jun tiox ri xaq e are'
xeb'anowik.
42 Rumal ri' ri Dios xutas rib' chkij, xeut-
zoqopij kanoq rech kekiq'ijilaj ri q'ij, ri ik',
ri ch'imil, je' jas ri käb'ix pa ri ki wuj ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios:
Winaq aj Israel, pa taq ri kawinaq junab' ri
xixk'oji pa ri juyub' ri kätz'inowik, ¿a
xeikämisaj lo awaj che kisipaxik wa'
chnuwäch in?
43 Man je' taj xib'ano, xane are xeiq'ijilaj
nik'iaj taq dioses. Are xitelej ri
rachoch ri dios, Moloc u b'i' (are jun
carpa wa' ri rachoch ri ki dios Moloc),
xuquje' ru ka'yeb'al ru ch'imil ri i dios,
Renfán u b'i'.
Xaq e tiox ri' ri ix xixb'anowik rech
keiq'ijilaj.
Xa rumal wa' kixinwesaj na b'i pa ri i tinimit
ix, kixintaq k'u na b'i pa jun tinimit
chik ri naj k'o wi, k'ä jela' ch'äqäp che
ri tinimit Babilonia,
—xcha ri Dios chke.
44 Ri qa nan qa tat ojer, aretaq xkib'inib'ej
ri juyub' ri kätz'inowik, k'o ri rachoch Dios
kuk'.§ Are wa' ri b'anom ruk' manta, ri k'o
wi ri tz'alam taq ab'aj re ri Pixab'. Je' k'u
u b'anik wa' jas ri xub'ij ri Dios che ri qa
mam Moisés, aretaq xub'ij che chi kub'an
jun rachoch Dios ri je' u b'anik jas ri k'utum
chuwäch.
45 Ri qa nan qa tat ojer xkechb'ej wa' we
rachoch Dios ri' pa ki q'ab' ri ki nan ki tat
ri e are'. Aretaq k'ut ri winaq ri' rachi'l
ri tat Josué xeb'okik, xek'oji pa ri kulew
ri nik'iaj winaq chik ri esam b'i chkiwäch
rumal ri Dios, xkik'am b'i ri rachoch Dios
kuk'. Xeq'ijilan k'u chupam k'ä pa ru q'ijol
ri qa mam David ojer.
46 Ri nim taqanel David nim xil wi rumal
ri Dios, je ri' chi xuriq nimalaj utzil pa ru
k'aslemal. Rumal ri' are u rayinik kuyak jun
qas rachoch ri Dios. Are Dios wa' ru Dios ri
qa mam Jacob ojer xuquje'.
47 Are k'u ri tat Salomón ru k'ojol ri tat
David xyakow wa' we ja ri' che ri Dios are-
taq xok che taqanel.
48 Pune ri Nimalaj Dios aj Chikaj man
käk'oji tä pa jun ja ri xa b'anom kumal
winaq, jas ri xub'ij ri q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios:
49 Ri kaj are nu t'uyulib'al
ri kintaqan wi puwi' ronojel,
are k'u ri ulew je' ta ne ruxlanib'al
ri waqan.
¿Jas k'u u wäch ri ja
ri kiwaj kiyak chwe?
—kächa ri Qajaw Dios,
¿o jawije' k'o wi ri uxlanib'al
ri kinuxlan wi?
50 ¿A mat are ri in ri xinb'anow
ronojel ri k'olik?
—xcha ri Dios, —xcha ri tat Esteban.
51 Ri tat Esteban xutaqej u b'ixik chke
ri ki nimaqil ri winaq: Ri alaq sib'alaj
ab'ajarinaq ri anima' alaq. Ri anima' alaq
man keniman tä che ri Dios, man kok tä
k'u ru tzij pa jolom alaq. Alaq xaq junam
kuk' ri man e kojonelab' taj. Ri alaq amaq'el
käq'atej alaq u wäch ri Loq'alaj Espíritu. Ju-
nam alaq kuk' ri mam alaq ojer, —kächa'.
52 ¿A k'o lo jun chke ri q'alajisal taq re
ru Loq' Pixab' ri Dios ri mat xb'an k'äx che
kumal ri mam alaq ojer? Man k'o tä jun,
xane xekikämisaj ri xeyo'w loq u b'ixik chi
käpe na ri Cristo ri Jikomalaj Patänil re ri
Dios.* Are k'u wa' ri xjach alaq pa ki q'ab'
ri winaq, xkämisaj alaq.
53 Ru Pixab' ri Dios ri xyi' nab'e kanoq
kumal ri ángeles che ri qa mam Moisés, are
Pixab' wa' ri xyi' chech alaq. Pune je ri', ri
xub'an ri Dios rech käyataj ri Pixab' pa q'ab'
alaq, man känimaj tä alaq wa', —xcha ri tat
Esteban chke.

Käkämisax ri tat Esteban kumal ri winaq

54 Ri winaq, aretaq xkita wa' we tzij ri',
sib'alaj xpe koyowal che ri tat Esteban,
xkimut'ut'ej ri ki ware chrij chuk'utik ri
nimalaj koyowal.
55 Are k'u ri are' qajinaq ri Loq'alaj
Espíritu puwi', xka'y chikaj, xril k'u ri je'lalaj
u juluwem ri Dios, xuquje' xril ri Jesús,
tak'al pa ru wikiäq'ab' ri Dios.
56 Xub'ij k'ut: ¡Chilampe alaq! —xcha'. Kin-
wil ri kaj jaqtalik, xuquje' kinwil ri Ralk'ual
ri Dios ri Qas Winaq† k'o pa ru wikiäq'ab' ri
Dios, —xcha chke.
57 Ri nimaq taq tata'ib' xkitz'apij ri ki
xikin, sib'alaj ko xkiraqaqej ki chi'. Xaq jun
xkiyo' xeb'e' chrij ri tat Esteban.
58 Xkesaj b'i chrij ri tinimit, xkik'iäq k'u
che ab'aj. Ri achijab' k'ut ri xeb'anow tzij
chrij ri are' xkiya kan ri katz'iaq ruk' jun
achi, Saulo u b'i'.

§ **7:44** Chawila' ri tzij "rachoch Dios" pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento. * **7:52** Ri Jikomalaj Patänil re ri Dios are ri Cristo, ri To'l Qe, ri xkib'ij loq ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. † **7:56** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi käpetik.

59 Aretaq tajin käkik'iäq che ab'aj, ri tat
Esteban xub'an orar, xuta' toq'ob' che ri
Qajaw Jesús, xub'ij: Qajaw Jesús, k'ama la ri
wanima', —xcha'.
60 Te k'u ri' xxuki'k, ko xuraq u chi', xub'ij:
Tat, mäya la wa' we mak ri' chkij, —xcha ri
tat Esteban.
Xuwi xb'itaj wa' rumal, xel ranima'.

8

Ri tat Saulo kub'an k'äx chke ri kojonelab'

1 Ri tat Saulo utz xrilo chi xkämisax ri tat
Esteban.
Qas k'u pa ri q'ij ri xkäm ri are' xchap-
taj u b'anik nimalaj k'äx chke ri qachalal
kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén. Konojel
k'ut xejab'ux b'ik. E k'o xeb'e' pa taq ri
tinimit re Judea, e k'o nik'iaj chik xeb'e' pa
taq ri tinimit re Samaria. Xuwi ri apóstoles
xekanaj kanoq.
2 Xepe k'u jujun achijab' ri qas keni-
man che ri Dios, xkik'am b'i ri tat Esteban,
xe'kimuqu kanoq. Sib'alaj xeb'oq' k'u chrij.
3 Are k'u ri tat Saulo xutaqej u b'anik k'äx
chke ri qachalal kojonelab'. Xok cho taq ja,
xeucharchatej b'i achijab', ixoqib', xeukoj
k'u pa che'.

Kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa Samaria

4 Are k'u ri kojonelab' ri xeb'el b'i pa ri
tinimit Jerusalén, xkitzijoj ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio apawije' chi' ri xeb'e' wi.
5 Ri tat Felipe xe' pa jun tinimit re
Samaria, chila' k'ut xuchaplej ki tzijob'exik
ri winaq chrij ri Cristo.
6 Ri winaq xkimulij kib' chrij ri tat Felipe.
Sib'alaj xkitatab'ej ri tzij ri xub'ij. Xuquje'
xkil ri kajmab'al taq etal ri tajin kub'ano.
7 E k'ia k'u ri winaq ri e k'o itzelalaj taq
espíritus chke. Xeutzir k'u wa' we winaq
ri'. Ri itzelalaj taq espíritus, aretaq xeb'el
chke ri winaq, xkiraq ki chi', xeb'e'k. E
k'ia k'u ri käminaq ki cuerpo ri xekunatajik,
xuquje' e k'ia ri u b'anom k'äx ri kaqan, ri
man xekowin taj xeb'inik. Ri e are' xuquje'
xekunatajik.
8 Je ri' chi konojel ri winaq pa ri tinimit ri'
sib'alaj xekikotik.
9 K'o k'u jun tata' pa ri tinimit ri', Simón u
b'i', ri nab'e kanoq xub'an ri itzinik, xesub'
ri winaq aj Samaria rumal. Xub'an che rib'
chi ri are' sib'alaj nim u b'anik pa ri tinimit.
10 Konojel k'u ri winaq chi ak'alab' chi
ri'jab' sib'alaj xkitatab'ej ri kub'ij ri achi
ri', xkib'ij: We achi ri' are k'o ri nimalaj u
chuq'ab' ri Dios ruk', —xecha'. Ri Nimalaj u
Chuq'ab' ri Dios, —xuchix che ri are'.
11 Ojer chi k'u ri' e sub'um loq ri winaq
rumal ri itzinik ri tajin kub'ano. Rumal k'u
ri' sib'alaj xkikoj ri xub'ij.
12 Aretaq k'ut ri winaq xkinimaj ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio ri xutzijoj ri tat Felipe
chke chrij ru taqanik ri Dios, xuquje' chrij
ri Jesucristo, xa je ri' e k'ia chke xb'an ki
qasna', chi achijab' chi ixoqib'.
13 Xuquje' ne ri tat Simón xkojonik, xb'an
u qasna', xuchaplej k'u rachi'laxik ri tat
Felipe. Sib'alaj xukajmaj ri nimaq taq
kajmab'al, xuquje' ri nimaq taq etal ri
xeb'antajik.
14 Aretaq ri apóstoles ri e k'o pa ri tinimit
Jerusalén xkito chi ri winaq pa Samaria
xkinimaj ru Loq' Pixab' ri Dios, xekitaq b'i
ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan jela'.
15 Aretaq xeopanik, xka'n orar pa ki wi' ri
kojonelab' aj Samaria rech käqaj ri Loq'alaj
Espíritu pa ki wi'.
16 Je ri', rumal chi man k'o tä jun chke
qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi'. Xuwi
b'anom ki qasna' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús.
17 Te ri' ri tat Pedro, ri tat Juan xkiya ri
ki q'ab' pa ki wi' ri kojonelab', xqaj k'u ri
Loq'alaj Espíritu pa ki wi'.
18 Ri tat Simón xrilo chi aretaq ri apóstoles
xkiya ri ki q'ab' pa ki wi' ri kojonelab', xqaj
ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi', xpe k'u ri are',
xuchi'j puaq chke.
19 Xub'ij: Ya alaq we chuq'ab' ri' chwe in
xuquje', rech apachin ri kinya ri nu q'ab'
puwi' käqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi', —xcha
chke.
20 Xub'ij k'u ri tat Pedro che: Utz na we ta
ri rajil la käsach u wäch wa' uk' la, rumal chi
kächomaj la chi ri kusipaj ri Dios kuya' käloq'
wa' ruk' puaq.
21 Man k'o tä e la quk' pa we chak ri', man
ya'tal tä k'u wa' che la, rumal chi man jikom
tä ri anima' la chuwäch ri Dios.
22 Ya la kan wa' we etzelal ri' ri chomam
la. B'ochi'j b'a' la ri Dios, ta' la toq'ob' che
chi käsachtaj ri mak la, are k'u ri' ri itzel
chomanik ri xk'iy pa anima' la.
23 Q'alaj k'ut chi k'o ri k'äx ri t'uyul pa ri
anima' la. Are wa' ru xera' ri etzelal. Je' ta
ne chi ri lal chaptajinaq la rumal we etzelal
ri', —xcha ri tat Pedro che ri tat Simón.
24 Xch'aw k'u ri tat Simón, xub'ij che ri
tat Pedro: B'ana b'a' alaq orar pa nu wi'
chuwäch ri Qajaw Dios, rech man kinriq tä
ne jub'iq' ri k'äx ri xb'ij la chwe, —xcha che.
25 Aretaq ri kieb' apóstoles xeto'taj
chub'ixik ru b'anom ri Dios pa ri ki
k'aslemal, xuquje' chutzijoxik ru Loq'
Pixab' ri Dios, xetzelej b'i pa Jerusalén.
Xkitzijoj kan ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
pa taq ri alaj taq tinimit re Samaria ri
xeok'ow wi.

Ri tat Felipe kätzijon ruk' jun achi nim u b'anik aj Etiopía

26 Te k'u ri' jun ángel xuch'ab'ej ri tat Fe-
lipe, xub'ij che: Chatwalij b'a', jat pa ru mox

ri relb'al q'ij pa ri b'e ri kel b'i pa ri tinimit
Jerusalén, käxuli pa Gaza, —xcha che.
We b'e ri' are wa' ri käq'atan pa ri juyub' ri
kätz'inowik.
27 Xwalij k'u b'i ri tat Felipe, xe'k. Xuriq
k'u jun tata' aj Etiopía pa ri b'e. Are jun tata'
eunuco,* —kuchixik. We achi ri' sib'alaj nim
u b'anik, are kilow ronojel ri jastaq re ri
chichu' ri käkoj Candace che ru b'i'. Ri ixoq
ri' are ri nim taqanel pa ki wi' konojel ri
aj Etiopía. Ri tata' ri' u petik pa ri tinimit
Jerusalén ri xuq'ijilaj wi ri Dios.
28 Tzelejem k'u re pa ru tinimit, t'uyul pa
ru carreta,† tajin kusik'ij ri wuj ri xutz'ib'aj
ri qa mam Isaías, q'alajisal re ru Loq' Pixab'
ri Dios ojer.
29 Ri Espíritu rech ri Dios xub'ij che ri
tat Felipe: Chatqeb' ruk' we jun carreta ri',
chawachi'laj b'ik, —xcha che.
30 Aretaq xqeb' ri tat Felipe, xuto chi ri
tata' tajin kusik'ij ri wuj ri u tz'ib'am ri qa
mam Isaías, xuta' k'u che: ¿A käch'ob' la jas
kel kub'ij ri tajin käsik'ij la? —xcha che.
31 Ri tata' xub'ij che: ¿Jas ta kinb'an in
chuch'ob'ik wa' we man k'o jachin ri käb'in
chwe jas kel kub'ij ri tajin kinsik'ij? —xcha
che.
Xub'ij k'u che ri tat Felipe chi käpaqi loq pa
ri carreta, kät'uyi b'i ruk' are'.
32 Jawije' ri tajin kusik'ij wi ri tata' pa ru
Loq' Pixab' ri Dios, je wa' kub'ij:
Je' jas ri käb'an che jun chij
ri käk'am b'i pa pilik,
je' xb'an che ri are'.
Je' jas jun alaj chij
ri man kuraq tä u chi'
aretaq käsokax ri rismal,
je' xub'an ri are', man k'o tä
jas xub'ij.
33 Xqasax u q'ij ri are'. Pune man k'o tä
u mak, xq'at tzij puwi'.
Man jikom tä k'ut ri xb'an che,
man k'o tä k'u jun ri xto'wik.
¿Jachin ta k'u ri käkowin che
ki tzijoxik jas ki b'anik ri winaq
ri xil ta ne ki wäch rumal ri are'?
Man k'o tä jun, rumal chi xesax b'i
pa ri tinimit, xk'am k'u b'ik
pa kämisaxik,
—kächa ru Loq' Pixab' ri Dios ri tajin kusik'ij
ri tata'.
34 Xub'ij ri tata' ri nim u b'anik che ri tat
Felipe: B'ana b'a' la toq'ob', b'ij la chwe,
¿jachin chrij tajin käch'aw ri q'alajisal re ru
Loq' Pixab' ri Dios? ¿A are ri are' ri tajin
käch'aw chrij chb'il rib', o are jun chik ri
kub'ij? —kächa che.
35 Xch'aw k'u ri tat Felipe. Ruk' we tzij
ri' ri tajin kusik'ij ri aj Etiopía, xuchaplej u
tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij
ri Jesús.
36 E b'enaq pa ri b'e, ok'owem käka'n
chuchi' jun ja', ri tata' aj Etiopía xub'ij che
ri tat Felipe: K'o joron waral, ¿a mat kuya'
käb'an nu qasna' chi'? —xcha ri'.
37 Ri tat Felipe xub'ij che: We qas tzij
käkojon la, kuya' käb'an ri qasna' la, —xcha
che.
Xch'aw k'u ri are', xub'ij: Kinkojo chi ri
Jesucristo are ru K'ojol ri Dios, —xcha'.
38 Xtaqan k'u chutak'b'axik ri carreta. Ri
kieb' xeqaj pa ri ja', xb'an k'u u qasna' ri tata'
rumal ri tat Felipe.
39 Aretaq xeb'el loq pa ri ja', ri Espíritu
rech ri Qajaw Dios xuk'am b'i ri tat Felipe.
Ri tata' ri nim u b'anik aj Etiopía man xril tä
chi u wäch. Xutaqej k'u ru b'e ri are', sib'alaj
xkikot ranima'.
40 Are k'u ri tat Felipe te' kärilo chi k'o
ri are' pa ri tinimit Azoto. Xel b'ik jela',
b'enam re pa ri tinimit Cesarea. Pa ronojel
tinimit ri xok'ow wi xutzijoj ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio chke ri winaq k'ä xopan na pa
Cesarea.

9

Waral käqil wi ru k'exik ru k'aslemal ri tat Saulo

1 Are k'u ri tat Saulo sib'alaj royowal chkij
ri winaq ri e kojoninaq che ri Qajaw Jesús.
Ri are' kraj keukämisaj. ¡Xeuxib'ij k'ut! Rumal
ri' xe' ri are', xtzijon ruk' ri ki nimal sacer-
dotes ri k'o pa ri tinimit Jerusalén.
2 Xuta' che chi kuya b'i jujun taq wuj che,
ri kub'ij wi chi yo'm taqanik pu q'ab' rech
kok pa taq ri rachoch Dios pa ri tinimit Dam-
asco. Je ri' rech keutzukuj ri keniman che ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio, chi achijab' chi
ixoqib', che ki chapik rech keuk'am loq che
koksaxik pa che' pa ri tinimit Jerusalén.
3 B'enaq k'u pa ri b'e, k'o ri are' chunaqaj
ri tinimit Damasco, xaq te'talik k'ut xtunun
jun nimalaj saqil chrij ri xpe chikaj.
4 Xtzaq k'u pulew, te' xuto chi k'o jun ri
xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Saulo, Saulo, ¿jas
che tajin kab'an we nimalaj k'äx ri' chwe? —
xcha ri'.
5 Ri tat Saulo xub'ij: ¿Jachin ri lal, Tat? —
xcha che.
Ri Jun ri xch'awik xub'ij: ¡In ri' ri Jesús!
Ri k'äx ri tajin kab'ano, are chwe In ri tajin
kab'an wi wa'. Xaq je ri' ri at tajin kariq k'äx
jas ri kub'an ri wakäx ri kukoj aqan che ri
jun che' t'ist'ik u wi', —xcha che.
6 Ri tat Saulo xuxej rib', xb'irb'itik, xub'ij:
Tat, ¿jas kaj la chi kinb'ano? —xcha'.

* **8:27** Ri eunuco are jun achi ri xtas chkij ri nik'iaj achijab' rech kub'an na jun chak ri sib'alaj nim u b'anik. † **8:28** Ri carreta ri' are jas jun carruaje ri käjik' kumal ri kiej, kek'oji k'u ri winaq chupam che ri b'inem.

Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús che: Chatwalijoq, jat pa ri tinimit, käb'ix k'u na chawe jas ri rajwaxik kab'ano, —xcha che.
7 Ri achijab' ri e b'enaq pa ri b'e ruk' ri tat Saulo sib'alaj xkixej kib' rumal chi xkita ri ch'ab'al, man k'o tä k'u jachin xkilo.
8 Xwalij k'u ri tat Saulo, xujaq ru waq'äch, man xkowin tä k'ut xka'yik. Rumal ri' xa xyuqex b'i che ru q'ab', xk'am b'i pa ri tinimit Damasco.
9 Chila' k'ut xk'oji wi oxib' q'ij, man xkowin taj xka'yik. Man k'o tä k'u jas xutijo.
10 K'o k'u jun kojonel pa ri tinimit Damasco, Ananías u b'i'. Xuk'ut rib' ri Qajaw Jesús chuwäch, xub'ij che: ¡Ananías! —xcha che.
Ri are' xch'awik, xub'ij: In k'olik ri', Wajaw, —xcha che.
11 Ri Qajaw Jesús xub'ij che: Chatwalij b'a', jat pa ri jun b'e ri käb'ix "Jikom" che. Aretaq katopan pa rachoch ri tat Judas, chata' che we k'o ri jun achi chila' aj Tarso, Saulo u b'i'. Chanim ri' tajin kub'an orar.
12 K'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch. Xril jun achi, Ananías u b'i', ri xok b'i ruk', xuya ru q'ab' puwi' rech käkowinik käka'y jumul chik, —xcha ri Qajaw Jesús che.
13 Xch'aw k'u ri tat Ananías, xub'ij: Qajaw, e k'ia ri ki b'im chwe chrij we achi ri' chi u b'anom k'ia u wäch k'äx chke ri winaq pa ri tinimit Jerusalén ri e kojoninaq che la.
14 Ulinaq k'u waral, yo'm loq taqanik pu q'ab' kumal ri ki nimaqil sacerdotes che ki chapik b'i konojel ri käkikoj ri b'i' la aretaq käka'n orar, —xcha che.
15 Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús che: ¡Jat b'a'! Are rumal chi we achi ri' cha'tal wumal rech kutzijoj ri Utzalaj Tzij chwij In chke ri winaq re ri nik'iaj taq tinimit chik, chke ri ketaqan pa ki wi', xuquje' chke ri winaq aj Israel.
16 Kink'ut k'u na chuwäch jas ri nimalaj k'äx ri rajwaxik kuriq na ri are' rumal wech in, —xcha ri Qajaw Jesús che ri tat Ananías.
17 Xe' k'u ri tat Ananías. Xok b'i pa ri ja ri k'o wi ri tat Saulo, xuya ru q'ab' puwi', xub'ij k'u che: Wachalal Saulo, ri Qajaw Jesús, ri xuk'ut rib' chuwäch la pa ri b'e ri petinaq wi la, xinutaq loq uk' la rech käkowin la käka'y chi na la, xuquje' rech käqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi' la, —xcha che.
18 Chanim k'ut xetzaq loq je' ta ne jujun solot pu waq'äch ri tat Saulo. Je ri' xkowinik xka'y jumul chik ri are'. Xwalij k'ut, xb'an u qasna'.
19 Te k'u ri' xwi'k, xpe chi jumul ru chuq'ab'. Xk'oji k'u na kieb' oxib' q'ij kuk' ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Damasco.

Ri tat Saulo kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Damasco

20 Te k'u ri' ri tat Saulo xuchaplej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios pa taq ri rachoch Dios, kub'ij k'u chke ri winaq chi ri Jesús are ri u K'ojol ri Dios.
21 Konojel k'u ri xkita ru tzij sib'alaj xkikajmaj wa', xkib'ij: ¿A mat are wa' ri achi ri kub'an k'äx chke ri winaq pa Jerusalén ri käkikoj ru b'i' ri Jesús aretaq käka'n orar? ¿A mat are ulinaq waral che ki chapik b'ik, che ki jachik pa ki q'ab' ri ki nimaqil sacerdotes? —xecha ri'.
22 Are k'u ri tat Saulo ruk' nimalaj chuq'ab' xch'awik, xuq'alajisaj k'ut chi ri Jesús qas tzij Are ri Cristo, ri To'l Qe, je ri' chi ri winaq aj Israel ri e k'o pa ri tinimit Damasco man xkiriq tä chik jas käka'no.

Ri tat Saulo xa jub'iq' kraj chi käkämisax kumal ri winaq aj Israel pa ri tinimit Damasco

23 Ok'owinaq chi k'u k'ialaj taq q'ij, ri winaq aj Israel xkichomaj jas käka'n chukämisaxik ri tat Saulo.
24 Ri are' k'ut xretamaj jas ri ki chomam u b'anik chukämisaxik. Paq'ij chi chaq'ab' ri e are' xkiyuxlej ri tat Saulo chuchi' taq ri porta re ri tinimit chukämisaxik.
25 Are k'u ri kojonelab' xkik'am ri tat Saulo, xkiya pa jun nim chikäch. Chaq'ab' xkiqasaj b'i chrij ri tapya ri k'o chrij ri tinimit. Je' ri xka'n chuto'ik ri tat Saulo.

Ri tat Saulo kopan pa ri tinimit Jerusalén

26 Aretaq xopan ri tat Saulo pa ri tinimit Jerusalén, xraj xk'oji kuk' ri kojonelab'. Konojel k'ut xkixej kib' che ri are' rumal chi man xkikoj taj chi are jun qas kojonel.
27 Xpe k'u ri tat Bernabé, xuk'am b'i ri tat Saulo chkiwäch ri apóstoles rech käketamaj u wäch. Xutzijoj k'u chke jas xub'an ri tat Saulo, xril ri Qajaw Jesús pa ri b'e, xuquje' chi xch'aw ri Qajaw Jesús ruk'. Xub'ij k'u chke chi ri tat Saulo man xuxej tä rib' che ki tzijob'exik ri winaq chrij ri Cristo pa ri tinimit Damasco.
28 Je ri' ri tat Saulo xkanaj kan kuk' ri kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén, xerachi'laj jawije' ri xeb'e' wi.
29 Man xuxej tä rib' che ki tzijob'exik ri winaq chrij ri Cristo. Xuchap tzij kuk' ri winaq aj Israel ri kech'aw pa griego. Are k'u ri e are' xa xkitzukuj jas käka'n na chukämisaxik.
30 Aretaq xketamaj wa' ri qachalal, xkik'am b'i ri tat Saulo pa ri tinimit Cesarea, xkitaq k'u b'i pa ri tinimit Tarso.
31 Xaq je ri' konojel ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa Judea, pa Galilea, xuquje' pa Samaria, xuxlan ri kanima'. Tajin kekowirik, k'o k'u na ki chuq'ab'. Xkixej kib' chuwäch ri Dios, xeniman k'u che. Are ri Loq'alaj Espíritu ri tajin käb'anowik chi sib'alaj kek'iarik, chi käk'oji na ki chuq'ab'.

Waral käqil wi ri u kunaxik ri tat Eneas

32 Pa jun q'ij ri tat Pedro tajin keusolij ri
qachalal, xuquje' xe' che kilik ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Lida.
33 Chila' xuriq wi jun achi, Eneas u b'i'. We
achi ri' wajxaqib' junab' chik k'o pa ch'at,
käminaq k'u ru cuerpo.
34 Ri tat Pedro xub'ij che: Tat Eneas, ri Je-
sucristo katkunanik. Chatwalijoq, chab'ana
kan u b'anik ra ch'at, —xcha che.
Chanim k'ut xwalijik.
35 Aretaq k'ut ri winaq ri e k'o pa ri tinimit
Lida, xuquje' ri e k'o pa ri taq'aj re Sarón ri
k'o wi ri Lida, xkilo chi ri tat Eneas xwalijik,
xkiya kan ri ojer ki k'aslemal. Rumal ri
xb'antajik xekojon che ri Qajaw Jesús.

Waral kätzijox wi jun chichu' kojonel ri xkämik, xk'astaj k'ut

36 Pa taq ri q'ij ri' k'o jun chichu' kojonel pa
ri tinimit Jope, Tabita u b'i', ri käb'ix Dorcas
che pa ri ch'ab'al griego. We chichu' ri'
amaq'el xub'an ronojel u wäch utzil chke ri
winaq, xeuto' k'u ri k'o ki rajwaxik.
37 Pa taq ri q'ij ri' xyawaj ri nan Dorcas,
xkämik. Aretaq xch'ajtaj ru cuerpo, xyi' pa
ru kawiq ja.
38 Naqaj k'ut k'o wi ri tinimit Jope che
ri tinimit Lida ri k'o wi ri tat Pedro. Ri
kojonelab' xkito chi ri tat Pedro k'o pa
Lida, xekitaq b'i kieb' achijab' chub'ixik che:
B'ana b'a' la jun toq'ob', sa'j la quk' chanim,
—xecha b'ik.
39 Ri tat Pedro xub'an k'u u b'anik rib', xe'
kuk' ri achijab'. Aretaq xeopanik, xkik'am
b'i ri tat Pedro pa ri kawiq ja ri k'o wi
ri käminaq. Xepe k'u konojel ri malka'nib'
ixoqib', xemuli chrij ri tat Pedro, tajin
keb'oq'ik, xkik'ut taq ri kamixa' xuquje'
nik'iaj atz'iaq chik ri xub'an ri nan Dorcas
aretaq k'aslik.
40 Ri tat Pedro xub'ij chke chi keb'el na
b'i konojel, te k'u ri' xxuki'k, xub'an orar.
Xka'y k'u che ri chichu' ri käminaq, xub'ij:
Nan Dorcas, walij b'a' la, —xcha che.
Ri nan Dorcas xka'yik, aretaq k'ut xril ri
tat Pedro, xwalijik, xku'b'ik.
41 Ri tat Pedro xuchap che ru q'ab',
xuyako. Xeusik'ij ri malka'nib' ixoqib',
xuquje' konojel ri nik'iaj kojonelab' chik.
K'asal chik xuya chkiwäch rech käkilo.
42 Xel k'u u tzijol wa' pa ronojel ri tinimit
Jope. E k'ia k'ut xekojon che ri Qajaw Jesús.
43 Naj k'ut xk'oji na ri tat Pedro pa ri
tinimit Jope cho rachoch jun tata' josq'il
tz'um, Simón u b'i'.

10

Ri tat Pedro ke' cho rachoch jun tata', Cornelio u b'i', ri man aj Israel taj

1 K'o k'u jun tata', Cornelio u b'i', pa ri
tinimit Cesarea. Ri tata' ri' are jun ki nimal
soldados ri k'o cien achijab' pu q'ab'. Ri
soldados ri' käb'ix "Aj Italiano" chke.
2 Ri are' xq'ijilan che ri Dios, junam kuk'
konojel ri e k'o pa rachoch. Xniman che ri
Dios, xuxej rib' chuwäch. K'ia ri u b'anom
che ki to'ik ri meb'a'ib' winaq aj Israel,
amaq'el k'ut xub'an orar chuwäch ri Dios.
3 Pa jun q'ij, kraj pa ri rox hora re ri b'enaq
q'ij, k'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch ri tat Cor-
nelio. Are jun ángel ri taqom loq rumal ri qa
Tat. Qas xrilo xok b'i ri ángel ruk', te k'u ri' ri
ángel xub'ij che: ¡Tat Cornelio! —xcha che.
4 Ri are' sib'alaj xuxej rib', ko xka'y che ri
ángel, xuta' che: ¿Jas kaj la, tat? —xcha che.
Are k'u ri ángel xub'ij che: Ri Dios re-
tam jas a b'anom, chi sib'alaj kab'an orar
chuwäch, xuquje' rilom ri utzil ri kab'an
chke ri winaq. Man sachinaq tä wa' che ri
Are'.
5 Cheataqa b'i jujun achijab' pa ri tinimit
Jope chusik'ixik loq jun tata', Simón u b'i', ri
xuquje' käb'ix Pedro che, —kächa'.
6 Ri are' k'o pa rachoch jun tata' ri xuquje'
käkoj Simón che ru b'i'. We tata' ri' are
josq'il tz'um, ri k'o rachoch chuchi' ri mar,
—kächa'. Ri tat Pedro kub'ij k'u na chawe jas
ri rajwaxik kab'ano, —xcha ri ángel che ri tat
Cornelio.
7 Aretaq b'enaq chi ri ángel ri xtzijon ruk'
ri tat Cornelio, ri are' xeusik'ij kieb' chke ri
patänil taq re, xuquje' jun soldado ri sib'alaj
ku'l u k'ux ri tat Cornelio chrij rumal qas tzij
käkojon ri soldado ri' che ri Dios.
8 Xutzijoj chke ronojel ri xrilo, te k'u ri'
xeutaq b'i pa ri tinimit Jope.
9 Chukab' q'ij e b'enaq ri achijab' pa ri
b'e, naqaj chik e k'o wi che ri tinimit Jope.
Ri tat Pedro k'ut xpaqi puwi' ri ja ri k'o wi
chub'anik orar,* kraj are ri u kab'lajuj hora
chik.
10 Sib'alaj känum chi ri tat Pedro, kraj
käwi'k, mäja' k'u kutzir ru wa re paq'ij. Ri
Dios xub'an che ri tat Pedro chi xsachi'k, k'o
k'u ri xuk'ut ri Dios chuwäch.
11 Xril ri kaj tajin käjaqjob'ik, te k'u ri'
xrilo chi tajin käqaj loq cho ruwächulew jun
lik'ilik manta ri sib'alaj nim, ri ximital chke
ri kiejeb' u tza'm.
12 E k'o k'u ronojel u wäch awaj chupam ri
manta. E k'o chikop ri kajkaj kaqan, xuquje'
e k'o chikop ri käkijuruj kib', xuquje' nik'iaj
chikop ri kerapapik.
13 Xuta k'u Jun ri xch'aw loq chikaj ri
xub'ij che: Chatwalijoq, Pedro, chakämisaj
apachike chikop, chatwoq, —xcha che.
14 Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che: ¡No,
Wajaw! Man k'o tä k'u jumul nu tijom ri

* **10:9** Pa taq ri q'ij ri' are li'lik ki wi' ri kachoch ri winaq. Chila' xeuxlan wi, xuquje' xechakunik.

man ya'tal tä u tijik, ri äwas chwe kintijo, —xcha che.
15 Xch'aw jumul chik ri Jun ri xch'aw nab'e, xub'ij che ri tat Pedro: Ri kub'ij ri Dios chi ya'tal u tijik, mab'ij at che chi äwas u tijik wa', —xcha che.
16 Oxmul k'ut xb'antaj wa'. Te k'u ri' ri manta xpaqi chi jumul chikaj.
17 Ri tat Pedro tajin kuchomaj jas kel kub'ij wa' ri xrilo aretaq ri achijab' ri e taqom b'i rumal ri tat Cornelio xeopan chi' ri uchib'e chuta'ik we chila' ri rachoch ri tat Simón.
18 Ko xech'awik chuta'ik we chila' jeqel wi jun tata', Simón u b'i', ri xuquje' käb'ix Pedro che.
19 Tajin kächoman k'u na ri tat Pedro chrij ri xuk'ut ri Dios chuwäch aretaq ri Loq'alaj Espíritu xub'ij che: Chawilampe', e k'o oxib' achijab' tajin katkitzukuj.
20 Chatwalij b'a', chatqaj k'u na b'ik. Jat kuk', mub'an k'u kieb' a k'ux. Are ri in xinyo'w taqanik chke chi kepe che a ch'ab'exik, —xcha ri Loq'alaj Espíritu che ri tat Pedro.
21 Xqaj k'u loq ri tat Pedro, xopan chila' jawije' e k'o wi ri achijab' ri e taqom b'i rumal ri tat Cornelio, xub'ij chke: In ri' ri kintzukuj alaq. ¿Jas tajkil alaq wuk'? —xcha chke.
22 Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Uj taqom loq rumal ri tat Cornelio, ri ki nimal jun ciento soldados. Are jun tata' ri jikom ranima', ri käniman che ri Dios. Ri are' sib'alaj nim kil wi, xuquje' sib'alaj loq' chkiwäch konojel ri winaq aj Israel. Xb'ix k'u che rumal jun ángel ri xtaq loq rumal ri Dios, chi kutaq sik'ixik la rech ke' la cho rachoch, kuta k'u na ri tzij ri käb'ij la, —xecha che.
23 Xeoksax k'u pa ja rumal ri tat Pedro, xekanaj chila' che ri jun aq'ab'. Chukab' q'ij xewalijik, xe' k'u ri tat Pedro kuk' ri tata'ib'. E rachi'l jujun qachalal aj Jope.
24 Chukab' q'ij xeopan pa ri tinimit Cesarea. Eyeninaq k'u ri tat Cornelio chke junam kuk' jujun chke ri rachalaxik, xuquje' ri winaq ri sib'alaj e utz ruk' ri are'.
25 Aretaq xopan ri tat Pedro, xel loq ri tat Cornelio chuk'ulaxik, xxuki k'u chuwäch chuq'ijilaxik.
26 Xpe k'u ri tat Pedro, xuyako, xub'ij che: ¡Walij la, tat Cornelio! Ri in, xaq in achi jas ri lal, —xcha che.
27 Tajin ketzijonik, xeb'ok apan chi' ja. Xok k'u b'i ri tat Pedro, te' xrilo k'ia winaq ki mulim kib'.
28 Xub'ij ri tat Pedro chke ri winaq: Ri alaq etam alaq chi man ya'tal tä che jun aj Israel kärachi'laj o kok pa rachoch jun winaq ri man aj Israel taj. Ri Dios k'ut xuk'ut chnuwäch chi man kuya' taj kinb'ij chi are äwas ri kink'oji ruk' jun winaq ri man aj Israel o kinb'ij chi man ch'ajch'oj tä ri ranima' ri are' cho ri Dios.
29 Rumal ri' aretaq xtaqan alaq che nu sik'ixik, man k'o tä jas xinkoj pa nu tzij, xinpe chanim. Kwaj k'ut kinwetamaj jas che xtaqan alaq che nu sik'ixik, —xcha ri tat Pedro chke ri winaq.
30 Xch'aw k'u ri tat Cornelio, xub'ij: Xke' ne lo kiejeb' q'ij, je' taq hora ri' tajin kinb'an ri ayuno. Pa ri u rox hora re ri b'enaq q'ij in k'o pa ja, tajin kinb'an orar. Xaq k'u te'talik xtak'atob' jun achi chnuwäch ri sib'alaj käjuluw ri ratz'iaq.
31 Xub'ij k'u chwe: "Tat Cornelio, ri oración ri xab'ano xtataj rumal ri Dios, ri utzil ri tajin kab'an chke ri winaq ri k'o ki rajwaxik sib'alaj utz käril wi ri Dios.
32 Chattaqan b'a' chusik'ixik loq ri tat Simón ri xuquje' käb'ix Pedro che, ri k'o pa rachoch jun tata', Simón u b'i', ri k'o pa ri tinimit Jope. We tata' ri' are josq'il tz'um ri k'o rachoch chi' ri mar. Aretaq käpetik kub'ij na chawe jas ri rajwaxik kab'ano," —xcha chwe.
33 Rumal ri' chanim xintaqan che sik'ixik la, k'amow k'ut chi xpe la. Che k'u we chanim qonojel qa mulim qib' chuwäch ri Dios. Käqaj k'ut käqatatab'ej ronojel ri taqom la rumal ri Dios chub'ixik chqe, —xcha ri tat Cornelio che ri tat Pedro.

Ri tat Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios cho rachoch ri tat Cornelio

34 Xuchaplej k'u tzijonem ri tat Pedro, je wa' xub'ij: Kämik qas xinwetamaj chi ri Dios xaq junam keril konojel ri winaq.
35 Xa apachike tinimit ri kepe wi, ri Dios utz keril ri winaq ri käkixej kib' chuwäch, ri keniman k'u che, ri käka'n ronojel u wäch utzil.
36 Ri Dios xch'aw kuk' ri winaq aj Israel rech kuya u b'ixik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke. Ri Evangelio ri' kub'ano chi keutzir ri winaq ruk' ri Dios, kuxlan k'u ri kanima'. Xub'an wa' rumal ri Jesucristo, ri Qajaw nimalaj qonojel.
37 Ri alaq qas etam alaq ri xb'antaj pa ronojel ri Judea, xchaptaj b'i pa Galilea aretaq ri tat Juan xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq, xub'an k'u ki qasna'.
38 Etam alaq chi ri Dios xuya u chuq'ab' ri Jesús aj Nazaret rumal ri Loq'alaj Espíritu, xb'in k'u pa taq ri tinimit, xub'an ronojel u wäch utzil chke ri winaq, xeukunaj konojel ri ki riqom k'äx pu q'ab' ri Itzel. Je' xub'an wa' rumal chi ri Dios are ri Are' k'o ruk'.
39 Ri uj k'ut qas xqil wa' ronojel ri xub'an ri Jesús pa taq ri juyub' re Judea xuquje' pa ri tinimit Jerusalén. Te k'u ri' xkämisaxik, xrip cho ri cruz.

40 Ri Dios k'ut xuk'astajisaj churox q'ij
chkixol ri käminaqib', xub'ano chi xuk'ut rib'
chqawäch uj.
41 Man xuk'ut tä k'u rib' chkiwäch konojel
ri winaq, xane xuwi chqawäch uj, ri ojer
ri' uj cha'tal rumal ri Dios rech käqaq'alajisaj
ru Tzij. Uj k'u ri' ri junam xujwi' ruk'
ri Jesús aretaq k'astajinaq chik chkixol ri
käminaqib'.
42 Xujutaq k'ut rech käqatzijoj ru Loq'
Pixab' ri Dios chke ri winaq, xuquje' rech
käqaq'alajisaj chi are wa' ri Jesús ri xoksax
rumal ri Dios che Q'atal Tzij pa ki wi' ri e
k'ask'oj, xuquje' pa ki wi' ri käminaqib'.
43 Xuquje' konojel ri q'alajisal taq re ru
Loq' Pixab' ri Dios ojer ki b'im loq chi kono-
jel ri kekojon che ri Jesús, rumal ri Are'
käsachtaj na ri ki mak, —xcha chke.

Käqaj k'u ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' ri winaq ri man aj Israel taj

44 K'ä tajin kätzijon ri tat Pedro aretaq xqaj
ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' konojel ri tajin
käkitatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios.
45 Are k'u ri kojonelab' aj Israel ri e peti-
naq ruk' ri tat Pedro, sib'alaj xkikajmaj chi
xuquje' xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' ri
nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj.
46 Xkita k'ut chi kech'aw pa jule' taq
ch'ab'al chik, xuquje' käkiya u q'ij ri Dios.
47 Xub'ij k'u ri tat Pedro: ¿A k'o ne lo jun
ri kuya' kub'ij chi man kuya' taj käb'an ki
qasna' we winaq ri', ri ki k'amom ri Loq'alaj
Espíritu, jas ri qa k'amom uj? Man k'o taj, —
xcha chke.
48 Xtaqan k'u ri tat Pedro chi käb'an ki
qasna' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Ri kojonelab'
k'ut xkib'ochi'j ri tat Pedro chi käkanaj na
kan kieb' oxib' q'ij chik kuk'.

11

Ri tat Pedro kutzijoj ronojel wa' chke ri kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén

1 Xkita k'u ri apóstoles, xuquje' ri ko-
jonelab' ri e k'o pa Judea, chi ri nik'iaj winaq
chik ri man e aj Israel taj xkik'amowaj ru
Loq' Pixab' ri Dios.
2 Aretaq xtzelej ri tat Pedro pa Jerusalén,
ri kojonelab' aj Israel ri xaq käkichomaj ri
retal ri ojer trato, xkichap yoq'onik chrij ri
are'.
3 Xkita' k'u che: ¿Jas che xok la kuk' ri
winaq ri man aj Israel taj, te k'u ri' xwi' la
kuk'? —xecha che.
4 Are k'u ri tat Pedro xuchap u tzijoxik
ronojel ri xb'antajik, xub'ij chke:
5 Pa jun q'ij in k'o pa ri tinimit Jope. Are-
taq tajin kinb'an orar, k'o ri xuk'ut ri Dios
chnuwäch. Xinwil jun nimalaj manta ri
tajin käqaj loq chikaj, chapom che ri kiejeb'
u tza'm, qajem kub'ano jawije' ri in k'o wi.
6 Aretaq qas xinka'y che, te ri' xinwilo e
k'o awaj kajkaj kaqan chupam, nimaq taq
awaj, chikop ri käkijuruj kib', xuquje' chikop
ri k'o ki xik'.
7 K'o k'u Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij
chwe: "Chatwalijoq, Pedro, chakämisaj
apachike chikop, chatwoq," —xcha chwe.
8 Ri in k'ut xinb'ij: "¡No, Wajaw! Man k'o
tä jumul nu tijom ri man ya'tal tä u tijik, ri
äwas chwe kintijo," —xincha che.
9 Xinuch'ab'ej chi jumul, xub'ij: "Ri kub'ij
ri Dios chi ya'tal u tijik, mab'ij k'u che chi
äwas u tijik wa'," —xcha chwe.
10 Oxmul wa' xuk'ut rib' chnuwäch, te k'u
ri' ri manta ri e k'o wi ri awaj xpaqi chi
jumul chikaj.
11 Che we chanim ri' xeopan oxib' achijab'
che nu tzukuxik, ri ki petik pa ri tinimit
Cesarea. Xeb'ok k'u pa ri ja jawije' ri in k'o
wi.
12 Ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios xub'ij
chwe chi mub'an kieb' nu k'ux kine' kuk'.
Xeb'e' we waqib' qachalal ri' wuk'. Qonojel
k'ut xujok b'i pa rachoch jun tata'.
13 Ri tata' ri' xutzijoj chqe chi xril jun
ángel ri xtak'i chuwäch pa ri ja, ri xub'ij che:
"Cheataqa b'i jujun achijab' pa ri tinimit
Jope chusik'ixik loq jun tata', Simón u b'i', ri
xuquje' käb'ix Pedro che.
14 Ri are' kub'ij na chawe jas ri rajwaxik
kab'ano rech kariq ru tob'anik ri Dios, ri at
xuquje' konojel ri awachalaxik," —xcha che.
15 Aretaq k'ut tajin kinq'alajisaj ru Loq'
Pixab' ri Dios chkiwäch ri winaq ri ki mulim
kib' chila', xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi',
je' jas ri xqaj pa qa wi' uj nab'e.
16 Xna'taj k'u chwe ri tzij ri xub'ij ri Qajaw
Jesús: "Ri tat Juan qas tzij xub'an qasna' ruk'
ja', ri ix k'ut käb'an na i qasna' ruk' ri Loq'alaj
Espíritu," —xcha'.
17 Je k'u ri', we ri Dios xusipaj chke ri e are'
je' jas ri xusipaj chqe uj ri uj kojoninaq che
ri Qajaw Jesucristo, ¿jas ta ne nu b'anik in
chi kinq'atej ri kub'an ri Dios? —xcha ri tat
Pedro chke.
18 Aretaq ri qachalal kojonelab' aj
Jerusalén xkita ri xub'ij ri apóstol Pedro,
man k'o tä chi jas xkib'ij, xkiya k'u u q'ij ri
Dios, xkib'ij: ¡Xuquje' b'a' ri nik'iaj winaq
chik xyi' chke rumal ri Dios chi käkik'ex
kanima', käkik'ex k'u ki chomanik rech
käkiriq ke ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik!
—xecha ri'.

Waral kätzijox wi ri ropanik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa ri tinimit Antioquía

19 Konojel k'u ri kojonelab' xeanimaj
chuwäch ri k'äxk'ol ri xwalij chkij pa
Jerusalén pa ru q'ijol ri tat Esteban. E k'o
ri xeb'e' pa Fenicia, pa Chipre, xuquje' pa ri
tinimit Antioquía. Chila' k'ut xaq xuwi chke
ri winaq aj Israel xkitzijoj wi ru Loq' Pixab'

ri Dios. Man xkitzijoj tä wa' chke ri nik'iaj winaq chik.
20 E k'o k'u jujun kojonelab' aj Chipre, aj Cirene ri xeopan pa Antioquía, e are k'u taq wa' xkitzijoj ri Evangelio rech ri Qajaw Jesús chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj.
21 Xyi' k'u ki chuq'ab' rumal ri Dios, je ri' chi e k'ia xekojonik, xkiya kan ri ojer ki k'aslemal, xkik'amowaj ri Qajaw Jesús pa kanima'.
22 Aretaq k'ut xopan u tzijol wa' kuk' ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Jerusalén, xkitaq k'u b'i ri tat Bernabé pa ri tinimit Antioquía.
23 Aretaq xopan ri tat Bernabé, xrilo k'u chi konojel ki riqom ru toq'ob' ri Dios, sib'alaj xkikot ri are'. Xeupixb'aj k'u konojel chi käkitaqej ri kojonik chrij ri Qajaw Jesús, jikom k'u ri kanima'.
24 Ri tat Bernabé are jun utzalaj tata', yo'm u chuq'ab' rumal ri Loq'alaj Espíritu, xuquje' sib'alaj nim ru kojonik. Xa je ri' e k'ia ri xekojon che ri Qajaw Jesús rumal ri are'.
25 Te k'u ri' xe' ri tat Bernabé pa ri tinimit Tarso chutzukuxik ri tat Saulo. Aretaq xuriqo, xuk'am b'i pa ri tinimit Antioquía.
26 Jun junab' k'ut xek'oji chila' kuk' ri qachalal kojonelab', xe'kitijoj k'ia winaq. Are pa ri tinimit Antioquía ri xkoj wi Cristianos* che ki b'i' ri kojonelab' nab'e mul.
27 Pa taq k'u ri q'ij ri' e k'o jujun q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xeb'el b'i pa ri tinimit Jerusalén, xeb'e' pa ri tinimit Antioquía.
28 Jun chke ri e are', are Agabo u b'i'. Xtak'i k'u aq'an chkixol ri qachalal. Xyi' che rumal ri Loq'alaj Espíritu chi kuya u b'ixik chi käpe na jun nimalaj wi'jal pa ronojel ri ulew ri e k'o wi winaq. Xub'an k'u ri nimalaj wi'jal ri' aretaq k'o ri tat Claudio César che nimalaj taqanel puwi' ri Roma.
29 Are k'u ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Antioquía xkichomaj u mulixik jujun taq quetzal rech käkitaq b'i chke ri kojonelab' ri e k'o pa Judea che ki to'ik. Xkiya k'ut jampa' ri xekowin chuya'ik.
30 Xkimulij k'u ri kuchuj, xkijach b'i pa ki q'ab' ri tat Bernabé, ri tat Saulo rech käkik'am b'i chke ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' aj Judea.

12

Waral käqil wi ru kämisaxik ri apóstol Jacobo xuquje' ri rokik ri apóstol Pedro pa che'

1 Pa taq k'u ri q'ij ri' ri tat Herodes ri nim taqanel xuchap u b'anik k'äx chke jujun chke ri qachalal kojonelab'.
2 Xutaq k'u u kämisaxik ri tat Jacobo ratz ri tat Juan ruk' machete.
3 Aretaq xrilo chi xqaj wa' ri xub'ano chkiwäch ri winaq aj Israel, xtaqan chuchapik ri tat Pedro. Xk'ulmataj wa' aretaq tajin ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man ko tä ch'äm ruk'.*
4 Aretaq u chapom chik, ri tat Herodes xukoj pa che', xujach pa ki q'ab' kiejeb' mulaj soldados rech käkichajij. E kajkaj ri soldados e k'o pa ri jujun mulaj. Are k'u u chomanik ri tat Herodes kuya ri tat Pedro chkiwäch ri winaq aretaq ok'owinaq chi ri nimaq'ij.
5 Xa je ri' xchajix ri tat Pedro kumal ri soldados pa ri che'. Are k'u ri qachalal kojonelab' ruk' chuq'ab' xkitaqej u b'anik orar puwi' ri tat Pedro.

Ri Dios käresaj loq ri tat Pedro pa che'

6 Aretaq ri tat Herodes xraj xresaj loq rech kuya chkiwäch ri winaq, pa ri aq'ab' ri' ri tat Pedro warinaq chkixol kieb' soldados, ximom ruk' kieb' ximib'al re ch'ich'. E k'o chi k'u nik'iaj soldados chik ki chajim ru chi' ri che'.
7 Xaq te'talik xtak'atob' jun ángel taqom rumal ri Dios chuxkut ri tat Pedro, te k'u ri' xub'an saq che ru pam ronojel ri che', je' ta ne chi xetzij kieb' oxib' chäj. Ri ángel xuchap ri tat Pedro pu tolok', xuk'asuj, xub'ij che: ¡Chatwalijoq chanim! —xcha che.
Chanim xet'oqopin ri ximib'al re ch'ich' ri kojom che ru q'ab'.
8 Xub'ij k'u ri ángel che: Chakojo ri awatz'iaq, chaxima ri a xajäb', —xcha che.
Ri tat Pedro je' xub'ano. Te k'u ri' ri ángel xub'ij chi che: ¡Chakojo ra q'u'! ¡Jo' b'a'! Chinaterenej, —xcha che.
9 Xel k'u b'ik, xteri b'i ri tat Pedro chrij ri ángel. Man kuch'ob' tä k'ut we qas tzij chi are jun ángel ri tajin kärilo. Kuchomaj ri are' chi xa achik' wa' ri tajin kub'ano.
10 Xeok'ow chkiwäch ri nab'e taq chajinelab', chkiwäch ri ukab' xuquje'. Aretaq xeopan ruk' ri porta re ch'ich' ri k'o chi' ri b'e, xujaq k'u rib' u tukiel. Xeb'el b'ik, xkiq'axaj jun b'e, xyi' k'u kan ri tat Pedro u tukiel rumal ri ángel.
11 Are k'u ri tat Pedro xul pa saq, xub'ij: Kämik kinch'ob'o chi qas tzij ri Qajaw Dios u taqom loq jun ángel rech ri Are' che wesaxik pu q'ab' ri tat Herodes, xuquje' pa ki q'ab' ri winaq aj Israel ri e eyeninaq rech käka'n k'äx chwe, —xcha'.

* **11:26** Ri tzij "Cristiano" kel kub'ij chi are käkojon jun che ri Jesucristo, kutaqej k'u ru tijonik ri Are' xuquje' ronojel ru Loq' Pixab' ri Dios. * **12:3** Ri kaxlan wa ri man k'o tä ch'äm ruk' are ri xkitij ri winaq aj Israel pa ri aq'ab' ri xeb'el loq pa Egipto. Xb'an nimaq'ij che rumal chi are natab'al re ri q'ij ri xetzoqopix rumal ri Dios.

12 Je' tajin kuchomaj wa', xe' cho rachoch
ri nan María ru nan ri tat Juan ri xuquje'
käb'ix Marcos che. Chila' k'ut e k'o wi k'ia
kojonelab' ri junam tajin käka'n orar.
13 Aretaq ri tat Pedro xch'aw chi' ri porta
re uchib'e, xel loq jun ali u b'i' Rode che rilik.
14 Aretaq k'ut xuch'ob' ru ch'ab'al ri tat
Pedro, xa rumal ri nimalaj u kikotemal
xsach che chi rajwaxik u jaqik na ri uchib'e.
Man xujaq tä k'ut, xane aninaq xe' chub'ixik
chke ri e k'o pa ja chi ri tat Pedro k'o chi' ri
b'e.
15 Ri e are' k'ut xkib'ij che: ¡Xa xatch'ujar
ri'! —xecha'.
Are k'u ri ali xujikib'a u b'ixik chke chi qas
tzij are ri tat Pedro. Xkib'ij k'ut: ¡Man are taj!
Xane are wa' ri ángel ri chajil re, —xecha'.
16 Are k'u ri tat Pedro xutaqej tzijonem
chi' ri b'e. Aretaq xkijaq ri porta re ri
uchib'e, te' xkilo chi qas are', xkixej k'u kib'.
17 Xub'ij k'u chke ruk' ru q'ab' chi
mech'aw chik. Te ri' xub'ij chke jas xub'an ri
Dios che resaxik loq pa che'. Xub'ij k'u chke
chi käkib'ij wa' che ri tat Jacobo xuquje' chke
ri nik'iaj qachalal chik.
Te k'u ri' xel b'ik, xe' pa jun k'olib'al chik.
18 Aretaq k'ut xsaqirik, konojel ri solda-
dos xetontirik rumal chi man ketam taj jas
xub'an ri tat Pedro.
19 Are k'u ri tat Herodes xtaqan
chutzukuxik, man xuriq tä k'ut. Are
xuya wa' chkij ri chajinelab', xutaq k'u ki
kämisaxik. Te k'u ri' ri tat Herodes xel b'i pa
Judea, xe' pa ri tinimit Cesarea, chila' k'ut
xkanaj wi.

Waral kätzijox wi jas xub'an ri tat Herodes, xkämik

20 Sib'alaj xpe royowal ri nim taqanel
Herodes chke ri winaq ri e k'o pa ri tinimit
Tiro, xuquje' ri e k'o pa ri tinimit Sidón.
Xa je ri' xkichomaj konojel ri winaq re
taq ri tinimit ri' xeb'e' ruk' ri tat Herodes.
Xekowin k'ut xka'n utz ruk' ri tat Blasto, jun
tata' ri nim u b'anik, patänil re ri tat Herodes
ri kätaqan puwi' ri rachoch ri are'. Rumal
ri tat Blasto xkib'ij che ri tat Herodes chi
kutzir kuk'. Konojel k'u ri winaq ri e k'o
pa ri tinimit Tiro, ri tinimit Sidón xkesaj ri
tzuqub'al ke pa rulew ri tat Herodes.
21 K'o k'u jun q'ij ri tat Herodes xeusik'ij
konojel. Ri are' xukoj ri je'lalaj ratz'iaq ri
nim kilik, xt'uyi pa ru t'uyulib'al ri kät'uyi
wi aretaq kuya taqanik, te k'u ri' xuya jun
tzijonem chkiwäch.
22 Ri winaq k'ut xkichap u raqik ki chi',
xkib'ij: ¡Are jun dios wa' ri tajin käch'awik,
man are tä jun achi! —xecha'.
23 Chanim k'ut xpe jun ángel rech ri Dios,
xusok ri tat Herodes rumal chi man xuya tä
u q'ij ri Dios. Xtij k'u kumal ixjut, xkämik.
24 Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios xjab'unik,
pa ronojel tinimit k'ut kätzijox wi.
25 Ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo
xb'antaj kan ri ki chak pa Jerusalén, xetzelej
pa Antioquía, xkik'am k'u b'i ri a Juan kuk',
ri xuquje' käb'ix Marcos che.

13

Ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo käkichap ki b'inem chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios

1 E k'o k'u q'alajisal taq re ru Loq' Pixab'
ri Dios chkixol ri qachalal kojonelab' ri e
k'o pa ri tinimit Antioquía, xuquje' e k'o
tijonelab'. E are' ri tat Bernabé, ri tat Simón
ri xuquje' käb'ix Negro che, ri tat Lucio ri aj
Cirene, ri tat Manaén ri junam xk'iyisax ruk'
ri tat Herodes ri nim q'atal tzij re Galilea,
xuquje' k'o ri tat Saulo.
2 Pa jun q'ij tajin keq'ijilan che ri Qajaw
Dios, xuquje' tajin käka'n ayunar, xch'aw
k'u ri Loq'alaj Espíritu, xub'ij: Chitasa ri
tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo chub'anik ri
chak ri e nu sik'im wi, —xcha chke.
3 Aretaq xeto'taj che ri ayuno, xka'n orar,
xkiya ri ki q'ab' pa ki wi', te k'u ri' xekitaq
b'ik.

Ri tat Bernabé, ri tat Saulo käkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa Chipre

4 Xetaq k'u b'i ri tat Bernabé, ri tat Saulo
rumal ri Loq'alaj Espíritu, xa je ri' xeb'e' pa ri
tinimit Seleucia, kelik chi b'i chila' pa barco,
xeq'ax pa Chipre, jun ch'äqap ulew wa' ri k'o
pa ri mar.
5 Aretaq xeopan pa ri tinimit Salamina ri
k'o chi' ri mar, xkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios
pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib'
ri winaq aj Israel. Kachi'l k'u ri a Juan ri
xuquje' käb'ix Marcos che, kätob'an ri are'
kuk' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.
6 Xkib'inib'ej k'u ronojel ri ch'äqap ulew
ri', xeopan pa ri tinimit Pafos. Chila' xkiriq
wi jun ajq'ij aj Israel, ri Barjesús u b'i'. Ri
are' kub'an che rib' chi q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios, man qas tzij tä k'u ri kub'ij.
7 Ri ajq'ij ri' k'o ruk' ri nim q'atal tzij,
Sergio Paulo u b'i', jun tata' wa' ri sib'alaj k'o
u no'j. Xtaqan k'u ri are' chusik'ixik ri tat
Bernabé rachi'l ri tat Saulo, rumal chi kraj
kuta ru Loq' Pixab' ri Dios.
8 Are k'u ri ajq'ij ri käb'ix Elimas che pa
ri ch'ab'al griego, xuq'atej ki wäch ri tat
Bernabé, ri tat Saulo. Man kraj tä ri are' chi
käkojon ri nim q'atal tzij.
9 Are k'u ri tat Saulo ri xuquje' käb'ix Pablo
che, qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi', ko
xka'y che ri ajq'ij.
10 Te k'u ri' xub'ij che: ¡Lal ri' jun nimalaj
b'anal tzij, lal b'anal etzelal, lal ralk'ual
ri Itzel, are k'ulel la ru b'anik ronojel u

wäch utzil! ¿Jas che man kätäni tä la chujech'b'exik ri jikomalaj u b'eyal ri qas u Tzij ri Dios?

11 Cheyej b'a' na la, ¡ri Dios kuk'äjisaj na wäch la! Che kieb' oxib' q'ij man käka'y tä chi na la, man kil tä chi na la ru saqil ri q'ij, —xcha che.

¡Chanim k'ut xmoyirik! Xaq kämalal chik pa taq u xkut, kutzukuj jachin käyuqen b'ik rumal chi man käka'y tä chik.

12 Aretaq k'ut ri nim q'atal tzij xril ri xb'antajik, xkojon k'u ri are'. Sib'alaj kukajmaj ri tijonik chrij ri Qajaw Jesús.

Ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé keopan pa ri tinimit Antioquía re Pisidia

13 Xeb'el k'u b'i pa ri tinimit Pafos, ri tat Pablo xuquje' taq ri rachi'l xeopan pa ri tinimit Perge ri k'o pa Panfilia. Xkanaj k'u kan ri a Juan (ri xuquje' kukoj Marcos che ru b'i'), xtzelej kan pa Jerusalén.

14 Xeb'el chi b'i ri e are' pa Perge, xeopan pa ri tinimit Antioquía re Pisidia. Pa jun q'ij k'ut re uxlanem, xeb'ok pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xet'uyi k'ut.

15 Aretaq xsik'itaj chupam taq ri wuj re ru Pixab' ri Moisés, xuquje' chupam taq ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri tata'ib' k'amal taq ki b'e ri winaq xekisik'ij ri tat Pablo, ri tat Bernabé, xkib'ij chke: Qachalal, we k'o jas kaj alaq käb'ij alaq che ki pixb'exik ri winaq, kuya' käch'aw alaq, —xecha chke.

16 Xwalij k'u ri tat Pablo, xuk'ut ruk' ru q'ab' chi mech'aw ri winaq, te k'u ri' xub'ij chke: Alaq tata'ib' aj Israel, xuquje' ri alaq ri nim kil wi alaq ri Dios, ¡tampe alaq! —kächa'.

17 Ru Dios ri tinimit Israel xeucha' ri qa mam ojer, kumal k'u ri e are' xub'an jun nimalaj tinimit, pune xa koqxa'nim kib' pa Egipto. Ri Dios k'ut xukoj ri nimalaj u chuq'ab' che kesaxik loq chila'.

18 Ri Dios kawinaq junab' xukoch' u wäch che ri ki k'aslemal ri winaq aj Israel pa ri juyub' ri kätz'inowik.

19 Xusach ki wäch wuqub' tinimit ri e k'o pa Canaán, xujach k'u ri kulew ri winaq ri' chke ri qa mam ojer.

20 Te k'u ri' kiejeb' ciento junab' ruk' kawinaq lajuj chik xq'at tzij pa ki wi' kumal q'atal taq tzij. Ri qa mam Samuel k'ut, jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, are k'isb'al ke ri q'atal taq tzij ri'.

21 Xkita' k'u ri winaq che ri Dios chi kukoj jun nim taqanel ri kätaqan pa ki wi'. Xukoj k'u ri tat Saúl ru k'ojol ri tat Cis che nim taqanel pa ki wi'. Ri tata' ri' are re ri rachalaxik ri qa mam Benjamín ojer. Kawinaq junab' k'ut xtaqan ri are' pa ki wi'.

22 Te k'u ri' ri Dios xresaj ri tat Saúl che taqanel, xukoj chi ri qa mam David che taqanel pa ki wi'. Chrij k'u wa' xub'ij wi: "Nu riqom ri a David ru k'ojol ri tat Isaí. Käkikot k'u ri wanima' rumal wa' we achi ri'. Kub'an k'u na ri are' ronojel ri kwaj," —xcha ri Dios.

23 Ri Jesús k'ut are jun chke ri rachalaxik ri qa mam David, are k'u wa' ri xwalijisax rumal ri Dios rech keuto' ri winaq aj Israel, je' jas ri xuchi'j loq ojer.

24 Mäjoq k'u kul ri Jesús, ri tat Juan xutzijoj chke konojel ri winaq aj Israel chi rajwaxik käkik'ex ki chomanik, käkik'ex kanima', käb'an k'u ki qasna'.

25 Aretaq k'ut xa ko'l man kopan ru kämikal ri tat Juan, xub'ij ri are' chke ri winaq: "¿Jachin ri in kichomaj ix? Man in tä ri' ri Cristo, ri To'l Qe ri tajin keyej alaq. K'ä te käpe na ri Are'. Sib'alaj nim u q'ij, man taqal tä k'u chwe kinkir u k'amal ru xajäb'," —xcha chke, —kächa ri tat Pablo.

26 Je k'u ri', qachalal, ri alaq rachalaxik ri qa mam Abraham, xuquje' alaq ri käpe alaq pa nik'iaj taq tinimit chik ri nim kil wi alaq ri Dios: Ru Loq' Pixab' ri Dios ri kutzijoj ru tob'anik ri Are' are xtzijox chqe nimalaj qonojel ri uj.

27 Konojel k'u ri winaq pa ri tinimit Jerusalén, xuquje' ri k'amal taq ki b'e, man xketamaj taj jachin ri' ri Jesús. Man xkikoj tä k'u pa kuenta ri tzij ri tz'ib'tal kan kumal ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri käsik'ix pa ri rachoch Dios pa taq ri q'ij re uxlanem. Ri e are' xkikämisaj ri Jesús, je' k'u xel wi jas ri ki b'im kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.

28 Pune man k'o tä jas xkiriq chrij ri Jesús ri taqal wi käkämisaxik, ri e are' k'ut xkib'ij che ri tat Pilato chi kutaq u kämisaxik.

29 Aretaq b'antajinaq kumal ronojel ri tz'ib'tal ojer chrij ri Jesús, xkiqasaj cho ri cruz, xkik'am b'i pa muqik.

30 Ri Dios k'ut xuk'astajisaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'.

31 Pa taq ri q'ij ri' k'ia mul xuk'ut rib' ri Jesús chkiwäch ri tijoxelab' ri xeb'e' ruk' aretaq xel b'i pa Galilea, xe' pa ri tinimit Jerusalén. Kämik k'ut are ri e are' ri tajin käkitzijoj chke ri winaq chrij ri Jesús jas ri u b'anom, —kächa chke.

32 Xaq je ri' ri uj xuquje' käqatzijoj chech alaq ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio: Are wa' ri xuchi'j ri Dios chke ri qa mam ojer,

33 ri ya u yo'm chik chqe uj qonojel, ri uj kachalaxik kan ri ojer taq winaq. Je wa' xub'ano aretaq xuk'astajisaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'. Je' xk'ulmatajik jas ri tz'ib'tal pa ri ukab' salmo, kub'ij: "Kämik ri' at nu yo'm chkiwäch ri winaq rech käketamaj chi at ri' ri qas nu K'ojol," —kächa'.

34 Ri Dios k'ut xub'ij chi kuk'astajisaj na chkixol ri käminaqib' rech man käq'ay tä ru cuerpo. Je ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios jawije' ri tz'ib'tal wi: "Kintoq'ob'isaj na i

wäch jas ri xinchi'j che ri i mam David," —
kächa'.
35 Rumal ri' kub'ij pa jun salmo chik:
"Mäya la che ri Loq'alaj Patänil ech la chi
käq'ay ru cuerpo," —kächa ri'.
36 Qas tzij k'ut ri qa mam David xeupatänij
ri winaq ri e k'o pa taq ri q'ij ri k'asal ri are'.
Xeupatänij je' jas ri xtaqan wi ri Dios. Xkäm
k'ut, xmuq kuk' ru mam, are k'u ru cuerpo
xq'ayik.
37 Are k'u ri Jesús ri xuk'astajisaj ri
Dios chkixol ri käminaqib', man xq'ay tä ru
cuerpo.
38 Chetamaj b'a' alaq, qachalal, chi rumal
ri Jesús kätzijox ri sachb'al mak chech alaq.
39 Rumal ri Jesús konojel ri kekojonik
käsachtaj ri ki mak, ri ki mak ri man kuya'
taj käsachik rumal ru Pixab' ri Moisés.
40 Chila b'a' ib' alaq, mäqaj ne chij alaq ri
xkitz'ib'aj kan pa ri ki wuj ri q'alajisal taq re
ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:
41 Chiwilampe ix ri xa kitze'j u wäch
ri qas tzij, chixkajmanoq,
chsach b'a' i wäch.
Je ri', rumal chi ri in kinb'an na
nimaq taq kajmab'al pa taq ri i q'ijol
ri man kikoj tä k'u na
we ta k'o jun winaq kutzijoj wa' chiwe,
—kächa', —xcha ri tat Pablo chke.
42 Aretaq ri tat Pablo, ri tat Bernabé xeb'el
loq pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri
winaq aj Israel, xepe ri winaq, xkita' toq'ob'
chke chi ketzelej chi jumul chila' wuqub'ix
pa ri q'ij re uxlanem, rech käkitzijoj na ru
Loq' Pixab' ri Dios.
43 Aretaq xeto'taj ri winaq che ri mulin
ib', e k'ia chke ri winaq aj Israel, xuquje' ri
nik'iaj winaq chik ri keq'ijilan che ri Dios,
xeb'e' kuk' ri tat Pablo, ri tat Bernabé. Ri e
are' k'ut xekipixb'aj chi käkitaqej ri kojonik
chrij ri Dios, ru b'anom toq'ob' chke nimalaj
konojel.
44 Wuqub'ix chik, aretaq xuriqa ri q'ij
re uxlanem, konojel ri winaq pa ri tinimit
xkimulij kib' chutatab'exik ru Tzij ri Dios.
45 Ri winaq aj Israel, aretaq xkil ri k'ialaj
winaq, k'äx xkina' pa kanima', xkitze'j u
wäch ri tat Pablo, xkik'ulelaj u wäch ru tzij.
46 Are k'u ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé
ko xech'awik, man xkixej tä kib', xkib'ij:
Chech alaq, ri winaq aj Israel, rajwaxik
kätzijox wi nab'e ri Utzalaj Tzij re ri Evange-
lio. Rumal k'u chi man käk'amowaj tä alaq,
käna' ib' alaq chi man taqal tä chech alaq
ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, rumal ri'
kämik kuje' kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man
e aj Israel taj.
47 Rumal chi je' uj u taqom wi ri Qajaw
Dios, xub'ij k'ut:
At nu kojom rech kaya saqil
chke konojel ri winaq
cho ruwächulew,
chi rumal awech at kuya' käkiriq na
ru tob'anik ri Dios, nimalaj konojel
ri winaq k'ä chuk'isb'al ruwächulew,
—xcha ri Dios, —xecha chke ri winaq.
48 Ri nik'iaj winaq chik, aretaq xkita wa'
we tzij ri', sib'alaj xekikotik. ¡Xkichap u
b'ixik chi ru Loq' Pixab' ri Qajaw Dios are
sib'alaj utz! Konojel k'u ri e sik'im churiqik
ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik xekojon
che ri Cristo.
49 Je ri' xtzijox ru Loq' Pixab' ri Dios pa
konojel taq ri tinimit re ri k'olib'al ri'.
50 Are k'u ri winaq aj Israel xkikoj ki
k'ux jujun ixoqib' ri keq'ijilan che ri Dios,
ri nimaq ki b'anik, xuquje' xkikoj ki k'ux
ri tata'ib' ri nimaq ki b'anik ri e k'o pa ri
tinimit. Je wa' xka'no rech käkiyak kib' chkij
ri tat Pablo, ri tat Bernabé. Xekesaj k'u na b'i
pa ri ki tinimit.
51 Ri tat Pablo, ri tat Bernabé xkitota' kan
ri ulew che ri kaqan chkiwäch ri winaq
chuq'alajisaxik chi man utz taj ri ki b'anom,
k'o ki mak. Te k'u ri' xeb'e' pa ri tinimit
Iconio.
52 Are k'u ri kojonelab' chila' pa ri tinimit
Antioquía sib'alaj xekikotik, q'alaj k'ut chi ri
Loq'alaj Espíritu tajin kätaqan pa kanima'.

14

Ri tat Pablo, ri tat Bernabé keopan pa ri tinimit Iconio

1 Aretaq xeopan pa ri tinimit Iconio, ri tat
Pablo, ri tat Bernabé xeb'ok pa ri rachoch
Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel.
Ru Loq' Pixab' ri Dios ri xkitzijoj xub'ano
chi e k'ia chke ri winaq aj Israel xekojonik,
xuquje' e k'ia chke ri nik'iaj winaq chik.
2 Are k'u ri winaq aj Israel ri man kekojon
tä che ru Loq' Pixab' ri Dios xkikoj ki k'ux ri
nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, rech
käketzelaj ki wäch ri kojonelab'.
3 Rumal ri' ri tat Pablo, ri tat Bernabé
naj xek'oji na chila'. Man xkixej tä kib'
chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, ku'l k'u ki
k'ux chrij ri Qajaw Jesús. Are ri Qajaw Jesús
xuk'ut chkiwäch ri winaq chi are ri Are'
yo'winaq ri tzij ri' chke. Are tzij wa' ri tajin
käkitzijoj ri apóstoles chrij ru toq'ob' ri Dios.
Xuya k'u ki chuq'ab' rech käka'n nimaq taq
etal, xuquje' nimaq taq kajmab'al chkiwäch
ri winaq.
4 Are k'u ri winaq ri e k'o pa ri tinimit
xub'an kieb' ki k'ux chkij ri apóstoles. Nik'iaj
xkikoj kib' kuk' ri winaq aj Israel, nik'iaj
chik xkikoj kib' kuk' ri apóstoles.
5 Te k'u ri' ri winaq aj Israel kuk' ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj xjunamataj
ki tzij kuk' ri k'amal taq ki b'e, xewalij
k'u chkij ri apóstoles che ki k'ulelaxik, chi
käkitze'j ki wäch, kekib'an k'u che ab'aj.

6 Aretaq k'ut ri tat Pablo, ri tat Bernabé
xketamaj wa', xeanimaj b'ik, xeb'e' pa Lis-
tra, pa Derbe. E are' tinimit wa' ri e k'o pa
Licaonia. Xuquje' xeb'e' pa taq ri k'olib'al
chkij taq we tinimit ri'.
7 Chila' k'ut xuquje' xkitzijoj wi ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio.

Ri tat Pablo käb'an che ab'aj pa ri tinimit Listra

8 K'o k'u jun achi pa Listra ri man käkowin
taj käb'inik. Xa t'uyul qajoq chila'. Ri achi ri'
man k'o tä jumul b'ininaq rumal chi k'äx u
b'anom ri raqan tzpa taq ri q'ij ri xil u wäch.
9 We achi ri' u tatab'em ri tajin kutzijoj ri
tat Pablo. Ri tat Pablo k'ut ko xka'y che, xrilo
chi k'o u kojonik rech kutzirik.
10 Ko k'u xuch'ab'ej, xub'ij che: ¡Chatwal-
ijoq, chattak'aloq! —xcha che. Ri achi k'ut
xaq jun xuya', xtak'ik, xuchap b'inem.
11 Aretaq ri winaq xkil ri xub'an ri tat
Pablo, xkiraq ki chi', xkib'ij pa ri ki ch'ab'al
ri aj Licaonia: ¡E are' ri qa dios wa' ri je' kepe
winaq ri e ulinaq quk'! —xecha'.
12 Xkib'ij chi ri tat Bernabé are ri ki dios u
b'i' Júpiter, are k'u ri tat Pablo are ri ki dios u
b'i' Mercurio, rumal chi are ri are' ri sib'alaj
kätzijonik.
13 Ri sacerdote ri käpatänin pa ri rachoch
ri ki dios Júpiter ri k'o chuchi' ri tinimit,
xeuk'am loq ama'ib' taq wakäx, xuquje'
wiqob'al re kotz'ij. Ri sacerdote ri' junam
kuk' ri winaq, e are' ta xkaj xekiq'ijilaj ri
apóstoles, xuquje' xekikämisaj ta ri wakäx
chuya'ik chkiwäch.
14 Aretaq k'ut ri kieb' apóstoles, ri tat Bern-
abé rachi'l ri tat Pablo, xkil ri tajin käka'no,
xkijis ri katz'iaq chkij. (Ri xka'n ri apóstoles,
are kuk'ut chkiwäch ri winaq chi sib'alaj
äwas ri tajin käka'no.) Xkinim kib' chkixol ri
winaq, xkiraq ki chi', xkib'ij:
15 ¡Tata'ib'! ¿Jas che je' tajin käb'an alaq
wa'? Ri uj xaq uj winaq je' jas ri alaq. Ri uj
k'ut, uj petinaq chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio chech alaq, rech käya kan alaq
u b'anik wa' ri naq'atal wi alaq ri man k'o
tä ki patän, rech käkojon alaq che ri k'aslik
Dios. Are Dios wa' ri b'anowinaq ri kaj, ri
ulew, ri mar, xuquje' konojel ri jastaq ri e k'o
cho ri kaj, ri e k'o cho ri ulew, xuquje' ri e k'o
pa ri mar.
16 Pa ri ojer taq q'ij ri Dios xuya chke ri
winaq chi käka'no jachike ri käkaj.
17 Amaq'el k'ut xuk'ut chkiwäch ri winaq
jachin ri' ri Are' ruk' ri u b'anik utzil
chke. Are ri Are' käyo'w ri jäb', kub'ano chi
sib'alaj käwächin ri qa tiko'n, kuya ronojel ri
käqatijo, kuya k'u kikotemal pa qanima', —
xecha chke.
18 Pune je' xkib'ij wa' ri apóstoles, xajwataj
chi xkikoj ki chuq'ab' chuq'atexik chi ri
winaq mat xekikämisaj ri wakäx chuya'ik
chkiwäch che ki q'ijilaxik.
19 Xeopan k'u jujun winaq aj Israel ri e
petinaq pa ri tinimit Antioquía, xuquje' pa
ri tinimit Iconio ri xkikoj ki k'ux ri winaq,
xka'n k'u ri tat Pablo che ab'aj. Xkichomaj
k'ut chi ya käminaq chik, xkichararej b'ik,
xekiya k'u kan chutza'm ja.
20 Aretaq k'ut xkimulij kib' ri kojonelab'
chrij ri tat Pablo, ri are' xwalijik, xok chi na
b'ik pa ri tinimit. Chukab' q'ij, rachi'l ri tat
Bernabé, xe' pa ri tinimit Derbe.
21 Aretaq xeto'taj chutzijoxik ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio pa ri tinimit Derbe ri
xekojon wi k'ia winaq, xetzelej chi jumul pa
Listra, pa Iconio, xuquje' pa Antioquía.
22 Pa taq we tinimit ri' xkiya k'u an-
ima' chke ri kojonelab', xekipixb'aj k'ut chi
käkitaqej ri kojonik che ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio. Xuquje' xkib'ij chke chi rajwaxik
kujok'ow na pa taq k'ia u wäch k'äxk'ol k'ä
mäjoq kujopan ruk' ri Dios rech kätaqan ri
Are' pa qa wi'.
23 Xekikoj k'u k'amal taq ki b'e ri qachalal
kojonelab' pa ronojel tinimit. Xka'n orar,
xka'n ri ayuno, te k'u ri' xekijach pu q'ab' ri
Qajaw Dios ri e kojoninaq che.

Ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé ketzelej b'ik pa ri tinimit Antioquía re Siria

24 Pa ri ki tzelejik, xeok'ow pa Pisidia,
xeopan k'u pa Panfilia.
25 Xkitzijoj na ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri
tinimit Perge, te k'u ri' xeq'ax pa Atalia.
26 Kelik chila' xkiya b'i kib' pa ri barco,
xeb'e' pa Antioquía. Are tinimit wa' ri xe-
jach wi pu q'ab' ri Dios rech kub'an toq'ob'
chke che ki to'ik chub'anik ri chak ri k'ä te
xk'is kumal.
27 Aretaq xeopan pa Antioquía, xekimulij
ri qachalal kojonelab'. Xkitzijoj k'u chke ri
nimaq taq kajmab'al ru b'anom ri Dios kuk',
xkitzijoj xuquje' jas xub'an ri Dios chuya'ik
chke ri nik'iaj winaq chik ri man aj Israel taj
chi ri e are' xuquje' kekojonik.
28 Naj k'ut xek'oji na ri tat Pablo, ri tat
Bernabé chila' kuk' ri kojonelab'.

15

Ri kojonelab' xkimulij kib' pa ri tinimit Jerusalén

1 Pa taq ri q'ij ri' xeopan jujun achi-
jab' pa ri tinimit Antioquía ri e petinaq pa
Judea. Xkichap k'u ki tijoxik ri kojonelab'
chila', xkib'ij k'u chke chi we käkaj käkiriq ru
tob'anik ri Dios rajwaxik käkoj ri retal ri ojer
trato che ri ki cuerpo ri alab'om, xuquje' ri
achijab', je' jas ri taqaninaq wi ri qa mam
Moisés.*

* **15:1** Ri retal ri ojer trato are ri "circuncisión" (Hechos 7:8).

2 Are k'u ri tat Pablo, ri tat Bernabé
xekik'ulelaj ri achijab' ri'. Je ri' xchomaxik
chi utz na keb'e' ri tat Pablo, ri tat Bern-
abé pa ri tinimit Jerusalén kachi'l nik'iaj
kojonelab' chik rech käkichomaj wa' kuk' ri
apóstoles, xuquje' kuk' taq ri k'amal taq ki
b'e ri qachalal kojonelab' pa ri tinimit ri'.
3 Ri qachalal kojonelab' aj Antioquía xek-
itaq b'i ri tat Pablo, ri tat Bernabé kachi'l
ri nik'iaj kojonelab' chik. B'enam ke pa
Jerusalén, xeok'ow pa Fenicia, pa Samaria,
käkitzijoj k'u chke ri kojonelab' chi ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj tajin käkiya
kan ri ojer ki k'aslemal, tajin käkipatänij ri
Dios. Ri kojonelab' pa taq ri k'olib'al ri'
sib'alaj xekikotik aretaq xkita u b'ixik wa'.
4 Aretaq ri tat Pablo, ri tat Bernabé
xeopan pa Jerusalén, utz ki k'ulaxik xb'an
kumal ri qachalal kojonelab', ri apóstoles,
xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'.
Xkitzijoj k'ut ronojel ru b'anom ri Dios kuk'.
5 E k'o k'u jujun tata'ib' fariseos ri e ko-
joninaq chik che ri Cristo, xetak'i aq'anoq,
xkib'ij: Rajwaxik käkoj ri retal ri ojer trato
che ri ki cuerpo ri achijab', ri alab'om ri man
e aj Israel taj, käb'ix k'u chke chi rajwaxik
käkitaqej u b'anik jas ri kub'ij ru Pixab' ri qa
mam Moisés, —xecha'.
6 Xkimulij k'u kib' ri apóstoles xuquje' ri
k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' chu-
chomaxik rij we tijonik ri'.
7 Naj k'ut xkichomala kib', te k'u ri' xwalij
aq'an ri tat Pedro, xub'ij chke: Qachalal,
etam alaq chi xke' kieb' oxib' junab' wa', ri
Dios xinucha' in chxol alaq chutzijoxik ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj, rech ri e
are' xuquje' käkita ri Evangelio, kekojonik.
8 Ri Dios k'ut, ri retam ri k'o pa taq kanima'
ri winaq, xuq'alajisaj chi keuk'amowaj ri e
are' xuquje', aretaq xuya ri Loq'alaj Espíritu
chke, je' jas ri u yo'm chqe uj.
9 Ri Dios man jalan tä xeril wi ri e are' ruk'
ri uj, xane junam xub'an chqe. Xuch'aj k'u
ri kanima' ri e are' xuquje', aretaq xekojon
che ri Cristo.
10 Ri alaq k'ut, ¿jas che kub'an kieb' k'ux
alaq chrij ru b'anom ri Dios, käya k'u alaq
jun eqa'n chkij we kojonelab' ri', jun eqa'n
chi ri qa mam ojer man xekowin tä che
reqaxik, junam quk' ri uj?
11 Ri uj k'ut käqakojo chi käqariq ru tob'anik
ri Dios rumal ru toq'ob' ri Qajaw Jesucristo,
xaq junam jas ri käka'n ri nik'iaj winaq chik
ri man e aj Israel taj, —xcha ri tat Pedro
chke.
12 Xa je ri' konojel ri winaq man k'o tä
jas xkib'ij. Are xkitatab'ej na ri ki tzij ri tat
Bernabé, ri tat Pablo. Xkitzijoj k'ut ri nimaq
taq etal, xuquje' nimaq taq kajmab'al ru
b'anom ri Dios chkixol ri nik'iaj winaq chik
ri man e aj Israel taj rumal kech ri e are'.
13 Aretaq xeto'taj ri e are' che ri ki tzij,
xch'aw chi ri tat Jacobo, xub'ij: Qachalal,
tampe alaq ri kinb'ij:
14 Ri qachalal Simón Pedro u b'im chqe
ri xub'an ri Dios aretaq nab'e mul xu-
toq'ob'isaj ki wäch ri nik'iaj winaq chik ri
man e aj Israel taj, xeucha' k'u jumulaj
winaq chkixol ri e rech ri Are'.
15 Are k'u wa' je' jas ri xkitz'ib'aj kan ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer ri
kub'ij:
16 Aretaq käb'antaj na wa', kintzelej
loq, kintob'an na chiwe,
kinkoj chi na jun nim taqanel pi wi',
je' jas ri i mam David,
—kub'ij ri Qajaw Dios.
Ri Are' kub'an na u b'anik ronojel,
kub'an chi na utzil chiwe.
17 Je ri' kinb'ano rech konojel
ri nik'iaj winaq chik käkitzukuj
ri Qajaw Dios,
konojel ki wäch winaq cho ruwächulew
ri käkina'taj ri nu b'i',
käkita' ri nu tob'anik.
18 Are wa' ri kub'ij ri Qajaw Dios
ri u yo'm loq u b'ixik ronojel wa'
we tzij ri', ri u b'im kanoq
pa taq ri ojer taq q'ij,
—xcha ri'.
19 Ri tat Jacobo xutaqej tzijonem, xub'ij:
Rumal ri' ri in kinchomaj chi man kuya' taj
käqab'ij chke ri nik'iaj winaq chik ri man
e aj Israel taj, ri tajin käkiya kan ri ojer
ki k'aslemal rech keniman che ri Dios, chi
rajwaxik käkoj ri retal ri ojer trato che ri ki
cuerpo.
20 Xuwi käqatz'ib'aj b'i jun wuj, käqataq k'u
b'i chke. Käqab'ij b'ik chi mäkitij chi ri ti'j
ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom
kumal winaq, chi man käka'n taj jas ri käka'n
ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'.
Käqab'ij k'ut chi man käkitij tä chi u ti'jol
awaj ri xa jitz'am wa' chukämisaxik, xuquje'
chi man käkitij tä kik'.
21 Tzojer k'u loq wa' e k'o winaq pa ronojel
tinimit ri käkitzijoj ri Pixab' ri xutz'ib'aj kan
ri qa mam Moisés. (Ronojel wa' ri käqatz'ib'aj
b'i pa we carta, are tz'ib'tal pa ru Pixab'
ri Moisés.) We Pixab' ri' käsik'ix pa taq ri
rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj
Israel pa taq ri q'ij re uxlanem, —xcha ri tat
Jacobo chke.
22 Xkichomaj k'u ri apóstoles, xuquje' ri
k'amal taq ki b'e ri kojonelab', xuquje' kono-
jel ri qachalal kojonelab' chi kekicha' jujun
achijab' rech kekitaq b'i pa ri tinimit An-
tioquía junam ruk' ri tat Pablo, ri tat Bern-
abé. Xkicha' k'u ri tat Judas ri xuquje' käb'ix
Barsabás che, xuquje' ri tat Silas, ri nim ki
b'anik chkixol ri kojonelab'.
23 Xkiya k'u b'i we wuj ri' pa ki q'ab', kub'ij:

"Uj, ri uj apóstoles, xuquje' ri uj ri k'amal
taq ki b'e ri kojonelab', xuquje' ri uj, uj ri'
ri kojonelab' ri k'o pa ri tinimit Jerusalén,
ri uj qonojel käqaya apan rutzil wäch alaq,
qachalal, alaq ri' ri man aj Israel taj, ri
k'o alaq pa ri tinimit Antioquía, pa Siria,
xuquje' pa Cilicia.
24 Qa tom chi e k'o jujun ri elinaq b'i
chqaxol ri e opaninaq uk' alaq, ri man uj taj
uj taqowinaq b'ik. Ki kojom k'ux alaq ruk'
ri ki tzij, ki k'äxk'ob'isam anima' alaq, je ri'
chi xub'an kieb' k'ux alaq. Ki b'im chech
alaq chi rajwaxik käkoj alaq ri retal ri ojer
trato, chi käq'at ru cuerpo jun achi o jun ala,
xuquje' chi käb'an alaq jas ri kub'ij ru Pixab'
ri Moisés.
25 Rumal ri' xqachomaj, xjunamataj k'u ri
qa chomanik chi keqatzukuj jujun achijab'
chqaxol rech keqataq b'i uk' alaq junam
kuk' ri loq'alaj taq qachalal, ri tat Bernabé,
ri tat Pablo.
26 Ri qachalal Pablo, ri qachalal Bernabé
ki yo'm ri ki k'aslemal chupatänixik ri Qajaw
Jesucristo, xaq k'u ko'l man xekäm tä rumal.
27 Xaq je ri' käqataq b'i ri qachalal Judas,
xuquje' ri qachalal Silas, rech käkib'ij na
chech alaq ri xchomaxik.
28 Ri Loq'alaj Espíritu, xuquje' ri uj, utz
xqilo chi man k'o tä chi jun eqa'n käqaya chij
alaq, xane xuwi we taqanik ri' ri rajwaxik:
29 Are wa' chi mätij chi alaq ri ti'j ri yo'm
chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal
winaq, chi man käka'n tä alaq jas ri käka'n ri
tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab',
chi man kätij tä alaq ri u ti'jol jun awaj ri xa
jitz'am wa' chukämisaxik, xuquje' chi man
kätij tä chi alaq ri kik'. We känimaj alaq wa',
utz ri' ri käb'an alaq. Ri Dios b'a' kächajin
alaq. Ch'ab'ej chi alaq," —kächa ri' chupam
ri wuj.

30 Ri achijab' ri xetaq b'ik, xeb'e'k. Xki-
taqej b'i ri ki b'e, xeb'e' pa Antioquía. Aretaq
xeopanik xekimulij ri qachalal kojonelab',
xkijach k'u ri wuj pa ki q'ab'.
31 Aretaq xsik'ix u wäch ri wuj chkiwäch,
sib'alaj xekikot ri qachalal, rumal chi
sib'alaj xuku'b'isaj ki k'ux.
32 Ri tat Judas xuquje' ri tat Silas, xuquje'
e q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Xkiku'b'isaj k'u ki k'ux ri kojonelab', xuquje'
xkiya anima' chke kuk' taq ri tzij ri xkib'ij.
Naj k'ut xetzijonik.
33 Xek'oji k'u na kieb' oxib' q'ij chila', te
k'u ri' xejach b'i ruk' utzil kumal ri qachalal
kojonelab'. Xetzelej k'u kuk' ri qachalal ri e
k'o pa Jerusalén ri e taqowinaq b'ik.
34 Are k'u ri tat Silas xuchomaj chi käkanaj
kan pa Antioquía. Je' k'ut xub'ano.
35 Xuquje' ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé xekanaj kan pa Antioquía. Junam kuk'
k'ia qachalal chik, xkitaqej ki tijoxik ri kojonelab', xuquje' xkitzijoj ru Loq' Pixab' ri
Dios.

Ri tat Pablo kuchap ri ukab' u b'inem chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

36 Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij aretaq ri
tat Pablo xub'ij che ri tat Bernabé: Jeqa-
solij jumul chik ri qachalal pa taq ri tinimit
jawije' qa tzijom wi ru Loq' Pixab' ri Qajaw
Jesús, che kilik jas ri ka'nom, —xcha che.
37 Are k'u ri tat Bernabé are kraj kuk'am
b'i ri a Juan kuk', ri xuquje' käb'ix Marcos
che.
38 Are k'u ri tat Pablo man utz taj xrilo,
rumal chi are wa' ri xutas kan rib' chkij ri e
are' pa Panfilia. Man xutaqej tä ri chak kuk'
chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.
39 Ri tat Pablo, ri tat Bernabé naj xki-
chomala kib', man xjunamataj tä k'u ri ki
chomanik. Xa je ri' xkitas kib'. Ri tat Bern-
abé xuk'am b'i ri a Marcos che rachi'l, xe' pa
Chipre.
40 Are k'u ri tat Pablo, are xucha' ri tat
Silas che rachi'l. Xejach k'u b'i pu q'ab' ri
Dios kumal ri kojonelab' rech kub'an toq'ob'
chke che ki to'ik chub'anik ri chak.
41 Xok'ow ri are' pa Siria, pa Cilicia, xuya
k'u anima' chke ri qachalal kojonelab'.

16

Ri tat Pablo, ri tat Silas keachi'lax rumal ri a Timoteo

1 Ri tat Pablo, ri tat Silas xeopan pa taq ri
tinimit Derbe ruk' ri tinimit Listra. Chila'
k'ut xkiriq wi jun ala kojonel, Timoteo u b'i',
ral jun ixoq kojonel aj Israel, are k'u ru tat
are aj Grecia.
2 Ri qachalal ri e k'o pa ri tinimit Listra,
xuquje' pa Iconio, xkib'ij chi ri a Timoteo
sib'alaj utz ru k'aslemal.
3 Ri tat Pablo xub'ij che ri a Timoteo chi ke'
ruk', nab'e k'ut xukoj na ri retal ri ojer trato
che ru cuerpo rech man käpe tä koyowal ri
winaq aj Israel ri e k'o pa taq ri tinimit ri'.*
Konojel k'ut ketam chi ru tat ri a Timoteo
are aj Grecia.
4 Pa konojel taq ri tinimit ri xeok'ow wi
xkiya u b'ixik chke ri kojonelab' ri xchomax
pa Jerusalén kumal ri apóstoles, xuquje' ku-
mal ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'.
5 Je ri' ri qachalal kojonelab' xkijikib'a
kanima' chrij ri Dios, xnimar na ri ki ko-
jonik. Ronojel q'ij k'ut tajin kek'iarik.

Jun achi aj Macedonia kuk'ut rib' chuwäch ri tat Pablo

* **16:3** We ta mat käkoj ri retal ri ojer trato che ru cuerpo ri a Timoteo, ri winaq aj Israel man käkiya tä che chi kok kuk' rumal chi ketam chi ru tat ri a Timoteo, man are tä jun aj Israel.

6 Ri tat Pablo, ri rachi'l xkitaqej ri ki b'e,
xeq'ax pa Frigia, xuquje' pa Galacia. Opan-
inaq k'ut pa Asia, man xyi' tä chke rumal ri
Loq'alaj Espíritu chi käkitzijoj ru Loq' Pixab'
ri Dios chila'.
7 Aretaq xeopan pa ri k'ulb'at re Misia,
xkichomaj chi keb'e' pa Bitinia, man xyi' tä
k'u wa' chke rumal ri Loq'alaj Espíritu re ri
Jesús.
8 Xaq k'u xeok'ow pa Misia, xeb'e' pa ri
tinimit Troas ri k'o chi' ri mar.
9 Chila' k'ut k'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch
ri tat Pablo chaq'ab' pa ri rachik'. Are jun
achi aj Macedonia ri tak'al chuwäch, kuta'
k'u toq'ob' che ri tat Pablo, kub'ij: "Chok'ow
la pa Macedonia, chujto' b'a' la," —xcha che.
10 Aretaq ri tat Pablo xril wa' we achi
ri', chanim xujwalijik, xuje' pa Macedonia.
Xqetamaj chi qas tzij chi ri Dios tajin ku-
jusik'ij chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evan-
gelio chke ri winaq ri e k'o chila'.

Ri tat Pablo, ri tat Silas keopan pa ri tinimit Filipos

11 Qelik b'i pa ri tinimit Troas, xujok pa
jun barco, jikom xuje'k k'ä xujopan pa ri
ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar, Samotracia u
b'i'. Chukab' q'ij chik xujq'ax pa ri tinimit
Neápolis.
12 Qelik chi b'i chila' xuje' pa Filipos, ri
nab'e tinimit re Macedonia. Jun tinimit wa'
ri ki mulim wi kib' winaq ri e petinaq pa
ri tinimit Roma xuquje' nik'iaj tinimit chik.
Kieb' oxib' q'ij xujk'oji na chila'.
13 Pa jun q'ij re uxlanem xujel b'i chrij ri
tinimit, xuje' chuchi' ri nima' ri e naq'atal
wi ri winaq käka'n orar. Xujt'uyi chila',
xqatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke
ri ixoqib' ri ki mulim kib' jela'.
14 Jun chke ri ixoqib' ri e k'o chila', are
Lidia u b'i', ri käpe pa ri tinimit Tiatira.
Kuk'iyij jun u wäch atz'iaq morada käka'yik.
Paqal rajil wa'. We ixoq ri' käq'ijilan che
ri Dios. U tatab'em k'u ri tajin kub'ij ri
tat Pablo, xaq je ri' xqaj ru Tzij ri Dios pa
ranima', je ri' chi sib'alaj kraj kutatab'ej ru
Loq' Pixab' ri Dios.
15 Xb'an k'u u qasna' ri are' xuquje' kono-
jel ri e k'o pa rachoch. Te k'u ri' xujub'ochi'j,
xub'ij chqe: We ilom alaq chi qas tzij in
kojoninaq che ri Qajaw Jesús, jo' cho ja wuk',
käkanaj kan alaq cho wachoch, —xcha chqe.
Sib'alaj k'ut xukoj u chuq'ab' chqe rech
kujkanaj kan cho rachoch.
16 K'o jumul, b'enam qe chub'anik orar,
xqariq jun ali ri k'o jun itzel espíritu re
ch'ob'onik che. We ali ri' are jun ajik',
kuch'ak k'u nim puaq rumal ri ch'ob'onik
ri kub'ano. Are k'u ri puaq kuya chke ru
patrón.
17 We ali ri' xteri b'i chqij ri tat Pablo
xuquje' ri uj. Ko xuraq u chi', xub'ij: We
achijab' ri' käkipatänij ri Dios ri k'o chikaj,
are k'u käkitzijoj chiwe jas rajwaxik kib'ano
rech kiriq na ru tob'anik ri Dios, —xcha ri'.
18 K'ia q'ij k'ut je' xub'an wa'. Xa je ri'
xk'istaj u k'ux ri tat Pablo ruk', xka'y k'u
chrij, xub'ij che ri itzel espíritu ri k'o che ri
ali: Kintaqan chawe pa ru b'i' ri Jesucristo
chi katel che we ali ri', —xcha che.
Chanim k'ut xel ri itzel espíritu che ri ali.
19 Aretaq k'ut xkil ru patrón ri ali chi
man kekowin tä chik käkich'ak puaq chrij
ri ali, xkichap ri tat Pablo xuquje' ri tat
Silas. Xekik'am b'i pa ri k'ayib'al chkiwäch
ri tata'ib' ri k'o taqanik pa ki q'ab'.
20 Xekiya chkiwäch ri q'atal taq tzij,
xkib'ij: We achijab' ri' ri aj Israel, tajin
käka'n k'äx che ri qa tinimit, je ri' chi käsach
ki k'ux ri winaq.
21 Kujkitijoj chub'anik ri man uj naq'atal
tä wi. Ri ki tijonik man kuya' taj käqak'amo
rumal chi ri uj, uj aj Roma, —xecha'.
22 Xkiyak k'u kib' ri winaq chkij ri tat
Pablo, ri tat Silas. Ri q'atal taq tzij xetaqan
che resaxik ri katz'iaq xuquje' chi kech'ay
kuk' taq che'.
23 Aretaq xech'aytaj k'ia mul, xekoksaj pa
che'. Xb'ix k'u che ri chajinel re ri che' chi
utz kub'an che ki chajixik.
24 Ri chajinel, aretaq xya'taj we taqanik ri'
che, chanim xeukoj b'i k'ä chupam ri che'.
Te k'u ri' xukoj kojb'al aqanaj che kaqan.
25 Pa nik'iaj aq'ab' k'ut, ri tat Pablo, ri tat
Silas tajin käka'n orar, xuquje' tajin keb'ixon
che ri Dios. Are k'u ri nik'iaj ajpache' chik
tajin käkitatab'ej.
26 Xaq k'u te'talik xpe jun nimalaj
käb'raqan ri xuslab'isaj ru tak'alib'al ri che'.
Chanim xejaqtaj konojel ri porta, ri ximib'al
re ch'ich' ri ximib'em ke konojel ri ajpache'
xet'oqopinik.
27 Ri chajinel re ri che' xk'astajik. Aretaq
xrilo chi e jaqtal chi ri porta, xuk'am ru
machete, xraj xukämisaj rib'. Xuchomaj ri
are' chi xeanimaj b'i konojel ri ajpache'.
28 Are k'u ri tat Pablo ko xuraq u chi',
xub'ij che: Mäb'an k'äx che ib' la, uj qonojel
ri uj, uj k'o waral, —xcha che.
29 Ri chajinel re ri che' xuta' jun chäj,
aninaq xok b'ik pa ri che'. Xb'irb'itik, xxuki
chkiwäch ri tat Pablo, ri tat Silas.
30 Te k'u ri' xeresaj loq chrij ri che', xub'ij
chke: Tata'ib', ¿jas rajwaxik kinb'ano rech
kinto' wib'? —xcha chke.
31 Ri tat Pablo, ri tat Silas xkib'ij che: Chko-
jon la che ri Qajaw Jesucristo, käriq k'u na la
ru tob'anik ri Dios, ri lal xuquje' konojel ri e
k'o pa ri achoch la, —xecha che.
32 Xkitzijoj k'u ru Loq' Pixab' ri Dios che,
xuquje' chke konojel ri e k'o pa rachoch.
33 Tzpa ri aq'ab' ri' ri chajinel re ri che'
xuch'aj ri soktajinaq che ri tat Pablo, ri tat

Silas. Xb'an k'u u qasna' ri are' xuquje' xb'an
ki qasna' konojel ri e k'o pa rachoch.
34 Te k'u ri' xeuk'am b'i ri tat Pablo, ri tat
Silas cho rachoch, xuya ri ki wa. Ri chajinel
re ri che' sib'alaj xkikotik, xuquje' xkikot
kanima' konojel ri e k'o pa rachoch rumal
chi xekojon che ri Dios.
35 Aretaq xsaqirik ri q'atal taq tzij xekitaq
b'i jujun mayorib' chub'ixik che ri chajinel
chi keutzoqopij b'i ri tat Pablo, ri tat Silas.
36 Ri chajinel re ri che' xub'ij che ri tat
Pablo: Ri q'atal taq tzij xkitaq loq u b'ixik
chwe chi kuya' kintzoqopin b'i chech alaq.
Chel b'a' b'i alaq, oj alaq ruk' utzil, —xcha
chke.
37 Are k'u ri tat Pablo xub'ij chke ri may-
orib': Ri alaq xujch'ay alaq chkiwäch ri
winaq, man xil tä na alaq we k'o qa mak o
man k'o taj. Te k'u ri' xujkoj alaq pa che', ri
uj k'ut, uj jun kuk' ri winaq aj Roma. Kämik
k'ut chk'uyal kujesaj b'i alaq. Man utz taj je'
käb'an alaq wa', xane are chepet na ri q'atal
taq tzij che qesaxik b'ik, —xcha ri tat Pablo
chke ri mayorib'.
38 Ri mayorib' xekiya u b'ixik wa' we tzij ri'
chke ri q'atal taq tzij. Xkixej k'u kib' aretaq
xkito chi ri tat Pablo, ri tat Silas e jun kuk' ri
winaq aj Roma.
39 Xepe k'u ri q'atal taq tzij, xkita' sachb'al
ki mak chke ri tat Pablo rachi'l ri tat Silas,
xekesaj k'u b'ik. Te k'u ri' xkita' toq'ob' chke
chi keb'el b'i pa ri tinimit.
40 Aretaq xeb'el b'i pa che', xeb'e' cho
rachoch ri nan Lidia. Xuwi xekich'ab'ej kan
ri qachalal, xkiku'b'isaj kan ki k'ux, te k'u ri'
xeb'el b'i chila'.

17

Ri winaq pa ri tinimit Tesalónica käkiyak kib' chrij ri tat Pablo

1 Ri tat Pablo, ri tat Silas xkitaqej ri ki b'e,
xeok'ow pa Anfípolis xuquje' pa Apolonia,
xeopan k'u pa ri tinimit Tesalónica ri k'o wi
jun rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq
aj Israel.
2 Ri tat Pablo, jas ri naq'atal wi, xok b'i
pa ri rachoch Dios ri'. Oxib' semana k'ut
xtzijon kuk' ri winaq, xkichomala kib' chrij
ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik pa taq ri
q'ij re uxlanem.
3 Ri tat Pablo xuq'alajisaj chkiwäch ri
kub'ij ri Tz'ib'talik ri', chi ri Cristo tzra-
jwaxik wi kuriq k'äx, käkämisaxik, chi are-
taq käminaq chik käk'astaj na chkixol ri
käminaqib'. Xub'ij k'u chke: We Jesús ri' ri
kintzijoj chech alaq, are wa' ri Cristo, ri To'l
Qe, —xcha chke.
4 E k'o k'u jujun chke ri winaq aj Israel
xekojonik, xeb'ok k'u kuk' ri tat Pablo, ri tat
Silas. Xuquje' e k'ia chke ri winaq aj Grecia
ri keq'ijilan che ri Dios, xekojonik, kachi'l
k'ia ixoqib' ri nimaq ki b'anik.
5 Are k'u ri winaq aj Israel ri man xekojon
taj, xkina' k'äx pa kanima', xpe koyowal.
Xekimulij jujun itzel taq achijab' ri xaq ke-
wakatik, xka'n k'u jun komon rech käkiyak
ch'oj, xkisach ki k'ux ri winaq pa ri tinimit.
Xeb'ok pa rachoch ri tat Jasón che kesaxik
ri tat Pablo, ri tat Silas, rech kekijach pa ki
q'ab' ri winaq.
6 Man xekiriq tä k'u chila'. Xa je ri' are
xkicharchatej b'i ri tat Jasón, xuquje' ju-
jun kojonelab' chik, xekiya k'u chkiwäch ri
q'atal taq tzij re ri tinimit. Xkiraq ki chi',
xkib'ij: We achijab' ri' ri ki sachom ki k'ux ri
winaq cho ronojel ruwächulew, e ulinaq chik
waral.
7 Xek'ulax k'u rumal ri tat Jasón cho
rachoch. Konojel wa' we winaq ri'
käkik'ulelaj u wäch ru pixab' ri César, ri
nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Käkib'ij k'ut
chi k'o jun nim taqanel chik, Jesús u b'i', —
kecha', —xecha ri winaq chke ri q'atal taq
tzij.
8 Aretaq xkita wa', ri winaq xuquje' ri
q'atal taq tzij xeb'el ch'uj.
9 Are k'u ri tat Jasón xuquje' ri e k'o ruk'
xkiya ri puaq ri rajwaxik u tojik rech ketzo-
qopixik. Xa je ri' xekitzoqopij b'ik.

Ri tat Pablo, ri tat Silas keopan pa ri tinimit Berea

10 Aretaq chaq'ab' chik, ri kojonelab' pa
ri tinimit Tesalónica xekitaq b'i ri tat Pablo,
ri tat Silas pa ri tinimit Berea. Xuwi k'u
xeopanik, xeb'ok pa ri rachoch Dios ri
käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel.
11 Are k'u ri winaq aj Israel ri e k'o pa
Berea, are utz na xetow tzij chkiwäch ri
winaq aj Israel ri e k'o pa Tesalónica. Xkaj
xkita ru Loq' Pixab' ri Dios ri xtzijox chke.
Ronojel q'ij k'ut xkisik'ij ru Loq' Pixab' ri
Dios ri Tz'ib'talik che rilik we qas tzij ri
kub'ij ri tat Pablo.
12 E k'ia k'u chke ri winaq aj Israel ri e k'o
pa ri tinimit Berea xekojonik. Y e k'ia chke ri
winaq aj Grecia ri nimaq ki b'anik ri xuquje'
xekojonik, chi ixoqib' chi achijab'.
13 Aretaq k'ut xketamaj wa' ri winaq aj
Israel ri e k'o pa Tesalónica, chi tajin kätzijox
ru Loq' Pixab' ri Dios pa Berea rumal ri
tat Pablo, xeb'e' jela', xkisach k'u ki k'ux ri
winaq.
14 Chanim k'ut ri qachalal xkitaq b'i ri tat
Pablo rech ke' pa ri taq'aj chi' ri mar. Ri tat
Silas rachi'l ri a Timoteo xekanaj kan ri e
are' pa ri tinimit Berea.
15 Ri e b'enaq ruk' ri tat Pablo, xkachi'laj
k'u na b'ik k'ä pa ri tinimit Atenas. Xetzelej
k'u chanim, xkib'ij ri u b'im ri tat Pablo
chke. Are wa' chi käkib'ij che ri tat Silas, ri
a Timoteo chi käkikowij b'ik rech käkiriq kib'
pa ri tinimit Atenas.

Ri tat Pablo k'o pa ri tinimit Atenas

16 Aretaq ri tat Pablo tajin keye'n chke
ri tat Silas, ri a Timoteo pa Atenas, sib'alaj
xb'isonik rumal chi xrilo chi k'ia ki wäch taq
tiox ri xa e b'anom kumal winaq e k'o pa ri
tinimit.
17 Xaq je ri' ri tat Pablo xuq'alajisaj
ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios chkiwäch
ri winaq aj Israel pa ri rachoch Dios ri
käkimulij wi kib'. Sib'alaj xkichomala kib',
xuquje' kuk' ri nik'iaj winaq chik ri e k'o
chila' ri keq'ijilan che ri Dios. Je' xuquje'
xub'an ronojel q'ij kuk' ri winaq pa ri
k'ayib'al.
18 Jujun chke ri achijab' ri e k'o chila' xa
ki yo'm kib' che retamaxik ri ki tijonik ri
winaq ri käb'ix Epicúreos chke, xuquje' ri
jule' chik ri käb'ix Estoicos chke. Ri e are'
xkichap tzij ruk' ri tat Pablo. Jujun xkib'ij:
¿Jas lo wa' ri kub'ij we achi ri'? Sib'alaj
käch'awik pune man k'o tä retam, —xecha'.
Jujun chik xkib'ij: Je' ta ne chi are u tzijol
wa' jule' taq dios chik, —xecha'.
Je' xkib'ij rumal chi ri tat Pablo xutzijoj
chke ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri
Jesús, xuquje' jas xub'ano xk'astaj b'i chk-
ixol ri käminaqib'.
19 Xkik'am k'u b'i ri tat Pablo pa ri
Areópago, ri e naq'atal wi käkimulij kib' che
chomanik, xkita' k'u che, xkib'ij: ¿A kuya'
käqetamaj uj jas wa' we k'ak' tijonik ri' ri tajin
kätzijoj la?
20 Are k'u kätzijoj la jule' taq tzij chqe ri
man qetam taj, käqaj k'ut käqetamaj jas kel
kub'ij ronojel wa' ri tajin kätzijoj la, —xecha
che.
21 Je' xkib'ij wa' rumal chi ri winaq aj
Atenas, xuquje' ri winaq re nik'iaj tinimit
chik ri e k'o chila', xuwi xkitzukuj u taik jun
k'ak' tzij, xuquje' u b'ixik jun chik ri xkita
jawije' chi'.
22 Ri tat Pablo xtak'i aq'anoq chkiwäch pa
ri Areópago, xub'ij chke ri winaq: Tata'ib'
aj Atenas, kinwilo chi sib'alaj käq'ijilan alaq
chke taq dios.
23 Je ri', rumal chi aretaq tajin kinb'inik,
xinok'ow chkiwäch taq ri k'olib'al ri
käq'ijilan wi alaq, xinriq k'u jun ta'b'al
toq'ob' ri tz'ib'tal wi we tzij ri' chuwäch:
"Che ri Dios ri man etamtal tä u wäch," —
kächa ri'. We Dios ri' ri käq'ijilaj alaq, ri man
etam tä alaq u wäch, are ri Are' ri kintzijoj
in chech alaq, —kächa chke.
24 Ri Dios ri b'anowinaq ruwächulew,
xuquje' ronojel ri k'o chuwäch, are wa'
Rajaw ri kajulew. Man käk'oji tä ri Are' pa
jun ja ri xa b'anom kumal winaq.
25 Man rajwaxik tä u to'ik kumal ri winaq,
man k'o tä k'u jas jun rajwaxik che. Are k'ut
yo'winaq ri qa k'aslemal nimalaj qonojel, u
yo'm ri kuxlab' konojel ri k'o ki k'aslemal.
Xuquje' u yo'm juntir ri kajwataj chqe, —
kächa'.
26 Chrij xa jun winaq ri Dios xeresaj wi
konojel ki wäch winaq rech kek'oji cho
ronojel ruwächulew. Xuquje' xuchomaj ja-
nipa' junab' ri kek'asi'k, xuquje' jawije' ri ke-
jeqi wi, u k'utum k'u ronojel wa' chkiwäch.
27 Je' u b'anom wa' rech ketzukun che,
pune xa käkimalma' u riqik. Qas tzij k'ut man
naj taj k'o wi ri Dios chqe chqajujunal.
28 Rumal k'u ri Dios uj k'aslik, uj k'olik,
kujxulik, kujpaqik. Xkib'ij k'u jujun chke ri
achijab' ri e k'o uk' alaq ri keb'anow taq ri
b'ix: "Qonojel ri uj, uj ralk'ual ri Dios," —
xecha ri'.
29 We uj ralk'ual ri Dios, mäqachomaj b'a'
chi ri Dios are junam kuk' ri tiox re q'än
puaq, re saq puaq, re ab'aj, ri xa e b'anom
kumal winaq ri xaq e are' e chomaninaq
wa'.
30 Ojer kanoq ri Dios xaq xukuy ri ki mak
ri winaq rumal chi man xkich'ob' taj jas ri
tajin käka'no. Are k'u ri kämik kuya u b'ixik
chke konojel ri winaq pa ronojel tinimit chi
käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik.
31 Je ri', rumal chi ri Dios u chomam jun
q'ij aretaq kuq'at na tzij pa ki wi' konojel
ri winaq cho ruwächulew, jikom k'ut
kub'an na chke. Kub'an k'u na wa' rumal
ri Achi ri cha'tal rumal. Xuq'alajisaj k'u wa'
chqawäch qonojel aretaq xuk'astajisaj wa'
we Achi ri' chkixol ri käminaqib', —xcha ri tat
Pablo chke.
32 Aretaq ri winaq xkito chi ri tat Pablo
kutzijoj chi kek'astaj na ri käminaqib', jujun
xa xkitze'j u wäch, nik'iaj chik xkib'ij: Käqaj
käqata chi na jumul ri xb'itaj umal la pa jun
q'ij chik, —xecha che.
33 Xel k'u b'i ri tat Pablo chkixol.
34 E k'o k'u jujun winaq ri xekojonik,
xeb'e' k'u ruk' ri tat Pablo. Chkixol ri xeko-
jonik k'o wi ri tat Dionisio. Are jun kuk'
ri tata'ib' ri käkimulij kib' pa ri Areópago.
Xuquje' k'o jun ixoq, Dámaris u b'i'. E k'o chi
k'u nik'iaj chik ri xekojonik.

18

Ri tat Pablo ke' pa ri tinimit Corinto

1 Xel chi k'u b'i ri tat Pablo pa ri tinimit
Atenas, xe' pa ri tinimit Corinto.
2 Chila' k'ut xuriq jun achi aj Israel, Aquila
u b'i', ri käpe pa Ponto. Ri tat Aquila rachi'l
ri nan Priscila, ri rixoqil, te' kieb' oxib' q'ij
e elinaq loq pa Italia, rumal chi ri tat Clau-
dio César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma,
xtaqan chke konojel ri winaq aj Israel chi
keb'el b'i pa ri tinimit Roma. Xopan k'u ri
tat Pablo kuk' che ki ch'ab'exik.
3 Junam k'u ru chak ri tat Pablo kuk' ri ki
chak ri e are', xa je ri' xkanaj kan na kuk'.
Junam k'ut xechakunik, rumal chi ri ki chak
ri tat Aquila, ri nan Priscila are ki b'anik
carpa.

4 Ronojel q'ij k'ut re uxlanem xe' ri tat
Pablo pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib'
ri winaq aj Israel. Ruk' chuq'ab' k'ut xutzijoj
ru Loq' Pixab' ri Dios chke konojel ri e k'o
chila'. E k'o winaq aj Israel xuquje' winaq
ri man aj Israel taj ri xkikojo chi qas tzij ri
kub'ij ri tat Pablo chke.

5 Aretaq k'ut xeopan ri tat Silas rachi'l ri
a Timoteo pa ri tinimit Corinto, kelik loq pa
Macedonia, ri tat Pablo qas xuya ru q'ij, xu-
tij k'u u chuq'ab' chutzijoxik ru Loq' Pixab'
ri Dios. Xuq'alajisaj k'u chkiwäch ri winaq
aj Israel chi qas tzij ri Jesús are wa' ri Cristo
ri keye'm.

6 Are k'u ri e are' xa xkik'ulelaj u wäch
ru tzij ri tat Pablo, xkib'ij taq tzij ri man
utz taj chrij. Ri tat Pablo xutota' ri ratz'iaq
chkiwäch chuk'utik chi kel b'ik, te k'u ri'
xub'ij chke: Alaq ajchaq' mak we käsach
wäch alaq. Ri in man k'o tä nu mak chech
alaq. Tzkämik ri' kine' kuk' ri nik'iaj winaq
chik ri man e aj Israel taj chutzijoxik ru Loq'
Pixab' ri Dios chke, —xcha ri tat Pablo.

7 Xel k'u b'i ri tat Pablo pa ri rachoch Dios
ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xe' cho
rachoch jun tata' ri man aj Israel taj, Justo
u b'i', ri käq'ijilan che ri Dios. Ri are' xa
chuxkut ri rachoch Dios kel wi.

8 Ri tat Crispo, ri k'amal ki b'e ri winaq
pa ri rachoch Dios ri', xkojon ri are' che ri
Qajaw Jesucristo, junam kuk' konojel ri e
k'o pa rachoch. Xuquje' k'ia chke ri nik'iaj
winaq chik aj Corinto, aretaq xkita ru Loq'
Pixab' ri Dios, xekojonik, xb'an k'u ki qasna'.

9 Xch'aw k'u ri Qajaw Jesucristo ruk' ri
tat Pablo chaq'ab' pa jun achik', xub'ij che:
¡Maxej b'a' awib'! Chataqej u tzijoxik ru Loq'
Pixab' ri Dios, maya kan u b'anik wa'.

10 In k'ut, in k'o awuk', man k'o tä k'u jun
winaq ri käkowinik katuchapo, kub'an k'äx
chawe rumal chi e k'ia winaq ri kekojon na
chwe waral pa we tinimit ri', —xcha ri Jesús
che ri tat Pablo.

11 Xa je ri' ri tat Pablo xkanaj na kan
jun junab' ruk' nik'iaj pa ri tinimit Corinto.
Xeutijoj k'u ri winaq che ru Loq' Pixab' ri
Dios.

12 Pa taq ri q'ij ri kätaqan ri nim q'atal
tzij Galión puwi' ri Acaya, ri winaq aj Israel
xkiyak kib' chrij ri tat Pablo, xkik'am k'u b'i
pa ri q'atb'al tzij.

13 Xkib'ij k'u che ri q'atal tzij: We achi
ri' tajin kub'ij chke ri winaq chi rajwaxik u
q'ijilaxik ri Dios, ri man je' tä k'u u b'anik jas
ri kub'ij ri qa pixab', —xecha che.

14 Xa jub'iq' man xch'aw tä ri tat Pablo
aretaq ri tat Galión xub'ij chke ri winaq aj
Israel: We ta are jun k'äx o jun nimalaj mak
ri xub'an we achi ri', ri in kintatab'ej na jas
ri käb'ij alaq, alaq aj Israel.

15 Xa b'a' chkij taq tzij käch'ojin wi alaq,
xa chkij taq winaq, xa k'u chrij ri pixab'
alaq. Chila b'a' alaq jas käb'an alaq che. Man
kwaj taj kinq'at tzij puwi' wa' we tajin käb'ij
alaq ri', —xcha ri tat Galión chke ri winaq aj
Israel.

16 Xeresaj k'u b'i pa ri q'atb'al tzij.

17 Xepe k'u konojel ri winaq aj Grecia,
xkichap ri tat Sóstenes, ri k'amal ki b'e ri
winaq pa ri rachoch Dios, chila' k'ut sib'alaj
xkich'ay wi chuwäch ri nim q'atal tzij. Man
xok tä k'u il ri tat Galión pune je wa' xka'no.

Ri tat Pablo kätzelej pa ri tinimit Antioquía, te k'u ri' kuchaplej ru rox u b'inem chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios

18 K'ia q'ij k'ut xk'oji na ri tat Pablo pa
ri tinimit Corinto. Te k'u ri' xeuya kan ri
qachalal, xuya b'i rib' pa barco, xe' pa Siria,
rachi'l ri nan Priscila, xuquje' ri tat Aquila.
K'o pa ri tinimit Cencrea. Mäjoq kel b'i pa ri
barco, ri are' xresaj ronojel ru wi'. Retal k'u
wa' chi k'o ri xuchi'j che ri Dios ri tzrajwaxik
kub'an na.

19 Aretaq xeopan pa ri tinimit Éfeso, ri
tat Pablo xeuya kan ri nan Priscila, ri tat
Aquila, xe' ri are' pa ri rachoch Dios, xuchap
k'u tzij kuk' ri winaq aj Israel ri käkimulij wi
kib' chila'.

20 Ri e are' xkib'ochi'j ri tat Pablo chi
käkanaj kan na kuk' kieb' oxib' q'ij. Are k'u
ri are' man xraj taj.

21 Xeuya k'u kanoq, xub'ij kan chke: Ra-
jwaxik kink'oji na pa ri tinimit Jerusalén che
rok'owisaxik ri nimaq'ij ri käpetik. Kintzelej
chi k'u na loq che ilik alaq we are u rayinik
ri Dios, —xcha kan chke.

Xok k'u b'i pa jun barco, xel b'i pa ri
tinimit Éfeso.

22 Aretaq xopan pa ri tinimit Cesarea, xe'
pa Jerusalén, xuch'ab'ej kan ri qachalal ko-
jonelab' ri e k'o chila'. Te k'u ri' xe' pa ri
tinimit Antioquía.

23 Xk'oji k'u na kieb' oxib' q'ij pa Antio-
quía, te k'u ri' xel b'ik, xeusolij taq ri tinimit
re Galacia, re Frigia, xuya kan anima' chke
konojel ri kojonelab'.

Ri tat Apolos kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Éfeso

24 Pa taq ri q'ij ri' xopan jun tata' aj Israel
pa ri tinimit Éfeso. Ri tata' ri' Apolos u b'i'. Ri
are' jela' kel pa ri tinimit Alejandría. Sib'alaj
käna'wik käch'awik, xuquje' sib'alaj retam ru
Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik.

25 Ri are' k'ut yo'm tijonik che chrij ri
Qajaw Jesucristo chi rajwaxik ri kojonik

* **18:25** We tzij ri', "xuwi retam ri qasna' ri xub'an ri tat Juan", are kieb' oxib' ri kel kub'ij. Waral k'ut are kraj kub'ij chi mäja' retam jun jas kub'an ri Loq'alaj Espíritu, kok pa ranima' jun aretaq käkojon che ri Qajaw Jesús (Hechos 19:1-6).

che. Ruk' ronojel ranima' kätzijonik, jikom
k'u kub'an chutzijoxik jas ri xub'an ri Jesús,
pune ta ne xaq xuwi retam ri qasna' ri
xub'an ri tat Juan.*
26 Ri tat Apolos xuchaplej u tzijoxik ru
Loq' Pixab' ri Dios pa ri rachoch Dios, man
kuxej tä rib'. Aretaq k'ut xkitatab'ej ri nan
Priscila, ri tat Aquila, xkik'am b'i pa u tukiel
wi, xkiq'alajisaj k'u chuwäch jas ri qas tzij
chrij ru b'eyal ri kojonik chrij ri Dios.
27 Aretaq ri tat Apolos xuchomaj chi ke'
pa Acaya, ri kojonelab' xetob'an b'i che,
xkitz'ib'aj b'i jun wuj chke ri kojonelab' ri
e k'o pa Acaya rech utz u k'ulaxik käka'no.
Aretaq xopan ri tat Apolos pa Acaya, sib'alaj
xeuto' ri winaq ri e kojoninaq chik rumal ru
toq'ob' ri Dios pa ki wi'.
28 Ruk' nimalaj chuq'ab' ri tat Apolos
xuq'alajisaj chkiwäch konojel ri winaq chi
man qas tzij taj ri käkib'ij ri winaq aj Is-
rael. Ri e are' man jub'iq' taj xekowin che
ri tat Apolos, rumal chi xuk'ut chkiwäch ri
winaq jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik, chi ri Jesús are wa' ri Cristo ri
keye'm.

19

Ri tat Pablo kopan pa ri tinimit Éfeso

1 Aretaq ri tat Apolos k'o pa ri tinimit
Corinto, ri tat Pablo xok'ow pa taq ri alaj taq
tinimit ri e k'o puwi' taq ri juyub', xopan k'u
pa ri tinimit Éfeso. Chila' xeuriq wi jujun
kojonelab'.
2 Xuta' k'u chke we kojonelab' ri', xub'ij:
¿A xqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi' alaq aretaq
xkojon alaq? —xcha chke.
Ri e are' xech'awik, xkib'ij che: Man
jub'iq' taj qa tom u tzijol wa' chi k'o jun
Loq'alaj Espíritu, —xecha che.
3 Ri tat Pablo xuta' chke, xub'ij: ¿Jas k'u u
wäch qasna' ri b'anom chech alaq? —xcha
chke.
Ri e are' xech'awik, xkib'ij che: Are ri
qasna' ri xub'an ri tat Juan, —xecha che.
4 Ri tat Pablo xub'ij chke: Qas tzij ri tat
Juan xub'an ki qasna' ri winaq ri xkik'ex
kanima', xkik'ex k'u ki chomanik. Xub'ij k'u
chke ri winaq chi rajwaxik kekojon na che
ri Jun chik ri käpetik, are k'u ri Jesús wa', ri
Cristo, —xcha ri tat Pablo chke.
5 Aretaq xkita ri xub'ij, xb'an ki qasna' pa
ru b'i' ri Qajaw Jesús.
6 Aretaq ri tat Pablo xuya u q'ab' pa ki wi',
xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi', xech'aw pa
jule' taq ch'ab'al chik, xkitzijoj k'u ri tzij ri
xeyi' chke rumal ri Dios.
7 Kraj e kab'lajuj achijab' wa' chkonojel.
8 Ri tat Pablo, oxib' ik' xutaqej opanem pa
ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq
aj Israel, ri xutzijoj wi ru Loq' Pixab' ri Dios,
man kuxej tä k'u rib'. Xukoj u chuq'ab' che
ki tzijob'exik ri winaq chrij ru taqanik ri
Dios, xuquje' chuk'utik chkiwäch chi are qas
tzij ri tajin kub'ij chke.
9 E k'o k'u jujun ri man xkita tä ri xub'ij
rumal chi xa ab'ajarinaq ri kanima'. Man
xkaj taj xekojonik, xane xa k'äx xech'aw
chrij ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch
konojel ri winaq. Xutas k'u rib' ri tat Pablo
chkij we winaq ri', xeuk'am b'i ri kojonelab'
pa jun escuela rech jun tata', Tiranno u b'i'.
Chila' k'ut xeutijoj wi ronojel q'ij.
10 Kieb' junab' je' xutaqej u b'anik wa'. Je
ri' chi konojel ri e k'o pa Asia, winaq aj Israel
xuquje' winaq ri man e aj Israel taj, xkita ru
Loq' Pixab' ri Dios chrij ri Qajaw Jesucristo.
11 Ri Dios k'ut xub'an nimaq taq kajmab'al
rumal ri tat Pablo.
12 Je ri' chi ri su't, ri atz'iaq ri kojom ru-
mal ri tat Pablo, xekiya chkij ri ki cuerpo
ri yawab'ib', xekunatajik, xuquje' e k'o
yawab'ib' ri xeb'el itzel taq espíritus chke.
13 E k'o k'u jujun winaq aj Israel ri xaq
xeb'inik, xekesaj itzel taq espíritus chke ri
winaq. Ri e are' xkaj xkikoj ru b'i' ri Qajaw
Jesús chub'anik wa', xkib'ij k'u chke ri itzel
taq espíritus: Pa ru b'i' ri Jesús ri kutzijoj ri
tat Pablo, kujtaqan chiwe chi kixel b'ik, —
xecha chke.
14 Jujun ri xeb'anow wa' e are' ri wuqub'
u k'ojol jun tata', Esceva u b'i'. Ri tata' ri' are
jun aj Israel, jun chke ri ki nimal sacerdotes.
15 Aretaq k'ut je' xka'no, ri itzel espíritu
xub'ij chke: Wetam u wäch ri Jesús, xuquje'
wetam jachin ri' ri tat Pablo, are k'u ri ix,
¿jachin k'u ri ix? —xcha chke.
16 Ri achi k'ut ri k'o ri itzel espíritu che,
ruk' nimalaj chuq'ab' xuk'iäq rib' chkij.
Xkowin k'u che ki ch'akik konojel. Ko
xeuchapo, xub'an k'ia u wäch k'äx chke, je ri'
chi man k'o tä chi katz'iaq chkij. Soktajinaq
chik xeb'el b'i pa ri ja, xeanimaj k'u b'ik.
17 Xketamaj k'u wa' konojel ri winaq ri
e k'o pa ri tinimit Éfeso, winaq aj Israel,
xuquje' winaq ri man aj Israel taj, je ri' chi
xkixej kib' konojel. Are k'u xkinimarisaj na
u q'ij ri Qajaw Jesús.
18 Xuquje' e k'ia chke ri winaq ri xeko-
jonik, xepetik, xkiq'alajisaj jachike ri man
utz taj ri ka'nom nab'e.
19 Xuquje' e k'ia chke ri winaq ri nab'e
kanoq käka'n ri itzinik, xkik'am loq ri ki wuj
ri xkikojo, xekiporoj k'u chkiwäch konojel
ri winaq. Aretaq xkajilaj ri rajil taq ri wuj,
xkilo chi are kawinaq lajuj mil quetzales
chronojel.
20 Rumal konojel taq wa' we kajmab'al ri',
xel u tzijol ru Loq' Pixab' ri Dios pa ronojel
tinimit, e k'ia k'u ri winaq ri xekojonik.
21 Te k'u ri' ri tat Pablo xuchomaj chi utz la'
we ke' che ki solixik taq ri tinimit re Mace-
donia, re Acaya, kutaqej k'u ru b'e, kopan

pa ri tinimit Jerusalén. Xub'ij k'ut chi aretaq käto'taj pa Jerusalén, rajwaxik xuquje' chi ke' pa ri tinimit Roma.

22 Xeutaq k'u b'i ri a Timoteo rachi'l ri tat Erasto, kieb' chke ri ketob'an ruk', rech keb'e' pa Macedonia. Are k'u ri are' xk'oji na kan kieb' oxib' q'ij pa Asia.

Ri winaq käkiyak kib' chrij ri tat Pablo pa ri tinimit Éfeso

23 Pa taq ri q'ij ri' xchaptaj jun ch'oj chkixol ri winaq pa ri tinimit Éfeso rumal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

24 Are xchaptaj wa' rumal jun tata', Demetrio u b'i'. We tata' ri' are jun ch'ayal ch'ich' ri kub'an alaj taq ja re saq puaq ri käkesaj u wäch ri rachoch ri ki dios ri winaq aj Éfeso, Diana u b'i'. Käkich'ak k'u nim puaq ri achijab' ri kechakun ruk'.

25 Ri tat Demetrio xeumulij k'u ri ajchakib', xuquje' nik'iaj achijab' chik ri junam ki chak ruk', xub'ij chke: Etam alaq chi nim jub'iq' ri tajin käqach'ak chrij we chak ri'.

26 Kil b'a' alaq xuquje' käta alaq chi we achi ri', Pablo u b'i', kub'ij chi ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq man e dios tä ri'. Man xuwi tä k'u ri winaq pa Éfeso u kojom ki k'ux, xane xuquje' ne ri winaq pa taq konojel ri tinimit ri e k'o pa Asia.

27 We ne man nim tä chi kil wi ri rachoch ri nimalaj dios Diana, käsach k'u u wäch ri qa k'ay, are sib'alaj k'äx wa'. Je ri' man käyi' tä chi u q'ij we nimalaj dios ri' ri käq'ijilax kumal konojel ri winaq aj Asia, xuquje' kumal konojel ri winaq cho ruwächulew, —xcha chke.

28 Aretaq xkita wa' we tzij ri', sib'alaj xpe koyowal, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Nim u q'ij ri Diana ri ki dios ri aj Éfeso! —xecha'.

29 Konojel k'u ri winaq pa ri tinimit xa xsach ki k'ux. Xaq jun xkiyo', xeb'e' chkij ri tat Gayo, ri tat Aristarco. Kieb' tata'ib' wa' aj Macedonia e rachi'l ri tat Pablo. Xekicharchatej k'u b'i pa ri k'olib'al ri e naq'atal wi ri winaq käkimulij wi kib'.

30 Ri tat Pablo, are ta xraj xok b'i kuk' rech keutzijob'ej ri winaq, are k'u ri kojonelab' xkiq'atej.

31 Xuquje' jujun tata'ib' ri k'o ki taqanik pa ri q'atb'al tzij re Asia, ri e utz ruk' ri tat Pablo, xkitaq u b'ixik che chi mok b'i jela' chkixol ri winaq.

32 Ri winaq ri ki mulim kib' xaq xkiraq ki chi', jun wi ri xkib'ij ri nik'iaj, jun chi wi ri xkib'ij ri nik'iaj chik, rumal chi xaq xeb'el ch'uj. E k'ia chke ri man ketam taj jas che ki mulim kib'.

33 K'o k'u jun achi aj Israel chila', Alejandro u b'i'. Xesax k'u loq ri tata' ri' chkixol ri winaq. Are ri ch'ikimim loq kumal ri winaq aj Israel. E k'o k'u jujun xkib'ij che jas ri tajin käb'anik. Ri tat Alejandro xuyak ru q'ab' chub'ixik chke chi mech'aw chik. Are k'u kraj käkitzijob'ej ri winaq che ki to'ik ri kieb' tata'ib'.

34 Aretaq k'ut xkich'ob' ri winaq chi ri are jun achi aj Israel, konojel xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Nim u q'ij ri Diana, ri ki dios ri aj Éfeso! —xecha ri'.

35 Xpe k'u ri ajtz'ib' re ri tinimit. Aretaq xkowinik xub'ano chi ri winaq käkitatab'ej ri kub'ij, xub'ij chke: Alaq ri', alaq tata'ib' aj Éfeso, konojel ri winaq ketam chi we tinimit Éfeso k'o reqle'n chuchajixik ri rachoch ri nimalaj qa dios Diana, xuquje' ri ab'aj, ru wächb'al ri are' ri xtzaq loq chikaj.

36 Qetam k'ut chi man k'o tä jun ri mat retam wa'. ¡Xaq jun k'ol wi alaq! K'o jas mäb'an alaq ri mat kächomaj na alaq ruk' utzil.

37 We achijab' ri' ri k'amom alaq loq, man k'o tä jas jun äwas ri ka'nom, man e yoq'oninaq tä k'u che ri qa dios ri Diana.

38 We ri tat Demetrio xuquje' ri kechakun ruk' ketam chi k'o jun k'äx ri u b'anom jun chke ri achijab' ri', are ki patän ri q'atal taq tzij xuquje' ri q'atb'al taq tzij ri e k'olik. Chila' je'kib'ij wi chkijujunal chub'ixik jachike ri k'o pa kanima'.

39 We are jun chi wi ri kaj alaq, kuya' käb'ij alaq wa' aretaq käqamulij qib' rech käqachomaj wa' chnojimal.

40 Xib'ib'al k'u wa' we käb'ix chqe chi xa käqayak qib' chkij ri ketaqan pa qa wi' xa rumal ri xb'antaj waral kämik. Man k'o tä k'u jas kuya' käqab'ij chke we käta' chqe jas u b'anik ri ch'oj ri' ri xb'anik, —xcha'.

41 Xuwi xb'itaj wa' rumal ri ajtz'ib' re ri tinimit, xub'ij chke ri winaq: ¡Xujto'taj b'a'! —kächa'. Oj alaq cho ja, —xcha chke ri winaq.

20

Ri Pablo ke' pa Macedonia xuquje' pa Grecia

1 Aretaq xtäni wa' we ch'oj ri', ri tat Pablo xeusik'ij ri kojonelab' rech keupixb'aj, kuku'b'isaj ki k'ux. Te k'u ri' xeuch'ab'ej kanoq, xe' k'u pa Macedonia.

2 Xeuch'ab'ej k'u ri qachalal ri e k'o pa taq ri tinimit ri xok'ow wi. Xaq je ri' sib'alaj xuya anima' chke ri kojonelab'. Te k'u ri' xopan ri are' pa Grecia.

3 Oxib' ik' xk'oji na chila'. Xaq jub'iq' man xok tä ri are' pa barco rech ke' pa Siria aretaq xuto chi ri winaq aj Israel tajin käkichomaj u b'anik k'äx che. Rumal wa' xuchomaj chi utz na kätzelej chraqan, kok'ow chi na jumul pa Macedonia.

4 Xachi'lax k'u b'i rumal ri tat Sópater aj Berea, ri tat Aristarco, ri tat Segundo aj

Tesalónica, ri tat Gayo aj Derbe, ri a Timoteo, xuquje' nik'iaj kojonelab' aj Asia, ri tat Tíquico, xuquje' ri tat Trófimo.
5 We qachalal ri' xenab'ejik, xujkeyej k'u pa ri tinimit Troas.
6 Are k'u ri uj, aretaq xok'ow ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk', xujel b'i pa ri tinimit Filipos pa barco. Ok'owinaq chi k'u job' q'ij, xeqariqa pa ri tinimit Troas. Wuqub' q'ij k'ut xujkanaj na kan chila'.

Waral kub'ij wi ri xub'an ri tat Pablo pa ri tinimit Troas

7 Pa ri nab'e q'ij re ri semana xqamulij qib' rech kujwi' junam, käqatij k'u ri wa natab'al re ru kämikal ri Qajaw Jesús. Are k'u ri tat Pablo xeutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri kojonelab'. Rajwaxik k'ut chi ri tat Pablo kel b'i chila' chukab' q'ij. Rumal ri' naj xtzijon na k'ä xuriq na ri nik'iaj aq'ab'.
8 Are pa ri u rox wiq ja qa mulim wi qib'. Chila' k'ut e k'o k'ia chäj tzijtalik.
9 K'o k'u jun ala, Eutico u b'i', t'uyul pa ri ventana. Ri ala sib'alaj k'äx u waram, xtzaq k'u loq pulew tzpa ru rox wiq ja, käminaq chik xyakik.
10 Xqaj k'u loq ri tat Pablo, xjupi' puwi' ri ala, xulaq'puj, te k'u ri' xub'ij chke ri qachalal: Mäxej ib' alaq, qachalal, are k'asal chik ri ala, —xcha chke.
11 Ri tat Pablo xpaqi chi jumul pa ri ja, xupir ri wa, junam xwi' ri are' kuk' ri kojonelab'. Xutaqej k'u tzijonem k'ä xsaqir na. Te k'u ri' xel b'i chila'.
12 Are k'u ri ala k'asal chik xkik'am b'ik. Konojel k'ut sib'alaj kekikot chik.

Ri tat Pablo kel b'i pa ri tinimit Troas, kopan k'u pa ri tinimit Mileto

13 Ri uj xujnab'ejik, xuje' pa barco, xujopan pa ri tinimit Asón. Jela' xuje' wi rech käqariq ri tat Pablo, xok k'u b'i quk' pa ri barco chila'. Je ri' xqa'no rumal chi ri tat Pablo xuchomaj chi ke' chraqan pa Asón.
14 Aretaq xqariq qib' ruk' ri tat Pablo, xok ri are' quk' pa ri barco. Junam chik xuje' pa ri tinimit Mitilene.
15 Pa barco xujel chi na b'i chila', xqataqej k'u ri qa b'e. Chukab' q'ij k'ut xujopan chuwäch ri Quío. Che ri jun q'ij chik xujopan pa ri tinimit Samos chi' ri mar. Xujuxlan k'u pa ri tinimit Trogilio, te k'u ri', chukab' q'ij, xujopan pa ri tinimit Mileto.
16 Je ri' xqa'no rumal chi ri tat Pablo xuchomaj chi man kok'ow tä pa ri tinimit Éfeso rech man käb'eytaj tä pa Asia. Are k'u kraj kopan chanim pa ri tinimit Jerusalén we käkowinik rech kärok'owisaj ri nimaq'ij re Pentecostés chila'.

Ri tat Pablo kätzijon kuk' ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' aj Éfeso

17 Aretaq uj k'o chi pa ri tinimit Mileto, ri tat Pablo xtaqan che ki sik'ixik ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso.
18 Aretaq xeopanik, xub'ij chke: Qachalal, etam alaq jas ri nu k'aslemal qas pa ri nab'e q'ij ri xinul uk' alaq waral pa Asia.
19 Ronojel q'ij ri xink'oji uk' alaq xinpatänij ri Qajaw Jesús, man xinnimarisaj tä wib'. Ruk' taq oq'ej xinb'an ri nu chak uk' alaq, xuquje' xinriq k'ia u wäch k'äxk'ol ri xepe chwij rumal ronojel ri xka'n ri winaq aj Israel chwe.
20 Pune je ri', man xinya tä kan u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chech alaq, xuquje' ronojel u wäch tijonik ri kajwataj chech alaq rech käriq alaq ri utzil. Xane xintzijoj wa' chuwäch alaq cho taq ri achoch alaq, xuquje' chkiwäch konojel ri nik'iaj winaq.
21 Xinb'ij chke ri winaq aj Israel, xuquje' ri nik'iaj winaq chik chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik cho ri Dios, xuquje' käkiya kan ri ki mak, kekojon k'u che ri Qajaw Jesucristo.
22 Kämik k'ut kine' pa ri tinimit Jerusalén. Rajwaxik k'ut kinniman che ri Loq'alaj Espíritu ri taqowinaq wa' chwe. Man wetam tä k'ut jas ri käb'an na chwe chila'.
23 Xuwi wetam jas ri u b'im ri Loq'alaj Espíritu chwe pa taq konojel ri tinimit ri kine' wi, chi kinoksax na pa che', sib'alaj kinriq na k'äx.
24 Man k'o tä k'u jun chke we k'äxk'ol ri' ri kinok il rumal. Xuquje' ne ri nu k'aslemal man are tä qas nim kinwil wi. Are kwaj kink'is ri nu chak ri nu taqem rech kinopan pa ri k'isb'al re ri nu k'aslemal ruk' kikotem. Kwaj k'ut kink'is u b'anik ri yo'm pa nu q'ab' rumal ri Qajaw Jesús. Are wa' ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq, kinb'ij chke chi ri Dios sib'alaj kurayij kutoq'ob'isaj na ki wäch nimalaj konojel, —kächa ri tat Pablo.
25 Kämik k'ut qas wetam chi man k'o tä jun chech alaq, ri nu tzijom ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio che chrij ru taqanik ri Dios, ri käril chi na jumul nu wäch.
26 Rumal ri' kinb'ij chech alaq pa we q'ij kämik chi ri in man k'o tä nu mak che jachin jun chech alaq we käsach u wäch.
27 Je ri', rumal chi xinya u b'ixik chech alaq ronojel ri u chomam ri Dios pa qa wi'. Man k'o tä jas jun u wäch tijonik ri mat xinya chech alaq.
28 Chajij b'a' ib' alaq, chechajij k'u alaq ri qachalal kojonelab'. Kojom k'u alaq che k'amal taq ki b'e rech kechajij alaq konojel ri qachalal ri e kojoninaq che ri Qajaw Jesús. Xkäm k'u ri Are' cho ri cruz, xuya k'u ru kik'el rech käkiriq ru tob'anik ri Dios.
29 Wetam k'ut chi aretaq in elinaq chi

b'i uk' alaq, kepe na achijab' ri käka'n na k'äx chke ri qachalal kojonelab', je' ta ne e k'a'nalaj taq utiw wa' ri kekitij taq ri chij.
30 Kek'oji k'u na jujun achijab', b'anal taq tzij, xol alaq, ri kekitijoj ri winaq che ri man qas tzij taj chuk'exwäch ri qas tzij rech keb'e' ri kojonelab' kuk'.
31 ¡Chila b'a' alaq wa', chk'ask'at alaq! Chna'taj chech alaq chi oxib' junab', chi paq'ij chi chaq'ab', man xintäni tä che pixb'exik alaq chjujunal alaq ruk' taq oq'ej, —kächa chke.
32 Are k'u ri kämik, qachalal, kinjach kan alaq pu q'ab' ri Dios rech man käsach tä chech alaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri kuk'ut chqawäch chi sib'alaj nim ru toq'ob' ri Are' pa qa wi'. We tzij ri' käkowinik kub'ano chi käk'oji chuq'ab' alaq, xuquje' kub'ano chi käriq alaq ri echb'al alaq junam kuk' konojel ri e rech ri Dios.
33 Man are tä saq puaq, man are tä q'än puaq, man are tä atz'iaq rech jachin chech alaq nu rayim u wäch.
34 Qas etam alaq chi xinchakun chuch'akik ronojel ri xajwataj chwe, xuquje' ri xajwataj chke ri e k'o wuk'.
35 Pa ronojel ri nu tijonik nu k'utum chuwäch alaq chi rajwaxik kujchakunik chuch'akik ri kajwataj chqe, rech xuquje' kujkowinik keqato' ri k'o ki rajwaxik. Xinna'taj chech alaq ru tzij ri Qajaw Jesús ri kub'ij: "Are utz na re ri winaq ri k'o kusipaj che jun chik chuwäch ri jun ri xaq xuwi kuk'amo," —kächa', —xcha ri tat Pablo chke.
36 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, xxuki'k, xub'an orar junam kuk' konojel.
37 Konojel k'ut xeb'oq'ik, xkik'iäq kib' chuqul ri tat Pablo, xkitz'umaj.
38 Sib'alaj xeb'isonik rumal ri xub'ij chke chi man k'o tä chi jumul ri käkil na u wäch. Xkachi'laj k'u b'ik, xekijacha kan chi' ri mar jawije' k'o wi ri barco.

21

Ri tat Pablo ke' pa ri tinimit Jerusalén

1 Aretaq xeqaya kan ri qachalal, xujok pa ri barco, jikom xuje' pa Cos. Chukab' q'ij chik xujq'ax pa Rodas, te k'u ri' xuje' pa ri tinimit Pátara.
2 Xqariq k'u jun barco pa Pátara ri ke' pa Fenicia, xujok k'u chupam, xqataqej k'u ri qa b'e.
3 Aretaq xujq'ax pa ri mar, xqil apan ri Chipre, xqaya k'u kan pa ri qa mox, xqataqej ri qa b'e, xujopan pa Siria. Xujok'ow k'u na pa ri tinimit Tiro rumal chi ri barco xuya na kan eqa'n chila'.
4 Xeqariq jujun kojonelab' chila', xa je ri' xujkanaj kan wuqub' q'ij kuk'. K'o k'u ri xq'alajisax chkiwäch ri kojonelab' rumal ri Loq'alaj Espíritu rech käkib'ij che ri tat Pablo chi me' pa ri tinimit Jerusalén.
5 Aretaq xtz'aqat ri wuqub' q'ij kuk' ri kojonelab', xujel b'i pa ri tinimit Tiro. Konojel ri kojonelab', ri achijab' kachi'l ri kixoqil, xuquje' ri kalk'ual xuje'kijacha kanoq. Aretaq xujopan chi' ri mar xujxuki'k, xqa'n orar.
6 Te k'u ri' xqajach qib'. Xeqach'ab'ej kan ri qachalal, te ri' xujok pa ri barco, are k'u ri e are' xetzelej kan cho kachoch.
7 Ri uj xqataqej ri qa b'e pa ri mar, qelik loq pa ri tinimit Tiro, xujopan pa ri tinimit Tolemaida. Xqayala rutzil ki wäch ri qachalal ri e k'o chila', xujkanaj k'u na jun q'ij kuk'.
8 Chukab' q'ij chik xujel b'i pa Tolemaida, ri tat Pablo xuquje' ri uj, ri uj rachi'l, xuje' pa ri tinimit Cesarea. Chila' k'ut xuje' cho rachoch ri tat Felipe, tzijol re ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Ri are' k'ut are jun chke ri wuqub' diáconos ri xecha' nab'e pa Jerusalén.*
9 Ri tat Felipe, e k'o kiejeb' u mia'l ri man e k'ulan taj. We alitomab' ri' tajin käkiq'alajisaj ri tzij ri yo'm chke rumal ri Dios.
10 Ya xke' kieb' oxib' q'ij ri uj k'o chila', aretaq xopan jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri petinaq pa Judea, Agabo u b'i'.
11 Ri are' xopan che qa ch'ab'exik, xuk'am k'u ru pas ri tat Pablo, xuxim ri raqan xuquje' ru q'ab' chb'il rib', xub'ij: Ri Loq'alaj Espíritu kub'ij chi aretaq kopan ri ajchaq'el we pas ri' pa ri tinimit Jerusalén, je wa' käka'n na ri winaq aj Israel chuyutik. Te ri' käkijach na pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik, ri man e aj Israel taj, —xcha ri tat Agabo.
12 Aretaq xqata wa' we tzij ri', ri uj xuquje' ri winaq aj Cesarea ri e k'o quk' xqab'ochi'j ri tat Pablo chi man ke' tä ri' pa Jerusalén.
13 Are k'u ri tat Pablo xch'awik, xub'ij chqe: ¿Jas che koq' alaq, käya alaq nimalaj b'is che ri wanima'? Ri in nu yo'm wib', man xuwi taj chi kinyutik, xane xuquje' chi kinkämisax chila' pa ri tinimit Jerusalén rumal rech ri Qajaw Jesús, —xcha chke.
14 Rumal k'u chi man xujkowin taj xqaq'atej, xaq xqaya kan chi je ri', xqab'ij k'ut: ¡Chub'ana b'a' ru rayinik ri Dios puwi' la! —xujcha che.
15 Ok'owinaq k'u kieb' oxib' q'ij, xqa'n k'u u b'anik ri jastaq qe. Te k'u ri' xuje' pa ri tinimit Jerusalén.
16 Xujkachi'laj k'u b'i jujun kojonelab' aj Cesarea. Jun chke ri kojonelab' are jun tata' aj Chipre, Mnasón u b'i'. Tzojer loq we tata' ri' are kojonel. Ruk' k'u ri are' qa chomam kujkanaj wi kanoq.

* **21:8** Ri "wuqub' diáconos": Chawila' wa' pa Hechos 6:1-6.

Ri tat Pablo kopan cho rachoch ri tat Jacobo

17 Aretaq xujopan pa ri tinimit Jerusalén,
xujkik'ulaj ri qachalal, sib'alaj xekikot quk'.
18 Chukab' q'ij xe' ri tat Pablo quk', xuje'
k'u chuch'ab'exik ri tat Jacobo. Ki mulim k'u
kib' konojel ri k'amal taq ki b'e ri qachalal
kojonelab' chila'.
19 Ri tat Pablo xuya rutzil ki wäch konojel,
te k'u ri' xutzijoj na ronojel jas ru b'anom ri
Dios chkixol ri nik'iaj winaq chik ri man e aj
Israel taj rumal ri chak ru b'anom kuk'.
20 Aretaq ri e are' xkita ri xub'ij, xkiya u
q'ij ri Dios. Xkib'ij k'u che ri tat Pablo: Je',
qachalal. Pune ta ne je ri', e k'ia mil winaq
aj Israel ri e kojoninaq. Ri e are' k'ut käkib'ij
chi tzrajwaxik wi käqataqej u b'anik ri kub'ij
ru Pixab' ri Moisés, —kecha'.
21 B'im k'u chke we winaq ri' chi ri lal
tajin ketijoj la konojel ri winaq aj Israel ri e
k'o chkixol ri nik'iaj winaq chik chi ya man
rajwaxik tä chik keniman che ri xtaqan wi ri
qa mam Moisés. Xuquje' käkib'ij chi käb'ij la
chke chi man rajwaxik taj kok ri retal ri ojer
trato che ri ki cuerpo ri ki k'ojol, xuquje' chi
man rajwaxik tä käka'no jas ri uj naq'atal wi.
22 ¿Jas ta k'u lo käqa'no? Käkimulij k'u na
kib' ri winaq aretaq käkito chi lal ulinaq.
23 Are utz na we käb'an la ri käqab'ij che la:
E k'o quk' uj kiejeb' achijab' ri käka'n na jas
ri xkichi'j u b'anik cho ri Dios.
24 Chek'ama b'i la we achijab' ri' uk' la,
aretaq käkesaj ri äwas chkij ri e are', b'ana
la ri e la junam kuk'. Chya la ri puaq ri
rajwaxik chke rech kekowinik käkisokaj na
ri ki wi'. Je ri' konojel käkil na chi man qas
tzij tä ri' ri käb'ix chij la, xane ri lal xuquje'
känimaj la ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés.
25 Are k'u ri winaq ri man e aj Israel taj
ri e kojoninaq, k'o wuj qa tz'ib'am b'i chke,
qa b'im b'ik chi man keb'ok tä il, xane xaq
xuwi rajwaxik chi man käkitij tä ri ti'j ri yo'm
chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal
winaq, chi man käkitij tä kik', chi man käkitij
tä ri ki ti'jol awaj ri e jitz'am che ki kämisaxik,
xuquje' chi man käka'n tä ke jas ri käka'n ri
tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab',
—xecha che ri tat Pablo.

Käkiyak kib' ri winaq chrij ri tat Pablo, kächap kumal, käch'ayik

26 Xpe k'u ri tat Pablo, xeuk'am b'i ri
kiejeb' achijab' ruk'. Chukab' q'ij xresaj ri
äwas chrij junam kuk', te k'u ri' xok pa ri
nimalaj rachoch Dios chub'ixik chke janipa'
q'ij kraj na che resaxik ri äwas chkij, aretaq
chkijujunal käkiya ri rajwaxik käsipax cho ri
Dios.
27 Aretaq k'ut xa jub'iq' kraj chi kätz'aqat
ri wuqub' q'ij, e k'o jujun winaq aj Israel ri
e petinaq pa Asia ri xkil ri tat Pablo k'o pa ri
nimalaj rachoch Dios. Xekimulij ri winaq,
xkisach ki k'ux, xaq jun xkiyo' xeb'e' chrij ri
are'.
28 Xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Tata'ib' aj Israel!
¡Chujto' alaq! Are achi wa' ri käb'in pa kono-
jel taq ri tinimit. Kuya tijonik chke ri winaq,
kub'ij ri man utz taj chkij ri qa winaqil, chrij
ru Pixab' ri Moisés, xuquje' chrij we loq'alaj
ja ri'. E u k'amom k'u b'i jujun winaq aj
Grecia ri man e qa winaqil taj pa ri nimalaj
rachoch Dios, u b'anom ri äwas u b'anik pa
we loq'alaj k'olib'al ri', —xecha'.
29 Je' xkib'ij wa' rumal chi kilom ri tat
Pablo k'o pa ri tinimit Jerusalén, rachi'l ri tat
Trófimo aj Éfeso. Xkichomaj k'ut chi xuk'am
b'i ri are' pa ri nimalaj rachoch Dios.
30 Konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén
xeb'el ch'uj. Aninaq xkimulij kib', xkichap
ri tat Pablo, xkicharchatej loq chupam ri
nimalaj rachoch Dios, xekitz'apij k'u kan ri
porta.
31 Tajin käkitzukuj jas käka'no chukämisaxik
aretaq xyi' u b'ixik che ri tata', ri ki nimal ri
soldados aj Roma, chi konojel ri winaq pa ri
tinimit Jerusalén tajin keb'el ch'uj, sachinaq
k'u ki k'ux.
32 Ri nim taqanel ri' xeumulij jujun u sol-
dados, xuquje' jujun chke ri ki nimal taq ri
soldados, sib'alaj aninaq xeb'e' jela' jawije' e
k'o wi ri winaq. Aretaq ri winaq xkil ri nim
taqanel e rachi'l ru soldados, xkitanab'a' u
ch'ayik ri tat Pablo.
33 Xpe k'u ri tata' ri' ri kätaqan pa ki wi'
ri soldados, xe'k, xuchap ri tat Pablo. Te
k'u ri' xtaqan chuyutik ruk' kieb' ximib'al re
ch'ich'. Xuta' k'u chke ri winaq jachin ri tat
Pablo, xuquje' jas ru mak.
34 Are k'u ri winaq käkiraq ki chi', jun
wi ri käkib'ij ri nik'iaj, jun chi wi ri käkib'ij
ri nik'iaj chik. Ri tata' man xkowin tä
chuch'ob'ik jas ri xk'ulmatajik rumal chi
ri winaq xaq käkiraq ki chi'. Je ri' xtaqan
chuk'amik b'i ri tat Pablo pa ri ja ri e jeqel
wi ri soldados.
35 Aretaq xeopan cho ri gradas rech ri
ja, ri soldados ri ki k'amom b'i ri tat Pablo
xajwataj na xkitelej, xkipaqab'a', rumal chi
konojel ri winaq sib'alaj kech'ikimij kib'.
36 Konojel k'u ri winaq ri e teren chkij
käkiraq ki chi', käkib'ij: ¡Chkämisaxoq! —
kecha'.

Ri tat Pablo keuch'ab'ej ri winaq chuto'ik rib'

37 Aretaq tajin käk'am b'i ri tat Pablo chu-
pam ri ja ri e jeqel wi ri soldados, ri are'
xuta' che ri tata' ri kätaqan pa ki wi', xub'ij
che: ¿A kuya' kintzijon jun rat uk' la? —xcha
che.
Ri tata' xuta' che, xub'ij: ¿A awetam
katch'aw pa ch'ab'al griego? —kächa'.
38 ¿A mat at ri' ri jun achi aj Egipto, ri xke'
kieb' oxib' q'ij wa' xuyak rib' chrij ri q'atb'al

tzij, te k'u ri' xeumulij kiejeb' mil achijab'
kämisanelab', xeuk'am k'u b'i pa ri juyub' ri
kätz'inowik? —xcha che.
39 Xub'ij k'u ri tat Pablo che: Ri in, in jun
chke ri winaq aj Israel, xil k'u nu wäch pa
Tarso, jun tinimit wa' re Cilicia ri nim u
b'anik. Jela' k'ut kinel wi. Kinta' jun toq'ob'
che la chi käya la chwe chi keinch'ab'ej ri
winaq, —xcha ri tat Pablo che.
40 Ri tata' xuya' che chi käch'awik. Ri tat
Pablo xtak'i puwi' taq ri gradas, xuyak ru
q'ab' chkiwäch ri winaq chub'ixik chke chi
mech'aw chik. Aretaq xetäni ri winaq, ri
tat Pablo xeuch'ab'ej pa ri ch'ab'al hebreo,
xub'ij:

22

1 Loq'alaj taq qachalal, alaq k'amal taq
qa b'e, tampe alaq ri kinb'ij chuwäch alaq
chuto'ik wib', —kächa chke ri winaq.
2 Aretaq ri winaq xkito chi ri tat Pablo
keuch'ab'ej pa ch'ab'al hebreo, xaq jun
xek'oji wi, xkitatab'ej na ri kub'ij. Kub'ij k'u
ri tat Pablo chke:
3 Ri in, in winaqil alaq, in aj Israel. Xil nu
wäch pa Tarso, tinimit wa' re Cilicia. Waral
k'ut pa Jerusalén xink'iy wi. Qas utz nu
tijoxik xb'an rumal ri nim tata' Gamaliel che
ri ki pixab' ri qa mam ojer. Amaq'el ronojel
q'ij xintij nu chuq'ab' chupatänixik ri Dios,
jas ri käb'an alaq, onojel alaq kämik.
4 Nab'e kanoq ri in xinb'an na k'äx chke
konojel ri e kojoninaq che ri Utzalaj Tzij
re ri Evangelio, xintzukuj k'u ki kämisaxik.
Xeinchap achijab', ixoqib', xeinkoj k'u pa
che'.
5 Ri ki nimal sacerdotes xuquje' konojel ri
ki nimaqil ri winaq kekowinik käkiq'alajisaj
chi are ri qas tzij. Ri e are' xkiya b'i jujun
taq wuj chwe, tz'ib'am wa' chke ri qacha-
lal aj Israel ri e k'o pa ri tinimit Damasco.
Xaq je ri' xine' pa Damasco che ki tzukuxik
ri kojonelab' rech keinchapo, keink'am loq
waral pa Jerusalén, chuk'äjisaxik ki wäch, —
xcha ri tat Pablo chke.

Ri tat Pablo kutzijoj jas xub'ano aretaq xkojon che ri Cristo

6 B'enam k'u we pa ri b'e, opanem kinb'an
pa ri tinimit Damasco, qas pa ri nik'iaj q'ij,
xaq te'talik k'ut xtunun jun nimalaj saqil
chwij ri xpe chikaj.
7 Xintzaq pulew, te k'u ri' xinto k'o Jun
ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe: "Saulo,
Saulo, ¿jas che kab'an we nimalaj k'äx ri'
chwe?" —xcha'.
8 Ri in k'ut xinb'ij che: "¿Jachin ri lal, Tat?"
—xincha che. Ri Are' xub'ij chwe: "In ri' ri
Jesús aj Nazaret. Ri k'äx ri tajin kab'ano, are
chwe In tajin kab'an wi wa'," —xcha'.
9 Ri e k'o wuk' xkil ri saqil, sib'alaj k'u
xkixej kib'. Man xkita tä k'u ru ch'ab'al ri
Jun ri tajin käch'aw wuk'.
10 Ri in k'ut xinb'ij: "Tat, ¿jas kaj la chi
kinb'ano?" —xincha che. Xub'ij k'u ri Qajaw
Jesús chwe: "Chatwalijoq, chataqej ri a b'e
pa ri tinimit Damasco. Chila' k'ut käb'ix wi
na chawe jas ri rajwaxik kab'ano," —xcha
chwe.
11 Man xinkowin tä k'ut xinka'yik rumal
ri saqil, ri sib'alaj käjuluwik. Rumal ri' xa
xinyuqex b'i che ri nu q'ab' kumal ri wachi'l,
xinkik'am b'i pa Damasco, —kächa'.
12 K'o k'u jun tata' chila', Ananías u b'i'.
Ri are' sib'alaj käkojon che ri Dios, kunimaj
k'u ru Pixab' ri Moisés. Konojel ri winaq aj
Israel ri e k'o chila' pa Damasco käkib'ij chi
sib'alaj utz we tata' ri'.
13 We tata' ri' xopan che nu ch'ab'exik,
xub'ij k'u chwe: "Wachalal Saulo, chka'y chi
na la jumul chik," —xcha chwe. Chanim k'ut
xutzir ri nu waq'äch, xinkowinik xinka'yik,
xinwil k'u ri tata'.
14 Xub'ij k'u ri tata' chwe: "Cha'tal la ru-
mal ri ki Dios ri qa mam ojer rech ketamaj
la jas ru rayinik, xuquje' rech ketamaj la u
wäch ri Jikomalaj Patänil re ri Dios, xuquje'
rech käta la ri qas u ch'ab'al ri Are'.
15 Kok k'u na la che q'alajisal re ri Are'
chkiwäch ri winaq, kätzijoj na la ronojel ri
tom la, xuquje' ri ilom la.
16 ¿Jas ta ne ri keyej na la? ¡Jo' b'a'! Walij la,
chb'an qasna' la, ku'b'a k'ux la chrij ri Qajaw
Jesús, ta' la toq'ob' che rech käsachtaj ri mak
la, kub'an k'u ch'ajch'oj ri anima' la," —xcha
chwe, —xcha ri apóstol Pablo.

Ri tat Pablo kutzijoj ri xub'ano aretaq xtaq b'i chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq ri man e aj Israel taj

17 Ri tat Pablo xutaqej tzijonem, kub'ij:
Aretaq xintzelej loq pa we tinimit Jerusalén,
xine' k'u pa ri nimalaj rachoch Dios. Tajin
kinb'an orar chila', k'o k'u ri xuk'ut ri Dios
chnuwäch.
18 Xinwil ri Qajaw Jesús, xub'ij k'u chwe:
"Chakowij, chatel b'i chanim waral pa
Jerusalén, rumal chi ri winaq ri e k'o waral
man käkikoj tä na ri kab'ij chwij in," —xcha
chwe.
19 Ri in k'ut xinb'ij che: "Qajaw, ri e are'
ketam chi nab'e kanoq ri in xine' pa taq ri
rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj
Israel, xeinchap konojel ri kekojon che la,
xeinkoj pa che', xuquje' xeinch'ayo.
20 Aretaq k'ut tajin käkikämisaj ri tat Este-
ban ri patänil e la, ri käq'alajisan chij la, ri
in, in k'o kuk'. Sib'alaj utz k'ut xinwilo chi
käkämisaxik, xinchajij k'u ri ki q'u' ri tajin
kekämisan che," —xincha che.
21 Ri Qajaw Jesús xub'ij chwe: "Jat, rumal
chi rajwaxik katintaq b'i naj kuk' ri nik'iaj

winaq chik ri man e aj Israel taj," —xcha ri Are' chwe, —xcha ri tat Pablo chke ri winaq.

Ri tat Pablo k'o pu q'ab' ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados

22 Xuwi chi k'u wa' we tzij ri' xkita ri winaq chuchi' ri tat Pablo, xkichap k'u u raqik ki chi', xkib'ij: ¡Chkämisax we achi ri'! ¡Man ya'tal tä che chi käk'asi na! —xecha ri winaq.

23 Xkitaqej k'u u raqik ki chi', xkiroqij ri ki q'u' cho ri ulew, xkijopij ulew chikaj. (Je' xqa'no chuk'utik chi sib'alaj nim ri koyowal, man käqaj tä k'u chkiwäch ri tajin kub'ij ri tat Pablo.)

24 Ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados xuya taqanik chi koksax ri tat Pablo pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados, xuquje' xuya taqanik chi ko käch'ayik, te k'u ri' käk'ot u chi' rech kub'ij jas che ri winaq käkiraq ki chi' chrij.

25 Aretaq k'ut yutum chik ri are' rech käkich'ayo, xub'ij ri tat Pablo che ri ki nimal soldados ri tak'al chila' che kilik: ¿A ya'tal chech alaq käch'ay alaq jun achi ri jun kuk' ri winaq aj Roma* we ta mat q'atom tzij puwi' nab'e? —xcha che.

26 Aretaq ri tata' ri' xuta ri xub'ij ri tat Pablo, xe'k, xub'ij che ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados: ¿Jas ta k'u lo ri tajin käb'an la che we achi ri'? Ri are' are jun kuk' ri winaq aj Roma, —xcha che.

27 Ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados xe' ruk' ri tat Pablo, xuta' che, xub'ij: ¿A qas tzij chi at jun kuk' ri winaq aj Roma? —xcha che.

Ri tat Pablo xub'ij: Je', qas tzij, —xcha che.

28 Ri nim taqanel xub'ij che ri tat Pablo: Ri in xintoj nimalaj puaq rech kinok che jun chke ri winaq aj Roma, —xcha che.

Ri tat Pablo xch'awik, xub'ij: Ri in, in jun chke rumal chi je' nu b'anik wa' xil nu wäch, —xcha che.

29 Chanim ri soldados ri xa jub'iq' man xkich'ay ri tat Pablo xeb'el ruk', xkiya kanoq. Are k'u ri nim tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados, aretaq xretamaj chi ri tat Pablo are jun kuk' ri winaq aj Roma, sib'alaj xuxej rib' chi xtaqan chuyutik rech käch'ayik.

Ri tat Pablo käyi' chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel

30 Ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados xraj xretamaj jas ri qas u mak ri tat Pablo ri tajin käkib'ij ri winaq aj Israel chrij. Xaq je ri' chukab' q'ij xresaj ri ximib'al re ch'ich' che ri tat Pablo, te k'u ri' xtaqan che ki mulixik ri ki nimaqil ri sacerdotes aj Israel, xuquje' konojel ri ki nimaqil ri winaq. Xresaj k'u loq ri tat Pablo, xutak'ab'a chkiwäch.

23

1 Ri tat Pablo ko xka'y chke ri ki nimaqil ri winaq, xub'ij: Qachalal, ri in kinna' pa ri wanima' chi man k'o tä etzelal nu b'anom pa ri nu k'aslemal cho ri Dios petinaq loq, —xcha chke.

2 Are k'u ri tat Ananías, ri ki nimal sacerdotes, xuya taqanik chke ri winaq ri e k'o chuxkut ri tat Pablo chi käkich'ay pu chi' ruk' ri ki q'ab'.

3 Ri tat Pablo xch'awik, xub'ij che ri tat Ananías: ¡Qas tzij are ri Dios käch'ayow na la! ¡Ri lal xaq kieb' wäch la! Ri lal t'uyul la chila' rech käq'at la tzij je' jas ri kub'ij ri Pixab'. ¿Jas lo wa' ri käb'an la, kätaqan k'u la che nu ch'ayik? ¿A mat käniman la che ri kub'ij ri Pixab'? —xcha che.

4 Ri achijab' ri e k'o chunaqaj ri tat Pablo xkib'ij che: ¿A je' kab'ano chuch'ab'exik ri ki nimal sacerdotes rech ri Dios? —xecha che.

5 Ri tat Pablo xub'ij: Qachalal, man wetam taj chi are ri ki nimal sacerdotes. Kub'ij k'u pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Mab'ij ri man utz taj chrij ri jun ri kätaqan puwi' ra tinimit," —kächa', —xcha chke.

6 Ri tat Pablo xrilo chi jujun chke ri ki nimaqil ri winaq ri e k'olik, e are' jun kuk' ri tata'ib' saduceos, ri nik'iaj chik e are' jun kuk' ri tata'ib' fariseos. Rumal ri' ko xch'awik, xub'ij chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq: Qachalal, ri in, in fariseo, in u k'ojol jun fariseo. Tajin k'u käq'at tzij pa nu wi' rumal chi kinkojo chi kek'astaj na ri käminaqib', ku'l k'u nu k'ux chrij wa', —xcha chke.

7 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, ri tata'ib' fariseos, ri tata'ib' saduceos xkichap u chomalaxik kib', xech'ojinik. Je ri' chi ri winaq ri ki mulim kib' xub'an kieb' ki chomanik, xkitasala kib'.

8 Je' xka'n wa' rumal chi ri tata'ib' saduceos man käkikoj taj chi kek'astaj na ri käminaqib', man käkikoj taj chi e k'o ángeles, chi e k'o espíritus. Je wa' ri ki tijonik ri e are'. Are k'u ri tata'ib' fariseos käkikojo chi kek'astaj na ri käminaqib', xuquje' chi e k'o ángeles, chi e k'o espíritus. Je ri' ri ki tijonik ri e are'.

9 Konojel k'ut, ko na xkiraq ki chi'. Xewalij k'u jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab' ri e jun kuk' ri tata'ib' fariseos, xkib'ij: We achi ri' man k'o tä jun mak u b'anom. We ne jun espíritu, we ne jun ángel xuch'ab'ej, mäqaq'atej ne u wäch ri kub'an ri Dios, —xecha'.

* **22:25** Ri tat Pablo are jun aj Roma rumal chi xil u wäch pa ri tinimit Tarso, ri ketaqan wi ri winaq aj Roma. Are xuquje' jun aj Israel rumal chi ru tat, ru nan e are' aj Israel.

10 Sib'alaj k'u nim ri ch'oj chkixol ri
tata'ib'. Rumal ri' ri tata' ri ki nimal sol-
dados aj Roma xuxej rib' we ne käb'an
ch'äqataq che ri tat Pablo kumal ri e are'. Xa
je ri' xtaqan chke ru soldados chi keb'e'k,
käkesaj b'i ri tat Pablo chkixol rech käkik'am
b'i jumul chik pa ri ja ri e jeqel wi ri solda-
dos.
11 Chukab' aq'ab' xuk'ut rib' ri Qajaw Jesús
chuwäch ri tat Pablo, xub'ij che: ¡Pablo,
chachajij anima'! Rumal ri a b'anom, rumal
chi a q'alajisam waral pa ri tinimit Jerusalén
jachin ri in, jas k'u ri nu b'anom, xuquje' are
je' rajwaxik kab'an na che nu q'alajisaxik pa
ri tinimit Roma, —xcha che.

Ri winaq käkichomaj jas käka'n chukämisaxik ri tat Pablo

12 Chukab' q'ij chi k'ut jujun chke ri winaq
aj Israel xjunamataj ki tzij chi käkikämisaj ri
tat Pablo. Xka'n juramento chi käpe na k'äx
pa ki wi' we man käka'no jas ri xkichomaj,
chi man k'o tä jas käkitij na we ta mat nab'e
käkikämisaj ri tat Pablo.
13 E k'o na más chkiwäch kawinaq achijab'
ri xka'n wa' we juramento ri'.
14 Xeb'e' k'u wa' kuk' ri ki nimaqil ri sac-
erdotes xuquje' kuk' ri nik'iaj tata'ib' chik,
ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xkib'ij k'u
chke: Ri uj xqa'n juramento chi käpe na k'äx
pa qa wi' we man käqa'no jas ri xqachomaj,
chi man k'o tä jas käqatij na we ta mat nab'e
käqakämisaj na ri tat Pablo.
15 Ri alaq k'ut, xuquje' ri nik'iaj ki nimaqil
ri winaq, b'ij alaq che ri tata' ri kätaqan pa
ki wi' ri soldados chi kuk'am loq ri tat Pablo
chuwäch alaq chuweq, b'ij alaq chi xa käk'ot
alaq u chi' che retamaxik jas ri qas xub'ano.
Are k'u ri uj, k'ä mäjoq käpe ri are', kujk'oji
na apan chuyuxlexik rech käqakämisaj, —
xecha chke.
16 Are k'u jun ala, ri ral ri ranab' ri tat
Pablo, xuta wa', jas ri xkichomaj u b'anik,
xe' k'u ri are' pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados,
xub'ij wa' che ri tat Pablo.
17 Xa je ri' ri tat Pablo xusik'ij jun chke ri
tata'ib' ri ki nimal ri soldados, xub'ij che:
K'ama la b'i we ala ri' chuwäch ri tata' ri
kätaqan pa ki wi' konojel ri soldados, k'o k'u
ri kraj kub'ij che, —xcha che.
18 Ri ki nimal ri soldados xuk'am b'i ri
ala chuwäch ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri
soldados, xub'ij che: Ri tat Pablo ri ajpache'
xinusik'ij, te k'u ri' xuta' toq'ob' chwe chi
kink'am loq we ala ri' chuwäch la, k'o k'u ri
kraj kub'ij che la, —xcha che.
19 Ri tata', ri nim taqanel, xuk'am b'i ri
ala pu tukiel wi, xuta' k'u che: ¿Jas ri kawaj
kab'ij chwe? —xcha che.
20 Te ri' ri ala xub'ij che: Ri ki nimaqil ri
winaq aj Israel xjunamataj ki tzij chi käkib'ij
che la chi käk'am la b'i ri tat Pablo chkiwäch
ri ki nimaqil ri winaq chuweq, käkib'ij k'u na
chi xa käkik'ot u chi' che retamaxik jas ri qas
xub'ano.
21 Mäkoj b'a' la ri käkib'ij, rumal chi e
k'o na más chkiwäch kawinaq achijab' ri e
yuxleninaq ri tat Pablo. Ri e are' ka'nom
juramento chi käpe na k'äx pa ki wi' we ta
mat käka'no jas ri ki chomam, chi man k'o tä
jas käkitijo we ta mat nab'e käkikämisaj na ri
tat Pablo. Ri e are' k'ut chanim ri' e k'o chik,
xaq keye'm chi käya la chke jas ri käkib'ij, —
xcha che.
22 Ri tata' k'ut ri kätaqan pa ki wi' ri solda-
dos xub'ij che ri ala chi kel b'ik, xub'ij k'u che
chi k'o jun mub'ij wi chi xub'ij wa' che.

Ri tat Pablo kätaq b'i chuwäch ri tat Félix ri q'atal tzij

23 Te k'u ri' ri nim tata' ri kätaqan pa ki wi'
ri soldados xeusik'ij kieb' chke ri tata'ib' ki
nimaqil soldados, xuya k'u taqanik chke chi
kekimulij kieb' cientos soldados chkaqan,
oxk'al lajuj chik ri kekiejenik, xuquje' kieb'
cientos ri kekik'am b'i ki lanzas. Rajwaxik
k'ut käka'n u b'anik ri jastaq ke, xaq kek'oji
na chila' pa ri u b'elej hora chaq'ab', rech
keb'el b'ik, keb'e' pa ri tinimit Cesarea.
24 Xuquje' xuya taqanik chi kekicha' jujun
kiej, käb'an u b'anik jun rech k'o kukiejej b'i
ri tat Pablo, rech käkik'am b'ik, man k'o tä jas
jun k'äx kuriqo, xane utz u wäch kopan ruk'
ri q'atal tzij ri tat Félix.
25 Te k'u ri' ri tata' ri kätaqan pa ki wi'
konojel ri soldados xutz'ib'aj b'i jun wuj,
xuya b'i chke. Je wa' xub'ij ri wuj:
26 "In wa', ri in Claudio Lisias. Kintaq
b'i rutzil wäch la, tat Félix, lal ri' ri nimalaj
q'atal tzij.
27 We achi ri' xchap na kumal ri winaq aj
Israel, xaq k'u jub'iq' man xkikämisaj. Are-
taq k'ut xinwetamaj in chi are jun aj Roma,
xeinsik'ij ri nu soldados, xeintaq k'u che
resaxik pa ki q'ab' ri winaq aj Israel.
28 Xwaj k'ut xinwetamaj jas ri mak
xub'ano, ri käkib'ij chrij. Rumal ri' xink'am
b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel.
29 Xinwetamaj k'ut chi ru mak are wa' chi
man kub'an taj jas ri kub'ij ri ki pixab' ri e
are'. Man ya'tal tä k'ut chi käkämisaxik, man
ya'tal taj chi kok pa che' rumal wa'.
30 Xinta k'ut chi xjunamataj ki tzij ri
winaq aj Israel, ki chomam chi k'ut jas
käka'n chukämisaxik we achi ri'. Xa rumal
ri' xintaq b'ik uk' la, xinb'ij k'u b'i chke ri
winaq ri käkib'ij chrij chi k'o u mak, chi
rajwaxik käkiq'alajisaj chuwäch la jas ri mak
u b'anom ri käkib'ij chrij. Xuwi b'a' wa' ri
xinb'ij che la. ¡Ch'ab'ej chi la!" —xcha b'i pa
ri wuj.
31 Ri soldados xkinimaj ri taqanik ri xyi'
chke, xkik'am k'u b'i ri tat Pablo, xeb'e'
chaq'ab' pa ri tinimit Antípatris.

32 Chukab' q'ij chik ri soldados ri e b'enaq
chkaqan xetzelej loq jawije' k'o wi ri ja ri e
jeqel wi. Are k'u ri soldados ri e b'enaq chrij
kiej xkitaqej ri ki b'e ruk' ri tat Pablo.
33 Aretaq k'ut xeopan pa ri tinimit Ce-
sarea, xkiya ri wuj che ri nim q'atal tzij,
xuquje' xkiya ri tat Pablo chuwäch, xkijach
k'u pu q'ab'.
34 Ri q'atal tzij xusik'ij ri wuj, te k'u ri' xuta'
che ri tat Pablo jawije' kel wi ri are'. Aretaq
xretamaj chi are aj Cilicia,
35 xub'ij che: Kinta na ri tzij la aretaq kepe
ri winaq ri käkib'ij ri mak chij la, —xcha che.
Xeutaq k'u soldados chuchajixik ri tat
Pablo pa ri nim ja ri sib'alaj je'lik, rachoch
ri tat Herodes.

24

Ri tat Pablo kuto' rib' chuwäch ri tat Félix, ri nim q'atal tzij, rumal ri käkib'ij ri winaq aj Israel chrij

1 Xke' job' q'ij ri tat Pablo k'o pa ri tinimit
Cesarea aretaq xopan ri tat Ananías ri ki ni-
mal sacerdotes, e rachi'l jujun chke ri nimaq
taq tata'ib' aj Israel, xuquje' jun kojol tzij ri
xuquje' käch'aw pa ki wi' ri winaq. Ri tata' ri',
Tértulo u b'i'. Xeb'ok k'u b'i chuwäch ri nim
q'atal tzij chub'ixik ri mak chrij ri tat Pablo.
2 Aretaq xk'am loq ri tat Pablo, ri tat
Tértulo xuchap u b'ixik tzij chrij chuwäch
ri nim q'atal tzij, je k'u ri' xub'ij che ri tat
Félix: ¡Chäjin la, tat Félix, lal qa nan, lal qa
tat! Sib'alaj maltiox che la chi rumal ech la
k'o nimalaj utzil pa we qa tinimit, man k'o
tä k'u je wa' je ri'. Rumal k'u ri nimalaj no'j
la, sib'alaj utz b'anom la chuq'atik tzij puwi'
ronojel.
3 Ronojel ri b'anom la käqil pa taq konojel
ri tinimit, sib'alaj käqamaltioxij wa' che la, tat
Félix.
4 Man käqaj tä k'ut käqaya nimalaj latz' che
la. Xuwi käqaj käqab'ochi'j la rech käb'an la
toq'ob', kujtatab'ej na la jun rat.
5 We achi ri', xqetamaj chi jawije' chi'
ri kopan wi, xaq k'äx kub'an chkixol ri
winaq, je' jas jun nimalaj yab'il. Pa ronojel
ruwächulew kuyak ch'oj chkixol ri winaq aj
Israel, je ri' chi xaq käkitasala kib'. Ri are'
k'ut are jun k'amal ki b'e ri jule' winaq ri ki
taqem ru tijonik ri Jesús aj Nazaret ri käb'ix
Nazarenos chke.
6 Xuquje' xub'an ri äwas u b'anik pa ri
nimalaj rachoch Dios. Ri uj k'ut xqachapo.
Are ta xqaj xqaq'at tzij puwi', jas ri kub'ij ri
qa pixab'.
7 Are k'u ri tata', Lisias u b'i', ri kätaqan pa
ki wi' ri soldados, xunim rib' ri are'. Ruk'
nimalaj chuq'ab' xresaj ri tat Pablo pa qa
q'ab'.
8 Xub'ij k'ut chi ri winaq ri käkib'ij chrij ri
tat Pablo chi k'o u mak, rajwaxik keopan uk'
la. Ri lal k'ut kuya' käk'ot la u chi', käta' la
che, rech ketamaj la chi qas tzij wa' ronojel
ri tajin käqab'ij chrij, —xcha che ri tat Félix.
9 Xuquje' ri winaq aj Israel ri e k'o ruk' ri
tat Tértulo xkib'ij chi ronojel wa' are qas tzij.
10 Ri nim q'atal tzij xuk'ut ruk' ru q'ab' chi
kuya' käch'aw ri tat Pablo. Ri are' k'ut xub'ij:
Wetam chi k'ia junab' chik k'o la che q'atal
tzij pa ki wi' we winaq ri', rumal ri' käkikot
wanima' kinb'ij kieb' oxib' tzij chuwäch la
chuto'ik wib'.
11 Käkowin k'u la ketamaj la chi k'ä te'
kab'lajuj q'ij wa' in opaninaq pa ri tinimit
Jerusalén chuq'ijilaxik ri Dios.
12 Man k'o tä k'u ch'oj nu b'anom, man
tajin tä kinchomala tzij ruk' jachin jun are-
taq xinkiriq pa ri nimalaj rachoch Dios.
Man tajin tä kinsach ki k'ux ri winaq pa taq
ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq
aj Israel, o jawije' chi' ri xinkiriq wi pa ri
tinimit.
13 Wa' we winaq ri' man kekowin taj
käkik'ut chuwäch la chi qas tzij ri tajin
käkib'ij chwij.
14 Kinq'alajisaj k'u chuwäch la, chi ri in
are tajin kinpatänij ri ki Dios ri qa nan qa
tat ojer. Je' tajin kinb'ano jas ri kub'ij ru
tzij ri Jesús ri qas K'amal qa B'e,* ri käkib'ij
ri winaq aj Israel chi are' jule' tijonik wa' ri
man qas tzij taj. Kinkoj in xuquje' ronojel ri
tz'ib'tal pa taq ri wuj re ru Pixab' ri Moisés,
xuquje' ri tz'ib'tal pa taq ri ki wuj ri q'alajisal
taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.
15 Jas ri e are', je' k'u ri in. Ku'l nu k'ux chrij
ri Dios chi kek'astaj na konojel ri käminaqib'
ri ka'nom utzil pa ri ki k'aslemal, xuquje' ri
ka'nom etzelal.
16 Rumal ri' amaq'el ronojel q'ij kinkoj nu
chuq'ab' rech man k'o tä etzelal kinna' pa
ri wanima' chuwäch ri Dios, o chkiwäch ri
winaq, —kächa ri tat Pablo.
17 Ok'owinaq chi kieb' oxib' junab' ri in
b'ininaq pa taq nik'iaj tinimit chik, te k'u
ri' xintzelej loq jumul chik pa ri nu tinimit,
xine' pa Jerusalén chuya'ik ri puaq, tob'anik
chke ri meb'a'ib' chila', xuquje' chuya'ik
sipanik cho ri Dios.
18 Tajin k'u kinya ri nu sipanik pa ri
nimalaj rachoch Dios, wesam chi ri äwas
chwij, aretaq xinkiriq jujun winaq aj Israel
ri kepe pa Asia. Xa kieb' oxib' ri winaq
k'olik, man k'o tä k'u k'äx tajin kinb'an kuk'.
19 Ri winaq ri kepe pa Asia, ri xinkiriq
pa ri nimalaj rachoch Dios, e are wa' ri
rajwaxik kepe chuwäch la, käkib'ij k'ut jas u
wäch ri mak nu b'anom, we qas tzij k'o k'äx
pa ki k'ux chwij.

* **24:14** "K'amal qa B'e": Ri mero tzij pa griego are "ri B'e".

20 We man je ri', chkib'ij b'a' ri winaq ri e
k'o waral chanim, we k'o jas jun mak xkiriq
chwij aretaq xinok chkiwäch ri ki nimaqil ri
winaq aj Israel.
21 We k'u ne are nu mak ri tajin käkib'ij chi
aretaq in k'o chkixol, ko xinch'awik, xinb'ij:
"Kämik tajin käq'at alaq tzij pa nu wi' rumal
chi kinkojo chi kek'astaj na ri käminaqib'," —
xincha', —xcha ri tat Pablo che ri tat Félix.
22 Ri tat Félix, aretaq xuta ri xub'ij ri tat
Pablo, qas k'o retam chik chkij ri winaq ri
ki taqem ru tijonik ri Jesús ri qas K'amal ki
B'e. Xuya na kan ru chomaxik wa' pa jun
q'ij chik, xub'ij k'u chke ri winaq: Aretaq
käpe ri tat Lisias, ri tata' ri kätaqan pa ki wi'
ri soldados, te k'u ri' qas kinwetamaj na jas
u b'anik ronojel wa', —xcha chke.
23 Xtaqan k'u ri tat Félix che ri ki nimal
soldados, chajil re ri tat Pablo chi kutaqej
u chajixik. Xuquje' xub'ij che chi kuya che
ri tat Pablo chi kuya' keopan ri e utz ruk'
chuch'ab'exik, xuquje' chuya'ik ri rajwaxik
che, man keuq'atej tä ri e are'.
24 Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij, xopan chi
jumul ri tat Félix rachi'l ri nan Drusila ri
rixoqil. Ri are' are jun aj Israel. Xtaqan
k'u chusik'ixik ri tat Pablo rech kätzijon kuk'
chrij ri kojonik che ri Jesucristo.
25 Aretaq k'ut ri tat Pablo xuchap u tzi-
joxik chi rajwaxik kub'an jikom jun che ru
k'aslemal, man kub'an tä jun xaq jas ri kraj
ri are', xuquje' xutzijoj chi ri Dios kuq'at na
tzij pa ki wi' ri winaq pa ri k'isb'al q'ij, xuxej
rib' ri tat Félix, xub'ij k'u che ri tat Pablo: Xaq
je' na la', kuya' kate'k. Aretaq k'ut käb'antaj
ri jastaq we, kintaqan chi na jumul che a
sik'ixik, —xcha che.
26 Are k'u kraj ri tat Félix chi ri tat Pablo
kuya puaq che rech kutzoqopij b'ik. Rumal
ri' amaq'el kätaqan chusik'ixik rech kätzijon
ruk'.
27 E ok'owinaq chi k'u kieb' junab', xaq je
ri' ri xka'no. Te k'u ri' xk'extaj ri tat Félix che
nim q'atal tzij. Are xkanaj kan ri tat Porcio
Festo chuk'exel. Are k'u ri tat Félix, are kraj
kub'an kanoq jachike ri käqaj chkiwäch ri
winaq aj Israel. Rumal ri' xuya na kan ri tat
Pablo pa che'.

25

Ri tat Pablo kok chuwäch ri tat Festo ri nim q'atal tzij ri te' xokik

1 Xke' oxib' q'ij ri okinaq ri tat Festo che
nim q'atal tzij. Te k'u ri' xel b'ik pa ri tinimit
Cesarea, xe' k'u pa Jerusalén.
2 Chila' k'ut ri ki nimaqil sacerdotes
xuquje' ri winaq aj Israel ri más nimaq na ki
b'anik xeb'ok chuwäch ri tat Festo chub'ixik
jas u wäch mak ri xub'an ri tat Pablo, jas ri
tajin käkib'ij chrij.
3 Xkib'ochi'j ri tat Festo, xkita' k'u toq'ob'
che chi kätaqan chuk'amik loq ri tat Pablo pa
ri tinimit Jerusalén. Ri winaq aj Israel xju-
namataj ki tzij, xkichomaj chi käkikämisaj na
ri tat Pablo pa ri b'e.
4 Xpe k'u ri tat Festo, xub'ij chke chi ri tat
Pablo k'o pa che' jela' pa ri tinimit Cesarea.
Xub'ij k'u chke chi kätzelej na ri are' jela' pa
kieb' oxib' q'ij.
5 Xuquje' xub'ij chke: Jachin taq ri k'o
chxol alaq, ri k'o taqanik pa ki q'ab', ra-
jwaxik keb'e' wuk' pa Cesarea. We k'u k'o
u mak ri achi ri', kuya' käb'ij alaq wa' chwe
jela', —xcha ri tat Festo chke.
6 Xa k'u wajxaqib' q'ij, we k'u ne lajuj q'ij,
xk'oji ri tat Festo pa ri tinimit Jerusalén, te
k'u ri' xtzelej pa ri tinimit Cesarea. Chukab'
q'ij xt'uyi pa ru t'uyulib'al pa ri q'atb'al tzij,
te k'u ri' xtaqan chusik'ixik ri tat Pablo.
7 Aretaq xopan ri tat Pablo chuwäch ri tat
Festo, xepe ri winaq aj Israel ri e petinaq
pa Jerusalén, xkimulij kib' chrij ri are'. K'ia
u wäch k'äx ri xkib'ij chi u b'anom, man
xekowin tä k'ut xkik'utu chi qas tzij ri xkib'ij
chrij.
8 Are k'u ri tat Pablo xub'ij we tzij ri'
chuto'ik rib': Ri in man k'o tä jub'iq' mak
nu b'anom. Man in makuninaq tä chrij
ri ki pixab' ri winaq aj Israel, chrij ta ne
ri nimalaj rachoch Dios, o chrij ri César ri
nimalaj taqanel puwi' ri Roma, —xcha che
ri tat Festo.
9 Are k'u ri tat Festo, are kraj kub'ano
jachike ri käqaj chkiwäch ri winaq aj Israel,
xa rumal ri' xuta' che ri tat Pablo, xub'ij:
¿A kawaj kate' pa ri tinimit Jerusalén rech
chila' kinq'at wi tzij pa wi'? —xcha che.
10 Xch'aw k'u ri tat Pablo, xub'ij che:
Chuwäch ru q'atb'al tzij ri César, ri nimalaj
taqanel puwi' ri Roma, in k'o wi. Are waral
rajwaxik käq'at wi tzij pa nu wi'. Qas etam
k'u la chi man k'o tä jun k'äx nu b'anom chkij
ri winaq aj Israel.
11 We k'u ne nu b'anom jun k'äx, we
ne nu b'anom jun mak ri taqal wi chi
kinkämisaxik, man kinwesaj tä wib' chu-
pam, kuya' kinkämisaxik. We k'u man k'o jas
ri nu b'anom ri käkib'ij chwij, man k'o tä jun
ya'tal che chi kinujach pa ki q'ab'. Kinta'
b'a' chi ri César, ri nimalaj taqanel, chi ri are'
käq'atow tzij pa nu wi', —xcha ri tat Pablo.
12 Xtzijon k'u ri tat Festo kuk' ri ya'l taq u
no'j ri ketob'an ruk', xub'ij che ri tat Pablo:
Xab'ij chi are ri César, ri nimalaj taqanel
puwi' ri Roma, käq'atow na tzij pa wi'. Kate'
b'a' na ruk' ri nimalaj taqanel ri', —xcha che.

Ri tat Pablo kok chuwäch ri nim taqanel Agripa

13 Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij, ri nim
taqanel Agripa rachi'l ri nan Berenice xeb'e'

pa ri tinimit Cesarea chuch'ab'exik ri tat Festo.
14 K'ia q'ij xek'oji na chila', are k'u ri tat Festo xub'ij che ri tat Agripa jas ri xb'an che ri tat Pablo. Je wa' xub'ij che: K'o jun achi waral ri yo'm kan pa che' rumal ri tat Félix aretaq xel b'ik.
15 Aretaq xink'oji pa ri tinimit Jerusalén, xepe ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xkib'ij chi k'o mak u b'anom we achi ri'. Xkib'ij chwe chi kinq'at na tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch we achi ri'.
16 Xinb'ij k'u chke ri e are' chi ri q'atb'al tzij re Roma, man u yo'm tä taqanik chi käkämisax jun winaq we man nab'e kopan na chkiwäch ri käkib'ij chrij chi k'o u mak rech kuto' rib' chuwäch ri käb'ix chrij.
17 Rumal ri' aretaq xepe ri e are' junam wuk' waral, man xinb'eytaj taj, xane chanim chukab' q'ij xint'uyi pa ri t'uyulib'al pa ri q'atb'al tzij, te k'u ri' xintaqan chusik'ixik ri achi ri'.
18 Aretaq k'ut xepe ri winaq ri käkib'ij chi k'o u mak xub'ano, man k'o tä jun etzelal ri xkib'ij chrij junam ruk' ri tajin kinchomaj in.
19 Xane xaq xuwi xkib'ij chi ri tat Pablo man kub'an tä ronojel ri e naq'atal wi ri winaq aj Israel, ri e kojoninaq wi che, xuquje' xkib'ij chi kutzijoj ru b'anik jun achi, Jesús u b'i', ri xkämik, kub'ij k'u ri are' chi k'asal chik.
20 Man kinriq tä k'u in jas kinb'ano, rumal k'u ri' xinta' che ri tat Pablo we kraj ke' ri are' pa ri tinimit Jerusalén, rech chila' käq'at wi tzij puwi'.
21 Are k'u ri are' xub'ij chi rajwaxik käq'at tzij puwi' rumal ri tat Augusto César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal ri' xintaqan chuchajixik na pa che' k'ä kintaq na b'i ruk' ri nimalaj taqanel, —xcha'.
22 Xub'ij k'u ri tat Agripa che ri tat Festo: Ri in xuquje' kwaj kinta ru tzij ri achi ri', —xcha'.
Ri tat Festo xub'ij che: Chuweq käta na la jas ri kub'ij we achi ri', —xcha che ri nim taqanel Agripa.
23 Chukab' q'ij, aretaq xeopan ri tat Agripa rachi'l ri nan Berenice, sib'alaj nimaq ka'nom che kib', ruk' nimal xeb'ok b'i pa ri nimalaj ja ri käkimulij wi kib' ri winaq, kachi'l ri tata'ib' ri ketaqan pa ki wi' ri soldados, xuquje' kachi'l ri tata'ib' ri nimaq ki b'anik pa ri tinimit. Xtaqan k'u ri tat Festo ri nim q'atal tzij chusik'ixik loq ri tat Pablo.
24 Te k'u ri' xub'ij ri tat Festo: Nim taqanel Agripa, xuquje' alaq onojel alaq ri e k'o quk' waral, k'o we achi ri' chuwäch alaq, chrij k'u wa' ri xkiraq wi ki chi' k'ia ri winaq aj Israel pa Jerusalén, xuquje' waral pa Cesarea. Käkib'ij chi k'o mak u b'anom we achi ri', chi rumal k'u ri' rajwaxik käkämisaxik, —kecha ri'.
25 Ri in k'ut kinwilo chi man k'o tä jun mak u b'anom ri taqal ta wi käkämisaxik. Ri are' k'ut u b'im chi rajwaxik käq'at tzij puwi' rumal ri tat Augusto César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal ri' nu chomam chi kintaq na b'i ruk' are'.
26 Man k'o tä k'u jas ri kinkowinik kintz'ib'aj b'i che ri nimalaj taqanel ri kätaqan pa nu wi'. Rumal ri' xink'am loq ri achi chuwäch alaq, más na chuwäch la, nim taqanel Agripa, rech käk'ot na u chi'. Je ri' k'o ri kinkowinik kintz'ib'aj b'ik.
27 Kinchomaj k'ut chi xaq loq' kintaq b'i jun ajpache' we man kinb'ij b'ik jas ri mak u b'anom, —xcha chke.

26

Ri tat Pablo kuto' rib' chuwäch ri tat Agripa ri nim taqanel

1 Ri tat Agripa xub'ij che ri tat Pablo: Kuya' katch'awik chuto'ik awib', —xcha che.
Ri tat Pablo xuyak ru q'ab', te k'u ri' xuchap ch'awem, xub'ij:
2 Nim taqanel Agripa, sib'alaj käkikot wanima' chi kuya' kinch'aw chuwäch la kämik chuto'ik wib' chuwäch ronojel ri käkib'ij ri winaq aj Israel chwij.
3 Wetam k'ut chi qas etam la ronojel ri uj naq'atal wi, uj ri winaq aj Israel, xuquje' jachike taq ri tzij kujch'ojin chrij. Rumal ri' kinta' jun toq'ob' che la chi kächajij la paciencia wuk' che nu tatab'exik, —xcha ri tat Pablo che ri nim taqanel Agripa.

Ri tat Pablo kutzijoj ru k'aslemal nab'e aretaq mäjoq käkojonik

4 Xutaqej tzijonem ri tat Pablo, xub'ij: Konojel ri winaq aj Israel ketam ri nu b'anom pa ri nu k'aslemal chkixol petinaq loq, rumal chi kuk' ri e are' xil wi nu wäch. Pa ri nu tinimit k'ut xink'iyisax wi, xuquje' pa ri tinimit Jerusalén.
5 Ri e are' xuquje' ketam wa', kekowinik käkiq'alajisaj wa' we käkaj, chi ri in tzojer loq in jun kuk' ri winaq fariseos. E are' k'u wa' ri winaq aj Israel ri sib'alaj käkikoj na ki chuq'ab' chub'anik ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés.
6 Kämik k'ut tajin käq'at tzij pa nu wi' rumal chi ku'l nu k'ux chrij ri xuchi'j kan ri Dios chke ri qa mam ojer, chi keuk'astajisaj na ri käminaqib'.
7 Are k'u wa' ri keye'm ri winaq aj Israel ri e k'o che ri ki mam ojer ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob, chi je' käb'antaj na. Rumal ri' keq'ijilan che ri Dios. Chi paq'ij chi chaq'ab' kepatänin che. Tat Agripa, are k'u rumal rech wa' chi ku'l nu k'ux chi kek'astaj na ri käminaqib', xa k'u rumal ri' k'o ri käkib'ij ri winaq aj Israel chwij kämik.

8 ¿A mat käkoj alaq chi ri Dios
keuk'astajisaj ri käminaqib'? —kächa ri tat
Pablo chke.

Ri tat Pablo kutzijoj jas xub'ano
chub'anik k'äx chke ri winaq kojonelab' nab'e

9 Ri in, in xuquje' nab'e xinchomaj in
chi rajwaxik kinb'an k'ia u wäch k'äx chke
ri winaq ri ki taqem ru tijonik ri Jesús aj
Nazaret.
10 Je k'u ri' xinb'an in pa ri tinimit
Jerusalén. E k'ia chke ri kojonelab' xeinkoj
pa che' rumal ri taqanik ri xyi' pa nu
q'ab' kumal ri ki nimaqil sacerdotes chi je'
kinb'an wa'. Aretaq k'ut tajin kekämisax ri
kojonelab', ri in sib'alaj utz xinwilo.
11 K'ia mul xink'äjisaj ki wäch ri kojonelab'
pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib'
ri winaq aj Israel. Je wa' xinb'ano rech
käkiya kan ri ki kojonik. Sib'alaj k'u xyaktaj
woyowal chkij, je' ta ne chi xinch'ujarik.
Xine'k, xinb'an k'äx chke k'ä pa taq ri nik'iaj
tinimit chik, —kächa'.

Ri Pablo kutzijoj jas xub'ano aretaq xko-
jonik

12 Ri in b'enaq pa ri b'e, b'enam we
chub'anik k'äx chke ri kojonelab' pa ri
tinimit Damasco. Ri in taqom b'ik, xuquje'
yo'm b'i taqanik pa nu q'ab' kumal ri ki
nimaqil sacerdotes.
13 Nim taqanel Agripa, are qas pa ru
nik'iaj q'ij ri', uj k'o pa ri b'e aretaq xaq
te'talik xinwil jun saqil ri xpe chikaj, ri
sib'alaj käjuluw na chuwäch ri q'ij, xtunun
k'u chqij, ri in xuquje' konojel ri e b'enaq
wuk'.
14 Ri uj qonojel k'ut xujtzaq cho ri ulew, te
k'u ri' xinta jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij
chwe pa ch'ab'al hebreo: "Saulo, Saulo, ¿jas
che tajin kab'an we nimalaj k'äx ri' chwe?"
—kächa'. "Ri at k'ut tajin kariq k'äx, jas ri
kub'an ri wakäx ri kukoj aqan che ri jun che'
ri t'ist'ik u wi'," —xcha chwe.
15 Ri in k'ut xinb'ij: "¿Jachin ri lal, Tat?" —
xincha che. Ri Are' xub'ij chwe: "In ri' ri
Jesús ri tajin kab'an wa' we k'äx ri' chwe," —
kächa ri'.
16 "¡Chatwalij b'a'! Nu k'utum k'u wib'
chawäch rech katok che patänil we, xuquje'
rech katok che q'alajisal re ri awilom kämik
chi are ri In, in awilom. Xuquje' kaq'alajisaj
ri kink'ut na chawäch.
17 Katinto' na pa ki q'ab' ri a winaqil, ri
aj Israel, xuquje' pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq
chik ri katintaq wi b'i kämik.
18 Katintaq b'i kuk' rech kab'ano chi ri
e are' qas keka'yik, rech keb'el b'i pa ri
q'equm re ri mak, keq'ax na pa ri saqil rech
ri qas tzij, xuquje' rech man käkitaqej tä
k'olem pu q'ab' ri Satanás, xane keq'ax na pu
q'ab' ri Dios, kekojon k'u chwe In. Xaq je ri'
käkiriq na ri sachb'al ki mak, xuquje' kek'oji
na junam kuk' ri e rech ri Dios," —xcha ri
Jesús chwe, —kächa ri tat Pablo.

Ri tat Pablo kunimaj ri xk'ut chuwäch
rumal ri Dios

19 Tat Agripa, nim taqanel, rumal ri' ri in
xinnimaj ri xuk'ut ri Dios chnuwäch, man
xinb'an tä k'u negar.
20 Xane xinchap u tzijoxik ru Loq' Pixab'
ri Dios nab'e pa ri tinimit Damasco, te k'u
ri' pa ri tinimit Jerusalén, pa ronojel ri
Judea, xuquje' chke ri nik'iaj winaq chik ri
man e aj Israel taj. Xinq'alajisaj chkiwäch
chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex ki
chomanik, keniman k'u che ri Dios. Xuquje'
xinb'ij chke chi rajwaxik käka'n ronojel u
wäch utzil rech q'alaj chi k'extajinaq ri kan-
ima', k'extajinaq k'u ri ki chomanik.
21 Xa k'u rumal wa' ri winaq aj Israel
xinkichapa loq pa ri nimalaj rachoch Dios,
are ta xkaj xinkikämisaj.
22 Rumal k'u ru tob'anik ri Dios nu taqem
u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Are' kämik. Nu
tzijom ru Loq' Pixab' ri Dios chke nimalaj
konojel ri winaq, chke ri man nim tä keil
wi, xuquje' chke ri nimaq ki b'anik. Man k'o
tä jun tzij ri nu b'im ri mat je' jas ri ki b'im
kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios,
xuquje' jas ru b'im kan ri qa mam Moisés chi
käb'antaj na.
23 Are je' chi ri Cristo kuriq k'äx, käkämisax
k'u na. Te k'u ri' are ri Are' ri nab'e chkiwäch
konojel ri kek'astaj na chkixol ri käminaqib'
rech kutzijoj na chi saq ri qas tzij chrij ru
tob'anik ri Dios chke ri qa winaqil, xuquje'
chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel
taj, —xcha ri tat Pablo chke.

Ri tat Pablo kukoj u chuq'ab' che ri nim
taqanel Agripa rech käkojonik

24 Ri tat Pablo tajin kub'ij taq we tzij ri'
chuto'ik rib' aretaq ri tat Festo ko xuraq
u chi', xub'ij: ¡Pablo, xaq at elinaq ch'uj!
Rumal ri ki sik'ixik k'ia taq wuj, katijoj k'u
awib' chkij, xatch'ujarik, —xcha che.
25 Ri tat Pablo xch'awik, xub'ij: Man in
ch'ujarinaq taj jas ri kächomaj la, tat Festo.
Ri tajin kinb'ij are qas tzij. Ruk' utzalaj nu
chomanik tajin kinb'ij ronojel wa'.
26 Waral k'o wi we nim taqanel Agripa.
Qas retam ri are' ronojel wa' ri tajin kinb'ij,
rumal k'u ri' man kinxej tä wib' kintzijon
chuwäch ri are'. Kinkojo chi ronojel wa'
retam ri are', rumal chi ri tajin kinb'ij man
b'anom tä wa' chi k'uyal.
27 ¿A mat käkoj la, tat Agripa, lal ri' ri nim
taqanel, ri xkib'ij kan ri q'alajisal taq re ru
Loq' Pixab' ri Dios? ¡Qas wetam chi käkoj la!
—xcha che.
28 Ri tat Agripa xub'ij che ri tat Pablo: Xa
jub'iq' man katkowinik kab'an chanim chi
ri in kinkojon na che ri Cristo, —xcha che.

29 Ri tat Pablo xub'ij: We chanim, we
na'tam, are ri nu rayinik chi man xuwi tä ri
lal, xane xuquje' konojel ri tajin käkitatab'ej
ri nu tzij kämik, käka'n ta k'u na jas ri nu
b'anom in. Man kwaj tä k'ut chi are kuk' we
ximib'al re ch'ich' ri', —xcha chke.
30 Xuwi xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat
Pablo, xwalij ri nim taqanel, xuquje' ri nim
q'atal tzij rachi'l ri nan Berenice, xuquje'
konojel ri e t'uyul chila'.
31 Xeb'e' chuchomaxik rij wa' pa ki tukiel
wi. Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: We achi ri',
man k'o tä jun mak u b'anom ri taqal wi
käkämisaxik, o chi käk'oji ri are' pa che', —
xecha'.
32 Xpe ri tat Agripa, xub'ij che ri tat Festo:
We achi ri', xqatzoqopij ta b'i wa' we ta mat
xub'ij chi käq'at tzij puwi' rumal ri César, ri
nimalaj taqanel puwi' ri Roma, —xcha ri tat
Agripa che ri tat Festo.

27

Ri tat Pablo kätaq b'i pa ri tinimit Roma

1 Aretaq xchomatajik chi kujtaq b'i pa
Italia ri k'o wi ri nimalaj tinimit Roma, ri tat
Pablo kuk' nik'iaj chik ajpache' xejach b'i pu
q'ab' jun ki nimal ri soldados, ri k'o pa ki wi'
cien achijab'. Julio u b'i' ri tata' ri'. We tata'
ri' are ri kätaqan pa ki wi' ri soldados ri käb'ix
chke: "Rech ri Nimalaj Taqanel Augusto", —
kuchixik.
2 Xujok b'i pa jun barco pa Adramitio, jun
tinimit ri k'o chi' ri mar. We barco ri' b'enam
re pa taq ri tinimit re Asia. Qachi'l k'u ri tat
Aristarco ri kel pa ri tinimit Tesalónica, jun
tinimit wa' re Macedonia.
3 Chukab' q'ij xujopan pa ri tinimit Sidón
ri k'o chi' ri mar. Ri tat Julio sib'alaj utz
xub'an ruk' ri tat Pablo, xuya che chi ke'
che ki ch'ab'exik ri e utz ruk' rech käyi' ri
kajwataj che.
4 Xujel chi b'i pa ri tinimit Sidón, xqataqej
ri qa b'e puwi' ri mar, xqaya kan ri Chipre pa
ri qa mox, rumal chi ri kiäqiq' xa chqawäch
käpe wi.
5 Xujq'ax pa ri mar chuwäch ri taq'aj re
Cilicia, xuquje' re Panfilia, xujopan k'u pa
Mira, jun tinimit wa' re Licia.
6 Ri tat Julio, ri ki nimal ri soldados, xuriq
jun barco chila' aj Alejandría ri b'enam re
pa Italia, xujrokisaj chupam rech käqataqej
ri qa b'e.
7 K'ia q'ij ri' xaq nojimal ri qa b'inem pa ri
barco, xa ruk' taq k'äx xujopan chuwäch ri
tinimit Gnido. Rumal k'u rech chi kujuq'atej
ri kiäqiq', xa je ri' xujok'ow chuwäch ri
Salmón, xujok'ow chrij ri Creta, jun ch'äqap
ulew ri k'o pa ri mar.
8 Xqataqej ri qa b'e chuchi' ri taq'aj, ruk'
taq k'äx xujopan pa ri alaj tinimit ri käb'ix
Buenos Puertos che, chunaqaj k'u wa' k'o wi
ri tinimit Lasea.
9 K'ia q'ij chik uj b'eytajinaq. Sib'alaj
xib'ib'al chi k'ut ri b'inem pa ri mar rumal
chi kuchap ri q'alaj (ok'owinaq chi k'u ri
ayuno).* Xa je ri' ri tat Pablo xuchap ki
pixb'exik ri achijab'.
10 Xub'ij chke: Tata'ib', kinwilo chi we
b'inem ri' sib'alaj xib'ib'al, man xuwi taj
kub'an na k'äx ri barco, xane xuquje' ri
eqa'n ri k'o chupam, xuquje' ne ri uj, we ne
kujkäm na, —xcha chke.
11 Are k'u ri tata', ri ki nimal ri soldados,
are' xunimaj ri kub'ij ri tata' ri käb'inisan ri
barco, xuquje' ri ajchaq'el ri barco. Man
xukoj tä pa kuenta ri xub'ij ri tat Pablo.
12 Are k'u ri tinimit ri e k'o wi man utz tä
wa' rech käkok'owisaj ri q'alaj chila', rumal
ri' ri más achijab' xkichomaj chi are utz
na chi keb'el b'i chila', keb'e' pa ri tinimit
Fenice, we kekowinik. Are jun tinimit wa'
pa Creta ri k'o chi' ri mar, chusik'el ru
wikiäq'ab' u qajb'al ri q'ij, xuquje' chusik'el
ru mox u qajb'al ri q'ij. Je ri' xkaj xka'no
rech chila' käkok'owisaj wi ri q'alaj.

Xwalij jun nimalaj q'eqal jäb' puwi' ri mar, sib'alaj nim k'u ri kiäqiq' ri k'o chupam

13 Xpe k'u jub'iq' kiäqiq' pa ru mox ri
relb'al q'ij, ri man qas nim u chuq'ab', rumal
ri' xkichomaj chi kekowinik käkitaqej ri ki
b'e. Xeb'el k'u b'ik, xkitaqej ri ki b'e puwi'
ri mar chunaqaj ri taq'aj re Creta.
14 Man naj tä más uj b'enaq pa ri mar
aretaq xaq te'talik xpe jun nimalaj kiäqiq',
ri käb'ix Nordeste che, ri petinaq pa Creta,
xuchap k'u u slab'isaxik ri barco.
15 Rumal chi man xujkowin taj xujb'in
chqawäch rumal ri kiäqiq', xa je ri' xaq
xqaya che ri kiäqiq' chi kujk'am b'i rumal.
16 Xujok'ow chrij jun alaj ch'äqap ulew
ri k'o pa ri mar, Clauda u b'i', ri man k'o
tä wi más kiäqiq'. Ruk' taq k'äx xujkowin
chuyakik ri alaj barco ri qa chererem b'ik
che to'b'al qib'.
17 Aretaq k'o chi ri alaj barco chupam ri
nim barco, xkixim ri nim barco ruk' kolob'
chrij rech man käjaq'in taj. Käkixej k'u kib'
we ne kunim rib' ri nim barco pa ri senyäb'
ri käb'ix Sirte che, rumal k'u ri' xkiqasaj ri
manta ri k'o puwi' ri barco.†
18 Chukab' q'ij, rumal chi sib'alaj nim
u chuq'ab' ri kiäqiq' chupam ri q'eqal

* **27:9** Ri tzij "ayuno", aretaq käkoj chi', kel kub'ij ri nimaq'ij ri käb'an kumal ri winaq aj Israel rech käna'taj chke ri sachb'al ki mak ojer rumal ri Dios. † **27:17** Ri nim manta ri' ri k'o pa ri barco, aretaq käyak aq'an wa' rech kuriq ri kiäqiq', are k'u ri kiäqiq' kuk'am b'i wa' jas ri kub'an che jun barrilete. Käch'ikimix ri barco rumal ri kiäqiq' ri kuriq ri manta ri ximital che (Hechos 27:40).

jäb', xkichap resaxik ri eqa'n pa ri barco,
xkik'iäq b'i pa ri mar.
19 Churox q'ij chik xeqak'iäq b'i ri
chakub'al taq jastaq rech ri barco pa ri ja'.
20 K'ia q'ij chik man xqil tä chi u wäch
ri q'ij o ri ch'imil, qa riqom k'u k'äx ru-
mal ri nimalaj q'eqal jäb'. Xqachomaj k'ut
chi kujkäm na, man ku'l tä chi qa k'ux chi
kujk'asi'k.
21 Xke' k'u k'ia ri q'ij man k'o tä qa wa
xqatijo, rumal ri' ri tat Pablo xtak'i aq'an
chqaxol, xub'ij: Tata'ib', sib'alaj utz na we
ta xta alaq ri xinb'ij, mat xujel loq pa Creta,
rech mat xqariq wa' we k'äx ri', we tzaqik ri'.
22 Kämik k'ut chajij alaq anima', man k'o
tä jun chech alaq ri käkäm na, xane xuwi ri
barco käyojyob' na, käsach k'u u wäch.
23 Mier k'ut chaq'ab' xuk'ut rib' jun ángel
chnuwäch ri taqom loq rumal ri Dios ri in
ajchaq'el, xuquje' ri kinq'ijilan che.
24 Xub'ij k'u ri ángel chwe: "Pablo, maxej
awib', rajwaxik katopan na ruk' ri César
ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal
k'u awech at ri Dios keuto' na chuwäch
ri kämikal konojel ri e b'enaq awuk' pa ri
barco," —xcha chwe.
25 Rumal ri', tata'ib', chajij alaq anima'. Ri
in nu ku'b'isam nu k'ux chrij ri Dios, kinkoj
k'u na chi qas tzij. Je' käb'antaj na jas ri xb'ix
chwe rumal ri ángel.
26 Käqato' k'u na qib' pa jun ch'äqap ulew
ri k'o pa ri mar aretaq ri kiäqiq' kujuya kan
chila', —xcha chke.
27 Pa jun aq'ab' k'ut, chukab' semana re ri
qa b'inem pa ri mar Adria, xuje' je ri', xuje'
je wa' rumal ri kiäqiq'. Are nik'iaj aq'ab'
ri', aretaq ri achijab' ri e k'amowinaq b'i ri
barco xkilo chi kujnaqajin chik che ri ulew.
28 Xketaj ru najal ru pam ri mar, xkilo
chi are juwinaq waqlajuj metros qajinaq.
Xujb'in chi apan jub'iq', te k'u ri' xketaj chi
jumul, xkil k'ut chi are juwinaq wuqub'
metros.
29 Käkixej k'u kib' we ne käjeqi ri barco
cho taq ri ab'aj, rumal ri' xkiqasaj b'i kiejeb'
nimaq taq ch'ich' ri käb'ix anclas chke chrij
ri barco.‡ Konojel are käkaj chi käsaqir
chanim, rumal chi sib'alaj käkixej kib'.
30 Ri achijab' ri e k'amowinaq b'i ri barco
xkichomaj keb'el b'i pa ri barco chuto'ik
kib'. Rumal ri' xkichap u qasaxik ri alaj
barco pa ri mar, je' ta ne chi kekiqasaj ri
nik'iaj anclas chik chuwäch ri nim barco.
¡Man je' tä k'u ri' ri tajin käka'no!
31 Are k'u ri tat Pablo xub'ij che ri tata' ri
kätaqan pa ki wi' ri soldados, xuquje' chke
ri soldados: We ri achijab' ri e k'amowinaq
b'i ri barco man kekanaj tä kan chupam ri
barco, man käkowin tä alaq käto' ib' alaq, —
xcha chke.
32 Xepe k'u ri soldados, xekiqupij taq ri
kolob' ri ximib'em re ri alaj barco, xkitzo-
qopij k'u b'i pa ri mar.
33 Aretaq xsaqirik ri tat Pablo xub'ij chke
konojel chi utz we k'o jas käkitijo, xub'ij
k'u chke: Ya xke' kieb' semanas wa' man
warinaq tä alaq, man k'o tä jas tijom alaq.
34 Kinta' toq'ob' chech alaq chi käwi' alaq.
Are rajwaxik wa' rech k'o chuq'ab' alaq
chuto'ik ib' alaq. Man k'o tä k'u ne jun u wi'
jun chech alaq ri käsach na u wäch, —xcha
chke.
35 Aretaq xb'itaj wa' rumal ri tat Pablo,
xuk'am ri wa, xumaltioxij wa' che ri Dios
chkiwäch konojel, te k'u ri' xupiro, xuchap-
lej k'u wi'm.
36 Te k'u ri' konojel xkichajij anima', xewi'
k'ut.
37 Ri uj, uj kieb' cientos ruk' oxk'al waqla-
juj chqonojel ri uj k'o pa ri barco.
38 Te k'u ri', aretaq kelem chik, xkesaj ri
triko pa ri barco, xkik'iäq k'u kan pa ri mar
rech man al tä más ri barco.

Käqaj ri barco chuxe' ri ja'

39 Aretaq xsaqirik man xkich'ob' tä u b'i' ri
ulew ri xkil apanoq, xkil k'u apan jun u q'ab'
mar ri okinaq b'i chupam ri ulew, senyäb' u
chi'. Xkichomaj resaxik b'i ri barco jela' pa
ri ulew we kekowinik.
40 Xkiqupij ri kolob' ri ximib'em ke ri an-
clas, xkiya kan pa ri mar, xuquje' xekikir
taq ri pala ri ketob' chub'inisaxik ri barco.
Xkiyak aq'an ri manta ri k'o chuwäch ri
barco rech kuriq ri kiäqiq', xkiqeb'saj k'u ri
barco chunaqaj ri senyäb' chi' ri mar.
41 Are k'u ri barco xopan jela' jawije' e
k'o wi kieb' b'inel ja', xch'api ri barco pa ri
jutanaj senyäb'. Ru tza'm ri barco ko xunim
rib' pa ri senyäb', are k'u ri rij ri barco
xuchap u b'anik ch'äqataq rumal ru chuq'ab'
ru woja' ri kub'an sib'alaj k'äx che.
42 Ri soldados xkichomaj ki kämisaxik ri
ajpache', rech man k'o tä jun kämu'xanik,
kanimaj b'ik.
43 Are k'u ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri
soldados, are kraj kuto' kan ri tat Pablo,
rumal ri' man xraj taj chi je' xka'no jas ri xki-
chomaj ri soldados. Xtaqan k'ut chi kono-
jel ri achijab' ri kekowinik kemu'xanik,
chkik'iäqa b'i kib' nab'e pa ri mar rech keb'el
b'i cho ri ulew.
44 Xtaqanik chi ri nik'iaj chik keb'e' chrij
taq tz'alam, chrij u ch'äqapil taq barco. Je
ri' xka'n konojel, xeb'el b'i cho ri ulew, man
xekäm taj.

‡ **27:29** Ri nimaq taq ch'ich' ri käb'ix anclas chke, e k'o kolob' ri ximital chke. Ri ki patän ri ch'ich' ri' are chi käka'no chi ri barco kätak'i pa ri ja', man k'o tä ke' wi.

28

Waral kätzijox wi ri xub'an ri tat Pablo pa Malta, jun ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar

1 Aretaq qonojel utz qa wäch uj k'o chi cho rulew, xqetamaj chi ri ch'äqap ulew ri' ri k'o pa ri mar, are Malta u b'i'.

2 Ri winaq ri e k'o chila' sib'alaj utz qa ch'ab'exik xka'no. Xka'n jun q'aq', te k'u ri' xujkisik'ij qonojel rech käqamiq' qib' rumal chi nim ri tew k'olik, xuquje' tajin käqaj ri jäb'.

3 Xpe ri tat Pablo, xuk'am apan kieb' oxib' chaqi'j si', tajin k'u kuya pa ri q'aq' aretaq xel loq chkixol ri si' jun kumätz. Xanimaj loq cho ri q'aq', xtzuyi' k'u che ru q'ab' ri tat Pablo.

4 Aretaq ri winaq ajchila' xkil ri kumätz tzayal che ru q'ab' ri tat Pablo, xkib'ij chkib'il taq kib': Wa' we achi ri' are jun kämisanel, pune man xkäm tä kan pa ri mar, kämik k'ut kutoj na ri etzelal u b'anom, käkäm k'u na, —xecha'.

5 Are k'u ri tat Pablo xutota' ru q'ab', xqaj k'u ri kumätz pa ri q'aq', are k'u ri are' man k'o tä jas xub'ano.

6 Konojel ri winaq keye'm chi ri tat Pablo käsipojik, we ne xaq te'talik kätzaqik, käkäm k'ut. Naj ri' xaq xkeyej na jas kub'ano. Aretaq k'ut xkilo chi man k'o tä jas jun k'äx xuriqo, xkik'ex ki chomanik, xkib'ij chi ri tat Pablo are jun dios.

7 Chunaqaj ri k'olib'al ri' k'o ri rulew ri tata' ri ki nimal ri winaq ri e k'o chila' pa ri tinimit ri'. Ri tata' ri', Publio u b'i'. Are k'u wa' sib'alaj utz xub'an che qa k'ulaxik pa rachoch, oxib' q'ij k'ut xujrilij ruk' utzil.

8 Yawab' k'u ru tat ri tat Publio, k'o pa ch'at. K'o q'aq' chrij, xuquje' sib'alaj k'o pamaj che. Xe' k'u ri tat Pablo che rilik, xub'an orar ruk'. Te k'u ri' xuya ru q'ab' puwi', xukunaj k'u ri tata'.

9 Rumal wa' we xb'antajik ri', xepe konojel ri yawab'ib' ri e k'o chila' pa ri tinimit ri', xekunataj k'ut.

10 Konojel ri winaq sib'alaj nim xujkil wi, k'ia ri xkisipaj chqe. Te k'u ri', aretaq xujel b'i chila' pa jun barco chik, ri winaq xkiya b'i ronojel ri rajwaxik chqe che ri qa b'inem.

Ri tat Pablo kopan pa ri tinimit Roma

11 Oxib' ik' xujk'oji na chila' pa Malta, te k'u ri' xujok pa jun barco aj Alejandría ri xrok'owisaj ri q'alaj chila'. We barco ri' k'o retal kojom che, are k'u ri ki wächb'al ri ki dios Cástor, ri ki dios Pólux.

12 Xujopan k'u pa ri tinimit Siracusa ri k'o chi' ri mar. Chila' xujkanaj wi na kan oxib' q'ij.

13 Xujel chi b'i chila', xqataqej k'u ri qa b'e pa ri mar chunaqaj ri taq'aj k'ä xujopan na pa ri tinimit Regio. Che ri jun q'ij chik xpe jun kiäqiq' chqij pa ru mox ri relb'al q'ij, chukab' q'ij k'ut xujopan pa ri tinimit Puteoli.

14 Chila' k'ut pa Puteoli xeqariq wi jujun qachalal kojonelab'. Xkib'ij k'u chqe chi kujkanaj jun semana kuk'. Je' xqa'no, te k'u ri' xuje' pa ri tinimit Roma.

15 Ri qachalal pa Roma ki tom chik chi kujopanik, xepe che qa k'ulaxik pa b'e, xqariq k'u qib' pa ri alaj tinimit Foro de Apio, xuquje' jun k'olib'al ri käb'ix Tres Tabernas che. Aretaq ri tat Pablo xeril ri qachalal, xuya maltioxinik che ri Dios, sib'alaj xuchajij anima'.

16 Aretaq xujopan pa ri tinimit Roma, ri tat Julio ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados, xeujach ri ajpache' pu q'ab' ri tata' ri ki nimal ri soldados ri e k'o chila'. Are k'u ri tat Pablo xyi' che chi käk'oji pa jun ja u tukiel wi, xchajix k'u rumal jun soldado.

Ri tat Pablo kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Roma

17 Oxib' q'ij chik k'o ri tat Pablo pa Roma aretaq xtaqan che ki sik'ixik ri ki nimaqil ri winaq aj Israel ri e k'o pa Roma. Aretaq k'ut ki mulim chi kib', ri tat Pablo xub'ij chke: Qachalal, ri in man k'o tä jas jun k'äx xinb'an chke ri qa winaqil aj Israel, man k'o tä k'u nu b'im chrij ri e naq'atal wi ri qa mam ojer. Pune je ri' xinokisax k'u pa che' pa ri tinimit Jerusalén, te k'u ri' xinjach loq pa ki q'ab' ri winaq aj Roma.

18 Aretaq xkik'ot nu chi' ri e are', are ta xkaj xinkitzoqopij rumal chi man k'o tä jas xkiriq chwij ri ya'tal ta wi kinkämisaxik.

19 Are k'u ri winaq aj Israel man xkaj taj chi xintzoqopixik. Rumal ri' rajwaxik wi xinb'ij chi are ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, käq'atow na tzij pa nu wi'. Rumal wa' in k'o waral, man are tä chi k'o ki mak ri nu winaqil ri kinb'ij chkij.

20 Rumal k'u ri' xintaqan che sik'ixik alaq, rech kinwil wäch alaq, xuquje' rech kintzijon uk' alaq. Rumal k'u rech ri ku'lb'al qa k'ux qonojel uj ri uj aj Israel, ri in, in ximital kuk' we ximib'al ri' re ch'ich', —xcha ri tat Pablo chke.

21 Ri e are' k'ut xkib'ij: Man k'o tä jun wuj ri petinaq pa Judea qa k'amom ri k'o jas kub'ij chij la. Xuquje' man k'o tä jun chke ri qachalal ri e petinaq jela', ri e ulinaq waral, ri u b'im ta ri man utz taj chij la.

22 Käqaj k'ut käqato jas ri kächomaj la, rumal chi qetam chi pa ronojel tinimit k'äx kech'aw ri winaq chrij we k'ak' tijonik ri', —xecha che ri tat Pablo.

23 Xkicha' k'u jun q'ij rech ketzelej ruk' ri tat Pablo. E k'ia k'ut xeopan ruk' pa ja jawije' ri jeqel wi. Ri are' k'ut xtzijon kuk' chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Xuwi xuchap aq'ab', are chaq'ab' chik aretaq xto'tajik. Xukoj u chuq'ab' chke ri winaq

rech kekojon che ri Jesús. Xusik'ij chkiwäch
ri kub'ij chrij ri Jesús pa taq ri wuj re ru
Pixab' ri Moisés, xuquje' ri kub'ij chupam ri
ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri
Dios ojer.
24 Jujun xkik'amo jas ri xub'ij ri tat Pablo,
xkikojo, jujun chik k'ut man xkikoj taj.
25 Man xjunamataj tä k'u ri ki chomanik
konojel, xa je ri' nojim xkichaplej elem b'ik.
Are k'u ri tat Pablo xub'ij chke: Qas tzij ri
xub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke ri qa mam
ojer chuchi' ri qa mam Isaías ri q'alajisal re
ru Loq' Pixab' ri Dios. Je wa' xub'ij:
26 Jat, jab'ij chke we winaq ri':
Ri ix, pune qas tzij kitatab'ej,
man kich'ob' tä ri' ri kito.
Pune qas tzij kixka'yik,
man kixkowin tä chuch'ob'ik ri kiwilo.
27 Je ri', rumal chi ri kanima'
we winaq ri' ab'ajarinaq chik.
Ki tz'apim ri ki xikin,
ki ch'uqum k'u ri ki waq'äch
rech man keka'y taj,
man kok tä tzij pa ki jolom,
man käkich'ob' tä k'ut.
Je ri' rech man käkitzelej tä kib'
wuk', keutzirik, käsach ta k'u na
ri ki mak,
—kächa', —xcha ri tat Pablo.
28 Chetamaj b'a' alaq chi ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio ri keuto' ri winaq, kätzijox na
chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel
taj. Ri e are' k'ut käkitatab'ej na, —xcha ri tat
Pablo chke.
29 Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat
Pablo, konojel ri winaq aj Israel xeb'el b'ik,
sib'alaj xkichomala kib' chrij ri xub'ij ri tat
Pablo chke.
30 Kieb' junab' k'ut xk'oji na ri tat Pablo pa
Roma pa jun qajomal ja. Utz xub'an che ki
k'ulaxik konojel ri xeopan chuch'ab'exik.
31 Aretaq xk'oji chila' man xuxej tä rib'
chutzijoxik ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri
winaq, xuquje' xeutijoj ri winaq chrij ri
Qajaw Jesucristo, man k'o tä k'u jun ri xyo'w
latz' che.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ ROMA

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri qachalal kojonelab' aj Roma

1 In wa', ri Pablo, in patänil re ri Jesucristo.
Ri Dios xinusik'ij, xinucha' rech kinok che
apóstol, jun chke ru taqo'n ri Are', rech
kintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.
2 Ojer k'ut xub'ij loq ri Dios wa' we Utzalaj
Tzij ri' chupam ri Loq'alaj u Tzij ri Tz'ib'tal
kumal ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri
Are'.
3 Are k'u wa' ri Utzalaj Tzij chrij ri Qajaw
Jesucristo ru K'ojol ri Dios, ri xil u wäch
waral cho we uwächulew. Ri u mam k'ut, are
ri nim taqanel David ojer.
4 Ruk' nimalaj chuq'ab' k'ut, aretaq
xk'astaj chkixol ri käminaqib', xq'alajisaxik
chi are u K'ojol ri Dios rumal ri Loq'alaj
Espíritu.
5 Rumal ri Jesucristo ri Dios xutoq'ob'isaj
qa wäch, xuya chqe chi kujok che apóstoles,*
u taqo'n ri Are', rech e k'o winaq ri kekojon
che ri Are', ri xuquje' keniman che pa kono-
jel taq ri tinimit cho ruwächulew.
6 Ri ix k'ut, ix jun chkixol ri winaq ri'
ri kekojonik ri e sik'im rumal ri Dios rech
keb'ok che rechb'al ri Jesucristo.
7 Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix,
iwonojel ri ix kojonelab', ri ix k'o pa ri
tinimit Roma. Sib'alaj ix loq' chuwäch ri
Dios. Ix u sik'im k'ut rech käb'an ch'ajch'oj
che ri iwanima', kixq'ax k'u pu q'ab' ri Are'.
Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw
Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'an k'ut
chi kuxlan ri iwanima'.

Ri apóstol Pablo kraj kopan kuk' ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Roma

8 Nab'e kinya maltioxinik che ri nu Dios
rumal iwech ix iwonojel pa ru b'i' ri Jesu-
cristo. Je ri' kinb'ano rumal chi pa konojel
taq ri tinimit kätzijox wi chi qas tzij ix kojon-
inaq.
9 Are k'u ri Dios ri tajin kinpatänij ruk'
ronojel wanima', tajin k'u kintzijoj ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio chrij ri u K'ojol. Retam
k'u ri Are' chi qas tzij amaq'el käna'taj chwe
kinb'an orar pi wi'.
10 Amaq'el kinta' che ri Dios chi we are ru
rayib'al kuya chwe chi kinopan na iwuk' pa
jun q'ij.
11 Are la' chi sib'alaj kwaj kinwil i wäch,
kwaj k'ut kinya jun tob'anik chiwe che ri
i k'aslemal ruk' ri Dios, rech qas käk'oji u
chuq'ab' ri i kojonik.
12 Are k'u kwaj chi käqawalijisaj ri qanima'
ri jun ruk' ri jun chik ruk' we kojonik ri' ri ix
kojoninaq wi ix. Are k'u wa' ri nu kojonik in
xuquje'.
13 Qachalal, kwaj chi kiwetamaj chi k'ia
mul nu rayim kinopan iwuk', man xyi' tä k'u
chwe chi je' kinb'an wa'. Are kwaj kinb'ano
chi jujun chiwe qas käkijach na kib' pu q'ab'
ri Cristo, je' jas ri nu b'anom kuk' ri winaq ri
man e aj Israel taj pa nik'iaj tinimit chik.
14 Kinna' in chi je' ta ne k'o nu k'as kuk'
konojel ri winaq. Rajwaxik wi kintzijoj ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq ri
yo'm tijonik chke, xuquje' ri man yo'm tä
tijonik chke, chke ri k'o ketam, xuquje' chke
ri man k'o tä ketam.
15 Rumal ri' sib'alaj kwaj in kintzijoj ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe ix xuquje',
ri ix k'o pa Roma.

Waral käqil wi chi k'o u chuq'ab' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

16 Ri in man kink'ix tä chutzijoxik ri Utza-
laj Tzij re ri Evangelio, rumal chi k'o ri
nimalaj u chuq'ab' ri Dios ruk' che ki to'ik
konojel ri winaq ri kekojonik, ri winaq aj
Israel nab'e, te k'u ri' ri winaq ri man e aj
Israel taj.
17 Ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
kuq'alajisaj chqawäch chi xaq xuwi rumal
ri kojonik che ri Cristo kuya' käjikomataj ri
qanima' cho ri Dios. Je' kub'ij ru Loq' Pixab'
ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri winaq ri jikom ri
ranima' cho ri Dios, käk'asi na ri' rumal ri
kojonik," —kächa'.

Waral käqil wi chi konojel ri winaq k'o ki mak

18 Q'alaj k'ut chi ri nimalaj royowal ri Dios
käpe ajchikaj pa ki wi' ri winaq chuk'äjisaxik
ki wäch konojel ri käka'n etzelal, ri man
käka'n tä ri jikomal. Rumal k'u ri etzelal ri
käka'no e k'ia winaq ri man käketamaj tä ri
Qas Tzij.
19 Ri e are' qas k'o ketam chrij ri Dios
rumal chi ri Are' u q'alajisam wa' chkiwäch.
20 Pune ri Dios man kilitaj taj, etamtal
k'ut chi k'olik. Q'alaj wa' kumal konojel
ri jastaq ri e u b'anom. Etamtal loq wa'
tzaretaq xb'an ruwächulew chi are Dios, chi
ri nimalaj u chuq'ab' man k'o tä u k'isik.
Rumal ri' ri winaq man kuya' taj käkib'ij chi
man k'o tä ki mak.
21 Ri e are', pune ketam chi k'o ri Dios,
man xkinimarisaj tä u q'ij jas ri ya'tal che
ri Dios, man xemaltioxin tä k'u che. Xane
xa xkijach kib' chuchomaxik ri man k'o tä
u patän. Jun wi ri ki chomanik, je' ta ne chi
e sachinaq pa ri q'equm. Man xkich'ob' tä
chik jas tajin käka'no.

* **1:5** "Apóstol": Chawila' ri San Mateo 10:2, nota.

22 Pune ta ne käkib'ij chi k'o ki no'j, xaq k'u
e kon taq winaq wa'.
23 Man käkinimarisaj tä u q'ij ri Dios ri man
käkäm taj, xane are käkinimarisaj ki q'ij ri
ki wächb'al winaq ri xa kekämik, xuquje' ri
ki wächb'al taq chikop ri k'o ki xik', ri ki
wächb'al taq kumätz, xuquje' ri nik'iaj awaj
chik.
24 Rumal ri' ri Dios xeujach chub'anik
ronojel ri itzel taq ki rayinik ri b'enaq kan-
ima' kuk', ri äwas u b'anik cho ri Are' xuquje'
chkiwäch ri winaq. Xka'n k'u ri sib'alaj
k'ixb'al u b'anik ri jun ruk' ri jun chik.
25 Je ri', rumal chi xkikoj ri man qas tzij
taj chuk'exwäch ri qas tzij chrij ri Dios. Are
xekiq'ijilaj, xekipatänij ronojel ri b'anom
rumal ri Dios. Man are tä xkiq'ijilaj ri Dios
ri xb'anow ronojel, ri xaq xuwi che ri Are'
ya'tal wi chi känimarisax u q'ij. Amén.
26 Rumal ri' ri Dios xeujach chub'anik
ri k'ixb'al u b'anik ri b'enaq kanima' ruk'.
Xuquje' ne ri ixoqib' are käka'n chi ri man
taqal tä u b'anik chuk'exwäch ri qas taqal u
b'anik.
27 Xuquje' ri achijab' man käka'n tä chi ri
taqal u b'anik kuk' ixoqib', xane xa käka'n
ri itzel taq ki rayinik ri jun ruk' ri jun chik.
Käka'n k'u ri k'ixb'al u b'anik, achijab' kuk'
achijab'. Tajin k'u käk'äjisax ki wäch, are k'u
wa' ri tojb'al re ri etzelal ri käka'no.
28 Rumal k'u rech chi man käkaj taj käkikoj
ri Dios pa kuenta, ri Dios xeuya kanoq rech
käkichomaj ri man utz taj, rech käka'n ke ri
man taqal tä u b'anik.
29 Ki yo'm kib' chub'anik ronojel u wäch
etzelal. Käka'n ri man jikom taj, käka'n k'u
ke jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib',
man k'o tä ki pixab'. Käkirayij ri kech nik'iaj
winaq chik, e b'anal taq etzelal. K'äx käkina'
chrij jun chik, kekämisanik, xaq ch'oj käkaj,
kekisub' ri winaq, käkiyak k'u tzij chkij. Xa
tzel u b'anik ri ki k'aslemal.
30 Käkib'ij ri man utz taj chkij nik'iaj winaq
chik. Käketzelaj u wäch ri Dios, man k'o tä
k'u ki k'ixb'al. Käka'n nimal, käkinimarisaj
kib', käkichomaj u b'anik ri man utz taj, man
keniman tä k'u chke ri ki nan ki tat.
31 Man kok tä tzij pa ki jolom, man
käka'n taj jas ri käkib'ij chi käka'no, man
käkitoq'ob'isaj tä ki wäch nik'iaj chik, man k'o
tä sachb'al mak kuk', man kel tä k'u ki k'ux
chke ri winaq.
32 Ketam k'ut ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri
Dios, chi ri winaq ri keb'anow taq we mak
ri', are ya'tal chke chi kekämisaxik. Pune ta
ne je ri', man xuwi taj käka'n ri mak, xane
je'l käkilo chi ri nik'iaj chik käka'n ke.

2

*Waral käqil wi chi ri Dios jikom ri ranima'
chuq'atik tzij pa ki wi' ri winaq*

1 Rumal ri' man kuya' taj kab'ij chi man
k'o tä a mak, at ri' ri kaq'at tzij puwi' jun
winaq chik, apachin ta ne ri at. Je ri', rumal
chi aretaq kaq'at tzij puwi' jun winaq chik,
xa tajin kaq'at tzij pa wi' chb'il awib' chi
käk'äjisax a wäch at. Kab'an k'u awe ri man
utz taj ri tajin kub'an ri winaq ri kaq'at tzij
puwi'.
2 Qetam k'ut chi ri Dios qas jikom kub'ano
aretaq kuq'at tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki
wäch ri winaq ri je' käka'n wa'.
3 Ri at k'ut ri kaq'at tzij pa ki wi' nik'iaj
winaq chik, te k'u ri' kab'an at jas ri käka'n
ri e are', ¿a kachomaj chi ri Dios man kuq'at
tä tzij pa wi' at chi käk'äjisax a wäch? ¡Man je'
taj!
4 Xa kawetzelaj u wäch ri nimalaj rutzil ri
Dios. Awetam k'ut chi u chajim paciencia
awuk', u koch'om k'u u wäch chawe. ¿A
mat kach'ob'o chi ri Dios u b'anom utzil
chawe rech ri at kak'ex rawanima' xuquje'
ra chomanik?
5 Ri at k'ut ab'ajarinaq ri awanima', man
a k'exom tä wa', man a k'exom tä k'u ra
chomanik. Rumal ri' xa tajin kab'an más
nim che ri k'äjisab'al a wäch ri käpe na
chawij. Je' käk'ulmataj wa' pa ri q'ij ri kuk'ut
rib' ri Dios chuk'äjisaxik ki wäch ri winaq,
kuq'at k'u na tzij pa ki wi' ruk' jikomal.
6 Kuya k'u na ri tojb'al ke ri winaq chkiju-
junal je' jas ri taqal chke rumal ri ka'nom.
7 Ri winaq ri käkitzukuj ri u nimarisaxik ki
q'ij rumal ri Dios, xuquje' ri u ya'ik ki q'ij
rumal, xuquje' ri jastaq ri man käsach tä ki
wäch, amaq'el k'ut käka'n ri utzil. Chke ri e
are' ri Dios kuya na ri k'aslemal ri man k'o
tä u k'isik.
8 Are k'u ri winaq ri xaq xuwi käkichomaj ri
kech ri e are', ri man käkaj taj käkinimaj ri qas
tzij, xane are käkitaqej ri etzelal, ri Dios k'ut
kuk'äjisaj na ki wäch ruk' nimalaj oyowal.
9 Nimalaj b'is, k'äxk'ol kepe na pa ki wi'
konojel ri winaq ri käka'n etzelal. Kuchap
na kuk' ri winaq aj Israel, te k'u ri' käpe na
pa ki wi' ri winaq ri man e aj Israel taj.
10 Are k'u ri winaq ri käka'n ri utz,
känimarisax na ki q'ij konojel, käyi' na ki q'ij,
käb'an na chi kuxlan ri kanima' rumal ri
Dios. Kuchap na wa' kuk' ri winaq aj Israel,
te k'u ri' kuk' ri winaq ri man e aj Israel taj.
11 Je ri', rumal chi ri Dios junam keril wi
konojel ri winaq.
12 Konojel ri kemakunik ri man k'o tä ke ri
Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, käsach
na ki wäch pune man k'o tä ri Pixab' ri' kuk'.
Konojel k'u ri kemakunik pune k'o ri Pixab'
kuk' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, käq'at na
tzij pa ki wi' rumal we Pixab' ri'.
13 Ri xuwi käkitatab'ej ri Pixab', man e are
tä ri' ri jikom ri kanima' cho ri Dios, xane ri
käka'no jas ri kub'ij ri Pixab', e are ri' ri jikom
ri kanima' cho ri Dios.

14 Aretaq ri winaq ri man e aj Israel taj
käka'n jas ri kub'ij ri Pixab', pune man k'o
ri Pixab' kuk', pa kanima' k'ut käpe wi ri
käka'no. Ri e are' k'ut keb'anow ri ki pixab'.
15 Rumal ri käka'no q'alaj chi tz'ib'tal ri
Pixab' pa ri kanima'. Ri käkina' pa kan-
ima' are käq'alajisanik chi qas tzij wa'. Ri ki
chomanik chkijujunal are käq'alajisan na we
utz o man utz taj ri tajin käka'no.
16 Käq'alajin k'u na wa' pa ri q'ij aretaq ri
Dios kuq'at na tzij rumal ri Jesucristo puwi'
ronojel ri man etamtal taj ri k'o pa kanima'
ri winaq, je' jas ri kub'ij ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio ri kintzijoj.

Waral käqil wi chi ri winaq aj Israel
käka'n ki nimal che ri Pixab'

17 Ri at k'ut kab'ij chi at aj Israel, are
kato'b'ej awib' ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa
mam Moisés, kab'an a nimal che ri a Dios.
18 Ri at awetam jachike ru rayib'al ri Dios,
ri Pixab' k'ut kuk'ut chawäch jachike ri utz
na.
19 Kana' pa rawanima' chi qas awetam
kak'am ki b'e ri moyab', chi katkowinik k'ut
kaya saqil chke ri e k'o pa q'equm.
20 Kachomaj chi katkowinik keatijoj ri
man k'o tä ketam, xuquje' chi katkowinik
kaya ki no'j ri man nimaq tä ki b'anik rumal
chi pa ri Pixab' kachomaj chi kariq wi rono-
jel u wäch etamanik xuquje' qas tzij.
21 We ri at keatijoj nik'iaj chik, ¿jas che
man katijoj awib' at? We ri at katzijoj ru
Loq' Pixab' ri Dios chi man kuya' taj käb'an
elaq', ¿jas che kab'an elaq' at?
22 We ri at kab'ij chi man kuya' taj kub'an
jun ri mak ri sib'alaj äwas u b'anik ruk' ri
rixoqil o ri rachajil jun winaq chik, ¿jas che
je' kab'an at? We ri at kawetzelaj ki wäch
ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq, ¿jas che
kawelaq'aj ri jastaq ri e k'o pa taq kachoch
ri tiox ri'?
23 Pune ri at kab'an a nimal che ri Pixab',
ri at k'ut man nim tä kawil wi ri Dios aretaq
man kanimaj tä ri kub'ij ri Pixab'.
24 Rumal ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik: "Ri winaq ri man e aj Israel taj
käkib'ij ri sib'alaj äwas u b'ixik chrij ri Dios
xa rumal iwech ix ri aj Israel," —kächa ri
Tz'ib'tal kanoq.
25 Ri retal ri ojer trato ri käb'ix circun-
cisión che ri kojom che ra cuerpo,* qas tzij
k'o u patän wa' chawe we kanimaj ri kub'ij
ri Pixab'. We k'u man kanimaj ri kub'ij ri
Pixab', man k'o tä u patän ri' ri retal ri ojer
trato ri kojom chawe.
26 We ri winaq ri man kojom tä ri retal
ri ojer trato che, kunimaj ri kätaqan wi ri
Pixab', ri winaq ri' je' ta ne kojom ri retal ri
ojer trato che, pune man kojom taj.
27 Ri winaq ri man kojom tä ri retal ri ojer
trato che, ri kunimaj ri kub'ij ri Pixab', are
ri' käq'atow na tzij pa wi' at ri man kanimaj
tä ri kub'ij ri Pixab', pune k'o awe ri Pixab' ri
Tz'ib'talik, pune kojom ri retal ri ojer trato
che ra cuerpo.
28 Ri qas winaq aj Israel man are tä ri' ri xa
chrij kilitaj wi chi aj Israel. Ri kojom ri retal
ri ojer trato che man are tä ri' ri xa käb'an
chrij ru cuerpo.
29 Xane ri winaq ri qas aj Israel are ri' ri
aj Israel wi pa ranima'. Ri qas retal ri ojer
trato are ri' ri b'anom pa ranima' ri winaq,
man rumal tä jun taqanik ri tz'ib'talik, xane
rumal ri u b'anom ri Loq'alaj Espíritu. Ri
winaq ri je' u b'anik wa', man käyi' tä u q'ij
kumal ri winaq, xane rumal ri Dios.

3

1 We je ri', ¿jas ri utz na ri kuriq jun winaq
we are winaq aj Israel? ¿A nim lo u patän ri
u kojik ri retal ri ojer trato che ru cuerpo jun
winaq?
2 Qas tzij nim ki b'anik ri winaq aj Israel,
k'ia ri kuya' käqab'ij chkij rumal chi chke ri
e are' xuya wi ri Dios ru Loq' Pixab' nab'e.
3 ¿Jas k'u käb'antaj na we k'o jujun chke
ri winaq aj Israel ri man jikom tä chi ri
kanima' chrij ri Dios? ¿A rumal lo ri' ri Dios
man jikom tä chi ri ranima' ri Are'?
4 ¡Man je' tä ri'! Xane ri Dios kub'an na
ronojel ruk' qas tzij, pune konojel winaq e
are' b'anal taq tzij. Kub'ij k'u ru Loq' Pixab'
ri Dios ri Tz'ib'talik:
Rumal ri tzij la q'alaj wi chi jikom
ri anima' la.
Aretaq käq'at tzij puwi' la,
käq'alajin k'u na chi utz ri käb'an la,
—kächa ri Tz'ib'talik.
5 We ri qetzelal kuk'utu chi ri Dios qas
kub'an ri jikomal, ¿jas käqab'ij? ¿A xa lo man
jikom tä ranima' ri Dios rumal chi kuk'äjisaj
qa wäch? (Je' kinch'awik je' jas ri kech'aw ri
winaq.)
6 ¡Man je' tä ri'! We ta ri Dios man jikom
tä ranima', ¿jas lo kub'an ri Are' chuq'atik
tzij pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew? ¡Man
kuya' taj!
7 We k'u ri b'anow tzij ri kinb'ano kub'ano
chi känimarisax u q'ij ru qas tzij ri Dios, ¿jas
che käq'at tzij pa nu wi' chi ri in, in ajmak?
8 We je ri', ¿jas che man are tä käqa'n ri
man utz taj rech käpe ri utzil? Are k'u wa'
ri käkib'ij jujun rumal ri etzelal ri k'o pa
kanima' chi are wa' ri keqatijoj ri winaq che.
Taqal k'u wa' chke we winaq ri' käq'at tzij pa
ki wi' chi käk'äjisax ki wäch.

Waral käqil wi chi qonojel k'o qa mak

9 ¿Jas k'u kujkanaj wi? ¿A uj ri uj aj Israel uj
utz na chkiwäch ri nik'iaj winaq chik? ¡Man

* **2:25** "Retal ri ojer trato": Chawila' Hechos 7:8.

je' tä ri'! Qa q'alajisam k'ut chi ri winaq aj
Israel xuquje' ri winaq ri man aj Israel taj,
konojel e k'o pu q'ab' ri mak.
10 Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik
kub'ij:
Man k'o tä jun winaq ri qas utz,
man k'o tä wi jun.
11 Man k'o tä jun winaq
ri qas kraj kuch'ob' ri qas utz,
man k'o tä jun ri kutzukuj ri Dios.
12 Konojel ki jalom ki b'e,
konojel b'enam ke
jawije' ri xa käsach wi ki wäch.
Man k'o tä jun ri kub'an ri qas utz,
man k'o tä wi jun.
13 Ru pa ki qul je' ta ne ru jul käminaq
ri jaqtalik.
Ruk' ri ki tzij kekisub' ri winaq.
Je' ta ne ri u tiab'al kumätz
k'o pa ki chi'.
14 Xaq xuwi ri yoq'onik käka'no,
k'äx taq tzij kel pa ki chi'.
15 Käkitij anim chub'anik ri kämisanik.
16 Ri käka'n pa ri ki k'aslemal
kusach kan u wäch ronojel,
käkiya kan b'is pa kanima' ri winaq.
17 Man ketam taj jas käka'no
chuya'ik utzil chkixol ri winaq.
18 Man ketamam tä k'ut chi rajwaxik
käkixej kib' cho ri Dios,
—kächa ri Tz'ib'talik.
19 Qetam k'ut chi ronojel ri kub'ij ri ojer
Pixab', kub'ij wa' chke ri e k'o pu q'ab' we
Pixab' ri' rech man k'o tä jun k'o jas kub'ij,
rech konojel ri winaq cho ruwächulew käq'at
na tzij pa ki wi' rumal ri Dios.
20 Man k'o tä k'u jun winaq ri käjikomataj
ranima' cho ri Dios rumal ru nimaxik ri
kub'ij ri Pixab', rumal chi ri Pixab' xuwi
u patän wa' kuk'ut chqawäch chi ri uj, uj
ajmakib'.

Xuwi rumal ri kojonik käqariq ru tob'anik ri Dios

21 Kämik k'ut ri Dios u q'alajisam
chqawäch jas ri kub'an chujikomaxik ri
qanima' chuwäch ri Are' man ruk' tä ri
Pixab'. Q'alaj wa' chi qas tzij aretaq kusik'ij
jun ri wuj re ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa
mam Moisés xuquje' ri wuj ri xkitz'ib'aj ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.
22 Käjikomataj k'u ri qanima' cho ri Dios
rumal chi kujkojon che ri Jesucristo. Ri Dios
k'ut kub'an wa' chke konojel ri kekojonik,
man jalan tä wi kub'an kuk' nik'iaj chik.
23 Konojel winaq e makuninaq, naj k'u e
k'o wi che ri Dios ri kraj keto'wik.
24 Xa k'u rumal ri nimalaj u toq'ob' kub'an
jikom che ri kanima' ri winaq. Man k'o tä
käkitoj che, rumal chi ri Cristo Jesús xeutoro.
25 Ri Dios xukoj ri Cristo che sachb'al ki
mak konojel ri winaq rumal ru kämikal cho
ri cruz. Käkiriq k'u ri sachb'al ki mak we
kekojon che ri Cristo. Je' xb'antaj wa' rech
q'alaj chi ri Dios are qas jikom ranima'. Xril
ri ki mak ri winaq ri ka'nom kanoq, man
k'o tä k'u jas xub'an chke rumal ri nimalaj
u paciencia.
26 Je' xb'antaj wa' xuquje' chuk'utik pa
taq we q'ij kämik chi ri Dios are qas jikom
ranima', kutaqej k'u u b'anik ri jikomal are-
taq kub'an jikom che ri kanima' konojel ri
kekojon che ri Jesús.
27 ¿Jas k'u rumal käka'n wi nimal ri winaq?
¡Man k'o taj! ¿Jas che? Rumal chi we ta
ri winaq kekowinik käka'no jas ri kub'ij ri
Pixab', kuya' ri' käkinimarisaj kib'. Are k'u
ri winaq ri käkojonik man kuya' taj kuni-
marisaj rib'.
28 Xqil b'a' chi ri Dios kub'an jikom che
ri ranima' ri winaq ri käkojonik, man are tä
kärilo we u b'anom ri kub'ij ri Pixab' o man
u b'anom taj.
29 E ri Dios, ¿a xuwi lo ki Dios ri winaq aj
Israel? ¿A mat xuquje' are ki Dios ri winaq
ri man e aj Israel taj? Qas tzij chi are xuquje'
ki Dios ri winaq ri man e aj Israel taj.
30 Xa k'u jun ri Dios k'olik. Are k'ut
käb'anow jikom che ri kanima' ri winaq aj
Israel xuquje' ri winaq ri man e aj Israel taj
ri kekojonik. Man käril tä ri Are' we kojom
retal ri ojer trato che ri ki cuerpo o man
kojom taj.
31 ¿A käqab'ij lo chi man k'o tä chi u patän ri
Pixab' rumal chi xujkojonik? ¡Man je' tä ri'!
Xane käqab'ij chi k'o na u patän ri Pixab'.

4

Ri xub'an ri qa mam Abraham are jun k'utb'al chqawäch

1 ¿Jas k'u käqab'ij chi xuriq ri qa mam
Abraham ojer?
2 Qas tzij we ta rumal ri utzil ri xub'an ri
qa mam Abraham xjikomataj ri ranima' cho
ri Dios, kuya' ri' kunimarisaj rib'. Man kuya'
tä k'ut kunimarisaj rib' cho ri Dios.
3 ¿Jas pu kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik? Kub'ij k'ut: "Ri Abraham xkojon
che ri Dios, rumal k'u ri' xq'alajisax rumal ri
Dios chi jikom ranima'," —kächa'.
4 ¡Qachomajmpe'! Jun winaq ri kub'an jun
chak, ri tojb'al re ri käyi'k man are tä sipanik
ri' che, xane are k'asaj ruk'.
5 Are k'u ri winaq ri man k'o tä
jas kub'ano, käkojon k'u che ri Dios ri
kuk'amowaj ri ajmak, ri winaq ri' rumal
ru kojonik käq'alajisax rumal ri Dios chi qas
jikom ranima'.
6 Tzare k'u ri qa mam David xub'ij chi utz
re ri winaq ri käq'alajisax rumal ri Dios chi
jikom ranima', man rumal tä k'u ri utzil ri
xub'an ri winaq ri'.
7 Ri qa mam David je wa' xub'ij:

Utz ke ri winaq ri sachtajinaq
rumal ri Dios ri etzelal ri ka'nom,
ri xril ri ki mak,
man k'o tä k'u k'äx xub'an chke.
8 Utz re ri winaq ri man k'o tä mak
käyi' chrij rumal ri Qajaw Dios,
—kächa'.
9 ¿A xaq xuwi ta k'u lo utz ke ri winaq ri
kojom retal ri ojer trato che ri ki cuerpo?
¡Man je' taj! Xuquje' utz ke ri man kojom
taj. Qa b'im k'ut chi ri qa mam Abraham
xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima'
rumal chi xkojonik.
10 ¿Jampa' xq'alajisax rumal ri Dios chi
jikom ranima'? ¿A xub'an wa' aretaq kojom
chi ri retal ri ojer trato che o aretaq mäja'
xkojik? Man k'ä te tä xq'alajisax rumal ri
Dios chi jikom ranima' aretaq kojom chi
retal ri ojer trato che, xane aretaq mäja'
käkojik.
11 Te k'u ri' ri qa mam Abraham xok ri
retal ri ojer trato che ru cuerpo ri are'. Are
k'u wa' retal ri käk'utuwik chi q'alajisam chi
rumal ri Dios chi jikom ranima' rumal chi
xkojonik. Je ri' ri Abraham xok che ki tat
konojel ri kojonelab' ri man kojom tä ri retal
ri ojer trato che ri ki cuerpo. Je wa ri' ri e are'
xuquje' keq'alajisax rumal ri Dios chi jikom
kanima'.
12 Qas tzij ri qa mam Abraham are xok
che ki tat ri kojom retal ri ojer trato che ri
ki cuerpo, man xuwi tä k'u rumal wa', xane
xuquje' rumal chi xekojonik junam jas ri qa
mam Abraham xkojonik aretaq mäjoq kok
ri retal ri ojer trato che ru cuerpo.

Ri xuchi'j loq ri Dios käqechb'ej na we kujkojonik

13 Ri Dios xuchi'j che ri qa mam Abraham
xuquje' chke ri rachalaxik ri kil na ki wäch
chi käkechb'ej na ruwächulew, man rumal tä
k'u rech chi xniman ri qa mam Abraham
che ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés,*
xane rumal chi xkojonik, xq'alajisax k'u ru-
mal ri Dios chi jikom ranima'.
14 We ta xaq xuwi ri keniman che ri Pixab'
käkik'am na ke ri echb'al, man k'o tä b'a' u
patän ri' chi kujkojonik. Xuquje' ri xuchi'j
loq ri Dios chi kuya na man k'o tä chi u patän
ri'.
15 Je ri', rumal chi ri Dios kuk'äjisaj ki wäch
ri man keniman tä che ri Pixab'. Jawije' k'u
ri man k'o tä wi pixab', man k'o tä mak ri'
chrij ri pixab'.
16 Rech ri xuchi'j ri Dios che ri qa mam
Abraham qas käkechb'ej na konojel ri racha-
laxik ri kil na ki wäch, rajwaxik chi are jun
sipanik ri kuya ri Dios chke ri kekojonik. Kel
kub'ij chi ri xuchi'j ri Dios man xuwi tä chke
ri keniman che ri Pixab', xane xuquje' chke
konojel ri kekojonik jas ri xub'an ri qa mam
Abraham. Ri are' k'ut are xok che qa tat uj
qonojel ri uj kojonelab' chuwäch ri Dios,
17 ri xuquje' xkojon ri qa mam Abraham
che. Je' jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri
Dios: "At nu kojom che ki tat k'ia u wäch
winaq", —kächa'. Ri Dios k'ut are käyo'w ki
k'aslemal ri käminaqib', xuquje' keub'an ri
jastaq ri k'ä mäja' kek'oji'k.
18 Ri qa mam Abraham, pune man
käkowin tä chik käk'oji ralk'ual, xukoj chi
käk'oji na jun u k'ojol. Xku'b'i k'u u k'ux
chrij ri Dios, je ri' xok che "ki tat k'ia u wäch
winaq", jas ri b'im che rumal ri Dios: "Are je
wa' ki k'ial ri awachalaxik ri kil na ki wäch,"
—xuchixik.
19 Ri qa mam Abraham man xub'an tä
kieb' u k'ux, pune xa jub'iq' man kätz'aqat
tä cien u junab'. Retam chi ri are' rachi'l ri
Sara ri rixoqil xaq kämem chi ke, e nimaq
taq winaq chik, man kekowin tä chik käk'oji
kalk'ual.
20 Man xub'an tä kieb' u k'ux chrij ri xb'ix
che rumal ri Dios, xane xa sib'alaj xkojonik,
xku'b'i u k'ux, xuya k'u u q'ij ri Dios.
21 Xujikib'a u k'ux chi ri Dios käkowin
chub'anik ronojel ri kub'ij.
22 Rumal ri' xq'alajisax rumal ri Dios chi
jikom ranima', rumal chi xkojonik.
23 Man xaq xuwi tä ri qa mam Abraham
xtz'ib'ax chrij chi xq'alajisax rumal ri Dios
chi jikom ranima'.
24 Ri uj xuquje' xtz'ib'ax chqij chi ri Dios
kuq'alajisaj chi jikom qanima' rumal chi
kujkojonik, qonojel ri uj, uj kojoninaq che ri
Dios ri xk'astajisan ri Qajaw Jesús chkixol ri
käminaqib'.
25 Ri Qajaw Jesús xjach pa kämisaxik ru-
mal rech ri qa mak, xk'astaj k'u chkixol ri
käminaqib' rech käjikomataj ri qanima' cho ri
Dios.

5

Ri tewchib'al ri xqariqo aretaq xjikomataj ri qanima' cho ri Dios

1 Kämik k'ut ri xjikomataj ri qanima' cho
ri Dios rumal chi xujkojonik, k'o chi k'u utzil
chqaxol ruk' Are' rumal ri Qajaw Jesucristo.
2 Rumal k'u ri Cristo xtoq'ob'isax qa wäch
rumal ri Dios rumal chi xujkojonik. Ri
toq'ob' ri xqariqo man k'o tä kesan chqe,
rumal ri' kujkikotik, ku'l qa k'ux chi käqariq
na qe uj ri u nimarisaxik u q'ij ri Dios.
3 Man xuwi tä wa' kujkikot wi, xane
xuquje' kujkikot chupam ri k'äxk'ol, rumal
chi ri k'äxk'ol kub'an chqe chi käqachajij pa-
ciencia.

* **4:13** K'ä mäja' k'o ri Pixab' ri' aretaq ri mam Abraham xil u wäch. Je ri', rumal chi ri mam Abraham are nab'eal chuwäch ri mam Moisés.

4 Ri paciencia kub'an chqe chi utz kujel na
cho ri Dios. Aretaq utz chik uj k'olik, käku'b'i
qa k'ux chrij ri Dios.
5 Aretaq käku'b'i qa k'ux chrij ri Dios man
k'o tä b'is käqariqo rumal chi ri rutzil ran-
ima' ri Dios k'o pa qanima' rumal ri Loq'alaj
Espíritu ri u yo'm chqe.
6 Ri uj, aretaq man xujkowin taj xqato'
qib' qa tukiel wi, qas pa ru q'ijol xpe ri
Cristo, xkäm k'u rumal qech uj ri uj aj-
makib'.
7 Man k'o tä jun winaq kuya u tzij
käkämisax chuk'exwäch jun winaq chik,
pune are jun winaq ri qas jikom ranima'.
Kraj k'u ne k'o jun ri kuya u tzij käkämisax
chuk'exwäch jun winaq ri sib'alaj utz.
8 Ri Dios k'ut xuk'ut chqawäch chi sib'alaj
kujraj aretaq ri Cristo xkäm rumal qech,
pune k'u uj ajmakib'.
9 Kämik k'ut ri ya jikom chi qanima' cho ri
Dios rumal ru kämikal ri Cristo, qas kujuto'
na ri Cristo chuwäch ri k'äjisab'al wächaj ri
käpe na chuk'isb'al.
10 Ri uj nab'e kanoq aretaq qa k'ulel na
ri Dios, xujrutzirisaj ruk' Are' rumal ru
kämikal ru K'ojol, rumal ri' kämik ri ya uj utz
chi ruk' ri Dios, qas käqariq wi na ru tob'anik
ri Dios rumal ru k'aslemal ri Cristo.
11 Man xuwi tä wa', xane xuquje' kujkikot
ruk' ri Are' rumal ri Qajaw Jesucristo. Ru-
mal k'u ri Cristo uj utz chi ruk' ri Dios.

Waral kätzijox wi ri Adán xuquje' ri Cristo

12 Je k'u ri', ri mak xok cho we uwächulew
xa rumal jun winaq. Rumal k'u ri mak xpe
ri kämikal pa ki wi' konojel ri winaq rumal
chi konojel xemakunik.
13 Aretaq mäjoq käpe ri Pixab', ri mak ya
k'o chik cho ruwächulew. Man käkoj tä k'u ri
mak pa kuenta aretaq man k'o tä pixab'.
14 Pune je ri', xtaqan k'u ri mak pa ki wi'
ri winaq ri xemakunik xchaptaj loq ruk' ri
Adán k'ä xopan ru q'ij ri Moisés, pune man
je' tä ki mak jas ru mak ri Adán ri man
xunimaj tä ru Pixab' ri Dios. Ri Adán k'ut are
jun k'utb'al chrij ri Cristo ri käpe na.
15 Man kuya' taj käjunamataj ri mak ri
xub'an ri Adán ruk' ri sipanik ri kuya ri Dios.
Rumal k'u ri mak ri xub'an xa jun winaq e
k'ia xekämik. Are k'u ri tob'anik ri kusipaj
ri Dios chqe rumal ri nimalaj u toq'ob' pa
qa wi', sib'alaj nim na u b'anik wa'. Xuya
wa' chqe rumal xa jun winaq, ri Jesucristo,
chub'anik utzil chke k'ia winaq.
16 Ri mak ri xub'an xa jun winaq man
kuya' taj käjunamataj wa' ruk' ri tob'anik ri
kusipaj ri Dios. Je ri', rumal chi ri mak
ri xub'an xa jun winaq xub'ano chi käq'at
tzij pa ki wi' ri winaq chi käk'äjisax ki wäch.
Are k'u ri tob'anik ri Dios xpetik rech
käjikomataj ri kanima' ri winaq cho ri Dios,
pune sib'alaj k'ia ri ki mak ka'nom.
17 We ri kämikal xk'oji u taqanik pa ki wi' ri
winaq rumal ri mak ri xub'an xa jun winaq,
sib'alaj nim k'u na u b'anik wa' chi ri winaq
ri käjikomataj kanima' cho ri Dios rumal ru
toq'ob' ketaqan na pa ri k'ak' ki k'aslemal
rumal xa jun winaq, ri Jesucristo.
18 Je' jas ru mak ri Adán xub'ano chi käq'at
tzij pa ki wi' konojel ri winaq chi käk'äjisax ki
wäch, je k'u ri' xuquje' ri jikomal ri xub'an
ri Jesucristo kub'ano chi konojel ri winaq
käkiriq na ki k'aslemal, man käq'at tä k'u tzij
pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch.
19 Kel kub'ij chi rumal ri jun winaq ri man
xniman tä che ri Dios e k'ia winaq xeb'ok
che ajmakib', je ri' xuquje', rumal ri Jun ri
xniman che ri Dios e k'ia winaq käjikomataj
ri kanima' cho ri Dios.
20 Xpe k'u ri Pixab' rech kel na ri mak chi
saq. Aretaq k'ut xnimar u wäch ri mak, ru
toq'ob' ri Dios xuquje' xnimar na u wäch
wa'.
21 Je k'u ri' jas ri mak xkowinik xuk'am loq
ri kämikal pa ki wi' ri winaq, je ri' xuquje'
aretaq ri uj käjikomataj ri qanima' cho ri
Dios, ri nimalaj u toq'ob' ri Are' käkowinik
kuya qa k'aslemal ri man k'o tä u k'isik
rumal ri Jesucristo ri Qajaw.

6

Waral käqil wi chi ri uj je' ta ne chi uj kämінaq chuwäch ri mak. Uj k'asal chi k'ut rumal ri Cristo

1 ¿Jas k'u ri käqab'ij? ¿A käqataqej u b'anik ri
mak rech ri Dios sib'alaj kuk'ut na ri nimalaj
u toq'ob'?
2 ¡Man je' tä ri'! Ri uj, je' ta ne chi uj kämінaq
chuwäch ri mak. Man k'o tä chi u chuq'ab'
ri mak pa qa wi'. We je ri', ¿a kuya' ta k'u lo
käqataqej u b'anik ri mak?
3 ¿A mat iwetam chi ri uj ri b'anom qa
qasna' rech xa uj jun chik ruk' ri Jesucristo,
je' ta ne ri junam xujkäm ruk' ri Are'?
4 Rumal ri qasna' je' ta ne junam xuj-
muq ruk' ri Cristo, je' ta ne xujkämik rech
kujk'astajisaxik, käk'oji k'u jun k'ak' qa
k'aslemal je' jas ru k'aslemal ri Cristo are-
taq xk'astaj chkixol ri kämінaqib' rumal ri
nimalaj u chuq'ab' ri qa Tat.
5 We k'u xqa'n jun ruk' ri Cristo rumal
ri kämikal ri xuriqo, je ri' xuquje' käqa'n na
jun ruk' Are' rumal chi xk'astaj chkixol ri
kämінaqib'.
6 Qetam chi ri ojer qa k'aslemal xrip cho
ri cruz junam ruk' ri Cristo, rech käsach u
wäch ri u chuq'ab' ri qa rayib'al ajuwächulew
ri man utz taj. Je ri' man uj k'o tä chi pu q'ab'
ri mak, man kujpatänin tä chi che ri mak je'
ta ne che jun patrón.
7 Je ri', rumal chi ri winaq ri kämінaq chik,
man chaptal tä chi ri' rumal ri mak.

8 We ri uj, uj käminaq chik junam ruk' ri
Cristo, käku'b'i qa k'ux chi kujek'asal na ruk'
ri Are'.
9 Je ri', rumal chi qetam chi ri Cristo
k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib', man
käkäm tä chi wi. Ri kämikal man kätaqan tä
chi puwi'.
10 Ri Cristo aretaq xkämik, xa jumul xkäm
chusachik u wäch ri mak, man xaq tä tajin
wi käkämik. Aretaq k'u xk'astajik, xk'asi
chunimarisaxik u q'ij ri Dios.
11 Je k'u ri' ri ix, chichomaj chi ix käminaq
chik chuwäch ri mak. Man k'o tä chi u
chuq'ab' ri mak pi wi'. Ix k'asal k'u kämik
chunimarisaxik u q'ij ri Dios junam ruk' ri
Cristo Jesús ri Qajaw.
12 Rumal ri' miya b'a' chi ri mak kutaqej
taqanik puwi' ri i cuerpo ri xa käkämik, mix-
utaq k'u ne chunimaxik ri i rayib'al ri man
utz taj.
13 Mijach b'a' iwib' pu q'ab' ri mak
chub'anik ri man utz taj. Xane chijacha
iwib' pu q'ab' ri Dios, je' ta ne chi xixkäm
na, ix k'astajinaq chi k'ut. Chijacha iwib' pu
q'ab' ri Dios chub'anik ri utzil.
14 Je ri', rumal chi ri mak man kätaqan tä
chi pi wi'. Man ix k'o tä chi k'u pu q'ab' ri
Pixab', xane ix k'o pu q'ab' ri Dios rumal ru
toq'ob' pa qa wi'.

Uj patänil taq re ri Dios chub'anik ri utzil

15 ¿Jas k'u kujkanaj wi? ¿A kujmakunik
rumal chi man uj k'o tä chi pu q'ab' ri Pixab',
xane pu q'ab' ri Dios rumal ru toq'ob' pa qa
wi'? ¡Man je' tä ri'!
16 Ri ix qas iwetam chi we kijach iwib'
chupatänixik jun patrón rech kixniman che,
kixok k'u che patänil taq re ri patrón ri',
tzrajwaxik k'u wi chi kixniman che. Are je
ri', we are kixpatänin che ri mak je' ta ne are
jun i patrón ri kuk'am loq kämikal pi wi', o
are kixniman che ri Dios rech käjikomataj ri
iwanima' chuwäch ri Are', kib'an k'u na ri
utzil.
17 Maltiox k'u che ri Dios chi ri ix ri nab'e
kanoq xipatänij na ri mak, kämik k'ut pa
iwanima' xpe wi ru nimaxik ri qas tzij re ri
tijonik ri xijach iwib' che retamaxik.
18 Aretaq xixel loq pu q'ab' ri mak ri ix
chapowinaq, ri ix xijach iwib' chupatänixik
ri Dios rech kib'an ri jikom pa ri i k'aslemal.
19 Kinb'ij wa' chiwe pa ki tzij winaq, ru-
mal chi ri ix i tukiel wi man qas kixkowin
tä chuch'ob'ik wa' we chomanik ri'. Man
je' tä kib'ano jas ri xib'an kan nab'e aretaq
xijach iwib' chupatänixik ri mak rech kib'an
ri äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' ri etzelal.
Xane che we kämik, chijacha iwib' pu q'ab'
ri Dios chub'anik ri jikom pa ri i k'aslemal
rech kixk'oji chuwäch ri Are' ch'ajch'oj ri
iwanima'.
20 Ri ix nab'e, aretaq tajin kipatänij na ri
mak, man i yo'm tä iwib' chub'anik ri jikom
pa ri i k'aslemal.
21 ¿Jas k'u xich'ak che ri xib'an kan nab'e
ri kik'ix chi che kämik? Xuwi k'u ri kämikal
xiriqo.
22 Kämik k'u ri ix, ix elinaq chi pu q'ab' ri
mak, ix okinaq chi che patänil taq re ri Dios.
K'o k'u xich'ak wa' che. Ri xich'ako are ru
jachik iwib' pu q'ab' ri Dios, chuk'isb'al k'ut
kiriq na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.
23 Ri tojb'al ri kuya ri mak are xaq xuwi ri
kämikal, are k'u ri Dios kusipaj ri k'aslemal
ri man k'o tä u k'isik rumal ri Cristo Jesús, ri
Qajaw.

7

Ri k'ulanem are jun k'utb'al chrij ri k'aslemal ruk' ri Cristo

1 Qachalal, ri ix ri iwetam ri Pixab'
kich'ob'o chi ri Pixab' xuwi k'o chuq'ab' pu
q'ab' puwi' jun winaq aretaq k'asal na.
2 Kinkoj na jun k'utb'al chiwäch: Ri ixoq ri
k'ulanik rajwaxik chi känim ri' che ri pixab'
re ri k'ulanem aretaq k'ä k'asal na ri racha-
jil. We k'u käkäm ri rachajil, k'ä te ri' man
rajwaxik tä chik käniman che we pixab' ri'.
3 Rumal ri', we ri ixoq käk'uli ruk' jun achi
chik aretaq k'asal na ri rachajil, kub'an ri
nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri rachajil.
We k'u käkäm ri rachajil, man rajwaxik tä
chik käniman che ri pixab' re ru k'ulanem.
Pune käk'uli ruk' jun achi chik, man kub'an
tä ri' ri nimalaj mak ri äwas u b'anik.
4 Je k'u ri' ri ix, qachalal, ri ix u tz'aqatil ru
cuerpo ri Cristo, man k'o tä chik ri Pixab' pi
wi' rumal chi ix je' ta ne ix k'ulan chik ruk'
ri Cristo. Ix rech chi ri Cristo ri xk'astaj chk-
ixol ri käminaqib'. Je ri' rech ri qa k'aslemal
kok wa' chupatänixik ri Dios.
5 Nab'e kanoq, aretaq ri qa k'aslemal are
ru b'anik xaq jas ri käqaj uj, ri itzel taq qa
rayinik xek'astaj rumal ri Pixab'. Ri ri' k'ut
xa xujuk'am b'i pa ri kämikal.
6 Kämik k'ut uj käminaq chik chuwäch ri
Pixab' ri xtaqan pa qa wi' nab'e. Je ri'
man k'o tä chi ri Pixab' pa qa wi'. Kämik
käqapatänij ri Dios pa ri k'ak' qa k'aslemal
ri kuya ri Loq'alaj Espíritu. Ri ojer Pixab' ri
tz'ib'talik man k'o tä chi pa qa wi'.

Ri apóstol Pablo käch'aw chrij ri mak ri k'o pa ri qa k'aslemal

7 ¿Jas k'u ri käqab'ij? ¿A käqab'ij lo chi mak
ri' ri Pixab'? ¡Man je' taj! Rumal k'u ri
kub'ij ri Pixab' xinwetamaj jas ri' ri mak.
¡Qachomajmpe'! Mat xinwetamaj ri' chi ru
rayixik ri jastaq ke nik'iaj winaq chik are
mak, we ta mat xub'ij ri Pixab': "Marayij
u wäch ri jastaq ke nik'iaj winaq chik," —
kächa'.

8 Ri mak k'ut xnimar u wäch rumal ri
taqanik, xuk'asuj k'u pa ri wanima' ronojel
u wäch itzel taq rayinik. Je ri', rumal chi we
ta mat k'o ri Pixab', man q'alaj tä ri' chi k'o
ri mak.
9 Ri in nab'e kanoq aretaq mäja' k'o wetam
chrij ri Pixab' xinchomaj chi qas utz ri tajin
kinb'an pa ri nu k'aslemal. Aretaq k'ut xpe
ri taqanik, xinch'ob' jas ri kub'ij ri Pixab'. Te
ri' xk'astaj ri mak ri k'o pa wanima', are k'u
ri in xinwetamaj chi in käminaq chuwäch ri
Dios.
10 Je ri' ri taqanik ri xpe chuya'ik
k'aslemal, chwe in k'ut xa xuya kämikal.
11 Rumal ri Pixab' ri mak xukoj u chuq'ab'
chwe, xinusub' k'ut. Xukoj ri taqanik che nu
kämisaxik.
12 Qas tzij k'ut, ri Pixab' ruk' ri taqanik
man k'o tä ki mak, xane jikom xuquje' utz
ri käkib'ij.
13 ¿A are ta k'u lo ri u b'anik utzil ri
xb'anow chwe chi kinkämik? ¡Man are taj!
Xane are ri mak ri kinkämisanik. Je ri'
xub'ano rech käq'alajinik jas ri' ri mak. Are
k'u xukoj ri utz chub'anik wa'. Je ri' ri
taqanik xuq'alajisaj chi ri mak are sib'alaj
man utz taj.
14 Qetam chi ri Pixab' ruk' ri Dios käpe wi,
ri in k'ut xaq in winaq. In k'o pu q'ab' ri mak.
15 Man kinch'ob' tä k'ut jas ri tajin
kinb'ano. Man are tä k'u kinb'an ri kwaj,
xane ri tzel kinwilo are wa' ri tajin kinb'ano.
16 We k'u are kinb'an ri man kwaj taj
kinb'ano, je ri' kinch'ob'o chi utz ri Pixab'.
17 Rumal k'u ri' man in tä chi ri' ri tajin
kinb'anowik, xane are ri mak ri k'o pa ri
wanima' ri tajin kub'an wa'.
18 Ri in wetam chi man k'o tä jub'iq' ri
utz pa ri wanima' rumal chi xaq in winaq
ajuwächulew. K'o nu rayinik chub'anik ri
utz, xa k'u man kinkowin tä kinb'an wa'.
19 Man kinb'an tä ri utz ri kwaj kinb'ano,
xane are kintaqej u b'anik ri man utz taj ri
man kwaj taj kinb'ano.
20 We k'u are kinb'an ri man kwaj taj
kinb'ano, man in tä chi ri' kinb'anowik,
xane are ri mak ri k'o pa wanima'.
21 Ri kink'ulmaj k'ut are wa': Aretaq kwaj
kinb'an ri utz, xuwi ri etzelal kuk'ut rib'
chnuwäch.
22 Ri wanima' k'ut käkikot ruk' ru Pixab' ri
Dios.
23 Kinwil k'ut chi pa ri nu cuerpo k'o jun
pixab' ri xa kuk'ulelaj u wäch ri pixab' ri k'o
pa ri nu chomab'al. Are k'u wa' ri pixab' re
ri mak ri k'o pa ri nu cuerpo, are wa' ri in
chapowinaq.
24 ¡K'äx wa' ri nu b'anik! ¿Jachin ta ri
kinesan na pu q'ab' wa' we cuerpo ri' ri xa
kinuk'am b'i pa ri kämikal?
25 Xuwi ri Dios käkowin che nu to'ik rumal
ri Qajaw Jesucristo. ¡Maltiox b'a' che ri Dios!
Rumal ri' ri in kinch'ob'o chi rajwaxik kin-
nimaj ru Pixab' ri Dios, are k'u ri nu cuerpo
kuya rib' pu q'ab' ri mak.

8

Waral käqil wi ri k'aslemal ri kuya ri Loq'alaj Espíritu

1 Kämik k'ut, ri winaq ri xa e jun chik ruk'
ri Cristo Jesús, man käq'at tä na tzij pa ki
wi' chi käk'äjisax ki wäch. E are k'u taq wa'
ri man käka'n tä ri ki rayib'al ri man utz
taj, xane are käka'no jas ri kraj ri Loq'alaj
Espíritu.
2 Ri pixab' k'ut ri rech ri Loq'alaj Espíritu
ri kuya k'aslemal rumal ri Cristo Jesús, are
xinesan pu q'ab' ri pixab' re ri mak xuquje'
re ri kämikal.
3 Ri Dios xub'ano jachike ri man xkowin
tä chub'anik ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam
Moisés. Ri Pixab' ri' man k'o tä u chuq'ab'
chuk'exik ri ki k'aslemal ri winaq. Ri Dios
k'ut xutaq loq ru K'ojol ri ya winaq chik,
xukoj k'u che sipanik chutojik ri qa mak.
Xutaq loq je' ta ne are xa jun winaq ajmak.
Je ri' ri Dios xuk'äjisaj u wäch ri mak rumal
ru kämikal ri Jesús.
4 Je' xub'an wa' ri Dios rech ri uj kujkowin
chub'anik jas ri kätaqan wi ri Pixab', man
käqa'n tä chi k'ut xa jas ri käqaj uj, xane are
käqa'no jas ri kraj ri Loq'alaj Espíritu.
5 Ri winaq k'ut ri käka'no xaq jas ri käkaj ri
e are', are keb'ok il chub'anik ri ki rayib'al
ajuwächulew. Are k'u ri käka'no jas ri kraj ri
Loq'alaj Espíritu, are keb'ok il chub'anik jas
ri kraj ri Are'.
6 Ri kok il jun chub'anik ri qa rayib'al
ajuwächulew käk'aman b'i wa' pa ri kämikal.
Are k'u ri kok il jun chub'anik jas ri kraj
ri Loq'alaj Espíritu kub'an chi kuriq na
k'aslemal, xuquje' kub'ano chi kuxlan ri
ranima'.
7 Ri winaq ri xa käkichomaj u b'anik ri ki
rayib'al ajuwächulew käka'n ki k'ulel che ri
Dios rumal chi man kekowin taj keniman
che ru Pixab' ri Dios, xuquje' man käkaj taj.
8 Rumal ri' ri winaq ri käka'no xaq jas
ri käkaj ri e are', man kuya' taj käqaj ri ki
k'aslemal chuwäch ri Dios.
9 Ri ix k'ut man b'enaq tä iwanima'
chub'anik xaq jas ri kiwaj ix, xane are
kib'ano jas ri kraj ri Loq'alaj Espíritu, we qas
k'o ri Espíritu rech ri Dios pa ri iwanima'.
Jachin k'u ri man k'o tä ri Espíritu rech ri
Cristo pa ranima', man rech tä ri Cristo ri'.
10 We ri Cristo k'o pa iwanima', pune b'a'
käkäm na ri i cuerpo rumal ri mak, käk'asi
k'u ri iwespíritu rumal chi xjikomataj ri
iwanima' cho ri Dios.
11 We pa ri iwanima' ix k'o wi ri Espíritu
rech ri Dios ri xk'astajisan ri Jesús chkixol
ri käminaqib', ri Dios are käyo'w na k'ak'

u k'aslemal ri i cuerpo ri xa käkämik. Je' kub'an wa' rumal ri Loq'alaj Espíritu rech ri Are' ri k'o pa iwanima'.

12 Je k'u ri', qachalal, k'o ri rajwaxik käqa'no, man are tä k'u ru b'anik xaq jas ri käqaj uj.

13 We k'u ri ix kib'an xaq jas ri kiwaj ix, kixkäm na. We k'u rumal ri Loq'alaj Espíritu kikämisaj ri i rayib'al ri man utz taj, kixk'asi na.

14 Konojel k'u ri k'amom ki b'e rumal ri Espíritu rech ri Dios, e are wa' ralk'ual ri Dios.

15 Ri Espíritu ri yo'm chiwe rumal ri Dios man are tä jun espíritu ri xaq ix u kojom che taq patäninelab' ri xuquje' kub'an chiwe chi kixej iwib', xane are ri Loq'alaj Espíritu ri xub'ano chi ix ralk'ual ri Dios. Ri Espíritu ri' kuya chqe chi käqab'ij: "¡Qa Tat!" che ri Dios.

16 Tzare k'u we Espíritu ri' kub'ij pa ri qanima' chi uj ralk'ual chi ri Dios.

17 Rumal chi uj ralk'ual ri Dios, ya'talik chi käyi' qe ri echb'al ri xuchi'j ri Dios, käqak'am k'u na wa' junam ruk' ri Cristo. Je ri' we junam käqariq k'äx ruk' ri Cristo, rech junam ruk' ri Are' känimarisax na qa q'ij.

18 Ri in k'ut kinchomaj chi ri k'äx ri tajin käqariq pa taq we q'ij kämik, man käjunamataj tä wa' ruk' ri nimarisab'al qa q'ij ri käyi' na chqe pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na.

19 Ronojel k'u ri b'anom rumal ri Dios xaq reye'm chi käpe ri q'ij aretaq keq'alajisax na jachin taq ri e ralk'ual ri Dios.

20 Je ri', rumal chi ronojel ri b'anom rumal ri Dios, xq'at tzij puwi' chi man k'o tä u patän. Man are tä k'u wa' ri u rayib'al, xane are ri Dios xb'anow che. Pune je ri', k'o jas ri käreyej na.

21 Are la' chi käpe na ri q'ij aretaq ronojel ri b'anom rumal ri Dios kätzoqopitaj na, man käkanaj tä chi kan pu q'ab' ri kämikal, känimarisax k'u na u q'ij junam kuk' ri e ralk'ual ri Dios.

22 Kämik ri', qetam chi ronojel ri b'anom rumal ri Dios kel ch'uj, k'o pa q'oxom, je' jas ru q'oxom jun yawab' ixoq.

23 Man xuwi tä k'u ri b'anom rumal ri Dios kel ch'uj, xane ri uj xuquje' ri yo'm ri Loq'alaj Espíritu chqe, ri nab'e qechb'al ri xuya ri Dios. Ri uj xuquje' käq'oxow qanima', qeye'm k'ut jampa' kujq'alajisax chi uj qas ralk'ual ri Dios, rech kel ri qa cuerpo pu q'ab' ri kämikal.

24 Xqariq ru tob'anik ri Dios rumal chi k'o ri xku'b'i wi qa k'ux. We käku'b'i u k'ux jun chrij ri tajin käril chik, man ku'lb'al k'ux tä ri'. Ri tajin käril chik man rajwaxik tä ri' chi käreyej na.

25 We k'u ri qeye'm are ri mäja' käqilo, rajwaxik chi ruk' paciencia kujeyen na che.

26 Ri uj man k'o tä qa chuq'ab'. Tzare k'u ri Loq'alaj Espíritu kujto'wik. Man qetam taj käqa'n orar, man käqach'ob' tä k'ut jas ri rajwaxik käqata' che ri Dios, tzare k'u ri Loq'alaj Espíritu käb'ochi'n che ri Dios pa qa wi' ruk' oq'ej ri man kujkowin tä uj käqab'ij ruk' ri qa tzij.

27 Are k'u ri Dios ri käka'y pa taq qanima', ri Are' retam jas ri kraj kub'ij ri Loq'alaj Espíritu, rumal chi ri Loq'alaj Espíritu kub'ochi'j ri Dios jas ru rayib'al ri Are' pa ki wi' ri winaq ri e rech.

Waral käqil wi chi kujch'akan na puwi' ronojel

28 Qetam k'ut chi ri Dios kub'ano chi utz kel na ronojel ri käpe pa ki wi' ri winaq ri loq' käkil wi ri Are'. E are k'u taq wa' ri winaq ri e sik'im rumal ri Are' jas ri u chomam loq.

29 Konojel k'u ri xetamax ki wäch rumal ri Dios ojer, e are taq wa' xeucha' rech kejunamataj na ruk' ru K'ojol. Je ri' xub'ano rech ru K'ojol kok che nab'eal chkixol k'ia winaq ri kachalal kib'.

30 Ri xecha'taj rumal ri Dios ojer e are' taq wa' xeusik'ij, ri xeusik'ij e are' taq wa' ri xujikomaj kanima', ri xujikomaj kanima' k'ut, e are' taq wa' xunimarisaj ki q'ij junam ruk' ri Are'.

31 ¿Jas k'u ri käqab'ij chrij wa'? Käqab'ij k'ut: We ri Dios are k'o pa qa wi', man k'o tä jun ri kuya' kuyak rib' chqij.

32 Ri Dios man xuq'il tä rib' chuya'ik ri u K'ojol, xane xujach pa ri kämikal rumal qech uj nimalaj qonojel. ¿A mat k'u kuya ri Are' junam ruk' ri u K'ojol ronojel ri kajwataj chqe? ¡Je', je ri'!

33 ¿Jachin ta ri käkowinik kumol qa mak uj, ri uj cha'tal rumal ri Dios? Ri Dios k'ut u b'im chqij chi jikom qanima'.

34 ¿Jachin ta lo ri kuya' kuq'at tzij pa qa wi' chi käk'äjisax qa wäch? Are k'u ri Cristo xkäm che qa k'exwäch. Man xuwi tä wa', xane xuquje' xk'astaj chkixol ri käminaqib'. T'uyul ri Are' kämik pa ru wikiäq'ab' ri Dios, tajin k'u käb'ochi'n pa qa wi' cho ri Dios.

35 ¿Jachin ta lo ri käkowinik kujtasow chrij ri rutzil ranima' ri Cristo? ¡Man k'o taj! Pune k'u käqariq ri k'äx, pune käpe ri b'is, pune k'o winaq ri käketzelaj qa wäch, pune käqariq numik, pune man k'o tä chi qatz'iaq ri käqajalb'ej, pune xa jub'iq' man kujkämik, pune k'u kujkämisaxik, man k'o tä ri käkowinik kujtasow chrij ri rutzil ranima' ri Cristo.

36 Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Rumal ech la uj k'o cho ri kämikal
amaq'el ronojel q'ij.
Je' käb'an chqe jas ri käb'an
chke ri chij ri kek'am b'i pa pilik,
—kächa'.

37 Pa ronojel k'u taq wa' ri k'äx ri käqariqo,
kujch'akan na, rumal ru tob'anik ri Jun ri
kujraj.
38 Rumal ri' nu jikib'am nu k'ux chi man k'o
tä jas ri käkowinik kujtasow chrij ri rutzil
ranima' ri Dios. Man are tä ri kämikal, man
are tä ri k'aslemal, man are tä ri ángeles,
man are tä k'u nik'iaj ri k'o taqanik pa ki
q'ab', xuquje' ri k'o ki chuq'ab' ri man keil-
itaj taj. Man are tä ri k'o pa taq ri q'ij kämik,
o ri käk'oji na pa taq ri q'ij ri kepetik.
39 Man k'o tä jas ri k'o chikaj, man k'o tä jas
ri k'o pulew, man k'o tä k'u jun jasach chik
ri b'anom rumal ri Dios ri käkowinik kujutas
chrij ri rutzil ranima' ri Dios ri u k'utum
chqawäch rumal ri Cristo Jesús ri Qajaw.

9

Waral käqil wi chi ri winaq aj Israel e cha'tal rumal ri Dios

1 Tajin kinb'ij ri qas tzij rumal chi in ko-
joninaq che ri Cristo. Man kinb'an tä k'u
tzij. Kinna' pa wanima' chi qas tzij ri tajin
kinb'ij rumal ri Loq'alaj Espíritu ri kätaqan
pa wanima'.
2 Sib'alaj kinb'isonik, amaq'el k'ut
käq'oxow ri wanima' rumal ri k'äx ri ki
riqom ri nu winaqil.
3 Kwaj ta ne in, pune b'a' käpe k'äx pa nu
wi' rumal ri Dios chi kintastaj in chrij ri
Cristo we rajwaxik che ki to'ik ri nu winaqil.
4 Ri e are' e aj Israel, ri Dios k'ut xub'an
ralk'ual chke. Ri Dios ri sib'alaj nim u q'ij
xk'oji kuk', xuquje' xeub'an taq tratos kuk'.
Xuya ru Pixab' chke rumal ri Moisés, xub'ij
k'u chke jas u b'anik ri q'ijilanik pa ri ni-
malaj rachoch Dios. K'o k'ia ri xuchi'j chke.
5 Konojel wa' we winaq ri' e kalk'ual kan ri
qa mam aj Israel ojer, chkixol k'u ri e are' xil
wi u wäch ri Cristo ri xk'oji cho ruwächulew.
Ri Are' are Dios ri kätaqan puwi' ronojel.
¡Amaq'el ronojel q'ij k'ut chyo'q u q'ij! Amén.
6 Man xa tä k'u mat je' xel wi ri xuchi'j loq
ri Dios chke ri winaq aj Israel, xane rumal
chi man konojel tä ri kalk'ual kan ri ojer qa
mam aj Israel qas e rech ri Israel ru tinimit
ri Dios.
7 Man konojel tä ri rachalaxik ri qa mam
Abraham ri xil ki wäch qas e ralk'ual ri Dios.
Xub'ij k'u ri Dios che: "Rumal ri Isaac kek'oji
na uwi' taq a mam," —xuchixik.
8 Kel kub'ij wa' chi man konojel taj e
ralk'ual ri Dios, pune käkib'ij chi e are' aj
Israel. Xane jachin taq ri käkikoj pa kanima'
ri xuchi'j loq ri Dios, e are wa' qas e ralk'ual
ri Dios rumal ri xub'ij ri Dios che ri qa mam
Abraham.
9 Ri xuchi'j ri Dios che ri qa mam Abraham
are wa', xub'ij k'u che: "Pa ri q'ij ri' pa ri jun
junab' chik kintzelej na loq. Are chi' k'ut ri
Sara käril na u wäch jun ral ala," —xcha che.
10 Man xuwi tä k'u wa'. Ri kieb' ral ala ri
Rebeca xa jun ri ki tat, are ri Isaac ri qa mam
ojer.
11-13 Aretaq mäjoq kil ki wäch we kieb'
ak'alab' ri', mäjoq käka'n jun utzil o jun
etzelal, ri Dios xub'ij che ri Rebeca: "Ri
nab'eal kok na che patänil re ru chaq'," —
xcha che. Junam wa' ruk' ri kub'ij ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Loq' xinwil
wi ri Jacob, are k'u xinwetzelaj u wäch ri
Esaú," —kächa'. Je ri' xujikib'a u b'ixik chi
ri Dios kächomanik jachin ri kraj kucha'.
Keusik'ij jachin taq ri kraj, man rumal tä k'u
ri kekowin chub'anik.
14 ¿Jas k'u ri käqab'ij? ¿A käqab'ij chi ri Dios
man kub'an tä ri jikomal? ¡Man je' taj!
15 Xub'ij k'u ri Dios che ri qa mam Moisés:
"Kel na nu k'ux che jachin ri kwaj kel wi nu
k'ux, kintoq'ob'isaj k'u na u wäch jachin ri
kwaj kintoq'ob'isaj u wäch," —xcha che.
16 Rumal ri' man are tä kächa' ri jun ri
sib'alaj kraj kächa'ik, o ri jun ri sib'alaj kukoj
u chuq'ab', xane ri Dios are kilowik jachin ri
kraj kutoq'ob'isaj u wäch.
17 Kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik
chi ri Dios xub'ij che ri tat Faraón ri nim
taqanel puwi' ri Egipto: "Xatinkoj che
nim taqanel rech awumal at kink'ut ri nu
chuq'ab' chkiwäch ri winaq, rech ketamax
nu wäch cho ronojel ruwächulew," —xcha'.
18 Je ri' ri Dios kutoq'ob'isaj u wäch
jachin ri kraj kutoq'ob'isaj u wäch, xuquje'
kukowirisaj ri ranima' jachin ri kraj je' jas
ri xub'an che ri tat Faraón.
19 Jun chiwe kub'ij k'u chwe: "We je ri', ¿jas
che ri Dios kub'ij chi are ki mak ri winaq?
¿Jachin ta k'u lo ri käkowinik kuq'atej u wäch
ri Dios?" —kächa na.
20 E ri at, ¿jachin lo ri at chi ri at kak'ulelaj
u wäch ri Dios? ¿A kub'ij lo ri b'o'j che ri
xb'anowik: "¿Jas che je' xb'an la wa' chwe?"
—¿a kächa lo che? ¡Man je' taj!
21 ¿A mat are käb'an re ri b'anal b'o'j jas ri
kraj kub'an che ri ulew? We kraj kub'an jun
laq ri käkoj pa taq nimaq'ij, o we kraj kub'an
jun laq ri käkoj ronojel q'ij, are ri' käb'an re.
22 Ri Dios k'ut xraj xuya jun k'utb'al chrij
ri royowal xuquje' ru chuq'ab'. Rumal ri'
xuchajij nimalaj paciencia kuk' ri winaq ri
ya'tal chke chi käk'äjisax ki wäch, ri xa käsach
na ki wäch.
23 Je' xub'an ri Dios wa' rech qumal uj
kuk'ut chkiwäch konojel chi sib'alaj nim u
q'ij ri Are', qumal uj ri winaq ri xel u k'ux
chqe, ri uj ri cha'tal rumal ojer loq rech
känimarisax qa q'ij junam ruk' ri Are'.
24 Ri Dios k'ut xujusik'ij, jujun chkixol ri
winaq aj Israel, jujun chik chkixol ri winaq
ri man e aj Israel taj.
25 Je' jas ri kub'ij chupam ri wuj ri
xutz'ib'aj ri Oseas, jun q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios:

Ri winaq ri man aj nu tinimit taj,
kinb'ij na "nu tinimit" chke.
Ri winaq ri nab'e man loq' taj xeinwil
wi, kinb'ij na chke:
"¡Ix ri' ix nu loq'!"
—kincha na.
26 Jawije' ri xub'ij wi chke:
"Ri ix man ix nu tinimit taj",
chila' käb'ix wi na chke
chi e ralk'ual ri k'aslik Dios,
—kächa na chke.
27 Ri Isaías k'ut ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios xch'aw chkij ri winaq aj Israel, xub'ij: "Pune ta ne ri ki k'ial ri winaq aj Israel are junam ruk' ru k'ial ri senyäb' ri k'o chi' ri mar, xaq k'u e kieb' oxib' chke ri käkiriq na ru tob'anik ri Dios.
28 Je ri', rumal chi ri Dios kub'an na chanim jas ri xub'ij, kub'an k'u na wa' pa ki wi' konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew," —xcha'.
29 Je' jas ri u b'im kanoq ri qa mam Isaías ojer:
We ta ri Nimalaj qa Dios ri k'o u taqanik
puwi' ronojel mat xujuto' rech e k'o kan
qalk'ual,
xsach ta qa wäch ri' jas ri tinimit Sodoma,
uj junam ta ri' ruk' ri tinimit Gomorra,
—xcha'.

Waral käqil wi chi xuwi rumal ri kojonik käjikomataj ri qanima' cho ri Dios

30 ¿Jas k'u ri käqab'ij chrij wa'? Käqab'ij chi ri winaq ri man e aj Israel taj, ri man xkitzukuj taj chi xjikomataj ri kanima' cho ri Dios, e are' xjikomataj ri kanima' cho ri Dios rumal ri kojonik.
31 Are k'u ri winaq aj Israel ri xku'b'i ki k'ux chrij jun pixab' rech rumal ri pixab' ri' käjikomataj ri kanima' cho ri Dios, man e kowininaq tä k'ut chub'anik ri kub'ij ri pixab'.
32 ¿Jas che? Rumal chi ri e are' man xekojon taj. Xane xkichomaj chi rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab' käjikomataj ri kanima' cho ri Dios. Rumal ri' xa xetzaq puwi' ri "ab'aj ri käkichaq'ij kib' ri winaq chrij."
33 Are k'u wa' ri ab'aj ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
Ri in kinya na pa ri nu tinimit Sión
Jun* ri je' jas jun ab'aj ri käkichaq'ij
kib' ri winaq chrij, jun nimalaj ab'aj wa'
ri xa ketzaq rumal,
—kächa'.
Jachin ri käkojon che ri Are'
man käq'oxow tä na ri ranima',
—kächa ri'.

10

1 Qachalal, ri qas kinrayij pa wanima' are-taq kinb'an orar pa ki wi' ri winaq aj Israel, are la' chi ri e are' käkiriq ta na ru tob'anik ri Dios.
2 Ri in kinb'ij ri wilom chkij ri winaq aj Israel, chi ri e are' sib'alaj käkaj kepatänin che ri Dios, xaq xuwi chi man qas tä käkich'ob'o jas ri tajin käka'no.
3 Man ketam tä k'ut jas ri kub'an ri Dios rech käjikomataj ri kanima' ri winaq cho ri Are'. Xane ki tzukum jas käka'n ri e are' pa ke wi chujikomaxik ri kanima' cho ri Dios. Man keniman tä k'u che ri taqaninaq wi ri Dios.
4 Ruk' ri Cristo k'ut käk'is wi ronojel ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, rech konojel ri kekojon che ri Cristo käjikomataj ri kanima' cho ri Dios.
5 Ri qa mam Moisés xch'aw chrij ri u jikomaxik ri ranima' jun winaq cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab'. Je wa' xutz'ib'aj: "Ri winaq ri kub'an ronojel ri kub'ij ri Pixab', are u k'aslemal wa'," —xcha'.
6 Are k'u we rumal ri kojonik jun winaq käjikomataj ri ranima' cho ri Dios, je wa' kub'ij: "Mab'ij pa rawanima': ¿Jachin käpaqi chikaj?" We je' kab'ij wa', kel kub'ij chi kawaj kab'ano chi ri Cristo käqaj loq cho ri ulew.
7 "Mab'ij k'ut: ¿Jachin ri käqaj b'i pa ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam?" We je' kab'ij wa', kel kub'ij chi kawaj kab'ano chi ri Cristo käpaqi loq chkixol ri käminaqib'.
8 ¿Jas k'u ri kub'ij? "Ru Loq' Pixab' ri Dios naqaj k'o wi chawe, k'o pa ra chi', k'o pa awanima'." We tzij ri' are wa' ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri kojonik che ri Cristo. Are k'u wa' ri käqatzijoj.
9 We kaq'alajisaj chi ri Jesús are Qajaw, xuquje' kakoj pa ri awanima' chi ri Dios xuk'astajisaj ri Jesús chkixol ri käminaqib', kariq na ru tob'anik ri Dios.
10 Pa ri qanima' kujkojon wi rech käjikomataj ri qanima' cho ri Dios, ruk' k'u ri qa chi' käqaq'alajisaj chi kujkojon che ri Jesucristo rech käqariq ru tob'anik ri Dios.
11 Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Apachin ri käkojon che ri Cristo man käq'oxow tä na ri ranima'," —kächa'.
12 Man k'o tä ki jalb'em kib' ri winaq aj Israel kuk' ri winaq ri man aj Israel taj. Tzare k'u ri Qajaw Dios are Kajaw konojel. Ri Are' k'ut kuya nimalaj tewchib'al pa ki wi' konojel ri käkita' toq'ob' che.
13 Je' jas ri kub'ij ri Tz'ib'talik: "Konojel ri käkita' toq'ob' che ri Qajaw Jesús käkiriq na ru tob'anik ri Dios," —kächa'.
14 ¿A kuya' ta k'u ri' käkita' toq'ob' che ri Qajaw Jesús we mäja' kekojon che ri Are'? ¿A kuya' ta k'u lo ri' kekojon che we man ki tom u tzijol ri Are'? ¿A kuya' ta k'u ri' käkita u tzijol we man k'o tä jachin ri kätzijon chke?

* **9:33** Ri Jun ri' ri "je' jas jun ab'aj" are ri Jesucristo.

15 ¿A kuya' ta k'u ri' keb'e' chutzijoxik ru
Loq' Pixab' ri Dios we ta mat e taqom b'ik?
Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
"¡Sib'alaj je'l ri kopanik ri keyo'w ru Loq'
Pixab' ri Dios ri kuya uxlanem pa kanima'
ri winaq, ri käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio!" —kächa'.
16 Man konojel tä k'ut käkitatab'ej ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio. Are k'u wa' ri kub'ij ri qa
mam Isaías: "Qajaw, ¿jachin ri kojoninaq che
ru Loq' Pixab' ri Dios ri qa tzijom?" —kächa'.
17 Je k'u ri' ri winaq käkojonik aretaq kuta
ri tzij. Are k'u ri tzij ri kuto are ru Loq' Pixab'
ri Dios chrij ri Cristo.
18 Kinb'ij k'ut: ¿A xa man xkita tä ru Loq'
Pixab' ri Dios? Ki tom, kub'ij ya' ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
Ri ki ch'ab'al, elinaq u tzijol
cho ronojel ruwächulew,
ri ki tzij opaninaq k'ä chuk'isb'al
u tza'm ruwächulew,
—kächa'.
19 Kinb'ij chi k'u jumul: ¿A xa man k'o tä
ketam chrij wa' ri winaq aj Israel? ¡Ketam
k'ut! Nab'e k'ut xub'ij ri qa mam Moisés:
Kinyak na iwoyowal rech kub'an k'äx ri
iwanima'
chkij ri winaq ri man are tä jun qas
tinimit.
Kinb'an na chi käpe iwoyowal kumal ri
winaq
re jun tinimit ri man käkaj taj
käkich'ob'o,
—xcha'.
20 Ri qa mam Isaías qas chi saqil xub'ij:
Xinriqtaj kumal ri winaq
ri man xinkitzukuj taj.
Xink'ut wib' chkiwäch winaq
ri man in taj ri tajin kinkitzukuj,
—xcha'.
21 Kub'ij ri qa mam Isaías chkij ri winaq
aj Israel: "Ronojel ri jun q'ij xinlik' ri nu
q'ab' che ki sik'ixik ri winaq re jun tinimit ri
man keniman tä chwe, ri xa kinkik'ulelaj,"
—kächa ri Dios.

11

Waral käqil wi ri winaq aj Israel ri xkiriq ru tob'anik ri Dios

1 Kinb'ij chi k'u che we chanim: Ri Dios
k'ut, ¿a xa retzelam ki wäch ri winaq rech
ru tinimit Israel? ¡Man je' taj! Ri in k'ut, in
aj Israel. Are nu mam ri Abraham. In ri', in
re ri rachalaxik ri qa mam Benjamín ojer.
2 Ri Dios tzojer loq xekicha' ri winaq rech
ru tinimit Israel, man retzelam tä k'u ki
wäch wa' kämik. ¿A mat käna'taj chiwe jas
kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik
chrij ri qa mam Elías? Ri are' aretaq xub'an
orar, xch'aw chkij ri winaq aj Israel, xub'ij:
3 "Qajaw Dios, ki kämisam ri q'alajisal taq
re ri Loq' Pixab' la, ki wulim k'u taq ri ta'b'al
toq'ob' ri käq'ijilax wi la. Xuwi ri in chik in
kanajinaq kanoq, are k'u käkaj kinkikämisaj
in xuquje'," —xcha'.
4 Ri Dios k'ut xub'ij che: "E nu tasom
kan wuqub' mil achijab' ri man xexuki tä
chuwäch ri tiox Baal," —xcha ri Dios.
5 Je k'u wa' ri kämik, e kanajinaq kan kieb'
oxib' chke ri aj Israel ri xeucha' kan ri Dios
rumal ri u toq'ob' pa ki wi'.
6 We xa rumal ru toq'ob' ri Dios
xecha'tajik, man are tä rumal ri käkowinik
ri winaq chub'anik. We ta rumal ri käkowin
jun chub'anik, ru toq'ob' ri Dios man toq'ob'
tä k'u ri'.
7 ¿Jas k'ut? Ri xkitzukuj ri winaq aj Israel,
man xkiriq taj. Are xeriqow ri winaq ri
xecha' rumal ri Dios. Are k'u ri nik'iaj winaq
chik xa xkowirisax ri kanima'.
8 Jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik: "Ri Dios xub'an chke chi man
käkina' tä chik. Pune k'o ki xikin, xub'an
chke chi man käkita taj. Pune k'o ki waq'äch,
xub'an chke chi man keka'y taj. Je k'u wa'
ka'nom pa taq we q'ij kämik," —kächa'.
9 Ri qa mam David ojer xuquje' xub'ij:
Ri nimaq taq wi'm ri käka'no chub'an
ta na chke chi are' chapäb'al,
chi are' xuquje' k'amb'al,
rech käkichaq'ij kib', ketzaqik,
käk'äjisax k'u ki wäch,
—kächa'.
10 Chemoyir ta na ri e are'
rech man keka'y tä chik, xuquje'
chumej ta rib' ri kij,
mat chjikomataj chik,
—kächa'.

Waral käkil wi chi e k'o winaq ri man e aj Israel taj ri käkiriq na ru tob'anik ri Dios

11 Kinb'ij k'ut: ¿A tzij lo chi ri winaq aj
Israel aretaq xkichaq'ij kib', xetzaqik, man
xewalij tä chik? ¿A xa xetzaq kanoq? ¡Man
je' taj! Xane aretaq ri winaq aj Israel man
xeniman taj, ri nik'iaj winaq chik, ri man
e aj Israel taj, xkiriq ru tob'anik ri Dios,
rech ri winaq aj Israel käkikoj ta ki chuq'ab'
chub'anik ke jas ri xka'n ri nik'iaj winaq
chik.
12 Rumal k'u ri ki mak ri winaq aj Israel ri
winaq cho ruwächulew xkiriq nimalaj utzil.
Rumal ri ki tzaqik ri e are' xkiriq utzil ri
winaq ri man e aj Israel taj. E ta k'u lo aretaq
ketzelej chi loq jumul ri winaq aj Israel, ¿a
mat sib'alaj nim na ri utzil ri käriqtajik? ¡Je',
je ri'!
13 K'o k'u ri kwaj kinb'ij chiwe ix ri man ix
aj Israel taj. Rumal chi in apóstol ri taqom b'i
rumal ri Dios kuk' ri winaq ri man e aj Israel
taj, nim na kinwil wi ri nu chak.
14 Kwaj chi jujun chke ri nu winaq in, ri
e aj Israel, chkirayij ta u b'anik ke jas ri i
b'anom ix, rech käkiriq ru tob'anik ri Dios.

15 We k'u aretaq xetzelax ki wäch ri winaq
aj Israel rumal ri Dios, xk'oji utzil chk-
ixol ri nik'iaj winaq chik ruk' ri Dios, ¿jas
ri käk'ulmataj na aretaq ri winaq aj Israel
kek'amowax chi na jumul rumal ri Dios?
Are je' ta ne jun käminaq wa' käk'astaj chkixol
ri käminaqib'.
16 We ri nab'e kaxlan wa ri käb'an che ri
q'or are jachom cho ri Dios, ronojel ri q'or
jachom ri' che ri Dios. We ru xera' ri che'
jachom che ri Dios, xuquje' ru q'ab' taq ri
che' e jachom ri' che ri Dios.
17 Jujun k'u chke ri winaq aj Israel e are'
je' ta ne ri qas u q'ab' ru che'al olivo. Pune
je ri', xeesax k'u apanoq. Ri at k'ut, at je' jas
ru q'ab' ru che'al olivo re juyub', xatkoj k'u
che ki k'exwäch ri xeesaxik. Katk'asi k'u na
rumal ru xera' ri qas che', xuquje' rumal ru
raxal.
18 Machomaj k'ut chi nim na a b'anik at
chkiwäch ri qas u q'ab' ri che'. We kachomaj
chi nim na a b'anik, chna'taj chawe chi man
at taj ri toq'aninaq ru xera' ri che', xane ru
xera' ri che' are at toq'aninaq at.
19 Kraj ne kab'ij: "Xeesax k'u apan ru q'ab'
ri che' rech kinnak' koq in che ru che'al
olivo," —katcha'.
20 Qas tzij, xa k'u rumal chi man xekojon
taj xeesax apanoq, are k'u ri at xa rumal chi
xatkojonik xatnak' koq. Manimarisaj b'a'
awib', xane xa chaxej awib' cho ri Dios.
21 We ri Dios man xusach tä ki mak ri
winaq aj Israel ri je' ta ne e qas u q'ab' ri che',
ri at xuquje' man käsach tä na a mak ri'.
22 Chawila b'a' chi ri Dios sib'alaj utz na,
xuquje' k'ut sib'alaj k'a'n. Are k'a'n chke ri
winaq ri xetzaqik, utz k'u chawe at. Ra-
jwaxik k'ut chi ri at kataqej ri rutzil ranima',
rech mäji' ri at xuquje' katresaj na apanoq.
23 Ri winaq aj Israel k'ut, we kekojon na ri
e are', ketzelej na ruk' ri Dios, kenak' chi na
koq jumul chik che ri che' rumal chi ri Dios
käkowinik keunak' chi na koq jumul chik.
24 Ri at k'ut ri man at aj Israel taj, xa at
je' ta ne u q'ab' olivo re juyub' xatesax k'u
apanoq. Te k'u ri' xatnak' che ru che'al ri
qas olivo ri man are tä a che'al at. We je ri'
ri winaq aj Israel ri je' ta ne e u q'ab' ri qas
olivo, man k'äx taj kenak' koq che ri qas ki
che'al jumul chik.

Waral käqil wi chi ri winaq aj Israel käkiriq na ru tob'anik ri Dios

25 Qachalal, kwaj in chi kiwetamaj ru
chomam loq ri Dios ojer ri man esam tä chi
saq, rech man kichomaj taj chi ri ix nim na
i b'anik. Are wa': Ri winaq aj Israel xkowir
jub'iq' ri kanima'. Ri Dios k'ut je' xub'an wa'
chke rech käk'is na kokik konojel ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj ru chomam
loq ri Are' ojer.
26 Aretaq käb'antaj wa', konojel ri winaq aj
Israel käkiriq na ru tob'anik ri Dios. Kub'ij
k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
Pa ri tinimit Sión kel wi na loq
ri Torol Ke ri winaq,
käresaj k'u na ri etzelal chkij
ri ralk'ual kan ri qa mam Jacob,
—kächa'.
27 Are wa' ri trato ri kinb'an na kuk',
aretaq ri in kinwesaj ri ki mak,
—xcha'.
28 Ri winaq aj Israel, rumal chi man xeko-
jon tä che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ri
Dios xub'an u k'ulel chke. Je ri' xya'taj chiwe
ix chi kixkojonik. Ri Dios k'ut keraj na ri
winaq aj Israel rumal chi xeucha' ri ki mam
ojer.
29 Je ri', rumal chi ri Dios man käresaj tä
chik ri kusipaj. Aretaq kusik'ij jun winaq,
man kuk'ex tä ru chomanik chrij.
30 Ri ix nab'e kanoq man xixniman tä che
ri Dios. Kämik ri' rumal chi man xeniman
tä ri winaq aj Israel, ri Dios xutoq'ob'isaj i
wäch ix.
31 Je' xuquje' kämik ri winaq aj Israel man
e nimaninaq taj, xaq k'u rech ri Dios ku-
toq'ob'isaj ki wäch jas ri xub'an chiwe ix, ri
ix man aj Israel taj.
32 Ri Dios k'ut junam xub'an chke konojel
winaq chi man keniman taj, rech xuquje' ju-
nam kutoq'ob'isaj ki wäch nimalaj konojel.
33 ¡Sib'alaj kajmab'al wa' ru b'antajik ri
qa Dios! ¡Sib'alaj nim na ru no'j, ri re-
tamb'al! Man kujkowin tä chuch'ob'ik ru
chomanik, man kujkowin tä che retamaxik
ri kuchomaj u b'anik.
34 Je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri
Tz'ib'talik: "¿Jachin u ch'ob'om ru chomanik
ri Dios? ¿Jachin lo ri ya'tal che chi kuya ru
no'j ri Are'? ¡Man k'o tä jun!
35 ¿Jachin ri k'o jas xuya che ri Dios rech
käyi' rajil u k'exel che? ¡Man k'o tä jun!" —
kächa ri Tz'ib'talik.
36 Ronojel k'ut ri k'olik käpe ruk' ri Dios.
Ri Are' k'ut xeb'anow konojel rech k'o ku-
patänij che. ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios
amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik!
Amén.

12

Waral käqil wi ri k'aslemal ri jachom pu q'ab' ri Dios

1 Je k'u ri', qachalal, rumal chi ri Dios
sib'alaj kel u k'ux chqe, kixinb'ochi'j chi
kijach iwib' che ri Dios, je' jas jun sipanik ri
k'aslik, ri jachom cho ri Dios, ri utz käril wi ri
Are'. We sipanik ri' are wa' ri qas q'ijilanik
ri rajwaxik kib'an cho ri Dios.
2 Mib'an chi iwe ix jas ri käka'n ri
winaq cho ruwächulew. Xane chik'exa ri i
chomab'al rech kub'an k'ak' ri i k'aslemal.
Je ri' qas kiwetamaj na jas ru rayib'al ri Dios.

Are k'u wa' ri qas utz, ri käqaj chuwäch,
xuquje' ri jikom cho ri Dios.
3 Rumal ri xsipax chwe rumal ri Dios
aretaq xutoq'ob'isaj nu wäch, k'o ri kinb'ij
chiwe ix iwonojel: K'o jun chiwe muchomaj
chi nim u b'anik, xane rajwaxik kichomaj
iwib' chnojimal jas u b'eyal ri kojonik ri
xuya ri Dios chiwe chijujunal.
4 Ri qa cuerpo e k'ia ru tz'aqatil k'olik, man
konojel tä k'ut xa junam u wäch ri ki chak.
5 Je k'u ri' ri uj xuquje'. Pune uj k'ia, xa
uj jun cuerpo rumal ri Cristo. Qonojel qa
nuk'um qib' je' jas ru tz'aqatil ri qa cuerpo.
6 Ri Dios u yo'm jalajoj taq kuinem chqe,
xa jas ri xraj ri Are' xuya chqe. Rajwaxik b'a'
utz ki kojik taq we kuinem ri' käqa'no. We
yo'm chqe chi käkowinik käqaq'alajisaj tzij ri
kuya ri Loq'alaj Espíritu, qa'na wa' ruk' ri qa
kojonik ri k'olik.
7 We yo'm chqe chi kupatänin chke nik'iaj
winaq chik, utz qa'na che ki patänixik. We
yo'm che jun chi käkowinik keutijoj nik'iaj
chik, chutzaqa u q'ij chub'anik wa'.
8 We yo'm che jun chi käkowinik kuwal-
ijisaj kanima' nik'iaj chik, chutzaq u q'ij
chub'anik wa'. We yo'm che jun chi
käsipanik, muya xa rumal chi k'o ri kraj. We
yo'm che jun chi kuk'am ki b'e nik'iaj chik,
chuna' na jas ri kub'ano. We k'u yo'm che
jun chi keuto' ri k'o ki rajwaxik, chub'ana
wa' ruk' kikotemal.

Waral käqil wi ri rajwaxik käka'n ri qachalal kojonelab' pa ri ki k'aslemal

9 Qas chiwaj iwib' ri jun ruk' ri jun chik,
man kub'an tä k'u kieb' i k'ux. Chiwetzelaj
u wäch ri man utz taj, chitaqej k'u u b'anik
ri utz.
10 Rajwaxik chi kiwaj iwib' ri jun ruk' ri
jun chik je' ta ne chi qas iwachalal iwib'.
Chiya i q'ij chb'il taq iwib', nim k'ut chiwila
wi iwib', ri jun ruk' ri jun chik.
11 Chikojo i chuq'ab' pa ronojel, xaq
mixsaq'orinik. Chipatänij ri Qajaw Jesús
ruk' nimalaj kikotemal.
12 Chixkikot chrij ri ku'l wi i k'ux. Chicha-
jij paciencia pa taq ri k'äx ri kiriqo. Chib'ana
orar amaq'el ronojel q'ij.
13 Cheito' ri qachalal kojonelab' pa taq ri
ki rajwaxik. Utz chib'ana che ki k'ulaxik ri
keopan iwuk'.
14 Chib'ochi'j ri Dios pa ki wi' ri keyoq'on
chiwe. Chita' toq'ob' pa ki wi', mita' k'u pa ki
wi' chi xa k'äx käkiriqo.
15 Chixkikot kuk' ri kekikotik. Chixoq' k'ut
kuk' ri keb'oq'ik.
16 Chixok il chb'il taq iwib' ri jun che ri jun
chik. Mib'an i nimal, xane chiwachilaj iwib'
kuk' ri man nimaq tä ki b'anik. Michomaj
chi k'o na iwetamb'al ix chkiwäch nik'iaj
chik.
17 Miya rajil u k'exel ri k'äx ri käb'an chiwe.
Chikojo i chuq'ab' chub'anik ri utz chkiwäch
konojel ri winaq.
18 Chib'ana ronojel ri kixkowin chub'anik
rech käk'oji utzil chixol kuk' konojel ri
winaq.
19 Loq'alaj taq qachalal, miyak iwib' ix
chkij ri i k'ulel, xane chiya kan che ri Dios
chi kuk'äjisaj ki wäch. Kub'ij ya' ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "In kink'äjisan
na ki wäch, kintoj na rajil u k'exel ri k'äx ri
käb'an chiwe," —kächa ri Qajaw Dios.
20 Xuquje' kub'ij: "We känum ri a k'ulel,
chaya u wa. We kächaqi'j u chi', chaya b'a' ri
kutijo. We je' kab'an wa', ri a k'ulel sib'alaj
käk'ix na chawäch, kuna' k'ut chi k'äx ri
xub'an chawe," —kächa'.
21 Maya che ri etzelal chi käch'akan pa
wi', xane are chatch'akan at puwi' ri etzelal
rumal ri utzil ri kab'ano.

13

1 Rajwaxik chi konojel käkiya kib' pa taqik
chke ri k'o ki taqanik pa ri q'atb'al tzij. Man
e k'o tä k'u q'atal taq tzij we ta mat u yo'm ri
Dios wa' chke. Konojel ri q'atal taq tzij ri e
k'olik are ri Dios e kojowinaq.
2 Rumal ri' jachin ri kuyak rib' chrij ri
q'atb'al tzij kub'an u k'ulel ri' che ri taqani-
naq wi ri Dios. Ri je' käka'n wa' xa käkitzukuj
ki mak ri', käk'äjisax k'u na ki wäch.
3 Je ri', rumal chi ri q'atal taq tzij man e
kojom taj rech ri winaq ri käka'n utzil käkixej
kib', xane rech käkixej kib' ri winaq ri käka'n
etzelal. We kawaj chi man kaxej tä awib'
che ri q'atal tzij, chab'ana b'a' ri utz pa ri a
k'aslemal. Ri q'atal tzij k'ut kuya na a q'ij at.
4 Je ri', rumal chi ri are' are patänil re
ri Dios chub'anik ri utzil chawe. We k'u
kab'an ri man utz taj, rajwaxik chi kaxej
awib', rumal chi ri q'atal tzij ya'tal che chi
kuk'äjisaj a wäch. K'o k'u ri are' chupatänixik
ri Dios rech käk'äjisax u wäch ri b'anal etze-
lal jas ri taqal che.
5 Rumal ri' rajwaxik chi kiya iwib' pa
taqik chke ri q'atal taq tzij, man xaq tä ru-
mal chi kixej iwib' chi käk'äjisax i wäch, xane
rumal chi kina' pa iwanima' chi rajwaxik je'
kib'ano.
6 Xuquje' rumal wa' ri ix kitoj ri alkab'al,
rumal chi ri q'atal taq tzij e k'o chupatänixik
ri Dios, ki yo'm k'u kib' chub'anik we chak
ri'.
7 Chaya chke ri winaq chkijujunal ri
ya'tal chke. Chatojo ri alkab'al che ri toq'il
alkab'al, chatojo k'u ri a wuj che jachin ri
rajwaxik kätoj wi. Nim chawila wi jachin ri
rajwaxik nim kil wi, chaya k'u u q'ij jachin
ri rajwaxik käyi' wi u q'ij.
8 We k'o a k'as ruk' jun winaq, chatojo.
Chk'oji k'u ri utzalaj qa k'as chi käqaj qib' ri
jun ruk' ri jun chik. Jachin k'u ri keraj ri

rach taq winaq, u b'anom ri' jas ri kub'ij ri Pixab'.
9 Ri Pixab' k'ut kub'ij: “Mab'ana ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq chik, matkämisanik, mab'ana ri elaq', mab'ana tzij chrij jachin jun, marayij u wäch ri jastaq re jun winaq chik,” —kächa ri'. We taqanik ri' xuquje' konojel ri nik'iaj taq taqanik chik pa we kieb' oxib' tzij ri' e k'o wi: “Chawaj ri awach winaq jas ri at kawaj awib',”* —kächa'.
10 Jachin ri keraj ri rach taq winaq man kub'an tä k'äx ri' chke. Ri keraj ri rach taq winaq, qas kub'an ri' jas ri kub'ij ri Pixab'.
11 Tajin kinb'ij wa' rech qas kichomaj jas taq ri q'ij ri uj k'o wi kämik. Chich'ob'o b'a' chi are taq q'ij wa' ri rajwaxik kujk'astajik, rumal chi xa jub'iq' kraj chi käpe ri q'ij pa qa wi' aretaq käqariq na ru tob'anik ri Dios. Man je' tä wa' nab'e aretaq k'ä te' xujkojon che ru Loq' Pixab' ri Dios.
12 Ya xe' wa' ri aq'ab', na'tam chik, xa jub'iq' k'u man käsaqirik. Maqa'n chi b'a' ri man utz taj ri keb'an pa ri q'equm, xane qa'na ri utzil je' ta ne are to'b'al qib' wa' jas ri käkikoj ri soldados, kech'ojin k'u pa ri saqil.
13 Utz qa'na pa ri qa k'aslemal jas ri taqal u b'anik paq'ij. Mujq'ab'arik, mäqaya u wi' ri qa wi'm, mäqa'n qe jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq qib', man k'o tä ki pixab', mäqa'n xaq jas ri käqarayij ri xa k'ixb'al u b'anik, mujch'ojinik, mäqarayij k'u ri jastaq ri rech jun winaq chik.
14 Mäqa'n wa', xane qakojo ri Qajaw Jesucristo, je' ta ne chi are to'b'al qib' ri kukoj jun soldado pa ri ch'oj. Michomaj k'u u b'anik ri i rayib'al ri man utz taj.

14

Cheito' ri qachalal, xaq miq'at tzij pa ki wi'

1 We k'o jun qachalal ri mäja' k'o u chuq'ab' ru kojonik, chik'ulaj. Xaq k'u mixch'ojin ruk' we man junam ri u chomanik iwuk'.
2 Kinb'ij jun k'utb'al: Qab'ij na chi e k'o jujun qachalal ri käkichomaj chi ronojel kuya' kätijik, e k'o k'u jujun chik ri mäja' k'o u chuq'ab' ri ki kojonik, ri xa ichaj käkitijo.
3 Ri jun ri ronojel u wäch kutijo, tzel b'a' märil wi ri jun chik ri xaq q'alaj u wäch kutijo. Ri jun ri xaq q'alaj u wäch kutijo, muq'at tzij puwi' ri jun ri ronojel u wäch kutijo. Je ri', rumal chi ri Dios u k'amowam wa' we winaq ri'.
4 ¿Jachin lo ri at chi ri at kaq'at tzij puwi' ri patänil re jun winaq chik? We utz kel na ri kub'ano o man utz taj are ru patrón ri' kilowik. Utz k'u kel na ru chak rumal chi ri Dios käkowinik kub'ano chi utz kelik.
5 Jun k'utb'al chik: E k'o jujun qachalal ri nim käkil wi jun q'ij chuwäch ri jun chik. E k'o k'u jujun qachalal ri xaq e junam taq ri q'ij chkiwäch. Chqajujunal k'ut rajwaxik qetam jas ri qas qa chomanik.
6 Ri jun ri nim käril wi jun q'ij, je' kub'an wa' chuya'ik u q'ij ri Qajaw Dios. Ri jun ri man nim tä käril wi ri jun q'ij, xuquje' kub'an wa' chuya'ik u q'ij ri Qajaw Dios. Ri jun ri ronojel u wäch kutijo, kutij ri' chuya'ik u q'ij ri Qajaw Dios rumal chi kumaltioxij wa' che ri Dios. Ri jun ri xaq q'alaj u wäch kutijo, kub'an ri' chuya'ik u q'ij ri Qajaw Dios, xuquje' kämaltioxin ri' che ri Dios.
7 Man k'o tä jun chqe ri k'asal xaq chi je ri', man k'o tä k'u jun chqe ri käkäm xaq chi je ri'.
8 We kujk'asi'k, kujk'asi ri' chupatänixik ri Qajaw Jesús, we k'u kujkämik k'o u patän wa' cho ri Qajaw Jesús. Je ri', we kujk'asi'k o we kujkämik, uj rech ri Qajaw Jesús.
9 Rumal k'u ri' ri Cristo xkämik, xk'astaj k'u chkixol ri käminaqib' rech kok che Kajaw ri e k'aslik xuquje' ri e käminaq chik.
10 Ri at k'ut, ¿jachin lo ri at chi ri at kaq'at tzij puwi' ri awachalal? ¿Jas che tzel kawil wi? ¡Qonojel k'ut kujetak'al na chuwäch ri Cristo rech kuq'at tzij pa qa wi'!
11 Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Kub'ij ri Qajwal Dios: Je' jas ri in
qas tzij chi in k'asal in, je' xuquje'
are qas tzij chi konojel ri winaq
kexuki na chnuwäch.
Konojel k'ut käkiya nu q'ij,
käkib'ij chkiwäch konojel
chi xuwi ri in, in Dios,
—kächa na ri Qajaw Dios.

12 Je k'u ri' qonojel ri uj chqajujunal käqab'ij na cho ri Dios jas ri qa'nom.

K'o jas mab'ano ri kub'ano chi ri awachalal kätzaq pa mak

13 Rumal ri', mäqaq'at b'a' tzij chb'il taq qib' ri jun ruk' ri jun chik. Xane chikojo i chuq'ab' rech man k'o tä jas k'o pa ri i k'aslemal ri kub'ano chi kätzaq ri iwachalal o kaqaj ne pa mak.
14 Ri in wetam, rumal chi in kojoninaq che ri Qajaw Jesús, chi man k'o tä jun jasach ri äwas pa re wi. We k'u k'o jun kuchomaj chi äwas jun jasach, che ri are ri' tzäwas wi.
15 We k'u rumal ri katijo kub'an k'äx ri ranima' ri awachalal, man loq' tä kawil ri' ri awachalal. Mab'an b'a' chi jun winaq chik käqaj pa mak xa rumal chi ri at k'o jas kawaj katijo. Musach chawe chi rumal rech ri are' xuquje' xkäm ri Cristo.
16 K'o b'a' jas mib'ano ri kuya chke ri winaq chi käkib'ij ri man utz taj chrij ri utzil ri tajin kib'ano.

* **13:9** San Mateo 19:18-19.

17 Je ri', rumal chi pa ru taqanik ri Dios
man are tä nim u b'anik ri' ri kutij jun, xane
are ru b'anik ri jikomal pa ri qa k'aslemal,
chi kuxlan qanima', chi kujkikot k'u rumal
ri Loq'alaj Espíritu.
18 Jachin ri je' kub'an wa' chupatänixik ri
Cristo, käqaj ri' chuwäch ri Dios xuquje' utz
kil wi kumal ri winaq.
19 Qataqej b'a' u b'anik ronojel ri kub'ano
chi kuxlan ri qanima'. Je ri' kujkowinik
käqato'la qib' ri jun ruk' ri jun chik rech k'o
u chuq'ab' ri qa kojonik.
20 Mäsach u wäch ru b'anom ri Dios pa
ranima' jun qachalal xa rumal ri katijo. Qas
tzij ronojel ri k'olik ya'tal u tijik, are k'u man
utz taj aretaq k'o jas kutij jun ri kub'ano chi
nik'iaj chik keqaj pa mak.
21 Are utz na ri' man katij tä ti'j, man katij
tä vino, man k'o tä k'u jas kab'ano ri kub'ano
chi kätzaq ri awachalal o käqaj pa mak. K'o
b'a' jas mab'ano ri kub'ano chi man k'o tä chi
u chuq'ab' ru kojonik ri awachalal.
22 We kakojo chi utz ri tajin kab'an cho ri
Dios, at wi ri'. Utz re ri winaq ri utz käril
wi ri tajin kub'ano, we man kuna' tä k'äx pa
ranima'.
23 Jachin k'u ri xaq kub'an kieb' u k'ux
che ri kutijo, we äwas o man äwas taj ru
tijik, kämakun ri' aretaq kutijo. Ronojel k'u ri
kub'an jun, we kub'an kieb' u k'ux che, are
mak ri'.

15

Chab'ana ri käqaj chuwäch ri awachalal,
man xuwi tä ri käqaj chawäch at

1 Ri uj, ri k'o chi u chuq'ab' ri qa ko-
jonik, rajwaxik käqachajij paciencia kuk' ri
qachalal ri mäja' k'o u chuq'ab' ri ki kojonik,
keqato' k'ut. Man are tä käqatzukuj xuwi ri
utz käqil wi uj.
2 Xane chqajujunal rajwaxik käqa'n ri
käqaj chkiwäch ri qachalal pa ronojel ri
kub'an utzil chke. Je ri' käqa'no jachike ri
kuya u chuq'ab' ri ki kojonik.
3 Are k'u ri Cristo man are tä xutzukuj ri
utz käril wi ri Are'. Xane je' xuk'ulmaj jas ri
kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri
ki yoq'onik ri winaq ri keyoq'on che la, pa
nu wi' in xqaj wi," —kächa'.
4 Ronojel ri xtz'ib'ax kan ojer pa ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik xtz'ib'ax kanoq
che qa tijoxik rech käku'b'i qa k'ux chrij ri
Dios rumal ri paciencia, xuquje' rumal ri
ku'lb'al qa k'ux ri kuk'ut ru Loq' Pixab' ri
Dios chqawäch.
5 Ri Dios k'ut ri kuya qa chuq'ab' rech
käqach'ij ri k'äx, kuku'b'isaj k'u qa k'ux, are
ta kixto'w ix iwonojel rech kina' pa iwan-
ima' chi xa ix jun chik* jas ri xuk'ut kan ri
Cristo Jesús chqawäch.
6 Je ri' rech iwonojel junam, je' ta ne chi xa
jun i ch'ab'al, kinimarisaj ta u q'ij ri Dios, ru
Tat ri Qajaw Jesucristo.

Ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio xtzijox
chke ri winaq ri man e aj Israel taj

7 Chik'amowaj b'a' iwib', ri jun ruk' ri jun
chik chunimarisaxik u q'ij ri Dios, je' jas ri
xub'an ri Cristo xujuk'amowaj uj.
8 Je' kinb'ij chiwe rumal chi ri Cristo xpe
che ki patänixik ri winaq aj Israel, rech je'
kelik jas ri xub'ij kan ri Dios chke ri qa
mam ojer, xuquje' chuk'utik chi qas jikom
ranima' ri Dios chub'anik ri kub'ij.
9 Xuquje' ri Cristo xpetik rech ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj käkiya u q'ij
ri Dios rumal chi xel u k'ux chke. Je' jas ri
kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
Rumal ri' kinnimarisaj na q'ij la chkixol
ri nik'iaj winaq ri man e aj Israel taj,
xuquje' kinb'ixoj na b'ix chuya'ik q'ij la,
—kächa'.
10 Xuquje' kub'ij ri Tz'ib'talik pa jun u xaq
wuj chik:
Ix ri' ri xaq ix winaq
ri man aj Israel taj,
chixkikot na kuk' ri winaq
ri e cha'tal rumal ri Dios,
—kächa'.
11 Pa jun u xaq wuj chik kub'ij:
Ix ri', iwonojel ix ri xaq ix winaq,
ri man aj Israel taj,
chiya u q'ij ri Qajaw Dios.
Nimalaj iwonojel k'u ri ix,
ix winaq ajuwächulew,
chiya u q'ij ri Dios,
—kächa'.
12 Ri Isaías, ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri
Dios, xuquje' xub'ij:
Käwalij na jun chkixol
ri rachalaxik kan ri qa mam Isaí,
ru tat ri qa mam David,
ri kok na che taqanel pa ki wi'
konojel ki wäch winaq.
Konojel k'ut käku'b'i na
ki k'ux chrij ri Are',
—xcha'.
13 Are ta b'a' ri Dios ri käku'b'i na qa
k'ux chrij kuya ta nimalaj kikotemal chiwe,
kub'ano chi kuxlan ri iwanima' rumal chi ix
kojoninaq che ri Cristo. Je ri' sib'alaj käku'b'i
na i k'ux chrij ri Dios rumal ru chuq'ab' ri
Loq'alaj Espíritu.
14 Qachalal, ri in wetam chi ri ix sib'alaj
k'o utzil pa iwanima', xuquje' sib'alaj k'o
ronojel u wäch etamb'al iwuk'. Je ri' chi
iwetam kipixb'ela iwib' chb'il taq iwib'.
15 Man kinxej tä k'u wib' kintz'ib'aj b'i we
wuj ri' chiwe. Kwaj chi man käsach tä wa' pa
i jolom. Je wa' kinb'ano rumal chi ri Dios u

* **15:5** Hechos 2:1.

toq'ob'isam nu wäch, u yo'm k'u we chak ri'
pa nu q'ab'.
16 Are ru patänixik ri Jesucristo chkixol
ri winaq ri man e aj Israel taj. Ri chak ri
kinb'ano are ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio ri xuya ri Dios, rech keinya cho
ri Dios ri winaq ri man e aj Israel taj, jun
sipanik ri käk'amowax rumal ri Are', tastal
k'u wa' rumal ri Loq'alaj Espíritu.
17 Rumal k'u rech in kojoninaq che ri
Cristo Jesús, käkikot ri wanima' chi tajin
kinpatänij ri Dios.
18 Man kinkoch' tä k'ut kintzijoj ri u Tzij
ri Dios we man are tä kintzijoj ru b'anom ri
Cristo rumal wech in rech ri winaq ri man e
aj Israel taj keniman che ri Dios. Ronojel wa'
xb'antajik rumal ru Tzij ri Dios ri xintzijoj
chke xuquje' rumal chi xkilo jas ri nu chak
ri xinb'an chkixol.
19 Xb'antaj wa' kuk' taq etal xuquje' ka-
jmab'al ri xeb'antajik rumal ru chuq'ab' ri
Loq'alaj Espíritu. Je ri' xintz'aqatisaj u tzi-
joxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri
Cristo ri xinchap loq pa ri tinimit Jerusalén,
xintaqej u tzijoxik pa taq ri nik'iaj tinimit
chik, xink'is k'u u tzijoxik pa Ilírico.
20 Je wa' nu b'anom, nu kojom nu chuq'ab'
chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
jawije' ri man k'o tä jas ki tom chrij ri Cristo.
Je ri' rech man kinb'an tä jun chak ri chap-
lem chi kan kumal nik'iaj chik.
21 Xane je' nu b'anom jas ri kub'ij ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri winaq ri man k'o tä jumul
ki tom u tzijol ri Cristo
käkita na.
Ri man k'o tä jumul k'o
jas ki tom chrij ri Are',
k'o ri käketamaj na,
—kächa'.

Ri apóstol Pablo kuchomaj ke' che kilik ri qachalal kojonelab' pa ri tinimit Roma

22 Xa rumal ri chak ri tajin kinb'ano man
in kowininaq taj kine' che iwilik, pune k'ia
mul nu rayim ri b'enam iwuk'.
23 Are k'u ri kämik in to'tajinaq chik che
ri nu chak pa taq we tinimit ri', kuya' chik
kine' iwuk'. Je ri', rumal chi k'ia junab' k'ut
xaq nu rayim kinopan iwuk'.
24 Kinchomaj kinok'ow iwuk' che iwilik
aretaq kine' pa España, kinkikot k'ut che
rilik i wäch. Kinweyej chi kinito' b'ik rech
kinkowinik kintaqej ri nu b'inem pa Es-
paña.
25 Are k'u ri' kämik kine' pa ri tinimit
Jerusalén chuk'amik b'i jun tob'anik chke ri
qachalal jela'.
26 Je ri', rumal chi ri qachalal aj Mace-
donia, xuquje' ri aj Acaya xpe pa kan-
ima' xkimulij jun kuchuj chke ri qachalal
meb'a'ib' ri e k'o pa ri tinimit Jerusalén.
27 Xkichomaj chi taqal u b'anik wa' rumal
chi käkina' pa kanima' chi k'o ki k'as kuk'
ri qachalal aj Jerusalén. Je ri', rumal chi ri
kojonelab' aj Israel ki yo'm ri tewchib'al re
ru Tzij ri Dios chke ri man e aj Israel taj. Utz
k'ut we ri e are' kekito' ri kojonelab' aj Israel
che ri ki rajwaxik ruk' jachike ri k'o kuk'.
28 Aretaq k'ut b'antajinaq chik ri nu tajkil,
ya'tajinaq chi kan ri kuchuj chke ri qachalal
pa ri tinimit Jerusalén, kine' na pa España,
kinok'ow k'u iwuk' che iwilik.
29 Qas wetam k'ut chi aretaq kinopan
iwuk', käpe na ri nimalaj u tewchib'al ri
Cristo pa qa wi' junam iwuk'.
30 Qachalal, kixinb'ochi'j chi kinito' chu-
pam ri chak ri tajin kintij nu chuq'ab'
chub'anik, chib'ana orar pa nu wi' cho ri
Dios. Kinb'ij wa' chiwe rumal rech ri Qa-
jaw Jesucristo, xuquje' rumal chi ri Loq'alaj
Espíritu kuya pa qanima' chi käqaj qib' ri jun
ruk' ri jun chik.
31 Chib'ana b'a' orar cho ri Dios chi kinuto'
pa ki q'ab' ri winaq ri e k'o pa Judea ri man
kekojon tä che ri Are', xuquje' rech ri kuchuj
ri kink'am b'i chke ri qachalal pa ri tinimit
Jerusalén käkik'am wa' ruk' kikotemal.
32 Chib'ana b'a' orar xuquje' rech kinopan
iwuk' ruk' kikotemal we are u rayib'al ri
Dios, kinuxlan k'u na kieb' oxib' q'ij aretaq
in k'o iwuk'.
33 Are ta b'a' ri Dios, ri kub'ano chi kuxlan
ri qanima' käk'oji pi wi' nimalaj iwonojel.
Amén.

16

Ri apóstol Pablo kuya rutzil ki wäch ri kojonelab'

1 Kwaj chi kiwetamaj u wäch ri qachalal
Febe. Ri are' are jun chichu' diaconisa ri
tajin kätob'an kuk' ri qachalal kojonelab' ri
e k'o pa Cencrea.
2 Kwaj k'ut chi aretaq kopan iwuk' kik'ulaj
ruk' utzil pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Je'
u k'ulaxik kib'ano jas ri rajwaxik käb'an
amaq'el che ki k'ulaxik ri qachalal ko-
jonelab'. Chito' che ru rajwaxik, rumal chi
ri are' e k'ia e u to'm, xuquje' ne ri in, in u
to'm.
3 Chiya rutzil u wäch ri Priscila xuquje' ri
Aquila, ri e wach taq ajchak chupatänixik ri
Cristo Jesús.
4 Ri e are' xa jub'iq' man xekämik rumal
ri nu to'ik in. Rumal ri' kinmaltioxin chke,
man xuwi tä ri in, xane xuquje' konojel ri
qachalal kojonelab' ri man e aj Israel taj.
5 Chiya rutzil ki wäch xuquje' ri qachalal
kojonelab' ri käkimulij kib' pa kachoch ri
Priscila, ri Aquila. Chiya rutzil u wäch ri
Epeneto, ri loq'alaj wachi'l, ri nab'e kojonel
che ri Cristo pa Acaya.
6 Chiya k'u rutzil u wäch ri María, ri
sib'alaj chakuninaq che i to'ik.

7 Chiya rutzil ki wäch ri wach taq aj Israel,
ri Andrónico ruk' ri Junias ri xuquje' e wach
ajpache'. Ri e are' sib'alaj etamtal ki wäch
chkixol ri apóstoles, e are k'u nab'e xekojon
che ri Cristo chnuwäch in.

8 Chiya rutzil u wäch ri Amplias, ri loq'alaj
wachi'l rumal ri Qajaw Jesús.

9 Chiya rutzil u wäch ri Urbano ri qachi'l
pa ri chak chupatänixik ri Cristo Jesús. Chiya
rutzil u wäch xuquje' ri Estaquis ri loq'alaj
wachi'l.

10 Chiya rutzil u wäch ri Apeles ri k'ia mul
u q'alajisam chi qas tzij kojoninaq che ri
Cristo. Xuquje' chiya rutzil ki wäch ri e k'o
pa rachoch ri Aristóbulo.

11 Chiya rutzil u wäch ri Herodión ri wach
aj Israel. Chiya rutzil ki wäch ri e k'o pa
rachoch ri Narciso, ri e kojoninaq che ri
Qajaw Jesús.

12 Chiya rutzil ki wäch ri Trifena, xuquje'
ri Trifosa. We kieb' ixoqib' ri' kepatänin che
ri Qajaw Jesús. Xuquje' chiya rutzil u wäch
ri loq'alaj qachalal chichu' Pérsida, ri sib'alaj
chakuninaq chupatänixik ri Qajaw Jesús.

13 Chiya rutzil u wäch ri Rufo, jun kojonel
che ri Qajaw Jesús ri nim u b'anik chkiwäch
ri qachalal kojonelab'. Xuquje' ru nan chiya
rutzil u wäch. We chichu' ri' are je' ta ne nu
nan in.

14 Chiya rutzil u wäch ri Asíncrito, ri Fle-
gonte, ri Hermas, ri Patrobas, ri Hermes
xuquje' konojel ri qachalal ri e k'o kuk'.

15 Chiya k'u rutzil u wäch ri Filólogo, ri
Julia, ri Nereo ruk' ri ranab', xuquje' ri
Olimpas, xuquje' konojel ri qachalal ko-
jonelab' ri e k'o kuk'.

16 Chiyala' rutzil i wäch chb'il taq iwib' ri
jun ruk' ri jun chik. Aretaq je' kib'an wa',
chitz'umaj iwib' chuwäch ri Dios chuk'utik
chi qas kiwaj iwib'.* Konojel ri qachalal
kojonelab' che ri Cristo käkiya rutzil i wäch.

17 Qachalal, kixinb'ochi'j chi keiwil ri
winaq ri xaq kekitasala taq ri kojonelab', ri
käka'no chi ketzaqik. Man je' tä k'u wa' ri
tijonik xiwetamaj. Chitasa b'a' iwib' chkij ri
e je' taq wa'.

18 We winaq ri' man are tä käkipatänij ri
Qajaw Jesucristo, xane xaq käkaj käka'n ri
itzel taq ki rayinik. Kekisub' k'u taq ri winaq
ri man k'o tä ketam, käkikoj k'u ki k'ux kuk'
je'l taq tzij.

19 Konojel k'ut ketam chi ri ix sib'alaj kixn-
imanik, rumal k'u ri' kinkikotik. Kwaj k'ut
chi käk'oji na i no'j chub'anik ri utz, man are
tä k'u kiwetamaj u b'anik ri man utz taj.

20 Ri Dios k'ut ri kub'ano chi kuxlan ri
qanima', kuxaq'lej na ri Satanás chanim xe'
ri iwaqan jas ri käb'an che jun kumätz ri
kätio'nik. Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo
kätoq'ob'isan i wäch nimalaj iwonojel.

21 Kuya rutzil i wäch ri Timoteo ri junam
kächakun wuk', xuquje' ri Lucio, ri Jasón, ri
Sosípater ri wach taq aj Israel käkiya rutzil i
wäch.

22 In wa', ri Tercio, ri tajin kintz'ib'aj b'i we
wuj ri',† kinya rutzil i wäch in xuquje' pa ru
b'i' ri Qajaw Jesús.

23 Kuya rutzil i wäch ri Gayo ri u yo'm nu
k'olib'al pa rachoch, jawije' ri käkimulij wi
kib' ri qachalal kojonelab'. Käkiya rutzil i
wäch ri Erasto ri k'olol puaq re ri tinimit,
xuquje' ri qachalal Cuarto kuya rutzil i
wäch.

24 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo
kätoq'ob'isan i wäch nimalaj iwonojel. Amén.

Ri apóstol Pablo kuya u q'ij ri Dios

25 Are k'u ri kämik, qaya b'a' u q'ij ri Dios.
Ri Are' käkowinik kub'ano chi k'o na más u
chuq'ab' ri i kojonik jas ri kub'ij ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio ri kintzijoj, xuquje' jas ri
kub'ij ri tijonik ri nu yo'm chrij ri Jesucristo.
Je wa' jas ru q'alajisam loq ri Dios chrij ru
chomam loq, ri man etamtal tä kan ojer
tzaretaq mäjoq käb'an ruwächulew.

26 Kämik k'ut esam chi saq ru chomanik
pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri xkitz'ib'aj kan ri
q'alajisal taq re ru Tzij ri Dios. Are k'u wa'
ri xtaqan wi ri Dios ri man k'o tä u k'isik
ru k'aslemal. Ri u chomam loq ri Dios ri
man etamtal taj ojer esam wa' chi saq kämik
chkiwäch konojel winaq cho ruwächulew
rech kekojon ta na, xuquje' kenimanik.

27 ¡Ri Dios ri xuwi wa' Dios k'olik, ri
xuquje' k'o u no'j che ronojel, chnimarisax
b'a' u q'ij amaq'el pa taq ri q'ij ri junab'
ri kepetik rumal ri u b'anom ri Jesucristo!
Amén.

---

* **16:16** 1 Tesalonicenses 5:26. † **16:22** Ri apóstol Pablo xukoj jun qachalal che tz'ib'anel che ki tz'ib'axik ru wuj.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ CORINTO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri qachalal kojonelab' aj Corinto

1 In wa', ri Pablo, in sik'im rumal ri Dios
rech kinok che apóstol, jun chke ru taqo'n ri
Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi are
u rayib'al ri Dios. Ri in, wachi'l ri qachalal
Sóstenes,
2 kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke ri
qachalal kojonelab' che ri Dios ri e k'o pa
ri tinimit Corinto, ri e rech ri Dios rumal
chi xa e jun ruk' ri Cristo Jesús. Ri Dios e u
sik'im rech käb'an ch'ajch'oj che ri kanima',
keq'ax k'u pu q'ab' ri Are' junam kuk' konojel ri käkib'ij chi e kojoninaq che ri Qajaw
Jesucristo ri e k'o pa ronojel tinimit. Ri Jesús
are Kajaw ri e are', xuquje' ri Qajaw uj.
3 Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw
Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi
kuxlan ri iwanima'.

Ri apóstol Pablo kumaltioxij che ri Dios chi u toq'ob'isam ki wäch ri kojonelab' aj Corinto

4 Ronojel q'ij kinya maltioxinik che ri
Dios rumal iwech, rumal chi sib'alaj nim
ri toq'ob' u yo'm ri Are' chiwe xa rumal ri
Cristo Jesús.
5 Rumal k'u rech chi xa ix jun ruk' ri
Cristo, ri Dios u yo'm chiwe ronojel u wäch
je'lalaj taq tewchib'al ajchikaj. Ri Are' xuya
chiwe ronojel u wäch etamanik, xuquje'
xuya chiwe chi kixkowinik kitzijoj wa' we
etamanik ri'.
6 Rumal ri', ri qa tzijom chiwe chrij ri
Cristo, qas q'alaj wa' pa ri i k'aslemal kämik.
7 Je ri' man k'o tä jun u wäch tewchib'al
ajchikaj ri mat yo'm chiwe rumal ri Dios,
ix ri', ri ix eyeninaq che ri q'ij ri käpe na ri
Qajaw Jesucristo, kuk'ut k'u rib' chqawäch.
8 Ri Are' kub'an na chi qas kijikib'a ri
iwanima' pa ri i kojonik k'ä käk'is na ronojel,
rech man k'o tä mak käriqtaj chiwij pa ri q'ij
ri käpe na ri Qajaw Jesucristo.
9 Ri Dios amaq'el ronojel q'ij kub'an ri
kuchi'j u b'anik. Are k'u ri Are' xixsik'inik
rech xa junam i wäch ruk' ri u K'ojol Jesucristo ri Qajaw.

Waral käqasik'ij wi ri pixb'enik ri xuya ri apóstol Pablo chke ri kojonelab' ri xaq käkitasala kib'

10 Qachalal, kixinb'ochi'j pa ru b'i' ri Qajaw Jesucristo chi kib'an utzil chixol. Chijunamaj b'a' i wäch, xa k'u mitasala iwib'.
Xane rajwaxik chi junam ix k'o wi, chi kijunamaj ri i chomanik, rech xa junam ri i
rayib'al.
11 Qachalal, kinb'ij wa' chiwe rumal chi
jujun chke ri rachalaxik ri nan Cloé ki b'im
chwe chi k'o ch'oj chixol.
12 Ri kwaj kinb'ij chiwe, are la' chi ri ix
chijujunal jalan wi ri kib'ij. K'o jun ri kub'ij:
"Ri in, in k'o ruk' ri Pablo," —kächa ri'. Jun
chik kub'ij: "E ri in, in k'o ruk' ri Apolos," —
kächa'. Jun chik kub'ij: "In ri', in k'o ruk' ri
Pedro," —kächa b'a' ri jun. E k'u ri jun chik
kub'ij: "¡Ri in k'ut, in k'o ruk' ri Cristo!" —
kächa ri jun chik.
13 ¿A xa pu lo b'anom ch'äqataq che ri
Cristo? ¿A are lo ri in Pablo ri xinrip cho ri
cruz, xinkäm k'u rumal iwech? ¡Man je' taj!
¿A xb'an ne lo i qasna' pa nu b'i' in ri Pablo?
¡Man je' taj!
14 Xa maltiox che ri Dios chi man k'o tä jun
chiwe nu b'anom u qasna', xane xaq xuwi ri
Crispo, xuquje' ri Gayo.
15 Xaq je ri', man kuya' taj kub'ij jun chi
xb'an u qasna' pa nu b'i' in.
16 Je', ya käna'taj chwe chi xinb'an ki
qasna' ri e k'o pa rachoch ri Estéfanas, man
känataj tä k'u chwe we k'o chi na jun ri
xinb'an u qasna'.
17 Man in taqom tä k'u rumal ri Cristo
chub'anik ki qasna' ri winaq, xane chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri
Jesucristo. Man xinkoj tä k'u je'lalaj taq tzij
re nimaq taq etamb'al xa che ki ch'akik ri
winaq. Je ri' rech man kinb'an tä che ru
kämikal ri Cristo chi mat k'o u patän.

Ruk' ri Cristo käriqtaj ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios, xuquje' ru no'j

18 Ru Loq' Pixab' ri Dios ri kätzijox chrij
ru kämikal ri Cristo, are je' ta ne tzij wa' ri
man k'o tä ki patän chke ri winaq ri käsach
na ki wäch. Chqe uj k'ut ri qa riqom chi ru
tob'anik ri Dios, wa' we Tzij ri' k'o ri nimalaj
u chuq'ab' ri Dios ruk' che qa to'ik.
19 Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik:
Kinsach na u wäch ri ki no'j
ri ajno'jab',
kinwesaj k'u na apan ri ketamb'al
ri winaq ri sib'alaj k'o ketam,
—kächa ri'.
20 ¿A nim lo u b'anik ri k'o u no'j kämik?
E ri winaq ri xa e okinaq che retamaxik
ronojel u wäch chomanik, ¿a k'o ne lo ki
patän ri'? ¡Man k'o taj! E k'o xuquje' ri ketam
u chomaxik k'ia u wäch etamb'al chrij ri k'o
cho ruwächulew. ¡Man qas tä k'o u patän wa'!
¿A mat iwetam chi ri Dios u b'anom chi man
k'o tä u patän ri etamb'al ri xa ajuwächulew?
¡Je', je ri'!
21 Are k'u ri Dios ri k'o u no'j retam jas
ri tajin kub'ano. Xub'ano chi ri winaq

ajuwächulew man kekowin taj qas käketamaj u wäch ri Are' xaq ruk' ri ketamb'al. Xuchomaj k'u ri Dios chi keto' na jachin taq ri kekojon che ri Are' rumal ri Loq'alaj u Tzij ri kätzijox chke, pune k'u we tzij ri' je' ta ne u tzij jun winaq ri man k'o tä retam chke ri jule' winaq chik.

22 Ri winaq aj Israel are käkaj käkil kajmab'al taq etal ri käb'an chkiwäch. Are k'u ri winaq aj Grecia xa käkitzukuj nimalaj etamb'al.

23 Ri uj k'ut are käqatzijoj ri Cristo ri xripik, xkämisax cho ri cruz. Ri winaq aj Israel xa tzel käkita wa' we tzij ri'. Ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj käkib'ij chi we tzij ri' are ru tzij jun ri man k'o tä retam.

24 Chkiwäch k'u konojel ri e sik'ital rumal ri Dios, we aj Israel o man e aj Israel taj, rumal ri Cristo käq'alajin na ru chuq'ab' ri Dios, xuquje' ru no'j ri Dios.

25 K'o k'u ri kub'an ri Dios ri käkichomaj ri winaq chi xa man k'o tä u patän. Pune je ri', ri kub'an ri Dios nim na u no'j wa' chuwäch ri ki no'j winaq. Xuquje' k'o ri kub'an ri Dios ri käkichomaj ri winaq chi are wa' käk'utuwik chi xa man k'o tä ri nimalaj u chuq'ab' ri Are'. Pune je' ri ki chomanik ri winaq, ri kub'an ri Dios are nim na u chuq'ab' wa' chuwäch ri ki chuq'ab' winaq.

26 Qachalal, rajwaxik b'a' kich'ob'o chi ri Dios xixusik'ij ix, pune man e k'ia tä chiwe ri k'o iwetamb'al jas ri ketamb'al ri nik'iaj winaq ajuwächulew, man ix k'ia taj ri k'o taqanik pa i q'ab', man ix k'ia tä k'ut ri nimaq i b'anik.

27 Xane ri man k'o tä ketamb'al chkiwäch ri winaq, e are k'u wa' ri xeucha' ri Dios che resaxik ki k'ixb'al ri k'o ki no'j. Ri winaq ri keilitajik chi xaq toq'ob' ki wäch, e are wa' ri xeucha' ri Dios che resaxik ki k'ixb'al ri k'o taqanik pa ki q'ab'.

28 Xuquje' ri man k'o tä ki patän chkiwäch ri winaq, ri etzelam ki wäch, ri man k'o tä ki b'anik, e are wa' xeucha' ri Dios chusachik ki wäch ri nimaq ki b'anik cho ruwächulew.

29 Je ri' rech man k'o tä jun kunimarisaj rib' chuwäch ri Dios.

30 Tzare k'u ri Dios u b'anom chiwe chi xa ix jun chik ruk' ri Cristo Jesús. U b'anom chi rumal ri Cristo k'o chi ri qa no'j, xuquje' chi rumal ri Are' käjikomataj ri qanima' chuwäch ri Dios, uj jachom pu q'ab', qa riqom k'u ru tob'anik.

31 Je b'a' ri', rech qas je' kelik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "We k'o jas ri kraj jun kuya u q'ij, are chuya u q'ij ri Qajaw Jesús," —kächa'.

2

Ri käqatzijoj are chrij ri Cristo ri xrip cho ri cruz, xkämisax chila'

1 Qachalal, aretaq xinopan iwuk' chuq'alajisaxik ru Loq' Pixab' ri Dios, man xinkoj tä tzij ri nimaq ki b'anik, man xinkoj tä k'u tzij re nimaq taq no'j.

2 Aretaq xink'oji iwuk', man k'o tä chi jas ri xinchomaj u tzijoxik chiwe, xane xaq xuwi xinchomaj ri Jesucristo ri xkämisax cho ri cruz.

3 Aretaq xink'oji iwuk' man k'o tä nu chuq'ab', xane sib'alaj xinxej wib', xinb'irb'itik.

4 Aretaq xixintzijob'ej, xintzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chiwe, man xinkoj tä tzij ri xaq re ki no'j winaq che i ch'akik, xane xixinch'ak ruk' ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu. Are wa' ri xk'utuwik chi ri tzij ri xinb'ij are rech ri Dios.

5 Je ri' xinb'ano rech man käku'b'i tä i k'ux chrij ri ketamb'al ri winaq, xane chrij ru chuq'ab' ri Dios.

Waral käqil wi chi rumal ri Loq'alaj Espíritu k'o ri qetamb'al ri käpe ruk' ri Dios

6 Pune je ri', käqaya tijonik ruk' nojib'al chke ri kojonelab' ri k'o na más ketam. Are k'u we nojib'al ri' man ajuwächulew taj, man are tä k'u ki nojib'al winaq ri k'o ki taqanik puwi' ruwächulew, ri xa tajin käsach ki wäch.

7 Are käqatzijoj ri nojib'al ri käpe ruk' ri Dios, ri k'u'tal chkiwäch ri winaq. Are wa' ru chomam loq ri Dios tzaretaq mäja' kub'an ruwächulew, rech ri uj käqariq ru tob'anik ri man k'o tä u k'isik. Man etamtal tä k'u wa' nab'e pa ri ojer taq q'ij.

8 We etamanik ri' man k'o tä jun chke ri k'o ki taqanik cho ruwächulew ri xkich'ob'o. We ta xkich'ob'o, mat xkirip ri' cho ri cruz ri Qajaw Jesús ri sib'alaj nim u q'ij.

9 Are je' ri kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri Dios k'o ri u b'anom u b'anik
ri k'olotal rech käyi'
chke ri loq' käkil wi ri Are'.
Man k'o tä jun ilowinaq wa',
man k'o tä jun ri towinaq u tzijol,
man k'o tä k'u jun u chomam ri',
—kächa ri'.

10 Ri Dios k'ut xuk'ut wa' chqawäch uj rumal ri Loq'alaj Espíritu. Je ri', rumal chi ri Loq'alaj Espíritu käkowinik käretamaj ronojel, xuquje' ne ri k'o pa ranima' ri Dios.

11 ¿A k'o pu lo jun chkixol ri winaq ri kuch'ob'o jas ri k'o pa ranima' jun winaq chik? ¡Man k'o taj! Xane xuwi ri espíritu rech ri are' retam ronojel wa'. Je k'u ri', xaq xuwi ri Espíritu rech ri Dios retam ri k'o pa ranima' ri Dios.

12 Ri uj k'ut man are tä qa k'amom ri espíritu kech ri winaq ajuwächulew, xane are qa k'amom ri Espíritu ri käpe ruk' ri Dios, rech käqetamaj ronojel ru yo'm ri Dios chqe rumal ri nimalaj u toq'ob'.

13 Ru yo'm ri Dios chqe man käqatzijoj tä
wa' ruk' ri no'j ajuwächulew ri xa qa tijom
qib' che ruk' ri ki tzij winaq, xane ruk' ri
tzij ri k'utum chqawäch rumal ri Loq'alaj
Espíritu. Je k'u ri' käqatzijoj ri qas tzij rech
ri Dios chke ri k'o ri Loq'alaj Espíritu pa
kanima'.
14 Ri winaq ri man k'o tä ri Loq'alaj
Espíritu pa ranima' man kuk'amowaj tä ru
Loq' Pixab' ri Dios. Che ri are' xa man k'o
tä u b'eyal wa' rumal chi man käkowin taj
kuch'ob'o. Rajwaxik k'ut chi k'o ri Loq'alaj
Espíritu pa ranima' chuch'ob'ik wa'.
15 Are k'u ri winaq ri k'o ri Loq'alaj
Espíritu pa ranima' käkowin chuch'ob'ik
ronojel, jachike ri utz, jachike ri man utz
taj. Ri are' k'ut man k'o tä jun käkowin
chuch'ob'ik jas ri qas k'o pa ranima' ri are'.
16 Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik: "¿Jachin lo etamaninaq ru
chomanik ri Qajaw Dios? ¿Jachin ta k'u lo
ri käkowinik kuya u no'j ri Are'?" —kächa'.
Pune ta ne je ri', ri uj k'o ru chomab'al ri
Cristo quk'.

3

Ri uj qonojel qachi'l qib' käqapatänij ri Dios

1 Qachalal, ri in, aretaq xink'oji iwuk',
man xinkowin taj xixintzijob'ej je' jas ri
winaq ri k'o ri Loq'alaj Espíritu pa kanima',
xane xixintzijob'ej je' ta ne ix winaq ri mäja'
kixkojonik, je' ta ne chi ix ak'alab' ri mäja'
qas kich'ob' ri kojonik che ri Cristo.
2 Man xinya tä tijonik chiwe ri man
kich'ob' taj, xane xixintijoj je' ta ne chi k'ä ix
ak'alab' ri käyi' ri tu' chiwe chuk'exwäch ri
qas wa, rumal chi je' ta ne ix ak'alab' ri man
xixkowin tä chutijik ri qas wa. Mäja' k'u ne
kixkowin che kämik.
3 Je ri', rumal chi ri ix are kib'ano xaq jas
ri kiwaj je' ta ne ix winaq ri mäja' kixko-
jonik. We ri ix k'äx kina' aretaq kuriq utzil
jun winaq, aretaq xaq ch'oj kiwaj, kitasala
taq iwib', ri ix je' ta ne ix winaq ri mäja'
kixkojonik. Je' kib'ano jas ri käka'n konojel
ri winaq ri man kekojon taj.
4 Aretaq jun kub'ij: "Ri in, in k'o ruk' ri
Pablo," —kächa'. Ri jun chik kub'ij: "Ri in, in
k'o ruk' ri Apolos," —kächa ri'. Are je' ta ne ix
winaq ri mäja' kekojonik.
5 ¿Jas pu lo u b'anik ri Pablo? ¿Jas u b'anik
ri Apolos? Ri uj xaq uj patänil taq re ri
Dios, rumal k'u ri qa tzij ri ix xixkojonik.
Chqajujunal ri uj xqa'no jas ri xuya ri Dios
pa qa q'ab'.
6 Ri in xintik ri ija' pa ri iwanima', ri
Apolos xuja'j, are k'u ri Dios xk'iyisanik.
7 Ri xtikowik rachi'l ri xja'nik man are tä
nim ki b'anik chuwäch ri Dios ri xk'iyisanik.
8 Ri kätikow ri ija' xuquje' ri käja'nik xaq
e junam chuwäch ri Dios. Chkijujunal k'ut
käyi' na chke rumal ri Dios ri tojb'al re ri
ka'nom ruk' ri xjach pa ki q'ab'.
9 Je ri', rumal chi ri uj, uj qachi'l qib'
chupam ri chak chupatänixik ri Dios. Are k'u
ri ix, ix je' ta ne ulew ri kätik u wäch rumal
ri Dios.
Xuquje' ri ix, ix junam ruk' jun ja ri tajin
kuyak ri Dios.
10 Ri in, in je' jas jun yakal ja ri qas retam
ru chak. Ri Dios xuya pa nu q'ab' ri u kojik
ru tak'alib'al ri ja. K'o k'u jun chik ri kulem
ri xan puwi'. Chkijujunal k'u ri nik'iaj chik
rajwaxik chi qas käkil na jas u lemik käka'no.
11 Man k'o tä chi jun ri kuya' kukoj jun
tak'alib'al chik, rumal chi ri ya kojom rumal
ri Dios, tzare ri Jesucristo.
12 E k'o k'u winaq ri utz käka'n na
chulemik puwi' we tak'alib'al ri', je' ta ne chi
käkikoj q'än puaq, saq puaq, xuquje' je'lalaj
taq ab'aj. E k'o chi nik'iaj chik ri je' ta ne
che', k'im, xuquje' patz'än ri käkikojo.
13 Kuriqa k'u na jun q'ij aretaq kuq'at tzij
ri Cristo, käq'alajin k'u na jas u wäch ri' ri
xkilemo chkijujunal rumal chi ri q'ij ri' käpe
na ruk' q'aq'. We q'aq' ri' are käq'alajisan na
jas u wäch ri xka'n chkijujunal.
14 We ru chak ri winaq ri xuyak puwi' ri
tak'alib'al man käsach tä u wäch rumal ri
q'aq', käyi' na ri tojb'al re.
15 We k'u ru chak ri winaq käsach u
wäch rumal ri q'aq', kutzaq na ri' ronojel
ri xub'ano. Ri are' k'ut kuto' na rib' jas jun
winaq ri xa jub'iq' man xk'atik, xkowin k'ut
xresaj rib' pa ri q'aq'.
16 ¿A mat iwetam chi ri ix, ix rachoch ri
Dios, xuquje' chi ri Espíritu rech ri Dios k'o
pa ri iwanima'?
17 We k'o jun kusach u wäch ri rachoch
ri Dios, xuquje' ri Dios kusach na u wäch ri
winaq ri'. Je ri', rumal chi ri rachoch ri Dios
tastal wa' chrij ronojel u wäch etzelal, ix k'u
ri' we rachoch ri Dios ri'.
18 K'o b'a' jun musub' rib'. We k'o
jachin jun ri kuchomaj chi retam ronojel
ri etamanik ri ketam ri winaq ajuwächulew,
chub'ana che rib' chi man k'o tä retam, rech
je ri' qas käk'oji na retamb'al.
19 Ri etamb'al ri xaq ajuwächulew, man k'o
tä u patän wa' cho ri Dios, kub'ij k'u ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri Dios keuchap
na ri k'o ketamb'al, keuqasaj na chupam ri
k'äx pune k'o ri ki no'j," —kächa'.
20 Xuquje' kub'ij: "Ri Dios retam chi man
k'o tä u patän ri ki chomanik ri k'o ke-
tamb'al," —kächa ri'.
21 Rumal ri' k'o b'a' jun munimarisaj rib'
xa rumal rech jun winaq. Ronojel k'u ri
k'olik are iwech ix:
22 Ri Pablo, ri Apolos, ri Pedro,
ruwächulew, ri k'aslemal, ri kämikal, ri q'ij

kämik, ri q'ij ri kepe na, ronojel wa' are iwech ix.
23 Ri ix k'ut, ix rech ri Cristo. Ri Cristo k'ut Are rech ri Dios.

4

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri chak ri käka'n ri apóstoles

1 Chich'ob'o b'a' chi ri uj, xaq uj patänil taq re ri Cristo. Yo'm k'u chqe ru q'alajisaxik ru chomam loq ri Dios ri man etamtal tä kan nab'e.
2 Rajwaxik k'ut chi jachin ri yo'm jun eqle'n pu q'ab', chuk'utu chi jikom ranima'.
3 Are k'u ri in man qas tä kinok il we utz ri kib'ij chwij o man utz taj. Pune kink'am b'i pa q'atb'al tzij, käq'at tzij pa nu wi', man kinok tä il chb'il wib'.
4 Pune k'u kinna' pa ri wanima' chi man k'o tä etzelal nu b'anom, man ruk' tä ri' kinb'ij chi man k'o tä nu mak. Ri Qajaw Jesús k'ut are käq'atow na tzij pa nu wi'.
5 Miq'at b'a' tzij ix puwi' jachin jun k'ä mäja' k'u kuriq ri q'ij. Chiweyej na chi käpe ri Qajaw Jesús, käresaj k'u na chi saq ri k'u'tal pa q'equm. Kuq'alajisaj na ri man etamtal taj ri k'o pa taq ri kanima' ri winaq. Chkijujunal k'ut käyi' na chke ru nimarisaxik ki q'ij rumal ri Dios xa jas ri taqal chke.
6 Qachalal, kinb'ij wa' we tzij ri' chiwe rech kiriq utzil. Xinkoj k'u wib' in, xuquje' ri Apolos che jun k'utb'al chiwäch. Kinb'ij wa' chiwe rech kiwetamaj iwe quk' uj chi man kuya' taj kiya u wi' ri i chomanik chrij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, rech man k'o tä jun kunimarisaj rib' che jun chqe uj, käretzelaj k'u u wäch ri jun chik.
7 ¿Jachin pu ri käb'anow utz chawe chkiwäch nik'iaj winaq chik? ¿Jas ri k'o awuk' ri mat yo'm chawe rumal ri Dios? We k'u are ri Dios ru yo'm wa' chawe, ¿jas che kanimarisaj awib' je' ta ne ri xaq a tukiel a riqom wa' ri k'o awuk'?
8 Ri ix kichomaj chi ronojel chik k'o iwuk', je' ta ne chi ya ix q'inomab' chik. Kina' iwib' chi ix nimaq taq taqanelab' chik. Are k'u ri uj xaq uj yo'm kan jela' iwumal. Kwaj ta k'ut chi qas tzij ix nimaq taq taqanelab' rech ri uj xuquje' kujtaqan junam iwuk'.
9 Ri in kinchomaj chi ri uj, ri uj apóstoles, ri Dios uj u yo'm kan k'isb'al chke konojel ri winaq. Je' ta ne uj winaq ri q'atom tzij pa qa wi' chi kujkämisaxik. Uj yo'm chi saq che ka'yib'al rech konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, xuquje' ri ángeles kujkilo.
10 Ri uj, chkiwäch ri winaq, man k'o tä qa patän xa rumal ru patänixik ri Cristo. Are k'u ri ix kina' chi k'o na i no'j chqawäch uj, k'o k'u ri qas iwetam chrij ri Cristo. Ri uj man k'o tä qa chuq'ab', are k'u ri ix kib'ano chi k'o na i chuq'ab' chqawäch uj. Ri uj ketzelax qa wäch kumal ri winaq, are k'u ri ix nim kixil wi.
11 Kämik ri' xaq are tajin käqariq numik, kächaqi'j qa chi', sib'alaj rajwaxik qatz'iaq. Kujyoq' k'u kumal ri winaq, xaq kujb'inikatik je' ta ne man k'o tä qachoch.
12 Sib'alaj käqakos qib' che ri chak ri rajwaxik käqa'no. Kujkiyoq' ri winaq, are k'u ri uj man käqatzelej tä u k'exel ri ki tzij ruk' yoq'onik, xane ruk' taq tzij re utzil. Aretaq käka'n k'äx chqe xaq käqakuyu.
13 K'äx kech'aw ri winaq chqij. Are k'u ri uj ruk' utzalaj taq tzij käqaqasaj u wäch ri koyowal. Kämik xaq are ka'nom chqe chi ri uj je' ta ne uj mes, je' ta ne chi ri uj, uj winaq ri sib'alaj k'äx kujb'antajik, man k'o tä qa patän.
14 Man kintz'ib'aj tä wa' we tzij ri' chiwe che resaxik i k'ixb'al, xane che i pixb'exik, je' ta ne chi ri ix, ix loq'alaj taq walk'ual.
15 Pune e k'o lajuj mil winaq ri kixkitijoj chrij ri Cristo, xa jun ri i tat k'olik. In k'ut je' ta ne ri i tat, rumal chi xixkojon che ri Qajaw Jesús aretaq xintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe.
16 Rumal ri' kixinb'ochi'j chi kib'an iwe jas ri kinb'an in.
17 Rumal wa' tajin kintaq b'i ri Timoteo iwuk'. Ri are', rumal ri Qajaw Jesús, je' ta ne loq'alaj nu k'ojol wa' ri jikom ranima'. Kuna'taj k'u na chiwe jas ri nu b'anom pa ri nu k'aslemal, in kojoninaq che ri Cristo. Kuk'ut na chiwäch jas ri kink'utu jawije' taq kine' wi chkixol ri qachalal kojonelab'.
18 E k'o k'u jujun chiwe ri ki nimarisam kib', käkichomaj k'ut chi man k'o tä jumul kinopan iwuk'.
19 Kinweyej chi kinopan na iwuk' chanim, we je ri' kraj ri Qajaw Jesús. Kinwil k'u na jas ri qas kekowin chub'anik we b'anal taq nimal ri', man xuwi tä k'u kinta ri käkib'ij.
20 Je ri', rumal chi ru taqanik ri Dios man xaq tä ruk' tzij käq'alajinik, xane ruk' ru chuq'ab' ri Dios.
21 ¿Jas k'u kiwaj? ¿A kiwaj chi yajanik kinb'ana' aretaq kinopanik? ¿O a kiwaj chi aretaq kinopanik loq' kixinwil wi, ruk' utzil k'ut kixinch'ab'ej?

5

Waral käqil wi jas käb'an chuq'atik tzij puwi' jun kojonel ri käqaj pa mak

1 Elinaq u tzijol chi k'o jun chiwe ri u b'anom rixoqil che ru nanab'al. Wa' we xb'anik ri', are je' jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. ¡Sib'alaj äwas u b'anik wa'! Man käka'n tä ne ri' chkixol ri nik'iaj winaq chik ri man qas ketam tä u wäch ri Dios.
2 ¿Jas lo wa' chi ri ix kinimarisaj iwib'? ¿A mat rajwaxik chi xa kixb'isonik? ¡Je', je ri'!

Rajwaxik b'a' chi kiwesaj b'i chixol ri achi ri xb'anow we mak ri'.

3 Pune man in k'o tä iwuk' chwinaqil, k'o k'u ri wanima' iwuk'. Nu q'atom chi tzij puwi' ri xb'anow ri mak je' ta ne ri in k'o iwuk' chwinaqil.

4 Aretaq kimulij iwib' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús, pune ta ne man in k'o tä iwuk' chwinaqil, käk'oji k'u na ri wanima' iwuk', xuquje' käk'oji ru chuq'ab' ri Qajaw Jesucristo.

5 Ri achi ri' rajwaxik käjach pu q'ab' ri Satanás rech käsach u wäch ru cuerpo. Je ri' rech ri ranima' kuriq ru tob'anik ri Dios pa ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús.

6 Man utz taj chi kinimarisaj iwib' che ri tajin kib'ano. ¿A mat iwetam ri tzij ri käb'ixik: "Ri jub'iq' ch'äm kub'an ch'äm che ronojel ri q'or?" —kächa'.

7 Chiwesaj b'a' apan ri ojer ch'äm ri käretzelaj i wäch, rech ix je' jas ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk', ri b'anom ruk' k'ak' q'or, ri kätijow pa ri nimaq'ij Pascua* u b'i'. Qas tzij k'ut je' i b'anik wa'. Je ri', rumal chi ri Cristo are xkämisax che sipanik cho ri Dios rumal qech, je' jas ri alaj chij ri käkämisax pa ri nimaq'ij re ri Pascua.

8 Qa'na b'a' ri nimaq'ij re ri Pascua ruk' ri qas tzij, xuquje' ruk' jun qanima' ch'ajch'oj, jas ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk'. Mäqa'n ri qa nimaq'ij ruk' ru b'anik ronojel u wäch mak, ruk' ru b'anik etzelal. Junam k'u wa' ruk' ri ojer ch'äm.

9 Pa ri jun wuj chik ri xintz'ib'aj b'i chiwe xinb'ij chi mixe' chi kuk' ri nik'iaj winaq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'.

10 Man kinb'ij taj chi mat kixch'aw chi chke ri winaq ri je' käka'n wa' ri e k'o cho ruwächulew, ri käkitzukuj xaq xuwi ri kech ri e are', ri elaq'omab', o ri kekiq'ijilaj taq tiox. We ta je ri', rajwaxik ri' chi kixel b'i cho ruwächulew.

11 Xane xintz'ib'aj b'i wa' chiwe rech man kiwachi'laj tä chi ri winaq ri käkib'ij chi e are' qachalal, käka'n k'u ke jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', o käkirayij k'ia u wäch jastaq, o kekiq'ijilaj taq tiox, o käkiyak tzijtal, o keq'ab'arik, o käka'n ri elaq'. Jun ri je' u b'anik wa' man kuya' taj kiwachi'laj, man kixwi' tä k'u ruk' jun ri kub'ij chi are qachalal, kub'an k'u we mak ri'.

12 Ri in man kuya' taj kinq'at tzij pa ki wi' ri winaq ajuwächulew. Are ri Dios ri käq'atow na tzij pa ki wi'.

13 Are k'u ri ix, rajwaxik kiq'at tzij pa ki wi' ri qachalal kojonelab'. Rumal ri' rajwaxik kiwesaj b'i ri jun b'anal etzelal ri' ri k'o iwuk'.

6

Waral käqil wi chi man ya'tal tä chqe chi kuje' chkiwäch ri q'atal taq tzij ri man e kojonelab' taj aretaq k'o qa ch'oj ruk' jun qachalal

1 Ri ix, aretaq jun chiwe k'o u ch'oj ruk' jun qachalal chik, ¿jas che kik'am b'i wa' chkiwäch ri q'atal taq tzij ri man e kojonelab' taj? ¿Jas che man kik'am tä b'i wa' chkiwäch ri winaq ri e rech ri Dios?

2 ¿A mat iwetam chi ri winaq ri e rech ri Dios käkiq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ajuwächulew? We k'u ri ix kiq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri', ¿a mat taqal chiwe kiq'at tzij pa taq ri ch'oj ri' ri man nim tä ki b'anik?

3 ¿A mat iwetam chi käqaq'at na tzij uj pa ki wi' ri ángeles? We je ri', ¿a mat k'u lo kujkowinik käqaq'at tzij puwi' ri käk'ulmataj pa ri qa k'aslemal waral cho ruwächulew? ¡Je', qas tzij!

4 We k'o i ch'oj xa chrij ri käk'ulmataj waral pa ri i k'aslemal, ¿jas che kixe' chkiwäch ri q'atal taq tzij ri man e jun tä kuk' ri qachalal kojonelab'?

5 Kinb'ij wa' chiwe rech kixk'ixik. ¿A xa man k'o tä jun chiwe ri k'o u no'j chuq'atik tzij pa jun ch'oj chkixol ri qachalal?

6 We ri qachalal k'o u ch'oj ruk' jun qachalal chik, ¿a rajwaxik lo ri' keb'e' chkiwäch ri q'atal taq tzij ri man e kojonelab' taj?

7 Qas tzij kinb'ij chiwe chi are jun nimalaj tzaqik wa' chi k'o u ch'oj ri jun ruk' ri jun chik. ¿A mat are utz na we xaq kikuyu ri k'äx ri käb'an chiwe? ¿A mat are utz na we xaq kikuyu we kelaq'ax ri jastaq iwe?

8 Ri ix k'ut man je' tä wa' kib'ano. Man kib'an tä ri jikomal, xane xa kiwelaq'aj ri jastaq kech taq ri qas iwachalal, ri kojonelab'.

9 ¿A mat iwetam chi ri winaq ri man jikom tä kanima' man k'o tä ke ri e are' kuk' ri winaq ri kätaqan ri Dios pa ki wi'? ¡Misub' iwib'! Ri winaq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri winaq ri kekiq'ijilaj taq tiox, ri winaq ri käka'n ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o rachajil jun winaq chik, ri achijab' ri käka'n ixoq che jun kach achi,

10 xuquje' ri elaq'omab', ri winaq ri käkirayij k'ia u wäch jastaq, ri keq'ab'arik, ri keyoq'onik, ri käka'n taq k'äx chub'anik elaq', man k'o tä ke ri e are' kuk' ri winaq ri kätaqan ri Dios pa ki wi'.

11 Jujun chiwe je' i b'anik wa' nab'e, kämik k'ut ch'ajch'oj chi ri iwanima', i jachom chi iwib' pu q'ab' ri Dios, b'anom chi jikom che ri iwanima' cho ri Dios rumal ri Qajaw Jesús, xuquje' rumal ri Espíritu rech ri qa Dios.

* **5:7** "Pascua": Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

Waral käqil wi chi ri ajchaq'el ri qa cuerpo are ri Dios

12 Kraj ne kub'ij jun: “Jachike ri kwaj kinb'ano, kuya' kinb'an wa',” —kächa ne lo. Pune qas tzij, man ronojel tä k'ut kuriq utzil jun rumal. Jun winaq kuya' kub'ano jachike ri kraj, man ya'tal tä k'ut chi jun winaq kok che patänil re ri kub'ano.

13 Qas tzij ri käb'ixik chi ri wa are wa' che ri qa pam, ri qa pam k'ut are che ri wa. Käsach k'u na ki wäch wa' we kieb' ri' rumal ri Dios. Are k'u ri qa cuerpo man are tä u patän ri u b'anik jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', xane ri u patän ri qa cuerpo are u patänixik ri Qajaw Jesús. Ri Qajaw Jesús k'ut rajwaxik ri Are' chuto'ik ri qa cuerpo.

14 Jas ri xub'an ri Dios xuk'astajisaj ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib', je' kub'an na chqe uj, kujuk'astajisaj na uj ruk' ru chuq'ab'.

15 ¿A mat iwetam chi ri i cuerpo ketob'an chub'anik tz'aqat che ru cuerpo ri Cristo? ¿A kik'am lo ch'äqap che ru cuerpo ri Cristo chukojik wa' che u tz'aqatil ru cuerpo jun ixoq ri keuch'ab'ej achijab'? ¡Man kuya' tä ri'!

16 ¿A xa man kich'ob' taj chi jachin ri kuriq rib' ruk' jun ixoq ri keuch'ab'ej taq achijab', are jun chi ri' ruk' ri ixoq? Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri kieb' xa e jun chik,” —kächa'.

17 Jachin k'u ri kub'an xa jun ruk' ri Qajaw Jesús, xa jun chi ri espíritu ri' ruk'.

18 Chitasa b'a' iwib' chrij ri mak ri je' u b'anik jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Apachike jun mak chik ri kub'an ri winaq man kub'an tä k'äx ri' che ru cuerpo. Are k'u ri winaq ri kub'an ri mak je' jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', kub'an ri äwas ri' chrij ru cuerpo.

19 ¿A mat kich'ob'o chi ri i cuerpo are rachoch ri Loq'alaj Espíritu ri k'o pa ri iwanima', ri yo'm chiwe rumal ri Dios, chi ri ix man iwech tä iwib'?

20 Paqal k'u ru loq'ob'em iwe rumal ri Dios. Rumal ri' rajwaxik chi kiya u q'ij ri Dios ruk' ri i cuerpo xuquje' ruk' ri espíritu iwech rumal chi e rech ri Dios wa'.

7

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri kojonelab' chrij ri k'ulanem

1 Are k'u che we chanim, kinb'ij b'i chiwe ri xita' loq chwe chupam ri wuj ri xitz'ib'aj loq. Qas tzij are utz we ri achi man käk'uli taj.

2 Rech k'ut man kixtzaq tä pa ri mak ri je' u b'anik jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', rajwaxik chi chkijujunal ri achijab' k'o ri kixoqil, xuquje' chkijujunal ri ixoqib' k'o ri kachajil.

3 Rajwaxik k'ut chi ri achi kub'an ruk' ri rixoqil jas ri rajwaxik u b'anik, xuquje' ri ixoq kub'an ruk' ri rachajil jas ri rajwaxik u b'anik.

4 Man ya'tal tä che ri ixoq ru b'anik xa jas ri kraj ri are' ruk' ru cuerpo, xane rajwaxik kuchomaj ri' ri ya'tal che ri rachajil. Xuquje' ri achi man ya'tal tä che ri are' ru b'anik xa jas ri kraj ruk' ru cuerpo, xane rajwaxik kuchomaj ri' ri ya'tal che ri rixoqil.

5 Miq'atej b'a' i rayib'al chb'il iwib'. Xuwi we junam kichomaj chi man kiriq tä na iwib' kieb' oxib' q'ij rumal ru jachik iwib' chub'anik orar. Te k'u ri' are utz we kiriq chi iwib', mub'an ne ri Satanás chiwe chi kixqaj pa mak rumal chi man kich'ij tä chik ri mat kib'ano xa jas ri kiwaj ix.

6 Kinb'ij we tzij ri' chiwe xa rumal chi ya'talik kinb'ij wa'. Man are tä k'u jun taqanik ri kinya chiwe.

7 Kwaj ta ne in chi konojel je' käka'no jas ri in. Chkijujunal k'ut k'o wi ri sipam chke rumal ru toq'ob' ri Dios. Ri jun, jun wi ri sipam che, ri jun chik jun chi wi ri sipam che ri are'.

8 Kinb'ij chke ri achijab' ri man e k'ulan taj, xuquje' chke ri malka'nib' ixoqib' chi utz we ta mat kixk'uli'k je' jas ri in.

9 We k'u man kich'ij tä chik ri mat kib'ano xa jas ri kiwaj ix, are utz na kixk'uli'k chuwäch ri xa kik'is iwib' rumal ri i rayib'al.

10 Are k'u ri e k'ulan chik, kinya we taqanik ri' chke, man xaq tä k'u in ri kinb'inik, xane are ri Qajaw Jesús. Are chi ri ixoq mujach kan ri rachajil.

11 We k'u ri ixoq kujach kan ri rachajil, mäk'uli chik. We ta mat je ri', are utz na we xa kutzir ruk' ri rachajil. Je ri' xuquje' ri achi mujach kan ri rixoqil.

12 Kwaj k'ut kinb'ij jun nu chomanik in chke ri nik'iaj chik, man are tä k'u u taqanik ri Qajaw Jesús. We k'o jun qachalal ri k'o rixoqil ri man kojonel taj, kraj k'u ri ixoq käk'oji ruk', ri achi ri' man utz tä ri' we kujach kan ri rixoqil.

13 We k'o jun ixoq kojonel ri k'o rachajil ri man kojonel taj, kraj k'u ri achi käk'oji ruk', ri ixoq ri' man utz tä ri' we kujach kan ri rachajil.

14 Je ri', rumal chi ri achi ri man kojonel taj jachom chi ri' pu q'ab' ri Dios rumal chi k'ulan ruk' ri rixoqil kojonel, xuquje' ri ixoq ri man kojonel taj jachom chi ri' pu q'ab' ri Dios rumal chi k'ulan ruk' ri rachajil kojonel. We ta mat je ri' ri iwalk'ual e je' ta ri' jas ri kalk'ual ri man e kojonelab' taj. Rumal k'u ri' ri iwalk'ual e jachom ri' pu q'ab' ri Dios.

15 We k'u ri achi ri man kojonel taj kraj kujach kan ri rixoqil, o ri ixoq ri man kojonel taj kraj kujach kan ri rachajil, chkijacha b'a' kib'. Ri qachalal achi o ri qachalal ixoq kuya' kub'ano jachike ri kraj. Ri Dios k'ut xujusik'ij rech k'o utzil chqaxol.

16 Ri at, ixoq, ri at k'ulanik, ¿a mat awetam at chi awumal at ri awachajil kuya' kuriq ru tob'anik ri Dios? Xuquje' ri at, achi, ri at k'ulanik, ¿a mat awetam chi awumal at ri awixoqil kuya' kuriq ru tob'anik ri Dios? ¡Je', je ri'!

17 Chijujunal k'ut je' chib'ana pa ri i k'aslemal jas ri sipam chiwe rumal ri Dios, xuquje' jas ri i b'anik aretaq xixsik'ix rumal ri Dios. Are wa' ri taqanik ri kinya chke konojel ri qachalal kojonelab'.

18 We k'o jun chiwe ix ri käsik'ix rumal ri Dios, ri kojom retal ri ojer trato che,* je' chkanajoq. We k'o jun ri käsik'ix rumal ri Dios ri man kojom tä retal ri ojer trato che, mäkoj wa' che.

19 We kojom retal ri ojer trato che ri qa cuerpo o man kojom taj, man are tä ri' ri nim u b'anik, xane are la' chi kujniman chke taq ru taqanik ri Dios.

20 Chijujunal jas ri i b'anik aretaq xixusik'ij ri Dios, je' chixkanajoq.

21 We at k'o pu q'ab' jun patrón aretaq xatsik'ixik, matok il rumal. We k'u käyi' chawe chi kawesaj awib' pu q'ab' ri a patrón, chab'ana wa'.

22 Je ri', rumal chi ri winaq ri k'o pu q'ab' jun patrón aretaq xsik'ix rumal ri Dios rech käkojon che, kämik are jun winaq ri qas tzoqopital chik, k'o chi pu q'ab' ri Qajaw Jesús. Xuquje' ri winaq ri man k'o tä pu q'ab' jun u patrón aretaq xsik'ixik, kämik chik k'o chi pu q'ab' jun patrón, are k'u ri Cristo.

23 Paqal xloq'b'ex iwe rumal ri Dios. Miya b'a' iwib' chi kixqaj pa ki q'ab' nik'iaj winaq chik rech ketaqan ri e are' pi wi' chuk'exwäch ri Cristo.

24 Je ri', qachalal, chijujunal b'a' jas ri i b'anik aretaq xixusik'ij ri Dios, je' chixkanaj wa' chuwäch ri Are'.

25 Are k'u ri mäja' kek'uli'k, man k'o tä jun taqanik chke ri yo'm chwe rumal ri Qajaw Jesús. Kwaj k'ut kinb'ij ri kinchomaj in, in ri' jun winaq ri käku'b'i ki k'ux ri nik'iaj winaq chwij rumal chi ri Qajaw Jesús xel u k'ux chwe.

26 In kinchomaj chi utz na chi ri achi xaq je' chkanaj ri' jas ri u b'anik rumal rech ri k'äx taq q'ij ri tajin käqil kämik.

27 We k'o awixoqil, matzukuj u jachik kanoq. We ta mat k'o awixoqil, matzukuj chi k'ut.

28 We k'u katk'uli'k, man mak tä wa'. We jun q'apoj ali käk'uli'k, man mak tä k'u ri' ri kub'ano. Are k'u ri kek'uli'k käkiriq na k'äx pa ri ki k'aslemal cho ruwächulew. Ri in k'ut kwaj kixinto' rech man kiriq tä wa' we k'äx ri'.

29 Qachalal, ri kwaj kinb'ij chiwe are wa': Ri q'ij ri k'o chqawäch xaq q'atatal q'ij chik. Rumal ri' ri achijab' ri e k'ulan chik rajwaxik käka'no chi je' ta ne man k'o tä kixoqil rech kekowinik kepatänin che ri Dios.

30 Ri keb'isonik, rajwaxik käka'no chi je' ta ne kekikotik. Ri kekikotik rajwaxik käka'no chi je' ta ne keb'isonik. Ri keloq'omik rajwaxik käka'no chi je' ta ne man qas kech taj ri ki loq'om.

31 Ri kechakun kuk' ri jastaq rech ruwächulew, rajwaxik chi man xuwi tä käkichomaj wa' we jastaq ri'. Je ri', rumal chi ruwächulew ri käqilo xa tajin käk'is u wäch wa'.

32 Kwaj k'u in chi man k'o tä jas ri kixok wi il. Ri achi ri man k'ulan taj are kok na il ri' che ru patänixik ri Qajaw Dios chub'anik jachike ri utz käril wi ri Are'.

33 Are k'u ri achi ri k'ulan chik, are kok na il chke ri jastaq rech ruwächulew chub'anik jachike ri käqaj chuwäch ri rixoqil.

34 Xuquje' ri ixoq ri k'ulan chik ruk' ri man k'ulan taj, man junam tä ri ki k'aslemal. Ri man k'ulan taj are kok il chupatänixik ri Qajaw Dios, rumal chi u jachom rib' pu q'ab' ri Dios, ru cuerpo xuquje' ri espíritu rech ri are'. Are k'u ri ixoq ri k'ulanik are kok il che ri jastaq rech ruwächulew, chub'anik jachike ri käqaj chuwäch ri rachajil.

35 Ronojel wa' kinb'ij chiwe rech utz kixelik. Man xa tä kinkoj q'ateb'al iwe, xane rech kib'an ri taqal u b'anik pa ri i k'aslemal, qas kijach k'u iwib' chupatänixik ri Qajaw Dios.

36 We k'o jun kuchomaj chi man utz taj xaq kärijob' ri q'apoj u mia'l, xane chi utz we käk'uli'k, chub'ana' jachike ri taqal u b'anik. Man kämakun tä ri' we käk'uli'k.

37 We k'o jun chik ri man kuna' tä pa ranima' chi rajwaxik käk'uli ri u mia'l, kuya' kub'ano jachike ri kraj. We kuchomaj chi qas utz chi ri q'apoj u mia'l man kuya tä k'u che k'ulanem, utz ri' ri kub'ano.

38 Je k'u ri' jachin ri kuya ri u mia'l che k'ulanem, are utz ri'. Jachin k'u ri man kuya tä ri u mia'l che k'ulanem, are utz na ri kub'ano.

39 Ri ixoq ri k'ulanik k'o ri' pu q'ab' ri rachajil rumal ri pixab' we k'asal na ri are'. We k'u käkäm ri rachajil, k'ä te ri' kuya' käk'uli ruk' jachin ri kraj ri are', xaq xuwi k'ut we kojonel ri' che ri Qajaw Jesús.

40 Sib'alaj utz k'u na re ri ixoq ri' we man käk'uli tä chik. Are wa' ri kinchomaj in,

* **7:18** "Circuncisión": Chawila' Hechos 7:8, nota.

xuquje' chi are ri Espíritu rech ri Dios käyo'w wa' pa wanima'.

8

Ri apóstol Pablo kätzijon chrij ri wa ri yo'm chkiwäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq

1 Che we chanim are kintzijon chi chrij ri wa ri yo'm chkiwäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq. Are qas tzij k'ut chi qonojel k'o ri qetam chrij wa'. Are k'u ri qetamb'al kub'ano chi xa käqanimarisaj qib', are k'u we käqaj qib' käk'oji na u chuq'ab' ri qa kojonik.

2 We k'o jun winaq kuchomaj chi k'o ri retam, xa mäja' käretamaj ri' ri rajwaxik käretamaj.

3 Jachin k'u ri loq' käril wi ri Dios, etamtal u wäch ri' rumal ri Dios.

4 Are k'u ri u tijik ri wa ri yo'm chkiwäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq, kinb'ij chiwe chi jun tiox man qas k'o tä u b'anik wa' cho ruwächulew. Qetam k'ut chi xa jun qas Dios k'olik.

5 Pune ta ne e k'o jujun ri käb'ix dios chke pa ri kaj xuquje' cho ruwächulew, pune ta k'u e k'ia ri dios ri' e k'olik, xuquje' e k'ia ri k'o taqanik pa ki q'ab'.

6 Chqe uj xa jun Dios k'olik, are k'u ri qa Tat. Ri Are', are xb'anow konojel ri jastaq. Ri uj k'ut, uj k'olik xa chupatänixik ri Are'. Xuquje' xa jun qas Qajaw k'olik, ri Jesucristo. Rumal k'u ri Are' e k'o konojel ri jastaq, xuquje' ne ri uj.

7 Man konojel tä k'ut ketam wa'. E k'o jujun kojonelab' ri nab'e kanoq e naq'atalik kekiq'ijilaj taq tiox. K'ä käkitij k'u ri rikil ri yo'm chkiwäch taq tiox. Ri ri' kub'ano chi käkina' pa kanima' chi k'o äwas ri ka'nom rumal chi mäja' k'o u chuq'ab' ri ki kojonik.

8 Qas tzij k'ut chi ri käqatijo man are tä ri' ri käb'anow chqe chi utz kujilitaj rumal ri Dios. We kujwi'k man kub'an tä chqe chi uj utz na. We man kujwi' taj, man kub'an tä ri' chqe chi man uj utz taj.

9 Qas chiwila' chi mäqaj ne jun qachalal pa mak ri mäja' k'o u chuq'ab' ru kojonik xa rumal chi kuya' kib'ano jachike ri kiwaj.

10 We ne ri at ri awetam ronojel wa' ri xinb'ij, katt'uyi chi' ri mesa pa rachoch jun tiox, käpe k'u jun qachalal ri mäja' k'o u chuq'ab' ru kojonik, katril chila', kuya' kuna' ri are' pa ranima' chi utz la' we kutij re ri wa ri yo'm chkiwäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq.

11 Je ri' ri at ri awetam ronojel wa' we ri' kab'ano chi kätzaq ri qachalal ri man k'o tä u chuq'ab' ru kojonik ri xuquje' rumal ri are' xkäm ri Cristo.

12 Je ri', aretaq ri ix kib'ano chi käkiriq k'äx ri qachalal ri man k'o tä u chuq'ab' ri ki kojonik, pune käkina' pa kanima' chi tajin käb'an ri äwas u b'anik, käka'n k'u ke ri e are', are chrij ri Cristo tajin kixmakun wi.

13 Rumal ri', we ri kintijo kub'ano chi käqaj ri wachalal pa mak, are utz na we man k'o tä jumul kintij ti'j, rech man kinb'an taj chi kätzaq ri wachalal pa mak.

9

Waral käqil wi jas ri ya'tal che jun apóstol

1 Ri in, ya'tal chwe ri kuya' kub'an apachike kojonel, xuquje' pa nu q'ab' k'o wi ri taqal u b'anik rumal jun apóstol. Ri in wilom u wäch ri Qajaw Jesús. Ix k'ut ix kojonelab' chik rumal ri chak ri xinb'an chupatänixik ri Qajaw Jesús.

2 Kraj ne nik'iaj winaq chik man käkikoj taj chi in apóstol, jun chke ru taqo'n ri Cristo. Are k'u ri ix rajwaxik kich'ob'o chi in apóstol, rumal chi ix, ix k'utb'al re ri nu chak. Rumal k'u wech in xixkojon che ri Qajaw Jesús.

3 Are wa' ri kinb'ij chkiwäch ri winaq ri tajin käkiq'at tzij pa nu wi':

4 Ri in qas ya'tal chwe chi kintijo jachike ri käyi' chnuwäch.

5 Ya'tal k'u chwe in chi kink'am jun qachalal ixoq che wixoqil jas ri käka'n ri nik'iaj apóstoles chik, xuquje' taq ru chaq' ri Qajaw Jesús, xuquje' ri Pedro.

6 ¿A kichomaj ix chi xaq xuwi ri in xuquje' ri Bernabé man ya'tal taj käqaya kan ri qa chak chutzijoxik ri Evangelio?

7 ¿A k'o lo jun soldado ri tzare ri are' kätojowik ri kutijo? ¿A k'o lo jun winaq kutik uva ri mat kutij re ri ki wäch? ¿A k'o lo jun ajyuq' ri mat kutij re ri ki leche ru chij? ¡Man k'o taj!

8 Michomaj k'ut chi xaq ki chomanik winaq ri tajin kinb'ij. Xane are je' kub'ij ru Pixab' ri Moisés.

9 Tz'ib'tal k'u pa ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, kub'ij: "Makoj chim chutza'm ri wakäx ri tajin kuyaq' ri triko," —kächa'. ¿A xa lo e loq' ri wakäx cho ri Dios chi je' xub'ij wa'? ¡Man are taj!

10 Xane xa jun k'utb'al wa' chqawäch uj. Rumal k'u qech uj xtz'ib'ax ri Pixab' ri', rumal chi ri winaq ri kutajij ri ulew, xuquje' ri käyaq'ow ri triko, ya'tal chke chi ku'l ki k'ux chi käyi' ke ri q'atoj.

11 We ri uj xqatik ru Loq' Pixab' ri Dios ri käpe chikaj pa taq ri iwanima', ¿a nim ta k'u lo u b'anik we käqak'am uj chiwe ri kajwataj chqe?

12 We e k'o nik'iaj chik ri käkik'am ri tzuqub'al ke chiwe, ¿a mat ya'tal na chqe uj chi je' käqa'no? ¡Je', je ri'!

Pune k'u ya'tal wa' chqe, man je' tä qa'nom wa', xane xa qa ch'ijom ronojel. Je ri' rech man käqaq'atej tä u wäch ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri Cristo.

13 Ri ix iwetam chi ri kepatänin pa ri ni-
malaj rachoch Dios käkitij ke ri wa ri k'o
chila'. Are la' chi ri kepatänin cho ri ta'b'al
toq'ob' jawije' ri käyi' wi ri sipanik käkik'am
ke ri käyi' che sipanik cho ri Dios.
14 Je k'u wa' ri taqanik ru yo'm ri Qajaw
Jesús, chi ri käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio, che wa' we chak ri' käkesaj wi ri
tzuqub'al kib'.
15 Ri in k'ut pune ya'tal chwe, man k'o tä
jas nu to'm chiwe, man nu tz'ib'am tä we
wuj ri' chiwe rech kichap u ya'ik chwe ri
rajwaxik, xane are utz chwe in kinkämik
chuwäch ri kesax chwe ri kikotem ri kinna'
pa ri wanima' rumal chi je wa' nu b'anom.
16 Man ya'tal tä chwe in kinb'an nimal
rumal chi kintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evan-
gelio rumal chi in taqom chutzijoxik wa'.
¡K'äx k'u we in we man kintzijoj tä ri'!
17 Rumal ri', we pa wanima' käpe wi chi je'
kinb'ano, käyi' na ri' ri tojb'al we. We k'u xa
in taqom chub'anik wa', jun eqle'n k'u ri' ri
yo'm pa nu q'ab' rumal ri Dios.
18 Ri tojb'al we are la' ri kikotemal ri
kinna' pa ri wanima' chi aretaq kintzijoj ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio, man k'o tä k'u
rajil kinta' che jachin jun. Are la' chi man
kintoq'ij tä ri ya'tal chwe rumal ru tzijoxik
ri Evangelio.
19 Je k'u ri', pune man k'o jun patrón ri
kätaqan pa nu wi', nu kojom k'u wib' che ki
patänixik konojel, rech e k'ia ri keinch'ak na
rech kekojon na che ri Cristo.
20 Kinb'an che wib' chi in aj Israel are-
taq in k'o chkixol ri winaq aj Israel che
ki ch'akik ri e are'. Pune man in k'o
pu q'ab' ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam
Moisés, kinb'an k'ut chi in k'o pu q'ab' rech
keinch'ak ri e k'o pu q'ab' ri Pixab'.
21 Xuquje' kinb'ano chi man in k'o tä pu
q'ab' ru Pixab' ri qa mam Moisés che ki
ch'akik ri winaq ri man e k'o tä pu q'ab' we
Pixab' ri'. Pune qas tzij in k'o pu q'ab' ru
Pixab' ri Dios, kinniman k'u che ru Pixab' ri
Cristo.
22 Aretaq in k'o chkixol ri man k'o tä u
chuq'ab' ri ki kojonik, kinb'an che wib' chi
man k'o tä u chuq'ab' ri nu kojonik in che
ki ch'akik ri e are' xuquje'. Je ri' kinb'ano
chi in junam kuk' chkijujunal ri winaq, rech
kinkowinik kinb'ano chi jujun chke käkiriq
ru tob'anik ri Dios.
23 Ronojel wa' kinb'ano rumal ru tzijoxik
ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, rech kinriq we
ri utzil ri kuk'am loq ri Utzalaj Tzij ri'.
24 Ri ix iwetam chi pa jun etz'enem re
tikow anim, konojel käkitik anim, xa k'u jun
ri käch'akanik, kuk'am ri tojb'al. Chitika b'a'
anim ix rech kixch'akanik, kiriq ri tojb'al.
25 Ronojel ajdeporte käresaj ronojel ri
kuya latz' che, man kub'an tä k'u xa jas
ri kraj ri are'. Ri e are' k'ut käka'n wa'
chuch'akik jun tojb'al ri xa jun corona ri
b'anom ruk' u xaq che' ri xa käsach u wäch.
Are k'u ri uj käqakoj qa chuq'ab' chuch'akik
jun tojb'al ri man käsach tä u wäch.
26 Je k'u ri', ri in man in je' taj jas jun
ajdeporte ri xaq kieb' u k'ux kutik anim.
Man in je' taj jas jun ajdeporte ri man retam
taj käch'ojinik, ri man ma'n tä ri u q'ab'.
27 Xane kinya chi käb'an k'äx che ri nu
cuerpo, kinch'ij k'ut. Xuquje' kintaqan
puwi' ri nu cuerpo rech ri in ri nu k'amom ki
b'e k'ia winaq, man k'ä te tä kilitajik chi man
k'o tä chi nu b'anik, kinesax k'u apanoq.

10

*Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri kojonelab'
chi mekiq'ijilaj taq ri tiox*

1 Qachalal, kwaj in chi käna'taj chiwe chi
konojel ri qa mam ojer xek'oji pa ri u mu'jal
ri sutz' ri xuya ri Dios, konojel k'ut xeq'ax pa
ri "Kiäq Mar".
2 Je ri' konojel xb'an ki qasna' pa ri sutz'
xuquje' pa ri mar chuk'utik chi e jun chik
ruk' ri qa mam Moisés.
3 Konojel junam xkitij ke ri wa ri xyi'
rumal ri Dios.
4 Xuquje' konojel xkitij ke ri joron ri xuya
ri Dios ri xel loq pa ri ab'aj ri xyi' pa ri ki b'e
rumal ri Dios. Ri ab'aj ri' are u k'exwäch ri
Cristo ri xeachi'lan pa ri ki b'inem.
5 Pune je ri', e k'ia chke ri winaq ri' ri man
utz tä xeilitaj wi rumal ri Dios, rumal k'u ri'
xekäm kan pa ri juyub' ri kätz'inowik.
6 Ronojel wa' xk'ulmatajik che jun k'utb'al
chqawäch uj, rech man käqarayij tä ri man
utz taj jas ri xka'n ri e are'.
7 Rumal ri' meiq'ijilaj taq tiox jas ri xka'n
jujun chke ri e are', ri tz'ib'tal pa ru Loq'
Pixab' ri Dios ri kub'ij: "Xeku'b'i ri winaq,
xeqaj che wi'm. Aretaq k'ut xeto'taj che
ri wi'm, xewalijik, xkichaplej k'u u b'anik
nimaq'ij," —kächa'.
8 Mäqa'n k'u qe jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq
käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Je k'u wa'
xka'n jujun chke ri e are'. Xa pa jun q'ij k'ut
xekäm juwinaq oxib' mil winaq.
9 Mäqayak ne royowal ri Dios jas ri xka'n
jujun chke ri e are', xekäm k'ut rumal chi
xetia' kumal ri kumätz.
10 Mib'ij k'äx taq tzij chrij ri Dios jas ri
xka'n jujun chke ri e are', xekämisax k'u
rumal ri ángel re ri kämikal.
11 Ronojel wa' xkik'ulmaj ri qa mam ojer.
Xtz'ib'ax k'u kan wa' pa ru Loq' Pixab'
ri Dios che jun k'utb'al chqawäch che qa
pixb'exik uj ri uj k'o kämik pa ri k'isb'al taq
q'ij.
12 Rumal ri', jachin ri kuna' pa ranima' chi
qas utz u b'anom pa ru k'aslemal, chrila' b'a'
chi mätzaq pa ri mak.

13 Ri k'äxk'ol ri tajin kiriq ix, xa junam
wa' ruk' ri tajin käkiriq konojel. Kuya' k'ut
käku'b'i i k'ux chrij ri Dios chi ri Are' man
kuya tä chiwe chi kiriq na jun k'äx ri mat
kixkowin chuch'ijik. Xane aretaq käpe ri
k'äx chiwij, ri Dios kixuto' na rech kixel
chupam. Xa je ri' kixkowin chuch'ijik wa'.
14 Rumal k'u ri', loq'alaj taq qachalal, chi-
tasa iwib' chrij ru q'ijilaxik taq tiox ri xa e
b'anom kumal winaq.
15 Kintzijon iwuk' ix, ix winaq k'ut ri
käkich'ob'o. Ri ix kixkowinik kichomaj we
utz o man utz taj ri tajin kinb'ij.
16 Aretaq käqatij qe ri k'o chupam ri vaso
ri tewchitalik ri käqayab'ej maltioxinik che
ri Dios, are je' ta ne ru kik'el ri Cristo ri
junam qa wäch tajin käqatijo. Aretaq käqapir
ri kaxlan wa, käqatij k'u qe, are je' ta ne
ru cuerpo ri Cristo ri junam qa wäch tajin
käqatijo.
17 Rumal chi xa jun u b'anik ri kaxlan wa
ri k'olik, qonojel ri uj, pune uj k'ia, xa uj jun
cuerpo rumal chi käqatij qe ri jun u wäch
kaxlan wa.
18 Chichomajmpe' ri käka'n ri winaq aj
Israel: Ri käkitij ke ri sipanik ri yo'm cho ri
Dios, konojel ri' junam ki wäch käkitij ke ri
sipanik ri yo'm cho ri Dios.
19 Man kinb'ij tä chi ri tiox ri xa e b'anom
kumal winaq k'o ki b'anik, o ri ti'j ri käyi'
chkiwäch ri tiox k'o ta na u b'anik chuwäch
apachike u wäch ti'j.
20 Ri kinb'ij are la' chi aretaq ri winaq ri
man ketam tä u wäch ri Dios käkiya ri ki
sipanik chuwäch jun tiox, chkiwäch ri itzel
taq espíritus käkiya wi wa', man chuwäch tä
k'u ri Dios. Ri in k'ut man kwaj taj chi ri ix,
ix jun kuk' ri itzel taq espíritus.
21 Man kuya' taj kitij iwe ri k'o chupam
ri vaso ri kub'an xa jun chqe ruk' ri Qajaw
Jesús, te k'u ri' kitij iwe ri k'o chupam ri ki
vaso ri itzel taq espíritus. Man kuya' taj kitij
iwe ri wa ri kub'an xa jun chqe ruk' ri Qajaw
Jesús, te k'u ri' kitij iwe ri ki wa ri itzel taq
espíritus.
22 ¿A are lo xa kiwaj kiyak royowal ri
Qajaw Dios rumal ru q'ijilaxik jun tiox? ¿A
k'o lo i chuq'ab' ix chuwäch ri Are'? ¡Man k'o
taj!

Waral käqil wi jachike ri ya'talik kub'an ri kojonel

23 Qas tzij ri käb'ixik: "Jachike ri kwaj
kinb'ano, kuya' kinb'ano," —kecha ri winaq.
Man ronojel tä k'ut kuriq utzil rumal. Jun
winaq kuya' kub'ano jachike ri kraj, man
ronojel tä k'ut kuya u chuq'ab' ri qa kojonik.
24 Rajwaxik are käqatzukuj ri u b'anik utzil
chke nik'iaj chik, man xuwi tä ru b'anik utzil
chqe uj chb'il qib'.
25 Ronojel ri käk'iyix pa ri k'ayib'al kuya'
kitijo, mita' k'u che jachin jun we yo'm
chkiwäch ri tiox rech man k'o tä jun
chiwe kuna' pa ranima' chi mak ri' ri tajin
kub'ano.
26 Je ri', rumal chi ronojel ruwächulew,
xuquje' ronojel ri k'o chuwäch rech ri Qajaw
Dios wa'.
27 We k'u ne k'o jun ri man kojonel taj
kub'ij chiwe chi kixwi' ruk', kiwaj k'ut
kixe'k. Chitija ronojel ri kuya chiwäch, mita'
k'u che we yo'm chkiwäch ri tiox rech man
k'o tä jun chiwe kuna' pa ri ranima' chi mak
ri' ri tajin kub'ano.
28 We k'u k'o jachin jun kub'ij chiwe: "Ri
ti'j ri' yo'm wa' chkiwäch ri tiox," —kächa',
mitijo, rech man kib'an tä k'äx che ri jun ri
xb'inik, xuquje' rech man k'o tä jun chiwe
kuna' pa ri ranima' chi mak ri' ri tajin
kub'ano.
29 Are tajin kinb'ij ri kuna' jun winaq chik
pa ranima', man are tä k'u ri kana' at pa ri
awanima'.
Kraj k'u ne k'o jun kub'ij: "¿Jas che kub'ij
jun winaq chik chi k'o ri man kuya' taj
kinb'ano xa rumal rech ri kuna' ri are' pa
ranima'?
30 We kinmaltioxij na che ri Dios jachike ri
kintijo, ¿jas che käb'ixik chi tajin kinb'an k'äx
rumal rech ri kintijo?" —kächa ne lo.
31 Je b'a' ri' jachike ri kib'ano, we kixwi'k,
we k'o jas kitijo, chib'ana ronojel wa' chuni-
marisaxik u q'ij ri Dios.
32 Mib'ano chi ketzaq nik'iaj chik, we ne
e are' ri winaq aj Israel, we ne e are' nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj, o e are' ri
qachalal kojonelab' che ri Dios.
33 Ri in k'ut, kintij nu chuq'ab' rech
utz kinilitaj kumal konojel pa ronojel ri
kinb'ano. Man xaq xuwi tä kintzukuj chi
käb'an utzil chwe in, xane ri u b'anik utzil
chke konojel rech e k'ia chke käkiriq na ru
tob'anik ri Dios.

11

1 Chib'ana b'a' iwe ri kinb'an in pa ri nu
k'aslemal, je' jas ri in kinb'an we ri kub'an
ri Cristo.

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri ixoqib' chrij ri q'ijilanik

2 Sib'alaj kinkikot iwuk', qachalal, rumal
chi amaq'el ronojel q'ij kinna'taj chiwe, ki-
taqej k'u ri tijonik ri nu k'utum kan chiwäch.
3 Kwaj k'ut kich'ob'o chi ri Cristo are
k'amal u b'e ri achi je' jas ri kub'an ri qa
jolom k'o puwi' ri qa cuerpo. Ri achi k'ut are
k'amal u b'e ri ixoq, je' jas ri Dios are k'amal
u b'e ri Cristo.
4 We ri achi kuch'uq ru jolom aretaq
kub'an orar, o aretaq kuq'alajisaj ri tzij ri
yo'm che rumal ri Dios, xa k'ixb'al ri' che ri
Cristo ri achi ri'.
5 Are k'u we ri ixoq man kuch'uq tä
ru jolom aretaq kub'an orar o aretaq

kuq'alajisaj ri tzij ri yo'm che rumal ri Dios,
xa k'ixb'al ri' ri ixoq ri' che ri jun ri kätaqan
puwi'. Xaq junam ri' we ta kusokaj ru wi'.
6 We ri ixoq man kuch'uq tä ru jolom, are
utz na ri' kuqupij ru wi'. We k'u k'ixb'al ri'
chi ri ixoq kuqupij ru wi' o kusokaj, are utz
na kuch'uq ru jolom.
7 Are k'u ri achi man utz tä ri' we kuch'uq
ru jolom, rumal chi are u wächb'al ri Dios
xuquje' rumal ri are' käq'alajinik chi nim u
q'ij ri Dios. Are k'u rumal ri ixoq käq'alajinik
chi nim u q'ij ri achi.
8 Aretaq k'ut ri Dios xub'an ri achi, man
xresaj tä ri are' che ri ixoq, xane are ri ixoq
xesax che ri achi.
9 Ri ixoq xb'anik che rachi'l ri achi, man
are tä k'u ri achi xb'anik che rachi'l ri ixoq.
10 Rumal k'u kech ri ángeles, ri ixoq ra-
jwaxik käk'oji jun ch'uqb'al u jolom. Etal k'u
wa' chi k'o jun ri kätaqan puwi'.
11 Pa ri qa k'aslemal uj, ri uj kojonelab' che
ri Cristo, ri achi man k'o tä u b'anik we man
k'o tä ri ixoq, xuquje' ri ixoq man k'o tä u
b'anik we man k'o tä ri achi.
12 Pune qas tzij chi ri ixoq xesax che ri
achi, xuquje' are qas tzij chi ri achi kil u
wäch rumal ri ixoq. Ronojel k'ut petinaq wa'
ruk' ri Dios.
13 Chichomaj b'a' ix we taqal che ri ixoq
chi man kuch'uq tä ru jolom aretaq kub'an
orar cho ri Dios.
14 Qetam k'u wa' pa qe wi chi k'ixb'al che
ri achi we nimaq ru wi'.
15 Are k'u ri ixoq sib'alaj käyi' u q'ij we
nimaq ru wi', yo'm k'u ri nimaq u wi' che ri
are' rumal ri Dios che ch'uqb'al re ru jolom.
16 We k'u k'o jachin jun kraj käch'ojin
chrij wa' we tijonik ri', chretamaj chi ri uj,
xuquje' ri qachalal kojonelab' che ri Dios,
man k'o tä chi jun tijonik chik ri uj naq'atal
wi.

Ri apóstol Pablo kub'ij chke ri kojonelab' jachike ri man utz tä u b'anik chupam ri wi'm ri xuk'ut kan ri Qajaw Jesús

17 Pa we wuj ri' ri kintz'ib'aj chi b'i chiwe,
man kinb'ij taj chi sib'alaj utz i b'anom. Are-
taq k'ut kimulij iwib' man are tä chub'anik
utzil chb'il taq iwib', xane xa k'äx kiriqo.
18 Ri nab'e are wa': Xb'ix chwe chi aretaq
kimulij iwib' che taq ri i q'ijilanik, xa ki-
tasala taq iwib'. Ri in k'ut kinkoj ne lo jub'iq'
chi qas tzij je wa' kib'ano.
19 Qas k'u tzij ne lo chi rajwaxik kitasala
taq iwib' pa taq mulaj rech keq'alajinik
jachin taq ri qas tzij e kojonelab'.
20 Ri käb'antajik rumal ri tasow ib' ri
kib'ano, are la' chi aretaq kimulij iwib' che
ri i wi'm, man are tä chik ri wi'm kib'ano ri
xuk'ut kan ri Qajaw Jesús.
21 Rumal chi aretaq kixwi'k, chijujunal
kixnab'ej chutijik ri i wa. Nik'iaj kekanaj
kan pa numik. Are k'u ri nik'iaj chik käkiya
u wi' k'ä keq'ab'ar na pa ri wi'm.
22 ¿A xa lo man k'o tä iwachoch ri kixwi'
wi? Aretaq je' kib'an wa', kiwetzelaj ki wäch
ri qachalal kojonelab' che ri Dios. Xa k'u
kiwesaj ki k'ixb'al ri man k'o tä ki wa. ¿Jas ta
k'u lo kichomaj chi kinb'ij na chiwe? ¿A utz
lo ri' xa kinya i q'ij rumal ri kib'ano? ¡Man
utz taj!

Ri apóstol Pablo käch'aw chrij ri wi'm ri xuk'ut kan ri Qajaw Jesús

23 Tzare k'u ri Qajaw Jesús xyo'w wa' we
tijonik chwe ri xinya in chiwe: Chi pa ri
aq'ab' ri' ri xjach kan ri Qajaw Jesús, xuk'am
ri kaxlan wa.
24 Aretaq xmaltioxitaj rumal, xupiro,
xuya k'u chkiwäch. Te k'u ri' xub'ij:
"Chik'ama iwe, chitija'. Je' ta ne are nu
cuerpo wa' ri käb'an na k'äx che rech kiriq
utzil rumal. Amaq'el k'ut aretaq kitijo
chib'ana wa' che na'tab'al we," —xcha'.
25 Xuquje' aretaq xkelej xuk'am ri vaso,
xub'ij: "We vaso ri' are k'utb'al re ri k'ak'
trato ri käjikib'ax na rumal ri nu kik'el.
Ronojel mul ri kitij ri k'o chupam ri vaso,
chib'ana wa' che na'tab'al we," —xcha ri
Are'.
26 Je k'u ri', ronojel mul ri kitij we kaxlan
wa ri', xuquje' ronojel mul ri kitij ri k'o pa
ri vaso, are ru kämikal ri Qajaw Jesús tajin
kitzijoj apanoq k'ä käpe na ri Are' jumul
chik.

Ri apóstol Pablo kub'ij ri rajwaxik u b'anik aretaq käb'an ri wi'm ri xuk'ut kan ri Qajaw Jesús

27 Je k'u ri', apachin ri kutij ri kaxlan
wa, xuquje' kutij ri k'o pa ri vaso, we man
ch'ajch'oj tä ri ranima' cho ri Dios, kub'an
ri äwas ri' chrij ru cuerpo ri Qajaw Jesús,
xuquje' chrij ru kik'el.
28 Rumal ri' chijujunal rajwaxik chiwila
iwib' jas i b'anom pa ri i k'aslemal, xuquje'
jas ri k'o pa ri iwanima'. Te k'u ri' kuya' kitij
ri kaxlan wa, xuquje' ri k'o pa ri vaso.
29 We k'o jun kutij ri kaxlan wa xuquje'
ri k'o pa ri vaso, man kuchomaj tä k'u na
chi are je' ta ne ru cuerpo ri Qajaw Jesús ri
kutijo, xuquje' je' ta ne are u kik'el kutijo,
xa kutzukuj ri' chi käq'at na tzij puwi' chi
käk'äjisax na u wäch.
30 Rumal ri' e k'ia ri yawab'ib' chixol, e k'ia
k'u ri man k'o tä ki chuq'ab', xuquje' e k'o
jujun ri ya xekämik.
31 We ta k'u qas käqachomaj na jas ri tajin
käqa'no, mat käq'at na tzij ri' pa qa wi' rumal
ri Qajaw Dios.
32 Aretaq k'ut käq'at tzij pa qa wi' rumal ri
Qajaw Dios, kuk'äjisaj qa wäch ri' rech man
käq'at tä tzij pa qa wi' chi käsachisax qa wäch
junam kuk' ri winaq ajuwächulew.

33 Rumal ri', qachalal, aretaq kimulij iwib'
che ri wi'm, chiweyej na iwib' rech junam
kixwi'k.
34 We k'o jun känumik, utz käwi' loq cho
rachoch, rech man käk'äjisax tä i wäch rumal
ri Dios rumal chi man utz tä ri kib'ano are-
taq kimulij iwib'. Ri nik'iaj chik ri kwaj chi
käb'anik, k'ä te' kinb'an u b'anik wa' aretaq
kinopan iwuk'.

12

Waral käqil wi jas ri' ri kusipaj ri Loq'alaj Espíritu chqe chqajujunal

1 Qachalal, k'o ri kwaj chi kiwetamaj chrij
taq ri kuinem ri kusipaj ri Loq'alaj Espíritu
chqe chqajujunal.
2 Ri ix qas iwetam chi aretaq mäja' kixko-
jonik xaq utz chiwe kixk'am b'i je wa' je ri'
kumal taq ri tiox ri man kech'aw taj ri xa e
b'anom kumal winaq.
3 Rumal ri' kwaj chi kiwetamaj chi man
k'o tä jun ri kuya' kub'ij ri äwas u b'ixik chrij
ri Jesús rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu
rech ri Dios. Xuquje' man k'o tä jun ri kuya'
kub'ij chi ri Jesús are ri Qajaw we ta mat
rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu.
4 K'o jalajoj taq kuinem ri kusipaj ri
Loq'alaj Espíritu che jun winaq, xa k'u jun ri
Espíritu ri käyo'wik.
5 K'o jalajoj taq u wäch patäninik, xa k'u jun
ri Qajaw Jesús ri käqapatänij.
6 Xuquje' k'o jalajoj u wäch ki b'anik taq
ri chak, xa k'u jun ri Dios k'olik. Tzare k'u
wa' ri käyo'w ki no'j ri winaq chkijujunal
chub'anik wa' we chak ri'.
7 Ri Dios kuya chke ri kojonelab' chki-
jujunal jas ri käk'utuwik chi k'o ri Loq'alaj
Espíritu pa kanima'. Yo'm k'u wa' chke rech
konojel käkiriq utzil.
8 Rumal ri Loq'alaj Espíritu jujun ko-
jonelab' sipam chke chi kech'aw ruk' no'j,
jujun chi k'ut sipam chke rumal ri Espíritu
ri' chi kech'aw ruk' nimalaj etamb'al.
9 Jujun chik sipam chke rumal ri Loq'alaj
Espíritu chi sib'alaj kekojon na, jujun chi
k'ut sipam chke chi kekowinik che ki ku-
naxik ri yawab'ib'.
10 Jujun chik sipam chke chi kekowinik
käka'n taq kajmab'al, jujun chik sipam chke
chi käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal
ri Dios. Jujun chi k'ut sipam chke chi
kekowinik käkich'ob'o jachike ri Espíritu ri
qas rech ri Dios, jachike k'ut ri man e are'
taj. Nik'iaj chik sipam chke chi kekowinik
kech'aw pa jalajoj taq ch'ab'al, nik'iaj chi
k'ut sipam chke chi kekowinik käkiq'alajisaj
ri käb'ix pa ri jule' taq ch'ab'al ri'.
11 Ronojel k'u wa' xa Jun käb'anowik, tzare
ri Loq'alaj Espíritu. Are k'u ri Are' ri käsipan
chke ri kojonelab' chkijujunal ri jalajoj taq
kuinem xa jas ri kraj kuya chke.

Waral käqil wi chi qonojel ri uj kojonelab' käqanuk' ru cuerpo ri Cristo

12 Ri Cristo are je' jas jun cuerpo ri k'ia
ru tz'aqatil k'olik. Pune k'u k'ia ru tz'aqatil
k'olik, käkinuk' xa jun cuerpo.
13 Qonojel ri uj, we aj Israel, we man aj
Israel taj, we k'o qa patrón, we man k'o tä
qa patrón, aretaq xb'an qa qasna' xqanuk'
xa jun cuerpo rumal ri jun Espíritu. Qonojel
k'ut qa k'amom qe che ri jun Espíritu ri'.
14 Ri qa cuerpo man xa tä jun u wäch, xane
k'ia ru tz'aqatil k'olik.
15 We ta käkowinik käch'aw ri qaqan kub'ij:
“Ri in man in rech tä ri cuerpo rumal chi
man in q'ab'aj taj,” —kächa ta ne. Man ruk'
tä ri' mat rech ri cuerpo.
16 We ta käkowinik käch'aw ri qa xikin
kub'ij: “Ri in man in rech tä ri cuerpo rumal
chi man in waq'ächaj taj,” —kächa ta ne. Man
ruk' tä ri' mat rech ri cuerpo.
17 We ta ronojel ri qa cuerpo are
waq'ächaj, ¿jas ta käqa'n ri' rech kuj-
tatab'enik? We ta ronojel ri qa cuerpo are
xikinaj, ¿jas ta käqa'n ri' rech kujsiqonik?
18 Ri Dios k'ut u kojom ru tz'aqatil ri qa
cuerpo jawije' chi' ri xraj xukoj wi.
19 We ta ronojel ri qa cuerpo xa jun u
wäch, ¿jas ta lo ri qa b'anik ri'?
20 Man xa tä k'u jun u wäch ronojel ri qa
cuerpo, xane k'ia u tz'aqatil k'olik. Pune je
ri', xa k'u jun ri qa cuerpo.
21 We ta käkowinik käch'aw ri qa waq'äch,
man kuya' taj kub'ij che ri qa q'ab': “Man at
rajwaxik tä chwe,” —kächa ne. Xuquje' ri qa
jolom, we ta käkowinik käch'awik, man kuya'
taj kub'ij che ri qaqan: “Man ix rajwaxik tä
chwe,” —kächa ta ne.
22 Xane ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri je' ta ne
chi sib'alaj man k'o tä ki chuq'ab', e are wa'
ri sib'alaj rajwaxik na chqe.
23 Ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri man qas tä
nim keqil wi, are sib'alaj utz käqa'n na che
ki chajixik. Ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri käqilo
chi man qas tä e je'lik, are sib'alaj loq' na
keqil wi pune kech'uqik.
24 Are k'u ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri e
je'lik, man rajwaxik taj kech'uqik. Ri Dios
k'ut je wa' xub'an che ri qa cuerpo, rech ru
tz'aqatil ri qa cuerpo ri man qas tä nim keqil
wi, are nim na ki b'anik wa'.
25 Je ri' xub'an ri Dios chqe rech man kutas
tä rib' ri qa cuerpo, xane ru tz'aqatil ri qa
cuerpo kechakun junam che ki to'ik kib' ri
jun ruk' ri jun chik.
26 We jun u tz'aqatil ri qa cuerpo kuriq
k'äx, konojel käkiriq k'äx junam ruk'. We jun
u tz'aqatil ri qa cuerpo nim kil wi, are je' ta
ne chi konojel kekikot ruk'.
27 Ix k'u ri' i nuk'um ru cuerpo ri Cristo
waral cho ruwächulew. Chijujunal ix, ix u
tz'aqatil ru cuerpo ri Are'.

28 Ri Dios k'ut u yo'm keqle'n jujun chke
ri qachalal kojonelab'. Ri nab'e e are' ri
apóstoles, ri u kab' k'ut e are' ri käkiq'alajisaj
tzij ri yo'm chke rumal ri Dios. Ri u rox
e are' ri käkiya tijonik, te k'u ri' ri winaq
ri käka'n taq kajmab'al, te k'u ri' ri kekiku-
naj yawab'ib', xuquje' ri qas ketob'an chke
nik'iaj chik, ri k'amal taq b'e, xuquje' ri
sipam chke chi kekowinik kech'aw pa jule'
taq ch'ab'al chik.
29 ¿A konojel k'ut e apóstoles? ¿A konojel
käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios?
¿A konojel käkiya tijonik? ¿A konojel käka'n
taq kajmab'al?
30 ¿A konojel sipam chke ri kuinem
chi kekunanik? ¿A konojel kech'aw pa
jule' taq ch'ab'al? ¿A konojel kekowin
chuq'alajisaxik ru b'im pa jule' taq ch'ab'al?
¡Man je' tä ri'!
31 Chikojo b'a' i chuq'ab' che ki riqik ri
kuinem ri keusipaj ri Dios ri qas e utz na. K'o
k'u ri kink'ut in chiwäch ri nim na u b'anik
chuwäch ronojel.

13

Waral käqil wi chi we käqaj qib' are qas nim u b'anik wa' cho ri Dios

1 We ta ri in kinkowinik kinch'aw pa
ri jalajoj taq ki ch'ab'al ri winaq cho
ruwächulew, xuquje' pa ri ki ch'ab'al ri
ángeles, te k'u ri' man keinwaj tä ri winaq, in
je' jas jun tambor ri kätanlajik. In je' jas jun
campana ri xa käch'arnajik.
2 We ta kinq'alajisaj tzij ri yo'm chwe ru-
mal ri Dios, we ta wetam ronojel ri man
etamtal tä kumal ri nik'iaj winaq chik,
xuquje' wetam ronojel u wäch no'j, we
ta k'o nimalaj nu kojonik chi kinkowinik
keinslab'isaj taq ri juyub', te k'u ri' man
keinwaj tä ri winaq, man qas k'o tä nu
b'anik ri'.
3 We ta kinjach konojel ri jastaq we chke ri
meb'a'ib', we ta xuquje' kinjach ri nu cuerpo
rech käporoxik xa rumal ri nu kojonik che
ri Cristo, te k'u ri' man keinwaj tä ri winaq,
man qas k'o tä u patän ri' chwe.
4 Ri winaq ri keraj nik'iaj winaq chik,
kuchajij paciencia, käch'awik, man k'äx tä
kuna' chrij jun winaq chik xa rumal ri jas-
taq re, man kuna' tä rib' chi nim u b'anik,
man kub'an tä k'u nimal.
5 Man kub'an tä ri' ri man taqal tä u
b'anik, ri xa kuya k'äx chke nik'iaj chik. Man
kutzukuj tä xuwi ri utz che ri are', man xaq
tä ruk' jub'iq' käyaktaj royowal, man kuk'ol
tä k'u pa ranima' ri k'äx ri käb'an che.
6 Man käkikot tä ri' aretaq käril ri etzelal
käb'anik, xane are käkikot ri' ruk' ru b'anik ri
qas tzij.
7 Ronojel u wäch k'äx kuch'ijo, käkojon
che ri Dios, ku'l u k'ux chrij, kuchajij k'u
paciencia pa ronojel.
8 Ri rutzil qanima' chb'il taq qib' man
käk'is tä u wäch. Käpe k'u na ri q'ij aretaq
man k'o tä chi jun kuq'alajisaj tzij ri käyi' che
rumal ri Dios, man k'o tä chi jun käch'aw pa
jule' taq ch'ab'al chik, xuquje' ri etamanik
xa käk'is na u wäch wa'.
9 Ri qetam uj xa jub'iq' wa', xuquje' we
käqaq'alajisaj tzij ri käyi' chqe rumal ri Dios,
xa jub'iq' wa' kujkowin chuq'alajisaxik.
10 Aretaq k'ut käpe ri q'ij ri käqetamaj na
ronojel, ri jub'iq' ri qetam uj käsach na u
wäch wa'.
11 Ri in aretaq in ak'al na, je' xinch'awik
jas jun ak'al, je' ri nu chomanik jas jun ak'al,
je' xuquje' nu no'j are no'j rech ak'al. Aretaq
k'ut in achi chik, xinya kan ri' ri kub'an jun
ak'al.
12 Je k'u ri' kämik ri' je' ta ne ri xaq pa
jun espejo tajin kujka'y wi, xaq jub'iq' q'alaj,
man q'alaj tä ronojel chqawäch. Käpe k'u
na ri q'ij aretaq qas käqil na ronojel chi saq.
Kämik ri' xaq jub'iq' wetam, käpe k'u na ri
q'ij aretaq qas kinwetamaj na ronojel je' jas
ri Dios retamam nu wäch in.
13 Je b'a' ri' ri qa kojonik, ri ku'lb'al qa k'ux,
xuquje' ri rutzil qanima' chb'il taq qib' man
k'o tä ki k'isik wa'. Are k'u ri nim na u b'anik
chke we oxib' ri', are ri rutzil qanima' chb'il
taq qib'.

14

Waral käqil wi jas ri' ri ch'awem pa jule' taq ch'ab'al chik

1 Chikojo b'a' i chuq'ab' rech kiwaj
iwib', xuquje' chirayij chi ri Dios keuya
na ri kuinem chiwe ri keusipaj ri Loq'alaj
Espíritu. Are k'u sib'alaj utz na chi käya'taj
chiwe chi kiq'alajisaj tzij ri yo'm rumal ri
Dios.
2 Ri winaq ri käch'aw pa jule' taq ch'ab'al
chik, are ruk' ri Dios ri käch'aw wi, man
kuk' tä ri winaq, rumal chi man k'o tä jun
käch'ob'ow ri kub'ij. Are k'u ri Loq'alaj
Espíritu ri' käyo'w ri tzij ri kub'ij, ri man
etamtal tä kumal ri winaq.
3 Are k'u ri jun ri kuq'alajisaj tzij ri yo'm
che rumal ri Dios, kuk' ri winaq ri' käch'aw
wi. Ri are' kuya u chuq'ab' ri ki kojonik,
kuwalijisaj ri kanima', kuku'b'isaj k'u ki
k'ux.
4 Ri winaq ri käch'aw pa jule' taq ch'ab'al,
xaq u tukiel ri' kuto' rib' pa ru kojonik. Are
k'u ri jun ri kuq'alajisaj tzij ri käyi' che ru-
mal ri Dios, are kuya u chuq'ab' ri ki kojonik
ri qachalal kojonelab'.
5 Kwaj ta ne in chi iwonojel sipam
chiwe chi kixkowinik kixch'aw pa jule' taq
ch'ab'al. Are k'u sib'alaj kwaj chi iwonojel

kixkowinik kiq'alajisaj tzij ri käyi' chiwe rumal ri Dios. Je ri', rumal chi are nim na u b'anik wa' chuwäch ri käch'aw jun pa jule' taq ch'ab'al. Are utz k'u na ri' we k'o jun käq'alajisan pa qa ch'ab'al ri kub'ij pa jule' ch'ab'al rech kuya u chuq'ab' ri ki kojonik ri qachalal kojonelab'.

6 Rumal ri', qachalal, we kinopan in iwuk', te k'u ri' kixinch'ab'ej pa jule' taq ch'ab'al, ¿a k'o lo kupatänij ri' chiwe ri kinb'ij? Man k'o tä ri' we man kinb'ij tä chiwe ri kub'ij ri Dios, we man kinb'ij tä jun tzij chiwe ri rajwaxik kiwetamaj. We man kinq'alajisaj tä chiwäch ri tzij ri yo'm chwe rumal ri Dios, we man kinya jun tijonik chiwe, man k'o tä kupatänij wa' chiwe.

7 Qesajmpe' qa no'j chkij taq ri q'ojom ri man e k'asal taj, we ne are ri su', we ne are jun arpa. We man k'o u b'eyal ri q'ojom ri kesax chupam, ¿a käch'ob'taj lo ri' jas u wäch b'ix? ¡Man käch'ob'taj tä ri'!

8 Aretaq koq'sax ri trompeta che ki sik'ixik ri winaq che ri ch'oj, we man k'o u b'eyal käb'an che, ¿a k'o lo jun winaq ri' kuyak rib' che ri ch'oj? ¡Man k'o taj!

9 Je' k'u käk'ulmataj wa' iwuk' ix. We man kikoj ri iwaq' che ki b'ixik tzij ri kech'ob'tajik, ¿a käch'ob'taj lo ri' ri kib'ij? ¡Man käch'ob'taj taj! Xane xaq pa ri kiäqiq' ri' käsach wi ri i tzij.

10 Cho ruwächulew, qas tzij k'ia u wäch ri kech'aw wi ri winaq, chkijujunal k'ut k'o ri kel kub'ij ri ki tzij.

11 We k'u ri in man kinch'ob' tä ru ch'ab'al jachin ri tajin kätzijon wuk', man junam tä ri qa tinimit ri' ruk'. Jun wi ri' ru tinimit ri are', xuquje' jun wi ri' ri nu tinimit in.

12 Je k'u ri' we ri ix sib'alaj kel i k'ux che taq ri kuinem ri keusipaj ri Loq'alaj Espíritu, chikojo b'a' i chuq'ab' rech käya'taj chiwe ri kuinem ri käkiya u chuq'ab' ri ki kojonik ri qachalal kojonelab'.

13 Rumal ri' jachin ri käch'aw pa jule' taq ch'ab'al chuta' che ri Dios chi käyi' ri kuinem che ri are' chuq'alajisaxik ri kel kub'ij ri tzij.

14 We ri in kinb'an orar pa jule' ch'ab'al, are ri wanima' ri' käch'aw ruk' ri Dios. Are k'u ri tzij ri tajin kinb'ij man kuch'ob' tä nu jolom.

15 ¿Jas k'u ri rajwaxik kinb'ano? Rajwaxik kinb'an orar ruk' ri wanima' xuquje' kinb'an orar ruk' ri nu chomab'al. Rajwaxik kinb'ixon ruk' ri wanima' xuquje' kinb'ixon ruk' ri nu chomab'al.

16 We ri at tajin kaya u q'ij ri Dios xaq ruk' ri awanima', ri jun chik ri man k'o tä retam ri tajin kutatab'ej man käkowin tä ri' kuya maltioxinik junam awuk' rumal chi man kuch'ob' tä ri kab'ij.

17 Pune ta ne qas utz tajin kab'an chuya'ik ri maltioxinik, are ru kojonik ri jun chik man kuriq tä chuq'ab'.

18 Kinmaltioxij che ri Dios chi kinkowin na kinch'aw pa jule' taq ch'ab'al chiwäch ix iwonojel.

19 Are k'u chkiwäch ri qachalal kojonelab', are utz na chwe kinb'ij kieb' oxib' tzij ri käch'ob'tajik rech ki tijoxik nik'iaj chik, chuwäch ri kinb'ij lajuj mil tzij pa jun ch'ab'al ri man käch'ob'taj taj.

20 Qachalal, mixchomanik je' jas ri kechoman ri ak'alab' ri man k'o tä ketam. Are k'u chib'ana iwe jas ri käka'n ri ak'alab' ri man ketam taj käka'n ri etzelal. Chixchoman k'ut jas ri ri'jab' chub'anik ri utzil.

21 Kub'ij k'u pa ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik: "Pa jule' taq ch'ab'al keinch'ab'ej na we winaq ri', keinkoj k'u na winaq ri man ki winaqil taj che ki tzijob'exik. Pune k'u je ri' man käkita tä wi ri kinb'ij, kub'ij ri Qajaw Dios," —kächa'.

22 Je k'u ri' ri ch'awem pa jule' taq ch'ab'al are jun k'utb'al chke ri man e kojonelab' taj, man are tä ri' chke ri kojonelab'. Are k'u ru q'alajisaxik tzij ri yo'm rumal ri Dios are jun k'utb'al wa' chke ri kojonelab', man are tä ri' chke ri man e kojonelab' taj.

23 Aretaq ki mulim kib' konojel ri qachalal kojonelab', we k'u konojel tajin kech'aw pa jule' taq ch'ab'al, keb'ok k'u b'i jujun ri man k'o tä ketam, we ne jujun ri man e kojonelab' taj, ¿a mat käkib'ij na ri e are' chi xa ix ch'ujarinaq chik? ¡Je', je ri'!

24 We k'u konojel tajin käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios, aretaq kok b'i jun ri man kojonel taj, we ne jun ri man k'o tä retam, kuch'ob' rib' ri' chi ajmak, kuna' ri' pa ranima' ri mak ru b'anom aretaq kutatab'ej ri tajin käkib'ij konojel.

25 Je ri' ri k'o pa ranima' ri man ketam tä nik'iaj winaq chik kel na wa' chi saq. Käxuki k'u na, käq'ijilan na che ri Dios, kub'ij k'u na chi qas tzij k'o ri Dios iwuk'.

Ronojel ri kib'ano, chib'ana pa cholajil, utz k'u u b'anik wa' kib'ano

26 Je k'u ri', qachalal, ri u b'eyal are je wa': Aretaq kimulij iwib' e k'o jujun chiwe ri käkib'ixoj salmos, nik'iaj chik käkiya tijonik, e k'o k'u jujun käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios. Jujun chik käkiya tzijonem pa jule' ch'ab'al, jujun chi k'ut käkiq'alajisaj ri b'im pa ri jule' ch'ab'al ri'. Ronojel b'a' ri kib'ano, chib'ana wa' chuya'ik u chuq'ab' ri ki kojonik ri qachalal kojonelab'.

27 Aretaq kixch'aw pa jule' taq ch'ab'al, ruk' kieb' kech'awik, we ne oxib', xaq xuwi ri'. Rajwaxik k'ut chijujunal kixch'awik, te k'u ri' rajwaxik chi jun chik kuq'alajisaj ri kib'ij.

28 We k'u man k'o tä jun ri käkowin chuq'alajisaxik ri tzij ri kib'ij pa jule' taq ch'ab'al, k'o jas mib'ij pa jule' taq ch'ab'al chkixol ri ki mulim kib', xane chijujunal

chitzijob'ej iwib', xuquje' chixch'aw ruk' ri Dios.
29 Je ri' xuquje' ri käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios, xa kieb', we ne oxib' kech'awik, are k'u ri nik'iaj chik kitatab'ej we utz ri käb'ixik.
30 We k'u k'o jas ri kuq'alajisaj ri Dios chuwäch jun chik ri t'uyulik, ri jun ri tajin käch'awik rajwaxik ri' kutänab'a ch'awem.
31 Je ri' iwonojel ix ri kiq'alajisaj tzij ri yo'm chiwe rumal ri Dios, kixkowinik kixch'aw chijujunal rech konojel k'o käketamaj xuquje' käwalijisax ri kanima'.
32 Ri käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios rajwaxik chi kenimanik, man käka'n tä k'u xa jas ri käkaj ri e are'.
33 Je ri', rumal chi ri Dios are kub'an ronojel pa ru cholajil, man xa tä kub'an jech' che.
Chitaqej u b'anik jas ri käka'n ri qachalal kojonelab' pa konojel taq ri tinimit.
34 Ri ixoqib', mech'aw ri' pa ri q'ijilanik aretaq käkimulij kib' ri qachalal kojonelab' rumal chi man ya'tal tä chke. Rajwaxik kenimanik jas ri kätaqan wi ru Pixab' ri Dios.
35 Ri ixoq we k'o jas kraj käretamaj, chuta' wa' che ri rachajil cho ja, rumal chi k'ixb'al wa' chi käch'aw jun ixoq pa ri q'ijilanik.
36 Rajwaxik kich'ob'o chi ru Loq' Pixab' ri Dios man iwuk' ix taj xchaptaj wi u tzijoxik, xuquje' man xaq xuwi tä ri ix ri i k'amom wa'.
37 We k'o jun kuchomaj chi käkowinik kuq'alajisaj tzij ri yo'm che rumal ri Dios, o kuchomaj chi are ri Loq'alaj Espíritu ri käch'aw ruk' pa ranima', rajwaxik kuch'ob'o chi ri tajin kintz'ib'aj b'ik chiwe are u taqanik ri Qajaw Jesús.
38 We k'u man kuch'ob' tä ri' chi are u taqanik ri Qajaw Jesús, utz la' we man kätatab'ex tä ri kub'ij ri are'.
39 Je k'u ri', qachalal, chikojo i chuq'ab' chuq'alajisaxik tzij ri yo'm chiwe rumal ri Dios, meiq'atej k'u ri kech'aw pa jule' taq ch'ab'al chik.
40 Ronojel k'u ri kib'ano, chib'ana wa' pa cholajil, utz k'u u b'anik kib'ano.

15

Ri apóstol Pablo kujikib'a u b'ixik chi ri Cristo qas tzij xk'astaj chkixol ri käminaqib'

1 Qachalal, che we chanim are kwaj chi käna'taj chiwe ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri nu tzijom chiwe. Are k'u wa' ri tzij ri i k'amom pa ri iwanima', ri qas i taqem u b'anik.
2 Xuquje' rumal we Tzij ri' ri ix i riqom ru tob'anik ri Dios, we kitaqej u b'anik ri nu tzijom chiwe, we man xaq tä loq' ix kojoninaq che rumal chi man qas tä xich'ob'o.
3 Ri nu yo'm chiwe are ri tijonik ri nim na u b'anik ri yo'm chwe in. Xink'ut chiwäch chi ri Cristo xkämisax cho ri cruz rumal rech ri qa mak, jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik.
4 Xinb'ij chi xmuqtajik, te k'u ri' xk'astaj churox q'ij chkixol ri käminaqib', jas ri xuquje' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik.
5 Xuk'ut k'u rib' chuwäch ri Pedro, te k'u ri' chkiwäch konojel ri kab'lajuj apóstoles.
6 Te k'u ri' xuk'ut rib' chkiwäch más na chkiwäch job' cientos qachalal ri ki mulim kib'. E k'ia k'u chke wa' e k'asal na kämik, pune nik'iaj chi k'ut e käminaq chik.
7 Te k'u ri' xuk'ut rib' chuwäch ri Jacobo, te k'u ri' chkiwäch konojel ri apóstoles.
8 K'isb'al re, aretaq u k'utum chi rib' chkiwäch konojel ri nik'iaj chik, xuk'ut rib' chnuwäch in je' ta ne in jun ak'al ri jun chi wi rilik nu wäch xb'anik.
9 Je ri', rumal chi ri in man nim tä nu b'anik chkixol ri apóstoles, man taqal tä k'ut käb'ix apóstol chwe rumal chi xinb'an k'äx chke ri qachalal kojonelab' rech ri Dios.
10 Xa k'u rumal ru toq'ob' ri Dios pa nu wi' je wa' nu b'anik. Man xaq tä k'u loq' u toq'ob'isam nu wäch ri Dios, xane utz xelik rumal chi sib'alaj in chakuninaq na chkiwäch konojel. Man in tä k'ut nu tukiel wi xinb'anow ronojel wa', xane are ri Dios ru toq'ob'isam nu wäch are k'olinaq wuk'.
11 Man k'o tä k'u we in che, we rumal ri nu tzij in ix kojoninaq, we k'u ne rumal ri ki tzij ri nik'iaj chik. Are wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri käqatzijoj, are k'u wa' ri ix kojoninaq che.

Waral käqil wi chi kek'astaj na ri käminaqib'

12 We k'u ri käqatzijoj are la' chi ri Cristo xk'astaj chkixol ri käminaqib', ¿jas che e k'o jujun chiwe käkib'ij chi man kek'astaj tä chi ri käminaqib'?
13 We k'u man kek'astaj ri käminaqib', mat b'a' xk'astaj ri' ri Cristo chkixol ri käminaqib'.
14 We ta k'u mat xk'astaj ri Cristo chkixol ri käminaqib', mat b'a' k'o u patän ri' ru Loq' Pixab' ri Dios ri käqatzijoj, xuquje' mat k'o u patän ri' chi ix kojoninaq che ri Cristo.
15 We ta qas tzij je ri', q'alaj ri' chi xaq uj b'anal taq tzij chrij ri Dios, rumal chi qa b'im chi ri Dios xuk'astajisaj ri Cristo chkixol ri käminaqib'. We man qas tzij chi kek'astaj na ri käminaqib', man qas tzij tä ri' chi ri Dios xuk'astajisaj ri Cristo chkixol ri käminaqib'.
16 We k'u man kek'astaj tä chi ri käminaqib', mat k'u xk'astaj ri' ri Cristo chkixol ri käminaqib'.
17 We ta k'u mat xk'astaj ri Cristo chkixol ri käminaqib', man k'o tä u patän ri' chi ix kojoninaq. K'ä ix sachinaq ri' rumal ri i mak.

18 We ta k'u je ri', xuquje' kel kub'ij chi
ri kojonelab' che ri Cristo ri e käminaq chik,
xuquje' xsach ta ki wäch ri'.
19 We ta xaq xuwi pa ri qa k'aslemal cho
ruwächulew k'o u patän chi käku'b'i qa k'ux
chrij ri Cristo, uj ta ri' ri sib'alaj b'isob'al qa
wäch chkiwäch konojel ri winaq.

20 Kämik k'ut qetam chi qas tzij xk'astaj ri
Cristo chkixol ri käminaqib'. Are k'utb'al re
wa' chi qas tzij kek'astaj na ri käminaqib'.
21 Xa k'u rumal jun winaq xpe ri kämikal
pa ki wi' konojel ri winaq, je ri' xuquje'
rumal jun winaq kek'astaj na konojel ri
käminaqib'.
22 Rumal k'u ri Adán konojel ri winaq
kekämik, je ri' xuquje' konojel ri e rech ri
Cristo käkiriq na ri qas k'aslemal ri man k'o
tä u k'isik.
23 Ronojel k'u wa' käk'ulmataj na pa ru
cholajil: Nab'e xk'astaj ri Cristo chkixol ri
käminaqib'. Te k'u ri' ri e rech ri Cristo
kek'astaj na aretaq käpetik.
24 Aretaq b'antajinaq chi wa', käpe na ru
k'isb'al ronojel. Are chi' ri Cristo kusach
na ki wäch ri k'o ki taqanik, ri q'atal taq
tzij, xuquje' ri nik'iaj taqanelab' ajchikaj.
Kujach k'u na ronojel u wäch taqanik pu
q'ab' ri Dios qa Tat.
25 Tzrajwaxik k'ut chi kätaqan na ri Cristo,
k'ä käyi' na che rumal ri Dios chi käch'akanik,
qas k'u kätaqan pa ki wi' konojel ri käka'n ki
k'ulel che.
26 Ri k'isb'al k'ulel ri käsach na u wäch, are
ri kämikal.
27 Ronojel k'ut u jachom ri Dios pu q'ab' ri
Cristo rech kätaqan puwi'. Aretaq kub'ij ru
Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chi ronojel
jachom pu q'ab' ri Cristo, q'alaj chi man kok
tä ri Dios pa kuenta rumal chi are ri Are' ri
xjachow ronojel pu q'ab'.
28 Aretaq ronojel jachom chi pu q'ab' ri
Cristo rech kätaqan puwi', te k'u ri' ri Are'
k'ut, ri u K'ojol ri Dios, kujach na rib' pu q'ab'
ru Tat ri xjachow ronojel pu q'ab' ri Are'.
Je ri' ri Dios are ri Are' ri kätaqan na puwi'
ronojel ri k'olik.

29 We ta mat k'o ri k'astajib'al chkixol ri
käminaqib', ¿jas che e k'o jujun ri käb'an ki
qasna' che ki k'exwäch ri ya e käminaq chik?
¿Jas che je' käka'n wa'? We man kek'astaj tä
chi ri käminaqib', ¿jas u patän wa' chi käb'an
ki qasna' che ki k'exwäch ri käminaqib'? ¡Man
k'o taj!

30 ¿Jas k'u che ri uj ronojel q'ij xa uj k'o cho
ronojel u wäch k'äx?
31 Ri in ronojel q'ij xaq in k'o cho ri
kämikal. Are qas tzij ri kinb'ij, qachalal,
pune je ri' nim k'u ri kikotemal ri kinna' pa
ri wanima' iwumal ix rumal chi ix kojoni-
naq chik che ri Qajaw Jesucristo.

32 Ri in je wa' ri kinb'ij chi xintij nu
chuq'ab' kuk' ri winaq aj Éfeso. Je' ta ne
kuk' awaj aj pa taq juyub' xinch'ojin wi.
¿Jas k'u xinch'ak che wa'? We qas tzij chi
man kek'astaj tä chi ri käminaqib', qas tzij
ta ri' ri käkib'ij ri winaq: "Chujwoq, qatija'
k'u jachike ri käqaj rumal chi chuweq ku-
jkämik," —kecha ri'.
33 K'o jachin jun winaq mixsub'uwik. Je'
jas ri kub'ij ri tzij: "Ri jun ri kerachi'laj ri
itzel taq winaq, ketzeletaj na ri utzalaj u no'j
kumal," —kächa'.
34 Chik'exa ri i chomanik, chib'ana k'u ri
jikom pa ri i k'aslemal, mixmakunik. E k'o
k'u jujun chiwe ri man qas ketam tä u wäch
ri Dios. Kinb'ij wa' chiwe rech kixk'ixik.

Waral käqil wi jas ki b'anik ri käminaqib' aretaq kek'astajik

35 We k'u ne k'o jun kuta' chqe, kub'ij: "¿Jas
käb'antaj na rech ri käminaqib' kek'astajik?
¿Jas lo u b'anik ri' ri ki cuerpo?" —kächa ri'.
36 Jachin ri je' kuta' wa' xa kon ri'. Rumal
chi aretaq jun ija' kätikik, ri ija' ri' rajwaxik
käq'ay ri rij rech kätuxik, käk'iy k'u ri tiko'n.
37 Ri kämuq kan pa rulew man are tä ri
tiko'n ri k'iyinaq chi loq, xane xa are ri ija',
we are triko, o we ne are jun u wäch ija' chik
jas ri ixim.
38 Ri Dios k'ut kub'an na che ri ija' ri' jas
ru b'anik ri kraj, chkijujunal k'ut keuk'iyisaj
jas ri kraj kub'an chke.
39 Man konojel tä ri cuerpos xaq junam ki
wäch. Xane jun wi ri ki cuerpo ri winaq, jun
wi ri ke ri awaj, jun wi ri ke ri kär, xuquje'
jun chi wi ri ke ri chikop ajuwokaj.
40 Je ri' xuquje' e k'o cuerpos ajchikaj, e
k'o k'u cuerpos ajuwächulew. Jun chi wi ri ki
je'lal ri cuerpos ajchikaj, jun chi wi k'ut ri ki
je'lal ri cuerpos ajuwächulew.
41 Ru juluwem ri q'ij man junam tä ruk' ru
juluwem ri ik', xuquje' man junam tä ruk'
ri ki juluwem ri ch'imil. Chkixol ri ch'imil
k'ut jalajoj wi ri ki juluwem ri jun ruk' ri jun
chik.
42 Are k'u je wa' käk'ulmataj na aretaq
kek'astaj ri käminaqib'. Kämuq kan jun
cuerpo ri käq'ayik, käk'astaj k'u na jun
cuerpo ri man käq'ay tä chik, ri man käkäm
taj.
43 Kämuq kan jun cuerpo ri tzel kilitajik,
käk'astaj k'u na jun cuerpo ri je'lik, ri nim na
u q'ij. Kämuq jun cuerpo ri man qas k'o u
chuq'ab', käk'astaj k'u na jun cuerpo ri qas
k'o u chuq'ab'.
44 Kämuq kan jun cuerpo ajuwächulew,
käk'astaj k'u na jun cuerpo ajchikaj. We k'o
ri' ri cuerpo ajuwächulew, xuquje' k'o ri' ri
cuerpo ajchikaj.
45 Je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios
ri Tz'ib'talik: "Ri nab'e achi, ri Adán, xb'an

che chi are jun winaq ri k'o u k'aslemal," —kächa'. Are k'u ri k'isb'al Adán are ri Espíritu ri kuya k'aslemal.

46 Man are tä k'u xpe ri ajchikaj nab'e, xane are nab'e xpe ri ajuwächulew. Te k'u ri' xpe chi ri ajchikaj.

47 Ri nab'e achi ri xb'an ruk' ulew are jun ajuwächulew. Ri ukab' achi, ri Qajaw Jesús, pa ri kaj xpe wi.

48 Ri cuerpos ajuwächulew, e are je' jas ru cuerpo ri nab'e winaq ri xb'an ruk' ulew. Are k'u ri cuerpos ajchikaj e are je' jas ru cuerpo ri Jun ri xpe chikaj.

49 Ri qa b'anik kämik are je' jas ri achi ri xb'an ruk' ulew, kopan k'u na ri q'ij aretaq je' kujb'antaj na jas ri Jun ri ajchikaj.

50 Ri kel kub'ij ri tajin kinb'ij chiwe, qachalal, are la' chi uj ruk' ri qa cuerpo ri' ri xa re ti'j, re b'aq man kuya' taj kujopan chila' chikaj jawije' ri kätaqan wi ri Dios pa qa wi'. Ri xa käq'ayik man kuya' taj chi mat k'o u k'isik.

51 Kwaj k'ut chi kiwetamaj ri man etamtal taj. Man qonojel tä ri uj kujkäm na, qonojel k'ut käk'extaj na ri qa b'anik.

52 Xa k'u pa jun rat käk'ulmataj wa', je' jas ri kub'an jun winaq kuyub'a' u waq'äch, aretaq käb'an ri k'isb'al trompeta. Kätataj k'u na chi koq'sax ri trompeta. Te k'u ri' kek'astaj na ri käminaqib' rech man kekäm tä chik. Are k'u ri uj, qonojel käk'extaj na ri qa b'anik.

53 Rajwaxik k'ut chi we qa k'aslemal ri' ri xa käk'is u wäch, are käk'extaj wa', käk'oji k'u na ri qa k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. We qa cuerpo ri' ri xa käkämik käk'extaj na wa' rech käk'oji na jun qa cuerpo ri man käkäm taj.

54 Aretaq we qa k'aslemal ri' ri xa käk'is u wäch are k'extajinaq chik, käk'oji k'u ri qa k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Aretaq we cuerpo ri' ri xa käkämik k'extajinaq chik rech käk'oji na jun cuerpo ri man käkäm taj, je' kel na wa' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "¡Sachinaq u wäch ri kämikal, tz'aqat k'u ri ch'akanik!" —kächa'.

55 "Ri at, kämikal, ¡man ya'tal tä chik chawe ru b'anik k'äx chqe! Kämikal, kab'ij chi katkowinik katch'akan pa qa wi', man katch'akan tä k'u na," —kächa ri'.

56 Ri käyo'w u chuq'ab' ri kämikal chub'anik k'äx chqe, tzare ri mak. Are k'u ri käyo'w u chuq'ab' ri mak tzare ri ojer Pixab'.

57 Maltiox k'u che ri Dios chi kuya chqe chi kujch'akan na rumal ri Qajaw Jesucristo.

58 Rumal k'u ri', loq'alaj taq qachalal, chib'ana jikom che ri iwanima', chijikib'a k'u i k'ux rech kitaqej na u patänixik ri Qajaw Jesús amaq'el ronojel q'ij. Je ri', rumal chi ri ix iwetam chi ri chak ri kib'an chupatänixik ri Qajaw Jesús, man xaq tä loq' kib'an wa'.

16

Waral käqil wi jas käb'an chumulixik ri puaq che ki to'ik ri qachalal kojonelab'

1 Aretaq kimulij ri puaq che ki to'ik ri qachalal kojonelab', chib'ana ix jas ri xinb'ij chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri tinimit re Galacia.

2 Pa taq ri nab'e q'ij rech ronojel semana chijujunal rajwaxik kitas kan jub'iq' che ri xich'ako. Jampa' ri kixuto' wi ri Dios chutasik are ri' kik'ol kanoq, rech aretaq kinopan in iwuk' man rajwaxik taj chi k'o puaq kämulik.

3 Aretaq in k'o chi iwuk', keintaq na b'i pa Jerusalén jachin taq ri e cha'tal chi iwumal. E are wa' kek'amow na b'i ri puaq ri i mulim ruk' ri wuj ri kinya b'i pa ki q'ab'.

4 We k'u käqachomaj chi rajwaxik kine' in, keb'e' na junam wuk'.

Ri apóstol Pablo kuchomaj jas kub'ano aretaq kopan pa ri tinimit Corinto

5 Aretaq kinopan iwuk' chila' pa Corinto, rajwaxik chi nab'e kinok'ow pa Macedonia. Te k'u ri' kinopan iwuk' ix.

6 We ne kink'oji na kieb' oxib' ik' iwuk', we k'u ne kink'oji na chila' ronojel ri saq'ij. We je ri' kinb'ano, ri ix kixkowinik kinito' che ri nu b'inem jawije' ri rajwaxik kine' chi wi na.

7 Man kwaj tä k'ut chi xaq jun rat kinwil i wäch, xane are kwaj kink'oji na kieb' oxib' ik' iwuk', we are wa' kraj ri Dios.

8 Kinkanaj k'u na pa ri tinimit Éfeso k'ä kuriqa na ri nimaq'ij re Pentecostés.*

9 Je ri' kinb'an na rumal chi kinwilo chi yo'm chwe chi kuya' kintzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios rech k'ia kekojon na, pune k'u e k'ia xuquje' ri käka'n ki k'ulel chwe.

10 We kopan ri Timoteo iwuk', chito' pa ronojel rech käkikot na iwuk', man k'o tä k'u jas kub'isoj. Je' chib'ana wa' che rumal chi ri are' kächakun chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios je' jas ri kinb'an in.

11 K'o jun chiwe märetzelaj u wäch. Xane chito' rech käkowinik kutaqej ru b'e ruk' utzil, rech kätzelej chi na loq wuk' rumal chi ri in weye'm ri are' junam kuk' ri nik'iaj qachalal chik.

12 Ri in sib'alaj xinb'ochi'j ri qachalal Apolos chi ke' ri are' junam kuk' ri nik'iaj qachalal che rilik jas i b'anom. Ri are' k'ut man xraj taj xe' kämik. Ke' k'u na ri are' aretaq käkowinik.

Ri apóstol Pablo kuya apan rutzil ki wäch ri kojonelab'

* **16:8** "Pentecostés": Chawila' Hechos 2:1, nota.

13 Chk'astaj b'a' ri i chomanik, chijikib'a
ri iwanima' rech kitaqej ri kojonik chrij ri
Cristo. Mixej k'u iwib', xane chiwila' chi k'o
i chuq'ab'.
14 Ronojel ri kib'ano, chib'ana wa' rumal
chi keiwaj konojel.
15 Qachalal, ri ix iwetam chi ri rachalaxik
ri Estéfanas, e are' ri nab'e chke ri winaq
chila' pa Acaya ri xekojon che ri Utzalaj Tzij
re ri Evangelio. Ri e are' k'ut ki jachom kib'
che ki patänixik ri qachalal kojonelab'.
16 Kwaj k'ut chi ri ix keinimaj ri winaq ri
je' käka'no jas ri e are', xuquje' chi keinimaj
konojel ri ketob'anik, ri kechakunik jas ri e
are'.
17 Kinkikotik rumal chi xepe ri Estéfanas,
ri Fortunato, xuquje' ri Acaico. Ri e are'
xka'no jachike ri man xixkowin tä ix
chub'anik rumal chi man ix k'o tä waral.
18 Ri e are' xkiwalijisaj ri wanima' in
xuquje' ri iwanima' ix. Nim b'a' cheiwila wi
ri winaq ri e je' jas ri e are'.
19 Ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri
tinimit re Asia käkiya b'i rutzil i wäch. Ri
Aquila ruk' ri Priscila, xuquje' ri kojonelab'
ri käkimulij kib' cho kachoch, käkiya b'i ni-
malaj rutzil i wäch pa ru b'i' ri Qajaw Jesús.
20 Konojel ri qachalal käkiya b'i rutzil i
wäch. Chiya b'a' rutzil i wäch ix chb'il taq
iwib'. Chitz'umaj iwib' chuwäch ri Dios.
Retal k'u wa' chi qas kiwaj iwib'.
21 In wa', ri Pablo, kintz'ib'aj b'i wa' we
rutzil i wäch ri' ruk' ri nu q'ab' in.
22 Jachin ri man loq' tä käril wi ri Qajaw
Jesucristo, chpe ta na k'äx puwi' rumal ri
Dios. ¡Chpeta na la, Qajaw Jesús!
23 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo
kätoq'ob'isan i wäch.
24 Pa ru b'i' ri Qajaw Jesús, kintaq b'i u
b'ixik chiwe chi kixwaj ix nimalaj iwonojel.
Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ CORINTO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chik chke ri qachalal kojonelab' aj Corinto

1 In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru
taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal
chi are u rayib'al ri Dios. Ri in, wachi'l ri
qachalal Timoteo, kintz'ib'aj b'i wa' we wuj
ri' chke ri qachalal kojonelab' che ri Dios
ri e k'o pa ri tinimit Corinto, xuquje' chke
konojel ri e rech ri Dios ri e k'o pa taq ri
tinimit re Acaya.
2 Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw
Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi
kuxlan ri iwanima'.

Ri apóstol Pablo kuku'b'i u k'ux chrij ri Dios chupam ri k'äxk'ol

3 Qaya b'a' u q'ij ri Dios ru Tat ri Qajaw
Jesucristo. Ri Are' are qa Tat ri kel u k'ux
chqe, are ri qa Dios ri amaq'el kuku'b'isaj qa
k'ux.
4 Ri Dios kuku'b'isaj qa k'ux chupam rono-
jel ri k'äx ri käqariqo rech ri uj xuquje' ku-
jkowinik käqaku'b'isaj ki k'ux ri tajin käkiriq
k'äx. Jas ru ku'b'isaxik qa k'ux uj u b'anom
ri Dios, je' käqa'n uj chuku'b'isaxik ki k'ux ri
e are'.
5 Je' jas ri uj sib'alaj tajin käqariq qe ri k'äx
ri xuriq ri Cristo, are k'u rumal ri Cristo
xuquje' sib'alaj käku'b'isax na qa k'ux uj.
6 Rumal ri' we ri uj käqariq k'äx, käqariq wa'
rech ri ix käku'b'isax i k'ux, xuquje' kiriq ru
tob'anik ri Dios. We k'u käku'b'isax qa k'ux
rumal ri Dios, je k'u ri' käb'an chqe rech ri
ix xuquje' käku'b'isax i k'ux, kiriq k'u na ru
tob'anik ri Dios. Je ri' kixkowinik kich'ij ri
k'äxk'ol ruk' paciencia junam jas ri k'äxk'ol
ri tajin käqariq uj.
7 Sib'alaj ku'l qa k'ux chiwij rumal chi
qetam chi jas ri ix tajin kiriq iwe ri k'äxk'ol,
je ri' xuquje' kiriq na iwe ri ku'lb'al k'ux ri
kuya ri Dios.
8 Qachalal, käqaj chi kiwetamaj chi
sib'alaj nim ri k'äx ri xqariq pa Asia. Sib'alaj
nim k'ut ri k'äx ri xqariqo chi man k'o tä chi
qa chuq'ab' chuch'ijik wa'. Ri uj man ku'l tä
chi qa k'ux chi kujk'asi'k, xane xqachomaj
chi kujkäm wi na.
9 Xqana' chi je' ta ne q'atom tzij chqij chi
kujkämisaxik. Xqak'ulmaj k'u wa' we k'äx ri'
rech käqetamaj käku'b'i qa k'ux chrij ri Dios
ri keuk'astajisaj ri käminaqib'. Man käku'b'i
tä k'u qa k'ux chb'il qib' uj.
10 Ri Dios xujuto' chuwäch ri k'äxalaj
kämikal, xuquje' kujuto' na. Qa ku'b'am qa
k'ux chrij ri Are' chi kutaqej na qa to'ik.
11 Je wa' kub'an na chqe we ri ix kujito'
ruk' ri oración ri kib'an pa qa wi'. We e k'ia
ri käka'n orar pa qa wi', e k'ia ri' xuquje' ri
kemaltioxin na che ri Dios rumal ri nimaq
taq u tewchib'al pa qa wi'.

Ri apóstol Pablo kub'ij jas che man xe' tä chik pa ri tinimit Corinto

12 K'o ri sib'alaj kuya kikotemal chqe.
Are la' chi käqana' pa qanima' chi ch'ajch'oj
ri qa k'aslemal xuquje' chi qas utz ri qa
chomanik waral cho we uwächulew. Más k'u
na je' ri qa b'anik wa' chixol ix xuquje'. Man
xaq tä k'u ruk' ri qa no'j uj je' qa'nom wa',
xane are ri Dios uj u to'm ruk' ri nimalaj u
toq'ob'.
13 Ri qa tz'ib'am b'i chiwe chupam taq ri
qa wuj are xaq xuwi ri kixkowinik kisik'ij,
ri kixkowinik kich'ob'o. Ku'l k'u nu k'ux
chi qas kixkowinik kich'ob' na ronojel ri qa
tz'ib'am b'ik,
14 je' jas ri i ch'ob'om jub'iq' kämik, rech pa
ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús, ri ix kixkowinik
kixkikot na qumal uj, je' jas ri uj kujkikot na
iwumal ix.
15 Xku'b'i k'u nu k'ux chrij ronojel wa', je
ri' chi ri in nab'e kanoq xinchomaj kinopan
iwuk' ix, rech je ri' qas kixkikotik rumal chi
kamul kinopan iwuk'.
16 Xinchomaj chi kinopan iwuk' aretaq
kine' pa Macedonia. Xinchomaj k'ut chi
aretaq kintzelej loq pa Macedonia kinopan
chi na iwuk' jumul chik. Je ri' ri ix xixkowin
ta xinuto' rech kintaqej chi ri nu b'e, kine' pa
Judea.
17 ¿A xa lo man qas utz tä u chomaxik
xinb'ano aretaq xinchomaj u b'anik wa'? ¿A
kichomaj ix chi xaq kinb'an ri nu chomanik
jas ri kub'an jun winaq ajuwächulew ri
kub'ij: "Je ri' kinb'ano," te k'u ri' kub'ij chik:
"Man je' taj"? —kächa ri'.
18 Ri Dios k'ut kilowik chi ri uj man käqab'ij
tä chiwe: "Je ri' käqa'no," te k'u ri' käqab'ij
chik: "Man je' taj," —mujcha ne lo.
19 Je ri', rumal rech ri Cristo Jesús ru K'ojol
ri Dios ri käqatzijoj uj chiwe, ri in, ri Silvano
xuquje' ri Timoteo. Ri Are' k'ut man k'o tä
jumul ri kub'ij: "Je'," te k'u ri' kub'ij chik:
"Man je' taj," —man kächa tä ri'. Ru Loq'
Pixab' ri Dios rumal ri Cristo amaq'el rono-
jel q'ij are ri qas tzij.
20 Ronojel k'u ri u b'im ri Dios, je' kel na
rumal ri Cristo. Rumal ri' aretaq käqaya
u q'ij ri Dios käqab'ij: "¡Amén!" —kujcha',
rumal ri Cristo Jesús.
21 Tzare k'u ri Dios ri xb'anow chqe chi ri
ix xuquje' ri uj qa jikib'am ri qanima' chrij
ri Cristo, xuquje' xujutaso rech käqajach qib'
pu q'ab' ri Are'.

22 Xukoj qetal chi ri uj rech ri Are'. Ri
Loq'alaj Espíritu k'ut ri xuya pa qanima', are
k'utb'al wa' chi qas tzij kuya na ronojel ri
xuchi'j chqe.
23 K'ä mäja' k'u kinopan iwuk' pa Corinto
jas ri xinchomaj nab'e. Are ri Dios ri kilo-
wik, retam k'u ri Are' ri qas k'o pa wanima',
chi xa rumal chi kintoq'ob'isaj i wäch man
xinopan taj.
24 Man xa tä k'u käqaj kujtaqan pi wi'
rech kikojo jachike ri käqaj uj. Qilom k'ut
chi i jikib'am iwanima', qas ix kojoninaq.
Xane ri uj xa käqaj kujtob'an iwuk' rech qas
kixkikotik.

2

1 Rumal ri' xinchomaj in chi man kinopan
tä iwuk' jumul chik ri xa ta b'is kinya chiwe
aretaq kinopanik.
2 We k'u ri in kinya b'is chiwe, ¿jachin ta
chik ri kuya kikotemal chwe in? Xaq xuwi
ri ix ri' ri xa nu yo'm b'is chiwe kixkowin
chub'anik wa'.
3 Rumal ri' xintz'ib'aj b'i ri jun wuj chik
chiwe. Are la' chi man kwaj taj kine'k
rech xa kinriqa b'is iwumal, xane rajwaxik
kib'ano chi käkikot wanima'. Ku'l k'u nu
k'ux chi aretaq kinkikot na in, ri ix xuquje'
kixkikot na wuk'.
4 Aretaq k'ut xintz'ib'aj b'i ri jun wuj
chik chiwe, sib'alaj in okinaq il, sib'alaj
xinb'isonik, tajin k'u kinoq'ik. Man
xintz'ib'aj tä k'u b'ik rech xa kixb'isonik,
xane are kwaj chi kiwetamaj chi sib'alaj
kixwaj nimalaj iwonojel.

Ri apóstol Pablo kusach u mak ri jun ri b'anowinaq k'äx chkixol ri kojonelab'

5 We k'o jun chiwe u yo'm b'is chwe, man
xuwi tä chwe in ri' u yo'm wi, xane u yo'm
jub'iq' ri' chiwe ix iwonojel. "Jub'iq'," —
kincha'. Je' kinb'ij wa' rech man kinb'an tä
sib'alaj nim ri k'äx che ri ajmak.
6 Ri k'äjisab'al u wäch ri achi ri' ri xiya che
aretaq ximulij iwib', xaq ruk' b'a' la'.
7 Kämik k'ut, xa chisacha u mak,
chiku'b'isaj k'u u k'ux. We ne man kuch'ij tä
chik, kuya k'u kan ronojel rumal ri nimalaj
u b'is.
8 Rumal ri' kixinb'ochi'j chi kik'ut chi ju-
mul ri utzil iwanima' che ri are' jas ri i
b'anom petinaq loq.
9 Xa k'u rumal wa' xintz'ib'aj b'i ri nab'e
wuj chiwe chrij wa'. Je ri' xinb'ano che
rilik, xuquje' che retamaxik we ri ix qas tzij
kinimaj ronojel ri kinb'ij chiwe.
10 Jachin k'u ri kisach u mak ix, che
apachike mak ru b'anom, ri in xuquje' kin-
sach u mak. We k'o jun nu sachom u mak,
nu sachom u mak ri' chuwäch ri Cristo ru-
mal chi kintoq'ob'isaj i wäch ix, we qas tzij
k'o mak ri rajwaxik kinsacho.
11 Je' qa'na wa' rech ri Satanás man ku-
juch'ak taj. Qas qetam k'ut jas ri tajin ku-
chomaj u b'anik ri are'.

Ri apóstol Pablo xb'isonik aretaq xopan pa ri tinimit Troas rumal chi man xuriq tä ri Tito

12 Aretaq xinopan pa ri tinimit Troas
chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
chrij ri Cristo, xyi' chwe chi kuya' kintzijoj
na ru Loq' Pixab' ri Dios chila'.
13 Pune je ri', sib'alaj xinok il rumal chi
man xinriq tä ri qachalal Tito. Rumal ri'
xinel b'i kuk' ri qachalal kojonelab' chila',
xine' k'u pa Macedonia.

Waral käqil wi chi kujch'akan na rumal ri Cristo

14 Maltiox b'a' che ri Dios ri kuya chqe chi
amaq'el ronojel q'ij kujch'akan na rumal ri
Cristo Jesús. Rumal k'u qech uj kel u tzijol
ru Loq' Pixab' ri Are' je' jas jun k'ok'alaj
kunab'al ri käjab'un ri ruxlab'.
15 Je ri', rumal chi ri uj je' qa b'anik jas u
k'ok'al ri incienso ri käyi' che sipanik cho ri
Dios rumal ri Cristo. Käjab'un k'u ri ruxlab'
chkixol ri winaq ri käkiriq ru tob'anik ri
Dios, xuquje' chkixol ri winaq ri xa käsach
na ki wäch.
16 Chke ri winaq ri xa käsach na ki wäch we
incienso ri' are je' jas ri ruxlab' jun kunab'al
ri käkämisanik. Chke k'u ri winaq ri käkiriq
ru tob'anik ri Dios are je' jas ri ruxlab' jun
k'ok'alaj kunab'al ri kuya k'aslemal. ¿Jachin
ta k'u lo ri qas käkowin chub'anik wa' we
chak ri' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios?
17 Ri uj man xa tä ch'akoj tajin käqa'n
chrij ru Loq' Pixab' ri Dios, jas ri käka'n k'ia
winaq, käkiyuj k'ut ruk' ri man qas tzij taj.
Xane ruk' ri jikomal qanima' käqatzijoj ri qas
tzij chuwäch ri Dios rumal chi uj u taqo'n ri
Are', uj patänil taq re ri Cristo.

3

Ri uj are käqatzijoj ri k'ak' trato ri xub'an ri Dios quk' uj

1 Aretaq je' käqab'ij wa', ¿a kichomaj ix
chi xa tajin käqachaplej chi jumul u ya'ik qa
q'ij chb'il qib'? ¿A rajwaxik ne lo käqaya
jujun taq wuj chiwe ri kub'ij wi chi uj utz?
¿A rajwaxik chi käqata' b'i jujun taq qa wuj
chiwe ri kub'ij wi chi uj utz, junam jas ri
käka'n jujun winaq chik?
2 Man je' tä ri', rumal chi xaq xuwi ix ri'
ri ix ri wuj ri kajwataj chqe. Ix je' ta ne jun
wuj ri tz'ib'tal pa taq ri qanima'. Konojel k'u
ri winaq kekowinik käketamaj wa', käkisik'ij
k'u u wäch.
3 Ri ix, ix je' jas jun wuj ri tz'ib'am rumal
ri Cristo ri jachom qumal uj. We wuj ri' man
tz'ib'am tä u wäch ruk' tinta, xane ruk' ri
Loq'alaj Espíritu rech ri k'aslik Dios. Man

e are tä tz'ib' ri xa cho tz'alam taq ab'aj e
tz'ib'am wi, xane pa taq ri kanima' winaq.
4 Ku'l k'u qa k'ux chrij ri Dios rumal ri
Cristo chi qas tzij wa' ri käqab'ij.
5 Man xaq tä k'u uj pa qe wi kujkowin
chub'anik ri käqa'no, xane ronojel ri ku-
jkowin chub'anik, are ri Dios ri käyo'w chqe
chi kujkowinik chub'anik wa'.
6 Tzare k'u ri Dios xyo'w chqe chi ku-
jkowinik kujpatänin che ri Are' ruk' jun
k'ak' trato. Man are tä ru nimaxik jun
taqanik ri xa tz'ib'talik, xane jun k'aslemal
wa' ri kuya ri Loq'alaj Espíritu chqe. Ri
Pixab' ri Tz'ib'talik kuq'at tzij puwi' jun chi
käkämisaxik. Are k'u ri Loq'alaj Espíritu kuya
k'aslemal.
7 We Pixab' ri' ri xutz'ib'aj ri qa mam
Moisés, xtz'ib'ax wa' cho tz'alam taq ab'aj.
Xpe k'u ruk' ri je'lalaj u juluwem ri Dios ri
sib'alaj k'o u chuq'ab', je ri' chi ri winaq aj
Israel man xekowin tä chik xeka'y chupalaj
ri qa mam Moisés, rumal chi sib'alaj käjuluw
ru palaj. Pune je ri', nojim k'ut xtäni wa' we
juluwem ri'. We ri Pixab' ri' ri kuq'at tzij
puwi' jun chi käkämisaxik, sib'alaj nim u q'ij
wa' xpetik,
8 ¿a mat k'u sib'alaj nim chi na u q'ij wa' ru
Loq' Pixab' ri Dios ri kuya ri Loq'alaj Espíritu
chqe? ¡Je', je ri'!
9 Kel kub'ij wa': We ri Pixab' ri xa xuk'am
loq kämikal pa qa wi' sib'alaj xnimar u q'ij,
¿a mat sib'alaj nim chi na u q'ij wa' ru Loq'
Pixab' ri Dios ri kub'ij chi kuya' käjikomataj
ri qanima' cho ri Dios?
10 Je ri', rumal chi ri Pixab' ri sib'alaj xni-
mar u q'ij nab'e, kämik man nim tä chi u q'ij
wa'. Are sib'alaj nim chi na u q'ij we jun chik
ri' chuwäch ri jun ri k'o nab'e.
11 We k'u sib'alaj xnimar u q'ij ri ojer trato
ri xa kieb' oxib' q'ij xub'an u patän, sib'alaj
nim chi b'a' na u q'ij wa' ri k'ak' trato ri man
käk'is tä na u wäch.
12 Rumal k'u rech chi chrij wa' ku'l wi qa
k'ux, xa je ri' man käqaxej tä qib' kujch'awik.
13 Man je' taj käqa'no jas ri xub'an ri qa
mam Moisés ri xukoj jun ch'uqb'al u palaj
rech ri winaq aj Israel man käkil taj aretaq
kätäni ri juluwem ri sib'alaj kätunun chu-
palaj, ri juluwem ri xa tajin käsach u wäch.
14 Are k'u ri winaq aj Israel man xkich'ob'
taj. Mäja' k'u käkich'ob' wa' kämik. Rumal
ri' aretaq käkisik'ij ri ojer trato, ri ch'uqb'al
ri xukoj ri qa mam Moisés are b'anowinaq
chke chi man käkich'ob' taj, man esam tä k'u
ri ch'uqb'al ri' chkiwäch. Xuwi k'u rumal ri
Cristo are kesax na wa'.
15 K'ä pa we q'ij kämik ri', aretaq käkisik'ij
taq ri wuj ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, je'
ta ne k'o jun ch'uqb'al ri kub'an jech' che ri
ki chomanik.
16 Aretaq k'ut jun winaq kätzelej ruk' ri
Qajaw Jesús, are je' ta ne kesax ri ch'uqb'al
ri', kul k'u ru chomanik pa saq.
17 Ri Qajaw Jesús k'ut, are ri Espíritu.
Jachin k'u ri k'o ri Loq'alaj Espíritu rech ri
Qajaw Jesús pa ranima' man k'o tä chi ri' pu
q'ab' ri ojer Pixab'.
18 Rumal k'u ri' qonojel ri uj man ch'uqtal
tä chi ri qa palaj, xane uj je' jas jun espejo
ri käq'alajin wi ri je'lalaj u juluwem ri Qajaw
Jesús. Je ri' ri uj nojim je' tajin kujel na jas
ri Cristo, rumal chi ronojel q'ij käq'alajin na
jub'iq' chik che ri je'lalaj u juluwem pa ri
qa k'aslemal. Are wa' ri kub'an ri Loq'alaj
Espíritu re ri Qajaw Dios.

4

1 Man käk'istaj tä b'a' qa k'ux rumal chi ri
Dios u yo'm pa qa q'ab' chi käqatzijoj ru Loq'
Pixab' ri Are' chrij ri k'ak' trato rumal chi xel
u k'ux chqe.
2 Qetzelam u wäch ri k'ixb'al u b'anik
xuquje' ri xa käb'an chi k'uyal. Man keqa-
sub' tä ri winaq, man käqak'ex tä ru Loq'
Pixab' ri Dios, xane xuwi käqab'ij ri qas tzij.
Je ri' käqa'no rech konojel ri winaq kuya'
käkina' na pa kanima' chi utz ri käqa'n cho
ri Dios.
3 We k'u ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri
käqatzijoj are ch'uqtalik, xaq xuwi chkiwäch
ri winaq ri xa käsach na ki wäch are ch'uqtal
wi.
4 Rumal chi man kekojon taj, ri dios re
we uwächulew ri'* are b'anowinaq chke chi
sachinaq ri ki chomab'al, je' ta ne chi man
kekowin taj keka'yik. Je ri' u b'anom chke
rech man käkil tä ri saqil re ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio chrij ri Cristo ri sib'alaj nim u
q'ij. Are k'u ri Cristo, are ri qas u wächb'al ri
Dios.
5 Aretaq käqatzijoj ru Tzij ri Dios, man
uj taj käqatzijoj qib', xane are käqatzijoj ri
Jesucristo chi are Qajaw. Are k'u ri uj xuwi
käqaq'alajisaj qib' chi uj patänil taq iwe rumal
chi loq' käqil wi ri Jesús.
6 Ri Dios k'ut ri xtaqanik chi kätunun ri
saqil pa ri q'equm, are k'u wa' ri xub'ano
chi kätunun ru saqil ri Are' pa taq ri qanima'
rech ruk' we saqil ri' käqetamaj chi sib'alaj
känimarisax u q'ij ri Dios. Q'alaj wa' chupalaj
ri Jesucristo.

Chujkojon che ri Dios pa ronojel

7 We q'inomal ri' ajchikaj k'o pa ri qa
cuerpo ri je' ta ne e b'o'j b'anom ruk' ulew.
Je ri' rech q'alaj chi we nimalaj chuq'ab' ri'
ri k'o quk', ruk' ri Dios käpe wi, man qech tä
k'u uj.
8 Pune käqariq k'äx je wa' je ri', amaq'el
kujel chupam. Pune sib'alaj kujok il, man
käk'istaj tä kan qa k'ux.

* **4:4** "Ri dios re we uwächulew ri'" kel kub'ij ri Itzel, ri Satanás.

9 Pune käb'an k'äx chqe kumal ri winaq,
man uj wonob'am tä kanoq. Pune kujqasax
cho rulew, kujsoktaj k'ut, man käsach tä qa
wäch.
10 Apawije' ta ne ri kuje' wi k'o ri retal ru
kämikal ri Jesús che ri qa cuerpo, are wa' ri
k'äx ri tajin käqariqo. Je ri' rech xuquje' q'alaj
ru k'aslemal ri Jesús pa taq ri qa k'aslemal
uj.
11 Ri uj ri k'ä uj k'asal na, ronojel q'ij uj
k'o cho ri kämikal rumal rech ri Jesús, rech
ru k'aslemal ri Jesús käq'alajin pa taq ri qa
cuerpo uj ri xa käsach ki wäch.
12 Ri uj, rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri
Dios, xa jub'iq' man käpe ri kämikal pa qa wi'.
Are k'u ri ix xa tajin kiriq na ri k'aslemal.
13 Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik
kub'ij: "Xinkojon che ri Dios. Rumal k'u
ri' xintzijonik," —kächa'. Ri uj xuquje' je'
käqa'no. Kujkojon che ri Dios, rumal k'u ri'
kujtzijonik.
14 Qetam k'ut chi ri Dios ri xuk'astajisaj
ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib', ri
uj xuquje' kujuk'astajisaj na chkixol ri
käminaqib' junam ruk' ri Jesús. Kujuk'am
k'u na b'i chuwäch ri Are' junam iwuk' ix.
15 Ronojel wa' xb'antajik chub'anik utzil
chiwe. Je ri' rech we e k'ia ri käkiriq ri ni-
malaj u toq'ob' ri Dios, e k'ia xuquje' ri käkiya
na maltioxinik che ri Are' rech känimarisax
k'u na u q'ij ri Dios.
16 Rumal ri' man käk'istaj tä qa k'ux. Pune
we qa cuerpo ri' xa tajin kärijob'ik, ri qan-
ima' k'ut tajin kub'an na k'ak' ronojel q'ij.
17 Ri k'äxk'ol ri käqariq pa we k'aslemal
ri' man nim tä wa', xane xa re kieb' oxib'
q'ij. Kuya k'u chqe chi käqariq na qe ri
nimarisab'al u q'ij ri Dios ri man k'o tä u
k'isik, ri sib'alaj nim na chuwäch ri k'äxk'ol.
18 Mäku'b'i b'a' qa k'ux chkij ri jastaq ri
keilitajik, xane are ku'l qa k'ux chkij ri man
keilitaj taj, rumal chi ri jastaq ri keilitajik
xa käsach ki wäch, are k'u ri man keilitaj taj
man k'o tä ki k'isik.

5

1 Qetam k'ut chi we käsach u wäch ri qa
cuerpo ri je' jas jun ja ri man naj taj kuch'ijo,
k'o chi na jun qachoch ri u b'anom u b'anik
ri Dios pa ri kaj ri man käsach tä u wäch. Are
jun ja ri man xa tä b'anom kumal winaq.
2 Qas tzij ri uj, ri k'ä uj k'o na pa ri qa
cuerpo ri', kujel ch'uj rumal chi are sib'alaj
käqaj kujq'ax pa ri qachoch ri k'o chila'
chikaj.
3 Ri qachoch jela' are jun k'ak' cuerpo wa'
ri je' ta ne jun atz'iaq ri kujuch'uq na rech
man kujch'ani tä kanoq.
4 Ri uj, ri k'ä uj k'asal na pa we qa cuerpo
ri je' ta ne jun ja, kujel ch'uj, käqana' k'u k'äx
pa qanima'. Man are tä chi käqaj chi käsach
u wäch ri qa cuerpo ajuwächulew, xane are
käqaj jun qa cuerpo chik ri kujuch'uqu je'
jas jun k'ak' atz'iaq rech ri qa cuerpo ri xa
käsach u wäch käk'extaj na wa' rumal ri jun
k'aslemal chik ri man k'o tä u k'isik.
5 Are k'u ri Dios xb'anow chqe chi je' qa
b'anik wa'. U yo'm k'u ri Loq'alaj Espíritu pa
qanima'. Are k'utb'al wa' chi qas tzij kuya
na ronojel ri xuchi'j chqe.
6 Rumal ri' amaq'el ronojel q'ij käku'b'i qa
k'ux chrij ri Dios. Qetam chi ri uj, ri k'ä uj k'o
pa we cuerpo ri', je' ta ne man uj k'o tä cho
qachoch rumal chi mäja' uj k'o ruk' ri Qajaw
Jesús.
7 Ri käqa'n ronojel q'ij, käqa'n wa' ruk'
kojonik. Man are tä käku'b'i qa k'ux chrij ri
käqilo.
8 Sib'alaj käku'b'i k'u qa k'ux chrij ri Dios.
Käqaj ta ne chi mat uj k'o chi waral pa we qa
cuerpo ri' rech kuya' kujek'ol cho ja ruk' ri
Qajaw Jesús.
9 Rumal ri' are käqaj käqa'n ronojel q'ij
jachike ri utz käril wi ri Qajaw Jesús, we uj
k'o waral pa ri qa cuerpo o man uj k'o tä chi
waral.
10 Qonojel k'ut rajwaxik kujetak'al na
chuwäch ri Cristo rech kuq'at tzij pa qa wi'.
Chqajujunal k'ut käqak'am na ri tojb'al re
ri xqa'n pa ri qa k'aslemal waral cho we
uwächulew, we are utz o man utz tä ri' ri
xqa'no.

Waral käqil wi chi ru Loq' Pixab' ri Dios ri käqatzijoj kuya utzil chkixol ri winaq ruk' ri Dios

11 Rumal k'u ri' ri uj ri qetam chi rajwaxik
käqaxej qib' cho ri Dios, käqakoj qa chuq'ab'
rech käkikoj ri winaq chi qas tzij ri käqab'ij.
Ri Dios k'ut retam jas ri qa b'anik. Kwaj ta
na chi ri ix xuquje' kina' pa iwanima' chi utz
qa b'anik.
12 Man xa tä tajin käqaya qa q'ij chb'il
qib' jumul chik, xane tajin käqaya chiwe ix
chi k'o jas che kuya' käku'b'i i k'ux chqij
pa ronojel. Je ri' rech k'o ri kib'ij chuto'ik
iwib' chkiwäch ri käka'n nimal xa rumal ri
ki b'anik ri winaq, man rumal tä ri k'o pa ri
kanima'.
13 We kichomaj ix chi xa kujel ch'uj chu-
pam ri käqa'no, are chuya'ik u q'ij ri Dios ri'.
We k'u kichomaj chi man kujel tä ch'uj, utz
ri qa chomanik, are chub'anik utzil ri' chiwe
ix.
14 Are k'u ri rutzil ranima' ri Cristo kätaqan
pa qanima'. Qetam k'ut chi xa jun ri xkäm
che qa k'exwäch qonojel. Rumal ri' are je' ta
ne chi ri uj qonojel xujkämik aretaq xkäm ri
Are' rumal qech.
15 Ri Cristo xkäm rumal kech konojel ri
winaq, rech ri e k'aslik man käka'n tä chik
xa jas ri käkaj ri e are', xane are käka'no jas
ri kraj ri Cristo ri xkämik, ri xuquje' xk'astaj
chkixol ri käminaqib' rumal kech.

16 Rumal ri' ri qa chomanik uj kämik
chkij ri winaq man junam tä chi ruk'
ri ki chomanik ri winaq ajuwächulew.
Pune nab'e kanoq je' qa chomanik wa'
chrij ri Cristo jas ri ki chomanik ri winaq
ajuwächulew, man je' tä chi k'u qa chomanik
wa' chrij ri Are' kämik.
17 Je k'u ri' ri winaq ri xa jun chik ruk' ri
Cristo, je' ta ne chi xil na u wäch jumul chik.
Jun chi wi ru k'aslemal. Ri ojer u k'aslemal
xsach u wäch, kämik k'ut ronojel are k'ak'
chik.
18 Ronojel wa' are ri Dios käb'anowik, ri
xuya utzil chqaxol ruk' Are' rumal ri Cristo.
Xuya k'u pa qa q'ab' ru tzijoxik chi kuya'
keutzir ri winaq ruk' ri Are'.
19 Kel kub'ij chi rumal ri Cristo ri Dios
tajin kerutzirisaj konojel ri winaq ruk' ri
Are' rech man kukoj tä chi pa kuenta ri ki
mak. Xuya k'u pa qa q'ab' uj ru tzijoxik ru
Loq' Pixab' chke ri winaq rech keutzir ruk'
ri Dios.
20 Rumal ri' uj petinaq, uj u taqo'n ri
Cristo, je' ta ne chi are ri Dios tajin käb'ochi'n
chiwe rumal qech uj. Kixqab'ochi'j b'a'
rumal ri Cristo: ¡Chixutzir ruk' ri Dios! —
kujcha'.
21 Ri Cristo man k'o tä jun mak xub'ano.
Xa k'u rumal qech uj xb'an che rumal ri Dios
chi je' ta ne ajmak, rech ri uj rumal chi xa
uj jun chik ruk' ri Cristo käjikomataj na ri
qanima' cho ri Dios.

6

1 Je k'u ri' ri ix ri junam kixchakun quk'
chupatänixik ri Dios, kixqab'ochi'j chi nim
chiwila wi ri toq'ob' ri xub'an ri Dios chiwe,
miwetzelaj k'u u wäch wa'.
2 Kub'ij k'u ri Are' pa ru Loq' Pixab' ri
Tz'ib'talik:
Xinto aretaq xab'an orar pa jun q'ij
ri qas utz chub'anik wa'.
Pa ri q'ij ri xak'am ri nu tob'anik
xinto ri xab'ij, xatinto' k'ut,
—kächa'. Kämik k'ut are wa' ri utzalaj q'ij
ri', kämik k'u ri' ri q'ij ri kixkowinik kiriq ru
tob'anik ri Dios.
3 K'o b'a' jas mäqa'no ri xa kub'ano chi jun
chik kätzaqik, rech man käb'ix tä ri man utz
taj chrij ri käqa'no chupatänixik ri Dios.
4 Xane käqaj käqaq'alajisaj qib' pa ronojel
chi uj patänil taq re ri Dios. Q'alaj wa' are-
taq sib'alaj käqachajij paciencia chuch'ijik ri
k'äx, ri meb'a'il, xuquje' k'ia u wäch k'äxk'ol.
5 Uj ch'ayom, xuquje' uj kojom pa che'.
Ki walijisam kib' ri winaq chqij, xuquje'
qa'nom k'äx taq chak. K'ia mul elinaq qa
waram, xuquje' qa riqom numik.
6 Xuquje' qa q'alajisam chi uj patänil re
ri Dios rumal chi ch'ajch'oj ri qa k'aslemal,
rumal chi qetam ri qas tzij, k'o qa paciencia,
käqa'n utzil, xuquje' rumal chi k'o ri Loq'alaj
Espíritu pa qanima', qas k'u keqaj nimalaj
konojel.
7 Xuquje' q'alaj wa' aretaq käqatzijoj ri qas
tzij, k'o k'u ru chuq'ab' ri Dios pa qanima'.
Ri qanima' ri jikom ru yo'm ri Dios chqe are
wa' käqakoj pa ri ch'oj ruk' ri Itzel, xuquje'
che qa to'ik qib'.
8 K'o jutaq mul ri käyi' qa q'ij, k'o k'u jutaq
mul ri xa tzel kujil wi. K'o jutaq mul ri utz
qa tzijoxik käb'anik, k'o k'u jutaq mul ri xa
kujyoq'ik. Xuquje' k'o jutaq mul ri käb'ix
chqe chi xa uj b'anal taq tzij, k'o k'u jutaq
mul ri käb'ix chqe chi käqab'ij ri qas tzij.
9 K'o jutaq mul ri käb'ix chqe chi man
etamtal tä qa wäch, pune qas tzij etamtal
qa wäch. K'o jutaq mul ri kujopan cho
ri kämikal, xaq k'u are uj k'asal na. Pune
käk'äjisax qa wäch, man uj kämisam tä k'ut.
10 Pune k'o ri kuya b'is chqe, kujkikot
amaq'el ronojel q'ij. Pune uj meb'a', e k'ia
k'ut ri e q'inomarinaq qumal. Pune are je'
ta ne chi man k'o tä ri jastaq qe, ronojel k'ut
tz'aqat u wäch k'o quk'.
11 Qachalal aj Corinto, qa b'im ronojel
chiwe chi saqil. Qas qa q'alajisam chiwäch
ix ronojel ri k'o pa qanima'.
12 Ri uj man k'o tä chi jas ri mat qa b'im
chiwe ri k'o pa qanima'. Ix k'u ri' k'o na jas
ri man i b'im tä chqe ri k'o pa iwanima'.
13 Kixinb'ochi'j, je' jas ri kub'an jun tata'
chke ri ralk'ual. Chiq'alajisaj chnuwäch ri
qas k'o pa ri iwanima' je' jas ri xinb'an in
iwuk' ix.

Ri apóstol Pablo kub'ij chi uj ri' ri nimalaj rachoch ri Dios

14 Mib'an iwachi'l chke winaq ri man e
kojonelab' taj, mixk'uli k'u kuk'. We je ri'
kib'ano, man junam tä i wäch ri' kixk'oji'k.
¿A kärachi'laj lo rib' ri jikomal ruk' ri etzelal?
¿A rachi'l lo rib' ri saqil ruk' ri q'equmal?
¡Man je' tä ri'!
15 ¿A käjunamataj lo u wäch ri Cristo ruk' ri
Satanás? ¿A käjunamataj lo u wäch ri kojonel
ruk' ri man kojonel taj? ¡Man je' taj!
16 ¿A kuya' lo kuk'ulaj rib' ri nimalaj
rachoch Dios kuk' ri tiox ri xa e b'anom
kumal winaq? ¡Man kuya' taj! Ix k'u ri' ri
ix nimalaj rachoch ri k'aslik Dios, je' jas ri
xub'ij ri Are':
Kink'oji na kuk', kinwakat k'u na chkixol.
Kinok na che ri ki Dios,
ri e are' k'ut keb'ok na che ri nu winaq in,
—kächa'.
17 Rumal ri' xuquje' kub'ij ri Qajaw Dios:
Chixel kuk' we winaq ri',
chitasa k'u iwib' chkij.
K'o jas michapo ri äwas u chapik chiwe,
kixink'ulaj k'u na.
18 Kinok k'u na che ri i Tat,
ri ix k'ut kixok na che taq
ri nu k'ojol, nu mia'l,

—kächa ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk'.

7

1 Je k'u ri', loq'alaj taq qachalal, are wa' ri kuchi'j ri Dios chqe. Rumal ri' rajwaxik käqatas qib' chrij ronojel äwas ri kutz'iloj ri qa cuerpo, xuquje' ri qanima'. Qas qajacha ri qa k'aslemal pu q'ab' ri Dios, nim qila wi ri Are', qaxej k'u qib' chuwäch.

Ri apóstol Pablo käkikot kumal ri kojonelab' aj Corinto

2 ¡Qas chujk'ol b'a' pa iwanima'! Man k'o tä ya' jun ri qa'nom k'äx che, man k'o tä jun ri mat qa'nom ri utz ruk', man k'o tä k'u jun ri qa sub'um.

3 Man kinb'ij tä wa' chiwe chub'ixik chi k'o i mak. Nu b'im k'u chiwe nab'e kanoq chi ix k'äx pa wanima'. We kujk'asi'k, junam kujk'asi'k, we k'u kujkämik, junam kujkämik.

4 Käku'b'i nu k'ux chiwij. Sib'alaj kinkikot iwumal. Chupam ronojel ri k'äx ri käqariqo xa sib'alaj käwalijisax ri wanima', nim k'u ri kikotemal kinna' iwumal.

5 Tzaretaq xujopan pa Macedonia man k'o tä jub'iq' uxlanem qa riqom, xane qa riqom k'äx pa ronojel. K'äxk'ol je ri', k'äxk'ol je wa', xuquje' xpe ch'oj kuk' nik'iaj chik. Xaq k'u qa xe'm qib'.

6 Are k'u ri qa Dios ri kuwalijisaj kanima' ri keb'isonik, xuwalijisaj ri qanima' uj rumal ri ropanik ri Tito.

7 Man xuwi tä k'u rumal ri ropanik ri are', xane xuquje' rumal chi ri ix iwalijisam ri ranima' ri are'. Ri are' xutzijoj chqe chi sib'alaj kiwaj kiwil qa wäch. Xuquje' xub'ij chqe chi sib'alaj kixb'isonik, chi sib'alaj kixok il wumal in. Rumal k'u ri' sib'alaj xinkikot na.

8 Pune k'u ri wuj ri xintz'ib'aj b'ik xuya b'is chiwe, man kinb'ison tä k'u in kämik chi xintz'ib'aj wa' chiwe. We k'u xinb'ison jub'iq', man naj tä ri', rumal chi xinwilo chi man naj taj xixb'ison ix rumal ri wuj.

9 Kämik k'ut kinkikotik, man rumal tä rech chi xinya b'is chiwe, xane rumal chi ri b'is ri xina' xub'ano chi xik'ex ri i chomanik, xik'ex k'u ri iwanima'. Ri ix xich'ij ri b'is, je ri' chi utz xilitaj wa' cho ri Dios. Je ri' man xa tä are jun k'äx ri xqa'n uj chiwe.

10 Ri b'is ri kuch'ij jun ri utz kilitaj cho ri Dios kub'ano chi jun winaq kuk'ex ru chomanik, kuk'ex ri ranima', kuriq k'u ru tob'anik ri Dios. Man kuya' tä k'u käqab'isoj wa'. Are k'u ri b'is ri kuya ruwächulew xa kuk'am loq ri kämikal.

11 Ri ix xich'ij ri b'is je ri' chi utz xilitaj wa' cho ri Dios. ¡Chiwilampe k'ut ri xuk'am loq wa' pa ri i k'aslemal! Xub'ano chi xichomaj rij ri xb'anik, xiq'alajisaj k'ut jas ri i b'anom. Xub'ano chi xpe iwoyowal che ri ajmak, xuquje' xixej iwib'. Xub'ano chi kiwaj kiwil nu wäch. Xiya k'u i tzij chuk'äjisaxik u wäch ri xb'anow ri mak. Pa ronojel wa' xiq'alajisaj chi man k'o tä i mak ix che ronojel ri xb'antajik.

12 Je k'u ri', aretaq xintz'ib'aj b'i ri wuj chiwe, man qas tä are tajin kinchomaj ri winaq ri xmakunik, man are tä k'u ri xuriq k'äx rumal, xane are kwaj chi qas kiwetamaj chuwäch ri Dios chi sib'alaj kixok il chqe.

13 Rumal ri' ku'l qa k'ux kämik.

Man xuwi tä wa' ri ku'l wi qa k'ux, xane sib'alaj kujkikot na aretaq käqilo chi nim ri kikotemal ri k'o pa ranima' ri Tito. Ri ix iwonojel sib'alaj xito' rech man k'o tä b'is xuna' aretaq xk'oji iwuk'.

14 Man xaq tä k'u loq' ri xinb'ij che ri Tito chi sib'alaj kinkikot iwumal. Xane ronojel ri qa b'im chiwe ix are qas tzij, je' k'ut xuquje' ri xqab'ij chiwij che ri Tito are qas tzij. Are la' chi sib'alaj kujkikot iwumal.

15 Más ix loq' k'u na chuwäch ri Tito aretaq käna'taj che chi iwonojel ix xib'ano jas ri xixutaq wi, xuquje' chi nim xiwil wi aretaq xopan iwuk', xik'ulaj, man xib'an tä k'u nimal chuwäch.

16 Sib'alaj kinkikot na rumal chi kuya' qas käku'b'i nu k'ux chiwij.

8

Chiya ri kajwataj chke ri qachalal meb'a'ib'

1 Kämik k'ut, qachalal, käqaj käqab'ij chiwe jas u b'anom ri nimalaj u toq'ob' ri Dios pa ki wi' ri qachalal kojonelab' pa taq ri tinimit re Macedonia.

2 Ri e are', pune sib'alaj ki riqom k'äx, sib'alaj k'ut xeb'ok il rumal, nim ri kikotemal k'o pa kanima'. Pune sib'alaj e meb'a', ki yo'm k'ia sipanik ri xpe pa kanima' je' ta ne e q'inomab'.

3 Kinb'ij ri xinwilo, chi ronojel ri xekowin chuya'ik, are pa kanima' xpe wi. Man xuwi tä k'u xkiya jampa' ri xekowin che, xane xkikoj ki chuq'ab' chuya'ik jub'iq' chik.

4 Sib'alaj xujkib'ochi'j chi käqaya chke chi ri e are' xuquje' ketob' chke ri qachalal ri k'o ki rajwaxik.

5 ¡Nim na ri xka'no chuwäch ri xqachomaj uj chi kekowin che! Nab'e xkijach kib' pu q'ab' ri Qajaw Dios, te k'u ri' xkijach kib' chqe uj chunimaxik ri xqab'ij chke junam jas ru rayib'al ri Dios.

6 Rumal ri' xqata' toq'ob' che ri Tito chi kutaqej u b'anik ru chaplem loq, are ru mulixik chixol ri tob'anik ri käpe pa iwanima'.

7 Ri ix k'ut nim ri i b'anom pa ronojel: sib'alaj kixkojonik, sib'alaj kixna'wik keitijoj ri winaq, sib'alaj k'o iwetamb'al, sib'alaj kixok il che ronojel, xuquje' sib'alaj kujiwaj. Rumal ri' rajwaxik b'a' xuquje' chi nim chib'ana che ki to'ik ri qachalal ri k'o ki rajwaxik.

8 Man are tä jun taqanik wa' ri tajin kinya chiwe. Xuwi kwaj chi kiwetamaj ri tajin käka'n nik'iaj kojonelab' chik ri sib'alaj käkaj ketob'anik rech käq'alajinik we qas tzij keiwaj ix ri qachalal.

9 Iwetam chi k'u ix ri nimalaj toq'ob' ri xub'an ri Qajaw Jesucristo chiwe. Ri Are' q'inom, xub'an k'u meb'a' che rib' chub'anik utzil chiwe, rech rumal ru meb'a'il ri Are' ri ix kixq'inomarik.

10 Chub'anik utzil chiwe kinya ri nu chomanik chrij ronojel wa'. Ri ix junab'ir utz xib'ano xichap loq u b'anik we utzil ri'. Man xaq tä k'u xichap u b'anik wa', xane ruk' nimalaj kikotemal xib'an wa'.

11 Kämik k'ut chitaqej u b'anik wa' k'ä kik'is na u wäch ruk' nimalaj kikotemal jas ri i b'anom petinaq loq. Chiya b'a' jas ri kixkowin che, jas ri k'o iwuk'.

12 We jun winaq qas k'o ru rayib'al chuya'ik ri tob'anik, ri Dios kuk'amowaj ri' ri sipanik joropa' ri k'o ruk'. Ri Are' man kuta' tä ri man k'o tä ruk' jun.

13 Man are tä kwaj chi xa ix kixkanaj kan pa meb'a'il rumal ri ki to'ik nik'iaj chik.

14 Ri kwaj in are la' chi junam ri jastaq iwe k'olik. Kämik ri ix k'o ri jastaq iwe che ki to'ik nik'iaj chik chupam ri ki rajwaxik. Käpe k'u na ri q'ij aretaq k'o na ri i rajwaxik ix. Ri e are' k'ut kixkito' na ix aretaq k'o i rajwaxik. Je ri' junam ri tewchib'al kiriqo.

15 Are je wa' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri jun ri k'ia xuriqo, man xok'ow tä u wi' ri xkanaj ruk'. E k'u ri jun ri man k'ia taj xuriqo, xaq are xub'ana che," — kächa'.

Waral käqil wi jachin taq ri xetaq b'i che rachi'l ri Tito

16 Maltiox che ri Dios rumal chi xuya pa ranima' ri Tito chi sib'alaj kok il chiwe jas ri kinb'an in.

17 Ri are k'ut xunimaj jas ri xintaq wi. Rumal chi ri are' xuquje' sib'alaj kok il chiwe, are kraj käril chi na i wäch. Rumal ri' kämik pa ranima' käpe wi ri ke'k, kopan na iwuk'.

18 Junam ruk' ri Tito tajin käqataq b'i jun qachalal chik. Ri qachalal ri' sib'alaj utz kech'aw konojel ri qachalal kojonelab' chrij rumal chi sib'alaj utz u b'anom chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

19 Man xuwi tä wa', xane xuquje' are ri are' ri xkicha' ri qachalal kojonelab' che qachi'l pa ri qa b'inem che qa to'ik pa we chak ri' ri tajin käqa'no chunimarisaxik u q'ij ri Dios xuquje' chuk'utik chi sib'alaj kixkikot chub'anik ri utzil. Wa' we chak ri' are ru ya'ik ri käpe pa ranima' jun che ki to'ik ri k'o ki rajwaxik.

20 Je ri' tajin käqa'no rech man k'o tä jun kub'ij tzij chqij rumal rech we nimalaj sipanik ri' ri tajin käqamulij.

21 Tajin käqakoj qa chuq'ab' chub'anik ri qas taqal u b'anik, man xuwi tä chuwäch ri Dios, xane xuquje' chkiwäch ri winaq.

22 Kuk' ri e are' tajin käqataq b'i jun qachalal chik ri qilom chi sib'alaj kok il chub'anik ronojel. Kämik k'ut sib'alaj käkikotik rumal chi qas käku'b'i u k'ux chiwij.

23 We k'o jachin jun k'o jas kuta' chrij ri Tito, chib'ij che chi are wachi'l ri junam kächakun wuk' che i patänixik ix. We k'o jun k'o jas kuta' chkij taq ri nik'iaj qachalal chik, chib'ij che chi ri e are' e taqowinaq b'i ri qachalal kojonelab', xuquje' chi käkinimarisaj u q'ij ri Cristo.

24 Rumal ri', chik'utu b'a' chi qas tzij keiwaj ri e are'. Je ri' rech käketamaj konojel ri qachalal kojonelab'. Xuquje' rech ketam chi man xaq tä loq' käqab'ij chi kujkikot uj iwuk'.

9

Ri kojonelab' aj Corinto ketob' chke ri qachalal ri k'o ki rajwaxik

1 Chrij k'u ri puaq ri kämulix che ki to'ik ri qachalal kojonelab', qas tzij chi man rajwaxik tä chi k'o na ri kintz'ib'aj b'i chiwe.

2 Je ri', rumal chi wetam chik chi k'o ri utzalaj i rayinik che ki to'ik. Amaq'el k'ut kinkikot chub'ixik wa' chke ri kojonelab' aj Macedonia chi ri ix, ri ix aj Acaya, sib'alaj kiwaj kixtob'anik. Junab'ir k'ut i chaplem loq u b'anik wa'. E k'ia k'ut chke ri aj Macedonia ri sib'alaj xyaktaj kanima' rumal ri nimalaj kikotemal ri k'o pa iwanima' ix.

3 Pune je ri', e nu taqom k'u b'i ri qachalal ri' iwuk' rech qas je' kelik jas ri utz ri nu b'im chiwij chrij we tob'anik ri'. Kel kub'ij chi qas tzij kib'an u b'anik iwib' che ki to'ik ri qachalal jas ri nu b'im kanoq.

4 We ne e k'o jujun aj Macedonia keb'e' wuk' in, te k'u ri' aretaq kujopanik mäja' kimulij we tob'anik ri'. We je ri', xa kel na qa k'ixb'al uj ri' rumal chi sib'alaj qa ku'b'am qa k'ux chiwij. E ta k'u lo ri ix, ¿a mat kel na i k'ixb'al ri'?

5 Rumal ri' tzrajwaxik wi xinta' toq'ob' chke ri qachalal chi keopan iwuk' nab'e rech kixkito' chumulixik apan ri sipanik ri i b'im chi kiya petinaq loq. Je ri' ri sipanik ri kimulij k'o chik aretaq kujopanik, q'alaj k'ut chi xpe pa ri iwanima', man xa tä käqatoq'ij na chiwe.

6 Chna'taj wa' chiwe: Jachin ri man nim taj kutiko, man nim tä ri' ri kuyako. Jachin k'u ri nim kutiko, nim na ri' ri kuyako.

7 Chijujunal b'a' chiya jampa' ri käpe pa
iwanima', man ruk' tä b'is, man xa tä
kätoq'ix chiwe, rumal chi ri Dios loq' käril wi
jachin ri kuya ruk' kikotemal.
8 Ri Dios käkowinik kuya ronojel u wäch
nimaq taq tewchib'al chiwe rech je ri'
amaq'el k'o ronojel ri kajwataj chiwe,
xuquje' rech sib'alaj k'o na iwe ronojel ri
rajwaxik chub'anik ronojel u wäch utzil.
9 Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij:
U yo'm k'ia u wäch tob'anik
chke ri meb'a'ib'.
Ri utzil ri kub'ano man k'o tä u k'isik,
—kächa'.
10 Ri Dios ri kuya ri ija' ri kätikik, ri kuya
ronojel u wäch ri kätijik, kuya na ronojel ri
kajwataj chiwe che taq ri i tiko'n, xuquje'
keuk'iyisaj na rech sib'alaj kewächinik. Je ri'
rech kixkowinik kib'an ronojel u wäch utzil.
11 Je ri' ri ix k'o na ronojel u wäch q'inomal
iwuk' rech kixkowinik kisipaj ri käpe pa
iwanima'. Rumal k'u qech uj ri kujk'amow
b'i ri puaq, ri qachalal ri käkik'am na ri
sipanik ri kitaq b'ik sib'alaj käkiya na mal-
tioxinik che ri Dios.
12 Je ri', rumal chi aretaq käqaya we tob'anik
ri' chke ri qachalal man xuwi taj käqaya ri
rajwaxik chke, xane rumal wa' tajin käqa'no
chi ri e are' sib'alaj käkiya na maltioxinik che
ri Dios.
13 Ri e are' käkiya na u q'ij ri Dios. We
tob'anik ri' kuk'ut chkiwäch ri e are' chi
ri ix sib'alaj kixniman che ri Utzalaj Tzij
re ri Evangelio ri kätzijox chrij ri Cristo.
Xuquje' käkinimarisaj na u q'ij ri Dios rumal
ri tob'anik ri xpe pa iwanima' chke ri e are',
xuquje' chke konojel.
14 Käka'n k'u na orar pi wi', sib'alaj loq' k'ut
kixkil na rumal chi q'alaj ri nimalaj u toq'ob'
ri Dios ri i riqom.
15 Qamaltioxij b'a' che ri Dios ri u sipam
chqe, ri sib'alaj loq', ri man k'o tä je' wi, ri
man käqariq tä tzij chumaltioxixik.

10

Ri apóstol Pablo kub'ij chi yo'm taqanik pu q'ab' rumal ri Qajaw Dios

1 In wa', ri Pablo, kixinb'ochi'j rumal ri
nimalaj u toq'ob' ri Cristo, xuquje' rumal
ri nimalaj rutzil ranima'. Käb'ixik chi are-
taq in k'o iwuk' sib'alaj man kinb'an tä ni-
mal. Käb'ix k'ut chi aretaq man in k'o tä
iwuk' ko kixinch'ab'ej b'i pa taq ri nu wuj ri
kintz'ib'aj b'i chiwe.
2 Kixinb'ochi'j b'a' chi aretaq kinopan
iwuk', mikoj i chuq'ab' chwe rech k'äx
kinch'aw chke jujun chiwe ix ri käkib'ij chi
man utz tä ri käqa'n pa ri qa k'aslemal.
Käkib'ij chi xa are käqa'no jas ri käka'n ri
winaq ajuwächulew. Kinya k'u nu tzij in chi
kintak'ab'a wib' chkiwäch wa' we winaq ri'.
3 Qas tzij chi ri uj xaq uj winaq. Man
kujch'ojin tä k'ut jas ri winaq ajuwächulew.
4 Je ri', rumal chi aretaq kujch'ojinik man
je' tä kujch'ojinik jas ri kech'ojin ri winaq,
xane are käqakoj ri chuq'ab' ri u yo'm ri Dios
chqe chusachik u wäch apachike ri käkikoj ri
winaq che ki to'ik kib'.
5 Je ri' kujkowinik käqasach u wäch
apachike tzijtal ri käkiyak ri winaq chqij,
xuquje' apachike u wäch q'ateb'al ri ruk'
nimal käkikojo rech ri winaq man qas tä
käketamaj u wäch ri Dios. Käqachap na
ronojel ri ki chomanik ri winaq, käqaya k'u
pu q'ab' ri Cristo rech keniman che ri Are'.
6 Aretaq k'ut ri ix iwetam chik jas ri' ri qas
kojonik, käqaya qa tzij chuk'äjisaxik ki wäch
ri man keniman taj.
7 Ri ix are keiwil ri winaq jas ri ki
b'antajik. We k'o jun kuna' pa ranima' chi
qas rech ri Cristo, qas kuchomaj b'a' chi jas
ri are' rech ri Cristo ri uj xuquje' uj rech ri
Cristo.
8 Pune b'a' kinya jub'iq' u wi' ri taqanik ri
k'o pa qa q'ab', man kink'ix taj. Yo'm k'u we
taqanik ri' pa qa q'ab' rumal ri Qajaw Dios
rech käk'oji u chuq'ab' ri i kojonik. Man are
tä k'u chusachik i wäch.
9 Man kwaj taj chi kichomaj chi xa kix-
inxib'ij kumal taq ri nu wuj.
10 Käb'ixik chi sib'alaj k'äx kinch'aw chiwe
pa taq ri nu wuj, chi sib'alaj k'äx kätaq ri tzij
ri k'o chupam. Käb'ix k'ut chi aretaq in k'o
iwuk' man k'o tä nu chuq'ab', xuquje' ri nu
tzij xa tzel kätatajik.
11 Jachin k'u ri käb'in wa' we tzij ri' ra-
jwaxik käretamaj chi jas ri kujch'aw pa taq
ri qa wuj ri qa taqom b'i chiwe aretaq naj uj
k'o wi, je ri' xuquje' kujch'aw na aretaq uj
k'o iwuk' chwinaqil.
12 Man kukoch' tä qanima' käqajunamaj
qib' kuk' jujun ri xa käkiya ki q'ij chb'il kib' o
käqa'n qe jas ri käka'n ri e are'. We winaq ri'
xa ki konil käka'no aretaq xaq e are' keb'inik
chi utz ri tajin käka'no, aretaq käkijunamaj
kib' ri jun ruk' ri jun chik.
13 Ri uj man käqa'n tä nimal che jachike
ri man ya'tal tä chqe. Ri Dios are käk'utuw
na chqawäch jawije' rajwaxik kujtäni wi
chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Are'. Are k'u
yo'winaq chqe chi kujopan iwuk' ix pa Cor-
into.
14 Rumal ri' man xujel tä chrij ri ya'tal
chqe. Are ta je ri', we ta mat uj ri' ri uj
k'olinaq chik iwuk'. Are k'u ri uj ri xujopan
iwuk' nab'e chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chrij ri Cristo.
15 Man käqa'n tä nimal che ri chak ri
ka'nom nik'iaj chik, ri je' ta ne ri uj,
uj b'anowinaq wa'. Xane käqayej chi ri
ix kixkojon na más. Rumal chi we je
ri' kib'ano, kujkowinik kujchakun na más

chixol. Man kujel tä k'u chrij ri ya'tal wi chqe.

16 Te k'u ri' käqachomaj kujel chi na apan rech käqatzijoj na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa taq ri nik'iaj tinimit chik ri e k'o apan jela' chiwe ix. Man käqa'n tä k'u nimal che ri chak ri u b'anom jun chik.

17 Jachin ri qas kraj kunimarisaj rib', are chunimarisaj rib' rumal ri u b'anom ri Qajaw Dios.

18 Je ri', rumal chi ri winaq ri utz kilitaj wi man are tä ri' ri utz käch'aw chrij chb'il rib', xane are ri käyi' u q'ij rumal ri Dios.

11

Ri apóstol Pablo käch'aw chkij ri jule' winaq ri käka'n che kib' chi e apóstoles

1 ¡Kwaj ta ne in chi kinikuy na jub'iq', pune b'a' je' kinch'awik jas jun konalaj winaq! Chib'ana b'a' toq'ob', chinikuyu b'a'.

2 Sib'alaj kinna' k'äx pa wanima' chiwe. Are k'u ri Dios yo'winaq wa' we k'äx ri' pa wanima'. Je ri', rumal chi ri ix, ix nu yo'm chi che k'ulanem ruk' ri Cristo. Are k'u kwaj kixintak'ab'a chuwäch ri Are' je' jas jun q'apoj ali ri xuwi ruk' Are' käk'uli wi.

3 Kinxej k'u wib' we ne je' kib'ano jas ri xub'an ri Eva ri xsub' rumal ri kumätz ruk' ri itzel u no'j. We ne ruk' jub'iq' kiya iwib' pa sub'ik, man ruk' tä k'u ri i chomanik, man ruk' tä ronojel iwanima' kixpatänin che ri Cristo.

4 Ri ix k'ut sib'alaj utz kib'an che ki k'ulaxik ri winaq ri käkitzijoj jun Jesús chik ri man junam tä ruk' ri käqatzijoj uj chiwe. Xuquje' sib'alaj utz u k'amik jun espíritu chik kib'ano ri man junam tä ruk' ri i k'amowam chik. Xuquje' kixkojon che jun evangelio chik ri man junam tä ruk' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru tob'anik ri Dios ri qa tzijom uj chiwe.

5 Kinchomaj k'ut chi man are tä nim na ki b'anik chnuwäch in we jule' apóstoles ri' ri man qas e apóstoles, ri ix teren chkij.

6 Pune b'a' ri in man qas tä ruk' utzil kinch'awik, ri wetamanik k'ut man je' tä ri'. Qa k'utum k'u wa' chiwäch ix amaq'el pa ronojel ri qa'nom.

7 ¿A xa ta k'u lo man utz tä xinb'ano aretaq xintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe, man k'o tä jas xintoq'ij chiwe? ¡Man je' taj! Xinqasaj k'u nu q'ij in chb'il wib' chub'anik utzil chiwe, rech känimar i q'ij ix.

8 Xink'am puaq chke nik'iaj qachalal kojonelab' chik aretaq xintoj kumal rech kinkoj wa' che i patänixik ix.

9 Aretaq xink'oji iwuk', man k'o tä latz' xinya che jachin jun chiwe aretaq k'o nu rajwaxik. Ri xajwataj chwe are k'u xeyo'w ri qachalal ri xepe pa Macedonia. Je ri' xinchajij wib' rech man k'o tä latz' xinya chiwe. Je' k'u kintaqej na u b'anik wa'.

10 Qas jikil ri wanima', je' jas ri qas tzij chrij Cristo ri wetamam, chi pa taq ri tinimit re ri Acaya man k'o tä jun ri käkowinik kesan na chwe ri kikotemal ri' ri kinna' pa ri wanima'.

11 ¿Jas che je' kinb'ij wa'? ¿A xa lo man kixwaj taj? ¡Man je' tä ri'! Ri Dios retam chi sib'alaj kixwaj.

12 Ri tajin kinb'ano, kintaqej k'u na u b'anik wa', rech man kinya tä chke ri nik'iaj winaq chik ri te' xinb'ij chiwe chi käka'n ke jas ri käqa'n uj. Je ri' rech man k'o tä käka'n wi nimal, rech man kekikot tä na jas ri kujkikot wi uj.

13 E are' k'u taq wa' ri xaq käkib'ij chi e apóstoles, winaq ri xaq kekisub' nik'iaj chik, ri käka'n che kib' chi e apóstoles, chi e are' u taqo'n ri Cristo.

14 Man kajmab'al tä k'u wa', rumal chi ri Satanás kub'an che rib' chi are jun ángel re saqil.

15 Rumal ri' man kajmab'al tä ri' chi ri patänil taq re ri Satanás xuquje' käka'n che kib' chi e b'anal taq utzil. Aretaq k'ut käpe ri k'isb'al re ri ki k'aslemal we winaq ri', ri tojb'al re ri käka'no are kok na chkij.

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri k'äx ri u riqom rumal ru patänixik ri Dios

16 Jumul chik kinb'ij chiwe: K'o jun muchomaj chi xa in elinaq ch'uj. We k'u je wa' kichomaj, chiya b'a' chwe chi kinch'aw iwuk' je' jas jun ch'uj achi, rech ri in kuya' kinnimarisaj jub'iq' wib'.

17 Ri tajin kinb'ij chanim ri' man are tä ri Dios in taqowinaq chub'ixik, xane ruk' nu ch'ujlal tajin kinb'ij wa', je' ta ne chi qas tzij xa tajin kinnimarisaj wib'.

18 Rumal chi e k'ia ri käkinimarisaj kib' che ri jastaq rech ruwächulew, ri in xuquje' kinnimarisaj na wib'.

19 Rumal chi ri ix sib'alaj k'o ri i no'j, utz k'u kib'an che ki k'ulaxik ri winaq ri xa e ch'uj.

20 Ri ix sib'alaj utz kib'an che ki k'ulaxik ri winaq ri kixkitaq che ki patänixik, ri xaq käkich'ak puaq chiwij, ri kesub'un chiwe ruk' nimal rech käka'n ke chiwe, ri tzel kixkil wi, ri xuquje' kixkich'ay chipalaj.

21 Pune b'a' kink'ixik, kinb'ij chi ri uj man k'o tä ri qa k'a'nal chub'anik wa'.

Apachike k'u ri man käkixej tä wi kib' ri e are' che, ri in xuquje' man kinxej tä wib' che. Xa b'a' kinch'aw jas jun ch'uj.

22 ¿A hebreos ri e are'? Ri in xuquje' in hebreo. ¿A e winaq aj Israel ri e are'? Ri in xuquje' in aj Israel. ¿A are ri Abraham ki mam ri e are'? Ri in xuquje' are nu mam ri Abraham.

23 ¿A e patänil taq re ri Cristo ri e are'? Ri
in sib'alaj kinpatänij na ri Cristo chkiwäch
ri e are', pune b'a' je' kinch'aw jas jun ch'uj
aretaq je' kinb'ij wa'. Nim na ri chak nu
b'anom chkiwäch ri e are', k'ia mul k'ut nu
riqom ch'ayik chkiwäch ri e are', k'ia mul in
kojom pa che' chkiwäch ri e are', k'ia mul
k'ut tzukum nu kämisaxik kumal ri winaq.
24 Job' mul xintij ri juwinaq b'elejlajuj
ch'ayik kumal ri winaq aj Israel.
25 Oxmul in ch'ayom ruk' che' kumal ri
romanos, jumul k'ut xinb'an chab'aj. Ox-
mul xqaj ri barco ri in b'enaq wi chuxe' ri
ja'. Jumul ri' xink'oji jun q'ij ruk' jun aq'ab'
puwi' ri nimalaj uwoja' re ri mar.
26 K'ia mul nu b'anom b'inem. Xa jub'iq'
k'ut man in käminaq pa taq nimaq taq
ja', xa jub'iq' man in käminaq kumal taq
elaq'omab', kumal ri nu winaqil in o kumal
estranjerab'. Xa jub'iq' man in käminaq pa
taq tinimit, pa taq juyub', pa ri mar, xuquje'
kumal ri winaq ri xaq käkib'ij chi e qachalal.
27 Sib'alaj nu riqom k'äx pa taq chak ri
kuya nimalaj kosik, k'ia mul k'ut elinaq nu
waram. Nu riqom numik, xuquje' chaqi'j
chi'. K'ia mul man k'o tä nu wa. Nu riqom
k'äx rumal ri tew, man xub'an tä k'u ri
watz'iaq.
28 Man xuwi tä k'u wa' ri k'äx ri nu riqom,
xane ronojel q'ij sib'alaj kinok il chke taq
konojel ri qachalal kojonelab'.
29 We k'o jachin jun ri man k'o tä u
chuq'ab', kinna' wa' pa wanima' chi je' ta
ne in ri' man k'o tä nu chuq'ab'. We k'o
jachin jun ri xb'an che chi kätzaqik xa rumal
ri kub'an jun chik, ri in kink'ixik, xuquje'
käpe woyowal.
30 We rajwaxik kinnimarisaj wib', kinni-
marisaj na wib' rumal ri käk'utuwik chi man
k'o tä nu chuq'ab'.
31 Ri Dios, ru Tat ri Qajaw Jesucristo, ri
taqal che chi käyi' u q'ij amaq'el ronojel q'ij
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, ri Are'
retam chi qas tzij ri kinb'ij.
32 Aretaq xink'oji pa ri tinimit Damasco, ri
q'atal tzij ri käpatänin che ri tat Aretas ri nim
taqanel xeukoj chajinelab' chi' ri u chi' taq
b'e re ri tinimit Damasco che nu k'amik b'i
pa che'.
33 Xinqasax k'u b'i pa jun chikäch ruk' jun
kolob' pa jun ventana ri k'o pa ri tapya ri k'o
chrij ri tinimit. Xa je ri' man xinqaj tä pa ki
q'ab'.

12

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri k'utum chuwäch rumal ri Dios

1 Man k'o tä kuch'ak jun we kunimarisaj
rib'. Pune je ri', rajwaxik wi chi kintzijon
chrij ri xuk'ut ri Qajaw Jesús chnuwäch, ri
xq'alajisax rumal.
2 Wetam u wäch jun achi* ri kojonel che ri
Cristo, xke' kajlajuj junab' wa' xk'am b'i k'ä
pa ri urox kaj. Man wetam tä k'ut we xk'am
b'i chwinaqil o man chwinaqil taj. Xuwi ri
Dios retam.
3 Wetam k'ut chi ri achi ri' xk'am b'i
chikaj. We chwinaqil xk'am b'ik o man
chwinaqil taj, man wetam tä wa'. Xuwi ri
Dios retam.
4 Xk'am k'u b'i we achi ri' pa ri je'lalaj
k'olib'al "paraíso" u b'i', jawije' xeuta wi tzij
ri man etamtal taj, ri man ya'tal tä che jun
winaq kub'ij.
5 Ri in kinkowinik kinnimarisaj wib' che
jun achi jas ri achi ri', ri in k'ut man kinni-
marisaj tä wib', xane xaq xuwi kinnimarisaj
wib' che ronojel ri käk'utuwik chi man k'o tä
nu chuq'ab'.
6 Pune ta k'u ri in kwaj kinnimarisaj wib',
man xa tä k'u jun konil ri' rumal chi xuwi
are tajin kinb'ij ri qas tzij. Man kinb'an
tä k'ut rech man k'o tä jun kuchomaj chi
sib'alaj nim na nu b'anik chuwäch ri kärilo
kinb'ano o ri kuto chi kinb'ij.
7 Rech man kinnimarisaj tä wib' che ri
xuq'alajisaj ri Dios chnuwäch, ri sib'alaj
e kajmab'al wa', xya'taj jun k'äxalaj yab'il
chwe ri je' ta ne jun k'ix ri ch'ikil che ri
nu cuerpo. Jun yab'il wa', ru taqom loq ri
Satanás chub'anik k'äx chwe.
8 Oxmul nu b'ochi'm ri Dios. Xinta' che chi
käresaj wa' we k'äx ri' pa ri nu cuerpo.
9 U b'im k'u ri Dios chwe: "Ri nu toq'ob'
ri k'o pa wi' xuwi wa' ri rajwaxik chawe.
Qas q'alaj k'u na ri nu chuq'ab' aretaq ri
winaq man k'o tä u chuq'ab' ri are'," —xcha
chwe. Rumal ri' kinkikotik chi man k'o tä nu
chuq'ab', rech käq'alajin ru chuq'ab' ri Cristo
pa ri nu k'aslemal.
10 Rumal ri' kinkikotik chi man k'o tä nu
chuq'ab', kinkikotik pune kinyoq'ik, pune
man k'o ri kajwataj chwe, pune käb'an k'äx
chwe kumal ri winaq, pune kinriq k'äxk'ol
rumal ru patänixik ri Cristo. Je ri', rumal chi
aretaq man k'o tä nu chuq'ab' are chi' kinna'
chi qas k'o nu chuq'ab'.

Ri apóstol Pablo sib'alaj kok il chke ri qachalal kojonelab' aj Corinto

11 Je' xinb'antaj jun ch'uj aretaq xinni-
marisaj wib' chb'il wib'. Ix k'ut xinitaqchi'j
chi je' kinb'ano. Are k'u ix ri' ri rajwaxik
kinimarisaj nu q'ij. Man are tä k'u nim na
ki b'anik chnuwäch in ri jule' taq apóstoles
ri' ri i terenem ix, pune b'a' man nim tä nu
b'anik in chiwäch ix.
12 Ri chak ri xinb'an iwuk' ruk' nimalaj
paciencia, are xb'antaj wa' kuk' nimaq taq

* **12:2** Ri achi ri' are ri Pablo mismo.

k'utb'al, etal, xuquje' kajmab'al ri xk'utuwik chi qas tzij in apóstol.

13 Man are tä k'u nim na xeinwil wi ri nik'iaj taq qachalal kojonelab' chik chiwäch ix. ¿A xa k'äx kina' ix chwe rumal chi man xinta' tä ri nu rajwaxik chiwe? We k'u are je ri', xa b'a' chisacha nu mak che ri k'äx ri xinb'an chiwe.

14 Kämik k'ut nu b'anom chi u b'anik wib' rech kinopan iwuk' churoxmul. Man kinya tä k'u latz' chiwe. Man are tä k'u kintzukuj ri k'o iwuk', xane ix ri' ri kintzukuj. Are k'u ri nan tat ri rajwaxik käkich'ak puaq che ki tzuqik ri kalk'ual, man are tä ri alk'ualaxelab' ri rajwaxik käkich'ak puaq che ri ki nan ki tat.

15 Ri in ruk' kikotemal kinsach na ri k'o wuk'. Kinya k'u nu tzij, kinriq na in apachike u wäch k'äx chub'anik utzil chiwe. Pune b'a' kinwilo chi aretaq sib'alaj kixwaj na, ri ix man qas tä kiniwaj in.

16 E k'o k'u jujun ri pune käkich'ob'o chi man xinya tä latz' chiwe, käkib'ij chi xa xixinsub'u rech kixqaj pa nu q'ab'.

17 ¿A xa ta k'u xixinsub' rumal jun chke ri xeintaq b'i iwuk'? ¡Man je' taj!

18 Xinta' toq'ob' che ri Tito chi kopan na iwuk', xuquje' xintaq b'i ri jun qachalal chik ruk'. ¿A xa ta k'u xixusub' ri Tito? ¿A mat qas tzij chi junam qa no'j ri uj kieb', xuquje' junam ri qanima'? ¡Je', je ri'!

19 We ne ri ix kichomaj chi xa tajin käqato' qib' chiwäch. ¡Man je' tä k'u ri'! Xane chuwäch ri Dios tajin kujtzijon wi pa ru b'i' ri Cristo. Loq'alaj taq qachalal, ronojel k'u wa' ri käqa'no, käqa'n wa' rech ri ix käk'oji u chuq'ab' ri i kojonik.

20 Kinok il chiwe chi aretaq kinopan iwuk' kinriqo chi man je' tä i b'anom jas ri kwaj in, xuquje' chi ri in man je' tä nu b'anik in jas ri kiwaj ix. Kinok il chiwe chi kinriq ne chi k'o ch'oj chixol, chi k'äx kina' chb'il taq iwib', chi k'o iwoyowal, chi kinriq ne chi xuwi kitzukuj ri utz chiwe ix, man kitzukuj tä k'u ri utz chke nik'iaj chik, chi kiyak tzijtal, chi kib'ij tzij chb'il taq iwib', chi kib'an i nimal, chi i tukim k'u iwib'.

21 Kinok il chiwe chi aretaq kinopan chi jumul iwuk', ri nu Dios käresaj nu k'ixb'al rumal iwech, kinoq' k'u ri' rumal chi e k'ia chiwe ri tzojer loq e makuninaq, man ki yo'm tä k'u kan u b'anik ronojel u wäch mak ri äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' chkiwäch ri winaq, xane xaq are käka'n na jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', käka'n k'u ke ronojel u wäch etzelal jachike ri utz käkil wi.

13

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri kojonelab', kuya k'u b'i rutzil ki wäch

1 Are b'a' urox mul wa' ri kinopan iwuk'. Ronojel ri kächomax rij rajwaxik kächomax wa' ruk' ri ki tzij kieb' o we ne oxib' qachalal ri käkiq'alajisaj ri xb'anik (je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik).

2 Chke ri e makuninaq kan nab'e, xuquje' chke konojel, kämik ri naj in k'o wi, kinb'ij chi na jumul ri pixab' ri xinya chiwe aretaq xinopan iwuk' chukamul, chi we kinopan chi jumul iwuk' man kintoq'ob'isaj tä na i wäch.

3 Te k'u ri' kiwil na ri tajin kitzukuj, chi ri Cristo, are käch'aw iwuk' rumal wech in. Ri Cristo k'ut man are tä jun winaq ri man k'o tä u chuq'ab' aretaq käch'aw iwuk', xane ri Are' kuk'ut na ru chuq'ab' chixol.

4 Pune qas tzij chi ri Cristo xkämisax cho ri cruz je' ta ne chi man k'o tä u chuq'ab', k'asal ri Are' kämik rumal ru chuq'ab' ri Dios. Ri uj xuquje', pune ta ne man k'o tä qa chuq'ab' junam jas ru b'anik ri Cristo, uj k'asal k'ut junam ruk' ri Are' rumal ru chuq'ab' ri Dios rech kujkowinik kujpatänin chiwe ix.

5 Chichomaj b'a' pa ri iwanima' we qas ix kojoninaq che ri Cristo. Qas china' iwib' jas ri i b'anik. ¿A mat kich'ob'o chi ri Jesucristo k'o pa ri iwanima', o we ne xaq kib'ij chi ix kojoninaq?

6 Kwaj k'ut chi kiwetamaj chi ri uj man xaq tä käqab'ij chi uj kojoninaq.

7 Käqa'n k'u orar pi wi' cho ri Dios rech ri ix man kib'an tä ri man utz taj. Man are tä k'u käqaj kujilitajik chi ri uj k'o qa no'j, xane xaq are käqaj chi ri ix kib'an ri qas utz, pune käb'ixik chi xa man k'o tä qa no'j uj.

8 Man k'o tä k'u jas kujkowinik käqa'n chrij ri qas tzij, xane xuwi are käqato' u wi' ri qas tzij.

9 Rumal ri' ri uj kujkikotik aretaq man k'o tä qa chuq'ab', rech ri ix käk'oji i chuq'ab'. Käqataqej k'u u b'anik orar pi wi' rech qas je' kixel na jas ri kraj ri Dios.

10 Kintz'ib'aj k'u b'i we wuj ri' chiwe mäjoq kinopan iwuk', rech aretaq kinopanik man rajwaxik taj kinyajan chiwe aretaq kinkoj ri taqanik ri k'o pa nu q'ab'. Are taqanik wa' ru yo'm ri Qajaw Dios chwe chuya'ik u chuq'ab' ri i kojonik, man are tä chusachik i wäch ix.

11 ¡Ch'ab'ej chik, qachalal! Chuk'isb'al ronojel kinb'ij chiwe chi chikojo i chuq'ab' rech qas je' kixel na jas ri kraj ri Dios, chiku'b'isala i k'ux, xa jun chixchomanoq, k'ol utzil chixol. We je ri' kib'ano, ri Dios ri kuya uxlanem che ri iwanima', ri xuquje' sib'alaj kixraj, käk'oji na iwuk'.

12 Chiyala rutzil i wäch chijujunal. Chitz'umaj iwib' chuwäch ri Dios chuk'utik chi kiwaj iwib'.

13 Konojel ri qachalal kojonelab' käkiya b'i rutzil i wäch.

14 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo ku-
toq'ob'isaj i wäch. Chk'ol ta na ri rutzil
ranima' ri Dios iwuk', chku'b'isax ta k'u i
k'ux iwonojel rumal ri Loq'alaj Espíritu ri
k'o iwuk' amaq'el ronojel q'ij. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ GALACIA

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri qachalal kojonelab' aj Galacia

1 In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Man in kojom tä kumal winaq, man in taqom tä kumal winaq, xane rumal ri Jesucristo, xuquje' rumal ri Dios qa Tat ri xk'astajisan ri Jesucristo chkixol ri käminaqib'.

2 Ri in, wachi'l konojel ri qachalal ri e k'o wuk', kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, ix ri' ri qachalal kojonelab' ri ix k'o pa taq ri tinimit re Galacia.

3 Are ta b'a' ri Dios qa Tat, xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

4 Ri Qajaw Jesucristo xujach rib' rech käkämisax rumal qech chutojik ri qa mak, che qa torik pu q'ab' we uwächulew ri' re etzelal. Je' xub'an wa' rumal chi are wa' u rayib'al ri Dios qa Tat.

5 ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios kämik, xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na! Amén.

Rajwaxik chi xa jun u wäch ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio kätzijoxik

6 Sib'alaj kinkajmaj wa' chi chanim tajin kiya kan ri Dios, ri xixusik'ij rumal ri toq'ob' ri xub'an Cristo chqe, tajin k'u kitaqej u tzijoxik jun "evangelio" chik ri jun chi wi.

7 Man kinb'ij taj chi qas tzij k'o chi jun qas "evangelio" chik, xane xa e k'o jujun ri kixkisacho. E are' käkaj käkik'ex ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo.

8 Pune ta ne jun chqe uj, we ne jun ángel ri käpe chikaj ri kutzijoj chiwe jun evangelio chik ri man junam tä ruk' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri qa tzijom uj chiwe, käq'at ta na tzij puwi' rumal ri Dios chi käk'äjisax u wäch ri are'.

9 Jas ri qa b'im nab'e, xuquje' kämik kinb'ij chi jumul: We k'o jun kutzijoj jun evangelio chik chiwe ri man junam tä ruk' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri ix kojoninaq wi, käq'at na tzij puwi' rumal ri Dios chi käk'äjisax u wäch ri are'.

10 ¿A are lo kwaj chi utz kinil wi kumal ri winaq chi je' kinb'ij wa? ¡Man are taj! Ri kwaj in are la' chi utz kinil wi rumal ri Dios. ¡We ta qas tzij wa' chi are kwaj chi nim kinil wi kumal ri winaq, man in tä b'a' jun qas patänil re ri Cristo!

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri xub'ano aretaq xok che apóstol

11 Chiwetamaj b'a', qachalal, chi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kintzijoj chiwe, man are tä ki chomanik winaq.

12 Man xa tä jun winaq xyo'w wa' chwe, man xa tä xintijox che rumal jachin jun, xane are ri Jesucristo xq'alajisan wa' chnuwäch.

13 Ri ix i tom jas je' ri xinb'an pa ri nu k'aslemal nab'e kanoq, aretaq xintaqej na ri e kojoninaq wi ri winaq aj Israel. Iwetam chi sib'alaj xinb'an k'äx chke ri winaq ri e rech ri Dios, e are k'u wa' ri qachalal kojonelab'. Are ta xwaj xinsach ki wäch.

14 Aretaq xintaqej na ri e kojoninaq wi ri winaq aj Israel, ri in k'o na más nu no'j chrij wa' we kojonik ri' chkiwäch k'ia chke ri nu winaqil ri junam ki junab' wuk' pa taq ri q'ij ri'. Je ri', rumal chi sib'alaj xinkoj nu chuq'ab' in chub'anik ri ki naq'atisam wi kib' ri nu mam ojer.

15 Are k'u ri Dios xinucha' tzaretaq mäjoq kil nu wäch, xinusik'ij chupatänixik rumal chi xutoq'ob'isaj nu wäch.

16 Aretaq xuchomaj chi utz je' kub'ano, xub'ano chi kinwetamaj u wäch ri u K'ojol pa wanima', rech kintzijoj ru Loq' Pixab' chrij ru tob'anik ri Are' chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Aretaq je' xb'antaj wa', man xinta' tä u no'j jachin jun winaq chik.

17 Man xine' tä pa Jerusalén chuta'ik ki no'j ri xeb'ok che taq apóstoles nab'e chnuwäch in, xane chanim xine' pa Arabia, te k'u ri' xintzelej chi jumul pa ri tinimit Damasco.

18 Ok'owinaq chi oxib' junab', te k'u ri' xine' pa ri tinimit Jerusalén. Are chi' xinwetamaj u wäch ri Pedro, olajuj q'ij k'ut xink'oji na ruk' ri are'.

19 Man k'o tä k'u jun apóstol chik xinwil u wäch chila', xane xuwi ri Jacobo ru chaq' ri Qajaw Jesús.*

20 Kinjikib'a' u b'ixik cho ri Dios chi ri tajin kintz'ib'aj b'i chiwe are ri qas tzij.

21 Aretaq xinel b'i pa Jerusalén, xine' pa taq ri juyub' re Siria xuquje' re Cilicia.

22 Man etamtal tä k'u nu wäch kumal ri qachalal kojonelab' che ri Cristo ri e k'o pa taq ri tinimit re Judea pa taq ri q'ij ri'.

23 Ri e are' xuwi ki tom u tzijol: "Ri achi ri xub'an k'äx chqe nab'e, kämik kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri kojonik ri xraj xusach u wäch nab'e," —xecha ri'.

24 Xkiya k'u u q'ij ri Dios rumal wech in.

2

Ri apóstol Pablo käk'ulax kumal ri nik'iaj apóstoles chik

* **1:19** Ri Jacobo ri' are k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' pa Jerusalén.

1 Ok'owinaq chi kajlajuj junab', te k'u
ri' xine' chi jumul pa ri tinimit Jerusalén,
wachi'l ri Bernabé. Xuquje' xink'am b'i ri
Tito wuk'.
2 Xine' pa Jerusalén rumal chi ri Dios
xuk'ut chnuwäch chi rajwaxik kine' jela'.
Chila' pa Jerusalén xeintzijob'ej ri k'amal
taq ki b'e ri kojonelab' pa ki tukiel wi,
xink'ut k'u ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
chkiwäch jas ri kintzijoj in chke ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj. Je wa'
xinb'ano rech käkilo chi man xaq tä loq' ri
chak nu b'anom o ri kinb'an na chutzijoxik
ru Loq' Pixab' ri Dios.
3 ¡Utz b'a' xkita ri xinb'ij! Che ri Tito ri
k'o wuk' man xkikoj tä ki chuq'ab' chub'ixik
chi rajwaxik kok retal ri ojer trato che ru
cuerpo, pune ri are' man aj Israel taj.
4 E k'o k'u jujun ri käka'n che kib' chi e
kojonelab' ri xaq chk'uyal xeb'ok chqaxol.
Are ta xkaj chi xok retal ri ojer trato che ri
Tito. Ri e are' xeb'ok chqaxol xaq che rilik
jas käqa'n uj, ri uj tzoqopital chi rumal ri
Cristo pu q'ab' ri ojer Pixab'. Are k'u käkaj
chi kujq'ax chi jumul pu q'ab' wa'.
5 Man jub'iq' tä xqaya qib' pa sub'ik chke,
rech ri ix kuya' kitaqej ri Qas Tzij re ri
Evangelio.
6 Ri tata'ib' k'amal taq ki b'e ri kojonelab'
ri e k'o pa Jerusalén, man k'o tä jun tijonik
chik ri xkiya chwe in. Ri e are', pune nimaq
ki b'anik, man k'o tä we in chke. Ri Dios k'ut
xaq junam keril wi konojel ri winaq.
7 Man k'o tä jun tijonik chik ri xkiya chwe,
xane xkich'ob'o chi qas tzij yo'm pa nu q'ab'
ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel
taj, je' jas ri Pedro yo'm pu q'ab' ru tzijoxik
ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq
aj Israel.
8 Are k'u ri Dios ri xtaqow b'i ri Pedro rech
kok che apóstol chkixol ri winaq aj Israel,
are ri Are' xintaqow b'i in xuquje' rech ki-
nok che apóstol chkixol ri nik'iaj winaq chik
ri man e aj Israel taj.
9 Ri Jacobo, ri Pedro, ri Juan, ri ki nimaqil
ri qachalal kojonelab', aretaq xkich'ob'o chi
qas tzij ri Dios u yo'm wa' pa nu q'ab' we
chak ri' ri nim u b'anik, xkichap ri qa q'ab',
ri in wachi'l ri Bernabé, chuk'utik chi ku-
jkaj, xuquje' chuk'utik chi utz käkilo chi ri
uj käqatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel
taj. Are k'u ri e are' käkitzijoj na wa' we
Evangelio ri' chke ri winaq aj Israel.
10 Xuwi xkib'ij chi rajwaxik kena'taj ri
meb'a'ib' chqe. Are k'u wa' xuquje' ri nu
kojom nu chuq'ab' chub'anik.

Ri apóstol Pablo kuyaj ri apóstol Pedro pa ri tinimit Antioquía

11 Aretaq k'ut xopan ri Pedro pa Antio-
quía, xajwataj na chi xinyaj chkiwäch kono-
jel rumal chi qas tzij man utz tä ri tajin
kub'ano.
12 Ri are' käwi' kuk' ri nik'iaj winaq chik
ri man e aj Israel taj. Aretaq xeopan ju-
jun winaq aj Israel ri e taqom b'i rumal
ri Jacobo, ri apóstol Pedro xutas rib' chkij
ri nik'iaj winaq, man xwi' tä chi kuk'. Je'
xub'ano rumal chi xuxej rib' chkiwäch ri
winaq aj Israel ri e naq'atalik chi kok retal
ri ojer trato che ri ki cuerpo.*
13 Xuquje' ri nik'iaj kojonelab' chik aj Is-
rael xka'n ke ri xub'an ri Pedro, xaq kieb' chi
ki wäch xka'no. Xuquje' ne ri Bernabé xuta
ri xkib'ij, xub'an re ri xka'n ri e are'.
14 Aretaq k'ut xinwilo chi ri Pedro kuk'
ri nik'iaj kojonelab' chik man qas tä utz
käka'no, chi man je' tä käka'no jas ri kub'ij ri
Qas Tzij re ri Evangelio, xinb'ij che ri Pedro
chkiwäch konojel ri e k'olik: "We ri at, at ri'
qas at jun winaq aj Israel, kab'an awe jas
ri käka'n ri nik'iaj winaq chik ri man e aj
Israel taj, ri man je' taj jas ri käka'n ri winaq
aj Israel, ¿jas che kakoj a chuq'ab' chub'ixik
chke ri nik'iaj winaq chik chi käka'n ke jas
ri e naq'atal wi ri winaq aj Israel?" —xincha
che.

Waral käqil wi chi ri winaq aj Israel käkiriq na ru tob'anik ri Dios rumal ri kojonik je' jas ri nik'iaj winaq chik

15 Ri uj, uj winaq aj Israel rumal chi je' qa
b'anik wa' xil qa wäch. Ri uj, pune ta ne uj
ajmakib', man uj ajmakib' taj je' jas ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj ri kepe pa
nik'iaj tinimit chik.
16 Pune ta ne je ri', qetam chi jun winaq
man jikom tä ri ranima' ri' cho ri Dios rumal
ru b'anik ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri
qa mam Moisés, xane xuwi käjikomataj ri
ranima' rumal chi käkojon che ri Jesucristo.
Rumal ri' ri uj xuquje' uj kojoninaq che ri
Jesucristo rech käjikomataj ri qanima' cho ri
Dios xa rumal chi uj kojoninaq che ri Cristo,
man rumal tä ru b'anik ri kub'ij ri Pixab'.
Man k'o tä k'u jun winaq ri käjikomataj ri
ranima' cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij
ri Pixab'.
17 We k'u aretaq käqaj chi käjikomataj ri
qanima' cho ri Dios rumal ri Cristo, kel k'u
chi saq chi ri uj, uj ajmakib', ¿a kel kub'ij lo
ri' chi ri Cristo are käb'anow ajmakib' chqe?
¡Man je' tä k'u ri'!
18 We k'u ri in kinyak chi loq jumul ri
tijonik ri xinsach u wäch, keintijoj chi jumul
ri winaq che, mak ri' ri kinb'ano.
19 Ri in k'ut, je' ta ne in käminaq chik
chuwäch ri u Pixab' ri Moisés. ¡Tzare ri
Pixab' xinkämisanik! Je' xink'ulmaj rech qas
kink'asi na chupatänixik ri Dios.

* **2:12** "Circuncisión": Chawila' ri Hechos 7:8, nota.

20 Je' ta ne in käminaq chik, in ripil cho ri
cruz junam ruk' ri Cristo. We je ri', man in
tä chik in k'aslik, xane are ri Cristo k'asal chi
pa ri wanima'. Ri nu k'aslemal kämik cho we
uwächulew, are wa' ri k'aslemal ri xinriqo
rumal chi xinkojon che ri Cristo ru K'ojol ri
Dios, ri xinraj, ri xujach rib' pa ri kämikal
rumal wech.
21 Ri in sib'alaj nim kinwil wi chi ri Dios
xutoq'ob'isaj qa wäch. Qas tzij man kwaj taj
kinwetzelaj wa'. We ta kuya' käjikomataj ri
qanima' cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij
ri Pixab', xaq ta b'a' loq' ri' xkämisax ri Cristo.

3

Xuwi rumal chi kujkojonik k'o ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios pa qanima'

1 Ri ix, ix aj Galacia, ¡sib'alaj man kita tä
tzij! ¿Jachin lo ri xub'an sub'unik chiwe,
ri xixsub'uwik rech man kinimaj tä ri Qas
Tzij? Aretaq xqatzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios
chiwe, qas utz xqa'n chuq'alajisaxik wa'
chiwäch jas ri xub'an ri Jesucristo, jas ri
xkämisax ri Are' cho ri cruz.
2 Xuwi b'a' kwaj chi kib'ij chwe: ¿A k'o
ri Loq'alaj Espíritu pa iwanima' rumal ru
b'anik ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa
mam Moisés? ¡Man je' tä ri'! ¿A mat rumal
chi xikoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri
xito? ¡Je', je ri'!
3 ¿A are k'u kichomaj u k'isik xaq ruk' ri
i chuq'ab' ix ri xichaplej u b'anik ruk' ru
chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu? ¡Sib'alaj b'a'
man kok tä tzij ri' pa i jolom!
4 ¿A xaq loq' i ch'ijom k'ia k'äxk'ol pa ri i
k'aslemal? Kwaj b'a' chi qas tzij k'o u patän
wa' chiwe.
5 Aretaq ri Dios kuya ri Loq'alaj Espíritu
chiwe xuquje' kub'an taq kajmab'al chixol,
¿jas che je' kub'an wa'? Man kub'an tä ri'
xa rumal chi kib'ano jas ri kub'ij ri Pixab' ri
xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, xane rumal chi
kita ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xuquje'
kikojo.
6 Ri qa mam Abraham xkojon che ri Dios,
rumal k'u ri' xq'alajisax rumal ri Dios chi
jikom ranima' ri are'.
7 Qas rajwaxik b'a' chi kiwetamaj chi ri
qas ralk'ual ri qa mam Abraham, e are' wa'
konojel ri kekojonik.
8 Chupam ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik u b'im loq ri Dios ojer chi kub'an
na jikom che ri kanima' ri nik'iaj winaq chik
ri man e aj Israel taj we kekojonik. Rumal
ri' xuya u b'ixik we utzalaj tzij ri' che ri qa
mam Abraham: "Ronojel ki wäch winaq ri
e k'o cho ruwächulew ketewchitaj na rumal
awech," —xcha che.
9 Ri qa mam Abraham xkojonik, xuriq k'u
ru tewchib'al ri Dios. Xaq je ri' konojel ri
kekojonik ketewchitaj na junam jas ri xb'an
che ri are'.
10 Konojel ri ki jikib'am ki k'ux chrij ri
Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, käq'at
na tzij wa' pa ki wi' rumal ri Dios chi
käk'äjisax ki wäch. Tz'ib'tal k'u pa ru Loq'
Pixab' ri Dios, kub'ij: "Jachin ri man kub'an
tä ronojel ri tz'ib'tal chupam ri wuj re ri
Pixab' amaq'el ronojel q'ij, käk'äjisax na u
wäch wa'," —kächa'.
11 Qas elinaq k'u chi saq chi man k'o tä
jun winaq ri käjikomataj ri ranima' cho ri
Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab' ri
xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. Kub'ij k'u pa ru
Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri winaq
ri jikom ranima' cho ri Dios kuriq na ri
k'aslemal ri man k'o tä u k'isik rumal chi
käkojonik," —kächa ri'.
12 Are k'u ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam
Moisés man kub'ij taj chi rajwaxik käkojon
jun, xane kub'ij: "Jachin ri kunimaj ronojel
we Pixab' ri' käk'oji na ri' ru k'aslemal rumal
wa'," —kächa'.
13 Ri Cristo xujutoro, xujuto' rech man
kuya' taj käq'at tzij pa qa wi' chi käk'äjisax qa
wäch xa rumal rech ri Pixab'. Ri Are' xuriq
wa' we k'äx ri' rumal qech uj. Tz'ib'tal k'u
pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: "Käk'äjisax
na u wäch ronojel winaq ri käxekb'ax cho jun
che'," —kächa'.
14 Je ri' xub'an ri Dios rech rumal ri Cristo
Jesús käya'taj chke ri winaq ri man aj Israel
taj ri tewchib'al ri xuchi'j ri Dios che ri qa
mam Abraham. Je ri' rech qonojel ri kujko-
jonik käk'oji pa qanima' ri Loq'alaj Espíritu
ri xuchi'j ri Dios.

Waral käqil wi ru jalb'em rib' ri Pixab' ruk' ri tewchib'al ri xuchi'j ri Dios

15 Qachalal, qesajmpe qa no'j chrij ri
käka'n ri winaq: Aretaq jun winaq kub'an
jun trato o jun testamento,* kutz'ib'aj kan
ru b'i' chupam, man k'o tä k'u jun winaq
chik ri käkowinik käturuwik, o kuya u wi'.
16 Je k'u ri' ri Dios xub'ij chi kutewchij na
ri qa mam Abraham xuquje' jun rachalaxik
ri kil na u wäch pa taq ri q'ij ri kepe na. Man
kub'ij tä ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
"Keutewchij na xuquje' ri rachalaxik ri kil
na ki wäch," je' tä ne e k'ia ri tajin kub'ij, xane
kub'ij: "Jun rachalaxik ri kil na u wäch," ri
kel kub'ij wa' chi are "xa jun". Are k'u ri
Cristo wa'.
17 Ri kwaj kinb'ij are wa': Ri Dios xub'an
jun trato ruk' ri qa mam Abraham, xujikib'a
k'u u b'ixik wa'. Rumal wa' ri Pixab' ri
xutz'ib'aj ri qa mam Moisés ri k'ä te xpe wa'
ok'owinaq chi kiejeb' cientos ruk' juwinaq
lajuj junab', man käkowin tä chusachik u
wäch wa' we trato ri'. Man käkowin tä k'u wa'

* **3:15** Pa ru Loq' Pixab' ri Dios xaq e junam ri kieb' tzij "trato" ruk' "testamento".

kub'ano chi mat k'o chi u patän ri xuchi'j loq ri Dios.

18 We ta je ri' ri kuya ri Dios chqe, Are kuya wa' xa rumal chi kujniman che ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, man xa tä b'a' are rumal chi ri Dios xuchi'j loq wa'. Ri Dios k'ut xa rumal chi xuchi'j wa' che ri qa mam Abraham, Are xusipaj wa' che.

19 We je ri', ¿jas k'u u patän ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés? Are xyi' wa' chuk'utik ri ki mak ri winaq. Xuwi k'u k'o xupatänij wa' k'ä xpe na ri Cristo ri rachalaxik ri qa mam Abraham ri xb'ixik chi kil na u wäch rumal chi che ri Are' xyi' wi ri xuchi'j ri Dios. Ri Dios k'ut xtaqan chuya'ik ri Pixab' kumal ri ángeles pu q'ab' jun ri käch'aw pa ki wi' ri winaq ruk' ri Are'. Are wa' ri qa mam Moisés.

20 Aretaq ri Dios k'o ri xuchi'j che ri qa mam Abraham, xaq xuwi che ri are' xub'ij wi wa'. Man k'o tä jun q'axal tzij xukojo, man k'o tä jun ángel, man k'o tä k'u jun winaq.†

Waral käqil wi ru patän ri Pixab' ri xtz'ib'ax rumal ri qa mam Moisés

21 ¿A kel lo kub'ij wa' chi ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés kuk'ulelaj ri xuchi'j loq ri Dios? ¡Man je' tä ri'! We ta ri Pixab' ri xyi'k käkowinik kuya k'aslemal, te k'u ri' qas käjikomataj na ri' ri qanima' cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab'.

22 Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij chi konojel ri e k'o cho ruwächulew je' ta ne e tz'aptal pa che' xa rumal ri ki mak. (Kel kub'ij wa' chi e k'o pu q'ab' ri ki mak.) Je ri' rech ri winaq ri kekojon che ri Jesucristo kuya' käyi' na chke ronojel ri xuchi'j ri Dios xa rumal ri ki kojonik.

23 Aretaq mäja' käpe ri Jun ri kujkojon na che, je' ta ne chi uj tz'aptal pa che' rumal ri Pixab', qeye'm k'ut chi käpe ri Are', kuk'ut rib' chqawäch.

24 Je ri' ri Pixab' are chajil qe petinaq loq chuk'amik qa b'e k'ä xpe na ri Cristo, rech aretaq kujkojon che ri Are' käjikomataj na ri qanima' cho ri Dios.

25 Kämik k'ut rumal chi petinaq ri Jun ri kujkojon na che, ya man uj k'o tä chi pu q'ab' ri Pixab' ri chajil qe ri xuk'am qa b'e.

26 Iwonojel k'ut, ix ralk'ual ri Dios rumal chi ix kojoninaq che ri Cristo Jesús.

27 Iwonojel ri ix b'anom i qasna' rech xa ix jun chik ruk' ri Cristo, ch'uqtal k'u iwij rumal ri Are' je' jas ri kib'ano kich'uq iwib' ruk' ri i q'u'.

28 Man nim tä u b'anik kämik we jun winaq are aj Israel, o are jun u wäch winaq chik, we kächakunik, k'o pu q'ab' jun u patrón o we ne man k'o tä u patrón. Man nim tä u b'anik we are achi o are ixoq, rumal chi iwonojel xa ix jun chik ruk' ri Cristo Jesús.

29 We ri ix, ix rech ri Cristo, qas tzij b'a' ri' ix rachalaxik kan ri qa mam Abraham, kiwechb'ej k'u na ru b'im ri Dios chi kuya na.

4

1 Ri kwaj kinb'ij are wa': Aretaq ri ralk'ual jun winaq k'ä ak'al na, käyi' k'u kan rechb'al, xaq junam ri' ruk' jun chke ri patäninelab' ri e k'o pa ri ja, pune k'u are rajaw konojel ri jastaq.

2 We ak'al ri', e k'o winaq ri kechajinik, ri xuquje' keilow ri jastaq re ri are' k'ä kel na pa ki q'ab' ri chajil taq re pa ri q'ij ru b'im kan ru tat ri ak'al.

3 Je k'u ri' ri uj xuquje'. Aretaq je' ta ne uj ak'alab', uj k'o pu q'ab' ri ki taqanik ri winaq ajuwächulew, jas ri xkichomaj ri e are'.

4 Aretaq k'ut xopan ri q'ij, ri Dios xutaq loq ru K'ojol ri xil u wäch rumal jun ixoq. Are ri Are' jun aj Israel xk'iyik, xunimaj k'u ri ki Pixab' ri winaq ri'.

5 Je ri' xub'ano rech ri uj, ri uj k'o pu q'ab' ri Pixab' ri', kujtzoqopitajik, kujok k'u che ralk'ual ri Dios.

6 Chuk'utik k'ut chi ix ralk'ual chi ri Dios, ri Are' xutaq loq ri Espíritu rech ri u K'ojol pa ri iwanima'. Ri Loq'alaj Espíritu ko kuraq u chi', kub'ij: "¡Abba!" ri kel kub'ij: "¡Nu Tat!" —kächa'.

7 Rumal k'u ri' ri ix, ix ralk'ual chi ri Dios, man xaq tä ix patäninel chik. Rumal chi ix ralk'ual ri Dios, ri Are' kuya na ri iwechb'al rumal ri Cristo.

Ri apóstol Pablo kok il chke ri kojonelab'

8 Ri ix nab'e kanoq aretaq man qas tä iwetam u wäch ri Dios, xa i kojom iwib' che ki patänixik taq tiox ri man qas e dios taj.

9 Are k'u ri kämik qas iwetam chi u wäch ri Dios, o ri jikom na u b'ixik are chi ri ix qas etamtal chi i wäch rumal ri Dios. ¿Jas k'u che kiwaj kixtzelej chi jumul ruk' ri ojer taq i chomanik ri man k'o tä ki patän, ri man k'o tä käch'ak chkij? ¿Jas k'u che kiwaj kiya chi jumul iwib' chunimaxik ri ojer taq i chomanik, je' ta ne chi ix patänil taq ke?

10 Ri ix xaq are kib'an nimaq'ij, kichajij jujun taq q'ij, jujun taq ik', jujun taq ajilab'al, xuquje' jujun taq junab'. (Kichomaj chi are wa' kub'ano chi ix utz kixil wi rumal ri Dios.)

11 Kinxej wib' we ne xaq loq' in chakuninaq chixol chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.

12 Qachalal, kixinb'ochi'j chi kib'an iwe jas ri nu b'anom in, miya k'u iwib' pu q'ab' ri Pixab'. Ri in xuquje' nu b'anom we jas ri

† **3:20** Kel kub'ij wa' chi nim na u b'anik ri xuchi'j ri Dios che ri mam Abraham chuwäch ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri mam Moisés.

ix (ri man ix aj Israel taj, man ix k'o tä k'u pu q'ab' ri Pixab'). Ri ix, man k'o tä jumul i b'anom k'äx chwe.

13 Ri ix k'ut iwetam chi xa rumal jun yab'il xinkanaj iwuk', xintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe nab'e mul.

14 Sib'alaj k'äx k'u ri yab'il ri xinriqo. Man ruk' tä k'u ri' chi k'o k'äx chwe xiwetzelaj ta nu wäch, xinipaqchij ta apanoq. Xane xinik'ulaj je' ta ne in jun ángel rech ri Dios, je' ta ne chi in, in ri' ri Jesucristo.

15 ¿Jas xib'ano chi man k'o tä chik ri kikotemal ri xina' nab'e? Kuya' kinb'ij chi qas tzij xinwilo jas ri rutzil iwanima' chwe aretaq xink'oji iwuk'. We ta xixkowinik xiwesaj ta ri' ri i waq'äch, xiya ta ri' chwe che nu to'ik.

16 ¿A xa ta k'u xinb'an nu k'ulel chiwe rumal chi xinb'ij ri qas tzij?

17 E k'o jule' winaq ri je' ta ne sib'alaj kixkaj, man utzil tä k'ut ri käkaj chiwe. Are käkaj kixkitas chqij, rech ri ix ke' iwanima' kuk' ri e are'.

18 Utz k'ut aretaq e k'o ri käkaj käka'n utzil chiwe ruk' ri rutzil kanima', man xuwi tä k'u aretaq in k'o iwuk', xane rajwaxik wa' amaq'el.

19 Ix, ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, jumul chik kinna' k'äx iwumal, je' jas ri k'äx ri kuriq jun yawab' ixoq. Kintaqej k'u na u ch'ijik ri k'äx ri' rech je' kixel na jas ri Cristo, qas kätaqan k'u na ri Are' pa iwanima'.

20 Kwaj ta na chi in k'o iwuk' chanim ri' rech jun chi wi ri i ch'ab'exik kuya' kinb'ano. ¡Sib'alaj k'u kinok il rumal ri tajin kib'ano!

Ri kieb' u trato ri Dios kejunamax kuk' ri nan Sara rachi'l ri nan Agar ojer

21 Chib'ijmpe chwe, ix ri kiwaj kixk'oji pu q'ab' ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, ¿a mat k'o jumul ri xok pa i jolom jas ri kub'ij ri Pixab' ri'?

22 Tz'ib'tal chupam chi ri qa mam Abraham xek'oji kieb' u k'ojol, jun ruk' ri ajik', ri ixoq ri u kojom che patänil re, ri jun chik ruk' ri qas rixoqil ri man xaq tä patänil re.

23 Ri ral ala ri ajik' xil u wäch ri are' je' jas ri kil u wäch apachike ak'al. Are k'u ri ral ala ri qas rixoqil ri qa mam Abraham xil u wäch ri are' rech je' kelik jas ri xuchi'j loq ri Dios.

24 Are k'u jun k'utb'al wa' chqawäch uj kämik. We kieb' ixoqib' ri' kinjunamaj kuk' kieb' trato. Ri nan Agar, ri ajik', kinjunamaj ruk' ri trato ri xub'an ri Dios ruk' ri qa mam Moisés puwi' ri nim juyub', Sinaí u b'i'. Ri winaq ri kil ki wäch chupam we trato ri', je' ta ne chi xa e kojom che patäninelab' jas ri nan Agar.

25 Ri nan Agar kinjunamaj ruk' ri ojer trato ri xb'antaj chila' puwi' ri nim juyub' Sinaí ri k'o pa Arabia. Ri winaq ri e k'o pu q'ab' wa' we trato ri', e are je' jas ri ka'nom ri winaq aj Jerusalén kämik. Ri e are' kachi'l ri kalk'ual je' ta ne e kojom che patäninelab' rumal chi e k'o pu q'ab' ru Pixab' ri Moisés.

26 Are k'u ri uj, uj ri' rech ri k'ak' Jerusalén ajchikaj, man uj k'o tä chi pu q'ab' ri ojer Pixab' ri'. Are k'u ri qas qa tinimit wa'.

27 Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Chatkikotoq, nan, at ri'
ri man katalk'ualan taj,
ri man k'o tä awal.
Sib'alaj chatkikotoq, ko karaq a chi'
rumal ri a kikotemal,
pune man k'o tä jumul a riqom
ri k'äx ri kuriq jun yawab' ixoq.
Je ri', rumal chi kek'iar na
ri ral ri ixoq ri xjach kanoq
chuwäch ri ixoq ri k'o rachajil,
—kächa ri tz'ib'tal kanoq.

28 Je k'u ri', qachalal, je' jas ri qa mam Isaac ri xuchi'j ri Dios chi kil na u wäch, je ri' ri uj, uj ri' ri ralk'ual ri Dios rumal ri xuchi'j ri Are'.

29 Je' jas ri xk'ulmataj ojer, ri ala ri xil u wäch je' jas ri kil u wäch apachike ak'al kub'an k'äx che ri jun ri xil u wäch rumal ru chuq'ab' ri Espíritu rech ri Dios. Are k'u je wa' tajin käk'ulmataj kämik.

30 ¿Jas k'u kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik? Kub'ij: "Chawesaj b'i ri ajik' ri kojom che patäninel rachi'l ri ral, rumal chi ri ral ri ixoq ajik' ri' man käyi' tä rechb'al junam ruk' ri ral ri ixoq ri qas k'o rachajil," —kächa'.

31 Je ri', qachalal, man uj je' taj jas ri ral ri ixoq ajik' ri xaq kojom che patäninel, xane uj junam jas ri ral ri qas rixoqil ri qa mam Abraham ri man xaq tä patänil re.

5

Miya chi iwib' jumul pu q'ab' ri ojer Pixab' re ri qa mam Moisés

1 Man uj k'o tä chi pu q'ab' ri ojer Pixab'. Ri Cristo k'ut Are xujesan pu q'ab' wa'. Chitaqej b'a' ri u b'anom ri Jesucristo chiwe. Chiwila b'a' chi miya chi iwib' jumul chik pu q'ab' ri ojer Pixab' je' ta ne chi xaq ix kojom chik che patäninelab'.

2 ¡Chitampe ri kinb'ij! In wa', ri Pablo, kintzijon iwuk'. Kinb'ij chiwe chi we ri ix kiya iwib' chi kok retal ri ojer trato che ri i cuerpo jas ri käka'n ri winaq aj Israel, man k'o tä u patän ri' chi ix kojoninaq che ri Cristo.

3 Jumul chik kwaj kinb'ij chke konojel ri achijab', chi we käkiya kib' chi kok ri retal ri ojer trato chke, tzrajwaxik wi ri' käka'n ronojel ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés.

4 Ix ri kikojo chi rumal ru b'anik ri kub'ij
ri Pixab' käjikomataj ri iwanima' cho ri Dios,
i tasom chi iwib' chrij ri Cristo. I yo'm kan ri
nimalaj u toq'ob' ri Dios.
5 Ri uj k'ut, rumal ri Loq'alaj Espíritu qa
ku'b'am qa k'ux chi ri Dios kub'an na jikom
che ri qanima' rumal chi uj kojoninaq che ri
Cristo.
6 We k'u xa uj jun chik ruk' ri Cristo Jesús,
man k'o tä u patän ri' we käkoj ri retal ri ojer
trato che ri qa cuerpo o we man käkoj tä ri'.
Ri k'o u patän are la' chi uj kojoninaq che
ri Cristo. Are k'u wa' käb'anow chqe chi qas
keqaj konojel ri winaq.
7 Ri ix utz i b'anom petinaq loq. ¿Jachin lo
ri xkojow i k'ux rech man kinimaj tä chi ri
qas tzij?
8 Man are tä ri Dios ri xb'anow wa' rumal
chi are ri Are' ri xixusik'ij rech kixk'oji ruk'.
9 Iwetam k'ut chi "xa ruk' jub'iq' ch'äm
käch'ämirisax juntir ri q'or re kaxlan wa,
käwalij k'u u wäch," —kächa'. (Je ri' xuquje'
ri jub'iq' tijonik ri man utz taj käretzelaj na u
wäch ronojel ri utzalaj tijonik.)
10 Ri in k'ut ku'l nu k'ux chrij ri Qajaw
Jesús, chi ri ix man kik'ex tä ri i chomanik.
Are käk'äjisax k'u na u wäch rumal ri Dios
jachin ri' ri tajin kub'ano chi käsach i k'ux,
apachin ta ne ri are'.
11 Ri in, qachalal, we ta xaq are tajin
kintaqej u tzijoxik chi rajwaxik kok ri retal
ri ojer trato che ri ki cuerpo ri achijab',
mat kätzukux u b'anik k'äx chwe in kumal ri
winaq aj Israel. We ta je ri', mat tzel käkita
ri winaq ri' ri u tzijoxik ru kämikal ri Cristo
cho ri cruz.
12 Jachin k'u taq ri käkikoj ki chuq'ab'
chiwe rech kok ri retal ri ojer trato che ri i
cuerpo, b'anom ta wi chi käkiq'at apan ri ki
cuerpo ri e are'.
13 Ri ix k'ut, qachalal, ix sik'im rech
kixtzoqopitaj pu q'ab' ri ojer Pixab'. We je
ri', xuwi b'a' michomaj chi kuya' kib'an ri
xaq i rayib'al ix, xane chito'la iwib' rumal
chi kiwaj iwib'.
14 Je ri', rumal chi ronojel ri kub'ij ri Pixab'
kub'an tz'aqat wa' rumal we taqanik ri':
"Chawaj ri awach winaq jas ri at kawaj
awib'," —kächa'.
15 We k'u je' kib'ano jas ri käka'n ri tz'i' xa
käkipaq' kib', chiwila b'a' iwib' chi mik'is ne
iwib' pa taq ri ch'oj.

Ri qa rayib'al ri man utz taj kuk'ulelaj u wäch ri Loq'alaj Espíritu

16 Ri kwaj kinb'ij in chiwe, are wa': Chiya
che ri Loq'alaj Espíritu chi kätaqan ri Are' pa
ri iwanima' rech man kib'an tä ri i rayib'al
ri man utz taj.
17 Ri qa rayib'al ri man utz taj kuk'ulelaj
u wäch ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios.
Ri Loq'alaj Espíritu k'ut kuk'ulelaj u wäch
ri qa rayib'al ri man utz taj. We kieb'
ri' käkik'ulelaj kib'. Rumal ri' ri ix man
kixkowin taj kib'ano jachike ri kiwaj.
18 We k'u are ri Loq'alaj Espíritu kätaqan
pa ri iwanima', man ix k'o tä ri' pu q'ab' ri
Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés.
19 Q'alaj ri käka'n ri winaq ri ki jachom kib'
chub'anik xaq jas ri ki rayib'al ri e are'. Je'
käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib',
man k'o tä ki pixab'. Käka'n k'u ri etzelal
ri sib'alaj äwas u b'anik cho ri Dios xuquje'
chkiwäch ri winaq. Käka'n k'u ronojel u
wäch ri man utz taj ri käkirayij, ri xa k'ixb'al
u b'anik.
20 Man xuwi tä wa', xane käkiq'ijilaj taq
tiox, xuquje' käka'n itzinik. Käka'n ki k'ulel
chb'il taq kib', amaq'el k'ut käkiyak taq ch'oj.
K'äx käkina' chkij nik'iaj winaq chik, chanim
käpe koyowal. Xuwi käkitzukuj ri kech ri e
are', man käkichomaj tä ri kech nik'iaj chik.
Man kuriq tä rib' ri ki chomanik, xane xaq
käkitasala kib' chb'il taq kib'.
21 Xuquje' käkirayij ri kech nik'iaj winaq
chik, kekämisanik, keq'ab'arik, käkiya u wi'
ri käkitijo. Xuquje' k'o nik'iaj chik ri ju-
nam ruk' wa' ri käka'no. Kinb'ij chi k'u
apan chiwe jas ri nu b'im kan nab'e, chi ri
keb'anow wa' we ri' man keopan tä na ruk'
ri Dios rech kätaqan ri Are' pa ki wi'.
22 Are k'u ri Loq'alaj Espíritu kub'ano chi
käqaj qib', chi qas kujkikotik, chi kuxlan
na ri qanima', chi käqachajij paciencia, chi
kujch'awik, käqa'n utzil chke nik'iaj, chi utz
ri qa k'aslemal, chi jikom ri qanima', man
xaq tä kieb' qa chomanik.
23 Ri Loq'alaj Espíritu xuquje' kub'ano chi
man käqanimarisaj tä qib', chi man käqa'n tä
xa jas ri käqaj uj. Man k'o tä k'u jun pixab' ri
kub'ij chi man kuya' taj keb'an wa' we ri'.
24 Ri e rech ri Cristo, je' ta ne ki ripom cho
ri cruz ronojel ri ki rayinik ri man utz taj,
ronojel ri man utz taj ri kraj ri kanima'.
25 We yo'm ri qa k'aslemal rumal ri
Loq'alaj Espíritu, qaya b'a' chi ri Are' kätaqan
pa qa wi' pa ronojel ri käqa'no.
26 Man kuya' taj käqanimarisaj qib', rumal
chi we je ri' käqa'no, xa käqayak qoyowal
chb'il taq qib'. Mäqana' k'u k'äx chrij jun ko-
jonel chik aretaq kuriq utzil pa ru k'aslemal.

6

Rajwaxik käqato'la qib' ri jun ruk' ri jun chik

1 Qachalal, we k'o jun kojonel käriqtaj
pa mak, ix ri' ri qas kätaqan ri Loq'alaj
Espíritu pa ri iwanima', rajwaxik kito' wa'
we kojonel ri' ruk' jun utzalaj iwanima' rech
kub'an chi na ri qas utz pa ru k'aslemal. Are-
taq kib'an wa', are minimarisaj b'a' iwib',
xane china' pa iwanima' chi man nim tä

i b'anik. Chiwila k'u iwib' chijujunal chi
mixqaj ne ix pa mak xuquje'.
2 Chito'la iwib' ri jun ruk' ri jun chik je'
jas ri kub'an jun winaq kuto' ri rachi'l che ri
reqa'n. We je' kib'an ix, kinimaj ri' ru Pixab'
ri Cristo.
3 We k'o jun kuchomaj chi qas nim u
b'anik, qetam chi man qas tzij tä k'u ri'. Ri
winaq ri' xa tajin kusub' rib'.
4 Rumal ri' rajwaxik chi chiwila iwib' chi-
jujunal jas ri i b'anom pa ri i k'aslemal. We i
b'anom ri qas utz, te k'u ri' käku'b'i na i k'ux
rumal ri i b'anom ix. Man are tä kiwilo jas
ri ka'nom nik'iaj chik.
5 Chijujunal k'ut rajwaxik kich'oqob'ej
ronojel ri käpe na pa ri i k'aslemal.
6 Ri tajin kätijox che ru Loq' Pixab' ri Dios,
rajwaxik ri' kuya jub'iq' re jas ri k'o ruk',
kub'an k'u ronojel u wäch utzil che ri tajin
kuya ri tijonik.
7 ¡Misub' iwib'! Ri Dios man kuya tä chke
ri winaq chi xa käketz'b'ej u wäch ri Are'.
Ronojel k'u ri kutik jun winaq, käyak na ru
wäch wa' rumal.
8 We jun winaq xa are kub'an ri etzelal ri
k'o pa ri ranima', are je' ta ne ri tajin kutik
jun itzel tiko'n ri man utz tä u wäch, kuyak
k'u na ri' jun cosecha re kämikal. We k'u jun
winaq are kub'ano jachike ri kraj ri Espíritu
rech ri Dios, are je' ta ne chi tajin kutik jun
utzalaj tiko'n ri'. Ri Loq'alaj Espíritu kub'ano
chi kuyak na jun cosecha ri man käsach tä
u wäch, are wa' ri k'aslemal ri man k'o tä u
k'isik.
9 Mujkos b'a' chub'anik ri utzil. Kuriq k'u
na jun q'ij ri käqayak na ru wäch ri qa'nom
we man käk'istaj tä qa k'ux ruk', käqaya k'u
kan u b'anik wa'.
10 Rumal ri', joropa' mul ri kujkowinik,
qa'na utzil chke konojel winaq, más k'u na
chke ri qach taq kojonelab'.

Ri apóstol Pablo kuya ri k'isb'al u pixb'enik, xuquje' kuya rutzil ki wäch ri kojonelab'

11 Chiwilampe ri nimaq taq tz'ib' ri
kinb'ano aretaq kinkoj ri nu q'ab' in
chutz'ib'axik wa' we tzij ri' chiwe.
12 Konojel ri käkikoj ki chuq'ab' chiwe rech
kok ri retal ri ojer trato che ri i cuerpo,
käka'n wa' xa rumal chi are käkaj chi utz
keil wi kumal ri winaq, rech man k'o tä jun
k'äx käb'an chke pune käkitzijoj ru kämikal ri
Cristo cho ri cruz.
13 Xuquje' ne ri winaq ri kojom ri retal ri
ojer trato che ri ki cuerpo, man kekowin
taj käka'n ronojel ri kub'ij ri Pixab'. Are
xa käkaj chi kok ri retal ri ojer trato chiwe
rech käkinimarisaj kib' chiwij chub'ixik chi
xekowinik xka'no chi xixniman che ri
käkib'ij.
14 Are k'u ri in, man kwaj taj kinnimarisaj
wib' xaq pa we wi, xane xuwi rumal ru
kämikal ri Qajaw Jesucristo. Rumal k'u ru
kämikal ri Are' cho ri cruz, je' ta ne käminaq
chi ruwächulew chwe in, xuquje' ri in, je' ta
ne in käminaq chik chuwäch ruwächulew.
15 We qas tzij xa uj jun chik ruk' ri Cristo
Jesús, pune kojom retal ri ojer trato che ri qa
cuerpo o man kojom taj, man are tä ri' ri nim
u b'anik, xane ri qas nim u b'anik are we
b'anom k'ak' taq winaq chqe rumal ri Dios.
16 Konojel b'a' ri käka'no jas ri kub'ij we
taqanik ri', chub'an ta ri Dios chke chi
kuxlan ri kanima', xuquje' chi kel ta u k'ux
chke ri e are', xuquje' chke konojel ri qas e
rech ri Are'.
17 Xuwi chi b'a' wa' we kämik, are k'u
ri chuweq käb'ij man kwaj tä chik chi k'o
jun kuya latz' chwe, o kub'an jun u wäch
k'äx chwe, rumal chi ri yuk ri e k'o che ri
nu cuerpo qas käkik'utu chi in patänil re ri
Qajaw Jesús.
18 Qachalal, are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo
kätoq'ob'isan na i wäch ix nimalaj iwonojel.
Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ ÉFESO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri qachalal kojonelab' aj Éfeso

1 In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru
taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal
chi are u rayib'al ri Dios. Kintz'ib'aj b'i wa'
we wuj ri' chke ri winaq ri e rech ri Dios, ri
e k'o pa ri tinimit Éfeso, ri kojonelab' ri qas
jikom ri kanima', ri xa e jun ruk' ri Cristo
Jesús.
2 Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw
Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi
kuxlan ri iwanima'.

Ri Dios uj u tewchim rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo

3 Qaya b'a' u q'ij ri Dios, ru Tat ri Qajaw Je-
sucristo, rumal chi uj u tewchim. U b'anom
k'ia u wäch toq'ob' chqe rumal chi xa uj jun
ruk' ri Cristo. U yo'm chqe ronojel u wäch
utzil ri käpe chila' chikaj.
4 Tzojer loq uj cha'tal rumal ri Dios, uj
ri uj k'o pu q'ab' ri Cristo, k'ä mäjoq käb'an
ruwächulew rumal. Xujucha' rech ch'ajch'oj
ri qanima' chuwäch ri Are', rech man k'o tä
etzelal pa ri qa k'aslemal.
5 Xa k'u rumal chi uj loq' chuwäch, ru-
mal ri' xuchomaj loq ojer chi kujukoj che
ralk'ual rumal ri Jesucristo. Pa ranima' k'ut
xpe wi chi je' kub'ano, rumal chi are ru
rayinik.
6 Rumal k'u ri' kämik käqaya u q'ij ri Dios
rumal ru toq'ob' ri sib'alaj nim u q'ij ri
xub'an chqe. Rumal k'u we nimalaj toq'ob'
ri', ri uj, xa uj jun chik ruk' ri loq'alaj u K'ojol.
7 ¡Ri Dios sib'alaj nim ri toq'ob' ri xub'an
chqe aretaq xujutoro, xujutzoqopij pu q'ab'
ri Itzel! Are k'u xa rumal ru kämikal ru K'ojol
chi ri Dios xkowinik xusach ri qa mak.
8 Sib'alaj man k'o tä k'u je' ri toq'ob' ri
xub'an ri Dios chqe, xuya k'u ronojel u wäch
qetamb'al, xuquje' xuya ri qa no'j.
9 Xuq'alajisaj chqawäch jas ri k'o pa ran-
ima' ojer, ri u chomam loq pa re wi, ri man
k'o tä jun retam nab'e.
10 U chomam loq chi aretaq kopan ri q'ij,
kub'an na ri xuchi'j loq. Are la' chi kub'an
na xa jun che ronojel, are ronojel ri k'o chila'
chikaj xuquje' ri k'o cho ruwächulew, kuya
k'u na pu q'ab' ri Cristo rech kätaqan ri Are'
puwi'.
11 Tzojer loq uj cha'tal rumal ri Dios, uj
ri uj k'o pu q'ab' ri Cristo rech käqariq qe ri
echb'al junam ruk' ri Are'. Are ri u chomam
loq chi kuya na chqe. Je wa' xub'an ri Dios
ri kub'an ronojel. Are je' jas ru chomam
petinaq loq, ri utz kärilo.
12 Je ri' xub'an ri Are' rech ri uj, ri xqa-
jikib'a ri qanima' chrij ri Cristo nab'e, käqaya
na u q'ij ri Dios rech sib'alaj känimarisax na u
q'ij.
13 Ri ix xuquje', aretaq xita ri Qas Tzij, ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xtzijox chiwe
rech rumal wa' kiriq na ru tob'anik ri Dios,
xixkojon che ri Cristo. Are chi' xkoj iwetal
chi ix rech ri Dios ruk' ri Loq'alaj Espíritu ri
xuchi'j loq nab'e.
14 Aretaq ri Loq'alaj Espíritu kätaqan pa
ranima' jun kojonel, are k'utb'al chi qas tzij
kuya na ri Dios ronojel ri xuchi'j chke ri
winaq ri e rech ri Are' aretaq qas kätz'aqat
ki torik. Je ri' rech käqaya na u q'ij ri Dios,
rumal chi sib'alaj nim u q'ij ri Are'.

Ri apóstol Pablo kuta' che ri Dios chi kuya ketamb'al ri kojonelab'

15 Ri in xinta u tzijol chi sib'alaj kixkojon
che ri Qajaw Jesús, xuquje' chi sib'alaj kei-
waj konojel ri winaq ri e rech ri Dios.
16 Rumal k'u ri', aretaq xinta wa', xin-
taqej u ya'ik maltioxinik che ri Dios iwumal.
Amaq'el ronojel q'ij kixna'taj chwe, kinb'an
k'u orar pi wi'.
17 Je ri' kinb'ano rech ru Dios ri Qajaw
Jesucristo, ri qa Tat ri sib'alaj nim u q'ij,
kub'an ta na chiwe chi ri Loq'alaj Espíritu
kuya na ri i no'j, xuquje' kuq'alajisaj ri Dios
chiwäch rech qas kiwetamaj na u wäch ri
Are'.
18 Kinta' che ri Dios chi kuya na saqil pa
ri i chomab'al rech qas kiwetamaj jas ri' ri
kiku'b'a wi i k'ux ri xixusik'ij wi. Je' kinta'
che rech kiwetamaj chi sib'alaj nim, sib'alaj
je'lik ri käkechb'ej na konojel ri winaq ri e
rech ri Are'.
19 Xuquje' kinta' wa' che ri Dios rech ki-
wetamaj chi sib'alaj nim ru chuq'ab' ri Are',
man k'o tä k'u käjunamataj wi wa'. Are wa'
ri chuq'ab' ri u yo'm chqe uj ri uj kojoninaq
che. ¡Wa' we ri' are ri nimalaj u chuq'ab' ri
qas kajmab'al!
20 Qas are k'u wa' ri chuq'ab' ri xuk'ut ri
Are' aretaq xuk'astajisaj ri Cristo chkixol ri
käminaqib', xut'uyub'a k'u pa ru wikiäq'ab'
chila' chikaj.*
21 Are ri Cristo, ri xyi' che chi kätaqan pa
ki wi' konojel ri k'o taqanik pa ki q'ab', pune
ta ne e ángeles. Xuquje' xyi' che chi kätaqan
pa ki wi' konojel ri taqanelab' ri sib'alaj k'o
ki chuq'ab', ri q'atal taq tzij, ri k'amal taq ki
b'e ri winaq, xuquje' puwi' ronojel u wäch

* **1:20** Ri kät'uyi jun pu wikiäq'ab' jun nim taqanel, we are ri Dios o jachin jun ri k'o taqanik pu q'ab', kel kub'ij chi ri jun ri t'uyul pu wikiäq'ab', are käyi' nim taqanik pu q'ab' ri are' xuquje'.

taqanik, man xuwi tä pa taq we q'ij ri', xane
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na.
22 Ri Dios xub'ano chi ri Cristo kätaqan
puwi' nimalaj ronojel ri k'olik, xuquje'
xukoj ri Are' pa ki wi' ri qachalal kojonelab'
che Kajaw ri e are', junam jas ri qa jolom k'o
puwi' ri qa cuerpo.
23 Konojel ri qachalal kojonelab' e are'
kenuk'uw ru cuerpo ri Cristo waral cho we
uwächulew. Je ri' chi kumal ri kojonelab'
ri Cristo qas tz'aqat chik. Ri Are' k'ut qas
kub'an tz'aqat che ronojel ri k'olik.

2

Xa rumal ru toq'ob' ri Dios k'o ri tob'anik chqe

1 Ri ix nab'e kanoq je' ta ne ix käminaq
rumal ri iwetzelal, rumal ri i mak. Xpe k'u
ri Dios, xuya ri qas k'aslemal chiwe junam
ruk' ri Cristo.
2 Nab'e kanoq xib'an iwe ri mak jas ri
käka'n ri winaq cho ruwächulew, xib'an k'u
u rayib'al ri jun ri käb'in pa ri sutz' mayul, ri
k'o u taqanik pa ki wi' ri itzel taq espíritus.
Are wa' ri Itzel ri xa kub'an u rayib'al pa
kanima' ri winaq ri man keniman tä che ri
Dios.
3 Qonojel ri uj xuquje' je' xqa'n wa' nab'e
kanoq, xqa'no jachike ri xqaj, xqanimaj
ronojel ri xraj ri qanima' rech käqa'n ri
man utz taj, xuquje' xqa'n apachike ri xqa-
chomaj u b'anik. Rumal ri' nab'e kanoq are
ya'tal chqe uj chi käpe ri nimalaj royowal ri
Dios pa qa wi', käk'äjisax na qa wäch jas ri
ya'tal chke ri nik'iaj winaq chik.
4 Are k'u ri Dios, rumal ri nimalaj rutzil
ranima', sib'alaj xel u k'ux chqe.
5 Sib'alaj loq' xujrilo, pune ta ne nab'e
kanoq ri uj je' ta ne uj käminaqib' chuwäch
ri Dios rumal ri qa mak. Xuya chqe ri qas
k'aslemal junam ruk' ri Cristo. Xa rumal
ri nimalaj u toq'ob' ri Dios qa riqom ru
tob'anik ri Are'.
6 Man xuwi tä k'u wa' ru b'anom ri Dios
chqe, xane xuquje' xujuk'astajisaj junam
ruk' ri Cristo Jesús, xuquje' xuya chqe chi
kujtaqan junam ruk' Are' chila' chikaj.
7 Je ri' xub'an chqe rech pa taq ri q'ij ri
kepe na kuya' kuk'utu chi sib'alaj nim ru
toq'ob' pa qa wi'. Kub'an k'u na ronojel
wa' ruk' ri nimalaj rutzil ranima' ri xuk'ut
chqawäch rumal ri Cristo Jesús.
8 Xa rumal ru toq'ob' ri Dios ix to'tajinaq,
rumal chi xixkojon che ri Cristo. Man rumal
tä ri utzil ri i b'anom ix, xane xa u sipam ri
Dios wa' chiwe.
9 Man are tä rumal ri utzil ri kib'ano chi
ri Dios xub'an toq'ob' chiwe. Je ri' rech man
k'o tä jun ri kuya' kunimarisaj rib'.
10 Ri Dios k'ut, Are xujb'anowik. Rumal ri
Cristo Jesús xub'an k'ak' che ri qa k'aslemal
rech käqa'n ronojel u wäch utzil. Ojer k'u wa'
xuchomaj loq chi je' käqa'no.

Rumal ru kämikal ri Cristo k'o utzil chqaxol

11 Chna'taj b'a' chiwe jas ri i b'anik nab'e.
Ri ix man ix aj Israel taj, rumal k'u ri' ri
winaq aj Israel ri kojom ri retal ri ojer trato
chke käkib'ij chb'il kib': "Uj wa', uj rech ri
circuncisión," —kecha'.* Käkib'ij k'u chiwe
chi ri ix man ix jun tä kuk', man kojom tä ri
retal ri ojer trato chiwe, —kecha ri'.
12 Nab'e kanoq man ix kojoninaq tä che ri
Cristo. Man ix jun tä kuk' ri winaq aj Israel.
Man k'o tä iwetam chrij ri xuchi'j ri Dios
chke ri winaq ri e cha'tal rumal ri Are', man
k'o tä k'u iwe che ri xub'ij ri Dios pa taq ri
ojer taq tratos ri xub'an kuk'. Man na'tal
tä ri Dios chiwe, man k'o tä ri ku'l wi i k'ux
waral cho we uwächulew.
13 Kämik k'ut ri ix xa ix jun ruk' ri Cristo
Jesús, ix ri nab'e naj ix k'o wi che ri Dios.
B'anom chiwe chi naqaj chik ix k'o wi che
ri Are' kämik xa rumal ru kämikal ri Cristo.
14 Ri Cristo Are käyo'w utzil chqaxol.
Xub'an xa jun tinimit chke ri kieb' tinimit,
ri winaq aj Israel kachi'l ri winaq ri man e
aj Israel taj. Xresaj ri q'ateb'al ri tasowinaq
ki xo'l, je' ta ne jun tapya.
15 Aretaq xuya rib' pa kämikal cho ri cruz
are chi' xusach u wäch ri kujk'ulelanik. Ri
kujk'ulelanik are ri ki Pixab' ri winaq aj
Israel ri kujutaq chub'anik k'ia jastaq. Ri
Are' k'ut xuya utzil chkixol ri kieb' tinimit.
Xub'an xa jun tinimit chke, jun k'ak' tinimit
ri xa jun ruk' ri Cristo Jesús.
16 Rumal ru kämikal cho ri cruz
xerutzirisaj ri kieb' tinimit ruk' ri Dios,
xub'an chke chi xa e jun chik, xusach k'u
u wäch ri ch'oj chkixol.
17 Xpe k'u ri Cristo, xutzijoj ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio ri kub'ano chi k'o utzil,
kub'an k'ut chi kuxlan ri kanima' konojel.
Xutzijoj wa' chiwe ix ri man ix aj Israel taj
ri naj xixk'oji wi che ri Dios nab'e, xuquje'
xutzijoj wa' chke ri winaq aj Israel ri más
naqaj xek'oji wi che.
18 Rumal k'u ri Cristo ri uj nimalaj qonojel,
we uj aj Israel o man uj aj Israel taj, junam
kuya' kujok cho ri Dios qa Tat xa rumal ri
Espíritu rech ri Are'.
19 Rumal ri', ri ix ri man ix aj Israel taj,
kämik ix ajtinimit chik, man xaq tä ix aj ke
nik'iaj tinimit, man ix estranjerab' tä chik,
xane ix ajtinimit junam kuk' konojel ri e
rech ri Dios. Ri ix, nimalaj iwonojel ri ix, ix
achalaxik chik rech ri Dios.

* **2:11** Che retamaxik jub'iq' na chrij ri circuncisión, chawila' Hechos 7:8, nota.

20 Ix je' jas jun ja. Ix yakom puwi' ri
tak'alib'al ri xkikoj ri apóstoles xuquje' ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. Ri
ab'aj ri xkoj rumal ri Dios che toq'eb'al re ri
esquina rech ri ja, are ri Jesucristo. Are wa'
we ab'aj ri' sib'alaj nim u b'anik.
21 Puwi' k'u wa' we tak'alib'al ri', ri Cristo,
tajin käyak wi wa' we ja ri' rumal ri Dios.
Utz k'u u b'anik tajin käb'an che ki nutik
ru tz'aqatil. Rumal ri Cristo konojel ri ko-
jonelab', je' ta ne e xan, tajin käkinuk' kib'
chub'anik jun nimalaj ja ri tastalik rech
chila' kuya' käq'ijilax wi ri Qajaw Jesús.
22 Ri ix xuquje', ri xa ix jun ruk' ri Cristo,
tajin kinuk' iwib' kuk' ri nik'iaj kojonelab'
chik chub'anik jun ja jawije' käjeqi wi na ri
Dios rumal ri Loq'alaj Espíritu rech ri Are'.

3

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq ri man e aj Israel taj

1 Xa rumal wa', ri in Pablo, chanim ri' in
k'o pa che' xa rumal chi xintzijoj ri Utzalaj
Tzij chrij ri Cristo Jesús chiwe ix, ri man ix
aj Israel taj. Tajin k'u kinb'an orar pi wi' cho
ri Dios.
2 Ri ix iwetam chi wa' chi ri Dios xel u k'ux
chwe, xutoq'ob'isaj nu wäch, xuya k'u pa nu
q'ab' rutzijoxik ru Loq' Pixab' chiwe.
3 Ri Dios xuk'ut chnuwäch ri u chomam
loq, ri man etamtal tä nab'e. Nu tz'ib'am chi
k'u wa' chiwe ruk' kieb' oxib' tzij.
4 Aretaq kisik'ij u wäch ri xintz'ib'aj chiwe,
kiwetamaj na ri' jas ru chomanik ri Dios
chrij ri Cristo ri man etamtal tä nab'e, ri te'
xq'alajisax chnuwäch.
5 Are k'u wa', ri man xyi' tä kan reta-
maxik wa' chke ri winaq ojer, kämik k'ut
q'alajisam chik rumal ri Dios chkiwäch ri
loq'alaj taq apóstoles, ri u taqo'n ri Are',
xuquje' chkiwäch ri loq'alaj taq q'alajisal
taq re ru Loq' Pixab' rumal ri Espíritu rech
ri Dios.
6 Are k'u wa' ri man etamtal taj nab'e: Ru-
mal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ri winaq
ri man e aj Israel taj junam käkechb'ej ke ri
kuya ri Dios chke ri winaq aj Israel. Xuquje'
xa e jun chi kuk', käkik'am k'u na ke ri xuchi'j
ri Dios rumal ri Cristo Jesús.
7 Pune man taqal tä chwe, xel u k'ux ri
Dios chwe. Rumal ri nimalaj u toq'ob' ri
Are', xuya pa nu q'ab' chi kinpatänin che,
kintzijoj ru Loq' Pixab' ri Are'. Je ri' ri xub'an
chwe rumal ri nimalaj u chuq'ab'.
8 Ri in qas man nim tä nu b'anik chuwäch
apachike kojonel ri man nim tä u q'ij chk-
ixol konojel ri winaq ri e cha'tal rumal ri
Dios. Pune ta ne je ri', ri Dios xutoq'ob'isaj
nu wäch, xuya chwe chi kintzijoj chke ri
winaq ri man e aj Israel taj ri Utzalaj Tzij
re ri Evangelio ri kub'ij ri nimaq taq utzil
ri sib'alaj kajmab'al na ri keriqtaj na ruk' ri
Cristo.
9 Yo'm k'u chwe chi kinq'alajisaj chkiwäch
konojel ri winaq ru chomam loq ri Dios ri
b'anowinaq konojel ri jastaq. Man etamtal
tä k'u wa' nab'e pa ri ojer taq q'ij.
10 Je ri' xb'antajik rech kämik kumal ri
qachalal kojonelab' ketamax ri k'ia u wäch u
no'j, u chomab'al ri Dios. Rumal ri' konojel
ri k'o taqanik pa ki q'ab' pune ta ne e ángeles,
xuquje' konojel ri q'atal taq tzij ri k'o ki
taqanik chikaj käketamaj na wa'.
11 Petinaq loq ri Dios xuchomaj wa' rech
je' käb'an na ri' rumal ri Cristo Jesús ri Qa-
jaw.
12 Rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo kuya'
kujok cho ri Dios, man käqaxej tä qib', ku'l
k'u qa k'ux chi je ri' rumal chi uj kojoninaq
che ri Are'.
13 Rumal ri' kinb'ij chiwe chi mixb'ison
rumal ri k'äx ri tajin kinriq rumal iwech.
Are tajin kinriq wa' xa rech ri ix kiriq utzil,
rumal chi känimar na i q'ij rumal.

Waral ri apóstol Pablo kuk'ut chqawäch nimalaj qonojel chi sib'alaj uj loq' cho ri Dios

14 Rumal k'u ri' kinxuki chub'anik orar
chuwäch ru Tat ri Qajaw Jesucristo.
15 Chrij k'u ri qa Tat esam wi ki b'i' konojel
ri e k'o pa ri kaj, xuquje' ronojel achalaxik ri
k'o cho ruwächulew.
16 Kinta' che ri Dios chi ruk' ri k'ialaj u
wäch tewchib'al ri k'o ruk' ri Are' ri ken-
imarisan u q'ij, kuya ta na ri nimalaj i
chuq'ab', kuwalijisaj ta k'u na ri iwanima'
rumal ri Loq'alaj Espíritu.
17 Je ri' rech qas käjeqi na ri Cristo pa taq
ri iwanima' rumal chi kixkojon che, rech ri
ix qas jikom ri iwanima' kiwaj iwib' nimalaj
iwonojel, kitaqej k'u na u b'anik wa'.
18 We je ri' kib'ano, qas kixkowin na
kich'ob'o junam kuk' konojel ri kojonelab'
chi ri Cristo sib'alaj kujraj, chi sib'alaj nim
ri rutzil ranima' ri Are'. Man k'o tä je' wi,
rumal chi sib'alaj je'lik. Man k'o tä jun chik
ri junam ruk', man kuya' taj käch'ob'taj wa'
qumal uj ri xa uj winaq.
19 Kwaj ta b'a' chi qas kiwetamaj ri rutzil
ranima' ri Cristo ri sib'alaj nim na wa'
chuwäch ronojel ri kujkowinik käqachomaj.
Je ri' rech are ri Dios ri qas kätaqan pa ri
iwanima', man k'o tä chi jun chik.
20 Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios ri
k'o nimalaj u chuq'ab' chub'anik ronojel ri
käqata' che. Man xuwi tä k'u wa' ri käqata'
che käkowin ri Are' chub'anik, xane xuquje'
käkowin ri Are' chub'anik más na chuwäch ri
kujkowin uj käqachomaj. Rumal ri nimalaj
u chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu ri k'o pa ri
qanima' kub'an na ronojel wa'.

21 ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios kumal
ri qachalal kojonelab' amaq'el ronojel q'ij,
qumal uj nimalaj qonojel ri ya uj jun ruk' ri
Cristo Jesús, man xaq xuwi tä kämik, xane
xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na!
Amén.

4

Ri Loq'alaj Espíritu kub'an xa jun chqe

1 Rumal wa' in k'o pa che' rumal chi tajin
kintzijoj ri Utzalaj Tzij chrij ri Qajaw Jesús.
Kixinb'ochi'j chi kib'an ri utzil ri taqal u
b'anik pa ri i k'aslemal jas ri rajwaxik käka'n
ri winaq ri e sik'im rumal ri Dios je' jas ri ix.
2 Minimarisaj iwib', xane kixch'awik, utz
k'u iwanima' kuk' konojel. Chichajij pa-
ciencia, chisacha k'u i mak chb'il taq iwib'.
Chik'utu' chi kiwaj iwib' ruk' ru to'ik ri jun
ruk' ri jun chik.
3 Chikojo i chuq'ab' rech k'o utzil chixol,
rech xa ix jun chik rumal ru tob'anik ri
Loq'alaj Espíritu.
4 Xa uj jun nimalaj qonojel, xa k'u jun ri
Loq'alaj Espíritu. Je ri' xuquje' are xa jun ri
käku'b'i qa k'ux chrij, ri uj sik'im wi rumal ri
Dios.
5 Xa jun ri Qajaw k'olik, xa k'u jun ri
kujkojon che, xuquje' xa jun ri qa qasna'.
6 Xa jun ri qa Dios k'olik, are k'u qa Tat
nimalaj qonojel. Ronojel k'o pu q'ab' ri
Are'. Kujukoj k'u chub'anik ronojel ri kraj ri
Are', xuquje' ri Are' k'o pa qanima' nimalaj
qonojel.
7 Yo'm chqe rumal ri Cristo jas ri kujkowin
chub'anik. Are je' jas ri u chomam ri Are' pa
qa wi' uj chqajujunal.
8 Rumal ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik:
Aretaq xpaqi chikaj, xeuk'am b'i
ruk' Are' ri xeutoro,
xeuya k'u kan sipanik
chke ri winaq waral,
—kächa'.
9 ¿Jas kel kub'ij wa' chi xpaqi chikaj? Kel
kub'ij chi nab'e xqaj b'i k'ä chuxe' ri ulew ri
sib'alaj naj qajinaq.
10 Ri xqaj b'i xe' ri ulew, are wa' ri xpaqi b'i
sib'alaj chikaj, más jela' puwi' ronojel ri kaj
chuk'utik chkiwäch konojel chi ri Are', man
k'o tä k'olib'al ri mat käriqtaj wi.
11 Tzare k'ut xyo'w ri ki chak ri kojonelab'
chkijujunal. Jujun xeukoj che apóstoles,
jujun chik xeukoj che q'alajisal taq re ru
Loq' Pixab' ri Dios, jujun chik xuya chke
chi käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.
Nik'iaj chik xeukoj che k'amal taq ki b'e ri
kojonelab', jujun chi k'ut xeukoj che ajtijab'.
12 Je ri' xub'an chke ri kojonelab' rech e
k'o ri kepatänin che ri Dios ruk' ri kekowin
chub'anik. E are wa' ri keb'anow ri chak
che ki k'iyisaxik ri kojonelab' ri kenuk'uw
ru cuerpo ri Cristo waral cho we uwächulew.
13 Je ri' rech nimalaj qonojel käjunamataj
qa wäch rumal ri qa kojonik, qas käqetamaj
k'u na u wäch ri Cristo ru K'ojol ri Dios. Qas
kätz'aqat na ri qa chomab'al, utz kel na ri qa
k'aslemal cho ri Dios, rech kujel ta na junam
ruk' ri Cristo.
14 Man uj je' tä chik jas ri ak'alab' ri man
xaq tä jun kek'oji wi, keb'e' je wa' je ri'. Man
käqaj tä ri' chi xaq kujk'am b'i jawije' chi'
kumal nik'iaj winaq ri kek'utuw jule' taq
tijonik chik ri xaq kech achijab'. We winaq
ri' xaq käka'n sub'unik, k'o ri itzel taq ki no'j,
käkitzukuj jas käka'no chi ri winaq käkikoj ri
ki tijonik ri man qas tzij taj.
15 Chuk'exwäch wa' are rajwaxik chi
käqatzijoj ri qas tzij, käqaj qib' nimalaj
qonojel. Jas ri ak'alab' kek'iyik, je' rajwaxik
käqa'n uj pa ronojel. Kätz'aqat k'u na ri qa
chomab'al cho ri Dios, rech kujel ta na jas
ri Cristo ri xa uj jun ruk'. Are k'u ri Are'
kätaqan pa qa wi' je' jas ri qa jolom k'o puwi'
ri qa cuerpo.
16 Rumal ri Cristo utz käka'n konojel ru
tz'aqatil ru cuerpo che ki riqik kib'. Kono-
jel käkito'la kib', käka'n k'u ri ki chak chk-
ijujunal. Je ri' chkijujunal ru tz'aqatil ri
cuerpo kek'iyik, konojel käkaj kib', käkito'la
kib'. (E are wa' ri qachalal kojonelab' ri
kenuk'uw ru cuerpo ri Cristo waral cho we
uwächulew.)

Waral käqil wi ri k'ak' k'aslemal ri kuya ri Cristo chke ri kojonelab'

17 Pa ru b'i' ri Qajaw Jesús are kinb'ij wa'
chiwe, kixinpixb'aj k'ut chi mib'an chi iwe
jas ri käka'n ri nik'iaj winaq chik ri man
e kojoninaq tä che ri Dios. Ri e are' xa
käkichomaj u b'anik ri man k'o tä u patän.
18 Jun wi ri ki chomab'al, je' ta ne chi e
sachinaq pa ri q'equm. Man k'o tä k'u ke ri
k'aslemal ri kuya ri Dios rumal chi man k'o
tä ketam. Ab'ajarinaq ri kanima', man kok
tä k'u tzij pa ki jolom.
19 We winaq ri' man k'o tä chi ki k'ixb'al
chkipalaj, ki jachom kib' chub'anik ronojel
u wäch etzelal, jachike ri utz käkil wi. Ruk'
sak'ajil xeqaj chub'anik ronojel u wäch mak,
pune äwas u b'anik wa' cho ri Dios, xuquje'
chkiwäch ri winaq.
20 Ri ix k'ut man je' tä wa' ri xiwetamaj
ruk' ri Cristo.
21 We qas xita ri xb'ix chiwe chrij ri Are',
iwetam k'u ri qas tijonik. Are wa' ri tijonik
chrij ri qas tzij ri käriqtaj xaq xuwi ruk' ri
Cristo.
22 Mib'an chi b'a' jas ri xib'an kan ojer.
Chiya kan ri ojer i k'aslemal, ronojel ri man
utz taj ri ix naq'atal wi nab'e aretaq ix sachi-
naq rumal ru b'anik ri itzel taq i rayinik.
23 Chiya b'a' chi käb'an k'ak' che ri iwan-
ima', xuquje' ri i chomab'al.

24 Chik'exa ri i k'aslemal je' ta ne ri kikoj
jun k'ak' atz'iaq. Are wa' ri k'ak' i k'aslemal
ri yo'm chiwe rumal ri Dios rumal chi are
u rayib'al ri Are'. Jun k'aslemal wa' ri qas
jikom, xuquje' ch'ajch'oj.
25 Chiya b'a' kan u b'anik ri b'anow tzij,
chib'ij ri qas tzij chb'il taq iwib' rumal chi
ri uj nimalaj qonojel, uj kojonelab' ri ku-
jnuk'uw ru cuerpo ri Cristo, kämik k'ut xa uj
jun chik.
26 We käpe iwoyowal, miya' chi kub'an
chiwe chi kixmakunik. Chok'ow ri iwoy-
owal chanim, k'ä mäja' ke' ri q'ij.
27 Miya che ri Itzel chi k'o jas ri käkowin
chub'anik chiwe.
28 Kinb'ij chke ri käka'n ri elaq' chi
mäkib'an chi wa', xane chkitzukuj ki chak.
Chkikojo ri ki q'ab', ri ketamb'al chub'anik
jun chak rech käkich'ak ri käkitijo, xuquje'
rech k'o ri käkiya chke ri k'o ki rajwaxik.
29 Mib'ij tzij ri man utz taj, xane chikojo
ri tzij ri utz kätatajik, ri ketob' chke jachin
taq ri ketowik, xuquje' kuya utzil pa ri ki
k'aslemal.
30 Miya b'is che ri Loq'alaj Espíritu rech
ri Dios. Are k'u ri Loq'alaj Espíritu, are ri
k'utb'al chi ri ix qas tzij ix rech ri Dios, chi
kätz'aqat k'u na ri q'ij aretaq kixtor na rumal
ri Are'.
31 Chiwesaj ronojel ri k'äx ri k'o pa taq
ri iwanima', ronojel ri oyowal, ri k'a'nal, ri
yajanik, ri yoq'onik, xuquje' ronojel u wäch
etzelal.
32 Xane chich'ab'ej iwib' ruk' utzil, chel i
k'ux chb'il taq iwib', chusachala rib' i mak
chb'il taq iwib', jas ri Dios xusach i mak ix
rumal ri Cristo.

5

Ri apóstol Pablo kub'ij jas ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri kojonelab'

1 Rumal chi ri ix, ix ralk'ual ri Dios, ix
loq' chuwäch, rajwaxik chi kitij i chuq'ab'
chub'anik iwe jas ri kub'an ri Are'.
2 Chiwaj b'a' iwib' jas ri Cristo kujraj uj,
xujach k'u rib' pa ri kämikal che qa k'exwäch,
jas jun alaj chij ri käkämisax cho ri Dios
che sipanik, ri sib'alaj je'l kuna' wi ri Are',
jas ri ruxlab' ri k'ok'alaj kunab'al ri käporox
chuwäch.
3 Mib'an iwe jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq
käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Mib'an
apachike u wäch mak ri äwas u b'anik cho
ri Dios, o chkiwäch ri winaq, mirayij k'ia
u wäch jastaq ajuwächulew. Mok wa' we
chomanik ri' pa ri i jolom. Man taqal tä wa'
chiwe rumal chi ri ix, ix ralk'ual ri Dios.
4 Mikoj itzel taq tzij ri k'ixb'al ki b'ixik,
mib'ij tzij ri man k'o tä ki patän, o ri tzij ri
man utz taj ri yakb'al tze'. Man ya'tal tä k'u
wa' chiwe, xane are utz na ri kib'ij tzij re
maltioxinik che ri Dios.
5 Iwetam k'ut chi konojel ri je' käka'no
jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq qib', man
k'o tä ki pixab', konojel ri käka'n ri etze-
lal ri xa kub'an tz'il che ri ki k'aslemal,
xuquje' konojel ri käkirayij k'ia u wäch jastaq
ajuwächulew ri e junam kuk' ri jule' winaq
chik ri keq'ijilaj ri tiox ri xa e b'anom ku-
mal winaq, wa' we winaq ri' man kuya' taj
keopan ruk' ri Dios rech kätaqan ri Cristo, ri
Dios pa ki wi'.
6 K'o b'a' jun mixsub'uwik ruk' taq tzij ri
man k'o tä ki patän. Rumal k'u wa' käpe na
ri nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' ri winaq
ri man keniman tä che, käk'äjisax k'u na ki
wäch ri e are'.
7 Mib'an b'a' iwe jas ri käka'n wa' we
winaq ri'.
8 Nab'e kanoq jun wi ri i chomab'al, je'
ta ne chi ix sachinaq pa ri q'equm. Kämik
chi k'ut ix rech ri Qajaw Jesús. Rumal
wa' i k'exom ri i chomanik, kixkowin chik
kixka'yik. Je' ta ne chi xsaqirik, ix k'o chi
pa ri saqil. Chib'ana b'a' jas ri taqal u b'anik
kumal ri winaq ri e k'o chik pa ri saqil.
9 Je' jas ri q'ij kuya ri saqil, kub'an saq che
ronojel, xuquje' ri ranima' jun winaq ri ya
k'exom chik, kub'an ri' ri utzil, ri jikomal, ri
qas tzij.
10 Chikojo i chuq'ab' che retamaxik
jachike ri utz käril wi ri Qajaw Jesús.
11 Mib'an iwe ri man k'o tä u patän, jas
ri käka'n ri winaq ri je' ta ne e sachinaq
pa ri q'equm, ri jun wi ri ki chomab'al.
Cheipixb'aj k'u ri winaq ri je' käka'n wa',
chiq'alajisaj chkiwäch chi man utz taj ri
tajin käka'no.
12 K'ixb'al k'u u b'ixik chi saq ri käka'n we
winaq ri' chik'uyal.
13 Aretaq k'ut kesax chi saq ronojel, qas
käq'alajin na wa'. Je ri', rumal chi ri saqil
kuq'alajisaj na ronojel.
14 Rumal ri' käb'ixik:
At ri' ri je' ta ne katwarik, chatk'astajoq,
chatwalij chkixol ri winaq
ri je' ta ne e käminaqib'
rumal ri ki mak,
ri Cristo k'ut kuya na saqil chawe,
—kächa'.
15 Rumal ri' qas chiwila na jas ri kib'ano.
Mib'an iwe jas ri käka'n ri winaq ri man k'o
tä ketam, xane qas kichomaj na jas kib'ano,
je' jas ri käka'n ri ajno'jab'.
16 Xaq mitzaq ri i q'ij, rumal chi k'äx taq
q'ij chik uj k'olik.
17 Man xaq tä ix kon, mäsach k'u ri i
chomanik, xane qas chitzukuj u ch'ob'ik jas
ru rayib'al ri Dios.
18 Mixq'ab'arik rumal chi xaq kixuk'am
b'i wa' pa ri k'äx. Xane chiya che ri Loq'alaj
Espíritu chi kätaqan pa ri iwanima'.
19 Chitzijob'ela iwib' ruk' taq tzij ri e k'o pa
taq ri salmos, ri e k'o pa taq himnos, ri käkiya

u q'ij ri Dios, xuquje' ruk' taq ronojel u wäch taq b'ix ri kuya ri Dios chiwe. ¡Chixb'ixon che ri Dios! Chiya b'a' u q'ij ri Qajaw Jesús pa taq ri iwanima'.
20 Amaq'el chimaltioxij ronojel che ri Dios qa Tat pa ru b'i' ri Qajaw Jesucristo.

Waral käqil wi jas ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri kojonelab' pa taq ri kachoch

21 Chixniman chb'il taq iwib' rumal chi nim kiwil wi ri Cristo.
22 Ri ixoqib' ri e k'ulan chik cheniman b'a' chke ri kachajil, junam jas ri käka'no, keniman che ri Qajaw Jesús.
23 Je ri', rumal chi ri achi are k'amal u b'e ri ixoq, je' jas ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo, kuk'am k'u ri qa b'e. Ri Cristo are k'o pa ki wi' konojel ri kojonelab' ri kenuk'uw ru cuerpo waral cho we uwächulew. Are To'l Qe nimalaj qonojel ri uj kojonelab' ri kujnuk'uw ru cuerpo.
24 Je' jas ri qachalal kojonelab' keniman che ri Cristo, je ri' xuquje' ri ixoqib' ri e k'ulan chik rajwaxik keniman chke ri kachajil pa ronojel.
25 Ri achijab' ri e k'ulan chik loq' chkila wi ri kixoqil je' jas ri Cristo loq' keril wi ri qachalal kojonelab', xujach k'u rib' pa ri kämikal rumal kech.
26 Je ri' xub'ano rech kub'an ch'ajch'oj che ri ki k'aslemal, keutas k'ut rech keuya pu q'ab' ri Dios. Je' ta ne ruk' joron xeuch'aj wi aretaq xub'an saq che ri ki k'aslemal ruk' ru Loq' Pixab' ri Dios.
27 Je ri' rech keuya ri qachalal kojonelab' chuwäch ri Are' chb'il taq kib', sib'alaj je'l na keb'elik, ch'ajch'oj ri kanima', man k'o tä ki mak, man k'o tä jas jun u wäch etzelal, xane sib'alaj je'l ri ki k'aslemal.
28 Je k'u wa' ri rajwaxik käka'n ri achijab' ri e k'ulanik, loq' käkil ri kixoqil, jas ri kub'an jun winaq loq' käril rib'. Jachin ri loq' käril wi ri rixoqil, loq' k'u käril rib' ri are' chb'il rib'.
29 Man k'o tä k'u jun winaq ri tzel käril wi ru cuerpo, xane kutzuqu, kärilij. Je k'u wa' kub'an ri Cristo chke ri qachalal kojonelab'.
30 Je ri', rumal chi ri uj kujnuk'uw ru cuerpo ri Are' waral cho we uwächulew. Je' ta ne uj u ti'jal, uj u b'aqil.
31 Jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Rumal wa' jun achi keuya kan ru nan u tat, kätuni k'u ruk' ri rixoqil. Ri kieb' ri' xa e jun chik," —kächa'.
32 Ri tajin kinb'ij sib'alaj nim u b'anik wa'. Man k'o tä jun etamaninaq wa' nab'e. Are k'u ri kinb'ij, are kinb'ij chrij ri Cristo xuquje' ri qachalal kojonelab'.
33 Xuquje' kel kub'ij wa' chi chijujunal ix rajwaxik loq' chiwila wi ri iwixoqil jas ri kib'an che iwib'. Xuquje' b'a' ri ixoq nim chrila wi ri rachajil.

6

1 Ri ix, ak'alab', chixniman chke ri i nan i tat rumal chi ix kojoninaq che ri Qajaw Jesús. Taqal k'u wa' chi je' kib'ano.
2 Ri nab'e taqanik ri kub'ij ri Dios chi k'o kuya chqe we käqanimaj are wa': "Nim cheawila wi ra nan a tat,
3 rech kariq utzil, xuquje' naj katk'asi na cho we uwächulew," —kächa ri' pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik.
4 Xuquje' ri ix, nan tat, xaq miyak koyowal ri iwalk'ual, xane cheipixb'aj loq pa ri ki nuch'al, chik'utu utzalaj no'j chkiwäch rech kekojon che ri Qajaw Jesús.
5 Ri ix, ajchakib', chixniman chke ri i patrón waral cho we uwächulew. Nim cheiwila wi junam jas ri kib'ano, kixej iwib' cho ri Dios. Mub'an kieb' ri iwanima' chub'anik ri i chak, xane chib'ana' jas ri kib'an chupatänixik ri Cristo.
6 Man xuwi tä utz kib'an che ki patänixik aretaq kixkilo rech utz kixkil wi, xane chich'ob'o' chi ix patänil re ri Cristo. Chib'ana ru rayib'al ri Dios ri käpe pa iwanima'.
7 Cheipatänij k'u ri i patrón ruk' kikotemal, man xaq tä kik'eyo. Chib'ana wa' je' ta ne are kipatänij ri Qajaw Jesús, man are tä ri winaq.
8 Iwetam k'ut chi ri Qajaw Jesús kuya na ru k'exel ri utzil ri kub'an jun winaq, we ri are' kub'an ru chak, k'o pu q'ab' jun patrón, o kächakun jawije' ri kraj wi, ruk' apachinoq.
9 Ri ix xuquje', ri ix patrón, chib'ana ri utz kuk' ri patänil taq iwe. Xaq mib'an k'äx chke. Chna'taj chiwe chi ri Kajaw ri e are' xuquje' Are ri Iwajaw ix. K'o chila' chikaj, kätaqan k'u pa qa wi' uj nimalaj qonojel. Ri Are' k'ut junam keril wi konojel ri winaq.

Waral käqil wi ronojel ri kuya ri Dios chqe, ri käqakoj pa ri ch'oj chrij ri Itzel

10 Kämik, qachalal, are chitzukuj ri i chuq'ab' ruk' ri Qajaw Jesús rech k'o iwe ri nimalaj u chuq'ab' ri Are'.
11 Chikojo ri to'b'al iwib' ri kuya ri Dios, junam jas ri kikoj jun atz'iaq, rech man kixtzaq tä rumal ri sub'unik ri kub'an ri Itzel chiwe.
12 Man uj k'o tä che ch'oj chkij winaq, xane are chkij itzel taq espíritus ajuwokaj ri keb'in pa ri sutz' mayul, ri k'o taqanik pa ki q'ab'. E are' ri nimaq taq q'atal taq tzij, ri nimaq taq taqanelab', ri ketaqan puwi' ruwächulew. E are' itzel taq espíritus wa' ri tajin ketaqan pa taq we q'ij ri' re q'equm.
13 Rumal ri' chik'ama b'a' ronojel ri to'b'al iwib' ri kuya ri Dios kämik, jas ri kub'an jun soldado kukoj ri atz'iaq re ch'ich' chuto'ik rib' pa ri ch'oj. Je ri' rech kixkowinik kito' iwib' chuwäch ri qa k'ulel pa ri k'äxalaj taq

q'ij aretaq käpe ri ch'oj. Je wa ri', aretaq kok'ow ronojel ko kixjeqi na kanoq.
14 ¡Ko b'a' chixjeqeloq! Chikojo ri Qas Tzij je' ta ne chi are ri pas ri ximib'al i pam. Chib'ana ri jikomal pa ri i k'aslemal je' ta ne jun to'b'al uwo i k'ux wa' kikojo.
15 Chib'ana b'a' u b'anik iwib' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kuya utzil, je' ta ne jun chik u wäch i xajäb' ri kikojo.
16 Rajwaxik b'a' xuquje' chi sib'alaj kixkojonik, rumal chi are wa' je' ta ne jun nimalaj perepik ch'ich' ri to'b'al iwib' ri kiwuk'aj. Ruk' wa' kixkowinik kichup na ronojel ri k'iäqb'al ri kenikowik ri kuk'iäq ri Itzel chiwij.
17 Ru tob'anik ri Dios are wa' chikojo che to'b'al i jolom. Ru Loq' Pixab' ri Dios are chikojo je' ta ne are jun espada (machete) ri kuya ri Loq'alaj Espíritu chiwe.
18 Chib'ana ronojel wa' ruk' oración. Chita' ru tob'anik ri Dios, chib'ochi'j k'u ri Dios amaq'el ronojel q'ij, junam jas ri u k'amik i b'e ri kub'an ri Loq'alaj Espíritu. Rech kixkowin chub'anik wa', chixk'ask'atoq, mixej b'a' iwib'. Chitaqej k'u u b'anik oración. Chib'ana orar pa ki wi' ri winaq ri e rech ri Dios, ri kojonelab'.
19 Chib'ana orar pa nu wi' in xuquje', rech aretaq kinch'awik ri Dios kuya ru tzij pa ri wanima', man kinxej tä k'u wib' kinq'alajisaj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri man etamtal tä kan nab'e.
20 In taqom rumal ri Dios, in petinaq chuk'exel ri Are' rech kintzijoj ri Evangelio, pune ta ne in k'o pa che' kämik ri' xa rumal wa'. Chib'ana b'a' orar rech man kinxej tä wib' kintzijoj wa' we tzij ri' jas ri rajwaxik kinb'ano.

Ri apóstol Pablo kuya apan rutzil ki wäch ri kojonelab'

21 Ronojel ri nu b'anom xuquje' ri tajin kinb'ano, are ri qachalal Tíquico kub'ij na wa' chiwe. Ri are', are jun loq'alaj qachalal, utz kub'an chupatänixik ri Qajaw Jesús pa ru chak ri Are'.
22 Rumal ri' tajin kintaq b'i ri are' iwuk' rech kuq'alajisaj na ronojel chiwe. Je ri' qas kiwetamaj jas ri qa'nom uj waral, käwalijisax ta k'u na ri iwanima' ix rumal wa'.
23 Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo käyo'w uxlanem che ri kanima' ri qachalal, kub'ano chi käkaj kib', chi qas tzij kekojonik.
24 Are ta b'a' ri Dios kätoq'ob'isan ki wäch konojel ri qas käkaj ri Qajaw Jesucristo ruk' ri rutzil ranima' ri man käk'extaj taj, are la' chi sib'alaj loq' kujril wi ri Are'. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ FILIPOS

Ri apóstol Pablo k'o pa che', kuchap u tz'ib'axik b'i jun carta chke ri qachalal kojonelab' aj Filipos

1 In wa', ri Pablo, wachi'l ri Timoteo, uj patänil taq re ri Jesucristo. Käqatz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke konojel ri qachalal ri e rech ri Dios ri e k'o pa ri tinimit Filipos, ri xa e jun ruk' ri Cristo Jesús. Käqatz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix iwonojel junam kuk' ri k'amal taq i b'e, ri obispos* xuquje' ri diáconos.†

2 Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

Ri apóstol Pablo kub'an orar pa ki wi' ri kojonelab'

3 Amaq'el aretaq kixna'taj chwe, kinya maltioxinik che ri Dios.

4 Aretaq kinb'an orar, amaq'el kinb'ochi'j ri Dios pi wi' ix nimalaj iwonojel ruk' kikotemal.

5 Je ri' kinb'ano rumal chi ri ix, ix chakuninaq wuk' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio tzpa ri q'ij ri xinchap u b'anik wa' k'ä xopan na we kämik ri'.

6 Qas wetam in chi ri Dios ri xuchap u b'anik we qas utzil ri' pa ri iwanima' kutaqej na u b'anik wa' k'ä kopan na ri q'ij ri kätzelej loq ri Qajaw Jesucristo.

7 Ya'talik chi je wa' ri nu chomanik chiwij rumal chi sib'alaj ix loq' chnuwäch in, xuquje' rumal chi junam tajin käqakochij ronojel u wäch u toq'ob' ri Dios pa qa wi'. Je ri' pune ta ne in k'o pa che', pune ta ne in k'o chkiwäch ri q'atal taq tzij chuq'alajisaxik chi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio are ri qas tzij.

8 Cho ri Dios k'o wi wa' chi sib'alaj kixwaj nimalaj iwonojel, je' jas ri Jesucristo kujraj uj.

9 Aretaq kinb'an orar pi wi' kinta' che ri Dios chi sib'alaj kiwaj na más iwib', xuquje' chi käk'oji na nimalaj i no'j, nimalaj iwetamb'al, rech kixna'w chub'anik ronojel.

10 Je ri' ri kinta' che ri Dios rech kixkowin chucha'ik jachike ri utz na u b'anik cho ri Dios. We je ri' kib'ano, utz na ri i k'aslemal, ch'ajch'oj ri', man k'o tä etzelal chupam. Aretaq k'ut käpe ri Cristo, man k'o tä mak ri' käriqtaj na chiwij.

11 We je ri' kib'ano, ri Jesucristo kub'an na chi ri i k'aslemal are je' ta ne jun utzalaj jach' ri sib'alaj k'ia chomaq taq jal keyak na chrij. Je ri' ri i k'aslemal we k'o k'ia u wäch utzil i b'anom. Känimarisax b'a' u q'ij ri Dios, käyi' k'u na u q'ij iwumal.

Ri nu k'aslemal are kinkoj na chupatänixik ri Cristo

12 Qachalal, kwaj chi kiwetamaj chi ri k'äx ri nu riqom in, qas tob'aninaq wa' chuq'alajisaxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch ri nik'iaj winaq chik.

13 Je ri', rumal chi konojel ri soldados re ri nimalaj q'atb'al tzij, xuquje' ri nik'iaj winaq chik ri e k'o waral ketam chi in k'o pa che' xa rumal chi kinpatänin che ri Cristo.

14 Rumal k'u rech wa' xa jub'iq' man konojel ri qachalal ki jikib'am ki k'ux chrij ri Qajaw Jesús rech man käkixej tä chi kib', xane käkikoj ki chuq'ab' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.

15 Qas tzij e k'o jujun ri käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo xa rumal chi k'äx käkina' chwe, käkaj käkinimarisaj kib' chnuwäch. Xa ch'oj käkaj ri e are'. Jule' chik käka'n wa' ruk' utzalaj ki chomanik.

16 E k'o jujun chik ri käkitzijoj ri Utzalaj Tzij chrij ri Cristo xa rumal chi ki tasom kib' chqij, xa k'u k'o ri käkaj ri e are' chb'il taq kib', man utz tä k'u ri ki chomanik. Xaq are käkaj chi kinriq chi na nik'iaj b'is chik waral pa che'.

17 Are k'u ri jule' qachalal chik sib'alaj kinkaj, käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio rumal chi ketam chi ri in, in k'o waral pa che' chuq'alajisaxik chi ri Evangelio are ri qas tzij.

18 ¿Jas ta k'u ne ri käb'anik? Ri in kinb'ij: Utz la' chi kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo chkiwäch ri winaq, —kincha'. We utz ri ki chomanik, we man utz taj, ¡kinkikot k'u rumal wa', chi kätzijox ri Evangelio!

Xuquje' sib'alaj kintaqej na kikotemal.

19 Je ri', rumal chi wetam in chi utz kinel na pa ronojel, xuquje' chi kintzoqopix na. Je ri', rumal chi tajin kib'an orar pa nu wi', xuquje' rumal chi ri Loq'alaj Espíritu rech ri Qajaw Jesús kinuto' na pa ronojel.

20 Je ri', rech käb'antaj ri kinweyej, ri qas nu rayinik. Are la' chi man kink'ix tä che ri Cristo, xane chi kintzijoj ru b'anik ri Are' waral junam jas ri nu b'anom amaq'el, man kinxej tä wib'. Je ri' kwaj kinb'ano rech känimarisax na u q'ij ri Cristo wumal in. Je ri' we ri Dios kuya na ri nu k'aslemal, we k'u ne xa kinkämik.

21 Ri nu k'aslemal kämik, are kinkoj che ru patänixik ri Jesucristo. We kinkämik, man k'äx tä ri' rumal chi xa utzil kinriqo.

22 We k'u k'o na ri nu k'aslemal waral cho we uwächulew, are utz ri' rech kinkoj wa'

* **1:1** "Obispo": Chawila' ri Tito 1:7, nota. † **1:1** "Diácono": Chawila' ri 1 Timoteo 3:8, nota.

che ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Man wetam taj jachike ri utz na u cha'ik, we are ri kinkämik, we k'u ne are ri kink'asi'k.

23 K'äx chwe ru cha'ik jachike ri utz na. Kwaj kink'oji na iwuk', xuquje' kwaj kinkämik, kinel cho ruwächulew rech kinek'ol ruk' ri Cristo. ¡Are sib'alaj utz na kinwil wa'!

24 Pune ta ne je ri', are utz na chiwe ix we k'o na nu k'aslemal waral, kinkanaj k'u na iwuk'.

25 Wetam in chi qas tzij kinkanaj na kanoq, kink'oji na iwuk' cho we uwächulew che i to'ik rech kitaqej na ri i kojonik che ri Cristo, xuquje' rech kixkikot na rumal wa'.

26 Aretaq kinopan na iwuk' jumul chik, kuya' kinimarisaj na u q'ij ri Cristo Jesús rumal wech in.

27 Chiwila b'a' iwib' rech ri i k'aslemal ronojel q'ij qas kuq'alajisaj chi i kojom ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, rech ya'talik chi käb'ix chiwe chi ix kojoninaq che ri Cristo. Je ri', we kinopan na iwuk' jela' che iwilik, we ne naj in k'o wi chiwe, kwaj kinta u tzijol chi jikom ri iwanima' chrij ri Cristo, man kub'an tä kieb' i k'ux, man k'o tä k'u ch'oj chixol. Kwaj kinta u tzijol chi ri ix junam tajin kixchakunik chutzijoxik ri Qas Tzij re ri Evangelio.

28 Xuquje' kwaj chi man kixej tä iwib' chkiwäch ri winaq ri käka'n ki k'ulel chiwe. Je ri' kiq'alajisaj chkiwäch ri e are' chi xa käsach na ki wäch. We je ri' kib'ano, man kixej tä iwib', are etal wa' chiwe rumal ri Dios chi kiriq na ru tob'anik ri Are'.

29 Ya'tal k'u chiwe ix rumal ri Cristo chi kixkojon che ri Are', kixpatänin che. Man xuwi tä k'u wa', xane xuquje' chi kiriq k'äx rumal rech ri Are'.

30 Ri ix, ri in, junam tajin kujchakunik, tajin kujch'ojin ruk' ri Itzel. Iwilom ix petinaq loq jas ri nu b'anom, nu tijom nu chuq'ab' kinchakunik, kinch'ojinik. Kämik k'ut tajin kitatab'ej u tzijol chi k'ä tajin kinriq k'äx pa we ch'oj ri' ri in k'o wi.

2

Ri Cristo man nim tä xril rib', nimarisam k'u u q'ij rumal ri Dios

1 Je k'u ri' iwetamam b'a' jas ri kub'an ri Cristo kuwalijisaj ri iwanima', kuku'b'isaj i k'ux, rumal chi ix loq' chuwäch. Iwetam xuquje' chi ri Loq'alaj Espíritu rech ri Cristo k'o pi wi'. We qas iwetamam chi qas käpax u k'ux ri Cristo chiwe, kutoq'ob'isaj i wäch,

2 chib'ana b'a' chi sib'alaj kinkikotik. Chiwaj b'a' iwib'. Chixchakun junam rech man k'o tä ch'oj chixol, rech kina' pa ri iwanima' chi xa ix jun, xa jun ri i chomanik. Xa je ri' kiya kikotemal chwe.

3 Mitzukuj xaq xuwi ri iwe ix, minimarisaj b'a' iwib'. Nim k'u cheiwila wi ri nik'iaj chik. Chib'ana ix chi man nim taj kiwil wi iwib'.

4 K'o jun chiwe mutzukuj xaq xuwi ri utz che ri are', xane are chutzukuj u b'anik utzil chke ri nik'iaj chik.

5 Chk'ol ta iwuk' ri chomanik ri xk'oji ruk' ri Qajaw Jesucristo.

6 Ri Are' man xuchomaj tä u b'anik che rib' chi junam ruk' ri Dios, pune je' qas tzij chi ri Are' junam ruk'.

7 Xane xuya kan ri qas u b'anik, xil u wäch junam jas jun winaq ajwaral, xok che patänil ke ri winaq ajuwächulew.

8 Aretaq qas winaq chi ri Are', ri Jesús man nim tä xril rib'. Xniman che ri Dios ru Tat pa ronojel, xuriq k'u ri k'ixb'al kämikal cho ri cruz je' ta ne chi are jun b'anal etzelal.

9 Rumal wa' ri Dios xuya che ri Jesús chi nim na u q'ij chkiwäch konojel, xuquje' xuya che chi nim kil wi na ru b'i' ri Are' chuwäch ri ki b'i' konojel.

10 Je' xub'ano rech aretaq käkito chi käb'ix ru b'i' ri Jesús, konojel kexuki'k, konojel ri e k'o chila' chikaj, konojel ri e k'o cho ruwächulew, xuquje' konojel ri e k'o chuxe' rulew.

11 Je ri' rech konojel käkich'ob'o, käkib'ij chi ri Jesucristo are ri Qajaw, je ri' k'ut känimarisax na u q'ij ri Dios qa Tat.

Ri kekojon che ri Cristo käkiya saqil cho we uwächulew

12 Je ri', loq'alaj taq qachalal, jas ri i b'anom amaq'el aretaq in k'o iwuk', chixniman chwe pa ronojel, pune naj in k'o wi chiwe kämik. Chib'ana b'a' ri kuq'alajisaj chi qas tzij i riqom ru tob'anik ri Dios. Je' chib'ana wa', nim chiwila wi ri Dios, chixej iwib' chuwäch. ¡Minimarisaj b'a' iwib'!

13 Je ri', rumal chi are ri Dios ri tajin kuya ri loq'alaj u rayib'al pa ri iwanima'. Tajin kub'ano chi kiwaj kib'an utzil, kixuto' k'u na rech kixkowin chub'anik jas ri u chomam loq.

14 Chib'ana ronojel ruk' utzil, man ruk' tä ch'oj, man ruk' tä oyowal.

15 Je ri' rech ri winaq man xa tä ne jub'iq' mak käkiriq chiwij. We je ri' kib'ano, q'alaj chkiwäch chi qas tzij ix ralk'ual ri Dios ri kib'an utzil chkixol ri winaq ri käka'n etzelal, ri man keniman tä che ri Dios. We kib'an ronojel ruk' utzil, kiya na saqil chke ri winaq jas ri ch'imil ri kejuluw chaq'ab' pa ri q'equm.

16 Je wa ri' kik'ut na chkiwäch ri winaq ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kuya ki k'aslemal. We je' kib'ano, kinkowinik kinkikot na in iwumal pa ri q'ij ri käpe na ri Qajaw Jesucristo. Je ri' kinwetamaj na chi man xaq tä loq' xinchakun iwuk', man

xaq tä k'u loq' xinya ri tijonik re ri evangelio chiwe.
17 Pune kinkämisaxik, käturuwisax ne ri nu kik'el cho ri Dios, kinkikot na. Kinkikot iwuk' ix iwonojel we ri nu k'aslemal käkoj na chub'anik tz'aqat che ri patäninik ri tajin kib'an ix cho ri Dios je' ta ne chi are jun sipanik ri kiya che rumal chi kixkojonik.
18 Kwaj k'ut chi xuquje' kixkikot ix wuk' in we ri Dios kuya chwe chi je ri' nu kämisaxik käb'anik.

Waral käqil wi jas ri ki b'anik ri Timoteo rachi'l ri Epafrodito

19 We are ru rayinik ri Qajaw Jesús, kwaj kintaq b'i ri Timoteo iwuk' kämik ri'. Kinkikot k'u na aretaq ri are' kutzijoj chwe ronojel ri i b'anom jela'.
20 Kwaj kintaq b'i ri Timoteo rumal chi man k'o tä chi jun ri junam u chomanik wuk' in, ri qas kok il chiwe.
21 Konojel ri nik'iaj chik xaq xuwi käkitzukuj ri kech ri e are', man käkichomaj tä ri' ru rayinik ri Qajaw Jesucristo.
22 Iwetam k'ut ri utzalaj chak ri u b'anom ri Timoteo. Ri are' chakuninaq wuk' in chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Qas kächakun ri are' wuk' jas ri kub'an ri u k'ojol jun tata' kätob' che ru tat.
23 Rumal wa' kwaj kintaq b'i ri are' iwuk' aretaq kinwetamaj jas ri käb'antaj na wuk' in waral pa ri che'.
24 Nu jikib'am k'u nu k'ux chrij ri Qajaw Jesús chi kuya chwe chi qas kine' in, kinopan iwuk' jela'. Kraj xa kieb' oxib' q'ij chik kinb'an in waral.
25 Kinchomaj in chi xuquje' rajwaxik kintaq b'i ri qachalal Epafrodito iwuk'. Are ri are' kächakun wuk' jas jun wachi'l pa ri ch'oj, ri xitaq loq rech kätob' wuk' chupam ri nu rajwaxik.
26 Ri are' k'ut sib'alaj käb'ison chiwe, kraj käril i wäch ix iwonojel. Kok il chiwe rumal chi xito chi xyawajik.
27 Tzij ri' chi sib'alaj xyawajik, xaq jub'iq' xraj man xkämik. Ri Dios k'ut xel u k'ux che, xutoq'ob'isaj u wäch. Xel u k'ux ri Dios chwe in xuquje', rech man rajwaxik taj kinriq nik'iaj b'is chik ruk' ri k'äx ri nu riqom in waral.
28 Rumal wa' kwaj kintaq b'i ri Epafrodito iwuk', rech kixkikot na che rilik u wäch jumul chik. Kinuto' wa' che ri nu b'is in xuquje' aretaq ri in wetam chi kixkikot chik.
29 Chik'amowaj ri are' ruk' nimalaj kikotemal pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Nim chiwila wi ri are', xuquje' konojel ri qachalal ri kub'an junam jas ri kub'an ri are'.
30 Je ri', rumal chi xa jub'iq' xraj man xkäm ri Epafrodito. Xuriq k'äx chupatänixik ri Cristo. Xuya ranima' churiqik k'äx chuya'ik ri tob'anik chwe ri man xixkowin tä ix chub'anik.

3

Waral käqil wi jas ri' ri qas utzil, ri qas jikomal

1 Kämik k'ut, wachalal, chixkikot rumal ri Qajaw Jesús. Man kinkos tä in chub'ixik wa' chiwe jumul chik, jas ri nu tz'ib'am, rumal chi xaq are utz chiwe ru tatab'exik wa'.
2 Chichajij iwib' chkiwäch ri lawalo taq winaq, ri je' kepe "ch'uj tz'i'", ri käkaj käkisok ri qachalal, käkikoj ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo. (Are wa' ri käb'ix "circuncisión" che.)*
3 Uj ri' qa b'anom ri qas "circuncisión", rumal chi kujq'ijilan che ri Dios pa qanima' ruk' ri chuq'ab' ri käyi' chqe rumal ri Loq'alaj Espíritu. Uj ri' kujkikotik rumal chi uj rech ri Cristo, man käku'b'i tä qa k'ux chrij ri käqa'n uj pa ri qa k'aslemal.
4 We k'o jun ri qas taqal che chi käku'b'i u k'ux chrij ri u b'anom pa ru k'aslemal, in ri' ri winaq ri taqal chwe. Man k'o tä jun winaq chik ri más u b'anom tz'aqat che ri ojer Pixab' chnuwäch in.
5 Aretaq xil nu wäch, chuwajxaq q'ij xkoj ri retal ri ojer trato che ri nu cuerpo. In qas winaq aj Israel re ri juch'ob' winaq ri xk'oji ri qa mam Benjamín che ki nimal pa ojer taq q'ij. In ri' jun qas hebreo rumal chi ri nu tat, nu nan e are' hebreos. Xintijox chrij ri ki Pixab' ri winaq aj Israel je' jas ri käka'n ri tata'ib' fariseos.
6 Xinya ri wanima' che ri tijonik chrij ri Pixab', je ri' chi sib'alaj k'äx xinb'an nab'e chke ri qachalal kojonelab'. Xinniman che ronojel ri Pixab', man k'o tä jun ri kuya' kub'ij chi man xinniman taj.
7 Ronojel k'u wa' ri xinb'ano, man utz tä chik kinwil kämik, rumal chi loq' na kinwil ri Cristo chuwäch ronojel wa'.
8 Je wa' kinwil ronojel ri nu b'anom, konojel ri jastaq we xuquje', chi man k'o tä chi k'u ki patän chnuwäch rumal chi qas xinwetamaj u wäch ri Qajaw Jesucristo. Rumal ri Cristo nu tzaqom kan ronojel. Kinwil in chi xa mes chik ri jastaq we ri xek'oji nab'e, xuquje' ronojel ri ojer nu k'aslemal. Je ri' ri nu chomanik rumal chi ri Cristo Are wech in, loq' k'u na kinwil wi ri Are' chuwäch ronojel.
9 Kwaj kink'oji junam ruk' ri Cristo. Man kwaj taj chi käb'ix chwe chi in utz, chi jikom ri wanima' xa rumal ri nu b'anom in, o rumal chi nu nimam ri Pixab'. Xane kwaj ri qas utzil, ri qas jikomal ri kuya ri Dios chwe rumal chi kinkojon che ri Qajaw Jesucristo.

* **3:2** Che retamaxik jub'iq' na chrij ri circuncisión, chawila' Hechos 7:8, nota.

Are ri Dios ri kub'ij na chi in utz, chi jikom
ri wanima' rumal chi kinkojon che.
10 Ri kwaj in kämik, are chi qas tzij kinwe-
tamaj na u wäch ri Cristo, xuquje' chi käk'oji
na ri nu chuq'ab' junam jas ri xukoj ri Dios
aretaq xuk'astajisaj ri Jesucristo chkixol ri
käminaqib'. Kwaj kinriq k'äx junam ruk' ri
Cristo. Kwaj chi junam ri wanima' in ruk' ri
ranima' ri Cristo aretaq xkäm ri Are' rumal
wech.
11 Ku'l nu k'ux chi kink'astaj na b'i chkixol
ri käminaqib', jas ri xub'an ri Cristo.

Qakojo qa chuq'ab' churiqik ri yo'm chqawäch rumal ri Cristo

12 Man kinb'ij taj chi ya nu riqom chi
ronojel, chi ya in tz'aqat chik, chi man k'o
tä chi ri rajwaxik chwe. K'o ri kraj na chwe.
Kintaqej k'u na u ternexik ri Cristo rumal
chi ku'l nu k'ux chi je' kinel na jas ri utzalaj
achi ri xuchomaj ri Cristo Jesús aretaq xin-
uto' pu q'ab' ri Itzel.
13 Qachalal, man kinb'ij taj chi ya nu
b'anom chik ronojel ri kraj ri Dios chwe. Ri
kinb'an kämik are ru sachik kan ronojel wa'
ri ya xok'owik, kintij nu chuq'ab' chub'anik
ri k'ä k'o na chnuwäch, ri mäja' kinb'ano.
14 Je' kinb'ano, kintij nu chuq'ab' rech kin-
riqa ri k'ä k'o na chnuwäch, kinch'akanik.
Ri Dios kusipaj na chwe ri käyi' chke ri
kech'akanik, ri k'aslemal pa ri kaj ri man k'o
tä u k'isik. Are la' ri käyi' chqe uj, ri uj rech
ri Cristo Jesús.
15 Qonojel ri uj, ri uj kojonelab' ri k'o chi
ri qa no'j ri yo'm rumal ri Cristo, rajwaxik
chi je' käqachomaj wa'. We jun chi wi ri i
chomanik ix, ri Dios kub'an na chiwe chi
käq'alajin na ri qas tzij chiwäch.
16 We k'o k'ia ri qetam, we k'u ne xa jub'iq'
ri qa no'j, tzrajwaxik wi chi kujniman che ri
Dios pa ronojel jas ri u k'utum chqawäch, ri
ya qetam chik.
17 Qachalal, chib'ana' jas ri kinb'an in.
Chitaqej u b'anik xaq xuwi ri käka'n ri
winaq ri je' käka'no jas ri käqa'n uj, jas ri qa
k'utum chiwäch.
18 Jas ri nu b'im chiwe k'ia mul, kinb'ij
chi na jumul kämik, rumal k'u wa' sib'alaj
kinb'isonik kinb'ij chi e k'o k'ia winaq ri xa
käka'n ki k'ulel che ri Cristo, tzel k'ut käkil wi
ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kutzijoj wi
ru kämikal ri Cristo cho ri cruz.
19 Chuk'isb'al ronojel käsach na ki wäch
wa' we winaq ri'. Nim k'u käkil wi ri
itzel ki rayinik, käkikoj wa' che ri ki dios.
Käkinimarisaj kib' rumal ri k'ixb'al ri ki
b'anom, je'l k'u käkilo. Käkichomaj xaq xuwi
ri ajuwächulew.
20 Ri uj k'ut, jela' pa ri kaj k'o wi ri qas qa
tinimit. Rumal wa' tajin kujeyen che ri To'l
Qe, ri Qajaw Jesucristo, ri käpe na pa ri kaj.
21 Ri Jesucristo kuk'ex na ri qa cuerpo ri
käqariq wi k'äx amaq'el. Kub'an na che ri qa
cuerpo chi sib'alaj je'l na kelik junam jas ri
rech ri Are'. Je' kub'an na ruk' ri nimalaj u
chuq'ab' ri yo'm che rech kätaqan na pa ki
wi' konojel, k'o k'u ri kajulew pu q'ab'.

4

Chixkikot amaq'el ronojel q'ij rumal ri Qajaw Jesús

1 Je ri', loq'alaj taq wachalal, ri sib'alaj
kwaj kinwil i wäch, chijikib'a i k'ux chrij ri
Qajaw Jesús. Sib'alaj kinkikot iwumal. Ix
ri' ri tojb'al re ri nu chak. Mäsach chiwe chi
sib'alaj ix loq' chnuwäch.
2 Kinb'ochi'n che ri nan Evodia xuquje'
che ri nan Síntique chi xaq jun e k'ol wi pa
ri ki chomanik, man k'o tä k'u ch'oj chkixol,
rumal chi e kachalal kib' rumal ri Qajaw
Jesús.
3 Xuquje' kinta' toq'ob' chawe, wach
ajchak, rumal chi jikom ri awanima' pa
ronojel, chi kattob' chke we qachalal ixoqib'
ri'. Xechakun wuk', xinkito' chutzijoxik
ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio junam ruk'
ri Clemente, xuquje' ri nik'iaj chik ri
xechakun wuk'. Tz'ib'am k'u ri ki b'i' pa
ri wuj re k'aslemal rumal ri Dios.
4 Chixkikot amaq'el ronojel q'ij rumal ri
Qajaw Jesús. Kinb'ij chi na wa' jumul chik
chiwe: ¡Chixkikotoq! —kincha'.
5 Chib'ana' chi konojel ketam chi
kixch'awik, chi loq' keiwil wi konojel ri
winaq. Mäsach pa iwanima' chi xa jub'iq'
man käpe ri Qajaw Jesús.
6 Mixej b'a' iwib' chuwäch apachike ri
käpetik. Xane xa chib'ana orar, chib'ij rono-
jel wa' che ri Dios. Chixb'ochi'n che ri Dios
amaq'el ruk' maltioxinik.
7 We je' kib'ano, ri Dios kub'an na chi
kuxlan ri iwanima'. Je ri' chi ri winaq
käkikajmaj na wa' chi man kixej tä iwib'. Ri
uxlanem ri' ri kuya ri Dios chiwe kuchajij na
ri iwanima' xuquje' ri i chomanik, rumal chi
käku'b'i na i k'ux chrij ri Cristo Jesús.

Chichomaj b'a' xaq xuwi ri qas utz

8 Qachalal, chuk'isb'alil ronojel kwaj
kinb'ij chiwe chi pa ronojel ri kichomaj,
chixchoman chrij ri qas tzij, xuquje' chrij ri
qas utzil. Chixchoman chrij ri qas jikom,
xuquje' chrij ri man äwas tä u b'anik.
Chixchoman na chrij ri je'lik xuquje' chrij ri
utz käkita wi ri winaq, ri utz u b'anik, ri nim
kil wi kumal.
9 Chib'ana ri nu k'utum chiwäch, ri nu
b'im chiwe chi rajwaxik kib'ano. Chib'ana
ronojel ri i tom pa nu chi', xuquje' ri iwilom
chi kinb'ano. We kib'an ronojel wa' ri
qa Dios ri kub'ano chi kuxlan ri iwanima'
käk'oji na iwuk'.

Waral käqil wi ri xkiya ri Filipenses chuto'ik ri apóstol Pablo

10 Sib'alaj kinkikot rumal ri Qajaw Jesús
chi ya xixchoman chi na jumul chik chwij.
Man kinb'ij taj chi xa xinsach chiwe. Wetam
chi xa man xixkowin tä che nu to'ik, pune
xixok il wumal.
11 Man are tä rumal chi k'o rajwaxik chwe
chi kinb'ij wa' chiwe. Kinkowinik kinkikot
ruk' ri jub'iq' ri k'o wuk'.
12 Wetam in ri meb'a'il, ri xaq jub'iq'
k'olik. Wetam xuquje' ri q'inomal, ri k'o k'ia
jastaq we. Ri in wetamam ronojel u wäch
k'aslemal, we are k'o ri nu wa, we ne are
la' chi kinnumik, man k'o tä nu wa. Xinwe-
tamaj jas kinb'ano we k'o k'ia ri jastaq we,
xuquje' we k'o meb'a'il, k'o k'u ri kajwataj
chwe.
13 Kinkowin chuch'ijik ronojel rumal ri
Cristo ri kuya nu chuq'ab'.
14 Pune je ri', utz i b'anom che nu to'ik pa
ri k'äx ri nu riqom.
15 Je' jas ri iwetam ix, ri ix aj Filipos, xaq
xuwi ri ix k'o ri xitaq b'i chwe chumaltiox-
ixik ri tob'anik ri xinya chiwe. Man k'o
tä xkiya ri nik'iaj kojonelab' chik. Are wa'
ri xib'an chwe aretaq xinchap u tzijoxik
ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xine' pa ri
tinimit Macedonia.
16 Xuquje' aretaq in k'o pa ri tinimit
Tesalónica, k'o ri xitaq b'i che nu to'ik. Man
xaq xuwi tä jumul xitaq b'i ri rajwaxik
chwe.
17 Ri in k'ut man xa tä kintzukuj ri käsipax
chwe, xane kintzukuj ru b'anik utzil chiwe,
rech k'o na ri kutz'ib'aj ri Dios pa ri i kuenta
chikaj.
18 Nu kochim b'a' ronojel. Man qas tä ra-
jwaxik ronojel wa' ri xitaq loq chwe rumal
ri Epafrodito. Tzij ri' chi k'ia wa' ri xiya ix
chwe. Kinna' in chi je' ta ne are jun k'ok'alaj
kunab'al sipam cho ri Dios. Wetam chi ri
Dios sib'alaj je'l käril wa'.
19 Ri Qajaw Dios k'ut kuya na ronojel ri
rajwaxik chiwe, rumal chi k'ia ri je'lalaj u
q'inomal k'olik rumal ri Cristo Jesús.
20 ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios qa Tat
kämik, xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe
na! Amén.

K'isb'al re ri carta

21 Chiya rutzil ki wäch konojel ri kekojon
che ri Qajaw Jesucristo, ri e rech ri Dios. Ri
qachalal ri e k'o wuk' in waral käkitaq b'i
rutzil i wäch ix nimalaj iwonojel.
22 Konojel ri nik'iaj kojonelab' chik ri e k'o
waral, ri e rech ri Dios, xuquje' käkitaq b'i
rutzil i wäch, más na ri e k'o pa rachoch ri
César, ri nimalaj taqanel.
23 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kätewchin
chiwe, kutoq'ob'isaj ta na i wäch ix nimalaj
iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ COLOSAS

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri qachalal kojonelab' aj Colosas

1 In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru
taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal
chi are u rayib'al ri Dios.
2 Ri in, wachi'l ri qachalal Timoteo,
kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke ri winaq ri
jikom kanima', ri e rech ri Dios, ri qachalal
rumal ri Cristo ri e k'o pa ri tinimit Colosas.
Are ta b'a' ri Dios qa Tat kutoq'ob'isaj i wäch,
kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

Ri apóstol Pablo kub'an orar pa ki wi' ri kojonelab'

3 Amaq'el aretaq käqa'n orar pi wi', käqaya
maltioxinik che ri Dios ru Tat ri Qajaw Jesu-
cristo.
4 Je ri' käqa'no rumal chi qa tom u tzijol chi
qas ix kojoninaq che ri Cristo Jesús, xuquje'
chi qas keiwaj konojel ri e rech ri Dios.
5 Je' kib'an wa' rumal chi ku'l i k'ux chi k'o
ri k'olotal chiwe chila' chikaj. Are xku'b'i
i k'ux chrij wa' aretaq xita ri qas tzij. Are
wa' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xtzijox
chiwe.
6 We Utzalaj Tzij ri' re ri Evangelio tajin
kub'ano jas ri kub'an jun che' käk'iyik, ri
kuya u wäch pa ronojel ruwächulew je' jas
ri xb'antaj na iwuk' ix, tzpa ri q'ij ri xita u
tzijol wa', xiwetamaj k'ut chi qas tzij ri Dios
kutoq'ob'isaj ki wäch konojel.
7 Are k'u wa' ri xuk'ut ri loq'alaj qacha-
lal Epafras chiwäch. Ri are', are jun qach
ajchak ri k'o quk', jun patänil re ri Cristo ri
qas jikom ranima'.
8 Ri are' u yo'm u tzijol chqe chi qas kiwaj
iwib' rumal ri Loq'alaj Espíritu.
9 Rumal ri' ri uj, tzpa ri q'ij ri xqata
u tzijol ri tajin kib'ano, man kujtäni tä
chub'anik orar pi wi'. Käqata' che ri Dios chi
kuq'alajisaj ru rayib'al chiwäch, chi kuya
ronojel u wäch no'j chiwe, xuquje' ronojel u
wäch etamanik ri kuya ri Loq'alaj Espíritu.
10 Je ri' rech je' kib'an na pa ri i k'aslemal
jas ri taqal u b'anik kumal ri e kojoninaq che
ri Qajaw Jesús, xuquje' rech amaq'el kib'an
na ri utz käril wi ri Are' pa ronojel, chi kib'an
na ronojel u wäch utzil, rech xuquje' käk'oji
na más ri iwetamb'al chrij ri Dios.
11 Käqata' che ri Dios chi kuya na iwe ru
chuq'ab' ri Are', ri sib'alaj nim u q'ij. Je ri'
rech ruk' paciencia kich'ij na ronojel u wäch
k'äx ri käpe pi wi', kixkikotik,
12 xuquje' kixmaltioxin ta na che ri Dios
rumal chi u yo'm chqe chi käqak'am qe ri
kuya na chke konojel ri e rech ri Are' ri e k'o
pa ri saqil re ru taqanik.
13 Ri Dios xujuto' pu q'ab' ri Satanás ri
kätaqan pa ri q'equm, xujuq'axaj k'u jawije'
ri kätaqan wi ri loq'alaj u K'ojol.
14 Rumal k'u ru kämikal ru K'ojol xujutoro,
xusach k'u ronojel ri qa mak.

Ru kämikal ri Cristo kub'ano chi kuya' keutzir ri winaq ruk' ri Dios

15 Ru K'ojol ri Dios ri xpe waral cho we
uwächulew, are je' u b'anik wa' jas ri Dios
ri man kilitaj taj. Ri Are', k'ä mäjoq käb'an
ronojel ri k'olik, nab'e k'o ri Are'.
16 Rumal k'u ri Are' ri Dios xub'an rono-
jel ri k'o chikaj xuquje' ronojel ri k'o cho
ruwächulew. Xb'an k'u ronojel ri kilitajik,
xuquje' ri man kilitaj taj. Konojel ri k'o
taqanik pa ki q'ab', pune ta ne e ángeles,
ronojel u wäch taqanik ri nim u b'anik,
konojel ri q'atal taq tzij, nimalaj konojel ri
xyi' chke chi k'o ki taqanik, konojel taq wa'
xeb'an rumal ri Cristo. Xeb'an k'u wa' che ri
Are' rech känimarisax u q'ij.
17 Ri Cristo, tzk'o wi ri Are' k'ä mäjoq
käb'an ronojel ri k'olik. Rumal k'u ri Are'
ronojel ri xb'anik k'o ki k'olib'al, k'o ki chola-
jil.
18 Xuquje' ri Cristo are Kajaw konojel ri
qachalal kojonelab' ri kenuk'uw ru cuerpo
waral cho we uwächulew, junam jas ri
kub'an ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo.
Are ri Are' käyo'w ri qa k'aslemal. Are k'u
wa' ri nab'e chkixol konojel ri käminaqib'
ri xek'astajik, rech nim na u q'ij ri Are' pa
ronojel.
19 Are k'u wa' ru rayib'al ri Dios ri xu-
chomaj ri Are', chi are xaq junam ri Cristo
ruk' ri Are' pa ronojel.
20 Xuquje' xuchomaj ri Dios chi rumal
ri Cristo kärutzirisaj ta na ronojel ri k'olik,
ronojel ri k'o cho ruwächulew, xuquje' rono-
jel ri k'o chikaj. Ri Dios k'ut xrutzirisaj
ronojel ri k'olik ruk' ri Are' rumal ru kämikal
ri Cristo cho ri cruz.
21 Ri ix nab'e kanoq i xutum kan ri Dios,
i b'anom k'u i k'ulel che pa ri iwanima'
rumal ri man utz taj ri xib'an na, xuquje' ri
xichomaj. Kämik k'ut ri Dios ix rutzirisam
chik ruk' ri Are'.
22 Xixrutzirisaj ruk' ri Are' rumal ri
kämikal ri xuriq ri Cristo cho ri cruz waral
cho we uwächulew. Je' xub'an wa' ri Cristo
rech kixuya chuwäch ri Dios, ch'ajch'oj ri
i k'aslemal, man k'o tä chi etzelal kib'ano,
man k'o tä k'u i mak chuwäch ri Are'.
23 Rajwaxik k'ut chi qas tzij kixkojonik. Ri
ix je' jas jun ja ri utz b'anom chuyakik, ri
man käslab'taj taj, ri ko jeqelik. Man kiya
tä k'u kan ri ku'l wi i k'ux. Are k'u wa' ri
Tzij ri xito aretaq xtzijox ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chiwe. Are k'u wa' we Tzij ri' ri

tajin kätzijox kämik cho ronojel ruwächulew. In wa', ri Pablo, in jun chke ri ketob'an chutzijoxik wa' we Utzalaj Tzij ri'.

Käyi' che ri apóstol Pablo chi käpatänin chke ri qachalal kojonelab'

24 Kämik k'ut kinkikotik rumal ri k'äx ri tajin kinriqo rumal iwech. Xaq je ri' ri in kintob'an chub'anik tz'aqat che ri k'äx ri rajwaxik käkiriq na ri qachalal kojonelab' ri kenuk'uw ru cuerpo ri Cristo waral cho we uwächulew.

25 Ri in, in jun chke ri e kojom che patänil taq ke ri qachalal kojonelab'. Are ri Dios ri xyo'w wa' pa nu q'ab', ru b'anik wa' we chak ri' che i patänixik ix, rech qas tz'aqat kinb'an chuq'alajisaxik ru Loq' Pixab' ri Dios chiwäch.

26 Are k'u wa' ri man etamtal tä kan nab'e, ri man u yo'm tä retamaxik ri Dios pa taq ri q'ij ri junab' ri e ok'owinaq, aretaq e k'asal ri ojer taq winaq. Kämik k'ut q'alajisam chi wa' chkiwäch ri e rech ri Dios, e are' konojel ri kekojon che.

27 Utz k'u xril wi ri Dios chi chkiwäch ri e rech ri Are' kuq'alajisaj wi ri man etamtal tä kan nab'e, ri sib'alaj nim u q'ij, ri xuquje' sib'alaj je'lik. Are k'u wa' ru chomam loq chi kuya na chke konojel winaq, ri winaq aj Israel xuquje' ri winaq ri man e aj Israel taj. Ri man etamtal taj are wa' chi ri Cristo käk'oji na pa ri iwanima'. Tzare k'u wa' ri je'lalaj ku'lb'al i k'ux ri sib'alaj nim u q'ij.

28 Ri uj käqatzijoj ri Utzalaj Tzij chrij ri Cristo. Keqapixb'aj konojel winaq, xuquje' keqatijoj rech qas käkich'ob'o, rech qas tz'aqat ri ki chomanik ri kojonelab' ri xa e jun chik ruk' ri Cristo.

29 Rumal k'u ri' kinchakunik, kintij nu q'ij, kinkoj ronojel ri nu chuq'ab' ri yo'm chwe rumal ri Cristo.

2

1 Kwaj k'ut chi kiwetamaj chi sib'alaj kintij nu q'ij rumal iwech, sib'alaj kinok il chiwe, xuquje' chke ri e k'o pa ri tinimit Laodicea, xuquje' chke konojel ri mäja' ketam nu wäch.

2 Je ri' kinb'ano rech ri e are' käwalijisax ri kanima', xuquje' rech käkaj kib' nimalaj konojel, xa e jun chik ri e are'. Are kinb'an wa' rech qas käkich'ob' na ri kub'an ri Dios, je ri' chi qas käku'b'i ki k'ux chrij ri Are'. Are más utz na wa' chuwäch apachike q'inomal ri k'olik. Kintij nu q'ij rech qas käketamaj u wäch ri Cristo. Are k'u wa' ri man etamtal tä kan nab'e, ri mäja' käq'alajisax rumal ri Dios.

3 Ruk' k'u ri Are' sib'alaj k'o wi ronojel u wäch etamanik xuquje' ronojel u wäch no'j ri sib'alaj je'lik.

4 Kinb'ij wa' chiwe rech man k'o tä jun käkowin che i sub'ik ruk' je'lalaj taq tzij ri xaq käkib'ij chiwe rech kixqaj pa ki q'ab'.

5 Pune ta ne man in k'o iwuk' chwinaqil, ri ix k'ut ix k'o pa wanima' je' ta ne qas tzij in k'o iwuk'. Kinkikotik aretaq kinwilo chi utz kib'ano, kib'an ronojel pa cholajil, chi qas tzij ix kojoninaq che ri Cristo, man i tasom tä k'u iwib' chrij ri Are'.

6 Je k'u ri', jas ri xib'ano, xik'amowaj ri Jesucristo che Iwajaw, xa jun chixk'ol ruk' ri Are'.

7 Je' chib'ana' jas jun che' ri ko tikil pa ri ulew, man k'o tä jas kixslab'isanik. Rajwaxik chi qas kixkojon che ri Qajaw Jesús jas ri k'utum chiwäch. Je' chib'ana wa', xuquje' sib'alaj chiya maltioxinik che ri Dios amaq'el ronojel q'ij.

Waral käqil wi chi ri Cristo kub'an k'ak' che ri qa k'aslemal

8 Chiwila iwib' mixqaj pa ki q'ab' ri winaq ri käkaj kixkisub' ruk' ri je'lalaj taq ki tzij chkij ri ki naq'atisam wi kib' ri e are', ruk' k'u ri ki chomanik ri man k'o tä u patän chrij ri kajulew. Man are tä ru tijonik ri Cristo, xane are ri ki tijonik winaq, ri xaq ajuwächulew wa'.

9 Ronojel k'u ru b'anik ri Dios käriqtaj wa' ruk' ri Cristo ri xil u wäch waral cho we uwächulew, rumal chi ri Cristo, are qas Dios.

10 Ri ix k'ut k'o ri Dios pa ri iwanima' rumal chi xa ix jun ruk' ri Cristo. Ri Are' k'ut kätaqan pa ki wi' konojel ri k'o ki taqanik, pa ki wi' konojel ri ángeles, xuquje' kätaqan pa ki wi' konojel ri nimaq ki b'anik ri yo'm chke chi k'o taqanik pa ki q'ab'.

11 Xuquje' rumal chi xa ix jun ruk' ri Cristo, kojom ri retal ri k'ak' trato pa taq ri iwanima'. Man are tä k'u wa' ri käb'an che ru cuerpo jun winaq, xane are wa' ri xub'an ri Cristo aretaq xixuto' pa ri ojer i k'aslemal, ri k'aslemal rech etzelal. Je ri' xub'ano rech man kib'an tä chik ri man utz taj ri kraj ri iwanima'.

12 Aretaq xb'an i qasna', je' ta ne ri xixmuq junam ruk' ri Cristo, xuquje' junam xixk'astaj ruk'. Je ri', rumal chi xixkojon che ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios ri xk'astajisan ri Cristo chkixol ri käminaqib'.

13 Ri ix nab'e kanoq je' ta ne ri ix käminaq rumal ri i mak, xuquje' rumal chi ri ix man ix aj Israel taj, man i nimam tä k'u ri ojer Pixab'.* Xpe k'u ri Dios, xuya ri qas i k'aslemal junam ruk' ri Cristo, xusach ronojel ri i mak.

14 Ri Dios xusach ri nimalaj qa k'as ri k'o chqij, ri u q'atom tzij pa qa wi' chi käk'äjisax qa wäch, rachi'l k'u ri pixab' ri kujutaq chub'anik k'ia jastaq. Xresaj chqij, xusach

* **2:13** Ri mero tzij waral are "...man kojom tä ri retal ri ojer trato che ri i cuerpo". Chawila' Hechos 7:8, nota.

u wäch wa' rumal ru kämikal ri Cristo cho ri cruz.

15 Ri Cristo, aretaq xkäm cho ri cruz, xch'akan ri Are' puwi' ri jun ri käb'in pa ri sutz' mayul, xuquje' pa ki wi' konojel ri nimaq ki b'anik, ri k'o ki taqanik. Xresaj ri ki chuq'ab', xuqasaj ki q'ij chkiwäch konojel, xeqaj k'u pu q'ab' ri Cristo.

Rajwaxik chi ri kojonelab' käkitzukuj ri utzil ri käpe chikaj chuk'exwäch ri jastaq ajuwächulew

16 K'o b'a' jun mukoj jun pixab' chrij ri kitijo, o chrij apachike u wäch nimaq'ij. Mub'an wa' chrij ri nimaq'ij rech ri k'ak' ik'. Mub'an k'u wa' chrij ri q'ij re uxlanem.

17 Konojel taq wa' e are' xa jujun k'utb'al re ri qas käpe na, jas ri u nanoch' jun winaq ri käsachik. Ri qas xuk'ut loq, ri qas kilitajik, are k'u wa' ri Cristo.

18 Chiwila b'a' chi mämaj ri tojb'al iwe kumal ri winaq ri käka'n che kib' chi man käka'n tä nimal. Xaq are sub'unik wa'. Are winaq wa' ri xuquje' kekiq'ijilaj taq ri ángeles. We winaq ri' xaq käkinim kib' chupam ri man ketam taj, chupam ri man käq'alajin taj. Käka'n k'u nimal xa rumal ri k'ia u wäch ki chomanik ri e are'.

19 We winaq ri' ki tasom kib' chrij ri Cristo. Ri Cristo kätaqan pa qa wi' je' jas ri kub'an ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo. Are ri Are' ri käyo'w ki chuq'ab' ri qachalal kojonelab' ri kenuk'uw ru cuerpo waral cho we uwächulew, are k'u ri Are' ri xuquje' kek'iyisanik. Je ri' chkijujunal ru tz'aqatil ru cuerpo kek'iyik, utz käka'n konojel che ki riqik kib', je' jas ru chomam ri Dios pa ki wi'.

20 Ri ix, ix käminaq chik junam ruk' ri Cristo. Kel kub'ij wa' chi man junam tä chik ri i no'j jas ri ki no'j ri nik'iaj winaq chik ri xaq ajuwächulew. ¿Jas k'u che kib'an na ri käka'n ri nik'iaj winaq chik ajuwächulew je' ta ne chi ri ix k'ä ix jun kuk' ri e are'? ¿Jas che kinimaj na ri ki pixab' ri e are' ri man utz taj?

21 Ri winaq ri' käkib'ij: "¡Michap wa'!" —kecha'. "¡Mitij wa', miwuk'aj wa' pa i q'ab'!" —kecha ri'.

22 Ronojel wa' we pixab' ri' xa are ki taqanik, ki tijonik ri winaq chkij jastaq ri xa käsach na ki wäch.

23 Qas tzij k'ut, je' ta ne chi nim u b'anik wa' we känimax ri käkib'ij, xa rumal chi keq'ijilan chke taq ri ángeles. Käka'n che kib' chi man käka'n tä nimal, man qas tzij tä k'ut. Xuquje' käka'n k'äx che ri ki cuerpo. Are k'u ri ki tijonik man käkowin tä che resaxik ri itzel taq ki rayinik ri winaq.

3

1 Ri ix, ix k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib' junam ruk' ri Cristo. (Kel kub'ij wa' chi b'anom k'ak' che ri i k'aslemal rumal ri Are'.) We je ri', rajwaxik chi kitzukuj ri utzil ri käpe chila' chikaj ri t'uyul wi ri Cristo pa ru wikiäq'ab' ri Dios.*

2 Chichomaj apan ri k'o chila' chikaj, man xaq xuwi tä k'u ri k'o cho ruwächulew.

3 Ri ix, ix käminaq junam ruk' ri Cristo. (Kel kub'ij wa' chi ri i k'aslemal kämik man junam tä ruk' ri ojer i k'aslemal.) Ri i k'aslemal kämik k'olotal ruk' ri Cristo pu q'ab' ri Dios.

4 K'o ri qas qa k'aslemal rumal ri Cristo ri k'o pa qanima'. Aretaq k'ut käpe chi ri Are', are chi' ri kilitaj na i wäch ruk' ri Are', känimarisax k'u na i q'ij junam ruk'.

Waral käqil wi ru jalb'em rib' ri ojer qa k'aslemal ruk' ri k'ak' qa k'aslemal

5 Chisacha b'a' u wäch ronojel ri man utz taj rech ruwächulew ri k'o pa ri iwanima'. Mib'an iwe jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Mib'an ri etzelal ri sib'alaj äwas u b'anik cho ri Dios, me' k'u iwanima' chub'anik ri man utz taj, ri itzel taq i rayinik. Mirayij k'ia u wäch jastaq ri xaq rech ruwächulew rumal chi junam wa' ruk' ri ki q'ijilaxik taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq.

6 Rumal k'u wa' käpe na ri nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' ri winaq ri man keniman tä che.

7 Ri ix k'ut nab'e kanoq xib'an konojel taq wa' we mak ri' pa ri ojer i k'aslemal.

8 Are k'u ri kämik chiya kan u b'anik ronojel wa' we ri'. Xaq mäpe iwoyowal, me' iwanima' chub'anik ri man utz taj, ri itzel taq i rayinik, mib'an k'u ri etzelal. Mixyoq'onik, mib'ij ri itzel taq tzij ri k'ixb'al ki b'ixik.

9 Mib'an tzij chixol, ri jun ruk' ri jun chik, rumal chi i yo'm kan ri ojer i k'aslemal, xuquje' ronojel ri man utz taj ri xib'an nab'e.

10 Kämik ri' are jun chi wi ri i k'aslemal, je' ta ne i kojom jun k'ak' atz'iaq. Tajin kub'an na k'ak' wa' we i k'aslemal ri' ronojel q'ij rumal ri Dios ri tajin kuk'ex ri i no'j, tajin kuk'ex ri iwanima' rech kixel na junam ruk' ri Are'. Je ri' qas kiwetamaj na u wäch ri Dios pa ri iwanima'.

11 Man nim tä u b'anik kämik we aj Israel jun winaq o we man aj Israel taj, we kojom retal ri ojer trato che jun o we man kojom taj. Man nim tä u b'anik we estranjer jun winaq o we man estranjer taj, we k'o retam jun o we man k'o tä retam, we kub'an ri u chak k'o pu q'ab' jun u patrón o we ne man k'o tä u patrón. Ri qas nim u b'anik kämik, are ri Cristo. Rajwaxik chi ri Cristo nim na

* **3:1** "Pa ru wikiäq'ab'": Chawila' ri Efesios 1:20, nota.

u b'anik ri Are' chuwäch ronojel, kätaqan k'u
ri Are' pa qanima' nimalaj qonojel.
12 Ri ix, ix u loq' ri Dios, ix cha'tal k'u ru-
mal, rech ix rech ri Are'. Rumal ri' chib'ana
ronojel u wäch utzil pa ri i k'aslemal.
Chitoq'ob'isaj ki wäch nik'iaj winaq chik,
chib'ana utzil kuk' konojel. Mib'an nimal,
xane rajwaxik kixch'awik. Mikoj i k'a'nal,
xane chichajij paciencia.
13 We ruk' jub'iq' k'o k'äx ri kub'an jun
che ri jun chik, chikuyu wa', xuquje' chita'
ri sachb'al i mak we k'o jun chiwe k'o jas
k'o pa ranima' chrij jun chik. Jas xub'an ri
Cristo chiwe xusach ri i mak, je' chib'ana ix
xuquje'.
14 Man xuwi tä wa', xane rajwaxik sib'alaj
kiwaj iwib'. Are k'u wa' ri qas käb'anow
chiwe chi xa ix jun. Kub'an k'u tz'aqat che
ronojel.
15 Ri utzil ri kuya ri Dios chixol, are
chtaqan wa' pa ri iwanima'. Are k'u wa'
ri ix sik'im wi rumal ri Dios rech xa ix jun
chik, ix ri kinuk' ru cuerpo ri Cristo waral
cho we uwächulew. Chiya b'a' maltioxinik pa
ronojel.
16 Chiya che ru Loq' Pixab' ri Cristo chi
qas käjeqi pa ri iwanima', chtaqan k'u wa' pa
ronojel ri kib'ano. Chitijola iwib' ruk' rono-
jel u wäch utzalaj no'j, chiwalijisaj k'u ri
iwanima' chb'il taq iwib'. Chib'ixoj salmos,
himnos, xuquje' ronojel u wäch b'ix ri kuya
ri Loq'alaj Espíritu chiwe. Chib'ixoj wa' che
ri Dios ruk' ri maltioxinik ri käpe pa ri iwan-
ima'.
17 Ronojel ri kib'ano, ronojel k'u ri kib'ij,
chib'ana wa' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Rumal
k'u ri Are' chiya b'a' maltioxinik che ri Dios
qa Tat.

Ri apóstol Pablo kub'ij jas ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri kojonelab'

18 Ri ix ixoqib', ri ix k'ulan chik, chixni-
man chke ri iwachajil rumal chi are ra-
jwaxik chi je' kib'an ix, ri ix kojoninaq che
ri Qajaw Jesús.
19 Ri ix achijab', ri ix k'ulan chik, loq' chei-
wila ri iwixoqil, xaq mäk'istaj i k'ux kuk'.
20 Ri ix alab'om, alitomab', chixniman
chke ri i nan i tat pa ronojel, utz k'u käril wa'
ri Qajaw Jesús aretaq je' kib'ano.
21 Ri ix, tat nan, xaq miyak koyowal ri
iwalk'ual rech man keb'ison taj.
22 Ri ix ajchakib', chixniman chke ri i
patrón waral cho we uwächulew pa ronojel.
Man xuwi tä utz kib'an che ki patänixik are-
taq kixkilo rech utz kixkil wi, xane chib'ana
ri käpe pa ri iwanima', mub'an kieb' i k'ux.
Je ri' chib'an na rumal chi kixej iwib' cho ri
Dios.
23 Ronojel ri kib'ano, chib'ana wa' ruk'
kikotemal je' ta ne are tajin kipatänij ri Qa-
jaw Jesús, man are tä k'u ri winaq.
24 Iwetam k'ut chi ri Qajaw Jesús kuya na
chiwe chi kiwechb'ej ru tob'anik ri Are' che
tojb'al iwe, rumal chi are ri Cristo ri qas i
Patrón ri tajin kipatänij.
25 Jachin k'u ri kub'an ri man utz taj,
kuk'am na ri rajil u k'exel ri man utz taj ri
kub'ano, rumal chi ri Dios junam keril wi
konojel ri winaq.

4

1 Ri ix xuquje' ri ix patrón, chib'ana ri
taqal u b'anik, ri jikomal kuk' ri patänil taq
iwe. Chna'taj chiwe chi ri ix xuquje' k'o jun
i Patrón ri k'o chila' chikaj.
2 Amaq'el ronojel q'ij chib'ana orar,
chixok il chub'anik wa', chiya k'u maltiox-
inik che ri Dios.
3 Aretaq kib'an orar, chib'ana orar pa qa
wi' uj xuquje', rech ri Dios kuya na chqe
chi kuya' käqatzijoj ru Loq' Pixab' ri Are'. Je
ri' kujkowinik käqaya u b'ixik ri xub'an ri
Cristo ri man etamtal tä kan nab'e. Rumal
k'u rech ru tzijoxik wa' in k'o pa che'.
4 Chib'ana orar rech qas utz kinb'an
chuq'alajisaxik wa' we tzij ri' jas ri taqal u
b'anik wumal.
5 Qas chiwila na jas ri kib'an kuk' ri man e
kojonelab' taj, xaq mitzaq ri i q'ij.
6 Utz chixtzijon kuk' ri winaq, chib'ij ri qas
k'o u patän chke. Qas chichomaj na ri' ri
kib'ij aretaq k'o jas ri käkita' ri winaq chiwe.

Ri apóstol Pablo kuya b'i rutzil ki wäch ri qachalal

7 Ronojel ri nu b'anom kub'ij na ri loq'alaj
qachalal Tíquico chiwe. Ri are' are jun
qachalal ri jikom ranima' ri kätob'an wuk'
chupatänixik ri Qajaw Jesús.
8 Nu taqom k'u b'i iwuk' chub'ixik chiwe
jas ri qa'nom uj waral, xuquje' rech kuwali-
jisaj na ri iwanima' ix.
9 Xuquje' nu taqom b'i ri Onésimo ju-
nam ruk'. Ri are' are jun loq'alaj qacha-
lal ri jikom ranima', xuquje' are jun wa'
iwuk'. Käkitzijoj k'u na chiwe ronojel ri tajin
käk'ulmataj waral.
10 Ri Aristarco, ri wach ajpache', rachi'l ri
Marcos ru primo ri Bernabé, käkiya b'i rutzil
i wäch. Ri in, ya nu b'im chik chiwe chrij
ri Marcos, chi we kopan iwuk' rajwaxik
kik'ulaj ruk' utzil.
11 Xuquje' ri Jesús, ri käb'ix Justo che, kuya
b'i rutzil i wäch. Xuwi k'u taq wa' chkixol ri
winaq aj Israel ri e kojoninaq che ri Qajaw
Jesús tajin kinkito' chutzijoxik ru taqanik ri
Dios, sib'alaj k'u ki ku'b'isam nu k'ux.
12 Ri Epafras kuya b'i rutzil i wäch. Are'
patänil re ri Cristo, xuquje' are jun wa'
iwuk'. Ri are' amaq'el kub'an orar pi wi',
kub'ochi'j ri Dios rech qas jikom ri iwanima'
kixkojonik, qas k'u kijach iwib' chub'anik ru
rayib'al ri Dios.

13 Qas tzij wilom in chi ri Epafras sib'alaj
kok il chiwe, xuquje' chke ri kojonelab' ri
e k'o pa ri tinimit Laodicea, kachi'l ri ko-
jonelab' ri e k'o pa ri tinimit Hierápolis.
14 Ri Lucas ri loq'alaj kunanel xuquje'
kuya b'i rutzil i wäch, rachi'l ri Demas.
15 Chib'ana toq'ob', chiya rutzil ki wäch
ri qachalal ri e k'o pa ri tinimit Laodicea,
xuquje' ri Ninfas kuk' konojel ri qachalal
kojonelab' ri käkimulij kib' cho rachoch.
16 Aretaq käsik'itaj u wäch wa' we wuj ri'
chiwäch ix, chitaqa b'i kuk' ri qachalal ko-
jonelab' aj Laodicea rech käsik'ix u wäch wa'
chkiwäch ri e are' chila' xuquje'. Are k'u ri
wuj ri ki k'amom ri kojonelab' aj Laodicea,
ri käkitaq na b'i iwuk', ri ix kisik'ij na u wäch
wa' we wuj ri' xuquje'.
17 Chib'ij wa' we tzij ri' che ri Arquipo:
"Chawila' chi qas utz kab'an chub'anik ri
chak ri xyi' chawe chupatänixik ri Qajaw
Jesús," —chixcho'q che.
18 In wa', ri Pablo, kintz'ib'aj b'i wa' we
rutzil i wäch ri' ruk' ri nu q'ab' in. Chna'taj
chiwe chi ri in, in k'o pa che'. Are ta b'a' ri
Dios kätoq'ob'isan i wäch. Amén.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ TESALÓNICA

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri qachalal kojonelab' aj Tesalónica

1 In wa', ri Pablo, wachi'l ri Silvano ruk' ri
Timoteo, tajin kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chiwe
ix, qachalal, ix ri' ri kojonelab' ri k'o pa ri
tinimit Tesalónica, ri xa ix jun ruk' ri Dios
qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo. Are ta
b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo
kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri
iwanima'.

Waral käqil wi chi ri kojonelab' aj Tesalónica qas tzij xekojonik

2 Amaq'el aretaq kujxuki'k kixna'taj chqe
käqa'n orar pi wi', käqaya maltioxinik che ri
Dios rumal iwech ix iwonojel.
3 Je' käqa'n wa' rumal chi amaq'el käna'taj
chqe chuwäch ri Dios qa Tat chi qas tzij
ix kojoninaq che ri Cristo. Q'alaj wa' ru-
mal ri chak ri tajin kib'ano. Käna'taj chqe
xuquje' ri rutzil iwanima' chke nimalaj
konojel. Q'alaj wa' rumal chi i yo'm iwib'
chupatänixik ri Dios. Xuquje' käna'taj chqe
chi man elinaq tä ri ku'lb'al i k'ux chrij ri
Qajaw Jesucristo pune k'äx kiriqo.
4 Qetam k'ut, qachalal, chi kixraj ri Dios,
xuquje' chi ix cha'tal rumal.
5 Aretaq xqatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evan-
gelio chiwe, man xuwi tä ri uj xujtzijonik,
xane xuquje' are ri Loq'alaj Espíritu xuk'ut
ru chuq'ab' chiwäch rumal ri qa tzij. Qas
qetam chi ri käqatzijoj are ri qas tzij. Ri ix
iwetam chi aretaq xujk'oji iwuk', man are
tä xqatzukuj jachike ri utz chqe uj, xane are
xqatzukuj jachike ri utz chiwe ix.
6 Ri ix k'ut xib'ano jas ri xqa'n uj, xuquje'
jas ri xub'an ri Qajaw Jesucristo. Xuquje',
pune sib'alaj xiriq k'äx aretaq xixkojonik,
xik'amowaj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio
ruk' ri kikotemal ri xuya ri Loq'alaj Espíritu
pa ri iwanima'.
7 Je ri' xik'ut chkiwäch konojel ri ko-
jonelab' aj Macedonia, xuquje' ri kojonelab'
aj Acaya, jas ri rajwaxik käka'n ri e are'.
8 Chila' k'ut xchapletaj wi b'i u tzijoxik ru
Loq' Pixab' ri Qajaw Dios iwumal, man xuwi
tä chke ri aj Macedonia, ri aj Acaya, xane
xuquje' chke ri winaq pa ronojel tinimit.
Xuquje' konojel ki tom u tzijol chi xixkojon
che ri Dios. Je ri' chi ri uj man k'o tä chik jas
rajwaxik käqab'ij.
9 Xane ri winaq ri ki tom u tzijol chi
xixkojonik, käkitzijoj jas ri xib'an che qa
k'ulaxik aretaq xujopan iwuk'. Käkitzijoj jas
ri xib'ano, xiya kan ri jule' taq dios chik ri
b'anom kumal winaq, xixkojon che ri Dios
qa Tat. Xichaplej k'u u patänixik ri qas Dios
ri k'aslik.
10 Xuquje' käkitzijoj chi sib'alaj ku'l i k'ux
che reyexik ri Jesús, ri kätzelej loq pa ri kaj.
Are k'u wa' ru K'ojol ri Dios ri xk'astajisax
b'i chkixol ri käminaqib' rumal ri Dios. Are
Jesús wa' ri kujto'w chuwäch ri nimalaj roy-
owal ri Dios ri käpe na pa ki wi' ri winaq.

2

Ri apóstol Pablo kuna'taj chke ri kojonelab' aj Tesalónica jas ri xub'an che ki patänixik

1 Ri ix, qachalal, qas iwetam chi man xaq
tä loq' xujk'oji iwuk', xane nim xixqato' wi.
2 Pune k'u xqariq k'äx aretaq uj k'o pa ri
tinimit Filipos, xuquje' xujyoq'ik, je' jas ri
iwetam ix, ri Dios xuya qa chuq'ab' rech
man käqaxej tä qib' chutzijoxik ri Utza-
laj Tzij re ri Evangelio chiwe, pune e k'o
ri sib'alaj kek'ulelan chqe, ri käkiq'atej qa
wäch.
3 Je ri', rumal chi qas jikom ri käqatzijoj,
man k'o tä etzelal chupam, man xqatzijoj tä
k'u jastaq che ki sub'ik ri winaq.
4 Ri Dios k'ut qas utz xril na ri qanima', ru-
mal ri' xuya pa qa q'ab' ru tzijoxik ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio, je' jas ri käqatzijoj. Man
k'o tä käqesaj che, man käqaya tä k'u u wi'.
Man are tä käqatzijoj jachike ri utz käkita wi
ri winaq, xane jachike ri käqaj chuwäch ri
Dios ri käka'y pa qanima'.
5 Ri ix iwetam chi man ruk' tä je'lalaj
taq tzij xixqach'ako, man xqatzukuj taj jas
xqab'ij chiwe rech käqach'ak puaq chiwij.
Chuwäch ri Dios k'o wi chi man je' tä wa'
xqa'no.
6 Man qa tzukum taj chi käyi' qa q'ij kumal
ri winaq, we are iwumal ix, o are rumal
jachin jun chik, pune taqal chqe chi k'o jas
käqata' chiwe. We je ri' käqa'no, rajwaxik chi
kinimaj ri käqab'ij rumal chi uj apóstoles, uj
taqom rumal ri Cristo.
7 Man je' tä k'u wa' xqachomaj, xane je'
xqa'n chiwe jas ri kub'an jun chichu' che ki
chajixik ri ral, sib'alaj uj utz iwuk'.
8 Sib'alaj nim na ri rutzil qanima' chiwe
chi man xuwi tä ru Loq' Pixab' ri Dios xqaj
xqaya chiwe, xane xuquje', we ta rajwaxik,
xqaya ta ri qa k'aslemal rumal chi sib'alaj ix
loq' chqawäch.
9 Qachalal, ¿a mat käna'taj ri' chiwe
chi aretaq xujk'oji iwuk', xujchakunik,
sib'alaj xujkosik? Xujchakunik chi paq'ij
chi chaq'ab' chuch'akik ri qa wa rech man
käqaya tä latz' che jachin jun chiwe. Je'
xqa'n wa' aretaq xqatzijoj ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio rech ri Dios chila' iwuk'.

10 Ri ix qas xiwilo, xuquje' ri Dios qas xrilo
chi xqa'n ri jikomal iwuk', man k'o tä etzelal
xriqtaj chqij, ch'ajch'oj ri qa k'aslemal are-
taq xujk'oji chila' iwuk' ix ri ix kojonelab'.
11 Qas iwetam k'ut chi qa walijisam iwan-
ima' chijujunal, qa ku'b'isam i k'ux, xuquje'
qa yo'm pixb'enik chiwe. Je' xqa'n chiwe jas
ri kub'an jun tata' chke ri ralk'ual.
12 Xixqab'ochi'j chi je' kib'ano jas ri ya'tal
chke ri e rech ri Dios ri xixusik'ij rech
kixk'oji ruk', kätaqan k'u ri Are' pi wi',
xuquje' rech kuya ri je'lalaj juluwem chiwe.
13 Ri uj man kujtäni tä chuya'ik maltiox-
inik che ri Dios rumal chi aretaq xitatab'ej
ru Loq' Pixab' ri Dios ri xqatzijoj chiwe,
qas xik'amowaj, xikoj pa qas tzij, man xi-
chomaj taj chi xaq u tzij jun achi, xane are
ru Loq' Pixab' ri Dios. Tzij k'u ri' chi are ru
Loq' Pixab' ri Dios ri käkowin chuk'exik ri i
k'aslemal ix ri ix kojonelab'.
14 Ri k'äx ri xik'ulmaj ix, qachalal, are je'
jas ri xkik'ulmaj ri e kojoninaq che ri Dios ri
e k'o pa Judea ri xa e jun ruk' ri Cristo Jesús.
Xb'an k'äx chiwe kumal ri iwinaqil, je' xb'an
chiwe jas ri xb'an chke ri kojonelab' aj Judea
kumal ri ki winaqil aj Israel.
15 E are k'u wa' ri winaq aj Israel ri
xekämisan ri Qajaw Jesús, jas ri xka'n chke
ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri
xetaq b'i kuk' nab'e. Are k'u ri uj xuquje'
xujkesaj loq. We winaq ri' man käka'n tä ri
käqaj chuwäch ri Dios, xane käka'n ki k'ulel
chke konojel winaq.
16 Aretaq ri uj käqaj käqatzijoj ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio chke ri man e aj Israel
taj, rech ri e are' xuquje' käkiriq ru tob'anik
ri Dios, ri winaq aj Israel xa käkiq'atej qa
wäch. Je ri' ki b'anom, ki nimarisam ri ki
mak cho ri Dios. Kämik k'ut petinaq chik ri
nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' konojel.

Waral käqil wi chi ri apóstol Pablo kraj keusolij chi na jumul chik ri kojonelab' aj Tesalónica

17 Qachalal, pune xke' kieb' oxib' q'ij ri uj
elinaq loq iwuk', pune ta ne man käqil tä
i wäch, man ix sachinaq tä chqe, ix k'o pa
qanima'. Sib'alaj käqaj käqil i wäch jumul
chik.
18 Rumal ri' xqatzukuj jas xqa'no rech ku-
jopan iwuk' che iwilik. In wa', ri Pablo, k'ia
mul xintzukuj jas kinb'ano rech kujopan
iwuk'. Are k'u ri Satanás xujuq'atej.
19 ¿Jas k'u chrij ku'l wi qa k'ux, kujkikotik?
¿Jas ri' ri kub'ano chi käku'b'isax qa k'ux,
kuya kikotemal chqe? Ix ri', qachalal, rumal
chi jikom ri iwanima' cho ri Dios. Are ri ix
ri kixb'anowik chi kujkikot na cho ri Qajaw
Jesús aretaq käpetik rumal chi xujch'akanik.
20 Are je' iwumal ix chi käku'b'isax qa k'ux,
kujkikotik.

3

1 Rumal k'u rech chi man xqach'ij tä chi
na ri mat qetam jas i b'anom, xqachomaj
kujkanaj kan qa tukiel pa ri tinimit Atenas.
2 Je' xqa'n wa', xqataq k'u b'i ri qachalal
Timoteo iwuk'. Ri Timoteo are jun utzalaj
patänil re ri Dios ri chakuninaq quk' chutz-
ijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri
Cristo. Xqataq k'u b'i iwuk' rech kuwalijisaj
ri iwanima', kixupixb'aj rech k'o na más u
chuq'ab' ri i kojonik.
3 Je ri' rech man k'o tä jun chiwe kub'an
kieb' u k'ux kumal taq we k'äxk'ol ri'. Ri ix
k'ut iwetam chi tzrajwaxik wi chi käqariq
k'äx.
4 Je ri', rumal chi xqab'ij wa' chiwe aretaq
xujk'oji iwuk', chi käqariq na ri k'äxk'ol. Je ri'
qas ya' iwetam ri xqak'ulmaj uj qonojel.
5 Ri in man xinch'ij tä chi na ri mat kin-
wetamaj jas i b'anom. Rumal ri' xintaq b'i
ri Timoteo chuta'ik u tzijol jas u b'anom ri
i kojonik. Xinxej wib' chi we ne ruk' jub'iq'
xixch'aktaj rumal ri Itzel, xaq b'a' loq' ri' ri
qa chak ri xqa'n iwuk'.
6 Kämik k'ut tzelejeninaq loq ri Timoteo
pa Tesalónica, xuya ri utzalaj tzij chqe chrij
ri i kojonik, xuquje' chi sib'alaj kiwaj iwib',
utz iwanima' chke konojel. Kutzijoj chqe
chi amaq'el kujna'taj chiwe, utz i chomanik
chqij, xuquje' chi sib'alaj kiwaj kiwil qa
wäch. Je' ri qe uj xuquje', sib'alaj käqaj käqil
i wäch.
7 Xa je ri', qachalal, chupam ronojel ri qa
rajwaxik, xuquje' ri k'äxk'ol ri tajin käqariqo,
käku'b'i qa k'ux rumal iwech, aretaq käqato
chi qas tzij ix kojoninaq che ri Cristo, jikom
ri iwanima'.
8 Xqana' uj chi je' ta ne xub'an k'ak' ri
qa k'aslemal, man k'o tä chi jas käqab'isoj,
rumal chi qas i jikib'am i k'ux chrij ri Qajaw
Jesús.
9 Rumal k'u ri', sib'alaj nim ri maltioxinik
käqaya che ri Dios rumal iwech ix, rumal
ri nimalaj kikotemal ri käqana' pa qanima'
chuwäch ri Dios.
10 Xuwi b'a' käqa'n orar pi wi' chi paq'ij
chi chaq'ab', man kujq'iytaj taj. Käqata' che
ri Dios chi kuya chqe chi käqil i wäch. Je
ri' käqaya na chiwe ri k'ä kraj na che ri i
kojonik.
11 Are ta b'a' ri Dios qa Tat junam ruk' ri
Qajaw Jesucristo kätob' chqe, kuk'am qa b'e
rech kujkowinik kujopan iwuk'.
12 Ri Qajaw Dios chub'an ta b'a' chiwe
chi käk'iy na ri rutzil iwanima', chuya ta
na chiwe chi sib'alaj kiwaj iwib' chb'il
taq iwib', xuquje' keiwaj konojel ri nik'iaj
winaq, je' jas ri uj xuquje' sib'alaj kixqaj.
13 Xuquje' chub'ana chiwe chi sib'alaj
jikom iwanima' rech man k'o tä mak käriqtaj
chiwij, ch'ajch'oj ri i k'aslemal chuwäch ri

Dios qa Tat aretaq käpe ri Qajaw Jesucristo e rachi'l konojel ri e rech ri Are'.

4

Waral käqil wi jas u wäch ri k'aslemal ri käqaj chuwäch ri Dios

1 Je k'u ri', qachalal, kixqab'ochi'j, kixqapixb'aj rumal ri Qajaw Jesús chi kitaqej u b'anik pa ri i k'aslemal jas ri xqak'ut kan chiwäch, je' jas ri tajin kib'an kämik. Rumal chi are wa' ri käqaj chuwäch ri Dios, käqata' chiwe chi känimar u b'anik wa' iwumal.

2 Iwetam chi k'ut ri tijonik ri qa yo'm chiwe, ri xujtaq chuya'ik rumal ri Qajaw Jesús.

3 Are k'u wa' ri kraj ri Dios: chi kitas iwib' chrij ronojel u wäch etzelal, ch'ajch'oj k'u ri i k'aslemal, chi man kib'an tä iwe xa jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'.

4 Xane ri Dios kraj chi ri ix, ri ix achijab' chijujunal utz chib'ana chucha'ik jun iwixoqil, kixk'oji ruk', nim chiwila wi, je' jas ri taqal chiwe ix, ix k'ut rech ri Dios.

5 Mib'ana xa jas ri kiwaj ix ruk' ri itzel i rayinik jas ri käka'n ri nik'iaj winaq chik ri man e kojoninaq tä che ri Dios.

6 K'o b'a' jun mub'an k'äx, man kusub' tä jun qachalal, man kusub' tä k'u na jun winaq chik che wa' we ri' ri nu b'im chiwe, rumal chi ri Dios sib'alaj kuk'äjisaj na u wäch jachin ri je' kub'an wa'. ¡Chiwilampe'! Qa b'im chi k'u wa' chiwe, qa q'alajisam chi wa' chiwäch.

7 Man uj u sik'im tä k'u ri Dios rech käqatz'iloj ri qa k'aslemal, xane rech käqatas qib' chrij ronojel u wäch etzelal, käqajach qib' pu q'ab' ri Are'.

8 Je k'u ri' jachin ri käretzelaj u wäch we tijonik ri', man käretzelaj tä u wäch jun winaq, xane are käretzelaj u wäch ri Dios ri u yo'm ru Loq'alaj Espíritu pa qanima'.

9 Man rajwaxik tä k'ut kintz'ib'aj jun wuj chiwe, qachalal, chub'ixik chi rajwaxik sib'alaj kiwaj iwib', rumal chi are ri Dios u k'utum wa' chiwäch chi rajwaxik kiwaj iwib' chb'il taq iwib'.

10 Xuquje' qetam chi amaq'el keiwaj konojel ri qachalal ri e k'o pa ronojel ri Macedonia. Kixqab'ochi'j k'ut, qachalal, chi sib'alaj kiwaj ta na más iwib'.

11 Chib'ana xuquje' chi käjoror ri i k'aslemal, chib'ana taq ri i rajwaxik chijujunal, xaq minim iwib' pa taq ri kech nik'iaj chik. Chixchakun ruk' ri i q'ab', chito' b'a' iwib', je' jas ri taqanik ri qa yo'm chiwe.

12 Je ri' rech ri man e kojonelab' taj utz käkil wi ri i k'aslemal, nim kixkilo, xuquje' rech k'o ronojel ri kajwataj chiwe.

Waral käqil wi ri käk'ulmataj na aretaq käpe ri Qajaw Jesucristo

13 Man käqaj tä k'ut, qachalal, chi mat kiwetamaj ri käkik'ulmaj na ri käminaqib', rech man je' tä ri i b'is jas ri ki b'is ri nik'iaj winaq chik ri man k'o tä ku'l wi ki k'ux.

14 Rumal chi käqakojo chi ri Jesús xkämik xuquje' xk'astaj b'i chkixol ri käminaqib', käqakoj ri' chi pa ri k'astajib'al kech ri käminaqib', aretaq käpe ri Jesús, keuk'am na loq junam ruk' ri kanima' ri winaq ri e kojoninaq che, xekämik.

15 Rumal ri' käqaya wa' we tijonik ri' chiwe, ri yo'm chqe rumal ri Qajaw Jesús, chi ri uj ri k'ä uj k'asal na, ri k'ä uj kanajinaq waral aretaq käpe ri Are', man kujnab'ej tä k'u na chkiwäch ri qachalal ri e käminaq chik.

16 Tzare k'u ri Qajaw Jesús käqaj na loq chikaj, kätataj jun ri ko käch'awik, kuya taqanik, je' jas ri käch'aw jun arcángel, xuquje' kätataj na ru ch'ab'al ri trompeta re ri Dios. Are k'u ri e kojoninaq che ri Cristo, ri e käminaq chik, e are' kek'astaj na b'ik nab'e.

17 K'ä te ri' ri uj ri k'ä uj k'aslik, ri uj kanajinaq kanoq, kujyak na, kujk'am na b'ik junam kuk' ri e are' pa ri sutz' churiqik ri Qajaw Jesús chila' chikaj. Kujk'oji k'u na ruk' ri Qajaw Jesucristo amaq'el ronojel q'ij.

18 Chiwalijisaj b'a' iwanima' chb'il taq iwib' ruk' we tzij ri' ri nu b'im chiwe.

5

1 Are k'u ri q'ij, qachalal, ri ajilab'al ri käb'antaj na ronojel wa', man rajwaxik taj chi kintz'ib'aj b'i chiwe.

2 Je ri', rumal chi ri ix qas kich'ob'o chi man k'o tä jun retam ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús, xane je' käk'ulmataj wa' jas ri kub'an jun elaq'om kok pa jun ja chaq'ab', man kuna' tä jun.

3 Aretaq ri winaq käkib'ij: "Ronojel xaq käjoror chik, man k'o tä chi je wa' je ri'," —kecha ri'. Are chi' k'ut käpe na ri nimalaj k'äx pa ki wi' ri xaq k'ä te' käpetik, jas ri q'oxom ri kuna' jun yawab' ixoq aretaq käril u wäch ri ral. Man kekowin tä k'u ri winaq käkito' kib'.

4 Are k'u ri ix, qachalal, man ix k'o tä pa ri q'equm ri e sachinaq wi ri man keniman tä che ri Dios. Ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús man je' taj kub'an ri' chiwe jas ri kub'an jun elaq'om ri man kina' taj kok pa ja, rumal chi ri ix tajin kiweyej ru petb'al ri Jesús.

5 Iwonojel ix k'o pa ri saqilal, ix rech ri paq'ij, je' jas ri uj xuquje'. Man uj rech tä ri chaq'ab', man uj sachinaq tä k'u pa ri q'equm.

6 Rumal ri' mäqa'n b'a' jas ri käka'n ri nik'iaj winaq chik, je' ta ne chi xa e warinaq, xane chujk'ask'atoq. Mäqa'n xaq jas ri käqaj uj, xane nab'e qas käqachomaj na ri käqa'no.

7 Ri kewarik, chaq'ab' ri' kewarik. Ri
keq'ab'arik, chaq'ab' ri' keq'ab'arik.
8 Are k'u ri uj, ri uj rech ri paq'ij, mäqa'n
xaq jas ri käqaj uj, xane nab'e qas utz
u chomaxik na ri käqa'no. Rajwaxik chi
käqakoj na ri kojonik xuquje' ri rutzil qan-
ima', je' jas jun atz'iaq re ch'ich' ri kukoj
jun soldado chuto'ik rib' pa ri ch'oj. Xuquje'
rajwaxik chi käku'b'i qa k'ux chi käqariq na
ru tob'anik ri Dios, je' ta ne chi are jun casco
ri kukoj jun soldado che to'b'al u jolom.
9 Ri Dios k'ut man xujucha' taj rech xa
kuk'äjisaj qa wäch, xane rech kujkojon che
ri Qajaw Jesucristo, käqariq na ru tob'anik ri
Are'.
10 Ri Jesucristo xkäm rumal qech, rech
amaq'el kujk'asi na junam ruk' Are'. We k'ä
uj k'aslik aretaq käpetik, we ne uj käminaq
chik, xaq junam.
11 Rumal ri' chiwalijisaj iwanima' chb'il
taq iwib', xuquje' chito'la iwib' ri jun ruk' ri
jun chik jas ri tajin kib'ano.

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri qachalal kojonelab'

12 Qachalal, käqab'ij na chiwe chi nim kei-
wil wi ri kechakun iwuk', ri kek'amow i b'e,
xuquje' käkiya i no'j ri yo'm chke ri e are'
rumal ri Qajaw Dios.
13 Je', qachalal, sib'alaj nim cheiwila wi,
loq' cheiwila xuquje', rumal ri utzil ri tajin
käka'no. Chk'ol b'a' utzil chixol iwonojel, ri
jun ruk' ri jun chik.
14 Qachalal, xuquje' kixqab'ochi'j chi
cheipixb'aj ri man käkaj taj kechakunik,
chiwalijisaj ri kanima' ri xaq keb'isonik,
ri käkixej kib', cheitoq'aj ri man k'o tä chi ki
chuq'ab', chichajij paciencia kuk' konojel.
15 Chichajij iwib', k'o jun muya k'äx che
rajil u k'exel jun k'äx ri b'anom che, xane
amaq'el chitaqej u b'anik ri utzil chb'il taq
iwib', xuquje' chke konojel winaq.
16 Amaq'el chixkikotoq.
17 Mitänab'a u b'anik orar.
18 Chiya maltioxinik che ri Dios pa rono-
jel, rumal chi are wa' ri kraj ri Dios chi je'
kib'an ix, ri ix kojoninaq che ri Cristo Jesús.
19 Miq'atej u wäch ri Loq'alaj Espíritu che
ri kraj kub'an iwuk'.
20 Miwetzelaj u wäch ri tzij ri kuya
ri Loq'alaj Espíritu chke ri qachalal ri
keq'alajisan chiwäch.
21 Na'l kib'an che rilik ronojel, jachike ri
utz, ri qas tzij, jachike ri man utz taj. Chi-
taqej b'a' ri utz.
22 Chitasa iwib' chrij ronojel u wäch etze-
lal.
23 Tzare ta b'a' ri Dios, ri xuwi ri Are'
käkowinik kuya utzil chkixol ri winaq,
kub'an ch'ajch'oj che ri i k'aslemal pa
ronojel, kuchajij ta na ri iwespíritu, ri
iwanima', xuquje' ri i cuerpo, rech man
k'o tä etzelal käriqtaj chiwij aretaq käpe ri
Qajaw Jesucristo.
24 Ri Dios k'ut ri xixusik'ij, jikom ri ran-
ima', qas kub'an na jas ru b'im chiwe.

Ri apóstol Pablo kutaq b'i rutzil ki wäch ri qachalal, xuquje' kuta' u tewchib'al ri Dios pa ki wi'

25 Qachalal, chib'ana orar pa qa wi'.
26 Chiya rutzil ki wäch konojel ri qachalal
je wa'. Chitz'umaj iwib' chb'il taq iwib'
chuwäch ri Dios. Retal k'u wa' chi qas loq'
kiwil iwib'.
27 Kinb'ij chiwe chuwäch ri Qajaw Jesús
chi kisik'ij u wäch we wuj ri' chkiwäch kono-
jel ri qachalal kojonelab'.
28 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo
kätoq'ob'isan i wäch. Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ TESALÓNICA

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chik chke ri qachalal kojonelab' aj Tesalónica

1 In wa', ri Pablo, wachi'l ri Silvano ruk' ri Timoteo, tajin kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chiwe ix, qachalal, ix ri' ri kojonelab' ri k'o pa ri tinimit Tesalónica, ri xa ix jun ruk' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo.

2 Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'an k'ut chi kuxlan ri iwanima'.

Waral käqil wi chi ri Dios kuq'at na tzij pa ki wi' ri ajmakib' aretaq käpe ri Cristo

3 Qachalal, rajwaxik b'a' chi amaq'el kujmaltioxin che ri Dios rumal iwech. Ya'talik chi je' käqa'n wa' rumal chi qas tzij tajin käk'iy ri i kojonik, xuquje' rumal chi ri ix chijujunal sib'alaj loq' na kiwil wi iwib' nimalaj iwonojel, ronojel q'ij k'ut tajin känimar ri rutzil iwanima' chb'il taq iwib'.

4 Je ri' chi ri uj sib'alaj kujkikotik, käqatzijoj ri i b'anik jawije' ri keriqtaj wi ri e kojoninaq che ri Dios. Kujkikot chub'ixik jas ri tajin kib'ano, kich'ij ri k'äx ri käb'an chiwe kumal nik'iaj winaq chik, xuquje' kich'ij ri b'is ri kiriqo. Käqatzijoj k'ut chi sib'alaj k'o ri i kojonik che ri Dios, jikom k'u iwanima' pa ronojel ri kik'ulmaj.

5 Ronojel wa' we k'äx ri' ri tajin kiriqo kuk'ut chqawäch chi jikom kub'an ri Dios chuq'atik tzij. Je ri', rech taqal chiwe kixk'oji ruk' ri Dios, kätaqan k'u ri Are' pi wi'. Rumal k'u rech wa' tajin kiriq k'äx.

6 We winaq ri' ri tajin keb'anow k'äx chiwe, taqal k'ut chi käk'äjisax na ki wäch wa' rumal ri Dios. Kub'an k'u na ri Are' chi käkiriq k'äx chuk'exel ri xka'n chiwe.

7 Are k'u ri ix ri i riqom k'äx, kub'an na ri Dios chi kuxlan ri iwanima' junam jas ri kub'an chqe uj. Aretaq kuk'ut na rib' ri Qajaw Jesús, sutim rij ruk' u xaq q'aq' käqaj loq chikaj, e rachi'l ri ángeles rech Are' ri sib'alaj k'o ki chuq'ab'.

8 Aretaq käpetik, kuya na ri tojb'al ke ri winaq ri man xekojon tä che ri Dios, ri man xeniman tä che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Qajaw Jesucristo.

9 We winaq ri' käkitoj na ru k'exel ri ki mak, käsach na ki wäch, sib'alaj nim ri k'äx ri käkiriqo, man k'o tä k'u u k'isik. Kesax b'i ri e are' chuwäch ri Qajaw Jesús, naj keyi' wi na che ri Are'. Xuquje' naj kek'oji wi che ri je'lalaj juluwem rech ri nimalaj u chuq'ab' ri Jesús.

10 Je' käkik'ulmaj na wa' pa ri q'ij ri käpe ri Jesús rech känimarisax u q'ij kumal ri e rech ri Are', xuquje' käkajmax na u wäch kumal ri e kojoninaq che, käyi' k'u u q'ij. Ri ix xuquje', rumal chi ix kojoninaq che ri tzij ri qa q'alajisam chiwäch, kixk'oji na kuk' ri nik'iaj kojonelab'.

11 Xa k'u rumal wa' amaq'el käqa'n orar pi wi', käqata' che ri qa Dios chi kub'ano chi qas taqal chiwe chi ix sik'im rumal ri Are'. Xuquje' käqata' che ri Dios chi ru chuq'ab' kuya ta na chiwe chi kixkowinik kib'an ronojel u wäch utzil ri i chomam u b'anik, xuquje' ronojel utzalaj chak ri tajin kib'ano rumal chi qas kixkojon che ri Dios.

12 Je ri', rech rumal iwech ix käyi' na u q'ij ri Qajaw Jesucristo, xuquje' ri ix käyi' na i q'ij rumal ri Are'. Je' käb'an na wa' chiwe rumal chi toq'ob'isam i wäch rumal ri qa Dios, rumal ri Qajaw Jesucristo.

2

Waral käqil wi ri kub'an ri itzelalaj achi ri kuyak rib' chrij ri Dios

1 Qachalal, käqaj käqab'ij chiwe ri käk'ulmataj na aretaq kuriq ru petb'al ri Qajaw Jesucristo, aretaq käpe che qa mulixik b'i ruk'.

2 Kixqab'ochi'j chi mat ruk' jub'iq' kik'ex i chomanik, kub'an kieb' i k'ux, kixej iwib' rumal jun winaq ri kub'ij chi käch'aw ri Loq'alaj Espíritu pa ranima', k'o k'u jas kub'ij chiwe, o rumal ri kito chi kätzijoxik, o rumal jun wuj ri je' ta ne uj ri uj taqowinaq b'ik, ri kub'ij chi ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús petinaq chik pa qa wi'.

3 K'o b'a' jachin jun winaq mub'ano chi kixsub'tajik. Nab'e k'ut chuwäch ru petb'al ri Jesús käkiyak na kib' ri winaq chrij ri Dios, kuk'ut na rib' ri achi ri b'anal etzelal ri kub'an u k'ulel che ri Dios. We achi ri' q'atom tzij puwi' chi käsach na u wäch.

4 Ri achi ri' kuyak na rib', kub'an na k'ulel che ronojel ri käna'tab'ex wi ri Dios, o käq'ijilax wi. Käku'b'i na pa ri nimalaj rachoch Dios, je' ta ne chi are Dios. Kub'an na chb'il rib' chi are Dios.

5 ¿A mat käna'taj chiwe chi aretaq xink'oji iwuk' xinb'ij wa' chiwe?

6 Kämik k'ut iwetam jas ri' ri q'ateninaq, je ri' chi man qas u k'utum tä rib' we itzelalaj achi kämik ri'. K'ä te k'u ri' qas kuk'ut na rib' ri b'anal etzelal aretaq kuriq ru q'ijol.

7 Q'alaj chi k'ut chi ri itzelalaj u chomanik ri itzel ri k'u'talik tajin kächakun chik pa taq ri kanima' ri winaq kämik. Xuwi reye'm chi kesax ri q'ateninaq rech qas kuk'ut rib'.

8 Aretaq k'ut esam chik ri q'ateninaq, kuk'ut na rib' ri achi ri b'anal etzelal ri

kuyak na rib' chrij ri Dios. Käkämisax na rumal ri Qajaw Jesús ruk' ri ruxlab', käsachisax na u wäch ruk' ru k'utik rib' ri Jesús aretaq käpetik.
9 We achi ri', are ri Satanás kätaqow na loq. Käpe na ruk' nimalaj chuq'ab', kub'an na nimaq taq k'utb'al, xuquje' kajmab'al. Man qas tzij tä k'ut ri kub'ano.
10 Kukoj na ronojel u wäch itzel taq sub'unik che ki sub'ik ri winaq ri käsach na ki wäch. Käsach na ki wäch rumal chi man xkaj tä ri qas tzij, man xkik'amowaj tä k'u wa' rech käkiriq ru tob'anik ri Dios.
11 Rumal ri' ri Dios kuya na chke chi kesub'taj rumal ri man qas tzij taj, chi ri e are' kekojon chke ri b'anow tzij.
12 Je ri' rech käq'at na tzij pa ki wi' chi käk'äjisax na ki wäch konojel ri man e kojoninaq tä che ri qas tzij, xane are b'enaq kanima' ruk' ru b'anik ri etzelal.

Waral käb'ix wi chke ri qachalal chi e cha'talik rech käkiriq ru tob'anik ri Dios

13 Qachalal, ri ix sib'alaj kixraj ri Qajaw Jesucristo. Ri uj k'ut käqana' pa qanima' chi rajwaxik käqaya maltioxinik amaq'el che ri Dios rumal iwech, rumal chi tzojer loq ix k'o chkixol ri xecha' nab'e rumal ri Dios rech kiriq ru tob'anik. Kiriq k'u ru tob'anik ri Dios rumal ri Loq'alaj Espíritu ri xub'an ch'ajch'oj che ri iwanima', xuquje' rumal chi xixkojon che ri qas tzij.
14 Ri Dios k'ut xixusik'ij rech kiriq ru tob'anik ri Are' rumal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xqatzijoj chiwe, rech kixk'oji junam ruk' ri Qajaw Jesucristo aretaq känimarisax u q'ij ri Are', kiriq k'u na iwe ix we nimarisab'al q'ij ri'.
15 Rumal ri', qachalal, jikom chib'ana' chitaqej ri tijonik ri qa k'utum chiwe petinaq loq. Are wa' ri qa tzijom chiwe, xuquje' ri qa tz'ib'am b'i pa taq wuj.
16 Tzare ta b'a' ri Qajaw Jesucristo, junam ruk' ri Dios qa Tat, ru k'utum ri rutzil ranima' chqe, kixuto' pa ronojel. Ri Are' xuquje' xuya ku'lb'al qa k'ux ri man k'o tä u k'isik, xuya xuquje' chqe chi käku'b'i qa k'ux chrij ri Jesús rumal ri toq'ob' ri kub'an pa qa wi'.
17 Tzare ta b'a' ri Are' chuwalijisaj ri iwanima', xuquje' chub'ana ta na jikom chiwe, rech xa utz ronojel ri kib'ij, xuquje' ronojel ri kib'ano.

3

Ri apóstol Pablo kuta' chke ri qachalal chi käka'n orar puwi' ri are'

1 Je k'u ri', qachalal, chib'ana orar pa qa wi' rech ru Loq' Pixab' ri Dios aninaq käjab'un u wäch pa ronojel tinimit, käyi' k'u u q'ij kumal ri winaq jas ri xk'ulmataj iwuk' ix.
2 Xuquje' chib'ana orar pa qa wi' chi ri Dios kujuto' pa ki q'ab' ri itzel taq winaq, ri e b'anal taq etzelal, rumal chi man konojel taj kekojon che ru Loq' Pixab' ri Dios.
3 Ri Dios k'ut, qas jikom ranima'. Kub'an na chiwe chi k'o na i chuq'ab' rech qas jikom ri iwanima' ix xuquje'. Kixuchajij na chuwäch ri Itzel.
4 Käku'b'i k'u qa k'ux chrij ri Qajaw Jesús chi tajin kib'an ri xixqataq wi, xuquje' amaq'el kitaqej na u b'anik wa'.
5 Are ta b'a' ri Qajaw Jesús käyo'w pa ri iwanima' chi keiwaj konojel, je' jas ri Dios keraj konojel ri winaq. Xuquje' chuya ta chiwe chi kich'ij ronojel ri käpe chiwij, chi k'o iwe ri paciencia ri k'o ruk' ri Cristo.

Waral käqil wi chi rajwaxik kujchakunik chuch'akik ri käqatijo

6 Käqaya k'u taqanik chiwe, qachalal, rumal ri Qajaw Jesucristo, chi kitas iwib' chrij apachin jun qachalal ri kub'ano xa jachike ri kraj, man kächakun taj, ri man kunimaj tä ri tijonik ri qa yo'm chiwe petinaq loq.
7 Ri ix iwetam chik jas ri rajwaxik kib'ano rech kib'an iwe jas ri xqa'n uj aretaq xujk'oji iwuk'. Aretaq xujk'oji iwuk' man are tä xqa'no xa jachike ri xqaj, xane xujchakunik.
8 Man xqab'ij tä che jachin jun chi chusipaj ri qa wa, xane xqatojo. Sib'alaj xqatij qa chuq'ab' che ri qa chak, xujkosik. Chi paq'ij chi chaq'ab' xujchakunik rech man käqaya tä latz' che jachin jun chiwe.
9 Pune ta ne ya'tal chqe käqata' ri qa wa chiwe, man je' taj xqa'no, xane xujchakunik rech kiwesaj i no'j chqij, kib'an k'u iwe jas ri xqa'n uj.
10 Xuquje' xqab'ij wa' chiwe aretaq xujk'oji iwuk': "Jachin jun ri man kraj taj kächakunik, mäyi' che chi käwi'k," —xujcha chiwe.
11 Qa tom k'u u tzijol chi e k'o jujun chiwe ri tajin käka'no xa jachike ri käkaj, ri man k'o tä jub'iq' chak käka'no, xane xa keb'e' je wa' je ri', käkinim kib' pa taq ri tajin käka'n ri nik'iaj winaq chik.
12 Are k'u taq wa' käqab'ij chke ri kojonelab' ri je' käka'no, keqapixb'aj rumal ri Qajaw Jesucristo chi chechakunoq, mäka'n chik ri k'äx chkixol ri winaq rech käjoror na ronojel, chkich'aka ke ri käkitijo.
13 Ri ix k'ut, qachalal, mixq'iytaj chub'anik ronojel u wäch utzil.
14 We k'o jachin jun ri man kunimaj tä ri xqab'ij pa we wuj ri', chikojo retal jachinoq, miwachi'laj chik rech käk'ixik.
15 Mib'an k'u i k'ulel che, xane chipixb'aj je' jas ri kib'an che jun iwachalal.

Ri apóstol Pablo kuta' ru tewchib'al ri Dios pa ki wi' ri qachalal

16 Tzare ta b'a' ri Qajaw ri xuwi ri Are' käkowinik kuya utzil chkixol ri winaq, chuya

ta chiwe chi amaq'el k'o utzil iwuk' ix,
xuquje' chi kuxlan ri iwanima' pa ronojel.
Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo k'o iwuk' ix
nimalaj iwonojel.
17 In wa', ri Pablo, kintz'ib'aj b'i wa',
kintaq k'u b'i rutzil i wäch. Chiwilampe'
chi are wa' ri nu tz'ib'. Je wa' ri kinb'an
chutz'ib'axik ri nu b'i' pa taq konojel ri nu
wuj ri kintaq b'ik.
18 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo
kätoq'ob'isan i wäch ix nimalaj iwonojel.
Amén.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHE RI TIMOTEO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta che ri qachalal Timoteo

1 In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi je ri' ru taqanik ri Dios ri To'l Qe, xuquje' ri Qajaw Jesucristo ri ku'l wi qa k'ux.

2 Ri at, Timoteo, kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, je' ta ne chi qas at nu k'ojol rumal chi rumal ri nu tzij xatkojonik. Are ta ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kel u k'ux chawe, kutoq'ob'isaj a wäch, kub'ano chi kuxlan rawanima'.

Mak'ulaj jule' taq tijonik chik

3 Kinna'taj chawe jas ri xinb'ij aretaq xine' pa Macedonia. Xinb'ij chawe chi katkanaj kan pa ri tinimit Éfeso. Xinya we taqanik ri' chawe chi kab'ij chke ri jule' winaq, ri tajin käkiya tijonik ri man tzij taj chke ri kojonelab', chi mäkiya chik we tijonik ri'.

4 Chab'ij chke chi mäkitzijoj chik ri xaq puk, xuquje' ri tzijob'elil ri kätzijox chkij ri qa nan qa tat ojer. Ronojel wa' kuk'am loq ch'oj. Man k'o tä k'u ki patän wa' we ri', man kujkito' tä chuch'ob'ik ru chomanik ri Dios ri xuwi ketamax rumal ri kojonik che ri Cristo.

5 Ru patän we taqanik ri' ri kinya chawe, are wa' chi ri uj, ri uj kojonelab' qas keqaj konojel. Rajwaxik chi käk'iy loq wa' pa qanima' ri ch'ajch'oj, ri käqana' wi chi man k'o tä etzelal qa'nom, ri q'alaj wi chi qas tzij kujkojonik.

6 E k'o k'u jujun ri xkisach ru b'eyal we taqanik ri', xetzaq k'ut. Xkijach kib' chub'ixik tzij chb'il taq kib' ri man k'o tä ki patän.

7 Ri winaq ri' käkaj keb'ok che ajtijab', kekitijoj ri winaq chrij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. Man käkich'ob' tä k'ut ri tzij ri käkib'ij, man käkich'ob' tä k'u ri käkik'utu. Xaq käkib'ij chi are ri qas tzij.

8 Tzij la' chi utz ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. Rajwaxik k'ut chi käkojik jas ri qas ya'tal wi.

9 Etamtal wa' chi ri Pixab' man xyi' tä chke ri winaq ri tajin käka'n ri utzil, xane chke ri man käkiya tä kib' pa taqik, chke ri man keniman taj, chke ri man kekojon tä che ri Dios, chke ri ajmakib', chke ri man nim tä käkil wi ri Dios, ri man k'o tä äwas chkiwäch, chke ri kekikämisaj ki nan ki tat, chke ronojel ki wäch kämisanelab'.

10 Xuquje' ri Pixab' xyi' chke ri winaq ri xaq käkiriq kib' jas ri käka'n ri tz'i', man k'o tä ki pixab'. Are k'u xyi' ri Pixab' chke ri käka'n ixoq che jun kach achi, xuquje' chke ri ixoqib' ri käka'n achi che jun kach ixoq, chke ri kekelaq'aj taq winaq, chke ri b'anal taq tzij, xuquje' chke ri käka'n juramento, man qas tzij tä k'ut ri käkib'ij, rech käka'n k'äx che jun winaq chik. Are k'u ri Pixab' xyi' chke konojel winaq ri käkik'ulelaj u wäch ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam.

11 We utzalaj tijonik ri' käriqtaj chupam ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri sib'alaj nim u q'ij. Ri qa Dios ri ya'tal che chi känimarisax u q'ij, are ri Are' yo'winaq wa' pa nu q'ab' rech kintzijoj chke ri winaq.

Ri apóstol Pablo kumaltioxij che ri Dios chi xel u k'ux che, xukoj chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

12 Kinmaltioxin che ri Qajaw Jesucristo ri u yo'm nu chuq'ab', rumal chi nim xrilo chi jikom ri wanima', xinukoj che patänil re chutzijoxik ru Loq' Pixab'.

13 Je wa' xub'an chwe pune ri in nab'e xinyoq'on che ri Jesús, xintze'j u wäch, xinb'an k'äx chke ri e kojoninaq che. Ri Dios k'ut xel u k'ux chwe rumal chi aretaq xinb'an wa' k'ä mäja' kinkojon che ri Cristo, man kinch'ob' tä k'ut chi man utz taj ri kinb'ano.

14 Sib'alaj nim k'u ri' ri toq'ob' ri xinkochij che ri Qajaw Jesús. Xuya nu kojonik, xuya pa wanima' chi kinwaj ri Dios, xuquje' chi kewaj ri winaq xa rumal ri Cristo Jesús.

15 Ri kinb'ij chanim are qas tzij. Rajwaxik k'ut chi konojel winaq käkikoj wa': chi ri Cristo Jesús xpe cho we uwächulew che ki to'ik ri ajmakib'. Ri in k'ut, sib'alaj in ajmak na chkiwäch konojel.

16 Pune je' nu b'anik wa', xel u k'ux ri Dios chwe, xutoq'ob'isaj nu wäch rech ri Jesucristo kuk'ut na jas modo kuchajij nimalaj paciencia wuk' in, in ri nab'e ajmak chkiwäch konojel. Je ri' kink'oji che k'utb'al chkiwäch ri mäja' kekojonik, käketamaj na chi ri Cristo kutoq'ob'isaj ki wäch ri winaq. Käku'b'i k'u na ki k'ux chi käkiriq na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik we kekojonik.

17 Rumal ri' qaya b'a' u q'ij ri Jun ri kätaqan pa qa wi', ri man käk'extaj taj, ri man käkäm taj, ri man kilitaj tä u wäch, ri xuwi wa' Dios k'olik. K'o k'u u no'j che ronojel. Qanimarisaj b'a' u q'ij amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Amén.

18 Ri at, Timoteo, je' ta ne chi at nu k'ojol. Kinya wa' we taqanik ri' chawe. Chatija a q'ij pa ri chak chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' chupatänixik pa ronojel. Je' chab'ana' jas ri xkiq'alajisaj loq ri qachalal chawij rumal ri Loq'alaj Espíritu.

19 Chataqej ri kojonik, rajwaxik chi kana' pa rawanima' chi man k'o tä etzelal a b'anom. E k'o k'u jujun ri man xeniman taj

aretaq xch'aw ri Dios pa ri kanima', rumal
ri' xetzaqik, man kekojon tä chik.
20 Qesajmpe' qa no'j chrij ri xuk'ulmaj ri
Himeneo xuquje' ri Alejandro, ri xeinjach
pu q'ab' ri Satanás rech käketamaj chi man
utz tä ri' ri käkib'ij ri äwas u b'ixik chrij ri
Dios.

2

Waral käyi' tijonik chrij ri rajwaxik
käqa'no aretaq käqa'n orar

1 Nab'e kwaj kinb'ij chawe chi kaya we
tijonik ri' chke ri kojonelab': Rajwaxik u
b'anik orar pa ki wi' konojel ri winaq.
Rajwaxik käta' toq'ob' pa ki wi', xuquje'
käb'ochi'x ri Dios pa ki wi'. Xuquje' ra-
jwaxik u b'anik maltioxinik che ri Dios are-
taq käb'antaj orar.
2 Rajwaxik u b'anik orar pa ki wi' ri q'atal
taq tzij, pa ki wi' konojel ri k'o ki taqanik
pa qa wi', rech man k'o tä ch'oj, utz ri qa
k'aslemal. Je ri' rech käqapatänij ri Dios,
xuquje' nim käqil wi qib' pa ronojel.
3 Sib'alaj utz k'u u b'anik wa', xuquje'
käqaj wa' chuwäch ri Dios ri To'l Qe.
4 Are k'u kraj ri Dios chi konojel ri winaq
käkiriq ru tob'anik, xuquje' käketamaj jas ri'
ri qas tzij.
5 Xa jun ri Dios k'olik, xuquje' xa Jun ri
käch'aw pa qa wi' ruk' ri Dios. Are ri Jesu-
cristo ri xub'an qach winaq.
6 Ri Jesucristo xuya rib' pa kämisaxik
chutojik ri qa mak, rech ri uj nimalaj qono-
jel kujel pu q'ab' ri Itzel. Pa ri qas u q'ijol
k'ut, ri Dios xuk'ut wa' chkiwäch konojel
winaq chi qas tzij kraj keuto'.
7 Rumal wa' xinoksax che apóstol, jun
chke ru taqo'n ri Jesucristo, rech kintzijoj
we saqalaj tzij ri' chrij ri qas tzij, chrij ri
kojonik. Je ri' keintijoj ri man e aj Israel taj,
rech kekojon ri e are'. Ri in, in kojoninaq
che ri Cristo, qas tzij ri kinb'ij, man xaq tä
k'u kinb'an tzij.
8 Kwaj chi ri achijab' pa ronojel tinimit
käka'n orar, achijab' ri qas jikom ri kanima'
che ri Dios. Are achijab' wa' ri kuya' käkiyak
ri ki q'ab' cho ri Dios, man k'o tä ch'oj, man
k'o tä oyowal, man k'o tä k'u jun k'äx chik pa
kanima'.
9 Xuquje' kwaj chi ri ixoqib' käkikoj atz'iaq
ri qas taqal chke, utz u kojik käka'no, man
käka'n tä nimal ruk'. Rajwaxik utz u b'anik
ri ki wi' käka'no jas ri qas taqalik. Man xaq
tä käkiwiq kib' ruk' q'än puaq, ruk' chachal ri
paqal rajil, o ruk' atz'iaq ri sib'alaj paqalik.
10 Ri ixoq kojonel man kuwiq tä rib' xa
kuk' taq jastaq, xane ruk' ru b'anik ri utzil.
Are wa' ri rajwaxik käka'n ri ixoqib' ri ki
jachom kib' pu q'ab' ri Dios.
11 Rajwaxik chi ri ixoqib' käkitatab'ej ri
tijonik ri tajin kätzijoxik, xaq jun chek'ol wi,
chkiya kib' pa nimanik.
12 Ri in man kinya tä che jun ixoq chi
keutijoj achijab', chi kätaqan pa ki wi', xane
rajwaxik xaq jun kek'oji wi ri ixoqib'.
13 Are k'u rumal chi nab'e xb'an ri Adán
rumal ri Dios, k'ä te ri' xb'an chi ri Eva.
14 Xuquje' man are tä ri Adán ri xsub' ru-
mal ri Itzel, xane are ri Eva. Aretaq xsub'ik
xqaj pa ri mak.
15 Ri ixoqib' kojonelab' käkiriq k'u na
ru tob'anik ri Dios, we utz käka'n che ki
k'iyisaxik ri kal, we käkitaqej ri kojonik, we
kekaj ri winaq, we utz ri ki k'aslemal, man
k'o tä etzelal käka'no, xuquje' we utz ke-
chomanik.

3

Waral käb'ixik jas ri k'aslemal ri rajwaxik
che jun ri kok che obispo

1 Qas tzij wa': jachin jun ri kraj kok che
obispo,* utzalaj patäninik ri' ri kraj kub'ano.
2 Rajwaxik k'ut chi we kojonel ri' utz ru
k'aslemal rech man kuya' taj käyak tzijtal
chrij. Rajwaxik xa jun ri rixoqil, muya u
wi' ri kutijo, o apachike ri kub'ano, xane
utz ri kächomanik, man kub'an taj xa jas ri
kraj ri are', xuquje' nim kil wi kumal ri
winaq. Rajwaxik utz kub'an che ki k'ulaxik
ri winaq ri keopan cho rachoch. Rajwaxik
käna'w che ki tijoxik ri winaq che ru Loq'
Pixab' ri Dios.
3 Mäq'ab'arik, mäch'ojinik, man kurayij tä
u ch'akik puaq ri k'ixb'al u k'amik, xane
rajwaxik utz kuk' ri winaq, man kuyak tä
ch'oj, xuquje' man loq' tä käril wi ri puaq.
4 Rajwaxik kerilij konojel ri e k'o pa
rachoch, keupixb'aj ri ralk'ual rech keni-
manik, nim kekil wi ri winaq.
5 We jun kojonel man retam taj kerilij
konojel ri e k'o pa rachoch ¿a käkowin lo ri'
kuk'am ki b'e ri e kojoninaq che ri Dios?
Man käkowin taj.
6 Man kuya' taj jun k'ak' kojonel kok che
obispo, rech man kunimarisaj tä rib'. We je
ri', käq'at na tzij ri' puwi' chi ke' pa ri q'aq'
jas ri xb'an che ri Itzel.
7 Jun obispo rajwaxik utz kub'an pa ru
k'aslemal chkixol ri winaq ri man e ko-
jonelab' taj, rech man k'o tä yoq'b'al re. Je
ri' man kel tä u k'ixb'al, man käqaj tä k'u pa
ru chapäb'al ri Itzel.

Waral käqil wi jas ri k'aslemal ri ra-
jwaxik che jun ri kok che diácono

8 Ri diáconos† xuquje', rajwaxik man xaq
tä kexi'ninik, rech nim ke'il wi, käkib'ij ri qas

* **3:1** Ri tzij "obispo" kel kub'ij "pastor" o apachin jun ri käyi' che chi kuchajij ri jumulaj kojonelab'. † **3:8** Ri diáconos (xuquje' ri diaconisas, 3:11) e are' ri k'o keqle'n che ki to'ik ri nik'iaj kojonelab'.

tzij, man keq'ab'ar taj, man käkirayij tä k'u u
ch'akik puaq ri k'ixb'al u k'amik.
9 Rajwaxik qas jikom ri kanima' chrij ri
qas tzij re ri Evangelio ri uj kojoninaq wi,
ri q'alajisam chqawäch. Xuquje' rajwaxik
käkina' pa kanima' chi man k'o tä etzelal ri
ka'nom.
10 Nab'e rajwaxik ke'il na we utz ri ki
k'aslemal. We k'u man k'o tä jas käriqtaj
chkij, kuya' ri' keb'ok che diáconos.
11 Xuquje' ri diaconisas rajwaxik man xaq
tä kexi'ninik, rech nim ke'il wi, man e yakal
tä tzijtal, mäkiya u wi' ri käkitijo, o apachike
ri käka'no, jikom k'u ri kanima' pa ronojel.
12 Ri kok che diácono rajwaxik xa jun ri
rixoqil. Xuquje' rajwaxik chi utz kub'an
che kilixik konojel ri e k'o pa rachoch, ke-
upixb'aj ri ralk'ual rech kenimanik.
13 Ri diáconos ri utz kepatäninik, nim ke'il
wi ri'. Man xuwi taj nim ke'il wi, xane
xuquje' man käkixej tä kib' chutzijoxik ri ki
kojonik chrij ri Cristo Jesús.

Nim u b'anik ri uj kojoninaq che

14 Timoteo, ku'l nu k'ux chi xaq pa kieb'
oxib' q'ij kinopan na awuk'. We k'u ne ruk'
jub'iq' kinb'eytajik, kintz'ib'aj b'i we tzij ri'
chawe nab'e.
15 Je wa' xinchomaj rech awetam chik jas
ri utz kub'an jun kojonel chkixol ri qachalal.
E are wa' ri winaq rech ri k'aslik Dios. We
winaq ri' e are wa' ri käkijeqeb'a', xuquje'
käkito' u wi' ri qas tzij.
16 Qas q'alaj wa' chi nim u b'anik ri qas
tzij re ri Evangelio ri uj kojoninaq wi, jas ri
kub'ij we tzij ri':
Ri Dios xul cho we uwächulew
je' jas jun winaq,
xq'alajisax rumal ri Loq'alaj Espíritu
chi jikom ru k'aslemal,
xilitaj k'u ri Are' kumal ri ángeles.
Xtzijox wa' chke ri winaq,
xekojon ri winaq che cho ruwächulew,
xk'am chi na b'ik pa ri kaj,
xnimarisax u q'ij,
—kächa'.

4

E k'o kojonelab' ri käkitas na kib' chrij ri qas kojonik

1 Ri Loq'alaj Espíritu qas chi saqil kub'ij chi
pa ri k'isb'al taq q'ij jujun kojonelab' käkitas
na kib' chrij ri qas kojonik. Ke' na kanima'
ruk' ri itzel no'j ri kesub'taj rumal. Ronojel
wa' xaq are' ki tijonik itzel taq espíritus.
2 Käkitatab'ej na ri ki tijonik achijab' ri
e b'anal taq tzij, ri xaq käkesaj ki wäch ri
ketzijon ru Loq' Pixab' ri Dios. We winaq
ri' man käkina' tä chik pa kanima' ri etzelal
ri käka'no, je' ta ne chi ab'ajarinaq chi ri
kanima'.
3 Käkib'ij na chke ri winaq chi man kuya'
taj kek'uli'k, käkib'ij na xuquje' chi e k'o ju-
jun taq u wäch ri käqatijo ri äwas u tijik, pune
ri Dios u k'iyisam ronojel wa' rech käqatijo.
Ri uj, ri uj kojonelab', ri qetam ri qas tzij
kuya' käqatij wa' ruk' maltioxinik.
4 Je ri', rumal chi utz ronojel ru k'iyisam
ri Dios, man kuya' tä k'ut käqetzelaj u wäch,
xane rajwaxik käqak'amo, käqamaltioxij wa'
che ri Dios.
5 Kätewchitaj k'u wa' rumal ru Tzij ri Dios,
xuquje' rumal ri oración ri käqa'no. Je ri' ri
käqatijo man äwas taj.

Waral käqil wi jas u b'anik jun utzalaj patänil re ri Jesucristo

6 Ri at, Timoteo, we kak'ut wa' we nu b'im
chawe chkiwäch ri qachalal, at jun utzalaj
patänil re ri Jesucristo. Käk'oji k'u na a
chuq'ab' rumal ru Loq' Pixab' ri Dios ri at
kojoninaq wi, rumal ri utzalaj tijonik ri a
taqem.
7 Me' awanima' kuk' taq ri puk ri man k'o
tä ki patän ri käkitzijoj ri winaq. Are chakojo
a chuq'ab' chupatänixik ri Dios.
8 Ru kojik qa chuq'ab' ruk' ri qa cuerpo
xaq jub'iq' kujuto' wi. Are k'u ru patänixik
ri Dios kujuto' na pa ronojel. K'o utzil
käqariq rumal wa' pa we k'aslemal ri' cho
ruwächulew, xuquje' pa ri k'aslemal ri käpe
na.
9 Qas tzij wa' ri kinb'ij, rajwaxik k'ut chi
konojel winaq käkikojo.
10 Xa rumal wa' sib'alaj käqatij qa q'ij ku-
jchakunik, käqariq yoq'b'al qe, rumal chi
ku'l qa k'ux chrij ri k'aslik Dios, ri To'l Ke
konojel winaq. Jachin k'u taq ri kekojon
che, e are' ri qas käkiriq ru tob'anik.
11 Chak'utu b'a' ri nu b'im chawe
chkiwäch ri qachalal kojonelab'. Chab'ij
chke chi chketamaj.
12 Metzelax a wäch kumal ri winaq rumal
chi at ak'al na. Rech man ketzelax tä a wäch,
chak'utu jun utzalaj k'aslemal chkiwäch ri
kojonelab', rech käkito chi utz katch'awik,
käkilo chi utz ri kab'an pa ronojel, keawaj
ri winaq, utz awanima' chke konojel, q'alaj
chi qas tzij at kojoninaq che ri Cristo, utz ra
k'aslemal.
13 Chasik'ij apan ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik chkiwäch ri qachalal k'ä kinopan
na iwuk'. Cheapixb'aj, cheatijoj.
14 Nim chawila wi ri kuinem ri xsipax
chawe rumal ri Dios aretaq ri Loq'alaj
Espíritu xch'aw pa kanima' ri k'amal taq ki
b'e ri kojonelab'. Xkiq'alajisaj k'u wa' aretaq
xkiya ri ki q'ab' pa wi'. Chakojo wa' we
kuinem ri', maya k'u kanoq.
15 Chakojo a chuq'ab' chub'anik ri nu b'im
chawe. Chatija a q'ij chub'anik wa' rech
konojel käkilo chi utz na ri tajin kab'ano.

16 Chachajij awib'. Xuquje' qas kawil na
jas u wäch tijonik ri kaya'. Chataqej u b'anik
ronojel wa', jikom rawanima'. We je' kab'an
wa', kato' na awib' at xuquje' ri ketatab'en ri
a tzij.

5

Jas ki ch'ab'exik ri qachalal rajwaxik käqa'no

1 Mayaj jun tata' ri nim winaq chik, xane
chapixb'aj je' ta ne chi are ra tat. Cheap-
ixb'aj ri alab'om je' ta ne chi e are' ra chaq'.
2 Ri chuchuib' cheapixb'aj je' ta ne chi
are ra nan ri kapixb'aj. Ri alitomab' cheap-
ixb'aj je' ta ne chi e are' ra wanab', utz ra
chomanik chkij.
3 Nim cheawila wi ri malka'nib' ixoqib',
chab'ana k'u toq'ob' chke ri qas k'o ki ra-
jwaxik.
4 Are k'u ri malka'n ixoq ri e k'o ral,
xuquje' we ne e k'o u wi' taq u mam, nab'e
ri' rajwaxik chi ri ak'alab' nim kekil wi ri
ki nan xuquje' ri kati't. Ri alk'ualaxelab'
rajwaxik käketamaj u tojik u k'exel chke ri
ki nan ki tat ri utzil ri xb'an chke aretaq
xek'iyisaxik, rumal chi utz käril wi ri Dios
wa', xuquje' käqaj wa' chuwäch.
5 Are k'u ri ixoq ri qas tzij malka'n, ri
kanajinaq kan u tukiel, ri man k'o tä käch'aw
u k'ux che, ku'l k'u u k'ux wa' chrij ri Dios.
Kub'an orar ri', kuta' ru tob'anik ri Dios
pa ru k'aslemal ronojel q'ij chi paq'ij chi
chaq'ab'.
6 Are k'u ri malka'n ixoq ri kujach rib'
chub'anik xaq jachike ri utz käril wi, pune
k'aslik, chuwäch k'u ri Dios are jas jun
käminaq, rumal chi man k'o tä chik ru
rayinik chupatänixik ri Dios.
7 Cheataqa we qachalal ri' chunimaxik
wa' we nu b'im chawe rech man k'o tä tzij
käb'ix chkij chi qas tzij k'o ri man utz taj ri
käka'no.
8 We k'u k'o jun kojonel ri man kok tä
il che ki to'ik ri rachalaxik, o ri ralk'ual,
man qas tzij tä ri' chi kojonel. Nim na ru
mak ri' chuwäch jun ri man k'o tä jumul ri
kojoninaq.
9 Xuwi ri malka'n ixoq ri k'o chi oxk'al u
junab', ri xa jun ri rachajil k'olinaq, xuwi ri'
kuya' kätz'ib'ax u b'i' pa ri wuj ri tz'ib'tal wi
ki b'i' ri malka'nib'.
10 Rajwaxik chi we chichu' ri' etamtalik
chi u b'anom utzil, utz ki k'iyisaxik ri ral
u b'anom, utz u b'anom che ki k'ulaxik
ri keopan cho rachoch, u ch'ajom kaqan
ri e rech ri Dios, e are wa' ri kojonelab'.
Xuquje' u b'anom toq'ob' chke ri käkiriq k'äx,
u b'anom k'u ronojel u wäch utzil.
11 Are k'u ri malka'nib' ixoqib' ri k'ä e
ak'alab' na, matz'ib'aj ri ki b'i' pa ri wuj ri
tz'ib'tal wi ki b'i' ri malka'nib' rumal chi
aretaq ketaqchi'x rumal ri ki rayinik, käkitas
kib' chrij ri Cristo, man käkinimaj tä chik,
käkaj kek'uli chi na jumul chik.
12 Kemakun k'u ri' rumal chi man xka'n
taj jas ri xkichi'j u b'anik, xkiya k'u kan ri ki
kojonik.
13 Man xuwi tä wa' käka'n ri malka'nib'
ixoqib' ri k'ä e ak'alab' na, xane xuquje'
xaq kesaq'orinik, xaq kewakatalob' chi taq
ja. Man xuwi taj kesaq'orinik, xane xuquje'
käkiyak taq tzijtal, käkinim kib' pa ronojel,
käkib'ij taq tzij ri man ya'tal tä ki b'ixik.
14 Rumal ri' kwaj chi ri malka'nib' ixoqib'
ri k'ä e ak'alab' na kek'uli chi na jumul chik,
kekik'iyisaj kal, käkilij ri kachoch, rech ri
winaq ri kujkik'ulelaj man käkiriq taj jas
käkib'ij chqij.
15 E k'o k'u jujun malka'nib' ri ki tasom chi
kib' chrij ri Cristo, xeb'e' ruk' ri Satanás.
16 We k'o jun kojonel, we achi we ixoq, ri e
k'o malka'nib' ixoqib' chkixol ri rachalaxik,
rajwaxik kuya ri kajwataj chke, man kuya
tä wa' chkij ri nik'iaj kojonelab' chik, rech
ri qachalal kojonelab' kekowinik kekito' ri
malka'nib' ixoqib' ri qas tzij k'o rajwaxik
chke.
17 Ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' ri utz
käka'n chuk'amik ki b'e ri qachalal, taqal ri'
chke chi sib'alaj nim ke'il wi. Are k'u más
nim ke'il wi na ri käkitzijoj ru Loq' Pixab' ri
Dios, käkiya tijonik chke ri qachalal.
18 Je ri', rumal chi kub'ij ru Loq' Pixab' ri
Dios ri Tz'ib'talik: “Makoj chim chutza'm ri
wakäx aretaq tajin kuyaq' ri triko,” —kächa
ri'. Xuquje' kub'ij: “Taqal che ri ajchak chi
kätojik,” —kächa'.
19 Matatab'ej ri tzij ri käb'ix chrij jun
k'amal ki b'e ri kojonelab' we man e k'o
kieb', we man e k'o oxib' ri keq'alajisanik chi
k'o jas ri man utz taj ri xub'ano.
20 Are k'u ri käkitaqej makunik, cheayaja'
chkiwäch konojel ri kojonelab', rech xuquje'
ri nik'iaj chik käkina' kib'.
21 Chuwäch ri Dios, chuwäch ri Qajaw Je-
sucristo, xuquje' chkiwäch ri ángeles rech ri
Dios ri e cha'talik, katinpixb'aj chi kataqej
ri nu b'im chawe. Aretaq kab'an wa', junam
cheawila wi ri winaq, k'o jun más loq' mawil
wi.
22 Aretaq kaya ra q'ab' puwi' jun ri kok
che k'amal ki b'e ri kojonelab', mab'an wa'
xaq ruk' aninaqil. Mab'an ne awe ri mak ri
kub'an jun chik. Chachajij awib', matqaj pa
mak.
23 Xuwi joron matijo, xane xuquje' chatija
jub'iq' vino, rumal rech ri a pam ri amaq'el
kayawajij.
24 E k'o jujun ri qas q'alaj chik ri ki mak k'ä
mäjoq keb'e' pa q'atb'al tzij. E k'o jujun chik
ri man q'alaj tä ri ki mak chanim, xane k'ä
te käq'alajin wa'.

25 Je k'u wa' ru b'anik ri utzil. Q'alaj wa' chanim chkiwäch konojel. Pune ta ne man q'alaj chanim ri utzil ri käqa'no, qas kopan na ri q'ij ri käq'alajinik.

6

1 Konojel ri patäninelab' kojonelab', rajwaxik nim kekil wi ri ki patrón rech man käb'ix tä ri äwas chrij ri Dios, o chrij ri qa tijonik.

2 We e kojonelab' ri ki patrón ri patäninelab', man rumal tä ri' chi e qachalal mat nim kekil wi. Xane rajwaxik utz na käka'n che ki patänixik rumal chi ri kekipatänij e kojonelab', e loq'alaj taq qachalal. Chak'utu we tijonik ri' chkiwäch ri kojonelab', chab'ij chke chi käkinimaj wa'.

Waral käqil wi jas u riqik ri qas q'inomal

3 We k'o jachin jun keutijoj ri kojonelab' che jun tijonik chik ri man junam tä ruk' ri utzalaj u tzij ri Qajaw Jesucristo, ri tijonik ri uj kojoninaq wi, ri kuk'ut chqawäch chi rajwaxik kujniman che ri Dios,

4 ri winaq ri' xa nimal ri' kub'ano, man k'o tä retam. K'amaninaq che we winaq ri' amaq'el k'o jas kukoj pu tzij, xuquje' käch'ojin chkij taq tzij. Rumal k'u wa' ri kojonelab' käkirayij jastaq ri man kech taj, kech'ojinik, käkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chb'il taq kib', xaq kieb' ki k'ux chik käkich'ab'ela kib'.

5 Ri winaq ri' xaq ch'oj käkilij kuk' winaq ri k'o itzel taq ki chomanik, ri man ketam tä chi ri qas tzij. Käkichomaj chi ri winaq kekojonik xaq rech käkich'ak puaq. Timoteo, chatasa awib' chkij ri winaq ri je' ki no'j wa'.

6 Qas tzij k'ut, ri kojonik are jun nimalaj q'inomal che ri winaq ri käkikot ruk' jampa' ri k'o ruk'.

7 Man k'o tä jas quk'am loq aretaq xujul cho we uwächulew, man k'o tä k'u jas käqak'am b'ik aretaq kujkämik.

8 Xuwi ta k'u ne we k'o qa wa, we k'o qatz'iaq, chujkikot ruk' wa'.

9 Are k'u ri käkaj keq'inomarik, ketaqchi'x na pa ri mak. Keqaj pa ru chapäb'al ri Itzel. Käkichaplej ki rayixik jastaq ri man k'o tä ki patän, ri xa keuya pa k'äx, käretzelaj u wäch ri ki k'aslemal, kusach k'u ki wäch.

10 Are k'u ri winaq ri ke' kanima' ruk' ri puaq käk'iy na ronojel u wäch etzelal pa ri ki k'aslemal. E k'o k'u jujun ri xkirayij u wäch ri puaq, xa je ri' xkiya kan ri ki kojonik, xkiya k'u kib' pa k'äxk'ol.

Chakojo a chuq'ab' pa ri kojonik

11 Ri at k'ut, Timoteo, at rech ri Dios. Chatasa awib' chkij we itzel taq no'j ri'. Are chataqej jun k'aslemal ri jikom. Chapatänij ri Dios, chatkojon che, cheawaj konojel ri winaq, chk'ol a paciencia, maya k'olib'al che ri k'a'nal.

12 Chakojo a chuq'ab' pa ri ch'oj chrij ri Itzel rech q'alaj chi a taqem ri kojonik. Chak'utu' chi a riqom chik jun a k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Are k'u wa' ri xatsik'ix wi rumal ri Dios. Utz k'u xab'an chuq'alajisaxik ri qas tzij ri at kojoninaq che chkiwäch k'ia winaq ri xkita ra tzij.

13 Kämik k'ut, chuwäch ri Dios ri k'iyisaninaq konojel ri jastaq, xuquje' chuwäch ri Qajaw Jesucristo ri utz xub'an chuq'alajisaxik ri qas tzij chuwäch ri Poncio Pilato, kinya we pixb'enik ri' chawe.

14 Chanimaj b'a' ri katintaq wi, k'o jub'iq' mak'ex che, rech man kuyuj tä rib' ruk' ri man utz taj, xuquje' rech man k'o tä jas käriqtaj chawij ri katyaj wi. Je wa' kataqej u b'anik k'ä käpe na ri Qajaw Jesucristo.

15 Ru petb'al ri Jesús käb'antaj na rumal ri Dios aretaq kopan ri qas u q'ijol. Ri qa Dios, ri ya'tal che chi känimarisax u q'ij, xaq xuwi ri Are' k'o u chuq'ab' che taqanik pa ki wi' konojel. Are Q'atal Tzij pa ki wi' ri q'atal taq tzij, xuquje' are Kajaw konojel ri ketaqan pa ki wi' ri winaq.

16 Xaq xuwi ri Are' ri qa Dios man käkäm taj, jeqel k'ut pa saqil jawije' ri man kuya' taj kopan wi jun winaq. Man k'o tä jun winaq ri ilowinaq u wäch, man käkowinik tä k'u käril u wäch. Chnimarisax b'a' u q'ij, amaq'el k'ut chtaqan ri Are' puwi' ronojel pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Amén.

17 Ri winaq ri e q'inomab' pa taq we q'ij ri', chab'ij chke chi mäka'n nimal, xuquje' mäku'b'i ki k'ux chrij ri q'inomal ri xa käsach na u wäch. Xane are käku'b'i ki k'ux chrij ri k'aslik Dios, ri käyo'w ronojel ri jastaq ri kajwataj chqe rech kujkikot na kuk'. Man xa tä jub'iq' kuya', xane k'ia.

18 Chab'ij chke ri q'inomab' chi käka'n ronojel u wäch utzil. Chab'ij chke chi jas ru k'iyal ri jastaq ke, are ta k'u je' u k'iyal ri toq'ob' ri käka'no. Chesipanoq, chekijacha jutaq b'iq' ri jastaq ke chkiwäch ri k'o rajwaxik chke.

19 Je ri' tajin käkimulij jun ki q'inomal pa ri kaj ri man käsach tä u wäch, rech käkiriq ke ri qas k'aslemal ri man k'o tä u k'isik che taq ri q'ij ri kepe na. We q'inomal ri' are je' jas jun ja ri ko jeqelik.

Käyi' ri k'isb'al taq pixb'enik che ri Timoteo

20 Ri at, Timoteo, chak'olo', chachajij ri oqxanim pa ra q'ab' at rumal ri Dios. Matatab'ej taq ri puk, ri tzijob'elil ri man k'o tä käch'ak che, man kanim tä k'u awib' pa taq ch'oj chrij tijonik ri käb'ix che chi are qas etamanik, man qas tzij tä k'ut.

21 E k'o k'u jujun ri xe' kanima' ruk' we etamanik ri', ki yo'm k'u kan ri qas kojonik.

Are ta b'a' ri Dios kätoq'ob'isan a wäch at,
Timoteo. Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHE RI TIMOTEO

Ri apóstol Pablo k'o pa che' aretaq xutz'ib'aj b'i we carta ri' che ri qachalal Timoteo

1 In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi are u rayinik ri Dios chi kintzijoj ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, ri xuchi'j loq chqe. Ri k'aslemal ri' käqariq na rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo Jesús.

2 Loq'alaj Timoteo, kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, je' ta ne chi at nu k'ojol. Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kel u k'ux chawe, kutoq'ob'isaj a wäch, kub'ano chi kuxlan rawanima'.

Rajwaxik u tzijoxik ri nimalaj toq'ob' ru b'anom ri Jesucristo

3 Ri in kinya maltioxinik che ri Dios ri tajin kinpatänij jas ri xka'n ri qa nan qa tat ojer, kinna' pa wanima' chi man k'o tä etzelal nu b'anom. Amaq'el aretaq katna'taj chwe, wachalal, chi paq'ij chi chaq'ab' kinb'an orar pa wi' ruk' maltioxinik.

4 Aretaq käna'taj chwe ri oq'ej ri xab'ano, aretaq xatinya kan a tukiel, sib'alaj kinrayij kinwil a wäch rech käkikot chi na más ri wanima'.

5 Käna'taj chwe chi qas tzij at kojoninaq, man kub'an tä k'u kieb' a k'ux. Je ri' ri ki kojonik ri nan Loida ri awati't, xuquje' ri Eunice ra nan ri xekojon nab'e chawäch at. Tzij la' in kinkojo chi je' kab'ano jas ri xka'n ri e are', xekojonik, je' kab'an at xuquje', katkojonik.

6 Rumal wa' ri in kwaj kinna'taj chawe chi rajwaxik kak'asuj ri kuinem ri sipam chawe rumal ri Dios aretaq xinya ri nu q'ab' pa wi'.

7 Je' kinb'ij wa' chawe rumal chi ri Espíritu ri u yo'm ri Dios chqe man kub'an taj chi kuxej rib' ri qanima'. Xane ri Espíritu ru yo'm chqe kuya u chuq'ab' ri qanima', kub'ano chi käqaj qib', xuquje' kub'ano chi utz ri kujchomanik, man käqa'n taj xa jas ri käqaj uj.

8 Rumal wa' matk'ix b'a' chutzijoxik ronojel ri utzil ru b'anom ri Qajaw Jesús pa ri qa k'aslemal. Matk'ix chwe in xuquje' chi in k'o pa che' rumal chi tajin kintzijoj ri utzalaj tzij chrij ri Qajaw Jesús. Chach'ija b'a' awe ri k'äxk'ol ri käriqtaj rumal ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Chab'ana wa' ruk' ri chuq'ab' ri yo'm chawe rumal ri Dios.

9 Ri Dios are xujto'wik xuquje' xujusik'ij rech kujk'oji ruk' ri Are', utz k'u ri qa k'aslemal chuwäch. Je' u b'anom ri Dios wa' chqe, man rumal tä ri utzil ri qa'nom, xane rumal chi u chomam ri Are' chi kutoq'ob'isaj qa wäch. Je ri' ru chomanik ri Dios pa qa wi' pa ri ojer taq q'ij, aretaq mäjoq käb'antaj ri kajulew rumal, chi kutoq'ob'isaj qa wäch rumal ri Cristo Jesús.

10 Kämik k'ut k'utum chqawäch chi ri Dios kub'an toq'ob' rumal ru petik ri Cristo Jesús ri To'l Qe. Ri Cristo xresaj u chuq'ab' ri kämikal, xuq'alajisaj k'u chqawäch ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Je' xub'an wa' rumal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

11 Are ri Dios xinkojow chutzijoxik we Utzalaj Tzij ri' rech ri Evangelio, xuquje' xinukoj che apóstol, jun chke ru taqo'n ri Jesucristo, rech kinya we tijonik ri' chke ri nik'iaj winaq chik.

12 Tzrumal wa' tajin kinriq ronojel wa' we k'äx ri'. Jikom k'ut ri wanima' chrij ri Dios, man kink'ix taj rumal chi ri in wetam jachin che in kojoninaq wi. Qas tzij k'ut wetam chi k'o u chuq'ab' ri Dios chuchajixik ri oqxan ru yo'm chwe, xuquje' ri oqxan ri xinjach in pu q'ab' ri Are' k'ä kopan na ri q'ij aretaq kätzelej loq ri Jesús.

13 Ri at, Timoteo, aretaq kaya tijonik, chatzijoj ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam, junam jas ri a tatab'em wumal. Chak'utu pa ra k'aslemal chi qas at kojoninaq che ri Evangelio, loq' chawila wi ri Dios, xuquje' konojel winaq rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo Jesús.

14 Ruk' ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu ru yo'm ri Dios pa qanima', chachajij k'u ri oqxan ri nim u b'anik, ri yo'm chawe rumal ri Dios.

15 Je' jas ri awetam, in wonob'am kanoq kumal konojel ri kojonelab' ri e k'o pa taq ri tinimit re Asia. Ri Figelo xuquje' ri Hermógenes e are' jujun chke ri xka'n wa' chwe.

16 Are ta b'a' ri Qajaw Jesús chetewchun na ri e k'o pa rachoch ri Onesíforo, chutoq'ob'isaj ta na ki wäch rumal chi k'ialaj mul ri are' u b'anom utzil chwe, u yo'm jororemal che ri wanima'. Man xk'ix tä k'u chwe chi ri in, in k'o pa che', in ximom ruk' ximib'al re ch'ich'.

17 Xane aretaq ri are' xul pa ri tinimit Roma, xel ch'uj che nu tzukuxik, k'ä xinuriq na.

18 Ri at awetam chi sib'alaj xujuto' pa ri tinimit Éfeso. Chuya ta b'a' ri Qajaw Jesús che ri Onesíforo chi kel u k'ux ri Dios che, chutoq'ob'isaj ta na u wäch pa ri q'ij ri kuq'at tzij.

2

Chab'ana' jas ri kub'an jun utzalaj soldado rech ri Jesucristo

1 Ri at k'ut, Timoteo, at je' ta ne nu k'ojol. Rumal wa' kinb'ij chawe: Chakojo ri

chuq'ab' ri yo'm chawe rumal ru toq'ob' ri
Dios ri xariq ruk' ri Cristo Jesús.
2 Ri tijonik ri a tom aretaq kintzijon
chkiwäch k'ialaj winaq, chaya wa' pa ki
q'ab' achijab' kojonelab' ri jikom kanima', ri
kekowin che ki tijoxik nik'iaj chik.
3 Timoteo, chach'ija awe ri k'äxk'ol junam
wuk' in jas ri rajwaxik kub'an jun utzalaj
soldado rech ri Jesucristo.
4 Man k'o tä jun utzalaj soldado kunim rib'
chub'anik jas ri käka'n ri nik'iaj winaq chik
ri man e soldados taj we qas tzij kraj kub'an
ru rayinik ri ki nimal soldados ri kätaqan
puwi'.
5 Je ri' xuquje' ri jun ajdeporte. Man
kuch'ak tä ri' ri premio we man kub'ano jas
ri kätaqan wi ri k'amal b'e rech ri deporte.
6 Xuquje' ri jun ajchak pa juyub' ri sib'alaj
kutij u q'ij che ru chak, che ri are' ya'tal wi
chi kuyak nimalaj cosecha chkiwäch konojel ri nik'iaj chik.
7 Chatchoman b'a' chrij ri tajin kinb'ij
chawe. Are k'u ri Qajaw Jesucristo kuya na
utzalaj a chomanik chuch'ob'ik ronojel.
8 Amaq'el chna'taj ri Jesucristo chawe. (Ri
nim taqanel David are u mam ri Are' ojer.)
Ri Jesucristo xk'astaj chkixol ri käminaqib'.
Are wa' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri
kintzijoj in.
9 Rumal ru tzijoxik ri Evangelio nu riqom
k'äx. In ximom ruk' ximib'al re ch'ich'. Je' ki
b'anom chwe jas jun b'anal etzelal. Pune in
ximom in, in tz'aptalik, are ru Loq' Pixab' ri
Dios man tz'aptal taj, kel u tzijol pa ronojel
tinimit.
10 Rumal k'u wa' kinch'ij ronojel u wäch
k'äx xa rumal kech ri e cha'tal rumal ri Dios,
rech xuquje' ri e are' käkiriq ru tob'anik ri
Dios, ri käkiriqo we xa e jun ruk' ri Cristo
Jesús. Käkiriq k'u na ri je'lalaj juluwem
rachi'l ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.
11 Qas tzij we tzij ri' ri keb'ixoxik:
We ri uj je' ta ne uj käminaq junam
ruk' ri Cristo, man uj k'o tä k'u
pa ri ojer qa k'aslemal, käqariq na
ri utzalaj qa k'aslemal ruk' ri Are'.
12 We käqach'ij ri k'äx ri petinaq chqij,
kujtaqan na ruk' ri Are'.
We käqab'ij chi ri uj, man uj kojoninaq
tä che ri Cristo, xuquje' kub'ij na ri Are'
chi qas tzij man uj kojoninaq tä che.
13 Pune ta ne man jikom ri qanima', are
qas tzij chi jikom ri ranima' ri Jesús,
rumal chi ri Are' man kuya' taj
chi mat kub'ij rib' chi qas tzij
Are ri Dios.

Chab'ana' chi utz ra chak cho ri Dios

14 Timoteo, k'o ri rajwaxik kana'taj chke
ri qachalal kojonelab'. Cheapixb'aj cho ri
Dios chi mech'ojin chkij taq tzij, chkij taq
tijonik, chkij ri ki chomanik ri winaq rumal
chi we ch'oj ri' man k'o tä käch'ak che, xane
xa ketzaq ri qachalal rumal.
15 Chakojo a chuq'ab' rech utz kel ra chak
cho ri Dios. Chab'ana jun utzalaj ajchak
chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ri
man k'o tä jas katk'ix wi rumal chi jikom
kab'an chuk'utik ri qas tzij chrij ru Loq'
Pixab' ri Dios.
16 Mab'ij awe ri k'ialaj taq tzij ri man k'o
tä ki patän, ri man e rech tä ri Dios. Chab'ij
chke ri kojonelab' chi mäkib'ij ke wa' rumal
chi we je' käka'no, man keniman tä chi che
ru Loq' Pixab' ri Dios, xane ketzaq na.
17 We kekikoj ri tzij ri man e utz taj che
ki tijoxik nik'iaj chik, man utz tä k'u ri'. Xa
kek'iyar wa' chkixol ri kojonelab' je' jas jun
k'äxalaj yab'il ri sib'alaj kusipaj rib', jas ri
kub'an ri itzel taq ch'a'k ri man keutzir taj.
Jujun chke ri winaq ri tajin käkik'ut ri itzel
taq tzij ri', e are' ri Himeneo rachi'l ri Fileto.
18 We tata'ib' ri', e tzaqinaq, ki yo'm
kan ri qas tzij rech ru Loq' Pixab' ri Dios,
käkib'ij chi ya xk'ulmataj ri ki k'astajib'al
ri käminaqib'. Rumal k'u wa' jujun chke ri
kojonelab' tajin kub'an kieb' ki k'ux, jun chi
wi ri ki chomanik.
19 Pune k'u käk'ulmataj wa', ri Dios u
b'anom chi ri kojonelab' e je' ta ne jun
tak'alib'al o jun cimiento ri sib'alaj ko k'olik,
ri man k'o tä jun ri käkowinik kuslab'isaj.
Qetam chi ru b'anom ri Dios are qas tzij,
rumal wa' u kojom we t'iqb'al ri' chrij ri
cimiento. Are wa' we tzij ri': "Ri Qajaw Dios
kuch'ob' ki wäch ri winaq ri e rech ri Are',"
—kächa ri'. K'o jun chik ri kub'ij: "Ronojel
winaq ri kub'ij chi kojoninaq che ri Qajaw
Dios, chuya kan u b'anik ri etzelal," —kächa'.
20 Pa jun nimalaj ja e k'o k'ia jastaq ri k'o
ki patän che ri ajchaq'el ja. E k'o jastaq ri e
b'anom re q'än puaq xuquje' ri e b'anom re
saq puaq. E k'o k'u nik'iaj chik ri e b'anom
xa ruk' che', xuquje' ri e b'anom xa ruk'
ulew. Ri jastaq ri nimaq na ki q'ij e tasom
wa' rumal ri ajchaq'el ja rech kekoj xaq
xuwi pa taq nimaq'ij. Are k'u ri nik'iaj chik
ri man nimaq tä más ki q'ij, e are wa' ri kekoj
ronojel q'ij.
21 We k'o jun winaq kraj chi nim kil wi
rumal ri Dios rech k'o u patän chke konojel
ri utzalaj taq chak ri kub'an ri qa Tat, ri
winaq ri' rajwaxik chi ch'ajch'oj ri ranima',
man kub'an tä ri etzelal. Je ri' k'o u patän
chub'anik apachike u wäch utzil.
22 Ri at, Timoteo, chaya b'a' kan ri man
utz taj ri käkaj käka'n ri alab'om, ri alitomab'
ri mäja' käk'oji ki chomanik. Ri at k'ut,
chataqej u b'anik ri utz pa ra k'aslemal cho
ri Dios. Chatkojon che ri Dios, cheawaj
ri winaq, chab'ana ri utzil kuk' konojel.
Match'ojin kuk' rech kuxlan rawanima'.
Chab'ana wa' junam kuk' konojel ri ko-

jonelab' ri tajin käkita' toq'ob' che ri Qajaw Jesús, ch'ajch'oj k'u ri kanima'.
23 Maya k'olib'al chke taq ri tzij, ri chomanik ri man k'o tä ki patän, kuk' winaq ri man kok tä tzij pa ki jolom. Awetam k'ut chi ru b'anik wa' kuwalijisaj ch'oj.
24 Ri patänil re ri Qajaw Jesús, man ya'tal tä che chi käch'ojinik, xane rajwaxik käch'awik, kub'an utzil chke konojel ri winaq. Xuquje' rajwaxik käna'w che ki tijoxik, kuchajij paciencia kuk'.
25 Rajwaxik chi ri are' man kunimarisaj tä rib' aretaq kusuk'ub'a' ri ki chomanik ri xa kek'ulelanik. Kraj ne ri Dios kuya pa kanima' chi käkich'ob' ri qas tzij, käkik'ex k'u na ri ki chomanik.
26 We je ri' käka'no, keb'ul na pa saq, käkich'ob' na. Keb'el na chupam ri chapäb'al ru kojom ri Itzel chke. Are wa' ri diablo ri e u chapom, u b'anom k'u chke chi are käka'n ronojel jas ri kraj ri are'.

3

Waral käqil wi jas ri ki b'anik ri winaq pa ri k'isb'al taq q'ij

1 Timoteo, chach'ob'o wa' xuquje', chi pa ri k'isb'al taq q'ij kepe na q'ij ri sib'alaj käkiriq k'äx ri winaq.
2 Ri winaq xa käkaj na kib' chb'il kib', man kel tä ki k'ux chke ri kach winaq. Más loq' na käkil wi ri puaq, xuquje' ri q'inomal. Käka'n nimal, nim käkina' kib' pa kanima'. Käkitze'j u wäch ri Dios, xuquje' käkitze'j ki wäch ri winaq. We itzel taq winaq ri' man keniman tä chik chke ri ki tat ki nan, man k'o tä ne jub'iq' ri maltioxinik pa kanima'. Man nim tä käkil wi ri Dios, man nim tä k'u käkil wi ri taqaninaq ri Are'.
3 Tzare wa' ri ki b'anik ri winaq pa we k'isb'al taq q'ij ri'. Man kel tä na ki k'ux, man käkitoq'ob'isaj tä u wäch jachin jun, xane xaq xuwi käka'no jas ri käkaj ri e are'. Käkiyak tzijtal, man kekowin taj käkiq'il kib' che ri itzel taq rayinik ri k'o pa kanima'. Sib'alaj e k'a'n, xuquje' tzel käkil wi ronojel u wäch utzil, kek'ulelan na che.
4 Käka'n na k'äx chke taq ri kachi'l, kekijach na kan pa ki q'ab' ri ki k'ulel. Man käkichomaj tä na jas ri tajin käka'no, xa käka'n ri käkaj ri e are'. Sib'alaj käkinimarisaj na kib', käkichomaj chi xuwi ri e are' k'o ketamb'al. Ke' na kanima' kuk' ri jastaq rech ri uwächulew. Are k'u ri Dios, man käkaj taj.
5 We winaq ri' käkesaj na ki wäch ri qas e kojonelab' che ri Cristo. Xaq chkichi' käka'no chi e kojonelab'. Tzpa ri kanima' k'ut käkib'ij wi chi man k'o tä u patän ri kojonik, man k'o tä k'u u chuq'ab'. Chatasa b'a' awib' chkij we winaq ri', matk'oji kuk'.
6 Kinb'ij wa' chawe rumal chi jujun chke we winaq ri' keb'ok na pa taq ja che sub'unik, kekowin k'u na che ki sub'ik ri ixoqib' ri man e jikom taj, ri k'äx kanima' rumal chi k'ia ri ki mak. Tzare k'u ri itzel taq ki rayinik k'amowinaq ki b'e.
7 We ixoqib' ri' ronojel q'ij käkitzukuj ki no'j chuku'b'isaxik ki k'ux, rumal k'u wa' xa käkitatab'ej ri ki tzij apachinoq. Man kekowin tä k'u jub'iq' käketamaj na ri qas tzij.
8 We winaq ri' ri xinb'ij, ri e are' je' käka'no jas ri xka'n ri ajq'ijab' ri Janes rachi'l ri Jambres ri xkiq'atej u wäch ri qa mam Moisés. Je ri' xuquje' we winaq ri' käkiq'atej na u wäch ri qas tzij rumal chi sachinaq ri ki no'j, ri ki chomanik. Man k'o tä k'u ki patän we winaq ri', rumal chi man jikom tä chi ri kanima' chrij ri Dios, man k'o tä ki kojonik.
9 Man utz tä k'ut kel wi ri käka'no rumal chi konojel ri winaq käketamaj na chi xa e konab', man k'o tä käkich'ob'o. Je' käkik'ulmaj na jas ri xkik'ulmaj ri tata'ib' ri xkiq'atej u wäch ri qa mam Moisés.

Ri apóstol Pablo kuya ri k'isb'al u pixb'enik che ri Timoteo

10 Ri at k'ut, Timoteo, qas a taqem u b'anik ri nu k'utum chawäch, xuquje' ronojel jas ri nu b'anom pa ri nu k'aslemal. Awetam ri nu chomanik, xuquje' jas ri nu kojonik. Awetamam ri nu b'anik, chi kinchajij paciencia kuk' ri winaq, xuquje' chi loq' kewilo. Awetam xuquje' chi jikom ri wanima' chuch'ijik ronojel u wäch k'äx.
11 We k'äx ri' are ri nu riqom kumal ri winaq, xuquje' k'o chi nik'iaj k'äxk'ol chik nu riqom in. Awetam ronojel ri k'äx ri xinriq pa ri tinimit Antioquía, ri xinriq pa ri tinimit Iconio, xuquje' ri xinriq pa ri tinimit Listra. Xinch'ij na ronojel we nimalaj k'äx ri' ri xka'n ri winaq chwe. Ri Qajaw Jesús k'ut xinresaj pa ki q'ab' konojel.
12 Qas tzij b'a' chi konojel winaq ri e kojoninaq che ri Cristo Jesús, konojel ri qas käkaj käka'n ru rayinik, keniman che, käb'an na k'äx chke ri e are' xuquje'.
13 Are k'u ri itzel taq winaq ri kekisub' ri nik'iaj winaq chik, keb'ux na más lawalo, xa kenimataj na pa ri etzelal. Käka'n na más ri sub'unik chke ri winaq, kesub'taj k'u na ri e are' xuquje'.
14 Ri at k'ut, Timoteo, chataqej ri utzalaj tijonik ri awetamam, ri qas tzij at kojoninaq che. Tzawetam k'ut jachin taq ri' ri xkiya we tijonik ri' chawe.
15 Xuquje' käna'taj chawe chi k'ä at nu'ch na aretaq tajin kawetamaj ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. Are k'u wa' ri k'ä tajin kawetamaj kämik, ri käkowin chuk'utik chawäch jas modo ri winaq käkiriq ru tob'anik ri Dios aretaq kekojon che ri Cristo Jesús.
16 Ronojel ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, yo'm wa' chqe uj, ri uj winaq,

rumal ri Dios. Ru Loq' Pixab' ri Dios kujutijoj che ri qas tzij, kuk'ut chqawäch ri qa mak, kujusuk'ub'a' che ri tajin käqa'no, xuquje' kuya qa no'j chub'anik ri jikom pa ri qa k'aslemal rech utz käqa'no.
17 Je ri' rech k'o ronojel ri rajwaxik chke ri winaq ri kepatänin che ri Dios, rech käk'oji na ki no'j chub'anik ronojel u wäch utzil.

4

1 Timoteo, ri in katinpixb'aj cho ri Dios, xuquje' cho ri Cristo Jesús ri kuq'at na tzij pa ki wi' konojel winaq, ri e k'ask'oj xuquje' ri e käminaq, aretaq kätzelej loq, kätaqan k'u na pa qa wi' nimalaj qonojel.
2 Chatzijoj b'a' ru Loq' Pixab' ri Dios. Apawije' ta ne ri rajwaxik kätzijox wi, jatzijoj b'a' chila'. We are jun utzalaj q'ij chub'anik tzijonem, we ne man are tä jun utzalaj q'ij, chatzijoj wa'. Chak'utu chkiwäch ri winaq chi qas tzij ri kab'ij, chatyajon chke we man utz ri käka'no. Cheatijoj konojel, chachajij paciencia kuk'. Matkos b'a' chub'anik ronojel wa'.
3 Chab'ana wa' rumal chi käpe na ri q'ij aretaq ri winaq man käkaj tä chik käkita ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam, xane kekitzukuj na k'ia achijab' ri ketijox kumal. We achijab' ri' käkiya na tijonik ri utz käkita ri winaq, xa jas ri käqaj chkiwäch, jas u b'eyal ri ki rayinik.
4 Käkiya k'u na kan ri qas tzij. Are käkitzukuj na u tatab'exik ri ki tzij ri achijab' ri xaq kepukanik.
5 Ri at k'ut, Timoteo, chachajij b'a' awib', qas chachomaj na jas ri kab'ano, chach'ija na ri k'äxk'ol. Chatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke konojel winaq, utz chab'ana chupatänixik ri Dios, xuquje' chab'ana utzil chke konojel winaq.
6 Ri in k'ut, Timoteo, xa jub'iq' man käpe tä ri q'ij ri kinkämik. Je' jas ri nu b'anom petinaq loq, amaq'el tajin kinya ri nu k'aslemal rumal kech nik'iaj winaq chik.
7 Jas ri kub'an jun utzalaj ajdeporte, je' nu b'anom in xuquje'. Nu tijom nu chuq'ab' pa ri chak chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, in opaninaq k'u pa ri k'isb'al re ri nu k'aslemal. Man xintzaq taj, xane xinchajij wib' pa ri nu kojonik.
8 Kämik k'ut xuwi weye'm ri tojb'al ri k'olom chwe. Are ri qas jikomalil, ri qas utzil ri käyi' na chwe rumal ri Qajaw Jesucristo, ri nimalaj Q'atal Tzij ri jikom kub'an na chuq'atik tzij pa ki wi' konojel winaq. Are ri Are' käyo'w na we tojb'al ri' chwe pa ri q'ij ri kuq'at tzij. We tojb'al ri' käyi' na man xuwi tä chwe in, xane xuquje' chke konojel ri qas kojonelab', rumal chi sib'alaj käkirayij ru petb'al ri Jesús, sib'alaj loq' k'u wa' chkiwäch.

K'o na ri rajwaxik kub'ij ri apóstol Pablo che ri Timoteo

9 Timoteo, chakowij, chatpet wuk' chanim.
10 Ri Demas xinuya kanoq xa rumal chi más utz na käril wi ri are' ri jastaq rech ri uwächulew, xe' k'u pa ri tinimit Tesalónica. Ri Crescente, b'enaq ri are' pa Galacia. Are k'u ri Tito b'enaq ri are' pa Dalmacia.
11 Xaq xuwi ri Lucas k'o wuk' in kämik. Chatzukuj ri Marcos jawije' k'o wi, chak'ama loq che awachi'l rumal chi ri are' käkowin che nu to'ik pa ronojel.
12 Are k'u ri Tíquico, nu taqom b'i pa ri tinimit Éfeso.
13 Aretaq katpetik, chab'ana toq'ob', chak'ama loq ri nu q'u' ri xinya kan pa ri tinimit Troas cho rachoch ri Carpo. Cheak'ama loq ri nu wuj, más na ri ojer taq tz'um ri tz'ib'tal ki wäch, ri sib'alaj nim ke'il wi.
14 Ri tat Alejandro ri ch'ayal ch'ich', sib'alaj k'ia u wäch k'äx u b'anom chwe, nim k'u ri tzijtal u yakom chwij. Ri Qajaw Dios k'ut, are käyo'w na che ri are' ri rajil u k'exel ri k'äx u b'anom chwe.
15 Ri at k'ut, chachajij awib' chuwäch we tata' ri', rumal chi ri are' sib'alaj u k'ulelam u wäch ru Loq' Pixab' ri Dios ri qa tzijom.
16 Aretaq xinsik'ix pa q'atal tzij che ri nab'e mul, xa nu tukiel xinto' wib'. Man k'o tä jun winaq chik ri xk'oji wuk' che nu to'ik, xane konojel xinkiya kanoq. Kwaj k'ut chi ri Dios mat kuya wa' we mak ri' chkij.
17 Are k'u ri Qajaw Jesús xk'oji wuk' che nu to'ik. Are ri Are' xyo'w ri nu chuq'ab' rech kinkowinik kintzijoj na ronojel ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio je ri' chi käkita wa' konojel ri nik'iaj winaq chik ri man e are tä aj Israel. Je wa' xub'an ri Dios che nu to'ik pa ki q'ab' ri nu k'ulel, je' ta ne chi xinresaj pu chi' jun nimalaj koj.
18 Ri Qajaw Jesús kinresaj na pa ronojel u wäch k'äx ri käpe chwij, kinuchajij na rech kinopan jawije' ri kätaqan wi ri Are' pa ri kaj. ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Qajaw Jesucristo amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na! Amén.

Ri apóstol Pablo kutaq b'i rutzil ki wäch jujun chke ri kojonelab', xuquje' kuta' ri k'isb'al tewchib'al pa ki wi'

19 Chaya rutzil ki wäch ri Aquila ruk' ri Prisca,* xuquje' konojel ri e k'o pa rachoch ri Onesíforo.
20 Ri Erasto xkanaj kan pa ri tinimit Corinto. Are k'u ri Trófimo, xinya kan ri are' pa ri tinimit Mileto rumal chi yawab' ri are'.

* **4:19** Ri b'i'aj "Prisca" kel kub'ij "Priscila" (Hechos 18:2, 18).

21 Chakowij loq, Timoteo, rech katul
waral k'ä mäja' kepe ri q'ij ri sib'alaj k'o
ri tew. Ri Eubulo, ri Pudente, ri Lino, ri
Claudia xuquje' konojel ri nik'iaj qachalal
chik käkitaq b'i rutzil a wäch.
22 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo k'o pa
wi', kana' ta k'u wa' pa rawanima' ru k'olem
awuk'. Are ta b'a' ri Dios kutoq'ob'isaj i
wäch, kätewchin chiwe ix iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHE RI TITO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta che ri qachalal Tito

1 In wa', ri Pablo, in patänil re ri Dios. Xuquje' in apóstol, jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Ri Are' xintaqowik rech kintob'an chke ri winaq ri e cha'tal rumal ri Dios rech kekojonik. Je ri' xuquje' rech käketamaj na ri qas u b'anik ri kojonik che ri Cristo, xuquje' rech kekowin che retamaxik jas ri qas u q'ijilaxik ri qa Dios.

2 We käketamaj ri qas kojonik, käku'b'i na ki k'ux chi ya k'o chik ki k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Ri Dios ri man kub'an tä tzij xuchi'j loq we k'aslemal ri' k'ä mäja' kuchap u b'anik ri kajulew ojer.

3 Kämik k'ut, are wa' ri qas q'ij ri xuchomaj ri Dios chi kuk'ut na ru Loq' Pixab' chqawäch. Are k'u ri Dios ri To'l Qe, are yo'winaq wa' pa nu q'ab'. In u taqom k'u chutzijoxik we tzij ri'.

4 Kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, Tito, je' ta ne chi qas at nu k'ojol rumal chi ri uj junam uj kojoninaq che ri Qajaw Jesucristo. Are ta ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo ri To'l Qe, kutoq'ob'isaj a wäch, kub'ano chi kuxlan rawanima'.

Ri kub'an ri Tito pa ri Creta

5 Ri in xatinya kan pa Creta rech kak'is u b'anik ri k'ä kraj na, kab'an u b'anik ronojel, xuquje' rech keakoj na k'amal taq ki b'e ri kojonelab' pa konojel taq ri tinimit, junam jas ri taqanik ri nu yo'm chawe.

6 We jun kraj kok che k'amal ki b'e ri kojonelab', tzrajwaxik ri' chi man käriqtaj tä etzelal chrij, xuquje' chi xa jun ri rixoqil k'olik. Rajwaxik chi konojel ri ralk'ual e kojonelab', keniman chke ri ketaqan pa ki wi', xuquje' man k'o tä tzij käb'ix chkij chi qas tzij k'o ri man utz taj ri käka'no.

7 Apachin jun ri kok che obispo,* tzrajwaxik wi chi jikom ru k'aslemal, man k'o tä etzelal kub'ano, rumal chi yo'm pu q'ab' ri rilik, xuquje' ru b'anik ri kätaqan wi ri Dios. Munimarisaj rib', mub'an k'a'nal, mäq'ab'arik, man kutzukuj tä u b'anik ch'oj, man kurayij tä k'u u ch'akik puaq ri k'ixb'al u k'amik.

8 Xane rajwaxik chi käch'awik, utz kub'an che ki k'ulaxik ri winaq ri keopan ruk', amaq'el kurayij u b'anik utzil. Xuquje' rajwaxik chi utz u chomanik, jikom ri ranima', xuquje' utz u k'aslemal cho ri Dios. Rajwaxik chi kuchajij paciencia, man kub'an taj xa jas ri kraj ri are'.

9 Rajwaxik chi qas jikom ranima' ri are' chrij ru Loq' Pixab' ri Dios junam jas ri k'utum chuwäch, rech ri are' käkowinik kuwalijisaj ri kanima' ri qachalal, keupixb'aj ruk' ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam, xuquje' rajwaxik käna'w chuk'utik chi are ri qas tzij ri tajin kuk'ut chkiwäch ri winaq ri xa kek'ulelanik.

10 Je wa' kinb'ij rumal chi e k'ia ri man keniman taj, más k'u na chkixol ri kojonelab' aj Israel, ri ketoq'in che ki b'anik jastaq ri man k'o tä ki patän. K'ia ri käkib'ij, kesub'taj k'u ri winaq kumal.

11 We winaq ri' rajwaxik kätz'apix u pa ki chi' rumal chi tajin kekitukij ri qa nan qa tat kachi'l ri kalk'ual ruk' tijonik ri man taqal taj. Xa käka'n wa' rech käkich'ak puaq ri k'ixb'al u k'amik.

12 K'o jun chke ri winaq aj Creta, jun achi ri käb'ix che chi are q'alajisanel, ri xub'ij chkij ru winaqil aj Creta: "Ri e are' xaq käka'n tzij, e itzel taq winaq, e jiq'ab', xuquje' e saq'orib'," —xcha ri'.

13 Ri xub'ij ri achi ri' are ri qas tzij. Rumal wa' rajwaxik chi ko keapixb'aj, cheayaja' rech qas tzij kekojonik, jikom ri kanima',

14 rech man käkikoj tä ri ki pukanik ri winaq aj Israel ri xaq pa ki jolom kepe wi, xuquje' rech man keniman tä che ri ki taqanik ri winaq ri ki yo'm kan ri qas tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios.

15 Qas utz ronojel chke ri winaq ri käkichomaj xaq xuwi ri utzil. Are k'u ri winaq ri man utz tä ri käkichomaj, ri man e kojonelab' taj, man k'o tä jub'iq' ri qas utz chke ri e are'. Rumal chi man utz tä ri käkichomaj, man utz tä k'u ri käkina' pa kanima'.

16 We winaq ri' käkib'ij chi k'o nimalaj ketamb'al chrij ri Dios. Are k'u rumal ri ki k'aslemal, xuquje' ronojel ri käka'no, q'alaj chi man käkib'ij tä ri qas tzij. Etzeltajinaq ri ki k'aslemal chuwäch ri Dios. Man e nimanelab' taj, man kekowin tä k'ut käka'n ri utzil.

2

Rajwaxik ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam

1 Ri at k'ut, Tito, ronojel ri katzijoj, rajwaxik je' jas ri k'o chupam ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam.

2 Cheatijoj ri achijab' ri ya k'o chi ki junab' chi mäkiya u wi' ri käkitijo, o apachike ri käka'no, chi man xaq tä kexi'ninik, rech nim ke'il wi, xuquje' utz ri kechomanik, man käka'n taj xa jas ri käkaj ri e are'. Rajwaxik chi jikom ri kanima' pa ronojel, chi e are' utzalaj taq kojonelab', kekaj ri winaq,

* **1:7** "Obispo": Chawila' ri 1 Timoteo 3:1.

xuquje' nim ri ki paciencia chuch'ijik ronojel ri käpe pa ki wi'.
3 Xuquje' cheatijoj ri ixoqib' ri ya k'o chi ki junab' chi rajwaxik utz ri ki k'aslemal cho ri Dios, chi mäkiyak tzijtal, meq'ab'arik, xane rajwaxik käkik'ut ri utzalaj no'j chkiwäch ri nik'iaj chik.
4 Rajwaxik käkik'ut chkiwäch ri ak'al taq ixoqib' chi kekaj ri kachajil, xuquje' kekaj taq ri kal.
5 Ri ixoqib' ri k'o chi ki junab' rajwaxik käkiya ki no'j ri ak'al taq ixoqib' rech utz ri kechomanik, man käka'n taj xa jas ri käkaj ri e are', ch'ajch'oj k'u ri kanima', utz käka'n che rilixik ri kachoch, käka'n utzil chke konojel, xuquje' keniman chke ri kachajil. Je ri' rech ri nik'iaj winaq chik, pune käkib'ij tzij ri man utz taj chrij ru Loq' Pixab' ri Dios, q'alaj chi man tzij tä ri' ri käkib'ij.
6 Cheapixb'aj ri alab'om xuquje', rech utz ri ki chomanik, man käka'n tä k'u xa jas ri käkaj ri e are'.
7 Chak'utu jun utzalaj no'j chkiwäch ri qachalal pa ronojel ri kab'ano. Aretaq keatijoj, xaq xuwi utzalaj tijonik kak'ut chkiwäch, xaq matxi'ninik.
8 Cheatzijob'ej ruk' utzalaj taq tzij rech man k'o tä jun katyajowik. Je ri' kel na u k'ixb'al apachin ri kraj katuk'ulelaj, rumal chi man käriqtaj tä ri man utz tä u b'ixik chkij ri kojonelab'.
9 Cheapixb'aj ri patäninelab' chi käkinimaj ronojel ri ketaq wi, mek'ulelanik, xane utz kech'awik, rech utz ke'il wi rumal ri ki patrón.
10 Man kuya' taj käka'n elaq', xane rajwaxik chi qas jikom ri kanima' pa ronojel. Rumal k'u ri utzalaj ki k'aslemal käq'alajin chkiwäch ri winaq chi qas tzij je'l na u nimaxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri To'l Qe.
11 Ri Dios u k'utum chi kujraj, u b'anom k'u toq'ob' chqe che qa to'ik nimalaj qonojel ri uj winaq.
12 Rumal chi ri Dios xutoq'ob'isaj qa wäch, je ri' xqetamaj chi rajwaxik käqaya kan ri ojer k'aslemal ri xujk'oji wi aretaq man xujniman tä che ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' käqaya kan ri itzel taq qa rayinik. Je ri' kujkowinik käqa'no jachike ri utz, ri jikom, man käqa'n tä xa jas ri käqaj uj, xane kujpatänin che ri Dios pa ri qa k'aslemal waral cho we uwächulew.
13 Kujeyen k'u che ri je'lalaj q'ij ri ku'l wi qa k'ux, ri b'im kan chqe, aretaq käpe ri nimalaj qa Dios, ri Jesucristo, ri xuquje' are To'l Qe. Känimarisax k'u na u q'ij aretaq käpetik.
14 Ri Qajaw Jesús xuya rib' rech käkämisax rumal qech che qesaxik chupam ri etzelal, xuquje' rech kub'an qas ch'ajch'oj che ri qanima', kujok k'u na che u winaqil ri Dios, amaq'el k'ut käqatij qa q'ij chub'anik ronojel u wäch utzil.
15 Are wa' ri rajwaxik keatijoj ri kojonelab' che, xuquje' rajwaxik kawalijisaj ri kanima'. Cheapixb'aj rech q'alaj ri man utz taj ri käka'no. Chak'utu' chi k'o a taqanik pa ki wi' rech man k'o tä k'u jun ri mat nim katril wi.

3

Waral käqil wi ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri kojonelab'

1 Chana'taj chke ri kojonelab' chi käkiya kib' pa taqik chke ri q'atal taq tzij, xuquje' chke konojel ri winaq ri yo'm pa ki q'ab' chi ketaqan pa ki wi'. Chenimanoq. Rajwaxik xuquje' chi amaq'el k'o pa kanima' ri rayinik chub'anik ronojel u wäch utzil.
2 Chab'ij chke chi mäkiyak tzijtal chrij apachin jun winaq. Rajwaxik chi kech'awik, man käkitzukuj tä ch'oj, xane utz kanima' chke konojel ri winaq, käkitoq'ob'isaj k'u ki wäch.
3 Je ri' kinb'ij rumal chi ri uj nimalaj qonojel, nab'e kanoq ri uj xuquje' man xujniman tä che ri Dios, man xok tä tzij pa qa jolom, jech' ri qa chomanik, man utz tä ri qa k'aslemal. Xqa'n ronojel u wäch ri man utz taj ri xqarayij, xa jas ri xqaj chqawäch. Aretaq k'ä mäja' uj kojonelab', xqa'n ri etzelal, xqarayij jastaq ri man qech taj. Tzel na xeqil nik'iaj winaq chik, xuquje' tzel xujkil uj ri e are'.
4 Are k'u ri Dios ri To'l Qe, xuk'ut ri rutzil chqawäch, xuquje' xuk'ut chqawäch chi sib'alaj kujraj nimalaj qonojel ri uj winaq.
5 Je ri' ri Are' xujuto'. Man xub'an tä k'u wa' rumal chi jikom qa'nom chub'anik jujun taq utzil, xane xaq xuwi rumal chi xel u k'ux chqe. Xuch'aj ri qanima', xresaj ri etzelal, xub'an k'ak' che ri qa k'aslemal rumal ri Loq'alaj Espíritu, je' ta ne chi xil chi na qa wäch jumul chik.
6 Ri Dios u yo'm ri Loq'alaj Espíritu pa qanima' rumal ri Jesucristo ri To'l Qe. Sib'alaj nim k'u ri utzil qa riqom rumal.
7 Je ri' xub'ano, xutoq'ob'isaj qa wäch rech käjikomataj na ri qa k'aslemal cho ri Dios, kujutzir k'u na ruk', rech käqechb'ej na qe ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Are wa' ri qeye'm.
8 Ri kinb'ij are wa' ri qas tzij. Kwaj k'ut chi ko keapixb'aj ri winaq ruk' we tzij ri' ri kinb'ij chawe, rech ri winaq ri kekojon che ri Dios käkitij na ki q'ij chub'anik ronojel u wäch utzil. Ri utzil ri käka'n ri qachalal, e utz na, k'o ki patän chke konojel ri winaq.
9 Chaya kan ri mox taq chomanik, xuquje' ri puk ri kätzijox chkij ri qa nan qa tat ojer. Chab'ij chke ri qachalal chi mech'ojin chrij ru Pixab' ri Moisés. Wa' we ri' man k'o tä ki b'eyal, man k'o tä k'u ki patän.

10 We k'o jun ri tajin kukoj ki k'ux ri qachalal rech käkitasala kib', chayaja', chab'ij che chukamul oxmul chi mub'ana wa'. We k'u man kok ri tzij pu jolom, man käniman tä chawe, chawesaj b'i ri winaq ri'.
11 Aretaq jun winaq je' kub'an wa' awetam chi qas tzij sachinaq ri are'. Ri etzelal ri tajin kub'ano, are käk'utuwik chi are jun ajmak ri sachinaq.

Ri apóstol Pablo kuya ri k'isb'al pixb'enik che ri Tito

12 Aretaq kintaq b'i ri Artemas o ri Tíquico awuk', chatzukuj jas kab'ano rech katopan che wilik pa ri tinimit Nicópolis, rumal chi nu chomam kinkanaj kan chila' pa taq ri q'ij ri sib'alaj k'o tew.
13 Chab'ana ronojel ri katkowin che chuto'ik ri Zenas ri kojol tzij, xuquje' chuto'ik ri Apolos. Chaya ronojel ri rajwaxik chke rech käkitaqej ri ki b'e, xuquje' rech k'o ronojel ri kajwataj na chke.
14 Cheapixb'aj ri qachalal chi chketamaj u b'anik ronojel u wäch utzil, xuquje' rech käketamaj ki to'ik nik'iaj qachalal chik, rech k'o u patän ri ki k'aslemal, man xaq tä loq' kek'oji'k.

Ri apóstol Pablo kutaq b'i rutzil ki wäch ri kojonelab', xuquje' kuta' tewchib'al pa ki wi'

15 Konojel ri e k'o wuk' waral käkitaq b'i rutzil a wäch. Chaya rutzil ki wäch konojel ri loq'alaj taq qachi'l kojonelab'. Are ta b'a' ri Dios kätoq'ob'isan i wäch ix iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHE RI FILEMÓN

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta che ri qachalal Filemón

1 In wa', ri Pablo, in k'o pa che' rumal chi
tajin kintzijoj ri utzalaj tzij chrij ri Cristo
Jesús. Loq'alaj Filemón, qach ajchak chutzi-
joxik ru Loq' Pixab' ri Dios, kintz'ib'aj b'i we
wuj ri' chawe, wachi'l ri qachalal Timoteo.
2 Xuquje' kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chke
ri qachalal kojonelab' ri käkimulij kib' cho
awachoch, che ri qachalal chichu' ri nan
Apia, xuquje' che ri Arquipo ri jun quk' pa
ri chak chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.
3 Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw
Jesucristo kutoq'ob'isaj na i wäch, kub'ano
chi kuxlan iwanima'.

Ri apóstol Pablo käch'aw chrij ru k'aslemal ri Filemón

4 Ri at, Filemón, amaq'el aretaq kinxuki'k,
katna'taj chwe kinb'an orar pa wi', kinya
maltioxinik che ri qa Dios.
5 Je ri' kinb'ano rumal chi nu tom u tzijol
chi qas tzij at kojoninaq che ri Cristo Jesús,
xuquje' chi sib'alaj kawaj ri Are', man xuwi
tä k'u ri Are', xane xuquje' keawaj ri e rech
ri Dios. E are wa' ri e kojoninaq che ri Cristo
Jesús.
6 Aretaq kinb'an orar, kinta' che ri Dios
chi ri e kojoninaq che ri Jesús rumal ri a ko-
jonik man xuwi tä käkiriq na ke ri tewchib'al
ru yo'm ri Cristo Jesús pa ri qa k'aslemal,
xane xuquje' qas käkich'ob' na más jas ri' ri
utzil ri yo'm chqe uj ri uj kojonelab'.
7 Loq'alaj wachalal, sib'alaj kinkikotik,
sib'alaj walijisam ri wanima' rumal ri rutzil
awanima' at chke konojel, xuquje' rumal
chi a yo'm jororemal che ri kanima' ri ko-
jonelab'.

Ri apóstol Pablo kuta' toq'ob' che ri Filemón puwi' ri Onésimo

8 Ri in, pune in apóstol, jun chke ru taqo'n
ri Jesucristo, pune k'o taqanik pa nu q'ab'
che a taqik che jachike ri rajwaxik kab'ano,
9 xa k'u jun toq'ob' kinta' chawe rumal ri
rutzil wanima' chawe. In wa', ri Pablo, in
nim winaq chik, kämik k'ut in k'o pa che'
rumal ru tzijoxik ri Cristo Jesús.
10 Kinta' jun toq'ob' chawe puwi' ri
Onésimo. Ri Onésimo je' ta ne chi are qas
nu k'ojol. Je ri', rumal chi ri are' xkojon che
ri Cristo waral pa che' rumal ri xintzijoj che.
11 Nab'e kanoq ri Onésimo xk'oji che
patänil awe, man k'o tä k'u jas ri qas xatuto'
wi. Kämik chi k'ut sib'alaj nim kätob' wi,
man xuwi tä chawe at, xane xuquje' chwe
in.
12 Kintaq chi b'i jumul awuk'. Chak'ulaj
b'a' je' ta ne chi are ri in kinak'ulaj rumal chi
ke' wanima' ruk'.
13 Ri in k'ut, are ta kwaj chi käkanaj kan
na wuk', rech kinupatänij na che a k'exwäch
waral pa ri che' jawije' in tz'aptal wi rumal
ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.
14 Man kwaj tä k'ut kinb'ij chi rajwaxik
kinato' we ta mat junam ra chomanik wuk'.
Je ri' rech ri toq'ob' ri kab'an chwe, man xaq
tä at toq'le'm che, xane kab'an na ri toq'ob'
ri käpe pa rawanima'.
15 Kraj ne ri Onésimo xatuya na kanoq
kieb' oxib' q'ij rech aretaq kätzelej chi na
b'ik, käjeqi na awuk' amaq'el, man kel tä chi
na b'ik.
16 Man käk'oji tä chi na awuk' xa jas jun
patäninel, xane käk'oji awuk' rech k'o na ri
katuto' wi chuwäch jun patäninel. Je' kub'an
na jas jun loq'alaj qachalal kojonel. Ri in,
sib'alaj loq' ri Onésimo chnuwäch, ri at k'ut
xuquje' rajwaxik sib'alaj loq' kawil wi. Man
xaq tä jun winaq ri Onésimo, xane xuquje'
jun qas qachalal rumal chi junam uj kojon-
inaq che ri Qajaw Jesucristo.
17 Je k'u ri', ri at awetam ya' chi in
awachi'l. Rumal ri' chak'ulaj b'a' ri Onésimo,
je' ta ne chi are ri in kinak'ulaj.
18 We k'o jun k'äx u b'anom chawe, we ne
k'o u k'as awuk', chatoq'ij chwe in. Ri in
kintoj na wa'.
19 In wa', ri Pablo, kintz'ib'aj b'i we wuj
ri' chawe. Chawilampe' chi are wa' ri nu
tz'ib'. In kintojowik. Xuquje' kuya' kinna'taj
chawe, chi ri at xuquje' k'o a k'as pa nu q'ab'.
Ri a k'as are ra k'aslemal ruk' ri Dios, rumal
chi xintzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chawe,
xatkojonik.
20 Je', wachalal, chab'ana we toq'ob' ri'
chwe, at kojoninaq k'u che ri Qajaw Jesu-
cristo. Chaya jororemal che ri wanima', at
wachalal ya' rumal ri Cristo.
21 Kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, wetam
k'ut chi katnimanik. Wetam chi nim na ri
toq'ob' kab'ano chuwäch ri nu b'im chawe.
22 Xuquje' kinb'ij apanoq: Chab'ana
toq'ob', chab'ana u b'anik jun k'olib'al ri
kink'oji wi. Ku'l nu k'ux chrij ri Dios chi
rumal ri oración ri kib'an pa nu wi', ri Are'
kuya na chiwe chi kinopan chi na iwuk'.

Ri apóstol Pablo kuya rutzil ki wäch ri qachalal, kuta' tewchib'al pa ki wi'

23 Kutaq b'i rutzil a wäch ri Epafras, ri
wach ajpache' rumal chi tajin kutzijoj ri
Utzalaj Tzij chrij ri Cristo Jesús.
24 Xuquje' ri Marcos, ri Aristarco, ri De-
mas, ri Lucas käkitaq b'i rutzil a wäch. E
are taq wa' ketob' chwe chutzijoxik ru Loq'
Pixab' ri Dios.

25 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo
kätoq'ob'isan i wäch ix iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XTZ'IB'AX CHKE RI WINAQ HEBREOS

Ri Dios uj u tzijob'em petinaq loq rumal ri u K'ojol

1 Ri Dios k'ia mul xeutzijob'ej ri qa mam
ojer, k'ia xub'an che ki tzijob'exik kumal ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab'.
2 Kämik k'ut pa we k'isb'al taq q'ij ri' ri uj
k'olik, uj u tzijob'em uj rumal ri u K'ojol. Ru-
mal k'u ri Are' ri Dios xub'an we uwächulew,
ri kaj, ri q'ij, ri ik', ri ch'imil, pu q'ab' k'u ri u
K'ojol xujach wi ronojel wa'.
3 Che ri Cristo käqil wi ri nimalaj u q'ij
ri Dios. Ri Are' k'ut qas je' u b'anik jas ri
Dios. Are u k'aninaq ronojel ri k'olik ruk'
ru Tzij ri k'o u chuq'ab'. Aretaq u ch'ajom
chik ri qanima' che ronojel ri qa mak rumal
ru kik'el, xt'uyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios
chila' chikaj.

Ri u K'ojol ri Dios nim na u q'ij chkiwäch ri ángeles

4 Ri u K'ojol ri Dios xnimar na u q'ij
chkiwäch ri ángeles rumal chi k'o ri
xrechb'ej ri nim na u b'anik chkiwäch ri e
are'. Are la' chi käb'ix "u K'ojol ri Dios" che.
5 Man k'o tä k'u jumul ri xub'ij ri Dios che
jun ángel:
Ri at, at ri', at nu K'ojol.
Kämik xinok che ra Tat,
—man xcha tä che. Man k'o tä k'u jumul ri
xub'ij chrij jun ángel:
Ri in kinok na che ru Tat,
ri are' k'ut kok na che nu K'ojol,
—man xcha tä che jun ángel.
6 Aretaq k'ut xutaq loq ri nab'eal u K'ojol cho
we uwächulew, xub'ij:
Chq'ijilax ta ri Are' kumal konojel
ri ángeles rech ri Dios,
—xcha ri'.
7 Xub'ij k'u ri Dios chkij ri ángeles:
Ri Dios kub'an chke ri ángeles rech
chi je' ta ne e kiäqiq'.
Kub'an chke we patänil taq re
chi e je' ta ne u xaq q'aq',
—xcha ri'.
8 Are k'u chrij ri u K'ojol kub'ij:
Nimalaj Dios, ri taqanik la
man k'o tä u k'isik
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.
Ri taqanik la are jun taqanik
ri qas jikom.
9 Loq' kil wi la ri jikomal,
etzelam k'u la u wäch ri etzelal.
Rumal k'u ri' ri Dios, ri Dios la,
xuya nimalaj kikotemal pa anima' la,
kikotemal k'ut ri nim na
chuwäch ri kikotemal ri xyi'
chke ri achi'l la,
—kächa ri Dios.
10 Xuquje' kub'ij ri Dios:
Ri lal, Qajaw, tzaretaq
xchaptaj loq ronojel,
xb'an la u b'anik we uwächulew,
xjeqb'a la kanoq.
Ruk' ri q'ab' la xb'an la ri kaj.
11 Ronojel wa' xa käsach na u wäch.
Are k'u ri lal, man k'o tä k'isik la.
Ronojel wa' xa käq'elob' na
jas ri kub'an jun atz'iaq.
12 Xa käb'us na la wa' je' jas jun atz'iaq,
käjal na la apanoq jas ri käb'an
che jun kamixa'.
Are k'u ri lal xaq je' wi la.
Ri k'aslemal la man k'o tä u k'isik,
—kächa ri'.
13 Man k'o tä k'u jumul ri xub'ij ri Dios che
jun chke ri ángeles:
Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',
k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan k'u na pa ki wi' ri käka'n
ki k'ulel chawe,
—man xcha tä che.
14 Konojel ri ángeles e are' espíritus ri e k'o
chupatänixik ri Dios, ri e taqom loq che ki
to'ik ri käkiriq na ru tob'anik ri Dios.

2

Qila b'a' chi mäqatzaq ru tob'anik ri Dios ri kraj kuya chqe

1 Rumal k'u ri', sib'alaj rajwaxik kujok il
chunimaxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri qa tom
rech man käqatas tä qib' chrij wa'.
2 Ru Loq' Pixab' ri Dios ri xtzijox nab'e
kanoq kumal ri ángeles xq'alajinik chi are ri
Qas Tzij. Konojel k'u ri xemakunik, ri man
xeniman tä wa', xk'äjisax ki wäch jas ri taqal
chke.
3 E k'u ri uj, ¿a kujto'taj lo ri' we ta mat
kujok il chutzukuxik ri nimalaj u tob'anik ri
Dios? ¡Man je' taj! Are k'u xtzijox wa' rumal
ri Qajaw Dios nab'e. Te k'u ri' xjikib'a' u
b'ixik chi are ri Qas Tzij kumal ri xetowik,
xkitzijoj chi k'u wa' chqe uj.
4 Ri Dios xuquje' xujikib'a' chi qas tzij ri
tajin käkitzijoj. Je' xub'an wa' ruk' nimaq taq
k'utb'al, etal, xuquje' k'ialaj taq kajmab'al
ri xub'an chkiwäch. Xuquje' xub'an wa'
rumal ri Loq'alaj Espíritu ri xuya jalajoj taq
kuinem chqe chqajujunal jas ri xraj ri Are'.

Ri Jesucristo xjunamataj kuk' ri rachalal

5 Ri Dios man xuya tä chke ri ángeles chi
ketaqan puwi' ri k'ak' uwächulew ri käk'oji
na, ruwächulew ri tajin käqatzijoj.
6 Xane pa jun u xaq wuj re ru Loq' Pixab'
ri Dios ri Tz'ib'talik k'o jun ri xuq'alajisaj,
xub'ij:
Qajaw Dios, ¿jas u b'anik jun winaq
chi ri lal kok la il che ri are'?
¿Jas lo u b'anik ri winaq

ri xa käkämik chi kächajin la che?
—kächa'.
7 Xa kieb' oxib' q'ij xqasaj la
u q'ij ri are' chkiwäch ri ángeles.
Pune ta ne je ri', xya chi na la u q'ij,
nim xil wi la.
Xya k'u la taqanik pu q'ab' puwi' ronojel
ri b'anom la.
8 Xya la taqanik pu q'ab'
puwi' nimalaj ronojel ri k'olik,
—xcha ri'.
Je k'u ri', aretaq ri Dios xuya chke ri winaq chi ketaqan puwi' ronojel, man k'o tä ri xutas kanoq ri mat ketaqan puwi'. Pune k'u je ri', käqilo chi k'ä e k'o na jastaq ri mäja' ketaqan ri winaq pa ki wi' kämik.
9 Käqil k'u ri Jesús ri xqasax u q'ij chkiwäch ri ángeles kieb' oxib' q'ij rumal ri Dios. Je ri' rech käkämisax ri Are' rumal qech uj qonojel. Te k'u ri' xyi' u q'ij, nim xil wi rumal chi xuriq ri kämikal. Je k'u wa' ri u rayib'al ri Dios che rumal chi ri Dios sib'alaj xutoq'ob'isaj qa wäch.
10 Ronojel ri k'olik are xb'an rumal ri Dios, xuquje' chuya'ik u q'ij ri Are' k'o ronojel ri k'olik. Ri Dios k'ut kraj chi konojel ri ralk'ual känimarisax ki q'ij junam ruk' ri Are'. Rumal wa' xuriq k'äx ri Cristo ri To'l Ke konojel ri winaq, rech qas je' kel ri Are' jas ri kraj ri Dios.
11 Je ri', rumal chi ri Jun ri kub'ano chi ri ralk'ual ri Dios käkijach kib' pu q'ab' ri Are', xuquje' ri ki jachom kib', xa jun ri ki Tat k'olik. Rumal ri' ri u K'ojol ri Dios man käk'ix tä ri' chub'ixik "¡Qachalal!" chke.
12 Je wa' kub'ij ri Are' pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
Kintzijon na chij la
chke taq ri wachalal,
kinb'ixoj k'u himnos chuya'ik q'ij la
chkiwäch konojel ri ki mulim kib',
—kächa'.
13 Xuquje' kub'ij ri Are':
Ri in kinjikib'a' na ri wanima'
chrij ri Dios,
—kächa'. Kub'ij xuquje':
Waral in k'o wi kuk' ri alk'ualaxelab'
ri xuya ri Dios chwe,
—kächa ri Are'.
14 Uj ri' ri ralk'ual ri Dios, qonojel ri uj, uj winaq. Je ri' xuquje' xub'an ri Jesús. Ri Are' xil u wäch jas jun winaq, junam käka'yik. Ri Are' xok che winaq rech kuya' käkämik. Je' xb'anik rech käkowin ri Are' chusachik u wäch ri Itzel ri k'o taqanik pu q'ab' che ri kämisanik.
15 Je ri' xeutzoqopij konojel ri je' ta ne e chaptalik xa rumal chi pa ronojel ri ki k'aslemal ki xem kib' cho ri kämikal.
16 Qas tzij k'ut chi ri Cristo man xpe tä che ki to'ik ri ángeles, xane che ki to'ik ri winaq ri k'o ri qa mam Abraham che ri ki mam ojer.
17 Rumal ri' ri Cristo xjunamataj kuk' ri rachalal pa ronojel. Je ri' rech kel u k'ux chke ri winaq. Kuya' k'ut kok che ki nimal sacerdotes ri qas jikom ranima' cho ri Dios rech käsachtaj ki mak ri winaq rumal chi xuya rib' che jun sipanik cho ri Dios.
18 Ri Are' k'ut xuriq k'äx, xtaqchi'x chub'anik ri mak. Je ri' käkowin che ki to'ik ri winaq ri ketaqchi'x chub'anik ri mak.

3

Ri Jesús are nim na u b'anik chuwäch ri qa mam Moisés

1 Je k'u ri', qachalal, ix ri' ix rech ri Dios, ix jun chkixol ri e sik'im rumal ri Dios. Qas chixchoman b'a' chrij ri Cristo Jesús ri qas apóstol, ri qas ki nimal sacerdotes re ri kojonik ri käqatzijoj.
2 Ri Cristo Jesús, Are' qas jikom ranima' cho ri Dios, ri xkojow che we patäninik ri'. Je' k'u xub'an ri qa mam Moisés xuquje', are' qas jikom ranima' xpatänin cho ri Dios chkixol ri alk'ualaxelab' rech ri Dios.
3 Ya'tal k'u che ri Jesús chi känimarisax na u q'ij chuwäch ri qa mam Moisés je' jas jun yakal ja ya'talik chi käyi' na u q'ij chuwäch ri ja ri xuyako.
4 Ronojel ja rajwaxik käb'an na rumal jun winaq. Are k'u ri b'anowinaq ronojel ri k'olik are ri Dios.
5 Qas tzij k'ut, ri qa mam Moisés qas jikom ranima' xpatänin che ri Dios pa ronojel chkixol ri alk'ualaxelab' rech ri Dios. Ri patäninik ri xub'ano are u q'alajisaxik ri kub'an na ri Dios.
6 Are k'u ri Cristo qas jikom ranima' je' jas jun alk'ualaxel ri qas k'o u taqanik pa ki wi' ri rachalaxik ri Dios. Uj k'u ri' ri achalaxik ri' rech ri Dios, we käqataqej ri kojonik che ri Cristo, man kub'an tä k'u kieb' qa k'ux k'ä käk'is na ronojel. Je ri' we qas kujkikot amaq'el ruk' ri ku'l wi qa k'ux.

Waral käqil wi chi käkiriq na uxlanem ru winaqil ri Dios

7 Rumal k'u ri' je' jas ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chupam ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:
Kämik, we kita ri kub'ij ri Dios,
8 mib'an b'a' che ri iwanima'
chi xa kab'ajarik
jas ri xka'n ri winaq
ri xkiwalijisaj kib' chrij ri Dios,
xkiyak k'u royowal ri Are'
pa ri juyub' ri kätz'inowik.
9 Chila', pa ri juyub' ri kätz'inowik
ri i nan tat ojer xa xkiyak woyowal,
pune kawinaq junab'
xkil ronojel taq ri xinb'ano,
xuquje' taq ri kajmab'al,
—kächa ri Dios.
10 Rumal ri' xyaktaj woyowal chkij

ri winaq ri',
xinb'ij k'ut: “We winaq ri'
xaq kub'an kieb' ki k'ux,
man käkaj tä k'ut keniman
chke taq ri nu taqanik,”
—xincha pa wanima'.
11 Rumal ri' xyaktaj woyowal chkij,
xinb'an k'u juramento, xinb'ij:
“We winaq ri' man käkiriq tä na
ke ri uxlanem wuk' in,”
—xincha ri'.
12 Chichajij b'a' iwib', qachalal, k'o jun
chiwe mäk'iy etzelal pa ranima', ri xa kutas
kan rib' chrij ri k'aslik Dios, ri mat käkojon
chi che ri Are'.
13 Xane chiwalijisaj ri iwanima' chb'il taq
iwib' ronojel q'ij, kämik ri' ri k'ä k'o na ri q'ij.
Je ri' rech k'o jun chiwe mäsub'taj rumal ri
mak, kuwalijisaj ta k'u rib' chrij ri Dios.
14 We käqataqej ri qa kojonik chrij ri ku'l
wi qa k'ux petinaq loq, k'ä käk'is na ronojel,
käqariq na qe ronojel u wäch tewchib'al ju-
nam ruk' ri Cristo.
15 Je ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios:
Kämik ri' we kita ri kub'ij ri Dios,
mib'an b'a' chi ri iwanima'
xa kab'ajarik
je' jas ri xka'n ri winaq
ri xkiwalijisaj kib' chrij ri Dios,
—kächa ri'.
16 ¿Jachin k'u taq ri' ri winaq ri xkita ru
ch'ab'al ri Dios, te k'u ri' xa xkiwalijisaj kib'
chrij? E are' konojel ri winaq ri xeb'el loq
pa Egipto ri xk'am ki b'e rumal ri qa mam
Moisés.
17 ¿Jachin taq chkij xyaktaj wi royowal ri
Dios kawinaq junab'? Chkij konojel ri xe-
makunik. Xekäm k'u kan ri e are' pa ri
juyub' ri kätz'inowik.
18 ¿Jachin taq chkij xub'an wi juramento ri
Dios chi man käkiriq tä na ke ri uxlanem
ruk'? Chkij ri winaq ri man xeniman taj.
19 Käqilo chi man xekowin taj xkiriq ke ri
uxlanem rumal chi man xekojon taj.

4

1 Kämik k'ut, ri tajin käb'ix chqe rumal ri
Dios chi käqariq qe ri uxlanem ruk', qila b'a'
qib' k'o ne jun chiwe mel kanoq ri mat kuriq
re ri uxlanem ri'.
2 Are xuquje' xtzijox ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chqe uj je' jas ri xtzijox chke ri e
are'. Man k'o tä k'u xupatänij ri Tzij ri xtzijox
chke, rumal chi aretaq xkito, man xekojon
taj.
3 Ri uj k'ut, ri uj kojoninaq, uj ri' ri käqariq
na qe ri uxlanem ruk' ri Dios, jas ri u b'im ri
Are':
Xa je ri' xyaktaj woyowal chkij,
xinb'an juramento, xinb'ij:
We winaq ri' man käkiriq tä na ke
ri uxlanem wuk' in,
—xcha'. Je' xub'ij ri Dios wa' pune ta ne xk'is
na ru chak ri xub'ano tzaretaq xb'antaj we
uwächulew.
4 Pa jun u xaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik käb'ix wi chrij ri uwuq q'ij:
Ri Dios xuxlan che ronojel ru chak
pa ri uwuq q'ij,
—kächa'.
5 Jumul chik kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik:
We winaq ri' man käkiriq tä na ke
ri uxlanem wuk' in,
—kächa'.
6 E k'o k'u jujun ri mäja' käkiriq ke we
uxlanem ri'. Ri nik'iaj, ri nab'e xtzijox ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke, man xkiriq
tä ke ri uxlanem rumal chi man xeniman
taj.
7 Rumal k'u ri' ri Dios xuch'ik jun q'ij chik,
kämik k'u ri'. Ri Dios kujutzijob'ej rumal
ri xub'ij ri qa mam David pa jun u xaq ru
Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri ya xqab'ij.
Are wa' ri xub'ij ri Dios ok'owinaq chi k'ia
junab':
We kita ri kub'ij ri Dios kämik,
mib'an b'a' chi ri iwanima'
xa kab'ajarik,
—kächa'.
8 We ta ri qa mam Josué xuya ta ri qas
uxlanem chke ri winaq aj Israel, mat xch'aw
ri Dios ri' chrij jun q'ij chik re uxlanem.
9 Kämik k'ut k'o na kan jun je'lalaj uxlanem
chik chke ru winaqil ri Dios.
10 Jachin k'u ri kuriq re ri uxlanem ri kuya ri
Dios, kuxlan ri' che ronojel ru chak, je' jas ri
Dios xuxlan ojer che ronojel ru chak ri Are'.
11 Qakojo b'a' qa chuq'ab' rech käqariq na qe
we uxlanem ri', k'o ne jun chqe mub'an re
jas ri xka'n ri nik'iaj ri man xekojon taj.
12 Ru Loq' Pixab' ri Dios are k'aslik,
xuquje' k'o u chuq'ab'. Are je' ta ne jun
espada ri sib'alaj käsokon na chuwäch
apachike espada ri kieb' u pu chi'.
Käjuch'uch'ik kopan pa ri ranima' ri winaq,
kuriqa ri respíritu, kopan pa ri b'aq, ke' pu
k'ux ri winaq. Käresaj loq chisaq ronojel
ri k'o pa ru chomab'al, ri k'o pa ranima' ri
winaq.
13 Man k'o tä k'u jun jasach ri k'olik ri
kuya' käk'u'taj chuwäch ri Dios. Xane rono-
jel ri k'olik are käq'alajinik, saq k'u chuwäch
ri Dios ri käqajach wi na qa kuenta.

Waral käqil wi chi ri Jesús are ri ki nimal sacerdotes ri sib'alaj nim u q'ij

14 Qataqej b'a' ri qa kojonik, rumal chi ri
Jesús, ru K'ojol ri Dios, are qa sacerdote. Are
k'u ki nimal sacerdotes wa' ri sib'alaj nim u
q'ij ri xopan chuwäch ri Dios chila' chikaj.
15 Ri nimalaj qa sacerdote käkowinik kel u
k'ux chqe uj ri man k'o tä qa chuq'ab', rumal

chi ri Are' xtaqchi'x che ronojel u wäch mak
jas ri käb'an chqe uj, man xqaj tä k'u pa mak.
16 Rumal ri' mäqaxej b'a' qib', chujqeb'
chuwäch ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Dios ri
kutoq'ob'isaj ki wäch konojel. Je ri' rech kel
u k'ux chqe, kutoq'ob'isaj qa wäch uj, kujuto'
pa ri q'ij ri k'o qa rajwaxik.

5

1 Ronojel ki nimal sacerdotes* are cha'tal
chkixol ri winaq. Kojom k'u ri are' che ki
k'exwäch ri winaq chuwäch ri Dios, xuquje'
che ki ya'ik sipanik, che ki kämisaxik awaj
cho ri Dios rech käsachtaj ri ki mak ri winaq.
2 Ri sacerdote k'ut are jun winaq ri kuya'
kätaqchi'x che mak rech ri are' käkowinik
kutoq'ob'isaj ki wäch ri winaq ri man k'o tä
ketam, ri ki sachom ri ki b'e.
3 Rumal chi xa winaq, rajwaxik
keukämisaj awaj cho ri Dios rech käsachtaj
ru mak ri are' junam jas ri kub'ano rech
käsachtaj ki mak ri winaq.
4 Man k'o tä k'u jun ri käkowinik kukoj rib'
che ki nimal sacerdotes xaq pa re wi, xane
are ri Dios käsik'inik, kuya k'u ri reqle'n ri' ri
nim u q'ij jas ri xub'an che ri qa mam Aarón.
5 Je k'u ri' ri Cristo, ri Are' man xa tä xukoj
rib' che ki nimal sacerdotes, xane are ri Dios
xyo'w ri reqle'n ri' ri nim u q'ij, je' jas ri
xub'ij che:
Ri at ri', at nu K'ojol,
kämik xinok che ra Tat,
—xuchixik.
6 Xuquje' pa jun u xaq ru Loq' Pixab' ri Dios
chik, kub'ij:
Ri at ri', at sacerdote
ri man k'o tä awelik,
je' jas ru b'anik ri Melquisedec,
—kächa'.
7 Ri Cristo aretaq xk'asi waral cho we
uwächulew, ri Are' ko xch'awik, xub'an orar,
xel k'u u wa'l u wäch aretaq xuta' toq'ob' che
ri Dios ri käkowin chuto'ik cho ri kämikal. Ri
Dios k'ut xutatab'ej ri xub'ij ri Cristo rumal
chi xujach rib' pu q'ab' ri Are'.
8 Je k'u ri' ri Cristo, pune Are u K'ojol ri
Dios, rumal k'u ri k'äx ri xuriqo xretamaj ri
nimanik.
9 Je ri' qas xujach rib' chub'anik ronojel ru
rayib'al ri Dios. Rumal k'u ri Are' xpe ri
tob'anik ri man k'o tä u k'isik ri kuya ri Dios
chke konojel ri keniman che.
10 Xoksax k'u rumal ri Dios che ki nimal
sacerdotes, jas ru b'anik ri Melquisedec.

Waral käqil wi ri k'äx ri kuriq jun winaq we kuya kan ri kojonik

11 Sib'alaj k'o na ri käqaj käqab'ij chrij wa'
ri tajin käqatzijoj. K'äx k'u u q'alajisaxik
wa' chiwe, rumal chi ri ix man kiwaj taj
kich'ob'o.
12 Ri ix ya ojer chik ix kojoninaq, rajwaxik
k'ut chi ix chik keitijoj nik'iaj chik. Man je'
tä k'u ri'. Xane xa rajwaxik i tijoxik chi na
ix che ri nab'e taq tijonik ri man k'äx tä u
ch'ob'ik rech ru Loq' Pixab' ri Dios. Xa man
k'o tä i chuq'ab', je' ta ne chi k'ä ix ak'alab'
na, rajwaxik k'u na ri tu' chiwe chuk'exwäch
ri wa.
13 Konojel ri xaq leche käkitijo, e je' ta ne
ak'alab' ri k'ä ketu'n na. Mäja' kekowin ri'
käkich'ob'o jas ri' ri u b'anik ri jikomal pa ri
ki k'aslemal.
14 Are k'u ri wa are chke ri ya e ri'jab' chik,
ri kekowin chik kechomanik, ri kekowin
chik käkich'ob'o jachike ri utz, jachike ri man
utz taj.

6

1 Je k'u ri', qaya b'a' kan ri nab'e taq ti-
jonik chrij ri Cristo rech käqataqej k'iyem,
kätz'aqat k'u ri qa chomab'al. Mäqatzijoj
chik jas ri xqatzijoj kan nab'e, chi rajwaxik
käkik'ex kanima' ri winaq, käkik'ex k'u ki
chomanik rech käkiya kan u b'anik ri etzelal
ri käk'aman b'i pa ri kämikal. Mäqatzijoj chik
xaq xuwi ri kojonik chrij ri Dios.
2 Mäqatzijoj chik xaq xuwi ri tijonik chrij ri
qasna', o chrij ru ya'ik q'ab'aj pa ki jolom ri
kojonelab', chrij ri ki k'astajik ri käminaqib',
xuquje' chrij ri q'atow tzij, tojb'al ri man k'o
tä u k'isik ri kuya ri Dios chke ri winaq.
3 Qataqej b'a' k'iyem pa ri kojonik ruk' ru
tob'anik ri Dios pa qa wi'.
4 Je ri', rumal chi ri winaq ri e k'o chi pa
ri saqil rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio,
man kuya' tä chik ketzelej chkij we ketzaq
chi na pa mak, rumal chi ki k'amowam
chik ri tewchib'al ri kuya ri Dios, k'o chik ri
Loq'alaj Espíritu.
5 Ri winaq ri' xuquje' ki k'amowam ri
je'lalaj u Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' ru
chuq'ab' ru taqanik ri Dios pa taq ri q'ij ri
junab' ri kepe na.
6 We winaq ri', we ketzaqik, man kuya' tä
chik käb'ix chke chi käkik'ex chik ri kanima',
käkik'ex k'u ki chomanik, rumal chi ri e are'
ruk' ri tajin käka'n pa ri ki k'aslemal xa tajin
käkirip chi jumul ri u K'ojol ri Dios, xa tajin
käkesaj u k'ixb'al chkiwäch konojel ri winaq.
7 E junam wa' ruk' ri ulew ri kub'iq' ri jäb'
ri käqaj amaq'el. We ri ulew ri' kuya utzalaj
tiko'n ri kewächinik chke ri ketajinik, k'o ru
tewchib'al ri Dios puwi'.
8 We k'u xa k'ix kek'iy chuwäch xuquje'
q'ayes, man k'o tä u patän ri'. Käpe na k'äx
puwi' rumal ri Dios, chuk'isb'al k'ut käporox
na.

* **5:1** "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

Waral käqil wi jas ri' ri käku'b'i wi qa k'ux chrij

9 Loq'alaj taq qachalal, pune k'u je' kujtzijon wa', qas qetam chi ri ix kiriq na ri nimalaj u tewchib'al ri Dios rumal chi i riqom chik ru tob'anik ri Are'.

10 Je ri', rumal chi ri Dios qas kub'an ri jikomal. Man käsach tä na pu jolom ri i b'anom, ri rutzil iwanima' ri i k'utum che ri Are' aretaq kiya tob'anik chke ri qachalal kojonelab', are k'u wa' ri tajin kib'an na kämik.

11 Käqaj k'ut chi chijujunal kitaqej u b'anik wa' ruk' kikotemal ri käpe pa iwanima' k'ä kik'is na u b'anik ronojel, rech qas je' kel wi na ri iweye'm.

12 Man käqaj taj chi kixsaq'orinik, xane chi kib'an iwe jas ri xka'n ri nik'iaj ri rumal chi xekojonik xuquje' xkichajij paciencia xkechb'ej ri echb'al ri xuchi'j ri Dios chke.

13 Aretaq ri Dios xuchi'j che ri qa mam Abraham chi kutewchij na, xukoj rib' ri Are' che u juramento rumal chi man k'o tä chi jun ri nim na u q'ij chuwäch ri Are'.

14 Xub'ij k'u che ri qa mam Abraham: "Qas tzij sib'alaj katintewchij na, kinb'an na chi e k'ia ri awachalaxik ri kil na ki wäch pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik," —xcha'.

15 Ri qa mam Abraham xuchajij paciencia, xreyej na. Je ri' xuk'amo jas ri xchi'x che rumal ri Dios.

16 Ri winaq, aretaq käka'n juramento, käkikoj ru b'i' jun ri nim na u b'anik chkiwäch ri e are' chub'anik ri ki juramento. Aretaq käkijikib'a ki tzij ruk' juramento, man k'o tä chi jas chrij kech'ojin wi.

17 Rumal ri' ri Dios xujikib'a u b'ixik ri xuchi'j ruk' juramento. Je ri', rumal chi xraj xuq'alajisaj chkiwäch ri keechb'en na ri xuchi'j chi ri Are' man kuk'ex tä ru chomanik, xane qas kub'an na jas ri xub'ij.

18 Je k'u ri' e k'o kieb' ri man kuya' taj kek'exik, ri xuchi'j ri Dios, xuquje' ri u juramento. Kumal k'u wa' ri Dios man kuya' taj ri mat kub'an ri xub'ij. Kumal k'u wa' xuquje' ri Dios qas xuku'b'isaj qa k'ux uj ri qa tzukum ru tob'anik. Qa jikib'am k'u qa k'ux chrij ri xuchi'j ri Dios chqe, chrij k'u ri u yo'm chqawäch.

19 We ku'lb'al qa k'ux ri' qas kuchap ri qanima', je' jas ri kub'an ri jun nimalaj ch'ich' ri käb'ix ancla* che ri kuchap ri jun barco. Ri uj xuquje' k'o jun qa ancla ri ko ximital chrij ri tasb'al u pam ri Loq'alaj K'olib'al rech ri nimalaj rachoch Dios ri k'o chila' chikaj.

20 Chila' xok wi ri Jesús che qa k'exwäch chupakik jun b'e chqawäch. Je ri' ri Jesús xok che qa nimal sacerdotes ri man k'o tä relik jas ru b'anik ri Melquisedec.

7

Waral käqil wi chi ri Jesús are sacerdote jas ru b'anik ri Melquisedec

1 We Melquisedec ri' are wa' ri xk'oji che nim taqanel pa ri tinimit Salem,* xuquje' are sacerdote rech ri nimalaj qa Dios aj Chikaj. Aretaq ri qa mam Abraham xtzelej loq pa ri ch'oj ri xeuch'ak wi ri nimaq taq taqanelab', ri Melquisedec xel loq chuk'ulaxik, xutewchij k'ut.

2 Xuya k'u ri qa mam Abraham che ri Melquisedec ru lajujil ronojel ri xutoqij loq pa ri ch'oj. Ri b'i'aj Melquisedec nab'e kel kub'ij "nim taqanel ri jikom ranima'". Xuquje' kel kub'ij "nim taqanel ri kuya utzil chkixol ri winaq", rumal chi are nim taqanel puwi' ri Salem. Ri Salem kel kub'ij "ri kuya utzil chkixol ri winaq".

3 Man k'o tä käb'ixik chkij ru nan u tat ri Melquisedec, o chkij taq ru mam. Man k'o tä käb'ix chrij jampa' xil u wäch, xuquje' jampa' xkämik. Je ri' are jun k'utb'al chrij ru K'ojol ri Dios. Are jun sacerdote wa' ri man k'o tä relik.

4 Q'alaj b'a' chi ri Melquisedec are jun taqanel ri nim u b'anik, rumal chi ri qa mam Abraham xuya che ru lajujil ronojel ri xutoqij loq chke ri nimaq taq taqanelab' pa ri ch'oj.

5 Kub'ij ru Pixab' ri Moisés chi ri rachalaxik ri Leví ri keb'ok che taq sacerdotes yo'm taqanik pa ki q'ab' rech käkitoq'ij ru lajujil ronojel chke ri winaq, pune ri winaq e are' kachalal, pune ri e are' xuquje' e rachalaxik ri qa mam Abraham.

6 Ri Melquisedec, pune man rachalaxik tä ri Leví, xutoq'ij k'u ru lajujil ronojel che ri qa mam Abraham, ru k'amom ri xuchi'j ri Dios. Xaq je ri' ri Melquisedec xutewchij ri qa mam Abraham.

7 Man k'o tä k'u jun ri mat kukojo chi ri jun ri kätewchinik are nim na u q'ij chuwäch ri jun ri kätewchixik.

8 Konojel ri kek'amow ri lajujil waral chqaxol uj e winaq wa' ri xa kekämik. Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik man kub'ij tä chi ri Melquisedec xkämik.

9 Kuya' käqab'ij chi ri Leví xuquje' ri rachalaxik ri are' ri keb'ok che sacerdotes, ri käkitoq'ij ru lajujil ronojel chke ri winaq kämik, je' ta ne chi ri e are' xuquje' xkiya ri' ru lajujil ronojel che ri Melquisedec aretaq xuya re ri qa mam Abraham.

10 Je ri', rumal chi ri qa mam Abraham je' ta ne e ruk'am na pa ru cuerpo ri rachalaxik

* **6:19** "Ancla": Chawila' Hechos 27:29, nota.

* **7:1** Ri tinimit Salem are ri tinimit Jerusalén ojer.

ri mäja' xil ki wäch aretaq ri Melquisedec xel
b'ik chuk'ulaxik ri are'.
11 Ri winaq aj Israel xyi' ri Pixab' chke
kumal ri sacerdotes aj Leví ri e rachalaxik
kan ri qa mam Aarón. We ta ri sacerdotes
ri' ruk' ri Pixab' qas xekowinik xka'n utz
che ri ki k'aslemal ri winaq cho ri Dios, mat
rajwaxik ri' chi xwalij jun sacerdote chik jas
ru b'anik ri Melquisedec, ri mat junam ruk'
ri qa mam Aarón.
12 Are k'u we käk'extaj ri sacerdote, ra-
jwaxik ri' xuquje' käk'extaj ri Pixab'.
13 Are k'u ri Qajaw Jesús, ri käch'aw ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chrij, ri Are' are
aj re jun tinimit chik re Israel. Man k'o tä
k'u jumul okinaq jun re ri tinimit ri' che
sacerdote.
14 Qas q'alaj k'ut chi ri Qajaw Jesús are
aj Judá, are k'u ri qa mam Moisés, aretaq
xch'aw chkij ri sacerdotes, man k'o tä jas
xub'ij chkij ri winaq aj Judá.
15 Qas q'alaj k'u wa' rumal chi ri k'ak'
sacerdote ri xwalijik are je' jas ru b'anik ri
Melquisedec.
16 Man xok tä k'u wa' che sacerdote ru-
mal ri ki pixab' winaq ri kub'ij jachin taq
ri rachalaxik, xane rumal ru chuq'ab' jun
k'aslemal ajchikaj ri man käsach tä u wäch.
17 Are k'u wa' ri xch'aw ri Dios chrij aretaq
xub'ij:

At ri', at sacerdote
ri man k'o tä awelik
je' jas ru b'anik ri Melquisedec,
—kächa'.

18 Je k'u ri' ri ojer taqanik xaq xyi' kanoq
rumal chi man k'o tä u chuq'ab', xuquje'
man käkowin tä ri' che ki to'ik ri winaq.
19 Ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés
man xkowin taj xub'an utz che ru k'aslemal
ri winaq cho ri Dios. Chuk'exwäch ri Pixab'
k'o ri qas utz na ri käku'b'i qa k'ux chrij.
Rumal k'u wa' kuya' kujqeb' ruk' ri Dios.
20 Ri Dios k'ut xub'an ronojel wa' ruk'
juramento.
21 Ri nik'iaj sacerdotes chik man ruk' tä
juramento xekojik. Are k'u ruk' juramento
xok ri Jesús che sacerdote. Kub'ij k'u ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri Qajaw Dios xub'an juramento,
man kuk'ex tä k'u ru chomanik:
"At ri', at sacerdote
ri man k'o tä awelik
je' jas ru b'anik ri Melquisedec,"
—kächa'.

22 Rumal ri' ri Jesús are jun kojol tzij ri qas
kujikib'a ri jun trato, ri utz na chuwäch ri
nab'e.
23 Ri nik'iaj sacerdotes chik xek'iarik. Ru-
mal chi xa xekämik man xekowin taj xki-
taqej u b'anik ri ki chak.
24 Are k'u ri Jesús man käkäm taj. Rumal ri'
man k'o tä relik che sacerdote. Man kok tä
jun chik che u k'exel.
25 Rumal k'u ri' ronojel q'ij käkowinik keuto'
ri winaq ri keopan ruk' ri Dios rumal ri Are'.
Je ri', rumal chi man käk'is tä ru k'aslemal,
xane k'o ronojel q'ij chuta'ik toq'ob' che ri
Dios pa ki wi'.
26 Je k'u ri' ri Jesús are wa' ri ki nimal
sacerdotes ri qas rajwaxik chqe. Ri Are'
tastal chrij ronojel u wäch etzelal, man k'o
tä k'u jub'iq' ru mak. Man u b'anom tä et-
zelal, man xub'an tä re ri käka'n ri ajmakib'.
Xk'am b'i sib'alaj chikaj, nim k'u na u q'ij
chuwäch ronojel ri u b'anom ri Dios.
27 Ri Are' man je' taj jas ri nik'iaj taq
ki nimal sacerdotes chik ri ronojel q'ij
kekikämisaj awaj che ki sipaxik cho ri Dios.
Käka'n wa' rech käsach ri ki mak ri e are'
nab'e, te k'u ri' rech käsach ri ki mak ri
winaq. Ri Jesús k'ut xa jumul ri' xuya jun
sipanik cho ri Dios aretaq xujach rib' pa ri
kämikal.
28 Ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés
kukoj taq achijab' ri xa e ajmakib' che ki
nimal sacerdotes. Are k'u ri juramento ri
xub'an ri Dios aretaq k'o chi ri Pixab', are
xukoj ru K'ojol ri Dios che ki nimal sacer-
dotes. Are ki nimal sacerdotes wa' ri jikom
ranima', ri man k'o tä u mak, ri k'o ronojel
q'ij.

8

Waral käqil wi chi ri Jesús are kojol tzij ri xub'an jun k'ak' trato

1 Are k'u ri nim na u b'anik che ri tajin
käqab'ij, are wa': Ri Jesucristo, ri ki nimal
sacerdotes ri k'o pa qa wi' uj, t'uyul ri Are'
pa ru wikiäq'ab' ri Dios chila' chikaj.
2 Are sacerdote wa' ri käpatänin pa ri qas
Loq'alaj Ja ri xb'an rumal ri Qajaw Dios,
man kumal tä ri winaq.
3 Ronojel ki nimal sacerdotes are kojom
chuya'ik sipanik xuquje' che ki kämisaxik
awaj ri kesipax cho ri Dios, rumal k'u ri' ri
Jesucristo rajwaxik chi ri Are' xuquje' k'o jas
kuya che sipanik cho ri Dios.
4 We ta ri Cristo xaq are k'o waral cho
we uwächulew, mat okinaq ri' che sacerdote
rumal chi k'ä e k'o na sacerdotes ri käkiya
sipanik cho ri Dios jas ri kätaqan wi ri Pixab'
ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés.
5 We sacerdotes ri', aretaq kepatäninik
kekikoj jastaq ri e k'utb'al chkij ri jastaq
ri qas e k'o chila' chikaj. Qetam chi xa
e k'utb'al, rumal chi ri Dios xub'ij che ri

* **8:5** Chawila' ri tzij "Rachoch Dios" pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento. † **8:5** Ri nimalaj juyub' ri' are ri käb'ix "juyub' Sinaí" che.

qa mam Moisés aretaq xuchomaj u yakik
ri rachoch Dios:* “Qas chawila', je' kab'an
na che ronojel jas ri xink'ut chawäch pa ri
nimalaj juyub',”† —xcha che.
6 Are k'u ri qa sacerdote uj ri kojom che
ki nimal sacerdotes, are utz na ri patäninik
ri kub'ano rumal chi are kojol tzij ri xub'an
ri jun k'ak' trato ri utz na chuwäch ri nab'e,
rumal chi kuchi'j wi ri Dios nimaq taq
tewchib'al ri qas e utz na.
7 We ta qas utz xel ri nab'e trato, mat
rajwaxik ri' xb'an chi jun trato chik.
8 Ri Dios k'ut xrilo chi man utz tä ri ki
k'aslemal ri winaq aj Israel, je' jas ri xub'ij
pa ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik:
Ri Qajaw Dios kub'ij: Käpe na ri q'ij
aretaq kinb'an na jun k'ak' trato
kuk' ri winaq aj Israel,
kuk' ri winaq aj Judá,
—kächa ri Qajaw Dios.
9 Man junam tä k'u ri' ruk' ri trato
ri xinb'an kuk' ri ki mam ojer
pa ri q'ij ri xink'am ki b'e
rech keinwesaj loq
pa ri nim tinimit Egipto.
Man xka'n tä k'ut
jas ri kub'ij ri trato ri xinb'an kuk',
rumal k'u ri' xeinya kanoq,
kub'ij ri Qajaw Dios,
—kächa ri'.
10 Ri trato ri kinb'an na
kuk' ri winaq aj Israel
pa taq ri q'ij ri kepetik
are wa', kub'ij ri Qajaw Dios:
Kinya na ri nu Pixab'
pa taq ri ki chomab'al,
kintz'ib'aj k'u na wa'
pa taq ri kanima'.
Kinok chi na che ki Dios,
are k'u ri e are' keb'ok na
che ri nu winaq in.
11 Man k'o tä na jun winaq rajwaxik
kuya tijonik che jun winaq chik.
Man kuya tä tijonik che ri rachi'l,
man kuya tä k'u tijonik che ri rachalal
rech qas käretamaj u wäch ri Dios
rumal chi konojel winaq
käketamaj na nu wäch,
chi ak'alab', chi ri'jab'.
12 Kinkuy na ri etzelal ri ka'nom,
man k'o tä k'u jub'iq' ri ki mak
ri käna'taj chi na chwe,
—kächa ri Qajaw Dios.
13 Aretaq kub'ij ri Dios chi k'o chi jun
k'ak' trato, kel kub'ij chi ri nab'e trato ya
xok'owik, man k'o tä chi u patän. Ri ojer
trato ri ya xok'owik, käsach na u wäch
chanim.

9

*Waral käqil wi ru jalb'em rib' ri Loq'alaj
Ja ri k'o chikaj ruk' ri rachoch Dios ri k'o cho
we uwächulew*

1 Ri nab'e trato k'o ri u taqanik ri kub'ij jas
ri rajwaxik chub'anik taq ri q'ijilanik. Are
k'u jun q'ijilanik ri xa chupam jun rachoch
Dios waral cho we uwächulew käb'an wi.
2 Ri rachoch Dios ri' are je wa' u b'anik:
Pa ri nab'e u tas ri käb'ix Loq'alaj K'olib'al
che, chila' k'o wi ri tak'alib'al kantela re q'än
puaq xuquje' ri mesa ri k'o wi ri wa ri yo'm
cho ri Dios.
3 Ri ukab' u tas ri rachoch Dios are ri k'o
chrij ri tasb'al u pam, are k'u wa' ri käb'ix
che: K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na, —kuchixik.
4 Chila' k'o wi ri ta'b'al toq'ob' re q'än puaq
ri käporox wi ri incienso, xuquje' ri kaxa ri
ch'uqum rij che q'än puaq, ri k'olotal wi ri
trato. Chupam ri kaxa ri' k'o jun xaro re
q'än puaq ri k'o maná* chupam, k'o k'u ru
ch'imiy ri qa mam Aarón ri xtuxik, xuquje'
e k'o ri tz'alam taq ab'aj chupam ri xetz'ib'ax
wi ri taqanik re ri trato.
5 Puwi' ri kaxa e k'o kieb' ángeles ri käb'ix
querubines chke ri käkik'exwächij ru k'olem
ri Dios. E are k'u wa' ki lik'om ri ki xik'
puwi' ri tz'apib'al u wi' ri kaxa ri käb'an
wi ri sachb'al mak. Man kujkowin tä k'ut
käqatzijoj chi na más chrij ronojel wa' che we
chanim ri'.
6 Je ri' e b'anom ri jastaq pa ri rachoch
Dios. Ri sacerdotes k'ut ronojel q'ij keb'ok
pa ri nab'e u tas ri rachoch Dios chub'anik
ronojel ri kajwataj che ri q'ijilanik.
7 Are k'u pa ri ukab' u tas ri rachoch Dios
xuwi kok ri ki nimal sacerdotes xa jumul
che ri jun junab'. Aretaq kokik rajwaxik
kuk'am b'i kik' kech awaj rech kuya cho
ri Dios che sipanik che sachb'al u mak ri
are' xuquje' che sachb'al ki mak ri winaq aj
Israel.
8 Ruk' wa' we ri' ri Loq'alaj Espíritu
kuq'alajisaj chqawäch chi aretaq tajin käkoj
ri nab'e u tas ri rachoch Dios che ri q'ijilanik,
mäja' k'o ri okb'al chke ri winaq rech
keopan pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na.
9 Ronojel k'u wa' xa are jun k'utb'al
chqawäch uj kämik. Ri sipanik k'ut, xuquje'
taq ri awaj ri kekämisax che ki ya'ik cho ri
Dios, man kekowin taj käka'no chi ri winaq
ri keq'ijilanik chila' utz käkina' pa kanima'
cho ri Dios.
10 Je ri', rumal chi ronojel wa' xa e are
jastaq ri ketijowik, je' jas ri wa, xuquje'
jujun jastaq ri e naq'atal wi ri winaq ri
käka'no che resaxik ri äwas chkij, are k'u
xaq e taqanik wa' ri xuwi k'o käkipatänij k'ä
käk'ex na ronojel rumal ri Dios.

* **9:4** “Maná”: Are ri wa ajchikaj tzuqub'al ke ri winaq aj Israel aretaq xeb'in pa taq ri juyub' ri ketz'inowik.

11 Kämik k'ut ya xul ri Cristo. Are ki nimal
sacerdotes wa' ri kuya chqe chi keqariq
nimaq taq tewchib'al kämik ri'. Käpatänin
k'u chupam ri qas Loq'alaj Ja ri utz na, ri qas
je'lik, ri man xa tä b'anom kumal winaq, ri
man rech tä k'ut we uwächulew ri'.
12 Xa jumul xok ri Cristo pa ri K'olib'al ri
Sib'alaj Loq' na chutojik ri qa mak. Man
are tä chuya'ik ki kik'el taq k'isik', ki kik'el
alaj taq wakäx cho ri Dios, xane tzare ru
kik'el ri Are'. Ruk' wa' xub'ano chi xqariq ru
tob'anik ri Dios ri man k'o tä u k'isik.
13 Qas tzij k'ut chi ri ki kik'el taq ri ama'ib'
wakäx, ri ki kik'el taq ri k'isik', ru chajil ri
alaj ati't wakäx ri käporox puwi' ri ta'b'al
toq'ob', ri kächikox pa ki wi' ri winaq ri k'o
ri äwas chkij, qas käkowin wa' che resaxik ri
äwas chrij ri ki cuerpo.
14 We je ri', ¿a mat k'u sib'alaj k'o na
u chuq'ab' ru kik'el ri Cristo? ¡Je', je ri'!
Ri Cristo, rumal ri Loq'alaj Espíritu ri man
käkäm taj, xujach rib' ri Are' cho ri Dios che
jun sipanik ch'ajch'oj. Ru kik'el käresaj ri
etzelal pa qanima'. Te k'u ri' man käqa'n tä
chik ri uj naq'atal wi nab'e ri man k'o tä u
patän. Je ri' utz käqana' pa qanima' cho ri
Dios, rech kujkowinik käqapatänij ri k'aslik
Dios.

15 Rumal ri' ri Jesucristo are kojol tzij re
ri k'ak' trato. Ri Cristo xkämisaxik rech ke-
sachtaj ri mak ri xka'n ri winaq pa ru q'ijol
ri nab'e trato, xuquje' rech ri e sik'im rumal
ri Dios käkiriq na ri echb'al ri man k'o tä u
k'isik ri xuchi'j loq ri Dios chke.
16 Je ri', rumal chi we käb'an jun wuj ri
käk'utuw ru rayib'al jun winaq, rajwaxik ri'
käq'alajisaxik chi qas käminaq chik ri winaq
ri xb'anow kanoq ri wuj ri' rech qas k'o u
patän.†
17 Ri wuj ri' xuwi k'o u patän aretaq
käminaq chik ri xb'anowik. We k'ä k'asal na
ri jun ri xb'anow ri wuj, man k'o tä u patän
ri'.
18 Rumal ri' aretaq xb'an ri nab'e trato,
xekämisax na jujun awaj, xtix k'u ri ki kik'el.
19 Ri qa mam Moisés xub'ij konojel taq ri
taqanik re ri Pixab' chke konojel ri winaq aj
Israel. Te k'u ri' xuk'am jun ch'äqap rismal
chij ri b'anom kiäq che, xuquje' jun u q'ab'
che', hisopo u b'i', xurub' pa ri ki kik'el ri
alaj taq wakäx xuquje' ri ki kik'el ri k'isik',
yuja'm k'u joron ruk', xuchikoj puwi' ri wuj
re ri Pixab' xuquje' pa ki wi' ri winaq.
20 Te k'u ri' xub'ij chke: "Are wa' ri kik' ri
kujikib'a ri trato ri xub'an ri Dios iwuk'," —
xcha chke.
21 Xuquje' ri qa mam Moisés xuchikoj kik'
chrij ri rachoch Dios, xuquje' chkij konojel
ri jastaq ri xekoj pa ri q'ijilanik.
22 Je' jas ri kub'ij ri Pixab': Are rajwaxik
chi ruk' kik' kesax ri äwas chrij ronojel. Man
käsachtaj tä ri' ri mak ri b'anom kumal ri
winaq, we man kätix tä ri kik'.

Waral käqil wi chi ru kämikal ri Cristo
käresaj ri qa mak

23 Rajwaxik k'ut chi xtix ri ki kik'el taq ri
awaj ri xesipax cho ri Dios che resaxik ri
äwas chkij ri jastaq ri' ri xa e k'utb'al chkij ri
jastaq ri e k'o chila' chikaj. Are k'u ri jastaq
ri e k'o chila' chikaj, rajwaxik chi k'o ri utz
na chuwäch ri ki kik'el ri awaj ri käsipax cho
ri Dios chub'anik qas ch'ajch'oj chke.
24 Ri Cristo man xok tä chupam ri rachoch
Dios ri xa b'anom kumal winaq, ri xa jun
k'utb'al ri' chrij ri qas rachoch Dios chikaj,
xane qas chila' pa ri kaj xok wi ri Are'. Chila'
k'ut k'o wi kämik cho ri Dios chuta'ik toq'ob'
pa qa wi'.
25 Ri ki nimal sacerdotes aj Israel ra-
jwaxik chi kok ronojel junab' pa ri K'olib'al
ri Sib'alaj Loq' na chujachik kik' ri man rech
tä ri are' cho ri Dios. Are k'u ri Cristo man
kujach tä rib' k'ia mul che sipanik cho ri
Dios.
26 We ta je ri', are k'ia mul ta na chi ri
Cristo käminaq petinaq loq tzaretaq xb'antaj
ruwächulew. Man je' taj xub'ano, xane
kämik, ri tajin kepe ri k'isb'al taq q'ij pa
qa wi', ri Cristo xpetik. Ri Are' xa jumul
ri' xujach rib' che sipanik cho ri Dios che
resaxik ri qa mak.
27 Rajwaxik chi konojel winaq xa jumul
kekäm na cho we uwächulew, te k'u ri' käq'at
na tzij pa ki wi' rumal ri Dios.
28 Je k'u ri' xuquje' ri Cristo xa jumul
xkämisaxik che resaxik ri ki mak ri winaq.
Käpe chi k'u na jumul chik che ki to'ik kono-
jel ri tajin keye'n che. Man käpe tä chi k'u
che resaxik ri ki mak ri winaq.

10

1 Ri Pixab' k'ut ri xutz'ib'aj ri qa mam
Moisés man are tä jun qas k'utb'al ke ri
utzalaj taq tewchib'al ri kepe na. Man are
tä k'u wa' ri qas kilitaj na. Ri Pixab' man
käkowin taj kub'an utz che ri ki k'aslemal
ri winaq ri keb'ok cho ri Dios rumal ri ki
kämisaxik awaj che ki sipaxik cho ri Dios
ronojel junab'.
2 We ta ri Pixab' käkowinik kub'an utz che
ri ki k'aslemal ri winaq cho ri Dios, mat
rajwaxik kutaqej ki kämisaxik awaj che ki
sipaxik cho ri Dios. We ta je ri', aretaq sach-
tajinaq chi ri ki mak ri winaq ri kejachow ri
awaj cho ri Dios, käkina' ta na ri' pa kanima'
chi man k'o tä chi ki mak.
3 ¡Man je' tä k'u ri'! Xane ri awaj ri
kekämisax cho ri Dios xa e na'tab'al re ri ki
mak ri winaq ronojel junab'.

† **9:16** Are jun u wäch "pacto" o "trato" wa'.

4 Je ri', rumal chi ri ki kik'el taq ri ama'
wakäx, ri ki kik'el taq ri k'isik' man käkowin
tä wi käresaj ri mak.
5 Rumal ri' ri Cristo, aretaq xpe cho we
uwächulew, xub'ij che ri Dios:
Man kaj tä la awaj
ri kekämisax chuwäch la,
man kaj tä k'u la sipanik kech awaj,
xane xa xb'an la u b'anik
jun nu cuerpo (rech kinkämisax
chuwäch la).
6 Ri sipanik kech awaj ri keporoxik,
ri awaj ri kekämisax chuwäch la
che resaxik ri mak,
man utz taj kil wi la,
—xcha ri'.
7 Te ri' xinb'ij: "In k'olik ri', nu Dios.
In petinaq chub'anik ri rayib'al la,
je' jas ri tz'ib'tal chwij
chupam ri wuj re ri Pixab'."
—xcha ri'.
8 Nab'e kub'ij chi ri Dios man käqaj tä k'u
chuwäch ri sipanik kech taq awaj, man kraj
tä k'u ri awaj ri keporox chuwäch, ri kejach
che resaxik ri mak, pune k'u taqaninaq ri
Pixab' chi je wa' käb'anik.
9 Te k'u ri' kub'ij: "In k'olik ri', nu Dios, in
petinaq chub'anik ri rayib'al la," —kächa'.
Kel kub'ij wa' chi ri Dios xresaj ri sipanik
kech awaj, xukoj k'u ru kämikal ri Cristo che
sipanik chuk'exwäch wa'.
10 Ri Dios xujutas chrij ronojel u wäch etze-
lal rumal chi ri Cristo xub'an ru rayib'al ri
Are' aretaq xa jumul xujach rib' che sipanik
cho ri Are'.
11 Ronojel sacerdote aj Israel kok che
patäninik ronojel q'ij. K'ia mul k'ut xaq tajin
wi keukämisaj awaj che ki sipaxik cho ri
Dios, pune we ri' man kekowin taj kekesaj
ri mak.
12 Are k'u ri Jesucristo xa jumul xujach jun
sipanik cho ri Dios ri xaq xuwi wa' rajwaxik
che resaxik ri mak pa taq ri q'ij ri junab' ri
kepetik. Te k'u ri' xt'uyi pa ru wikiäq'ab' ri
Dios.
13 Xaq reye'm chik chila' chi käyi' che chi
käch'akanik, kätaqan k'u pa ki wi' konojel ri
käka'n ki k'ulel che.
14 Je ri', rumal chi ruk' ri jun sipanik ri xyi'
cho ri Dios xub'ano chi man k'o tä chi jas
rajwaxik chke ri winaq ri tajin kesax chrij
ronojel u wäch etzelal.
15 Ri Loq'alaj Espíritu kujikib'a u b'ixik wa'
chqe.* Nab'e k'ut kub'ij:
16 Ri trato ri kinb'an na kuk'
pa taq ri q'ij ri kepe na
are wa', kub'ij ri Qajaw Dios:
Kinya na ri nu pixab'
pa taq ri kanima',
kintz'ib'aj na wa'
pa taq ri ki chomab'al,
—kächa'.
17 Te ri' kub'ij:
Man k'o tä jub'iq' ri ki mak
ri käna'taj chi na chwe.
Je ri' xuquje' ri etzelal ri ka'nom,
—kächa'.
18 Je k'u ri', aretaq e sachtajinaq chi konojel
taq ri qa mak, man rajwaxik tä chi ri' keyi'
nik'iaj sipanik chik cho ri Dios che resaxik
ri mak.

Rajwaxik chi kujok cho ri Dios

19 Rumal ri', qachalal, mäqaxej b'a' qib'.
Kämik k'ut kuya' kujok pa ri K'olib'al ri
Sib'alaj Loq' na rumal ru kik'el ri Jesucristo.
20 Käqak'am b'i ri k'ak' b'e, ri b'e ri ku-
juk'am b'i pa ri k'aslemal. Are wa' ri xujaq
chqawäch aretaq xjisjob' ri tasb'al u pam ri
rachoch Dios. Are kel kub'ij wa' chi rumal
ru cuerpo ri Jesús kuya' kujokik.
21 Ri Jesús are nimalaj qa sacerdote ri
kätaqan puwi' ri rachoch Dios.
22 Rumal ri' rajwaxik kujok cho ri Dios
ruk' jikomalaj qanima' ri man k'o tä wi et-
zelal. Qas k'u kujkojon che, man kub'an tä
kieb' qa k'ux. Ri Are' k'ut u b'anom ch'ajch'oj
che ri qanima' rech man käqana' taj chi k'o
qa mak, ch'ajom chi k'ut ri qa cuerpo ruk'
saq joron.
23 Qataqej b'a' ri qa kojonik chrij ri ku'l
wi qa k'ux, mäqak'exo, rumal chi ri Dios qas
kub'an na ri xuchi'j chqe.
24 Xuquje' rajwaxik käqatzukuj u to'ik qib'
ri jun ruk' ri jun chik rech loq' käqil qib',
käqa'n k'u ri utzil chke konojel.
25 Mäqaya b'a' kan ru mulixik qib', jas ri
käka'n jujun ri xa k'amaninaq chke, xane
qawalijisaj ri qanima' chb'il taq qib', más na
kämik rumal chi qetam chi naqaj chik k'o wi
ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús.
26 We käqatzukuj u b'anik ri mak aretaq
ya qetam chi ri qas tzij, man k'o tä chi jun
sipanik chik ri kuya' käyi' cho ri Dios che
resaxik ri qa mak.
27 Xane xuwi käqayej ri xib'ib'alalaj q'ij
aretaq käq'at tzij pa ki wi' ri winaq, xuquje'
ri nimalaj q'aq' ri keuporoj na ri käka'n ki
k'ulel che ri Dios.
28 Ri winaq ri man kunimaj tä ri Pixab'
ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, ri e k'o k'u
kieb' o we ne oxib' ri keq'alajisanik chi qas
k'o u mak, käq'at na tzij puwi' ri winaq ri'
chi käkämisaxik. Man kätoq'ob'isax tä k'u na
u wäch.
29 We je ri', ¿a mat kichomaj ix chi sib'alaj
taqalik käk'äjisax na ki wäch wa' jachin taq ri
xa käketzelaj u wäch ru K'ojol ri Dios, tzel k'u
käkil wi ru kik'el, xuquje' käkiyoq' ri Loq'alaj

* **10:15** Are ri Loq'alaj Espíritu ri xuya ru Tzij ri Dios che taq ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer.

Espíritu rech ri Dios ri kutoq'ob'isaj ki wäch?
¡Je', je ri'! Ri kik' ri' are wa' ri kujikib'a ri
k'ak' trato, ruk' k'u wa' ketastaj ri winaq
chrij ronojel u wäch etzelal.
30 Qetam k'ut chi ri Qajaw Dios u b'im: "In
kinyo'w na ri k'äjisab'al wächaj, in kintojow
na ri rajil u k'exel ri k'äx ri xb'anik," —xcha'.
Xuquje' kub'ij pa ru Loq' Pixab': "Ri Qajaw
Dios kuq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri e rech
ri Are'," —kächa'.
31 ¡Sib'alaj k'äx k'ut we jun winaq kuyak
royowal ri k'aslik Dios, käqaj k'u pu q'ab' ri
Are'!
32 Chena'taj b'a' chiwe ri ojer taq q'ij are-
taq k'ä mäja' naj xixkojon che ru Tzij ri Dios,
ri je' ta ne jun saqil wa' pa ri i k'aslemal. Ruk'
k'u nimalaj paciencia xich'ij ri nimalaj k'äx
ri xpe pi wi'.
33 Jujun k'u chiwe xixyoq'ik, xb'an k'u k'äx
chiwe chkiwäch konojel ri winaq. Jujun
chik chiwe xeito' ri tajin käkiriq k'äx. Rumal
k'u ri' xiriq iwe ri k'äx ri xkiriq ri e are'.
34 Ri ix xitoq'ob'isaj ki wäch ri xek'oji pa
taq che'. Pune k'u xmaj ri jastaq iwe, ruk'
kikotemal xikuyu rumal chi iwetam chi k'o
jun iwechb'al ri utz na chila' chikaj ri man
k'o tä u k'isik.
35 Mixb'ison b'a', xane chiku'b'a i k'ux
chrij ri Dios rumal chi we je ri' kib'ano, nim
na ri tojb'al ri käya'taj na chiwe.
36 Ri ix rajwaxik kichajij paciencia
chub'anik ru rayib'al ri Dios, xuquje'
churiqik ri xuchi'j ri Are' chi kuya na chiwe.
37 Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik
kub'ij:
Xa jub'iq' kraj chi
käpe na ri Jun ri rajwaxik käpetik,
man käb'eytaj tä k'u na,
—kächa'.
38 Ri winaq ri jikom ranima'
cho ri Dios käk'asi na
rumal chi käkojonik.
We k'u kätzelej chrij,
man käkikot tä ri wanima' ruk',
—kächa'.
39 Are k'u ri uj man uj jun tä kuk' ri nik'iaj ri
xa ketzelej chkij, käsach k'u ki wäch, xane ri
uj, uj jun kuk' ri kekojonik. Je ri' käqariq ru
tob'anik ri Dios, kujk'asi k'u na.

11

Waral käqil wi jas ri' ri kojonik

1 Ri kojonik are ri u jikib'axik qa k'ux
chi qas tzij käya'taj na chqe jas ri qeye'm.
Xuquje', pune man käqil tä u wäch ri qeye'm,
käqakoj pa qanima' chi qas k'olik.
2 Ri qa mam ojer qas xekojonik. Rumal ri'
ri Dios utz xril wi ri ki k'aslemal.
3 Rumal ri kojonik qetam chi ri Dios ruk'
ru tzij xub'an ri uwächulew, ri kaj, ri q'ij, ri
ik', xuquje' ri ch'imil. Je ri' chi ri man keilitaj
taj, are xb'amb'ex ke konojel ri keqil kämik.
4 Rumal ri kojonik ri qa mam Abel xuya
jun sipanik cho ri Dios ri utz na chuwäch ri
sipanik ri xuya ri Caín. Rumal ri' xq'alajisax
rumal ri Dios chi jikom ranima' ri qa mam
Abel, xuk'amowaj k'u ru sipanik. Je ri', pune
käminaq chik ri qa mam Abel, je' ta ne chi
tajin kätzijon na kämik rumal chi xkojonik.
5 Rumal ri kojonik ri qa mam Enoc xk'am
b'i chikaj, man xril tä k'u u wäch ri kämikal.
Man xriqtaj tä chik rumal chi xk'am b'i
rumal ri Dios. Ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik kub'ij chi aretaq mäjoq käk'am
b'i ri qa mam Enoc, ri Dios xkikot ruk' ru
k'aslemal ri are'.
6 We man qas kujkojonik, ri qa k'aslemal
man käqaj tä ri' cho ri Dios. Je ri', rumal
chi jachin ri kraj kok cho ri Dios rajwaxik
ri' kukojo chi qas k'olik, xuquje' chi ri Are'
kub'an ri utzil chke ri ketzukun che.
7 Rumal ri kojonik ri qa mam Noé xn-
iman che ri Dios aretaq xb'ix che chi k'o
jas ri käk'ulmataj na pune k'u mäja' kilitajik.
Xqaj k'u chub'anik ri arca che ki to'ik ri
e k'o pa rachoch chuwäch ri k'äx ri käpe
na. Rumal ru kojonik xuq'at tzij pa ki wi'
ri nik'iaj winaq chik chi käk'äjisax ki wäch.
Xq'alajisax k'u rumal ri Dios chi jikom ran-
ima' rumal chi xkojonik.
8 Rumal ri kojonik ri qa mam Abraham
xnimanik aretaq xsik'ix rumal ri Dios, xe'
k'u pa ri ulew ri xyi' che rumal ri Dios che
rechb'al. Xe'k, xel b'i pa ru tinimit, man
retam tä k'ut jawije' chi' kopan wi.
9 Rumal chi qas xkojon ri qa mam Abra-
ham, xk'oji chila' pa ri ulew ri' ri xchi'x che
rumal ri Dios, je' ta ne chi are jun estranjer
winaq. Xaq pa taq carpa xk'oji wi. Je' k'u
xub'an ri qa mam Isaac, ri qa mam Jacob ri
xuquje' xchi'x chke rumal ri Dios jas ri xub'ij
che ri qa mam Abraham.
10 Je ri', rumal chi ri qa mam Abraham
xku'b'i u k'ux chi kopan na pa ri jun tinimit
ri man käsach tä u wäch, ri xuchomaj u
b'anik ri Dios, ri xuquje' Are' xyakowik.
11 Rumal ri kojonik ri qa mam Sara, pune
ri are' man k'o tä ral kek'oji'k, xyi' k'u u
chuq'ab' rumal ri Dios rech käk'oji ral pune
nim winaq chik. Je ri' xril u wäch jun ral ala,
rumal chi xukojo chi ri Dios kub'ano jas ri
xub'ij che.
12 Je ri' ri qa mam Abraham, pune xa
jub'iq' man käkämik, e k'ia k'u ri rachalaxik
ri xil na ki wäch, ri je' ki k'ial jas ri ch'imil ri
e k'o chikaj, je' jas ri senyäb' ri k'o chuchi' ri
mar ri man k'o tä jun käkowin che kajilaxik.
13 Konojel wa' we winaq ri' xekämik. Man
xkiriq tä k'u b'ik jas ri xuchi'j ri Dios chke.
Rumal k'u rech chi qas xekojonik, je' ta ne
chi tajin käkil apan wa' chi naj, xkikojo chi
k'olik, xekikot k'u chuchomaxik ri xchi'x

chke. Xkiq'alajisaj k'ut chi ri e are' xaq e estranjerab', xaq e ok'owel cho we uwächulew.
14 Ri winaq ri käkib'ij chi xaq e ok'owel
cho we uwächulew, qas q'alaj wa' chi xa tajin
käkitzukuj na ri qas ki tinimit.
15 We ta are tajin käkichomaj apan ri ulew
ri xeb'el wi loq, xekowin ta ri' xetzelej jela'.
16 Man je' tä k'ut, xane ri e are' käkaj jun ki
tinimit ri utz na, are k'u wa' ri tinimit ri k'o
chila' chikaj. Rumal ri' ri Dios man käk'ix taj
aretaq käb'ix che chi are ki Dios ri winaq ri',
rumal chi u b'anom u b'anik jun tinimit ri
kuya na chke.
17 Rumal ri kojonik ri qa mam Abraham
xuk'am b'i ri Isaac ru k'ojol chuya'ik che
sipanik cho ri Dios aretaq ri Dios xuta' wa'
che. Pune xaq xuwi wa' u k'ojol k'olik man
xub'an tä kieb' u k'ux chuya'ik ri are' che
sipanik, pune ta ne ri Dios xuchi'j che:
18 "Rumal ri a k'ojol, ri Isaac, kil na ki wäch
ri awachalaxik," —xcha ri' che.
19 Ri qa mam Abraham qas xukojo chi ri
Dios käkowinik keuk'astajisaj ri käminaqib'.
Chuwäch ri are' k'ut, je' ta ne xkäm na
ru k'ojol, te k'u ri' xk'astaj chik chkixol ri
käminaqib', xk'oji chi na ruk'.
20 Rumal ri kojonik ri qa mam Isaac
xuchi'j che ri a Jacob xuquje' che ri a Esaú
chi ketewchix na pa taq ri q'ij ri junab' ri
kepe na.
21 Rumal ri kojonik ri qa mam Jacob are-
taq xa jub'iq' man käkämik, xuchi'j chke ri u
k'ojol ri a José chkijujunal chi ketewchix na
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Xuq'ijilaj ri
Dios xutoq'aj k'u rib' che ru tza'm ru ch'imiy.
22 Rumal ri kojonik ri qa mam José aretaq
xa jub'iq' man käkämik, xub'ij kanoq chi
käpe na ri q'ij aretaq keb'el na b'i ri winaq
aj Israel pa Egipto. Xuquje' xub'ij kanoq jas
ri käb'an na che ru b'aqil.
23 Rumal ri kojonik ri a Moisés, aretaq xil
u wäch, oxib' ik' xk'u' na kumal ru nan u
tat. Je ri', rumal chi xkilo chi are jun ak'al
je'lik. Man xkixej tä k'u kib', xane man
xkinimaj tä ri taqanik ri xuya ri nim taqanel
chi rajwaxik käkikämisaj ri ak'al.
24 Rumal ri kojonik ri a Moisés aretaq nim
ala chik, man xraj taj xub'an u nan che ru
mia'l ri nim taqanel pa Egipto.
25 Xane ri are' más je'l na xril ru riqik k'äx
kuk' ri winaq ri e rech ri Dios chuk'exwäch
ri käkikot na kieb' oxib' q'ij chub'anik ri mak
ri je'l käkil wi ri nik'iaj winaq chik.
26 Are xub'an u q'inomal che ri k'äxk'ol
ri xuriqo rumal ru patänixik ri Cristo,
chuk'exwäch ri ki q'inomal ri winaq aj
Egipto. Je ri', rumal chi tajin kuchomaj apan
ri tojb'al ri käyi' na che rumal ri Dios.
27 Rumal ri kojonik ri qa mam Moisés xel
b'i pa Egipto. Man xuxej tä rib' chuwäch ri
royowal ri nim taqanel, man xub'an tä k'u
kieb' u k'ux rumal chi je' ta ne tajin käril
apan ri Dios ri man kilitaj taj.
28 Rumal ri kojonik ri qa mam Moisés
xuchap loq u b'anik ri nimaq'ij Pascua,*
aretaq xtaqanik chi kächikox kik' chuchi' taq
ri ja. Je' xka'n ri winaq aj Israel wa' rech
ri ángel re ri kämikal man keukämisaj tä ri
nab'eal taq ki k'ojol.
29 Rumal ri kojonik xeq'ax ri winaq aj
Israel pa ri nimalaj ja' rech ri Kiäq Mar, je' ta
ne chi pa chaqi'j ulew xeq'ax wi. Aretaq k'ut
ri winaq aj Egipto je' xkaj xeq'axik, xejiq'
kan ri e are' pa ri mar.
30 Rumal ri kojonik xetzaq ri pimaq taq
tapya ri e k'o chrij ri tinimit Jericó, aretaq
e b'ininaq chi wuqub' q'ij ri winaq aj Israel
chrij.
31 Rumal ri kojonik ri Rahab ri ixoq ri
keuch'ab'ej achijab' man xkäm tä junam
kuk' ri winaq ri man xeniman tä che ri
Dios, rumal chi utz xub'an che ki k'ulaxik
ri achijab' aj Israel ri e taqom b'i che rilik ri
tinimit.
32 ¿Jas chi k'u ri kinb'ij na? Xa k'u man
kub'an tä ri q'ij chutzijoxik ri' ri xub'an ri qa
mam Gedeón, ri qa mam Barac, ri qa mam
Sansón, ri qa mam Jefté, ri qa mam David, ri
qa mam Samuel xuquje' ri xka'n ri q'alajisal
taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.
33 Rumal ri kojonik ri e are' xekich'ak taq
tinimit, utz xka'n chuq'atik tzij, xya'taj k'u
chke ri tob'anik ri xuchi'j ri Dios. Xkitz'apij
k'u u pa ki chi' taq ri koj.
34 Xkichup nimaq taq q'aq', xa jub'iq' k'u
man xekämisax tä kumal winaq ri k'o espada
pa ki q'ab'. Ri man k'o tä ki chuq'ab' xyi' ri
ki chuq'ab'. Te k'u ri' sib'alaj xech'akan pa
ri ch'oj, xekich'ak k'u ri soldados ri e taqom
b'ik kumal ri ki k'ulel.
35 E k'o k'u ixoqib' ri xkil chi na ki wäch
ri ki käminaqib' rumal chi xek'astaj chi na
chkixol ri käminaqib'.
Nik'iaj winaq chik xb'an k'äx chke,
xekämisaxik, man xkik'am tä k'u ri torb'al ke.
Je ri' xka'no rech käkiriq jun k'aslemal ri utz
na aretaq kek'astaj na chkixol ri käminaqib'.
36 Nik'iaj chik xesax ki k'ixb'al, xech'ay
k'ut. Man xuwi tä wa', xane xuquje' xeyut
ruk' tiqom taq ch'ich', xeoksax k'u pa che'.
37 Xekämisax chab'aj, xeq'at che sierra,
xb'an kieb' chke, xb'an k'u k'ia u wäch k'äx
chke che rilik we qas e kojonelab', xuquje'
e k'o ri xekämisax ruk' machete. Xexu-
lik, xepaqik. Xa ki tz'umal chij xuquje' ki
tz'umal k'isik' xkikoj che katz'iaq. E meb'a',
xyak ki b'is, xetzelax k'u ki wäch kumal ri
winaq.
38 Ri winaq re ri uwächulew man taqal tä
chke chi kek'oji we winaq ri' kuk'. Xeb'e'

* **11:28** "Pascua": Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

k'u je wa', xeb'e' je ri' pa taq ri juyub' ri
ketz'inowik, pa taq ri k'ache'laj. Xaq pa taq
pek, xaq pa taq ri jul ri e k'o pa taq ri ulew
xek'oji wi.
39 Konojel wa' we winaq ri', pune xilitajik
chi utz xka'n pa ri ki k'aslemal rumal ri ki
kojonik, man xkiriq tä k'u b'ik ri xuchi'j ri
Dios chke.
40 Je ri', rumal chi ri Dios xuchomaj jun
tewchib'al ri nim na chqe uj, rech man xuwi
tä ri e are' käqariq ri utzil ri u chomam ri
Are', xane ri uj xuquje' junam kuk'.

12

Waral käqil wi chi rajwaxik kujchoman chrij ri Jesús je' ta ne chi tajin käqil u wäch

1 Rumal k'u rech chi ri uj sutim qij ku-
mal k'ialaj winaq ri ki q'alajisam ri ki ko-
jonik, qaya b'a' apan jela' ri kuya latz' chqe,
xuquje' ri mak ri kujuq'atej. Qachajij pa-
ciencia pa ri qa b'inem ri k'o na chqawäch.
2 Chujchoman chrij ri Jesús ri käyo'w chqe
chi kujkojonik, kub'an k'ut chi qas je' kel na.
Ri Are' xuch'ij ri kämikal cho ri cruz, man
nim tä xril wi wa', pune xel u k'ixb'al. Je ri',
rumal chi retam chi aretaq kok'ow ri k'äx,
kuriq na nimalaj kikotemal. Xt'uyi k'u pa ru
wikiäq'ab' ri Dios chila' chikaj.
3 Chixchoman b'a' chrij wa' ri k'utb'al ri
xuya kan ri Jesús. Ri Are' xuriq nimalaj k'äx
pa ki q'ab' ri ajmakib'. Je ri' chixchomanoq
rech man kixkos tä ix, man kixb'ison taj,
kub'an ta k'u kieb' i k'ux.
4 Ri ix k'ut man ix opaninaq tä cho ri
kämikal pa ri ch'oj ri tajin kib'an chrij ri mak.
5 ¿A sachinaq pa i jolom ri pixb'enik ri u
yo'm ri Dios chiwe rumal chi ix ralk'ual ri
Are'? Je wa' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios
ri Tz'ib'talik:
Walk'ual, k'äx mana'
aretaq käk'äjisax a wäch
rumal ri Qajaw Dios.
Xa k'u che a tijoxik wa'.
Matb'isonik aretaq katuyajo.
6 Je ri', rumal chi ri Qajaw Dios
kuk'äjisaj u wäch
jachin ri loq' käril wi,
kuyaj k'u na jachin ri kuk'am
che ralk'ual,
—kächa'.
7 Chich'ija b'a' ix aretaq ri Dios kuk'äjisaj i
wäch, rumal chi are k'utb'al chi ri Are' u
b'anom ralk'ual chiwe. Je ri', rumal chi man
k'o tä jun alk'ualaxel ri mat käk'äjisax u wäch
rumal ru tat.
8 Are k'u we ri Dios man kuk'äjisaj tä i wäch,
je' jas ri kub'an chke konojel ri ralk'ual, xa
man qas ix alk'ualaxel tä ri', xane xa man
q'alaj tä u wäch ri' jachin ri i tat.
9 Nab'e kanoq, aretaq uj ak'alab' na, ri
qa nan qa tat waral cho we uwächulew
xkik'äjisaj qa wäch. Nim k'ut xeqil wi. ¿A
mat utz na ri' we ta käqaya qib' pa nimaxik
che ri qa Tat ri k'o chila' chikaj rech k'o ri qa
k'aslemal? ¡Je', je ri'!
10 Ri qa nan qa tat waral cho ruwächulew
xkik'äjisaj qa wäch kieb' oxib' junab' jas ri
utz xkil wi ri e are' rech utz kujel pa we
k'aslemal ri' ri xa käk'isik. Are k'u ri Dios
kuk'äjisaj qa wäch rech qas utz kujelik, che
qa tasik chrij ri etzelal, je' jas ri Are' tastal
chrij ronojel u wäch etzelal.
11 Qas tzij k'ut chi aretaq käk'äjisax qa wäch
man k'o tä jumul ri' ri xa ta kujkikotik, xane
xa k'äx käqana'. Pune je ri', we k'u rumal
chi käk'äjisax qa wäch käqetamaj u b'anik ri
jikomal pa ri qa k'aslemal, käqa'n na ronojel
u wäch utzil ri', kuxlan k'u na ri qanima'.

Waral käqil wi ri k'äx ri kuriq jun we käretzelaj u wäch ru toq'ob' ri Dios

12 Je k'u ri', mixb'ison b'a', mub'an kieb'
i k'ux je' ta ne chi xa kosinaq ri i q'ab',
sikirinaq k'u ri iwaqan.
13 Are chitzukuj ri b'e ri jikom rech chila'
kixb'in wi. Je ri' rech ri jun ri kub'an kieb' u
k'ux, ri xaq käb'isonik, käkikot na, junam jas
ri jun winaq ri u b'anom k'äx ri raqan kutzir
na, man kub'an tä chi k'äx.
14 Chikojo i chuq'ab' rech k'o utzil chixol
nimalaj iwonojel. Chitasa iwib' chrij rono-
jel u wäch etzelal, rumal chi we man
ch'ajch'oj ru k'aslemal jun cho ri Dios, man
käril tä ri' u wäch ri Qajaw Jesús.
15 Chiwila iwib' rech k'o ne jun chiwe ri
mat kuriq ri nimalaj u toq'ob' ri Dios. K'o
ne jun chiwe mub'ano je' jas jun itzel tiko'n
ri kuya latz', ri kub'an k'äx chke konojel ri
nik'iaj tiko'n chik.
16 K'o b'a' jun chiwe je' mub'ano xa jas ri
käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä
ki pixab', o kub'an na ri äwas u b'anik, jas ri
xub'an ri Esaú ri xa rumal jun rikil xuk'ayij
ri tewchib'al ri ya'tal che ri nab'eal ala.
17 Iwetam k'u ix chi te ri' aretaq ri Esaú
xraj xtewchixik, man xkowin tä chi ru tat
xutewchij. Pune sib'alaj xoq' ri Esaú, man
xuriq tä chi ri are' jas xub'an chuk'exik ri
xb'antaj rumal.
18 Ri ix man ix opaninaq taj cho ri juyub'
Sinaí u b'i' ri qas k'o wi, ri sib'alaj känikowik,
ri k'o wi q'equm, q'eqmuj, xuquje' nimalaj
q'eqal jäb', jawije' ri xeopan ri winaq aj
Israel ojer.
19 Ri ix man i tom tä ru ch'ab'al ri
trompeta, man i tom tä k'u ru ch'ab'al ri Dios
ri xch'aw loq puwi' ri juyub' kuk' ri winaq.
Ri xetow ru ch'ab'al ri Dios xkita' toq'ob' chi
mech'ab'ex chik.
20 Je ri', rumal chi sib'alaj xkixej kib' are-
taq xkita ri taqanik ri kub'ij: "Jachin ri
käpaqi loq, pune ta ne xa jun awaj, we käpaqi

loq puwi' we juyub' ri', käkämisax na chab'aj
o käjut na che lanza," —kächa'.
21 ¡Sib'alaj xib'ib'al ri xilitajik! Je ri' chi ri
qa mam Moisés xub'ij: "Kinb'irb'itik rumal
chi sib'alaj kinxej wib'," —xcha'.
22 Ri ix k'ut ix opaninaq cho ri nimalaj
juyub' Sión, cho ru tinimit ri k'aslik Dios, ri
Jerusalén ri k'o chila' chikaj, jawije' e k'o wi
k'ia mil ángeles.
23 We ángeles ri' ki mulim kib' chuq'ijilaxik
ri Dios. Ix opaninaq k'u ix kuk' ri ralk'ual
ri Dios ri tz'ib'tal ri ki b'i' chila' chikaj. Ri
ix opaninaq cho ri Dios ri Q'atal Tzij ri k'o
pa ki wi' konojel. I mulim k'u iwib' kuk' ri
kanima' ri utzalaj taq winaq ri b'anom utz
che ri ki k'aslemal rumal ri Dios.
24 Ri ix k'ut, ix opaninaq ruk' ri Jesús ri
kojol tzij ri xub'an ri k'ak' trato. Are ku'l i
k'ux chrij ru kik'el ri xuchikoj ri Are'. Are
kik'el wa' ri kuq'alajisaj ri utz na chuwäch ri
kuq'alajisaj ru kik'el ri qa mam Abel.
25 Chiwila b'a' iwib', miwetzelaj u wäch ri
Jun ri tajin käch'awik, xane chitatab'ej. Man
k'o tä jun chke ri winaq aj Israel ri xkowinik
xuto' rib' aretaq xketzelaj u wäch ri Dios ri
xeupixb'aj waral cho we uwächulew rumal
ri qa mam Moisés. We je ri', ¿a kujkowin ne
lo uj käqato' qib' we käqetzelaj u wäch ri Jun ri
kujupixb'aj loq chila' chikaj? ¡Man kujkowin
taj!
26 Ru ch'ab'al ri Dios ri xtataj pa ri ojer
taq q'ij xuyakya' ruwächulew. Kämik k'ut
kub'ij ri Dios: "Jumul chik man xuwi tä chi
ruwächulew kinyakya', xane xuquje' ri kaj,"
—kächa'.
27 Aretaq kub'ij "jumul chik", kel kub'ij
wa' chi ri Dios kusach na ki wäch ri jastaq
ri e u b'anom ri kuya' keslab'ik, käkanaj k'u
na kanoq ri man kuya' taj käslab'isaxik.
28 Ru taqanik ri Dios ri käpe na pa qa wi',
man k'o tä jun käkowinik kelsanik. Rumal ri',
qaya b'a' maltioxinik che ri Dios, qaq'ijilaj
k'ut. Qaxej b'a' qib' chuwäch, nim k'u qila
wi. Are k'u wa' ri käqaj chuwäch ri Are'.
29 Je ri', rumal chi ri qa Dios are je' jas jun
q'aq' ri kusach u wäch ronojel.

13

Waral käqil wi ri rajwaxik käqa'n uj, ri uj kojonelab', rech käkikot ranima' ri Dios

1 Qachalal, chitaqej u b'anik ri tajin
kib'ano, kiwaj iwib' ri jun ruk' ri jun chik
rumal chi iwachalal iwib'.
2 Mäsach b'a' pa i jolom ru b'anik utzil
chke ri winaq ri keopan cho iwachoch. E
k'o k'u jujun ri rumal ri u b'anik ri utzil
ri', xekik'ulaj ángeles cho ri kachoch, man
xkich'ob' tä k'ut.
3 Chena'taj chiwe ri e k'o pa taq che', je' ta
ne chi ri ix xuquje' ix k'o pa che' junam kuk'.
Chichomaj ki wäch ri tajin käb'an k'äx chke,
je' ta ne chi ix ri' ri tajin kiriq k'äx junam jas
ri e are'.
4 Nim chiwila wi ri k'ulanem nimalaj
iwonojel. Ri ixoq me' chi ruk' jun achi chik,
ri achi k'ut me' chi ruk' jun ixoq chik. Ri Dios
k'ut kuq'at na tzij pa ki wi' jachin taq ri je'
käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib',
man k'o tä ki pixab', xuquje' kuq'at na tzij
pa ki wi' ri käka'n ri nimalaj mak ri äwas u
b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq
chik.
5 Mirayij u wäch ri puaq, xane chixkikot
ruk' jampa' ri k'o iwuk' rumal chi ri Dios u
b'im: "Man katinya tä kanoq. Man katin-
wonob'a tä k'u kanoq," —xcha'.
6 Je ri' man rajwaxik taj käqaxej qib', kuya'
k'ut käqab'ij:
Ri Qajaw Dios are' kinto'wik,
man kinxej tä k'u wib'
chuwäch ri käkowin jun winaq
kub'ano chub'anik k'äx chwe,
—kujcha na.
7 Chena'taj chiwe ri k'amal taq i b'e ojer, ri
xkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chiwe. Chix-
choman chrij ronojel ri utzil ri ki b'anom
petinaq loq pa ri ki k'aslemal. Jas ri xka'n
ri e are' xekojonik, je' k'u chib'ana ix.
8 Ri Jesucristo xaq je' u wäch. Are k'o ojer,
are k'o kämik, are käk'oji na pa taq ri q'ij ri
junab' ri kepe na.
9 Xaq mixsub'taj kumal winaq ri käkik'ut
jule' taq tijonik chik ri jalan chi wi. Are utz
na we käqajikib'a ri qanima' chrij ri nimalaj
u toq'ob' ri Dios, man chrij taq tä ri taqanik
ri xuwi käkib'ij jas u wäch ri kätijik. We
jalajoj taq taqanik ri' man k'o tä kätob' wi
chke ri tajin käkinimaj wa'.
10 Ri uj k'o jun qa sipanik ri jalan chi wi ri
yo'm cho ri Dios ri man ya'tal taj käkitij ke ri
sacerdotes ri kepatänin pa ri rachoch Dios.
11 Ri ki nimal sacerdotes aj Israel kuk'am
b'i ri ki kik'el ri awaj pa ri K'olib'al ri Sib'alaj
Loq' na, kuya k'u wa' che sipanik cho ri Dios
che resaxik ri mak. Are k'u ri ki cuerpo ri
awaj ri' keporox chrij ri tinimit.
12 Je k'u ri' xub'an ri Jesús. Ri Are' xkämisax
chrij ri tinimit chub'anik ch'ajch'oj che ri
kanima' ri winaq cho ri Dios ruk' ru kik'el
ri Are'.
13 Chujel b'a' apan ruk' ri Jesús chrij ri
tinimit rech käqariq qe uj ri k'ixb'al ri xuriq
ri Are'.
14 Waral k'ut cho we uwächulew man k'o tä
jun qa tinimit ri man käsach tä u wäch, xane
are qeye'm ri qa tinimit ri käk'oji na.
15 Rumal ri' rajwaxik b'a' qaya u q'ij ri Dios
amaq'el rumal ri Jesucristo. Ri ya'b'al u q'ij
ri Dios ri käqaya', are wa' sipanik ri rajwaxik
käqaya cho ri Are'. ¡Qaya b'a' u q'ij ruk' ri tzij
ri käpe pa qanima'!
16 Xuquje' mäsach pa i jolom ru b'anik
ronojel u wäch utzil, xuquje' ri ki to'ik nik'iaj

chik ruk' jampa' ri k'o iwuk'. Are k'u taq wa'
ri sipanik ri käqaj cho ri Dios.
17 Chixniman chke ri k'amal taq i b'e,
chiya iwib' pa taqik chke. Je ri', rumal chi ri
e are' keb'ok il che ri iwanima', ketam k'ut
chi käkijach na kuenta cho ri Dios. Chib'ana
wa' rech ri e are' kechakun ruk' kikotemal,
man k'o tä k'äx käkina' pa kanima' chiwij.
We man je ri', ri ix xuquje' man k'o tä kich'ak
na.
18 Chib'ana orar pa qa wi'. Ri uj k'ut
qas qetam chi man k'o tä k'äx käqana' pa
qanima'. Je ri', rumal chi käqaj käqa'n ri utz
pa ronojel ri käqa'no.
19 Sib'alaj kinta' toq'ob' chiwe chi kib'an
orar pa nu wi', rech ri Dios kuya chwe chi
kinopan chi na iwuk' jumul chik chanim.

Ri xtz'ib'an we wuj ri' kuya rutzil ki wäch ri kojonelab', kuta' ru tewchib'al ri Dios pa ki wi'

20 Ri Dios ri kub'ano chi kuxlan ri qanima'
xuk'astajisaj ri Qajaw Jesucristo chkixol ri
käminaqib'. Ri Jesucristo are ri nimalaj
Ajyuq' ri keuchajij ru chij. Xujikib'a k'u ri
trato ri man k'o tä u k'isik ruk' ru kik'el.
21 Are ta ri Dios kuya chiwe ronojel ri ra-
jwaxik chub'anik ri utz pa ri i k'aslemal rech
kixkowinik kib'an ru rayib'al. Chub'an ta
k'u na pa ri qa k'aslemal rumal ri Jesucristo
jachike ri kub'ano chi käkikot ri ranima' ri
Are'. ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Cristo kämik,
xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik!
Amén.
22 Qachalal, kinb'ochi'n chiwe chi kicha-
jij paciencia chutatab'exik we pixb'enik ri',
xaq k'u kieb' oxib' tzij nu tz'ib'am b'i chiwe
pa we carta.
23 Kwaj chi kiwetamaj chi ri qachalal Tim-
oteo ya xel loq pa che'. We käpe chanim, ke'
na wuk' aretaq kine' che iwilik.
24 Chiya rutzil ki wäch konojel ri k'amal
taq i b'e, xuquje' konojel ri qachalal ko-
jonelab'. Ri qachalal aj Italia käkiya b'i rutzil
i wäch.
25 Are ta b'a' ri Dios kätoq'ob'isan i wäch
nimalaj iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SANTIAGO

Ri Santiago kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri kojonelab' ri e jab'uninaq cho ronojel ruwächulew

1 In wa', ri Santiago, in patänil re ri Dios
xuquje' ri Qajaw Jesucristo. Kinya b'i rutzil
ki wäch ri kojonelab' ri e rech ri tinimit Is-
rael, ri e jab'uninaq cho ronojel ruwächulew.

Waral käqasik'ij wi jub'iq' chrij ri k'äxk'ol ri käqariq na, xuquje' jas käqa'no rech k'o ri qa no'j ri käpe ruk' ri Dios

2 Ri ix, wachalal, rajwaxik chi xa sib'alaj
kixkikotik aretaq kepe k'ia u wäch k'äxk'ol
chiwij.
3 Iwetam chi k'ut chi aretaq käpe k'äxk'ol
chiwij che rilik we qas tzij ix kojoninaq che
ri Dios, xa kiwetamaj na jas kib'ano rech qas
jikom ri iwanima' chuch'ijik ronojel.
4 Chikojo b'a' i chuq'ab' rech qas tzij kiwe-
tamaj jas kib'ano rech qas jikom ri iwanima'
chuch'ijik ronojel ri käpe pi wi'. Xa je ri' qas
kätz'aqat na ri i chomab'al, utz kib'an na pa
ronojel, man k'o tä chi k'u jas ri kajwataj
chiwe chuwäch ri Dios.
5 We k'o jun chiwe ri kuna' chi k'o ri kraj
na che ri u no'j, chuta' wa' che ri Dios. Are
k'u ri Dios kuya na ri rajwaxik che. Man
xa tä jub'iq' kuya ri Are', xane kuya chke
konojel jas ri ki rajwaxik. Ri Are' man k'o tä
kub'ij, man käpe tä royowal.
6 Rajwaxik k'ut chi aretaq kuta' ru no'j
che ri Dios, kukojo chi qas käya'taj na che,
man kub'an tä k'u kieb' u k'ux. Ri winaq
ri kub'an kieb' u k'ux junam ri' ruk' jun ni-
malaj uwoja' ri käpe puwi' ri mar, ri käk'am
b'i je wa' je ri' rumal ri kiäqiq'.
7 Ri winaq ri je' u b'anik wa', muchomaj
chi k'o jas käyi' che rumal ri Dios.
8 Man k'o tä jas käyi' ri' che rumal chi xa
kieb' u k'ux, man käkowin tä k'u ri' chub'anik
jikom che ru k'aslemal.

Waral käqil wi ru jalb'em rib' ru k'aslemal ri qachalal meb'a' ruk' ri qachalal q'inom

9 Ri qachalal ri man nim tä u b'anik ra-
jwaxik ri' käkikotik aretaq känimarisax na u
q'ij rumal ri Dios.
10 Xuquje' ri qachalal ri q'inom rajwaxik
ri' käkikotik aretaq käqasax u q'ij rumal ri
Dios, rumal chi ri q'inom xa je' jas ru
kotz'ijal ri q'ayes, man naj tä k'ut kuch'ijo.
Are je ri' ru k'aslemal cho we uwächulew.
11 Aretaq kel loq ri q'ij, käpe ru chuq'ab',
sib'alaj kub'an q'aq', kächaqi'jar k'u ri q'ayes.
Käpulpub' ru kotz'ijal, käsach k'u u wäch
ru je'lal. Je wa' kuk'ulmaj na ri q'inom.
Xaq te'talik käkäm na ri are' aretaq tajin
kub'an ronojel u wäch chak chumulixik ru
q'inomal.

Ri kojonel kuriq k'äx, xuquje' kätaqchi'x che mak

12 Utz re ri winaq ri jikom ranima'
chuch'ijik ri k'äx. Je ri', rumal chi ri winaq
ri', aretaq kilitajik chi je wa' kub'ano
chuch'ijik ri k'äx, käyi' k'u na ri tojb'al re.
Are k'u wa' ri qas k'aslemal ri man k'o tä
u k'isik ru b'im ri Dios chi kuya na chke ri
winaq ri loq' käkil wi ri Are'.
13 Aretaq jun winaq kuna' pa ranima'
chi kätaqchi'x chub'anik ri man utz taj, mu-
chomaj ri' chi are ri Dios tajin kätaqchi'nik.
Ri Dios man k'o tä jumul kutaqchi'j jun
winaq chub'anik ri etzelal, man kätaqchi'x tä
k'u ri Are' chub'anik wa'.
14 Xane ri winaq kätaqchi'x che mak are-
taq känimán che ri itzel taq u rayinik. Xaq je
ri', ri winaq käqaj na pa mak.
15 Ri itzel taq u rayinik ri winaq are ri'
ri kätaqchi'n chub'anik ri mak. Aretaq ri
winaq kutaqej u b'anik ri mak, chuk'isb'al
kuriq na ri kämikal.
16 Loq'alaj taq wachalal, ¡misub' iwib'!
17 Ronojel ri qas utzil ri käqariqo, ronojel
k'u ri man k'o tä etzelal ruk' käpe chila'
chikaj. Käpe ri' ruk' ri Dios ri b'anowinaq
ronojel u wäch saqil. U b'anom k'u ri q'ij, ri
ik', xuquje' ri ch'imil. Man je' tä ri Are' jas ri
q'ij, ri ik', ri ch'imil, man kujuya tä k'u pa ri
q'equm. Xaq je' wi ri Dios, man käk'extaj tä
k'u ri Are'.
18 Ri Dios xuya ri qas qa k'aslemal, xub'an
k'ak' taq winaq chqe rumal ru Loq' Pixab'
ri kub'ij ri Qas Tzij. Jas ri kib'an che ri
ija', kicha' chkixol ri jal, ri nab'e taq u wäch
ri ab'ix, are k'u je' xub'an ri Dios chqe uj.
Xujucha' chkixol konojel ri u b'anom ri Are'
rumal chi are wa' ru rayib'al.

Waral käqil wi jas ri' ri qas kojonik ri kraj ri Dios

19 Loq'alaj taq qachalal, chna'taj wa'
chiwe. Chijujunal b'a' rajwaxik chi qas
ix sak'aj chutatab'exik na ri käkib'ij nik'iaj
chik. Man chanim taj kixch'awik, xane utz
kib'an chuchomaxik ri kib'ij. Man xaq tä
chanim käpe ri iwoyowal.
20 Ri winaq ri xaq käpe royowal, man
kub'an tä ri' ri qas jikom, ri qas utz ri kraj
ri Dios.
21 Chiya b'a' kan ronojel u wäch etzelal ru-
mal chi äwas u b'anik wa' cho ri Dios xuquje'
chkiwäch ri winaq. Chiya kan xuquje' rono-
jel u wäch ri sib'alaj itzel u b'anik. Mib'an
nimal, xane chixnimanoq. Chik'amowaj k'u
ru Loq' Pixab' ri Dios ri u tikom ri Are' pa ri
iwanima'. Are k'u wa' ri käkowinik kub'ano
chi kiriq ru tob'anik ri Dios, man käsach tä
k'u u wäch ri iwanima'.

22 Rajwaxik k'ut chi qas kib'ano jas ri
kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios. Man xuwi
taj kitatab'ej. We xaq xuwi kitatab'ej, man
kib'an tä k'u ri kub'ij, xaq tajin kisub' iwib'
ri'.
23 Jachin ri xaq xuwi kutatab'ej ru Loq'
Pixab' ri Dios, man kunimaj tä k'u ri kub'ij,
junam ri' ruk' jun winaq ri na'l kuka'yej rib'
pa jun espejo, käril na jas ri qas u b'anik ri u
wäch.
24 Xuwi kärilo jas u b'anik ri are', te k'u ri'
ke'k, käsach k'u pu jolom jas ri xrilo, jas ri
qas u b'anik ri are'.
25 Ru Loq' Pixab' ri Dios are jas jun es-
pejo. Jachin jun ri kutaqej käka'y chupam,
kusik'ij, man käsach tä k'u pu jolom ri kub'ij
ri Loq' Pixab' ri' ri qas tz'aqat, ri xujresaj
pa ri mak ri xujk'oji wi nab'e. Xane qas
kunimaj wa', kub'an k'ut jas ri kub'ij. Utz
re ri winaq ri', kätewchix na rumal ri Dios pa
ronojel ri kub'ano.
26 We k'o jun kuchomaj chi are utzalaj
kojonel, man retam tä k'ut kujik' ri raq',
wa' we winaq ri' xaq tajin kusub' rib'. Ri
kojoninaq wi ri are', man k'o tä k'u u patän
wa' che.
27 Ri qas kojonik ri ch'ajch'oj chuwäch ri
Dios qa Tat, ri man k'o tä etzelal ruk', are ru
b'anik utzil chke ri menorib' xuquje' chke
ri malka'nib' ri tajin käkiriq k'äx, keriqtaj
k'u pa b'is. Xuquje' are ru chajixik rib' jun
chkiwäch ri itzel taq jastaq ajuwächulew.

2

Rajwaxik chi man nim taj käqil wi jun winaq chuwäch ri jun chik

1 Wachalal, ix ri ix kojoninaq che ri Qajaw
Jesucristo ri sib'alaj nim u q'ij, man kuya' taj
ri mat junam keiwil wi ri winaq.
2 Qa'na che chi kok b'i chixol jun achi ri
q'inom, u kojom k'u jun u mulq'ab' re q'än
puaq, xuquje' u kojom jun je'lalaj ratz'iaq ri
paqal rajil. Xuquje' kok b'i jun achi chik ri
meb'a' ri q'el ri ratz'iaq u kojom.
3 ¿Jas lo kel ri' we are nim kiwil wi ri
achi ru kojom jun je'lalaj ratz'iaq, kib'ij k'u
che: "T'uyul la waral pa we utzalaj tem," —
kixcha che, are k'u ri meb'a', kib'ij che: "Xaq
chattak'al na at chila', o chatt'uyul qaj waral
cho ri ulew?" —kixcha che.
4 We je' kib'an wa', man junam tä ri' kiwil
wi iwib', xane jun ri' ri más nim kiwil wi, are
k'u ri jun chik xa kiwetzelaj u wäch. Ix je' ta
ne q'atal taq tzij ri je' kib'an wa' xa rumal ri
itzel i chomanik.
5 Loq'alaj taq wachalal, chitampe wa': Ri
meb'a'ib' cho we uwächulew, e cha'tal rumal
ri Dios rech qas kekojon na che ri Are',
xuquje' rech käyi' na chke ri echb'al ru b'im
ri Dios chi kuya chke ri loq' käkil wi ri Are'.
Are wa' chi keopan ruk' ri Dios rech kätaqan
ri Are' pa ki wi'.
6 Are k'u ri ix xa kiwetzelaj ki wäch ri
meb'a'ib', kiwesaj ki k'ixb'al. ¿A mat pu e
are' ri q'inomab' ri ketaqan pi wi', keb'anow
k'äx chiwe, kixkik'am k'u b'i chkiwäch ri
q'atal taq tzij? ¡Je', je ri'!
7 ¿A mat pu are ri e are' ri käkib'ij ri äwas u
b'ixik chrij ri loq'alaj u b'i' ri Cristo ri kojom
chiwij chuk'utik chi ix rech ri Are'? ¡Je', je
ri'!
8 We qas kib'ano jas ri kub'ij ri Pixab' ri
nim na u b'anik pa ru taqanik ri Dios, jas ri
kub'ij ri Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik: "Chiwaj ri
iwach winaq jas ri ix kiwaj iwib'," —kächa',
are utz ri' ri kib'ano.
9 We k'u k'o jun ri más nim kiwil wi, are
k'u ri jun chik kiwetzelaj na u wäch, mak ri'
ri kib'ano. Ru Pixab' ri Dios kub'ij chi qas tzij
ix makuninaq chuwäch ri Are'.
10 Jachin jun ri kub'ij chi u nimam ronojel
ri kätaqan wi ri Pixab', te k'u ri' kutzaq jun
chke ru taqanik, kel ri' chi man qas tzij tä ri
kub'ij. Man u nimam tä ri' ri Pixab' rumal
chi ri Pixab' xa jun ruk'am rib'.
11 Are ri Dios k'ut ri u b'im: "Mab'an ri
nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o
ri rachajil jun winaq chik," —kächa'. Xuquje'
u b'im: "Matok che kämisanel," —kächa ri'.
Je ri', pune ta ne jun winaq man kub'an tä
ri nimalaj mak ri äwas u b'anik, kukämisaj
ta k'u jun rach winaq, mak ri' ri u b'anom.
Man u nimam tä ri' ru Pixab' ri Dios.
12 Chiwila b'a' iwib' jas ri kib'ij, xuquje' jas
ri kib'an na pa ri i k'aslemal amaq'el ronojel
q'ij. Iwetam k'ut chi käq'at na tzij pa qa
wi' junam jas ri kub'ij ru Pixab' ri Cristo ri
xujresaj pa ri mak ri xujk'oji wi nab'e.
13 Jachin taq ri man xkitoq'ob'isaj tä ki
wäch nik'iaj winaq chik, man kätoq'ob'isax
tä na ki wäch ri e are' rumal ri Dios are-
taq käq'at na tzij pa qa wi'. Are k'u ri
xkitoq'ob'isaj ki wäch nik'iaj winaq chik,
kätoq'ob'isax na ki wäch ri e are' rumal ri
Dios. Utz k'u keb'el na pa ri q'ij ri käq'at na
tzij pa qa wi' uj qonojel.

Ri utzil ri käqa'no kuk'utu chi qas tzij uj kojoninaq che ri Jesús

14 Wachalal, ¿jas lo u patän wa' we jun
kub'ij chi kojoninaq che ri Cristo, te k'u ri'
man k'o tä utzil kub'ano? ¡Man k'o taj! ¿A
u riqom lo ri' ri qas kojonik ri kub'ano chi
kuriq na ru tob'anik ri Dios? ¡Man je' tä ri'!
15 Qa'na che chi k'o jun qachalal achi o jun
qachalal ixoq ri sib'alaj rajwaxik ri ratz'iaq,
man k'o tä chi k'u ri kutij che ri jun q'ij.
16 Käpe ta k'u jun chiwe, kub'ij che: "¡No-
jim kate'k, are ta k'u ri Dios katto'wik!
¡Chamiq'isaj b'a' awib', chatwoq!" —kächa ri'
che. We k'u man kuya tä b'ik jachike ri

kajwataj che, ¿a k'o lo u patän wa' ri kub'ij
b'i che? ¡Man k'o taj!
17 Je k'u ri' xuquje' ri kojonik. We ta ri
winaq man kuk'ut tä ruk' ri utzil ri kub'ano
chi qas kojoninaq, ri kojonik ri' man are
tä qas kojonik, rumal chi man k'o tä utzil
kub'ano. ¡Man k'o tä k'u u patän ri'! ¡Je' ta
ne chi xa käminaq wa'!
18 Kraj k'u ne k'o jun kub'ij: "Ri at k'ut
kab'ij at chi at kojoninaq, are k'u ri in, xuwi
kinb'an ri utzil," —kächa'. We katkowinik,
chak'utu chnuwäch chi at kojonel, pune
man kab'an ri utzil. Ri in k'ut, kink'ut
na chawäch chi in kojonel ruk' ri utzil ri
kinb'ano.
19 Ri at sib'alaj k'o a kojonik, kakojo chi xa
jun ri Dios, utz k'u ri' ri kab'ano. Xuquje'
k'u ne ri itzel taq espíritus käkikoj wa',
keb'irb'itik rumal chi käkixej kib' chuwäch ri
Are'.
20 ¡Xaq at kon! ¿A mat kach'ob'o chi ri
winaq ri kub'ij chi käkojonik, man kub'an tä
k'u ri utzil, man are tä ri' ri qas kojonik?
¡Man k'o tä k'u jub'iq' u patän we kojonik ri'!
¡Je' ta ne chi xa käminaq wa'!
21 ¡Qilampe ri qa mam Abraham ojer! Ri
Dios xuq'alajisaj chi qas jikom ri ranima'
rumal ri xub'ano, xuya k'u ru k'ojol rech
käkämisax che sipanik cho ri Dios.
22 ¿A mat kawilo chi ri qa mam Abraham
xq'alajinik chi qas käkojonik ruk' ri xub'ano?
Rumal ri xub'an ri are' qas xub'an tz'aqat ru
kojonik.
23 Je' xb'antajik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab'
ri Dios ri Tz'ib'talik ri kub'ij: "Ri qa mam
Abraham xkojon che ri Dios. Rumal k'u ru
kojonik xilitaj rumal ri Dios chi qas jikom ri
ranima'," —kächa'. Xb'ix k'u chrij ri qa mam
Abraham chi sib'alaj utz ri are' ruk' ri Dios.
24 ¿A kich'ob'o? Ri Dios kärilo chi jikom
ranima' jun winaq rumal ri kub'ano, man
xuwi tä rumal chi käkojonik.
25 Je' xb'antaj wa' ruk' ri Rahab xuquje',
ri ixoq ri keuch'ab'ej achijab'. Ri Dios
k'ut xuq'alajisaj chi jikom ranima' ri are'
rumal ri utzil ri xub'ano aretaq xeuk'ulaj
ri achijab' aj Israel ri e taqom b'ik, xuya
chke chi kewi'k, kewar chila'. Te k'u ri'
xeuto' churiqik jun b'e chik rech keanimaj
b'i chkiwäch ri ki k'ulel.
26 Je' jas ri cuerpo ri elinaq chi ranima',
käminaq ri'. Je ri' xuquje' ri kojonik. We ta ri
winaq man kuk'ut tä ruk' ri utzil ri kub'ano
chi qas kojoninaq, man k'o tä u patän we
kojonik ri'. ¡Je' ta ne chi xa käminaq wa'!

3

Ri winaq ri qas kojoninaq che ri Cristo

käkowinik kujik' ri raq'

1 Wachalal, mek'oji k'ia chiwe ri xaq
käkikoj kib' che ki tijoxik ri qachalal. Iwe-
tam k'ut chi k'äx na ri q'atow tzij pa qa wi'
uj ri käqaya tijonik chuwäch ri q'atow tzij pa
ki wi' nik'iaj chik.
2 Ri uj qonojel kujmakunik. K'ia mul
kujsach che ri käqa'no. We k'u k'o jun ri
man k'o tä jub'iq' käsach wi che ri kub'ij,
are jun winaq ri' ri qas tz'aqat ru chomanik.
Käkowin ri' chuq'ilik rib' che ronojel ri kraj ri
ranima'.
3 Ri uj kujkowin che ki jik'ik ri kiej ruk' jun
alaj jik'b'al ri käqakoj pa ki chi'. Pune ta ne
sib'alaj k'o ki chuq'ab', kujkinimaj k'u na ri'.
4 Qesajmpe qa no'j xuquje' chkij ri nimaq
taq barcos. Pune sib'alaj k'o u chuq'ab' ri
kiäqiq' ri käch'ikminik, ri achi ri k'amowinaq
b'ik käkowinik kuk'am u b'e ri barco ruk' ri
alaj u timón jawije' chi' ri kraj ke' wi.*
5 Je k'u ri' xuquje' ri qaq'. Ri qaq', pune
are xa jun alaj ti'j ri sib'alaj ch'utin ri k'o pa
qa chi', k'ia k'u ri käkowin chub'anik. ¡Sib'alaj
nim ri k'ache'laj ri käkowin jun alaj q'aq'
chuporoxik!
6 Ri qaq' junam ruk' jun u xaq q'aq'. Je'
ta ne ri uwächulew ruk' ronojel ri etzelal ri
k'o chupam k'o pa qa cuerpo, kutz'iloj k'u
ronojel. Ri qaq' je' ta ne tzijtal wa' rumal
ri q'aq' rech ri infierno. Ronojel q'ij k'ut
kub'an nimalaj k'äx che ri qa k'aslemal, je'
ta ne chi kujk'atik.
7 Ri winaq käkowinik käresaj ri u k'a'nal
apachike u wäch chikop cho ruwächulew, je'
k'u u b'anom wa'. Käkowin ri are' chub'anik
wa' chke taq awaj aj pa taq juyub', chke ri
chikop ajuwokaj, chke ri kumätz, xuquje'
chke ronojel ki wäch chikop ri e k'o pa taq
ri nimalaj ja' rech ri mar, pa taq ri nima'.
8 Man k'o tä k'u jun winaq käkowinik kujik'
ri raq', käresaj ru k'a'nal. Ri qaq' are sib'alaj
itzel wa' ri man kuya' taj qas käjik'ik. Are je'
ta ne chi sib'alaj k'o u veneno ri käkowinik
käkämisanik.
9 Ruk' ri qaq' käqaya u q'ij ri Qajaw Dios
ri qa Tat. Ruk' ri qaq' xuquje' keqayoq'
ri winaq ri e b'anom rumal ri Dios ri xaq
jub'iq' man e junam tä ruk'.
10 Jun winaq ruk' ru chi' kuya u q'ij jun,
xuquje' käyoq'onik. Wachalal, ¡man ya'tal tä
wa' chi je' käqa'no, man utz tä k'u ri'!
11 ¿A kel lo loq utzalaj joron xuquje' k'alaj
joron xa pa jun u k'iyib'al ja'? ¡Man je' taj!
12 Wachalal, ¿a kuya lo alanxäx jun u
che'al oj? ¿A kuya lo oj jun u k'amal kinaq'?†
¡Man je' taj! Je k'u ri' man kuya' taj kel loq
joron ri tza, xuquje' joron ri qas utz xa pa
jun u k'iyib'al ja'.

* **3:4** Je ri' jas ri kub'an jun alaj timón ruk' jun nim camión.

† **3:12** Pa ri versículo ri' qa tz'ib'am frutas aj Guatemala che ki k'exwäch ri frutas ri man keriqtaj tä waral. Ri mero tzij e are' "higuera", "aceitunas", "planta de uva", e "higos".

Waral käqil wi jas ri' ri utzalaj no'j ri käpe ruk' ri Dios

13 We k'o jachin jun chixol ri sib'alaj k'o
retam xuquje' k'o u no'j, chuk'utu b'a wa'
ruk' ri utzalaj u k'aslemal, ruk' k'u ri utzil ri
kub'ano ri man k'o tä nimal ruk', xane qas
rajwaxik kukoj ri utzalaj u no'j chuk'utik
wa'.
14 We k'u ne k'äx kina' chrij jun winaq chik
pa ri iwanima', k'o k'u k'äx pa i k'ux chrij, we
pa ronojel ri kib'ano kib'an wa' xaq rech utz
kixil wi, man kuya' tä ri' kib'an nimal che ri
iwetam. We je ri' kib'ano, xaq kib'an tzij ri',
man kib'ij tä k'u ri qas tzij.
15 Wa' we nojib'al ri' man are tä ri Dios
käyo'wik, xane xaq ajuwächulew. Käpe wa'
xaq pa ri ki chomanik ri winaq, are k'u ri
Itzel ri käyo'wik.
16 We k'äx kina' chb'il taq iwib', we ri
kib'ano, kib'an wa' xaq rech utz kixil wi, are
wa' ri kub'ano chi k'o ch'oj chixol, xuquje'
chi k'o ronojel u wäch etzelal chixol.
17 Are k'u ri no'j ri käpe chila' chikaj ruk'
ri Dios, ri qas nab'e ri kub'ano, are kub'an
ch'ajch'oj che ri qa k'aslemal. Kuya utzil
ri' chqaxol, kub'ano chi kujch'awik, chi utz
kujchomanik. Xuquje' kub'ano chi uj ni-
manelab', chi käqatoq'ob'isaj ki wäch nik'iaj
chik, käqa'n k'u ri utzil. Kub'ano chi junam
keqil wi konojel, man xaq tä kieb' qa wäch.
18 Ri winaq ri kuxlan ki k'ux, ri k'o utzil pa
kanima', käkitik na ri' ri utzil chkixol nik'iaj
winaq chik, käkiyak k'u na jun kosecha rech
utzil pa taq ri kanima' ri e are', xuquje' pa ri
ki k'aslemal.

4

We sib'alaj loq' käqil wi ri jastaq rech ri uwächulew, xa käqa'n qa k'ulel ri' che ri Dios

1 ¿Jas che xaq amaq'el kixch'ojinik? ¿Jas
che kib'an i k'ulel chb'il taq iwib'? ¿A mat
käpe wa' rumal ri itzel taq rayinik ri käkikoj
ki chuq'ab' pa taq ri iwanima'? ¡Je', rumal
wa'!
2 Ri ix k'o ri kiwaj, rumal k'ut chi man
kiriq taj, kixkämisanik. Ri ix k'o ri kirayij,
rumal k'ut chi man käya'taj tä chiwe, kixel
ch'uj, xaq kixch'ojinik. Man kiriq taj jas ri
kiwaj rumal chi man kita' tä wa' che ri Dios.
3 We k'u kita' wa' che ri Dios, ri Are' man
kuya tä chiwe, rumal chi man qas utz ri
iwanima' chuta'ik ri kita' che. Are k'u kiwaj
chi käyi' chiwe ri xaq kikoj chupam jachike
ri kiwaj.
4 ¡Ri ix, ix winaq ri man jikom tä iwan-
ima'! ¿A mat kich'ob'o chi we ke' iwanima'
kuk' ri jastaq rech ri uwächulew, are kib'an
i k'ulel ri' che ri Dios? Apachin ri kujach
rib' chub'anik ronojel ri käka'n ri winaq
ajuwächulew, kub'an u k'ulel ri' che ri Dios.
5 Man xaq tä k'u loq' kub'ij ru Loq' Pixab'
ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri Loq'alaj Espíritu ru
yo'm ri Dios pa qanima' sib'alaj kok il chqe,
sib'alaj kujraj," —kächa'.
6 Ri Dios k'ut sib'alaj kujuto' na ruk' ri ni-
malaj u toq'ob' je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab'
ri Tz'ib'talik: "Ri Dios kuq'atej ki wäch ri
winaq ri xa käkinimarisaj kib'. Are k'u ri
man nim tä käkil wi kib', keuto' na ri Are',
kutoq'ob'isaj ki wäch," —kächa'.
7 Minimarisaj b'a' iwib', xane chixniman
che ri Dios. Ko b'a' kixjeqeloq, chiq'atej
u wäch ri Itzel, kanimaj k'u na b'i ri are'
chiwäch.
8 Chixqeb' ruk' ri Dios, ri Are' k'ut käqeb'
na iwuk' ix. Ri ix ajmakib', chiya b'a' kan u
b'anik ri man utz taj, je' ta ne ri kich'aj ri i
q'ab' rumal ri tz'il ri i chapom. Ri ix ri xaq
kieb' kub'an ri i chomanik ix, kiwaj kib'an ri
käka'n ri winaq ajuwächulew, xuquje' kiwaj
kib'an ri kraj ri Dios. Rajwaxik b'a' kib'an
ch'ajch'oj che ri iwanima'.
9 Rajwaxik chi sib'alaj kixb'isonik, kiraq i
chi' che oq'ej, kel k'u na u wa'l i wäch rumal
rech ri mak ri i b'anom. Chik'exa ri i tze' pa
oq'ej, chik'exa k'u ri i kikotemal pa b'is.
10 China' iwib' chi man nim tä i b'anik
chuwäch ri Dios. Ri Are' k'ut kuya na i q'ij.

Man utz taj käqaq'at tzij pa ki wi' ri qachalal chub'anik k'äx chke

11 Qachalal, mib'ij k'äx taq tzij chb'il taq
iwib'. Jachin ri kuq'at tzij puwi' jun racha-
lal, kub'ij ri man utz taj chrij chub'anik k'äx
che, wa' we winaq ri' xa k'äx kub'ij ri' chrij
ru Pixab' ri Dios, xa k'u tajin kukoj rib' ri'
che q'atal tzij. We ri at je' kab'an wa' ruk'
ri Pixab', man kanimaj tä k'ut jas ri kätaqan
wi, at ri' xa tajin kakoj awib' che q'atal tzij,
kab'ij k'u ri man utz taj chrij ru Pixab' ri
Dios.
12 Xa jun ri Dios k'olik ri yo'winaq ri
Pixab', xuwi k'u ri Are' are qas Q'atal Tzij
pa qa wi'. Xuwi ri Are' käkowinik kujuto',
käkowin k'ut chusachik qa wäch. Are k'u ri
at, ¿jachin lo ri at chi ri at kaq'at tzij puwi' ri
awach winaq?

Man xaq tä qech uj ru b'ixik jas ri käqa'n na chuweq käb'ij

13 Chitampe ri kinb'ij, ix ri' ri je' kib'ij wa':
"Kämik o chuweq kuje' na jela' pa ri tinimit
ri'. Kujkanaj k'u na kan jun junab' chila'
chub'anik ri k'ayij, käqach'ak k'u na qa rajil,"
—kixcha na.
14 ¡Man iwetam tä k'ut jas ri kik'ulmaj na
chuweq! ¿Jas pu u b'anik ri qa k'aslemal? Ri
qa k'aslemal are junam ruk' ri jub'iq' sutz' ri
xaq jun rat käq'alajinik, chanim k'ut käsachik.
15 Ri kib'ij, rajwaxik are je wa': "We kraj ri
Dios, we kuya na qa k'aslemal, käqa'n na ri',
käqa'n na la'," —kixcha na.
16 Are k'u ri ix ruk' nimal kixch'awik, xaq
kinimarisaj iwib'. Man utz tä ri' ri kib'ano,
kinimarisaj iwib'.

17 Jachin ri retam chi utz u b'anik ri utzil
jas ri xinb'ij, te k'u ri' man kub'an taj, we
winaq ri' qas k'o u mak.

5

Ri Santiago kuya u b'ixik ri k'äx ri käkiriq
na ri q'inomab'

1 ¡Ri ix q'inomab', chitampe wa'!
Chixoq'oq, chiraqa i chi' rumal ri nimalaj
k'äx ri käpe na pi wi'.
2 Ri i q'inomal ri k'o kämik ri xaq i k'olom,
je' ta ne q'ayinaq chi wa'. Ri je'lalaj taq
iwatz'iaq, xaq chikopirinaq chi wa' xuquje'.
3 Ri q'än puaq, ri saq puaq ri i k'olom,
xaq u chulum chi rib'. Ronojel k'u wa'
kuq'alajisaj na chiwij ri k'äx ri i b'anom.
Käsach na i wäch ix rumal ronojel wa', je' ta
ne jun q'aq' wa' ri kuporoj ri i cuerpo. ¿Jas
che xaq i mulim k'ia q'inomal che taq we q'ij
ri'? ¡Iwetam chi are ri k'isb'al taq q'ij wa'!
4 ¡Chitampe'! Ri ajchakib' ri xeyakow ri i
kosecha käkoq'ej ri ki rajil ri iwelaq'am kan
chke. Kel kub'ij wa' chi man i yo'm tä ri
tojb'al ke. Opaninaq k'u ri koq'ej chuwäch
ri Qajaw Dios ri k'o u taqanik puwi' ronojel.
¡Ri Are' k'ut u tom ri ki tzij!
5 Waral cho we uwächulew xaq i ni-
marisam iwib' kuk' taq ri k'ialaj taq jastaq
iwe. I tzoqopim iwib' chub'anik ronojel
ri kiwaj, xaq rech kixkikot ix. Xuquje' i
chomarisam iwib' je' ta ne ix wakäx, xa k'u
jub'iq' man kopan ri q'ij ri kixk'am b'i pa
kämisaxik rech kixpilik.
6 Ri ix i q'atom tzij pa ki wi' ri winaq ri
man k'o tä ki mak rech käk'äjisax ki wäch, i
kämisam k'u wa'. Ri e are' k'ut man k'o tä jas
ri ka'nom chiwe, man käkiq'atej tä i wäch.

Rajwaxik kichajij paciencia xuquje' ki-
taqej u b'anik orar

7 Qachalal, chichajij b'a' paciencia k'ä
käpe na ri Qajaw Jesús. Chib'ana iwe jas ri
kub'an ri tikol ab'ix, ruk' paciencia kereyej
na ri nab'e taq jäb' xuquje' ri k'isb'al taq
jäb' rech käk'iy ru tiko'n, kuyak k'u na jun
utzalaj kosecha.
8 Je wa' xuquje' rajwaxik kib'an ix, kichajij
paciencia. Chiwalijisaj b'a' ri iwanima' ru-
mal chi man naj tä chik k'o wi ri q'ij ri käpe
ri Qajaw Jesús.
9 Wachalal, xaq mixch'ojinik, ri jun ruk'
ri jun chik, rech man käq'at tä tzij pi wi'.
Ri Dios k'ut, ri nimalaj Q'atal Tzij, ya mero
kuchaplej u q'atik tzij pa ki wi' ri winaq. Je'
ta ne chi ya tak'al chik chi' ri ja.
10 Qachalal, chiwesaj i no'j chkij ri
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri
xek'oji ojer. Ri e are' qas xk'oji ki paciencia
chuch'ijik ri k'äx ri xkiriqo. E taqom k'u
rumal ri Qajaw Dios, xech'aw pa ru b'i' ri
Are'.
11 Ri uj qetam chi sib'alaj utz ke ri xkich'ij
ri k'äx. Ri ix i tom chi ri tat Job sib'alaj
xuchajij paciencia chuch'ijik ri nimalaj k'äx
ri xuriqo. Xuquje' iwetam jas ri xub'an ri
Qajaw Dios chuto'ik aretaq xto'taj chupam
ronojel ri nimalaj k'äx ri xuriqo. Ri Qajaw
Dios sib'alaj kel u k'ux chqe, xuquje' ku-
toq'ob'isaj qa wäch.
12 Ri nim na u b'anik chke taq we tijonik
ri', wachalal, are wa': Man xaq tä amaq'el
kikoj juramento pa taq ri i tzij. Man kikoj
tä ru b'i' ri Dios, o ruwächulew, man kikoj tä
k'u jun u wäch juramento chik. We kib'ij:
"¡Je'!" —kixcha na, man xaq tä kieb' i k'ux
kib'ij wa'. Xuquje' we kib'ij: "¡Man je' taj!"
—kixcha', man xaq tä kieb' i k'ux kib'ij rech
man käq'at tä tzij pi wi' chi käk'äjisax na i
wäch rumal ri Dios.
13 We k'o jun chiwe ri käriqtaj pa k'äxk'ol,
chub'ana orar. We k'o jun chiwe ri käkikotik,
chb'ixonoq, chuya u q'ij ri Dios.
14 We k'o jun chiwe ri käyawajik, cheusik'ij
ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab'
rech käka'n orar puwi'. Käkikoj k'u na jub'iq'
aceite puwi' ri yawab' pa ru b'i' ri Qajaw
Jesús.
15 We aretaq käka'n orar ri k'amal taq
ki b'e ri kojonelab' puwi' ri yawab', qas
käkikojo chi käkunatajik, käkunataj na ri',
käwalijisax k'u na ri are' rumal ri Qajaw Dios.
We makuninaq ri yawab', käsachtaj na u
mak rumal ri Dios.
16 Rumal ri' rajwaxik chi kiq'alajisaj jas u
wäch mak ri i b'anom chb'il taq iwib'. Te
k'u ri' chib'ana orar pi wi' chb'il taq iwib'
rech kixkunatajik. Ri oración ri kub'an jun
winaq ri qas jikom ranima', sib'alaj k'o na u
chuq'ab' wa' chub'anik utzil.
17 Ri qa mam Elías, ri q'alajisal re ru Loq'
Pixab' ri Dios ojer, are xaq jun winaq je' jas
ri uj. K'o jumul ri xub'an orar, xuta' che ri
Dios chi man käqaj tä na ri jäb'. Oxib' junab'
k'ut ruk' nik'iaj man k'o tä jäb' xqajik.
18 Aretaq k'ut xub'an orar jumul chik,
xuta' che ri Dios chi käqaj ri jäb'. Xqaj k'u ri
jäb', ri tiko'n k'ut xuya jun utzalaj kosecha.
19 Wachalal, qa'na che chi jun chiwe kutas
rib' chrij ri Qas Tzij, k'o k'u jun chik ri kutij
u chuq'ab' che rech kätzelej chi na jumul.
20 Chiwetamaj b'a' chi jachin ri käkowinik
kub'ano chi jun ajmak kuya kan ru b'e ri
man utz taj, are jun winaq ri' ri xresaj ri
ranima' jun ajmak pu q'ab' ri kämikal. Ri je'
kub'an wa' kub'ano chi käsachtaj na ri k'ialaj
u mak ri winaq ri'.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PEDRO

Ri apóstol Pedro kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri kojonelab' ri e jab'uninaq cho ruwächulew

1 In wa', ri Pedro, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, ix ri' ri ix jab'uninaq cho ruwächulew, ri ix ri k'o pa Ponto, pa Galacia, pa Capadocia, pa Asia, xuquje' ri ix ri k'o pa Bitinia.

2 Ix ri', ri ix cha'tal rumal ri Dios qa Tat rumal chi je wa' ru chomam ri Are' petinaq loq. Ri ix sik'im rumal ri Loq'alaj Espíritu rech kub'an ch'ajch'oj che ri iwanima' ruk' ri u kik'el ri Jesucristo rech kixok chunimaxik ri Are'. Are ta b'a' ri Dios sib'alaj kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi qas kuxlan ri iwanima'.

Waral käqil wi jas ri ku'l wi qa k'ux pa ri qa k'aslemal waral cho we uwächulew

3 Qaya b'a' u q'ij ri Dios ru Tat ri Qajaw Jesucristo rumal chi sib'alaj xel u k'ux chqe, xub'an k'ak' che ri qa k'aslemal rumal chi xk'astajisax ri Jesucristo chkixol ri käminaqib'. Are k'u wa' ri ku'l wi qa k'ux pa we k'aslemal ri'.

4 Je' xub'an wa' chqe rech käqechb'ej ri nimalaj utzil ri man kuya' taj käsach u wäch, ri man kätz'ilob' taj, man je' tä kub'ano jas ri kub'an ri kotz'ij ri xa kächaqi'jik. Ronojel wa' are k'olotal chqe chila' chikaj rumal ri Dios.

5 Rumal chi ri ix qas ix kojoninaq che ri Dios, ri Are' kixuchajij na ruk' ri nimalaj u chuq'ab' rech kiriq na ru tob'anik ri u chomam loq chi kuq'alajisaj na pa ri k'isb'al taq q'ij.

6 Rumal k'u wa' ri ix qas kixkikotik, pune ta ne rajwaxik chi kiriq na k'äx kämik ri', kixok'ow k'u na pa jalajoj u wäch taq k'äxk'ol. Xaq k'u q'atetal q'ij kiriq wa' we k'äx ri'.

7 Tajin kiriq wa' we k'äx ri' rech käq'alajinik chi qas tzij ix kojoninaq. Jas ri käb'an che ri q'än puaq käyi' pa ri q'aq' che rilik we qas utz, je k'u ri' ri ix. We kixkowinik kich'ij ri k'äx, q'alaj ri' chi qas tzij ix kojoninaq. Más loq' k'u wa' ri i kojonik chuwäch ri q'än puaq ri xa käsach u wäch. Utz k'u kixil na chi qas ix kojoninaq, käyi' na i q'ij, nim kixil wi na aretaq käpe ri Jesucristo, kuk'ut na rib' chqawäch.

8 Ri ix kiwaj ri Jesucristo, pune man iwilom tä u wäch. Kämik k'u ri' ri ix i ku'b'am i k'ux chrij, qas kixkikot k'u na ruk' nimalaj kikotemal ri man k'o tä je wi, ri man kiriq taj jas kib'an chub'ixik.

9 Je ri', rumal chi i riqom ru tob'anik ri Dios. Are k'u wa' ri tajin kik'amo rumal chi kixkojonik.

10 Ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer, xech'aw loq chrij ri nimalaj toq'ob' ri kub'an na ri Are' chiwe. Ri e are' sib'alaj xkitzukuj retamaxik wa', xkitzukuj k'u u ch'ob'ik jas ri kub'an na ri Dios che i to'ik.

11 Xkitala u tzijol jachin ri käpe na xuquje' jampa' käpetik. Xq'alajisax k'u wa' chkiwäch rumal ri Espíritu rech ri Cristo ri k'o pa kanima'. Tzare k'u wa' xuquje' ri xyo'w loq u b'ixik ri k'äxk'ol ri kuriq na ri Cristo, xuquje' xub'ij loq chi känimarisax na u q'ij aretaq ok'owinaq chi ronojel.

12 Xq'alajisax k'u chkiwäch rumal ri Dios chi ri tajin käkiya u b'ixik man are tä chke ri e are', xane chqe uj kämik. Are k'u wa' ri tzijom chiwe ix kumal ri winaq ri xkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ruk' ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu ri taqom loq chikaj. Are sib'alaj käkaj ta na ri ángeles käketamaj ronojel wa'.

Ri Dios kujusik'ij rech käqatas qib' chrij ri etzelal

13 Rumal ri' rajwaxik chi qas utz chixchomanoq, chichomaj na jas ri kib'ano, chikojo k'u ri utzalaj i chomab'al. Qas chiku'b'a i k'ux chrij ri nimalaj toq'ob' ri kuya na ri Dios chiwe aretaq käpe na ri Jesucristo, kuk'ut k'u na rib' chqawäch.

14 Chixnimanoq, mib'an chi k'ut ri xa i rayib'al ix ri xib'an kan nab'e aretaq mäja' qas kiwetamaj u wäch ri Dios.

15 Xane jas ri Dios ri xixusik'ij Are' tastal chrij ronojel u wäch etzelal, je' chib'ana ix xuquje' pa ronojel ri i k'aslemal, chijacha k'u iwib' pu q'ab' ri Dios.

16 Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Chijacha iwib' pa nu q'ab', chitasa iwib' chrij ronojel u wäch etzelal, rumal chi ri in, in tastal chrij ronojel u wäch etzelal," —kächa ri tz'ib'tal kanoq.

17 We kib'ij "qa Tat" che ri Dios ri junam kub'an chuq'atik tzij pa ki wi' ri winaq rumal ri ki b'anom chkijujunal, rajwaxik b'a' chi nim kiwil wi ri Are', chixej k'u iwib' chuwäch amaq'el ronojel q'ij pa ri i k'aslemal waral cho we uwächulew.

18 Iwetam k'ut chi ri Dios xixutoro, xixresaj chupam ri k'aslemal ri man utz taj, ri man k'o tä u patän, ri k'aslemal ri xik'am kan chke ri i nan i tat ojer. Iwetam xuquje' chi man are tä ri q'än puaq, man are tä k'u ri saq puaq ri xa käsach ki wäch kuya' käyi' wa' che rajil we tob'anik ri' ri xiriqo.

19 Xane ri xtorb'ex iwe are ri loq'alaj u kik'el ri Cristo ri xyi' che sipanik cho ri Dios je' jas ru kik'el jun alaj chij ri qas utz na, ri man k'o tä u yab'.

20 Ri Cristo cha'tal chi ri Are' rumal
ri Dios tzaretaq mäja' kub'an ruwächulew.
Q'alajisam k'u wa' pa taq we k'isb'al taq q'ij
ri' rech kub'an utzil chiwe.
21 Rumal k'u ri Cristo ri ix kixkojon che
ri Dios ri xk'astajisan ri Are' chkixol ri
käminaqib', xunimarisaj k'u u q'ij. Rumal k'u
ri' ri ix kixkojon che ri Dios, chrij k'u ri Are'
käku'b'i wi i k'ux.
22 Rumal ri nimanik che ri Qas Tzij
i ch'ajom ri iwanima' rumal ri Loq'alaj
Espíritu rech qas tzij kiwaj iwib' chb'il taq
iwib' nimalaj iwonojel. Qas rajwaxik b'a'
kiwaj iwib' chb'il taq iwib'. Chijikib'a ri
iwanima', chitija k'u i chuq'ab' chub'anik
wa'.
23 Yo'm k'u jun k'ak' i k'aslemal je' ta ne
chi xil chi na i wäch jumul chik. Are je' i
b'anik wa' man kumal tä k'u ri i nan i tat
ri xa kekämik, xane rumal ru Loq' Pixab' ri
Dios ri qas k'aslik, ri man käsach tä u wäch
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.
24 Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri
Tz'ib'talik:
Konojel ri winaq e je' jas ri q'ayes,
ri ki je'lal k'ut are junam ruk'
ru kotz'ijal ri q'ayes.
Ri q'ayes kub'an chaqi'j,
ru kotz'ijal xa käpulpub'ik.
25 Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios
käk'oji na amaq'el,
man käsach tä u wäch wa',
—kächa ri tz'ib'tal kanoq. Ri Tzij ri' are ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xtzijox chiwe.

2

1 Rumal k'u ri' chiya b'a' kan u b'anik
ronojel u wäch etzelal, mixsub'un chik,
mib'an xaq kieb' i wäch, k'äx mina' chkij
nik'iaj winaq chik aretaq käkiriq utzil, man
kiyak tä k'u tzij.
2 Chib'ana' jas ri kub'an jun alaj ak'al ri te'
kil u wäch, kutzukuj ru tu' ru nan. Rajwaxik
chi sib'alaj ke' iwanima' ruk' ru Loq' Pixab'
ri Dios ri je' ta ne qas leche ri man k'o tä
yujtal ruk', rech rumal wa' kixk'iyik, kiriq
k'u na ru tob'anik ri Dios.
3 Je' chib'ana wa' we qas xich'ob'o chi qas
tzij sib'alaj utz ri Qajaw Jesús.

Waral käqil wi chi ri Cristo are junam jas jun nimalaj ab'aj ri käkoj che toq'eb'al re ri ja

4 ¡Chixsa'j ruk' ri Qajaw Jesús! Pune k'asal
ri Are', are junam ruk' jun kowilaj ab'aj.
(Are utz na ri' we käkoj wa' che toq'eb'al re
jun nim ja.) Qas tzij k'ut, ri Are' etzelam u
wäch kumal ri winaq. Chuwäch k'u ri Dios
are ri ab'aj ri más utz na, ri nim na u q'ij,
cha'tal k'u rumal ri qa Tat.
5 Ri ix xuquje', pune ix k'aslik, je' ta ne
ix ab'aj. Chiya b'a' che ri Dios chi kixukoj
chuyakik jun loq'alaj ja ri käq'ijilax wi ri
Are'. Ri ix k'ut, ix juch'ob' sacerdotes ri i
jachom iwib' pu q'ab' ri Dios, ix tastal k'u
chrij ronojel u wäch etzelal. Rumal k'u ri Je-
sucristo, ri ix kiya sipanik cho ri Dios xa jas
ri käqaj chuwäch ri Are', ri kuk'amowaj, jas
ri kuya ri Loq'alaj Espíritu pa ri iwanima'.
6 Rumal ri' xuquje' kub'ij ru Loq' Pixab' ri
Dios ri Tz'ib'talik:
¡Chiwilampe'! K'o Jun ri kinya pa ri Sión,
je' ta ne chi kincha' jun ab'aj ri sib'alaj
nim u q'ij,
kinkoj k'u ri Are' che toq'eb'al re ri ja.
Jachin k'u ri käkojon che, man käb'ison tä ri',
xane käkikot na ranima',
—kächa ri tz'ib'tal kanoq.
7 Sib'alaj loq' k'u na ri Are' chiwäch ix, ri ix
kojoninaq che. Are k'u ri man kekojon taj,
je' käb'antaj na jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri
Dios ri Tz'ib'talik:
Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
are ab'aj wa' xkoj che toq'eb'al re ri ja,
—kächa'.
8 Xuquje' je' käb'antaj na jas ri kub'ij:
Are jun ab'aj ri käkichaq'ij wi kib',
jun nimalaj ab'aj ri xa ketzaq rumal,
—kächa ri' ri tz'ib'tal kanoq. Ketzaq k'u
ri winaq we man keniman tä che ru Loq'
Pixab' ri Dios. Je' k'u u chomam loq ri Dios
wa' chkij.

Waral käqil wi jachin taq ri e rech ri Dios

9 Ri ix k'ut, ix juch'ob' winaq ri cha'talik, ix
juch'ob' sacerdotes ri kixpatänin che ri Nim
Taqanel, ix winaq ri i jachom iwib' pu q'ab'
ri Dios, i tasom iwib' chrij ronojel u wäch
etzelal, ix k'u ri' ri u tinimit ri Dios. Je wa' i
b'anik rech kitzijoj ri nimaq taq kajmab'al ri
tajin kub'an ri Dios ri xixusik'ij rech kixel pa
ri q'equm ri ix sachinaq wi, kixq'ax k'u pa ri
saqil ri sib'alaj kajmab'al ri kuya ri Dios.
10 Ri ix nab'e kanoq man qas ix tä jun
tinimit, are k'u ri kämik ix ri' ri u tinimit ri
Dios. Nab'e kanoq man k'o tä jun ri kel u
k'ux chiwe. Kämik k'ut sib'alaj kel u k'ux ri
Dios chiwe.

Chikojo ri i k'aslemal chupatänixik ri Dios

11 Loq'alaj taq qachalal, kintzijon iwuk'
rumal chi ri ix, ix winaq ri naj ix k'o wi che
ri i tinimit. Kixinb'ochi'j chi man kib'an tä
chi ri man utz taj ri kraj ri iwanima', ri itzel
taq i rayinik ri kech'ojin chiwij rech kixtzaq
na pa mak.
12 Chib'ana ri qas utz pa ri i k'aslemal
chkixol ri winaq ri mäja' qas ketam u
wäch ri Dios. Je ri', pune ri e are' kämik
kixkiyoq'o, käkib'ij chiwij chi ix b'anal taq
etzelal, käkinimarisaj k'u na u q'ij ri Dios
rumal ri utzil ri kib'ano aretaq käpe ri Are',
kuk'ut k'u ri nimalaj u chuq'ab' pa ki wi' ri
winaq.
13 Chiya b'a' iwib' pa taqik chke ri winaq
ri yo'm pa ki q'ab' chi ketaqan pi wi' ix rech

nim käkil wi ri Qajaw Jesús. Je' k'u kib'an wa' che ri nimalaj taqanel, ri tata' ri más k'o na taqanik pu q'ab' chkiwäch konojel.

14 Je ri' kib'an ix xuquje' chke ri winaq, ri u taqo'n ri q'atal tzij, ri e taqom b'i chuk'äjisaxik ki wäch ri b'anal taq etzelal, xuquje' chuya'ik ki q'ij ri käka'n utzil.

15 Are k'u u rayib'al ri Dios chi kib'an ri utzil rech kiq'atej u wäch ri konalaj taq ki tzij ri winaq ri man k'o tä ketam. Je ri' man käkiriq tä chik jas käkib'ij chiwij.

16 Ri ix, ix winaq ri ix tzoqopital chi pu q'ab' ri Itzel, man rumal tä k'u rech chi ix tzoqopitalik kib'an ta ri man utz taj, xane chib'ana' jas ri kub'an jun ri kojom che patänil re jun winaq chik, chipatänij ri Dios.

17 Nim cheiwila wi konojel. Cheiwaj konojel ri qachalal kojonelab'. Nim kiwil wi ri Dios, chixej k'u iwib' chuwäch. Nim chiwila wi ri nimalaj taqanel xuquje'.

Ri Cristo, ruk' ri k'äx ri xuriqo, xuk'ut kan chqawäch jas ri utz käqa'no

18 Ix ri', ri ix kojom che patäninelab', chiya iwib' pa taqik chke ri i patrón, nim k'ut cheiwila wi. Man xuwi tä chke ri utz ki chomanik, ri kech'awik, xane je' xuquje' chib'ana chke ri e k'a'n.

19 Utz k'u na ri' we jun kuch'ij k'äx, pune man taqal tä che chi kuriqo, we ri are' kuna' pa ranima' cho ri Dios chi man k'o tä etzelal u b'anom.

20 We k'u rumal ri u b'anik ri man utz taj käk'äjisax i wäch ix, ¿a nim k'u lo u b'anik wa' chi kich'ij ri k'äx ruk' paciencia? ¡Man je' taj! We k'u ne kiriq k'äx xa rumal ru b'anik utzil, kich'ij k'u wa' ruk' paciencia, are utz kil na wa' rumal ri Dios.

21 Are k'u wa' ri ix sik'im wi rumal ri Dios rumal chi ri Cristo xuriq k'äx rumal qech uj, xuya k'u kan jun utzalaj k'utb'al chiwäch rech kib'an iwe jas ri xub'an ri Are'.

22 Ri Cristo man k'o tä mak xub'ano, man xub'an tä k'u tzij che ki sub'ik ri winaq.

23 Ri Are' aretaq xyoq'ik, man xutzelej tä u k'exel ri ki tzij ri winaq ruk' yoq'onik. Aretaq xb'an k'äx che kumal ri winaq, man xub'ij taj chi käpe na k'äx chkij ri e are', xane xuya kan ronojel pu q'ab' ri Dios ri jikom kub'an chuq'atik tzij.

24 Ri Cristo xuk'am b'i ri qa mak pa ri u cuerpo aretaq xrip cho ri cruz rech ri uj, je' ta ne uj käminaq chi ruk' Are', man käqataqej tä chi makunik, xane käqachap u b'anik ri qas jikom, ri qas utz. Xsoktaj k'u ri Cristo rech ri ix kixutzirik, kiriq na ri k'aslemal ri qas utz.

25 Ri ix nab'e kanoq ix sachinaq, je' ta ne ix chij ri i jab'um iwib'. Kämik k'ut ix tzelejinaq chi loq ruk' ri Cristo. Ri Are' kixuchajij junam jas jun ajyuq' keuchajij ru chij. Kuchajij k'u na ri iwanima'.

3

Waral käqil wi jas ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri e k'ulan chik

1 Ri ix ixoqib', ri ix k'ulan chik, chixniman chke ri iwachajil. Je ri' we ne e k'o jujun chke ri iwachajil ri man käkikoj tä ru Loq' Pixab' ri Dios, kekojon ta k'u ne rumal ri utzalaj i k'aslemal ix, ri ix ixoqib', pune ta ne man kätzijox tä ru Loq' Pixab' ri Dios chke.

2 Are k'u ri ix kixkilo chi ch'ajch'oj ri iwanima', nim kiwil ri Dios, kixej k'u iwib' chuwäch.

3 Ri ix ixoqib' rajwaxik kikoj atz'iaq ri qas taqal chiwe, rajwaxik k'ut chi utz u b'anik ri i wi' kib'ano jas ri qas taqalik. Man xuwi tä kiwiq iwib' ruk' q'än puaq, ruk' chachal ri paqal rajil, man ruk' tä k'u atz'iaq ri sib'alaj paqalik.

4 Xane ri qas wiqob'al iwib' are ri k'o pa ri iwanima'. Ri qas je'lal ri man käsach tä u wäch are ri utzalaj iwanima' ri sib'alaj käjororik. We wiqob'al ri' are sib'alaj loq' na wa' chuwäch ri Dios.

5 Je' k'u wiqob'al wa' xkikoj ri ixoqib' ojer ri xkijach kib' pu q'ab' ri Dios. Ri e are' xku'b'i ki k'ux chrij ri Dios, xuquje' xeniman chke ri kachajil.

6 Je' jas ri nan Sara ojer xniman che ri qa mam Abraham, xub'ij k'u che: "At wajaw," —xcha che. Ri ix, ix je' jas ri nan Sara we kib'an ri utzil, man k'o tä k'u jas kixej wi iwib'.

7 Ri ix xuquje', ri ix achijab', ri ix k'ulan chik, rajwaxik qas kichomaj na jas kib'an kuk' ri iwixoqil. Nim cheiwila wi, man xaq xuwi tä rumal chi ri ixoqib' man junam tä ki chuq'ab' iwuk' ix, xane rumal chi ri e are' xuquje' käkechb'ej na ri k'aslemal ri kuya ri Dios chiwe ix rumal ri nimalaj u toq'ob'. Je' chib'ana wa' rech ri Dios kuto aretaq kib'an orar.

Utz ke ri käkiriq k'äx xa rumal ri u b'anik ri utzil

8 Más k'u na, china' pa iwanima' chi xa ix jun, ri ix nimalaj iwonojel. Chel i k'ux chb'il taq iwib', chiwaj iwib' junam jas ri käka'n ri winaq ri qas e kachalal kib'. Minimarisaj iwib', xane chich'ab'ela iwib' ruk' utzil.

9 Mitzelej u k'exel ri k'äx ri käb'an chiwe, man kixyoq'on tä k'u chke ri winaq ri kixkiyoq'o. Xane jas ri Dios ri kixtewchinik, chixtewchin ix xuquje' chke ri keb'anow k'äx chiwe. Iwetam k'ut chi ix u sik'im ri Dios rech kiriq tewchib'al.

10 Je ri' ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Jachin ri kraj jun utzalaj k'aslemal,
käkikot na amaq'el ronojel q'ij,
chujik'a b'a' ri raq',
mub'ij ri k'äx u b'ixik,
xane chutz'apij ru pu chi'

rech man kub'an tä tzij,
—kächa'.
11 Chutasa rib' chrij ri etzelal,
chub'ana k'u ri qas utz.
Chutzukuj ru b'anik utzil chkixol ri winaq,
qas k'u kutaqej u b'anik wa'.
12 Je ri', rumal chi ri Qajaw Dios
keuchajij ri winaq ri jikom kanima',
xuquje' kuto aretaq käka'n orar,
kutatab'ej ri käkib'ij che.
Are k'u ri Dios kub'an u k'ulel chke ri b'anal
taq etzelal,
—kächa ri' ri tz'ib'tal kanoq.
13 ¿Jachin ta k'u ne kub'an k'äx chiwe we ri
ix qas kitaqej u b'anik ri utzil? ¡Kraj man k'o
taj!
14 Pune b'a' rumal ru b'anik ri utzil kiriq
k'äx, utz k'u iwe ri'. Rumal ri' mixej iwib'
chkiwäch ri keb'anow k'äx chiwe, mixok il
kumal.
15 Xane nim chiwila wi ri Cristo ri Iwajaw
pa taq ri iwanima'. Jachin taq ri ketow
chiwe jas che kiku'b'a i k'ux chrij ri Cristo,
ruk' utzil chib'ij wa' chke. Nim chiwila wi ri
Dios, chixej b'a' iwib' chuwäch, minimarisaj
k'u iwib'.
16 Chib'ana utz pa ronojel rech kina' pa
ri iwanima' chi man k'o tä etzelal i b'anom.
Je ri' ri winaq ri keyoq'on chiwe, ri käkib'ij
chi ix b'anal taq etzelal, ri xa käkitze'j i wäch
rumal chi ri ix kojoninaq che ri Cristo, xa kel
na ki k'ixb'al rumal ri käkib'ij.
17 We je ri' kraj ri Dios chiwe, are utz na
kiriq k'äx rumal ri u b'anik utzil chuwäch ri
kiriq k'äx xa rumal ru b'anik etzelal.
18 Are je wa' rumal chi ri Cristo xuquje'
xuriq k'äx. Rumal ri qa mak xkäm ri Are' xa
jumul rech man k'o tä chi rajwaxik. Ri Are'
man k'o tä u mak, xane xuriq k'äx rumal
qech uj, ri uj itzel taq winaq, che qoksaxik
ruk' ri Dios. Qas tzij xkäm ru cuerpo, are k'u
ri ranima' man xkäm tä wa'.
19 Xe' k'u chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chke ri anima'aj ri e tz'apitz'oj.
20 E are taq wa' ri anima'aj kech ri winaq
ri man xeniman tä che ri Dios ojer pa
ru q'ijol ri qa mam Noé. Ri Dios xucha-
jij paciencia, xereyej chi käkik'ex kanima',
käkik'ex ki chomanik aretaq ri qa mam Noé
tajin kub'an ri nimalaj barco ri käb'ix "arca"
che. Man e k'ia tä k'ut ri xkiriq ru tob'anik ri
Dios, xane xa e wajxaqib' wa' ri man xejiq'
tä pa ri ja'.
21 Ri nimalaj q'eqal jäb' ri xub'an pa ri u
q'ijol ri qa mam Noé, are k'utb'al chrij ri ja'
re ri qasna' kämik ri käk'utuwik chi qa riqom
chi ru tob'anik ri Dios. Ri ja' ri' man käresaj
tä k'u ru tz'ilol ri qa cuerpo, xane kub'ano
chi käqata' che ri Dios chi ri Are' kub'an chqe
chi utz käqana' pa qanima' chuwäch. Are
wa' kub'ano chi käqariq ru tob'anik ri Dios
rumal chi xk'astajisax ri Jesucristo chkixol
ri käminaqib'.
22 Aretaq xk'astaj b'ik, ri Are' xpaqi chikaj,
xt'uyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios. Konojel ri
ángeles, xuquje' konojel ri nimaq taq q'atal
taq tzij ajuwokaj, konojel k'u ri k'o taqanik
pa ki q'ab' rajwaxik keniman na che.

4

Chqajujunal, jas ri u sipam ri Dios chqe, rajwaxik käqakoj wa' che ki to'ik nik'iaj chik

1 Je k'u ri', qachalal, we ri Cristo xuriq
k'äx, ri ix xuquje' rajwaxik chi je' i chomanik
wa', chi kiriq na k'äx. Jachin k'u ri qas u
riqom k'äx, man kutaqej tä chi makunik ri'.
2 Ronojel k'u ri q'ij ri käk'asi na cho
ruwächulew, man kukoj tä chi ru k'aslemal
chub'anik xaq jas ri kraj ri are', xane
chub'anik ru rayib'al ri Dios.
3 Chub'ana k'u ri' chiwe ri xib'an kan pa
ri ojer taq q'ij. Are k'u xib'an ri ki rayinik
ri winaq ri man e kojoninaq tä che ri Dios.
Pa taq ri q'ij ri' xib'an ronojel u wäch etzelal,
xa jachike ri utz xiwil wi, pune äwas u b'anik
wa' cho ri Dios, xuquje' chkiwäch ri winaq.
Xib'an ri itzel taq i rayinik, xib'an nimalaj
q'ab'arik, xib'an nimaq taq wi'm ri xixwo-
jko'r wi, sib'alaj xiya k'u u wi' ru tijik ri ja'.
Xuquje' xeiq'ijilaj jujun taq tiox ri sib'alaj
tzel keb'elik, ri man taqal tä chiwe chi je'
kib'ano.
4 Ri winaq k'ut ri man e kojoninaq taj,
jun wi käkilo chi ri ix ya man kiriq tä chi
iwib' kuk' chub'anik ri käka'n ri e are' pa
ri itzelalaj ki k'aslemal ri sib'alaj man utz
tä u b'anik. Xa rumal ri' käketzelaj i wäch,
kixkiyoq'o.
5 We winaq ri' käkijach k'u na ki kuenta
chuwäch ri Jun ri käpe na chuq'atik tzij
pa ki wi' ri e k'ask'oj, xuquje' pa ki wi' ri
käminaqib'.
6 Xa rumal wa' xuquje' xtzijox ri Utzalaj
Tzij re ri Evangelio chke ri käminaqib', rech
pune xek'asi waral cho ruwächulew, xq'at
k'u tzij pa ki wi' junam jas ri käb'an chke
konojel ri winaq, ri kanima' k'ut kuriq na ri
qas k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, junam
jas ru k'aslemal ri Dios.
7 Xa jub'iq' kraj chi man kopan ri q'ij ri
kujto'tajik, ri käk'is na ronojel. Mib'an xaq
jas ri kiwaj ix, xane chichomaj b'a' jas ri
kib'ano. Qas chixok il chub'anik orar.
8 Man xuwi tä k'u wa', xane xuquje'
sib'alaj chiwaj iwib' chb'il taq iwib' rumal
chi we je ri' kib'ano, kiwaj iwib', kisachala
na ri i mak chb'il taq iwib' pune sib'alaj k'ia
ri i mak.
9 Utz chib'ana che ki k'ulaxik ri keopan
cho taq iwachoch. K'o b'a' jas mib'ij pa
iwanima' chkij.

10 Chijujunal, jas ru sipam ri Dios chiwe,
chikojo wa' che ki to'ik ri qachalal. Utz
chib'ana chukojik ri jalajoj taq tewchib'al
ru sipam ri Dios chiwe rumal ri nimalaj u
toq'ob'.
11 Jachin ri kätzijonik, chutzijoj jas ri kub'ij
ri Dios pa ru Loq' Pixab' ri Are'. Jachin ri kok
che ki to'ik nik'iaj chik, chub'ana wa' ruk' ri
chuq'ab' ri yo'm che rumal ri Dios. Ronojel
ri kib'ano, chib'ana wa' chuya'ik u q'ij ri
Dios rumal ri Jesucristo. Chnimarisax b'a' u
q'ij ri Are', chk'ol ta b'a' u taqanik amaq'el pa
taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Amén.

Utz qe we käqariq k'äx rumal chi uj kojoninaq che ri Cristo

12 Loq'alaj taq qachalal, mikajmaj iwib'
aretaq käpe ri nimalaj k'äx pi wi' je' ta ne chi
jun wi ri tajin kik'ulmaj.
13 Xane chixkikotoq aretaq kiriq iwe ri
k'äx junam jas ri xuriq ri Cristo. Je ri'
rech sib'alaj kixkikot na aretaq käpe ri Are',
käq'alajin ri je'lalaj u juluwem, känimarisax
k'u na u q'ij.
14 We xa rumal ri Cristo ketzelax na i
wäch, kixyoq'ik, utz k'u iwe ix. Je ri', rumal
chi ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios qajinaq
pi wi'. Qas tzij chi ri Cristo käyoq' kumal ri
winaq, are k'u ri ix xa kiya u q'ij ri Are'.
15 Man utz tä ri' we k'o jun chiwe kuriq
k'äx rumal chi ri are' käkämisanik, rumal
chi kub'an elaq', rumal chi kuxalq'atij ri
pixab', o rumal chi kunim rib' chupam ri
kech nik'iaj winaq chik.
16 We k'u k'o jun kuriq k'äx xa rumal chi
kojoninaq che ri Cristo, käb'ix "Cristiano"
che, mäk'ix ri' ri are', xane chuya u q'ij ri
Dios rumal wa'.
17 Xuriq k'u ri q'ij ri kächapletaj ru q'atik
tzij pa qa wi' uj, qachalal, uj ri' ri uj rech ri
Dios. We k'u ru q'atik tzij kächapletaj nab'e
pa qa wi' uj, ¿jas lo ri käkiriq na ri winaq ri
man keniman tä che ri Utzalaj Tzij ri tzijom
loq rumal ri Dios?
18 We ruk' k'äx ri winaq ri jikom kanima'
cho ri Dios käkiriq ru tob'anik ri Are', ¿jas lo
ri käkiriq na ri winaq ri man kekojon tä che
ri Dios, ri xaq e ajmakib'?
19 We k'u e k'o ri tajin käkiriq k'äx rumal
chi je wa' kraj ri Dios, chkitaqej b'a' u b'anik
ri utzil, xa chkiya k'u na kib' pu q'ab' ri Dios
ri xeb'anowik. Ri Are' k'ut jikom ranima',
qas kub'an na ri kub'ij.

5

Ri apóstol Pedro keupixb'aj ri kojonelab'

1 Keinpixb'aj konojel ri k'amal taq ki b'e ri
qachalal kojonelab' ri ix k'o wi. Ri in xuquje'
in k'amal b'e junam kuk', xuquje' qas xinwil
in ri k'äxk'ol ri xuriq ri Cristo. Ri in, je' jas ri
e are' junam kinriq na we ri u nimarisaxik
u q'ij ri Cristo ri käq'alajinik aretaq käpetik.
2 Cheichajij ri qachalal kojonelab' ri e
yo'm pa i q'ab', junam jas ri kub'an jun utza-
laj ajyuq' che ki chajixik ru chij. Chib'ana
wa' ruk' jun utzalaj iwanima', xa jas ri kraj
ri Dios, man xaq tä rumal chi ix taqom
chub'anik wa'. Man keichajij tä k'u ri e are'
xaq xuwi rech kich'ak puaq, xane chib'ana
wa' rumal chi are ri qas kiwaj kib'ano.
3 Mib'an iwe chke ri keichajij, xa kixtaqan
pa ki wi', xane chikojo i chuq'ab' rech ri i
k'aslemal are jun utzalaj k'utb'al chkiwäch.
4 Je ri', aretaq käpe ri nimalaj Qajyuq',
ri Qajaw Jesús, ri ix kik'am na jun je'lalaj
tojb'al iwe ri man junam tä ruk' ri corona re
u xaq che', re kotz'ij ri xa kächaqi'jik.
5 Xuquje' ri ix, alab'om, chinimaj ri ki
taqanik ri k'amal taq i b'e. Chiyala iwib'
pa taqik chb'il taq iwib' nimalaj iwonojel,
minimarisaj k'u iwib'. Kub'ij k'u ru Loq'
Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri Dios kuk'ulelaj ki wäch ri winaq
ri käka'n nimal,
keuto' k'u ri man käkinimarisaj tä kib'
ruk' ri nimalaj u toq'ob' ri Are',
—kächa ri tz'ib'tal kanoq.

6 Qas china' pa iwanima' chi man nim tä i
b'anik, chiya k'u iwib' pu q'ab' ri qa Dios
ri k'o nimalaj u chuq'ab' rech ri Are' kuni-
marisaj na i q'ij ix aretaq kuriq ri q'ij.
7 Ronojel ri xaq kixok wi il, chiya kan wa' pu
q'ab' ri Dios. Ri Are k'ut kel u k'ux chiwe,
kixuto' k'u na.
8 ¡Chk'ol b'a' i no'j, chixk'ask'atoq! Je'
chib'ana wa' rumal chi ri i k'ulel ri Itzel,
are je' jas jun koj ri kuraq u chi', ri sib'alaj
kätio'nik, ri kutzukuj jachin ri kutijo.
9 ¡Chiq'atej u wäch ri Itzel, qas chixko-
jonoq! Iwetam k'ut chi ri k'äxk'ol ri tajin
kiriq ix, je' xuquje' tajin käkiriq konojel ri
qachalal cho ronojel ruwächulew.
10 Aretaq k'ut i riqom chi kieb' oxib'
q'ij k'äxk'ol, ri Dios ri sib'alaj kutoq'ob'isaj
qa wäch, ri xujusik'ij rech känimarisax qa
q'ij junam ruk' ri Jesucristo, kub'ano chi
kijikib'a na ri iwanima' chrij, kub'an na
tz'aqat chiwe. Kuya na ri i chuq'ab', xuquje'
kub'ano chi qas ko kixjeqi na pa ri i kojonik.
11 Chnimarisax b'a' u q'ij ri Are', chk'ol k'u
u taqanik amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri
kepetik. Amén.

Ri apóstol Pedro kuya rutzil ki wäch ri qachalal

12 Nu tz'ib'am b'i we kieb' oxib' tzij ri'
chiwe ruk' ru tob'anik ri qachalal Silvano,
ri wilom chi qas jikom ri ranima'. Ruk'
k'u we wuj ri' kixinpixb'aj, kinq'alajisaj k'u
chiwäch chi qas tzij ri ix i riqom ri nimalaj u
toq'ob' ri Dios. ¡Chijikib'a b'a' i k'ux chrij wa'!
13 Ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri
tinimit Babilonia, ri e cha'tal rumal ri Dios
junam iwuk' ix, käkiya b'i rutzil i wäch.

Xuquje' ri qachalal Marcos, ri je' ta ne nu
k'ojol, kuya b'i rutzil i wäch.
14 Chitz'umaj iwib' chb'il taq iwib' aretaq
kiyala rutzil i wäch. Je ri' kib'ano chuk'utik
chi qas kiwaj iwib' chb'il taq iwib'.
Chuxlan ta b'a' ri iwanima' nimalaj
iwonojel ri ix, ix rech ri Jesucristo. Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PEDRO

Ri apóstol Pedro kuchap u tz'ib'axik ri ukab' u carta chke ri qachalal kojonelab'

1 In wa', ri Simón Pedro, in patänil re ri
Jesucristo, xuquje' in apóstol, jun chke ru
taqo'n ri Are'. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri'
chiwe ix iwonojel ri i riqom ri kojonik ri
sib'alaj loq' na ri qa riqom uj. Je ri', rumal
chi ri qa Dios Jesucristo ri To'l Qe are jikom
ranima' quk'.
2 Are ta b'a' ri Dios sib'alaj kutoq'ob'isaj
i wäch, xuquje' kub'an ta na chi sib'alaj
kuxlan ri iwanima' rumal chi iwetam u
wäch ri Dios, iwetam k'u u wäch ri Qajaw
Jesús.

Waral käqil wi ri rajwaxik pa ru k'aslemal ri kojonel

3 Ri Dios ruk' ri nimalaj u chuq'ab' u sipam
chqe ronojel ri rajwaxik pa ri qa k'aslemal,
xuquje' ri rajwaxik chqe rech kujkowinik
käqataqej u patänixik ri Are'. Je ri' xub'ano
aretaq xuya chqe chi qas käqetamaj u wäch ri
Jesús. Are ri Are' ri xujusik'ij rech k'o jub'iq'
qe ri qas rutzil ri Are', xuquje' ri nimalaj u
q'ij ri Are'.
4 Ruk' ronojel wa' we ri' u yo'm chqe chi
käqariq na konojel ri nimaq taq u tewchib'al
ri sib'alaj loq' na ri xuchi'j kanoq, rech
ri uj kujkowinik kujel chupam ri itzelalaj
k'aslemal ajuwächulew ri xa kusachisaj u
wäch ronojel. Are k'äx na wa' we k'aslemal
ri' rumal ri itzel taq ki rayib'al ri winaq. Je
ri' xub'an chqe rech kuya' käqariq qe ri qas
k'aslemal ri k'o ruk' ri Dios.
5 Rumal wa' rajwaxik chi ri ix kikoj i
chuq'ab' rech man xuwi tä kixkojonik, xane
xuquje' kib'an ri qas utzil pa ri i k'aslemal.
Ruk' ri qas utzil ri kib'ano rajwaxik xuquje'
chi käk'oji na ri utzalaj iwetamb'al.
6 Ruk' ri utzalaj iwetamb'al rajwaxik
xuquje' chi kiwilo chi man kib'an tä xaq
xuwi jas ri kiwaj ix chiwe chb'il taq iwib'.
Rajwaxik xuquje' chi kichajij paciencia
chuch'ijik ronojel ri käpe pi wi'. Ruk'
we paciencia ri' rajwaxik xuquje' chi qas
kixpatänin che ri Dios.
7 Man ruk' tä k'u ri' chi kixpatänin che ri
Dios, xane rajwaxik xuquje' chi kiwaj iwib'
nimalaj iwonojel ri ix ri iwachalal iwib' ru-
mal ri Cristo. Man ruk' tä k'u wa' chi kiwaj
iwib', xane rajwaxik xuquje' chi loq' kiwil
konojel winaq.
8 We k'u kikoj i chuq'ab' rech k'o ronojel
wa' pa ri i k'aslemal amaq'el ronojel q'ij, qas
k'o u patän ri' ri i k'aslemal, man xaq tä k'u
loq' ri' iwetam u wäch ri Qajaw Jesucristo.
9 Apachin k'u ri man k'o tä ronojel wa'
pa ru k'aslemal, je' ta ne moy ri are', man
käkowin tä k'ut käka'yik. Sachinaq chik pa u
jolom chi ch'ajtajinaq chi ri ranima' che taq
ru mak ri xub'an kan pa ru k'aslemal ojer.
10 Rumal ri', qachalal, chikojo na i
chuq'ab' pa ronojel rech qas iwetam chi ix
jun kuk' ri e cha'tal rumal ri Dios, ri e sik'im
rumal ri Are' rech kek'oji ruk'. We je' kib'an
wa', man kixtzaq tä chik pa mak.
11 Je ri' qas käya'taj na chiwe chi kixopan
na ruk' ri Qajaw Jesucristo ri To'l Qe rech
kätaqan ri Are' pi wi'. Aretaq kuchap
taqanik ri Qajaw Jesús, man k'o tä u k'isik
wa' we taqanik ri'.
12 Rumal k'u ri' kintaqej na u na'taxik
chiwe ronojel wa', ri ya nu b'im chik, pune
ta ne ri ix iwetam chi wa', qas k'u tajin
kitaqej ri qas tzij ri k'utum chiwäch.
13 Ri in kinchomaj chi taqal chwe chi kin-
walijisaj ri iwanima' ruk' we pixb'enik ri' ri
kinna'taj chiwe chuweq käb'ij ri in k'asal na.
14 Wetam k'ut chi xa jub'iq' kraj chi
kinkämik, je' jas ri k'utum chnuwäch rumal
ri Qajaw Jesucristo.
15 Sib'alaj k'ut kinkoj na nu chuq'ab' rech
aretaq in käminaq chik, k'o ri käk'oji na kan
iwuk' ri käna'tan na chiwe ronojel wa' we
tzij ri'.

Waral käqil wi chi e k'o ri xeilow ri Cristo k'aslik, chi qas nim u q'ij

16 Man xaq tä k'u molom taq tzij re
sub'unik ri pa ki jolom winaq kepe wi ri qa
tzijom chiwe chuk'utik chi qas tzij käpe chi
na jumul ri Qajaw Jesucristo ruk' nimalaj u
chuq'ab'. ¡Are ri uj, uj ri' ri xujilowik! Are
ruk' ri qa waq'äch uj ri xqil ri Qajaw Jesús
chi sib'alaj je'l ri Are', sib'alaj nim u q'ij.
17 Ri uj, uj k'o jela' ruk' ri Are' aretaq xn-
imarisax u q'ij rumal ri Dios qa Tat, aretaq
ri Dios xuya u q'ij, xch'aw loq chikaj, xub'ij:
"¡Are loq'alaj nu K'ojol wa'! Sib'alaj käkikot
ri wanima' rumal," —xcha ri Jun ri sib'alaj
nim u q'ij.
18 Ri uj, uj ri' qas xqata ri Jun ri xch'aw
loq chikaj aretaq junam uj k'o ruk' ri Qajaw
Jesús puwi' ri loq'alaj juyub'.
19 Xuquje' ri ki tzij ri q'alajisal taq re ru
Loq' Pixab' ri Dios ri xkitz'ib'aj kan ojer k'o
kan quk' uj. We tzij ri' man käk'extaj taj.
Sib'alaj utz we kixok il chutatab'exik we tzij
ri', rumal chi are je' jas jun chäj, jun can-
dela ri kätununik, ri käjuluw jawije' ri sib'alaj
q'equm wi k'ä käsaqir na, kel k'u na loq ri
nimalaj ch'imil re ri u saqirib'al ri kätunun
na chiwäch. Ri u q'alajisaxik ri Qajaw Jesús
pa ri iwanima' are je' jas ri kub'an ri nimalaj
ch'imil ri'.
20 Rajwaxik k'ut kiwetamaj chi man k'o
tä jun tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios ri

Tz'ib'talik ri käkowin jun winaq xaq pa re wi
kuq'alajisaj ri kel kub'ij.
21 Je ri', rumal chi ri xeq'alajisan ru Loq'
Pixab' ri Dios ojer man xkib'ij taj xaq jas ri
xkaj ri e are'. Xane ri Dios xyo'w ri tzij, ri
chomanik chke rumal rech chi xkijach kib'
pu q'ab' ri Are'. Are k'u ri Loq'alaj Espíritu
xtaqan pa kanima', xuk'am ki b'e.

2

Waral käqil wi chi e k'o winaq ri käkik'ut ri man qas tzij taj

1 Xek'oji k'u b'anal taq tzij chkixol ri
winaq aj Israel ojer ri xkib'ij chi qas e
q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.
Xuquje' kek'oji na winaq ri e b'anal taq tzij
chixol ix ri käkik'ut na ri man qas tzij taj. Ri
e are' chk'uyal kekitijoj na ri winaq che ri
xaq ki chomanik ri e are' ri man qas tzij taj.
Xa k'u käsachisax ki wäch ri winaq rumal wa'
we tijonik ri'. Je ri', rumal chi ri e are' man
kekojon tä che ri Qajaw Jesús ri xkäm cho ri
cruz che ki to'ik. Rumal wa' xaq te'talik käpe
na k'äx pa ki wi', käsach k'u na ki wäch.
2 Pune ta ne je ri', e k'ia ri käkitaqej u b'anik
ri käka'n ri e are' pa ri itzelalaj ki k'aslemal ri
sib'alaj man utz tä u b'anik. Rumal k'u kech
ri e are' ri winaq käkib'ij na ri äwas u b'ixik
chrij ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ri qas b'e
ri kopan ruk' ri Dios.
3 Xa rumal ru rayixik k'ia u wäch jastaq,
ri b'anal taq tzij ri' kixkisub' na ruk' tijonik
ri man qas tzij taj che resaxik ri k'o iwuk'.
Qas ya'talik chi käsach na ki wäch we winaq
ri' ri ojer k'ut q'atom loq tzij pa ki wi' chi
käk'äjisax na ki wäch.
4 Ri Dios man xusach tä ki mak ri ángeles
ri xemakunik, xane xeuk'iäq b'i pa ri jul jaw-
ije' käk'äjisax wi ki wäch. Chila' k'ut e tz'aptal
wi kämik pa ri q'equm. Sib'alaj utz u b'anom
che kichapik, k'ä kopan na ri nimalaj q'ij
aretaq käq'at na tzij pa ki wi'.
5 Ri Dios man xusach tä ki mak ri winaq
ri xek'oji kan ojer cho we uwächulew, xane
xutaq loq ri nimalaj q'eqal jäb' pa ki wi'
ri b'anal taq etzelal ri'. Xuwi xuto' kan ri
qa mam Noé ri xutzijoj chi rajwaxik chi ri
winaq käka'n jikom che ri ki k'aslemal cho ri
Dios. Xuwi ri are' rachi'l wuqub' winaq chik
xeto' rumal ri Dios rech man kekäm taj.
6 Ri Dios xuquje' xuq'at tzij chi käk'äjisax
ki wäch ri winaq ri e k'o pa taq ri tinimit
Sodoma, ri tinimit Gomorra.* Xusach ki
wäch we tinimit ri' ruk' ri q'aq' k'ä xechajir
na. Wa' we xb'antajik ri' are jun k'utb'al
chkiwäch konojel ri itzel taq winaq ri k'ä te'
xepetik, xuquje' chkiwäch ri kek'oji na chi
qas tzij käpe na ri q'ij aretaq käq'at na tzij pa
ki wi'.
7 Xuto' k'u kan ri qa mam Lot, jun utzalaj
tata' wa' ri sib'alaj xb'isonik rumal ri tajin
käka'n ri itzel taq winaq pa ri itzelalaj ki
k'aslemal.
8 We utzalaj tata' ri' ri xk'oji chkixol ri
itzelalaj taq winaq sib'alaj xb'isonik. Rono-
jel q'ij k'ut xuna' k'äx pa ri ranima' rumal
ri etzelal ri xuto, ri xuquje' xrilo chi tajin
käka'n ri winaq.
9 Ri Qajaw Dios retam jas kub'an che ki
to'ik ri winaq ri ki jachom kib' pu q'ab' ri
Are'. Keuto' cho ri k'äx ri käkiriq na pa ri
ki k'aslemal, xuquje' aretaq ketaqchi'x che
mak. Are k'u ri itzel taq winaq xa e u k'olom
apanoq, kuk'äjisaj k'u na ki wäch pa ri q'ij ri
käpe na aretaq käq'at tzij pa ki wi'.
10 Ri Dios sib'alaj kuk'äjisaj k'u na ki wäch
ri winaq ri xa käkitaqej u b'anik ri ki rayib'al
ri sib'alaj man utz taj, ri xa käketz'b'ej u wäch
ri Are', käketzelaj k'u u wäch ru Pixab'. We
winaq ri' man käkixej tä kib' cho ri Dios.
Man keniman taj, xane xa käkinimarisaj kib'.
Man käkixej tä k'u kib' chub'ixik ri äwas u
b'ixik chkij ri qas nimaq ki q'ij ri k'o taqanik
pa ki q'ab'.
11 Ri ángeles ri k'o na ki chuq'ab' chkiwäch
we itzel taq winaq ri', ri xuquje' k'o taqanik
pa ki q'ab', man k'o tä ne jun chke ri e are' ri
käkikoch'o käkib'ij k'äx taq tzij cho ri Qajaw
Dios chkij ri nimaq ki q'ij chuq'atik tzij pa ki
wi' chi käk'äjisax na ki wäch.
12 Are k'u we achijab' ri' käkib'ij tzij ri äwas
u b'ixik chrij ri man käkich'ob' taj. E je' ta
ne awaj aj pa taq juyub', rumal chi man
k'o tä ki chomab'al. Chapik kij we awaj ri',
kämisaxik kij, are k'u wa' ki patän e k'olik. Je'
k'u u sachik na ki wäch we itzel taq winaq ri'
junam jas ri awaj.
13 Käkiriq na k'äx, tojb'al re ri k'äx ri ki
b'anom chke nik'iaj winaq chik. Kekikot ri
e are' aretaq kekowinik käka'n ri itzelalaj
taq ki rayib'al chkiwäch konojel winaq. We
winaq ri' xaq e esal taq k'ixb'al chixol pa
taq ri i nimaq'ij aretaq kewi' iwuk' rumal
ri käka'no ri käqaj chkiwäch. Kekikot k'u
na chub'anik ri itzel taq ki rayib'al ri xa
kesub'taj ri winaq rumal.
14 Amaq'el aretaq käkil jun ixoq, käkirayij
u wäch. Man kekos tä chub'anik ri mak.
Kekisub' ri winaq ri man qas tä ki jikib'am
ri kanima' chrij ri Dios, xuquje' k'amaninaq
chke ru rayixik k'ia u wäch jastaq. E winaq
wa' ri q'atom tzij pa ki wi' rumal ri Dios chi
käk'äjisax na ki wäch.
15 E sachinaq rumal chi ki yo'm kan ri qas
b'e ri jikom. Xuquje', xaq rech käkiriq puaq,
käka'n ri etzelal je' jas ri xub'an ri tat Balaam
ru k'ojol ri tat Beor ojer.
16 Jun burro k'ut ri man käch'aw taj xyajow
ri tat Balaam rumal ri mak ri tajin kub'ano.

* **2:6** Chawila' ri Sodoma y ri Gomorra pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

Xch'aw k'u ri burro jas ri käch'aw jun winaq, xuq'atej u wäch ri konil ri kraj kub'an ri tat Balaam ri je' ta ne ch'ujarinaq chik.

17 We achijab' ri' e junam ruk' jun k'ua' ri ya chaqi'j chik, man k'o tä joron chupam, xuquje' e junam kuk' ri sutz' ri kek'am b'i jawije' chi' rumal ri kiäqiq'. Q'atom k'u tzij pa ki wi' rumal ri Dios chi keb'e' na pa ri qas q'equm ri man kok tä wi jub'iq' ri saqil, jawije' ri man k'o tä chi kelik wi loq.

18 Je ri', rumal chi ruk' nimal käkib'ij taq tzij ri man k'o tä ki patän. Ruk' ru b'anik ri itzel taq ki rayinik, ri etzelal ri käka'n pa ri ki k'aslemal, käkikoj ki k'ux ri winaq. Kekisub' na ri winaq ri qas ki tasom chi kib' chkij ri nik'iaj winaq ri e sachinaq.

19 Käkib'ij chke ri winaq chi kuya' käka'n xa jas ri käkaj käka'no, man rajwaxik tä k'ut keniman chik che ri Pixab'. Je' käkib'ij pune ta ne ri e are' tajin keniman chke ri itzel taq ki rayinik ri kätaqan pa kanima'. Ri e are' k'ut, je' ta ne e kojom che patäninelab'. Apachike ri ch'akaninaq puwi' jun winaq, wa' we winaq ri' are patänil re ri ch'akaninaq puwi'.

20 Ri winaq ri xkito' kib', ri ya e elinaq chik chupam ri etzelal re ri uwächulew rumal ri retamaxik u wäch ri Qajaw Jesucristo ri To'l Qe, ri xketamaj u wäch pa kanima', te k'u ri' ketzelej chi chupam ri etzelal, kech'aktaj k'u rumal, ri k'isb'al re ri ki k'aslemal we winaq ri' sib'alaj k'äx na chuwäch ri nab'e.

21 Are k'u utz na chke we ta mat xketamaj jas ri qas u b'eyal ri käjikomataj ri kanima' ri winaq cho ri Dios chuwäch ri ka'nom ri e are' kämik. Are la' chi xketamaj ri qas b'e, te k'u ri' xetzelej chi jumul chkij. Xkitas k'u kib' chrij ri Loq'alaj Tzij, ru Loq' Pixab' ri Dios ri yo'm chke.

22 Je' xb'antaj pa ri ki k'aslemal ri qas tzij ri käb'ixik: "Ri tz'i' kätzelej chutijik ri kuxab'aj. Are k'u ri aq ri ch'ajtajinaq chik, kuwolqotij rib' jumul chik pa ri xoq'ol," —kächa ri'.

3

Waral käqil wi chi qas tzij käpe chi na jumul ri Qajaw Jesús

1 Loq'alaj taq qachalal, are wa' we wuj ri' ri ukab' wuj ri nu tz'ib'am b'i chiwe. Pa taq ri kieb' wuj ri' nu tijom nu chuq'ab' chub'anik chi qas utz kixchomanik. Rumal ri' kixinpixb'aj, kintaqej k'u u na'taxik chiwe ronojel ri ya nu b'im chik.

2 Chna'taj ri tzij chiwe ri b'im kan ojer kumal ri loq'alaj taq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' ru taqanik ri Qajaw Jesús ri To'l Qe ri k'utum kan chiwäch qumal uj, ri uj apóstoles ru taqo'n ri Are'.

3 Nab'e k'ut qas rajwaxik chiwetamaj chi pa ri k'isb'al taq q'ij kepe na winaq ri xa käkitze'j ki wäch konojel ri keq'ijilan che ri Dios, xuquje' ronojel ri qas utz, ri qas loq' cho ri Dios. We winaq ri' are xa käkitaqej na u b'anik ri itzel taq ki rayib'al.

4 Käkitze'j na i wäch, käkita' na chiwe, käkib'ij: "¿A mat xub'ij kan ri Cristo chi käpetik? We je ri', ¿jawije' chi' k'o wi ri Are' kämik?" —kecha na. "Ri qa nan tat ojer e käminaq chi ri'. Ronojel k'u ri k'olik are xaq je wi petinaq loq tzaretaq ri xb'an u b'anik ruwächulew," —kecha na ri e are'.

5 Qas tzij chi ri e are' xa man käkaj taj käketamaj chi ojer ri' xb'antaj ri kaj xuquje' ri ulew rumal ru taqanik ri Dios. K'o ri chaqi'j ulew ri xel loq pa ri ja', xuquje' k'o ri ulew ri xkanaj kan pa ri ja'.

6 Xuquje' are rumal ri ja' re ri q'eqal jäb' chi xsach ki wäch ri winaq ojer cho ruwächulew.

7 Are k'u ri kaj xuquje' ri ulew ri e k'o kämik, are rumal ru taqanik ri Dios e k'olom wa' rech xa keporoxik. Keporox k'u na rumal ri q'aq' pa ri q'ij ri käq'at na tzij rumal ri Dios, aretaq käsachisax na ki wäch ri itzel taq winaq ri man kekojon tä che ri Dios.

8 Man xuwi tä k'u wa', loq'alaj taq qachalal, xane rajwaxik chi man käsach tä pi jolom chi chuwäch ri Dios ri jun q'ij are junam jas ri jun mil junab', ri jun mil junab' k'ut are junam jas ri jun q'ij chuwäch ri Are'.

9 Ri Dios man xa tä käb'eytaj chub'anik ri kuchi'j, je' jas ri käkichomaj jujun winaq, xane xa u chajim paciencia quk' uj nimalaj qonojel. Man kraj tä ri Are' chi k'o jun käsach u wäch, xane are kraj chi konojel käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ri ki chomanik.

10 Man k'o tä k'u jun retam ri qas q'ij ri käpe na ri Qajaw Jesús, xane je' käk'ulmataj na wa' jas ri kub'an jun elaq'om kok pa jun ja chaq'ab', ri man kuna' tä jun. Pa ri q'ij ri' käsach u wäch ri kaj, käjinin k'u na jas ru jininem jun nimalaj käb'raqan käpetik. Ronojel k'u ri k'o chikaj, ri q'ij, ri ik', ri ch'imil, ronojel ri k'olik keporox na, käsach k'u ki wäch rumal ri q'aq'. Ruwächulew, xuquje' ronojel ri k'o cho ruwächulew keporox na, käsach k'u na ki wäch.

11 We k'u ronojel ri k'olik je' u sachik u wäch wa' käb'an na, ¡sib'alaj b'a' rajwaxik chi kijach iwib' pu q'ab' ri Dios, kitas iwib' chrij ronojel etzelal, kipatänij k'u ri Dios pa ri i k'aslemal kämik!

12 Chixok b'a' il che reyexik ru q'ij ri Dios,* chib'ana k'u ri kixkowin che chub'anik chi käpe chanim. Pa ri q'ij ri' käporox na ri kaj, käsach k'u na u wäch wa' rumal ri q'aq'. Ronojel ri k'o chila' cho ri kaj kenikow na ri', keja'r k'u na wa'.

* **3:12** "Ru q'ij ri Dios": Are ri q'ij ri käb'an na ri k'isb'al q'atanik pa ki wi' ri winaq rumal ri Dios.

13 Are k'u ri uj, ri uj qeye'm rilik ri k'ak'
kaj, ri k'ak' uwächulew jas ru b'im kan ri Dios
chqe. Chila' k'ut käk'oji wi na xaq xuwi ri
utzil, ri jikomal.
14 Je k'u ri', loq'alaj taq qachalal, ri ix ri
tajin kiweyej chi ronojel wa' käb'antaj na,
chikojo b'a' i chuq'ab' rech k'o utzil chixol ix
ruk' ri Dios, ch'ajch'oj ri iwanima', man k'o
tä k'u i mak cho ri Dios aretaq kopan ri q'ij.
15 Chich'ob'o b'a' chi ri Dios u chajim pa-
ciencia quk' xa rumal chi kraj chi qonojel
käqariq na ru tob'anik ri Are'. Je' xuquje'
ri loq'alaj qachalal Pablo u tz'ib'am b'i wa'
chiwe ruk' ri no'j ri yo'm che rumal ri Dios.
16 Pa konojel taq ri wuj ri u tz'ib'am are tz-
ijoninaq chrij ronojel wa' ri nu b'im chiwe.
Qas tzij chi e k'o jujun chke ru tzij ri k'äx
ki ch'ob'ik. Are k'u ri winaq ri man k'o tä
ketam, xuquje' ri kojonelab' ri xa kieb' kan-
ima' kekojonik, e are' käkijechb'a' ri käkib'ij
we wuj ri', junam jas ri käka'n che ri nik'iaj
chik re ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik.
Aretaq je' käka'n wa', xa k'äx tajin käkik'am
loq pa ki wi', käsach k'u na ki wäch.
17 Are k'u ri ix, loq'alaj taq qachalal, rumal
chi iwetam chi ronojel wa', chichajij b'a'
iwib'. Mixch'aktaj ne rumal ri ki sub'unik
ri b'anal taq etzelal, miya k'u kan ri qas tzij
ri i taqem, ri ix kojoninaq wi, je' ta ne chi
kixtzaq b'i pa jun siwan.
18 Xane are qas chiwetamaj na u wäch ri
Qajaw Jesucristo, ri To'l Qe, käk'oji k'u na i
chuq'ab' rumal ri nimalaj u toq'ob' ru yo'm
chiwe. ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Are' kämik
xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na, ri
man k'o tä ki k'isik! Amén.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUAN

Ri apóstol Juan käch'aw chrij ri Jun ri käkowin chuya'ik ri qas k'aslemal

1 Käqatz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe chrij ri Jun* ri käyo'w ri Tzij ri käkowin chuya'ik ri qas k'aslemal. Ri Are' ya k'o chik aretaq mäjoq käb'an ri kajulew. Qa tatab'em ri xub'ij, qilom k'u ri Are' chwinaqil. Qas qa ka'yem ri Are', qas k'u qa chapom ruk' ri qa q'ab'.

2 Ri uj qilom ri Jun ri käyo'w wa' we k'aslemal ri'. Ri Are' xuk'ut rib' chqaxol. Qa q'alajisam k'u wa', xuquje' qa tzijom wa' chiwe chi ruk' Are' k'o wi we k'aslemal ri' ri man k'o tä u k'isik. Ri käyo'w we k'aslemal ri', ruk' ri qa Tat k'o wi ri Are' nab'e, xuluk'utu k'u rib' chqawäch uj.

3 Käqatzijoj k'u chiwe jachike ri qilom, jachike ri qa tom, rech ri ix xa ix jun chik quk' uj, je' jas ri uj qas tzij xa uj jun ruk' ri Dios qa Tat, xuquje' ruk' ri Jesucristo ru K'ojol.

4 Käqatz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' chiwe rech qas käkikot ri iwanima'.

Ri Dios are käyo'w ri qas saqil

5 Are wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuk'ut ri Jesucristo chqawäch, ri käqatzijoj uj chiwe ix: Je' jas ri q'ij kuya saqil pa qa wi', je ri' ri Dios kuya ri saqil re ri Qas Tzij pa qanima'. Ruk' Are' man k'o tä jub'iq' ri q'equm ri kub'ano chi käsach ri winaq.

6 Rumal ri' we käqab'ij chi xa uj jun ruk' ri Dios, te k'u ri' jun wi ri qa chomab'al je' ta ne chi uj sachinaq pa ri q'equm, xaq uj b'anal taq tzij ri', man käqa'n tä ri' jas ri käqab'ij.

7 We q'alaj pa ri qa k'aslemal chi kujb'in pa ri saqil, je' jas ri Dios k'o pa ri saqil, xa uj jun ri' nimalaj qonojel ri käqanimaj ri Qas Tzij. Are k'u ru kik'el ri Jesucristo ru K'ojol ri Dios kuch'aj ri qanima', käresaj ronojel ri qa mak.

8 We käqab'ij chi man k'o tä qa mak, xa käqasub' qib' ri', man qas tzij tä ri' chi uj kojonelab'.

9 We k'u käqab'ij cho ri Dios chi ri uj, uj ajmakib', xuquje' käqab'ij jas u wäch mak qa'nom, kuya' käqakojo chi qas jikom ri kub'an na ri Dios quk'. Kusach k'u ri qa mak, kuch'aj ri qanima', käresaj ronojel u wäch etzelal pa ri qa k'aslemal.

10 We k'u käqab'ij chi man k'o tä mak qa'nom, käqa'n ri' chi ri Dios xaq Are jun b'anal tzij, man qas qa kojom tä ri' ru Loq' Pixab' ri Are'.

2

Ri Cristo are käch'aw pa qa wi' ruk' ri Dios

1 Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, kintz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' chiwe che i pixb'exik rech man kixmakun taj. We k'u k'o jun chiwe ri kämakunik, k'o Jun ri käch'aw pa qa wi' ruk' ri Dios qa Tat. Are ri Jesucristo, ri jikom ranima' pa ronojel.

2 Ri Jesucristo are ri xkämisax rumal qech rech käsachtaj ri qa mak, man xuwi tä k'u ri qa mak uj, xane xuquje' ri ki mak konojel ri winaq cho ruwächulew.

3 Q'alaj ri' chi qas tzij qetam u wäch ri Dios, we käqanimaj ru Pixab' ri Are'.

4 We k'u ne k'o jun kub'ij: "Qas wetam u wäch ri Dios," —kächa ri', man kunimaj tä k'u ru Pixab', are b'anal tzij wa', man k'o tä k'u ri qas tzij pa ranima'.

5 Jachin k'u ri kunimaj ru Pixab', tzij ri' chi qas kraj ri Dios. Xaq je ri' kujkowinik käqetamaj na chi xa uj jun ruk' ri Are'.

6 Jachin ri kub'ij chi xa jun ri are' ruk' ri Dios, rajwaxik ri' chi je' ru k'aslemal jas ru k'aslemal ri Jesucristo.

Ri k'ak' taqanik ri u yo'm kan ri Cristo

7 Qachalal, man k'ak' tä wa' we taqanik ri' ri tajin kintz'ib'aj b'i chiwe, xane are wa' ri xyi' chiwe petinaq loq. We ojer taqanik ri' tzare wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri ya i tom chik.

8 Pune i tom chi wa' ri kintz'ib'aj b'i chiwe, are je' ta ne k'ak' wa' we Pixab' ri' rumal chi qas b'antajinaq wa' pa ru k'aslemal ri Cristo, xuquje' pa ri i k'aslemal ix. Tajin kok'ow ri q'equm ri kub'ano chi käsach ri winaq. Je' ta ne chi xsaqirik, käq'alajin chi loq ri saqil re ri qas tzij.

9 Jachin ri kub'ij chi käb'in pa ri saqil re ri qas tzij, käretzelaj k'u u wäch ri rachalal, k'ä sachinaq wa' we winaq ri' je' ta ne chi käb'in pa ri q'equm.

10 Ri winaq ri kraj ri rachalal k'o ri' pa ri saqil re ri qas tzij. Man k'o tä k'u jas k'o pa ranima' ri käkowin chub'anik chi jun chik kätzaq pa ri mak.

11 Are k'u ri jun ri käretzelaj u wäch ri rachalal je' ta ne chi k'o ri' pa ri q'equm, xuquje' pa ri q'equm käb'in wi. Man kuch'ob' tä ri' jawije' ke' wi rumal chi man käril tä ru b'e rumal ri q'equm.

12 Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe rumal chi ri Dios u sachom ri i mak rumal ri Jesucristo.

13 Nan tat, kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe rumal chi qas iwetam u wäch ri Cristo. Are ri Jun ri k'olinaq loq tzaretaq xchaptaj loq ronojel. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, ri k'ä ix ak'al na rumal chi ix ch'akaninaq pa ri ch'oj chrij ri Itzel.

* **1:1** Ri Jun ri kub'ij waral Are ri Jesucristo.

Nu tz'ib'am b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, ri
ix je' ta ne alaj taq walk'ual, rumal chi qas
iwetam u wäch ri qa Tat ri k'o chila' chikaj.
14 Nan tat, ri ya k'o chi i junab', nu tz'ib'am
b'i wa' we wuj ri' chiwe rumal chi qas iwe-
tamam u wäch ri Cristo. Are wa' ri Jun ri
k'olinaq loq tzaretaq xchaptaj loq ronojel.
Nu tz'ib'am wa' we wuj ri' chiwe ix, ri k'ä
ix ak'al na, rumal chi k'o i chuq'ab' ri kuya
ri Dios, i kojom k'u ru Tzij ri Are' pa ri
iwanima', xuquje' rumal chi ix ch'akaninaq
pa ri ch'oj chrij ri Itzel.
15 Me' iwanima' ruk' ruwächulew, kuk' ri
jastaq ri e k'o cho ruwächulew. Jachin ri ke'
ranima' ruk' ruwächulew, man qas kraj tä ri'
ri Dios qa Tat.
16 Ronojel k'u ri xaq ajuwächulew man
ruk' tä ri Dios qa Tat käpe wi, xane xaq
ajwaral wa'. Ri itzel taq u rayinik jun winaq,
ri ki rayixik k'ia ki wäch jastaq ri utz käril wi
jun, xuquje' ru b'anik nimal kuk' ri jastaq
ajuwächulew, ronojel wa' xaq ajuwächulew
wa'. Man ruk' tä ri Dios käpe wi.
17 Ri uwächulew xa tajin käsach u wäch wa',
xuquje' konojel ri jastaq ri utz käkil wi ri
winaq. Jachin k'u ri kub'an ru rayib'al ri
Dios, ri are' k'o na u k'aslemal ri man k'o tä
u k'isik.

Kepe na winaq ri käka'n ki k'ulel che ri Cristo

18 Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, uj
k'o chik pa ri k'isb'al taq q'ij. Ri ix i tom chi
käpe na jun ri kub'an u k'ulel che ri Cristo.
Kämik k'ut ki k'utum chi kib' k'ia ri käka'n ki
k'ulel che ri Cristo, rumal k'u ri' qetam chi
uj k'o chik pa ri k'isb'al taq q'ij.
19 We winaq ri' quk' uj xeb'el wi b'ik, man
qas ajquk' tä k'u wa'. We ta qas tzij e ajquk'
mat xeb'el b'i ri' chqaxol. Xeb'el k'u b'ik
rech qas käq'alajinik chi man jun tä chke are
ajquk'.
20 Ri ix k'ut, ri Cristo u yo'm ri Loq'alaj
Espíritu pa ri iwanima'. Rumal k'u wa'
iwonojel ri ix kich'ob'o jachike ri qas tzij.
21 Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ru-
mal chi iwetam ri qas tzij ri kub'ij ru Tzij ri
Dios, man rumal tä chi mat iwetam, xane
rumal chi iwetam chi man käriqtaj tä jun
b'anal tzij ri kub'ij ri qas tzij.
22 ¿Jachin k'u ri b'anal tzij? Are ri' ri kub'ij
chi ri Jesús man are tä ri Cristo, ri To'l Qe.
Are wa' ri kub'an u k'ulel che ri Cristo. Man
käkojon tä che ri Dios qa Tat, man käkojon tä
k'u che ri Cristo ru K'ojol.
23 Jachin ri man käkojon tä che ru K'ojol ri
Dios, man käkojon tä ri' che ri qa Tat. Jachin
k'u ri kuq'alajisaj rib' chi kojoninaq che ru
K'ojol ri Dios, kojoninaq ri' che ri qa Tat Dios
xuquje'.
24 Chik'olo b'a' ix pa ri iwanima' ri Tzij ri
i tom petinaq loq. We ri Tzij ri' ri i tom
petinaq loq käk'oji kan pa ri iwanima', qas
kixkanaj na kan xa jun ruk' ri Dios qa Tat
xuquje' ruk' ru K'ojol.
25 Ri xuchi'j ri Cristo chi kuya chqe, are ri
k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.
26 Tajin kintz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' chiwe
chkij ri winaq ri käkaj kixkisub'u.
27 Ri ix k'ut pa ri iwanima' k'o wi ri
Loq'alaj Espíritu ri xuya ri Jesucristo chiwe.
Je ri' man rajwaxik taj chi k'o jun chik ri
kuk'ut wa' we tzij ri' chiwäch, rumal chi
tzare ri Loq'alaj Espíritu kuk'ut na ronojel
chiwäch. Ri tijonik ri kuya ri Are' chiwe
tzare qas tzij rumal chi ri Loq'alaj Espíritu
man käkowin taj kub'an tzij. Chitaqej b'a' u
b'anik jas ri i b'anom ix, ri xa ix jun ruk' ri
Cristo. Are wa' ri tijonik ru yo'm ri Loq'alaj
Espíritu chiwe.
28 Je k'u ri', ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq
walk'ual, chitaqej u b'anik jas ri i b'anom
ix, xa ix jun ruk' ri Cristo, rech käku'b'i i
k'ux chrij ri Are', man kixk'ix tä k'u chuwäch
aretaq käpetik.
29 Ri ix iwetam chi ri Jesucristo jikom ran-
ima'. We je ri' xuquje' iwetam ri' chi jachin
ri kub'an ri qas utz, jikom k'u ri ranima', are
ri' ralk'ual ri Dios.

3

Waral käqil wi ri käretamaj jun we qas ralk'ual ri Dios

1 ¡Chiwilampe'! Ri Dios qa Tat sib'alaj kujraj
je ri' chi u yo'm chqe chi käb'ix ralk'ual ri
Dios chqe. Are k'u qas tzij wa'. Rumal ri' ri
winaq ajuwächulew man käkich'ob' taj jas qa
b'anik rumal chi man qas ketam tä u wäch
ri Dios.
2 Loq'alaj taq qachalal, ya uj ralk'ual
ri Dios, mäja' k'u q'alaj jas ri kujel na.
Qetam k'ut chi aretaq käpe ri Jesucristo,
kuq'alajisaj k'u rib' chqawäch, kujjuna-
mataj na ruk' ri Are' rumal chi käqil na u
wäch ri Jesús jas ri qas u b'anik.
3 Jachin k'u ri ku'l u k'ux chrij ri Cristo chi
je wa' kel na aretaq käpe ri Are', kub'an na
ch'ajch'oj che ri ranima', je' jas ri Jesucristo
qas ch'ajch'oj ranima' ri Are'.
4 Jachin k'u ri kämakunik, man käniman tä
ri' che ru Loq' Pixab' ri Dios, are ajchaq'
mak ri' rumal chi ri mak are ru xalq'atixik
ri Pixab'.
5 Ri ix iwetam chi ri Jesucristo xpe waral
cho we uwächulew che resaxik ri qa mak. Ri
Are' k'ut, man k'o tä jub'iq' u mak.
6 Apachin k'u ri xa jun ruk' ri Cristo, man
kutaqej tä makunik ri'. Apachin jun ri ku-
taqej makunik, man kojoninaq tä ri' che ri
Cristo, man qas retam tä u wäch ri Are'.
7 ¡Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual,
chiwila' chi k'o jun mixsub'uwik! Jachin
k'u ri kub'an ri qas jikom, ri qas utz pa ru

k'aslemal, qas jikom ranima' ri winaq ri', je' jas ri Cristo, are jikom ranima' ri Are'.
8 Jachin k'u ri kutaqej kämakunik, ralk'ual ri Itzel wa'. Makuninaq k'u ri Itzel petinaq loq. Xa k'u rumal wa' xpe ri Cristo ru K'ojol ri Dios cho we uwächulew chusachik u wäch ru b'anom ri Itzel.
9 Ri qas ralk'ual ri Dios man kutaqej tä ri' ru b'anik ri mak rumal chi yo'm u k'aslemal rumal ri Dios. Man käkowin tä ri' kutaqej u b'anik ri mak, rumal chi qas tzij are ralk'ual ri Dios.
10 Q'alaj ri' jachin taq e ralk'ual ri Dios, jachin k'u taq e ralk'ual ri Itzel. Ri winaq ri man kub'an tä ri qas utzil, ri man kraj tä ri rachalal, man ralk'ual tä ri Dios ri'.

Rajwaxik käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik

11 Are k'u wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri i tom petinaq loq, chi käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik.
12 Je' mäqa'no jas ri xub'an ri a Caín. Rumal chi are ralk'ual ri Itzel, xukämisaj ru chaq'. ¿Jas k'u che xukämisaj? Je ri' xub'ano rumal chi are ri a Caín tajin kub'an ri etzelal, are k'u ru chaq' tajin kub'an ri utzil.
13 Qachalal, mikajmaj wa' we ketzelax i wäch kumal ri winaq ajuwächulew.
14 Ri uj qetam chi uj elinaq chik pa ri kämikal re ri ojer qa k'aslemal, uj k'o chi k'u pa ri qas k'aslemal ri kuya ri Dios. Q'alaj wa' rumal chi qas tzij keqaj ri qachalal. Jachin k'u ri man kraj tä ri rachalal k'ä k'o ri' pa ri ojer u k'aslemal, je' ta ne käminaq ri'.
15 Apachin ri käretzelaj u wäch ri rachalal, are jun kämisanel ri' cho ri Dios. Ri ix k'ut iwetam chi man k'o tä jun kämisanel k'o ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik pa ranima'.
16 Ri uj qetam ri' jas u b'anik aretaq jun winaq qas kraj jun winaq chik, rumal chi ri Cristo sib'alaj xujraj, xuya k'u rib' pa kämikal rumal qech uj. Je ri' ri uj xuquje' rajwaxik käqaya qib' pa kämikal rumal kech ri qachalal.
17 Je k'u ri', jachin ri k'o ri kajwataj che ru k'aslemal waral cho we uwächulew, käril k'u ri rachalal chi k'o u rajwaxik, te k'u ri' man kuya tä jub'iq' re ri rajwaxik che, ¿a tzij lo ri' chi qas kraj ri Dios ruk' ronojel ranima'? ¡Man qas tzij tä ri'!
18 ¡Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, meqaj ri qachalal xaq chqachi'! Xane rajwaxik käqak'ut ruk' ru b'anik utzil chi qas tzij keqaj ri qachalal.

Mäqaxej qib' kujok chuwäch ri Dios

19 Je ri' kuya' käqetamaj chi ri uj qas tzij ri käqatzijoj, xuquje' chi ri uj, uj rech ri Qas Tzij, man rajwaxik tä k'ut käqaxej qib' kujok chuwäch ri Dios:
20 We käqana' pa qanima' chi k'o mak ri qa'nom, man rajwaxik taj käqaxej qib' rumal chi ri Dios k'o na u chuq'ab' chuwäch ri qanima', retam k'u ronojel ri qa chomanik, ronojel ri käqa'no.
21 Je ri', loq'alaj taq qachalal, we käqana' pa ri qanima' chi man k'o tä mak ri qa'nom, man rajwaxik tä ri' käqaxej qib' kujok chuwäch ri Dios.
22 Ri Are' k'ut kuya na chqe apachike ri käqaj käqata' che, rumal chi tajin keqanimaj ru taqanik, xuquje' tajin käqa'no jachike ri utz käril wi ri Are'.
23 Are k'u wa' ru taqanik ri Dios, chi kujkojon che ri Jesucristo ru K'ojol, xuquje' chi käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik jas ri uj u taqom wi.
24 Jachin taq ri käkinimaj ri kätaqan wi ri Are', xa e jun ri' ruk' ri Dios, xuquje' ri Dios qas k'o pa kanima' ri e are'. Rumal k'u ri Loq'alaj Espíritu ru yo'm chqe, qetam chi ri Are' k'o pa ri qanima'.

4

Rajwaxik käqetamaj jachike ri Espíritu rech ri Dios xuquje' jachike ri espíritu ri kub'an u k'ulel che ri Cristo

1 Loq'alaj taq qachalal, mikoj ri ki tzij konojel ri winaq ri käkib'ij chi ri espíritu ri k'o kuk' yo'm chke rumal ri Dios, xane chiwila na we ri espíritu ri k'o kuk' qas rech ri Dios o man rech taj. Je ri', rumal chi tajin kek'iar cho ruwächulew ri b'anal taq tzij ri käkib'ij chi qas e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.
2 Are k'u wa' kiwetamab'ej re jachin ri qas tzij k'o ri Espíritu rech ri Dios ruk'. Jachin ri kukojo, xuquje' ri kuq'alajisaj chi ri Jesucristo qas tzij xpe waral cho ruwächulew chwinaqil, are ri' ri k'o ri Espíritu rech ri Dios ruk'.
3 Jachin k'u ri man käkojon taj, man kuq'alajisaj tä k'ut chi qas tzij xpe ri Jesús waral cho we uwächulew chwinaqil, man are tä ri Espíritu rech ri Dios ri k'o ruk' ri winaq ri', xane are ri espíritu ri kub'an u k'ulel che ri Cristo. I tom k'ut chi käpe na wa' we espíritu ri', k'o chi k'u kämik cho ruwächulew.
4 Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, ri ix, ix rech ri Dios. Ix ch'akaninaq k'u pa ki wi' we winaq ri' ri xaq e b'anal taq tzij rumal chi ri Loq'alaj Espíritu ri k'o pa ri iwanima' k'o na u chuq'ab' chuwäch ri espíritu ri k'o pa kanima' ri winaq ajuwächulew.
5 We winaq ri' e ajuwächulew, rumal k'u ri' xuwi käkitzijoj ri ki chomanik ri winaq ajuwächulew. Ri winaq k'ut ajuwächulew utz käkita ri käkib'ij.
6 Ri uj, uj rech ri Dios. Apachike winaq ri qas retam u wäch ri Dios kuta ri' ri qa tzij. Jachin k'u ri man rech tä ri Dios man kuta tä ri'. Je ri' kujkowinik käqetamaj jachin ri k'o ri Espíritu pa ranima' ri kub'ij ri Qas

Tzij, käqetamaj k'ut jachin ri k'o ri espíritu pa ranima' ri kub'an sub'unik.

Waral käqil wi chi ri Dios kujraj nimalaj qonojel

7 Loq'alaj taq qachalal, rajwaxik chi käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik, rumal chi ri Dios kujraj. Jachin ri kraj ri rachalal, ralk'ual ri Dios ri', xuquje' qas retam u wäch ri' ri Dios.
8 Jachin k'u ri man kraj tä ri rachalal, man qas retam tä u wäch ri Dios ri'. Je ri', rumal chi ri Dios kujraj nimalaj qonojel.
9 Ri Dios xuk'ut chqawäch chi kujraj aretaq xutaq loq ru K'ojol, ri xa jun k'olik, cho ruwächulew rech rumal ri Are' k'o ri qa k'aslemal.
10 Je ri' kuya' käqilo chi qas tzij kujraj ri Dios. Man are tä chi ri uj käqaj ri Dios, xane chi ri Are' kujraj uj, xutaq k'u loq ri u K'ojol rech käkämisax ri Are' rumal qech, rech käsachtaj ri qa mak.
11 Loq'alaj taq qachalal, we je wa' u b'anom ri Dios chqe rumal chi sib'alaj kujraj, ri uj xuquje' rajwaxik käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik.
12 Man k'o tä jun winaq ilowinaq u wäch ri Dios. We k'u ri uj käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik, ri Dios qas k'o ri' pa qanima'. Qas kub'an k'u na tz'aqat ri rutzil ranima' ri Dios pa ri qa k'aslemal.
13 Q'alaj chi xa uj jun ruk' ri Dios, xuquje' chi ri Are' qas k'o pa qanima' uj rumal chi u yo'm chqe ri Loq'alaj Espíritu rech ri Are'.
14 Ri uj k'ut qilom, xuquje' käqaq'alajisaj chi ri Dios qa Tat xutaq loq ru K'ojol rech kok che To'l Ke ri winaq ri e k'o cho ruwächulew.
15 Apachin ri kukojo, xuquje' kuq'alajisaj chi ri Jesús are ru K'ojol ri Dios, we winaq ri' xa jun ri' ruk' ri Dios. Xuquje' ri Dios qas k'o pa ranima' ri are'.
16 Je ri' ri uj qetamam, xuquje' qa kojom chi qas kujraj ri Dios. Ri Dios keraj konojel ri winaq. Jachin k'u ri amaq'el keraj ri winaq, xa jun ri' ruk' ri Dios, xuquje' ri Dios qas k'o ri' pa ranima'.
17 Je ri' qas kub'an na tz'aqat ri rutzil ranima' ri Dios pa ri qanima' uj, man k'o tä k'u jas käqaxej wi qib' pa ri q'ij ri käq'at na tzij pa ki wi' ri winaq. Jas k'u ri u b'anik ri Jesucristo waral cho we uwächulew, are je' ri qa b'anik uj xuquje'.
18 We qetam chi ri Dios kujraj, man käqaxej tä qib' ri'. Xane ri rutzil ranima' ri Dios kub'ano chi man käqaxej tä qib'. We jun kuxej rib', kuriq k'äx je' ta ne chi tajin kuk'äjisaj u wäch ri' chb'il rib'. Xaq je ri', we jun kuxej rib' man qas kraj tä ri' ri Dios.
19 Ri uj käqaj ri Dios rumal chi ri Are' xujraj uj nab'e.
20 We k'o jun kub'ij: "Ri in kwaj ri Dios," —kächa ri', te k'u ri' käretzelaj u wäch ri rachalal, are jun b'anal tzij ri'. We jun man kraj tä ri rachalal ri rilom u wäch, man käkowin tä ri' kraj ri Dios ri man rilom tä u wäch.
21 Ri Are' u yo'm we Pixab' ri' chqe ri kub'ij: Jachin ri kraj ri Dios, rajwaxik ri' xuquje' chi kraj ri rachalal, —kächa'.

5

We kujkojonik, kujch'akan na puwi' ronojel ri man utz taj re ruwächulew

1 Jachin ri kukojo chi ri Jesús are ri Cristo ri To'l Qe, ralk'ual ri Dios ri'. Jachin ri loq' ri ki tat jujun ak'alab' chuwäch, xuquje' e loq' ri' chuwäch ri ralk'ual ri tata'.
2 Aretaq käqaj ri Dios, xuquje' käqanimaj ru Pixab', käqetamaj k'u ri' chi keqaj ri ralk'ual ri Dios.
3 We jun winaq kraj ri Dios, kel kub'ij wa' chi kunimaj ru Loq' Pixab' ri Are'. Ru taqanik ri Dios k'ut, man k'äx tä ki nimaxik.
4 Jachin k'u ri qas ralk'ual ri Dios käch'akan na puwi' ronojel ri man utz taj rech ruwächulew. We qas kujkojon che ri Dios, kujkowinik kujch'akan na puwi' ronojel ri man utz taj ajuwächulew.
5 Xaq xuwi ri jun ri kukojo chi ri Jesús are u K'ojol ri Dios, käkowinik käch'akan na puwi' ronojel ri man utz taj re ruwächulew.

Ri Loq'alaj Espíritu kuq'alajisaj chi ri Jesús are u K'ojol ri Dios

6 Ri Jesucristo xpe cho ruwächulew, xq'alajin k'u wa' chi are u K'ojol ri Dios aretaq xb'an u qasna', xuquje' aretaq xkämisaxik, xel k'u u kik'el. Man xuwi taj xq'alajin wa' aretaq xb'an u qasna', xane rumal ri joron re ri qasna' xuquje' rumal ru kik'el ri xelik aretaq xkämisaxik. Ri Loq'alaj Espíritu are xq'alajisan wa' rumal chi ri Loq'alaj Espíritu xaq xuwi kub'ij ri qas tzij.
7 E oxib' ri e k'o pa ri kaj ri käkiq'alajisaj ri qas tzij: ri qa Tat, ri u Tzij, xuquje' ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios. We oxib' ri' xa jun ri käkiq'alajisaj.
8 Xuquje' oxib' ri e k'o cho ruwächulew ri käkiq'alajisaj ri qas tzij: ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios, ri joron re ri qasna', xuquje' ru kik'el ri Cristo. We oxib' ri' junam ri ki q'alajisanik.
9 Ri uj käqakoj ri ki tzij ri winaq chrij ri xkilo, xuquje' chrij ri xkito. Nim k'u na u b'anik ri xuq'alajisaj ri Dios chrij ri Cristo ru K'ojol.
10 Jachin ri käkojon che ru K'ojol ri Dios, u kojom ri' pa ranima' jas ri xub'ij ri Dios chrij ri Cristo ri u K'ojol. Jachin k'u ri man käkojon tä che ri Dios u b'anom ri' chi ri Dios xaq Are' b'anal tzij rumal chi man u kojom tä ri xuq'alajisaj ri Dios chrij ri Cristo ru K'ojol.
11 Are wa' ri xuq'alajisaj ri Dios, chi ri Are' u yo'm qa k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. We k'aslemal ri' käqariq na wa' ruk' ri u K'ojol ri Are'.

12 Jachin ri k'o ru K'ojol ri Dios pa ranima'
k'o u k'aslemal ri'. Jachin k'u ri man k'o tä
ru K'ojol ri Dios pa ranima' man k'o tä u
k'aslemal ri'.

Are wa' ri k'isb'al re ri carta jawije' ri
apóstol kuya wi jujun taq pixb'enik chik

13 Nu tz'ib'am b'i wa' we wuj ri' chiwe, ix
ri' ri ix kojoninaq che ru K'ojol ri Dios, rech
qas kiwetamaj chi k'o na i k'aslemal ri man
k'o tä u k'isik.
14 Ku'l k'u qa k'ux chrij ri Dios chi
apachike ri käqaj käqata' che, kutatab'ej na
wa' ri käqab'ij che, we are u rayib'al ri Are'.
15 We qetam chi ri Dios kujuto aretaq
käqa'n orar, qetam ri' chi kuya chqe ri
käqata' che.
16 We k'o jun käril ri rachalal käqaj pa jun
mak ri man käk'aman tä b'i pa ri kämikal,
rajwaxik ri' kub'an orar puwi'. Je ri' ri Dios
kuya na u k'aslemal ri qachalal. Are wa'
ri käb'an chke ri keqaj pa ri mak ri man
käk'aman tä b'i pa ri kämikal. K'o k'u mak ri
käk'aman b'i pa ri kämikal, man kinb'ij tä k'ut
chi kib'an orar rech käsachtaj wa' we mak ri'.
17 Ronojel u wäch etzelal, are mak ri'. K'o
k'u mak ri man käk'aman tä b'i pa ri kämikal.
18 Qetam chi jun qas ralk'ual ri Dios man
kutaqej tä makunik, rumal chi ru K'ojol ri
Dios are kächajin che, man käkowin tä ri Itzel
chub'anik k'äx che.
19 Ri uj qetam chi uj rech ri Dios, konojel
k'u ri winaq ajuwächulew e k'o pu q'ab' ri
Itzel.
20 Qetam k'ut chi ri u K'ojol ri Dios petinaq
cho ruwächulew, u yo'm k'u ri qa no'j rech
käqetamaj u wäch ri qas Dios. Ri uj, xa uj
jun ruk' ri Dios. Kel kub'ij wa' chi xa uj jun
ruk' ri Jesucristo ru K'ojol. Are k'u wa' ri qas
Dios, kuya k'u ri k'aslemal ri man k'o tä u
k'isik.
21 Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual,
¡chitasa iwib' chkij taq ri dioses ri man qas
e Dios taj! Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUAN

Ri apóstol Juan käch'aw chrij ri Qas Tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios

1 In wa', in k'amal ki b'e ri kojonelab', ri
ya in nim winaq chik. Kintz'ib'aj b'i wa' we
wuj ri' chawe at, wachalal, at ri' ri qacha-
lal chichu' ri cha'tal rumal ri Dios, xuquje'
chke taq ri awal at. Qas tzij sib'alaj ix loq'
chnuwäch, man xuwi tä k'u chnuwäch in,
xane xuquje' chkiwäch konojel ri ketam ri
Qas Tzij.
2 Sib'alaj kixwaj rumal rech ri Jun ri
käyo'w ri Qas Tzij ri k'o pa qanima' uj ni-
malaj qonojel. Käk'oji k'u na wa' pa qanima'
uj amaq'el ronojel q'ij.
3 Are ta ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw
Jesucristo ru K'ojol ri Are' kel u k'ux chiwe,
kutoq'ob'isaj i wäch, kub'an k'ut chi kuxlan
ri iwanima' rumal chi i taqem ri Qas Tzij,
amaq'el k'ut kiwaj iwib'.
4 Sib'alaj käkikot wanima' rumal chi nu
riqom jujun chke ri awal ri tajin käkitaqej ri
Qas Tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios, junam jas
ri taqanik ri yo'm chqe rumal ri Are'.
5 Kämik ri', wachalal, katinb'ochi'j chi ni-
malaj qonojel käqaj qib' chb'il taq qib', ri
jun ruk' ri jun chik. Wa' we taqanik ri' ri
kintz'ib'aj b'i chawe, man k'ak' tä ri'. Xane
are wa' ri yo'm loq chqe uj nab'e kanoq.
6 Wa' we taqanik ri' chi käqaj qib', are wa'
kel kub'ij chi rajwaxik chi kujniman che ri
Dios pa ronojel ri kätaqan wi ri Are'. Ru
taqanik ri Are', jas ri i tom petinaq loq, are
chi käqaj qib' chb'il taq qib' ri jun ruk' ri jun
chik.

Waral käqil wi jas ri ki b'anik ri winaq ri kekisub' nik'iaj winaq chik

7 E k'ia chi k'ut ri winaq ri kesub'unik ri
e k'o cho ruwächulew, ri man käkikoj taj chi
ri Jesucristo xpe waral cho we uwächulew
chwinaqil, ri man käkiq'alajisaj tä wa'. Jachin
jun winaq ri je' u b'anik wa', are qas
käsub'unik, xuquje' are jun chke ri xinb'ij
chi kepetik, ri qas käka'n na ki k'ulel che ri
Cristo.
8 Chiwila b'a' iwib' ix chi mat käsach u
wäch ronojel ri utzil ri i b'anom, xane qas
kiriq na tz'aqat ri rajil u k'exel wa'.
9 Apachin jun winaq ri man käku'b'i tä u
k'ux ruk' ru tijonik ri Cristo, xane kutzukuj
nik'iaj tijonik chik ri man are taj, man k'o tä
ri Dios ruk'. Ri winaq ri kutaqej ru tijonik ri
Cristo, are wa' we winaq ri' k'o ri Dios qa Tat
ruk', xuquje' ri Cristo ru K'ojol ri Dios.
10 We k'o jun winaq ri kopan iwuk', man
are tä k'u ru tijonik ri Cristo ri kuk'utu,
mik'ulaj wa' we winaq ri' cho iwachoch,
mib'ij ne che: "¡Are ta ri Dios ke' uk' la!" —
mixcha che.
11 Je ri', rumal chi ri kojonel ri je' kub'ij
wa', kub'an re ri etzelal ri kub'an we winaq
ri'.

Waral käqariq wi ri k'isb'al re we carta ri'

12 Are ri in k'ut, k'o k'ia ri kwaj kinb'ij
b'i chiwe. Man kwaj tä k'ut xaq kintz'ib'aj
b'i wa' cho jun wuj. Chuk'exwäch wa', kin-
weyej na chi kinopan iwuk' che iwilik. Je ri'
kuya' kintzijon na iwuk' chwinaqil rech qas
kujkikot na junam.
13 Ri ral ri loq'alaj awachalal ri xuquje' e
cha'tal rumal ri Dios käkiya b'i rutzil a wäch.
Amén.

RI UROX CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUAN

Ri apóstol Juan käkikotik rumal ri utzil ri kub'an ri loq'alaj rachi'l Gayo

1 In wa', in k'amal ki b'e ri kojonelab', ri ya
in nim winaq chik. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj
ri' chawe at, loq'alaj wachi'l Gayo, rumal chi
qas tzij at loq' chnuwäch.
2 Loq'alaj wachalal, tajin kinb'an orar,
kinta' k'u che ri Dios chi man xaq tä
katyawajik, xane chi utz kab'an na pa rono-
jel, junam jas ri utzalaj a k'aslemal chuwäch
ri Dios.
3 Sib'alaj xinkikotik aretaq xeb'ul jujun
qachalal wuk' waral, xkitzijoj k'u chwe chi
sib'alaj jikom ri awanima' chunimaxik ri
Qas Tzij, chi qas kataqej u b'anik ri kub'ij ru
Loq' Pixab' ri Dios pa ronojel ri kab'ano.
4 Man k'o tä k'u jas ri kuya nimalaj
kikotemal chwe je' jas ri u tzijol ri kinto chi
ri kojonelab', ri je' ta ne e walk'ual in, tajin
käkitaqej ri Qas Tzij pa ri ki k'aslemal.
5 Loq'alaj wachalal, sib'alaj utz ri' ri
tajin kab'an che ki to'ik ri qachalal, che
ki patänixik pa ronojel, más k'u na chke ri
qachalal ri kraj naj kepe wi, ri man awetam
tä ki wäch.
6 We qachalal ri' ki b'im chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o waral chi sib'alaj e loq'
chawäch. Chab'ana b'a' toq'ob', chaya b'i
ronojel ri kajwataj chke che ri ki b'inem
rumal chi utz käril wi wa' ri Dios. Je ri'
kekowinik käkitaqej ri ki b'e.
7 Ri e are' k'ut e elinaq b'ik chupatänixik
ri Jesucristo. Man k'o tä k'u jas ki k'amom
chke ri winaq ri man e kojonelab' taj che ki
to'ik kib'.
8 Rumal ri' rajwaxik chi ri uj käqaya ri ra-
jwaxik chke. Je ri' tajin keqato' chutzijoxik
ri Qas Tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios.

Waral käqil wi ri itzelalaj u no'j ri Diótrefes

9 Ri in xintz'ib'aj b'i jun wuj chke ri qacha-
lal kojonelab' chila' iwuk', are k'u ri Diótrefes
man kunimaj tä ri kujtaqan wi rumal chi ri
are' kub'an nimal, kraj chi xaq xuwi ri are'
kok che k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab'.
10 Rumal ri', aretaq kinopan iwuk', kinb'ij
na ronojel ri tajin kub'an ri are' chkiwäch
ri qachalal kojonelab'. Ri are' kub'ij ri man
utz taj, xaq b'anal tzij ri' ri kuyak tzij chqij.
Man käku'b'i tä u k'ux ruk' wa', xane xuquje'
man keuk'ulaj tä ri qachalal ri keopan che
ki solixik ri kojonelab'. Jachin k'u taq ri
kek'ulanik, kub'ij chke chi man kuya' taj
kekik'ulaj ri qachalal, te k'u ri' keresaj b'i
chkixol ri qachalal kojonelab'.
11 Loq'alaj wachalal, mab'an awe ri itzel
taq ki no'j nik'iaj chik, xane chab'ana awe ri
utzalaj taq no'j. Jachin ri kub'an ri qas utzil,
are rech ri Dios wa'. Jachin k'u ri kub'an ri
man utz taj, man qas retam tä u wäch ri Dios
ri'.

Waral käqil wi chi ri Demetrio kub'an ri qas utzil

12 Konojel käkib'ij chi ri Demetrio are utza-
laj winaq. Je ri' xuquje' ri Qas Tzij re ru Loq'
Pixab' ri Dios je' kuq'alajisaj wa' chrij. Ri uj
xuquje' käqaq'alajisaj chi qas tzij ronojel wa'.
¡Ri ix k'ut iwetam chi ri käqab'ij are ri qas
tzij!

Ri apóstol Juan kuya b'i rutzil ki wäch ri qachalal

13 Ri in k'ut, k'o k'ia ri kwaj kinb'ij chawe,
man kwaj tä k'ut xaq kintz'ib'aj b'i wa' cho
jun wuj.
14 Je ri', rumal chi kinweyej na chi kinwil
a wäch chanim. Aretaq käqariq qib' kuya'
kujtzijon na chwinaqil chrij ronojel.
15 Chuxlan b'a' ra wanima'. Ri awachi'l ri
e k'o waral wuk' in ri ketam a wäch käkiya
b'i rutzil a wäch. Chab'ana b'a' toq'ob' chwe,
chaya rutzil ki wäch chkijujunal ri e k'o
chila' ri qas e utz quk'.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUDAS

Ri apóstol Judas kuchap u tz'ib'axik jun carta chke konojel ri kojonelab'

1 In wa', ri Judas, in patänil re ri Jesucristo, xuquje' in u chaq' ri Jacobo. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke konojel ri e sik'im rumal ri Dios qa Tat, ri kojonelab' ri u b'anom rech chke, ri xuquje' e u chajim rumal chi xa e jun ruk' ri Jesucristo.

2 Are ta b'a' ri Dios sib'alaj kel u k'ux chiwe, kutoq'ob'isaj na i wäch, kub'ano chi qas kuxlan ri iwanima', xuquje' kub'ano chi kina' pa ri iwanima' chi ri Are' sib'alaj kixraj nimalaj iwonojel.

Waral käqil wi jas ki wäch ri achijab' ri käkiya tijonik xa che ki sub'ik ri winaq

3 Loq'alaj taq qachalal, nim ri rayinik ri k'o pa wanima' petinaq loq chi kintz'ib'aj b'i chiwe chrij ri xub'an ri Dios che qa to'ik nimalaj qonojel. Kämik k'ut kinchomaj chi sib'alaj rajwaxik na kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe che i pixb'exik, rech kikoj i chuq'ab' chuto'ik u wi' ri ix kojoninaq wi, ri xa jumul xyi' wa' rumal ri Dios chke ri winaq ri e rech ri Are'.

4 Je ri', rumal chi e k'o jujun achijab' e okinaq chixol chk'uyal. We achijab' ri' tzojer loq u b'im ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chi ya'tal chke chi käq'at na tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch. Itzel taq achijab' wa' ri käkib'ij chi we jun winaq käkojon che ru toq'ob' ri Dios, kuya' kub'ano jachike ri kraj, we utz, we man utz taj. Man kekojon tä che ri Dios, man kekojon tä k'u che ri Jesucristo ri xuwi ri Are', are Qajaw ri k'o u taqanik pa qa wi'.

5 Kwaj k'ut kinna'taj chiwe ri xk'ulmataj ojer, pune iwetam chi wa'. Are chi ri Qajaw Dios xeresaj loq ri winaq aj Israel pa ri tinimit Egipto, te k'u ri' xusach ki wäch ri winaq ri man xekojon tä che, ri e k'o chkixol.

6 Xuquje' taq ri ángeles ri xemakunik, ri xkitzukuj ki taqanik ri man ya'tal tä chke, xkiya k'u kan ri qas ki k'olib'al. We ángeles ri' e tz'aptal kämik rumal ri Dios pa ri q'equm. Sib'alaj utz u b'anom che kichapik, k'ä kopan na ri nimalaj q'ij aretaq käq'at na tzij pa ki wi', man k'o tä k'u kitzoqopitajik.

7 Xuquje' ri winaq ri xek'oji ojer pa ri tinimit Sodoma, ri tinimit Gomorra* kachi'l ri winaq ri xek'oji pa taq ri tinimit chkinaqaj, je' xka'no jas ri xka'n ri ángeles ri xemakunik. Xuquje' xkijach kib' chub'anik ronojel u wäch etzelal. Je' xka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä k'u ki pixab'. Xkiya k'u kib' chub'anik ri itzel taq ki rayinik, xuquje' ronojel u wäch ri man utz taj ri man taqal tä u b'anik. Konojel k'u wa' tajin käk'äjisax ki wäch, e k'o kan pa ri q'aq' ri man kächuptaj taj. Wa' we xb'antajik ri' are jun k'utb'al wa' chqawäch uj kämik nimalaj qonojel, chi qas tzij käpe na ri q'ij aretaq käk'äjisax na ki wäch ri ajmakib'.

8 Pune k'o we k'utb'al ri' chkiwäch ri achijab' ri käkik'ut jech' taq tijonik, are ki yo'm u q'ij ri ki chik', käkitz'iloj ri kanima' xuquje' ri ki cuerpo ruk' ri ki mak, käketzelaj u wäch ru taqanik ri Qajaw Dios, xuquje' kekiyoq' ri k'o taqanik pa ki q'ab' ri qas nimaq ki q'ij, käkib'ij k'u ri äwas u b'ixik chkij ri e are'.

9 Ri arcángel Miguel, aretaq tajin käch'ojin ruk' ri Itzel chrij ri u cuerpo ri qa mam Moisés, man xukoch' taj chub'ixik k'äx taq tzij che ri are' chuq'atik tzij puwi' chi käk'äjisax na u wäch, xane xaq xuwi xub'ij che: "¡Are ta ri Qajaw Dios katyajowik!" —xcha che.

10 Are k'u we achijab' ri' ri e okinaq chixol chk'uyal käkib'ij ri äwas u b'ixik chrij apachike ri man käkich'ob' taj. Are k'u ri xaq ketam pa ke wi, je' jas ri xaq ketam ri awaj aj pa taq juyub' ri man k'o tä ki chomab'al, käkikoj wa', je ri' chi xa käsach ki wäch rumal.

11 ¡Toq'ob' k'u ki wäch wa' we winaq ri'! Rumal chi käka'n ke jas ri xub'an ri a Caín ojer ri xukämisaj ru chaq'. Xuquje' ri e are', xaq rech käkiriq puaq, ki jalom ri ki b'e jas ri xub'an ri tat Balaam ojer, xub'an sub'unik chke ri winaq. Je' k'u käka'n na we achijab' ri', käsach na ki wäch jas ri xub'an ri tat Coré ojer, ri xkämisax rumal ri Dios rumal chi xuwalijisaj rib' chrij ri qa mam Moisés.

12 We achijab' ri' sib'alaj k'äx ri käka'no. Xaq e esal taq k'ixb'al pa taq ri i nimaq'ij aretaq kimulij iwib' ruk' kikotemal rumal chi kiwaj iwib', kixwi' k'u ruk' utzil. Ri e are' kewi' iwuk', käkitij ronojel ri käkaj, xaq k'u tze' käkilij. Man kek'ix taj, man k'o tä k'u nim chkiwäch. Xuwi ri e are' käkilij kib'. E je' ta ne ajyuq'ab' ri man kena'taj tä ri ki chij chke. E junam ruk' ri sutz' ri man kuk'am tä jäb', ri kek'am b'i rumal ri kiäqiq'. E junam kuk' ri che' ri man kewächin taj, pune are u q'ijol ri käkiya ki wäch. E je' ta ne ri che' ri xechaqi'jik, ri e b'oqom chi apanoq, ri ya e käminaq chik.

13 E junam ruk' ri nimalaj ja' re ri mar aretaq kepe ri nimaq taq uwoja' ri kewoqow puwi'. Ri kewoqow k'u ri achijab' ri', are ri käka'no, ri qas are k'ixb'al chkiwäch konojel. E je' ta ne ch'imil ri ki sachom ri ki b'e cho ri kaj. We achijab' ri' q'atom tzij pa ki wi' rumal ri Dios chi kek'äjisaxik, keb'e' k'u na

* **1:7** Chawila' ri Sodoma y ri Gomorra pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

pa ri qas q'equm ri man käk'oji tä na saqil, jawije' ri man k'o tä chi kelik wi loq.

14 Xuquje' ri qa mam Enoc, ri uwuq ki tat tinimit chkixol ri winaq re ri uwächulew ri xechaptaj ruk' ri qa mam Adán ojer, xub'ij ri b'im che ri are' rumal ri Dios chrij ri käka'n na we itzel taq winaq ri'. Are wa' ri xub'ij: "¡Chiwilampe'!" —kächa'. "Ri Qajaw Jesús käpetik e rachi'l jujun mil ri loq'alaj taq ángeles rech ri Are'.

15 Käpe ri Are' rech kuluq'ata tzij pa ki wi' konojel ri winaq. Kuq'at k'u na tzij pa ki wi' ri b'anal taq etzelal chi käk'äjisax na ki wäch rumal ri itzel taq k'äx ri ka'nom, xuquje' rumal ri k'ia u wäch taq tzij ri äwas ki b'ixik ri ki b'im chrij ri Dios," —xcha ri'.

16 We winaq ri' xaq amaq'el käkich'a' kib', keyoq'on chkij nik'iaj chik, xuwi k'u käkitzukuj u b'anik ri itzel taq ki rayinik ri e are'. Käkib'ij taq tzij xa chub'anik nimal, utz k'u ki ch'ab'exik ri winaq käka'no xaq rech k'o ri käkik'am na chkij.

Käb'ix chke ri kojonelab' jas ri rajwaxik chi käka'no

17 Are k'u ri ix, loq'alaj taq qachalal, chna'taj chiwe ri tzij ri b'im kan ojer kumal ri apóstoles, ri u taqo'n ri Qajaw Jesucristo.

18 Xkib'ij k'u kan chiwe: "Pa ri k'isb'al taq q'ij kepe na winaq ri xa käkitze'j ki wäch konojel ri keq'ijilan ri Dios, xuquje' ronojel ri qas utz, ri qas loq' cho ri Dios. Ri e are' xuwi käkilij na u b'anik ri itzel taq ki rayinik," —xecha ri'.

19 E are taq wa' ri kekojow ki k'ux ri qachalal rech käkitasala kib'. Utz käkil wi ri winaq ri' ru b'anik xaq jas ri käkaj ri e are', man k'o tä k'u ri Espíritu rech ri Dios pa kanima'.

20 Ri ix k'ut, loq'alaj taq qachalal, ¡qas chixkojonoq! Qas chixkojon che ru Loq' Pixab' ri Dios. Chib'ana b'a' orar ruk' ri chuq'ab' ri käyi' chiwe rumal ri Loq'alaj Espíritu.

21 Chiwilij b'a' iwib' rech qas kina' pa ri iwanima', xuquje' qas kich'ob'o chi ri Dios sib'alaj kixraj. Chiweyej b'a' ri q'ij aretaq ri Qajaw Jesucristo qas kutoq'ob'isaj na qa wäch, kuya chqe ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.

22 Ri qachalal ri xaq kieb' ki k'ux kekojonik, chitoq'ob'isaj ki wäch, cheipixb'aj k'ut rech qas jikom ri kanima'.

23 Cheito' b'a', cheiwesaj chuwäch ru q'aq'al ri k'äjisab'al ki wäch ri man keniman tä che ri Dios. Rajwaxik chi kel i k'ux chke ri jule' chik, pune k'u qas rajwaxik chi kiwil na iwib' chi man kixtzaq tä ix chupam ri ki mak. ¡Tzel b'a' chiwila ri etzelal ri tajin käka'no! Xa k'u michap koq ri katz'iaq ri tz'ilob'tajinaq rumal ri itzelalaj ki k'aslemal, xane chixej iwib' chuwäch wa'.

Che ri Dios ri xa jun k'olik ya'tal wi chi känimarisax u q'ij

24 Ri Dios are xa jun k'olik, ri qas k'o u no'j che ronojel. Käkowin k'u ri Are' che qa to'ik. Are wa' ri qa Dios ri k'o u chuq'ab' che i chajixik rech man kixtzaq tä pa mak. Ri Are' kub'an na chi ch'ajch'oj ri iwanima' ix, rech kixkowinik ruk' nimalaj kikotemal kixopan chuwäch ri Are' ri sib'alaj känimarisax u q'ij, ri k'o je'lalaj u juluwem.

25 Che k'u ri Dios ri xa jun k'olik, ri käkowin che qa to'ik, che ri Are' taqal wi chi känimarisax na u q'ij, taqalik chi nim na u b'anik ri Are' chkiwäch konojel, chi k'o na ri nimalaj u chuq'ab' pa ki wi' konojel, xuquje' chi xuwi ri Are' k'o taqanik pu q'ab' rumal ri Qajaw Jesucristo tzpa ru chaplexik loq ronojel ri k'olik k'ä we kämik ri', xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na ri man k'o tä ki k'isik. Amén.

RI XQ'ALAJISAX CHUWÄCH RI SAN JUAN

Waral käqil wi ri xuq'alajisaj ri Jesucristo chuwäch ri apóstol Juan

1 Are wa' ri xuq'alajisaj ri Dios chuwäch
ri Jesucristo rech ri Are' kuq'alajisaj chi
chkiwäch ri patänil taq re chrij ri käb'antaj
na chanim. Ri Jesucristo xuq'alajisaj wa'
chuwäch ri Juan ri patänil re rumal jun ángel
ri xutaq loq.
2 Are k'u ri Juan xub'ij ri qas tzij chrij
ronojel ri xrilo. Xutzijoj kan ri qas tzij
chrij ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj ri
Jesucristo.
3 Utz re jachin ri kusik'ij u wäch we wuj
ri', xuquje' utz ke jachin taq ri käkitatab'ej
u sik'ixik ri tzij ri yo'm rumal ri Loq'alaj
Espíritu ri tz'ib'tal chupam we wuj ri',
käkinimaj k'u ri kub'ij rumal chi naqaj chik
k'o wi ri q'ij aretaq käb'antaj na ronojel wa'.

Ri apóstol Juan kuchap u tz'ib'axik b'i jun carta chke taq ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri wuqub' tinimit ri e k'o pa Asia

4 In wa', ri Juan, kintz'ib'aj b'i we wuj ri'
chiwe ix, qachalal kojonelab', ri ix k'o pa ri
wuqub' tinimit re Asia. Are ta b'a' ri Dios
xuquje' ri wuqub' espíritus ri e k'o chuwäch
ri je'lalaj u t'uyulib'al kätoq'ob'isan i wäch,
kub'ano chi kuxlan ri iwanima'. Are wa' ri
Dios ri k'o kämik, ri k'o ojer, ri käpe na.
5 Xuquje' ri Jesucristo kutoq'ob'isaj ta na
i wäch, kub'an ta na chi kuxlan iwanima'.
Ri Are' are ri q'alajisal re ru Tzij ri Dios ri
jikom ranima', ri nab'e xk'astaj chkixol ri
käminaqib', ri k'o u taqanik pa ki wi' ri nimaq
taq taqanelab' cho we uwächulew. Ri Cristo
kujraj, xujuch'aj k'u che ri qa mak ruk' ru
kik'el.
6 Xujukoj che nimaq taq taqanelab',
xuquje' che sacerdotes chupatänixik ri Dios,
ru Tat. ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij, chtaqan ta
k'ut amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik!
Amén.
7 ¡Chiwilampe', ri Cristo petinaq pa ri sutz'!
Konojel winaq käkil na wa', xuquje' ri
xeb'anow k'äx che käkil na u wäch. Ronojel
ki wäch winaq cho ruwächulew keb'oq' na
aretaq käkil ri Are' käpetik. Je', qas je' kel wi
na.
8 "Ri in, in je' jas ri nab'e letra xuquje'
ri k'isb'al letra re ri alfabeto, ri "A" ruk' ri
"Z". In k'ut ri chapleb'al, in ri' ri k'isb'al re
ronojel." Je wa' kub'ij ri Qajaw Dios ri k'o
ronojel u wäch chuq'ab' ruk', ri k'o kämik, ri
k'o ojer, ri xuquje' käpe na.

Ri apóstol Juan xril ri Cristo nimarisam chi u q'ij

9 In wa' ri Juan, in iwachalal ri tajin kinriq
k'äx junam iwuk' ix. Yo'm k'u chwe rumal
ri Jesucristo chi kinchajij paciencia, je' jas
ri yo'm chiwe ix. Je ri' junam kujek'ol na
chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios. Ri in,
in ajpache', in k'o pa jun alaj ch'äqap ulew,
Patmos u b'i', ri k'o pa ri mar, xa rumal ru
tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj
ri Jesucristo.
10 Xk'ulmataj pa jun q'ij domingo (ri käb'ix
"u q'ij ri Qajaw" che) chi xchaptaj ri wan-
ima' rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu.
Te' xinto k'o Jun ri sib'alaj ko xch'aw loq
chwij, je' ta ne ru ch'ab'al jun tun.
11 Ri xch'awik, je wa' xub'ij: Ri in, in je' jas
ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra re ri al-
fabeto, ri "A" ruk' ri "Z". In k'ut ri chapleb'al,
in ri' ri k'isb'al re ronojel. Chatz'ib'aj pa
jun wuj ri kawilo, te k'u ri' kataq b'i chke ri
qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri wuqub'
tinimit ri e k'o pa Asia, ri tinimit Éfeso, ri
Esmirna, ri Pérgamo, ri Tiatira, ri Sardis,
ri Filadelfia, xuquje' ri tinimit Laodicea, —
xcha ri' chwe.

12 Xinka'y k'u chwij che rilik jachin ri
xch'awik. Aretaq je wa' xinb'ano, xinwil
wuqub' u tak'alib'al kantela re q'än puaq.
13 Te k'u ri' pa ki nik'iajal ri wuqub' u
tak'alib'al kantela xinwil Jun ri junam ruk'
ru k'ojol jun winaq. U kojom k'u jun atz'iaq
ri kopan k'ä chuqul raqan, ximital cho u
k'ux ruk' jun pas re q'än puaq.
14 Ri u wi' are sib'alaj saqloloj je' jas ri
ch'ajch'oj rismal chij, junam jas ri saq tew.
Ri u waq'äch k'ut, kenikowik je' jas ri u xaq
q'aq'.
15 Ri raqan kejuluwik junam jas ri
ch'ich' bronce ri porom pa horno, ri
ch'ajch'ob'isam k'ut. Ri käch'awik are junam
ruk' ri ki chojojem k'ia nimaq taq ja'.
16 Ruk'am ri Are' wuqub' ch'imil pa ru
wikiäq'ab', elinaq k'u loq jun machete pu
chi' ri t'ist'ik u wi' ri xuquje' kieb' u pu chi'.
Ru palaj sib'alaj käjuluwik je' jas ru juluwem
ri q'ij aretaq man k'o tä jub'iq' ri sutz' cho ri
kaj.

17 Aretaq xinwilo, xintzaq chuwäch je'
ta ne ri xinkämik. Ri Are' k'ut xuya ru
wikiäq'ab' pa nu wi', te k'u ri' xub'ij chwe:
¡Maxej awib'! In ri' ri nab'e, in ri' ri k'isb'al
re ronojel.
18 Ri in, in k'aslik. Pune xinkämik, in k'asal
chik kämik, man k'o tä k'u u k'isik ri nu
k'aslemal. Pa nu q'ab' k'o wi ri lawe re ri
kämikal xuquje' ri lawe re ri k'olib'al ri e k'o
wi ri käminaqib'.
19 Chatz'ib'aj b'a' ri awilom, xuquje' ri k'o
chanim ri tajin kawilo. Chatz'ib'aj xuquje'
ronojel ri käb'antaj na aretaq e ok'owinaq
chi wa' we ri'.

20 Are wa' ri kel kub'ij ri tijonik ri man etamtal taj chkij ri wuqub' ch'imil ri xawilo ri wuk'am pa ri nu wikiäq'ab', xuquje' ri wuqub' u tak'alib'al kantela re q'än puaq: Ri wuqub' ch'imil e are' käkik'exwächij ri k'amal taq ki b'e* ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri wuqub' tinimit re Asia. Are k'u ri wuqub' u tak'alib'al kantela e are taq wa' ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri wuqub' tinimit, —xcha ri Are' chwe.

2

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso

1 Te k'u ri' xub'ij: Chatz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso: "Ri Jun ri ruk'am ri wuqub' ch'imil pa ru wikiäq'ab', ri käb'in chkixol ri wuqub' u tak'alib'al kantela re q'än puaq, je' kub'ij wa':

2 Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam chi sib'alaj tajin katchakunik, xuquje' chi kachajij paciencia pa ronojel. Wetam chi man kakoch' tä a wäch chke ri itzel taq winaq. Wetam chi qas awilom ri ki k'aslemal ri winaq ri käka'n che kib' chi e apóstoles, man qas e are' tä k'ut. Awilom k'ut chi xaq e b'anal taq tzij.

3 Pune a riqom k'äx, a chajim paciencia. Pune nim ri chak a b'anom rumal wech in, man at kosinaq taj.

4 K'o k'u ri tajin kinwil chawij, chi man je' tä chi ri nu loq'al chawäch jas ri nab'e.

5 Chna'taj b'a' chawe jawije' ri at qajinaq wi, chak'exa k'u ra chomanik, chak'exa rawanima'. Chachaplej chi na ri tajin kab'an nab'e. We ta man je' kab'an wa', chanim kine' che awilik, kinwesaj na ru tak'alib'al a kantela pa ru k'olib'al we ta mat at tzelejinaq ruk' ri Dios.

6 Pune je ri', utz kinwil ri tajin kab'ano chi tzel kawil wi ri käka'n ri jule' winaq nicolaítas. Ri in xuquje' kinwetzelaj u wäch ri tajin käka'no.

7 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri käch'akan puwi' ri itzel, kinya na re ru wäch ri che' re k'aslemal ri k'o pa ri je'lalaj k'olib'al jawije' k'o wi ri Dios ri käb'ix "Paraíso" che," —kächa ri'.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Esmirna

8 Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Esmirna: "Ri Jun ri k'o nab'e, ri xuquje' are ri k'isb'al, ri xkäm na kanoq, te k'u ri' xk'astaj chkixol ri käminaqib', je' kub'ij wa':

9 In wetam chi tajin kariq k'äx, wetam chi at meb'a', pune ta ne we ta käb'ix ri qas tzij, at q'inom. Wetam chi katyoq' kumal ri winaq ri käkib'ij chi e aj Israel. Man e aj Israel tä k'ut, xane e jun komon winaq ri e rech ri Satanás.

10 Maxej awib' rumal ri k'äx ri kariq na. ¡Tampe'! Ri Itzel kub'an na chi e k'o jujun chiwe ri keb'ok pa che' che rilik we qas tzij iwonojel ix, ix kojonelab'. Lajuj q'ij käb'an na k'äx chiwe. Chataqej b'a' ri kojonik k'ä katkäm na. Ri in k'ut kinya na ri k'aslemal chawe che tojb'al awe je' ta ne are jun corona ri kakoj chajolom.

11 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri käch'akan na puwi' ri itzel man kuriq tä na k'äx rumal ri ukab' kämikal," —kächa ri Are'.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Pérgamo

12 Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Pérgamo: "Ri Jun ri ruk'am ri machete t'ist'ik u wi', ri kieb' u pu chi', je' kub'ij wa':

13 Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, xuquje' wetam chi at k'o chila' jawije' ri kätaqan wi ri Satanás. Pune je ri' tajin kataqej nu patänixik, at kojoninaq chwe, man xaya tä k'u kan ri a kojonik aretaq xkämisax ri Antipas ri patänil we ri jikom ranima' chila' pa ri tinimit jawije' kätaqan wi ri Satanás.

14 K'o k'u ri man utz taj ri tajin kinwil chawij, chi e k'o jujun winaq awuk' ri man käkaj taj käkiya kan ru tijonik ri tat Balaam ri xukoj u k'ux ri tat Balac rech keutaqchi'j ri winaq aj Israel che mak chutijik ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, xuquje' chub'anik ke jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'.

15 Xuquje' e k'o jujun winaq awuk' ri man käkaj taj käkiya kan ri ki tijonik ri jule' winaq nicolaítas, ri tzel kinwil wi.

16 Rumal ri' chak'exa ri awanima', chak'exa ri a chomanik. We ta mat je' kab'an wa', chanim kinopan na iwuk', kinch'ojin na kuk' ri winaq ri' ruk' ri machete ri kel pa nu chi'.

17 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri käch'akan puwi' ri itzel

* **1:20** Ri tzij "k'amal ki b'e" are wa' ri tzij "ángel" pa castellano.

* **2:17** "Maná": Are ri wa ajchikaj tzuqub'al ke ri winaq aj Israel aretaq xeb'in pa taq ri juyub' ri ketz'inowik.

kinya na re ri maná* ri k'u'talik, xuquje' kinya na che ri are' jun alaj saq ab'aj ri tz'ib'tal wi jun k'ak' b'i'aj, ri man k'o tä jun etamaninaq, xane xaq xuwi ri käk'amowik,” —kächa ri'.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Tiatira

18 Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Tiatira: “Ru K'ojol ri Dios, ri känikow ru waq'äch je' jas ri u xaq q'aq', ri xuquje' kejuluw ri raqan junam ruk' ri ch'ich' bronce ri ch'ajch'ob'isam, je' kub'ij wa':

19 Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam ri rutzil awanima', wetam k'ut chi k'o a kojonik, chi kachajij paciencia, xuquje' chi tajin kinapatänij. Wetam k'ut chi ri tajin kab'an kämik nim na chuwäch ri xab'an kan nab'e.

20 K'o k'u ri man utz taj ri tajin kinwil chawij: chi xaq utz kawil wi k'o ri ixoq Jezabel awuk', ri kub'ij chi kuq'alajisaj tzij ri yo'm che rumal ri Dios, ri keusub' k'u ri patänil taq we ruk' ri tijonik ri kuya chke rech käka'n ke jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Ri are' kub'ij chke chi kuya' käkitij ke ri wa ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq.

21 Ri in xaq weye'm chi kuk'ex u chomanik, kuk'ex k'u ranima' we ixoq ri'. Man kraj tä k'ut kuya kan u b'anik ri nimalaj mak ri tajin kub'ano.

22 Ri in kintaq na b'i jun k'äxalaj yab'il chrij we ixoq ri', xuquje' kinb'an na chi sib'alaj käkiriq na k'äx ri tajin käka'n ri nimalaj mak ruk' we ixoq ri' we ri e are' man käkiya tä kan u b'anik ri mak ri tajin kub'an ri ixoq.

23 Ri ral ri ixoq keinkämisaj na, je ri' konojel ri qachalal kojonelab' käketamaj na chi in wetam ri ki chomanik ri winaq xuquje' ri k'o pa kanima'. Kinya k'u na chiwe chijujunal ri tojb'al re ronojel ri i b'anom.

24 Are k'u ri nik'iaj iwachalal chik ri e k'o pa Tiatira, ri ix ri man kitaqej tä we tijonik ri', ri man k'o tä iwetamam chrij ru tijonik ri Satanás ri man etamtal taj ri käkib'ij ri nik'iaj chi sib'alaj k'äx u ch'ob'ik wa', kinb'ij chiwe chi man k'o tä chi na jas jun eqa'n chik kinya na chiwij.

25 Qas utz b'a' chib'ana chuk'olik ri k'o iwuk' k'ä kinopan na iwuk'.

26 Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, ri xuquje' käkitaqej u b'anik jachike ri kwaj chi käb'anik k'ä chuk'isb'al ronojel, kinya na taqanik pa ki q'ab' pa ki wi' konojel ki wäch winaq ri e k'o cho ruwächulew.

27 Je' jas ri in yo'm taqanik pa nu q'ab' rumal ri nu Tat, ketaqan k'u na pa ki wi' konojel ki wäch winaq ruk' jun vara re ch'ich', kekipaxij k'u na je' ta ne chi e t'uy re ulew.

28 Xuquje' kinya na ri ch'imil re ri u saqirib'al chke.

29 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —kächa ri Are'.

3

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Sardis

1 Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Sardis: “Ri Jun ri k'o ri wuqub' espíritus rech ri Dios ruk', xuquje' ri ruk'am ri wuqub' ch'imil, je' kub'ij wa': Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano. Pune elinaq u tzijol chi at k'aslik, at käminaq k'ut pa ri a mak.

2 Chatk'astajoq, chab'ana ru b'anik ri k'ä k'o awuk' ri xa jub'iq' man käsach u wäch. Wilom k'ut ri tajin kab'ano chi man jikom tä ri' cho ri nu Dios.

3 Chna'taj chawe ri tijonik ri a tom. Chataqej jas ri kub'ij, chak'exa ri awanima', chak'exa k'u ri a chomanik. We man katk'astajik, kinopan na awuk' je' jas jun elaq'om, man awetam tä k'ut jachike hora kinopanik.

4 Pune je ri' e k'o k'u jujun winaq chila' pa Sardis ri man ki tz'ilom tä ri katz'iaq, xane ch'ajch'oj ri kanima'. E are taq wa' keb'in na junam wuk', ki kojom saq katz'iaq rumal chi taqal wa' chke.

5 Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel käkikoj na saq katz'iaq. Man kinchup tä k'u ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal, xane kinq'alajisaj na ri ki b'i' chuwäch ri nu Tat, xuquje' chkiwäch ri ángeles ri e k'o ruk'.

6 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —kächa ri'.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Filadelfia

7 Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Filadelfia: “Ri Jun ri sib'alaj loq' ri kub'ij ri qas tzij, ri k'o ri lawe ruk' rech ri qa mam David ri nim taqanel, ri aretaq kujaq ri porta man k'o tä jun käkowin chutz'apixik, aretaq k'u kutz'apij wa' man k'o tä jun käkowin chujaqik, je' kub'ij wa':

8 Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano. Nu yo'm k'u jun porta chawäch ri jaqtalik, ri man k'o tä jun käkowinik kutz'apij. Pune b'a' xa jub'iq' ri a chuq'ab' k'olik, a nimam ri nu

tzij, man katk'ixtaj tä k'u chub'ixik chi at kojoninaq chwe.
9 ¡Chatampe'! Are k'u ri jun komon winaq ri e rech ri Satanás, ri b'anal taq tzij ri' ri käkib'ij chi qas e aj Israel, pune man qas tzij tä ri', ri in kinb'ano chi ri e are' keb'e' na, kexuki k'u na chawäch rech käketamaj chi at loq' chnuwäch.
10 A nimam ri nu taqanik chi rajwaxik kachajij paciencia, rumal k'u ri' katinto' na chuwäch ri nimalaj k'äxk'ol ri käpe na pa ki wi' konojel ri winaq cho we uwächulew che rilik we utz o man utz taj ri käka'no.
11 Chanim kinopan na. Qas utz b'a' chab'ana chuk'olik ri k'o awuk' rech man k'o tä jun kämajow ri tojb'al awe.
12 Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, keinkoj na che raqan ja pa ri nimalaj rachoch ri nu Dios. Man käpe tä k'u ri q'ij ri keb'el na chila'. Kintz'ib'aj k'u na ru b'i' ri nu Dios chkij, xuquje' ru b'i' ru tinimit ri nu Dios, ri k'ak' Jerusalén ri käqaj na loq chila' chikaj ruk' ri nu Dios. Xuquje' kintz'ib'aj na ri k'ak' nu b'i' chkij.
13 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab'," —kächa ri Are'.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Laodicea

14 Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Laodicea: "Ri Jun ri ajchaq'el ri Qas Tzij, ri q'alajisanel ri jikom ranima' chub'ixik ri qas tzij, ri Jun ri xkoj rumal ri Dios chub'anik ronojel ri k'olik, je' kub'ij wa':
15 Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam chi man qas tä jorob'inaq ra wanima', xuquje' chi man qas tä miq'inaq. Are ta kwaj in chi qas ta at jorob'inaq o qas ta at miq'inaq.
16 Rumal k'u rech chi xaq saqli'l ri awanima', man are tä joron, man are tä k'u k'atän, xa katinwupij na loq pa nu chi'.
17 Ri at kab'ij chi at q'inom, chi a riqom utzil. Kab'ij chi man k'o tä jas rajwaxik chawe. Man kana' tä k'u pa rawanima' chi sib'alaj k'äx ri a b'antajik. ¡Toq'ob' a wäch! Man k'o tä ri katel wi, at meb'a', at moy, xuquje' at ch'analik.
18 Rumal ri' katinpixb'aj chi chaloq'o awe ri q'än puaq ri k'o wuk', ri b'anom ch'ajch'oj che pa q'aq' rech qas tzij at q'inom. Xuquje' chaloq'o awe ri saq atz'iaq ri k'o wuk' rech kakojo, je ri' käch'uqtaj ri awij ri ch'analik ri xa käresaj a k'ixb'al. Xuquje' chaloq'o awe ri kunab'al ri k'o wuk' ri kukunaj ri a waq'äch rech katkowinik katka'yik.
19 Ri in keinyajo xuquje' kink'äjisaj ki wäch konojel ri e loq' chnuwäch. Chatok b'a' il, chak'exa ri awanima', chak'exa k'u ri a chomanik.
20 ¡Chatampe'! Ri in tajin kinch'aw chi' ri uchija, xaq k'u in tak'al chila'. Jachin ri kuto chi kinch'awik, kujaq k'u ri uchija, kinok na ruk' pa ja, kinwi' na junam ruk', ri are' k'ut käwi' na junam wuk' in.
21 Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, kinya na chke chi ket'uyi wuk' pa ri je'lalaj nu t'uyulib'al, je' jas ri in xinch'akan puwi' ri itzel, xint'uyi k'u ruk' ri nu Tat pa ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Are'.
22 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab'," —xcha k'u ri Are'.

4

Waral käqil wi ri q'ijilanik ri käb'an chila' chikaj

1 Aretaq xb'antaj ronojel wa', te' xinwilo k'o jun porta jaqtal pa ri kaj, te k'u ri' xinta ri Jun ri xinuch'ab'ej loq nab'e ri je' ta ne u ch'ab'al jun nimalaj tun, xub'ij k'u chwe: Chatpaqal loq je wa', kink'ut k'u na chawäch ri rajwaxik käb'antaj na aretaq e b'antajinaq chi ronojel wa' we ri', —xcha chwe.
2 Chanim k'ut xchaptaj ri wanima' rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu. Te' xinwilo k'o jun je'lalaj t'uyulib'al kojom pa ri kaj. K'o k'u Jun t'uyul chila'.
3 Ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ri' je' u b'antajik jas jun je'lalaj ab'aj re jaspe,* o junam ruk' jun ab'aj re cornalina ri sib'alaj käjuluwik. K'o jun räxkiäq'ab' ri sib'alaj käjuluwik chrij ri je'lalaj t'uyulib'al je' jas jun ab'aj re esmeralda.
4 Xuquje' chrij ri je'lalaj t'uyulib'al ri' e k'o chi juwinaq kiejeb' je'lalaj taq t'uyulib'al chik ri e t'uyut'oj wi juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Ri tata'ib' ki kojom saq katz'iaq, k'o jujun corona re q'än puaq chkijolom.
5 Che ri nab'e je'lalaj t'uyulib'al kel loq kaypa', wojojem, xuquje' kiäqulja. Chuwäch ri je'lalaj t'uyulib'al e k'o wuqub' chäj ri kenikowik. E are k'u wa' ri wuqub' espíritus rech ri Dios.
6 Chuwäch ri je'lalaj t'uyulib'al xuquje' k'o jun mar ri je' ta ne vidrio ri kuya' käka'y jun chupam.

Pu nik'iajal ronojel, jawije' k'o wi ri je'lalaj t'uyulib'al xuquje' chrij ri t'uyulib'al e k'o kiejeb' ri je' kepe ángeles, ri k'o k'ia ki waq'äch chkiwäch xuquje' chkij.
7 Ri nab'e chke je' käpe jun koj. Ri ukab' je' käpe jun ama' wakäx. Ri urox junam u

* **4:3** Konojel ri ab'aj ri keb'ix waral, e are' ab'aj wa' ri paqal kajil.

ka'yeb'al ruk' jun winaq. Ri ukaj je' käpe jun
nimalaj xik ri tajin kärapapik.
8 Ri kiejeb' awaj k'o waqib' ki xik' chkiju-
junal, nojinaq k'u ri rij xuquje' ri u xe' ri ki
xik' che waq'ächaj. Paq'ij chi chaq'ab' man
ketäni tä chub'ixik:
Loq'alaj Dios, loq'alaj Dios, loq'alaj
Dios,
ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab'
ruk',
ri k'o ojer, ri k'o kämik,
ri xuquje' käpe na,
—kecha ri'.
9 Amaq'el aretaq ri kiejeb' ri je' kepe
ángeles käkinimarisaj u q'ij, käkiya u q'ij,
käkiya k'u maltioxinik che ri Jun ri t'uyul pa
ri je'lalaj t'uyulib'al ri xaq tajin wi k'asal pa
taq ri q'ij ri junab' ri kepetik,
10 are chi' kexuki ri juwinaq kiejeb' k'amal
taq ki b'e ri kojonelab' chuwäch ri Jun
ri k'o pa ri je'lalaj t'uyulib'al, käkesaj ri
ki corona chuwäch ri t'uyulib'al, käkiq'ijilaj
k'ut, käkib'ij:
11 Qajaw xuquje' qa Dios,
taqalik chi känimarisax q'ij la,
chi käyi' q'ij la, chi käb'ix che la
chi k'o nimalaj chuq'ab' la
rumal chi lal b'anowinaq la
ronojel ri k'olik,
xaq k'u rumal ri rayib'al la e k'olik
xuquje' xeb'anik,
—kecha ri e are'.

5

Waral käqil wi ri jun b'otom wuj ri xusol ri Alaj Chij

1 Te k'u ri' xinwilo chi ri Jun ri t'uyul pa ri
je'lalaj t'uyulib'al ruk'am jun b'otom wuj pa
ru wikiäq'ab', ri tz'ib'tal rij xuquje' ru pam.
Tz'apim wa' ruk' wuqub' t'iqb'al.
2 Te' xinwil jun ángel ri sib'alaj k'o u
chuq'ab' ri ko xuraq u chi', xub'ij: ¿Jachin
ya'tal che chi kuch'ol apan ri t'iqb'al chrij ri
b'otom wuj, kusol k'ut? —xcha'.
3 Man k'o tä k'u jun. Man k'o tä pa ri kaj,
man k'o tä cho ruwächulew, man k'o tä k'u
chuxe' ri ulew pa ri k'olib'al ri e k'o wi ri
käminaqib'. Man k'o tä jun ri käkowinik kusol
ri b'otom wuj che rilik ri k'o chupam.
4 Ri in k'ut sib'alaj xinoq'ik rumal chi man
xriqtaj tä jun ri ya'tal che chi kusol ri b'otom
wuj, käril ri k'o chupam, kusik'ij k'u u wäch.
5 Jun k'u chke ri k'amal taq ki b'e ri ko-
jonelab' xub'ij chwe: Matoq' chik. Chaw-
ilampe' ri Koj rech ru tinimit ri Judá,* jun
chke ri rachalaxik ri qa mam David ri nim
taqanel ojer. Ri Are' ch'akaninaq puwi'
ronojel, rumal k'u ri' ya'tal che chi kuch'ol
apan ri wuqub' t'iqb'al chrij ri b'otom wuj,
kusol k'u na wa', —xcha chwe.
6 Te k'u ri' xinwil jun Alaj Chij pu nik'iajal
ronojel, jawije' k'o wi ri je'lalaj t'uyulib'al,
chkixol ri kiejeb' ri je' kepe ángeles, xuquje'
chkixol ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'.
Ri Alaj Chij ri' Are chakalik, pune k'o etal
chrij chi xkämisaxik, xyi' che sipanik cho
ri Dios. K'o wuqub' ru k'a', xuquje' k'o
wuqub' u waq'äch. Are k'u wa' ri wuqub'
espíritus rech ri Dios ri e taqom b'i cho rono-
jel ruwächulew.
7 Ri Alaj Chij k'ut, xqeb' ruk' ri Jun chik
ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ri ruk'am ri
b'otom wuj pa ru wikiäq'ab'. Xuk'am k'u ri
b'otom wuj pu q'ab'.
8 Aretaq xuk'am ri b'otom wuj, ri kiejeb'
ri je' kepe ángeles xuquje' ri juwinaq kiejeb'
k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xexuki
chuwäch ri Alaj Chij. Konojel k'o ki q'ojom,
arpa u b'i', xuquje' kuk'am jujun laq re q'än
puaq nojinaq che incienso. Ri incienso are
ri oración ri käka'n ri winaq ri e rech ri Dios.
9 Xkib'ixoj k'u we k'ak' b'ix ri':
Che la ya'tal wi ru k'amik ri b'otom wuj,
kech'ol k'u la ri t'iqb'al chrij
rumal chi xkämisax la,
xyi' k'u la che sipanik cho ri Dios.
Xujloq' la ruk' ri kik'el la
chkixol konojel ki wäch winaq
cho ronojel ruwächulew
rech uj rech chi ri Dios,
chkixol winaq ri jalajoj keka'yik,
ri jalajoj kech'awik,
chkixol k'u winaq
ri jalajoj taq ki tinimit.
10 Xujkoj la che nimaq taq taqanelab',
che sacerdotes chupatänixik ri qa Dios.
Kujtaqan k'u na puwi' ruwächulew.
11 Te ri' xinka'yik, xinta k'u ri ki ch'ab'al
k'ialaj taq ángeles ri ki sutim rij ri je'lalaj
t'uyulib'al, ki sutim kij ri je' kepe ángeles,
xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'.
Sib'alaj e k'ia ri ángeles k'olik chi man kea-
jilitaj taj.
12 Ko xech'awik, xkib'ij:
Ri Alaj Chij ri xkämisaxik
ri xyi' che sipanik cho ri Dios
taqalik käb'ix che chi k'o
u taqanik puwi' ronojel
xuquje' chi k'o nimalaj u q'inomal,
chi k'o nimalaj u no'j,
xuquje' chi k'o nimalaj u chuq'ab'.
Taqal k'ut chi nim kil wi,
käyi' u q'ij, xuquje' käq'ijilaxik.
13 Te k'u ri' xinto xech'aw konojel ri e
b'anom rumal ri Dios, ri e k'o pa ri kaj, ri
e k'o cho ruwächulew, ri e k'o chuxe' ri ulew
pa ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib', ri e k'o
pa ri mar, konojel k'u ri e k'o pa ri kajulew,
xkib'ij k'ut:
Che ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al

* **5:5** "Ri Koj rech ru tinimit ri Judá" are jun chke ru b'i' ri Cristo, o ri Mesías ri xyi' che ojer.

xuquje' che ri Alaj Chij,
chke ri e Are' taqal wi
chi känimarisax ki q'ij,
nim keil wi, käyi' ki q'ij,
taqal k'ut käb'ixik chi k'o nimalaj
ki chuq'ab' puwi' ronojel
amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na,
—xecha'.

14 Are k'u ri kiejeb' ri je' kepe ángeles
xkib'ij: ¡Je' ta chel wi! —xecha ri'.

Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xexuki'k, xkiq'ijilaj ri Jun ri man k'o tä u kämik pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

6

Waral käqil wi chi ri Alaj Chij kuchap ki ch'olik ri wuqub' t'iqb'al

1 Te k'u ri' xinwil ri Alaj Chij xuch'ol apan
ri nab'e chke ri wuqub' t'iqb'al. Xinta k'ut
xch'aw jun chke ri kiejeb' ri je' kepe ángeles.
Ru ch'ab'al junam ruk' jun kiäqulja, xub'ij
k'ut: ¡Tasa'j, chawilampe'! —xcha chwe.

2 Xinka'yik, xinwil k'u jun kiej saq rij, ri
jun ri kiejeninaq chrij ruk'am jun k'iäqb'al
ch'ab' pu q'ab'. Te k'u ri' xyi' jun u corona.
Xel k'u b'i chuch'akik ronojel, xutaqej k'u
ch'akanik.

3 Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri
ukab' t'iqb'al, xinto xch'aw ri ukab' chke ri
je' kepe ángeles, xub'ij: ¡Tasa'j, chawilampe'!
—xcha chwe.

4 Xel loq jun kiej chik, kiäq rij. Are k'u ri
jun ri kiejeninaq chrij xyi' taqanik pu q'ab'
che resaxik ri utzil chkixol ri winaq cho
ruwächulew, rech käkikämisala kib'. Xyi' k'u
jun nimalaj machete che.

5 Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri
urox t'iqb'al, xinto xch'aw ri urox chke ri je'
kepe ángeles, xub'ij: ¡Tasa'j, chawilampe'! —
xcha chwe.

Xinka'yik, xinwil k'u jun kiej q'eq rij, ri
jun ri kiejeninaq chrij ruk'am jun pajb'al pu
q'ab'.

6 Te k'u ri' xinto k'o jun ri xch'aw loq
chkixol ri kiejeb' ri je' kepe ángeles, xub'ij:
Xa rajil kieb' libra triko, xa rajil waqib' libra
cebada, ri puaq ri kuch'ak jun ajchak che ri
jun q'ij. Xaq b'a' mab'an k'äx che ri aceite o
ri vino, —xcha'.

7 Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri
ukaj t'iqb'al, xinto xch'aw ri ukaj chke ri je'
kepe ángeles, xub'ij: ¡Tasa'j, chawilampe'! —
xcha chwe.

8 Xinka'yik, te' xinwil jun kiej q'än rij,
ri jun ri kiejeninaq chrij, "Kämikal" u b'i',
ternetal k'u rumal jun ri kuk'exwächij ri
ki k'olib'al ri käminaqib' (ri käb'ix "Hades"
che). Te k'u ri' xyi' taqanik pu q'ab' puwi' ri
ukaj u tz'aqatil ruwächulew rech keukämisaj
ri winaq ruk' ch'oj, ruk' wi'jal, ruk' yab'il,
xuquje' kuk' k'analaj taq awaj aj pa taq
juyub'.

9 Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri
uro' t'iqb'al, xinwil ri kanima' ri kojonelab'
ri xekämisax rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab'
ri Dios, e k'olotal k'u chuxe' ri ta'b'al toq'ob'.

10 Ri e are' ko xech'awik, xkib'ij: Qajaw,
loq'alaj qa Dios ri jikom anima' la, ¿jampa'
käq'at la tzij pa ki wi' ri winaq ajuwächulew
ri xujkikämisaj, käya k'u la rajil u k'exel ri qa
kämikal chke? —xecha'.

11 Te k'u ri' xyi' jujun saq ki q'u' chkijujunal, xb'ix chke chi keuxlan chi na kieb' oxib'
q'ij k'ä kätz'aqat na ri kajilb'alil ri kachalal
ri kekämisax na rumal ru patänixik ri Cristo,
junam jas ri e are'.

12 Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri
uwaq t'iqb'al, xinka'yik, te' xinwilo xub'an
jun nimalaj käb'raqan. Ri q'ij k'ut xub'an
q'eq ru wäch je' jas jun q'eq atz'iaq, ri ik'
xub'an kiäq ru wäch je' ta ne kik'.

13 Ri ch'imil cho ri kaj xetzaq loq puwi' ri
ulew, jas kub'an ri u che'al higos ketzaq loq
ri räx taq u wäch aretaq käslab'isax rumal jun
nimalaj kiäqiq'.

14 Ri kaj xsach u wäch jas kub'an jun wuj
aretaq kuk'ol rib', konojel k'u taq ri juyub',
xuquje' konojel ri ch'aqataq taq ulew ri e k'o
pa ri mar xk'extaj taq ri ki k'olib'al.

15 Ri nimaq taq taqanelab' cho
ruwächulew, xuquje' ri nimaq ki b'anik, ri
q'inomab', ri ki nimaqil soldados, ri winaq
ri k'o nimalaj keqle'n, ri winaq patäninelab'
xuquje' ri winaq ri man e k'o tä pu q'ab' jun
patrón, konojel xkik'u' kib' pa taq ri pek,
xol taq ri nimaq taq ab'aj ri e k'o pa taq ri
juyub'.

16 Xkib'ij k'u chke taq ri juyub' xuquje'
chke ri nimaq taq ab'aj: Chixtzaq loq chqij,
chujik'u' chuwäch ri Jun ri t'uyul pa ri
je'lalaj t'uyulib'al, xuquje' chuwäch ri ni-
malaj k'äjisab'al qa wäch ri käpe rumal ri Alaj
Chij, —xecha'.

17 Xopan k'u ri nimalaj q'ij rech käk'äjisax
qa wäch. ¿Jachin ta k'u lo käkowinik kuch'ijo?
—xecha'.

7

Käkoj ketal chukrusil ri ki palaj ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq aj Israel

1 Aretaq xb'antaj wa', te' xinwil kiejeb'
ángeles ri e tak'atoj pa ri kiejeb' u tza'm
ruwächulew, ri ki q'atem ri kiejeb' kiäqiq'
rech man k'o tä chi kiäqiq' kub'an puwi' ri
ulew o puwi' ri mar o pa ki wi' taq ri che'.

2 Xuquje' xinwil jun ángel chik ri peti-
naq chrelb'al q'ij, ruk'am ri t'iqb'al ri yo'm
che rumal ri k'aslik Dios. We ángel ri' ko
xch'aw apan chke ri kiejeb' ángeles ri yo'm
taqanik pa ki q'ab' chub'anik k'äx che ri
ulew xuquje' che ri mar. Xub'ij chke:

3 Mib'an na k'äx che ri ulew, mib'an k'äx
che ri mar, mib'an k'u k'äx chke taq ri che'
k'ä käkojtaj na ketal ri patänil taq re ri qa
Dios ruk' jun t'iqb'al chukrusil ri ki palaj, —
xcha chke.
4 Xinta k'ut jampa' ri xkoj ketal: E jun
ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil ri xecha'
chkixol konojel taq ri tinimit re Israel.
5 E kab'lajuj mil xkoj ketal chke ri aj Judá,
e kab'lajuj mil chke ri aj Rubén, e kab'lajuj
mil chke ri aj Gad.
6 E kab'lajuj mil chke ri aj Aser, e kab'lajuj
mil chke ri aj Neftalí, e kab'lajuj mil chke ri
aj Manasés.
7 E kab'lajuj mil chke ri aj Simeón, e
kab'lajuj mil chke ri aj Leví, e kab'lajuj mil
chke ri aj Isacar.
8 E kab'lajuj mil chke ri aj Zabulón, e
kab'lajuj mil chke ri aj José, e kab'lajuj mil
k'ut chke ri aj Benjamín.

Waral käqil wi ri jumulaj winaq ri ki kojom saq taq ki q'u'

9 Aretaq xb'antaj wa', xinka'yik, te' xein-
wilo k'ialaj winaq ki kojom saq taq ki q'u'
e tak'al cho ri je'lalaj t'uyulib'al chuwäch
ri Alaj Chij, kuk'am k'u jujun u xaq tut
pa ki q'ab'. Sib'alaj e k'ia chi man k'o tä
jun käkowin che kajilaxik, winaq ri jalajoj
kech'awik, ri jalajoj keka'yik, ri jalajoj taq ki
tinimit, konojel ki wäch winaq ri e petinaq
cho ronojel ruwächulew.
10 Konojel ko kech'awik, käkib'ij:
Ruk' ri qa Dios ri t'uyul
pa ri je'lalaj u t'uyulib'al,
xuquje' ruk' ri Alaj Chij
qa riqom wi ri to'b'al qib',
—kecha'.
11 Konojel k'u ri ángeles e tak'atoj ki sutim
rij ri je'lalaj t'uyulib'al, ki sutim kij ri k'amal
taq ki b'e ri kojonelab' xuquje' ri kiejeb' ri
je' kepe ángeles. Xkimej kib' cho ri je'lalaj
t'uyulib'al, xkiq'ijilaj k'u ri Dios.
12 Je' xkib'ij wa':
¡Amén! Ri qa Dios taqal che chi
känimarisax u q'ij, käyi' u q'ij,
käyi' ri maltioxinik che,
nim k'u kil wi.
Ru no'j, ru taqanik puwi' ronojel,
ri nimalaj u chuq'ab',
man k'o tä u k'isik ronojel wa'
amaq'el pa taq ri q'ij ri junab'
ri kepetik. Amén,
—xecha'.
13 Te k'u ri' jun chke ri k'amal taq ki b'e ri
kojonelab' xch'awik, xuta' chwe: ¿Jachin taq
wa' we winaq ri' ri ki kojom saq taq ki q'u'?
¿Jawije' kepe wi? —xcha chwe.
14 Ri in xinb'ij che: Tat, lal etam la, —
xincha che.
Ri are' k'ut xub'ij chwe: Wa' we winaq ri'
e are wa' ri xeok'ow pa ri nimalaj k'äxk'ol, ki
ch'ajom k'u ri ki q'u', ka'nom saqloloj che pa
ru kik'el ri Alaj Chij.
15 Rumal ri' e k'o chuwäch ri je'lalaj u
t'uyulib'al ri Dios, kepatänin k'u che ri Are'
paq'ij chi chaq'ab' pa ri nimalaj rachoch
Dios. Ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al
käk'oji na kuk' che ki to'ik.
16 Man käpe tä chi na ri q'ij ri käkiriq ri
numik, o ri chaqi'j chi', man kek'at tä rumal
ri q'ij, man käkina' tä chi nimalaj q'aq'.
17 Je ri', rumal chi kechajix na rumal
ri Alaj Chij ri k'o pu nik'iajal ri je'lalaj
t'uyulib'al, kuk'am k'u na ki b'e chi' u
k'iyib'al taq ja' ri kel wi loq joron ri kuya
k'aslemal jas ri kub'an jun ajyuq' chke ri u
chij. Ri Dios kusu' k'u na ronojel ri u wa'l ki
wäch.

8

Waral käqil wi ri käch'ol apan ri uwuq t'iqb'al, xuquje' käqil ri porob'al incienso re q'än puaq

1 Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri
uwuq t'iqb'al chrij ri wuj ri b'otom, kraj
nik'iaj hora ri' man k'o tä jas xtataj pa ri kaj.
2 Te ri' xeinwil ri wuqub' ángeles ri e tak'al
chuwäch ri Dios, xyi' k'u wuqub' tun chke.
3 Xpe k'u jun ángel chik ri u tzayem jun
porob'al incienso re q'än puaq, xtak'i k'u
chuwäch ri ta'b'al toq'ob'. Xyi' k'ia incienso
che rech kujach wa' cho ri Dios junam kuk'
taq ri oración ri käka'n ri winaq ri e rech ri
Dios puwi' ri ta'b'al toq'ob' re q'än puaq ri
k'o chuwäch ri je'lalaj t'uyulib'al.
4 Xpaqi k'u ru sib'el ri incienso chuwäch ri
Dios ri xel b'i pu q'ab' ri ángel junam kuk' taq
ri oración ri käka'n ri winaq ri e rech ri Dios.
5 Te k'u ri' xpe ri ángel, xuk'am ri porob'al
incienso, xunojisaj k'u wa' che rachaq q'aq'
ri k'o puwi' ri ta'b'al toq'ob', xuk'iäq k'ut
puwi' ruwächulew. Xub'an k'u kiäqulja,
nimalaj wojojem xtatajik, xub'an kaypa',
xuquje' xub'an jun nimalaj käb'raqan.

Keoq'isax ri wuqub' tun

6 Te k'u ri' ri wuqub' ángeles ri kuk'am
ri wuqub' tun xka'n u b'anik kib' che
roq'isaxik ri ki tun.
7 Aretaq ri nab'e ángel xroq'isaj ru tun,
k'o saqb'äch xuquje' q'aq' yujtal ruk' kik'
ri xek'iäq puwi' ruwächulew. Ri urox u
ch'aqapil ruwächulew xk'atik junam ruk' ri
urox mulaj chke taq ri che'. Xuquje' ri urox
mulaj che ri räx q'ayes ri e k'o chuwäch
xek'atik.
8 Aretaq ri ukab' ángel xroq'isaj ru tun, jun
jasach ri je' u b'anik jun juyub' ri känikowik
xk'iäq b'i pa ri mar. Ri urox u tz'aqatil ri mar
k'ut xub'an kik'.
9 Ri urox mulaj chke ri chikop ri e k'o pa
ri mar xekämik, ri urox mulaj k'ut chke ri
barcos xeyojyob'ik.

10 Aretaq ri urox ángel xroq'isaj ru tun, jun
nimalaj ch'imil ri känikowik jas jun nimalaj
chäj xqaj loq chikaj puwi' ri urox mulaj chke
taq ri nima', xuquje' ru k'iyib'al taq ja'.
11 Ri ch'imil Ajenjo u b'i'.* Ri urox mulaj
chke taq ri ja' xka'n k'a. E k'ia k'u chke
ri winaq xekäm rumal ri joron rumal chi
sib'alaj k'a chik.
12 Aretaq ri ukaj ángel xroq'isaj ru tun,
xub'an k'äx ri urox u tz'aqatil ri q'ij. Xuquje'
ri ik' xub'an k'äx ri urox u tz'aqatil. Ri urox u
tz'aqatil ri ch'imil xuquje' xub'an k'äx. Je ri'
chi ri urox u tz'aqatil chke wa' man xejuluw
tä chik. Man xka'y tä ri q'ij, ri ik', ri ch'imil
che ri urox u tz'aqatil ri jun q'ij ruk' ri jun
aq'ab'.
13 Te' xinwil jun ángel kärapap pu nik'iajal
ri kaj, xuquje' xinto chi ko käch'awik, kub'ij:
¡Ay, ay, ay! ¡Toq'ob' ki wäch ri winaq ri e k'o
cho ruwächulew rumal ri käkiriq na aretaq ri
oxib' ángeles chik käkoq'isaj ri ki tun! —xcha'.

9

1 Ri uro' ángel xroq'isaj ru tun, xinwil k'u
jun ch'imil ri tzaqinaq loq chikaj, qajinaq
k'u puwi' ruwächulew. Xyi' k'u ri lawe che
ri ch'imil ri', ri lawe ri jaqb'al re ri u chi' ri
nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam.
2 Xpe ri ch'imil, xujaq ri u chi' ri nimalaj
jul, xel k'u loq sib' chupam je' jas ru sib'el
jun nimalaj horno. Ri sib' ri', ri xel loq pa
ri nimalaj jul, xub'an q'equm che ronojel.
Man q'alaj tä chi ri q'ij.
3 Chupam ri sib' xeb'el loq sak' ri xejab'un
cho ronojel ruwächulew. Ri sak' ri' xyi' ki
kuinem junam jas ri ki kuinem ri ixterix ri
e k'o cho ruwächulew.
4 Xb'ix k'u chke chi mäka'n k'äx chke ri
q'ayes ri k'o cho ruwächulew, chi mäka'n k'äx
che jun räx tiko'n, chi mäka'n k'äx che taq ri
che', xane xaq xuwi käka'n k'äx chke taq ri
winaq ri man kojom tä t'iqb'al chke rumal
ri Dios che ketal chukrusil ri ki palaj.
5 Xb'ix k'u chke chi man kekikämisaj tä ri
winaq, xane xaq xuwi käkiya q'axom chke
job' ik'. Ri q'axom ri käkiya are junam ruk'
ri q'axom ri kuna' jun winaq aretaq kätia'
rumal jun ixterix.
6 Pa taq ri q'ij ri' ri winaq qas käkitzukuj na
ri kämikal, man käkiriq tä k'ut. Pune sib'alaj
käkaj kekämik, ri kämikal xa kel chkiwäch.
7 Ri sak' je' kepe kiej ri b'enam ke pa ch'oj.
K'o jun jasach pa ki jolom chkijujunal ri je'
jas jun corona re q'än puaq. Ri ki palaj k'ut
je' käpe u palaj winaq.
8 Ri ki wi' je' käpe u wi' ixoq. Ri ki ware k'ut
je' käpe u ware koj.
9 Ch'uqutal ri u wo ki k'ux ruk' to'b'al ib'
ri je' ta ne ch'ich'. Ru jininem ri ki xik' je'
jas ri ki jininem k'ia carruaje ri e chararem
kumal kiej b'enam ke pa ch'oj.
10 Ri ki je' junam ruk' ri ki je' ri ixterix, ri
k'o u wi' t'ist'ik. Yo'm ki chuq'ab' chupam ri
ki je' chub'anik k'äx chke ri winaq job' ik'.
11 Ri sak' ri' k'o k'u jun ri kätaqan pa ki
wi', are ri ángel ri kätaqan pa ri nimalaj jul.
Ri u b'i' pa hebreo are Abadón, pa griego
are Apolión. We b'i'aj ri' kel kub'ij "Sachal
Wächaj".
12 Xok'ow ri nab'e nimalaj k'äxk'ol. Kraj
chi k'u na kieb' chik.
13 Ri uwaq ángel xroq'isaj ru tun, xinta k'u
jun ri xch'aw loq chkixol ri kiejeb' ru k'a' ri
ta'b'al toq'ob' re q'än puaq ri k'o chuwäch ri
Dios.
14 Xub'ij k'u che ri uwaq ángel ri ruk'am ri
tun: Cheakira ri kiejeb' ángeles ri e yututal
chuchi' ri nimalaj nima' Eufrates, —xcha'.
15 Xekirtaj k'u ri kiejeb' ángeles, ri xaq
keye'm jampa' kuriq ri hora, ri q'ij, ri ik', ri
junab' rech kekikämisaj ri urox mulaj chke
ri winaq cho ruwächulew.
16 Xinta ri kajilab'al ri ki soldados ri e
kiejeninaq chkij kiej, e are k'u kieb' ciento
millones.
17 Are je' kilik wa' ri kiej xeinwilo ri xuk'ut
ri Dios chnuwäch. Ri e kiejeninaq chkij ki
kojom to'b'al uwo ki k'ux re ch'ich' ri kiäq,
räx, q'än käka'yik. Ri ki jolom ri kiej are je'
jas ri ki jolom ri koj. Kel k'u loq q'aq', sib',
xuquje' azufre pa ki chi'.
18 Xekämisax ri urox mulaj chke ri winaq
cho ruwächulew rumal we oxib' nimaq taq
k'äxk'ol ri'. Are ri q'aq', ri sib', ri azufre ri xel
loq pa ki chi' ri kiej.
19 Je ri' rumal chi ri ki kuinem ri kiej ri' pa
ki chi' k'o wi xuquje' chupam ri ki je'. Ri ki
je' k'ut, je' kepe kumätz ri k'o ki jolom, ruk'
k'u wa' käka'n k'äx chke ri winaq.
20 Are k'u ri nik'iaj winaq chik ri man
xekäm tä rumal ri nimaq taq k'äxk'ol ri', man
xkiya tä kan u b'anik ri etzelal ri käka'no.
Man xkiya tä k'u kan ki q'ijilaxik ri itzel taq
espíritus, o ri tiox re q'än puaq, re saq puaq,
re ri ch'ich' bronce, re ab'aj, o re che' ri man
keka'y taj, ri man käkita taj, ri man kekowin
taj keb'inik.
21 Man xkiya tä k'u kan u b'anik ri
kämisanik, ri itzinik, xuquje' ri elaq'. Man
xkiya tä k'u kan u b'anik ke jas ri käka'n ri
tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'.

10

Waral käqil wi ri ángel ri ruk'am jun alaj b'otom wuj

1 Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri sib'alaj
k'o u chuq'ab' ri xqaj loq chikaj, ri je' ta
ne kojom jun sutz' che ratz'iaq, k'o k'u
jun räxkiäq'ab' puwi' ru jolom. Ru palaj

* **8:11** Ri tzij "Ajenjo" kel kub'ij "k'a".

käjuluwik junam ruk' ri q'ij, ri raqan k'ut kenikowik je' jas ri q'aq'.
2 Ruk'am pu q'ab' jun alaj b'otom wuj ri soltajinaq. Xuya ri raqan re u wikiäq'ab' puwi' ri mar, are k'u ri u mox xuya puwi' ri ulew.
3 Te ri' ri ángel ko xch'awik jas ri kub'an jun koj aretaq kuraq u chi'. Aretaq ko xch'aw ri ángel xetataj wuqub' kiäqulja ri sib'alaj xetililik.
4 Te k'u ri' aretaq xtataj ri wuqub' kiäqulja, xa jub'iq' man xintz'ib'anik. Xinta k'u jun ri xch'aw loq chikaj, xub'ij chwe: Matz'ib'aj ri xkib'ij ri wuqub' kiäqulja, man ya'tal tä k'u retamaxik wa', —xcha chwe.
5 Te ri' ri ángel ri xinwilo ri tak'al puwi' ri mar xuquje' puwi' ri ulew xuyak ru wikiäq'ab' chikaj.
6 Te k'u ri' xub'an jurar pa ru b'i' ri Jun ri man käkäm taj, ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar, xuquje' ronojel ri k'o chkipam, xub'ij k'ut: Ya xopan ri k'isb'al q'ij, man käb'eytaj tä k'u na, —kächa'.
7 Aretaq kopan ri q'ij ri käroq'isaj ru tun ri uwuq ángel, b'antajinaq chi ri' rumal ri Dios jas ru chomam u b'anik ri man etamtal taj, je' jas ri xub'ij chke ri patänil taq re, ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab', —xcha ri'.
8 Ri jun ri xch'aw loq chikaj xch'aw chi na jumul wuk', xub'ij chwe: Jat, jak'ama ri alaj b'otom wuj ri soltajinaq, ri k'o pu q'ab' ri ángel ri tak'al puwi' ri mar xuquje' puwi' ri ulew, —xcha chwe.
9 Xine' ruk' ri ángel, xinta' k'u che chi kuya ri alaj b'otom wuj chwe. Ri are' k'ut xub'ij chwe: Chak'ama, chatija k'ut. Sib'alaj ki' kub'an na pa ra chi' je' jas ri u wa'l che'. Aretaq k'ut käqaj b'i chapam sib'alaj k'a chik kub'ano, —xcha chwe.
10 Xink'am k'u ri alaj b'otom wuj pu q'ab' ri ángel, te k'u ri' xintijo. Aretaq xintijo, sib'alaj ki' xub'an pa nu chi' je' jas ri u wa'l che', aretaq k'ut nu b'iq'om chi b'ik sib'alaj k'a xub'an chnupam.
11 Te ri' xb'ix chwe: Rajwaxik kab'ij chi na jumul ri kub'ij ri Dios chkij ri k'ialaj taq tinimit, chkij k'ia ki wäch winaq, chkij k'ia winaq ri jalajoj kech'awik, xuquje' chkij k'ia nimaq taq taqanelab', —xcha chwe.

11

Waral käqil wi ri kieb' q'alajisanelab' ri kekämisax na

1 Te ri' xyi' jun aj chwe ri junam ruk' jun etäb'al, xb'ix k'u chwe: Chatwalijoq, chawetaj k'u ri retab'alil ri nimalaj rachoch Dios, ri ta'b'al toq'ob', xuquje' cheawajilaj janipa' ri keq'ijilan chila'.
2 Mawetaj k'u ri uwoja ri k'o chrij ri nimalaj rachoch Dios, rumal chi yo'm wa' chke ri winaq re nik'iaj tinimit chik. Ri e are' k'ut käkixaq'lej na ri loq'alaj tinimit kawinaq kieb' ik'.
3 Ri in k'ut keintaq na b'i ri kieb' nu q'alajisanelab' ri käkitzijoj na ri nu Tzij. Mil kieb' ciento ruk' oxk'al q'ij käkitzijoj na ri nu Tzij, ki kojom k'u atz'iaq re b'is.
4 We kieb' q'alajisanelab' ri' e are' ri kieb' che' re olivos, ri kieb' u tak'alib'al kantela ri e yo'm chuwäch ri Rajaw ruwächulew.
5 We k'o jun kraj kub'an k'äx chke, ri e are' käkesaj loq q'aq' pa ki chi' ri kusach ki wäch ri ki k'ulel. Je ri' käkämisax na apachin ri kraj kub'an k'äx chke.
6 We q'alajisanelab' ri' k'o taqanik pa ki q'ab' chutz'apixik ri kaj, rech man käqaj tä jäb' aretaq tajin käkitzijoj ru Tzij ri Dios. Xuquje' kekowin chub'anik kik' che taq ri ja', xuquje' chub'anik k'äx che ruwächulew ruk' ronojel u wäch k'äxk'ol janipa' mul ri käkaj.
7 Aretaq k'ut keto'taj chutzijoxik ru Tzij ri Dios, ri xib'ib'alalaj awaj ri kel loq pa ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam käch'ojin na kuk', keuch'ak k'u na, keukämisaj na.
8 Ri ki cuerpo käliyi na kan pa taq ri b'e xol taq ri ja rech ri nimalaj tinimit ri xrip wi ri Qajaw Jesús, xkämisaxik. Käb'ix Sodoma xuquje' Egipto che taq we tinimit ri' rumal ri quetzalal ri winaq.
9 Oxib' q'ij k'ut ruk' nik'iaj kilitaj na ri ki cuerpos kumal winaq ri jalajoj taq ki tinimit, winaq ri jalajoj keka'yik, winaq ri jalajoj kech'awik, konojel k'u ki wäch winaq cho ronojel ruwächulew. Man käyi' tä k'u na chi kemuq ri ki cuerpo.
10 Ri winaq cho ruwächulew kekikot na rumal ri ki kämikal. Käka'n k'u na nimaq'ij, xuquje' käkitaqala na b'i sipanik chb'il taq kib'. Je ri', rumal chi ri winaq xkina' nimalaj k'äx rumal ri ki tzij we kieb' q'alajisanelab' ri' ri e taqom loq rumal ri Dios.
11 Aretaq k'ut ok'owinaq chi ri oxib' q'ij ruk' nik'iaj, ri Dios xeuk'astajisaj chi na, xewalij chi k'u na jumul. Konojel k'u ri winaq ri xeilowik sib'alaj xkixej na kib'.
12 Te k'u ri' ri kieb' q'alajisanelab' xkita Jun ri ko xch'aw loq chikaj ri xub'ij chke: Chixpaqal loq je wa', —xcha'.

Ri e are' k'ut xepaqi chikaj pa jun sutz'. Xeilitaj k'u kumal ri ki k'ulel.
13 Che we chanim ri' xub'an jun nimalaj käb'raqan. Are k'u ri ulajujil ri ja re ri tinimit xewulijik, wuqub' mil winaq k'ut xekäm rumal ri nimalaj käb'raqan. Ri winaq ri xek'asi kanoq sib'alaj xkixej kib', xkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios ri k'o chila' chikaj.
14 Xok'ow ri ukab' nimalaj k'äxk'ol, chanim k'ut käpe na ri urox.

Koq'isax ri uwuq tun

15 Ri uwuq ángel xroq'isaj ru tun, xetataj
k'ut chi e k'o ri sib'alaj ko xech'aw loq chikaj
ri xkib'ij:
Ronojel taqanik ri k'o pa ki q'ab'
ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew
k'o chik pu q'ab' ri Qajaw Dios
xuquje' pu q'ab' ri u Cristo.*
Ri Are' k'ut kätaqan na amaq'el pa taq
ri q'ij ri junab' ri kepetik,
—xecha'.
16 Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri
kojonelab' ri e t'uyul pa taq ri je'lalaj ki
t'uyulib'al cho ri Dios xkimej kib' chuwäch
ri Are', xkiq'ijilaj k'ut.
17 Xkib'ij:
Kujmaltioxin che la, Qajaw Dios,
lal ri' ri Dios ri k'o ronojel
u wäch chuq'ab' ruk',
lal ri' ri k'o la ojer, ri k'o la
kämik, ri xuquje' käpe na la.
Je ri', rumal chi kojom la ri nimalaj
chuq'ab' la,
k'utum k'u la kämik chi k'o taqanik
pa q'ab' la.
18 Konojel ki wäch winaq
cho ronojel ruwächulew
yaktajinaq koyowal.
Xopan k'u ri q'ij ri käk'äjisaj la
ki wäch,
xuquje' xopan ri q'ij ri käq'at la
tzij pa ki wi' ri käminaqib'.
Käya k'u la ri tojb'al ke
ri kepatänin che la,
ri q'alajisal taq re ri Loq' Pixab' la,
xuquje' ri winaq ri ki jachom kib'
pa q'ab' la, xuquje' ri nim käkil wi
ri b'i' la, chi nimaq chi ch'utiq.
Xuquje' xopan ri q'ij ri käsach la
ki wäch ri kesachow ki wäch
ri winaq re ruwächulew,
—xecha ri'.
19 Te k'u ri' xjaqtaj ri nimalaj rachoch Dios
ri k'o pa ri kaj, xq'alajin k'u loq ri kaxa ri
k'o pa ri rachoch Dios ri k'olotal wi ru Trato†
ri Are'. Xub'an kaypa', xtataj nimalaj wojo-
jem, xub'an kiäqulja. Xub'an k'u jun nimalaj
käb'raqan, xuquje' xqaj nimalaj saqb'äch.

12

Waral käqil wi ri ixoq ruk' ri nimalaj itzel kumätz

1 Te ri' xilitaj jun nimalaj etal cho ri kaj.
K'o jun ixoq ri ch'uqtal rumal ri q'ij je' ta ne
ri u kojom che ratz'iaq. K'o ri ik' chuxe' ri
raqan, kojom k'u jun corona chujolom ri e
k'o kab'lajuj ch'imil chrij.
2 Ri ixoq ri', are yawab' winaq chik, kuraq
k'u u chi' rumal ri q'axom. Ruk' taq k'äx k'ut
tajin käril u wäch ri ral.
3 Te ri' xilitaj jun kajmab'al etal chik cho
ri kaj. Are jun nimalaj itzel kumätz kiäq rij,
wuqub' u jolom, lajuj ru k'a' k'olik. K'o k'u
jujun corona pa ki wi' ri jujun u jolom.
4 Ruk' ru je' xeujik' loq ri urox mulaj chke
ri ch'imil cho ri kaj, xeuk'iäq k'u cho ri
uwächulew. Ri nimalaj itzel kumätz ri' xtak'i
chuwäch ri ixoq ri tajin käril u wäch ri ral
rech kutij ri ral ri ixoq xuwi ta ne kilitaj u
wäch.
5 Xril k'u u wäch jun ral ala ri ixoq, ri
kätaqan na pa ki wi' konojel ki wäch winaq
cho ruwächulew ruk' jun vara re ch'ich'.*
Xesax k'u b'i ri ral ri ixoq, xk'am b'i ruk' ri
Dios, rech kät'uyi pa ri je'lalaj u t'uyulib'al.
6 Are k'u ri ixoq xanimaj b'ik, xe' k'u pa
ri juyub' ri kätz'inowik jawije' ri b'anom wi
u b'anik jun k'olib'al che rumal ri Dios. Jela'
k'ut kätzuq wi na mil kieb' cientos ruk' oxk'al
q'ij.
7 Te k'u ri' xb'an jun nimalaj ch'oj pa ri kaj.
Ri arcángel Miguel e rachi'l ri ángeles rech ri
are' xech'ojin ruk' ri nimalaj itzel kumätz.
Xch'ojin k'u ri nimalaj itzel kumätz e rachi'l
ri ángeles rech ri are'.
8 Man xekowin tä k'ut xech'akan pa ri
ch'oj, man xyi' tä k'u chke chi kek'oji chi pa
ri kaj.
9 Xesax k'u loq ri nimalaj itzel kumätz,
ri ojer kumätz ri käb'ix Itzel xuquje' Sa-
tanás che ru b'i'. Are k'u wa' ri keusub'
ri winaq cho ronojel ruwächulew. Ri are'
junam kuk' ri ángeles rech ri are' xek'iäq loq
cho ruwächulew.
10 Te k'u ri' xinta jun ri ko xch'aw loq
chikaj ri xub'ij: Xopan ri q'ij ri käqariq ru
tob'anik ri Dios, ketamax k'u na chi ri qa
Dios k'o nimalaj u chuq'ab', chi Are' kätaqan
na pa qa wi'. Käyi' k'u na taqanik pu q'ab'
ri u Cristo. Je ri', rumal chi esam b'i ri jun
ri kuyak tzij chkij ri qachalal. Xuyak k'u
tzij chkij chuwäch ri qa Dios chi paq'ij chi
chaq'ab'.
11 Ri qachalal e ch'akaninaq puwi' rumal
ru kik'el ri Alaj Chij, xuquje' rumal ru Loq'
Pixab' ri Dios ri xkitzijoj. Man xkixej tä k'u
kib' chuya'ik ri ki k'aslemal, xane xkijach
kib' cho ri kämikal.
12 Chixkikot b'a' iwonojel ix, ri ix k'o pa
taq ri kaj. Toq'ob' k'u i wäch ix, ri ix k'o cho
ruwächulew xuquje' ri ix k'o pa ri mar, ru-
mal chi ri Itzel qajinaq b'i iwuk' ruk' nimalaj
oyowal, retam k'ut chi xaq kieb' oxib' q'ij
chik käkanaj che, —xcha ri jun ri xch'aw loq
chikaj.

* **11:15** Ri tzij "Cristo" kel kub'ij chi ri Jesús are ri Mesías, ri To'l Qe, ri qas kätaqan pa qa wi'. † **11:19** Ri "Trato" ri käb'ix waral, are wa' ri "ojer Trato" ri xub'an ri Dios kuk' ri winaq aj Israel. * **12:5** Kukoj na ru vara je' jas ri kub'an jun ajyuq' kuk' taq ru chij.

13 Aretaq ri nimalaj itzel kumätz xrilo
chi xk'iäq loq cho ruwächulew, xuchap
roqataxik ri ixoq ri rilom u wäch ri ral ala.
14 Are k'u ri ixoq xeyi' che kieb' nimaq taq
u xik' je' jas ri u xik' jun nimalaj xik rech
käkowinik kärapap b'ik, ke' pa ri u k'olib'al pa
taq juyub' ri kätz'inowik, naj che ri kumätz.
Chila' k'ut kätzuq wi na oxib' junab' ruk' ri
nik'iaj.
15 Ri nimalaj itzel kumätz xresaj loq joron
pu chi' chub'anik jun nima' rech käk'am b'i
ri ixoq rumal ri ja'.
16 Ri ulew k'ut xuto' ri ixoq. Xujaq rib' ri
ulew, xub'iq' k'u b'i ri joron ri xresaj loq ri
nimalaj itzel kumätz pu chi'.
17-18 Rumal ri' ri nimalaj itzel kumätz
xyaktaj royowal chrij ri ixoq. Xe' k'ut,
xch'ojin kuk' ri nik'iaj ralk'ual ri ral ri
ixoq, ri keniman chke ru taqanik ri Dios,
ri ki jikib'am kanima' chrij ri Qas Tzij ri
xuq'alajisaj ri Jesucristo.

13

Waral käqil wi ri kieb' xib'ib'alalaj taq awaj

1 Xintak'i in chuchi' ri mar, xinwil k'ut xel
loq pa ri mar jun xib'ib'alalaj awaj ri k'o
wuqub' u jolom, lajuj k'u ru k'a'. E k'o jujun
corona pa ki wi' ri jujun ru k'a'. Chke taq
ru jolom e k'o jujun b'i'aj ri sib'alaj äwas ki
b'ixik wa' chuwäch ri Dios.
2 Ri xib'ib'alalaj awaj ri' ri xinwilo je' käpe
jun b'alam, ri raqan k'ut e junam ruk' ri
raqan jun oso, ri u chi' junam ruk' ri u chi'
jun koj. Ri nimalaj itzel kumätz xuya ru
chuq'ab' che xuquje' ri je'lalaj u t'uyulib'al.
Xuquje' xuya ri nimalaj u taqanik pu q'ab'.
3 Jun chke ru jolom ri xib'ib'alalaj awaj
ri' k'o jun nimalaj soktajinaq che je' ta ne
ri xa jub'iq' man käkämik. Xkunataj k'u ru
soktajik ri kuya kämikal, je ri' chi konojel
ri winaq cho ruwächulew sib'alaj xkikajmaj,
xkiterenej k'u ri xib'ib'alalaj awaj.
4 Ri winaq xkiq'ijilaj ri nimalaj itzel
kumätz rumal chi u yo'm taqanik pu q'ab'
ri xib'ib'alalaj awaj, xuquje' xkiq'ijilaj ri
xib'ib'alalaj awaj, xkib'ij k'ut: ¿Jachin ta lo
jun ri junam ruk' we xib'ib'alalaj awaj ri'?
¿Jachin ta k'u ri käkowinik käch'ojin ruk'? ¡Man
k'o taj! —xecha'.
5 Xuquje' xyi' che ri xib'ib'alalaj awaj chi
kub'ij taq tzij re nimal, ri äwas ki b'ixik chrij
ri Dios. Xuquje' xyi' che chi kätaqan kawinaq
kieb' ik'.
6 Je' k'u xub'ano. Xub'ij k'äxalaj taq tzij
chrij ri Dios, xuquje' xub'ij ri äwas u b'ixik
chrij ru b'i', chrij ri loq'alaj rachoch Dios,
xuquje' chkij ri e k'o chila' chikaj.
7 Xuquje' xyi' che chi käch'ojin kuk' ri
winaq ri e rech ri Dios k'ä keuch'ak na.
Xuquje' xyi' taqanik pu q'ab' chi kätaqan
pa ki wi' konojel ki wäch winaq cho
ruwächulew, winaq ri jalajoj taq ki tinimit,
winaq ri jalajoj kech'awik, xuquje' winaq ri
jalajoj keka'yik.
8 We xib'ib'alalaj awaj ri' xq'ijilax kumal
konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew,
konojel ri winaq ri tzaretaq xb'an ri ka-
julew man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri wuj re
k'aslemal ri k'o ruk' ri Alaj Chij ri xkämisaxik.
9 We k'o jun ru jikib'am ranima'
chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej b'a' ri
kinb'ij.
10 Ri winaq ri kekichap b'i nik'iaj winaq
chik, ri e are' k'ut kechap na b'ik xuquje'. Ri
winaq ri käkikämisaj nik'iaj winaq chik ruk'
machete, ri e are' k'ut kekämisax na ruk' ma-
chete xuquje'. Rumal ri' ri winaq ri e rech
ri Dios rajwaxik käkichajij paciencia xuquje'
rajwaxik chi qas kekojon che ri Dios.
11 Te ri' xinwil jun xib'ib'alalaj awaj chik ri
xel loq pa ri ulew. Ri jun ri' k'o kieb' ru k'a'
ri je' käpe ru k'a' chij. Are k'u ri käch'awik je'
käch'aw jun nimalaj itzel kumätz.
12 Ri taqanik ri k'o pu q'ab' ri xib'ib'alalaj
awaj ri' are je' jas ri k'o ruk' ri nab'e awaj.
Chuwäch k'u ri nab'e xib'ib'alalaj awaj
xub'ano chi ri uwächulew xuquje' konojel ri
winaq ri e k'o cho ruwächulew käkiq'ijilaj ri
nab'e xib'ib'alalaj awaj ri xkunataj che ru
soktajik ri xa jub'iq' man xkäm tä rumal.
13 Xuquje' xub'an nimaq taq etal ri ka-
jmab'al, je ri' chi xkowinik xuqasaj loq q'aq'
chikaj cho ruwächulew chkiwäch ri winaq.
14 Rumal k'u ri kajmab'al taq etal ri
xyi' che chi kub'an chuwäch ri nab'e
xib'ib'alalaj awaj, xeusub' ri winaq ri e k'o
cho ruwächulew. Xeutaq k'u chub'anik jun
u wächb'al ri nab'e xib'ib'alalaj awaj ri pune
xsok che machete, xk'asi k'ut.
15 Xyi' che ri ukab' xib'ib'alalaj awaj
chi kuya u k'aslemal ru wächb'al ri nab'e
xib'ib'alalaj awaj, rech käkowinik käch'awik,
xuquje' keukämisaj jachin taq ri man
keq'ijilan tä che.
16 Man xaq xuwi tä wa', xane xuquje'
xub'ano chi konojel ri winaq kok ketal che
ri ki q'ab' re ru wikiäq'ab' o chukrusil ri ki
palaj chi ak'alab', chi ri'jab', chi q'inomab',
chi meb'a'ib', xuquje' ri winaq ri e k'o pu
q'ab' jun patrón o winaq ri man k'o tä ki
patrón.
17 Man k'o tä k'u jun winaq kuya'
käloq'omik o käk'ayinik we man kojom retal
o man kojom tä ru b'i' ri xib'ib'alalaj awaj
chrij o ri rajilb'alil ru b'i'.
18 Waral q'alaj wi chi rajwaxik ri eta-
manik. Jachin ri k'o u no'j, chuch'ob'o ri
rajilb'alil ri xib'ib'alalaj awaj. Are rajilb'alil
jun winaq. Ri rajilb'alil are waqib' ciento
ruk' oxk'al waqib'.

14

Waral kätzijox wi ri ki b'ix ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq

1 Te ri' xinka'yik, xinwil ri Alaj Chij chakal puwi' ri juyub' Sión. E rachi'l jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq ri tz'ib'tal ru b'i' ri Alaj Chij chukrusil ri ki palaj, xuquje' ru b'i' ru Tat ri Alaj Chij.

2 Xinta k'ut k'o jun wojojem ri xpe chikaj ri junam ruk' ru chojojem k'ia nima', je' ta k'u ne ru tililem jun nimalaj kiäqulja. Ri wojojem ri' junam ruk' ri roq'eb'al k'ia arpas ri tajin käkiq'ojomaj ri ajq'ojomab'.

3 Tajin k'u käkib'ixoj jun k'ak' b'ix chuwäch ri je'lalaj t'uyulib'al xuquje' chkiwäch ri kiejeb' ri je' kepe ángeles, xuquje' chkiwäch ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Man k'o tä k'u jun käkowinik käretamaj ri b'ix ri', xane xaq xuwi ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq chkixol ri winaq ajuwächulew ri xkiriq ru tob'anik ri Dios.

4 E are taq wa' ri man xka'n tä ri nimalaj mak ri äwas u b'anik kuk' taq ixoqib', ch'ajch'oj ri ki k'aslemal, ki terenem k'u ri Alaj Chij apawije' chi' ri ke' wi. Xkiriq ru tob'anik ri Dios chkixol ri winaq rech kek'oji che nab'e taq sipanik ri käyi' cho ri Dios je' jas jun sipanik re kosecha, xuquje' cho ri Alaj Chij.

5 Man käriqtaj tä jun b'anal tzij chkixol, xane ch'ajch'oj ri kanima' cho ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Dios.

Waral käqariq wi ri ki tzij ri oxib' ángeles

6 Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri tajin kärapap pu nik'iajal ri kaj, ruk'am ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri man k'o tä u k'isik rech kutzijoj wa' chke ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, konojel ki wäch winaq, winaq ri jalajoj keka'yik, ri jalajoj kech'awik, xuquje' ri jalajoj taq ki tinimit.

7 Ko xch'awik, xub'ij: Chixej iwib' cho ri Dios, nim chiwila wi, chiya k'u u q'ij, rumal chi xopan ri q'ij aretaq ri Are' kuq'at tzij pa ki wi' ri winaq. Chiq'ijilaj ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar, xuquje' ru k'iyib'al taq ja'.

8 Te k'u ri' xteri chi loq jun ángel chik ri xub'ij: ¡Xwulijik, ya xwulij ri nimalaj tinimit Babilonia! Je ri', rumal chi u q'ab'arisam konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ruk' ru vino ri sib'alaj k'o u chuq'ab' re ri mak ri sib'alaj äwas u b'anik ri sachinaq u k'ux rumal, —xcha ri ángel.

9 Te k'u ri' xteri chi loq jun urox ángel chik ri ko xch'awik, xub'ij: We k'o jun kuq'ijilaj ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ru wächb'al, kuya k'u rib' chi kok ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chukrusil u palaj o che ru q'ab',

10 ri winaq ri' kutij na re ri vino rech ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya na ri Dios, ri man k'o tä jas yujtal ruk', xane sib'alaj k'o u chuq'ab', ri q'ijom pa ri vaso rech ri nimalaj royowal. Käb'an na k'äx che ruk' q'aq', xuquje' ruk' azufre chkiwäch ri ángeles rech ri Dios xuquje' chuwäch ri Alaj Chij.

11 Ru sib'el ri k'äxk'ol ri kuriqo käb'uquw na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Man k'o tä k'u uxlanem paq'ij o chaq'ab' chke ri winaq ri keq'ijilan ri xib'ib'alalaj awaj, xuquje' ru wächb'al, o ri käkiya kib' chi kok ri retal ru b'i' chke.

12 Rumal ri' ri winaq ri e rech ri Dios, ri kekinimaj taq ru taqanik, xuquje' jikom ri kanima' chrij ri Jesús, rajwaxik käkichajij paciencia.

13 Te k'u ri' xinta jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe: Chatz'ib'aj we tzij ri': "Kämik kächaptaj b'ik, utz ke ri kekämik, ri xekojon b'i che ri Qajaw Jesús," —xcha'. Je', je ri', —kächa ri Loq'alaj Espíritu. Rumal chi keuxlan na che ri ki chak. Ronojel k'u ri utzil ri ka'nom man käsach tä ri', xane käq'alajin na wa' kuk' chila'.

Waral käqil wi ri q'ij ri kämulix ri kosecha cho ruwächulew

14 Te k'u ri' xinka'yik, xinwil jun sutz' ri sib'alaj saq. T'uyul Jun puwi' ri sutz' ri junam ruk' ru k'ojol jun winaq. Kojom k'u jun u corona re q'än puaq, ruk'am jun ixjos pu q'ab' ri sib'alaj k'o u pu chi'.

15 Xel k'u loq jun ángel chik pa ri nimalaj rachoch Dios ri xuraq u chi' chuch'ab'exik ri Jun ri t'uyul puwi' ri sutz', xub'ij k'u che: Kojo la ri ixjos la, mulij k'u la ri kosecha, rumal chi ya xopan ri q'ij. Ronojel ki wäch ri tiko'n cho ruwächulew e are' utz chik, —xcha che.

16 Ri Jun k'ut ri t'uyul puwi' ri sutz' xrok'owisaj ri rixjos puwi' ruwächulew, xumulij ri kosecha ri k'o cho ruwächulew.

17 Te k'u ri' xel chi loq jun ángel chik pa ri nimalaj rachoch Dios ri k'o pa ri kaj. Ri are' xuquje' ruk'am jun ixjos ri sib'alaj k'o u pu chi'.

18 Xuquje' xel chi loq jun ángel chik ruk' ri ta'b'al toq'ob' ri k'o taqanik pu q'ab' puwi' ri q'aq'. Ko xuraq u chi' chuch'ab'exik ri ángel ri ruk'am ri ixjos ri sib'alaj k'o u pu chi', xub'ij che: Chakojo ri awixjos ri sib'alaj k'o u pu chi'. Cheaq'ata ri jutaq tzayaj uva che ri ki che'al, ri e tikitoj cho ruwächulew, rumal chi e chaq' chik, —xcha che.

19 Ri ángel k'ut xrok'owisaj ri rixjos puwi' ruwächulew, xeumol k'u ri uvas ri e k'o cho ruwächulew, te k'u ri' xeuk'iäq pa jun nimalaj k'olib'al jawije' ri kepitz' wi. Are wa' kel kub'ij ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya ri Dios.

20 Ri uvas chrij ri tinimit xepitz' wi. Pa ri k'olib'al ri xepitz' wi xel loq nimalaj kik' ri xopan aq'an pa taq ri jik'b'al ri ki chi' ri kiej, xuqajb'ej k'u oxib' ciento kilómetros.

15

Waral käqil wi ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' k'isb'al taq k'äxk'ol

1 Xinwil chi jun nimalaj etal chik cho ri kaj ri sib'alaj kajmab'al u b'anik. Xeinwil wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' k'isb'al taq k'äxk'ol. Ruk' k'u wa' käk'is u tza'm ri nimalaj royowal ri Dios.

2 Xuquje' k'o ri xinwilo ri je' u b'anik jun mar re vidrio ri käkowin käka'y jun chupam ri yujtal ruk' q'aq'. Chuchi' k'u ri mar ri' re vidrio e tak'atoj wi ri e ch'akaninaq puwi' ri xib'ib'alalaj awaj, puwi' ru wächb'al, xuquje' puwi' ri jun ri xyi' jun ajilab'al che ru b'i'. Kuk'am k'u jujun ki q'ojom arpas ki b'i' ri yo'm chke rumal ri Dios.

3 Käkib'ixoj k'u ru b'ix ri qa mam Moisés ri patänil re ri Dios, ru b'ix ri Alaj Chij ri kub'ij:

Sib'alaj nim, xuquje' kajmab'al
ronojel ri b'anom la,
Qajaw Dios, ri k'o ronojel
u wäch chuq'ab' uk' la.
E jikom xuquje' e qas tzij
ru b'eyal ri chomanik la,
lal ri' Nimalaj Taqanel pa ki wi'
konojel ki wäch winaq cho ruwächulew.
4 ¿Jachin ta ri mat kuxej rib'
chuwäch la, nimalaj Qajaw?
¿Jachin ta ri mat kunimarisaj
q'ij la?
Xuwi k'u ri lal, lal loq'alaj
qa Dios.
Konojel ki wäch winaq cho
ruwächulew kepe na che
q'ijilaxik la.
Je ri', rumal chi kilom chi
jikom anima' la chub'anik ronojel,
—kächa ri b'ix.

5 Te k'u ri' xinka'yik, xinwil k'ut xjaqjob' ru chi' ri Loq'alaj Rachoch Dios ri k'o pa ri kaj, ri Loq'alaj Ja ri k'olotal wi ri tz'alam taq ab'aj re ru Pixab' ri Dios.

6 Chupam k'u ri Loq'alaj Rachoch Dios xeb'el wi loq ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' k'äxk'ol. Ki kojom ch'ajch'oj atz'iaq re lino ri käjuluwik, ximital jujun pas re q'än puaq cho ki k'ux.

7 Te k'u ri' jun chke ri kiejeb' ri je' kepe ángeles xuya wuqub' laq re q'än puaq chke ri wuqub' ángeles chkijujunal. E nojinaq k'u ri laq che ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya ri qa Dios ri man käkäm taj ri k'asal pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

8 Xnoj k'u ri Loq'alaj Rachoch Dios che sib' rumal ri nimalaj u q'ij ri Dios xuquje' rumal ri nimalaj u chuq'ab'. Man k'o tä k'u jun ri kuya' kok b'i chupam k'ä käk'is na ri wuqub' k'äxk'ol ri kuk'am ri wuqub' ángeles.

16

Waral käqil wi ri käb'anik aretaq käjamix ri k'o chupam ri wuqub' laq

1 Te k'u ri' xinta jun ri ko xch'aw loq pa ri Loq'alaj Rachoch Dios, ri xub'ij chke ri wuqub' ángeles: ¡Jix b'a'! Jijamij puwi' ruwächulew ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya ri Dios ri k'o pa taq ri wuqub' laq, —xcha'.

2 Xe' ri nab'e ángel, xujamij puwi' ruwächulew ri k'o pa ru laq. Konojel k'u ri winaq ri k'o ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chke, ri xuquje' käkiq'ijilaj ru wächb'al, xel loq jun itzel ch'a'k chkij ri sib'alaj käq'aq'anik.

3 Ri ukab' ángel xujamij puwi' ri mar ri k'o pa ru laq. Xub'an k'u kik' ri joron re ri mar, je' ta ne ru kik'el jun käminaq. Konojel k'u ri e k'aslik ri e k'o pa ri mar xekämik.

4 Ri urox ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' taq ri nima', xuquje' puwi' ru k'iyib'al taq ja', xub'an k'u kik' taq ri ja'.

5 Te k'u ri' xinto xub'ij ri ángel rech taq ri ja': Ri lal jikom anima' la rumal chi je wa' b'anom la chuq'atik tzij, Qajaw, loq'alaj qa Dios, lal ri' ri k'o la kämik, xuquje' xk'oji la ojer.

6 Je ri', rumal chi we winaq ri' ki kämisam ri winaq ri ki jachom kib' pa q'ab' la, xuquje' ki kämisam ri q'alajisal taq re ri Loq' Pixab' la. Kämik k'ut yo'm la kik' chke pa tijik rumal chi je wa' ri taqal chke, —xcha'.

7 Xuquje' xinta jun ri xch'aw loq ruk' ri ta'b'al toq'ob' ri xub'ij: Je', Qajaw, qa Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' uk' la, qas tzij xuquje' qas jikom b'anom la chuq'atik tzij pa ki wi', —xcha'.

8 Ri ukaj ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri q'ij, xyi' k'u u chuq'ab' ri q'ij che ki poroxik ri winaq ruk' ru q'aq'al.

9 Konojel k'ut sib'alaj xek'atik. Pune ta je ri', man xkik'ex tä ri kanima', ri ki chomanik, man xkiya tä k'u u q'ij ri Dios, xane xa xkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios ri k'o u taqanik pa ki wi' taq we k'äxk'ol ri'.

10 Ri uro' ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri je'lalaj u t'uyulib'al ri xib'ib'alalaj awaj, xq'equmar k'u ronojel ri tinimit ri kätaqan wi. Ri winaq k'ut xkitia' ri kaq' rumal ri q'axom.

11 Pune je ri' man xkiya tä kan u b'anik ri etzelal ri tajin käka'no, xane xa xkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chrij ri qa Dios ri k'o chila' chikaj rumal ri ki q'axowem xuquje' rumal ri ch'a'k ri k'o chkij.

12 Ri uwaq ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri nimalaj nima' Eufrates. Xtzaj k'u ri joron re ri nima' rech kuya' käb'an jun b'e chke ri nimaq taq taqanelab' ri kepe pa ri relb'al q'ij.

13 Te k'u ri' xinwilo chi pu chi' ri nimalaj
itzel kumätz, pu chi' ri xib'ib'alalaj awaj,
xuquje' pu chi' ri jun ri kub'an che rib' chi
q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xeb'el loq
oxib' itzel taq espíritus ri je' kepe ixtutz'.
14 E are itzel taq espíritus wa' ri käka'n
kajmab'al taq etal, keb'el k'u b'i che ki
mulixik konojel taq ri nimaq taq taqanelab'
re ruwächulew che ri nimalaj ch'oj re ri ni-
malaj u q'ij ri qa Dios ri k'o ronojel u wäch
chuq'ab' ruk'.
15 "¡Chitampe'! Ri in kinpe na je' jas ru petik
jun elaq'om, man kina' tä k'ut. Utz re ri man
käwar taj, ri kok il che ri ratz'iaq, rech man
käch'ani tä kanoq, kel k'u u k'ixb'al chkiwäch
ri winaq," —kächa ri Jesús.
16 Ri itzel taq espíritus xekimulij k'u ri
nimaq taq taqanelab' pa ri lianik ri u b'i'
Armagedón pa ri ch'ab'al hebreo.
17 Ri uwuq ángel xujamij ri k'o pa ru laq
pa ri kiäqiq', k'o k'u Jun ri ko xch'aw loq
pa ri Loq'alaj Rachoch Dios ri k'o pa ri kaj,
qas ruk' ri je'lalaj t'uyulib'al xch'aw wi loq,
xub'ij: Ya xb'antajik, —xcha'.
18 Te k'u ri' xub'an taq kaypa', wojojem,
xuquje' kiäqulja. Ruwächulew xslab'isax ru-
mal jun nimalaj käb'raqan. We käb'raqan ri'
sib'alaj nim na chkiwäch ri nik'iaj käb'raqan
ri u b'anom tzaretaq e k'o winaq cho
ruwächulew.
19 Ri nimalaj tinimit Babilonia xutas rib',
xub'an oxib'. Konojel k'u ri tinimit ri e k'o
cho ruwächulew xewulijik. Man xsach tä
k'u ri nimalaj tinimit Babilonia che ri Dios,
xane xub'ano chi xuna' ri nimalaj k'äx re ri
k'äjisab'al u wäch ri xutaq loq chrij rumal ri
nimalaj royowal ri Are'.
20 Konojel ri ch'äqataq taq ulew ri e k'o pa
ri mar xuquje' taq ri juyub' xsach ki wäch.
21 Xuquje' xqaj loq chikaj pa ki wi' ri
winaq nimaq taq saqb'äch ri xa jub'iq' man
kepajan jujun quintal chkijujunal, ri winaq
k'ut xkib'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios rumal
ri k'äxk'ol re ri saqb'äch, rumal chi are jun
k'äjisab'al wächaj ri sib'alaj nim na.

17

*Waral käqil wi ri tinimit Babilonia ri je'
jas jun nimalaj itzel ixoq*

1 Te k'u ri' xpe jun chke ri wuqub' ángeles
ri kuk'am ri wuqub' laq, xub'ij k'u chwe:
Tasa'jmpe', kink'ut k'u na chawäch ru
k'äjisaxik u wäch ri nimalaj itzel ixoq, ri
nimalaj tinimit ri t'uyul pa ki wi' taq ri mar,
—xcha'.
2 Ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew
ka'nom ruk' ri ixoq xa jas ri käka'n ri tz'i'
ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab',
xuquje' ri winaq ri e k'o cho ruwächulew
e q'ab'arinaq ruk' ru vino ri sib'alaj k'o u
chuq'ab' re ri mak ri sib'alaj äwas u b'anik ri
sachinaq ki k'ux rumal.
3 Te k'u ri', chupam ri xk'ut chnuwäch
rumal ri Loq'alaj Espíritu, ri ángel xinuk'am
b'i pa ri juyub' ri kätz'inowik. Chila' k'ut xin-
wil wi jun ixoq t'uyul puwi' jun xib'ib'alalaj
awaj kiäq rij, ri tz'ib'tal ronojel ri rij che taq
b'i'aj ri sib'alaj äwas ki b'ixik chrij ri Dios. Ri
awaj ri' k'o wuqub' u jolom, k'o k'u lajuj ru
k'a'.
4 We ixoq ri' u kojom atz'iaq ri kieb' u
wäch käka'yik, morada xuquje' kiäq. Wiqtal
ruk' q'än puaq, kuk' taq ab'aj ri paqal kajil,
xuquje' kuk' perlas. Ruk'am jun vaso re q'än
puaq pu q'ab' ri nojinaq che ronojel u wäch
ri man utz taj, xuquje' ri u tz'ilol ri nimalaj
mak ri u b'anom ri sib'alaj äwas u b'anik, je'
jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o
tä ki pixab'.
5 Tz'ib'tal k'u jun b'i'aj chukrusil ru palaj
ri ixoq ri man k'o tä jun käch'ob'owik. Are
wa' ri b'i'aj: "Ri nimalaj Babilonia, ki nan ri
itzel taq ixoqib', xuquje' konojel ri itzel taq
winaq ri e k'o cho ruwächulew," —kuchixik.
6 Te ri' xinwilo chi ri ixoq q'ab'arinaq
rumal ru tijik ri ki kik'el ri winaq ri e rech
ri Dios, xuquje' rumal ru tijik ri ki kik'el
ri e kämisam rumal chi xkitzijoj ronojel ri
xub'an ri Jesús. Aretaq xinwilo, sib'alaj
xinkajmaj wa'.
7 Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: ¿Jas
che sib'alaj a kajmam awib'? Kinq'alajisaj
na chawäch ri man etamtal taj chrij we
ixoq ri', xuquje' chrij ri xib'ib'alalaj awaj
ri kämowinaq b'ik, ri k'o wuqub' u jolom, ri
xuquje' k'o lajuj ru k'a'.
8 Ri xib'ib'alalaj awaj ri xawilo are wa' ri
xk'oji na, kämik k'ut man k'o tä chik. Pune
ta ne je ri' kel k'u na loq pa ri nimalaj jul
ri sib'alaj naj u pam aretaq mäjoq ke' pa
ri k'isb'al kämikal. Ri winaq ri e k'o cho
ruwächulew, ri man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri
wuj re k'aslemal tzaretaq xb'an ruwächulew,
käkikajmaj na aretaq käkil ri xib'ib'alalaj
awaj ri xk'oji na, ri man k'o tä chi k'ut, ri
käpe chi k'u na jumul chik, —xcha chwe.
9 Waral k'o wi jun chomanik chke ri
kekowinik kech'ob'onik. Ri wuqub' jolomaj
kel kub'ij wuqub' juyub'. Pa ki wi' k'u wa'
t'uyul wi ri ixoq.
10 Ri wuqub' jolomaj xuquje' kel kub'ij
wuqub' nimaq taq taqanelab'. Job' chke we
taqanelab' ri' xsach ki wäch wa'. Jun chke
tajin kätaqan kämik, ri jun chi k'ut k'ä mäja'
käpetik. Aretaq käpe ri k'isb'al taqanel, man
naj tä k'u na kätaqanik.
11 Ri xib'ib'alalaj awaj ri xk'oji na, ri man
k'o tä chik, are ri u wajxaq taqanel. Ri are'
jun kuk' ri wuqub'. B'enam k'u re wa' pa ri
k'isb'al kämikal.
12 Ri lajuj u k'a' ri xawilo, e are lajuj ni-
maq taq taqanelab' wa' ri k'ä mäja' käkichap

taqanik. Käyi' k'u na taqanik pa ki q'ab' rech ketaqan pa ki wi' ri winaq jun hora, junam ruk' ri xib'ib'alalaj awaj.

13 We lajuj nimaq taq taqanelab' ri' junam ri ki chomanik, käkiya k'u na ri ki chuq'ab' xuquje' ri ki taqanik che ri xib'ib'alalaj awaj.

14 Kech'ojin na ruk' ri Alaj Chij, kech'aktaj k'u na rumal ri Alaj Chij junam kuk' ri e k'o ruk'. Je ri', rumal chi ri Alaj Chij are Kajaw ri ajawib', xuquje' are Nim Taqanel pa ki wi' konojel ri nimaq taq taqanelab'. Ri e k'o ruk' e sik'ital wa' rumal ri Dios, xuquje' e cha'talik, jikom k'u ri kanima'.

15 Xuquje' xub'ij ri ángel chwe: Ri nimaq taq mar ri xeawilo, ri t'uyul wi ri itzel ixoq pa ki wi', are kel kub'ij wa' chi e konojel ki wäch winaq, e winaq ri jalajoj keka'yik, e winaq ri jalajoj taq ki tinimit, e winaq ri jalajoj kech'awik.

16 Ri lajuj u k'a' ri e k'o che ri xib'ib'alalaj awaj ri xawilo, käketzelaj na u wäch ri itzel ixoq, käkiya k'u na kanoq u tukiel, käkich'anab'a na kanoq. Käkitij na ru tijol, käkiporoj k'u na ru b'aqil pa q'aq'.

17 Ri Dios yo'winaq pa kanima' ri lajuj taqanelab' ri' chi käka'no jachike ri kraj ri Are', chi käjunamataj ri ki chomanik chuya'ik taqanik pu q'ab' ri xib'ib'alalaj awaj, k'ä käb'antaj na ronojel ru b'im ri Dios.

18 Ri ixoq ri xawilo, are wa' ri nimalaj tinimit ri kätaqan pa ki wi' ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew, —xcha ri ángel chwe.

18

Käsachisax u wäch ri nimalaj tinimit Babilonia

1 Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri tajin käqaj loq chikaj, k'o k'u nimalaj taqanik pu q'ab'. Ru juluwem xuya saqil cho ronojel ruwächulew.

2 Ko xch'awik, xub'ij: ¡Xwulijik! Ya xwulij ri nimalaj tinimit Babilonia. Kojom chi wa' che kachoch itzel taq espíritus. Are ki jul ronojel ki wäch itzelalaj taq espíritus chik, xuquje' are ki sok k'äx taq chikop ajuwokaj ri tzel keilitajik.

3 Je ri', rumal chi ronojel ki wäch winaq cho ruwächulew e q'ab'arinaq rumal ru tijik ri vino re ri nimalaj mak ri kub'ano. Xuquje' ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew je' ka'nom ruk' ri ixoq jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Ri ajk'ayib' k'ut ri e k'o cho ruwächulew e q'inomarinaq rumal chi ri nimalaj tinimit Babilonia sib'alaj ok'owinaq u wi' ri u rayib'al chke ronojel u wäch taq jastaq, —xcha'.

4 Te k'u ri' xinta chi Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Chixel loq pa we tinimit ri', winaq ri ix wech in, rech man kib'an tä iwe ri mak ri käb'an pa we tinimit ri', rech man kiriq tä k'u iwe ri nimaq taq k'äx ri kepe na puwi'.

5 Xaq k'u u mulim rib' ru mak, opaninaq k'ä chikaj, na'tal k'u ronojel wa' ri retzelal che ri Dios.

6 Chib'ana che ri are' jas ru b'anom ri are' chke nik'iaj chik, chiya u kamul ri rajil u k'exel che ri are' jas ri u b'anom chiwe. Chiyujaj ri kutijo, ri sib'alaj k'äx na u tijik wa' chuwäch ri xuya ri are' chke nik'iaj chik, chiya k'u wa' che.

7 Chiya k'äxk'ol che, xuquje' b'is, jas ru nimal ri nimarisan ib' ri xk'iy pa ranima', xuquje' jas ri nimalaj u rayib'al chke k'ia taq jastaq. Xub'ij k'u pa ranima': "Ri in, in t'uyul waral je' jas jun ixoq nim taqanel, man in malka'n taj, man k'o tä k'u k'äx kinriq na," —kächa'.

8 Rumal ri' xa pa jun q'ij kepe na ronojel ru k'äxk'ol puwi'. Käpe na kämikal, käpe na b'is, xuquje' wi'jal. Käporox k'u na ruk' q'aq'. Je ri', rumal chi ri Dios sib'alaj k'o u chuq'ab', ri Qajaw Dios ri u q'atom tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch.

9 Ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew ri xka'n ruk' are' jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri xkiya kib' chutzukuxik ruk' are' ri k'ia jastaq ri xkirayij, keb'oq' na, käkiraq k'u ki chi' aretaq käkil ru sib'el ri q'aq' re ru poroxik.

10 Naj ketak'i wi na che rumal ri ki xib'rikil. Sib'alaj käkixej na kib' che ri nimalaj k'äjisab'al u wäch ri tajin kuriqo, käkib'ij k'u na: ¡Ay! ¡Toq'ob' a wäch, nimalaj tinimit Babilonia, tinimit ri nim u q'ij! Xaq te'talik xpe ri k'äx pa wi', xk'äjisax k'u a wäch, —kecha na.

11 Ri ajk'ayib' ri e k'o cho ruwächulew xuquje' keb'oq' na, käkiraq k'u na ki chi' che we tinimit, rumal chi man k'o tä chi na jachin ri käloq'ow ri jastaq ri käkik'iyij.

12 Ri käkik'iyij are ri q'än puaq, ri saq puaq, ri ab'aj ri paqal rajil, ri perlas, ri manta re lino ri kok' u wäch, ri manta re xela, ri manta morada, xuquje' ri manta ri sib'alaj kiäq u wäch. Käkik'iyij k'u taq che' ri kek'ok'otik, jastaq re marfil,* re che' ri paqal kajil, re ri ch'ich' bronce, re xaq ch'ich', xuquje' jastaq re mármol.†

13 Xuquje' käkik'iyij ri canela, ri molom taq q'ayes ri kek'ok'otik, ri incienso, ri mirra,‡ k'ok'alaj taq kunab'al, vino, aceite, kok'alaj

* **18:12** Ri "jastaq re marfil" e are' jastaq wa' ri b'anom chke ru ka' ri tix (elefante), sib'alaj paqal rajil k'u wa'. † **18:12** Ri "jastaq re mármol" e are' jastaq ri b'anom che jun ab'aj saq u wäch ri sib'alaj paqal rajil. ‡ **18:13** Chawila' ri nota chrij ri "mirra" pa San Marcos 15:23.

k'äj, ri triko k'ut. Käkik'iyij k'u k'ia ki wäch taq awaj, wakäx, awaj re taq eqa'n, chij, xuquje' kiej ruk' ri ki carruaje, xuquje' winaq, e are' winaq wa' ri xa käkikoj nik'iaj winaq chik che patänil taq ke.

14 Käkib'ij k'u na che ri tinimit: ¡Konojel ri je'lalaj taq jastaq ri sib'alaj xarayij ki wäch, ri sib'alaj xqaj chkiwäch ri winaq, ya man k'o tä chik! ¡Xsach k'u u wäch ronojel ra q'inomal, xuquje' ronojel ri a je'lal ri k'o nab'e!

15 Ri ajk'ayib' ri xka'n ki k'ay kuk' taq we jastaq ri', ri e q'inomarinaq rumal we tinimit ri', naj ketak'i wi na che ri tinimit rumal chi käkixej kib' we ne käkiriq ke ri e are' ri nimalaj k'äjisab'al u wäch we tinimit ri'. Keb'oq' na, käq'axow k'u na ri kanima'.

16 Käkib'ij k'u na: ¡Ay! ¡Toq'ob' u wäch ri nimalaj tinimit! Junam k'u ri are' ruk' jun ixoq ri u kojom kok'alaj lino che ratz'iaq, xuquje' u kojom manta morada xuquje' manta ri sib'alaj kiäq u wäch, u wiqom k'u rib' ruk' q'än puaq, kuk' taq ab'aj ri paqal kajil, xuquje' kuk' perlas.

17 ¡Xaq te'talik k'ut xsach u wäch ronojel ri nimalaj u q'inomal! —kecha na.

Konojel ri e kojom che kaporal chke taq ri barcos, xuquje' ri winaq ri keb'e' pa taq barcos, ri e b'inisel taq barcos, konojel k'u ri kechakun pa ri mar, naj xetak'i wi kan che ri tinimit.

18 Aretaq xkil ru sib'el ri tinimit ri tajin käporoxik, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¿A xk'oji lo jumul jun tinimit junam ruk' we nimalaj tinimit ri'? ¡Man xk'oji taj! —xecha'.

19 Xkik'iäq ulew pa ki jolom (k'utb'al re ri ki b'is). Xeb'oq'ik, xq'axow k'u ri kanima', xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Ay! ¡Toq'ob' u wäch ri nimalaj tinimit! Ruk' k'u ru q'inomal e q'inomarinaq konojel ri k'o ki barcos pa ri mar. ¡Xaq te'talik k'ut xsach u wäch we nimalaj tinimit ri'! —xecha'.

20 Chixkikot b'a' iwonojel ix, ri ix k'o pa taq ri kaj rumal ri xb'antaj che we tinimit ri'. Chixkikot ix xuquje', ri ix rech ri Dios, xuquje' ri ix, ix apóstoles, ri ix xuquje' ri ix q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios rumal chi aretaq ri Dios xuq'at tzij puwi' we tinimit ri' chi käk'äjisax u wäch, xuya ri rajil u k'exel ri k'äx ri u b'anom we tinimit ri' chiwe, —xcha ri Jun ri xch'aw loq chikaj.

21 Te k'u ri' jun ángel ri sib'alaj k'o u chuq'ab' xuwalijisaj jun ab'aj ri junam ruk' jun nimalaj ka', xuk'iäq b'i pa ri mar, xub'ij k'ut: Are je wa' käb'an na che ri nimalaj tinimit Babilonia, käwulij na. ¡Ruk' chuq'ab' käwulixik! Man k'o tä k'u jumul ri kilitaj chi na u wäch.

22 ¡Babilonia! Man k'o tä chi na jumul ri kätataj chi awuk' ri roq'eb'al ri q'ojom arpa u b'i', ri su', o ri tun. Man käriqtaj tä chi na jun ajchak ri kub'an apachike u wäch chak. Man kätataj tä chi na jun winaq ri käjuqnaj ru ka' pa ri tinimit.

23 Man kätunun tä chi na pa taq ja ru saqil ri jun candela, man kätataj tä k'ut ri wojkorem pa taq ri k'ulanem. Nab'e kanoq ri ajk'ayib' ri e k'o awuk' e are nimaq ki q'ij cho ruwächulew. Xesub'taj k'u konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ruk' ri itzinik ri xab'ano, —xcha'.

24 Chupam k'u we tinimit ri' xekämisax wi ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' ri winaq ri e rech ri Dios. Xriqtaj k'u ri ki kik'el konojel ri winaq ri e kämisam cho ronojel ruwächulew chupam we tinimit ri', —xcha ri ángel.

19

1 Te k'u ri' xinta sib'alaj k'ia winaq ri e k'o
pa ri kaj ri ko xech'awik, xkib'ij:
¡Aleluya! Ruk' ri qa Dios
qa riqom wi ri to'b'al qib'.
Xuwi che ri Are' taqal wi
chi känimarisax u q'ij.
Xuwi ri Are' taqalik käb'ix che
chi k'o nimalaj u chuq'ab'
2 rumal chi u b'anom ri jikomal,
u b'anom k'u ri qas tzij chuq'atik tzij.
Xuq'at k'u tzij puwi'
ri nimalaj itzel ixoq
chi käk'äjisax u wäch.
Are k'u ri are' ri retzelam ruwächulew
ruk' ronojel ri man utz taj
ri xub'ano.
Xuya k'u ri Dios che ri ixoq ri rajil
u k'exel ri ki kämikal
ri patänil taq re ri Are',
—xecha ri'.

3 Te k'u ri' xech'aw chik, xkib'ij: ¡Aleluya! Ru sib'el ri nimalaj tinimit ri tajin käporoxik, man kätäni taj, xane xaq tajin wi käb'uquw na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, —xecha'.

4 Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xuquje' ri kiejeb' ri je' kepe ángeles xkimej kib', xkiq'ijilaj k'u ri Dios ri t'uyul pa ri je'lalaj u t'uyulib'al, xkib'ij: ¡Amén! ¡Aleluya! —xecha'.

5 Te k'u ri' xtataj Jun ri xch'aw loq ruk' ri je'lalaj t'uyulib'al ri xub'ij:
Chiya u q'ij ri qa Dios,
iwonojel ix ri kixpatänin che,
ri kixej iwib' chuwäch,
ri nim kiwil wi, chi ak'alab'
chi ri'jab',
—xcha'.

Waral käqil wi ri nimaq'ij re ru k'ulanem ri Alaj Chij

6 Xuquje' xinta jun wojojem ri je' ta ne e k'ia winaq tajin kech'awik, ri je' ta ne ru chojojem k'ialaj nimaq taq ja', xuquje' je' ta ne ru tililem kowilaj taq kiäqulja ri xkib'ij:
¡Aleluya! Ri Qajaw, ri qa Dios,

ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk',
u k'utum chi Are' tajin kätaqanik.
7 Chujkikotoq, qas chkikot qanima',
qanimarisaj k'u u q'ij ri Dios
rumal chi xopan ri q'ij
ri käk'uli ri Alaj Chij.
Ri rixoqil k'ut u b'anom
u b'anik rib'.
8 Yo'm che chi kukoj ch'ajch'oj atz'iaq
re kok'alaj lino ri käjuluwik,
—xecha'. Ri kok'alaj lino kel kub'ij ri jikomalaj ki k'aslemal ri winaq ri e rech ri Dios.

9 Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: Chatz'ib'aj wa' we tzij ri': "Utz ke ri e sik'im che ri nimalaj wi'm ri käb'an pa ru k'ulanem ri Alaj Chij," —xcha'.

Xub'ij chi k'u chwe: We tzij ri', qas e are u Tzij ri Dios wa', —xcha chwe.

10 Xinxuki k'u chuwäch ri ángel chuq'ijilaxik. Ri are' k'ut xub'ij chwe: ¡Mab'an wa'! Ri in xuquje' xaq in patänil re ri Dios je' jas ri at, junam kuk' ri awachalal ri jikom kanima' chrij ri qas tzij ri xuq'alajisaj ri Jesús. Are chaq'ijilaj ri Dios, —xcha chwe.

Ri qas tzij ri xuq'alajisaj ri Jesús, are k'u wa' ri käyo'w ki chuq'ab' ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.

Waral käqil wi ri Jun ri kiejeninaq chrij ri saq rij kiej

11 Te k'u ri' xinwil ri kaj jaqtalik, xuk'ut k'u rib' jun saq rij kiej. Ru b'i' ri Jun ri kiejeninaq chrij are wa': Jikom Ranima' xuquje' Qas Tzij. Ruk' k'u jikomal kuq'at tzij xuquje' kub'an ri ch'oj.

12 Ru waq'äch kejuluwik je' jas ru xaq q'aq', e kojom k'u k'ia corona chujolom. K'o jun b'i'aj tz'ib'tal chrij ri xaq xuwi ri Are' qas käch'ob'owik.

13 U kojom jun u q'u' ri tz'ajom che kik'. Ru b'i' k'ut are "Ru Tzij ri Dios".

14 Ternetal k'u kumal ri soldados ajchikaj ri ki kojom saq atz'iaq re kok'alaj lino ri ch'ajch'oj. E kiejeninaq k'ut chkij saq taq kiej.

15 Pu chi' kel wi loq jun machete ri sib'alaj k'o u pu chi', ri kukoj che ki sokik konojel ki wäch winaq cho ruwächulew. Kätaqan k'u na pa ki wi' ruk' jun vara re ch'ich'. Kuq'at k'u na tzij pa ki wi'. Je' kub'an na chke jas ri kub'an jun winaq che ki pitz'ik ri uvas ruk' ri raqan, keutak'alej. Xuquje' kub'an na chi käkina' ri k'äx re ri nimalaj k'äjisab'al ki wäch ri käpe pa ki wi' rumal ri nimalaj royowal ri Dios, ri qa Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk'.

16 Tz'ib'tal k'u we b'i'aj ri' che ru q'u' xuquje' che ri raqan ri kub'ij: Are "Nim Taqanel pa ki wi' ri nimaq taq taqanelab', Kajaw k'u konojel ri ajawib'."

17 Te ri' xinwil jun ángel ri tak'al pa ri q'ij, ri xuraq u chi', ko xch'awik che ki ch'ab'exik konojel ri chikop ri kerapap chikaj, xub'ij chke: ¡Chixsa'j! Chimulij iwib' che ri nimalaj wi'm ri kuya ri Dios.

18 Chixsa'j rech kitij ri ki ti'jol nimaq taq taqanelab', ri ki ti'jol ri ki nimaqil taq soldados, xuquje' ri ki ti'jol achijab' ri sib'alaj k'o ki chuq'ab'. Kitij k'u na ri ki ti'jol taq kiej, xuquje' ri ki ti'jol taq ri ajkiejab', ri ki ti'jol ronojel ki wäch winaq, winaq ri e k'o pu q'ab' jun patrón o ri man k'o tä ki patrón, chi ak'alab', chi ri'jab', —xcha'.

19 Te k'u ri' xinwil ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew kachi'l ri ki soldados, ri ki mulim kib' rech kech'ojin ruk' ri Jun ri kiejeninaq chrij ri kiej xuquje' kuk' ru soldados ri Are'.

20 Xchap k'u ri xib'ib'alalaj awaj junam ruk' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri u b'anom kajmab'al taq etal chuwäch ri xib'ib'alalaj awaj. Kumal k'u we kajmab'al taq etal ri' xeusub' ri winaq ri xkiya kib' chi kok ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chke, ri xuquje' xkiq'ijilaj ru wächb'al. Ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, e k'aslik xek'iäq b'i pa ri q'aq' ri je' jas jun nimalaj mar ri sib'alaj känikow ruk' azufre.

21 Are k'u ri nik'iaj chik, xekämisax ruk' ri machete ri kel loq pu chi' ri Jun ri kiejeninaq chrij ri kiej, konojel k'u taq ri chikop ajuwokaj xnoj ki pam ruk' ri ki ti'jol we winaq ri'.

20

Waral kätzijox wi ri jun mil junab'

1 Te k'u ri' xinwil jun ángel ri tajin käqaj loq chikaj, ruk'am pu q'ab' ri lawe rech ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam, xuquje' ruk'am jun nimalaj ximib'al re ch'ich'.

2 We ángel ri' xuchap ri nimalaj itzel kumätz, ri ojer kumätz ri käb'ix Itzel xuquje' Satanás che u b'i'. Mil junab' k'ut xuxim na ruk' ri ximib'al re ch'ich'.

3 Xuk'iäq b'i pa ri nimalaj jul, xutz'apij kan u chi' ri jul, xukoj jun t'iqb'al che ri tz'apib'al re rech man keusub' tä chi ri winaq cho ruwächulew k'ä kätz'aqat na ri mil junab'. Aretaq kätz'aqat ri mil junab' rajwaxik k'ut kätzoqopix na kieb' oxib' q'ij.

4 Te k'u ri' xinwil jujun je'lalaj taq t'uyulib'al. Chila' k'ut e t'uyul wi ri yo'm taqanik pa ki q'ab' chuq'atik tzij. Xuquje' xinwil ri kanima' ri winaq ri esam ki jolom rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj ri Jesús. Ri e are' man xkiq'ijilaj tä ri xib'ib'alalaj awaj. Man xkiq'ijilaj tä ru wächb'al, man xkiya tä k'u kib' chi kok ri retal ri are' chukrusil ri ki palaj o che ri ki q'ab'. Xinwilo chi xek'astaj chkixol ri

käminaqib', xetaqan k'ut junam ruk' ri Cristo pa ri mil junab'.
5 Are wa' ri nab'e k'astajib'al. Are k'u ri nik'iaj käminaqib' chik man xek'astaj tä che we chanim ri', xane k'ä te' xek'astajik aretaq xtz'aqat na ri mil junab'.
6 ¡Utz ke ri xek'astaj pa ri nab'e k'astajib'al! E are wa' ri ki jachom kib' pu q'ab' ri Dios. Ri ukab' kämikal man käriqtaj tä chi na kumal ri e are', xane keb'ok na che sacerdotes rech ri Dios xuquje' rech ri Cristo. Ketaqan k'u na ruk' ri Cristo pa ri mil junab'.
7 Aretaq kätz'aqat ri mil junab', ri Satanás kätzoqopix na, kel k'u na loq jawije' ri tz'aptal wi.
8 Kel k'u na b'i che ki sub'ik ri winaq cho ronojel ruwächulew. E are k'u wa' ri Gog, xuquje' ri Magog. Keumulij na ri ki soldados che ri ch'oj, ri sib'alaj e k'ia je' jas ri senyäb' ri k'o chi' ri mar ri man käkowin tä jun che kajilaxik.
9 Xepaqi k'u loq cho ronojel ruwächulew, xkisutij rij ri k'olib'al ri e k'o wi ri winaq ri e rech ri Dios, xuquje' ri tinimit ri loq' chuwäch. Ri Dios k'ut xutaq loq q'aq' chikaj, ri xeuporoj konojel.
10 Ri Itzel k'ut, ri u b'anom sub'unik chke, xk'iäq b'i pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne are jun mar ri sib'alaj känikow ruk' azufre, jawije' xk'iäq wi b'i ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Chila' k'ut käkiriq wi na nimalaj k'äx chi paq'ij chi chaq'ab' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

Waral kätzijox wi ri q'atow tzij ri käb'an chuwäch ri nimalaj t'uyulib'al ri saqloloj

11 Xinwil k'u jun nimalaj t'uyulib'al ri saqloloj, xuquje' xinwil ri Jun ri t'uyul chila'. Chuwäch k'u ri Are' xsach u wäch ri ulew xuquje' ri kaj, man k'o tä jumul xilitaj chi ki wäch rumal chi man k'o tä chi k'u k'olib'al jawije' chi' kuya' kek'oji wi.
12 Te k'u ri' xeinwil ri käminaqib', chi ri'jab' chi ak'alab' e tak'atoj chuwäch ri Dios. Xejaqtaj k'u taq ri wuj xuquje' xjaqtaj jun wuj chik, ri wuj re k'aslemal. Xq'at k'u tzij pa ki wi' ri käminaqib'. Xilik jas ri xka'no aretaq e k'asal cho ruwächulew, ri tz'ib'tal pa taq ri wuj.
13 Ri mar xeujach ri käminaqib' ri e k'o chupam. Ri kämikal xuquje' ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib' xekijach ri käminaqib' ri e k'o chupam. Konojel k'ut xq'at tzij pa ki wi' chrij ronojel ri xka'n pa ri ki k'aslemal.
14 Te k'u ri' ri kämikal xuquje' ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib', xek'iäq b'i pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne jun mar tajin käk'atik. Are k'u wa' ri ukab' kämikal.
15 Chila' k'ut xek'iäq wi b'i ri man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal.

21

Waral käqil wi ri k'ak' kaj xuquje' ri k'ak' uwächulew

1 Te k'u ri' xinwil jun k'ak' kaj xuquje' jun k'ak' uwächulew, rumal chi ri nab'e kaj xuquje' ri nab'e uwächulew xsach ki wäch, xuquje' ri mar man k'o tä chik.
2 In ri', ri Juan, xinwil ri loq'alaj tinimit, ri k'ak' Jerusalén, tajin käqaj loq chikaj ruk' ri Dios. B'anom k'u u b'anik je' jas jun ali ri u kojom chi ri ratz'iaq re k'ulanem rech käk'uli ruk' ri ala ri kok che rachajil.
3 Xinta k'u jun ri ko xch'aw loq chikaj ri xub'ij: ¡Chawilampe'! Ri Dios u yakom chi ri rachoch kämik chkixol ri winaq. Käjeqi na junam kuk', ri e are' k'ut keb'ok na che u winaqil ri Are'. Tzare k'u ri qas Dios käk'oji na kuk' che ki Dios.
4 Ri Dios kusu' na ri u wa'l ki wäch. Man k'o tä chi k'u kämikal, man k'o tä chi oq'ej, man käq'axow tä chi na ri kanima', man k'o tä chi k'u q'axom. Je ri', rumal chi ronojel ri k'o nab'e ya man k'o tä chik, xsach k'u u wäch wa', —xcha'.
5 Are k'u ri Jun ri t'uyul pa ri nimalaj t'uyulib'al xub'ij chwe: Chawilampe', ri in kinb'an k'ak' che ronojel ri k'olik, —xcha chwe.
Xuquje' xub'ij: Chatz'ib'aj wa' rumal chi we tzij ri' e qas tzij, kuya' k'ut qas käku'b'i u k'ux jun chkij, —xcha'.
6 Te k'u ri' xub'ij chi chwe: ¡Ya xb'antajik! In ri' ri chapleb'al xuquje' ri k'isb'al, je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra rech ri alfabeto, ri "A" ruk' ri "Z". Jachin ri kächaqi'j u chi' kinya na che ri are' chi kutij re ri joron re ri u k'iyib'al ja' ri kuya k'aslemal, ri xaq käsipaxik.
7 Jachin ri käch'akanik kärechb'ej na ronojel wa'. Ri in kinok na che u Dios, ri are' k'ut kok na che walk'ual in.
8 Are k'u ri winaq ri e xib'rib', ri man kekojon taj, ri winaq ri etzeltajinaq ki k'aslemal cho ri Dios, ri kämisanelab', ri winaq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri winaq ri käka'n itzinik, ri kekiq'ijilaj taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, xuquje' konojel ri b'anal taq tzij, konojel wa' keb'e' na pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne jun mar ri tajin käk'atik ruk' azufre. Are k'u wa' ri ukab' kämikal, —xcha ri Dios chwe.

Waral käqil wi ri k'ak' tinimit Jerusalén

9 Te k'u ri' xpe jun chke ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' laq ri nojinaq che ri k'isb'al taq k'äxk'ol, xub'ij chwe: Tasa'j, kink'ut ri ali chawäch, ri rixoqil ri Alaj Chij, —xcha chwe.
10 Chupam ri xuk'ut ri Loq'alaj Espíritu chnuwäch xinwilo chi ri ángel xinuk'am b'i puwi' jun nimalaj juyub' ri sib'alaj naj

paqalinaq, xuk'ut k'u ri nimalaj tinimit chnuwäch, ri loq'alaj Jerusalén ri tajin käqaj loq chikaj jawije' xel wi loq chuwäch ri Dios.
11 Ri tinimit käjuluw rumal ru je'lalaj u juluwem ri Dios, ru juluwem are junam ruk' jun ab'aj ri sib'alaj paqal rajil, junam ruk' jun ab'aj re jaspe, ri kuya' käka'y jun chupam jas ri vidrio.
12 Ri tinimit sutim rij che jun nimalaj tapya ri naj paqalinaq. E k'o kab'lajuj uchib'e che ri tapya, e k'o k'u jujun ángel chuchi' taq ri uchib'e. Ri ki b'i' ri kab'lajuj tinimit re Israel e tz'ib'tal cho ri jujun porta re ri uchib'e.
13 Oxib' uchib'e e k'o chrelb'al q'ij, oxib' chik e k'o chuwikiäq'ab' ri relb'al q'ij, e k'o oxib' chumoxq'ab' ri relb'al q'ij, e k'o k'u oxib' chik chuqajb'al q'ij.
14 Ri tapya rech ri tinimit kojom kab'lajuj ab'aj che u tak'alib'al. Ri ki b'i' ri kab'lajuj apóstoles re ri Alaj Chij e tz'ib'tal chkij taq ri ab'aj.
15 Ri ángel ri tajin kätzijon wuk' ruk'am jun aj re q'än puaq che retaxik ri tinimit, xuquje' k'u taq ri uchib'e ruk' ri tapya.
16 Ri tinimit xaq junam retab'alil ri pa taq u xkut. Ri raqan xaq junam ruk' ru wäch. Ri ángel xretaj ri tinimit ruk' ri aj ri ruk'am. Kieb' mil ruk' kieb' ciento kilómetros ketanik. Ri raqan, xuquje' ri u wäch ri paqalinaq xaq junam keetanik.
17 Te k'u ri' xretaj chi ri tapya, ketan k'u oxk'al ruk' kiejeb' metros ru pimal, jas ri etab'al ri käkikoj ri winaq are wa' ri tajin kukoj ri ángel.
18 Ri tapya are ab'aj re jaspe* ri kojom che ri tapya. Are k'u ri tinimit are q'än puaq ri man k'o tä yuja'm ruk' kojom che, junam ruk' ri vidrio ri ch'ajch'oj.
19 Ri ab'aj ri e kojom che ru tak'alib'al ri tapya e wiqtal kuk' ronojel ki wäch ab'aj ri paqal kajil. Ri nab'e ab'aj re ri tak'alib'al, wiqtal ruk' jaspe, ri ukab' ab'aj wiqtal ruk' zafiro, ri urox ab'aj wiqtal ruk' ágata, ri ukaj ab'aj k'ut, are wiqtal ruk' esmeralda.
20 Ri uro' ab'aj wiqtal ruk' ónice, ri uwaq ab'aj wiqtal ruk' cornalina, ri uwuq ab'aj wiqtal ruk' crisólito, ri uwajxaq ab'aj wiqtal ruk' berilo, ri ub'elej ab'aj wiqtal ruk' topacio, ri ulajuj ab'aj wiqtal ruk' crisoprasa, ri ujulajuj ab'aj wiqtal ruk' jacinto, ri ukab'lajuj ab'aj k'ut, are wiqtal ruk' amatista.
21 Ri kab'lajuj porta re ri u chi' taq b'e e kab'lajuj perlas wa'. Chkijujunal ri porta e jujun perlas. Ri b'e ri kok'ow pu nik'iajal ri tinimit are re q'än puaq ri man k'o tä yuja'm ruk', je' jas ri vidrio ri käkowinik käka'y jun chupam.
22 Man xinwil tä jun Loq'alaj Rachoch Dios pa ri tinimit ri', rumal chi ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk', are ri Are' ri Loq'alaj Rachoch Dios junam ruk' ri Alaj Chij.
23 Ri tinimit man rajwaxik taj chi käka'y ri q'ij puwi', man rajwaxik tä k'u ri ik' rumal chi ri je'lalaj u juluwem ri Dios are käka'y puwi'. Ri Alaj Chij k'ut Are u saqil.
24 Konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ri ki riqom ru tob'anik ri Dios keb'in na pa ru saqil ri tinimit ri'. Are k'u ri nimaq taq taqanelab' re ri uwächulew käkik'am na b'i ri jastaq ke ri nimaq ki q'ij, ri nim keil wi, kekiya k'u na kan pa ri tinimit.
25 Ru chi' taq b'e re ri tinimit man ketz'apix tä paq'ij. Chila' k'ut man k'o tä chaq'ab'.
26 Käk'am na b'i jela' ri q'inomal ri sib'alaj nimaq ki q'ij, ri nim keil wi kech konojel ki wäch winaq cho ruwächulew.
27 Man k'o tä k'u jas ri man ch'ajch'oj taj kok b'i pa ri tinimit. Man kok tä k'u b'i jun winaq ri etzeltajinaq ru k'aslemal cho ri Dios, o jun ri u b'anom sub'unik. Xaq xuwi keb'ok na b'i ri winaq ri tz'ib'tal ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal ri k'o ruk' ri Alaj Chij.

22

1 Te k'u ri' ri ángel xuk'ut chnuwäch jun nima' ri saqloloj re joron ri kuya k'aslemal. Käkowinik käka'y jun chupam je' jas ri cristal. Chila' k'ut kel wi loq ri nima' ruk' ri je'lalaj t'uyulib'al ri e k'o wi ri Dios xuquje' ri Alaj Chij.
2 Pu nik'iajal ri b'e ri kok'ow pa ri tinimit xuquje' pa taq u xkut ri nima' e k'iyinaq wi ri che' re k'aslemal. Kab'lajuj mul käwächin che ri jun junab'. Chi ik' kuya ru wäch. Are k'u ru xaq kok che kunab'al ke konojel ki wäch winaq cho ruwächulew.
3 Chila' man k'o tä jas ri etzelam u wäch rumal ri Dios. Are k'u ri je'lalaj t'uyulib'al ri e k'o wi ri Dios xuquje' ri Alaj Chij käk'oji na pa ri tinimit ri'. Ri patänil taq re ri Dios k'ut, keq'ijilan na che ri Are'.
4 Qas käkil na rib' ki wäch chb'il kib', are k'u ru b'i' käk'oji na chukrusil ri ki palaj.
5 Chila' man k'o tä chi chaq'ab'. Ri winaq ri kejeqi chila' man rajwaxik tä ru saqil jun candela chke. Man rajwaxik tä k'ut ru saqil ri q'ij rumal chi ri Dios ri Qajaw kuya na saqil pa ki wi'. Ri e are' k'ut ketaqan na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

Xa jub'iq' kraj chi käpe chi na jumul ri Jesucristo

6 Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: We tzij ri' e qas tzij, kuya' k'ut qas käku'b'i u k'ux jun chkij. Ri Qajaw k'ut, ri tzare Dios wa',

* **21:18** Konojel ri ab'aj ri keb'ix waral, ri jaspe, ri esmeralda, ri perlas, xuquje' ri nik'iaj chik, e are' ab'aj wa' ri sib'alaj paqal kajil.

ri käyo'w ki chuq'ab' ri q'alajisal taq re ru
Loq' Pixab', u taqom loq ru ángel chuk'utik
chkiwäch ri patänil taq re jas ri käb'antaj na
chanim, —xcha chwe.
7 ¡Chitampe'! ¡Chanim kinopanik! —xcha ri
Jesús.
¡Utz re ri kunimaj ru Loq' Pixab' ri Dios ri
tz'ib'tal pa we wuj ri'! —xcha chwe.
8 In ri', ri Juan, xinto, xuquje' qas xin-
wil ronojel ri kätzijox waral. Aretaq xtataj
wa' wumal xuquje' xilitaj wumal, xinxuki
chuwäch ri ángel ri xk'utuw ronojel wa'
chnuwäch rech kinq'ijilaj.
9 Ri ángel k'ut xub'ij chwe: ¡Mab'an wa'! Ri
in xaq in patänil re ri Dios je' jas ri at xuquje'
taq ri awachalal ri q'alajisal taq re ru Loq'
Pixab' ri Dios, xuquje' konojel ri keniman
che ru Tzij ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri'.
¡Are chaq'ijilaj ri Dios! —xcha chwe.
10 Xuquje' xub'ij chwe: Meak'u' ru Loq'
Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri', rumal
chi xa jub'iq' chik kraj chi kopan ri q'ij ri
käb'antaj na ronojel wa'.
11 Xaq b'a' chaya che ri b'anal etzelal
chi kutaqej u b'anik ri etzelal ri kub'ano,
xuquje' ri winaq ri man ch'ajch'oj tä ranima'
chutaqej na u b'anik ri man ch'ajch'oj taj.
Are k'u ri utzalaj winaq chutaqej u b'anik ri
utzil, ri winaq k'ut ru jachom rib' pu q'ab' ri
Dios chutaqej u b'anik ri jikom cho ri Dios,
—xcha'.
12 ¡Chitampe'! —kächa ri Jesús. ¡Chanim
kinopanik! Wuk'am b'i ri tojb'al ri kinya
na chke ri winaq chkijujunal, jas u wäch ri
ka'nom.
13 In ri', in ri nab'e xuquje' in ri k'isb'al, ru
chapleb'al xuquje' ru k'isik ronojel. Ri in, in
je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra
rech ri alfabeto, ri "A" ruk' ri "Z", —xcha ri
Are'.
14 Utz ke ri ki ch'ajom ri katz'iaq (kel kub'ij
wa' chi e nimaninaq chwe), rech kuya'
käkitij ke ru wäch ri che' ri kuya k'aslemal.
Xuquje' kuya' keb'ok pa ri uchib'e rech ri
tinimit.
15 Are k'u ri itzel taq winaq, xuquje' ri
winaq ri käka'n itzinik, ri winaq ri je' käka'no
jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man
k'o tä ki pixab', ri kämisanelab', ri winaq ri
käkiq'ijilaj taq tiox ri xa e b'anom kumal,
xuquje' konojel ri utz käkil wi ri b'anow tzij,
ri käka'n sub'unik kekanaj na kan ri e are'
chrij ri tinimit.
16 In ri', ri Jesús, nu taqom b'i ri nu
ángel chuq'alajisaxik ronojel wa' chke taq
ri qachalal kojonelab'. Wuk' in xel wi ri a
mam David ri nim taqanel, in k'ut ri racha-
laxik kan ri are'. In ri' ri nimalaj ch'imil ri
sib'alaj käjuluwik pa ru saqirib'al, —xcha ri
Are'.
17 Ri Loq'alaj Espíritu xuquje' ri rixoqil ri
Alaj Chij käkib'ij: ¡Chixsa'j! —kecha ri'.
Jachin ri kätowik, chub'ij: ¡Chixsa'j! —kächa
na.
Jachin ri kächaqi'j u chi', ri kraj re ri
joron, chpetoq, chutija re ri joron ri kuya
k'aslemal ri xaq käsipaxik.
18 Konojel ri käkitatab'ej ru Loq' Pixab' ri
Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri', in ri', ri Juan,
kinb'ij wa' chke: We k'o jun kuya u wi' taq
we tzij ri', ri Dios kuya na u wi' ri k'äxk'ol
chrij ri are' ri e tz'ib'tal pa we wuj ri' ri kepe
na chkij ri winaq.
19 Xuquje' we k'o jun k'o käresaj che ru
Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri', ri
Dios käresaj na ru b'i' ri winaq ri' pa ri wuj re
k'aslemal, man kuya tä k'u che chi kok pa ri
loq'alaj tinimit. Are k'u wa' ri e tz'ib'tal chkij
pa we wuj ri'.
20 Ri Jun ri käq'alajisan taq we tzij ri', kub'ij:
¡Je', je ri'! ¡Kinopan na chanim!
Amén. ¡Sa'j la, Qajaw Jesús!
21 Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo ku-
toq'ob'isaj i wäch iwonojel. Amén.